Lectura super mattheu cũ q̄onibꝰ

I

·Mgri Nicolai Coszlowsky·

Lectura siue postilla sup[er] Matheu[m]· cu[m] q[uest]io[n]ib[us]· Aug[ustini]· de Ancona·

Lectura super Matthæum cum q[uaestionibus] Augustini de Ancona

N.ro Inv. 1228.

76.

N. Inv. 1228.

Isti sunt tituli questionum in primo capitulo euangelij beati Mathei

Utrum liber iste debeat dici liber generationis ihesu christi vel liber generationis ihesu christi

Utrum caro assumpta a dei filio per generationem temporalem fuit ex semine ade

Utrum christus secundum humanam naturam quam assumpsit debeat dici filius dauid et abrahe

Utrum corpus christi fuit formatum de terra sicut corpora aliorum hominum

Utrum modus narrandi quem tenuit matheus in generatione christi sit conueniens modo quem tenuit lucas

Utrum iudas potuit mortaliter cognoscendo thamar nurum suam quam putabat esse meretricem

Utrum accipere uxorem non propter prolem sed solum causa delectationis sit meritorium

Utrum inter boz et ruth vel inter fidelem et infidelem possit esse matrimonium

Utrum adulterium vel fornicatio sit maius peccatum quam furtum vel homicidium

Utrum filij sint nobiliores parentibus

Utrum melius sit esse nobilem quam diuitem

Utrum decens fuit christum nasci ex stirpe dauidica

Utrum conueniens fuerit christum nasci de virgine

Utrum propter talem natiuitatem beata virgo fuerit vere mater christi

Utrum vere potuit dici mater dei

Utrum ioseph vere potuit dici vir et maritus eius

Utrum conueniens fuit christum nasci de virgine desponsata

Utrum ioseph potuit esse dubius de impregnatione virginis

Utrum ioseph fuit iustus volendo occulte dimittere virginem

Utrum christus natus sit de spiritu sancto

Utrum christus fuit nomen conueniens sibi impositum

Utrum spiritus sanctus potuit dici pater christi

Utrum solempnitas nuptiarum sit de essentia matrimonij

Utrum prohibitio nuptiarum a lxx usque ad octauas pasche intelligatur inclusiue vel exclusiue

Utrum tempore quadragesime possit contrahi matrimonium secundum statuta ecclesie

Utrum si celebrentur nuptie tali tempore in dicto impediatur contractum

Utrum ioseph cognouit virginem postquam genuit filium suum primogenitum

Isti sunt tituli questionum in secundo capitulo beati Mathei

Utrum natiuitas debuerit magis nunciari prius quam pastoribus

Utrum magi propter eorum interrogationem apte monstrauerint dei filium esse incarnatum

Utrum magi propter eorum ... ab oriente venire potuerunt

Utrum in tam breui tempore ut in xiij diebus magi ab oriente venire potuerunt

Utrum conueniens fuit christi natiuitatem herodi manifestari

Utrum rex herodes turbatus fuit de natiuitate christi

Utrum iudei bene vel secundum fuerint de natiuitate christi turbati

Utrum conueniens fuit christum nasci in bethleem

Utrum proprium sit tyrannorum turbari de dominio et principatu aliorum

Utrum conueniens fuit locum natiuitatis christi scire per prophetam

Utrum in hora natiuitatis contingit hominem esse bene vel male fortunatum

Utrum in actibus corporalibus contingat vnum esse magis fortunatum quam alium

Utrum respectu divine providencie contingat aliquem esse fortunatum
Utrum stella illa quam viderunt magi fuit consimilis aliis celestibus stellis
Utrum magi ab angelis malis vel bonis fuerint edocti
Utrum magi adoraverunt christum adoracione latrie que soli deo debetur
Utrum adoracio magorum convenienti modo facta fuit
Utrum ewangeliste in narrando misterium nativitatis christi fuerint contrarii vel defectuosi
Utrum conveniens fuit christum in egiptum fugere
Utrum licitum sit sompnia observare
Utrum sompnia sint signa et causa aliquorum futurorum
Utrum herodes pueros occiderit in ipsa christi nativitate vel biennio postquam christus natus est
Utrum christus fuit in templo presentatus ante puerorum interfectionem vel post
Utrum per talem occisionem pueri illi fuerint martires christi
Utrum sola confessio fidei sit causa martirii
Utrum congruum fuit christum egiptum dimittere et venire in terram israel
Utrum querentes christum occidere fuerint plures vel unus
Utrum ioseph timuerit ire in iudeam vel in urbem
Utrum christus debuit nominari nazarenus magis quam bethleemita

Ista sunt tituli questionum in tercio capitulo beati matthei

Utrum congruum fuit christum habere iohannem suum precursorem
Utrum iohannes fuerit precursor christi existens in utero matris
Utrum iohannes fuit vox clamantis in deserto
Utrum iohannes paraverit vias domini et rectas fecerit semitas eius
Utrum iohannes per orationem patris fuit generatus
Utrum fuerit sanctificatus antequam circumcisus et baptisatus
Utrum congruum fuit iohannem sic asperam vitam facere ut narrat ewangelista
Utrum decens fuerit eum baptisare ante christum
Utrum congrua forma baptisandi fuit usus
Utrum baptisati sine dignis fructibus penitencie possint salvari
Utrum greci vel qui non baptisantur in forma ecclesie salventur
Utrum ficta intencio impediat effectum baptismi
Utrum penitencia quam predicabat iohannes remittet peccata
Utrum possit quis cognoscere se facere dignos fructus penitencie
Utrum sit gloriandum de nobilitate progenitorum
Utrum in baptismo iohannis remittebatur peccatum originale
Utrum baptismo iohannis solus christus debuit baptisari
Utrum baptismus iohannis statim debuit cessare christo baptisante
Utrum baptisati baptismo iohannis iterum erant baptisandi baptismo christi
Utrum iohannes dixerit verba matthei de calciamentis christi vel verba aliorum trium ewangelistarum

Vtru in pnti vita arca xpi possit pfecte purgari vl mundari
Vtru conueniens fuit xpm baptisari
Vtrum fuit baptisatus baptismo suo vl baptismo Johannis
Vtru fuerit pmus vl vltimus baptisatus a Johanne
Vtru fuit conueniens q baptisaretur in Jordane
Vtrum debuit in tricesimo anno baptisari
Vtru epus vl psbr ante xxx annos debeat ordinari
Vtru in defectu temporis etatis 2 scie summus potifex possit dispnsare
Vtru spus stus cognouit xpm anteq spus stus descenderet sup eu
Vtru xpo baptisato celi sint apti
Vtru spus stus in spe columbe sup xpm descenderit
Vtru illa columba fuit vera vl ymaginaria
Vtru spus stus semel sup xpm descenderat
Vtru in tali missione visibili pterna vox sit audita

Isti sunt tituli qonum in qrto capitlo bti Mt.

Vtru conueniens fuit xpm a dya° temptari
Vtru xpus cont dya^m iustu bellum hnit
Vtrum conueniens fuit q temptaret^r in deserto
Vtru omnis temptacio xpi a dyabolo facta sit in desto
Vtru semel tm vl plures a dya° sit temptatus
Vtru post ieiunium 40 dies potuit suspicari xpm esse dei filiu
Vtru p viciu gule pmus homo fuit de padiso expulsus
Vtru viciu gule sit semp mortale pctm
Vtru sit viciu capitale
Vtru pluribus modis contingat hoiem p gulam peccare
Vtru sine pcto vnus homo possit vti delicaciori cibo q alius
Vtru fuit temptacio inanis gle si filius dei es mitte te deorsum
Vtru inanis gla sit filia supbie
Vtru inanis gla sit semp pctm mortale
Vtru inanis gla sit viciu capitale
Vtru in stis viris inanis gla heat magis locu q luxuria vl gula
Vtru p solam teptacom auaricie dyabolus fuit a xpo repellendus
Vtru auaricia semp sit pctm morle
Vtru in momto dyabolus omnia regna mundi potuit xpo ondre
Vtru dya possit diuicias dare cui placet
Vtru dya sponte 2 voluntarie xpm reliquit
v Vtru angeli qui accesserunt ministrarent xpo in corpali refectone
Vtru ppt incarceracom Johnis xpus debuit iudeam relinque
Vtru stati incarcerato Johne xpus debuit pdicare

¶ Utru̅ suam p̄dicat̄om debuerit incipe a p̄ma
¶ Utru̅ debuerit p̄dicare simul iudeis ₇ gentilibus
¶ Utru̅ debuit p̄dicare verbo vl̄ scripto
¶ Utrum p̄dicare debuit publice vl̄ occulte
¶ Utru̅ fecerit aliquos libros in quibus sua̅ doctrinam tradiderit
¶ Utru̅ solum de gente hebrea ap̄li fuerint eligendi
v ¶ Utru̅ de arte piscatoria fuerint eligendi magis q̄ de alia
¶ Utru̅ consanguinei xp̄i ₇ int̄ se fuerint eligendi
v ¶ Utru̅ nominat̄ ₇ bini sit om̄s a xp̄o el̄ti
v ¶ Utru̅ a sequentibus xp̄m sint om̄ia t̄p̄alia relinquenda
¶ Utru̅ p̄pt̄ sequi xp̄m ₇ introitu̅ religionis sit p̄r in necitate dimittendus
v ¶ Utru̅ de electione ap̄lo₂ sit concordia int̄ ewangelistas
¶ Utru̅ demones possint fac̄e homi̅es lunaticos
¶ Utru̅ demones possint fac̄e homi̅es arreptitos
¶ Utru̅ demones possint fac̄e homi̅es maleficos
¶ Utru̅ demones possint fac̄e homi̅es malas cogitaciones immitte̅
¶ Utru̅ demones possint cogitaciones hom̄ cognosc̄e
¶ Utru̅ demones possint cogitaciones hom̄ inflammare
¶ Utrum demones possint fac̄e vera a̅ias defunctor₂ viuis apparē

Ista sunt tituli q̄onu̅ in quinto cap̄ᵒ b̄ti m̄ᵗ·

v Utrum illu̅ sermon̄ ₇ illas b̄titudines xp̄us in monte docuit
v Utru̅ sit tm̄ vna b̄titudo vl̄ octo·
v ¶ Utru̅ sola paup̄tas in sp̄u ₇ voluntaria sit b̄tificanda
¶ Utru̅ quanto paup̄tas maior· tanto maior b̄titudo sibi debeatur
¶ Utru̅ om̄s modi viuendi in paup̄tate sint equales
¶ Utru̅ mitibus debeatur maior b̄titudo q̄m pauperibus
¶ Utru̅ lugentibus maior b̄titudo r̄ndeat q̄ mitib₃ vl̄ pauperibus
¶ Utru̅ ad b̄titudinem requirat̄ q̄ homo om̄s iusticias debeat exurire
¶ Utru̅ ciuitas vl̄ regnu̅ sine iusticia possit diu stare·
v ¶ Utru̅ mie cui debetur b̄titudo debeat ee annexa iusticia
¶ Utru̅ in hac vita homo possit h̄re p̄fectam pacem
¶ Utru̅ in hac vita homo possit deum vid̄e
¶ Utru̅ om̄s qui patiuntur p̄pt̄ iusticiam sint b̄ti
¶ Utru̅ solum qui patiuntur p̄pt̄ no̅ adoranda ydola sint b̄ti
¶ Utru̅ p̄lati ₇ doctores ecc̄ie possint dici sal terre
¶ Utru̅ si p̄latus euanuerit p̄ diffamatoin̄ ₇ notoria p̄cta sit honorandus
¶ Utru̅ p̄lato aperte infamato in p̄cto sit obediendum
¶ Utru̅ prelatus ap̄te criminosus alterius crimine possit esse iudex
¶ Utru̅ p̄ mocom̄ possit ₇ debeat intelligi

Utru p̄ ciuitatem sup̄ montem positam intelligi debeat eccl̄ia fidelium
Utru xp̄us soluerit veterem legem ul̄ non
Utru xp̄us veterem impleuerit
Utru sine lege xp̄i quis possit veteris legis precepta seruare
Utru lex vetus et lex noua debeant dici due ul̄ vna
Utru humana debeat obseruari ꝑ verba legis
Utru obseruacio legis humane obliget hominem in foro consc̄ie ul̄ solu in foro iudiciali
Utru soluens precepta legis minimus in regno celorum debeat vocari

Isti sunt tituli q̄onum in sexto capitulo beati aug̃.

Utru omnis qui occidit reus sit iudicio
Utru omnis qui fr̄i suo irascit̃ sit reus eterno iudicio
Utru semp̄ ira que ē accensio sanguinis circa cor sit pc̄tm
Utru ira que ē appetitus vindicte semp̄ sit pc̄tm
Utru irasci fr̄i quando sit licitu et vtile
Utru ira sit vicium capitale
Utru odiu differat ab ira
Utru reconciliacio fr̄i fienda sit intelligenda ad litteram corpal̄e ul̄ spūale
Utru reconciliacio talis sit fienda corde vel verbo
Utru adūsarius in cui teneam̃ consentire in via sit homo ul̄ dyabolus
Utru minister cui tradidit deus ptatem sit angelus bonus ul̄ malus
Utru de carcere inferni quis possit ꝑ solucio peccatis exire
Utru vide mulierem ad concupiscendu eam sit pc̄tm mortale
Utru no mechari no concupiscere sint duo precepta
Utru ornare se ut a videntibus concupiscat̃ sit pc̄tm mortale
Utru erupcio oculi ul̄ abscisio manus intelligat̃ corpal̄e ul̄ spūaliter
Utru abscidens aliquod membrorum suorum sit irregularis
Utru si quis moriet̃ ꝑ abscisionem suorum membrorum censendus esset homicida
Utru in lege nature repudiacio vxoris potuit fieri in lege moysi
Utru talis repudiacio sine pc̄to potuit fieri ex dispensacione diuina
Utru vxor repudiata sine pc̄to potuit aliu virum cape
Utru vxor repudiata sine pc̄to potuit ad priorem virum reuti
Utru causa repudiacionis in libello scribetur
Utru iuramentum ex precepto semp̄ sit obseruandu
Utru iurare ꝑ creatura semp̄ sit pc̄tm
Utru iurare ꝑ deu sit magis obligatoriu q̄ iurare ꝑ creaturas
Utru no periurare sit mandatu p̄me tabule ul̄ secunde
Utru periuriu sit maius pc̄tm q̄ homicidium
Utru requirere iuramentu ab aliquo sit pc̄tm mortale
Utru xp̄iani requirentes iuramenta sarracenorum et aliorum infideliu ꝑ ydola eorum mortalit̃ peccarent

4 5

Utrum lex moysi omnem culpam puniret pena talionis
Utrum pena talionis per legem evangelicam sit remota
Utrum sine peccato aliquis possit iniuriam sibi illatam repellere
Utrum sine peccato aliquis possit rem suam in iudicio repetere
Utrum sine peccato aliquis possit rem quam proximus sibi petit denegare
Utrum sine peccato aliquis possit de pecunia mutuata aliquam comoditatem recipere
Utrum ex precepto omnes teneamur benefacere illis qui persequitur nos
Utrum ex precepto teneamur diligere inimicos et peccatores
Utrum ex precepto teneamur diligere demones et illos qui sunt in inferno
Utrum diligere amicum sit maioris meriti quam diligere inimicum
Utrum diligere benefactorem sit maioris meriti quam diligere beneficiatum
Utrum elemosina sit fienda in occulto vel in manifesto
Utrum sit fienda per dextram nesciente sinistra
Utrum elemosina liberet hominem a pena purgatorii vel non
Utrum elemosina liberet hominem a peccato mortali vel non
Utrum liberet hominem infidelem ab infidelitate sua vel non
Utrum si elemosina fiat ab existente in mortali peccato prosit illis qui sunt in purgatorio
Utrum ad petendum aliquid deo oratio sit necessaria

Isti sunt tituli questionum septimi capituli beati mathei

Utrum orandum sit in publico vel in privato
Utrum orandum sit mente vel voce
Utrum determinate sit aliquid in oratione petendum vel voluntati divine totum relinquendum
Utrum in oratione sit multum loquendum vel parum
Utrum sit orandum stando rectus vel genu flexo
Utrum oratio dominica sit excellentior omni alia oratione
Utrum in oratione dominica contineantur vii peticiones tantum
Utrum oranti liceat alia petere preter illa que in dominica oratione continetur sine peccato
Utrum vii peticionibus contentis in oratione dominica vii dona spiritus sancti respondeat
Utrum illis vii donis correspondeant vii beatitudines supra nominate
Utrum in oratione dominica convenientius deus invocaret nomine dei quam nomine patris
Utrum in oratione dominica convenientius dicatur pater meus quam pater noster
Utrum convenientius dicet orans qui es in celis quam qui es in terris
Utrum convenientius dicet orans manifestetur nomen tuum quam sanctificetur nomen tuum
Utrum orans convenientius dicet sanctificentur nomina vestra quam nomen tuum
Utrum orans convenientius dicet adveniat iudicium tuum quam regnum tuum
Utrum nunc christus regnet in mundo
Utrum christus in fine seculi regnaturus sit super malos et malos
Utrum adveniente christi regno omnia regna debeat evacuari
Utrum terminato iudicio christus super bonos sit spiritualiter regnaturus

¶ Utrum de quatuor exposicionibus augustini una sit melior alia

¶ Utrum orans conveniencius dicet facias voluntatem tuam quam fiat voluntas tua

¶ Utrum orans convenienius dicet fiat voluntas tua in nobis quam fiat in celo et in terra

¶ Utrum ex precepto teneamur velle quod deus vult

¶ Utrum ex precepto teneamur velle sicut ipse vult et modo quo vult

¶ Utrum licitum sit petere omni die panem corporalem

¶ Utrum licitum sit petere omni die panem sacramentalem

¶ Utrum licitum sit petere omni die panem spiritualem

¶ Utrum licitum sit petere pecuniam

¶ Utrum stantis qui sunt in peccato conveniat hanc oracionem facere vel dicere

¶ Utrum corpus induxerunt dicere dimitte nobis debita nostra

¶ Utrum induxerunt beata virgo dicere

¶ Utrum semper ista peticio in petente impleatur

¶ Utrum dicens solum dimitte nobis debita nostra absolucionem consequatur

¶ Utrum non intendens dimittere debitoribus suis debeat hanc oracionem dicere

¶ Utrum omnia peccata sint debita que nos dei debitores constituant

¶ Utrum deus semper nos liberet a malo

¶ Utrum quandoque deus cicius liberet a malo peccatores quam iustos

¶ Utrum sit orandum quod deus liberet hominem a mala morte

¶ Utrum sit orandum quod deus liberet nos a persecucionibus tyrannorum

¶ Utrum temptare sit idem quod dubitare

¶ Utrum dyabolus possit nos temptare non missus a deo

¶ Utrum dyabolus loquitur cum deo quando petit nos temptare per se ipsum vel mediante alio

¶ Utrum dyabolus esset annichilatus vel religatus in inferno verius esset dicere nos temptari a dyabolo

¶ Utrum peregrinans vidue quam alie vir persone debeant hanc oracionem dicere

¶ Utrum ex precepto sint aliqua tempora ad ieiunandum statuta

¶ Utrum non observans illa tempora semper sit transgressor precepti — hanc vigilias

¶ Utrum omnia tempora instituta ad feriandum ad solempnizandum sit instituta ad ieiunandum ita quod

¶ Utrum viventes laborantes tempore ieiuniorum solvant ieiunium ecclesie

¶ Utrum ieiunantes diebus dominicis faciant ordinacionem ecclesie

¶ Utrum ex precepto ecclesie ieiunare sit semel tantum in die comedere

¶ Utrum cum nativitas domini venit die veneris sit licitum comedere carnes

¶ Utrum divicias et paupertates conveniat homini ex natura habere

¶ Utrum habere proprias possessiones et proprios thesauros sit contra ius naturale

¶ Utrum esset melius omnia bona temporalia esse communia quam propria

¶ Utrum aliquis per arte et propriam industriam possit se divitem facere et divicias congregare

¶ Utrum thesaurisare et divicias congregare sit mortale peccatum

¶ Utrum quis possit divicias et temporalia bona contempnere tali in temptacione quod sit peccatum mortale

¶ Utrum sit possibile duobus dominis servire

Vtrum solus deus christianorum non compatiatur secum coli aliquid tamquam deum
Vtrum deus possit ab aliquo odio haberi
Vtrum homo teneatur laborare et suo labore victum et vestitum querere
Vtrum aliquis absque transgressione precepti possit a tali labore excusari
Vtrum prudencia dei magis ad gubernacionem hominum quam aliorum animalium se extendat
Vtrum per textum ewangelii sollicitudo circa victum et vestitum sit prohibita
Vtrum circa vite necessaria sit aliquid in crastinum servandum vel providendum
Vtrum ad futuram provisionem victualium iudicio astrorum sit licite utendum
Vtrum querentibus primum regnum dei et ipsa victualia et temporalia adiciantur vel apponantur
Vtrum omne iudicium per textum ewangelii sit interdictum et prohibitum

Isti sunt tituli questionum vii capituli mathei (vii)

Vtrum eodem iudicio quo quis iudicat alium debeat ipse iudicari
Vtrum fides in iudicando possit verum corde ad confitendum illud ad quod sequitur mors sui vel aliorum
Vtrum existens in peccato mortali possit sine peccato alium corripere vel iudicare
Vtrum prelati christianorum debeant infidelibus sacram scripturam exponere
Vtrum infidelibus querentibus de hiis que sunt fidei per doctores ecclesie sit respondendum
Vtrum omnis qui petit aliquid a deo exaudiatur
Vtrum in omni peticione illa tria sint observanda petere querere et pulsare
Vtrum lex naturalis sit mutabilis
Vtrum non facere alteri quod sibi non vult fieri sit preceptum legis nature
Vtrum lex naturalis per peccatum possit corrumpi et anichilari
Vtrum via eundi ad eternam vitam sit stricta vel spaciosa
Vtrum mali christiani sint dicti mali prophete et falsi
Vtrum mala arbor et mala voluntas possit bonos fructus et bona opera facere
Vtrum per bonos fructus et bona opera bonus homo possit a malo cognosci
Vtrum per bonos fructus et bona opera bonus homo angelus possit a malo discerni
Vtrum mali homines possint dicere domine domine
Vtrum mali homines possint prophetare
Vtrum mali homines possint demones eicere et a corporibus possessis expellere
Vtrum homo absque eo quod audiat verba dei possit salvari
Vtrum homo in verbis dei et in hiis que sunt fidei falso modo possit informari
Vtrum falso modo in hiis que sunt fidei informatus et instructus dampnetur
Vtrum audiens verba dei et non faciens possit salvari

Isti sunt tituli questionum viii capituli beati mathei

Vtrum mundatus a lepra peccati per contricionem teneatur se presentare sacerdotibus et sibi confiteri
Vtrum statim peccator teneatur confiteri vel expectare tempus ab ecclesia institutum
Vtrum ille centurio cuius servum dominus sanavit fuit ille idem qui visis terre motu in passione christi miratur
Vtrum in sumpcione corporis christi sit magis dicenda verba centurionis quam verba zachee publicani

Vtru fides Centurionis fuit maior fide aplorum
Vtru in tenebris infernalibus debeat esse corporalis fletus
Vtru sacerdos sine pcto pro absolutione possit aliquid petere
Vtru pctor teneatur aliquid offerre sacerdoti cui confitetur
Vtru xpus in hoc mundo debuit uti maxima paupertate
Vtru reuocando suum discipulum a sepultura patris fecit contra ius naturale
Vtru pctores sint ecclesiastice sepulture tradendi
Vtru pueri morientes dum portantur ad baptismum sint in cimiterio sacro sepeliendi
Vtru motus et tempestas in mari oriatur naturaliter
Vtru mare naturaliter fluat et refluat
Vtru mare naturaliter crescat et decrescat
Vtru terra naturaliter sit super mare et super aquas fundata
Vtru nauicula possit fluctibus maris submergi et periclitari
Vtru demones cognouerunt xpm esse dei filium
Vtru ex presentia xpi torquentur magis quam ante
Vtru plures demones in uno corpore possint stare
Vtru porci et serpentes sint animalia demonibus magis conformia quam alia
Vtru decens fuit xpm permittere demones in porcos intrare

Isti sunt tituli questionum x. capituli ewangelii mathei

Vtru solus deus possit remittere peccata
Vtru xpus in quantum homo potuit peccata dimittere
Vtru infirmitas corporalis semper proueniat ex pcto hominis
Vtru iudei per miracula facta per xpm potuerunt cognoscere ipsum esse dei filium
Vtru vocatio mathei fuerit miraculosa
Vtru principes et communitates terrarum iuste possint tributa et pedagia imponere
Vtru clerici et religiosi ad talia soluenda possint iuste constringi
Vtru cum publicanis et publicis pctoribus sit licitum comedere
Vtru mulier illa emorroyssa habuit fidem de xpo
Vtru mors filie principis possit dici sompnus
Vtru prius sit expulsio culpe quam infusio gratie
Vtru xps magis filius dauid quam abrahe fuit appellandus
Vtru xpus preceperit aliquid quod non fuit seruatum
Vtru demon possit facere hominem mutum et surdum
Vtru qui facit eum surdum semper faciat eum mutum
Vtru demon in uirtute principis demoniorum possit ab aliquo expelli
Vtru pietas xpi in faciendo miracula filiis fuit prestita phariseorum ipsi infidelitati
Vtru apostolus semper debeat orare dominum messis ut mittat operarios in messem suam

Isti sunt tituli questionum xi. capituli ewangelii mathei

Vtru xpus debuerit habere xii apostolos
Vtru xpus debuit habere lxx discipulos

¶ Utru epi representent psonas aplorum
¶ Utru psbri et archidiaconi representent psonas discipulorum
¶ Utru sit de pfectione vite aplice no hre nec portare pecuniam
¶ Utru sit de pfectione vite aplice no hre calciamta et vestimta
¶ Utru sit de pfectione vite aplice no hre possessiones in comuni
¶ Utru epi psonas aplorum representantes sine pcto possint hre
¶ Utru pdicantes pmm debeant uti prudentia
¶ Utru debeant cogitare et pmeditari quid debeat quentib reddere aliquid pprium
¶ Utru si quis no pseuerat usque in finem possit salvari
¶ Utru convenies fuit pfectioni aplorum fugere psecutores
¶ Utru mgr semp sit maior et dignior suo discipulo et dns servo
¶ Utru xpus tradiderit sua doctrina aplis in tenebris et in occulto
¶ Utru deus spalem curam heat de sctis viris et de illis qui ei imitant vestigia
¶ Utru absque confessione xpi quis possit salvari
¶ Utru venit pacem mitte in terram
¶ Utru xpus posuerit int homies gladium
¶ Utru homo sine pcto parentes et seipm odire
¶ Utru hospites et receptores aplorum et pdicatorum mereantur

Isti sunt tituli questionum xi cap evangeliste mt

Utru Johannes dubitavit de adventu xpi
Utru Johes fuit pphā
¶ Utrum Johannes fuit angelus
¶ Utru maior int natos mulierum
¶ Utru regnm celorum sit vim passum p adventum Johannis
v ¶ Utru Johes fuit helias
¶ Utru pena dampnatorum quoque debeat timeri
¶ Utru pena unius dampnati possit ee remissior pena alterius
¶ Utru pena iudeorum debeat esse maior quam sodomorum
¶ Utru pena xpianorum debeat ee maior quam pena iudeorum vel pena paganorum
¶ Utru pena clericorum maior esse debeat quam pena laycorum
¶ Utru pena dampnatorum pcibus aliquorum vivorum et suffragiis possit mitigari
¶ Utru xpus fuit occultatus sapientib et revelatus parvulis
¶ Utru omnia que ht sunt filio comunicata et tradita
¶ Utru filius cognoscatur ab alio quam a patre
¶ Utru iugum xpi sit suave et onus eius leve

Isti sunt tituli questionum xii cap bti mt

Utru sabbatum semp sit servandum s sensum spiritualem
Utru sabbatum sit semp servandum s sensum litteralem
¶ Utrum sabbatum sit mutatum in die dnicum dnica auctoritate vel humana

Utru die dnica sine pcto possit fieri forum emptionis et vendicionis
Utru bellare et piscari die dnica sit licitum
Utru civitas unita sit fortior se ipsa divisa
Utru dyab̅ solo digito dei eiciatur et expellatur
Utru xpus inquantum homo fuit fortior dyabolo et quoque angelo
Utru qui non est cum deo semper sit contra ipm
Utru pctm commissum i spm stm sit ita grave q non remittatur in pnti nec in futuro
Utru remissio pctorum attribuatur spui sto
Utru pctm in spm stm tribus modis appelletur
Utru sit pctm signum de celo a deo querere
Utru dyab̅ semel expulsus ab aliquo / iterum possit ad eum rediri
Utru omnis demon sit nequior et fortior alio ad impugnandum
Utru bta virgo peccavit vicio inanis glorie petens loqui xpo pdicante

Isti sunt tituli questionum ·xiii· cap· bti· mt

Utru xpus debuit in parabolis pdicare
Utru parabole ille omnes sunt vere s̅ sensum litteralem
Utrum divicie habeant hominem suffocare
Utru omni hnti sit dandum et non hnti auferendum qd ht
Utru triplex fructus significet triplicem hominum statum
Utru heretici solum debeant dici zizania
Utru heretici statim in pnti sint ext ecclesiam ponendi et mercia tolerandi
Utru demon possit hominem dormiente temptare
Utru demon possit homini errore et falsitatem inspirare
Utru demon possit corpus hominis ad pollucionem et corrupcionem provocare
Utru sacra scriptura sit thesaurus absconditus
Utru scia possit emi vel vendi sine pcto
Utru solum sciens novum et vetus testamentum dicatur scriba doctus in regno celorum
Utru nemo pphta sit acceptus in patria sua

Isti sunt tituli questionum ·xiiii· cap· bti· mt·

Utrum vovens incaute iurare teneatur votum servare
Utru herodes pter iuramentum potuit ab homicidio excusari
Utrum in iuramento possit p hominem dispensari
Utru ille cui sit iuramentum possit iurantem a iuramento absolvere
Utru fuisset maius miraculum panes de novo creare q illos eos multiplicare
Utru talis multiplicacio panum sit facta in panes ordeaceos vel triticeos
Utru in refeccione xpi semper sit facta panis fraccio
Utru solum a sumpcione cibi facienda sit graciarum accio
Utru sine pcto quis possit placionem et dnacionem appetere
Utru sine pcto quis possit placionem et dnacionem corporalem fugere
Utru ambulacio xpi vel petri sup mare fuerit vera vel fantastica

Utru illa immersio petri fuit ex pcto infidelitatis

Isti sunt tituli questionu xv · cap · ulti cap

[U]trum i honore parentum eorum subuencio intelligatur

Utru p uotu diuine oblonis filius absoluat a subuencione parentum

Utrum p uotum peregrinacionis filius a subuencione parentum absoluatur

Utru p uotu ieiunij et maceracionis corporis aliquis absoluat a subuencione parentum

Utrum p uotu religionis ho apta a subuencione parentum absoluatur

Utru filius emancipatus a patre a subuencione parentu sit absolutus

Utru xpus in sua doctrina perturbacionem et scandalum iudeorum debuit uitare

Utru doctor ecclesiasticus scandalu suorum auditorum uitare debeat

Utru omne quod intrat in os nam exit expellat ut aliquis in beatitate ne huane comitatiua

Utru anima hominis principalius sit in corde quam in aliis membris

Utru chananees primo fuit nomen seruitutis impositum

Utru decens fuit mulieri chananee no rnde

Utrum fides illius mulieris chananee fuit magna

Utru filii in fide parentum possint a demonio liberari

Utru xpo sit proprium misereri

Utru xpo sit proprium nos a miseriis subleuare

Utru omnibus misereri sit actus uirtuosus et meritorius

Utru melius sit homini habere miam ul caritatem

Utru omnia que excludunt et impediunt miam in homine sint pcta

Isti sunt tituli questionum xvi cap · eiusdem sti cap

[U]tru per signa que apparent in celo ho possit iudicare diluuium aquarum no ee futurum

Utru p arcu apparente in nubibus ho possit diiudicare no ee futurum diluuium aquarum

Utru doctrina phariseorum fuit mala et a malo deo data

Utru doctrina ueteris testamenti fuit a xpo reprobata

Utru petrus ul alii apli cognouerunt xpm ee filiu dei ante illam petri confessionem

Utru petrus fuit constitutus a xpo caput totius ecclesie

V Utru soli petro ptas regendi ecclesiam sit singulariter concessa

V Utru alii apli immediate a xpo eorum ptatem receperunt ul mediante petro

Utru pp possit aliquem ligare et soluere post mortem ul soli du uiuit sup terram

V Utrum dampnatus ul iudicatus p papam sinam possit ad aliquem appellare

Utru antequam xpus pateretur apli predicauerunt eum esse xpm

Utru petrus peccauit increpando xpm

Utru xpus de uerbo petri fuit scandalizatus

Utru adendum p xpm tria sint necessaria

V Utru quis uolendo aiam sua saluare perdat illam

Isti sunt tituli questionum xvii ca · eiusdem cap

[U]tru ante suam passionem xpus debuit transfigurari et gloriosam claritatem ondere

Utru illa claritas fuit uera et eadem cu claritate corporum aliorum sctorum

¶ Utrum cu claritate tali debuit appere moyses et helyas
¶ Utrum solum tribus aplis talis claritas debuerit ondi
¶ Utrum in tali claritate tota trinitas fuit manifestata sicut in bapo
¶ Utrum cu dya vexat hominem semp talis vexacio sit ex pcto
¶ Utrum sit aliquod genus demonioru qd no nisi orone et ieiunio expellatur
¶ Utrum fides pter suam puitatem grano synapis compareтur
¶ Utrum apli quoq montes fecerint transferri de uno loco ad aliu
¶ Utrum solue tributu conueniat ex pcto homi
¶ Utrum ecclia teneatur tributu solue alicui
¶ Utrum xpus inquantu homo eet obligatus ad soluendum tributum
¶ Utrum pter scandalu vitandu homo teneatur solue qd no tenetur
¶ Utrum scandalum sit dcm ul fcm min9 rectu occone ruine alteri pbens
¶ Utrum scandalum sit pctm mortale
¶ Utrum scandalu semp sit pusillorum ul possit esse pfcorum
¶ Utrum necu sit ee scandalu
¶ Utrum intrare religionem et dare elemosina sit admittendu ppt scandalum
¶ Utrum sint sola tria que ppt scandalu dimittenda no sunt
¶ Utrum angli sint ad custodiam homi deputati
¶ Utrum angli custodientes homies semp videant facie pris qui in celis e
¶ Utrum angli custodientes quoq dimittant homies quos custodiunt
¶ Utrum quot sint homies custoditi tot sint angli custodientes
¶ Utrum angeli custodientes gaudeant de saluacone illorum quos custodiunt
¶ Utrum in baptismo ul in natiuitate homo recipiat anglm
¶ Utrum homo i statu innocencie huisset anglm custodem
¶ Utrum antixpus debeat hre anglm bonu custodem
¶ Utrum quilz teneatur ex pcepto corripe frem suum
¶ Utrum quilibz teneatur corripe frem de quolibz pcto
¶ Utrum si correptio no audiat, teneatur homo dice eccie ul prelato
¶ Utrum teneatur correptor vnu ul duos testes secu hre
¶ Utrum si homo credat correpcom secreta no pdesse teneatur ipm obsuare ut p testes quicat
¶ Utrum si p monicom secreta se corrigit pctm sit dice iudici ul prelato
¶ Utrum si iudex ul platus pcipiat subdito sibi dici pctm occultu qd solus ipe sit teneatur obedie
¶ Utrum ad pceptu iudicis ul plati subditus teneatur dice secretu qd fidei sue comissu e
¶ Utrum oim tpe pnia sit concedenda pctoribus
¶ Utrum pnia solum in extremis valeat ad remissiom pctorum
¶ Utrum p ingratitudine pcta prius confessa redeant
¶ Utrum dampnatis valeat pena qua portat ad satisfccom tributorum debitorum
¶ Utrum pcta commissa in deu sint grauiora qm pcta comissa in proximu

Isti sunt tituli questionum ca. xix in ewo. bti mt

Utrum matrimonium soluatur propter fornicationem carnalem
Utrum matrimonium soluatur propter infidelitatem et per fornicationem spiritualem
Utrum homo interficiens adulterum uxore et fornicatoria pena homicidii debeat puniri
Utrum liceat alicui propter regnum celorum acquirendum se castrare
Utrum castrantes se ipsos sint irregulares
Utrum per impositionem manuum super pueris sacramentum confirmationis a Christo sit institutum
Utrum per sacramentum confirmationis contrahatur spiritualis cognatio sicut per baptismum
Utrum per uendere omnia et dare pauperibus homo ponatur in uia perfectionis
Utrum homo uendens omnia et relinquens pauperibus efficiatur sic perfectus quod acquirat omnes uirtutes
Utrum possessor diuitiarum absque difficultate possit regnum celorum intrare
Utrum apostoli prius sunt uocati a Christo ad statum religionis quam ad statum predicationis
Utrum relinquens omnia propter Christum et sequentes eum debeant consequi premium apostolorum
Utrum solum apostoli debeant cum Christo iudicare
Utrum apostoli magis specialiter debeant iudicare iudeos quam gentiles

Isti sunt tituli questionum xx ca. in ewo. bti mt

2 Utrum Christus sit plantator singularis ecclesie
Utrum apostoli et alii operarii ecclesie mercenarii possint dici
Utrum per denarium diurnum eterna beatitudo intelligatur
Utrum electi et predestinati sint pauciores reprobatis
Utrum omnes homines ad eternam beatitudinem sint uocati
Utrum passio et mors Christi fuit predicenda apostolis
Utrum petere stare ad dexteram et sinistram Christi fuit peccatum
Utrum facere stare ad dexteram uel sinistram conueniat patri et non filio
Utrum indignatio apostolorum fuit peccatum emulationis et inuidie
Utrum principatus ecclesiasticus differat a principatu gentilium
Utrum sanitas corporalis sit in oratione petenda
Utrum omnes sanati et curati a Christo corporaliter fuerunt prius ab eo illuminati et curati spiritualiter
Utrum ad illuminationem cecorum Christus semper debuit uti aliquo signo sensibili ut sputo uel tactu manus
Utrum cecitas oculorum et corporalis infirmitas ueniat homini ex peccato

Isti sunt tituli questionum xxi ca. in ewo. bti mt

Utrum decens fuit Christum intrare cum regali honore in sua passione
Utrum fuit possibile ipsum super asinam et pullum eius sedere
Utrum sacrilegi eiciendi sint de ecclesia
Utrum eiciendi sint de ecclesia usurarii
Utrum expellendi sint de ecclesia symoniaci
Utrum in ficulnea uel aliqua creatura carente ratione possit esse peccatum
Utrum apostoli in eorum oratione semper fuerunt exauditi

¶ Vtrum baptismus Johannis fuit a deo vel ab homine
¶ Vtrum dicens fuit per xpm occultare veritatem phariseis quam querebant
¶ Vtrum per duos filios clerici et laici intelligantur
¶ Vtrum Johannes venit ad iudeos per viam iusticie
¶ Vtrum pharisei cognouerunt xpm esse heredem et dei filium per naturam
¶ Vtrum motiuum iudeorum ad occidendum xpm fuit cupiditas vel inuidia
¶ Vtrum qui condempnat seipsum possit ab aliquo absolui

Isti sunt tituli questionum xxii capitulo in xxvi° beati Mathei

Vtrum negligencia sit peccatum mortale
Vtrum occupacio rerum temporalium excuset hominem a peccato
¶ Vtrum per vestem nupcialem intelligatur caritas
¶ Vtrum terrcius sit numerus electorum
¶ Vtrum numerus electorum sit minor numero dampnatorum
¶ Vtrum consilium iudeorum contra xpm fuit peccatum mortale sacrilegii
¶ Vtrum dicentes xpo scimus quia verax es et viam dei in veritate doces fuerunt adulatores
¶ Vtrum phariseorum adulacio fuit peccatum mortale
¶ Vtrum semper ypocrisis et simulacio sit peccatum mortale
¶ Vtrum xpiani post aduentum xpi sunt absoluti a tributis soluendis
¶ Vtrum anima a corpore separata viuat vitam angelicam vel humanam
¶ Vtrum anima cum separatur a corpore possit videre oculo corporali
¶ Vtrum post resurreccionem debeat esse viri et vxoris matrimonialis copulacio
¶ Vtrum post resurreccionem viri et vxores ipsi seipsos debeant cognoscere inuicem

Isti sunt tituli questionum xxiii capitulo in xxiiii° beati Mathei

Vtrum mandatum de dileccione dei sit primum mandatum
Vtrum mandatum de dileccione dei sit primum mandatorum
Vtrum sine caritate vita eterna possit acquiri
Vtrum per solam caritatem vnus debeat esse beatior alio
Vtrum per kathedram moysi intelligatur lex mosaica vel doctrina ex ea
Vtrum doctrina doctoris et prelati / operante mali sit audienda
Vtrum aliquis sine peccato possit nominari vel appellari magister
Vtrum sit peccatum manis glorie in mensa vel in ecclesia tenere
√ Vtrum confessores grauem vel leuem penitenciam debeant imponere penitentibus
Vtrum sancti viri sine peccato possint imprecari mala eorum persecutoribus
Vtrum sit peccatum mortale non sinere venire iuuenes ad religionem ad seruiendum deo
Vtrum in dampnatis sit maior et minor pena tormentorum
Vtrum eorum pena per bona que faciunt viui possint mitigari
Vtrum magis sit obligatorium iurare per templum quam per oblaciones que offeruntur in templo
Vtrum pena peccati originalis puniatur per peccato operis

Utru pctm pris possit puniri in filios usq ad 9am generacoem
Utru pena pcti patris filius puniat p pcto pris
Utru omnia mala et pene debita p pctis a principio mundi venerunt sup iudeos
Utr ille zacharias q a iudeis fuit interfectus int templu et altare fuit pr iohis baptiste

Isti sunt tituli questionum xxiiij ca. in ewo beati mt.

Utru quemadmodum fuit templu dni sic destrui ut lapis sup lapidem no remaneret
Utru pdictu templum debeat reedificari p iudeos vel p xpianos
Utru in pdicendo xpi aduentum ad iudicium possit ho multipliciter falli et decipi
Utru predicacio ewangelij regni celorum debeat compleri ante finem mundi
Utru aduentus antixpi possit dici abhominacio
Utru p numerum dierum qui ponitur in daniele possit sciri determinate euentus antixpi
Utru p numerum dierum qui ponitur in apoc aduentus antixpi possit determinate cognosci
Utru antixpus p gog et magog debeat ecclesiam dei expugnare
Utru in subuersione regum maior tribulacio et psecucio fuit quam debeat esse tpe antixpi
Utru ante iudiciu sol et luna debeant obscurari
Utru ante iudiciu mundus p ignem debeat purgari et innouari vel post
Utru corpa resurgencium p illu ignem possint cremari et cruciari
Utru xpus corporaliter omnes resurgentes debeant videre
Utru dies iudicij determinate possit pscripturam pdici qn erit
Utru possit pdici tpus ppinquu illius diei
Utru diem illu iudicij filius nesciat aut s. s. sz solu pater
Utru signa pcedencia aduentu xpi debeant esse signa pacis vel prelij

Isti sunt tituli questionum xxv ca. in ewo beati mt.

Utru quicumque desiderat hoiem laudare de bono ope sit fatua virgo
Utru vendens oleu fatuis virginibz mortaliter peccent
Utru virginitas cu voto sit maioris meritoria quam sine voto
Utru virgo pns raptum corrupcionem violenter sibi factam possit prim virginem recuperare corone
Utru dona graciarum dentur a deo sz ppriam virtutem et capacitatem nrm
Utru dona a deo recepta sint sibi cu vsuris reddenda
Utru sit ppriu deo metere ubi no seminat et colligere ubi no spargit
Utru p negligenciam multiplicandi talentu dni debeat eternaliter dampnari
Utru iudiciu finale debeat fieri in valle iosaphat
Utru iudiciu finale debeat fieri p vocalem vel mentalem expressionem
Utru iudiciu finale debeat fieri a xpo sz quod ho vel sz quod deus
Utru boni solu p opibus mie debeant eternaliter saluari
Utru mali solum p negligencia opum mie debeant eternaliter puniri

Isti sunt tituli questionum xxvj ca. in ewo beati mt.

Utru pascha et azima sint idem
Utru consiliu iudeorum contra xpm fuit dolosum
Utru conueniens fuit xpm pati in die festo

Utrum conveniens fuit xpm pati in loco publico puta in ierusalem
Utrum xpus solum semel fuit invitatus a symone leproso vel bis
Utrum maria magdalena unxit xpm unguento in domo simonis vel in domo sua
Utrum xpus solum a iuda fuit traditus vel ab alio
Utrum a iuda petente iudei promiserunt sibi dare xxx argenteos
Utrum feria quinta qua xpus traditus est sit ieiunandum
Utrum prima die azimorum luna existente xv fuit crucifixus — infestari
Utrum paterfamilias apud quem xpm agnum paschalem comedit debuit nominari ma
Utrum hora vespertina qua xps agnum paschale comedit possit missa celebrari
Utrum xpus in buccella panis intincti corpus suum dederit iude
Utrum post receptam buccellam intravit in eum sathan
Utrum hoc sacramentum corporis et sanguinis xpi convenienter repetitur in missa
Utrum illa que dicuntur in missa sine peccato ab aliquo possint pretermitti
Utrum in preparacione consecracionis istius sacramenti debeat aliud quam introitus
Utrum ad instructionem suscepturi hoc sacramentum debeat dici aliud quam epistola
Utrum ad oblacionem istius sacramenti aliud debeat dici aliud quam offerenda
Utrum in consecracione istius sacramenti debeat dici aliud quam hoc est corpus meum
Utrum in suscepcione istius sacramenti debeat dici aliud quam communio
Utrum in serie misse sint solum vij ordines crucis
Utrum in primo ordine solum tres cruces contineantur
Utrum vij cruces fieri debeant in secundo ordine
Utrum in tercio ordine sint solum vij cruces
Utrum in 4° ordine sint solum tres cruces fiende tantum
Utrum in 5° ordine sint fiende alie tres cruces
Utrum in 6° ordine sint fiende 4 cruces tres supra calicem et due extra calicem
Utrum in 7° ordine solum tres cruces sint fiende
Utrum conveniens fuit xpm orare
Utrum xpus debuit tribus vicibus orare antequam a iudeis caperetur
Utrum xpus in sua oracione fuit exauditus
Utrum in xpo fuit tristicia
Utrum ex timore mortis sudor eius factus sit sicut sanguis
Utrum xpus indiguit angelo confortante ipsum in eius oracione
Utrum xpus voluit suam tradicionem et mortem
Utrum osculum fuit conveniens signum datum a iuda ad capiendum xpm
Utrum sufficiat duos gladios esse in ecclesia
Utrum in utroque gladio ecclesia possit competere
Utrum omnis qui accipit gladium sit gladio periturus
Utrum exercitus angelorum sit per legiones ordinatus
Utrum falsum testimonium sit semper peccatum mortale

Utrum falsi testes fuerunt illi qui dixerunt quod xpus dixerat
Utrum princeps sacerdotum peccavit mortaliter adiurando xpm per deum vivum
Utrum adiurare demones sit semper peccatum mortale
Utrum sit peccatum mortale adiurare demones ut tollat maleficium quod operacione eorum inditum est
Utrum negacio petri debuit esse trina
Utrum ista trina negacio fuit ante gallicantum completa
Utrum ista negacio debuerat fieri magis per interrogacionem mulieris quam maris
Utrum petrus per hanc negacionem potuit dampnari
Utrum solum propter respicere xpi petrus fuit saluatus
Isti sunt tituli questionum xxxvij tractatus mercurii beati th.
Utrum penitencia iude fuit deo grata
Utrum desperacio sit species peccati in spiritum sanctum
Utrum eodem die quo xpus crucifixus est iudas laqueo se suspenderit
Utrum pecunia symoniace recepta sit illi restituenda qui ipsam dedit
Utrum semper pecunia usuraria restituenda sit ei a quo recepta est
Utrum iudex possit inquirere et iudicium proferre in non sibi subiectum
Utrum iudex possit non sibi inculpatum iudicare
Utrum accusacionem debeat precedere fraterna correccio vel admonicio
Utrum accusacio xpi fuit iuris ordine celebrata
Utrum iudei peccaverunt xpi passionem impedire
Utrum pylatus conatus fuit xpm a morte liberare
Utrum quia pylatus xpm liberare noluit possit ex hoc a peccato excusari
Utrum iudex peccet condempnando innocentem quem innocentem scit et probatum sit coram eo esse nocentem
Utrum iudex peccet liberando innocentem si probatum sit coram eo quod sit nocens
Utrum iudei plus peccaverunt in morte xpi quam pilatus et milites eius
Utrum occidendo aliquem volentem occidi et petentem iniusta sit peccatum homicidii
Utrum in loco ubi xpus crucifixus fuit sepultus fuit adam primus homo
Utrum conveniens fuit xpm corona spinea coronari
Utrum conveniens fuit xpm suam matrem in cruce suo discipulo commendare
Utrum conveniens fuit xpm suam crucem portare vel simonem ad portandum angariare
Utrum conveniens fuit xpm solum penam crucis pati
Utrum si xpus descendisset de cruce sine morte solum per alias penas receptas fuisset a peccato liberati
Utrum xpus si non fuisset mortuus cruce vel gladio fuisset mortuus senio
v Utrum conveniens fuit cum xpo duo latrones crucifigi
v Utrum illo die quo xpus mortuus fuit latroni fuit aperta porta paradisi
v Utrum illa obscuracio solis tempore passionis xpi fuit
Utrum xpus in sua passione fuit a deo derelictus
Utrum dolor quem xpus in morte passus est fuit maior omnibus doloribus
Utrum dolor ille retardavit vel impedivit gaudium fruicionis anime
Utrum spiritus quem xpus emisit in morte fuit divinitas ipsa vel anima eius

¶ Utrum ille terremotus qui fuit in passione xpi fuit miraculosus
¶ Utrum descendisse ad inferos sit articulus fidei
¶ Utrum descendit ad infernum dampnatorum
¶ Utrum totum infernum spoliavit
¶ Utrum in inferno aliquam moram contraxit
¶ Utrum conveniens fuit eum sepeliri
¶ Utrum conveniens fuit ihm xpm sepelire studiose et honorifice
¶ Utrum in sepulcro fuit corpus incineratum
¶ Utrum stetit in sepulcro tribus diebus et tribus noctibus
¶ Utrum sumptuosa et honorifica sepultura prosit defunctis
¶ Utrum conveniens fuit xpm resurgere
¶ Utrum conveniens fuit quod resurrexit tercia die
¶ Utrum ipse primus fuit inter omnes resurgentes
¶ Utrum resurgentes cum eo sint iterum morituri
¶ Utrum furari corpora sanctorum sit peccatum sacrilegii
Isti sunt tituli eiusdem ca. xxviii.
Utrum resurrectio xpi primo fuit manifesta angelis
Utrum per angelos primo sit manifestata mulieribus
¶ Utrum inter mulieres primo sit manifestata marie magdalene
¶ Utrum inter apostolos sit primo manifestata petro
¶ Utrum postquam resurrexit semper stetit cum apostolis usque ad ascensionem
¶ Utrum corpus xpi post resurrectionem fuit tangibile
¶ Utrum potuit vere comedere
¶ Utrum in effigie peregrini vel ortulani potuit apparere
¶ Utrum quatuor dotes debeant esse in anima beata corpore glorioso
¶ Utrum celare veritatem semper sit peccatum mortale
¶ Utrum resurrectio xpi fuit vaticinata probata
¶ Utrum procurare pecuniam in mendacio et in causa falsa vel iniusta semper sit peccatum mortale
¶ Utrum pecuniam inde acceptam teneatur homo restituere
¶ Utrum furari semper sit peccatum mortale
¶ Utrum potestas data xpo post resurrectionem fuit potestas restituendi statim
¶ Utrum baptismus sit primum omnium sacramentorum
¶ Utrum aliquis debeat baptisari si prius non instruatur in fide
¶ Utrum expressio trinitatis personarum sit de necessitate baptismi
¶ Utrum xpus post resurrectionem ascenderit super omnes celos
¶ Utrum tres dotes debeant esse in anima beata

Cum quietum silencium
tenerent omnia / et nox in
suo cursu medium iter
haberet / omnipotens sermo tuus domine
exiliens de celo
a regalibus sedibus venit
durus debellator in mediam terre extermi
nii prosiliuit insimulatum imperium tuum portans
stans in terra tangebat celum / Incarnatio
nem salvatoris que in ewangelio mathei evidenter
declaratur cunctis lectoribus et expositoribus nunc assumpsi
in verbis propositis que leguntur Sap. xviii / tri
pliciter nobis notificatur et describitur primo quantum
ad temporis convenienciam / quia premittitur Cum qui
etum silencium tenerent omnia et nox in suo cursu medi
um iter haberet ¶ Secundo quantum ad personae incarnate
excellenciam / quia additur omnipotens sermo tuus de
exiliens de celo a regalibus sedibus venit ¶ Tercio
quantum ad fructuosam clemenciam / quia postponitur
durus debellator in media terre exterminii
prosiliens insimulatum imperium tuum portans
stans in terra tangebat celum ¶ Fuit autem
conveniens verbum salvatoris incarnari in silencio
quieto in nocte / quia nox medium iter habet
In quieto quidem silencio propter humane superbie et
loquacitatis confutacionem ¶ Fuit namque humana superbia
et loquacitas confutata de via originali / quia talis
in homine superbia non fuit confirmata / licet enim
deus creavit hominem rectum / ipse tamen ex sua
superbia transgrediens dei mandatum immiscuit
se multis questionibus / ut dicitur Eccles. vii ¶ Fuit secundo
confutata de via naturali / quia tali via hominis fuit
malicia obcecata / cum enim ex tali via potuis
sent deum cognoscere / non tamen sicut deum glorifica
uerunt / aut gracias egerunt / sed obscuratum fuit in
sipiens cor eorum / mutantes gloriam incorrupti
dei in similitudinem ymaginis corruptibilis hominis
et dicentes se esse sapientes / stulti facti sunt / ut dicitur
Ro. primo / Tercio fuit confutata de via legali /
quia tali via hominis fuit fragilitas predicata / mutatum
enim fuit illa lex gravibus et onerosa / ut petrus
dicit in actibus / hoc est onus quod nec nos nec patres
nostri portare potuerunt / unde dicit quedam glosa super
epistolam ad Ro. / quia sicut iudei ante dacionem legis
confidentes de suis viribus dicebant / Non deest qui
obsequeretur / sed deest qui precipiat / ita post recep

cionem eius ita confutati et diffidentes de eorum virtute
dicebant / Non deest qui precipiat / sed deest qui
qui obsequatur / quia igitur humana loquacitas et superbia
fuit confutata de via originali naturali et legali /
in tali quieto silencio / cum non haberet amplius
de quo ipse loqueretur et de quo confideret de superbia / dei
filius verbum eternum incarnatus nobis exhibuit / ut cum
cum nobis deficiat omne humanum auxilium / hoc solum
habemus residuum ut oculos nostros dirigamus ad deum
ut dicitur 2 Par. 20 ¶ Primo igitur fuit conveniens dei
filium in quieto silencio incarnari propter humane loquacitatis
et superbie confutacionem ¶ Secundo fuit conveniens incarnari
in nocte propter tenebrarum expulsionem / unde Zacharias
Luc. i / repletus spiritu sancto dixit / quod Christus oriens
nos ex alto illuminare debebat illos qui in tene
bris sedebant et umbra mortis / Super quo verbo
dicit glosa / quia tenebrosa et umbrosa erat plebs
gentilium / que ydolorum cultura gravabatur / donec lux
orta dissipavit caliginem / et lumine veritatis expandit
Magnus igitur in nocte nati claritas dei circumfulsit
pastores / annuncians eis ortum lucis / que illuminat
omnem hominem venientem in hunc mundum / Secundo facta est filii dei
incarnacio / quia nox ista medium iter habet propter
etatum proporcionem / quia non decuit dei filium incarnari
in principio mundi / sicut in puericia infancia et
adolescencia / que sunt prime etates mundi / nec in
fine sicut in gravitate et senectute / que sunt ultime
etates mundi / sed decuit eum incarnari in medio et
in nocte medium iter habente / quia in etate iuventutis
dei filius incarnatus est / que est quasi media inter primas
et ultimas / unde dicit Aug. libro lxxxiii questionum
que. xl / quia sicut homo diversis etatibus variatur sic mundus
quasi unus homo diversis etatibus completur / et sicut
absurdum esset tota pulchritudine hominis
querere in etate iuventutis / quia tunc innumerabilibus
pulchritudinibus que aliis etatibus debentur
sic absurdum est tota mundi pulchritudine querere in
una etate / quia tunc detraheretur pulchritudinibus
que aliis etatibus correspondent / et tunc sequeretur
quia non oportuit diutius venire magistrum / cuius
imitacione homo in mores optimos reformetur
nisi in tempore iuventutis / dicente apostolo ad galathas
quia sub lege tanquam sub pedagogo sicut parvuli
et iuvenes eramus servientes / Abbacuk iii
scribitur / quia in medio annorum notus est nobis factus
opus / et qui creatus erit humano generi

tūc nūc ē recordatus / Innocte igit͛ media
ꝛ qn̄ nox mediū iter hūit / dei filij ē incar
natus ꝑ etatis ꝑuorū / Ex quo gͦ ista in
carnacō ē facta i quieto silencio ꝑ huāc
loquacitat ꝛ supbie cōfutatoꝛ / ꝛ facta ē
ī nocte ꝑ tenebraꝝ expulsioꝛ / ꝛ facta
ē qn̄ iter nox mediū hūit / ꝑter etat
ꝑuorꝫ / vn̄ dictū ē ꝙ filij dei incarnacō
hūit primo tpis conueniētiā ¶ Scdo incar
nacō filij dei hūit ꝑsone mirabile excelle
ciā / ꝙ ꝑsona que carnē assūpsit fuit
omps s̄mo dei exiliens de celo a regalib₉
pedibus venies / ffuit naꝫ ꝑsona mirabila
omps dei s̄mo nr̄oꝝ morboꝝ curacōne
ꝙ misit deus pr̄ s̄mone suū ꝛ sanauit
eos / Iste eni ē ille sermo de quo scribit ad
hebr iiijͦ / ꝙ ē s̄mo dei efficax ꝛ penet
bilior omī gladio ancipiti / ꝛ ptingit vsqꝫ
ad diuisione aīe ac sp̄us / vn̄ sup illo vbo
Sap xvi / Etenim neqꝫ herba neqꝫ malagma
sanauit eos / s̄ s̄mo tuus dn̄e qui sanat
vniusa / dicit glo / ꝙ s̄mo dei i filius
dei pris ꝑ quē oīa qͦ̄lcūqꝫ voluit fecit
ē ille / qui curat nr̄a corpa / ꝛ a spualib₉
bestijs nr̄as aīas liberat / ffuit scdo
ꝑsona mirabila exiliens de celo ī nr̄e huā
nitatis assumpcōe / Non eni sic dei filius
exiliit de celo / vt desineret ee vbi erat
ꝛ inciperet vbi nō erat / cū ipe celum ꝛ
terraꝫ impleat / s̄ sic exiliit de celo quo
nō erat ꝛ incepit ee qualit͛ nō erat / ꝙ
nūqꝫ fuerat in celo vt in vtero virginis
cū nr̄e huanitatis induccōe ꝛ assūpcōe
sicut tūc fuit / vn̄ sup illo vbo Iohis iij
Nemo ascēdit ī celū / nisi q de celo descendit
filius hoīs qui ē in celo / dicit glo /
sic dicit / ꝙ si aliquis homo inde ī monte
ad conuallia descenderet / ꝛ assūpta veste induet
ꝛ armis : eundē mōte ascēderet / idem eet
descendens ꝛ ascendens / lꝫ alr̄ ascenderet
qͣ̄ descenderet / venit aūt ista ꝑsona mirabila
a regalibus pedibus / ī ꝑmis incarnacōis

operacōe / ꝙ licꝫ ad solam ꝑsonam filij incarnacō
sit t͛minata / opata ē tn̄ a tota trinitate Vn̄ aut
dicit Aug₉ x de trinit / voce pris ꝛ carnem
filij / ꝛ columbam sp̄us sci tota trinitas est
opata / cū hec singula ad singulas ꝑsonas
referantur / A regalibus gͦ pedibus venit iste
iste s̄mo a tribꝫ ꝑsonis ꝛ a tribꝫ regibꝫ eter
nis inseparabilit͛ facta / ē dei verbi ꝛ dei s̄mo
nis incarnacio / vel possumus dicere / ꝙ dn̄s placuit
venisse a regalibus pedibus / ꝙ ī incarnacōnē
a regalibus pedibꝫ pcessit / naꝫ s̄ naturaꝫ diuinaꝫ
pcessit a regali pede regis eterni / s̄ nō huāna
naturaꝫ pcessit a regali pede dauidica / cū s̄ꝫ
corpus ꝛ s̄baꝫ ex dauidica stirpe sit genitus
cuius genacōis seriē mathꝫ suū ewangeliū
inchoauit / ffuit gͦ ꝑsona mirabila ops s̄mo
ī nr̄oꝝ morboꝝ curacōe / fuit exiliens de
celo / ī nr̄e huanitatis assūpcōe / ꝛ venit a
regalibꝫ pedibus ī ꝑmis incarnacōis opacōe
/ ꝛ sic hūit ꝑsone mirabile excellentia ¶ Tercio
hūit fructuosa clemenciaꝫ / huāc aūt vtili
tatem contulit nobis dei filius ex hoc ꝙ
nr̄am huanitate assūpsit / ꝙ tanqꝫ diuinus
debellator i media terraꝫ exterminij ꝑstitit
ad nr̄oꝝ inimicoꝝ debellacōnē / vn̄ sup illo
vbo ps Exterminauit eā aper de silua ꝛ
singularis ferus depastus ē eā / dicit glo / Aug₉
ꝙ aper de silua fuit xp̄s / qui venit ꝯtra eī ī silua
inꝫ illud Audiuimꝯ eū ī eufrata i in be
thleem natū / inuenimꝯ eū ī campis silue
ī ꝯtrad gentiliū / talis ꝙ aper terraꝫ ī hoies
terrenos vl intra huanitates exterminauit dyabolū
qui eos possederat abieis abiciēdo / adult
tū vinꝯ dei eos renouādo / ꝛ tūc exultau
erūt oīa ligna siluaꝝ an faciē dn̄i / qui
venit ī similitudinē inꝑsi dei pris portam ad
nr̄oꝝ inimicoꝝ dispersionē / vn̄ sup illo vbo ps
Da imperiū puero tuo ꝛ saluū fac filiū ancill tue
dicit Aug₉ / ꝙ ista ē peticō filij dei petent
prem / da imperiū ī ꝑtatem iudicandi in
ꝑpō innocenti / qui sum filius ancille q̄ tāta
ad huilitatē quo fuit tua ancilla / cū dixit
Ecce ancilla dn̄i / quod sit factū ē / quia
potentiam ꝯ imperium dei pris sup hūmeꝝ

eius / et vocatus est deus fortis pater futuri seculi
princeps pacis propter discussionem rectam iudiciorum
quod ipse non secundum visionem oculorum iudicabit / neque
secundum auditum aurium arguet / sed iudicabit in iusticia
pauperes ut scribitur ysa xi / Gigas in ista tange-
bat celum quia adcelestium et terrestrium in unica
persone copulacione / quia celestia et terrestia, i. divinitas
et humanitas in una persona sunt unita / Ita quod stans
in terra per humanitatem et incarnacionem tangebat ce-
los per divinitatem fructuosam / et sic medium erat divinus
et pauper / Sentica quoque extremum tangebat divinus debel-
lator salvator perplenit / adinvicem inimicorum
debellacionem / in spiritu impium dei pius portat
ad nocem iudiciorum rectam discussionem / Stans in terra
tangebat celum quia naturam addunavit naturam in una persona
copulacionem / Ex quo habuit dei filii incarnacio
fructuosa clemencia / Sed nunc intencionis mee est
textum ewangelii beati mathei de hac incarnacione
tractant breviter et succincte exponere / et post-
modum aliquas primo quomodo et dubitaciones summatim
recolligere / ut facilius ab auditoribus capiatur
fructuosius crat / et fortius retineatur / adiuvan-
te ipso domino ihesu christo cui est semper honor et gloria
in secula seculorum / Amen Leccio prima

Liber generacionis ihesu christi filii da-
uid filii Abraham / Abraham ge-
nuit ysaac / ysaac autem genuit Jacob Jacob
autem genuit judam et fratres eius
Dedim Crisostomus totum ewangelium in viii partes principales
dividitur / quia primo ewangelista determinat de christi nativitate
et eius generacione / Secundo de christi nativitatis manifesta-
cione de eius baptismi regeneracione / Tercio de eius
adiabolo temptacione / Quarto de eius doctrine illumina-
cione / Quinto de miraculorum operacione / Sexto de eius fruc-
tuosa passione / Et viii° de eius resurrectione et ascensione /
2a ibi Cum natus esset ihesus in principio 2i capituli / 3a ibi
In diebus autem illis in principio 3ii capituli / 4a ibi / Tunc ductus
est ihesus in desertum in principio 4ti capituli / 5ta ibi videns autem
turbas in principio 5ti capituli / 6a ibi Cum autem descen-
disset de monte in principio 8i capituli / 7a ibi Et factum
est in principio 26i capituli / 8a ibi Vespere autem in principio
28i capituli / Presens autem capitulum / ubi ewangelista
determinat de christi nativitate et generacione dividitur in
partes duas principales / quia primo narrat per
quem modum christi generacio in antiquis patribus
preinitiata / 2° narrat per quem modum est in prope
et in effectu execucioni mandata / 2a ibi christi aut
generacio sic erat / Prima autem pars principalis totius divi-
ditur in partes quattuor / secundum quas facit quattuor litteras
usque ad secundam partem principalem assignatam / quia primo
ewangelista determinat de qua gente et de quo populo
christus secundum carnem est natus / 2° de qua tribu /
3° de qua stirpe et de qua parentela / 4to de quibus
parentibus proximis / 2a ibi Judas autem / 3a ibi Da-
uid autem rex / 4a ibi Et post transmigracionem Ba-
Dicit ergo / Liber generacionis / Submittitur hic est liber
generalis
generacionis ihesu christi i. salvatoris / non ad-
prodicionis de quo liber dicitur Gen v to / hic est
liber generacionis Ade / Et dicit ihesu christi propter
divina et humana naturam / vel ad differenciam
aliorum qui sic vocati sunt / Nam ihesus vocatus
est filius syrach / qui composuit librum ecclesiasticum
ihesu christi nunc filii david / filii abraham / Ordo
posterius secundum verbum est narracio commutatus
quia si primo posuisset abraham et postea david
rursus repetendus erat abraham ut genera-
cionis series texeretur / Oportuisset enim dicere
Liber generacionis ihesu christi filii abrahe
filii david filii abrahe / vel ideo premisit
david propter regalem dignitatem / Unde dicit Cris-
ostomus quod dignitas regum maior est quam nature / ideo licet
Abraham fuit prior david tempore / ipse tamen david precede-
bat abraham dignitate / Et tunc expetit
ewangelista serie et ordine generacionis christi incipiens
ab ipso Abraham / quia primo meruit testimonium fidei
et primo facta est sibi de christo repromissio secundum augustinum
dicens Abraham genuit ysaac / ysaac autem
genuit yacob / non posuit hysmahelem qui fuit
primogenitus abrahe / nec esau qui fuit primogenitus
ysaac / quia secundum glosam ipsos non potuisset producere
ad david / ex quorum semine christus secundum carnem erat
nasciturus / Vel ideo istos duos non posuit
quia non permanserunt in cultu veri dei / Ioannis
autem fratres Jude in generacione salvatoris nominat
dicens Jacob autem genuit Judam et fratres eius
et hoc ideo secundum glosam quia dato quod multi ex eis fuissent
nati ex ancillis / tamen omnes fuerunt patriarche
et tribuum principes / patet ergo ex quo populo

ihesus natus est secundum humanitatem nam tamen verum est quod filius est ei secundum semine david secundum carne

et ex quo gente Christus natus est / quia ex gente hebrea
et ex populo hebraico. Nam secundum Aug. hebrei vel dicti
sunt ab abraham, vel dicti sunt appellati sicut ab
illo qui heber vocabatur. Et quia abraham primo
a quo Christus descendit secundum carnem pater quia de populo
hebraico et gente hebrea natus est dominus meus /
¶ Est autem considerandum quod secundum Crisostomum duplex est ratio
quare ewangelista post abraham posuit ysaac et
Jacob in generatione Christi / et tacuit ysmahelem
et esau. ¶ Prima per expressionem misterii significationis.
Nam ysaac interpretatur risus / quia gaudium et leticia
fuit parentibus cum in ultima senectute donatus est
eis / potissime quia de sterili natus fuit non filius
nature sed gracie / et Christus de iudea virgine natus
risus et gaudium fuit utriusque modo / ambo
supra cursum nature generati. Jacob autem qui interpretatur
supplantator / quia supplantavit vicia. xii filios
sibi patriarchas generavit / et Christus supplantator
diaboli xii apostolos verbo vite genuit. ¶ Secunda
per taciturnitatem superbie et elacionis / quia primogeniti
propter primogenituram que eis debebatur superbi esse
convenerant / ideo ut nulla superbie elacio
in Christi generatione poneretur primogeniti abrahe et
ysaac sub silencio preteriuntur. ¶ Sed hic
possunt esse quinque dubitaciones. ¶ Prima utrum
iste liber beati Mathei debeat dici liber ewangelii
ihesu Christi vel liber generacionis ihesu Christi. ¶ Secunda
utrum caro assumpta a dei filio per generationem temporalem
fuerit ex semine david. ¶ Tercia utrum Christus secundum hu-
manam naturam quam assumpsit debeat dici filius
david et abrahe. ¶ Quarta utrum corpus Christi fuerit
formatum de terra sicut aliorum corpora. ¶ Quinta utrum
modus narrandi quem tenuit Matheus in generatione
Christi sit conveniens modo quem tenuit Lucas.
¶ Ad primam questionem dubitacionis est dicendum / quod Aug. contra
faustum dicit faustum fuisse istius opinionis
quod ewangelium Christi a predicatione eius incipit / quia
ewangelium idem sonat quod bona nunciacio. Matheus
qui incipit narrare predicationem doctrine propria ewangelium
dici non debet. Unde quia autem solum de generatione accepit
narrandam / non fuit ausus dicere liber ewangelii
ihesu Christi / sed liber generacionis ihesu Christi.
Marcus non et Johannes quia incipit non fecerunt
de david et ioseph et maria / qualiter ex hominibus
esset natus simpliciter inceperunt ewangelium / Marcus
enim dicit Inicium ewangelii ihesu Christi dei / et Johannes
dicit In principio erat verbum. / Hanc opinionem
Aug. reprobat / quia si liber ubi narratur generatio
Christi ex semine david non dicitur liber ewan-
gelii / apostolo non possemus credere dicenti Me-
mor esto dominum ihesum Christum resurrexisse a mor-
tuis ex semine david secundum ewangelium meum / et hic erat apostolus
quod omnium aliorum erat. ¶ Cum autem queritur quare Matheus
potius dixit liber generacionis ihesu Christi quam liber ewan-
gelii ihesu Christi assignat Crisostomus dicens / quod hec est
totius dispensationis radix omnium bonorum nostrorum
deum hominem factum esse / quia hoc facto
alia secundum racionem sequebantur et predicatio et passio
et resurrectio et ascensio. ¶ Ad secundam est dicendum
quod si Christus non sumpsisset carnem ex semine david
ade descendentem duo inconveniencia sequerentur.
¶ Primo quod tota humana natura non esset a corrup-
cione liberata. Nam secundum damascenum in tercio
dei filius ad hoc est factus / ut ipsa que cecidit
et peccavit natura vinceret eum qui decepit tyrannum /
et sic a corruptione fuit liberata. / Fuit autem caro
humana corrupta in adam propter peccatum eius / et omnis
qui ex semine eius nascituri erant / si igitur Christus
ex semine ade carnem non assumpsisset / non fuisset
omnis caro humana ex semine eius purgata
sanata et curata / Unde dicit Aug. super Gen.
quod Christus fuit in adam secundum corpulentam substantiam
quia corpus beate virginis ex cuius purissimis
sanguinibus Christus visibilem carnem et corpu-
lentam substanciam accepit eo modo formatum est sicut
formata sunt omnia corpora ex semine descendencia.
¶ Secundo sequeretur quod Christus non eiusdem nature esset et
eiusdem speciei nobiscum / quia secundum Aug. omnes homines
ex semine ade descendentes sunt eiusdem nature et
speciei / si igitur Christus naturam non assumpsisset ex semine
ade descendente / non fuisset eiusdem nature nobiscum
et sic nos non liberasset per eius incarnationem
quia secundum augustinum si non fuisset passus et mor-
tuus non fuisset homo / et si non fuisset
homo non fuisset liberatus homo. ¶ Quare ewangelista
non dixit liber generacionis ihesu Christi filii
ade sicut dixit / filii david filii abrahe / Sunt
doctores dicunt hoc quod ideo fuisse / quia

ad hos duos de xpo facta e spalis pmissio
q ex semie eoz deberz nasci ¶ Ad tciam
dm e q questio ptanto vr esse dubia
qr ioseph sponsus virginis usq ad quaz
euu ta seriem gnatois ihu xpi deduc ni
chil fuit opatus i concepcoe xpi eo q bta ma
ria virgo concepit virgo q pepit z q non
pp aliud xp dicat filius nisi q ioseph
sponsus virgis fuit de familia z pentela
dauid ex quo nichil in concepcoe eius opat
fuit no vid q filius dauid dicat noiari
z potissime dubitaco vr h vid fortificari
q bta maria no vid fuisse filia dauid
cu legit luc i o fuisse cognata elisabeth
dicete anglo Ecce elisabeth cognata tua
planu e aut q elisabeth no fuit filia da
uid s de filiabus aaron ut dr luce p o
qr aaron no fuit de tribu iuda sicut fuit
dauid ymo de tribu leui ¶ Ergo n ex ioseph
nec ex virgie xpus p ssit ex dauid no
vid q eius filius debeat noiari ¶ Ad
hoc g possumus sic rndere q aug in libro
de consen ewangelistaz ubi ad hac dubita
coz facit ex utroq ondit xpm filiu dd
posse aptari p o quid ex ioseph qui fuit
pr xpi putatiuus Nam s aug e veru
coniugiu ubi pari consen cotinecia fuat
coniugis g o ioseph no cognouit virginem
coplexu carli s solu consen casto mari
tali verus maritus virgis z verus pr
xpi poterat nominari pstim cu quis pr
alicuius appllari posset que ex ppa uxore
no habz pcreatu sed aliunde adoptatu
Ut Johes no dicit dedit eis ptate filios
dei fieri sicut augustinus ibi dicat Et q du
biu no e ioseph fuisse de domo dd i du
biu no debz venire q xp ppha natu
quem assumpsit potest eius filius appllari
Ex pte aut virgis eodem mo q s q dd aug
ibi dicit ipam quoq btaz mariam aliq
consanguinitate ex stirpe dd duxisse du
bitare utiq no debemus q orta e ex
tribu iuda z clara de stirpe dd Cognata
aut elisabz potuit noiari vel appllari p
angelum q pr ipius elisabeth aliqua
uxorem potuit hre de stirpe dauid rone cui
bta maria que de domo dauid erat eius cog
nata dicebatur Vel z pr marie existens
de familia dauid huit uxore de stirpe
aaron de cuius semie dr fuisse elizabeth
Appt gdz ex utroq xps s rone dr filius
dauid z ex semie eius natus ¶ Ad qrta
e dicedu q corpus xpi in utero vginali
de purissimo eius sanguie z de illa ma
teria e formatu eadem qntu e ex pte
mris sicut forunt corpa alioz hoim qr
bta virgo totu dedit z totu administrauit
ad formacoz corpis xpi qd debet dare z
administrare vera mr qr ipa vera mr
xpi fuit solu modus formadi fuit dissilis
qr formaco alioz fit p semie mariale
formaco aut corpis p virtute sps sti
z qr i illa materia z i illa sba vn formatu
corpus humanu in utero matris dicit tra
qntitatiue ideo xpi corp sicut corpa alioz
dr de tra ee formatu vn sup illo vbo verit
tas de tra orta e exponit aug in pslo
xpi dices q xps qui e via veritas z vita
orta e qntu ad corp de tra qr de femia
corp eius e formatu e vero qr p pctm pri
mi hois tra ipa fuit maledicta i pena
illius pcti ut h i gn z maledicta tra
in ope tuo sup quo verbo dr glo q tre
maledixit deus no aquis qr hec ta homo
qr de fructu tre cont vetitum z contra
pceptu dei pmus ho manducauit non de
terrestra aquali Quoniam igitur tra maledcta erat
ut xpus no de tra maledcta s de tra be
dicta nasceretur z eius bndcon corp de tra
bndcta formaret necce fuit q tra illa pu
ta bta virgo de q corp xpi fcatu e be
diceretur z sanctificaret Et sic fcm e quia
bndcta z sanctificata fuit i utero mris sue
anteq nata z p modu fuit bndcta z sti
ficata qn fuit ab anglo nunciata vn s
illo verbo Benedixisti dne tra tuam
dr glo q tra que olim p pctm ade
fuit maledcta p natu xpi fuit bndcta
¶ Ad v az e dicendum q s aug

in libro 2o de co(n)s(ens)u eva(n)g(elista)r(um) / in q(ua)tuor pot(is)
sime videt(ur) esse controv(er)sia int(er) Mathe(um) 2
Lucam i(n) narrando serie(m) g(e)n(er)ac(i)o(n)is xpi
p(ri)mo in p(at)re ip(s)i(us) Joseph spo(n)si Marie q(ui)a M(athe)us
dicit Jacob fuisse p(at)rem Joseph Lucas vero
dicit q(uod) fuit Hely / Sc(d)o in modo loquendi
q(ui)a M(athe)us dicit Jacob aut(em) ge(nuit) Joseph virum
Marie Lucas vero ait / Qui fuit Heli / qui
fuit Joseph / Tercio i(n) n(umer)o p(er)sonar(um) / quia
Matheus .xl. p(er)sonas i(n) se(r)ie g(e)n(er)ac(i)o(n)is Ihu
xpi ponit incipiendo ab Abraha(m) usq(ue) ad
Joseph viru(m) Marie / no(n) includo ip(su)m xp(istu)m
ut q(ui)dam c(um) p(er)sona bis repeti(tur) / q(ui)a posit(is)
fi(n)ib(us) g(e)n(er)ac(i)o(n)ib(us) p(re)dicta(m) tra(n)smigrac(i)o(n)e(m) Babilo
nis / 2 p(er) n(umer)u(m) seque(n)tem / cu(m) igit(ur) ter xiiii
sint xlii. si auferu(n)t(ur) g(e)n(er)acio xpi 2 Jeconias
plu(s) remanet in p(re)dicto .xl. / Lucas vero
ponit p(er)sonas lxxvi / Q(ua)rto in mo(do) incipie(n)di
q(ui)a Matheus incipit ab Abraha(m) descendendo
usq(ue) ad xp(istu)m / Lucas vero incipit a baptismo
xpi ascendendo usq(ue) ad Adam / Co(n)tra igit(ur)
totu(m) istam sic solvit Aug(ustinus) dicens Jacob fuit
p(ate)r Joseph p(er) g(e)n(er)ac(i)o(n)e(m) carnale(m) / sed Heli fuit
eius pater p(er) adopc(i)o(n)e(m) sp(irit)ualem / Mathe(us)
ergo posuit p(at)rem carnale(m) / Lucas p(at)rem
sp(irit)ualem / Q(ui)dam sic solvit dicens q(uod) M(athe)us
narrat serie(m) g(e)n(er)ac(i)o(n)is p(er) qua(m) nascim(ur)
carnalit(er) / 2 p(er) qua(m) habemus esse corp(or)ale q(uo)d
magis e(st) no(n) esse q(uam) esse / ideo dicit genuit /
s(ed) Lucas narrat serie(m) g(e)n(er)ac(i)o(n)is p(er) qua(m)
renascim(ur) sp(irit)ualit(er) 2 p(er) qua(m) h(ab)em(us) simp(licite)r
esse / ideo dicit Qui fuit / Tercia sic solvit
dicens q(uod) M(athe)us g(e)n(er)ac(i)o(n)em xpi regia(m) assumpsit
narrandam / cui(us) reg(n)i continet n(umer)o xl
describat(ur) / q(ui)a xl diebus ieiunavit / xl
dieb(us) cu(m) discipul(is) suis p(ost) r(esurrecti)o(n)e(m) eius s(e)
regem regnaturu(m) p(ro)bavit / 2 p(ro)b(abi)li(te)r
in q(ua)tuor ewa(n)gelior(um) cu(m) dicit(ur) p(ro)p(hetia) nos re
ge(n)dos esse in virga ferrea suis pastorib(us)
mandavit / s(ed) Lucas assumpsit narranda(m)
serie(m) generacio(n)is xpi / no(n) ut fuit rex
sed ut fuit sacerdos / ideo posuit lxxvi
q(ui)a xp(istu)s dixit summo sacerdoti querenti
si dimitte(re)t p(e)cc(a)ta usq(ue) septies / No(n) dico

tibi usq(ue) septies / sed usq(ue) septuagesies sep
ties / Et ex hoc Augusti(nus) solvit x(ta) / q(ui)a ex
quo M(athe)us narrabat xpi g(e)n(er)ac(i)o(n)em ut fuit
rex regens nos in hac vita / mo(ri)b(us) 2 exe(m)
plis / incipit ab Abraham descendendo / Sed
q(ui)a Lucas narrabat xpi g(e)n(er)ac(i)o(n)em p(ro)ut
erat sacerdos cui(us) e(st) p(ro)p(ri)e p(er) administrac(i)o(n)em
sac(ra)mentor(um) mundare / incipit a baptismo
xpi ascendendo / ut mundati 2 purgati
a p(e)cc(a)to / deo reconciliem(ur) / Lectio s(ecun)da

Iudas aute(m) genuit Phares 2 Zara(m)
de Thamar / Phares aut(em) genuit
Esrom / Esrom aut(em) genuit Aram :
Aram aut(em) genuit Aminadab / Ami
nadab aut(em) genuit Naason Naason
aut(em) ge(nuit) Salmon / Salmon aut(em) g(enuit) Booz
de Raab / Booz aut(em) g(enuit) Obeth ex Ruth
Obeth aut(em) genuit Yesse / Yesse aut(em) g(enuit)
David regem / Post(quam) ewa(n)g(elis)ta o(stendi)t de qua
gente 2 de quo p(o)p(u)lo xp(istu)s erat nasciturus
q(ui)a de gente 2 p(o)p(u)lo hebreor(um) / Inp(re)senciar(um) ut
declara(tur) o(stendi)t de qua tribu ip(s)e xp(istu)s natus e(st)
Ad cui(us) intellectu(m) e(st) sciendu(m) / q(uod) s(ecundu)m Crisost(omum)
cu(m) Jacob xii filios habuiss(et) / dato q(uod) alig(ui)
fuiss(en)t nati ex uxorib(us) / aliq(ui) v(er)o ex
ancillis / 2 aliq(ui) erant primogeniti
2 aliq(ui) s(e)c(un)dogeniti / om(ne)s t(ame)n fuit patriarche
2 tribuu(m) principes / No(n) sufficiebat igit(ur)
ewa(n)g(elis)te dice(re) / q(uod) xp(istu)s nascitur erat ex p(o)p(u)lo
hebreor(um) / nisi dicat de qua tribu nascitur(us)
erat / ideo p(re)t(er)miss(is) alijs filijs Jacob
2 alijs tribub(us) hebreoru(m) 2 ysrahelita p(o)p(u)li
accepit Judam / q(ui)a ex eius tribu salva
tor m(u)n(d)i natus e(st) / Sic aut(em) Judas aut(em) g(enuit)
Phares 2 Zara(m) de Thamar / q(ue) fuit nur(us)
ip(s)i(us) Jude / huius p(ri)mogenitu(m) ei(us) i(n)duit ... s(cilicet) her.
her
Quo mortuo · duxit Judas s(e)c(un)dogenito ei(us) s(cilicet) Onam ·
ut ingrede(re)t(ur) ad ea(m) / 2 suscitar(et) seme(n)
fr(atr)is sui / Qui noluit / ymo ut filij no(n)
nasce(re)nt(ur) nomi(n)e fr(atr)is sui seme(n) fundebat
in terram / 2 hoc inmu(n)dicia p(er)ssus / q(ui)a sibi
no(n) nascebant(ur) filij ut scribit(ur) gen(esis) 38
p(ro)misit ergo Judas dare Thamar filiu(m) suu(m)
/ (ter)t(ium)

·onam·
secundogenitum / qui propter rem quam agebat detesta
bilem figuratus mortuus erat / & quia pro
missum iudas non observavit / ipsa thamar
ponens se in loco communi / ubi meretrices stare
consueverunt / supposuit se iude socero suo /
qui uno concubitu genuit istos duos fili
os / phares & zara / antequam intraret egiptum
postmodum vero in egipto ipse phares genuit esrom /
qui secundum glo interpretatur sagitta / & multum congruit /
quia phares interpretatur divisio / postquam enim homo
ipse separatus & divisus est a viciis & peccatis
debet in aliis vicia & peccata sicut quasi sagitta dividere
& virtutes plantare / Esrom autem genuit
aram / qui interpretatur electus / quia talis qui est
a viciis divisus & in virtutibus plantatus
adeo electus est / Aram autem genuit aminadab /
qui interpretatur spontaneus / quia spontanea debet
esse fuga viciorum & prosecucio virtutum / Ami
nadab autem genuit naason / & sub tunc moyses
eduxit populum israheliticum de egipto / quia iste na
ason fuit dux sub moyse in tribu iuda per
desertum / & in deserto naason genuit salmon /
qui fuit princeps in tribu iuda / qui cum
iosue terram promissionis intravit / ut glo
dicit / ubi genuit Booz de Raab / que fuit meretrix
existens in iericho / cuius fidem videns iste
Salmon quia exploratores filiorum israhel
receperat & absconderat / ut nichil mali pa
terentur / accepit eam in uxorem tamquam non
velut inter filios israhel & princeps tribu iuda
Booz autem genuit obeth ex ruth / que licet
fuisset gentilis & de populo moabitico / propter
suam tamen fidem meruit copulari ipsi booz
Obeth autem genuit iesse / qui fuit bino
minis / quia etiam vocatus ysai / quando iesse ut
glo dicit / Et iste iesse genuit david regem
Nominat autem ewangelista solum david regem / non
obstante quod multi alii fuerunt reges
aliis eius propter duo / primo quia ipse primus rex
fuit in tribu iuda / Secundo quia xpus ex eius
stirpe nasciturus erat secundum carnem / Sed
hic possunt esse quatuor dubitaciones

Prima videlicet iudas peccavit mortaliter cognoscendo
thamar nurum suam / quam putabat esse
meretricem / Secunda videlicet accipere uxorem non propter
prolem sed solum propter delectacionem sit matrimonium
Tercia utrum inter Booz & Ruth vel inter fide
lem & infidelem possit esse licitum matrimonium
Quarta videlicet adulterium vel fornicacio sit
maius peccatum quam furtum vel homicidium
Ad primum est dicendum / quod videtur ex textu legis
mosayce videlicet excusare iudam a peccato
mortali / primum est gen 38 / ubi dicitur quod cum iu
das vellet facere comburi thamar nurum
suam / audiens eam esse gravidam de alio
postmodum cum per signa cognovit quod esset
de se ipso dixit / iustior me es idest
iustificata es ex me / sicut habetur ubi vitas hec
exposita / secundum tertio / Sed iustificacio non stat cum
peccato / Secundum textu deutro 23 ubi habetur
quod non erit meretrix de filiabus israhel
neque quo verbo dicit glossa / Ad eas legislatio pro
hibita attende / ubi est venalis turpitudo
proxima / ergo putavit iudas thamar esse
meretricem venalem non mortaliter peccavit
Tercium testimonium est / quia ipse fuit patriarcha
sicut & omnes filii iacob / quorum vita omnibus
sicut erat pomenda in exemplum / & sic non
videtur peccasse mortaliter / Secundum est contra quod
peccatum mortale est per quod proximus leditur
vel offenditur / Sed per quemlibet actum for
nicarium offenditur proximus / non natus sed
nasciturus / quia proles nata statim indiget
educacione & nutricione quantum ad corpus
donec perveniat ad debitam complecionem
& instruccione ac informacione adultum quantum
ad animam / propter que duo requirunt
mare & femine indissolubilis & perpetua
habitacio & ipsius prolis certificacio / Ideo
vagus & fornicarius concubitus est
peccatum mortale / Et quia iudas egit cum non
pua vago & fornicario concubitu mor
taliter peccavit / quia autem dicit iustior
me es / glo exponit in propria thamar

Judas mortaliter peccavit

q minus peccavit q iudas eo q propter
plem fornicata e quia no ex alio qre
hre voluit q ex eo ex quo maritus
sibi debebatur Iudas aut solu causa
delectacionis fornicatus e (glo. no sup
illo textu corrupta e. Sz em dicere
ubi e venalis turpitudo q ipse e me
tricu turpitudo venalis n. debemus
iuda z alios filios Jacob. Dato q fuint
patriarche excusare a pcto mortali cum
tes confecit i nece Joseph fris eorum io
dd.m e q Iudas mortalr peccavit ¶ Ad
3.am e dd.m q aliud e quere vcru delectacoe
libidinosa faciat vir z uxore peccare mor.r
z ad. e quere. vcru talis delectaco qua in
tendit. absq filioru quandoru intencoe
faciat eos no ee mrioni q sic quit
an tal delectaco libidinosa faciat viru z
uxore peccare mor.r. dd.m e q si talis de
lectacio tollat ordie finis vltimi ita q
talis 2 ppt dei pceptu no dimitteret qn
vellet sic delectari cu uxore sua. vel cum
alia dato q uxor sua no eet pctm mor.
eet. q hoc mo delectacio ista no stat infra
tios z limites mrioni. Si aut talis de
lectaco stat infra tios z limites mrioni
ita q ht cu illa n. ista vellet sic delec
tari si uxor no eet tuc dato q filioru ge
neracoi no intedat i actu illo venialit
peccat s no mor.r q p pctm pmoru pntu
mrioni no solu fuit i officio nature ppter
generacoim plis verum z fuit i remediu ca
delectaconis z vitade fornicacois Sz si que
ratur an delectaco libidinosa qua intedut
vir z uxor absq filioru quandoru inten
cone. faciat eos ee mrioni Dicendu
e q si vir z uxor filioru generacoi no
intendut s solu delectacoi vt hr contigit
ppter impotenciam q forte senes sut debi
les vt infirmi ardore tn libidinis hnt
s minime put generare vt hr contigit ppter
insidiata coniugiam q multi camino
more rei coeuntes z mutato ordie nature

ppter agitacois eoru uxoribus abutuntur ut dr dist
z gracia 2a q. j ex quo se impedimetu
plis generandi qmus hoc no intendat
ut hr contigit ppter affectatam maliciam con
voru aut vnius ipoz q forte vir. semen
effudit i terra ut alibi q loco ipso quia
coni deputato sicut fecit filius iuda de
quo dcm e sup ut forte abo ut eis
filii no nascant. i hac malicia conue
niunt ut hoc contigit ppter pmissam ne
quicia q forte pcurerunt venena steril
procreare 2 plem concepta destruat Primis
duobus mois no intendo generacoim plis no
tollit mrioni quis pctm comitatur q si d
Aug 2 po. 32. q. ii sicut hre concubina
cu plis generande no facit concubitu ee mri
mo.m sic hre uxore ca libidinis exple de
no plis generande no fact concubitu ee for
nicariu Sz alijs duobus mois coniuges
q vitat ut nolut sibi nasci filios ut a.o
malo ope agut ne nascant no invenio
dt Aug. 2 po. 2a causa ii q. sup dca quo has nup
cias appellare possimus q infra mrioni
tales ne dissoluat s z impedunt ¶ Ad
3.am e dd.m q hac dubitacoim mouet Ambr
i textu. dicens quendu ee quo Ruth. in
generacoe xpi meruit noiari q cum lex
moysi phibet expresse ne iudei ducerent
mulieres moabitidas i uxores int eam z
Booz. qui iudeus erat ltum mrioni esse
no poterat z inouenies vi. q saluator
nr de illegittima gnacoe nat sit. Ad quod
vnde Ambr. sic. d. q Ruth. pmito fidei
sue nupsit Booz q deos pris suos re
pulit z deu viuete elegit z Booz filii
p mito fidei sue accepit ea i uxore qts
ex tali coniugio stificata gens nasceret
regale mutu dei ... qui e sup lege tle
mrioni contractu e reglant tn z vniu.r
e dd.m q infidelitas precedes mrioni impe
dire pm ne contrahatur z dirimit ia con
tractu 2 hr multu confert ppter duo Primo
ppter plis piculosam educacoim cu ei plos
sit educanda ad cultu dei p oracoes pren
tem piculu eet q ni alt coniugu deet

Ruth.
Booz.

infidelis ne pp. educanda ad suum ritum
trahet. ¶ 2o pp. ipi9 coniugis fidelis pu
sionem. facilr enim vni9 coniugu pt alteru
puted. con. 3. R. xi scribit. q Salom
pp. mlres moabitidas quas adamauit
ydola adorauit. de quibz spalr mandatu
erat ne filij isrl accipent i vxores eas.
¶ Ad ccam e ddum q furtu homicidiu
2 adulteriu vl fornicatio intm sut pcta
maia. i pea magis ledit q i pceptu de debe
sicut nos diligere. maris aut offenditur
pximus p homicidiu q p furtu. tollit vita
hominis in se. p furtu solu subtrahitur illa
p que vita hois conseruat. vt q scribit Eccii
.34. panis egeti vita pauperis e qui defrau
dat illu ho sanguinis e. sic magis ledit
pxi9 p fornicatom 2 adulteriu q p furtu
qr i semie hois ex quo ples organizat.
2 fiet ex e ho i virtute 2 i potentia pinqua
vn dr phs i li. posterioz q i seie hois ex
quo ples organizatur. e quodam mo i ip
ho virtualr 2 i potentia pinq consistit i
eo. i rebz aut exterioribus hoim. vita hois
co sistit in virtute 2 pota magis remota vn
p inordiata emissiom semis q inordiata
emissio e i fornicatoe 2 adulterio tollit
vita plis ut e ho in pota pinq p furtu
no 2 subtractom rez extrisecaz tollit
vita hois magis i pota remota mins tn
offendit pxim p fornicatom 2 adulte
riu q p homicidiu. tollit e p homicidiu
vita hois i actu. s p fornicatom tamen
tollit vita hois in pota. io concludendu e
q fornicato vl adulteriu e mai pctm
q furtu 2 min q homicidiu. nec obstat
q furtu magis punit p leges q simplex
fornicao. qr no s p leges mai pctm
magis punit. s aliud magis punit. q
emendacius i nocumentu pxi videt re
dundare. magis em punitur homicidium
q furtum. et tn furtum e mai pctm
q sicut homicidium. Lectio tercia

David aut rex gt Salomone ex ea
que fuit Vrie. Salomo aut genuit
Roboam. Roboam aut gt abiam. Abias
aut gt Asa. Asa aut gt Iosaphat. Iosa
phat aut gt Ioram. Ioraz aut gt Oziam.
Ozias aut genuit Ioatham. Ioatham

aut gt Achaz. Achaz aut gt Ezechia. Eze
chias aut gt Manassen. Manasses aut
genuit Amon. Amon aut gent Iosiam.
Iosias aut genuit Iechoniam 2 fratres eius in
transmigratione Babilonis. Iuxta istam sup
dictu e. ewangelista determinat de qua stirpe 2
de qua parentela saluator nr natus e s car
nem. Traxit enim originem dns nr tam ex
putatiuo patre q ex virgine matre de pa
rentela 2 stirpe dauidica regali. vn int
q Dauid rex pimus enim fuit rex in tribu
Iuda gent Salomone ex ea q fuit Vrie
¶ Ta aut qre qre vxorem Vrie de q natus
e Salomo no nominat nomine ppo sic
nominat alias mulieres supportas Ruth 2
Raab. s Remigiu e ista. qr ille mulieres
supposite dato q reprehensibles fuissent
tn laudabiles fuit i virtutibus. sed ipa
Bersabee vxor Vrie no solu fuit consta
adulterij s 2 homicidij mariti sui. ideo
pprio noie ewangelista ea no nominat i genea
salvatoris. ponit aut ewangelista xiiij psonas
fuisse a Dauid vsq ad transmigratom
Babilonis. no computato Iechonia excepto q
tres reges fuit post Ioram q i genea xpi no
ponuntur. Et tales iij fuit s so. qr Ioraz — s. Ochosias. Ioas. 2 Amasias.
inuiscuit se semini impissime Iezabel
accipies filiam Achab in vxorem. ut scribitur
.4. R. 8. ideo usq Oziaz generatio eius medio
tollitur ne in scta natiuitatis ordine ponitur
¶ Et qr ewangelista hic agit de origine xpi ex
regali pgenie 2 ex dampnata stirpe. ideo
oriunt hic pter ista tres questiones. ¶ pma vtrum
filij sint nobiliores parentibus. ¶ 2a vtrum me
lius sit esse nobilem q diuitem. ¶ 3a vtrum de
cens fuerit xpm nasci ex nobili pgenie. ¶ 4a
vtrum fuerit decens xpm nasci ex stirpe dampnata
¶ Ad pma e ddum q nobilitas materialis no
e aliud q progenitores ac diuitiarum antiq
tas. s forte referencialis no e aliud q pge
nitorum morum virtuositas. qr dato q aliquis
possideret ex progenitoribus virtutibus diuicias an
tiquatas. tn si illi progenitores no fuissent
s. diuicias illas operati opera virtuosa. 2 no
fuissent inter illos progenitores pfide insignes

et potentes virtuose operantes / non debere ex talibus progenitoribus geniti sortiri nobiles appellari. Utroque autem modo possumus dicere quod filii sunt nobiliores parentibus et progenitoribus aliquibus qui precesserunt. Primo loquendo secundum quod loquendo de nobilitate secundum quod progenitorum divitiarum antiquitas nobiliores sunt filii parentibus / quia quanto plures transierunt ante divites et potentes in aliqua gente et in aliqua parentela / tanto minor est memoria de paupertate / et maior recordatio de divitiis et potentatu illorum progenitorum. Quia magis distant filii quam parentes a primo stipite et a primo tempore a quo omnes de illa gente et de illa progenie inceperunt ditari / et in divitiis et potentatu nominari. Ideo quantum ad hoc filii nobiliores sunt parentibus / et ista est sententia philosophi in libro rethoricorum / quod nobilitas maior est longe facta quam prope / quia quanto maior est distantia a primo parente / tanto maior est nobilitas. Loquendo et de nobilitate secundum quod nomen est virtuositas / adhuc nobiliores sunt filii quam parentes / quia secundum philosophum eodem libro nuper esse ditatum est quedam ineruditio divitiarum. Nuper enim ditati nesciunt ferre bona fortune / et nesciunt uti divitiis et civili potentia ac aliis bonis fortune ad opera virtuosa / quia predecessores cognati et parentela nunquam fuerunt per se tempore insignes et divitiis et honore ac civili potentia ac aliis bonis fortune virtuose utentes / nolentes declinare ab illis et consuete ab antiquo habundare in personis in quibus sunt morum virtuositas ipsi ex hoc virtuose operantur / et nobiles appellantur / et tanto magis filii quam parentes / quanto magis distant a nuper ditatis / et a nuper divitiis virtuose utentibus. ¶ Ad formam autem est dicendum / quod aliqui nuper ditati possunt esse divites / qui non sunt nobiles / quia non processerunt ex nobili gente et ex antiquitate divitibus virtuose operantibus / similiter aliqui possunt esse nobiles qui ex nobili parentela processerunt

ex aliquo tamen infortunio non sunt divites vel saltem non ita sicut sunt nuper ditati. Ex tamen hiis dictis quod melius est esse nobilem vel divitem / et hoc non est aliud quam investigare mores nobilium sunt meliores moribus divitum. Et possumus dicere quod philosophus 2° rethoricorum narrat / quomodo mores divitum excipiens moribus nobilium accipiendo divites ut sic accepti sunt. ¶ Primo namque divites qui nuper ditati sunt sunt communiter elati. ¶ 2° sunt contumeliosi. ¶ 3° sunt intemperati. ¶ 4to sunt aliorum despectores. ¶ 5to non sunt industres sed insensati. ¶ Dicendum enim divites communiter elati / quia divitie secundum dictum vulgarium videtur esse quoddam pretium et quedam dignitas omnium aliorum ut philosophus ibidem dicit. Divites quoque habentes divitias ex hoc efficiuntur elati et superbi quia putantes divitias se posse habere pa[?] putare et dignitatem omnium aliorum. ¶ 2° sunt contumeliosi / quia volunt videre alios excellere / et quia videtur quod alios excellant sic aliis contumelias irrogant ideo communiter sunt contumeliosi. ¶ 3° sunt intemperati. Nam quia de divitiis est quedam sufficientia hominis ad habendum quod quis homo appetit / ex quo homines habundant nolunt aliquid mali pati nec curant respicere aliorum corporis / sed sepe sunt insectatores passionum. ¶ 4to sunt despectores aliorum / quia reputant divitias esse maxima bona / ideo alios non habentes huiusmodi divitias communiter despiciunt in superbiam elati. Unde cum quesitum esset a quadam muliere quid melius esset esse sapientem vel divitem / respondit / quod videbat sapientes divitum ianuas frequentare sapientes / et non econverso ut recitat philosophus 2 rethoricorum. ¶ 5to sunt insensati et non industres / quia dant se ocio / et non curant vacare doctrine / et operibus virtuosis / et confidunt divitiis quas putant maxima bona. ¶ Nobiles autem secundum philosophum hos quinque pravos mores communiter non habent / primo namque non sunt elati / quia ex quo consueti sunt ipsi et eorum progenitores habundare in divitiis et civili potentia et eis bene usi sunt / ex divitiis nuper acquisitis non inflantur sed bene eis utuntur ideo non sunt elati. Non sunt contumeliosi / quia cum

nobilitati annexa sit magnanimitas / sexto quia
nobiles sunt non curant per qualemlibet iniuria
vel per quolibet dicto vel facto contumeliam
irrogare / vel multi contumeliam inferunt
magna vel magnum faciunt nocumentum /
quia paucorum sunt operatum magnorum tamen
et nominabilium. Septimo non sunt intemperati quia
nobiles sepe sunt in aliquo officio et cura
publica deputati / ideo tamquam persone ad quas
multi oculi respiciunt / coguntur temperati et mo-
desti esse. Octavo non sunt aliorum despectores /
quia divitias et temporalia bona non reputant magna
bona sicut bona anime / ut scientiam et virtutes
respectu quorum minimos habent bona fortune propter quod
alios virtuosos et sapientes non despiciunt.
Nono sunt industres et stricti / quia ex regimine
et cura aliorum coguntur doctrine vacare et virtuose
agere et divitiis bene uti / divites autem nuper di-
tatus secundum philosophum est quidam stultus fortuna-
tus / rationes quoniam quomodo loquendo sunt mores
nobilium moribus divitum et dicamus convenit
quia multi divites et nuper ditati tales pravos
mores non habent / Et dicit philosophus sunt multa
quantum ad inclinationem / quia divites ad tales
mores inclinationem habent / quam tamen vitare
possunt et pro omnibus mediando et divinum
auxilio. Secunda est doctrina quod tu quam nobi-
lium personae in veteri lege aliqui parentes
nobiles dicebantur / primo patriarche et sacerdotes
secundo prophete / et tertio reges / Christus autem futurus
erat sacerdos / quia sibi dictum erat Tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem melchisedech / futurus erat
propheta / quia de eo dictum est filius istorum prophetarum
suscitabo vobis de fratribus vestris / ipsum tamquam me
audietis / qui audierit eum ego ultor ero. Tertio
ergo futurus erat rex / ipso dicente in psalmo Ego
autem constitutus sum rex ab eo / unde pilato querenti
an ipse esset rex / non negavit secundum dictum Iudicum
quia rex sum ego / dicebat quod Christus ex hac parte
nobilitatis originem ducere / quia secundum carnem
descendit ex semine abrahe qui fuit patriar-
cha et sacerdos secundum glossam / et ex stirpe david=
ta prophetica et regalis / nam david rex
fuit et propheta [illegible]

factum est quod tres euvangeliste / quod ad humana-
nam assumptam notificare susceperunt hoc ordine
eorum euvangelia inceperunt / quia matheus incepit
a semine regali dicens Liber generationis ihesu christi
filii david / marcus a vaticinio prophetali dicens
Initium evangelii ihesu christi sicut scriptum est in ysaia
propheta / lucas autem a sacrificio sacerdotali dicens fuit
in diebus herodis sacerdos quidam nomine zacharias.
Sexta est doctrina quod propter duo congruum fuit christum
secundum carnem ex davidica stirpe originem trahere / primo
propter divine promissionis impletionem / secundo propter miste-
rium significationem / dicebat enim aliquem patrem
david sit turpiter peccata committendo adulteri-
um cum bersabee / et sibi cum hoc perpetrando homicidium
viri eius interficiendo / ut per hoc ex semine eius
nasci non debere / quia conveniens non erat christum
innocentem ex semine hominis sic peccatoris descendere
sed ex semine progenitorum christus debuisset incar-
nari / Ut ergo promissio facta david impleretur / de
fructu ventris eius ponendus erat super se-
dem eius congruum fuit ex semine eius pericula
nasci christum / Et hanc rationem tangit glossa
super illo verbo Tibi soli peccavi et malum coram te feci
ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. dicens
enim ita Ego david peccavi coram te / ut tu
mittendo filium tuum de stirpe mea iustus est
et copula tua mea non meis meritis tua pro-
missa complesse probaris / ut sic vincas cum
iudicaris ab emulis meis dicentibus te non
debere implere promissa propter mea peccata.
Secundo propter misticam significationem / interpretatur enim
david manu fortis / et significat christum / quia sicut ipse
goliam occidit / sic per christum dyabolus interfectus est qui in-
iuste iudicatus est / Et hoc modo alia glossa
exponit verbum supra allegatum / dominus in persona to-
cius ecclesie vel ex persona ipse david / tibi soli pec-
cavi et malum coram te feci ut iustificeris id est iustus
super omnes iudices iniuste iudicatus / iudica-
ris et vincas ipsum dyabolum cum iniuste iudica-
ris a pilato et iudeis. Lectio quarta

Et post transmigrationem babilonis ieco-
nias genuit salathiel / salathiel autem
genuit zorobabel / zorobabel autem genuit abiud
Abiud autem genuit eliachim / Eliachim autem

genuit azor. Azor autem genuit sadoch. Sadoch
autem genuit achym. Achym autem genuit eliud.
Eliud autem genuit eleazar. Eleasar autem genuit
mathan. Mathan autem genuit iacob. Jacob autem genuit
joseph virum marie de qua natus est ihesus
qui vocatur xpistus. Omnes igitur generationes ab abraham
usque ad david generationes xiiij. Et a david
usque transmigrationem babilonis generationes xiiij.
Et a transmigratione babilonis usque ad xpistum ge-
nerationes xiiij. Consequenter de quo populo et
de qua tribu et de qua stirpe natus est
xpistus, propter ista ut supra dicebatur ewangelista nar-
rat de quibus parentibus originem traxit.
Assumpsit enim dei filius naturam humanam de utero
virginali, ita quod secundum carnem natus est de virgine
maria, cuius sponsus et maritus erat joseph.
Ideo ewangelista ut veniret ad generationem istorum duorum
dicit quod post transmigrationem babilonis et postquam
filii israhel in babiloniam in captivitatem ducti sunt
29 generationes fuerunt computata generatione xpisti et
secundum communem genera(tio)nem bis ponitur secundum augustinum
quod primo eius generatio ponitur cum regibus ante cap-
tivitatem babiloniam, postmodum ponitur ut
privatus regno, cum dicat quod post transmigrationem
babilonis jeconias genuit Salatiel. Ceterum
evangelista facit mentionem de captivitate israhelitici populi
in babiloniam, et non facit mentionem de captivitate eorum
in egipto, tamen assignat Crisostomus quod in egipto cap-
tivi fuerunt sine peccato ipsorum, ex sola duricia et
crudelitate pharaonis, propter quod dominus plagis
deus illum percussit. Sed in babiloniam ducti sunt
captivi propter eorum peccata. Narrat igitur generationes
omnes producit ewangelista generationem usque ad joseph
virum marie de qua natus est ihesus qui vocatur xpistus.
Causa autem quare ordo generationis ducitur usque
ad joseph, cum ipse non fuerit pater xpisti nisi
putativus, tamen duplex tangit Ieronimus. Una causa fuit
quod non est consuetudinis scripturarum ut ordo mu-
lierum in generationibus texatur. Alia fuit quia
maria et joseph de una tribu fuerunt et ex
una stirpe generati, ideo secundum legem tenebatur eam
accipere in uxorem. Aliam causam assignat Crisostomus
in opposita (?) omnium dicens, non ewangelista
per diversas generationes usque ad joseph virum marie
quia per hoc innotuit quod et maria non erat
ex(tranea?) cum in generatione xpisti nominavit. Et tunc ewangelista
reducit omnes generationes supra positas ad tres

ordines dicens quod quod ab abraham usque ad david
sunt generationes xiiij, et a david usque transmigrationem
babilonis sunt generationes xiiij, et a transmigratione
babilonis usque ad xpistum generationes xiiij, et sic in unum
ipso sunt xl et ij generationes ab abraham usque ad xpistum.
Sed si non computatur generatio xpisti et jeconias non intel-
ligatur semel solum generationes xl sunt. Sed quia numerus
xpistus regimine regali cuius generationem assum-
psit narrandam, regit nos in hac presenti vita
ut supra dicebatur. Ideo autem ante xpisti generationem
per hos tres ordines distinxit, quia in quolibet istorum
ordinum mutatus est hominum status, nam ab abra-
ham usque ad david homines fuerunt sub iudicibus,
a david vero usque ad transmigrationem babilonis
sub regibus, sed a transmigratione babilonis usque ad
xpistum fuerunt sub potestatibus, et hec significabat
quod omnes regendi erant proprio iudicio regum
et potestatum. Sed quia ewangelista facit mentionem
de nativitate xpisti ex maria cuius virum et sponsum
dicit fuisse joseph, ideo x^or dubitationes
circa hoc possunt queri. Prima utrum congruum fuerit
xpistum nasci de femina virgine. Secunda utrum propter
nativitatem beata virgo fuerit vere mater xpisti.
Tertia utrum vere potuerit dici mater xpisti. Quarta
utrum joseph vere potuit dici vir et maritus eius.
Ad primam est dicendum quod infallibiliter est tenendum
xpistum ex femina virgine assumpsisse carnem, cum
apostolus dicat ad galatas 4to, misit deus filium suum
factum ex muliere. Et quamvis potuit undecumque
voluit talem carnem sumere, congruum tamen fuit
quod assumeret de femina virgine. Cuius congruitate
tamen aliam assignat Ambrosius in dei filii carnis
assumptione aliquid fuisse naturale aliquid vero
supernaturale. Naturale namque debebat esse in xpisto
quod secundum humanam naturam nasceretur, supernaturale non quod
non modo humano. Et quia naturam humanam generari et
nasci convenit naturaliter ex omni femine non masculo
ideo conveniens erat quod xpistus de femina nasceretur
vero quia non modo humano, congruum erat congru-
erat quod talis femina esset virgo. Augustinus autem dicit
quod per xpisti incarnationem tota natura humana femina
et masculina curanda et nobilitanda erat
Masculinum igitur xpistus accepit naturam virilem quia
erat verus homo, curatus et nobilitatus est
sexus virilis, et natura masculina supernaturaliter
vero talis natura masculina nata et

recepta est et assumpta de sexu feminino, curata et nobilitata est natura feminea, et sic congruum fuit quod nasceretur de femina non quacumque sed virgine. ¶ Ad secundum est dicendum quod beata virgo vere et realiter debet dici mater Christi, quia illa femina debet dici vera et realis mater que dat in corporis prolis et facit totum quod debet facere vera et realis mater, sed de matre vere et realis matris non est plus nisi quod amisit sanguinem ex quo prolis formanda est ad locum generationis mane deducitur, sed ex purissimis sanguinibus virginis mane ad locum generationis mane deductus Christi corpus formatum est. Igitur beata virgo veraciter realiter et naturaliter mater Christi fuit, unde Damascenus dicit 3° libro quod Christus incarnatus fuit sed nos, super nos, et propter nos. Fuit enim sicut nos, quia sicut corpus nostrum ex sanguine mulieris ad locum generationis deducto formatur, sic corpus Christi ex purissimo sanguine virginis formatum est. Super nos, quia non ex virili semine sed celesti spiramine. Propter nos, quia propter nostram redemptionem et salutem. ¶ Ad tertium est dicendum quod beatam virginem veraciter et realiter fuisse matrem dei tripliciter potest manifestari. Primo ratione, secundo auctoritate sacre scripture et tertio precepto ecclesie.

to. Ratio talis est. Natura generari et nasci non convenit nisi sed ypostasi vel persone habenti naturam. Cum igitur generari et nasci conveniat dei filio propter naturam humanam, talis tamen generatio vel nativitas non convenit nisi humane sed persone et ypostasi habenti humanam naturam, et quia persona et ypostasis in qua copulata erat natura divina et natura humana erat ipse dei filius, sicut beata virgo vere et realiter genuit personam ypostasim habentem naturam divinam et humanam, sic veraciter et realiter debet dici mater dei, et licet deus supponat pro persona filii et non patris, exponit enim Damascenus dicit 3° libro: Credimus ypostasim unam dei exposita deum genitricem

auct. genitam esse et natam. Auctoritas quia Johannes ultimo ubi scribitur: Hec autem scripta sunt ut credatis quia Ihesus est filius dei, et Matthei primo dicitur: Cum esset desponsata mater Ihesu. Et Ihesus fuit dei verus filius, concluditur quod vere fuit mater dei. Preceptum autem ecclesie est Ephesini concilii, ubi dicitur: Si quis autem non confitetur Emanuelem deum et puerum hominem ex Maria virgine incarnatum asserit, ut alia persona faciat carnem alium deitatem, anathema sit. ¶ Ad quartum est dicendum quod ad veritatem veri coniugii

primo quod generetur, 2° quod operetur, 3° quod finem et locum debitum consequatur, ut spiritus verus est deus, primo quod oportet quod generetur, 2° quod operetur et quod talis fiat, 3° quod sursum ascendat et in loco superiori quiescat. Verum autem matrimonium est et quod femina dicatur uxor et vir maritus, quod maritum ad eius generationem facit consensus mutuus animorum per verba de presenti expressus. Quod fuit vere inter beatam virginem et Joseph, quia vere consenserunt in copula coniugali, non autem expresse in carnalem nisi aliter deus disponeret. Secundo autem ad eius operationem facit prolis generatio et eius educatio, cum prolis educationem vere fuit per Mariam et Joseph. Generatio eius non fuit per coitum carnalem, licet ipsa non tamen propter hoc excludendus erat Joseph quin verus maritus diceretur, unde dicit Augustinus libro de consensu evangelistarum: Exemplo Marie et Joseph magnifice insinuatur fidelibus coniugatis et servata pari consensu continentia posse permanere. Vocatur quod verum coniugium vel matrimonium non permixto corporis sexu sed custodito mentis affectu, propterea quod etiam nasci eius filius potuit sine ullo complexu carnali, qui propter solos gignendos filios habendus est. Tertio autem ad finem consummationem facit fidei conservatio et indissolubilis vite permansio. Quod vere fuit inter Mariam et Joseph, unde dicit Augustinus in libro de nuptiis: Omne autem nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, fides, proles et sacramentum, que sunt tria bona matrimonii. Nam prolem cognoscimus ipsum Ihesum Christum, fidem quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum divortium.

Lectio quinta

Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata mater eius [illegible] Joseph antequam convenirent inventa est in utero habens de spiritu sancto. Joseph autem vir eius cum esset iustus et nollet eam traducere voluit occulte dimittere eam. Hec autem eo cogitante ecce angelus domini apparuit ei in sompnis dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est de spiritu sancto est.

Pariet aut filiu 2 vocabis nom eius
ihus ipe eni salvum faciet ppl'm suu a pec
catis eoz. ¶ Postq^a ewangelista ondit p
que mo^m xpi gnaco i antiqs prib^s fuit
prefigurata impte ista nc oe dicebat ostendit
p que modu e i ope 2 i effectu execucoi
mandata / 2 duo facit qr p^o ponit modu
gnacois admiracoz / 2° addu^c illuz ad
miracois placacoz / 2^a ibi Hec at tc ¶ Dicit
g^o ita xpus gnatus 2 natus ex talibus
pgenitoribus suppositis / s; ptcla^r in ope
2 in effectu xpi gnacio sic erat / sic sub di
citur / Cum ma tu eet desponsata mr eis
Joseph / desponsata fuit no tn carnali con
cupia vnita / s; q^r aug dicit Cornare at
desposata fuit Joseph / racio huius s; glo
fuit / qr tu eet de cognacone sua s; lege
tenebat ipm accipe / Crisostias no s; Cris
fuit / qr Joseph faber lignarius fuit / Hy
g^o maria fabro lignario fuit desposata
quia xpus nascitus ex ipsa om homi^m
salutem pficiu quasi operaturus erat
Antequa^m conveniret ad carnal copule
commixtioz s; glo / qr ad domi hitacone
ia convenerat no q^r intenderent ut co
gitaret ad talis copule carnalis commixtoz
convenire q^r deus alr disponet / s; aug
eet tpus conveniendi ut nupcias solept
celebrandi / s; Jo^h mueta e in utero hns
de spu sto .i. vtute spus sti inigm data
ac si dicat eum^ta mueta e grauida a Jo
seph / q^r inigm data 2 venti / timefacto
liq vtute spus sti eet facta Joseph tn ub dubi tabat
novabat vn inigm data eet / Hy subdit
eundem Joseph aut vir ei tu eet iustus 2 nol
let eam traducere .i. in publicu duce ut
manifestare ne lapidare tmq adultera
nec volebat nupcias solepnisare ne ad
ulterium costmis videt / qr sic no eet iustus
voluit occulte dimitte eam / Hec autem
ipo cogitante / ecce angls dni in sopnis
appuit ei / Ideo aut in sopnis apparuit
no manifeste s; Cris qr Joseph fidelis
erat / io no indigebat manifesta appi
cone sicut pastores qui erat rudes

2 sicut maria q^r de misterio incarnacois erat in
struenda / Apparuit g^o filio dd / Ideo aut appellat
eum filiu david ut recordet^r pmissois david
facte de adventu dei fily / ut dicat Cris / Noli
timere accipe maria coniuge tua / ac si
diceret / Noli timere nupcias solepnit celeb
re / qr qd i ea natu e de spu sto e / Pariet
filiu / z ne putes e pq^o cocepit ut amplius no
sis necessarius sibi / Vocab no eius ihs / ac si dicat
pz pturicoz necessarius eris virgini ad obsequ
dum / z puero adipm z educadu 2 custodiendu
2 nome hoc sibi conven / qr ihus salvator appellatur
ipe eni salvum faciet ppl'm suu a pecctis eoz
¶ Sed hic possunt ee sex dubitaciones
¶ Prima vtz cogruu fuit xpm nasci de virgine
desposata ¶ Sc^a vtz Joseph potuerit esse
dubius de grauidacoe virginis ¶ Tercia vtz
Joseph fuerit iustus volendo occulte dimitte
eam ¶ Quarta vtz xpus natus sit de spu sto
¶ Quinta vtz ihus fuit nome conveniens sibi
impositu ¶ Sexta vtz spus sts potuit dici
pater xpi ¶ Ad pmam dd^m q^r dubio absq^e
hanc roz / q^r fuerit cogruum xpm de vgine
desponsata nasci / ne herodes 2 aly persecutores
natu puer 2 quetes eu occidere euasa possent
si illu psequerent^r qui illegittime 2 de adulterio
natus erat / Aug no dicit i semel / ideo xpm
natu ee de desposata / quis hic scientiu dicta
celare^r / s; no potat dicta q^r cu pub tulerit pue nc
cognoscere no ee corrupta / no obstante q^r esset
desposata / Ad quod dici pt / q^r sciebat virgine
no ee corruptaz / modu tn p que xpus virgo
pepit ignorabat / Ps no dicit / hec io fuisse ut
virgo non lapidaret^r si incta fuiss; pgnans no
desponsata viro / Lex enim vgo in domo prib
viro si no erat i venta vgo debebat lapidari
sive n eet desponsata sive nupta sive vgo
quecq; nupta si in adulterio dephendebat la
pidari debebat vt h^r Deutro. 22. Si ipuella
no fuit i venta virginitas accipiet ea vi eum
et eiciet ea contra fores domus prib sui et
lapidibus obruet illa et moret^r qr fornicata
fuit in domo prib sui / Melius e g^o ut dicat
etiam lapidacom intelligenda ee de lapidacioe
i famie et suspicois qr n multi appebat gra
vida et erat desponsa^a viro in domo viri

clmbro 2

A Joseph i. coniug.
d. Joseph fili dd

Cogruu fuit xpm
d vgine desponsata
nasci

vx^o suo

Remigius
tn dt.

Caplm

sicut comu[n]i[ter] an[te] p[ar]tu[m] fiebat no[n] reddebat infa-
mis n[ec] erat suspicio q[uod] co[n]cepisset de adulterio
Et h[oc] e[st] q[uo]d d[icit] Amb[rosius] q[ui]a desponsata fuit v[ir]go
ne intemerate c[on]trimati[on]e [?] a[b]di[tu]m infamia
q[uia] maluit d[omin]us aliq[uo]s de suo ortu dubitare q[uam]
de matris pudore. Sciebat e[nim] tenera[m] e[ss]e v[ir]ginis
verecundia[m] [et] lubrica[m] fama[m] pudoris. n[ec] putauit
ort[um] sui fide[m] matris iniuriis astruenda[m]. Fuit
at talis desponsa[ti]o con[venien]s ipi virgini desponsate
p[ro]pt[er] ip[s]i[us] Joseph obsequi[um]. Aliis [et] v[ir]ginib[us] fuit
utilis p[ro]pt[er] eos [?] potuisset [enim] s[ecundum] glo[sam] v[ir]gines sin[i]-
stra [et] lubrica opi[ni]o[n]e viue[n]tes excusare se sub
p[re]te[x]tu matris d[omi]ni. [et] dice[re]. Et d[omi]ni m[ate]r q[uae] fuit
virgo diffamata fuit no[n] e[st] mir[um] de nob[is] [et]c.
¶ Ad s[ecundu]m e[st] d[icen]d[u]m q[uod] Remigi[us] vi[detur] dice[re] Joseph no[n]
dubitasse de i[m]pregnac[i]o[n]e v[ir]ginis q[uia] sciebat
ei[us] castitate[m] s[ed] ip[s]e legerat illa[m] p[ro]phetia[m] ysaie
Egredietur virga de radice yesse. Et ysay[as] [et] lege-
rat alia[m] p[ro]phetia[m] Ecce virgo concipiet [et] pa-
riet filiu[m]. Igit[ur] firmit[er] credidit has p[ro]phetias i[n]
maria coniuge sua e[ss]e complet[a]s q[ua]re aute[m]
occulte voluit dimitte[re]. Certe no[n] alia ca[usa] ut
d[icit] nisi q[uia] cu[m] ip[s]a h[ab]itare [et] sibi app[ro]pi[n]q[ua]re indignu[m]
se reputabat. Cris[ostomus] assignat alia[m] ca[usa]m q[ua]m
puto magis e[ss]e co[n]sona textui e[uangelii] dicit ei
q[uod] Joseph v[er]e dubius fuit de i[m]pregnac[i]o[n]e
v[ir]ginis vn[de] c[on]tra [?] al[ios] angel[us] no[n] dix[i]sset sibi
noli time[re] accipe ea[m] q[uia] q[uod] i[n] ea natu[m] e[st] de
sp[irit]u s[an]c[t]o e[st]. Et ca[usa]m dubitac[i]o[n]is assignat tale[m]
na[m] q[ua]n[do] angelus intrauit ad virgine[m] [et] dixit
Aue maria g[rati]a p[lena] [et] q[ua]n[do] maria turbata fuit i[n]
sermone ei[us] [et] q[ua]n[do] angelus dixit sibi Ecce
concipies [et] paries filiu[m] [et] maria r[espondi]t quo
fiet istud [et]c. [et] p[ost]m[od]u[m] audiens q[uod] Ely-
zabeth cognata sua q[uae] erat steril[is] co[n]-
cepisset. assensu[m] p[re]buit dicens Ecce an[cilla] d[omini]
p[os]t cui[us] assensu[m] statim impregnata e[st] [et] sp[irit]u
s[an]c[t]o g[ra]uidata. totu[m] h[oc] f[act]u[m] fuit absente
[et] ignorante Joseph. Similit[er] q[ua]n[do] m[ari]a abiit
i[n] montana [et] stetit cu[m] elyzabeth mensib[us]
trib[us] Joseph sponso suo i[n] cui[us] domo ma-
nebat. no[n] indicauit h[oc] q[uo]d reuela[tum] e[st] in-
dicauit. q[uia] si indicasset optinuisset q[uod] Joseph
q[uae]siuisset ca[usa]m sue diutine mansionis [et] sue
absentac[i]o[n]is [et] sic optinuisset ea[m] totu[m] ordi-
ne[m] angelice annunciac[i]o[n]is monstrare q[uo]d
co[n]ueniu[m] no[n] erat. Cu[m] ergo p[ost] menses tres

absens ex[t]it[er]it s[ed] p[ro]pe [con]u[er]sa e[st] tu[n]c Joseph
i[n]uenit eam g[ra]uida[m] [et] grossam [et] ventre[m]
eius timefactu[m] [et] q[uia] dubius v[er]e fuit
de i[m]p[re]gnac[i]o[n]e sua p[er] q[ue]m modum e[ss]et. d[ici]t[ur]
p[er] angelu[m] c[er]tificatus e[st]. Assignat at Cris[ostomus]
ca[usa]m q[ua]re maria no[n] dixit Joseph sposo suo
se e[ss]e g[ra]uida[m] de sp[irit]u s[an]c[t]o [et] se concepisse p[er]
angelica[m] annunciac[i]o[n]em q[uia] no[n] existimabat sibi
sposo credi [et] maxime i[n] ta[n]ta suspic[i]o[n]e ad
ducto. sibi t[ame]n annunciauit angel[us] modu[m]
conceptionis angel[us] cepit ne si p[ost] concept[i]o[n]em
differret v[ir]go e[ss]et in tristicia ignorans b[ea]tu[m]
concepisset. eo quia p[er]turbac[i]o[n]e [et] tristicia de-
crebat eam e[ss]e i[n] m[ente] q[uam] om[n]i co[n]dic[i]o[n]e[m] excep[i]t
¶ Ad t[er]tiu[m] e[st] d[icen]d[u]m q[uod] s[ecundum] Cris[ostomum] si Joseph occul-
te dimisisset virgine[m] [et] no[n] fuisset monitus
p[er] angelu[m] re[m] i[n]iusta[m] fecisset. no[n] t[ame]n animo
iniusto. Iniusta[m] q[ui]d[em] re[m] fecisset q[uia] dimisisset
innocente[m] a suo coniugio q[uod] no[n] erat dig[num] dimitti
p[ro]p[ter] hoc t[ame]n si virgo fuisset ab eo dimissa ap[u]t
alios turpi suspic[i]o[n]e care[re] no[n] potuisset [et] si
virgo fuisset passa pena[m] si[ne] culpa q[uod] e[st] re[m]
i[n]iustam face[re]. s[ed] no[n] fecisset a[n]i[m]o a[ni]mo in-
iusto. Primo q[ui]d[em] q[uia] s[ecundum] aug[ustinum] i[n]dubio exi[s]t[e]ns
Joseph tuciore[m] via[m] eligebat. Turbaba[tur] e[nim] in
se ip[s]o q[uia] maria[m] q[ua]m de templo acceperat [et] no[n]
d[omi]n[u]m cognouerat g[ra]uida[m] videbat. Sic disputa-
bat i[n] se ip[s]o. P[ro]dere ipam u[e]l tacere. si p[ro]dide-
ro adulterio no[n] consenc[i]o. t[ame]n crudelitate[m] ho[m]i-
cidij incurro. q[uia] s[ecundum] legem lapidanda co[n]stat
si no[n] tacuero adulterio consencio [et] cu[m] ad-
ulteris porc[i]o[n]e[m] mea[m] pono. Cum ig[itur]
vtru[m]q[ue] malu[m] e[st] expedit ut co[n]iuge[m] dimitta[m]
eam a meo coniugio. Et p[ro]pt[er] ut Ambr[osius] d[ici]t
pulcherr[im]e docemur q[uid] face[re] debeat iustus ho[mo]
cu[m] obp[ro]briu[m] vxoris patit[ur] aut suspicat[ur]
ut innocente[m] se s[er]uet ab homicidio [et] castu[m] se
custodiat ab adulterio. ¶ 2° q[uia] s[ecundu]m eu[n]d[em] aug[ustinum]
Joseph i[n] h[oc] ca[us]u dei p[re]ceptu[m] obs[er]uabat. Ita
dicens deo. Si q[ui]s p[e]c[c]at i[n] te i[n] solo te corripe
[et] tu cora[m] aliis pandis no[n] es s[ed] d[icit] aug[ustinus] fr[atr]i
u[e]l p[ro]ximi correptor s[ed] p[ro]ditor. Cum ig[itur]
solus Joseph suspectus erat de virgine vnde
g[ra]uida erat cu[m] sciret firmit[er] se ea[m] no[n] cog-
nouisse. alii aut[em] de h[oc] suspecti no[n] erant

q2 crede debebant q erat desponsa suo
2 maxie q2 i domo eius moraba(tur) / si bam
divulgasset no obs(er)vasset dei p(re)ceptu(m)
de correptio(n)e f(rat)rna / cogitau(i)t g(o) occulte dimit
te eam volens p(ro)d(er)e p(e)c(c)ati mag(is) q(uam) p(e)c(ca)
torem punire ¶ Ad x(m)ta e d(icendu)m q(uod) s(ecundu)m Aug(ustinus)
x(o) de tri(nitate) / voce p(at)ris 2 columbam sp(iritu)s s(an)c(t)i
2 carnem filii tota simul t(ri)nitas e(st) op(er)ata
Dicatu(r) t(ame)n p(ri)(mu)s conceptus sp(irit)ui s(anct)o s(ecundu)m carne de sp(iritu)
s(an)c(t)o p(ro)p(ter) tria / p(ri)mo p(ro)p(ter) p(at)ris inclinatio(n)e(m) / q2 q(uod)
deus p(ate)r t(ame)n se inclinare ut mitte(re)t filiu(m)
i(n) similitudine carnis p(e)cc(at)i no(n) nisi ex
amore processit / amor aut(em) 2 caritas e(st) ip(s)e
sp(iritu)s s(anctu)s / 2(o) p(ro)p(ter) n(atu)re carnis assu(m)ptio(n)e(m)
q2 q(uod) n(atu)ra n(ost)ra sit assu(m)pta ad divinitate(m)
p(er)sone dei filii nullis p(re)cedentibus m(er)it(is)
e(st) factu(m) sed sola divina g(rati)a q(ue) sp(irit)ui s(an)c(t)o
attribuit(ur) / ¶ 3(o) p(ro)p(ter) corp(or)is x(risti) format(i)o(n)e(m) nam
s(ecundu)m ph(ilosophu)m v(ir)tus que e(st) i(n) semine p(at)ris p(er) sp(iritu)m
inclusum vitali virtute for(ma)t 2 orga
nisat corpus p(ro)lis g(e)n(er)and(e) / sic e(ti)a(m) mo(do)
virtus dei p(at)ris q(ue) e(st) ip(s)e filius / iux(t)a illud
ap(osto)li · p(re)dicamus dei virtutem 2 dei sapiam
p(er) sp(iritu)m s(an)c(tu)m inclusum i(n) tali v(ir)tute / q2 sp(iritu)s
s(anctu)s e(st) sp(iritu)s filii iux(t)a illud misit deus
sp(iritu)m filii sui i(n) corda v(est)ra / formavit 2 orga
nisavit corp(us) suu(m) b(e)n(e)dictu(m) i(n) v(ter)o b(ea)te v(ir)gi(ni)s
Un(de) damasc(enus) dicit / q(uod) sp(iritu)s s(anctu)s fuit q(uas)i
divinu(m) semen ¶ Ad quinta(m) e(st) d(icendu)m q(uod) no
mi(n)a imponu(n)t(ur) rebus sicut ip(s)as intellig(imus)
In x(rist)o aut(em) intelligim(us) fuisse dup(lice)m natu(ram)
divinam s(cilicet) 2 humana(m) / ita q(uod) fuit ver(us)
deus 2 verus ho(mo) / Ut aut(em) q(uod) fuit x(ristu)s
verus deus · hab(et) no(m)i(n)e infinitas p(er)fectio(n)es
q2 e(st) pelagus infinite s(ubstanti)e s(ecundu)m damascenu(m)
2 p(otes)t s(ecundu)m h(oc) infinit(is) noi(bu)s noi(n)ari / Un(de) 2
dyo(nisiu)s dicit / q(uod) ip(s)e deus e(st) infinito(rum) nomi(num)
Ut aut(em) q(uod) fuit homo sic fuit institutu(m)
no(m)e salut(is) p(ro) quod deus n(ost)ram salutem
op(er)atus e(st) t(ame)n dicit damasc(enus) 3(o) · q(uod) huma
nitas i(n) x(rist)o erat instrumentu(m) divinit(atis)
p(ro)pt(er) q(uod) que erant hominis · s(ecundu)m p(ro)p(r)iu(m) ho(mi)ni op(er)ata
Divinam aut(em) salute(m) requirebatur posse

vide nota. | The · (left margin)

sive 2 bellis / io conveniunt illo no(m)i(n)e x(ristu)s
vocatus
appellatus e(st) / q2 e(st) potentissimu(m) / in no(m)i(n)e
eni(m) ihu flectit(ur) o(mn)e genu celestiu(m) terrest(rium) — ad phil(ippenses) 2
2 infernoru(m) ¶ Est sapientissimu(m) / q2 ihm ab
ap(osto)lo p(re)dicamus dei virtute(m) 2 dei sapiam
¶ Et e(st) utilissimu(m) 2 efficacissimu(m) / q2 no(n) e(st) datu(m)
aliud no(m)e hominibus sub celo in q(u)o oportat
om(ne)s salvos fieri / nisi i(n) nomi(n)e ihu / ut
scribit(ur) act(uum) 4(to) / Et singulare d(icitu)r in q(u)o opor
teat om(ne)s salvos fieri / q2 ex alia causa
q(uam) a p(ar)ticulari salvatio(n)e vel p(ro)tectio(n)e h(oc)
nomen ihus aliquib(us) aliis impositu(m) e(st)
sicut ihus nave / vel ihus filius syrach
s(e)d v(n)i(ve)rsali(ter) isti ihus soli ...m salu
tem op(er)atus e(st) / Po(tes)t aut(em) nomi(n)a imponi
no(n) ex p(er)fectio(n)e sola v(er)u(m) 2 ex denotatio(n)e q(ua)m
sicut no(m)i(n)e sancti impo(n)i(tu)r aliqui / q(ue)q(ue)
ex p(ar)ticule cognatio(n)e / q(ue)q(ue) aut(em) ex aliq(ua)
significatio(n)e ¶ Ad vi(tam) e(st) d(icendu)m q(uod) de
rat(i)o(n)e p(at)ris e(st) q(uod) filius p(ro)ducat(ur) 2 for
metur ab ip(s)o s(ecundu)m corp(or)alem 2 substancialem
si(mi)litudinem / Nam si cultellus formet(ur)
a fabro vel archa a carpentario / no(n) p(ro)p(ter)
h(oc) cultellus d(icitu)r filius fabri vel archa
artificis / q2 no(n) for(ma)t(ur) vel p(ro)dit i(n) si(mi)litudine
n(atu)re / In x(rist)o aut(em) fuit dup(le)x n(atu)ra / divina 2 huma
na planu(m) e(st) aut(em) q(uod) sp(iritu)s s(anctu)s no(n) p(otes)t dici
pater x(rist)i s(ecundu)m n(atu)ram divina(m) / q2 lic(et) sit eius(dem)
n(atu)re 2 s(ubstanti)e filius dei vel x(ristu)s q(uantu)m ad n(atu)ram
divinam 2 s(ecundu)m se / no(n) t(ame)n x(ristu)s s(ecundu)m t(a)lem na(tura)m divina(m)
p(ro)cedit a sp(irit)u s(an)c(t)o / ymo sp(iritu)s s(anctu)s p(ro)cedit
ab ip(s)o iuxta illud / Q(ui) ex p(at)re filioq(ue)
p(ro)cedit / s(ecundu)m no(n) n(atu)ram humanam x(ristu)s no(n) e(st)
co(n)n(atur)alis vel eius(dem) n(atu)re cu(m) sp(irit)u s(an)c(t)o / q2 sp(iritu)s
s(anctu)s e(st) creator 2 humana n(atu)ra creatura
Un(de) i(n) nullo mo(do) e(st) d(icendu)m q(uod) sp(iritu)s s(anctu)s fuerit
pater x(rist)i / q2 n(on) p(ro)dit ab ip(s)o s(ecundu)m n(atu)ram
divinam / vel e(st) co(n)n(atur)alis sibi i(n) n(atu)ra s(ecundu)m huma(n)a(m)
vel s(ecundu)m alteru(m) istoru(m) possit dici p(ate)r eius
s(ed) fuit t(ame)n artifex 2 forator illi(us) carnis in
v(ter)o virginali admo(d)u(m) quo sp(iritu)s inclus(us)
i(n) v(ir)tute seminis p(at)ris / for(ma)t semen i(n) v(ter)o mul(ieris)

Lectio sexta.

Hoc aut(em) totu(m) factu(m)
est ut adimpleret(ur) quod d(ictu)m e(st)

adnō per prophetam dicentem Ecce virgo in utero habebit et pariet filium et vocabit nomen eius Emanuhel quod est interpretatum nobiscum deus. Exurgens autem Joseph a sompno fecit sicut precepit ei angelus domini et accepit coniugem suam et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum et vocavit nomen eius Jhesum. Proposita modo generationis xpi admiratione propter ista ut dicitur batur ewangelista post illius admirationis probationem. Probatio autem istius admirationis quia generatio xpi sic fuit mira et alta quod opere spiritus sancti facta et completa fuit ita quod non longe ante deus per prophetas suos generationem filii sui secundum carnem predixit. Unde dicit apostolus ad Ro. 1°: quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Hoc igitur quod ait ewangelista hoc autem totum factum est quod virgo de spiritu sancto conciperet et pareret quod ante concepcionem desponsaretur quod casta et virgo servaretur quod gravida a Joseph inveniretur quod predicto modo concipiendi Joseph per angelum revelaretur sicut supra dictum est. Totum hoc secundum continuationem glose. Factum est ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam. Ita quod lyra ut non tenetur causaliter sed consecutive sic dicit glossa ita quod sensus non ideo impletum est quia fuit predictum quia si non fuisset predictum fuisset impletum sed ex hoc quod impletum est sequitur etiam impleta prophetia qua dixit dominus per Ysaiam prophetam dicentem: Ecce virgo in utero habebit et pariet filium et vocabitur nomen eius Emanuel. Et dicit vocabitur id est pluraliter quia primo angeli psallentes, deinde apostoli predicantes, deinde martires et ceteri credentes vocant eum Emanuel quod interpretatum est nobiscum deus. Quia quidem interpretationem secundum Remigium non fecit propheta non ewangelista quia nomen hebreum est ut ait in hebreo ewangelium scripsit sed aliquis translator sic interpretatus est. Et multum congrue quia nobiscum fuit dei filius ex quo carnem de utero virginali accepit virginalem unionem quod factum est per talem incarnationem quod una persona est homo et deus et propter hanc applicationem quod factus est mortalis et passibilis sicut nos. Decuit ei cum per omnia fratribus similari ut dicit apostolus. Subdit autem ewangelista quod Joseph statim obediens fuit dicto angelico quod exurgens a sompno fecit sicut preceperat ei angelus domini et accepit Mariam coniugem suam. Accepit inquam non in domo quia secundum Crisostomum de domo non dimiserat eam sed accepit eam in animo, sed cum de animo suo dimiserat ipsam secundum Remigium. Accepit eam ad nuptiarum celebrationem quod non dum nuptie erant celebrate, non tamen ipsam recepit ad tactum copule coniugalis. Unde subdit quod non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, non quod postea eam cognosceret, sed cum donec dicit tempus infinitum non determinatum sicut ibi: Sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et dicit primogenitum non quod alii postea fuerunt secundum Augustinum nullus fuit. Et vocavit inquit ponere nomen Jhesus sicut angelus dixerat.

¶ Quod hic possunt esse quinque dubitationes. ¶ Prima utrum solempnitas nuptiarum sit de essencia matrimonii. ¶ 2a utrum prohibicio nuptiarum a … usque ad octavas pasche intelligatur inclusive vel exclusive. ¶ 3a utrum si nuptie celebrarentur tali tempore interdicto impediat matrimonium contractum. ¶ 4ta utrum tempore quadragesime possit contrahi matrimonium secundum statutum ecclesie. ¶ 5ta utrum Joseph cognoverit Mariam virginem postquam genuit filium suum primogenitum. ¶ Ad primam dicendum quod solempnitas nuptiarum est de decentia et non de necessitate matrimonii secundum statutum ecclesie quod cum inde cum ecclesia sit sic allegata et probata, mutata voluntate alterius coniugis non posset ex alterius confessione fieri manifestum iudicio quod contraxerunt ad invicem per verba de presenti. Ideo dicitur 30 q. va quod sine publicis nuptiis ullus ducat uxorem. Prohibent ergo matrimonia fieri secundum statutum ecclesie sine solempnitate nuptiarum, non impediunt matrimonium contrahendum, sed si fiant sine tali solempnitate non dirimunt iam contractum. Unde dicitur 30 q. supradicta quod clandestina coniugia contra leges et quidem sunt et contra statuta ecclesie, contracta tamen dissolvi non possunt. ¶ Ad secundam dicendum quod octava in ...

dnice hoc me incipit suos filios ad primam in
uocare nl in initat sui leticie reliquie quia
i hec ptis dimitti alla 2 i mat te de laudem
2 i missa gla i excelsis 2 incipit introitus
calamitatis pme Circumdederunt me ge mor
tis q hac de tu a hoc ma usque ad oct pasche
imptie interdicuntur ut xpi fideles p primam
digne se pparent ad receptoz eucaristie i pas
chate no tm phibito ut puta intelli de e
inclusiue includendo intelli do ipam dnicam
hoc me no exclusiue ¶ Adtractam dd e q
supillo decreto 33 q 4 a hoc usque ad oct
pasche imptias celebrare no lic q si factu
fuerit sepetur notat glosator aliqs sunt
se istius opionis q imptie celebrate tpe
interdicto impediunt mat contrahend 2 dirimunt
contractu sed cu tpus de termiatu no sit d na
2 contra matmoy nisi pote institucione
puto ee dd q si imptie celebrate fuerint
tpe alieno phibito no dirimunt matmoi
contractum quinus impediat contrahendu Et
q dt decretu seperit intelligo ad tps talez
separatoz ee fienda ut pniam agat illi qui
imptias celebrauerunt cont statutum ecce
¶ Adquita e dd q aliud e matmoniu
contrahere 2 aliud e matmo ia contractu
solepnizare 2 imptias solepnit celebrare
na cu i tradicione sponse p nouitate car
nalis copule fiat sposi 2 spose aiorz distito
2 i carlibus 2 tpalibus occupatio n̄ ino ad
imptias queruntur mag dissolucio ro tpe
qdrages quod e tps pnie talia fieri no lic
s i matmoy contracte no sit alij vij de
nouo contrahentium impedia ro puto q
perceptu ecce no phibeat matmoy con
tractoz s solu spose tradicioz 2 impciarz
celebracoy ac ipius matmoy solepnizatoz
¶ Adquita e dd q illa cognitio s aug
2 ber intelli di e de cognicoe carlis copule
s no cris intelligenda e de cognicoe dignit
excellencie s s hilariu intelli de e cog
nicoe facialis noticie Si no s aug intel
ligatur de cognicoe carlis copule tunc dt aug
q li donc dicat tpus infinitu no determinat
ita q e sensus q Joseph no cognoscebat
virginie carlit donec pepit filiu suu pgenit
nec postmo vmqz inppetuum cognouit Sic 2
psalista dt ita oculi mei ad dnm deu nostz
donec misereatur mei Nec em postqz de misert
mei oculos meos abeo auertere debeo s an
2 post inppetuum ad ipm dirigo Si no
cris si intelligatur de cognicoe dignitatis
excellencie sic expo q Joseph aug virgo
pepit no cognoscebat ea cuius fuerit dignitatis
2 excellencie postqz at pepit p plenitu
cognouit eam q spaliosior 2 dignior facta
fuerat ideo q que totus mundus cape no
poterat i angusto vteri sui cubiculo sola
suscepit Tercio si intelligatur s hylariu de
cognicoe facialis noticie sic exponit
q qdm virgo xpm huit i vtero ppter
ipius sctissime matris glificatoz a Joseph
cognosci spe faciei no potuit donec pepit
q dnm glorie huit i vtero Eius aspectus
n faciei
si Moysi cu deo locutus sic glificata e fa
cies ut no possent intendere i eu filij is
rahel Tanto ergo magl Maria cognosci
nl intueri no poterat q dnm i vtero hebat
postptum autem a Joseph cognita inuenit
spe faciei no tactu libidinis Lectio
Cum ergo natus esset ihus prima
i Bethleem iude i diebz herodis
regis Ecce magi ab oriente venerunt
iherosolima dicentes vbi e qui natus est
rex iudeoz vidimus em stellam eius in ori
ente 2 venimus adorare eu Postqz ewuta
determinavit de xpi generacoe inpte ista nt e
dicebatur determinat de ipius xpi generati ma
nifestacoe Et possumus totum istud cap vbi
agit de manifestacoe natiuitatis xpi diuidere
i ptes vij s quas ptes faciemus de toto isto
textu vij lectiones Na po ewuta deter
minat de magorum p natiuitatis manifestatam
conuedacoe ¶ 2o de herod ex rege nato
pturbacoe ¶ 3o de eius ad perdendum regem
natum iniqua cogitacoe ¶ 4to de magorum
vl inquirentum adoracoe ¶ 5to de xpi i
egiptum transportacoe ¶ 6to de pueroz occisi
one ¶ 7o de ipius xpi ab egipto reuersioe
nl reuocatoe 2a ibi Audiens at 3a ibi
Tunc herodes clam 4a ibi videntes at stellam

·3 fuerunt herodes: ascalonita necat pueros · antipa Johem · agrippa Jacobum · claudens in carcere petrum ·

Cap^m

ecuta ibi / cum tu recessisset et ibi dux herodes audies / a ibi defuncto herode. ¶ Continuet 9° sc et aug^9 / Cir^o xpi ge neraco e narratis / qui dum pedes adueniens matri / et videm pannos de imolumenta pati repente nouu de celo terris sidus effulsit et totius mundi dissipata caligine noctis conuertit in diem / ut dies celarent in nocte.

Cum ergo natus esset ihs in bethleem jude ad dram alterius bethleem que e in terra zabulon / ut dicit glo / in diebus herodis regis / et dicit regis ad dram alterius herodis / qui johem interfecit · cu^9 tali tpe natus eet / Ecce magi / no magi qs comuis fmo maleficos noiant / sed sapientes qui de singulis rebus phantur / ut dicit glo^s / Tales ergo magi qui et reges erant ab oriente venerunt / ubi dies nascitur / et eo etiam per crisos ut ubi dies nascebatur inde inicium fidei procedit / qr fides lumen e animarum venerunt ihrosolimam / no qz xpus ibi natus eet / Ergo^o dm intelligi qz licet ex ortu stelle scirent natiuitatem tpus / loca tn ubi erat natus ignorabant. Venerunt tn ihrlm / qr ciuitas regalis erat et caput in regno iudeorum / ubi in templo a Salomone edificato sacrificia offerebant et legalia obseruabant / vn talem regem in tali ciuitate natum eet credebant. Dicentes vbi e q natus e rex iudeorum / Multos reges iudeorum iam fuisse sciebant / sed tlem natum nunc credunt fuisse sciebant / sed tlem natum nunc credunt in quo^s salutis spes positos nunc dubitant / sed aug^9 / et dicit qr no terra portante / sed celo narrante talem regem natum esse didicerant / vn subdit / Vidimus stellam eius in oriente / Annunciant et interrogant / sed aug^9 / tamquam significatores eos qui ambulant per fidem et desiderant per speciem / et dicunt in oriente / qr talis stella in oriente orta e / ut quidam ponunt in oriente tlem stellam orta in occidente vide rint / quid enim istorum sit / ambiguum e ut dicit glo / Vidimus ergo stellam eius et venimus adorare eum / in quo^o exprimunt

eorum deuotionem / Ubi enim sciebant sed crisos qr quamquam plurimas aliquem regem ut adorabat alio vincere puenerunt / Et dum considerant regem futurum no timebant putem / nondum enim x^9 vidaut et iam pati erat propo mori ihud dicit Crisos / o bti magi qui an conspectum crudelissimi regis ipsius x^o cognosceret xpi facti sunt confessores ¶ Et hic possunt eo quatuor dubitationes / prima utrum xpi natiuitas debuit manifestari magis et pastoribus / ¶ 2^a utrum magi peccatorum interrogatores aperte mostrarent dei filium eet incarnatum ¶ 3^a utrum in tam breui tpe puta in 13 diebus magi ab oriente venire potuerint ¶ 4^a utrum cognouerint in natiuitate xpi nouam stellam oriri ¶ Ad primam e dicendum / qr quamuis propria natum venit in hunc mundum ut omes saluos faceret qr sicut apostolus ultimum liberum repit / ita liberauit omnibus venit ut dicit leo papa in sermone de natiuitate / dicit ergo eius natiuitate manifesta eet gentilibus et iudeis masculis et feminis / qr in ipso no e acceptus grecus neque latinus no iudeus neque gentilis no masculus neque femina no seruus neque liber / omnes enim unum sunt in eo / ut dicit aptus ad gal 3° Itaque qr que a deo sunt / ordinata sunt / ut scribitur ad ro 13°. oportuit natiuitatem xpi ordine quodam manifestari / quemadmodum eius et^o quodam ordine manifestata e in ipso qd petrus dicit act 10° / dedit eum manifestum fieri no omni ppo sed testibus preordinatis a deo / et nobis qui manducauimus et bibimus cum eo post quam resurrexit a mortuis / vn sicut eius et^o fuit p^o manifesta aptis / et postmodum aliis / ita eius natiuitas p^o ipso die natiuitatis manifesta ta e pastoribus / qui personas apostolorum signabat / tum qr primo credentes in eum viles erant / sicut pastores no de sapientibus et potentibus mundi elegit deus / et 2° die manifestatum e magis / qui personas gentilis ipsi exprimebant / qr sicut magi sapientes et reges erant / sic gentiles sapientia et potentia mundi pollebant / vn dicit paulus act 13° / vobis iudeis oportuit primo

Marginal note (left): bethleem dicitur ut glo dat in pleta pphia michee · quod to · ut videbitur infra · Jude dicitur.

Ordinem

predicari verbum dei sed quia repulistis illud et indig
nos vos iudicastis vite eterne ecce convertimur
ad gentes. Postmodum xl° die in templo est
presentatus. Iterum manifestatus est gentibus et
Iudeis qui significabat Iudeos utriusque
sexus qui in fine mundi Christi fidem de nati
vitate eius iam facta recipient per predicationem Enoch
et Helie. Unde dicit apostolus ad Ro. xi quod cum intraverit
plenitudo gentium tunc omnis Israel salvus fiet.
Ad secundum dicendum quod tria verificata sunt de dei
filio postquam carnem assumpsit quod ante eius incar
nationem nullomodo poterat verificari. Primo loci
mutatio quia cum corpus unum non possit esse
in pluribus locis secundum eius propriam quantitatem ita isti
res corporalis sua propria quantitate est in uno loco
itaque non in alio. Secundo temporis determinatio quia res
que nascitur et oritur in tempore ita determinat sibi
tempus presens quod non futurum nec preteritum nam res
que fuit non est et que erit nondum est. Tertio
generis et speciei limitatio quia omnis res creata
est determinati generis et determinate speciei. Homo
namque ita est homo quod non est angelus. Certum igitur
ad determinati loci locationem dictum est de dei filio
postquam carnem accepit ubi est. Ante eius in
carnationem non poterat dici ubi est cum ipse sua
divinitate celum et terram impleat et sit ubique
presencia potencia et potestate. Certum vero
ad temporis determinationem dictum est quod natus est
ante enim non poterat dici natus est cum eternus
sit pater eternus filius eternus spiritus sanctus.
Sed quantum ad generis et speciei limitationem dictum est
rex Iudeorum. Ante enim quam dei filius assume
ret carnem ex semine Abrahe a quo Iudei
descenderunt non magis erat filius dei rex
Iudeorum quam aliarum nationum vel aliorum
philosophorum. Unde ergo isti magi per eorum interro
gationem dicentes ubi est qui natus est et per spe
cificationem dicentes rex Iudeorum sapientissime
et subtilissime demonstrabant dei filium esse
incarnatum cum tales interrogationes vel questi
ones non possent de eo fieri antequam car
nem assumeret. Ad tertiam est dicendum

quod Crisostomus dicit per biennium ante Christi nativitatem
hanc stellam in oriente apparuisse quam magi
videntes statim preparaverunt se. Aliter et xiii°
die non ab inceptione itineris sed a nativitate
pervenerunt Bethleem Christum adorantes
ita quod per biennium fuerunt in via nec unquam
defecit esca et potus in peris eorum.
Et istius opinionis similiter videtur fuisse
Augustinus in sermone de Epiphania. Remigius
autem dicit quod isti magi fuerunt successores
Balaam qui dixit Orietur stella ex Iacob
Et quia regio eorum non longe erat a terra
promissionis ubi Christus natus est ideo
satis faciliter in xiii diebus potuerunt Bethle
em pervenire. Et dato quod dicatur pervenisse
ab oriente hoc probato verum est quia ab illa re
gione venerunt que in orientali parte Iudeis
posita est. Fulgentius autem dicit quod in tam
brevi tempore magos potuisse ab oriente
venire vel divina potestate equorum arabi
corum et dromedariorum velocitate. Ad quartam
est dicendum quod in nativitate Christi nova stellarum ortum co
gnitum fuit ad errorem extirpationem ad
Christi manifestationem et ad prophetiarum im
pletionem. Posuerunt enim prisciliani ste
ut Gregorius dicit in omelia unumquemque hominem
sub constellationibus nasci. Quam fatum stella
fatum hominis nati dicebant unde et Christum
per stellam ortam fatatum ponebant. Sed secundum
Augustinum istorum manifeste eludit errorem ex
ducatu et conditione stelle apparentis in ortu
salvatoris quia nato Christo stella est orta.
Non autem ideo Christus natus est quia stella
orta fuit. Unde magis est ei dicendum quod Christus
fuerit fatum stelle quam stella fuit
fatum Christi. Unde sicut dicit Augustinus fuerunt
aliqui astrologi qui sic ponunt fata
hominum nascentium sub constellationibus ut
quod aliquo homine nato stella circuitus sui cursus
ordinem relinquit et ad hominem natum suo
ducatu pergit et viatores perducit sicut
faciebat stella predicta. Et ideo sicut Augustinus
non credimus unumquemque creatorum sed eius

Glossa dicit hec stella
ante nativitatem nunquam
prius apparuit
sed eam tunc puer cre
avit et magis precipue
deputavit quo magis pro
a[illegible] officio esse
desiit.

temporalem generacionem sub certis constellacionibus natum, sed
stella nova creata est in ortu suo, quia non ad
decursum sibi deputabatur, sed ad testimonium famulabatur.
¶ Secundo fuit congruum ad suam manifestacionem. Ma-
dens manifestat se ipsum hominibus secundum quod apti
nati sunt in eius cognicionem pervenire. Iudei
igitur [illegible] communiter legem et divina responsa
consueti erant per angelos recipere, gentiles vero
et maiores sapientes astrologi consueti erant
stellarum inspicere cursum. Aliqui vero spirituales
persone sancte et iuste viventes spiritu prophetico
=tur fuerunt interius illustrate. Ideo congrue Christus in ortu
suo manifestatus est Iudeis pastoribus per
angelorum iubilacionem, quando dixit eis angelus
· luc. 2. Annuncio vobis gaudium magnum. Magis vero
gentilibus per stelle apparicionem, qui dixerunt
Vidimus stellam eius in oriente. Et primo et Symeon
in templo per intimam inspiracionem, quia responsum acce-
perat a spiritu sancto non visurum se mortem nisi videret
Christum natum. ¶ Tercio hoc fuit congruum ad
prophetiam adimplecionem. Solet enim deus sua pro-
missa prophetica semper implere, sive dicta
sint per bonos sive per malos, sicut sibi dicitur
[illegible]. Si dixeris in corde tuo quomodo intelligere verbum quod
non est locutus dominus, hoc habebis signum quod in nomine
domini ille propheta predixit et non evenit, hoc dominus
minus non est locutus, sed in [illegible] propheta
finxit. De ortu autem stelle [illegible] prophetaverat
,,numeri 24. Balaam dicens Orietur stella ex Iacob, quamvis stella hic
intelligatur de beata virgine spiritualiter, litteraliter
tamen de ortu ipsius stelle intelligi potest. Crisostomus
et refert quod circa partes orientales iuxta occeanum
quedam gens posita erat que quandam prophetiam
habebat scriptam nomine Seth, qui de hac stella
et muneribus offerendis Christo mencionem faciebat.
Cuius apparicionem predicta gens cum ingenti de-
siderio expectabat, positis exploratoribus xii
qui per singulos annos certis temporibus montem ascen-
derent, qui primo Christum viderunt habentem
formam pueri et super se similitudinem crucis.

Audiens autem Herodes **Leccio secunda**
Rex turbatus est [illegible] et omnis Ihero-
solima cum illo. Et congregans omnes principes
sacerdotum et scribas populi sciscitabatur ab eis

ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei In
Bethleem Iude. Sic enim scriptum est per prophetam:
Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima
es in principibus Iuda. Ex te enim exiet dux
qui regat populum meum Israel. Postquam evangelista de-
terminavit de magorum Christo manifestacione, quomodo de-
inceps ista ut dictum est deducebatur, determinat de Herodis
de Christo nato perturbacione. Ita sed dicitur. Quando
magi [illegible], ita Herodes
turbatus erat timens successorem. Sicut ait ewangelista:
Audiens Herodes regem Iudeorum natum tur-
batus est, quia secundum Gregorium nimirum terrena alti-
tudo confunditur cum celsitudo celestis aperitur. Et omnis
Ierosolima cum illo. Et congregans omnes principes
sacerdotum qui deputati erant ad serviendum in templo
et scribas populi, qui populum de legalibus instrue-
bant. Unde Remigius: Qui scribe dicti sunt non tantum
ab officio scribendi quam ab interpretacione scripture,
quia legis doctores erant, sciscitabatur ab eis
ubi Christus nasceretur. Callide enim interrogabat
secundum glosam. Non enim querebat ubi natus est Christus
sed ubi nasceretur, ut posset cognoscere si de rege na-
to letarentur, quia sciebat reges Iudeorum [illegible]
Christo regem Iudeorum nominavit. At illi di-
xerunt In Bethleem Iude. Festinanter viderunt
[illegible] reprehendi Iudeorum fraudulenciam. Se-
cundum Crisostomum, quia cum debuissent celare misterium regis
presertim [illegible] coram aliquo rege
facti sunt non predicatores operum dei sed proditores
misteriorum eius, et non manifestatum misterium
et preceptum dei sed prohibitum protulerunt prophetie
[illegible] Regem subiungit: Sic enim scriptum est per
prophetam Michea v°: Et tu Bethleem terra Iuda
nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim ex-
iet dux qui regat populum meum Israel. Verba prophecie sicut non po-
nuntur, sed veritatem sensus quodammodo expo-
nunt secundum glosam, et hoc ut pro ignorancia, quia verba
prophecie mutaverunt et truncaverunt, non ponen-
do prophetiam totam, sicut ut ipsi Herodi intellec-
tum prophecie aperirent. Sic enim stat littera prophetie:
Et tu Bethleem Effrata es parvulus in milibus
Iuda. Ex te enim egredietur dux qui sit dominator
in Israel, et egressus eius ab inicio a diebus
eternitatis. Bethleem namque appellata est Effrata, id est
videns furorem, propter famem que ibi fuit tempore Elimelech et Noemi
Ruth, et postmodum vocata est Bethleem, id est [illegible] uxoris sue
[illegible] qui propter famem iverunt ad peregrinandum in terra Moab, ut
habetur in libro Ruth i. Transeunte autem fame facta est in
frugibus habundans, et ex hoc vocata est Betleem.

domus panis. Ibi namque rex David unctus fuit
sicut patet 1 Reg. xvi. Ibi sacrificium est sollempniza-
tum sicut patet 1 Reg. xx. Ibi fuit matrimonium
Booz et Ruth celebratum sicut patet Ruth ult.
¶ Sed hic possunt esse quinque dubitationes.
Prima utrum convenienter fuit Christi nativitas Hero-
di manifestata. ¶ 2a utrum ipse Herodes fuit
turbatus de nativitate Christi. ¶ 3a utrum iudei vere
vel ficte turbati fuerint de nativitate eius. ¶ 4ta
utrum congruum fuerit Christum nasci in Bethleem.
¶ 5ta utrum proprium sit tyrannorum tristari et
turbari de dominio et principatu aliorum.
¶ Ad primam est dicendum quod propter tria congruum fuit
Christi nativitatem Herodi manifestari. Primo propter osten-
dendum Christi iudiciariam potentiam. Unde hoc
enim quod reges innumerabiles monachebat terro-
re ferocissimo regi ostendebatur aperte quod ipse
erat constitutus a deo iudex vivorum et
mortuorum. Unde dicit Augustinus in sermone de epiphania:
Quid erit tribunal iudicantis quando superbos
reges cuna terrebat infantis? Et subdit: Ho-
stes timebunt ergo reges Christum ad patris dexteram iam
sedentem quem rex impius timuit adhuc
matris ubera lambentem. ¶ Secundo propter conciendam diaboli
maliciam. Cum enim Herodes instinctu esset
dyaboli in tradicione quem habuit audiens Christum
natum timens eum successorem habere in principa-
tu perdito. Sic significavit perturbacio dyaboli timentis etiam
de suo principatu quem habebat super homines. Unde
dicit Crisostomus quod utique timebat dyabolus et Herodes
qui personam dyaboli gerebat. Et utrique proprio zelo
turbabantur. Et sic regni successorem timebat Hero-
des terrenus, dyabolus celestem. ¶ Tercio propter primum
audiendum martirum innocenciam. Sicut enim dicit
Augustinus: si non fuisset rabies tyrannorum non fu-
isset martirum premium et prima eorum sed si
Christi nativitas non fuisset manifestata Herodi tota
tatus non fuisset ad interfectionem puerorum
et sic eorum innocencia non fuisset premiata.
Unde dicit Augustinus in sermone de epiphania: Absit
quod ut Christus qui ad liberandos homines de primo
illorum qui interficiebantur nichil egerit, qui
pendens in cruce pro eis a quibus interficiebatur
oravit. Et idem in sermone de innocentibus
ait: Quod per prophanus hostis nunquam tantum

potuisset prodesse obsequio quantum profuit odio
ipsis parvulis. ¶ Ad secundam est dicendum quod de turbacione
Herodis quam habuit de Christi nativitate Crisostomus assignat
causam quod fuerit quia ipse timuit suam expulsionem.
Nam quia ipse fuerat ydumeus non iudeus. Sed
audiens regem natum iudeis ex genere iudeorum
timuit ut regno revoluto iterum ad iude-
os veniret et ipse postmodum a iudeis expel-
leretur et semen eius post eum perderetur
a regno. Glossa non assignat aliam causam quare Hero-
dem fuisse turbatum quia timuit Romanorum
indignacionem. Decreverant enim Romani et legibus
eorum firmatum erat ut nullus rex vel deus
appellaretur sine eorum consilio. Timebat ergo
Herodes quod si permitteret Christum regem nominari
et non faceret quod ipse erat ne ipse regis
et Cesaris incurreret indignationem et iram Romanorum incurreret.
Sed non oportebat eum sic timere quia ut dicit
Leo papa in sermone: Herodes timore turbans
Non capit Christus regna mundi qui dat omnium mundi tunc temporis
sceptrum est contentus augustus quia quem in
Iudea regem nominis in toto mundo regnat.
Aliam causam assignat ibidem Crisostomus quare Herodes fuisse
turbatum quia timuit populi adversus eum concita-
tionem. Nam inter cetera quae tyranni timent hoc est
precipuum ne populus a quo se videt odiri habeat
caput. Ecclesia sic facile concitatum contra ipsum.
Ne ergo populus iudeorum concitaretur contra ipsum
nato capite ipsorum de ortu eius vehementer
est turbatus. ¶ Ad terciam est dicendum quod Crisostomus dicit
vere et non ficte iudeos de nativitate eius fuisse tur-
batos quia iam traditi erant in reprobum sensum
et iam erant regis et prophecia privati et sic in ma-
licia indurati et excecati ut de ortu iusti
ipsi qui nunquam erant quique gaudere non po-
terant. Legebant enim de Christo Ysaias prophetam: Suscita-
bit dominus vobis de fratribus vestris. Legebant
etiam: Et hoc est nomen quod vocabunt eum dominus
iustus noster. Et quia iam dyabolus incipiebat habi-
tare in eis et concitare corda eorum contra ipsum
et de ortu eius de quo debebant gaudere
audientes exercitu eorum regem surgere vere
turbabantur. Glossa non dicit iudeos non vere
sed ficte fuisse turbatos volentes complacere
Herodi. Populus enim plus favet illis quos

¶ Quare Herodes fuit turbatus.

audiens sustinet quod iustos prosequens timetes quo iudei ne eos vexarent si forte aliqua signa leticie de rege nato cognoscerent ipsorum sit cum eo turbacionem ostendebant Vnde dicit ewangelista Et omnis ierosolima cum illo Vel potest tercio dici quod presidenti iudei et electi de christi nativitate letati sunt saltem in cordibus eorum Reprobati non turbati sunt Licet enim sufficienter ortus christi omnibus fuit causa gaudij inquantum in se Sicut ait vbi gaudium quod est o. primo efficacie tamen soli extitit causa gaudij iustis electis et predestinatis ad vitam
¶ Ad quartam dicendum est quod christus rege natus est in bethleem Primo propter promissionem quia enim promissio facta dauid christus erat nasciturus ex semine dauid secundum carnem dauid autem natus est in bethleem quamuis in ierusalem regnaret et sacrificia ymolaret tamen inueniret regali et sacerdotali Oportet christus in bethleem nasci debuit tamen ierusalem regnauit et se ipsum ibi pro nobis hostiam ymolauit Vnde sicut bethleem fuit locus deputatus christi incarnacioni ierusalem locus fuit deputatus eius passioni
¶ 2° propter significacionem Bethleem enim interpretatur domus panis interpretatur Ibi enim quemuelut christum nasci qui dicit de se ipso Ego sum panis viuus qui de celo descendi ¶ 3° propter erroris extirpacionem Sicut enim dicitur in decretis Ephesini concilij Si duas roma ciuitatem ephesini ... elegisset inmutatorem orbis terrarum magnum elegisset immutatorem putarent propter nobilitatem ciuium esse factam Si non imperatoris filius fuisset vtilitate eo tunc potestati esse asserebant Sed vt diuinitas cognosceret orbe transformasse terrarum pauperculam elegit matrem et pauperiorem patriam Ita dicitur apostolo infirma mundi elegit vt confunderet fortia Cur autem postmodum roma electa est vt esset sedes apostolorum infra dicetur ¶ Ad quintam dicendum quod tyrannus quanto plures videt se offendisse et pluribus odiosum esse tanto plus timet aliorum dominium et principatum quia ex aliorum principatu et dominio timet ne illi quos offendit et quibus videt se odio sunt insurgant contra eum et accipiat sibi non solum dominium sed et vitam Ideo tyranni semper sunt in tristicia et perturbacione animi timentes semper male mori sicut male vixerunt et male vixerunt Propter quod de quodam tyranno scribit quod cum a fratre suo cotidie increparet quare staret semper turbatus et non faceret hylarem faciem Sed ille tyrannus volens reddere racionem precepit facto quod ubi frater fuit fratrem suum totaliter expoliari et super caput suum acutissimum gladium ligari pendentem filo tenuissimo et contra ipsum balistas apponi sagittis suppositis Et cum frater eius timore magno inualescit timens gladio vulnerari et balistis perfodi dixit tyrannus Gaude frater hylarem vultum fac Et videte illos se non posse gaudere propter imminencia pericula ait tyrannus Nec possum gaudere ego quia tot offendi quod semper video mortem patentem michi imminere Primum igitur est tyrannorum semper turbari et tristari de principatu et dominio aliorum ymo leuis nutrici fama perturbat et contristat eos Sed quia herodes quoque qui tyrannus erat erat de ortu noui regis fortiter fuit turbatus

Lectio tertia

Tunc herodes clam vocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stelle que apparuit eis Et mittens eos in bethleem dixit Ite et interrogate diligenter de puero et cum inueneritis renunciate michi vt et ego veniens adorem eum Qui cum audissent regem abierunt Et ecce stella quam viderant in oriente antecedebat eos vsque dum veniens staret supra locum vbi puer erat ¶ Posita de herodis de nato rege perturbacione in presenti lectione describitur ewangelista post impij herodis ad perdendum natum puerum iniqua cogitacionem Si enim quod crisostomus dicit postquam herodes audiuit responsum scribarum et phariseorum dupliciter credidit verum christum in bethleem natum esse primo quia a sacerdotibus et sapientibus erat dictum 2° quia sermone propheto erat confirmatum Non tamen flecti ad deuocionem nascituri regis sed ad maliciam interfeccionis eius predolum Videns enim quod magos nec poterat blandimentis flectere nec minis terrere nec auro corrumpere vt consentirent interfeccioni regis futuri ideo illos decipere cogitauit Vnde dicit ewangelista quod tunc clam vocatis magis et occulte

Tunc vocavit magos ut dicit Cris[ostomus] / ut non vi-
derent iudei quos suspectos habebat / ne forte
regem natum de eorum gente amantes proderent
consilium eius / et sic clam vocat. Diligenter di-
dicit ab eis tempus stelle que apparuit eis. Dili-
genter perscrutato / quia callidus fuit stati inique
cogitans, si forte magi non reverterentur
ad ipsum, cito per apparitionem stelle tempore et hora nati-
vitatis interficeret omnes pueros / sicut postea fecit.
Et mittens eos in Bethl[eem] / ubi Christus a propheta an-
nunciatum diverat eum natum, dicens. Ite et interrogate diligenter
(non de rege) de puero / Quia secundum Cris[ostomum] principatus nomine non
sustinebat eum vocari. Et cum inveneritis
renunciate michi ut et ego veniens adorem eum. Et enim induebat
magos ut venirent ad ipsum devotionem pre-
tendebat / et habens devotionem pro gladium acuebat
et maliciam cordis sui per humilitatem depingebat.
Talis enim est consuetudo omnium malignorum secundum Cris[ostomum]
quia cum aliquem graviter ledere volunt, humilitatem illi
et amicicias fingunt. Magi autem cum audis-
sent regem abierunt / Abierunt magi ut
regem quererent et adorarent, non ut reverterentur
ad ipsum / et significant bonos auditores sermonum
domini qui quod audiunt esse facienda a ma-
lis predicatoribus faciunt / opera tamen eorum non
imitantur. Et secundum Cris[ostomum] stella reliquit ma-
gos statim cum fuerunt prope Ierusalem ut relicti
a stella cogerentur ipsum Christum querere. Ideo subdit
evangelista quod ecce stella quam viderant in oriente
antecedebat eos usque dum staret supra ubi erat
puer / Stetit enim secundum Cris[ostomum] supra caput pu-
eri, ut quem loquendo monstrare non poterat
stando manifestaret. Quod hic primum [?] occurrunt
quinque dubitationes. Prima utrum cognitum
fuerit locum nativitatis Christi solum per prophetiam
stellam et ducatum. Secunda utrum in hora nativitatis
contingat hominem esse fatatum. Tercia utrum in
hora nativitatis contingat hominem esse bene vel
male fortunatum. Quarta utrum in actibus corporalibus
contingat unum esse magis fortunatum quam alium.
Quinta utrum quod divine providencie contingat
aliquem esse fortunatum. Ad primam ergo
dicendum est / quod cognitum fuit Christi natum tem-

qui a non regis ei adversum erat. unde secundum Cris[ostomum]

sermone prophetico et ducatu stelle manifestatum
triplici. Primo ad ipsorum iudeorum confusionem / Nam
quia gentiles stelle tantummodo visione confirmati
Christum per alias prius requirebant et iudei ab
infancia prophetias legentes de Christo in suis finibus
natum non susceperunt secundum Cris[ostomum] ad iudeorum
confusionem fuit. Et secundum Greg[orium] ad cumulum eorum
dampnacionis / quia ipsum eorum sciencia qua ex scripture
testimonio de loco nativitatis Christi dicebant eis
fuit ad testimonium dampnacionis, et nobis ad adiutorium
credulitatis. Secundo ad magorum in fide confor-
tacionem. Dicit enim Cris[ostomus] / quia iudei et magi se invicem
docent / quia iudei a magis audiunt quod ante
quidam prophete eum annunciaverunt, et ubi nasce-
retur proposuerunt / quibus geminato testimonio
ideo confirmati ardenciori fide Christum quererent
quem stelle claritas et prophetie manifestabat
auctoritas. Tercio ad ipsius Herodis in malicia
induracionem. Querit enim Cris[ostomus] quia Herodes
quesivit a iudeis ubi nasceretur Christus. Aut enim
credebat scripture iudeorum / aut non credebat.
Si non credebat quia gentilis erat, frustra
querebat ab eis scripture testimonium. Si non
credebat, quomodo cognovit se interficere
eum quem scripture regnaturum nunciaverunt.
Ad quod dicit Cris[ostomus] quia Herodes fuit in
malicia induratus et excecatus / partim dyabo-
lica instigacione et partim iudeorum invisione. Dya-
bolica quidem instigacione quia dyabolus instigabat
Herodem ut scripture crederet quod sciebat
mentiri non posse. Sed non sinebat eum
perfecte credere / ideo se eum posse interficere
cogitabat. Dicit enim secundum Cris[ostomum] omnes pec-
catores credunt tamen imperfecte / quia si perfecte
crederent, sic viverent quasi per modicum tempus
debent in mundo non quasi in eternum mansuri. Ex-
cecatus et fuit iudeorum invisione. Cum
enim Herodes quereret testimonium scripture
ubi nasceretur Christus iudei non integram
prophetiam exposuerunt sed truncatam. Subdit
enim in prophetia illa. Et tu Bethleem
terra Iuda / egressus eius ab inicio.

Capitulum

a diebus eternitatis. Quod si Herodes audivisset nequaquam Christum ad interficiendum quesivisset, vel pueros occidisset, audiens quod non esset rex terrenus. Magi celestis, cuius dies erat dies eternitatis. Vel ipsi Iudei verba prophete prodentes et in terra non dicentes. Unde quod Crisostomus dicit interfectorum puerorum fuerunt causa. ¶ Notandum est dicit quod secundum Augustinum aliqui ponentes fatum esse ipsam vim positionis et dispositionis siderum dixerunt omnia talia fato esse subiecta necessario, ipsos et actus humanos ex nostro libero arbitrio prodeuntes hinc dicti fato cum quadam necessitate subiecti tenebant, quorum dampnata est falsum et est contra fidem. Falsum quidem quia secundum Augustinum videmus adversum quod aliqui duo conceptu concepti et uno momento temporis nati et per consequens sub una constellacione, unus tamen eorum erit virtuosus, alius viciosus, cum eorum evenient prospera, alteri non adversa. Contra fidem vero est quia tunc homo suis operibus non mereretur vel demereretur, ex quo necessario in suis actibus et electionibus subderetur constellationibus siderum. Unde dicit Gregorius: Absit a fidelium mentibus ut fatum esse aliquid dicant. Et Crisostomus dicit: Quod si aliquis fiat adulter vel homicida propter stellam, magna est iniquitas illius stelle, maior vero iniquitas illius qui creavit stellas. Quia enim futurorum prescius deus ex quo tanta iniquitas futura erat per stellas, si deus noluit emendare, non est bonus. Si autem voluit et non potuit, impotens est. Alii non catholici secundum Augustinum omnium temporalium rerum quasi causarum quandam dei summi attribuunt voluntati et potestati fati nomine appellant. Secundum quem modum Boecius dicit quod fatum est dispositio inherens rebus mobilibus per quam divina providentia suis queque nectit ordinibus. Hic enim modo ipsa divina providentia secundum quod est affata et prolocuta vel preordinata in causis suis creatis procedens varia per suos ordines et contingencia contingere vel necessaria necessario fatum appellatur. Secundum quem modum si aliquis placitum divine voluntatis et potestatis vel ipsam dei providentiam prolocutam in rebus nominare fatum, sententiam teneat et linguam corrigat, et pertanto linguam corrigat

quia sine dubio convenit homines fati nomine magis ipsam dispositionem siderum intelligunt quam dei providentiam. Ideo non fideles tali nomine decipiantur. Catholici doctores fati nomine uti non debent. Ideo simpliciter est negandum quod homo in hora sue nativitatis sit fatatus secundum quod bona vel mala, gesserint bona vel mala potest recipere et operari. ¶ Notandum est dicit quod fortuna bona dicitur in aliquo quando evenit sibi aliquid bonum preter suam intentionem, et mala fortuna, quando sibi evenit aliquod malum quod ipse non putabat sibi evenire. Sed preter aliquid bonum vel malum evenire alicui preter intentionem propriam, quod tamen non evenit preter intentionem superioris cause cui subiacet. Cum ergo homo in suis electionibus et in suis actibus quos ex libero arbitrio elegit subiaceat pleno ipsi deo quantum ad inclinationem et angelis quantum ad intellectus illuminationem et celestibus corporibus quantum ad corporis dispositionem, ideo cum homo ex divina operatione inclinatur ad aliquid eligendum et ad aliquid sibi utile et ex angelica illustratione illuminatur ad illud bonum prosequendum et ex corporum celestium impressione disponitur ut illud bonum sibi utile operetur, cuius tamen utilitatem ipse ignorat, dicitur tunc bene fortunatus, et cum habet ex contrario celestium impressione dispositionem ad contraria dicitur infortunatus. Et quia hec dispositio vel inclinatio ex celestium corporum impressione homo recipit in sua nativitate, ideo plures dicunt quod esse bene fortunatum est esse bene natum, et esse male fortunatum est esse male natum. Hoc vero modo loquendo de fortuna in hora nativitatis contingit hominem esse bene vel male natum. Verum quia inclinationes derelicte in corporibus nostris et etiam in nobis ex corporis constellationibus non imponunt nobis necessitatem, nec faciunt in nobis coactionem, sed solum quandam dispositionem et quandam inclinationem, ideo nunquam ex impressione alicuius corporis nostra corpora sic disponuntur ad aliquod bonum prosequendum, quin possimus agere contrarium, vel unquam sic inclinantur ad operandum aliquod malum quin per liberum arbitrium et per habitum virtutis possimus contra talem inclinationem et dispositionem agere, quia domini sumus

per voluntatem a principio usque ad finem omnium actuum nostrorum secundum philosophum. Non negamus quod bonam et malam fortunam, vel dicimus ipsas inclinaciones vel disposiciones causatas in corporibus nostris ex impressione corporum celestium, secundum quas evenit homini aliquod bonum vel malum preter suam intencionem. Similiter si per bonam fortunam et malam intelligeremus tales inclinaciones causatas in corporibus nostris ex constellacionibus nos cogentes et necessitantes secundum quas necessario eveniret homini bonum vel malum preter suam intencionem, sic bona fortuna vel mala omnino secundum fidem neganda est. ¶ Advertendum est dicendum quod ex impressione corporum celestium non solum corpora nostra verum et corpora inanimata sortiuntur quandam efficaciam et virtutem preter illam efficaciam et virtutem quam habent propter qualitates activas et passivas elementorum, sicut magnes attrahit ferrum non quia ex aliqua efficacia qualitatis active vel passive elementi, sed ex efficacia sibi in magnete per impressionem corporis celestis. Consimiliter lapides et herbe quasdam virtutes et efficacias habent respectu aliquorum effectuum et operacionum corporalium non per activas et passivas qualitates elementorum sed per impressionem diversam corporum celestium, quas virtutes et efficacias alii lapides vel herbe non habent. Et eodem modo dicendum est quod ad aliquos effectus corporales per diversam impressionem alicuius constellacionis corporis celestis unus homo habebit aliquam efficaciam et virtutem quam non habebit alius, sicut unus medicus in sanando et unus agricola in plantando et unus miles in expugnando et unus nauta in navigando habebit maiorem efficaciam et virtutem quam alius. Cum igitur queritur si in actibus corporalibus unus magis possit esse fortunatus quam alius, dicendum est quod si duo medici in curando vel duo milites in expugnando eligant debita media per que debebant consequi finem intentum, non propter contrarium adelectorum unus dicatur magis fortunatus quam alius, ex eo quod uterque providit media per que potuit et debebat consequi finem intentum, sed contra ad opus execucionis unus magis debet dici fortunatus quam alius, quia aliquam efficaciam et virtutem et impressionem corporis celestis in exercendo tales actus corporales magis habuit unus quam alius, quamvis tamen

efficaciam ipse ignorabat. Ideo contrario talis actionis sibi preter intencionem suam, quamvis non preter intencionem superioris cause. ¶ Adiungendum est dicendum quod si fortuna accipitur respectu illorum agencium quibus possunt aliqua evenire preter actionem et intencionem ipsorum, quanto aliquod agens magis providet omnia que possunt evenire, tanto respectu eius minor fortuna accipitur. Et quanto aliquod agens pauciora providet et plura eveniunt preter ordinacionem et intencionem eius, tanto respectu eius habet esse maior fortuna. Unde dicit philosophus quod ubi plurimus intellectus ibi minima fortuna, et ubi plurima fortuna ibi minimus intellectus. Si igitur est dare aliquod agens sic universale quod omnia providet et ordinet, sicut est agens divinum, respectu eius nulla fortuna accipietur. Propter quod philosophus dicit quod ridiculosum est dicere deum fortunatum esse. Potest enim aliquod bonum vel malum evenire homini preter suam intencionem et preter celestis corporis disposicionem vel inclinacionem, et preter angelorum illuminacionem, quia omnia ista sunt agencia particularia, sed preter divinam providenciam que est principia ordinativa et factiva omnium, evenire nichil (vel nichil) evenire potest, ymmo omnia media et apta ordinat eius et attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter, per eius disposicionem et ordinacionem et provisionem evenire possunt. Ideo respectu divine providencie homo non potest dici bene vel male fortunatus.

Lectio quarta

Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre eius et procidentes adoraverunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum thus et mirram. Et responso accepto in sompnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Circa ista ut dicatur ewangelista determinat de magorum Christum inquirencium devota adoracione. Postquam enim stellam perditam reperiunt, gavisi sunt, quia sicut communiter magis gaudet homines de rebus perditis recuperatis quam de semper possessis. Unde dicit ewangelista quod videntes magi stellam gavisi sunt gaudio magno valde. Gavisi namque sunt secundum Crisostomum quia quod querebant invenerunt. Magi non gavisi sunt quia per misterium stelle apparentis intellexerunt dignitatem regis nati excellere incomparabiliter omnium mundialium regum. Sed valde, quia stellam perditam reperiunt. Vel gavisi sunt

q' hostem eruasserunt / gaudio magno q' stellam
viderunt / et valde / q' xpm quem querebant
inuenerunt ¶ Subdit ewangelista q' intrantes
domum inuenerunt puerum quem tamen pannis / alie-
ne operis indigentem, fandi impotentem et nulla
ab humane infancie qualitate distinctum / ut Leo
"in sermone 8. pape ait / Et debebant ut Crisostomus dicit / gauisi sunt ma-
gi / q' si eum tanquam terrenum regem inuenissent
magis fuissent confusi quam gauisi / q' tanti iti-
neris laborem sine causa suscepissent ¶ Sed quia hunc
q' ipsi celestem regem querebant / dato q' nil
regale terrenum viderent in eo / tamen solo stelle
testimonio contenti gaudebant oculi cord-
contemptibilem puerum aspicere q' spiritus sanctus in
A tunc maria mater cordibus eius terribilem eum monstrabat / vel subditur
eius quasi fuit at- q' procidentes adorauerunt eum / adoracione la-
tacta et ab eis tri(a?)e q' soli deo debetur ¶ Et apertis thesauris
Crisostomus dicit ut infra suis obtulerunt ei munera / aurum thus et
q. mirram. Singuli namque obtulerunt ista tria
non quilibet ipsorum alterum istorum / ut dicit Remigius
- Narrat de redi- ¶ Et responso accepto in sompnis non dicit per an-
tu magorum. gelum / q' responso fuerant mente Joseph
ut dicit Jo(seph) / ne redirent ad herodem / q' to
eius crudelitatem sciebant / per aliam viam reuersi sunt
in regionem suam / Secundum viam sine glosa ille eis os-
tendit qui dicit Ego sum via veritas et vita / Et
hic apparuit magna istorum magorum deuocio
et fides sine Crisostomo / q' non sunt scandalizati in
se ipsis dicentes Si magnus est iste puer ut
stella demonstrat / quare est necessitas fugiendi /
et q' nos occulte recedamus non redeuntes
ad herodem / Istud namque est vere fidei non
querere causas eorum q' a deo precipiuntur
¶ Sed hic primum(?) ex xor dubitaciones
¶ prima utrum stella ista quam viderunt ma-
gi fuit consimilis aliis celestibus stell(is)
¶ 2a utrum magi ab angelis bonis vel ma-
lis fuerint edocti q' hec stella significa(re)
xpm natum ¶ 3a utrum magi puerum adora-
uerunt adoracione diuina / vel latrie q' soli
deo debetur ¶ quarta utrum ista adoracio ma-
gorum conueniente modo facta sit ¶ Ad p(ri)-
mam est dicendum / q' Crisostomus mouet questionem
et soluit dicens stellam istam quam
viderunt magi quamuis sit multas differencias ha-
buisse ab aliis celestibus stellis / prima est
quantum ad motum / mouebatur enim a septentrione
ad meridiem / q' ita iudea ubi palestina iacet
ad persidem / nulla aliarum stellarum mouetur hac
via ut dicit ¶ 2a quantum ad situm / q' non fuit
in celo sed in aere vicino domui stabat / alio-
quin virginis non demonstrasset nec domum ma-
gis ondisset ¶ 3a quantum ad apparere / q' quando
volebat apparere apparebat quando non occultare
se occultabat sicut patuit quando magi in-
trauerunt iherusalem se occultauit / et postmodum
se ondit ¶ 4ta quantum ad lucem / q' ista stel-
la lucebat in nocte et in die / quemadmodum
columpna nubis ducens filios israel per de-
sertum / hoc autem non est virtutis alicuius
stelle sed noctis et lune in die lucere ¶ 5ta quantum
adstatum / q' quando optabat ire magos ibat
quando non stare stabat ¶ 6a quantum ad duracionem
q' alie stelle semper durant / hec per
temporis / q' alie stelle ... perducta ad per-
acto suo officio, magis ... producta ad per-
eum statim disparuit / et amplius visa non est
¶ 7a quantum ad dominium / q' alie stelle quantum
ad disposicionem et inclinacionem habent super homines
aliquod dominium / sed hec stella nullum imperium
sed solum obsequium exhibuit ¶ Ad 2am
est dicendum q' Augustinus mouet hanc questionem et soluit
dicens q' tam angeli boni quam mali potuerunt
magis indicere reuelaciones onde q' hec stel-
la xpm natum significabat / Nam angeli
mali puta demones hoc potuerunt magis
manifestare / q' ipsi demones xpm esse dei fi-
lium confessi sunt quando exibant a multis
dicentes Quid nobis et tibi fili dei excelsi
venisti ante tempus torquere nos / Potuerunt
similiter boni angeli reuelare eis q' hec
stella significabat xpm q' per eius natiuitatem
eorum salus querebatur et iniquitas dampnaba(tur)
Sed non isti magi fuerunt gentiles illius regio-
nis ubi Balaam dicebat illam prophetiam
Orietur stella ex Jacob / tunc sine Augustinus absque
alia reuelacione magi qui curiosi erant
in conspiciendo stellarum cursum videntes hanc
stellam extra ordinem mundi hanc esse intel-
lexerunt / quam Balaam futuram esse

indiciem regis indeorum prophanerat / Vel
interiori inspiracione spiritus sancti potuerunt
illustrari ut sicut stella exterius eos illumina
bat corporaliter / ostendendo viam / ita spiritus sanctus
interius illustrabat ut christum quererent et quesi
tum invenirent et inventum adorarent / Unde
aliqui hanc stellam spiritum sanctum esse dixerunt
secundum Remigium ¶ Sexta racio est dicendum quod honor vel
adoracio detur persone subsistenti et humanitas
per se esse / hinc tamen vel racio adoracionis possit
esse sicut vel virtus / vel aliquid existens in alio
/ humanitas autem christi secundum quod christus est natus
et puer erat / non habuit propriam personalitatem
et subsistenciam / sed subsistebat in persona verbi
eterni / Unde sicut una persona erat divinitatis
et humanitatis / ita una adoracione et una hono
racione adoratur et honoratur humanitas christi
et deitas eius / Unde dicit Damascenus 3° libro / Si
mec carbone propter ignem appositum propter quod
sicut eodem timore quis timet tangere ignem
et carbonem ignitum / sic idem honor debetur
humanitati christi et deitati eius / Fuerunt autem
aliqui ponentes duplicem personalitatem in christo
sicut posuimus in eo duplicem naturam / et si sic esset
non eadem adoracione adoranda esset creatura et
creator / sed in articulis dampnatum in consilio
Ephesino hoc reprobatum est / ubi dicitur Si quis
audeat dicere assumptum hominem coadorandum
deo verbo / quasi alterum alteri et non magis una a
doracione vel una supplicacione veneratur Emma
nuelem / in quo quod verbum caro factum est / ana
thema sit ¶ Ad 4am dicendum quod adoracio
magorum convenienti ordine facta est et ex parte
magorum adorancium et ex parte christi quem adora
verunt / et ex parte munerum que obtulerunt / Unde
enim Crisostomus sicut isti magi christum adoraverunt et post
adoracionem reversi sunt / quod fideles permanserunt cole
tes deum / magis et fervencius quam ante / et predican
tes christum multos in propria patria erudierunt
in fide / et quando beatus Thomas apostolus ad provinciam
illam venit ipsi erant adiuncti sibi et ei et bapti
zati sunt ab eo / factique sunt adiutores
predicacionis ipsius / In quo reprehendunt inde
quod istos magos testimonio prophetico instruerunt
de loco ubi christus nasceretur / et tamen ipsi prophe
tico dicto non crediderunt / ~~Unde secundum Augustinum~~

Unde secundum Augustinum fuerunt similes fabris archa Noe / qui
aliis ubi evaderent construxerunt et tamen ipsi perierunt
diluvio / et lapidibus miliaribus qui aliis via
ostenderunt et ipsi ambulare nequiunt vel non possunt
¶ Secundo hec adoracio fuit congrua ex parte pu
eri quem ipsi invenerunt / Certamus enim secundum
Augustinum christus potuisset se in perfecta etate de
monstrasse istis magis / Voluit tamen more in pro
nascencium in infantili etate et puerili inve
niri / quod sicut magi existimaverunt in eo crediderunt
veram humanitatem / et interius intellexerunt
veram divinitatem / Unde dicit Augustinus in epistola ad Vo
lusianum / Si nullas ex parvulo in iuventutem
mutaret etates / nullos sopnos caperet / nullos
cibos sumeret / nonne opinionem confirmaret
erroris non hominem verum ullo modo suscepisse
crederetur / et dum ipse hec omnia mirabiliter
facit auferret quod misericorditer fecit / Puer
igitur a magis inventus est / non tamen solus sed cum
Maria matre eius / Sed qualiter Maria inve
ta est ab eis / Crisostomus dicit quod invenerunt eam non
diademate coronatam sicut matrem regis
nec in lecto aureo recubentem / sed vix unam
tunicam habentem / non ad ornamentum corporis / sed
ad tegimentum nuditatis / quale habere poterat
uxor carpentarii peregre constituta / non tamen
invenerunt cum Ioseph / quod ut Fabius dicit / divino
nutu hoc factum est ut Ioseph esset absens
quando magi invenerunt puerum cum Maria matre
eius / ne aliqua male suspicionis occasio daretur
gentilibus regibus ¶ Tercio hec adoracio fuit con
grua ex parte munerum que obtulerunt / que fuerunt
convenientia pro regione de qua veniebant / Veni
ebant enim de Arabia / Arabes autem secundum Glosam
auro thure et diversis generibus aromatum multum
habundant / pro significacione quam habebat / quia
aurum solvitur christo sicut regi magno / thus quod
ponitur in sacrificio / sicut deo vero / mirra
autem sibi offertur tamquam pro salute omnium morituro
ut Augustinus dicit pro devocione / Debemus namque deum
secundum Gregorium adorare et colere in auro per doctrine
veritatem / in thure per oracionis puritatem / et in
mirra per corporis castitatem Leccio quinta

Qui cum recessissent / Ecce angelus domini
apparuit in sompnis Ioseph dicens Surge
et accipe puerum et matrem eius et fuge in Egyptum
et esto ibi usque dum dicam tibi futurum est enim
ut Herodes querat puerum ad perdendum eum

Capitulum

Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte et secessit in egiptum et erat ibi usque ad obitum herodis / ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam dicentem Ex egipto vocavi filium meum / Post a magorum devota adoracione ympte ista determinat de christi in egiptum transportacione / ad cuius intellectum est sciendum quod autem pretermittit / quo octavo die circumcisus est puer / et quo post xl dies circa ... christi beata virgo puerum in templo et obtulit pro eo duo par turturum vel duos pullos columbarum Et Symeon accepit eum in ulnas suas et Anna vidua ipsum in templo recepit / que omnia fuerunt facta antequam christus in egiptum portaretur / intelligendum ergo est / quod postquam omnia que lex mandabat fuerunt completa circa christum / que lucas narrat / Et post adoracionem magorum et eorum reversionem quam narrat matheus iam fama crescente de christo ex narracione eorum que circa eius nativitatem circumcisionem et in templo presentacionem gesta erant / herodes cogitavit occisionem puerorum / Ideo dicit ewangelista / quod cum recessissent magi / ecce angelus domini apparuit in sompnis Joseph / Semper enim secundum Remigium angelus in sompnis apparuisse dicitur / quia illi qui a curis temporalibus et secularibus negociis requiescunt / presenciam angelicam visione merentur / Apparuit ergo Joseph dicens / Surge et accipe puerum et matrem eius / Non dicit matrem et puerum / quia non propter matrem puer natus est / sed propter puerum mater preparata est / secundum Crisostomum / Et fuge in egiptum / Ideo autem filius dei in egiptum mittitur / quia recordatus est deus qui non obliviscitur miseri quanta fecerit super egiptum / Ideo misit filium suum in reconsiliacionis signum / quia omnes decem plagas una medicina sanaret / et propterea qui ante fuerat persecutor populi primogeniti fieret custos unigeniti / Et esto ibi usque dum dicam tibi / Futurum est enim ut herodes querat puerum ad perdendum eum / Putabat autem secundum Augustinum iste scilicet tirannus quod adventu salvatoris suo solio privaretur / sed non ita erat quia non venit christus ut alienam gloriam invaderet sed ut suam donaret / Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte / et petito nocte / quia omnis persecutoris angustia nox est / refrigerium autem dies ut dicit Crisostomus / quia tempus persecutoris instabat / secessit in egiptum / et erat ibi usque ad obitum herodis / In quo verbo dicit Crisostomus / quod statim christo nato tirannus insanivit et mater cum puero ad extraneam fugatur regionem / ut si tu incipiens aliquem spiritualem vel desinire statum videaris tribulari non turberis sed omnia viriliter feras / Et quia secundum Remigium consuetudo consueverunt fuit ewangeliste matheo omnia per hoc simone confirmare vel scripture testimonio quia iudeis scribebat qui in scripturis consueti erant / Ideo subdit / ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam dicentem / Ex egipto vocavi filium meum / Videbitur enim hoc osee xi / cuius exemplis aliis scripture locis plenius habetur posset / Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones / Prima quod ewangeliste in narrando misteria nativitatis christi fuerunt contrarii vel defectuosi / Secunda utrum decens fuit christum in egiptum fugere / Tercia utrum licitum sit sompnia observare / Quarta utrum sompnia sunt signa et presagia aliquorum futurorum / Ad primam est dicendum quod hanc dubitacionem movet Augustinus in libro de consensu ewangelistarum / planum est enim quod matheus tacuit de angelica salutacione et ipsius marie in domo Elisabeth mansione et angelice pastoribus facta nunciacione / et ipsius christi circumcisione et in templo presentacione / que omnia fuerunt acta in nativitate christi / Lucas vero qui hec omnia posuit / tacuit de Joseph cogitacione / quo voluit occulte dimittere virginem / et de magorum adoracione et eorum reversione / et non de herodis perturbacione et puerorum occisione / vel ergo unus eorum alteri est contrarius / vel uterque defectuosus vel alter eorum / Ad quod videtur Augustinus dicens / quod in nullo videri debet contrarium hoc quod unus eorum dixit quod alter tacuit / aut quod alter posuit quod alter pretermisit / Et ad hoc sunt quod alter dixit Augustinus hic ... dicit enim et similia dicit ... quod providet consideranti est quod de manus ... quod ... unusquisque ewangelistarum contextus narracionem suam ut tamen in nullo pretermittentis series digesta videatur

Sompna ...
fuga ...

q tacitis que volt dicere adiungit / ut ipsa
continue seque videantur / Et cum alter dicit quod
alter tacuit diligenter ordo considerandus in
dicat ubi ea potuerunt aque pertinuisse sunt
tuplire / Volt enim Augustinus dicere / quod sic unius
evangelista tacuit quod alter ponit / ut ex loco
ubi dimissa sunt clare appareat / quod in loco
illo ponenda sunt que alter evangelista ponit
illa que alter tacuit / Ita quod in talibus nulla
est contrarietas sed ordinata brevitas et
non diminuta sed sufficiens veritas ¶ Vere
autem unus evangelista dixit illa que alius pretermisit
/ intelligendum est hoc non casualiter
sed spiritu sancto revelante factum / et hoc propter vitan
dam prolixitatem / et tamen nullam pretermitten
dam veritatem et propter auditorum utilitatem / Nam quod
Matheus scribebat iudeis / non omnia legalia
et in lege conpleta pretermisit / quod in lege re
novatorum potius quam in morum inferiorum talia
recepisset / de adoratione non magorum et per
turbatione herodis et eorum que ad gentiles spec
tabant posuit / quod magis eis in via videba
tur / Lucas non qui predicabat gentilibus
legalia omnia illa posuit / quod hii ipsi vi
debant in Christo ipsi similiter et in misterii
implete veritatem / ac in augmentum veri ipsi
fuerunt ¶ Ad secundam est dicendum quod prelato questio
videtur esse dubia quod Jo. x ipse Christus dicit illum
esse mercenarium qui videns lupum venientem
fugit et dimittit oves / Cum igitur ipse non fu
erit mercenarius sed verus pastor ipso illud
dicente Ego sum pastor bonus / videtur quod
videndo herodem tamquam lupum venientem / non
debuit in egiptum fugere / set potius cum ipse
set cum sua rabie debere eius oves in
vadere et pueros occidere / Ad hoc igitur possumus
dicere quod secundum Crisostomum congrua fuit fuga Christi
in egiptum propter misterium / et propter exemplum / Oportuit
quod cum sit veritatem assumpte humanitatis fundare
et sit misterium sue incarnationis dyabolo et membris
eius occultare / ne a dyabolo et eius membris
adhuc cum in puerilitate actus perquireretur
pateretur tempore quo pati non disposuerat / nec
virtute divinitatis et doctrina iudeis os
tenderet ut essent inexcusabiles de eorum
malicia / sed iam cum tempus fuit sua virtute

Congrua fuit
fuga Christi

(voluit)

cum dyabolum et membra eius ostenderet / Nam
quando persecutores cum eum per dyabolum excitata pati
dignatus est non fugit / sed dixit querentibus
Ihesum nazarenum Ego sum / Si ergo me queritis
sinite hos abire / Propter exemplum vero / quod in hoc
ut dicit Crisostomus dat Christus / ut ceteri Christiani
cum necessitas persecutoris advenit fugere non
erubescant / Non enim est rubor fugere mor
tem / sed naturalis ratio / quia timor naturalis
et in Christo fuit / quod cepit timere et pavere contristari
ac mestus esse ¶ Ad tertiam dicendum est / quod Gregorius
4to dyalogorum ponit sex modos quibus
contingunt sompnia / Ex eorum sufficiencia sic
possumus ostendere / ut dicamus quod sompnia vel
contingunt ex causa intrinseca vel extrinseca
Si ex causa intrinseca sic est triplex / Nam primo ex
cogitatione occurrunt fantasie hominis frequenter
in dormiendo illa que circa eius cogitationes intimus
sunt involuta et occupata in vigilando
¶ 2o ex corporis attenuatione / Cum enim vir
tutes sensitive non occupantur circa digestionem
cibi et circa actus proprios contingit virtute
fantastica circa diversa vagari et diversa
sompniare ¶ 3o ex talium humorum replecione
Nam si aliquibus dominantur humores frigidi
vel flegmatica contingit quod eos sompni
are esse in aqua vel in nive / Hinc medici
multa prenosticant de infirmis per ipsa
sompnia ¶ Si autem sompnia contingant ex
causa extrinseca sic est triplex potest esse / Primo ex corpo
rum celestium impressione / Multe enim fan
tasie possunt imprimi dormientibus ex impres
sione corporis celestis vel aeris continentis
Et ista est causa quare indicantur sompnia in mo
tus celi multa prenosticant de significatione
et interpretatione illorum sompniorum / quod forte
talia sompnia quam futuri eventus causam habent
communem in motu celi ¶ 2o ex demonum
illusione / Nisi enim ex illusione demonum
frequenter sompnia evenirent / Catholicus non di
ceret multos fecerunt errare sompnia
et crediderunt sperantes in eis / et hinc dicat
errare fecerunt / quod dato ut dicit Gregorius quod
demones multa vera aliquando per illusiones
sompniorum hominibus preintimant / hoc tamen faciunt
intendunt / ut ad extremum valeant

ex diuina aliqua falsitate illaqueare vel re-
citatur de quodam homine cui per sompnia
multa spacia huius mundi promissa sunt
qui cum sic multas diuicias et pecunias
pro longioris vite stipendiis collegisset, repente
defunctus est. ¶ 2° ex bonorum angelorum
reuelacione, quia nisi ex reuelacione angelorum
sompnia contingere possent, contra ista arguit, non
dixisset quod angelus domini apparuit in sompnis
Joseph dicens: Surge et accipe puerum et
matrem eius et fuge in egiptum. Cum igitur
multis et variis modis contingunt sompnia,
tali ex eis credi difficiliter debet, quanto quo in-
pulsu eueniat faciliter non elucet. Propter
quod dicitur 19° capitulo: Caue ne imiteris
velis abhominaciones gencium, nec inueniatur
in te qui ariolos sciscitetur et obseruet sompni-
a atque auguria. Hoc idem patet ut glosa dicit
ibi, peccatum est sompnia obseruare, ex quo
obseruaciones sompniorum auguriis iunguntur
et prohibentur causa 26 q. 7 ubi dicitur aperta
sompnietur auriolis et auguriis et aliis inca-
tacionibus deseruiens. Et si queratur a gregorio
narrare scit prius Joseph et multi sancti viri
obseruauerunt sompnia, respondetur quod sancti
quodam intimo sapore discernunt inter
illusiones et reuelaciones, ut sciat vel quam
a bono spiritu percipiat, vel quam ab illusionibus
paciantur. Dicunt enim hoc vel priore vel pos-
ymaginem apparet, vel pro aliud quod
in sompnio sompniatur. Scribitur enim deutronomio 13°:
Si quis dicat sompnium se vidisse et predixit
signum et euenit quod est locutus et dixit
postmodum: Eamus et sequamur deos alienos
quos ignoras, non audias verba illius sompni-
atoris, vel per illud quod per sompnium predicitur
quod si predixerint aliquod futurum et non eueniat
et non est tale sompnium per reuelacionem diuinam
verum, namque est quod si ~~non~~ eueniat, credendum
non est esse a bono spiritu, sed si non eueniat
infallibiliter est verum quod non est a bono spiritu.
Ideo dicitur deutronomio 18: hoc signum habebis, quod si in
nomine domini propheta vel sompniator pre-
dixerit et non euenerit, hoc dominus non est lo-
cutus, sed in animo suo confinxit.

Capitulum 7

Ad 2um

Ad 2um quod negare non possumus quin aliqua
sompnia signa sint et presagia futurorum
euentuum. Scribitur enim Gen. 37 quod Joseph
vidit se per sompnium in prefecturam fratrum
suorum, quod postmodum rei euentus probat.
Et sompnia pharaonis manifestat pha-
raoni Joseph esse bonum interpretem sompniorum.
Dixit Gen. 41: Ego et magister pistorum vidi-
mus una nocte sompnium signum et presagium futu-
rorum. Et eodem libro et eodem capitulo scribitur
quod pharao per sompnium vidit septem boues
pingues et septem spicas plenas, quod
secundum interpretacionem Joseph significabat septem
annos vbertatis. In libro etiam de vita philoso-
phorum recitatur de Socrate, qui fuit magister
Platonis, quod nocte precedente diem qua
Plato sibi in scolis putatur est propinquus
vidit quod offerebatur sibi quidam cignus
cuius collum sic erat longum quod omnes
vltro penetrabat celum et penetrabat ipsum.
Et cum in mane predictum sompnium scolaribus
narraret, venit Plato qui putatur
esse Socrati, quem videns Socrates statim
ait: Iste est cignus qui penetrabit celsa
philosophorum. Tunc ergo sompnia proueniant ex causa
intrinseca et naturali, siue proueniant ex causa
extrinseca et spirituali, sompnia possunt esse
signa et presagia futurorum. Verum quia sicut peri-
culum est sompnia obseruare quia nescit homo
quo impulsu et ex qua causa proueniat,
sic attendere interpretaciones, qualiter sunt fu-
turorum signa magna decepcio esse potest. Sicut
infallibiliter scire futura solus ille potest cui
omnia sunt nota et aperta tam preterita quam futura,
ita solus ille potest per certitudinem sompnia
interpretari qui scit quorum futurorum sompnia
sunt presagia et signa. Ideo scribitur Gen. 40:
Nonne dei est interpretacio. Et Daniel dixit Nabu-
chodonosor regi Danielis 2°: Michi non est in sapiencia
que sit in me plus quam in ceteris viuentibus sacramentum
hoc reuelatum est, sed deus in celo qui reuelat
misteria. Hic ultima verba ut interpretacio maius sit regi. lectio 7

sint xps n
caderet

no q magi illusissent ibi . qa bonorum virorum non est illudere aliis . sed ipse herodes q non redierunt ad eum illusorem reputavit.

Ordin

Tunc herodes videns q illusus esset a
magis iratus e valde. Et mittens
occidit omes pueros qui erant i bethlee
z i omnibus finibus eius a bimatu et
infra s tpus quod exquisierat a mag
Tunc adimpletum e. quod dictum e p iheremiam
pphetam dicente. Vox in rama audita e.
ploratus vlulatus multus Rachel plo
rans filios suos. z noluit consolari q non sunt
Postq ewangelista determinavit de xpi i egypt
transportacoe q dixit ioseph fuge i egypt
futurum e enim ut herodes querat puerum ad pdendum e
Supposita determinat de puerorum occisione dicens
dicat q tunc herodes videns quia illusus
esset a magis iratus e valde. Secundum bedam
enim s crisostomus ira herodis erat valde mag
primo q magos ipse sedens i regali solio
ut throno placare non potuit z puluis
in psepio iacens iam suo imperio subiugavit
2o q totiens ei z non videbis adeu
cum ira z dolor eius addiderunt 3o ta
s eundem crisostomum esse potuit invidia z timor
que habebat de pdicione regni Illa enim
ut ait ira regum mag z inextinguibilis
e q regni zelus accedit Unde subdit q
mittens occidit omes pueros qui erant i bethle
em z i omnibus finibus eius Sicut ei bestia
vulnerata quidquid occurrit oculis eius lacerat
credens sui vulneris esse auctorem sic herodes
in ira delusus a magis sup pueros iram
effudit occidens omes ut unum i omnibus
inveniret Ut dicit crisostomus ppter quod non solum
i Bethleem sed i omnibus finibus eius nulla
minim etatis fuit qui a filio vnius noctis
usq ad filium duorum annorum esset occidit
Ideo subdit q a bimatu z infra i a
spacio duorum annorum z infra spacia tpis
quod exquisierat a mag Sed ei dicunt
magi novam stellam an biennium quae
apparuerit i ortu iam tunc se vidisse
sicut herodi inquisiti patefecerunt Ideo
a bimatu z infra infantes occidit s q
a principibus mag exquisierat Sed q de
infra duos annos mandavit pueros occidi

Sicut dicit augustinus q timuit herodes ne ille pu
er cui sidera famulantur spem sua sup
etatem suam ut infra transformaret z etate
sui corporis occultaret Ideo a bimatu pue
ros usq ad pueros vnius noctis ut di
ci inspicit occidi Sed ne credat istud fac
tum z deo pfiberi nequicie ut ipso ig
norante ymo longe cui ppha pdicante.
subdit ewangelista q tunc impletum e quod
dictum e p iheremiam pphetam dicente
vox i rama audita e. plo z ulu mul
ra plo fi su z no co q no s. Ponit
enim ewangelista s iohem. interpretacionem ptextu
q rama hic non e nomen s nomine appel
s clamor itaq sit sensus vox in excelso
audita e. ploratus q ad planctum pue
rorum z ululatus multus q ad lamentu
matrum Rachel plorans filios suos non
q Bethleem i tribu beniamin esset.
qui natus fuit de Rachel ymo erat i
tribu iuda qui natus fuit de lia Dic
tur Rachel plorare filios suos dupli
s iohem primo q tribus iuda z beniamin
min contermine erat z quodam modo limita
ribus illis contigue z q herodes ma
davit i omnibus finibus bethlee pueros
occidi ideo credendum e filios multos
de Rachel z beniamin fuisse adhuc
2o q Rachel iuxta bethlee fuit sepulta
sicut p3 in genesi 34 c. in hospicio corpusculi
mris nomen ewangelista accepit ac si diceret ta
tus fuit dolor z planctus q z mortui plo
rare debent z noluit consolari q non sunt
amplius s revocari ad vita lra in iheremie
pphete 31 sic stat vox i excelso audita e
lamentacionis fletus z luctus rachel plo
rantis fi su z noluit consolari sup eos
q non sunt Sed hic quatuor dubitaciones
esse possunt prima utrum herodes pueros occi
dit i ipo xpi nativitate vel biennio postq xpus
natus e 2a utrum xpus fuerit i templo
putatus an puerorum interfectum vel post
3a utrum ptale occisorum puerorum fuerit
xpi martirium 4a utrum sola confessio
fidei sit tamen martirium Ad primam e dicendum

s ut xps non euaderet.

i rama . i excelso

q questio e dubia / pp ubi ewu[n]te dicantes
herodem interfecisse pueros a bimatu et infra
s[ecundum] tempus quod exquisierat a magis / vel illo
ista exquisicio temporis magorum refert ad stelle
apparicionem / vel refert ad magorum interrogacionem
ita si referatur ad stelle apparicionem / tunc dicendum est
q herodes statim ipsa xpi nativitate post recessum
magorum ad partes suas pueros occidit a duo
bus annis et infra / quia sicut magi dixerant
q per duos annos antequam venirent ierusalem stel
lam illam novam viderunt in oriente / ita q il
lud dictum s[ecundum] tempus quod exquisierat a magis
a bimatu et infra refert istoris ad stelle
apparicionem / Et istius opinionis videntur esse
Aug[ustinus] et Cris[ostomus] / quia magi venientes de oriente
magnum tempus consumpserunt in via / ideo per
duos annos ante nova stella ista creata fu
it / ut tunc magi pararent se ad iter / et io
herodes statim cum dixerunt vidimus stellam
eius in oriente statim s[ecundum] loco quia congregatis prin-
cipes sacerdotum diligenter didicit tempus stelle
q apparuit eis / et cum postmodum illusus esset
a magis non revertentibus ad eum sicut credebat
statim occidit pueros a bimatu et infra
s[ecundum] illud tempus breviter quod a magis exquisierat
Et fulgencius et multi alij doctores expresse
dicunt / q in ipso die nativitatis xpi stella illa
creata e[st] / et eadem die magis apparuit / et proba
bilius videtur / quia illo die nativitatis xpi angelus
apparuit pastoribus / et s[ecundum] hoc oportet dicere / q post
duos annos post nativitatem xpi herodes pueros
occidit a bimatu et infra s[ecundum] tempus quod exqui
sierat a magis / quia s[ecundum] tempus tantum sufficiat
in inquisicione et interrogacione magorum videlicet
tempus duorum annorum usque ad interfectionem pu
erorum / Et isto tempore in medio dicitur q herodes
citatus e[st] a romanis / vel ipse sponte forte
iuit ad urbem cesarem quod fuerat
quod audierat regem iudeorum esse natum / Aug[ustinus]
Romani qui tunc preerant universo orbi
erant sicut cum herode turbati / unde illi
bitum e forte cesarem de interfectione puerorum
Ad secundum dicendum / q similiter ista quo s[ecundum] est
dubia / quia si dicatur / q prius puer purificatus
est in templo ante occisionem puerorum

ad instanciam duorum filiorum suorum allexandri et aristoboli eo q volunt preficere in regem fratrem eorum ex ignobili muliere susceptum illis abiectis.

venit tunc in dubium quo tuto et secreto modo maria
et ioseph potuerunt cum puero ierusalem intrare / et in te
mplo eum presentare herode ibi existente / et ita precogita
te super puerorum interfectione / quia post 13 dies a nativita
te magi recesserunt ab herode de ierusalem / et venerunt
bethleem / et adorato puero recesserunt non reverten
tes ad herodem / cum igitur virginis purificacio et
in templo presentacio facta fuerint 40 die post nativi
tatem / satis est credibile q ante tempus herodes
crediderit se illusum a magis / et statim pueros ma
davit occidisse s[ed] si sic dicatur / q prius sit occasi
onem infantis ante purificacionem / et eius in templo pre
sentacionem / cum prius tempore interfectionis puerorum iam
esset puer per angelum in egiptum transportatus
et ibi stetit usque ad obitum herodis / non invenitur
tunc qualiter 40 die sit ipse ihesus presentatus in templo
et facta omnia circa eum secundum legem moysi ut luc[as]
ewangelista narrat / hanc g[ra]vem dubitacionem aug[ustinus] solvit
in 2° li° de consensu ewangelistarum / tenens purificacionem puerorum
occisionem esse factam post presentacionem xpi in templo
Et qualiter ista presentacio potuit fieri per virginem et
ioseph secreto modo / cum herodes sollicitus esset semper circa
interfectionem pueri / Audi aug[ustinum] ad hoc respondet primo
quia illa presentacio xpi in templo facta est una die
potuit ergo maria et ioseph die illo sic latenter
in ierusalem intrare / ut herodes omnino lateret / et non
curet sciret de tali presentacione / 2° quia cum herodes
tunc potuisset aliis negociis occupari / ... et
potuisset aliis negociis occupari / speciebus enim et
occupacionibus regia cura descendi potuit ut illa
ignoraret / dicit autem aug[ustinus] potissime quia audie
rat regem iudeorum esse iam natum / io poterat
non timebat sibi vel suis filiis regnum auferri
a puero recenter natum / et alia pericula ut ... fla
ri / potuit esse illo tempore in medio esse initiata / q
animus eius ab intencione et cogitacione interfectionis
puerorum vel occisione nati pueri revocaverant
3° quia secundum aug[ustinum] / potuit credere herodes / q ma
gi essent decepti fallacia signo stelle quam vide
rant / maxime quia cum fuerint viderunt stella disparuit
eis / tunc erubescentes non redierunt ad eum
s[ed] cum audivit celebri fama puerum esse in templo
presentatum / et audivit vulgari fama et verba Syme
onis et anne prophetantium de xpo / tunc vere credidit
se esse illusum / et animus eius ad pessima crude
litate revocatus est / super occisionem puerorum / sed

tunc angelus apparuit Joseph dicens accipe
puerum et matrem eius et fuge in egiptum
quia futurum est ut herodes querat puerum ad perden-
dum. ¶ Ad 4m est dicendum quod quo ista est magis
dubia quam prima uel secunda quia cum nulla passio sit me-
ritoria et martirum corona digna nisi sit volun-
taria et voluntaria non potest esse nisi in habentibus
usum rationis et liberi arbitrii eo ipso quod illi pue-
ri occisi sunt in tali etate ab innatu et infra [illegible] eta-
te positum est preter usum rationis et liberi arbi-
trii non videtur quod illa pena corporis voluntaria non
fuit fecit eos dignos martirum gloria quia secundum
Aug. nullum peccatum est nisi sit voluntarium ita
videtur nullum meritum esse meritum nisi sit voluntarium
¶ Ad euadendum ergo istam difficultatem et salua-
dum pueros occisos ab herode uos pro martires
esse exponunt aliqui quod deus supplevit defectum
etatis eius ita usus liberi arbitrii fuit accela-
tus in eis et pactum proprium liberi arbitrii et
proprie voluntatis meruerunt martirum palmam sed hoc
[illegible] nec textus aliquis ponit ymmo contra
dicit quod non loquendo sed moriendo confessi sunt ideo
melius est ut dicatur sicut aug. ponit quod que
admodum pueris baptisatis confert baptismus ad
peccati originalis remissionem non proprium eorum
cum voluntatis actu et usu non diu habuit sed per
meritum passionis Christi sic effusio sanguinis pro Christo
loco baptismi tenens istis pueris contulit
ad gloriam martirum consecucionem pro virtute Christi pro quo
patiebantur non pactu proprie voluntatis unde dicit Aug.
in sermone de epiphania ubi pueri ille devestra
corona dubitabit in passione pro Christo quia eciam baptismus
pueris prodesse non existimat Christi nam si
non habebat etatem qua in Christum passurum crederet
habuit tamen carnem qua pro ipso passionis penam su-
stinuisset sed forte istud non esset simile de bap-
tizatis et interfectis pueris occisis quia in baptismo
dimittitur peccatum originale pueris virtute passionis
Christi quia tale peccatum non fuit eorum proprio actu perpe-
tratum ideo non est mirum si actu non proprio dimittitur
sed in isto proprium martirium videretur quod requirat actum
proprium ideo dicendum quod ut actio uel passio aliqua
sit meritoria formaliter requiritur quod sit acceptata per
voluntatem ex parte agentis uel patientis sed effective
tunc sufficit quod sit acceptata et grata ipsi deo

remunaranti. meritum enim vera actio uel passio
est meritoria inquantum est grata et accepta deo. sed mors
illorum passorum puerorum non fuit meritoria formaliter ex parte
voluntatis eorum cum usum non habebant. fuit tamen
meritoria et digna martirum palma ex parte dei
et sua gratia eorum passionem eo quod propter ipsum patie-
bantur acceptabat et sibi gratam faciebat.
¶ Ad 5m est dicendum quod secundum dyonisium bonum consistit
ex integra sua causa. malum autem quolibet particula-
ri defectu proveniente potest. cum igitur opus martirii
sit perfectum bonum oportet quod sit integrum ex omni sua
causa. dicitur ergo quod causa martirii efficiens impera-
tiva sit caritas. sed ipse debet facere et imperare opus
martirii alioquin non esset meritorium unde illud apo-
stoli. i. ad corinthios. 13. si tradidero corpus meum
ita ut ardeat caritatem autem non habeam nichil mihi prodest.
causa uero eius formalis electiva est ipsa fortitudo
quia sicut fortitudo naturalis elicit actum talem ut
homo aggrediatur pericula mortis in bello pro re publica
conservanda et defendenda sic fortitudo gratuita
que est virtus infusa elicit opus et actum mar-
tirii ut sunt aggrediatur pericula in conservatione et
defensione iusticie et veritatis in bello domini unde
in persona martirum scribitur ad hebreos. xi. obtu-
raverunt ora leonum extinxerunt impetum ignis
effugaverunt aciem gladii convaluerunt de infirmi-
tate fortes facti sunt in bello. causa autem martirii
materialis subiectiva est mors quia non dicitur homo
martir proprie loquendo nisi sustineat penam
mortis. causa uero martiris grece id est testis latine
quia dum homo non dat penam vitam pro defensione
divine iusticie et veritatis non testificatur opere quod
profitetur ore unde canonica Job magister dum adduxerit
de eis illud verbum pelle pro pelle et cuncta que homo
habet dat pro anima sua id est pro vita sua servanda. sed
causa martirii finalis et terminativa est defensio
et confessio veritatis fidei divine et eorum que
annectuntur fidei et dico quod annectuntur fidei quia
secundum aug. Johannes baptista martir fuit non
quia cogeretur negare Christum uel fidem Christi di-
recte sed cogebatur negare veritatem et iusticiam quia
nolebat herodes ut diceret licet tibi habere uxo-
rem fratris tui et quia iuxta veritatem quod sibi non
liceret habere uxorem fratris passus est mortem pro
fide ideo quod qui patitur pro veritate fidei pro Christo patitur
quia ipse est veritas unde illud Johannis 14o ego sum

electiue

via vitas et vita

Lectio septima

Defuncto autem Herode ecce angelus domini
apparuit in sompnis Joseph in Egipto dicens
Surge et accipe puerum et matrem eius et vade in
terram Israel, defuncti sunt enim qui querebant animam pue
ri. Qui consurgens accepit puerum et matrem eius et
venit in terram Israel. Audiens autem quod Archelaus
regnaret in Iudea pro Herode patre suo timuit illo
ire. Et amonitus in sompnis secessit in partes Gal
lilee. Et veniens habitavit in civitate que vocatur
Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per prophetas
quoniam Nazareus vocabitur. Iuxta ista ut supra
dicebatur Euvangelista determinat de reditu Christi ab Egipto re
vocatione. Nam secundum quod dicit Josephus in ecclesiastica his
toria propter sacrilegium quod Herodes in salvatorem
commiserat et propter scelus quod in pueros peregit ul
tio divina eum secuta est horribili morbo ipsum
invadente. Defuncto ergo Herode dicit Euvangelista Ecce an
gelus domini apparuit in sompnis Joseph in Egipto dicens Surge et accipe puerum et m
atrem eius et vade in terram Israel. Secundum enim Crisostomum Christus ut
medicus descendit in Egiptum ut visitaret eam
languentem erroribus, non ut remaneret ibi. Ideo
dicitur Joseph Vade in terram Israel defuncti sunt enim qui
querebant animam pueri. Secundum Remigium in hoc scrip
ture modus pluralis pro singulari ponitur. Herodes enim
mortuus fuerat qui quesierat animam pueri. Ex quo oc
cidit omnes pueros dampnatum et infra [illegible] non
inobediens angelice monitioni. Consurgens
accepit puerum et matrem eius et venit in terram
Israel. Et quia secundum glossam angelus non determinavit
sibi locum in quo terra Israel deberet commorari et
de hoc Joseph dubitavit, iterum angelus revertitur
ut sic frequentiori visitatione eius Joseph cer
tior redderetur. Ideo subdit Euvangelista Audiens au
tem Joseph quod Archelaus regnaret in Iudea
pro Herode patre suo timuit illo ire. Habuit enim
secundum Josephum Herodes [illegible] uxores ex quibus
multos filios genuit, inter quos fuit Archelaus
qui regnabat in Iudea. Fuerat enim divisum regnum
Israel tempore filii Salomonis in partes, quia in Iudea que
erat una pars regnabat tribus Iuda, de qua na
tus est Christus, cui adiuncta est tribus Beniamin.
Alie vero decem tribus habitabant in alia parte regni.
Unde cum terra Israel possit intelligi Iudea ubi habita
bant due tribus et alia pars ubi habitabant alie
decem, et Joseph audiens quod filius Herodis Arch
elaus regnaret in Iudea pro patre timuit illo
ire ne conspiraret in mortem pueri sicut pater

fecerat. Cum amonitus iterum per angelum in sompnis
secessit in partes Galilee et veniens habitavit
in civitate que vocatur Nazareth. Potuit enim
Joseph primo intelligere secundum Augustinum quando
angelus dixit vade in terram Israel eundum
esse in Iudeam, quia illa pars primo intelligi debe
bat terra Israel quia nobilior et quia ibi erat urbs
que erat caput regni, et tamen puerum opi
nari potuit in nulla civitate nobiliori et regali esse
nutriendum et educandum. Sed postmodum ut
audivit ibi regnare Archelaum filium Herodis
noluit se illi periculo exponere. Sed veniens
habitavit in Nazareth ut adimpleretur quod
dictum est per prophetas quoniam Nazareus vocabitur. Et — E
Jo(hannes). Ex hoc textu septime Euvangelista accepisse
non dixisset quod dictum est per prophetas impletur sed
in singulari prophetam. Sed quia sensum et non verba
accepit, dixit prophetas. Sed hic possunt esse in(?)or
dubitationes. Prima utrum congruum fuit Christum
Egiptum dimittere et venire in terram Israel. Secunda
utrum convenientius Christum in Egipto fuerit plures an
nos. Tertia utrum Joseph timuit ire in Iudeam
et fuit [illegible]. Quarta utrum Ihesus vocari debuit Naza
renus quam Bethleemita. Ad primum dicendum · p ·
quod ista questio est dubia quia Crisostomus dicit quod Christus de
scendit ut medicus in Egiptum ut visitaret eam
erroribus languescentem. Unde legitur in Ysaia ecce dominus
egredietur in Egiptum et disperdet omnia simulacra
Egipti. Et quod adimpletum est, quia domino ingre
diente in Egiptum omnia ydola corruerunt. Cum
igitur male habentibus sit necessarius medicus et non
sanis, videtur quod congruum non fuit quod Christus dimitt
eret Egiptum ubi gentiles et veniret ad Iudeos
qui respectu gentilium sani erant. Ad hoc dicendum
[illegible] Christum dimisisse Egiptum et in Iudeam ve
nisse propter precepti observationem. Mandaverat enim
ipse suis apostolis in via gentium ne abirent — ista x°
et civitates Samaritanorum ne intrarent, sed
potius ite ad oves que perierunt domus Israel. Ne
ergo ipse faceret contrarium eius quod apostolis suis
mandaverat vel mandare intendebat, voluit
prius salutem Iudeis inchoare ne haberent occa
sionem dicendi non se dominum vocasse quia gentibus
prius adiunctum suum inchoaverat. Unde super illo verbo
Math. 17 Non sum missus nisi ad oves que pe
rierant domus Israel, dicit Jo(hannes) quod Christus in salutem
omnium gentilium et Iudeorum missus est, sed primo ad
Iudeos et postmodum gentilium salutem inchoavit quando

Marginal notes:

ascalonita anno 3(?) sui regni quod fuit causa fuge.

Jo(hannes). Ex hoc loco intelligimus non solum Herodem sed et sacerdotes et scribas necem domini fuisse meditatos, ex quibus multi nobiliores extincti fuerant quod alio capitulo scriptum est.

Egiptum ingressus est / quia tunc ut dictum est omnia ydola corruerunt / propter tamen eorum salutem non tempore incarnationis sed magis tempore passionis et sue resurrectionis reservavit / Sed beda ad hoc videtur dicere hoc factum fuisse propter misticam significationem / dicit enim quod xpistus a parentibus sublatus est in egiptum significat electos prelatos et episcopos sepius malorum improbitate a propriis sedibus effugandos / vel etiam exilio dampnandos / Sed quod joseph dominum cum matre ad terram israel reduxit mortuo herode / significat omnes persecutiones que contra ecclesiam erant movende persecutorum morte vindicandas / et pacem ecclesie denuo reddendam / et sanctos qui latuerant ad sua loca revertendos. ¶ Ad secundum est dicendum quod solus herodes videtur consensisse primum ad perdendum / et solus ipse mandavit occidi omnes pueros in bethleem a bimatu et infra / Sed tunc non convenit dicere evangelista qui ait defuncti sunt enim qui querebant animam pueri ¶ Ad hoc ergo videtur Jo. dicere quod non solum herodes sed etiam scribe et pharisei necem domini tempore nativitatis eius fuerunt meditati ¶ Sed queritur quomodo si tot et tanti fuerunt querentes xpistum occidere / quomodo in tam brevi tempore mortui sunt / quia nisi septem annis dicitur xpistus fuisse in egipto. Ad quod videtur eis dicendum quod divino consilio hoc factum est / quia sacerdotes scribe et pharisei consenserunt herodi / ut inquireret puerum et occideret cum enim scriptum est turbatus est herodes / et omnis jerosolima cum eo / Josephus tamen in ecclesiastica historia refert hoc verbum defuncti sunt / ad nobiles iudeorum / dicit enim / quod herodes iudex senex gravi morbo incurabili et in finali statu ipsius sue egritudinis fecit colligi omnes nobiliores et primarios iudeorum / et fecit eos incarcerari recludi / mandans ut statim postquam ipse spiritum exalaret omnes interficerentur / ut sic omnes iudei cogerentur eius obitum flere / quos credebat de eius morte letari ¶ Ad tertium est dicendum quod questio est dubia propter verbum beati luce / qui ait luce 2° quod parentes xpisti maria et joseph per omnes annos ibant in jherusalem solempni die pasce / Cum ergo ibi regnaret archelaus pro patre suo herode / ut matheus dicit propter cuius timorem joseph cum rediret de egipto noluit illuc ire sed secessit in galileam et habitavit in civitate que vocatur nazareth / vel oportet dicere joseph non timuisse ire in iudeam maxime in jherusalem si verum est quod per omnes annos illuc ibat in die solempni pasce ut lucas dicit / vel timuit in jherusalem ire / secundum quod matheus dicit / et per omnes annos eos in jherusalem ire ad diem solempnem unde non erit amplius cum nazareth sit in galilea et ibi similiter regnaret archelaus sicut in jherusalem / si joseph timuit ire in iudeam propter timorem archelai videtur similiter timere debuisse ire in galileam cum ibi etiam ipse regnaret ¶ Primam ergo obiectionem solvit augustinus in libro de consensu evangelistarum dicens verum esse quod per singulos annos maria et joseph cum puero ibat in jherusalem in die solempni pasce / ut non essent transgressores legis / vel propter timorem solempnitatem dei dimitterent / timebat tamen ibi semper manere propter archelaum filium herodis ibi existentem / sed una die in anno poterat illuc ire latenter / quia propter turba magna ad diem festum concurrente faciliter latere poterant ne cognoscerentur / Non est enim incredibile secundum augustinum / captatis temporibus optimis vel diebus vel horarum / homines audere ad loca in quibus tamen continue esse formidant / sic esse potuit ut dicit augustinus / quod joseph et mater timerent ire in jherusalem in propter timorem archelai / et tamen captato tempore optimo semel in anno venit cum aliis ad solempnitatem pascalem ¶ Secundam obiectionem solvit crisostomus dicens / quod totus impetus herodis et filii eius erat adversus bethleem et fines eius / audientes prophetas vaticinio ibi xpistum esse natum / unde quamvis regnaret in nazaret / non suspicabatur ibi esse xpistum / in jherusalem tamen joseph cum puero esse nolebat quia ibi erat caput regni et continua herodis vel filii eius presentia / ideo melius opinatus est posse latere in nazareth quam in jherusalem ¶ Ad quartum est dicendum quod xpistus dictus est nazarenus / non solum propter misticam significationem / quia nazareus idem sonat quod sanctificatus / et ipse fuit sanctus sanctorum / quia sic eodem nomine debet nominari bethleemita / quod idem est quod domus panis / et ipse fuit panis suavis qui de celo descendit / sed appellatus est nazarenus propter quadruplicem rationem / nam quod quis nominetur de aliqua civitate vel villa vel castro contingit ratione ¶ Primo suorum parentum et progenitorum generationis et originis ¶ Secundo sua conceptionis educationis et nutritionis ¶ Tertio sua et suorum habitationis ¶ Quarto sua longa et diuturna conversationis / propter quadruplicem ergo istam xpistus ihesus nazarenus digne congrue et rationabiliter dictus est ¶ Primo propter suorum parentum et progenitorum originem / quia ibi stabat non solum mater eius maria et joseph / sed etiam noti et proximi eorum / unde cum ihesus remansisset in jherusalem iam factus annorum 12 / ignorantibus pa

ventibus eius ipi reuertentes nazareth regre-
bant cum inpntes et notos ¶ iº xpc sua con
ceptoni educacoin et mutacoin / q ibi xpus
conceptus est / iux illud luc. i. Missus e angls
gab. a deo in ciu galil. cui no nazareth / a dcy
anunciacoin ipe dei filius in utero uginali co
ceptus est / ibidem eciam nutritus / et educatus usq
ad tpus sue pdicacionis et passionis ¶ iiº xpc
habitacoin / q ibi ioseph q eius pr putabatur
et maria mr eius / suu domicilium hebat / vn
sup illo ubo luc ii / postq pfecerunt omia s
lege dni reuersi sunt i ciuitate sua nazaret
dic glo. q Betleem fuit ciuitas marie
et ioseph sicut pria ut locus / ubi tributu cesari
soluebatur / q ibi stabat recipientes census
et debentes solucões / vnde eius descripcionis
illuc maria et ioseph descenderat / s na
zareth coi ciuitas q tu ad ppriam habitacoem
¶ iiiº xpc longa et diutina conuersacoin / q ibi co
uersatus est usq ad tpus sue pdicacionis et pa
sionis vn dicit crisi / sup illo ubo / tu Bethleem
terra iuda / ex te exiet dux / i. qº notabilit
dcm est / exiet non stabit / q s i Bethlee ect
nascitur / no tn diu mansurus / s i nazareth
Et Crisi dic / q cum xpus in Bethlee nascitur
significat / q cu [illegible] carne uram dei filius
accepit / qui impegna et alio suba natus est
qua de ugine pegre pfta assupsit / possum igr
dic / q di filius i Bethlee est natus / xpc nre car
nis peginacoin / i nazareth nutritus xpc suam
pauptulam educacoin / s in silm passus et cru
cifixus xpc sua ondenda passione / ita q i
loco peginacionis voluit nasci / i loco vilis re
putacionis educari / s in loco regalis dnacionis
crucifigi

Capitulum Tertium — Lectio prima

In diebus aut illis venit iohnes baptista p
dicans in deserto iudee d / penitencia agite appro
pinquabit enim regnum celorum. hic est n qm dcus
est p ysaya pphtam dicente. vox clamantis in de
serto parate via dni rectas facite semitas eius
¶ Postq euuangeliste determinant de xpi genali-
ginacione et eius manifestacione / iste istam
sup dcm est determinat de eius baptismi regna
cione / et possumus totum istud cam diuidere in
ptes sex / et sic facie de toto isto tractatu. i.
lectiones / nam pº cum describit xpi pcursoris
aduentu ad pdicacoin / iiº ante eius apparam
et dura conuersacoin / iiiº subdit eius cum phi
seis saduceos fortem et terribilem incre
pacoin / iiiiº cucte et statut et error peuitum
remocoin / vº submisit xpi a iohne baptisacoin

/ et vi. concludit trias emitat testificacoem / i. s
ipe aut iohnes / s ibi / uidens aut multos / s ibi
ego quidem baptizo / s ibi / tunc venit ihus / s.
ibi baptizatus aut ihus / Admittu aut pc
ptis faciend est / s crisi / q sicut sol appiens
anteq appeat, mittit radios suos / et facit al
bescere oriente / ut precedens aurora aduentu di
ei demonstret / sic dns natus i mundo anteq
appuit p doctrina sps fulgore tr suimsso, illumi
iohem / ut precedens ille aduentu mitet sal
uatoris / vn dicit cuu / q ortu xpi narrato
et manifestato / in diebus illis / s qui fuit facta
q infra dicent / nam s aug ... tacuit
totu tpus anat xpi et manifestacoe magorum
usq ad pdicacoin iohis / q xpus baptizatus e
ab ipo / q sunt circa xxx anorum tps / in que duo
tpa facta sunt uel fiunt omia que narrat lucas
de xpo ... tpus sue pueritie ... aut / cu fuit
... ihus anorum xii / in diebus illis / q iam
debebat xpus a iohne baptizari / venit iohes
baptista / i. manifestauit se iohnes qui tam
diu siluat prius / et dicit baptista / q nisi
p iohem hoies baptizari consueuerant / bap
tismum p alios ... ut glo dicit / venit g
iohes pdicans in deserto iudee litalit / et
spualit / litalit quide / ad desertum deserti ...
ti / spualit ud / venit pdicans in deserto iu
dee / i. i iudea deserta / et iam delicta dei
cultu et oraclis pphetarum / pdicans in pt et di
cens penitenciam agite / appropinquabit n regnum celorum.
Sing dco s crisi expresse manifestat / q hec
regnum ... est ... / no peccoribus ... intendebat
remedii ad regnum claudebat / s indulgenciam / no via
peccatorum pmittebat / Nam solet reges nato sibi filio
indulgencia i regno suo donac / s an ...
mittit acerrissimos exactores / deus aut nato
sibi filio volens dare indulgenciam peccatorum p
misit cu exactore exigente / i. dicente pe
nitencia agite / bona est ista exactio / que
no facit homines paupes sed diuites / na
prima qua pcursor xpi exigit cor emi
dat / sensus illudit / ianua regni celest appit
et ad susceptoem xpi ppat hua precordia / s
Verbu aut pphe quod scriptum s Augus. igno
tu est / et ambiguum / utrum ex psona sua eu
ngelistam commemorauit / an adhuc vba eiusde

Marginal additions: "no via" (beside "indulgenciam"); "^ reddit" (beside "na").

Johannes scriptus ad inuicem / ut totum hoc
intelligatur de ipso Johanne / penitenciam agite
appropinquauit enim regnum celorum / Hic est enim qui dictus
est per ysayam prophetam / vox clamantis in deserto
parate viam domini rectas facite semitas eius / Dicit autem de se ipso
ait vidit hominem perfectum in theologia. Et Johannes
hic est discipulus ille qui interrogatus quis
esset se dixit de se / Ego vox clamantis in de-
serto / Potuit ergo hoc verbum prophete esse dictum in
persona Johannis adventus ipsius in testimonium sicut
quibus in persona sua non videatur loqui sed
aliorum / Et potuit esse verbum euangeliste qui sua dicta
prophetico sermone confirmat / sicut facere consueuerunt
qui in dictis scribebant / quod testimonia prophetarum suis
approbant / Et sequitur secundum Rabanum Johannes dicitur vox
clamantis / Nam clamat ad surdos et ad longe
distantes / et ad illos contra quos homo indignatus
habet / que tria humano generi acciderunt / quod surdum
erat ad audiendum dei verba / longe erat a
deo / et contra ipsum deus indignatus erat / Johannes
quoque dicitur vox clamantis / quia sicut verbum clamat in
voce sic properus clamauit ad genus humanum
in Johanne istis tribus modis ¶ Sed hic possunt
esse quatuor dubitaciones ¶ prima utrum cognouerit
christum beatus Johannes sicut precursorem ¶ secunda utrum
beatus Johannes fuerit precursor christi in utero
matris existens ¶ tercia utrum fuerit vox clamantis
in deserto ¶ quarta quomodo parauit vias domini et rectas
fecit semitas eius ¶ Ad primam questionem est dicendum
quod Crisostomus istam questionem mouet super istum locum / Venit
Johannes baptista predicans in deserto / et ostendit
rationibus / non solum cognouisse / sed et necessarium fuisse
ut Johannes christi aduentum preciret / propter primo
dignitatem / Cum enim ipse filius sit equalis dignitatis
cum ipso patre / et quo patri prophetas habuit / decens
erat quod filius suus non prophetas haberet / et iste
propheta filii Johannes fuit / qui propheta altissimi
dictus est ¶ 2o propter auditorum ad recipiendum christum
satisfacturum / Nam sicut regi magno in ipso
predicatori venturo preparatores precedunt / qui sor-
dida abluant / diruta componant / Sic et dominum
nostrum precessit Johannes qui abluat cordibus
penitencie scopis sordes peccatorum eiecit / et quasi dissipata

fuerint spiritualium preceptorum ordinacione compo
nit ¶ 3o propter testimonium veritatis / erat namque ne
cessarium secundum Crisostomum ab alio prius dicta que de se
canit / et non a se ipso / alias que dixisset iudici
quem prius audientes testimonium Johannis cum dixerit
ipso tu testimonium dicis de te ipso testimonium tuum non
est verum / et si prius testimonium Johannis non recte
percepisset / multo magis testimonium christi reprobasset
¶ Ad secundam est dicendum / quod istam dubitacionem mouet
Augustinus propter illud verbum scriptum Luce primo / Ecce
ut facta est vox salutacionis tue in auribus meis
exultauit infans in gaudio in utero meo. Dicit
quod illa exultacio Johannis in utero matris existentis
potuit esse signum rei a maioribus cognoscende
non a paruulo cognite / ita quod Elizabeth est
non a paruulo cognite / ita quod elizabeth est
spiritu sancto repleta in aduentu matris domini / quod
reuelante cognouit / quod exultacio infantis la
tentis in utero suo significabat illius matrem
venisse ad eam / cuius infans futurus pre
cursor erat / non quod ipse infans cognosceret
ipsum esse matrem domini / cum usum racionis non
haberet et hoc ostendit sententia verbum elizabeth
cum dixit / Unde michi hoc quod mater domini mei ve
niat ad me ¶ 3 si illa exultacio fuit
non solum a paruulo cognite / non solum a ma
ioribus penitus cognoscende / ita quod
illa exultacio fuit Johannis latentis signum
quo cognosceret matrem domini et eius salu
tationem / et tunc oportet dicere secundum
Augustinum / quod talis cognitio qua tunc ma
trem credidit et cognouit / non fuit naturaliter a puero
ero / sed diuinitus facta in puero / usque adeo di
uinitus facta / ut in paruulo sic esset usus
racionis et voluntatis accelerationis / ut intra
viscera matris Johannis existens iam posset
credere cognoscere et consentire / sed hoc ut aut
in miraculis diuine potencie est ponendum
non humanitus ad exemplar nec trahendum / Et sic hoc fuit quod in Johanne existente
in utero matris fuit acceleratio usus ra
cionis et liberi arbitrii / ut potuit credere
cognoscere et consentire / dicendum est ad
questionem / quod fuit precursor christi adhuc

intuitu iuris cons ¶ Adz est dicendum q aug
ponit drām int vbu et voce d. q vox e ve
hiclm et portitor vbi / sermo nam conceptus
in mente nra et formatus vbu de aliqua
re / ita q vbu de aliqua re est res latens in me
te concepta / postmodum inueni⁹ mlti vbo sit
formato et concepto vehiclm / et portitor
est / p q ne possit deferri ad aures alior / et ta
lis portitor et vehiclm ppe est vox / q voce
portat et vehit vbu hominis ad aures audi
enciu / vn est / q ecia vox pt dici vbu / pot⁹
quide cons non intus latens / vn dr aug
in de trinitate. / q vbu foris sonans est sig
nu interior / vbi quod intus latet / et scdm
ista drām / g congre btus Johnes dicitur vox
no verbu / q vbu ppe est ipe xp⁹ dei filius
qui est conceptus proles et ptus ipius pa
tris etni / vn sup illo dcto Johnes p° In pri
cipio erat vbu dic aug⁹ / q tlis est hic locutio /
ac si dicet / q in patre erat filius / s q istud
vbu predicatu est ad fideles p btm Johanem
q predicas in deserto dicebat / post me ve
nit qui an me factus est / cuius non sum dign⁹
calciamenta solue / Ideo dcus est signant
vox vbi / et vehiclm vl portitor vbi / Ali
am no drām ponit crisostomus d / q vox est son⁹
confusus nllm secretu cordis ons / vn per
vocem possumus cognosce q ho vult dice
et by puocce tamen p quodda signu pos
sumus sce q ho ht in corde / s no distincte
et an sit ita vl alit / s vbu est sermo ins
tuum et secretu cordis apiens / et mani
festans / vn ipa vox coīs est nob et b̄t
ialibz / s vbu est homis tm / et scdm hac
drām dic cris / q btus Johnes dicitur est
vox / et non vbu / q per eu deus p sua
secreta consilia non intimauit / s hoc solu
indicauit / q ipe aliq in hominibz facie me
ditabat / vn dicebat pniam agite / s p ea
ipsu vbu sui .i. p ipm xpm eius filiu ple
nissime secretu sui cordis et mistiu sue
voluntat aperuit ¶ Ad ᵉᵐ est dic / q vie
dni dicitur madata et precepta ei⁹ quibus
tamq quibusda viis ipe homines ad vita
etna pducit / iuxta illud mt 19 si vis ad vitam
ingredi srua madata / quas vias ppha
petebat sibi demostri / q dicebat vias t.
d.d. m et. s et doce me / tales aut vie an
aduetu bti Johnis erat tortuose / et obli
qte p iusticia et sim intligencia erat lu
bricose / et erat montuose et eleuate ppo
pam / et elacionis supbia / mltu nam erat
obliqte vie dni an aduetu bti Johnis
q ipi iudei tortuose lege exponendo
et pue di madata intligendo credebant
eis licere inictos odire / vxores repudiare / ali
enis gentibz fenari / que omia scdm aug
no sunt vnq iust concessa / s i sinis p
missa / In aduetu aut Johnis vie iste sic
obliqte ceperunt rectificari / vn sup illo vo
luce i° Ipe precedet an ipm in spu et vtu
te helie / ut conuertat corda patr ad filios
dr / q sic btus Johnes p' miciās iudeorum
conuertit ad vnam intligentiam ppharum sic he
lias religās iudeor conuertet ad vnam in
teligen appllor / De tempore aut erat vie
dni precarius imundicia et luxurias / mltu
nam exercuat ardens luxuria / q herodes
accepat fri suo philippo vxore / et sibi in
vxore copulauat / q arguēs Johnes dice
bat / non licet tibi hre vxore fris tui / Sed
mltu erat vie dni motuose et eleuate p
supbia / q attendētes gnis noblitatem
poci⁹ volebat subici ipi puo Johni, q xpo
qui erat deus et ho / s Johnes tales vias mo
tuosas humiliat, q confess⁹ est et no negauit
se non ee xpm / vn crisostomus ptractās illud vbu
Johnis p° miserunt iudei ab ierosolimis sacer
dotes et leuitas ut interrogaret eu Seruus
es. dr / q indignu iudei putabat Johnez
xpo subici ppt multa / que Johnis claritate
demrabat ¶ et primu erat / gen⁹ illustre
q principis sacerdotu filius ¶ 2^m / dura educa
cio et humanorum despectio / de xpo aut contrariu
videbat / q filius fabri putabat / et cibaria co
munia / cu publicanis et pctoribz nesciebat /
vn elati in supbia volētes poti⁹ Johnem
q xpm hre doctore / et mgrm, credētes eu
p blandimenta allice miserunt ad Johnem no
herodianos quos miserant ad xpm / s sacerdo
tes et leuitas et hoc astutus q erat hono
rabiliores alijs / s Joh confessus est se no esse
xpm / q humilis et deuoti famuli est scdm

cris / non solu glam sui dni, tripe(?) / vmettia
sibi et aliis oblatam respuit / parauit g^o vias
dni Joh obliquatas rectificando / deturpat-
tas mundando / et elevatas humiliando et co
ipe aut Johannes Luc iii^o ¶ Explanando
hebat vestimentu de pilis camelorum / et zo
nam pelliceam circa lumbos suos / esca aut eius
erat locuste et mel silvestre / tunc exibat ad
eu ~~omnis~~ Jerosolima et omnis Judea et omnis
regio circa Jordane et baptizabantur ab eo in
Jordane confitentes peccata sua. ¶ Postquam eua^ta
descripsit tpris Johannis adventu et predicatione
propter ista ut supra dictu est describit et notifi
cat eius vite duram et asperam conversatione
¶ Nam secundum cris. Johannes fuit testis predi
catoris / ne ergo sua predicatio haberet in se contemp
tu / tonce(?) premissa predicatione quia esset vox cla
mantis ewangelista subiungit eius dura et as
peram conversatione / quia nemo potest esse testis alteri
ydoneus si non fuerit prius fidelis sibi met ipsi.
Ipse Johannes habebat vestimentu de pilis came
lorum / quoniam innitebatur se esse dni servum / quia secundum
cris. servis dni non convenit habere vestimentu
ad specium visionis vel ad carnis delectatione
sed solu ad munditiam tegumentu / per quod Johannes
non habebat vestimentu nobile vel molle et
delicatum sed cilicinum asperum et quod conteret
corpus potius quam foveret / ut de virtute anime eius
etiam habitus corporis loqueretur. Item quia secundum cris.
consuetudo erat iudeorum / uti zonis laneis / ut
Johannes aliquid durius faceret zona pelliceam
utebatur circa lumbos suos sed quantum ad tegumentu
¶ Sed quantum ad mantinencium(?) subdit ewangelista / quia esca
eius erat locuste et mel silvestre / secundum em
Remigium locuste sunt quedam animalia parvum
super terra volantia / mel vero silvestre est
quod invenitur in truncis arborum sicut refert .n. quod in deserto
iudee quoddam genus erat locustarum / quae cor
pusculum in modu digiti manus habent / et sicut gra
cilia et brevia sunt quae faciliter in herbis capiun
tur / coctaque in oleo pauperem prebet victum /
in eodem etiam deserto dicit fuisse arbores habentes
folia lata et rotunda lacteis coloris et mellia
saporis / que manibus confricata comeduntur / et
hoc mel silvestre appellat. Item quia plus resona
bat conversatio vite eius in deserto quam vox cla
moris / io significat ewangelista subiicit / quia tunc exi
bat ad eu Jerusalem quantum ad illos qui erant
in civitate / et omnis Judea quantum ad personas
provinciales in partibus circumstantibus / et omnis regio
circa Jordane ab eo baptismo penitentie non
peccata dimittente / ut glosa dicit / confitentes peccata
sua / confessio peccatorum testimonium est conscie
timentis dnm secundum cris. causam assignat / quia per
fectus timor solvit omnem verecundiam et pu
dorem / illic aut verecundia vel pudor seu tur
pitudo confessionis aspicitur ubi futuri iudi
cii pena non creditur. Sed hic primo .vi. dubita
tiones ¶ Prima utrum Johannes potuerit prius fuit
generatus ¶ 2^a utrum fuit sanctificatus ante sua
ortus et baptizatus ¶ 3^a utrum cognitionem fuit Jo.
sic asperam vitam facere ut dicit ewangelista ¶ 4^a utrum
dectus fuit quod baptizaretur an Christum ¶ 5^a utrum
cognita forma baptizandi fuit usus ¶ Ad
primam quod est dictum / quia quod est dubia per verbum
angeli / tunc .n. angelus apparuit Zacharie sac
rificium offerenti in templo dni dicens / ne timeas
Zacharia quoniam exaudita est oratio tua / et Eli
zabeth uxor tua pariet tibi filium etc. quare videtur quod Za
charias in sua oratione petierit filium a deo si
bi dari / quoniam angelus dixit ecce audita e
oratio tua et uxor tua pariet tibi filium / Ad quod
videtur Augustinus in quadam sermone beati Joh. dicens quod non
est verisimile ut Zacharias qui pro peccatis et sa
lute populi sacrificium offerebat / quod relictis votis
publicis et spreta ordine communi hostiis pro
uxore solum pro recipiendis filiis oratione
faceret / presertim cum nemo oret accipere quod ipse se
accepturum desperat / et planum est quod ipse Zach
arias sic se habitum filios desperabat / ut etiam
angelo sibi promittenti non crederet / propter quod merito
dubitante ipse taciturnitatis plaga percussus est.
Intelligendum est ergo secundum Aug. Zachariam pro sa
lute populi orasse / cuius salus et redemptio futura
erat per Christum / quem Johannes ut precursor debebat
initiare baptizare et digito demonstrare / ita quod
sit sensus. tu Zacharia pro oratis / quod deus mitteret
redemptore et liberatore populi israhelitici / quem
prophete predixerunt / et ego tibi annuntio / quod tua
oratio est exaudita / quia filium habebis qui erit
precursor adventus eius ¶ Ad 2^m est dicendum
quod questio reddit dubia per ratio quia constat be
atum Johannem in peccato originali fuisse conceptum /
ad cuius expiationem ante adventum Christi ordina
ta fuit circumcisio / unde illud Gen. 17. cuius
preputii caro circumcisa non fuerit peribit de po
pulo / post adventum aut Christi ordinatus est bap
tismus / cum ergo beatus Johannes fuit circumcisus die viii^o.

et baptizabant
.i. fatebant se esse peccatores

ut p3 luce p/ et fuit p(ro)p(ter)ea baptizat(us) p(ro)
ip(s)e baptizavit xp(istu)m/ sic p(ro)posse dic(it) cris(ostomus)/ sup(er)
math(eum). frustra fuit circu(m)cisus et baptizat(us) si a
p(ecca)to o(r)iginali p(ur)ificac(i)o(n)em i(n) u(ter)o fuit mu(n)dat(us)/
nisi ad exp(ia)c(i)o(n)em o(r)iginalis p(ecca)ti baptismo
et circu(m)cisione indiguit/ u(e)l q(uia) illa s(an)c(ti)ficac(i)o in
u(ter)o nichil contulit. Adhuc igit(ur) dubitac(i)o(n)em
aug(ustinus) sic videt(ur) d(icer)e/ s(e)c(un)d(u)m s(an)c(tu)m legi qui sac(ra)mentor(um)
et remedior(um) p(ro)prior(um) recepc(i)o(n)em et administ(ra)c(i)o(n)em
sit p(ecca)ti o(r)iginalis exp(ia)c(i)o/ et alior(um) p(ec)cator(um) p(ur)
gac(i)o no(n) e(ss)e asse(n)tiu(n)t/ c(on)tinuus q(ui) dec(i)o(n)em lege an(te)
xp(ist)i adve(n)tu(m) h(om)o mu(n)dare a p(ecca)to o(r)iginali i(m)
mediate circu(m)cisio(n)e/ et p(ost) ei(us) adve(n)tu(m) me(dian)te
baptismo/ h(ec) t(ame)n singularis gr(aci)a sup(ra) co(mmun)em
legem fuit collata Joh(ann)i baptiste/ q(u)i xp(istu)m
baptizavit et digito demo(n)stravit/ et Jeremie
qui eu(m) suo vaticinio p(ro)phavit/ et v(ir)gini glo-
riose que eu(m) in vt(er)o p(or)tavit/ q(uia) i(n) p(ur)ificac(i)o(n)e
in u(ter)o s(i)n(e) circu(m)cisio(n)e et baptismo fuit a p(ecca)
cato mu(n)dati/ et an(te) s(an)c(ti)ficati q(uam) nati/ q(uia) isti
tres i(m)mediate ad xp(ist)i co(n)cepc(i)o(n)em ordinaba(n)t(ur).
Ad q(uo)d q(uod) Joh(ann)es indiguit circu(m)cidi et baptizar(i)
dic(it) aug(ustinus)/ q(uod) circu(m)cisio(n)em recepit i(n) sua carne
no(n) ad o(r)iginalis p(ecca)ti mu(n)dac(i)o(n)em/ q(uia) ia(m) ab
illo p(er) s(an)c(ti)ficac(i)o(n)em erat mu(n)dat(us)/ s(ed) ad p(ri)mus
circu(m)cisionis co(n)sumac(i)o(n)em/ q(uia) lex et p(ro)phe(te) dicit(ur)
u(sque) ad Joh(ann)em baptista(m)/ sic et baptizat(us) est no(n) ad p(ecca)ti exp(ia)c(i)o(n)em/ s(ed) ad p(ri)m(us)
baptismi inchoac(i)o(n)em/ q(uia) sic inchoa(vi)t bap(tismum)
p(re)dicac(i)o(n)is v(er)bo/ sic debuit eu(m) inchoa(re) in p(ro)p(ri)a
p(er)sonis exempl(ari)ore maior(is) vitat(is) qui cepit
face(re) quod docuit esse faciendu(m)/ vel p(otes)t di(ci)
q(uod) baptizat(us) est no(n) ad p(ecca)ti expulsione(m)
s(ed) ad gr(aci)e recepte augmentac(i)o(n)em. ¶ Ad s(e)c(un)d(u)m
est di(cendum)/ q(uod) q(uo)d sit(?) est dub(ium)/ q(uia) co(n)stat xp(istu)m
maior(is) p(er)fectionis fuisse q(uam) Joh(ann)em/ et t(ame)n no(n) le
gim(us) eu(m) sic asp(er)am vita(m)/ et austera(m) fecis
se sic(ut) legim(us) de Joh(ann)e/ p(ro)bat(ur) i(n) cris(ostomus) x. roib(us)
cogitum fuisse Joh(ann)is vita sic asp(er)am duce(n)s
ut euvu(n)ta narrat/ s(ed) p(ro)p(ter) iudeor(um) incepti
sac(i)o(n)em/ et ne v(ideretu)r iudei p(ri)mi et ve(r)tandi calu(m)
miari u(trum)q(ue) vita et co(mmun)em qua xp(istu)s facie
bat/ et singlare et asp(er)am ac dura(m) qua fa
ciebat Joh(ann)es volens p(er) ulla(m) cor(dis) i(n) vectiu(m)
d(ic)e eos relinq(ue)re/ ip(s)e co(mmun)em vita(m) duxit
et Joh(ann)em in sua asp(er)itate reliq(ui)t. Vn(de) dice
bat iudeis/ venit Joh(ann)es bap(tis)ta no(n) manducans
neq(ue) bibens/ et dixistis demoniu(m) habet

venit filius ho(min)is manducans et bibens
et dixistis ecce ho(mo) vorax est potator vini/ et
amicus publicanor(um). ¶ 2o p(ro)pt(er) solitari(e) co(n)
u(er)sac(i)o(n)em/ q(uia) sicut laudabile ut homo i(n) co(n)
sortio et societate alior(um) vivens ducat vi
tam co(mmun)em/ et vita(m) c(iv)ibus q(ui)b(us) vivit(ur) illi
i(n) q(uor)u(m) co(n)u(er)sac(i)o(n)e co(n)sistit/ sic laudabile est
ut h(om)o vita(m) solitaria(m) eligens abstine(n)
cia et ieiu(n)io se exerceat/ xp(istu)s e(r)go q(ui) fuit
in deserto et in solitudi(n)e/ exemplu(m) dedit
abstinentie/ et qui co(n)u(er)sat(us) c(um) aliis co(m)edebat
exemplu(m) dedit socialis co(n)viventie/ s(ed)
q(uia) Joh(ann)es semp(er) vita(m) solitaria(m) elegit
decuit eu(m) s(em)p(er) in(?) abstinentie et co(n)tine(n)tie
op(er)ib(us) vacare/ q(uia) sic fecit q(uia) ut dicit Jero(nimus):
in ep(isto)la ad rusticu(m) monachu(m)/ Joh(ann)es baptista
s(an)c(t)a(m) m(at)rem h(ab)uit pontific(is) q(ue) filius fuit/ et
t(ame)n n(e)c m(at)ris affect(u) n(e)c op(er)ib(us) p(at)ris vi(n)cebat(ur)/
n(e)c in domo p(ar)entu(m) cu(m) p(er)iculo vivet castitat(is)
vivebat igit(ur) in h(er)emo et oculis desiderantib(us)
xp(istu)m nichil aliud dignaba(tu)r aspice(re)/ vest(is)
asp(er)a/ zona pellicea/ cibus locuste/ et mel sil
vestre. ¶ 3o p(ro)pt(er) i(m)macula(tam) co(n)u(er)sac(i)o(n)em/ nam
Joh(ann)es s(e)c(un)d(u)m cris(ostomus) nil plus ostendit nisi vita(m)
et iusticia(m)/ no(n) e(ni)m legit(ur) eu(m) mi(ra)c(u)la et sig(na)
fecisse/ p(ro)p(ter) mi(ra)c(u)lis et signis ho(min)is te
stimoniu(m) h(ab)ebat/ et id(eo) dimisit Joh(ann)em absti
nentia et asp(er)itate vite fulge(re)/ et ip(s)e co(mmun)em
via(m) incessit via/ intrans ad mensam pub
licanor(um) et manducans et bibens. ¶ 4o p(ro)pt(er)
iudeor(um) admirac(i)o(n)em/ nam iudei t(em)p(or)e Joh(ann)is
baptiste ia(m) d(e)f(e)c(er)unt gr(aci)a et oraculis
p(ro)phetar(um)/ videntes e(r)go Joh(ann)em vita(m) tam asp(er)am
face(re)/ q(uia) q(u)i ma(n)da(re) erat i(n) h(uma)no corp(or)e tantam
pacia(m)(?) h(ab)e(re) mag(is) trahebant(ur) ad lame(n)ta
p(e)n(iten)c(i)e/ magnu(m) Heliam admirantes mira
bant(ur)/ eti(am) i(n) mo(do) p(re)dicandi ei(us) q(uia) alii p(ro)phe(te)
solu(m) de p(er)plexis(?) et victoriis visi sunt loqui/ iste
aut(em) solu(m) bonis regnu(m) celeste/ et malis ge
hennam ignis p(ro)mittebat/ v(e)l q(uia) ad co(m)p(ar)a
c(i)o(n)em Joh(ann)is nullus se iustu(m) potuit reputa(re)
q(uia) sic(ut) vestis candida iuxta nigra(m) posita sor
dida vide(tu)r/ sic ad co(m)parac(i)o(n)em Joh(ann)is h(om)o
videba(tu)r i(m)mu(n)dus/ ideo iudei admirantes
co(n)fitebant(ur) p(ecca)ta sua. ¶ Ad x(?). est di(cendum)/ q(uod) co(n)
demo q(uo)d est dubia/ q(uia) baptismu(m) Joh(ann)is
no(n) instituit/ cu(m) n(on) baptism(us) sit sac(ra)mentu(m)
nove legis/ et sac(ra)m(en)ta nove legis no(n) nisi
a xp(ist)o instituta sunt/ eo ip(s)o q(uo)d institutio bap(tismi)

solu ptineat ad xpm Johns ut inde an
xpm baptizare non debuit Adhuc ggrous
videt d(icendum) Johnem fuisse an xpm
baptizare ut suaret ordo ptursoris ut sic
Johns fuit ptursor xi i nascendo an xpm
sic eat decens ut baptizaret et pdicaret an
xpm Aug(ustinus) videt ad hoc qz optebat xpm bap
tizare pa(ssi)ones ut consecraret baptismu et
tactu sue carnis vim regnatiua conferret
aquis dicunt g iohm an xpm baptizare
qz adminus optebat baptizare xpm cu xps
baptizare no debet nisi pus esset baptizatus
et sic psnu baptismu baptismus eet consecra
tus aut dat alia rationem dicimus fuisse
Johm an xpm baptizare ut xpm mani
festaret Si n Johns non baptizasset et vitu
aliq nouu non fecisset hoies ad eu non
concurrissent et pons eis xpm uenturu no
annunciasset qz difficile fuisset psinglos dis
currere ad manifestandu xpm ¶ Ad 3 est
di qz questio reddit dubia pph qz sicut
scribitur act. 19 Johns bap pme pdica
bat baptizabat pplm i eo qm uenturus est
ita qz utebat hac forma ego te baptizo
i noie xpi uentur cu igr xps iam fuisset
qn iohns incepit baptizare no videt
qz conueniens forma usus fuit i suo bap
tismo Ad quod breuiter pt videri qz for
ma dz conuenire rei cuius est forma bap
tismus aut Johnis eat queda dispositio
et pparatio ad baptismu xpi io tali forma
Johns in baptizando uti debebat que eet
conformis baptismo xpi futuro Johnis bap
tismus eat dispositio qm aut xs ia versa
tus est in carne Johne baptizante no dum
tn venat baptizare et pdicare et io conue
nient tali forma utebat ego te baptizo
i nomine uentui ul i noie eius qui uenturus est

Lectio tercia

Videns aut multos
phariseorum et saduceoru venientes ad
baptismum suum dixit eis pgenies vipa
rum quis demonstrauit vobis fugere uentu
ra ira facite g fructu dignum pnie et ne ve
litis dicere intra vos patrem hemus abraham dic
co n vobis qz potens est deus de lapidi
bus istis suscitare filios abrahe Jam n
securis ad radicem arboris posita e omnis
g arbor que no facit fructu bonu excidetur
et i ignem mittet ¶ Supple ista ut sup dicta

bat enim tam phariseos et saduceos pnie
pnie Johns terribilem et forte increpa
tionem Fuit aut sedm ysid pharisei et sadu
ducei contrarii qz pharisei sic sut vocati qz a
pplo erant diuisi ptarius maiorum et le
gis et pphar obseruationi confitentes resu
rectionem Sz saducei iusticiam quide prete
debat resurrectionem tn negabat et aiam
cu corpe interire dicebat solu quinqz libros
legis recipiebat pphetaru no uaticinia re
cipiebat videns g istos hoies venire ad
baptismum suum Johns qz maiores erant int
Judeos no tacuit vicia ipsorum sz dixit eis pro
genies viparum more scripture sz Remigium
ab opibus cordis noia eis imponit appellans
eos filios viparum Vipera sz triplex proprie
tates hz Prima est qz statim cum momor
dit hoiem currit ad aqm qua si no inuenit
moritur Sca qz nascendo se frangit ul ru
pit viscera matris Tercia qz exterius quide appet
picta et pulcra intus no sut plene veneno
mortifero has g ppetates hebat isti pharisei
et saducei ut dic cris Crisostomus qz merito pgenies
viparum Johns eos appellat cogitabant n
isti si pcta nra confiteamur Johni multu la
bore nob imponet baptizemur g absconse et co
sequimur plena indulgentia pctorum Currebant
g ad aqua baptismi post pctum mor
tiferum pctoru solu ut euaderent pticulum mor
tis et pnie laborem no vita mutare ad
modu viparum uiscera matris legis et sy
nagoge isti rumpebant pscindo pphetas
et falso mo legem interpretando ut exponi
do et exterius sola pretendebat sanitatem et in
terius ex(teri)us et intus erant pleni fetore et
venenosis cogitationibus talibus g ait pgeni
es viparum quis demonstrauit vobis fugere
uenturam ira i a seueritate futuri iudicii q d
nullus simpliciter vob demonstraret nisi xpus i eius
psona ego qm su ptursor monstro nobis
fuge facite g fructu dignum pnie Iste aut
sz gre est dignus fructus pnie ut hoc tanto
maiora luce quat ppmiam quanto maiora
dapna sibi intulit per culpam Et qz isti
pharisei et saducei nobilitate pgenitoru
confidentes qz de stirpe abrahe descendant
se pctores confiteri nolebant Subdit btus
Johns nolite dicere intra vos patrem hemus
abraham gloriantes de vris pgenitoribus

ne velitis g iactando vos esse iustos qz abraha

pharisei ex psupcione religionis no confi
tebant pcta sua que
hre no recognoscunt
Luce 18 phariseus
stans apud se ora
bat Gra t ago ds
quia no su sicut ceti
hoim raptores

no confitentes pcta
sua qa iustos se
reputabant sz glo

Ecce p(ro) alte audie
cium formant sermo3

i venenati venenatorum filii

glo sed qualis
t qntes culpe
tales sit et dis
cione q intia
e penitentie
fit at dignus f p
cu pena inepta
sz qualitate peti
io p a ci pete ma
ior e penitendum

vu rphensibile
est gloriari de
nobilitate pgenitorum

uentura ira sz iij e animaduersio v punicio vl ceteris
extreme qm tunc pctor fugere no valebit
q nunc ad lamenta pnie no recurrit.

de forma bap(tismi) Johis

4

glo. Demonstrat joh. illos lapides quos josue de jordane tulisse fert(ur) ad quos forte digitum extendens ait potens est deus etc.

quod dico vobis quoniam potens est deus de lapidibus
istis suscitare filios abrahe / litteraliter et
moraliter vel spiritualiter verum erat litteraliter quidem
quia sicut primum hominem deus formavit de limo terre
et separavit ex costa sterili procreavit / sic quoniam si
bi placeret ex lapidibus vel ex quacumque alia ma
teria posset producere homines credentes in eum
Spiritualiter autem / quia gentiles dum erat adorare
dendum in christum sicut lapides / et tamen deus de la
pidibus sic duris suscitavit filios abrahe /
quod tunc factum est quando accepit a cordibus gen
tilibus cor lapideum / et dedit eis cor car
neum molle et habile ad recipiendum fidem
christi / Et bene dico / quod faciatis fructum dignum
penitentie / si vultis evadere futuram iram / quia
iam securis ad radicem arboris posita est

v. i. severitas divine iustitie

i. iam natus est christus / et constitutus est iudex
vivorum et mortuorum / qui est securis
constans ex ferro divinitatis / et manubrio
humanitatis / vel securis / i. predicatio
evangelii / secundum Ieronimum qui verbum dei comparat
securi cedenti petram / Omnis ergo arbor que non fa
cit fructum bonum / prescita secundum iustitiam excidetur
et in ignem mittetur / et sequitur dicunt omne
secundum crisostomum / nullum per primatum nobilitatis excludit /
ac si dicat / si nepotes fueritis abrahe / iusti
nobis pena si sine fructu remanetis / Sed
hic possunt esse vi questiones / prima utrum bapti
satus sine dignis fructibus penitentie posset sal
vari / secunda utrum greci qui non baptizant
in forma ecclesie salventur / tertia utrum ficta intentio
impediat effectum baptismi / quarta utrum pe
nitentia quam predicabat iohannes in remissionem
peccatorum / quinta utrum posset quis cognoscere se fa
cere fructus dignos penitentie / sexta utrum sit glo
riandum de nobilitate progenitorum / Ad primam
est dicendum quod quod est dubia / per verbum crisostomi qui dicit
quod pharisei et saducei pro peccatorum peccatorum
currebant ad aquam baptismi / credentes
veniam consequi peccatorum per aquam baptismi
sine dignis fructibus penitentie / quam non agebant /
quia postquam facta est digestio impunitatis ma
lorum hominum ab omnibus / adhuc est necessaria
super hoc mos baptismus / quia non videtur sufficere

qa invenisset preso parata credens se bene contremiscere iudicium et quod hoc fructum boni operis facere contemnit.

bonum ad salutem sine digno fructu penitentie
Ad quod breviter est dicendum quod dignus fructus
penitentie duplex est / interior / cum quis dolet de
peccatis commissis et non committendi firmum
propositum habet / et exterior quo quis confitetur
peccata commissa ministris ecclesie / et ad plenam
satisfaciendum eorum arbitrio se committit
Dico ergo quod primo fructu penitentie baptizatus sal
vari non posset / quia secundum augustinum nullus potest
inchoare novam vitam nisi eum veteris vi
te peniteat / si enim quis baptizaretur
cum proposito et voluntate peccandi / non in
corporatur christo ut efficiatur membrum eius
et per consequens non salvatur / Et de isto fructu
digno penitentie loquitur crisostomus / De secundo
fructu baptizatus salvatur / quia baptizatus
non tenetur ad confessionem peccatorum nec ad satis
factionem / Esset enim hoc facere iniuria pas
sioni christi que pro omnibus nobis satisfecit
Ad secundam est dicendum quod planum est grecos non
uti forma qua utitur ecclesia in baptizando /
quia non exprimunt personam baptizantem /
advertendum quod fuit in primitiva ecclesia
multi namque attribuebant virtutem bap
tismi dignitati et auctoritati ministrorum
baptizantium / unde prima ad corinthios dicit apostolus / adducens
Ego quidem sum pauli / ego vero apollo
ego autem cephe / ideo dicunt quod de forma
baptismi solum est invocatio trinitatis
cum ergo expressione actus baptizandi et
nominatione persone baptizate / per quod
baptizatur subsistat forma baptismi sumus
christi. i. in nomine patris et filii et spiritus sancti / Multi ergo
dicunt grecos substantiali forma baptizatos
verum baptismum conferre / et substantiali forma
baptizatos et rebaptizandos non esse / quia non
immutatur aliquid quod sit de essentia
forme / eo quod sola expressio actus bapti
zandi cum invocatione trinitatis est de essentia
forme / modus non exprimendi in qua persona
forma vel causa et in quo casu nominativo vel
alio est constitutione ecclesie / Ideo licet ipsi
peccant ritum et formam ecclesie non servando

dignus fructus penitentie

prius

Verum tamen baptismum conferunt / et si certum
esset in sub forma illa baptisaret quicumque
procurarent / baptisati tamen iterum rebaptisa
ri non debent. Aliqui autem alii dicunt
contrarium / asserentes personam baptisan
tem vel ministrum baptismum conferentem
pertinere ad certam formam / verba ipsa insti
tucionis Christi qui dixit / Euntes baptisa
te omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti.
Ideo circa personam baptisantem non oppor
tere permittunt aliquid pertinens ad certam
formam / et personas non baptisant et bapti
sati sub illa forma iterum rebaptisandi sunt.
Quid autem debet tenendum sit dico quod
secundum Augustinum in libro de vera religione in hiis
que pertinent ad sacram scripturam et sanctam
ecclesiam et universalem ad totam fidem catho
licam falsa que sunt respuenda / vera
que tenenda / dubia vero tamen diu tenenda sunt
quousque ipsa esse respuenda vel doceat
racio vel precipiat sancte matris ecclesie auc
toritas. Quoniam igitur dubium est quoad vi
debitam formam / et utrum baptisati sub
illa forma sunt rebaptisandi / et non dum ecclesie
auctoritas tale dubium determinavit esse
acceptandum vel respuendum / prius donec
ecclesia aliud dicat credendum est eos bapti
satos esse / et baptisandos iterum rebapti
sandos non esse. Secundum tamen est dicendum quod fic
cio potest esse vel ex parte illius qui baptisa
tur si est adultus habens liberum arbitrium vel
ex parte ministri baptisantis. Primo modo si
aliquis ficte recipit baptismum / ita quod
non intendit novam vitam inchoare et prioris
vite mori / non recipit caracterem baptis
malem / nec graciam que est principalis effectus bap
tismi / quia sicut secundum Augustinum in hiis que usu ra
cionis requiritur voluntas que peniteat
cum vetere vite / ita in eo requiritur volun
tas qua intendat novam vitam inchoare
et si constaret baptisatum adultum fictum in
tencione non habuisse rebaptisandus est. Si
at ficcio sit ex parte ministri baptisantis
duplex potest contingere sicut duplex

possunt quibus ficte aliquis baptizare / primo quod non
servaret ritum in baptizando et formam ecclesie
non intenderet facere quod facit ecclesia / secundo quod non
intenderet non credit esse verum quod facit ecclesia
ymmo credit non esse quod facit. Prima ficcio
impediret baptismum et effectum baptismi sed
secunda ficcio non impedit primum effectum baptismi
qui est caracteris impressio / quia baptizati ab
hereticis qui non intendunt verum esse quod ecclesia
facit et credunt non facere eciam rebaptizandi
non sunt cum baptisantur. Unde dicitur de consecracione
distinctione iiii. auctoritate Bede. Sive hereticus sive
scismaticus sive facinerosus quisque in nomine
sancte trinitatis baptiset / non valet ab hominibus
rebaptisari ille qui baptisatus est / ne con
fessio vel invocacio tanti nominis videatur annul
lari. Sed tamen effectum baptismi qui est infusio
gracie baptisati a talibus non recipiunt / quoniam sa
cramenta contra mandatum ecclesie ab eis sacramenta
susceperunt. Ad tercium dicendum / quod penitencia quam Johannes
predicabat non erat sacramentum penitencie a Christo
institutum / quia Johannes non fuit legislator noster
et institutor sacramentorum / sed fuit precursor
et denunciator Christi / tamen primo precepta legis
sunt ad sacramenta instituenda. Non igitur pre
dicabat penitenciam peccata remittere / sed penitenciam
ad peccatorum remissionem hominem preparare / nec ipse
Johannes per illam penitenciam statim peccata remittebat /
sed ad consequendam remissionem peccatorum per
sacramentum penitencie instituendum preparare dispo
nebat. Et si dicatur quod semper penitencia fuit
remedium quo peccator potuit deo reconcili
ari a principio quo homo peccavit quia numquam
deus clausit homini viam salutis quin si
velit penitenciam agere de peccato commisso deus
sibi indulgeret / eciam ante adventum Christi. Non
igitur penitenciam solum institutam a Christo sed eciam
penitenciam datam hominum tamquam remedium peccati
in lege nature et in lege scripta facta est peccati
remissio. Potest dici quod in lege nature non fuit
taxatus aliquis modus penitendi sed per aliqua signa
et per aliquas protestaciones unusquisque potuit penitere
et penitenciam de peccato ostendere sicut sibi placebat
gratia deus acceptabat magis ostendentes
penitenciam ... illius signum ut pro
testacionis / qua primo penitencie ostendebat ...

Lege non Moysi modus penitencie fuit determinatus
sed non talis qualis est institutus a Christo nec ex
virtute clavium ille modus penitencie faciendi
inmitebat. Vnde dicendum est quod penitencia quam Johannes predi-
cabat non remittebat peccata sed disponebat
ut sic remittebat. Sed non erat ex virtute clavium
absolucionis nec virtute penitencie quod sacramentum est
proprie institutum. ¶ Secunda est dicendum quod digni
fructus penitencie sunt illi qui deo sunt grati
et accepti. Non enim alia opera nostra sunt digna
et meritoria, nisi in quantum a deo accepta sunt.
Cum igitur aliquis scire se facere dignos fructus
penitencie dupliciter potest intelligi. Primo quantum ad genus
operis ex parte facientis. Secundo quantum ad operis
meritum ex parte acceptantis. Primo modo potest quis
scire se dignos fructus penitencie facere quantum
ad genus operis satisfactorii, quantum ad oracionem
ieiunium et elemosinam, quia quantum ad genus
operis hec sunt fructus penitencie. Secundo modo quantum
ad meritum ex parte acceptantis pro certitudine
nullus scire potest sicut nullus scire potest
dei voluntatem, penitus acceptorum opera nostra
sunt meritoria et digni fructus penitencie. Et de
certitudine quia per coniecturam potest scire quod opera
sua sunt deo grata et sunt digni fructus penitencie.
Si enim quis videat se intencione conteri de
peccatis et recta intencione confiteri et opera satis-
factoria operari, coniecturari potest quod quia cor con-
tritum et humiliatum deus non despicit, quod talia
opera sunt digni fructus penitencie et sunt opera
deo accepta. Potest et hoc scire per revelacionem
sicut revelatum est Cornelio Actuum x. Cum
dicitur ei per angelum: Elemosine tue et oraciones
tue accepte et commemorate sunt in conspectu dei.
Et Thobie dicitur est: Cum orabas cum lacrimis
et sepeliebas mortuos et faciebas elemosi-
nas ego obtuli oracionem tuam domino, et quo-
niam acceptus eras deo necesse fuit ut
temptacio temptaret te. Et eciam posset aliquem
revelari quod opera sua non essent deo grata
nec essent fructus penitencie sicut illis de quibus
dicitur Ysaie primo: Cum multiplicaveritis oraciones vestras
non exaudiam quia manus vestre sanguine plene sunt.
¶ Tercia est dicendum quod triplex gloriacio reprehen-
ditur in sacra scriptura. Prima de nobilitate
progenitorum. Secunda de sancti fundatoris. Tercia de digni-
tate ministrorum. ¶ Primam reprehendit apostolus. Ubi in 4
persona quorundam stultorum nobilium dicitur:
Tota gloria eorum aptum abutendo et quod aptum
crevit nimium prestans. Cassiodorus autem: Quid prodest
ei qui perdidit mores generacio clara,
aut quid nocet illi generacio ignobilis quem
mores adornant. Apcius est enim alicui
ut in eo glorientur parentes quod filium talem habent
quam ut ipse parentibus glorietur. ¶ Secundam reprehendit
Jo. 8 ubi Judei gloriabantur de Abraham
quod fuerat fundator et pater Hebreorum dicentes
Abraham pater noster est. Sunt et multi religiosi
qui gloriantur de sanctitate fundatorum suorum, contra quos dicitur
dicitur: Si filii Abrahe estis opera Abrahe facia-
tis. ¶ Terciam reprehendit apostolus ad Corinthios 2 ubi in persona
eorum qui gloriabantur de dignitate ministrorum
dicit apostolus: Ego quidem sum Pauli, ego non Apollo
ego autem Cephe. Talis enim gloriacio non curat
bona quia sacramentum non minoris efficacia habet
datum a minori ministro quam a maiori. Leccio
quarta
¶ Ego quidem baptizo vos in aqua
in penitenciam, qui autem post me venturus est
forcior me est, cuius non sum dignus calciamenta
portare. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto
et igne. Cuius ventilabrum in manu sua et per-
mundabit aream suam et congregabit triticum in
horreum suum, paleas autem comburet igne
inextinguibili. Propter ista verba dicitur contra
personam beati Johannis post falsitatem et errorem
remocionem. Dicitur enim Augustinus Judei videntes Johannem
baptizare et penitenciam predicare crede-
bant eum esse Christum, ymo ut super dicebatur
per Cassiodorum putabant eum quod Christum volebant magi-
stratum. Unde hac de causa miserunt ad eum sa-
cerdotes et levitas ut interrogarent eum sicut
scribitur Jo. primo. Johannes non volens sua humili-
tate cedere et dignitatem suam dominum manifestare
invenit hac forma sermonem et hunc errorem
de cordibus eorum dicens: Ego quidem baptizo
vos in aqua in penitenciam id est penitenciam petencium ordinem
sed proprium non dandam penitenciam. Deo subdit:
Qui autem post me venturus est. Dicitur Remigius
quinque modis venit Christus post Johannem

Vel sic: Ego bap. v. i aq. tm. non in spiritu. in penitenciam
id est dorent vos penitencie. non potens vos a peccatis
solvere. Vel baptizo in aqua id est tantum corpora lavo. quia
locio est signum penitencie fiende. quia peccata solvere non
nequeo. Ex quo patet quod baptismus Johannis peccata non tollebat
quia nec graciam conferebat nec caracterem imprimebat.

nascendo, predicando, baptisando, moriendo, et ad inferos descendendo. Talis ergo qui post me venturus est, forcior me est, quia ego purus homo, ille autem verus deus et verus homo, cuius non sum dignus calciamenta portare; litteraliter, id est non sum dignus, immo et vili officio sibi famulari. Sermo namque deo grato deo servire nullus est dignus secundum graciam spiritualiter. Non, id est non sum dignus sacramentum incarnacionis perscrutari. Ipsa enim humanitas fuit calciamentum divinum. Credo quod calciamentum quasi fuit ligatum et calceatum in persona dei filii, ut fuit una persona esset deus et homo. Ille solus perfecte scit qui hanc ligaturam fecit. Ipse igitur cuius calciamenta portare non sum dignus, vos baptisabit in spiritu sancto et igne. Spiritus sanctus ignis est, quem ignem ipse Christus venit mittere in terram, id est in corda omnium fidelium, secundum exposicionem Jeronimi, vel in spiritu sancto peccata remittente, et igne temptacionis et tribulacionis carnales concupiscencias comburente, secundum exposicionem Crisostomi, vel in spiritu sancto per infusionem gracie, que hic in presenti datur in baptismo, et igne purgatorii, aquo purgantur quibus in futuro, quia quale opus sit uniuscuiusque ignis ille probabit, ut dicit apostolus prima ad Corinthios 3°, secundum exposicionem Hilarii. Et quia talis purgacio perfecte non possit fieri in presenti, sed in futuro manifestatur per hoc quod subdit: Cuius ventilabrum. Ventilabrum est instrumentum quo palee separantur a tritico, in manu eius, id est in potestate sua Christi, et tunc permundabit aream suam, id est ecclesiam, que dicitur area, vel quia rasa ab omni immundicia, vel quia mundanda ab omni immunda scoria. Ecclesia habebit ecclesiam tunc non habentem maculam neque rugam, secundum apostolum ad Ephesios, et congregabit triticum, id est electos suos, in orreum suum; paleas autem, id est reprobos, comburet igni inextinguibili, vel quia numquam extinguetur passive, vel quia numquam extinguet, id est numquam illi qui comburuntur per illum ignem morientur et corrumpentur, quia querent homines mori, et dampnati mori, et mors fugiet ab eis, ut dicitur in Apocalipsi. ¶ Sed hic possunt esse sex dubitaciones. ¶ Prima utrum in baptismo Johannis dimittebatur peccatum originale. ¶ 2a utrum baptismo Johannis solus Christus debuit baptisari. ¶ 3a utrum baptisati Johannis statim debuit cessare Christo baptisante. ¶ Quarta utrum baptisati baptismo Johannis iterum erant rebaptisandi baptismo Christi. ¶ Quinta utrum Johannes dixerit verba Mathei de calciamentis Christi vel verba aliorum evangelistarum. ¶ 6 utrum in presenti vita anima Christi possit perfecte mundari. ¶ Ad primam est dicendum quod quoad ideo dubia videtur, quia maioris efficacie debeat esse baptismus Johannis quam circumcisio data Abrahe, et cum circumcisio data Abrahe quam distulit plus a Christo quam Johannis baptismus peccatum originale dimittebat, sicut expresse dicit Augustinus contra Julianum, et ponitur de consecracione distinccione 4; ergo similiter magis videtur quod baptismus Johannis tale originale peccatum dimitteret. Ad hoc igitur respondet Crisostomus dicens quod propter tres raciones in baptismo Johannis peccatum non remittebatur nec gracia conferebatur. Primo quia hostia nondum erat oblata, per cuius oblacionem peccato originali peccato est solutum. 2° quia spiritus sanctus nondum super aquam descendebat, per cuius descensum facta est donorum collacio et peccatorum remissio. 3° quia numquam aqua baptismi purgare peccata potuit, nisi tactu divini corporis prius sanctificata fuisset, et ista racio ponitur de consecracione distinccione 4: Baptisabat ergo Johannes, secundum Crisostomum, ut Judei congregati non penitenciam quod erat causa omnium malorum ad peccatorum cognicionem, ad penitenciam ipsorum inducerentur, et ad Christum recipiendum prepararentur. Quod non de circumcisione inducebatur, non ob maiorem humilitatem, quia circumcisio instituta fuit ad hoc in remedium peccati originalis, sed solum preparacionis ad baptismum Christi per quem facta est peccati satisfaccio et gracie collacio, quia gracia et veritas per Ihesum Christum facta est, sicut scribitur Johannis primo. ¶ Ad secundam est dicendum quod tanto videtur quod solus Christi baptismus Johannis debuit baptisari, quia si aliqui illo baptismo baptisari deberent, magis essent indigentes erant illo baptismo baptisandi magis autem indigentes erant pueri et gentiles, quibus preposito baptismum ad purgacionem peccati subveniretur, et tamen nec pueri nec gentiles illo baptismo leguntur baptisati. Ad hoc respondet Augustinus dicens quod conveniens fuisse quin alii preter Christum baptisarentur

baptismo Johannis / quia si solus Christus fuisset
illo baptismo Johannis baptisatus / non defuissent
heretici qui dixissent baptismum Johannis
digniorem et meliorem fuisse quam baptismum
Christi / usque adeo maiorem et digniorem / quod solus
Christus est baptisatus et nullus alius / Ad evi
tandum ergo hunc errorem / multi alii preter Christum
fuerunt illo baptismo baptisati / non tamen pueri / quia
baptismus Johannis erat baptismus penitencie / que pueris
imponenda non est / nec gentiles / quia salus gen
tium soli Christo servabatur / iuxta illud Genesis ultimo
donec veniat qui mittendus est / et ipse erit
expectacio gencium ¶ Ad tertium est dicendum / quod
quia baptismus Johannis erat preparatorius et figurati
vus baptismi Christi sicut veniente forma
cessat disposicio / et veniente ipsa re cessat
figura eius / sic veniente Christi baptismo videtur ces
sare debuisse baptismus Johannis / et tamen scribitur
Jo. 3 / quod venit in Judeam et ibi cum discipulis
suis baptisabat / et Johannes erat in Salim / et
simul ita quod simul currebant baptismus Christi
et Johannis / Ad hoc igitur respondet Beda dicens
quod veteris legis observatio cuius Johannes erat finis
simul cum evangelio currebat usque ad passionem
Christi / Ideo baptismus Johannis non statim Christo baptisante
cessare debuit ¶ Crisostomus aliam causam tangit dicens
quod si Johannes dimisisset baptisare baptisante
Christo / videretur hoc fecisse ex invidia et in
dignacione / quia habebat quod Christus baptisaret / sic
ipse suos etiam discipulos magis ad invidiam
et zelum contra Christum provocasset / Unde dicitur
Jo. 3 / quod discipuli Johannis venerunt ad eum dicentes
Rabi ille cui tu testimonium perhibuisti bap
tisat / et omnes veniunt ad eum / ita quod vi
debantur invidere / quod magister eorum non tot
baptisabat sicut Christus / Et si ex toto baptismus
Johannis cessasset Christo baptisante / multo
forcius ad zelum fuissent provocati ¶ Ad
quartum est dicendum / quod cum auctoritate et racione probat
quod baptisati baptismo Johannis iterum baptisandi fuerunt
baptismo Christi / Auctoritas est ipsius met Johannis
qui dixit Ego vos baptiso aqua / qui autem
post me venturus est vos baptisabit in
spiritu sancto / Ergo Johannes baptisatos

baptismo suo predicabat rebaptisandos esse baptismo
Christi / In actibus etiam apostolorum legimus / quod cum apostolus
invenisset quosdam ephesios baptisatos
baptismo Johannis / iterum baptisavit eos baptismo
Christi ¶ Racio vero Crisostomi est talis / quia baptismus
Johannis solum fuit ex aqua que corpus lavit /
animam autem vel spiritum non tangit / Unde ille baptismus
nec caracterem in anima imprimebat / nec graciam
conferebat / ex quo ipsam animam non tangebat /
Sed baptismus Christi erit in aqua que corpus lavat / et
in spiritu qui animam tangit et caracterem in ipsa im
primit / et graciam confert / Unde baptismus Christi includit
baptismum Johannis / sicut maius includit minus /
Sed baptismus Johannis non includebat baptismum Christi /
quia minus non includit maius / Ideo quod bapti
sati baptismo Christi / dato quod non essent prius bapti
sati baptismo Johannis / secundum Crisostomum non debent dici bis bap
tisati / sed semel / eo quod baptismus Christi inclu
debat baptismum Johannis tamquam quoddam preparatorium
ad ipsum / Magister tamen sententiarum libro 4to videtur dicere
quod illi qui spem suam ponebant in spiritu
sancto / non baptismo Johannis / et qui fidem trinitatis
habebant baptisati a Johanne iterum rebaptisandi
non fuerunt / Sed qui fidem trinitatis non habebant
et in baptismo Johannis spem suam ponebant / iterum re
baptisandi fuerunt / Sed salva reverencia magistri
plus requiritur / ut quis sit baptisatus quam sal
vatus / Nam si quis crederet fidem trinitatis
et illa que sunt fidei devotus veneraretur et imperaret
aliam iudeo vel pagano et salvaret non tamen
esset baptisatus / quia caracterem baptismi non
perciperet / sed graciam que est effectus baptismi /
Dicamus ergo / quod omnes qui fuerunt baptisati a Jo
hanne antequam baptisaret Christum / puto quod rebap
tisari indiguerunt / tum quod ante in forma institu
ta a Christo Johannes non baptisabat / tum quod nondum
aqua tactu Christi sanctificata erat / Sed postquam
Johannes Christum baptisavit quod tunc credibile est
quod Christus formam baptisandi Johanni tradidit / ita ut
baptisaret Christum in nomine patris et filii et spiritus sancti
ex tunc omnes baptisati a Johanne non indi
guerunt rebaptisari / quia satis credibile
est quod ex tunc omnes baptisabat in forma tradita
sibi a Christo / et in aqua Christum baptisaverat ¶ Ad
quintum est dicendum / quod hanc dubitacionem Augustinus
exponit in libro 2o de consensu evangelistarum dicens

quod solus Matheus videtur ab alijs tribus euan-
gelistis de calciamentis xpi discordare / quia
Matheus dicit / Cuius non sum dignus calcia-
menta portare / Alij non tres dicunt / cuius non
sum dignus corrigiam calciamentorum solue-
re / Est quod aliud est non solum in verbis veniret ipsa
calciamenta portare / et corrigiam calciamen-
torum soluere / Dubium est quod istorum dixit
Johannes / quia si dixit quod Matheus posuit
calciamenta portare / tunc alij tres non ponentes
illud quod Johannes dixit / vel fuerunt obliti vel
unum verbum posuerunt pro alio / quorum utrumque
ab euangelistarum veritate remouendum est
Si non Johannes dixit / quod alij tres po-
suerunt / corrigiam calciamentorum solue-
re tunc idem inconueniens sequitur de Matheo
quod dictum est de alijs / Solutio secundum Augustinum
tripliciter / primo quod Johannes tempore uno potuit dicere illud
quod posuit Matheus / et alio tempore potuit
dicere illud quod posuerunt alij tres / Secundo
quod Johannes eodem tempore potuit dicere utrumque
potuit enim sic dicere / cuius non sum dignus cor-
rigiam calciamentorum soluere / nec eius calcia-
menta portare / et unus euangelista accepit
unum modum loquendi / alij non tres accepe-
runt alium modum / et hoc multum erat
congruum secundum Augustinum / quod euangeliste narrarentur
diuerso modo loquendi / et quod unum verbum vel unam
sententiam [illegible] diuerso locutionis mo-
do / quia quanto euangelistarum est maior auctoritas
tanto magis per eos ceterorum hominum loquentium
erat firmanda securitas / Tertio quia si Johannes
cum de calciamentis loquitur / nichil aliud dicere
voluit nisi suam humilitatem et Christi dignitatem
tunc omnes iiij^or euangeliste eandem sententiam secundum
voluntatem loqui potuerunt / Ad ista
est dicendum / quod hanc dubitationem mouet Crisostomus
super hunc locum / Permundabit aream suam
et congregabit triticum in horreum suum
dicitur / quia per aream intelligitur ecclesia / per triticum
boni electi et predestinati / et per horreum regnum
celorum / In area autem triticum vel frumentum
tripliciter habetur sic cum paleis / primo in quadam confusi-
one ut sic triticum discernatur a paleis
Secundo in quadam ventilatione / Nam in
ventilatione bene discernitur triticum a paleis
in eadem tamen area frequenter reponitur / maxime
si area que ad ventilandum est necessaria sit parua
tunc enim cadit in eadem triticum cum palea / Tertio in
locali separatione / quia ibi triticum perfecte mun-
datum et a paleis uniuersaliter separatum / triticum
reponitur in horreum et palea comburitur / Si igitur
queratur et aliquis respondeatur cum in presenti vita area
id est ecclesia Christi possit perfecte mundari / dicendum
quod quamdiu mundus iste durat / semper triticum
id est boni habent esse cum paleis id est malis in quadam
confusione / ut sic boni a malis possent dis-
cerni / Similiter quamdiu mundus durat
boni cum malis / et triticum cum paleis habent
esse semper in quadam ventilatione / quia primo
ecclesiam fidelium ventilauerunt iudei Christum et
apostolos persequentes / Secundo ventilauerunt ipsam
tyranni gentiles / omnes in Christum credentes
martirizantes / Tertio ventilauerunt ipsam here-
tici et scismatici / falsa doctrina et prauis mo-
ribus triticum id est Christi fideles suffocantes /
Quarto ventilabit eam Antichristus / et ista venti-
latio erit sic magna / ita ut si fieri pos-
set / quod triticum fieret palea id est in errorem indu-
cerentur et electi / Sed in locali separatione
quod triticum reponatur et congregetur in hor-
reum Christi id est in regnum celorum / et palea ligetur
in fasciculos ad comburendum / in presenti vita
area Christi uniuersaliter mundari non potest /
et dico uniuersaliter / quia particulariter omni die
mundat ecclesiam suam ipse Christus / vel per
iudicium sacerdotum / vel quia tolluntur de medio

Tunc venit ihesus **Lectio quinta**
a galilea in iordanem ad Johannem
ut baptizaretur ab eo / Johannes autem prohibe-
bat eum dicens / Ego a te debeo baptiza-
ri et tu venis ad me / Respondens autem ihesus
dixit ei / Sine modo sic enim decet nos ad-
implere omnem iusticiam / Tunc dimi-
sit eum / Opposita falsitatis et erroris remo-
tione / In parte ista ut dictum est euangelista
determinat de ipso Christi a Johanne baptizatione
vel glossa / Continuatur ista pars ad precedentem
dicitur / quod postquam Christus predicatione sua per
tempore manifestatus est / tunc quia

de area ecclesie

latuerat hominibus se manifestari voluit
Propter quod dicit ewangelista / Tunc / scilicet quando Johannes predica
bat baptismum penitencie / ut ipse christus predicacionem sua
confirmaret et testimonium reciperet ab ipso Johanne
qui venerat in testimonium / ut testimonium perhiberet de
lumine / ut omnes crederent per illum / ut scribit
Johannes primo / Tunc / Jhesus cum esset annorum xxx / venit
a galilea in jordanem / patet dicit crisostomus / et signanter
de galilea / quia in temporibus illis transmigracio / venit in
jordanem quia in temporibus illis descensus / Venit Jhesus
ut dicit Remigius / quia quicunque vult baptiza
ri debet transmigrare de viciis ad virtutes / et
veniendo ad baptismum debet descendere per humi
litatem / quia inde melius efficitur qui dicit hu
te ame / quia mitis sum et humilis corde / Venit igitur Jhesus
in jordane ad johannem / deus ad hominem / dominus
ad servum / rex ad militem / lux ad lucernam / ut
baptizaretur ab eo / non ut ipse remissionem peccatorum
reciperet per baptismum / sed ut sanctificaret aquas
relinqueret postmodum baptizandis / patet dicit crisostomus
Unde quia baptismus Johannis erat baptismus penitencie et in de
monstracionem peccatorum inducebat / ne quibus videretur
christum indiguisse baptismo propter consequendam peccatorum
remissionem / Subdit ewangelista / Johannes prohibebat
eum / scilicet christum dicens / Ego a te debeo baptizari
et tu venis ad me / ac si aperte dicat / sed ego
quod tu me baptizes congrua et iusta racio est
necessitatis ~~dignus~~ iustus et dignus / Alo
sed quod ego baptizem te que est racio / Omnino na
quod bonum descendit de celo in terram / non obtra
ascendit in celum / Vel quia christus non recipi
ebat baptismum inquantum deus / sed inquantum homo
in exemplum humilitatis sicut recepat circumcisione
et purificacionem in templo et cetera legalia / Ideo
ipse Jhesus dixit Johanni / Sine modo / scilicet ei
deceat nos implere omnem iusticiam / ac si
dicat Sine nunc me baptizari a te in exemplum
humilitatis / quia nos decet ondere et implere
baptismo aque / quod tu baptizas / et ego post
modum baptizabo te baptismo spiritus sancti / Vnde
ondetur / quod christus postmodum baptizavit Johannem
ut dicit crisostomus / Vel sine me nunc baptiza
ri / quia sic decet nos implere omnem iusticiam
ac si dicat / iusticiam baptismi quam predica
turus sum quod in baptismate hoc exspectato
sit iustus / prius facturus / postea vobis impletur /

ita quod prius volo facere et postea docere / secundum ex
posicionem crisostomi / Tunc Johannes dimisit eum / id est assensum
prebuit / ut baptizaret eum / Sed hic possunt esse vii
dubitaciones / Prima utrum congruum fuit christum bap
tizari / Secunda utrum debuit baptizari baptismo suo
vel Johannis / Tercia utrum fuit primus vel ultimus
baptizatus ab eo / Quarta utrum decens fuit quod bap
tizaretur in Jordane / Quinta utrum debuit baptizari
in xxx annos / Sexta utrum episcopus vel presbiter debeat
ante triginta annos ordinari / Septima utrum in defectu
temporis etatis vel scie summus pontifex possit dispe
sare / Ad primam quod dicitur / quod auctoritas racio et exem
plum / ondunt congruum christum fuisse baptizari / Auc
toritas namque crisostomi super hunc locum / Venit Jhesus a
galilea in jordane ad Johannem ut baptizaretur
ab ea / et ponitur de consecracione distinctione iiii quod
autem nunquam aqua penitus purgare possit / nisi per
nostrum tactum dominici corporis fuisset sanctificata / Unde fo
rmis baptismi voluit / ut sanctificatas aquas post
modum baptizandis relinqueret / Racio talis est quia
erat finis veteris et principium nove / iuxta illud apocalipsis
primo Ego sum alpha et ω / finis et principium / sic quoniam vo
luit circumcidi ut circumcisionem et omnia legalia fini
ret et terminaret / sic voluit baptizari / ut baptismum
et legem novam supernaturaliter inciperet / et inchoa
aret / Exemplum autem monet ad hoc / quia ex hoc quod christus prius
fecit quod docuit / dedit exemplum ceteris / ut quilibet prius fa
ceret et postmodum suo exemplo oporteret alios ad faciendum
Dato igitur quod christus ipse baptismo non indiget / voluit
tamen baptizari propter predicta / Ad secundam est dicendum quod baptis
mo baptizatus est christus et non baptismo suo
Johannis baptizatus est christus / et non baptismo suo
secundum augustinum / Hic conveniens fuit propter se et propter Johannem
propter se quidem / quia secundum crisostomum baptismo spirituali
non indiguit / in quo datur spiritus gracia cum ipse ab inicio
concepcionis sue fuit plenus spiritu sancto / propter aqua tamen
sanctificata indigebamus nos ut ipse baptizaret
nos / cum igitur baptismus Johannis solum esset aqua / bap
tismus vero christi esset in aqua et spiritu iuxta illud Johannis
iii nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto / ne
videretur christus spirituali baptismo indiguisse / congru
um fuit eum baptizari baptismo Johannis / non baptismo
quo ipse baptizabat et docebat alios bapti
zari / Similiter conveniens fuit propter Johannem / quia Johannes
fuit precursor eius baptizando / Ergo christus non
tantum fuisset baptizari baptismo Johannis / visus fuisset
eius baptismum spernere et non approbare / Christum / Ut
igitur confirmaret baptismum suum precursoris / conveniens
fuit ut eius baptismo baptizaretur non baptismo
suo / Et cum deus sit superior quod Johannes in nomine tamen

xpm baptisauit / si ro completiua fuisset consistens in forma / vi quod baptismo instituto a beo xpus baptisatus est / cum tunc traderet formam Johanni in qua eum baptisaret et alios / ideo possumus dicere quod in baptismo duo consideranda sunt / primo effectus et secundario eius operacio / que est peccatorum purgacio et donorum et virtutum eius collacio / secundario ritus et modus baptisandi / Quantum igitur ad primum baptismus Johannis xpus baptisatus est quia tempore non peccatorum purgacionem non gratie infusionem prelatum baptismum consecutus est / sicut nec alii per baptismum Johannis consequebantur / Sed quantum ad secundum baptismo instituto ab ipso baptisatus est / quia in ritu et forma tradita sibi a xpo Johannes eum baptisauit ¶ Ad xm est dicendum secundum cum / xpus non fuit primus baptisatus a Johanne nec vltimus / nec quidem primus / quia ideo xpus voluit a Johanne baptisari ut confirmaret eius predicacionem et reciperet testimonium ab eo / tunc non perhiberet testimonium xpo / quem videns eum venientem ad se dixit Ecce agnus dei / Si etiam non fuissent ante illum baptisati a Johanne / non fuisset creditum testimonio eius / nec testimonium eius sic publicatum / vltimus autem non fuit / quia sicut dicit cum Johannes precessit xpm / sicut lucifer solem Sicut ergo lux solis non spectat casum luciferi / sed eo precedente progreditur / et suo lumine obscurat illius candorem / sic xpus non expectauit ut Johannes cursum suum compleret / sed adhuc eo predicante et baptisante apparuit / vnde simul baptisabat xpus baptisante et predicante ut scribitur Jo. 3 ¶ Ad xm est dicendum quod preterito quod videtur esse dubia quia signum baptismi precessit in mari rubro / sicut enim in illo mari pharao cum toto suo exercitu submersus est / filiis israel saluatis / et siccis pedibus ambulantibus / sic in baptismo virtute passionis xpi subuertitur diabolus / cum toto exercitu peccatorum / ut dicit glossa exod. c. 14 / vnde ex hoc videtur / quod potius in mari rubro significante baptismum xpus debuit baptisari quam in Jordane / Ad quod possumus dicere / quod baptismi xpi duplex est effectus / vnus principalis scilicet celestis regni introductio quia ut allegatum est Johannis 3. Nisi homo renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire in regnum dei / Alius est peccatorum remissio vel submersio et expulsio / quia in baptismo homo moritur / et efficitur membrum xpi in ordine quod figuratur est primus effectus et principalis baptismi scilicet introductio in celeste regnum / quia ut scribitur Josue 3. aque Jordanis steterunt quando filii israel terram promissionis intrauerunt / per quam significabatur terra

nobis promissa / de qua dicit propheta portio mi sit intra vi / et x. Regum / et scribitur quod helias diuisit aquas Jordanis / cum transcenderet in currum igneo in paradisum esset / Apparet quod congruum fuit xpm in Jordane baptisari magis quam in mari rubro ¶ Ad 13m est dicendum / quod quamuis baptismus non habet tempus determinatum / ymmo sicut circumcisio fiebat octavo die ita baptismus qui gerit vicem circumcisionis in etate puerili fieri debet / propter pericula / que occurrere possunt / et sic non videtur quod xpus in tricesimo anno debuit baptisari / Ad 14m est dicendum / quod xpus non est baptisatus quod baptismo indigeret / sed ut suo exemplo doceret alios esse baptisandos / docere autem non conuenit aliquem nisi sit perfecte etatis que perfecta est circa 30 annos / vnde Joseph 30 annorum erat cum recepit regimen egypti / et dauid filius eius erat 30 annorum / cum regnare cepisset sicut scribitur 2. Regum 5 / Racione igitur xpus statim cum est baptisatus incepit predicare et docere / vnde in etate 30 annorum baptisatus est / vnde Luce 3 scribitur quod ihesu baptisante et orante erat incipiens annorum 30 / cum tamen assignetur alia causa quare in etate 30 annorum xpm ad baptismum venisse / quia ipso baptisato lex debebat cessare / Racione igitur vsque ad 30 annos potest homo totam legem implere / sicut potest in tali etate omnia peccata committere / et totam legem soluere / ideo voluit in tali etate baptisari / ne aliquis diceret quod ideo soluit legem / quia ipsam implere non potuit ¶ Ad 15m est dicendum / quod secundum rabanum / ex hoc quod xpus tricenarius erat quando voluit baptisare et predicare / ordinatur nullum sacerdotem vel predicatorem debere institui nisi sit perfecte etatis / Perfecta autem etas est ut supra dictum est circa annos triginta / ideo scribitur in canonica distinctione / presbiterum vel episcopum ante 30 annos nullus metropolitanorum ordinare presumat / ita quod sicut declaratur ibidem distinctione episcopus in 30 presbiter in 25 diaconus in 20 / subdiaconus in 18 / acolitus in 16 annis ordinari potest / Sed si dubitatur de etate cui credendum est / Ad hoc est dicendum / quod ille qui dicit esse minoris temporis et etatis est actor in negocio / et tamen aliqua vel producitur ut reus in negocio aliquo / Sed ergo est actor potest ipse probare se maiorem vel minorem / et sibi credendum est / Si vero producatur ut reus et aduersario tunc credendum est sibi ¶ Ad 16m est dicendum / quod iudicium summi pontificis imitatur dei iudicium / cum vice eius in terra gerit Sed quamuis secundum legem quidam adeo leguntur electi ad placacionis et predicacionis officium / nondum adepti perfecte etatis tempus / nec perfecte sacrificacionis sicut patet de Jeremia / quem cum a deo mitteretur ad p

Cap[itulum] m[agistri]

q. d. In quo mihi bene complacui, i. michi in eo nichil displicens reperi. Quia fuit divinitate infinite perfectus, sed humanitate omnibus virtutibus et graciis plenus. In Adam autem sibi displicuit, ut dicitur Genesis: Penitet me fecisse hominem. Genesis 6 c.

dicendum confessionem est se scire defectum etatis et sicut qui dixit: Ecce nescio loqui, quia puer ego sum; et Johannes euangelista in adolescencia ad apostolatum assumptus, et Salomon in adolescencia in regem unctus, et propter considerationem etatis naturalis, et promovendus ydoneitate; quia sicut malicia quandoque in aliquibus primus supplet etatem, et ita ut committat illa et paciatur illa quorum actio et passio maiorem etatem requirit, sic bonitas in aliquibus supplet etatem, ut meatur ab illa iam in omnibus quorum promocio requirit altiorem doctrinam, et maiorem etatem pro ronabilem dispensacionem in defectu etatis et sciencie. Secundum Leo 6u. Leccio sexta.

Baptisatus autem Ihesus confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt celi, et vidit spiritum dei descendentem sicut columbam et venientem super se. Et ecce vox de celis dicens: Hic est filius meus dilectus in quo michi complacui. Ex quo quod euangelista declamavit de Christo baptisacione, ipse iterum super dicebat concludit totam trinitatem testificacionem. Nam secundum Aug. quod cum Christus baptisatus est, tota aqua mundi data est, ut secuntus per eius mundicias lavacri gratia inficeret. Ideo oportuit illa in baptismo Christi testimonia designare que fideles per Christum baptismum constituuntur. Unde dicit euangelista quod baptisatus Ihesus confestim ascendit de aqua. Et signanter dicit: Confestim ascendit. Secundum Crisostomum, quia omnes qui in Christo digne baptisantur, confestim ascendunt, i. proficiunt ad virtutem, et ad dignitatem celestem sublevantur. Et quia in Christo baptisatis celestis gloria aperitur, et ideo subdit euangelista: Et ecce aperti sunt ei celi, non reseratione elementorum, secundum Jeronimum, sed spiritualibus oculis, sicut Ezechiel dicit vidisse apertos celos. Et vidit spiritum dei descendentem sicut columbam, i. in specie columbe visibiliter apparentem, et venientem super se. Ne putaretur, secundum Jeronimum, quod fieret tantum invisibilis apparicio propter Johannem. Sed addit: Et ecce vox de celis dicens: Hic est filius meus dilectus in quo michi bene complacui. Et dicit: filius meus, secundum Hylarium, quia ipse est filius meus et proprius origine, non adopcione, veritate non nuncupacione, nativitate non creacione. Dicit autem: In quo michi complacui, i. meum beneplacitum constitui ut per eum agerem que agenda

Glo.
Tantus fulgor circumfulsit Christum in baptismo ut videretur celum esse apertum et reseratum.

Descendit spiritus sanctus super Christum, non propter gratiam, quia ab instanti concepcionis sue plenus fuit spiritu sancto. Nec mutacione locali sed specie visibili. Ita quod species visibilis in qua spiritus sanctus apparuit descendit.

sunt humanum genus redimendo, vel sic: ref[...] ad humanitatem in Christo complacet sibi pater, quia solum ipsum reperit sine peccato. Sed hic possunt esse sex dubitaciones. Prima utrum Johannes cognovit Christum antequam spiritus sanctus in specie columbe descendit super eum. Secunda utrum Christo baptisato aperti sunt celi. Tercia utrum in specie columbe spiritus sanctus descendit super eum. Quarta utrum illa columba fuit vera columba vel solum ymaginaria. Quinta utrum spiritus sanctus solum semel visibiliter super Christum descendit. Sexta utrum in tali missione visibili spiritus sancti prima vox audita sit. Ad primam questionem dicendum quod quo est dubia propter diversitatem verborum quibus Johannes est usus in cognicione Christi. Nam antequam Johannes baptisaret Christum dixit venientibus ad baptismum eius: Post me venturus est qui ante me factus est; ipse vos baptisabit in spiritu sancto et igne. Et cum Christus venit ad Johannem ut baptisaret eum: Ego a te debeo baptisari et tu venis ad me. Ymmo invenitur inveniendus cognoscendi Johannem cognovisse Christum, cum pre gaudio exultavit in utero Elizabeth ad vocem virginis salutantis eam. Prima igitur habetur quod Johannes cognovit Christum antequam baptisaret eum, et antequam spiritus sanctus in specie columbe descendit super eum. Quod Johannes per se dicit: Cum tu sacerdotes et levite venissent ad Johannem ad querendum quis esset, ipse testimonium perhibuit de Christo dicens: Ego nesciebam eum, sed qui misit me baptisare, ille michi dixit: Super quem videris spiritum descendentem et manentem, hic est qui baptisat in spiritu sancto. Et ego vidi et testimonium perhibeo quia ipse est filius dei. Post quam spiritus sanctus descendit super Christum baptisatum, Johannes dicit se cognovisse Christum quod esset filius dei. Et cum dicat: Ego nesciebam eum, Istam questionem dubitacionem solvit Aug. in 2o libro de consensu euangelistarum et super Johannem, et ponitur sententia solucionis eius de consecracione distinctione 4, in loco prius allegato, quod antequam Johannes Christum baptisaret, aliquid cognovit de Christo et aliquid ignoravit. Cognovit namque antequam baptisaret eum quod esset filius dei et quod baptisaret in spiritu sancto, sed ignoravit eum potestatem baptismi sibi soli retenturus, et ipsum soli habiturum ut non conderet alicui puro homini, ne fieret in spem et homine

in hominem ponet suam spem / nam potestatem excellencie instituendi et conferendi sacramenta / et dandi effectum sacramentorum / et ipsam graciam et spiritum sanctum sibi retinuit / solo ministerium conferendi et ministrandi sacramentum bonis et malis concessit ut non possit dici baptismus pauli vel petri sed solum baptismus xpi / quia solus xpus quadam dignitate et potestate excellencie est baptisatus et datus spiritum sanctum / Alii autem solum potestate ministeriali / tunc Johannes cognouit secundum aug / quando vidit spiritum sanctum in specie columbe descendere super eum / ¶ Ad 2m est dicendum / quod secundum aug 12 super gen / tribus modis aliquis uidetur uisione corporali ymaginaria vel spirituali / et uisione intellectuali / possz ergo dici / quod postquam xpus baptisatus est uidit apertos celos uisione corporali / non quidem vi quod partes celi vel ipsi celi essent separati et diuisi / quia secundum cris si corpora celorum fuissent sic rupta et diuisa / non fuisset dictum aperti ei scilicet xpo / quia quod corporaliter separatum et diuisum / omnibus est manifestum et tamen illa apertio soli deo dicitur facta / indicit ergo ipse secundum cris celos apertos / quia ipso baptisato tantus splendor ita cum factus est / ut videretur sibi alios celos esse apertos / et celum empireum quod est splendidissimum sic esse reseratum / ¶ 2o potuit hoc uidere visione ymaginaria / quia uirtute diuinitatis volente xpo in ipsa xpi ymaginatione formatum est aliquid / vnde videtur sibi quod celi essent aperti / et hoc ad significandum quod per baptismum cuius hominibus celi porta aperitur / ¶ Visione namque ymaginaria non uidentur res in se / sed solum in ymaginatione uidentur / ¶ 3o potuit hoc uidere uisione intellectuali / quia intellexit xpus per illam apertionem celorum iam baptisificato per eum celum apertum esse omnibus baptisandis / ¶ Ad 3m est dicendum / quod in xpo fuit gracie plenitudo deriuanda in omnes credentes in eum / unde dicit Johannes primo / de plenitudine gracie eius omnes accepimus / graciam pro gracia / et ideo conueniens fuit / ut in visibili signo spiritus sanctus visibiliter super ipsum appareret / ad demonstrandum in eo gracie esse plenitudinem vel libertatem / et ab eo debere deriuari in omnes alios / quia ipse erat principium spiritualis vite / et spiritualis doctrine traditor / vnde dicit cris / quod si nos

non uidemus nunc spiritum sanctum visibiliter super baptizatos descendere / non propter hoc debemus esse increduli / quia semper in principiis spiritualium rerum sensibiles apparent visiones / propter eos qui nullam intelligenciam incorporalis nature suscipere possunt / ut si postea non fiat. ex hiis que semel facta sunt recipiant fidem / propter quod visibiliter in specie columbe spiritus sanctus super xpm baptisatum descendit / ut pari modo super omnes baptisandos invisibiliter credatur descendere / et signanter in specie columbe, magis quam alterius animalis / quia columba in natura est animal mundissimum / in fructu est fecundissimum / et in forma simplicissimum / que tria conueniunt hiis que homo recipit in baptismo / Nam in baptismo homo mundatur a sordibus peccatorum / ideo recipit mundiciam et puritatem / regeneratur in spiritualem vitam / ut corrupte receptus spiritualis uite esse possit / et deo spirituales filios generare / et ideo recipit fecunditatem / et renunciat pompis / et superbie dyaboli et operibus / et passionibus / et ideo recipit humilitatem et simplicitatem / Ad 4m quando cris. Et iudei qui stabant cum Johanne viderunt spiritum sanctum corporali specie super xpm descendere / quare non crediderunt xpm esse filium dei / Ad quod dicendum / quod quibusdam visum est / non omnes vidisse illam columbam / sed solum Johannem / et eos qui deuotissime erant dispositi / Dato tamen quod omnes viderunt / quia ut aliquis talia uideat indiget non solum oculis corporalibus / sed magis visione mentis / quia sic videntes eum miracula facientem / multi ebrii esse clamabant / et contra ut hiis que videbant contrariarunt / qualiter solo aductu spiritus in specie columbe corrupti sunt incredulitate / ¶ Ad 5m est dicendum / quod augustinus in libro de agone xpiano corripit dicentes / illam columbam verum animal et verum corpus fuisse / quia nulla ficto decebat spiritum veritatis dicit enim sic / non decebat dominum ihesum / solum habuisse verum corpus / et spiritum sanctum fallaciter apparuisse in specie columbe oculis hominis / sed ambo illa corpora uera corpora fuisse credimus / quia sicut non oportebat ut homines falleret dei filius / sic et spiritus sanctus / sed omnipotenti deo / qui vniuersam creaturam de nichilo fabricauit / non erat difficile /

vnum corpus mixto manere sicut viri et femine sub-
stancie cum creatura corporea in visibili specie ad for-
mandum hominem et ipso mundo ad formandam
columbam in specie domini et voluntatis semet. Diffe-
runt tamen secundum eundem Augustinum 2° de trinitate co-
lumba illa assumpta est a spiritu sancto, et huma-
nitas vera a dei filio, quia humanitas assumpta
est a dei filio in unitate persone, non columba
a spiritu sancto est assumpta. Similiter est ut sanctifica-
ret et beatificaret a dei filio, non columba a
spiritu sancto. Et per illam assumptionem dei filius deus
est minor patre et minor seipso. Spiritus vero sanctus
non est dictus minor patre nec filio, nec comple-
ta assumptione dei filii per illam humanitatem
quam induit se oculis desinit esse illa hu-
manitas. Sic completa apparitione spiritus de-
sinit esse illa columba. Vera illa quia columba
fuit in qua spiritus sanctus missus est, sicut verum
corpus fuit in quo Christus invisibiliter mundo
apparuit. Non tamen eodem modo assumptione colu-
ba sic humanitas vera. ¶ Ad 3m et 4m dicendum
quod Christus per auctoritatem erat novorum sacra-
mentorum institutor et nove legislator et
nove doctrine annunciator. Apostoli vero per
ministerium tantum sacramentorum administratores
et legis eius et predicatores, iuxta illud
1 ad Cor. 4: Sic nos existimet homo ut
ministros Christi et dispensatores misteriorum dei.
Et pastores sacramentorum administratores et doc-
trine predicatores divine debebat ad omnes
alios posteros. Unde patet ista duo visi-
bilis missio spiritus sancti bis facta est ad Christum
quater spiritus sanctus in visibili signo missus est
et bis ad apostolos, ita quod quater spiritus sanctus
in visibili signo missus est. Nam inquantum
Christus erat novorum sacramentorum institu-
tor, per que fit spiritualis regeneracio et adop-
tionibus per quas filios dei fieri recipit
spiritum sanctum visibiliter ipso baptizato in specie
columbe, que est animal fecundum ad generan-
dum. Inquantum vero erat nove legislator re-
cipit visibiliter spiritum sanctum in transfiguratione in nube
lucida, que lucidatas ... ad doctri-
nam. Unde vox de nube statim audita est
Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene co-
placui, ipsum audite tamquam scilicet doctorem et ma-
gistrum. Similiter apostoli inquantum erant sacra-
mentorum ministri per que administratur
fit remissio peccatorum receperunt spiritum sanctum
visibiliter in specie flatus post resurrectionem,
quando Io. 20 Christus insufflavit eis et dixit:
Accipite spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata
remittuntur eis. Inquantum vero erant nove doc-
trine evangelice predicatores receperunt spiritum
sanctum visibiliter in die penthecostes in linguis
igneis, ad demonstrandum quod lingua predi-
catoris et doctoris debet esse illuminata per doc-
trine veritatem et inflammata per dilectionis
caritatem. Et sic quater spiritus sanctus visibi-
liter missus est. ¶ Ad quintum dicendum quod
sicut Christus baptizatus est magis propter sanctifi-
cationem nostri baptismi quam ad hoc quod ipse
baptizatus est, ut sanctificatas aquas postmodum
baptizandis relinqueret, ita congruum fuit
in baptismo Christi vocem patris apparere propter
integritatem forme baptismi. Consistit
namque integritas baptismi in expressione
et invocatione trinitatis, iuxta illud Mt.
ultimo: Euntes docete omnes gentes baptizantes
eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.
Unde ex quo in baptismo Christi manifestabatur filius
qui in natura humana baptizabatur, et spiritus sanctus
in specie columbe, conveniebat fuit ibi mani-
festari patrem in voce magis quam in alio signo,
quia secundum Augustinum 3° de trinitate vox exterius sonans
est signum interioris verbi, quod intus latet.
Dicitur igitur pater manifestare se filium tamquam per
suum verbum interna et eterna processione,
sic manifestatur per vocem temporali et visibili appa-
ritione, non quidem quod vox illa fuit natura ipsius
patris, sicut nec natura humana fuit ipsa
natura filii, nec illa columba fuit natura spiritus sancti,
quia effective humanitatem filii, columbam
spiritus sancti et vocem patris tota trinitas sit
operata est. ¶ Singula tamen illa ad singulas per-
sonas referuntur, quia sicut pater in voce tamquam
invisibili signo manifestatus est, sic spiritus
sanctus in specie columbe, quod non filius
neque pater, et sic solus filius manifestatur.

Ieiunavit dominus in remedium peccati nostri. [illegible] et propter opus [illegible] Item in exemplum vivendi. Crisostomus post baptismum non lasciviae et ebrietati sed ieiunio intendere oportet. Item in commendationem ieiunii.
Quartum ieiunavit etiam magni. Unde in solitudine scilicet christus de quo hic. Moyses in monte scilicet Moyses Exodi 34. Helias in itinere scilicet Helias 3 Regum 19. Primus devicit hostem. 2us accepit legem. 3us pervenit ad dei revelationem. Et nos ut hostem nostrum superemus. legem dei teneamus. et ad dei revelationem perveniamus ieiunare debemus.

est in natura humana quod non pater
nec spiritus sanctus / quamvis longe aliter visus
est filius in natura humana / et pater in voce / et spiritus
sanctus in columba / ut Augustinus ponit in libro
quaestionum de trinitate. Capitulum iiii. Lectio prima

Tunc ductus est ihesus in desertum
a spiritu / ut temptaretur a diabolo.
Et cum ieiunasset quadraginta diebus
et quadraginta noctibus postea esuriit

¶ Postquam evangelista determinavit de christi baptismo
et regeneratione / in parte ista ut sic dicebatur determinat
de eius a diabolo temptatione / Et possumus totum
istud capitulum dividere in partes viii / et per consequens de
to isto tractatu, viii lectiones facio / Nam primo
ponit ipsius christi ad pugnandum preparatio / 2o
subditur diaboli ad christum temptandum occasio /
3o adiungitur eius de temptatione confutatio /
4to annectitur eius superba presumptio / 5to subiungitur
contradictio Iohannis christi absentatio /
6o interponit apostolorum adunatio / 7a postponit
infirmorum et demoniorum compassio /
2a ibi Et accedens / 3a ibi Tunc assumpsit eum
4a ibi Iterum assumpsit eum / 5a ibi Cum autem
audisset ihesus / 6a ibi Perambulabat ihesus / 7a
ibi Circuibat ihesus ¶ Ad intellectum
prime partis dicendum est quod sicut Crisostomus, sicut homo post baptismum
temptationes sustinet / mirari non debet
quod ad hoc recepit arma ut pugnet / Nam
ideo / postquam christus baptizatus est a Iohanne in aqua
ducitur a spiritu in desertum ut baptizetur igne
temptationis / Unde dicit evangelista / quod tunc statim, scilicet post baptismum, ihesus ductus est (spontanee non coacte) / Marcus
dicit expulsus / Lucas non agebatur / quod cum
in divinis sit operatio trinitatis / ductus est
sapientia filii / expulsus potentia patris / et agebatur
clementia spiritus sancti / Ductus est igitur a
spiritu sancto / sicut Ieronimus / ut illuc eum sanctus
spiritus duceret / ubi hunc ad temptandum
spiritus malignus inveniret / Ductus est igitur
est in desertum / quod secundum glossam est inter Ierusalem
et Iericho / ubi in [illegible] dicitur incidisse
in latrones / ut christus ibi diabolum superaret
ubi ipse Adam homo superatus est / et convenit

Ubi morabantur latrones quod locus dicitur dorassim id est sanguis quia [illegible] effusione sanguinis qui ibi fiebat. Ubi etiam homo quidam incidit in latrones. Luce 10.

ducitur quis aut coacte aut voluntarie. Coacte ut latro. Unde Luce 23. ducebantur et alii duo nequam. Voluntarie. ut Andreas inveniens Symonem fratrem suum dixit ei Invenimus messiam quod dicitur christus. et adduxit eum ad ihesum Iohannis 2. Ducitur quis non solum quod aliqua potestate ducatur sed etiam cum aliquis rationali exhortatione placatur vel movetur. Sic ihesus dicitur ductus a spiritu sancto.

Sicut Crisostomus christus in desertum ductus est / quoniam tunc et ibi
ad temptandum diabolus maiore instat ubi eum
solitarium videt / verum quia diabolus ad homines
vadit ut temptet eos / et adversus christum ire
non poterat / ideo contra diabolum christus processit secundum
Crisostomum. Unde subdit evangelista / ut temptaretur
a diabolo / Et quia sciebat christus ut Crisostomus dicit
cogitationem diaboli quod eum temptare volebat / ieiunavit
certe dicens / ut primus homo / ieiunavit xl diebus
et xl noctibus / et postea esuriit / Nam
per xl dies non esurire non erat hominis / aliter
semper esurire non erat dei / ideo esuriit
ne manifeste intelligatur deus / et sic diabolo
temptandi spem extingueret / et suam victoriam
impediret / Dicit enim Hylarius diabolus non ad eos
scilicet carnis erat vincendus / ideo esuriit finitis
xl diebus et xl noctibus quia dimittebat hominem
pene non reliquit ¶ Hic primo quaeruntur sex
dubitationes. ¶ Prima utrum conveniens fuerit christum
a diabolo temptari ¶ 2a utrum mirum fuerit bellum
inter eum et diabolum ut quod ipse cum diabolo ad bellandum
prodeat ¶ Tertia utrum congruum fuerit
quod temptaretur in deserto ¶ 4ta utrum omnis temptatio
christi cum diabolo facta sit in deserto ¶ 5ta utrum
semel tantum vel pluries sit temptatus ¶ 6a
utrum post ieiunium debuit temptari ¶ Prima
dubitatio est quia quod non est dubia per temptationem
et per diabolum temptatur / nam cum dicat quod est triplex
temptatio ut dicit Iohannes in canonica sua
carnis per concupiscentiam / mundi per avaritiam
et diaboli per superbiam / sic christus non est temptatus
carne / ita non videtur quod debuit temptari
mundo vel diabolo / Ulterius temptatio sit
ut sumatur experientia de aliquo / Sed diabolus
sciebat eum esse dei filium / Unde dicit Luce
4 / quod exibant demonia a multis clamantia
quia tu es filius dei / et increpans
non sinebat ea loqui / quia sciebant eum
esse christum / Non igitur decens erat cum diabolo
temptare / et experiri an esset filius dei
si hoc ipse diabolus sciebat ¶ Ad quod possumus
dicere / quod conveniens fuit christum temptari.

sic et per mulierem temptat quem eam sine viro invenit.

non dicitur ut diabolus temptaret eum sed quia diabolus non temptare poterat christum nisi ipse christus permitteret.

ꝛ teptari a dyabolo / 2 post bap(tismum) teptari
.1. quod fuit conueniens / ut suum teptatorem
sua teptacione vinceret / sicut nostram mortem
sua morte superauit / s(ed) q(uod) Grego(rius) dicit et / ut nos
teptatos conforttaret / 2 cautos redderet / p(ropter) h(oc)
enim q(uod) ip(s)e qui erat deus 2 ho(mo) teptatus est
cautos fecit nos / ut quantacumque sanctitate
polleant. semp(er) tiueant teptaciones / dicit enim
hilarius / quod i(n) sanctificatis maxime dyab(o)li tep
grassant(es) i. crudeliter mo adunt. seuiunt. tamita graſſant(ur) / q(ui)a victoria e(st) ei magis
exoptanda de sancti(tate) / ut etiam quod de tri/umphato
de tribuere / dicit enim Aug(ustinus) / q(uod) x(ristu)s
dyab(olum) se teptandum p(re)buit / ut ad superandas
teptaciones eius victor fieret / non solum p(er)
adiutorium verum etiam p(er) ex(emplum) / Congruum tamen
.2. fuit / ip(su)m teptari a dya(bo)lo / non a carne / q(uia)
concupiscencia carnis. q(ue) teptacio carnis app(el)
latur / insurgit i(n) nobis ex pecco originali
tamen dicit Aug(ustinus) / q(uod) non nullum peccatum est q(uod)
caro concupiscit adversus sp(iritu)m / Sed a pecco
x(ristu)s fuit omnino immunis / io non est tep
tatus a carne s(ed) ab hoste p(er) sola exterior(es)
suggestiones q(ue) sine pecco est / si enim non co(n)
sentitur / Et quibus dyab(olus) sciuit x(ristu)m esse
dei filium / q(ui)a ut dicit Criso(stomus) dyab(olus) audiebat
q(uod) x(ristu)s natus erat i(n) mundo angelis
predicantibus / pastoribus referentibus / magis q(uo)q(ue)
dicentibus / 2 Ioh(ann)e bap(tis)ta ostendente / tamen tunc
veniss(et) p(ro) infirmitate carnis ignorabat
/ io cum vidit eum esurire / q(ui)a carnis hu/ma
ne condicionem infirma credebat / statim
accepit occasionem teptandi / vn(de) dicit hilari(us)
q(uod) teptator x(ristu)m dyab(olus) nunquam fuisset
aggressus / nisi esuricionis infirmitate
q(ue) est hominis / vidisset / p(ro)pter quod cum cognouisset et
eius morte p(ro)curauit / q(ui)a 2 p(er)sistebat
cum ex x(rist)o / non tamen sua morte se esse
dapnandum credidit / uel sua pda (?) expoli
andum / ut dicit Ambrosius / Et p(ro)pterea / post baptis(mum) tamen
teptari voluit / s(ed) Criso(stomus) quadrup(licem) rationem
¶ p(ri)mo ut ho(mo) discat q(uod) p(ost) baptismum
forcior est ad pugnandum q(uam) ante ¶ 2o ut
magnitudine donorum receptorum non
extollatur in superbiam ¶ 3o ut crediti

Capitulum

4o ut dia(bolu)s experiencia cognoscat q(uod) perfecte ab eo recessit.

sibi theauri signum accipiat ¶ Xo ut tenuia
in honore constitutum conspiciat / Alii dica(n)t
te non teptaret nisi i(n) maiori honore esse(n)t
te uideret ¶ Ad 3m est dicendum s(ecundum) Aug(ustinum) dia(bolus) non
equitate s(ed) iniusta potestate p(ro)prium erat vincendum
dicimus q(uod) ut quis iustum bellum habeat
precedendo tamen aliud quoque requirit(ur) p(ri)mo bel
lantis uel bellum p(re)cipientis auctas / ita q(uod) sit
p(er)sona publica s(ecundu)m Aug(ustinum) communis p(er)sona priua
ta que p(ro)pter auctoritate(m) illius q(ui) publ(ic)a potes/tate
fungitur accepit gladium gladio perib(it)
¶ 2o cau(s)a iusta equitatis q(ui)a tunc s(ecun)d(u)m Aug(ustinum) iuste
agitur uel ciuitas plectenda est p(ro) bellum
quod uel negligit corrigere q(uod) a suis inp(ro)be
factum est / uel negligit reddere quod p(er) iniuri
am ablatum est ¶ 3o bellancium p(ro)bitas / q(ui)a non
uoluntate ulciscendi / nec feritate rebellandi
nec libidine dominandi / nec parcitate depredandi
bellatores bellare debent ¶ Xo pacificacionis
communitas / q(ui)a p(er) bellum iuste bellatores se
ad bellandum p(re)parare p(ro)nt ¶ 5o hostium in
uncorum cupiditas / q(ui)a est contra sarracenos
et barbaras gentes vellentes nobiscum
quiete agere et una nobiscum non aufferre bellum
committere non debemus / ut notat quedam glo(sa)
23. q. 8. x(ristu)s quamuis iustum bellum assumpsit contra
dia(bo)l(u)m procedendo / q(ui)a cum esset caput totius
ecclesie. i(n) p(er)sona publica habebat bellum co(m)
mittendi auctoritatem / 2o habuit causam iuste equitate
q(ui)a dia(bolu)s iniuste humanum genus detinebat et in
iuste iniuria afficiebat ¶ 3o intencionis habuit
p(ro)bitatem / q(ui)a non libidine dominandi / uel parcitate
depredandi / nec feritate rebellandi / s(ed) sola in
tencione suos suos redimendi bellum commi
sit / Xo habuit pacificacionis communitatem / q(ui)a q(uo)d
alterca(n)tia suis fidelibus p(re)parauit bellandi dedit
5o habuit hostium uocandi cupiditatem / q(ui)a
demones semper fuerunt et sunt suis fidelibus
infesti / vn(de) p(ro)pter ista v. dicit Origenes / q(uod) dia
bolus non assumpsit x(ristu)s p(er) uiolenciam uel ne
cessitate s(ed) sciebat x(ristu)s diabolum ad teptacionem
et pugnam sicut adleta et pugil uocauit
humanum genus ¶ Ad 3m est dicendum sicut ex dictis
iam colligi potest / supra hunc locum / locus co(n)
ueniens pugne et teptacioni est desertum
p(ro)pter tria ¶ p(ri)mo p(ro)pter cautelam occulte.

insidiationis / dz namque locus pugne esse sic patens et manifestus / ut insidie ibi abscondi non possit. Secundo propter carentiam suadue hitationis et timoris / nam sub specie quorumque societatis homines tepidi efficiuntur in bello. Scribitur in castris et si quispiam insurgit contra unum duo resistunt ei / unde diabolus solitariam mulierem primam conatus est invenire / quia si cum viro fuisset iuncta / forte non fuisset temptata / quia magis homo cognoscit deceptionem quam mulier licet mulier fraudulentior sit mentis. Tertio propter carentiam delectationis / secundum Iohannem / nullus bonus miles cum uxore sua pergit ad bellum / unde in lege Moysi precipiebatur eo anno quo quis accipiebat uxorem ad bellum ne non cogeretur. Christus ergo volens locum congruum dare diabolo ad pugnandum et temptandum ipsum / ad desertum prexit / ne posset dubitare securum pugnare / et eum temptare cum confidentia occulte insidiationis / unde super textum. Precipiente duo angeli recesserunt tempore / ne diabolus presidium eorum timeret / nec ex confidentia suadue timoris / unde dicitur textus / quod tunc maxime diabolus instituit ad temptandum Christum / quando eum solitarium vidit / sicut primam mulierem temptavit cum sine viro inveniens / nec ex confidentia delectationis / in deserto namque non aliquid quo diabolus delectaretur. Secundo est dictum quod quod est dubium propter illud quod circumdictum dicitur Christum assumptum fuisse a diabolo in istam civitatem et constitutum fuisse supra pinnaculum templi / et quod tunc temptavit de inani gloria / quoniam tertia temptatio facta fuit in urbe supra templum non videtur quod omnis illa temptatio Christi fuit facta in deserto / volentes aliqui solvere textum circumdicentes / ductus est Ihesus in desertum · a spiritu · ut temptaretur a diabolo / itaque omnis temptatio Christi facta sit in deserto / dicunt Christum non fuisse assumptum a diabolo in istam civitatem / et constitutum supra pinnaculum templi corporaliter / sed solum secundum ymaginariam visionem / potissime quia supra pinnaculum templi corporaliter stare non potuisset quin a balistis infectus fuisset / sed quia omnes ille temptationes diaboli fuerunt corporales et corporaliter cum Christo loquebatur / melius est dicere quod corporeis sensibus omnis temptatio sit completa. Sed quod glossa dicit / non est necessarium dicere secundum textum quod omnis temptatio illa Christi fuit in deserto completa sufficit quod in deserto fuit inchoata / quod non dicitur stare non potuisse supra pinnaculum templi quod non fuisset visus / dicitur est super textum quod sicut diabolus assumebat Christum ut videretur sic Christus ipso diabolo ignorante faciebat invisibilem ut a nullo homine videretur. Quarto est dictum quod similiter quod est dubium propter illud quod scribitur Luce 4 ubi dicitur quod consummata omni temptatione Christi diabolus recessit ab eo usque ad tempus / Si igitur diabolus ad tempus recessit ab eo / videtur quod iterum temptavit ipsum et quod etiam temptavit ipsum cum aliis temptationibus quam temptavit cum illis tribus de quibus facit mentionem Matheus · aliter Lucas non dixisset completa omni temptatione. Ad quod videtur Ambrosius / quod circumdictum non dixisset omnem temptationem consummatam fuisse nisi in illis premissis tribus esset omnis materia delictorum / quia causa omnium temptationum sunt oblectamenta spes glorie / et aviditas potentie / non tamen est inconveniens dicere Christum a diabolo fuisse temptatum / et cum illa manifestam temptationem statim post ieiunium / et post illa temptationem cum quibus / quia super illo verbo Mathei primo erat Christus in deserto xl diebus et xl noctibus et temptabatur a Sathana dicit glossa Bede / quod totum tempus nostrum complectitur prenoctes ad usitatum / et dies prosperitatem / Ideo toto illo tempore quo Christus fuit in deserto temptatus est a diabolo / et in quibusdam aliis impugnationibus et temptationibus occultis illo tempore interius Christus a diabolo temptatus est / antequam temptaretur illa temptatione manifesta et visibili de qua facit Matheus mentionem / quam primo non diabolus temptavit eum / quia ut dicit glossa super illo verbo Luce 4 recessit ab eo diabolus usque ad tempus / de voluptate temptavit diabolus Christum in deserto / et recessit nunc ab eo usque ad tempus crucis / in quo erat eum detrusurus temptaturus. Quinto est dictum quod propter tria congruum fuit Christum precedere ieiunium temptationi. Primo propter nostram instructionem / nam per hoc instruimur ut discamus quod bonum est ieiunium et qualiter scutum est adversus diabolum / et quod post baptismum non oportet lascivire sed ieiunio credere / Christus ieiunavit non ieiunio eo indigens / sed nos instruens. Advincendas in · dicit temptationes primum genus armorum est ieiunium / unde apostolus 2 ad Corinthios 6 / ieiunio et castitate decet nos armari contra temptationes diaboli. Tertio propter prebenda diabolo ad temptandum occasionem

et ut ṡcd aiacho nostre ieiunii ponet mensura · xl · d · et xl · noctes ieiunavit

continuat ieiunium cum arma iustitie · et statim post ieiunium ponit castitatem · que per ieiunium conservatur · Ieiunio ergo decet

Cohor enim quod Xpus .xl. diebus et .xl. noctibus ieiunauit dyabolus non habuit occasionem Xpum temptare quia tanto tempore ieiunare super vires hominis erat / sed postquam humana natura sibi ipsi relicta esuriente / data est statim occasio dyabolo ut temptaret eum de gula / qui dixit Si filius dei es / dic ut lapides isti panes fiant / et licet homo non debet dare occasionem dyabolo ut temptet eum exemplo sui / peccatis se immiscendo et viciis appropinquando / ymo isto modo occasionem dare dyabolo ad temptandum homo debet fugere iuxta illud Genesis xix Ne steteris in omni regione circa Sodomam / occasionem tamen dare dyabolo ut temptet eum exemplo Xpi ipsius dyabolo licitum est et appetendum a quolibet sancto viro. Nam omnes sancti viri bona et virtuosa opera facientes dant occasionem dyabolo ut temptet eos / Et quod dictum est per Hilarium magnificatis maxime dyaboli temptamenta grassantur / Unde dicit Crisostomus quod non solum Xpus ducitur a spiritu ut temptaretur a dyabolo / sed et omnes sancti viri spiritu sanctificantes / quia non sunt contenti stare ociosi / sed spiritus sanctus urget eos aliquid magnum opus apprehendere / Racio quare per magnam penitentiam. Nam secundum Augustinum ieiunium Xpi congruit vniuersitati doctorum qui statim post ieiunium est temptatus et hoste superato ascendit in montem ad docendum. Ieiunium non conuenit vniuersitati auditorum / et discipulis Moysi qui postmodum meruit legem diuinam accipere / Et postmodum Si ieiunium Helie conuenit vniuersitati omnium populorum et ...atorum / quia propterea peruenit ad montem Dei Oreb.

Lectio secunda

Et accedens temptator dixit ei Si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant / Qui respondens dixit ei Scriptum est Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore dei / Exposita Xpi adpugnandum preparacione ipse ista ut est diaboli enim agebat ipsius dyaboli ad Xpum temptandum occasionem / Unde Crisostomus continuans hanc partem ad precedentem dicit quod videns dyabolus per .xl. dies Xpum ieiunantem desperauit / Non erat enim hominis tanto tempore ieiunare / propterea quod sicut videbatur sibi eum temptare si non esset homo / sed postquam eum esurientem sensit / iterum cepit sperare / et in illis modis quibus primum hominem strauit eciam modis Xpum vincere conatus est / Nam primum hominem de gula primo temptauit / cum cibum ligni vetiti ad comedendum suasit / 2° de vana gloria

cum dixit Eritis sicut dii / 3° de auaricia cum dixit Scientes bonum et malum / Sic et Xpum primo de gula cum dixit Si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant / 2° de vana gloria cum ait Si filius dei es mitte te deorsum / 3° de auaricia cum adiecit Hec omnia tibi dabo / Unde Gregorius cepit velle Xpum vincere vnde vicit primum hominem scilicet per gulam / Beda Eo dubitabat dyabolus dei filium esse venturum / sed quod carnem infirmam debet assumere itaque sitiret et esuriret sicut homo non putabat / ideo sic incepit Si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant / ut si Xpus hoc faceret quod lapides commutaret in panes / virtute eius perterritus ... aguosceret / et oblectamento vel delectacione cibi pacaciam esurienti posset illudere / sed Beda ex duobus contrariis dyabolus tenebatur ligatus / quia si ad imperium eius lapides potuerunt panes fieri / frustra temptabat qui erat tante potestatis / si autem hoc non potuit facere / frustra eum filium dei suspicabat / Beda ut quod dicit Leo papa / Aduersarium nostrum Xpus testimonio legis ... non potestate virtutis voluit vincere / ut hoc ipso plus hominem honoraret / et aduersarium plus puniret / cum hostis humani generis non quasi a deo / sed quasi ab homine vincetur / Qui respondens Xpus dixit ei Scriptum est in Deuteronomio Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Ecce igitur quod secundum Euangelium Xpus temptatus a dyabolo testimonio legis induit et qui temptatorem suum mergere in abissum poterit / sua potencia non ondit / sic nobis exemplum prebuit / ut quociens a prauis hominibus aliquid patimur ad doctrinam excitemur potius quam ad vindictam

Sed hic possunt esse sex dubitaciones. Prima utrum dyabolus per ieiunium .xl. dierum potuit suspicari Xpum esse filium dei / 2° utrum per vicium gule primus homo de paradiso fuit expulsus / 3° utrum vicium gule sit peccatum mortale / 4° utrum plus vicium sit vicium capitale / 5° utrum pluribus modis contingat per gulam peccare / 6° utrum sine peccato unus homo possit uti delicacioribus cibis quam alius / Ad primum dicendum quod quamuis hoc est dubia peccato / Et constat secundum Crisostomum quod Moyses et Helias ieiunauerunt .xl. diebus / et tamen illi primum duo homines puri erant / ut ex toto ieiunio dyabolus aliquem illorum duorum suspicatus est esse deum / ut aliquem temptauit

volens ppt illud ieiunium xl dierum xpm an
esset deus vel homo Ad hoc vide textum q illi
duo ieiunantes esuriebat et sitiebat ita
q in illis xl diebus quibus ieiunauerunt esuriem et fa
mem patiebantur Sed xpus in xl diebus et xl
noctibus ieiunauit non esuriuit ita quod sed postea ieiunium
cepit esurire vnde diabolus bene potuit suspicari
xpm deum esse non aut moysen vel helia
quia esurire et non manducare humane est
pacie q conueniebat moysi et helie Sed xl
diebus et xl noctibus non manducare et non
esurire diuine est potencie q conueniebat
xpo Quare ergo diabolus temptabat xpm ex quo
bene potuit scire per ieiunium tale ipm esse filium
dei Ad hoc filii vide textum d q sicut dicit an
aduentum xpi omnes homines excecabat si
qui xpm temptauit visibiliter adeo fuit ex
cecatus nam bene fuit vt ait excecatus qui
eum post xl dies esuriente sensit et cognouit
ex quo suspicatus est eum non esse dei filium
quia filius dei esurire non potest et tamen per xl di
es et noctes non esuriente non intellexit deum
esse ex quo in ipm temptabat de gula.
non cognouit q prius non esurire xl diebus et xl
noctibus diuinitas potencie erat ostendebatur
et quia non cognouit vt dicit textus q fortasse
tu ad illa que infima sunt potest descendere infir
mus tamen ad illa que fortia sunt descendere
non potest magis ergo demon ex eo q post dies
non esuriuit intelligere debuit q esset deus
quam post tot dies esuriuit intellexit q esset homo
quia maior bene facere potest q facit minor sed minor
non potest facere quod facit maior excecatus ergo
fuit propter quod sicut ipse alios excecabat
Ad 3m est dicendum q controuersia auctoritatum facit
dubium in questione nam textus dicit q incontinen
cia uentris expulit hominem de paradiso di
luuium quod fuit tempore noe ipsa fecit iuxta
illud quod scribitur gen 16 hec fuit iniquitas so
dome sororis tue saturitas panis habundancia
superbia et ocium Ambrosius in quodam sermone
de ieiunio et 37 distinctione superans gula
suadet xpus ieiunare docuit gula de paradi
so expulit abstinencia ad paradisum reuocat
cenante auctoritas tamen sacri canonis etc
x. 10. expresse dicit q inicium omnis peccati est
superbia et studiis ille thobias consulunt
filio suo d. superbia nunquam in tuo sensu do
minari permittas quia ex ipsa sumpsit inicium om
nia perdicio Ad q possumus dicere q primum
peccatum expulsionis primi hominis de paradiso
quantum ad dei precepti transgressionem fuit sup
bia ... diabolus incepit cum precepit vobis
deus ne comederetis de omni ligno paradisi et
illa videte ne forte moriamini Statim ille ob
iecit nequaquam moriemini sed quacumque hora
comederitis aperientur oculi vestri et eritis sicut dii
promisit igitur diabolus sibi deorum sciam qua illa
appetendo inordinate et contra dei preceptum
elacionem mentis incurrit quod ad superbiam
pertinet vnde dicit augustinus q mulier elata superbia
persuasioni serpentis obediens precepta dei con
tempsit sed primum peccatum expulsionis primi hominis
de paradiso quantum ad ipsius transgressionis exe
cucionem fuit peccatum gule quia statim in singe
te in mulierem illa elacione et illo appetitu vi
dens lignum q esset bonum ad vescendum pulcrius
oculis aspectuque delectabile accepit et come
dit ex qua comestione subsecuta est pena
expulsionis de paradiso et sic suo modo omnia
supradicta vera sunt Sed si primus parentibus fuis
set voluntas et concupiscencia comedendi de
illo ligno non fuit peccatum in se quia sine omni
peccato potuissent comedere si deus non prohibuisset
sed prohibicio diuina non fuit de voluntate et con
cupiscencia sed solum de execucione non enim deus dixit
quacumque hora volueritis et concupiscetis co
medere sed quacumque hora comederetis morte
moriemini vnde non potuit concupiscere et
velle comedere de ligno illo voluntate et con
cupiscencia que esset contra dei prohibicionem nisi
actualiter et experimentaliter comedisset quia pro
hibicio vt dictum est non fuit facta de concu
piscencia sed de execucione propter quod quantum
cumque voluisset et concupiscencia habuis
set comedere si non experimentaliter come
disset penam non incurrisset Concludit ergo in
execucione transgressionis precepti diuini
vicium gule ipsa tamen execucione est transgressionis
vel fuit superbia vel inobedi
encia materialiter quidem inobediencia
formaliter uero superbia Ad 3m est dicendum
q vicium gule consuetudinem non potest esse peccatum

mortale. Illud namque est peccatum mortale ex sua
natura quod contrariatur caritati in qua consistit
vita anime spiritualis sicut blasphemia contraria
caritati dei et homicidium contrarium caritati
proximi. Gula autem que versatur circa delectationes
et superfluitates cibi non contrariatur dilectioni dei nec di
lectioni proximi quia delectatio vel superfluitas cibi
secundum se non contrariatur alicui istorum. Verum quia sen
sibilis delectatio regulanda et ordinanda est per racionem
ideo si talis delectatio et superfluitas ciborum circa quam
versatur gula sit inordinata et non regulata
per racionem sic est peccatum quia ut dicit dyonisius de divi
nis nominibus totum malum anime est a regula
racionis distendere vel discedere. Vel igitur talis inor
dinatio delectationis superfluitatis ciborum est tanta
quod tollit ipsum ultimum finem et ipsum deum ita quod
homo ita ardenter adheret delectationibus ciborum
ponendo ibi finem suum quod non curet agere contra
dei precepta in quorum persona dicit apostolus quorum
deus venter est et tunc vicium gule est peccatum
mortale. Si vero non sit tanta quod tollat ulti
mum finem sed sit quedam inordinatio circa illa que
sunt ad finem tunc est peccatum veniale. Unde augustinus
cum peccatis venialibus ponit peccatum gule in libro
de igne purgatorio. Ad tertium dicendum quod
secundum Gregorium xxxi moralium Superbia est regina
omnium viciorum que cor captum quasi convulsa reddi
te vii principalia vicia oriuntur tamquam prime
soboles eius. Ad quorum debellationem et destructionem
dei filius septiformi gratia spiritus sancti armatus
venit. Ista autem vicia sic possumus distinguere
ut dicamus quod omnia peccata in iii procedunt ex hoc
quod inordinate concupiscitur bonum vel ex hoc
quod inordinate vitatur malum. Primo igitur modo
si inordinate concupiscitur bonum contra regulam
racionis sumuntur v vicia principalia quia
si inordinate concupiscitur bonum honorabile
sumitur inanis gloria. Si vero inordinate con
cupiscitur bonum utile sumitur avaricia. Si autem
inordinate appetitur bonum delectabile in cibis
ad nutricionem sumitur gula. Si vero inordinate
concupiscitur delectabile ad generacionem sumitur luxu
ria. Ex hoc inordinata igitur concupiscentia bo
ni accipiuntur ista v capitalia vicia. Sed si in
ordinate vitatur malum tribus modis esse potest
quia quoddam est malum quod facit in nobis cor

poralis quietis privationem, quoddam vero facit in no
bis utilitatis et perpensionis, et quoddam im
boni diminucionem. Et ergo inordinate et contra
regulam racionis vitatur primum malum sumitur
tristicia vel accidia. Nam accidia non est
aliud quam tristicia de aliquo spirituali bono
ut propter illud privamur aliqua quiete corporali
sicut tristatur quis quando vadere ad ecclesiam vel surgere
ad matutinum vel ieiunare quia per hoc privatur
corporali quiete. Si vero inordinate vitatur
secundum malum sumitur ira, que non est aliud
quam appetitus vindicte de perpensione illa
ta. Sed inordinate si vitatur tertium malum sic
sumitur invidia, que est tristicia de bono
alienorum non simpliciter sed in quantum homo
opinatur quod sit diminutivum boni proprii. Et cum
la igitur est vicium capitale quia multa alia a
comitatur, que ideo dicuntur omnia predicta capi
talia vicia quia multa alia consistunt oriuntur
respectu quorum habent hic principalitatem sicut
caput respectu membrorum. Ad iiii dicendum quod
secundum Gregorium xxx moralium et ponitur de con
secratione distinctione v. vicium gule v mo
dis temptat nos. Aliquando indigentie tempora pre
venit. Aliquando vero cibos lautiores querit. Aliquando
autem que sumenda sunt preparari accuratius
appetit. Aliquando vero in ipsa quantitate sumendi
mensuram refectionis excedit. Aliquando autem ipso
estu desiderii immensi aliquis peccat. Et vero quinque
modis secundum Gregorium possumus peccare per vicium
gule. Primo in tempore et hora preveniendo horam
naturales actiones periodum id est tempus determina
tum. Et igitur aliquis prevenit horam in comedendo
vel quod comedat horis quibus non debet offendi
tur quia hoc ex gulositate procedit et offen
ditur corpus quia ante digestionem primi cibi sumit
alium cibum et ponitur indigestum super indi
gestum. Secundo in ciborum preciositate et nobilita
te, si enim homo querat cibaria nimis preciosa et
nimis delicata non convenientia sue con
dicioni et suo statui non potest procedere nisi
ex aliqua intemperantia et gulositate. Tertio
in ciborum preparatione. Multi enim tot preparatos et di
versificatos inveniunt in cibariis quia nunc
cum piperato nunc cum salsa nunc cum firsa
nunc lixa nunc assata quod quasi videtur totum studium
eorum versari circa comestionem tales enim vivunt
magis ut comedant quam comedant ut vivant.

¶ Tercio in maiorum multiplicatione / nisi non cibus sumptus
sit proporcionatus calori naturali / ut quod calor naturalis
semper habeat dominium super cibum receptum of-
fenditur enim natura / et leditur corpus / unde multi
fercula intentes uel ultra mensuram et quan-
titate debitam de cibo recipientes ut pluri-
bus sunt podagrici / et alias egritudines incurrunt
¶ Quarto in ardenti et feruenti susceptione / si non cibus
accipiatur cum magno ardore et feruore statim
deglutitur / et non masticatur / et cibus non bene
masticatus nunquam bene digeritur / propter quod cibus
ardentius sumptus nocet / nec corpora inordinata
te inordinata sumendi / et leditur corpus ex
eius integritate / quia non tritus non masticatus prece-
tes secundum ordinationem nature. ¶ Ad quartum est dicendum
quod augustinus in libro de doctrina christiana hanc du-
bitacionem mouet / et ponitur in decretis xxi dis-
tinctione / qua sic determinat / uolens quod usus
quorumcumque ciborum non est in culpa sed libi-
do uel auiditas sumendi / propter quod si quis sap-
piens sit aliquo modo et precio delicato et
precioso cibo utitur / et insipiens cum culpa
in uilissimum cibum inardescat / ymmo quia sapi-
entes et certi uiri spiritualis doctrina petri apostoli
dent esse parati reddere rationem omni poscenti / de
ea que est in nobis fide / decet eos eligere
cibos qui minus impediunt studium et gra-
uant / et minus impediunt usum rationis / sicut
sunt cibaria delicata / et bene nutrientia
unde dicit ibi augustinus / quod melius est more domini u-
ti pisce / quam more esau nepotis / abhelie uel
lenticula / uel ordeo more iumentorum / quia non
bestie sunt magis continentes quam homines /
quia uilioribus cibis utuntur / et hoc ergo intelli-
gendum est secundum statum et condicionem personarum
quia ut ibi dicitur auctore augustino diuites cogendi
non sunt uesci pauperum cibis / sed utantur
ipsi delicatis et preciosis / et inlia dent pau-
peribus / secundum consuetudinem fragilitatis eorum / et
doleant quod aliter sustentari non possunt / unde id
augustinus in libro de igne purgatorio inter peccata
uenialia ponit cum quis delicata et precio-
sa cibaria largitur pauperibus lo 3 Leccio iii

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam
ciuitatem et statuit eum supra pinna-
culum templi et dixit ei Si filius dei
es mitte te deorsum Scriptum est enim quia
angelis suis mandauit de te et in manibus
tollent te ne forte offendas ad lapi-
dem pedem tuum Ait illi Ihesus rursum
Non temptabis dominum deum tuum / Exposita igitur
diaboli ad temptandum christum accessione / in parte
ista euuangelista ponit eius confutationem / Ita
prima temptatione diaboli sic fuit confusus ut
quod nil certum potuit scire / an christus deus esset
uel homo / et ideo secundum crisostomum assumpsit eum ad
aliam temptationem dicens / aput se / qui fame
non uincitur / et si non est filius dei / tamen sanctus
homo est / quia etiam sancti homines fame non uin-
cuntur / sed postquam omnem necessitatem carnis uice-
rint / per uanam gloriam cadunt / propter quod diabolus postea
de uana gloria temptare cepit / Et quamuis secundum
lucam hec temptatio fuit ultima / quia prima fuit
in deserto de gula / secunda de auaricia in monte
excelso ostendens regna / ultima de uana gloria in ierusalem
super pinnaculum templi / quod sic potuit esse quod
tamen ad ordinem temptationum / secundum tamen matheus qui
narrat temptationes factas esse eo ordine quo
facte sunt ad primum hominem / ista temptatio fuit de
uana gloria secunda / Augustinus tamen dicit in de consensu
euuangelistarum / quod incertum est que fuit prima / et que
secunda / ex quo tamen constat de hiis tribus christum
fuisse temptatum / quo tamen ordine temptatus sit
ignorare nil deperit ueritati / Dicit ergo euuangelista
quod tunc scilicet recepta confusione de prima temp-
tatione / assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem.
Ista assumptio secundum Ieronimum corporalis fuit
uel manibus ducendo / uel in brachiis portando /
quia uerisimile est secundum glossam diabolum christo apparuisse
in forma hominis / non quidem quod ex tunc assumptio
proueniret corporis in liberalitate / uel debilitate
sed ex diaboli superbia / quam christi uoluntate qua
sponte se permittebat sic duci et sic temptari
necessitatem putabat / In sanctam igitur ciuitatem assumpsit
eum .i. in ierusalem / que ciuitas sancta dicebatur secundum
Rabanum / quia ibi erat templum dei / et sancta sancto-
rum et cultus unius dei secundum legem moysi / Et
statuit eum / uel corporaliter ponendo / uel sibi per-
suadendo ut staret super pinnaculum templi
Pinnaculum non est hic suprema pars eminens
dorso piscis / sed suprema pars muri templi
in qua ponebatur sedes doctorum exponen-
tium legem pinnaculum templi notabatur / Ita
secundum remigium / templum non habebat culmine
erectum / sed erat more domus sed planum et erat
ibi tria tabulata et in quolibet tabulato
erant sedes doctorum / In illo ergo loco illi

gendu est / q dia stituit xpm. unde
aliquis casus ul aliquod peripiciu
esse potat / io dixit ei / si filius dei es
mitte te deorsu / In omnibus n. temptacoib
sedm Jom diab uet hc ubo / si filius dei
es / q istud scie cupiebat / utru esset di
filius / an non / Istud aut sedm aug
ad vana glam ptinebat / q tu ire de
orsu non possit nisi pacere volando
et hc non esset alicui utile / no potat
esse / nisi ppt huana laude / Et q an
malus trasfiguat se sepe i angelm luc
testioni scriptue accepit dia. d. / Scriptum
est / mps / q anglis suis deus madauit
dete et i manib tollent te ne for. of ad
lapide tuu / Sedm n. amb. / non semp
ponenti ul adducenti testioma scrip
turaru credendu est / q dia et mebra
eius heretici vz / testioma sacre scriptue
adducut / et quoq ponut / no ut do
ceat / s ut fallat / et sic dia fallere inte
debat / q no ad vin intellcu pphe hat
auctoritate inducebat / Nam sedm Jeron
illa pphia no de xpo s de quolibet sancto
vid intelligenda est / ita q est thes scrip
Anglis i. admistratoribus spiritib deus
madauit dete i de quolibet bono hoc
q i manib i. i auxiliis suis tollat
en / et custodiat ne offendat pede
i. affectu mentis / ad lapide. i. ad lege
scriptam in lapideis tabul / vel ne ca
intelligendo / Un sedm Jom falsus
descriptus dia sagittas vers . scriptar
t. clipeo frangit / dicens ille / Scrip
tu de utro. vi. / Non temptabis dnm deu
tuu / Non em dixit / non temptabis me
dnm / ne seipm sibi manifestaret
sedm cris / s dnm deu tuu / quod pt
dice quilibet bonus homo cu tempta. cedia
Nam sedm aug temptare dnm deu
est / cu adest humanu auxiliu / que
dum Cuma g xpus pprus pedib po
terat descendere deorsu / dm temptasset / se
deorsu peripitando / Sz hic pnt
esse quinq dubitaciones / Prima vero sunt
temptacio manus gle / Si filius dei es

mitte te deorsum / Scda utru manus gla
sit filia supbie / Tercia utru semp sit pctm
mortale / Quarta utru sit vicium capitale / Quinta
utru instis vir magis heat locu qua
pctm gule ul luxurie / Ad prima est
dicendum / q ex duob cris stotes pbat temptacom
illam ptine ad vana glam / Primo ex
ubo quod dia dixit / Secundo ex testiono
quod adduxit / Dixit aut dia / Si filius dei
es mit. te. de. / ppt quod ubu s cris
dia no potat cognosce / si xps esset filius
dei ul non / q volac pacere non ppe est
opus dei / q ulli utile est / Si g aliquis
volaret pnotatur suggestione ul per
suasione aliaru ppt ostensiom et glam hc
faciat / et est potas ex dia q ex deo / q si
homi sapienti sufficit q est et no appa
re quod no est / quanto magis dei filius no
ondere se q no est inutili de quo ultus
pt tm cognosce quantus est aput se / Se
cundo cris / q si xpus fecisset quod dia pfua
sit volando pacere et ondendo se / quod
no erat alicui utile / n ad fine debitum
ordinatu ad sola ostentacom et glam
spetasset / sicut hc appet ex testiono quod
adduxit vetro duxit ei dia testionium
scriptue dicens / Anglis su. ma. dete / Ita q
ipse volebat / ut ipse sumeret ptectionis / i.
ptectionis anglorum uterer / q tm ipse no
indiget / q ipse magis anglos ptat qm
anglorum manib ptet / Et si manibus
anglorum ptat / hoc no est ppt indige
ciam / ut ad lapide no offendat pede
s magis ppt sue gle excellencia et testi
monium / Aliud descriptum tacuit qm dicit
Sup aspide et basilisku ambulabis / et
conculc. le. et dra / quod ppe in psona xpi
tacuit / sup astucia dia dictu est / et sic
volebat inducere xpm ad suadu testio
nium scriptue / q no debebat et quo non
indigebat / n deo scriptu erat / et ad no
suadu testadm scriptue quod deo erat
scriptu et dcm q non nisi ad vana glam
ptinet onde quod non dz et no onde
quod dz. / Ad scdm est dicendum / sedm Greg
31 moraliu prima soboles supbie e
inanis gla / usat n. supra ceta ppiam excel.

^ dixit illi rursum no
motus no indignatus
s cu nulla modestia
septiarum rudit. Scrip.
Erat breuis et effi
cax rnsio. q. d. Sug
geris incipit ut tem
tem deu tu ppris
possim descende pe
dibus. io no acquiesco.
q scriptu e. No tem.

lenciam z honorem Dicit z inanis gl(ori)a circa
honorem z excellenciam p(ro)priam a(cci)pit(ur) / differt
tamen inanis gl(ori)a a sup(er)bia / q(ui)a appetenti inanis
gl(ori)am non sufficit honor z excellencia circa q(uam)
versatur / nisi habeat talia cum q(ua)dam noticia
z manifestacione alior(um) / q(ui)a hec est gl(ori)a s(e)c(un)d(u)m ambr(osium)
clara cum laude noticia / vn(de) tales intendunt
fabulam deponere Sup(er)bia vero solum non est in
t(em)p(or)ib(us) gl(ori)andi Dicitur ergo p(ri)mus est appetere ho
norem z excellenciam i(n) se q(uam) appetere talia
cum noticia i(n) conspectu alior(um) / ita sup(er)bia est
mater gl(ori)a p(ri)or / z dicitur inanis gl(ori)a sobo
les z filia p(ri)ma sup(er)bie / q(ui)a omnia q(ue) sup(er)bie
conveniunt conveniunt inani gl(ori)e / sicut
omnia q(ue) conveniunt matri conveniunt filie /
q(ue) conveniunt a(n)i(m)ali conveniunt homini / Sup(er)
bie aut(em) s(e)c(un)d(u)m Gregorium conveniunt iiij(or) / P(ri)mo q(ui)a
sup(er)bi bonum vel donum quod h(abe)nt / a se
ip(s)is h(abe)re existimant / Aut si datum a deo
credunt / accepisse se p(ro)p(ter) p(ro)p(ri)a merita putant /
aut etiam iactant se h(abe)re quod non habent
ut solum ceteris despectis singulariter vid(e)
ri appetunt / omnia ista conveniunt inani
glorie / nisi q(uod) appetitum inanis glorie
volunt h(abe)re in laude z noticia homin(um)
q(ui)a cupiunt de honore z excellencia vel de
donis receptis laudari z commendari ab ho
minibus / vn(de) s(e)c(un)d(u)m aug(ustinum) ob adulatores
vendunt oleum / z ob appetitum inanis
gl(ori)e emunt oleum / z assilant illi fatuis
virginibus / q(ue) i(n) vasis oleum non acceperunt / Et
io mito i(n) fine s(e)c(u)li du(m) ibunt emere ab
adulatoribus a quibus antea emere co(n)sue
verunt claudetur ianua z dicetur eis Nescio
vos / q(ui)a p(ro)p(ter) laudem z gl(ori)am ho(min)um non p(ro)p(ter) divinam
gl(ori)am vel p(ro)p(ter) meritorie sue bona opera fecerunt
Est ergo inanis gl(ori)a filia z soboles sup(er)bie
z mala est mater z peior filia / Ad
tercium est d(icendum) / q(uod) tribus modis inanis gl(ori)a
p(otes)t considerari p(ri)mo ex p(ar)te eius de quo q(ui)s
cupit laudari z de quo aliq(ui)s i(n) conspectu
alior(um) vellet gl(ori)am / Sec(undo) ex p(ar)te testi(m)o
nij illor(um) a quibus vellet laudari / Tercio
ex p(ar)te eius vel t(em)p(or)ib(us) gl(ori)anti / z istis
tribus modis inanis gl(ori)a p(otes)t esse mortale
peccatum / P(ri)mo si aliquis vellet gl(ori)am de aliq(u)o
peccato vel de aliquo falso / cum illud de quo gl(ori)a(tur)
non habet / q(ui)a isto modo repugnat divine reveren
ciam mortaliter / sic(ut) manifeste pa(tet) dicit ap(osto)l(u)s .j. cor(inthios)
x(ti)o Quid habes quod non accepisti / z si ac
cepisti quid gloriaris q(uas)i non acceperis Tercio
mo(do) si aliquis testi(mon)ium homin(um) i(n) gl(ori)a z laude
p(re)ferret testimonio dei / z p(ro)pter eius s(e)c(u)l(um) vel
ut careret homin(um) testi(mon)io dimitteret agere
contra mandatum dei mortale esset peccatum / q(ui)a
repugnaret divine cari(ta)ti / In quor(um) p(er)sona dicitur Jo(hannis)
12 Dilexerunt magis gl(ori)am homin(um) q(uam) dei
Tercio mo(do) si quis omnia op(er)a q(ue) facit referret
i(n) gl(ori)am homin(um) tamq(uam) i(n) ultimum finem / z gl(ori)am ho(min)um
z de bono temporali p(re)ferret laudi z glorie dei
s(imp)l(ic)iter esset peccatum mortale / Sed si quis vellet
laudari de aliquo bono op(er)e ab ho(mini)b(u)s
non p(re)ferendo testi(m)o(nium) homin(um) testimonio divino
z p(ro)pter co(n)s(er)vare vel p(ro)p(ter) gl(ori)am homin(um) tamq(uam) p(ro)p(ter)
ultimum finem / q(ui)a isto mo(do) talis gl(ori)acio dato
q(uod) esset vana corp(or)e q(uod) esset p(ro)p(ter) homin(um) laudem
non repugnaret dei cari(ta)ti / vel dilectioni p(ro)x(imi)
non esset peccatum mortale s(ed) veniale Ad
x(tu)m est d(icendum) / q(uod) inanis gl(ori)a dicitur esse filia sup(er)bie
Ideo videtur ex(em)p(lu)m aliam q(uod) non esset vicium ca
pitale Secundum ergo est q(uod) sup(er)bia dicitur esse
regina radix z mater omnium vicior(um) / itaq(ue) p(ro)p(ter)ea
ip(s)a non est capitale vicium / s(ed) est mater omnium
capitalium viciorum / z radix ipsor(um) / z q(ui)a radix
non est ip(s)a arbor / Ideo inanis gl(ori)a et alia
sup(er)ius nominata dicuntur capitalia vicia / q(ui)a
ex ip(s)is tamq(uam) ex arboribus multi rami generant(ur)
z multa alia vicia oriuntur Possumus ergo dicere
q(uod) ex p(ro)p(ri)a inani gl(ori)a tamq(uam) ex p(ro)p(ri)a arbore ge
nerata ex sup(er)bia mater aliqui adiunctam
subior(um) / na(m) sup(er)bus se iactat z appetitu inanis
sup(er)bie se iactat se vel debita mensura
p(ro)p(ri)am excellenciam appetendo / Appetitu inanis
inanis gl(ori)e incitatur se p(ro)p(ri)am excellenciam
i(n) conspectu alior(um) manifestando / ille intendit
affectando / z iste exterius manifestando Sed
quis incitatur ad p(ro)p(ri)ores z supsticiores
honores q(ui)a cupiens laudari novor(um) dogma
tum videri esse inventor / q(uo)d p(er)tinet

ad ypocrisim velle videri et non esse vel composi-
cio quibus maxime adpertinaria [illegible]
volunt enim multi magis sapientiam scientia con-
formari ei quod velint ipsi sed ei conformare
ita sunt pertinaces in corde dicit. Septimo quibus in-
citatur ad contemptum divinorum quia secundum Augustinum sicut
amor dei ducit ad contemptum mundi. Octavo
[illegible] quibus additur inobediencia prelatorum
quia inanis glorie appetitum sicut et superbi non
volunt alium subesse. Nono [illegible] quibus ad
discordia proximorum quia appetitum inanis glorie
volentes ab aliis superari non concordant cum
aliis nec in dictis nec in factis. Sic igitur sunt spe-
cies inanis glorie secundum Gregorium 31 moralium iactancia
[illegible] presumpcio novorum pertinacia [illegible] dicto-
rum contemptus divinorum inobediencia prelatorum
et discordia proximorum sicut patebat de super-
ius que intitulatur de initio [illegible] primis
[illegible] inanis glorie vicium capitale est
quia ex ipsa multa alia vicia oriuntur. Sed
[illegible] est quod valde est querendum quo vicio
sancti viri [illegible] temptantur viriliter ut gula
vel luxuria quia talia vicia sunt homini magis
familiaria et diabolus per talia vicia facit in nobis
familiaria [illegible] tamen accipit [illegible] sua cor
ipsius [illegible] ab eis omnino [illegible] suggestio-
nem [illegible] adversus sponsum et si [illegible]
tamen concupiscit [illegible] instigante sathana et [illegible] impu-
git [illegible] instigante [illegible] dicit [illegible] quod
pugnant sanctos homines [illegible] dicit [illegible] quod
diabolus fideles et sanctos homines non nisi primum
[illegible] impugnare [illegible] non [illegible]
[illegible] quod [illegible] sathanas per talia vicia im-
pugnat. Sed si queratur quo vicio sancti viri ca-
dunt [illegible] cadunt vicio inanis glorie quia per
tale vicium diabolus temptat fortes [illegible]
fortes [illegible] quia in primo aggressu temptacionis ex quo
per talia vicia sanctos vincere non potest quod [illegible]
[illegible] passus fortis sed armatus [illegible]
quod valent sancti viri [illegible] non [illegible]
sed postquam [illegible] vicerunt [illegible]
diabolus instigante per laudem gloriam cadunt [illegible]
autem diabolus temptat per tale vicium quia ut dicit Hugo
super [illegible] Augustini [illegible] homo vigilat [illegible] diabolus
non timet quia ipse [illegible] capit [illegible]
[illegible] non timet quia ipse [illegible]

[illegible] capit. Si [illegible] non
timet quia ipse [illegible] non [illegible]. Sed si ho-
[illegible] et concordia [illegible] vehementer ipse
[illegible] quia illud videt homines [illegible]
in terra quod ipse in celo [illegible] contempsit.
[illegible] superbia vel inanis gloria est vicium
[illegible] quod diabolus de celo cecidit [illegible] de
ipso temptat sanctos homines [illegible] at quia
ut Augustinus dicit glorie [illegible] habet [illegible] glorie
appetitus laudis nullus sentit nisi ille qui
[illegible] bellum [illegible] facile est [illegible]
[illegible] si negatur difficile tamen est ipsam non
appetere si offertur [illegible] appetit [illegible]
quod Crisostomus dicit [illegible] locum ha-
beant in omnibus diabolus inanis gloria et in omnibus
[illegible] locum tenet.

Lectio quinta

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excel-
sum valde et ostendit ei omnia regna mundi
et gloriam eorum. Et ait illi hec omnia tibi dabo
si cadens adoraveris me. Tunc dixit ei Ihesus
vade sathana. Scriptum est enim dominum deum
tuum adorabis et illi soli servies. Tunc re-
liquit eum diabolus et ecce angeli accesserunt
et ministrabant ei. Tercia diabolus Christum temptat
[illegible] ut supra dicebatur
[illegible] superbia et presumpcio [illegible]
cum erat diabolus presumptio quod ex quo bis devic-
tus fuerat per Christum quod iterum presumebat temp-
tare eum [illegible] dicit Crisostomus quod [illegible] postquam [illegible]
ventris disrupat [illegible] gloria [illegible]
[illegible] iterum presumit diabolus ei [illegible]
[illegible] quod dicit [illegible] quod iterum
assumpsit eum diabolus. Ista autem assumpcio ut supra
dicebatur corporalis et voluntaria fuit ita quod
secundum Crisostomum Christus [illegible] ducebatur
diabolus [illegible] vade quo vis [illegible] me
[illegible] Assumpsit igitur eum in montem ex-
celsum valde. Et dicit valde secundum Crisostomum
quod diabolus qui circuit terram omnem et perambula-
bat [illegible] excelsiorem cognoscebat
ut inde [illegible] posset [illegible] quia quanto
mons est excelsior tanto [illegible] spacio [illegible]
terra videtur [illegible] omnia regna mundi
et gloriam eorum [illegible] ostendit non quod visu Christi
[illegible] secundum Rabanum ut aliquid Christo ignotum

sibi inclinaret, sed vanitate pompe humane
qua ipse diligebat sibi exposuit volens sua
suggestione xpm ad amorem eius trahere
(q. d. faciam te regem)
Unde dicit xpo hec verba hec omnia tibi dabo
si cadens adoraveris me. In quo miranda est
benignitas dyaboli presumpcio et superbia. Ille promittit
dare terrena regna, sed xpus fidelibus donat regna
celestia. Sed non est passus aplus eum temptare
videns eius superbiam, sed finem temptacioni imponens
dicit ei vade sathana. Sed cur non dixit re
tro (sicut) dixit petro ut subaudiat sequere
me. Quia specialem temptacionem invenit vade
retro, sed benignitatis fuit xpo vade retro i
remissus et recordare in quanta gloria conditus
fuisti et in quantam miseriam cecidisti. Ita tu
persuades ut adorem te sed econtrario tu de
bes me adorare quia scriptum est dominum deum tuum
adorabis et illi soli servies. Scribitur in hoc
deut. 6 deuteronomio licet qui idem sonat quia secunda
lex. Omnia testimonia xpus contra dyabolum accepit
ut sic legis peritiam ostenderet sicut dicit
Tunc dyabolus sic confusus (expulsus) reliquit eum et ecce
angeli accedentes (fuerunt et) ministrabant ei non propter necessitatem
impotencie sed propter honorem et reverenciam excel
lencie eius et dignitatis ut crisostomus dicit. Sed
hic possunt esse vi dubitaciones. Prima utrum propter
solam temptacionem avaricie dyabolus fuerit a xpo
repellendus. Secunda utrum avaricia sit peius
morbo. Tercia utrum in momento dyabolus potuerit
ostendere omnia regna mundi. Quarta utrum
dyabolus possit divicias dare cui placet.
Quinta utrum dyabolus sponte et voluntarie reliquerit
xpm. Sexta utrum angeli qui accesserunt
ministraverunt xpo in corporali refectione. Ad
primam quod dicendum est quod cum tribus temptacionibus probat
propter solam temptacionem avaricie xpm dyabolum
expulisse primo propter ydolatriam ad quam ipsa
avaricia inducit. Secundo propter dei filiacionem quam
avaricia hominem excludit. Nam super illo ad ephe
v. omnis fornicator aut avarus quod est
ydolorum servitus, dicit glosa quia nummus vel de
narius est deus avari et res quas deus
vult indigentibus ministrari sibi usurpat
et recondit. Inducit enim avaricia hominem

hoc dixit quia per cultum soli deo debitum sed usurpat dyabolus ideo est ydolatra vel ut in ydolis sibi seruitus exhibetur

ille princeps demonum lucifer quia primus hominem temptavit

ad ydolatriam quia ita credit ut avarus et cupidus
diligit pecuniam vel divicias vel quamcunque
aliam temporalem rem loquendo de cupiditate qualiter
ut ibi constituat suum finem et delectacionem et reverenciam
quam debent soli deo exhibere, exhibet creature
quod pertinet ad peccatum ydolatrie. Et quia hoc est
facere deo iniuriam honorem et amorem deo
debitum creature impendere. Ideo propter solam hanc
temptacionem meruit dyabolus a deo (xpo) repelli. Unde dicit
crisostomus quod cum xpus suscepisset a dyabolo passus tempta
cionis iniuriam dicentis sibi si filius dei es mitte
te deorsum non est xpus turbatus nec dyabolum increpavit.
Sed cum dei sibi usurpavit honorem dicens
hec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me exasperatus est
et repulit eum dicens vade sathana ut nos illius
discamus exemplo iniurias proprias magnanimiter
sustinere, sed dei iniurias nec ad usque auditum
sufferre quia propriam iniuriam patienter pati laudabile
est, dei autem iniuriam dissimulare nimis est impium.
Ordinem sic ostendit. Nam dyabolus primo temptavit xpm
de eo quod dei filii et spirituales viri appetunt
et desiderant scilicet de vana gloria ut quidem faciant
aliqua ad ostentacionem hominum. Sed tercio perduxit
temptacionem ad illud quod non filiorum dei neque
virorum spiritualium sed carnalium solum sunt divicias
et res temporales concupiscere usque ad contemptum
dei. Unde in primis duabus temptacionibus premisit
si filius dei es sed in tercia solum dixit hec omnia
tibi dabo si cadens adoraveris me quia ista tercia non videtur spiri
tualibus qui sunt dei filii per adopcionem convenire
non potest sicut duo prime. Propter istam ergo sathan fuit
repellendus quia xpus non solum erat dei filius
per adopcionem sicut viri spirituales sed et per naturam.
Ad secundam dicendum quod avaricia proprie sumpta dicit
inordinatam concupiscenciam pecunie et diviciarum
ut sic ysodorus avarus idem est quod eris avidus
vel quia quis habet inordinatam concupiscenciam pecunie
et diviciarum quantum ad ipsarum acquisicionem quia
tanta est aviditas quod res aliorum subripit
ut possit pecuniam et divicias undique
acquirere et sic avaricia est peius morbo
quia opponit et contrariatur illi precepto non
concupisces rem proximi tui non servum non ancil
lam non bovem non asinum nec omnia que illius
sunt. Concupiscencia namque concupiscencia completa
rem aliorum opponit dominice instruccioni caritati

et pertinet ad rapinam vel furtum. Secundo sicut rapi-
na vel furtum semper est peccatum mortale, sic avari-
tia, secundum Thomam, per quam homo inordinate concu-
piscit pecunias et divitias, quantum ad animi affe-
ctionem, et tunc si tanta talis dilectio quod dilectionem
talium preferat deo et non dimittet facere contra
dei precepta conservationem et acceptionem pecunie et
divitiarum quas ipse possidet, et quas sperat, sine
est peccatum mortale, quia isto modo avaritia opponitur
directe caritati, et tollit homini ultimum finem
et ipsum deum qui est vita anime. Si non non pre-
tanta quod homo propter talia ageret contra dei precepta
nec eorum dilectionem preferret dilectioni dei, tunc non
est peccatum mortale sed veniale. Tertia est dubium
quod cum sit triplex visio secundum Augustinum 12 super Genesim,
intellectualis, ymaginaria et corporalis, Origenes
vult quod mentaliter vel intellectualiter diabolus osten-
dit Christo qualiter regnaret in mundo. Aliquos regnat
per avaritiam, aliquos per luxuriam, aliquos
per superbiam, aliquos per aliud vicium, alios
per aliud, ita quod nomine regnorum mundi intelli-
guntur vicia et peccata quibus diabolus mundanos
homines regit, et quod oportuit dici quod opposi-
to modo diabolus Christo per que modum regnaret in
mundo dum sibi intellectualiter regna mundi
ostendisset. Theophilus non dicit quod ista ostensio
fuit ymaginaria, quia in ipsa fantasia Christi fecit
diabolus apparere similitudines omnia regna mundi et gloriam
et propria ipsius visione namque ymaginaria videt
quis similitudines non ipse res sed rerum similitudines
et ymagines. Sed Crisostomus dicit quod ista visio vel osten-
sio fuit corporalis quantum ad aptitudinem principalibus mundi,
ita quod diabolus ostendit Christo non ut videntur regna civitates
et castra et aurum et argentum per circuitum sed partes
principales in quibus unumquodque regnum vel ci-
vitas posita erat. Digito diabolus Christo demonstra-
bat nominatim quod regnum hoc erat et dignitates osten-
debat, et hoc videtur magis probabile quia non illa
temptatio corporalis erat, visio corporalis esse
debebat. Ad secundum est dubium quod diabolus duo pro-
misit Christo: primo regnum et principatum,
secundo gloriam eorum, ut aurum et argentum et alias
divitias, que sunt gloria regni et principatus,
et in utroque mentiebatur, quia regnum et principatum

non potest dare nec gloriam eorum, puta aurum et
argentum conferre potest. Circa quod nota quod in regnum
vel principatum duo possumus considerare:
primo ipsam potestatem dominandi et ordinationem eius
superioris ad inferiorem; secundo ipsius potestatis
acquisitionem et operationem. Quantum ad primum
omne regnum et omnis principatus datur a deo,
non a diabolo, quia ut dicit apostolus ad Romanos 13 omnis
potestas est a deo, et que a deo sunt ordinata sunt.
Sed concludit ibi quod qui potestati resistit dei
ordinationi resistit. Secundo quantum ad secundum,
scilicet acquisitio et operatio regni principatus et
potestatis est iniusta, non fallacia et tyrannice
usurpata, et quod ipsa potestate iuste et licite acqui-
sita utatur non abutatur, similiter est a deo. Sed
verum est quod iniusta acquisitio et operatio reg-
ni principatus vel usurpatio potestatis et abusus
eius est a diabolo. Unde Osee viij dicit de illis
qui usurpant et abutuntur dominiis et potestate:
Ipsi regnaverunt non ex me, principes extiterunt
et non cognovi eos. Similiter mentiebatur de secundo,
quia eodem modo aurum et argentum et omnes divitias
possumus dupliciter considerare: primo quantum ad eorum substantiam
et naturam, et sic diabolus non potest talia dare sed deus,
quia divina natura bona sunt valde bona, iuxta
illud Genesis primo: vidit deus cuncta que fecerat
et erant valde bona. Secundo quantum ad acquisitionem
et usum ipsorum. Et sic quidem aliqui acquirunt
aurum argentum et divitias alias iuste et
licite et iusto titulo possideant, ac iuste et
secundum dei precepta utantur, eis a deo sunt, quia
deus talia creavit ad usum hominis et ad
sustentationem nature eius. Sed si aliqui iniuste
acquirunt per furtum, rapinam, usuram vel
per ydolatriam, pacta et conventiones cum diabolo
faciendo, et male et contra dei precepta divi-
tiis bene vel male acquisitis utantur, tunc in-
iusta acquisitio et prava dispensatio non est
a deo sed a diabolo. Unde dicit Crisostomus super hunc passum
quod illa que per iniquitatem fiunt in mundo, puta per
furtum aut per iniuriam acquisitas divitias,
diabolus dat. Ita quod diabolus quibus vult divi-
tias dare non potest, sed illis qui volunt ab
ipso recipere per furtum, per rapinam, per ydolatriam
et alia peccata dare potest. Ad quintum

est dd'm / quia hanc dubitacionem Crisostomus determinat
super hunc locum dicens / quod racionabiliter intelli-
gi potest / quod dyabolus non voluntarie nec quasi
obediens precepto Christi recessit / sed diuinitas
eius et spiritus sanctus qui erat in eo expulit
dyabolum et violenter repulit ipsum / Quod ut
ait fecit ad nostram magnam consolacionem /
quia ex hoc intelligere possumus / quod non tantum
dyabolus temptat homines quantum vult / sed quantum
Christus ei permittit / Unde si paulisper permittit
quo temptare / tamen repellit eum statim propter
nostram infirmitatem / Iuxta illud apostoli / fide-
lis deus / qui non permittit nos temptari
super illud quod potestis / sed faciet cum tempta-
cione prouentum ut possitis sustinere / Si igitur dyabolus
confusus fuit et verecundiam passus ex temp-
tacione Christi et inuitus recessit / possumus in-
telligere / quod quantumcumque timeat et verecundiam pa-
ciatur propter eos viros qui eos temptat et ipsi
non consenciunt ei / Adhuc tanta est eius su-
perbia / quod voluntarie non recedit ab eis / sed
per bonos angelos repellitur recedere propter ter-
rorem humane nature / ¶ Ad scripta est dd'm
quod secundum Crisostomum sicut dictum non est / ecce angeli
descendentes ministrabant ei / sed accesserunt / quia
prius erant in terris ad ministerium Christi / sed tunc
quando dyabolus Christum temptare voluit penitus
duo angeli recesserunt / ut locus dyabolo
daretur ad ipsum Christum temptandum / ne forte
dyabolus videns bonos angelos circa eum existen-
tes non appropinquaret ad ipsum / Alii dicunt
quod ministrabant ei angeli ad corporalem refeccionem
quando dyabolus recessit / quia dictum est quod post xl dies et
noctes esuriit / Sed Crisostomus expresse dicit / quod
in quibus rebus angeli ministrauerunt ei / scire
non possumus / utrum ad sanacionem infirmitatum
vel ad emundacionem animarum / vel ad fugacionem demo-
num et malorum spirituum / Quia omnia Christus per bonos
angelos facit / Unde eis facientibus ipse facere
videtur / Qualitercumque tamen intelligatur
istud ministerium / certum est hoc quod non mini-
strabant ei propter necessitatem impotencie eius / sed propter
honorem potestatis eius / Unde non est dictum quod angeli
accesserunt ut adiuuarent eum / sed ut minist-
rarent ei

¶ Cum autem Leccio quinta
audisset ihesus quod Johannes traditus
esset / secessit in Galileam Et relicta ciui-
tate nazareth venit et habitauit in ciuitate capharna-
um maritima in finibus zabulon et
neptalim / ut adimpleretur quod dictum est
per ysaiam prophetam / Terra zabulon et terra
neptalim via maris trans iordanem galilee
gencium / populus qui ambulabat in tenebris
vidit lucem magnam et sedentibus in regione
umbre mortis lux orta est eis / Exinde ce-
pit ihesus predicare et dicere penitenciam agite appro-
pinquabit enim regnum celorum / Postea dyabolus Christum
temptauit propter proteccionem / interposita ut secundum diabolica
ponit ipsum Christum ex tradicione Johannis
absentacionem / Et quamuis inter temptacionem Christi et
carceracionem Johannis interposita sint omnia que narrat
Johannes euangelista usque ad tercium capitulum / Omnia enim illa
que fecit Christus et Johannes narrat de vocacione quomodo Andreas
duxit petrum ad ihesum / et quomodo philippus nathanael
Christo / et de conuersione aque in vinum / et de illa dispu-
tacione vel quomodo quam Nicodemus proposuit Christo / ista omnia
secundum Augustinum de consensu euangelistarum facta fuerunt
antequam Johannes poneretur in carcerem / Matheus tamen
statim post temptacionem Christi pretermissis illis que
Johannes posuit / ait / quod cum audisset ihesus quod
Johannes traditus esset / Audiuit enim hoc a discipulis
Johannis / quod traditus erat et positus in carcerem
Traditus enim erat / secundum hilarium ad verbum permissione / quia in
sui vero nemo potest aliquem nisi tradiderit eum
deus / Secessit in galileam / secundum bedam / duplex
est galilea / una in tribu neptalim vicina tyro
et illa dicitur galilea gencium / alia in tribu zabulon
iuxta tyberiadem / et illa dicitur galilea iudeorum
Sed secundum Jeronimum una fuit Galilea diuisa tempore
Salomonis / quia in una parte galilee dedit regi
tyri xx oppida / et ista pars postmodum dicta est
galilea gencium / sicut patet 3 Regum 9 Reliqua
non dicta est galilea iudeorum / In ista igitur galilea
erat Capharnaum maritima / quia sita est iuxta
mare genezareth / in finibus zabulon et
neptalim / quia partes illas isti duo filii Jacob habuerunt
/ a quibus postea sunt nominate regiones ille
~~habuerunt~~ / Christus igitur audito / quod Johannes positus
esset in carcerem et quod iudei insidiarentur sibi
relicta sua ciuitate nazareth in qua fuerat
~~fuerat~~ nutritus / secessit in galileam gencium /
ut passionem suam secundum hilarium debito tempori reseruaret /

Traditus est dolose quia iu-
deis consencientibus
in morte eius traditus
est herodi / quia eum rep-
henderunt quod baptiza-
ret cum non esset Christus
nec propheta. Et glossa hic
dicit quod traditus est in captiuitatem
post euangelium et
hoc fuit post 2a die mensis
post pascha cum ihesus
esset annorum 31. Tunc
secessit ihesus a iudea
insidiantibus sibi pha-
riseis quia maior jo-
hanne fiebat et quia
ementes et vendentes
de templo iam ceperat
eicere ut3 Johannis 2o.

Capitulum

i. mari vicina

/ 2 ut nobis fugiendi piclm daret exo / in venit
go 2 habitavit in civitate Capharnaum / maritima
que iuxta mare posita / in finibus zabulo(n) et
Neptalim / i. qua tam iudei quam gentiles pos
sent ad eius predicacionem convenire / Et hoc ut ad
impleretur quod dictum est per ysaiam prophetam 9 capitulo
Terra zabulon 2 terra neptalim via maris
trans iordanem galilee gentium / ac si dicat / illa
terra que venit in sortem illarum duarum
tribuum zabulon 2 neptalim / erat via maris
que posita iuxta mare i. tiberiadis / que erat trans
iordanem / que quidem terra erat galilee gentium /
2 tunc xpo predicante populus qui ambulabat in te
nebris ignorancie legis 2 phariseorum / sicut populus
gentium gentilis vidit lucem non parvam sed mag
nam / que illam que illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum / 2 sedentibus in regione umbre mortis
lux orta est eis / Differencia est secundum ieronimum inter mortem et
umbram mortis / quia mors perpetue est illorum qui cum
operibus mortuis ad inferos descendunt / sed
in umbra mortis stant / qui dum in hac vita
peccant / tamen adhuc monarentur converti possunt
ad penitenciam / Itaque tunc conveniebat ut xpus predi
caret postquam suum temptatorem vicerat / 2 postquam
suus precursor in carcerem positus fuerat / Unde
subdit euangelista / exinde cepit ihesus predicare et dicere
2 dicere / penitenciam agite appropinquabit enim regnum celorum
non regnum terrenum / sicut terra chananei Je
busei 2 pherezei / quam antea promittebat iudeis
Si volueritis 2 audieritis me bona terre come
detis sicut ysaias p° / Sed xpus regnum celorum 2
eternam illam predicabat de qua scriptum est / porcio
mea in terra viventium / Sed hic primo oc
currunt septem dubitaciones / Prima utrum propter incarceracionem
Johannis xpus debuerit iudeam relinquere
/ 2a utrum statim incarcerato Johanne xpus debuit
predicare / 3a utrum suam predicacionem debuit incipere
a penitencia / 4a utrum debuit predicare simul
iudeis 2 gentilibus / 5a utrum debuit predicare
verbo vel scripto / 6a utrum debuit predicare
publice vel occulte / 7a utrum fecerit aliquos
libros in quibus suam doctrinam tradiderit
/ Ad primam est dicendum / quod crisostomus tres raciones tangit
propter quas conveniebat ut xpus iudeam re
linqueret propter incarceracionem Johannis / Prima est ut inuidi
am iudeorum vitaret / Ante enim quam Johannes
in carcerem poneretur / xpus in iherusalem ad

templum domini iverat / 2 inde eiecerat ven
dentes oves 2 boves 2 columbas / ex quo
iam iudei erant contra xpum indignati
2 concitati ita ut ipse non crederet se eis securum
esse contra emulacionem contra se / sicut scribitur Jo
2° / Itaque nondum pati dignabatur / sed suam pas
sionem oportuno tempori reservabat / audito quod
Johannes positus esset in carcerem / ne sibi fieret
de eo / recessit de iudea volens inuidiorum in
dignacionem mitigare / 2 periculum mortis vitare /
Nam secundum Crisostomum non est accusabile non prestare seipsum
in periculum / sed incidentem non stare viriliter / attamen e e
/ Quoniam sine peccato enim potest homo seipsum periculo non
exponere / sed postquam expositus est, debet vo
lente vel penitente viriliter stare in eo
/ 2a est ut prophecie veritas 2 misterie
ipsius implerentur / Nam secundum tempus predicacio
ni ysaia implerentur / quod fuit statim Johanne incarcerato
nis xpi / quod fuit statim Johanne incarcerato
posito, terra zabulon 2 terra neptali alle
vata est ab onere peccatorum / sicut postmodum via
maris / illa eadem patria que iuxta mare est
situata aggravata est peccato infidelitatis / Signis enim
2 miraculis ibi factis per xpm que nullus pri
mus homo facere potuisset ipsi credere nolu
erunt / 3° ut suos discipulos magistros
orbis terre artem piscandi doceret / ita ei
vocavit eos ad suam noticiam / 2 fami
liaritatem / licet non ad officium apostolatus 2 pre
dicacionis / 2 quod tempus inminebat predica
di sibi 2 suis discipulis posito Johanne in
carcere 2 cessante predicacione eius cognitum
fuit quod tunc illuc accederet / Ad secundam est dicendum
quod duplicat probat Crisostomus quod xpus predicare
non debebat donec Johannes incarceratus poneretur non debebat
retur / primo quod predicacio Johannis inutilis non red
deretur / 2° ut multitudo fidelium non sci
deretur / nam si predicante Johanne xpus inci
pisset predicare / vilem reddidisset Johannem
2 innueretur predicacio Johannis esse superflua
per comparacionem ad doctrinam xpi / sicut si unus
tempore sol cum lucifero oriatur / lumen 2 gloriam
luciferi celat / ex quo habemus exemplum
quod nullus inferioris persone contempnere
debet superiorem / 2 ad hoc quod dicit apostolus
i. cor. Si cum sedenti revelatum fuerit
prior taceat / Secundo probat hoc / quod si Jo
hanne predicante xpus predicasset
aliqui adhesissent Johanni 2 aliqui

Ista Capharnaum
fuit civitas sale
mis. continuis. i. quam tunc
mebat xpus in manus
predicacionem incipere.
Licet autem in Nazareth
nutritus 2 concepta
2 educatus, sit. tamen
ibi predicacionem non incepit
quia non quererat metro
pol galilee. nec co
veniebat in tempore predicacionis
nisi in loco
salemi 2 publico 2
tal' fuit Capharna
um. i. qua.

filia pabo

xpo et fuisset diuisa multitudo fidelium. Ipse
quod et ut Crisostomus dicit Johannes nullum fecit
signum. quia si per miracula sicut faciebat xpus
omnes tenerent ad ipsum. Jeronimus tamen ponit rationem
misticam. quare Johanne incarcerato xpus predicare
precepit. quia deficiente lege cum Johannes typum
gerebat statim orta est predicatio euangelii. ¶ Ad 3m
est dicendum quod propter se et propter iudeos et propter
precursorem placuit Cristo cognitum fuisse quod xpus
suam predicacionem a prima inchoaret. Propter xpum
quidem. quia auditores nondum de xpo decentem
opinionem et notitiam habebant. vnde nichil de se
ipso in principio predicauit nec aliquod increpatiuum
uel comminatorium sicuti dixit securim ad
radicem arboris positam et soboles vipera-
rum appellabat. sed solum in principio benignum proposuit
primam peccatorum cum promissione regni celestis
Propter uero iudeos quia illa erant in principio proponenda
predicanda quibus omnes indigebant. et hec erat penitencia
vnde Crisostomus dicit quod iustitiam in principio non predicauit quam
omnes cognoscebant sed penitentiam quam omnes indi-
gebant. propter quod nullus poterat dicere volo
esse bonus et non possum quia sola penitentia correctio
est voluntatis. Propter uero Johannem quia inde xpus predi-
care debebat incipere vnde Johannes precursor eius
suam predicacionem inchoauerat ut suam doctrinam non
non videretur occultare sed magis confirmare
et testimonium eius verum esse demonstrare et illum esse
cuius ipse erat propheta sicut enim dictum erat
de Johanne propheta altissimi vocaberis. sic de xpo
hic erit magnus et filius altissimi vocabitur.
¶ Ad 4m est dicendum quod secundum Rabanum [?] xpus primo predi-
cauit in civitate Capharnaum que erat civi-
tas situata iuxta mare Galilee gentium in con-
finibus Zabulon et Neptalim. Ibi sua predicatio esset com-
munis iudeis et gentilibus vnde videtur quod
quod ipse predicauit iudeis et gentilibus. Dicamus
ergo quod tamen predicacio xpi quam apostolorum eius primo
debuit esse facta iudeis. quia promissio primo
facta fuit patribus iudeorum. vnde ad iudeos
quod promissio facta eis completa erat primo se
eis manifestare debuit et hanc rationem tangit
apostolus ad Ro. xv. dico xpum ministrum fuisse
circumcisionis id est predicatorem et apostolum iudeorum
quibus data erat circumcisio. et hoc ad confirmandas
promissiones patrum. et quia eis primo fuit
data lex cognitio et cultus omnium dei
primo fuit in populo iudeorum. Secundo cum apostoli

expulsi a iudeis conuersi sunt ad conuersionem
et predicationem gentium iuxta illud quod Paulus
dixit Act. 13 Vobis oportebat primum predicari
verbum dei sed quia repulistis illud et indignos vos
iudicastis eterne vite ecce conuertimur ad gen-
tes. sic xpus primo predicauit iudeis ut dimitte-
ret vos exemplum quod sicut precursor positus erat
in carcerem per Herodem quem iam circumcisione
iudeorum acceperat transtulit se ad locum quendam
ut simul predicaret gentilibus et iudeis vnde
dicit Crisostomus super hunc passum quod attendere
debemus qualiter xpus pulchre accepit causam
a iudeis abituris ad gentes. quia eo ipso quod pre-
cursorem suum in vincula immiserunt compellunt
ipsum transferre se ad Galileam gentium. ¶ Ad
quintum est dicendum quod si quis docet doctrinam
aliquam in occulto triplex contingit. Primo propter
invidiam docentis quia vult alios excellere et
nulli vult doctrinam suam communicare. Secundo prop-
ter doctrine quia forte illa doctrina continet falsa
aliqua et indecentia sicut doctrina hereticorum
uel aliqua prohibita sicut doctrina nigromanti-
carum artium. 3o propter ordinis et modi docendi
quia non omnibus omnia manifestat indiffe-
renter sed pro magis capacibus alijs inferioribus
ordinat esse proponenda. Primus modus docendi
in occulto non conueniebat xpo qui est dei
virtus et dei sapientia. Sapientie 7. Quam sine
fictione didici et sine inuidia communico et honesta-
tem illius non abscondo. Quibus in methaphy-
sice dicit derridenda esse sicut illius Symonides
poete cum dicebat quod deus inuidia possidet
nobis sua doctrina celare nolebat. Secundus modus non
modo sibi xpo non conueniebat quia sua doctrina
nec indecentia nec falsa nec prohibita continebat
vnde Jo. 18 cum pilatus quereret ab eo de doctri-
na eius Respondit ego palam locutus sum
mundo et in occulto locutus sum nichil.
Tertius modus aliqua parabolice locutus est populo que
apostolis reseruauit quia per eos sua doctrina ad
alios erat deriuanda. vnde dixit eis Luce
8 Vobis datum est nosse misterium regni
dei ceteris autem in parabolis. ¶ Ad 6m est dicendum
quod hanc dubitationem monet Aug. in primo libro
de consensu euangelistarum ex persona gentilium
quorundam et paganorum qui cum xpum non
auderent culpare vel blasphemare creden-
tes eum fuisse sapientissimum hominem et si eius
doctrinam vel sectam inuenissent parati fuissent

eam recepisse / sed quia eius discipuli eius dicta et facta conscripserunt qui modo dicebant semper plus tribuunt magistro suo quam debeat plura scripserunt de eo quam debuerit / puta quod esset deus et unigenitus filius dei / et verbum patris / et eiusdem nature cum patre / et in principio alius et multa alia que christo non conveniunt / Nam quod fuit christus sapientissimus homo credere illi gentiles voluerunt / sed quod fuerit deus credere nolebant / Ad hoc ergo respondet augustinus / quod docere verbo et solo verbo cordibus auditorum doctrinam imprimere longe dignius et excellentius est quam docere scripto / quod probat per doctores eorum ipsorum gentilium motu / Nam ut autem nullum in contemplativa virtute et scientia speculativa nullum doctorem habuit grecia clariorem pitagora / et in morali scientia que mores informat nullum melius habuit excellentiorem socrate / qui testis apollinis dei ipsorum pronunciatur ipsi grecia non tacet / Duo isti tamen doctores nec de se ipsis nec de aliis rebus aliquid scripto docuerunt sed solo verbo / Ergo si soli eius discipulis rationabiliter gentiles greci credunt illos doctores fuisse tales quales eorum discipuli narrant / et vera fuisse affirmant que illi verbo docuerunt scripta eorum sed eorum discipulorum / multo magis credere debent quod christus verbo docuit et suis discipulis mandavit verbo et scripto esse docenda / Conveniens ergo fuit / quod verbo christi cordibus auditorum ipsemet eius doctrina et postmodum apostolis et aliis verbo et scripto docenda relinqueretur / Unde infra capitulo vii scribitur / quod loquebatur sicut potestatem habens / et non sicut scribe et pharisei / docebant enim pharisei legem scriptam atramento / et legem in lapideis tabulis / sed christus solo verbo suo scribebat suam doctrinam in cordibus carnalibus sicut dominus legis et potestatem habens / ¶ Ad argumentum est dicendum / quod eo demo dubitationem istam movet augustinus in libro supradicto quidam alios libros dicunt se habere quos christum scripsisse existimant / Dicunt continere aliquas artes illas magicas / quibus eum putant illa fecisse miracula / quorum fama ubique percrebruit / et post deos libros quos christum scripsisse dicunt asserunt ad petrum et paulum tamquam epistolari titulo prenotatos / Hoc autem augustinus reprobat multipliciter / primo quidem / quia si isti libros illos habent quos christum scripsisse fatentur concedant eos nobis / quia utilissimum et saluberrimum sit / quoniam christus fecit eos quem hominem sapientissimum fuisse ipsi dicunt / et sapiens scilicet non nisi bonos libros et utiles facit / Si autem mali libri sunt et continent illa illicita que non solum disciplina christiana sed etiam ipsa reipublice administratione iure condempnat sapiens / non fuit christus qui scripsit eos / Secundo confirmat si isti tales libros christi se legisse affirmant / quare ipsi non faciunt talia mirabilia qualia illum de libris illis fecisse mirantur / Tertio confirmat si aliqui nominis christi libros illos sub nominibus suorum apostolorum scripserunt cur non nisi divino iudicio et comprobatio quia planum est quod toto illo tempore quo christus cum suis discipulis vixit in carne mortali / non discipulus erat paulus eius discipulus / ut titulo eius libros illos prenotare potuissent / Quarto confirmat querendum est a talibus dicentibus libris illis magicis artibus consecratum christum miracula fecisse / utrum magicis artibus tot et tantos prophetas divino spiritu antequam in terra nasceretur potuit implere / qui de illo talia futura locuti sunt / qualia iam completa in ecclesia legimus / et gloria nunc ubique videmus / Non enim potest dici quod magus fuit antequam natus / cum prophetando venturo gens una hebrea deputata est / lectio vi

Lectio Sexta

Ambulans autem iuxta mare galilee vidit duos fratres symonem qui vocatur petrus et andream fratrem eius mittentes rete in mare / erant enim piscatores / Et ait illis / Venite post me / faciam vos piscatores hominum / At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum / Et procedens inde vidit alios duos fratres Jacobum zebedei et Johannem fratrem eius in navi cum zebedeo

patre eorum reficientes retia sua / et
vocavit eos / illi autem statim relictis
rethibus et patre secuti sunt eum ¶ Postquam
circumcisionis posuit contradictione Johannis ob
absentationem / supple ista ut supra dicebatur imponit apostolorum vocationem / et ut
tu concinnent secundum crisostomum / Nam statim posito Joh in carcere / opus predicationis incepit /
et ideo statim vocavit apostolos cum quibus aliquid
faciat vel dicat / ut non eos lateat / vel bonum
non operum eius / quibus permodum fiducialiter
possent dicere / non possumus que audivimus
et vidimus non loqui / Et idem ait circumiens
quasi ambulans iuxta mare galilee id est quasi
tiberiadis / et stagnum Genesareth i. lacus salinatus / Ambulans quoque iuxta mare
vidit duos fratres / non tam corporaliter quam
spiritualiter ad corda eorum respiciens / ut liquet
amicus dei Symonem qui vocatur petrus / et
Andream fratrem eius / Jam enim Christus imposuerat illi illud nomen quod petrus vocaretur
Joh primo quando Andreas duxit petrum ad ihesum
quo viso ait / tu vocabis cephas / quod
interpretatur petrus / vidit quoque istos duos mittentes retia in mare / quod quidem eorum
officio congruebat / secundum crisostomum / quia dicitur circumcista
quia erant piscatores / et vocavit eos / et ait illis venite post me / non tam pedibus quam affectu et imitatione / Ego faciam vos fieri piscatores hominum / i. doctores / et magistros / ut cum rethe verbi dei comprehendatis homines de mundo tempestuoso / et
periculoso / ubi homines non ambulant sed fervent / quia diversi cum delectacione compellit eos
in malo ubi homines alterutrum se comedunt / sic pisces maiores minores devorant / ut translati vivant in terra
corporis christi fieri / sic exposuit crisostomus / Et
secundum gregorium / Isti adhuc christum nulla miracula facere viderant / nil ab eo de premio eterne
retribucionis audierant / et tamen ad unum eius
preceptum hoc quod possidere videbatur obliti
sunt / tamen subditur quod illi continuo relictis retibus secuti sunt eum / non quidem isti duo discipuli secuti
sunt christum doctorem / cupientes honorem / sed
eius lucrum / quia sciebat quod preciosa est anima

hominis / et quod deo grata salus ipsius / et grata est
mercedis / Ideo tute promissioni crediderunt
et promissiones quibus ipsi capti sunt / crediderunt se alios posse piscari / In vocatione quoque
istorum duorum sed gloria dantem eorum illis / Quo cessum
et temporalia bona deserunt propter amorem / et ideo
statim subditur eorum illorum / qui et affectiones
carnales propter deum postponunt dicens / Et procedens inde vidit alios duos fratres Jacobum
Zebedei / et Johannem fratrem eius in navi cum Zebedeo patre eorum reficientes retia sua / quod
erat magne paupertatis indicium / secundum crisostomum / Retia enim reficiebat / quia nova emere non habebant / et quod ad maiorem pietatem eorum pertinet / in tanta paupertate patri suo
succurrebat / ut secum cum laborant in navi
non ut ille istos adiuvaret in opere / sed ut iste
illum consolaret sua presencia / Et vocavit eos
per dilectionem concordis / artificio pares / fraternitatis proximitate coniunctos / nichil tamen eis promisit
sicut prioribus / quia obediencia priorum provocat
eis viam / Et qui multa audierat de christo
tamquam familiares et consanguinei coniuncti sunt
crisostomum / Ideo subditur quod illi statim relictis retibus
et patre secuti sunt eum ¶ Sed hic possunt
esse vii dubitaciones ¶ prima utrum de solo
genere hebreorum apostoli fuerunt eligendi ¶ 2
de arte piscatoria eligendi fuerunt magis
quam de alia ¶ 3 utrum consanguinei christi et inter se
fuerunt eligendi ¶ 4 utrum vocati omnibus
omnes sunt a christo electi ¶ 5 utrum sequentibus
christum sunt omnia temporalia relinquenda ¶ 6
propter sequi christum et introitum religionis
sit pater relinquendus in necessitate ¶ 7 utrum
de electione apostolorum sit concordia inter evangelistas
¶ Ad primam est dicendum / quod hanc questionem determinat
augustinus primo libro de consensu evangelistarum / ubi ait
quod gens iudeorum est deputata christo ad prophetandum
illa que de christo ventura erant / et predicandum ea
que iam de ipso facta erant / non quin quando etiam
quod evangelium per Sibillas et vates ipsorum
gentilium multa de ipso christo sunt dicta et
multa in libris eorum leguntur / que pro nostra
christiana religione testimonium dicunt /

i. salvator. qui omnia opera sua operatus est propter nostram salutem. ambulat ut discipulos ambulare doceret.

i. actio eius exemplar est et inde respexit intuitus pietatis adextra

i. ad piscandum

i. piscatores quidem humani quia erant futuri digitalis gracia sui artificii operi operatores.

i. membra

i. filii

i. reparantes

In quo docuerunt nos quod nemo potest terrena possidere et perfecte ad celestia pergere vel pervenire.

quod astus anglis vel ab ipsis prophetis indoctum
audire potuit / sic et ipsum Christum in carne
presentem demonia coacta sunt confiteri / tum
quia illius gentis Habrahe Christo et prophetis ad mittendum
et predicandum deputate erant / unum deum ve
rum qui fecit celum et terram et omnia que in
eis / quo offenso sepe suis hostibus subde
batur mittendo degente illa prophetas et apostolos hic
voluit / quia etiam magnum beneficium fuit quod
deus prestitit ecclesie sue ubique per eras diffuse
ut gens iudea que inimica Christi nominis
remanebat / ubique iam dispersa et debella
ta / ne illa que de Christo prophetas et apostolos d[icta]
dea sunt ficte a nobis putarentur esse composita
codices prophetarum et apostolorum degentes eorum
ubique portaret et sic fieret ut gens inimica
fidei nostre esset testis veritatis nostre ¶ Ad idem est
dicendum / quod eodem [illegible] capitulo [illegible] assignat con
gruum fuisse apostolos de arte piscatoria vo
catos fuisse magis quam de alia / [illegible]
artis vilitate et paupertate / dicit enim Augustinus [illegible]
quod ideo deus non elegit reges aut senatores
oratores aut philosophos ad apostolatum sed elegit indoctos
et pauperes piscatores / quia si doctores vel ora
tores elegisset / forsitan quilibet eorum diceret / esse
electum quia doctrina sua eligi meruit / Item quod
valens dominus in superborum frangere cervices / non quesivit
per oratorem piscatorem / sed per piscatorem lucratus
est imperatorem / Secundo ex primis congruitate dicit
enim Crisostomus super hunc passum / quod congrue dominus in per
loca piscatoria iussit piscatores piscatorum /
qui piscatores future dignitatis gratiam ope
sui artificii prophetabant / quia sicut qui retia
iactat in aqua nescit quos pisces comprehen
surus sit / sic et doctor quando verbum sermonis
retia iactat super populum nescit qui sint ac
cessuri ad deum sed quoscumque deus excitaverit
illi adherent eius doctrine / Tertio [illegible] ar
tis et apta immunitate / Gregorius [illegible] quippe
tus post eius conversionem ad piscationem rediit
et non Matheus ad theloneum / sed solum
quod ideo fuit / quia negotium quod ante conversionem sine
peccato exstitit / post conversionem repetere culpa
non fuit / et subditur / quod aliud est piscatorum
victum querere / et aliud est thelonei lucris
pecunias agere / Sunt enim plura negotia que sine peccato

vix aut numquam sine peccato possunt. [illegible] .86. distinc
tione scribitur / quod Hieronymus precipit episcopi et prelati bo
na ecclesiastica histrionibus et venatoribus dispe
sando / quia ut ibi subditur auctore Jeronimo / Esau
dispensator venator erat / et peccator fuit /
et penitus numquam legimus in scripturis sanctis
sanctum aliquem venatorem fuisse / piscatores na
mque legimus sanctos / venatores autem non ¶ Ad
quintum est dicendum / quod consanguinitas non debet esse
causa principalis vocandi aliquem ad dig
nitatem et honorem vel beneficium ecclesiasticum /
quia ecclesiasticum beneficium conferendum est principaliter
propter officium / ut aliquis sit sancte vite et suffi
cientis doctrine / quibus verbo et exemplo bene
ficium ecclesiasticum administrare ad laudem
dei et salutem subditorum valeat / sed si
sit causa annexa et coniuncta hinc principali
cause cum gratia non destruit naturam sed magis
eam perficiat et firmet / licitum est consan
guineos ad ecclesiastica beneficia vocare / immo
supposita equali ydoneitate et vita et
scientia magis et citius beneficium conferendum est
consanguineo quam non consanguineo / et Christus
tamen nota erant corda munda et opera bo
na istorum iiii. apostolorum quos vocavit propter
consanguinitatem qua sibi et invicem astricti
erant non dimisit eos ad apostolatum vo
care / sed citius eos vocavit propter quod Crisostomus
dicit super hunc passum / quod Christus super cari
tate fraternitatis fundamenta ecclesie posuit
ut ex radicibus caritas exuberaret / quia
humor ascendit in ramos et hoc ut
esset super naturalem caritatem ut non solum
peregrinam sed etiam propriam ipsa caritas fir
mior efficeretur / sic enim deus fecit in veteri
testamento super Moysen et Aaron fratres
ponens edificationis initium / sed quoniam hum
danior est gratia novi testamenti quam
veteris / ideo primum populum edificavit super
unam fraternitatem / secundum vero populum super
duas fraternitates Petri et Andree
Iacobi et Iohannis ¶ Ad sextum est dicendum quod secundum
Augustinum secundo libro de consensu evangelistarum quo
ordine vocati sunt apostoli omnibus in evangeliorum
narrationibus non apparet quia nec ipsa vocatio

omnium commemorata est sed solum philippi petri
et andree et filiorum zebedei et mathei publi
cani qui et levi dicebatur / Cognominati tamen et primus
et solus nomine a deo petrus accepit / filios
autem zebedei ambos appellavit scilicet filios
tonitrui / qualiter nominaverit et quo ordine
alii vocati sunt et nominati non est manifestum /
discipulos autem ut dicit augustinus non solum illos
xii et illos hoc nomine sed omnes in eum credentes
et eius magisterio erudiebantur appellavit /
binos tamen elegit / binos et mittit ad predican
dum propter duo precepta caritatis / propter duplicem
operacionem sanitatis / propter commendandam fraterne
societatis / et propter testimonium veritatis quia in ore duo
rum vel trium stat omne verbum ¶ Adverbum circa
dominum / ex quibus crisostomus super hunc textum scilicet illi re
lictis retibus secuti sunt eum tria debent relinquere
sequentes christum primo actiones carnales quas per retia
piscatorum significant / secundo praedas mundiales
que intelliguntur per navem / tercio parentes temporales
qui intelliguntur per patrem / Ita quod apostoli reliquerunt
retia ut non piscatores afferrent ad eum te
rrenam sed homines ad celeste / Reliquerunt
navem / ut fierent ecclesiastice navis guber
natores / et reliquerunt temporalem patrem / ut
spirituales patres omnium fierent / et istarum forte
venientes ad religionem sanctam exspoliant
peccatum bonis temporalibus / Ita ut dicitur de christo
in primitiva ecclesia qui erant possessores agrorum
et domorum vendentes ponebant precia ad pe
des apostolorum / et intelligitur de illis qui nondum
ad religionem sanctam veniebant ¶ Adverbum circa dominum
quod hoc si nondum est religionem ingressus et professus
et casus instat in quo tenetur patri subvenire
quia cum sit preceptum affirmativum non obligat
ad semper et pro aliquo non potest subvenire et non in
stet necessitas maior puta pro ecclesie persone
puta quod in seculo remanens non potest sine periculo
corporis et anime / vel pro matris ecclesie / puta
quod mater ecclesia que est mater patris et matris
omnium / eius adiutorio et consilio indigeret
quibus necessitatibus tunc casus occurrere
quod potentius subvenire / huius omnibus concurrentibus
parentibus dicendum est / quod tenetur subvenire
patris necessitati et non intrare religionem

quia cum ipse deus mandatum fecit de honore parentum
et subvencione / et consilium dedit de statu eius relictis
omnibus / vel de introitu religionis consilium eius non
contrarium erit eius precepto in casibus supra dictis in quibus
hoc precepto stringit ad subveniendum parentibus
consilium de religionis ingressu non habet locum /
sed postquam hic religionem ingressus est et professus /
quia mortuus est iam mundo non obligatur amplius
ad curam impendendam parentibus / factus im
potens per mortem spiritualem / sicut et impotens
fuisset factus ad talem curam impendendam
per mortem corporalem / Ideo dicunt aliqui / quod non
potest nec contra dei preceptum facit religiosus profes
sus remanens in religione parentum curam pretermissa
Alii non dicunt quod licet professus in religione sit
mortuus mundo negotiorum implicacioni non
tamen preceptorum absolucioni ideo habita licencia
superioris tenetur subvenire ¶ Adverbum circa
dominum / quod sicut augustinus secundo libro de consensu evangelistarum
de vocatione apostolorum videtur esse discordia inter
evangelistas in tempore et loco / Nam matheus dicit vocatos
fuisse apostolos primus quam iohannes positus fuit in carcerem
Iohannes non ait quod non dum iohannes positus fuerat
in carcerem quando vocati sunt / Similiter de loco / quia alii
dicunt christum vocasse apostolos ambulans iuxta
mare galilee / sed iohannes dicit quod iuxta iordanem
vocavit eos / Ad quod videtur augustinus dicere quod pro
bis erunt in galilea et primum adventum iohannes
ponit / et matheus narrat secundum / et primum
tamen ut dicit augustinus quod apostoli tempore vocati sunt ad
secundo faciendi vocacionem et miraculorum admiracionem
quia in conspectu eorum mutavit aquam in vinum
tunc enim solum vocati sunt eius discipuli vero
nominales / sed non adheserunt sibi ut semper starent
nec tunc erant discipuli vel apostoli / sed futuri apostoli
vel discipuli / modo quo dicimus apostolum paulum
fuisse natum in tharso cilicie non quod tunc
esset apostolus cum ibi natus fuit sed erat
futurus apostolus / ¶ Secundo vocati sunt ad piscatorem
de qua piscatione loquitur lucas / quando ex precep
to christi rethe miserunt in mare / et iam non
valebant illud trahere pre multitudine piscium
sed adhuc non adheserunt / Tercio omnino per praedi
catio et ultimo vocati sunt inseparabili cohabita
cione ad predicacionem / et de ista vocacione facit men
cionem matheus / Nam post istam vocacionem

apli xpm familiari cohabitacione ⁊ consuetudine
non dimiserint / Lectio septima

4 Et circuibat ihesus totam galileam docens in synagogis eorum ⁊ predicans euangelium regni ⁊ sanans omnem languorem ⁊ infirmitatem omnem in populo / Et abijt opinio eius in totam syriam ⁊ obtulerunt ei omnes male habentes varijs languoribus et tormentis comprehensos ⁊ qui demonia habebant ⁊ lunaticos ⁊ paraliticos ⁊ curauit eos / Et secute sunt eum turbe multe de galilea ⁊ decapoli ⁊ de iherusalem et de iudea et trans iordanem / Post vocationem apostolorum vocationem subiungit [illegible] vltra parte ut supra dicebatur eum vita postponit infirmorum ⁊ proximorum compassione / Nam sicut dicit Crisostomus omnis rex pugnaturus contra aduersarium prius congregat exercitum ⁊ sic vadit ad pugnam / Ita et dominus noster contra diabolum pugnaturus prius congregauit apostolos et sic cepit eum predicare circuire eum ~~[illegible]~~ / quia circuibat ihesus / vocatis scilicet apostolis / tota galilea / Secundum vero remigium ~~[illegible]~~ per totam istam seriem [illegible] doctorum et predicatorum vita instruitur / Nam ut non sint pigri sed solliciti docentur per hoc quod dicitur circuibat / [illegible] non sint acceptores personarum docentur per hoc quod subiungit totam galileam / et autem naturam non desciuerat docentur per hoc quod subdit docens / ut autem non paucis sed multis prodesse studeat / monetur per hoc quod sequitur in synagogis / ut autem non errores et fabulas sed salutaria predicet / docentur per hoc quod adiecit et predicans euangelium regni / Si[illegible] fert vero secundum crisostomum / inter docere et predicare / quia docere sunt respectu cordis atque [illegible] inclinat / ut quod tibi fieri non vis homine fac alijs / quasi personalentibus carnalitatibus [illegible] sua mollicione deducta obdormit / vnde necessaria est excitatio doctoris / Sed predicare sunt vero eorum que supra naturam sunt ut mortuorum resurrectio / et electorum premia / ut autem sua doctrina doctores virtutibus et moribus commendare studeat / docentur per hoc quod addit sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo / sed ut testimonium bonum habeant ab hijs qui foris sunt / monetur per hoc quod proponit / Et abijt opinio eius per totam syriam / Et ut non solum vnum sed composita

In quo commendat xpus quo ad famam quia non solum in iudea sed etiam in vicinas prouincias [illegible] abijt opinio propter crebra miracula propter quod Rex abagarus qui regnabat iuxta Eufraten flumen magnum scripsit saluatori epistolam rogans eum ut ad se venire dignaretur ut habetur in Ecclesiastica historia / Est autem Siria omnis regio ab Eufrate vsque ad mare magnum a capadocia usque ad egiptum /

et de

In quo ostenditur eius sollicitudo / vnde Rabanus / Exemplo suo saluator doctores et predicatores instruit quam solliciti quam studiosi quam benigni esse debeant qui verbum vite alijs ministrant.

regni id est euangelium quod docet venire ad regnum non errores non fabulas non scurrilia non inutilia non leuia.

et hinc quia per se ipsos omnes bona esse intelligunt de quibus necessaria est doctrina non tamen propter manifestationem quam propter excitationem cordibus.

habeant

tatem signorum breui verba comprehendat eum et subdit / obtulerunt ei omnes male habentes varijs languoribus et tormentis comprehensos et qui demonia habebant et lunaticos + et paraliticos et curauit eos / Et quia non omnes qui xpm sequebantur eodem [illegible] subdit eum et secute sunt eum turbe multe de omnibus locis circumiacentibus / Nam secundum Rabanum turbe xpm sequentes quadripartite erant / quia aliqui sequebantur eum propter celeste magisterium ut discipuli / alij propter curationem infirmitatum / alij sola fama et curiositate volentes experiri quod dicebatur an verum esset / alij propter inuidiam volentes eum in aliquo capere et accusare / Secundo tamen est secundum crisostomum / quia semper vbicumque in scriptura sacra legitur esse facta legis introductio deus signa facere consueuit pignora sue virtutis tribuens legem suscipientibus / nam facturus hominem mundum creauit et tunc illi legem in paradiso posuit / et quando noe legem laturus erat magna signa ostendit / Et filijs iudeis legem laturus prodigia ostendit / et tunc legem dedit / Ita et hic / ~~[illegible] monte ascendit~~ sublime et illam legem introducturus et reformaturus miraculorum demonstratione confirmat que dicuntur / Sed hic possunt esse [illegible] questiones / Prima vtrum demones possunt facere homines lunaticos / Secunda vtrum demones possint facere homines arrepticios / Tertia vtrum demones possint facere homines maleficos / Quarta vtrum demones possint malas cogitationes immittere / Quinta vtrum possint hominum cogitationes cognoscere / Sexta vtrum hominum cogitationes inflammare / Septima vtrum possint [illegible] facere [illegible] de fructorum [illegible] apparere / Ad primam est + dicendum quod demones possunt homines vexare et eorum fantasiam et virtutem ymaginatiuam multipliciter illudere et perturbare / secundum [illegible] augustinum demones non possunt mente illabi / corpori tamen illabuntur / et quia subtilitate nature reuolutiones solis et lune et aliarum stellarum longe melius cognoscant quam aliqui astrologi propter experientiam longi temporis quia in reuolutione lune magis perturbat et vexat homines quam alio tempore / et dicuntur illos homines lunaticos facere / vnde dicat

Primus, quod lunatici dicuntur quia luna quedam
mensibus et temporibus crescat et decrescat, tempore
pariter quod demones observantes lunaria
tempora arripiunt et faciunt creaturam infamiri
ut in creatorem blasphemia redundaret.
¶ Ad 2us est dicendum quod secundum aug. 12 super gen. cap-
ti vel arrepticii dicuntur illi qui ex aliqua molesta
occasione penitus sit alienationem rapiuntur ut vel
quemadmodum adiutantur a sensibus corporis nichil
omnino per eos sentientes vel ut per sensus cor-
poris corporea videant et in spiritu quedam similia
que a corporibus non discernant. Ista autem molesta
sensuum alienatio vel potest esse ex divina reve-
latione et dei operatione, et sic paulus et moy-
ses fuerunt rapti ad visionem divine essentie,
vel potest esse ex corporis vehementi infirmitate
et vehementi sensuum perturbatione, et sic fre-
netici secundum aug. ingravescente morbo sic
contra se rapiuntur, ut primo hominibus reddi-
ti multa se vidisse dicant, vel potest esse ex demo-
num vexatione, et isti proprie dicuntur arrepticii unde
dicit aug. super dicto libro, quod cum maligni spiritus
arripiunt homines, aut demoniacos faciunt et
arrepticios aut falsos prophetas. ¶ Ad 3us est
dicendum quod hanc questionem determinavit aug. in libro
de divinatione demonum dicens quod demones sepe
accipiunt potestatem morbos immittere et ipsum
aerem viciando morbidum reddere, et perversis
atque amatoribus terrenorum commodorum male-
ficia persuadere, de corporum morbis certi sunt,
quod sunt eciam talia maleficia in omnibus operari, cum
quod morbos et diversas infirmitates immitten-
do, quoque aere pestilenciale et morbidum
reddendo, quandoque copulam carnalem in aliquibus
impediendo, quoniam persuadendo hominibus talia
vel invocantibus consilia eos et consilia ma-
leficia dant homines vel feminas sic eos invo-
cantes maleficos et maleficas facere, ma-
gis tamen maleficia proprie vocantur quando demones
invocantur ad actum carnalem exercendum vel
impediendum, quia per talem actum infectio peccati
primi facta est, primus diabolus ad nos transiit, ideo
potestas adeo magis permittitur diabolo super hunc actum
quam super alios. Remedium tamen ponitur in decreto
33. q. 1. ubi dicitur quod si per sortiarias aut malefi-
cas occulto numquam iniusto dei iudicio permitten-
te et diabolo preparante concubitus non sequitur hor-
tandi sunt illi in quibus ista eveniunt et cor-
de contrito et humiliato deo sacerdoti puram

confessionem faciat, et largioribus elemosinis
orationibus et ieiuniis deo satisfaciat, et per
ministeria ecclesiastica et exorcismos ecclesie curare pro-
curet, quia si sanari non potuerit separari vole-
bat. ¶ Ad 10us est dicendum quod immittere idem est quod extra
vel intus mittere, intra autem mittere dupliciter
potest vel corporali interiori suggestione vel aliqua
interiori operatione, nam intra animam est corpus
et anima cum ista duo integrent unum hominem
primo interiori corporali ymaginaria sug-
gestione dyabolus potest malas cogitaciones immittere,
unde dicit glossa super illud Joh. 13 cum diabolus iam mi-
sisset in cor quod spirituali suggestione diabolus
suggessit iude, ut cogitaret christum tradere, quia
sicut homo suggerit visibiliter exterius, sic diabolus sug-
gerit invisibiliter intus, sed secundo modo non potest
malas cogitaciones immittere, quia non potest in anima
aliquam cogitacionem bonam vel malam facere sicut
potest in anima agere vel operari. ¶ Ad 11us est dicendum quod
hec dubitatio est difficilis propter verba augus.
qui super gen. ad literam li. 12 expresse patet quod
manifestis indiciis demones cogitaciones hominum
enunciasse, et in libro de divinatione demonum
dicit quod in multis modis demones inmisceant se cogi-
tacionibus hominum dormientium et vigilantium,
ex qua inmixtione quandoque dispositiones hominum
non solum voce prolatas verum eciam cogitacione
conceptas cognoscant et enunciant, et tamen sacra
scriptura clamat quod solus deus cognoscit ab-
scondita cordis. Dicendum est ergo quod ad cogita-
cionem duo concurrunt, primo anime intencio secundo
similitudinem vel speciem per quas anima cognoscit
expressio et represento, primam igitur anime interiorem
demones videre non possunt, quia in intima anime
penetrare nequeunt, sed species vel similitudines rerum
per quas anima cogitat vel intelligit cum sint vir-
tute corporea et ymaginaria demones bene
cognoscunt, quia omnia interiora nostri corporis pe-
netrare possunt. Isto ergo modo demones inmisceant
se cogitacionibus hominum secundum aug., quia per tales
corporales similitudines rerum videre, Cum
homines volunt cogitare an de amico vel de
inimico, et utrum de vindicta vel de pace, et
ex talibus cogitacionibus insurgunt in corpore ali-
que disposiciones non exterius extense sed interius
per concepte, possunt demones per talia signa et
per tales disposiciones enunciare non solum illa que
sunt voce prolata verum eciam cogitacione concepta
sicut bonus et subtilis medicus visa corporis

suggerendo pt
[illegible] pt
[illegible] mitte

tpancia vl intpancia pmutat futas va
litudies corpis vl infirmitates / et sic bom
astrologi / et ipimet demoes in sa aer saf
fectoe et ordinacoe stellaz futas pnunci
ant tempestates vl sterilitates non illi di
uini dicendi sut / qr que naalibz signis fu
tura pnoscut eis sut nota / aliqs no ignor
pnt multa de cogitacoibz hom fcie et emit
tae / no tn ex hoc dicedi sut cognosce cogi
tacoes hom dicte et mse ¶ Ad 6m est dice
x q ad incendedas vl inflamadas cogita
coes mras duo concurut / pmo volut affco
qr si homo incipiat cogitac de aliq re n
concurete in affcone volut / ita q aia com
placeat sibi ipi et delect in se ipa de illa
re cogitac magis scdm ilem cogitacom
aia dicit illuiari q inflamai / cogitac n
de aliq re qua scit et speculare sciare abs
aliq affcone et complacen / tlis cogitac
dr queda illuiaco et speclaco in tellc /
Scdo concurit t'por delectabilium oblaco
et adminstrao / qr insi aie nre ponentur
res et nisi instrarent sibi illa de qbz
intellus cogitat et qbz appetitus affic
et delecta in aliqz de talibz intellcs cogitaret
n appetitus erga ipa afficerentur / hijs g duabz
concurretibz appetitus inclinacoe et affec
tone et apetiblium amnstracoe cogitaco
nes nre dicuntur inflamari et incendi / qr
appetitus inclinaco vl affecco est qsi ignis /
et apetibilium adminstraco est quasi ligna
supposita / demoes g licet pnt ligna ad
minstrare / qr pnt diuisa apetiblia tam
delectablia q horriblia et utilia pponere
hom / sz ipm appetitum inclinare vl affec
tom vl inclinacom i volutate generare vl
efficere quod est qsi igne efficere non possut /
qr i nra volutate dicte et efficient dom
inm lre no pnt / et sic demoes pnt co
gitacoes hom inflamare instralr et ef
fectiue ipm ignem generando ¶ Ad 7m est
y dit q adhuc dubita vide aug i qonibz
ad Simplicianum et ue sunt n simplicia
aug in talia dubia verum ne Samuel p
pha fuit suscitatus ad invocacom illius im
licet phitonisse / de qua scribr po Reg 28 /
et ue fuit locutus cu saule rege / Ad quod
dic aug / et expediencior et facilior intellcs
Salomis hct si credamus non spm Sam
uelis fuisse a sua requie suscitatum
sz aliquod fantasma et ymaginariam
illusionem diaboli machinacoibz factam / et
Sauli et phitonisse putatam / q tamen eo
scriptura Samuele nominat / et noiauit qr
ymagines rerum nominibz rerum consueuit
appellare / Aliam tn visionem dat ibi aug
dicens / pilum esse inconueniens si dicamus
realr / et ue sum pphetam in aduocacom
phitonisse apparuisse Sauli / et cum eo locu
tum fuisse / qr cum legis cantor sit dignior
et maior quaz creatura / et tn ipe dei fi
lius pmisit se ad ra[laz] suppinaculum templi
duci / et absqz diminucoe sue ptat audis
tamen a membris diaboli pmisit se capi illu
di / crucifigi / et interfici / quid mirum si ex aliq
diuine volut dispensacoe pmissum fuit
ut non invitus n dnante vl subiugante
magica ptate / sz volens et obtpans dei oc
culte dispensacoini que inliere illa phito
nissam et Saulem latebat consentiret
ppha aspectibz regis se presentare diuinam se
tenciam eu pcussurus / Nam ut subd aug
i nllo deo sancti viri defuncti sua dig
nitate admittit si carnalis viuus hoibz
euocata veniat sicut plurimum qz bom curi
vium et malas ymos vadut actud cu
eis que in [vestrare] experitas repuit / Conclud g aug
ibi non esse contra fidem credere quam sancti
viri desuis sedibz et receptaclis magicis
carminibz euocatum / ymorum aspectibz appare
et etia corpis lineamenta gestante / et
non solum uidi ualeat / sz etia cognosci / et
realr samuel fuit / qui sauli apparuit illud
ultimum q dixit eras tu et filij tui mecu
erit / intelligendum est scdm aug / qr tum ad
debitum humane nre psolucom / non qntum ad
felicitat eterne glorie / ita q est sensus cras
morieminj vos / sic ego mortuus sum / et mecu
in hoc eritis pares / Si uo fuit diabolus pacgo
fantasma representans samuele tunc scdm aug
mentitus fuit d. q Saul et filij sui cu Sa
muele eras debent esse cum in bonos
et malas scdm euuangelicaz veritatem chaos
magnum sit firmatum / In psona namqz
Samuelis diabolus loquebatur / si ipe samu
el no apparuit / Qui si ipso eos pmitteret q scie
delict esse mentiebatur / Capm vm Lco [illegible]

Nota. Iste passus incipiendo ab isto loco usque ad finem septimi capituli vocatur sermo domini in monte de quo b. Augustinus fecit specialem librum ubi de isto sermone dominus dicit. Si quis pie et sobrie consideraverit inveniet in hoc sermone quantum ad mores optimos pertinet perfectum vivendi modum vite christiane. Unde ipse sermo sic concluditur scilicet circa finem septimi capituli. Omnis qui audit verba mea et facit ea comparabo eum viro sapienti qui edificavit &c.

Quintum

Videns autem ihesus turbas ascendit in monte. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius Et aperiens os suum docebat eos dicens. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. Expeditis in oratoribus principalibus istius libri in quorum prima agebatur de christi generali genealogia et in secunda de eius manifestatione. In tertia de christi baptismo et regnum inclinatione. In quarta de eius adventu temptatione sicut nunc supra dicebatur. Ewangelista exsequitur de parte quinta scilicet de doctrine christi illuminatione. Nam in doctrina qua christus docuit et tradidit in sermone hic proposito facto in monte consistit tota perfectio et illuminatio fidei christiane. Unde dicit augustinus super hunc sermonem. Super petram firma sermo christi in monte factus firmatus est, et omnibus preceptis quibus humana vita informatur perfectus est. Et unde si quis sobrie pie et caste consideraverit puto quod in eo inveniet quantum ad mores optimos pertinet perfectum vite christiane modum. Perfectio autem fidei christiane in quatuor principaliter videtur consistere. Primo in spiritualium bonorum promissione In lege namque veteri terrena promittebantur, sed christus in sua doctrina beatitudinem et regnum celorum promittit. Secundo in veteris legis suppletione Licet non doctrina veteris legis pro congruentia illius status fuerit justa et bona, respectu tamen doctrine evangelice propositum tota fuit imperfecta et perficienda per eam. Unde dicit apostolus quod nichil ad perfectum deducit lex. Tertio in morum informatione quia sicut augustinus in libro de vera religione. quidquid dei filius pro homine quem suscipere dignatus est operatus est nobis disciplina morum fuit. Quarto in malorum prohibitione. Ista autem quatuor per ordinem continet doctrina christi tradita in hoc sermone predicto que in monte fecit. Et sic totus iste sermo dividitur in quatuor principales partes. In quarum prima ponitur spiritualium bonorum promissio et enumeratio. In secunda veteris legis suppletio et perfectio. In tertia morum instructio et informatio. In quarta malorum vitatio et prohibitio. Secunda ibi Dico enim vobis, circa medium quinti capituli. Tertia ibi Et cum oratis in principio sexti capituli. Quarta ibi Nolite iudicare in principio septimi capituli. Bona autem spiritualia que christus nobis promittit propria legem et doctrinam promittit principaliter faciunt in nobis quatuor que perficiunt nos in spirituali vita. Primo malorum et vitiorum tollerancia. Secundo bonorum virtuosarum operatio. Tertio proximorum edificatio. Et quarto dei preceptorum impletio. Et secundum ista de tota parte prima puta faciemus quatuor lectiones. Secunda ibi Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam. Tertia ibi Vos estis sal terre. Quarta ibi Nolite putare. Propter primum est intelligendum quod secundum remigium tria refugia legitur habuisse christus. Navim, montem et desertum, ad quorum alterum quotiescumque a turba comprimebatur conscendebat. Et quia secundum augustinum viderat turbas multas que secute eum fuerant de galilea et iherusalem et de omni iudea vitare volens ut solis discipulis loqueretur dicit ewangelista quod videns ihesus turbas ascendit in montem non in montem oliveti sed in montem thabor ut in aliquem excelsum montem in galilea situatum secundum Bedam. Et per hoc quod christus non in civitate nec in foro sed in monte et solitudine docuit instruit omnes doctores ut non ad ostentationem humane glorie ewangelium predicent. Et quod a tumultibus discedant presertim cum de virtutibus disputare voluerint. Sedendo enim et quiescendo anima fit sciens et prudens. Unde sequitur ewangelista quod cum sedisset christus quod pertinet secundum augustinum ad dignitatem magistri. accesserunt ad eum discipuli eius. ut audiendis verbis illius hii essent corpore viciniores qui precepta implendis animo propinquabant. Et ipse qui dudum aperuerat ora prophetarum aperiens os suum docebat dicens Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Pauperes spiritu hic appellat secundum augustinum timentes deum non habentes spiritum inflantem et in superbiam elevantem. Et ideo non nominat illos qui non resistunt malo sed vivunt in bono malo. Primis autem scilicet pauperibus spiritu promittitur regnum celorum quia secundum augustinum sicut superbi spiritu appetunt regna terrarum ita humilibus spiritu est regnum celorum. Mitibus non promittitur possessio terre illius inquam terre

ascendit in montem ad predicandum. Ysa. 40. Super montem excelsum ascende tu qui ewangelizas syon. Ascendit in montem in signum quod in altitudine beatitudinis consistit qui iustitiam dei docet. Unde psalmus. Si terra est communis tunc unus quidque de terra loquens.

perfide minus vocati tamen magis devoti et fideliores dilecti. et tamen spiritualiter vocati.

tamen magna et profunda dicturus aperuit os oris. sed ex eo profunditatem sacramenti significat.

s augusti^m de qua scriptum e hortus meus sit
intra vineam Significat enim quadam firmi^te
hereditatis perpetue ubi omnia p bonum effectu
tamq loco suo requiescunt sicut corpus^m intra
z inde tibo suo alit^r sicut corpus extra ipsa est
requies sed verum q^z s dubi^s no sufficiat ee
pauperem spu z mitem nisi te pauper peccatori
cognoscas / addit salvator m^o Beati q lugent
qm ipi consolabuntur B^m enim hylari^m lugentes
dicit appellat no orbitates z contumelias a dap
na merentes s vetera sua ul aliorum peccata
flentes Tales nam convenit ee doctores et
pastores s Cris / qui peccata subditorum lugeat
z plorent / sicut Samuel flevit saule et
paulus eos qui post immunditia penitentiam no e
gerunt / Rem mito consolabuntur spu sco
qui s Aug^s pro tra paclitus i consola^r noia^z
ut tpale letitia amittentes acquirant letitia
eternam ¶ Sed hic possunt ee vij dubi^oes
¶ pma / utrum istu sermone z istas bti^tudines^6 x^o i mo
te docuerit ¶ 2^a utrum sit una bti^do ul octo.
¶ 3^a utrum sola paupertas i spu z voluntate sit
btificanda ¶ 4^a utrum qnto paupertas maior ta
to sibi maior bti^do debeatur ¶ 5^a utrum omnes mo
rituri in paupertate sint equales mitis ¶ 6^a utrum
mitibus debeatur maior bti^do q pauperibus ¶ 7^a
utrum lugentibus maior bti^do z videat q mi
tibus z pauperibus ¶ Ad pma e dicendum q go
est dubia pcuncto / q dr Luce vj^o q in loco
campestri stetit ihus / qn hunc sermonem fecit
z has btitudines pdicavit Matheus no
dicit / q ihus ascendit i montem z cu sedis
set docebat discipulos suos / planum est aut
q aliud e sedere z a^d e stare / Similr a^d
e i montem ascendere / z ad de monte descende
z i loco campestri stare / Ad hoc g^o videt
aug^s i lib de consensu evangelistarum dicens / aliu
fuisse sermonem / quem xpus fecit i loco ca
pestri / de quo loquitur Lucas / z aliu que fe
i monte cum apostolis de quo narrat mattheus
/ no quid aliu p sine variacoe / s aliu p
repetitoe / q nichil phibz s aug^s xpm
repetere que an iam dixerat / ut faceret que
an iam fecerat / prius g^o xps solus cum
xij discipulis quos apostolos nominavit fecit
hunc sermonem / que mattheus narrat
plenius

post modum cum descendisset de monte s de ipsa
montis celsitudine in campestre locum i iacet
equalitate que i late montis vacat et multos
tamen potuit stetit / donec turbe ad eum congregate
fuerunt / et tunc eunde sermone diviso narrandi
modo repetiit Quare aut solum aplis loquens
i monte ascendit / ascendit Cris explicat as
signat racionem / Ob qpt doctoris dignitatem / q cuilz
doctori dicitur p ysa Super montem excelsum asce
de tu qui evangelizas syon / Secundo qpt septuplice sublimi
tate in altitudine n spualium consiste dz qui
docet dei viam qpt et qui audit / nemo
n pt i valle stare / et de monte loqui / Tercio
qpt excelse auctoritatem / omnis n doctor q vult
discere ul docere misteria virtutum i monte excelso
dz ascendere de quo dicit propheta Mons dei mons
pinguis / Aug^s tn dicit / io xpm i monte asce
disse / ad significandum / q precepta que dabat p^o
que caritate liberari conveniat maiora erat
quam crat r^o preceptorum que dederat p^o quem in timore
tora erat ... Ad 2^m est dicendum q
adhuc aliquam oportebat
btitudo meritata obiectiue non est nisi una
que consistit in visione et fruitione trinitatis
/ mo aliud so ix / h est vita eterna ut cognoscant
te so ue deum / et quem misisti ihm xpm / S^z btitudo
causata subiectiue est multiplex / est n btitudo s^m
phum operacio pfecta sedm virtutem / possumus g^o
dicere q pfecta operacio hominis consistit i virtuo
sa tollacione malorum / et i virtuosa accione ul
execucione bonorum / Ergo homo volutarie et
virtuose tollat indigenciam / sic e pma btitu
do / qm dr bti pauperes spu qui s qpt spem
sive voluntarie sunt pauperes sedm glosam So
Si no virtuose tollat iniurie violencia
est scda btitudo / qm dr bti mites / qui imp
bitatibus et iniuriam inferentibus non re
sistunt / sedm augus / S^z si virtuose dolent
de ... pctis i et carorum amissione tristant
... / est tria btitudo / qm dicit bti qui lugent
sua s ul aliorum pcta sedm cris ul qui virtu
ose sustinet et patiunt luctum et tristiciam
de amissione suorum carorum sedm aug^s Si
aut homo virtuose operatur bonum / quinqz
modis hoc contingere pt / primo namqz homo v
tuose pt operari iusticiam et sic est v btitudo
qm dr bti qui esuriunt et siciunt iusticiam / esurit n
iusticiam qui sedm dei iusticiam desiderat consciari
et operari sedm cris / Secundo virtuose pt operari
misericordiam / et sic est 4^a btitudo qm dr bti mi

Greg tn dicit.

paupertas simplex.

sedm n. remigiu misericordes dr illi qui
de malo alieno qn desno dolent / 5o homo
virtuose pt operari cordis mundicia et sic e
sexta btitudo / qn dicit Bti mundo corde q
cris / mundo corde appellant illi qui simp
plicitate possident / et nullis viciis conscie se
sibi decipiunt Ibi in simplicitate cordis q
rite illum / 6o homo pt virtuose operari proxi
morum concordia et sic est 7a btitudo / qn dr
Bti pacifici / Nam sedm Iohem pacifici dr
illi qui pus in corde suo deinde in fratres
dissidentes faciunt pacem / 7o ho pt vir
tuose operari fortitudinis constantia et sic
est 8a btitudo qn dr Bti qui psecucionem pa
tiunt / illi n. sedm aug hmo bti sut qui tu
aplo dicut Quis nos separabit a caritate xi
q. d. nichil / Vn ista 8 btitudo sedm aug est
declaro et demrato aliaz / ita q a sut q psicut
[scz octa] clarificat et pfcm demrat / qd pfcm est
[scz octa] Hoc qr iste 8 operacioes virtuose et pfce q
btitudies stok nominant eo quod de eis
sancti gaudet in pnti vita inicant p
mium / et in futura vita pficient et cuma
bunt pmiu / io singule germant qr de s
dr Bti pau spu qm ipe e re ce / et sic de
aliis statu pmiu adiungr pmiu / Ad
2a est dicendu q sedm cris sup hunc locum
triplex est paupertas / pma est simulatoria.
2a est coacta et nccia / 3a est spualis et vo
luntaria / pma non dr q sit btificanda
ymo est dapnanda / illi naqz dicunt pau
pes simulatoe / qui et si cospoliat se bonis
tpalibus / no tn cospoliant se supbia et arro
gancia / ymo magis supbi sut q diuites
in scto diuicias possidendo / de quibus dicit
aug in speclo clicor Quid pdest dispgedo
dare pauperibus et pauperem fieri [...] cu
cia misa supbior efficit diuicias
contepnendo q fuat possidedo
tales n. nequit se humiliant et interiora
eoz plena sut dolo / n isti dicunt hic pau
peres spm / ymo diuites et quidem spiritu
2a vero q non sit dapnanda / vn dicit
cris q qui nolentes sut paupes sz coacti
veru necessitate / coru paupertas non est
laudanda n btificanda / qr tales paupes
se ipos non spu n voluntate humiliat et
depauperant / Sz 3a est pmianda et btifi
canda / qr tales paup sit ancora tpalium

volutaria abiectionem et cordis humiliatione / sic
n se voluntate cospoliat affcone et possessione
tpalium / sic se cospoliat supbia iactancia e
elacione et omi viciorum spualium / vn dicit
cris / q sp paupes spu sut timentes et trem
tes dei iussiones / et io talium paupm tpalia
contepnencium humilitate hntiu / dum timenciu
merito pmitti regnu celoz / Ad 3m est dicendum q
paupertas de se non est bona / cu dicat pu[a]acoz
et carencia alicuius boni / Nam sz aug in 3o
li de libo arbitrio sut tria gna bonorum / qr qda
queda sut inima et res tpales / que sut
queda organa et instrumenta bn utentibus
eis ad consecucionem btitudis / queda no sut
bona media / ut intellectus et ro / et alie potencie
aie / sine quibus ho no esset ho / tn qr eis possumus
male et bn uti / sic et diuiciis et rebus tpalibus
dicunt esse bona media / Et queda sut bona
maxima / sic virtutes et dona / quibus nullus
pt male uti qr omis usus virtutum bonus est
paupertas cu dicat puacom et carencia diui
ciaz et tpalium bonoz / q licz no sut bona
maxia nec media / sut tn bona infima.
de se no est bona / qr omis carencia et pr
uacio boni inqntu huiusmodi est mala / Ergo de se
paupertas est mala / et btificanda / hc est
inqntu libat hoiem ab illis quibus abute
tes diuiciis et tpalibus bonis / impedit acti
secucioe btitudinis ne libe vacet spua
libus bonis ppt tria / pmo ppt nimia sollici
tudinem et affeccionem / Sut n. tpalia bona
eo q bona fortune vocantur multis curibus aq
ri et retineri / et augmentari / sic et multis
casibus pdi et minui / vn requirunt magna
solicitudine et affcom / et multum distrahunt
hominem a contemplacoe bonorum spualium
2o ppt nimiam affcom / qr n. talia bona no
saciat affcm / quanto magis multiplicant tanto
magis trahunt hoiem ad affcom eoz / et
a tedium bonorum spualium / 3o ppt inor
elacionem / Sunt n. in mentes hominis in sup
bia eleuare et spm eius inflare / io dicit
aug sup hunc locum Bti paupes spu
Nemo dubitet supbos diuites inflatos
dici tamqm uento distentos / paupertas
igitur no. qr quanto maior tanto magis bti
ficanda / Sz quanto magis hominem libm

reddit⁊ in obsequium spualium et magis rec
bit xpm a solitudie et affcoe ac clacoe bo
nor tpalium tanto magis btitudo sibi de
bet. Cd 3m est dicendum q paupertas de qua
dicit xpus Bti paupes spu est paupertas uo
luntarie assumpta in qua quatuor modi inueniunt
primus fuit modus aplor et illor fidelium tertia
primitiua qui uendentes possessioes de pcio ip
sarum puidebatur unicuique vn dr act. 4. q qt
qt erat possres agrorum uendentes ipas po
sessiones ponebant pcia ad pedes aplorum
et puidebatur unicuique sic opus erat 2us mous
fuit et est quondam monachorum qui hntes pos
nes in comuni de fructibus et puentibus ipsarum
puident omnibus necia uite plus namque dz
eligere tlem paupertate in qua subtrahitur sibi
possibilitas puidendi in futurum 3us mous
ut dic Jorius fuit et adhuc est quondam re
ligiosorum qui mundum spernentes de labore
manuum suarum uictum et uestitum ac alia
neccia eis submistrant quo mo paulus aplus
usus est ne offendiculum daret euangelio xpi
vnde ad thesal 3 dic nocte et die labora
tes manibus nris ne aliquem urm grauaremus
4us mous est quorundam religiosorum qui
in uoluntaria paupertate uiuunt spiualibus ua
cantes et doctrinam euangelicam pdicantes de
hijs que ex pcessione fidelibus inferuntur. Cumque
quatuor omnes supradicti modi uiuendi in uoluntaria
paupertate sint boni et meritorij tamen iste 4us
mous securior esse uidetur tum quia in more solicitu
dinem hnt q alij tum quia uiuentes isto mo ma
iora bona recompensat hijs a quibus accipiunt
tum quia isto mo uiuendi saluator ipse usus
est dicitur in luce 8 q mulieres multe seque
bantur xpm ministrantes sibi de facultatibus
suis. Cd 2m est dicendum q hanc dubitacoem
soluit crisostomus dicens q pauperibus pmittitur regnum
celorum sed mitibus et mansuetis pmittitur
possessio terre uiuorum et ideo exponit pt
expositionem aug primo refendo hec ad statum
nam q dum homo est in hoc pnti statu terra
mortuorum est quia uanitati et mortali
tati cuncta subiecta est sed tamen fuit homo in
futuro statu dicitur esse in terra uiuorum quia li
berabitur a seruitute corrupcionis in libertate

filiorum dei. 2o refendo hec ad locum nam possessio
terre celi empirei pmittitur mitibus quod celum
uel illius supremum celi dicitur quod paulus ter
cium celum appellat dr esse terra sed respectu istius inferioris
regionis dicitur esse celum locus igitur btorum qui
est celum empireum pmittitur ipsis mitibus
3o refendo hec ad premium nam possessio terre da
bitur mitibus quia uestientur gla corporis et glo
rificati quod quidem corpus de terra formatum
est configurabitur cum dicente aplo corpori suo
corpori claritatis xpi quotiens tamen mo exponatur
ista possessio terre uiuentium maior est btitu
do que pmittitur mitibus q que pmittitur
pauperibus quia ut dic glo super hunc locum
mites qui seipos possident hereditatem
pris in futuro possidebunt sed plus est pos
sidere terram ut dicit q hre regnum celorum
eo q multa hntur que statim amittimus. Cd
4m est dicendum q de luctu et consolacoe lugen
cium contrusia inde esse uidetur aug et hyla
rium nam aug dicit q luctus hic appellatur tris
ticia de amissione carorum et corum que in hoc
mundo cara hntur de quibus hic nonulla
mesticia sanctatur q dum in eo non sit amor
et nos sed hilarius dicit q lugentes hic dicun
tur orbitates et cotidianas aut dampna
sua seu suorum merentes sed pcta uetera fle
tes. Adeo pt dici q propria culpa merentes
dapna et amissionem suorum carorum uel
eorum que cara hent in mundo si sic lugent
tria que paciuntur non portent propria cul
pa q pt quia patiuntur hic pena non lugere
at uerum est q dicat hilarius tlem luctum
non est btificandum nec remunerandum con
solacoe sed lugere amissione carorum cum
pacia et dolore pctorum consolari merebu
tur. Anima ut dicat cris cessacio luctus q
sua et aliorum pcta lugerunt coso
labuntur indulgenciam consecuti et
isto mo intelligit aug. Cre tamen dicat 7
q pter luctum duo gna compunctionis
intelligi dent quia lugent sci pnsus hy
mundi et pcesidio celestium bonorum vnde in
filia caleph petit a patre sibi dari irriguum irriguum
superius et inferius sed tamen ut dicat glo ma
ior btitudo et retribucio lugentium est quam
pauperis uel mitis quia plus est gaudere
et consolari in regno q xpm regnum hre
uel possidere eo q multa cum dolore habe
mus et possidemus. Lectio secunda 2a

Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam quoniam ipsi saturabuntur / Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur / Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt / Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur / Beati qui persecucionem paciuntur propter iusticiam quoniam ipsorum est regnum celorum / Beati estis cum maledixerint vobis homines et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos mencientes propter me Gaudete et exultate quoniam merces vestra copiosa est in celis Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos / Ostenso quod bona temporalia promissa nobis per doctrinam Christi faciunt in nobis virtuosam tolleranciam / Sequitur post ista ut sicut dicebatur ewangelista ostendit quod faciunt in nobis bonorum virtuosam operacionem / Secundum Ambrosium continuat istam partem ad precedentem aut quod postquam quis delicta fleverit / incipit esurire et sitire dei iusticiam / propter quod premisso luctu peccatorum statim subditur / Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam / Non enim sufficit secundum Bernardum velle iusticiam nisi ipsius iusticie faciamus formam / ut unusquisque nos iustos secundum iusticie opera esurire intelligamus / Et quod secundum Crisostomum maiora erunt dei promissa commendandis / quod post dependia subditur statim quoniam ipsi saturabuntur / illo nempe cibo secundum Augustinum de quo scriptum est / Meus cibus est ut faciam voluntatem patris mei / quod est iusticia et illo potu de quo dicitur / Aqua quam ego dabo fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam / Secundum quod secundum Gregorium 20 moralium et ponit xx di [illegible] ut una multum destituitur si non una per alteram teneatur / faciendum est ergo ex utroque temperamentum quoddam / ut nec nimia asperitate exulcerentur subditi / nec nimia benignitate solvantur / Ideo statim subditur Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur / Quod enim secundum Bernardum una habet intelligi non solum in elemosinis sed et in peccato fratris / ut alter alterius onera portemus / quod ideo dicit salvator quod sicut eis respondetur ut ipsi dimissa a liberentur / Et quod secundum Ambrosium misericordiam homo amittit nisi mundo corde misereatur / eo quod si iactanciam homo querit nullum fructum

consequitur / amittit statum / Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt / Nam secundum Ieronimum deus quia mundus est non nisi a mundis videri potest / non quidem oculo corporali sed cordiali / quod ut dicit Augustinus stulti sunt qui deum istis exterioribus oculis videre querunt / cum solum mundo corde videatur / Sed quod postquam hoc secundum Ambrosium omnia interiora sua munda faciat ab omni fetore peccati / ne ex affectu suo parant discordias et contenciones / addit Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur / Quoniam enim Augustinus pacifici in se ipsis sunt qui omnes animi sui motus componentes et subicientes racioni carnales concupiscencias edomitas sunt regnum dei / in quo ita ordinata sunt omnia / ut quod est in homine precipuum et excellens imperet ceteris repugnantibus et reluctantibus / que sunt nobis bestiisque communia / Et ista est pax que datur in terra hominibus bone voluntatis / Nec tamen secundum Crisostomum hoc existimet / quod si quis sibi pacem sit bonum adiungit immediate / Beati qui persecucionem paciuntur propter iusticiam quoniam ipsorum est regnum celorum / Et secundum Ieronimum signanter dicit propter iusticiam / quia multi paciuntur pro peccatis suis et non sunt iusti / Et promittit regnum celorum pacientibus propter iusticiam / sicut illis qui sunt pauperes spiritu / non tamen eodem modo secundum Ambrosium / secundum regnum celorum primum in glorificacione et beatificacione anime promittitur pauperibus spiritu / Secundum vero regnum celorum cum beatificacione et glorificacione corporis promittitur pacientibus propter iusticiam / Et quod hec beatitudo pati propter iusticiam duplicat qualiter ad vos / ideo spiritus nunc dirigit hunc sermonem apostolis dicens / Beati estis cum maledixerint vobis homines / id est cum verba contumeliosa et iniuriosa vobis pacientibus dixerint / et persecuti vos fuerint de loco ad locum / et dixerint omne malum adversum vos famam vestram vobis fidem absolutis fedando et vituperando / mencientes non vera que vos loquentes / propter me / ista sustinebitis / quia secundum Crisostomum ad hoc quod blasphematus et iniuriam passus sit beatus / duo requiruntur / Primo ut mediate et non vere blasphemetur et vituperetur / Secundo quod hoc sit propter deum / Alioquin si unum defuerit non est beatitudinis merces / sed si ista duo concurrunt, non solum turbetur non

Capitulum

primo tunc gaudete et exultate / gaudete in
mente et exultate corpore / quia merces vestra non
solum magna est sicut aliorum / sed copiosa est in celo.
non celos putetis / secundum Augustinum superiores partes huius vi-
sibilis mundi / quia merces vestra non in rebus corporalibus
et volubilibus collocanda est / sed in celo. de quo intel-
ligitur in spiritualibus firmamentis ubi habitat superna
iusticia / Et quia secundum Remigium magnam consolacionem
recipit homo in tribulacione positus / si recordatur
de tribulacionibus aliorum quibus exempla paciencie
recipit / subdit statim Sic enim persecuti
sunt prophetas qui fuerunt ante vos / ¶ Circa hoc pos-
sunt octo vel dubitari ¶ Primo utrum ad beatitudinem
requiratur quod homo omnes iusticias debeat ex-
urire ¶ 2^m utrum regnum vel civitas sine iusti-
cia possit diu durare ¶ 3^m utrum misericor-
dia eciam debetur vel debeat esse annexa
iusticie ¶ 4^m utrum in hac vita homo possit habere
perfectam pacem ¶ 5^m utrum in hac vita homo possit
deum videre ¶ 6^m utrum omnes qui paciuntur prop-
ter iusticiam sint beati ¶ 7^m utrum qui paciuntur solum pro
non adorando ydola sunt beati ¶ Ad primum dicendum
quod actores huiusmodi triplicem possunt considerari / primo per
comparacionem ad legislatorem / quia omnis legislator
intendit cives bonos et virtuosos facere / 2°
per comparacionem ad ipsos propositos et executores legis quibus
officia pro gubernacione reipublice dispensantur
3° per comparacionem ad ipsos cives qui pro alterutro indigent
in iusticia politica et civili ¶ Cum enim bonum
humane consistit in firmitate et desideracione in bono vel perseverancia
et dilectione / quantum ad primum adlegislatorem hoc homo
exurire iusticiam legalem / que secundum philosophum 5 ethicorum
est omnis virtus / quia precipit actus omnium virtutum
precipit enim non fugere de prelio / quod est actus fortitudinis
et non mechari / quod est actus temperancie / et non per-
cutere vel iniuriam inferre alicui quod est actus
mansuetudinis / et ultimo precipit implere omnes virtutes
et vitare omnem maliciam / unde dicit philosophus quod
hec legalis iusticia preclarissima virtutum et neque
vesper neque lucifer est ita admirabilis sicut
ipsa / Quantum ad dignitates et officiorum distribucionem
debet exurire iusticiam distributivam / cum enim
contingat homines ex accepcione personarum
dispensare quod officia instituta ad gubernandum
rei publice indignis committit digniis /

vt fiat talis dispensacio sine personarum accepcione
exurienda est iusticia distributiva qua distri-
buuntur romanis remota affeccione et virtute
considerata / unde deus ad moysen Exodi 18
Elige de omni plebe viros sapientes et
timentes deum / in quibus sit veritas / et qui oderint
avariciam / et constituas super populum ut iudi-
cent populum sine personarum accepcione ¶ Quantum vero ad ter-
cium ad mutuas conversaciones in empcionibus
et vendicionibus debet homo exurire iusticiam commu-
tativam / ut ita commutet unusquisque iuste
ad invicem / ut non sit fraus in substancia
vendendo auricalcum pro auro / et oleum mutum
pro oleo olive / in qualitate vendendo rem
infirmam pro firma / nec in quantitate vendendo
pondus pro minus pro magno / et sic patet quod omnes
modos iusticie debet exurire beatificandus
¶ Ad secundum dicendum quod sicut deus est in actibus
hominum ad invicem consideracionem habere est iusticia
necessaria / prima legalis et generalis in bonorum omnium
observacione et malorum omnium evitacione / 2^a
specialis distributiva in officiorum dispensacione
3^a specialis commutativa inter ad invicem
vendicione et empcione Regnum igitur vel civi-
tas que non est aliud quam quedam ordinata congregacio
personarum ad invicem in vita politica et
civili ista triplici iusticia indiget / primo generali
legali / quia si in regno negligatur opera virtuo-
sa et non fiat impleccio legis et observacio
eorum que pertinet ad dei cultum et bonos
mores / et permittat fieri iniusticias dolos
et iniurias violentas / necessario oportet
deficere / quia sicut iusticia generalis est que bonum
et mandat omnes virtutes operari / sic iniusti-
cia generalis preceptum est omne malum et sinit fi-
eri omne vicium / Et quia ut scribitur in 4 ethicorum
malum seipsum destruit / et si integrum sit
importabile fit non possit regnum talis con-
gregacio vel civitas portari diu ex
quo omne malum fit in ea / unde scribitur primo
politicorum / quod iniusticia legalis vel generalis
est crudelissima et perversissima habens arma
Et Ecclesiastici 10 dicitur / quod regnum et civitas
transfertur a gente in gentem propter iniusticias

Hic textus exhortatur suadens
ad sustinendum
unde glosa Temperat
christus rigorem preceptis omnibus
dicens si in maledictis
et persecucionibus persecu-
ti sunt prophetas ne
tamen a veritate defece-
runt quanto magis vos
imitantur qui fuerunt
ante vos. Gregorius
Si facta precedencium
recolamus. gravia
non sunt que sustinemus
~~Ideo habes tanta
nube~~

Quintum.

violencias et diversos dolos. Secundo indiget iusticia distributiva, quia si officia et omnia que sunt ordinata in regno et in civitate ad conservacionem reipublice dispensentur et distribuantur in membris et indisti[n]cte pluantur dimissis prudentibus et senioribus, tunc stulti sicut plures nesciant pati fortunam et nesciant uti dominio et principatu, necessario oportet civitatem dissipari et male tractari. Unde stultus Prov. 29: quia homines pestilentes dissipant civitatem, sapientes non advertunt furorem. Et ideo cum principatus sicut plures virum ostendit, ex dominio et ex officio aliquo cognoscitur aliquis si est rectus vel obliquus, et si civitas ex principatu eius ledit vel edificat. Tercio indiget iusticia commutativa, quia si homines volunt res aliorum violenter rapere vel usurpare nulla in recompensacione facta, quia ab equum vel bovem vult accipere non dando precium, vel domum vult inhabitare non solvendo pensionem, et agrum alterius possidere absque aliqua commutacione, civitas que constat ex talibus personis carentibus iusticia commutativa statim deficit vel pacem subsistere potest.

[illegible]

Ad xa est quod homines potest esse duplex pax: scilicet intrinseca et extrinseca. Pax enim intrinseca que consistit in reconciliacione inimici in oblivione iniuriarum et malorum in congregacione litigancium et in reductione ad amicicie odiencium in hac vita perfectus vir. [illegible]

quia sicut debet homo subvenire proximo suo indigenti quod alter supposito [illegible] sicut alter est magis utilis esse. Dicunt aliqui quod in tali casu preter [illegible] in hanc vitam anima eius debet esse iusticia, quia frater penitenti debet concordare et sibi indulgere, quod est opus [illegible] quia tamen non subterfugiat dei temporalem iusticie [illegible] solum eciam [illegible] in [illegible] anima [illegible] iusticia. Exo. 32: Moyses implacando deum offensum pro populo [illegible] manum dicendo: aut dimitte ei hanc noxam, aut dele me de libro quem scripsisti. Qui tamen [illegible] dei [illegible] qui autem [illegible] gladium suum et interficiat quilibet fratrem suum et proximum suum [illegible] omni [illegible]

[illegible lines]

ut adpaca

plenissimam quam habebant deus spiritualis est ipsum videbit ipse in pulchritudine pacis et in tabernaculis fiducie et in requie opulenta. ¶ Ad tertium est dicendum quod deum posse videri in hac vita tripliciter potest intelligi. Primo visione corporali, et sic neque in hac vita neque in futura vita tali visione secundum suam dignitatem videri potest. Unde dicit Augustinus in libro de sermone domini quod stulti sunt homines qui deum exterioribus oculis videre querunt, cum non nisi mundo corde videatur, sicut scriptum est in simplicitate cordis querite illum. Secundo visione spirituali et intellectuali, utendo cum sensibus corporis et vivendo ista vita animali et carnali, et nec sic in hac vita deus videri potest. Unde dicit Augustinus super Genesim exponendo illud ubi Iob non videbit me homo et vivet, quod nisi quisque ab hac vita quodammodo moriatur sive omnino exiens de corpore sive ita aversus et alienatus a carnalibus sensibus ut merito nesciat sicut apostolus dicit utrum sit in corpore vel extra corpus, in illam sublimem visionem non rapitur. Tertio modo potest intelligi quod videat visione intellectuali non tamen utente sensibus carnis, et secundum Augustinum in libro supradicto apostolo paulo doctori gentium rapto usque ad excellentissimam visionem domini, deus demonstravit vitam in qua post hanc vitam vivendum est in eternum, et hoc idem dicit de confessore moysi dicto in [illegible]. Isto tertio modo deus in hac vita potest videri. ¶ Ad quartum est dicendum quod pati propter iustitiam multipliciter modis intelligi potest. Primo propter iustitiam defendendam, sicut passi sunt illi machabei de quibus scribitur 2 machabeorum, a quo cum cogerentur agere contra legem domini, dixerunt pati simus mori magis quam preuaricari. Secundo propter iustitiam annunciandam, sicut passi sunt sancti prophete ut ieremias et alii, unde scribitur ieremie primo: Tu ergo accinge lumbos tuos et loquere ad eos omnia que ego precipio tibi, ne formides a facie eorum, ego dedi te in ciuitatem munitam et columpnam ferream, ut non timeas. Tertio propter iustitiam exsequendam, sicut fuit scilicet ille phinees filius eleazari sacerdotis de quo scribitur numeri 25, quod accensus zelo iustitie dei interfecit madianitam accedentem

ad mulierem madianitam, ad quos accedere prohibebat lex. Quarto propter iustitiam recipiendam; multi enim patiuntur penam taxatam per legalem iustitiam. Primis quoque tribus modis beati sunt qui patiuntur propter iustitiam, sed quarto modo non, ut Iob dicit, quia multi patiuntur propter peccata sua sicut latrones homicide et alii qui non sunt iusti, nisi propter illam iustitiam qua recipiunt beatificandi sunt. ¶ Ad quintam est dicendum quod hanc dubitationem determinat Crisostomus super hunc passum: Beati qui persecutionem patiuntur, dicens quod saluator noster dixit: beati qui persecutionem patiuntur a gentilibus et paganis, ne putaremus solum illum esse beatum qui persecutionem patitur propter ydola non colenda, ergo qui patitur ab hereticis propter veritatem non relinquendam beatus est. Similiter si quis ex potentibus quem propriam videntur forsitan propter peccata sua correptus a te fuerit te persequitur, beatus es cum Iohanne baptista, qui non propter adoranda ydola nec propter christum negandum passus est, sed solum propter correptionem suam. Dicebat enim herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Propheta namque ab aliis qui erant de gente eorum et eiusdem professionis et cultus occisi sunt, et tamen martires fuerunt, et ideo concludit dicens quod sanctitas non tantum ponere persecutionem persequentium dicens: beati qui persecutionem patiuntur a talibus vel a talibus, sed solam causam persecutionis, ut tu non aspicias quis te persequitur sed propter quid.

Lectio tertia

Vos estis sal terre. Quod si sal evanuerit in quo salietur? Ad nichilum valet ultra nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Neque accendunt lucernam et ponunt sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est.

¶ Nuper ista ut dicit Crisostomus, continuatio est, quia nobis bona promissa predicta opera operantur in nobis propriam edificationem. Communis enim secundum expositores omnia hec capitula precepta sunt in monte solis apostolis dedit, non tamen eis solis, sed informatione vite eorum sed et instructione et informatione totius orbis apostoli hec documenta receperunt. Unde ait: Vos

estis sal terre / ut si Aug(ustinus) non intelligas hic
terram istam quam nunc pedibus calcamus / sed homines
terrenos quorum cordibus et [illegible] fetoribus
et pudibus apostolorum sale dominus misit / acsi dicat
vos exemplo vestro / vita sapientia doctrina et humi-
litate corporum terre debet / sequitur quod si sal evanuerit
in quo salietur / et nunc in eodem statu
permanens / Apostolos sal terre nuncupatos mo-
net et tradite eis potestatis virtute pro pastore
dicit quod si sal evanuerit in quo salietur / id est si prela-
ti et doctores infatuati et vicijs implicati
nichil saliat / et sicut accepte sapientie diminu-
tionis amissa vivificare corrupta non
possunt / redduntur inutiles / quod ad nichilum
valet ultra nisi ut mittatur foras et conculcetur
ab hominibus / quod quoniam sic glosa illi qui sunt capita
aliorum vel cupiditate vel alia ... [illegible]
ut nulli usui apti sunt nisi ut mittatur foras
ab officio docendi et regendi / sequitur quod si [illegible]
sufficiat quod etiam pastores et doctores sunt sal
per bona et sancta conversatione / nisi sunt lux
qui illuminant ignorantes [illegible] sequitur addit vos
estis lux mundi / ut eodem modo si Aug(ustinus) non intelligas
mundi hic non intelligas celum et terram sed homines in
mundo existentes vel mundum diligentes / quibus
illuminandis apostoli sunt missi / et neque abscon-
dam propter metum persequentium vel [illegible] temporalium
sed magis tota libertate sunt predicandum et manifes-
tant / addit quod civitas non potest abscondi
super montem posita / quod cum Christus per omnia
sic intelligitur tota ecclesia fidelium / de qua sicut dicitur
gloriosa dicta sunt de te civitas dei / et tamen sunt
omnis populi in [illegible] / de quibus dicit apostolus vos
estis cives sanctorum et domestici dei / per montem non intel-
ligitur Christus / Apostoli ergo et doctores qui positi et
fundati sunt super Christum / abscondi non possunt etiam
si voluerint / quod populus vos manifestat / sequitur
ait / Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio sed su-
per candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt / quod cum Christus lucerna
est verbi dei / de quo propheta dicit lucerna pedibus meis
verbum tuum / et accendentes non habent lucerna sunt
pater et filius et spiritus sanctus / apostolorum autem et doctorum
est eorum studio tenere eam accensam / non solum

per eos sed per alios qui illuminantur / ut ex
illuminatione illuminatorum eorum deo laus impenda-
tur / quod subdit sic luceat lux vestra coram homini-
bus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est / non enim
sicut Aug(ustinus) dicit tum modo dicit / ut videant opera vestra bona
ut finem videant constituisse in laudibus homi-
num quas querunt ypocrite / sed addidit et glorificent
patrem vestrum qui in celis est / acsi dicat sicut
Christus sic illuminetis alios quod lux vestra
et addiat propositum vite / quod sal / quod totum hoc
referatis ad dei laudem / et vos habetis in voce
hominibus placeatis ut in vobis glorificetur deus
¶ Sed hic possunt esse sex dubitationes ¶ Prima utrum
prelati et doctores etiam possunt esse sal terre
¶ Secunda utrum si prelatus evanuerit per diffama-
tionem et notorium peccatum sit honorandus ¶ Tertia utrum
prelato apertum infamato in peccato sit obediendum
¶ Quarta utrum prelatus aperte criminosus et malus
alterius crimina possit et [illegible] ¶ Quinta utrum
prudenter possit et debeat intelligi prelatus
¶ Sexta utrum per civitatem super montem posita
debeat intelligi ecclesia ¶ Ad primam dicendum quod sal
in multis modis competenter sunt / sed quod sunt dicuntur super
hunc locum primo quia ad sui entitatem
fit cum natura salis in suo esse ex aqua et igne
vel calore / propter quod sicut quam [illegible] et
[illegible] / ex aqua est salsum sunt quod [illegible] potestate
sunt conservatio [illegible] et frigido / sequitur
quod tum ad legalem dignitatem non tanta dignitate
sunt sal in sacrificijs legalibus / ut nichil debe-
ret offerri sine sale / propter quod dicitur Levitici 2o
Quidquid sacrificij obtuleris sale condies / nec
auferes sal federis dei tui in sacrificio tuo /
et in omni oblatione tua offeres sal / secundo quod
communem utilitatem / habent enim sal malos hu-
mores de pede et corpora aptitudinem faciunt
[illegible] et alios condire et saporare / tertio quod
ad specialem potestatem / habent enim sal transfor-
mare [illegible] / propter istam ergo in ore prelati et doctores
etiam dicuntur esse sal terre / et homines in terra existentia
primo per sacramentum regenerationis / quod nisi per sacramenta
renascatur et [illegible] ex aqua et igne spiritus
sancto non recipiunt esse spiritualis gratie / secundo
per doctrine discretionem / unde super 1o libro apostoli
ad Colossenses ultimo / omnis sermo vester in gratia

sale sit conditus ut sciat quo oporteat vos unicuique respondere, dicit glossa. Quod aliter doctor ecclesiasticus debet condire sermonem literatorum et aliter sermonem laicorum, aliter sermonem virorum et aliter feminarum. Tercio quia exterior consecratio debet enim sic consecrari ut suo exemplo possit fluxum malarum cogitacionum desiccare, a putrefactione libidinibus alios preservare et omnes mores eorum condire et saporare. Quarto quia intrinsece mundane affectionis mitigacionem debet enim sic tumores affectionum sterilem reddere ut dicat cum apostolo: Omnia arbitratus sum ut stercora ut Christum lucrifaciam. Quadragesima secunda est decretum quod si talium honor est exhibitio reverencie in testimonium virtutis. Cui satis concordat quod dicit philosophus quod honor debetur soli sancte et virtuti. Exhibitio non reverencie alicui in testimonium duplex contingit. Primo in testimonium sue virtutis, ut si exhibetur honor alicui magno et sapienti viro. Secundo in testimonium virtutis alterius, ut si exhibetur honor famulo vel nuncio illius magni viri. Sic igitur cum datur [illegible] prelatis et presbiteris et aliis ministris ecclesie apte malis et in notoriis ac publicis peccatis existentibus debetur honor, planum est quod racione virtutis eorum non erunt honorandi sed contempnendi. Sed racione virtutis Christi cuius nuncii sunt et ministri, quidem ministri sunt et ministerium honorandi sunt. Quare sic non honorantur ipsi sed Christus in eis, secundum illud Luce x: Qui vos spernit me spernit, et qui vos recipit me recipit. Querat tamen superiores prelati quomodo si inveniat vel sciat per eorum visitacionem tales ministros ecclesie criminosos et diffamatos in peccatis, si stati non mittunt eos extra ecclesiam vel per depositionem vel per suspensionem, ex quo subditi per eorum vitam et exemplum salvari non possunt, nulli usui apti sunt nisi ut mittantur foras, ut non amplius honorentur sed magis conculcentur et contempnantur. Quamdiu sic tamen ministri Christi serviant, subditi eorum peccata non detegendo vel occultando coram aliis et ipsos in conspectu aliorum vituperando et contempnendo, unde scribitur 96 distinctione: Constantinum imperatorem dixisse tale verbum: Vere si propriis oculis vidissem aliquem sacerdotem dei peccare aut aliquem alium

qui habitu monachali vel clericali utitur, sit clamidem meam expoliarem et cooperirem eum ne ab aliquo videretur. Quod quod si aliquis scandalisaverit ex hoc quod videtur honorare publicum peccatorem, dicendum est quod tale scandalum est potius passivum non activum, quia honor non exhibetur peccatori propter peccatum sed ut peccator est sed propter alia et vel est alterius ministri et virtutis doctrine et equitatis iusticie, propter scandalum passivum dimittenda non est. Quadragesima tercia est decretum quod obediencia debetur sublimiori potestati, unde super illo verbo ad Romanos 13: Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, dicit glossa: id est que sublimiores sunt. Durante ergo et existente potestate sublimiori et superiori in aliquo debet durare obediencia, sicut durante causa durat effectus. Sed potestas sublimior et superior non tollitur ab aliquo per peccatum quod non est donum gracie gratum faciens sed donum gracie gratis date. Et ideo quamdiu potestas non tollitur ab aliquo prelato, quantumcumque sit apte malus et criminosus, sibi obediendum est. Sed si potestas tollitur vel suspenditur aut ligatur in eo, simul tollitur et suspenditur vel ligatur obediencia. Quadragesima quarta est decretum quod quod est dubia propter contrarietatem aliorum Augustini et Origenis [illegible] Augustinus pertractans hec verba: Vos estis sal terre, et ponitur 3 causa q. 1, expresse dicat quod ex verbis salvatoris quibus ait: Sal infatuatum ad nichilum valet nisi ut mittatur foras, sit intelligi quod prelatus criminosus alterius crimina vindicare non potest, et sic ipsum contempnit dum in alterum crimine simili profert sentenciam, et dicit et habetur eadem causa 2 q. 1: Criminibus enervatus aliorum crimina vindicare non valet. Sed idem Augustinus dicit contrarium, et ponitur causa 2 q. 1 supradicta. Nam Saul postquam adhuc reprobatus est propter peccata sua vindicabat peccata, et presbiteris [illegible] iudicium eius expectabat. Item similiter David postquam adulterium et homicidium commiserat dedit sentenciam contra divitem qui ovem pauperis in convivio sibi parari fecerat. Salomon

aut postquam ad petitionem mulierecularum ydola a
doravit adhuc universam plebe sinceritatem
iudicabat. Et multi inveniuntur in veteri
testamento et novo quorum vita cum esset blasphema
tamen eorum sententia que ex officio iudicaverunt ordinariis
integritate processit invenitur sancta Decimum est
ergo quod aliud est querere utrum criminosus debeat
aliorum crimina iudicare et aut utrum possit. Pla
num est enim quod non debet. quia secundum Augustinum mali pas
tores cum sententia iusti examinis aliorum crimina
ferunt sibi noceat ex quo ipsi ex eorum vindictis
aliorum vicia corrigere curant. Sed planum est quod
possunt quia quidem ab ecclesia tollantur eorum iu
dicium secundum Augustinum subterfugere non licet ¶ Ad
v^tm^ est dicendum quod per montem intelligi potest in maiori
statu scripture contemplatio et plati administratio
primo ergo per montem potest intelligi in maiori statu scripture
illo verbo exodi 19 die tertio descendit dominus coram
omni plebe super montem synay constitues quoque
terminos populo per circuitum et dices cavete ne as
cendatis in montem nec tangetis fines eius
omnis enim qui tetigerit morte morietur.
dicit glossa quod non prima die legis nec in sta
dio legis scripte dei filius descendit in mon
tem nam humanitatem assumendo qui sine opere virgi
nali fuit lapis abscisus sed in malis per montem
crevit in montem magnum ut dicitur danielis 2°
sed 3° die in tempore plenitudinis gratie Secundo per
montem potest intelligi status scripture contempla-
tionis secundum illo verbo psalmi Quis ascendet in montem domini
dicit Rycchardus libro de contemplatione quod cognitio
divinorum mons magnus et altus est quia omnem
mundanarum scientiarum cacumina mons iste
transcendit omnemque philosophiam omnemque mun
di scientiam ab alto despicit. Et subdit quid
tale aristoteles quid tale plato quid tale
tanta philosophorum turba invenire potuit. Certe si
ipsi ingenii acumine hoc monte ascendere po
tuissent nunquam ydola coluissent nunquam
creature colla inclinassent. Tercio per
montem potest intelligi platus secundum illo verbo ver
bo psalmi Prominentem dei nomen in monte sancto eius dicit glossa
quod platus mons est vox eius elevatus sublimitatis
quia per electorum constituuntur super omnes
sicut mons supereminet vallibus vox eius
vilis aut et ratione legis et instruccione ecclesie

¶ Ad septimum est dicendum quod secundum Crisostomum per
civitatem istam super monte positam ecclesia
sanctorum intelligitur de qua scriptum est gloriosa dicta
sunt de te civitas dei. Possumus ergo dicere quod ecclesia
fidelium potest dici civitas dei quia a deo singula
riter fabricata a deo singulariter gubernata
a deo singulariter manifestata a deo singulariter
dedicata. Dicit enim Crisostomus in omelia de penthecoste Ego
ecclesias edificaui non celum statui sed propter celum
sanguinem non effudi propter celum crucifixus non
sum propter celum celeste corpus non accepi nec
angelorum natura assumpsi. Ut dicitis qui
celo et angelis et omni creatura nobilior ecclesia
¶ De secundo idem Crisostomus ait Magna cura est
deo de ecclesia sua non muris circumdata sed
fide circumspecta propter ecclesiam namque celum
extensum est aer sparsus est mare diffusum
terra fundata est paradisus plantatus est
et multa miracula facta sunt propter ecclesiam
prophete propter ecclesiam apostoli propter ecclesiam uni
genitus dei filius factus est homo ¶ De tercio
idem Crisostomus ait super hunc locum non potest
civitas abscondi supra monte posita dicens
ecce quo deus manifestavit civitatem et ecclesiam
super se montem positam quia aliqui prius
in regione cogniti propria non erant postmodum
ad fines orbis terrarum fama eorum pervenit et
nec persecuciones que contra eis perdixerat eos
potuerunt occultare ¶ De quarto idem Crisostomus dicit quod
sola ecclesia fidelium divinis obsequiis mancipa
ta est. Ecclesia dicente apostolo Ipse exhibuit sibi
ecclesiam gloriosam non habentem maculam neque
rugam aut aliquid huiusmodi ut esset sancta et
immaculata in conspectu eius — Lectio iiij

Nolite putare quoniam veni solvere legem
aut prophetas. Non veni solvere sed ad
implere. Amen quippe dico vobis donec trans
eat celum et terra yota unum aut unus a
pex non preteribit a lege donec omnia fiant.
Qui ergo solverit unum de mandatis istis mi
nimis et docuerit sic homines minimus voca
bitur in regno celorum. Qui autem fecerit et do
cuerit hic magnus vocabitur in regno celorum
¶ In parte ista ut supra dicebatur ostenditur quod bona
spiritualia data nobis per doctrinam Christi operantur
in nobis mandatorum impletionem. Nam sine
doctrina et gratia Christi nec legis mandata
possemus implere nec monita prophetarum servare
Secundum autem Crisostomum propter tria Christus dicit hoc
verbum se non venisse solvere legem sed
implere Primo propter discipulorum erudicionem
ex eius exemplo attrahendam. Ex hoc enim

q ipse qui legi subiectus non erat dicebat
se non solvere legem venisse sed magis im
plere provocabat discipulos suos eius exemplo
ut ipsi studerent legem dei implere. Secundo
propter eorum aberrorem removendum. Posset enim putari
quod ipsi apostoli non absconderunt mandata que accep
turi erant a Christo. Et putuissent quod apostoli crede
quod aliquam novam legem deberet instruere quam
vellet abscondi et veterem legem destruere.
Ad hunc removendum Christus dicit se non venisse
solvere antiquam legem sed implere. Tertio propter
iudeorum calumpnie satisfactionem. Previdebat enim Christus
quod futurum erat ut iudei dicerent Christum esse
legis destructorem. Sanguinem eorum calumpniam preveni
rat eorum calumpnie satisfaciat dicens Nolite pu
tare quoniam veni solvere legem aut prophetas. Quod non veni
solvere sed implere. Ita quod unum negat et aliud
affirmat secundum Remigium. Negat enim se venisse
solvere sed affirmat se venisse implere. Christus
enim Crisostomus. Christus legem implevit nichil trans
grediendo legalium et iustificando et addendo
perfectionem quam lex per literam facere non valebat.
Nam secundum Augustinum implere legem dupliciter intelligitur
aut faciendo quod habet aut addendo et perficie
ndo quod minus habet quorum utrumque Christus fecit.
Prophetas non implevit complendo omnia que
per ipsos de eo scripta erant. Quod omnes prophete de
Christo locuti sunt. Sequitur At modo omnia sint imple
nda subdit Amen dico vobis donec transeat celum et
terra iota unum aut unus apex non preteribit a lege donec
omnia fiant. Dicitur enim secundum Augustinum Amen nomen est hebra
icum quod idem sonat ac si diceretur vere et fideliter
fiat. Iotha non est minima litera et apex est minima
particula in summitate posita. Per transitum ac celi
et terre intelligi finis mundi vel innovacio
mundi quantum ad eius qualitatem in multis partibus
corruptibilibus. Vult salvator dicere
quod nec hoc nec parvus hic vel minimum preceptum
aut punctum est dimittendum quin totum imple
atur antequam mundus finiatur. Et quod ob
servare et implere preceptorum acquiritur
regnum celorum ideo addit statim Qui ergo sol
verit unum de mandatis istis minimis id est de
preceptis istis de quibus in lege continetur que ideo
minima dicuntur secundum Crisostomum quod minima erant
veracitate dandi quantum eius in precepto sunt magis
et docuerit sic homines. Sicut si ipse solvit
non secundum quod legit et invenit minimus vocabi
tur in regno celorum. Quod non invenient in regno ce
lorum ubi non nisi magni invenientur. Qui autem
fecerit et docuerit sic homines id est qui non sol
verit et sic docuerit sicut non solvit magnus
vocabitur in regno celorum. Sed hic possent
esse septem dubitaciones. Prima utrum Christus solvit
veterem legem vel non. Secunda utrum Christus legem
veterem implevit. Tertia utrum sine lege veteris
legis precepta quibus servare possit. Quarta utrum
lex vetus et lex nova debeat dici due vel
una. Quinta utrum humana lex debeat observari
secundum verba legis. Sexta utrum observatio legis humane
obliget hominem in foro consciencie vel solum
in foro iudiciali. Septima utrum solvens precepta le
gis minimus in regno celorum debeat vocari.
Ad primam est dicendum quod istam questionem movebat Faustus
contra Augustinum dicens Christum solvisse legem
veterem. Quod nisi moisi probabat. Primo quia
quod Johannes qui fuit cum Christo in monte non
dixit eum dixisse illud verbum Non veni
solvere legem sed Matheus hoc posuit qui
Christum secutus est postquam descendit de monte
vel ut dicebat Matheus hoc non scripsit sed
quidam alius sub nomine eius. Secundo quia in ut
qui est minus liber legis scribit. Hec precepta
que mando vobis servabitis non addetis nec dimi
nuetis aliquid. Planum est autem quod Christus multa
diminuit et multa addidit ad precepta legis.
Tertio quod iudei conspicari non potuissent Christum
agere aliquid contra legem Christo legem non sol
vente et contra ipsam nichil agente cum tamen ipsi
expresse dicerent Jo. ix Non est hic homo a deo
qui sabbatum non custodit. Quarto quod si Christus
legem non solvit nos tenemur legem Christi
debemus circumcidi mortuum vel leprosum non
tangere que lex mandabat observari et multa alia
que nos minime observamus. Ad primum igitur istorum
respondet Augustinus in libro contra Faustum quod si
nullus diceret vera de Christo nisi qui audivit
ex ore eius vel eum vidit nullus igitur qui
nunc est diceret vera de Christo. Potuit ergo ut ait
Augustinus Matheus vera dicere vel quod ex ore
Johannis audivit que de Christo scripsit vel quod ipse
met deus vocato Matheo potuit narrare
que operat antequam ipsum vocasset. Ad secundum
respondet quod Faustus non intelligebat adde

vel diminuere. Nam lex mandabat nichil addendum quod lex minus habebat, sed solum in contrarium quod ipsa destruebat, addidit ergo opere vel minuit legem implendo, quod tunc fit secundum Augustinum quando fiunt que ibi precepta erant, vel cum implentur que ibi precepta erant et prophetata. ¶ Ad tercium xvi c. Augustini, quod fabula sit argumentato quia non negamus iudeis non intelligentibus verum sensum legis videre potuisse Christum esse destructorem legis et prophetarum, credebant enim secundum supersticionem intelligendi a minaciis et aliis salubribus et virtuosis operibus esse abstinendum die sabbati, quod erat contra intencionem legis. ¶ Ad quartum xvi c. dicens quod cum pater facta sunt illa que illis verbis figuris significabantur non illa amplius iubentur facienda, sed facta leguntur intelligenda. ¶ Ad 2m est dicendum quod Christus legem veterem implevit opere et doctrina, opere quidem servando in se omnia illa que tunc servanda erant, circumcisus namque est et in templo presentatus, unde dicitur ad Gallathas quod deus misit filium suum natum ex muliere factum sub lege. Doctrina legem implevit quatuor modis. Primo sensum figuratum exhibendo, multa enim legalia figurabat Christum et que circa ipsum erant agenda, unde Christo exhibito illa impleta sunt. Secundo verum intellectum legis dando, sicut patet in homicidio et adulterio, in quibus iudei credebant solum actum exteriorem esse prohibitum, Christus autem actum interiorem ondit sub prohibicione cadere. Tercio quedam perfeccionis consilia superaddendo, sicut dicenti sibi se servare omnia legis precepta dixit, unum tibi deest, si vis perfectus esse vade vende omnia que habes et da pauperibus. Quarto modo observacionis et implecionis tradendo, sicut patet in periurio, mandabat enim lex non periurare, quod bene servari non poterat si iuramentum erat in assuetudine, ideo ut facilius servaretur preceptum omnis a iuramento esse abstinendum nisi esset magna necessitas. ¶ Ad tercium est dicendum quod istam dubitacionem determinat Augustinus 3o de libero arbitrio dicens quod natura humana post peccatum insinuata est in cognicione ut recte non queratur quod querendum est, et in affectione ut sine difficultate non faciat vel impleat quod faciendum est, que quidem ignorancia cognicionis et difficultas affectionis non est peccatum, sed pena peccati. Unde dicit ibi quod omni peccanti anime hec duo penalia sunt ignorancia et difficultas, natura autem infirma planum est quod nec omnia opera nec sane potest facere, nec potest facere ita bene, ideo dicendum est quod post peccatum nec omnia precepta legis homo potest servare si non auxilio Christi, nec ita perfecte sicut ante fecisset, sed quod dicit hic Augustinus, non imputatur homini ad peccatum si precepta non faciat ex quo habet ignoranciam ut recte ipsa non cognoscat et difficultatem ut ipsa implere non valeat, ad quod videtur quod non imputatur nobis ad peccatum quia inviti ignoramus, sed quia negligimus querere quod ignoramus, nec nobis imputatur quod vulnerata membra non colimus, nec possumus dominari perfecte motibus membrorum et potenciarum interiorum que sunt in nobis vulnerata et infirmata, sed imputatur nobis quod medicum volentem nos sanare contempnimus. Nam licet lex per Moisen data sit, gracia tamen sanans difficultatem nostre affectionis et veritas sanans ignoranciam nostre cognicionis per Ihesum Christum facta est, ut dicitur Iohannis 1o. Ideo quod nunc medicum habemus et sanare volentem imputatur nobis quod contempnimus eum. ¶ Ad quartum est dicendum quod legem veterem esse aliam a lege nova dupliciter intelligi potest. Primo quod sit alia quia ab alio deo efficiente facta vel data, sicut Manicheus dixit legem veterem datam fuisse a malo deo, vel quod sit alia quia ad alium finem ordinatam, quorum utrumque est falsum, quia ut scribitur ad Romanos 7o lex quidem sancta et mandatum bonum et sanctum, et 3o capitulo dicit unus et idem deus est qui iustificat circumcisionem, id est iudeos, per fidem et preputium, id est gentiles, per fidem similiter ad eundem finem ordinata, quia omnis lex uno sermone completur, diliges proximum tuum sicut teipsum. Et 1 ad Thimotheum 1o dicitur quod finis omnis legis et precepto est caritas. Secundo potest intelligi quod sit alia quasi altera sicut ipsum est alterum a seipso perfecto secundum quemadmodum dicimus quod homo est quasi alter a seipso dum est puer iam factus vir, cum igitur lex nova comparetur ad veterem sicut vir ad puerum, iuxta illud apostoli ad Gallathas 3o, itaque lex pedagogus noster erat, at ubi venit fides iam non sumus sub pedagogo, concludendum est quod lex nova non proprie est alia a veteri, sed magis alia, sicut perfectum est alterum ab imperfecto. ¶ Ad quintum est dicendum quod lex humana ad hoc inventa est ut provideat communi utilitati hominum, unde dicit iurisconsultus in primo digestorum, nulla racio aut equitatis benignitas patitur ut que salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretacione contra ipsorum comodum producamus ad severitatem. Si ergo contingunt aliqui casus qui communi utilitati

sunt damnosi et periculosi. Cum legislator omnes fortuitos eventus particulares previdere non possit, in talibus licet agere preter verba legis. Sicut dato quod lex scripta et iuramento firmata alicuius civitatis dicat quod porte per custodes semper teneantur clause, si contingat aliquos cives insequi hostes et postmodum ab aliis fugari, impium esset dicere quod in tali casu porte eis non aperirentur. Maxime cum evidenter appareat in hoc casu verba legis servare communi utilitati esse dispendiosum, propter quam communem utilitatem lex illa instituta fuit. Et si dicatur quod omnis est interpretari cuius est condere, illi autem qui sub lege sunt non sunt conditores legis sed observatores, dicendum est quod hoc [illegible] est verum quando lex est dubia et facile ad suspicionem potest habere recursus. Sed cum subitaneum est negocium et clare apparet nocivum esse communi utilitati et in mora periculum, hiis concurrentibus potest quilibet qui sub lege est preter legem agere, non tamen ipse interpretatur legem, sed sequitur intentionem legislatoris, quia per evidentiam nocumenti apparet legislatorem hoc intendisse et debuisse intendere. Et tantum de viiº capitulo huius supradicto.

Sciendum: leges non habent verba ea tenere sed vim ac potestatem. ¶ Ad vicesimam quartam est dicendum quod lex humana tunc est lex censenda quando iusta est. Si non est iniusta, magis iniustitas et violencia dicenda est quam lex. Quia sicut Augustinus primo de libero arbitrio: Lex mihi non videtur si iusta non sit. Contingit autem legem iniustam fieri quattuor modis: primo effective, ut ille qui legem infert potestatem et iurisdictionem suam non excedat. Secundo finaliter et iustitie, ut si lex ferat et gravamina imponat propter utilitatem non propriam cupiditatem implendam vel propria gloria et fama amplianda vel dominium divulganda. Tertio formaliter et qualitative, ut si improportionaliter imponat et inundant onera. Sed cum dividi sicut honores, ut sicut divites et maiores debent communiter plus participare de honore, sic plus secundum proportionem debent participare de onere. Aliter forma iustitie non servatur. Quarto materialiter et subiective, ut iusto et bono modo illi gravem legem imponentur, unde erit et sic etiam erit et depravatur. Si igitur lex humana habeat istas quattuor conditiones

tunc istomodo derivatur a lege naturali et divina, obligat cives observancie in foro conscientie. Si non habeat conditiones oppositas, quia hoc modo non proprie est lex sed violencia, non obligat in foro conscientie nisi forte propter scandalum vitandum propter cuius vitationem et propter minus homo debet cedere. ¶ Ad vicesimam quintam est dicendum quod sollicite mandata minima et sic docentem vocari minimum in regno celorum aliter exposuit Crisostomus et aliter Gregorius et aliter Augustinus. Nam Crisostomus mandata legis ut non occides, non adulterabis etc., dicit esse minima, id est facillima in actu exteriori, quia ipsa magis dicunt criminis repentinum volumtatem. Sunt enim statim notata et involuntarium malicia. Sed minima et facilia sunt in actione et remuneratione. Imperfectione non peccati sunt magna et gravia. Sed mandata Christi ut non concupisces et non irascaris in actu quidem exteriori sunt valde magna et difficilia, quia magnum valde est cohibere omnem motum concupiscencie et iracundie, et ideo talia magis sunt in remuneratione et minima in culpa, ut in speciali. Vult igitur dicere salvator quod qui solvit ista mandata minima ut non concupisces, non irascaris, vocabitur minimus in regno celorum, quia ex quo leviter et minima peccata committit et gravia et mortalia peccatum non facit. Secundum vere a pena dampnationis est, verum non tamen est ita magnus ut statim est in illa gloria quam consequitur ille qui et minima precepta implevit. Decedentes enim sine mortali et veniali statim consequuntur gloriam, sed decedentes in veniali sine mortali detinentur in purgatorio, et sunt minimi respectu eorum qui iam sunt in gloria, et tamen omnes sunt in regno celorum simul victo. Non tamen primo. Gregorius vero dicit regnum celorum hic appellari statum ecclesie presentem in quo quidem regno qui solvit mandata minima et solvendo docet homines ad observationem eorum, ita quod tales male vivunt et bene predicant, minimus est et despectissimus vocatur, quia cuius vita despicitur, restat et ut eius predicatio contempnatur. Augustinus autem exponit, sicut supra dictum est.

Dico enim vobis quia nisi [Residuum in sequenti capitulo quinti libri post ...]

ipsum [illegible] libro

Quintum

habundauerit iusticia vestra plus quam scriba-
rum et phariseorum non intrabitis in regnum celorum.
Audistis quia dictum est antiquis non occides qui
autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem di-
co uobis quia omnis qui irascitur fratri suo reus
erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha
reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue reus erit
iehenne ignis. Dicebatur supra quod post hanc
ne[illegible] primo consistebat in bonorum spiritua-
lium promissione. Secundo in legis ueteris supple-
tione. Expedita igitur prima parte hic continuatur
quod quia dixerat impleuit autem christus illud quod
deerat legi ueteri quedam perfectionis consilia ad-
dendo et uerum intellectum eorum que in lege
dicebantur aperiendo possumus igitur dicere quod christus
quantum ad 8 aperuit verum intellectum eorum que
continebantur in lege. Primo quantum ad homici-
dii prohibitionem. Secundo quantum ad hostie et sacrificii
oblationem. Tercio quantum ad fornicationis prohibi-
tionem. Quarto quantum ad uxoris repudiationem. Quinto quantum
ad iuramenti obseruationem. Sexto quantum ad pe-
ne talionis mitigationem. Septimo quantum ad inimi-
corum dilectionem. Et octauo quantum ad operationis
intentionem. Secundum igitur ista octo in quibus christus
verum intellectum legis aperuit totum istud re-
siduum capitulum continet 8 partes et sic fa-
ciemus octo lectiones. Secunda ibi si igitur offers munus
tuum. Tercia ibi audistis quia dictum est antiquis. Quarta ibi
dictum est autem. Quinta ibi iterum audistis. Sexta ibi audistis
quia dictum est. Septima ibi audistis quia dictum est. Octaua
in alio ut. Ad intellectum igitur prime partis
est sciendum quod secundum crisostomum christus suos apostolos
adhuc rudes et nouicios peccatores esse uo-
luit magistros et doctores mundi quia suos apostolos
uolebat facere quod docebat. Scribe
autem et pharisei que dicebant et predicabant verbo
opere non implebant. Unde ait suis apostolis. Sine
dico uobis nisi habundauerit iusticia vestra plus quam scriba-
rum et phariseorum non intrabitis in regnum celorum. Secundum enim
augustinum iusticia phariseorum erat mandata legis
moysi que liberabant a pena debita transgres-
soribus sed in regnum celorum non inducebant.
Supplectiones autem illorum mandatorum que
erant mandata christi in quibus suos apostolos uolebat
super phariseos habundare inducunt in regnum
celorum et a pena liberant. Nam secundum augustinum
contra faustum non negamus quod tam crebro

nominat deus. Nescio utrum in libris veteris
testamenti inueniatur, ipse non pertinet ad
reuelationem noui testamenti quod ori christi nomi-
nandum seruabatur. Vel secundum augustinum uolebat christus
suorum discipulorum iusticiam super iusticiam phariseorum
habundare quantum ad uerum intellectum legis. Non
intelligebant pharisei homicidium nisi peremptionem
corporis humani. Christus autem aperuit omnem iniquum
motum ad nocendum fratri in homicidii genere de-
putare. Ideo subdit Audistis quia dictum est antiquis
in mandatis legis exodi xx. Non occides ho-
minem scilicet ad ymaginem. Qui autem occiderit
reus erit iudicio scilicet legis que eum puniet per
talionem id est morte puniri. Sic morte per
alium. Ego autem dico uobis quod omnis qui irasci-
tur fratri suo, supple causa. Sine causa non irascitur in
uel peccato. Reus erit iudicio scilicet apud
deum. Qui autem dixerit fratri suo racha. Secundum
augustinum non dico uocem significatiuam sed motum
animi indignationem exprimentem. Secundum uero crisostomum
racha est signum contemptus et uilipen-
sionis. Exemplum aliquis commouetur ad iram et
secundum ieronimum racha ebreum non est et sonat
uacuum uel inane, quod nos in latino sine
crebro possumus interpretare. Qui uero dixerit
fratri suo racha reus erit concilio quia tunc ia
non solum est in iudicio accusandus uinctus
est sententiandus scilicet qua pena sit plectendus in
concilio tenendo. Qui autem adhuc amplius
progreditur quod motus indignationis sine causa
uerbo iniurioso et contumelioso expressit, ita
quod dixerit fratri suo fatue reus erit gehenne
ignis et infinitum cruciatum patietur. Saluator gehen-
nam nominat, quod non te[illegible] putat uallem
ydolis consecratam, que est iuxta ierusalem reple-
ta olim ossibus mortuorum et cadaueribus ubi
est maior fetor. Secundum quod Rabanus dicit. Et
hic possunt esse vii dubia. Primo utrum dicat
qui omnis qui occiderit reus sit iudicio. Secundo
utrum omnis qui irascitur fratri reus sit eo
iudicio. Tercio utrum semper ira que nascitur
ex uilipensione sit peccatum. Quarto utrum ira
semper que est accensio cordis sit peccatum.
Quinto utrum ira que est appetitus uindicte sit peccatum.
Sexto utrum irasci fratri quandoque esse liceat
et utile. Septimo utrum ira sit uicium capitale.
Ad primum est dicendum quod secundum augustinum libro de ciuitate

fatue

racha

nec te nec alium actu et causte.

nec solum non occide. sed etiam non irascaris fratri.

sine causa ad [illegible] personae, et non ad correctionem culpe. Unde Rabanus. Qui enim uicio irascitur. fratri non irascitur sed uicio.

Sine id quod predicatis et docetis etiam faciatis

quod ad salutem non sufficit bona doctrina nisi assit bona vita.

dei manichei putaverunt istud dictum Non
occides intelligendum esse de omni re habente
animam, unde dicebant homines peccatos mandan-
tes et animalia irrationabilia occidentes homi-
cidii crimine teneri. In quorum errorem etiam
ipse Augustinus lapsus est, quia sicut plenarie dicebat
quando erat in [illegible] eorum, sicut ipse recitat in
libro confessionum. Sed ut idem Augustinus ait contra eos
et nepharium est hoc credere, quia iustissima ordinatione
creatoris vita et mors omnium animalium irra-
tionabilium hominis usibus subditur. Ideo constat
ut solum de homine intelligatur cum dicitur Non
occides, ita quod subaudiatur nec te nec alium.
¶ Excipiuntur tamen multi casus in quibus secundum Augustinum
in predicto libro et ponitur in decreto 23 q. 1 licet ho-
minem occidere absque eo quod occidens sit re-
us in iudicio temporali et eterno. Primo si illi qui
dei auctoritate iusta bella gerunt si homines
occidunt, rei iudicio non sunt. Secundo si mi-
nistri qui publica potestate freti malefac-
tores puniunt homicidii crimine non in-
currunt, quia ut ibi dicit Augustinus Cum [...]
iudex homines confessimus vel victum de aliquo scelere
interficiat non ipse eum occidit sed lex. Tertio si
expresso iussu vel precepto dei hoc faciat, unde
excusatur abraham qui filium voluit inter-
ficere innocentem. Non enim facit contra hoc
preceptum non occides, quia precepto dei facit
qui potest in omnibus mandare secundum tabulas dis-
pensare. Quarto si istud fiat privato consilio
et occulta inspiratione spiritus sancti, quia non aliter
excusatur Sampson qui seipsum cum hostibus in-
terfecit et Iepte qui filiam suam sibi de
victoria redeunti occurentem interfecit
nisi quia privato consilio spiritus sancti et occulta
eius inspiratione hoc fecerunt. ¶ Ad secundam dicendum
quod istam dubitationem movet Augustinus in libro de
sermone domini in monte. Si ille qui occidit hominem
reus est iudicio et ille qui sine causa irascitur
fratri eodem modo dicitur reus esse iudicio, quod
amplius est occidere quam irasci. Ad hoc videtur
Augustinus in gehenna ignis id est in dampnatione
eterna diversos esse gradus penarum sicut
sunt diversi gradus peccatorum. Vult ergo ibi Augustinus
quod ista quatuor scilicet irasci sine causa fratri, quod dicere
racha, quod dicere fatue, et postea occidere diversos gradus
peccatorum intelligi, ut primo quis irascatur motum
tamen ire contineat in corde retentum et sic dicitur
iratus. Secundo ut iram illum motum ire per vocem
non significantem significet, ita quod dicat racha
id est aliquod signum perturbationis et indignationis
ostendat. Tertio ut verbo iniurioso et contumeli-
oso illum iracundie motum exprimat, ita quod
dicat fatue. Quarto quod vindictam opere perficiat
vulnerando, verberando, occidendo. Et est pla-
num quod unum est gravius peccatum quam aliud, quia in primo
motu est ira sola, in secundo est ira cum voce
non tamen aliquid determinate significante, sed motum
illum ostendente. In tertio non est ira et vox et in
voce certa vituperationis expressio. In quarto
est ira et vox et certa perturbationis expressio
et operis executio. Unde in quolibet istorum
motibus in superveniret execucio operis patet
quod in omnibus illis fuit peccatum mortale. Dato
quod illis tribus motibus ire non supervenisset
opus sed solus deliberatus consensus operis exe-
quendi et fuerit nocumentum proximo inferendi peccatum
mortale fuisset secundum tamen magis et minus.
Et ideo secundum Augustinum per esse reum iudicio quod corres-
pondet primo motui ire, et per esse reum
concilio quod correspondet secundo motui, et per esse
reum gehenne ignis quod correspondet tercio mo-
tui, et per esse reum iterum iudicio quod correspondet
quarto, diversas mansiones et diversos gradus penarum
inferni intelliguntur, quia licet cuilibet peccato
mortali debeatur pena eterna, cum indivi-
duo non tamen inequalitatis intensione. ¶ Ad tertiam dicendum
quod cum effectiva ire est perturbatio totius
nature tamen qua quis irascitur est, quia videt se
contemptum et perturbatum. Si igitur aliquis perturbatur
et contemptum propter defectus suos et propter peccata sua
commissa irascitur sibi ipsi et contra semetipsum dicas
id quod dixerunt fratres Ioseph merito hec pati-
mur quia peccavimus in fratrem nostrum, talis ira
qua irascitur ex tali perturbatione non est peccatum
immo est bona et inducit hominem ad penitentiam,
unde recitat Gregorius in dyalogo de quodam monacho
sui monasterii quod cum tres aureos abscon-
ditos habere deprehensus fuisset et ob hoc

in extremo vite sue auctus monachis dilectis
et principes est perpetue ipso pre Gregorio
monasterii / videns se predictus monachus propter
suam maliciam et avariciam hic in contemptu
et principesque ex abominibus fortiter tot simpliciter
fuit iratus / et indignatus et sic in tali indig
nacione sine peti debitum nec persolvit / et post
mortem factum per ipso fuerat hostie oblacione per
xxx dies apparens fratri suo dixit se salva
tum / Sed si quis irridet et principiendum propter
christi veritate confitendam / et eius iusticiam de
fendendam / et corpus irascitur et indignat
contra deum et contra proximum / et insurgit in blas
phemiam contra deum et in clamorem et con
tumeliam contra proximum / talis ira est mala
et peccatum / Unde dicit [illegible] Nemo vero pa
tiatur qui homicida ut fur ut alienorum
appetitor / Sed sic propter christi exprobramine non
erubescat neque irascatur / sed glorificet deum
in tali principione / Quod quarta est dicendum / quod
ta exqua nascitur ira materialis et subiec
tive est accensio sanguinis circa cor / quod quando
accensio sanguinis circa cor si accedat iudi
cium racionis tunc non potest esse peccatum / Unde dicit
Gregorius v^to moral. Sed magnopere cavendum est
ne ira que ut instrumentum virtutis assumitur
menti dominetur / ne sicut domina precedat / sed
sicut ancilla ad obsequium parata a tergo ra
cionis nunquam recedat / Contingit tamen quandoque quod perso
na iratus hic incipit audire iudicium racionis putat
ex ipsa irritat in iniuria esse vindicandam / sed sic
est festinus ut non attendat vindictam fieri
secundum verum ordinem audiendo racionis imperium / Unde
assimilatur iratus / ut philosophus dicit ministris festina
tibus mandatum domini excepto / antequam complete
totum audiant / et quoniam modo ira quae insurgit
ex tali accensione sanguinis est peccatum / sine
preveniendo racionis iudicium / sive non expec
tando iudicium racionis in taxando debitum
modum inferendi vindictam pro iniuria illa
ta / propter quod narrat maximus valerius de ar
chyta tarentino quod cum servus eius eum offe
disset dixit. Quam te punirem si tibi ira
tus non essem / quia sic preventus fuit ira quod
non dum taxaverat proportionem qua pena pu
niret servum eum offendentem / sed si talis ira

que insurgit ex accensione sanguinis sequitur
iudicium racionis / ex perfecte sed modus precatum
taxatus de vindicta inferenda pro illata in
iuria / ne dum quod sit peccatum ymo quandoque est virtutis
instrumentum ut Gregorius dicit / Quod quinto est dicendum
quod formaliter ira non est aliud quam appetitus vin
dicte / Johannes Damascenus quod aliquis [illegible] insurgit contra
appetitus / et velle statim vindictam sicut dicitur de eo qui
[illegible] scribitur hester 2o / quod cum audisset
aman quod mardocheus non flecteret sibi ge
nua nec adoraret eum iratus est valde et nichil
me hic puto / quod dum videro mardocheum
sedentem ante fores regias / Ideo fecit parari
excelsum trabem / ut suspenderet eum / Sed quando
aliquis appetit vindictam propter suam satisfactionem non
propter dei iusticie manifestacionem et peccatoris
emendationem / magis tamen propter peccati correpcionem et
non inordinato / quia non [illegible] nec
in ordine servato / talis appetitus est peccatum
mortale / Sed si talis appetitus est ordinatus
quod quis appetat vindictam sed propter dei iusticie os
tensionem et propter correpcionem peccati in ordine
servato ita quod talis vindicta fiat per iudicem et co
mmunem personam tenentem non quo dicit propheta leta
bitur iustus cum viderit vindictam / talis appetitus non
est peccatum / legimus namque multos sanctos viros vindic
tam malorum appetivisse / sic helias petivit ut
veniret ignis de celo et devoraret duos
quinquagenarios principes / et eos qui cum eis erant
et de [illegible] legimus / quod impetravit fuit
illi qui manum sibi alapa dedit ut in comminus
manus eius arentibus putare / propter quod si vindicta
est divina [illegible] appetitur ad dei iusticiam manifes
tandam / et ad malorum correpcionem et oppressorum
liberacionem peccatum non est / ymo hic respicit ordo
caritatis / Unde dicit crisostomus [illegible] plurimum
solet ut non admissa caritate inimici ruina
nos letificet / et rursus gloria sine iudicie culpa
contristet / cum tuente eo quosdam hic eligi
credimus et persistente illo plures ex iuste
opprimi formidamus / Quod sexto est dicendum
quod licitum et utile est quandoque irasci propter iniu
riam propter doctrinam audacter ponenda / [illegible]
[illegible] audacter et fiunt principiata devorat
et compellit vitia a cordibus auditorum / unde
illud exod. 17 misisti iram tuam que devoravit
eos sicut stipulam / Secundo propter iusticiam dei intrepide os
tendendam / Unde legitur exod. 32 quod cum descendisset
Moyses de monte et vidisset vitulum et cho
ros iratus est valde et proiecit de manibus

duas tabulas et confregit eas ad radices
montis et arripiens vitulum combussit ig^e
et contrivit usque ad pulverem / Sic ergo tiram
tam rabiem fortiter repellendam / Nam s^m
phm̄ · 9 · ethic^o[r] irasci quibus oportet et quando
quantum est laudabile / et non irasci est insipi
ens et insensibilis / volentibus rempublicam
minari et perturbare laudabile est irasci / ex quo
tetes s^m phm̄ ibi sunt magnanimi / et magis
viriles / quam non irascentes / sunt digni per
ti pari per hostitiam rabiem compescenda
Certo per intrinseca vicia regnare infrena
da homines enim contra aliquorum peccatorum
sibi ipsis irascuntur / cuius ira resonat mul
ta mala despicia / Unde scriptus dicat / de scripto
archiepiscopi rigidus et iratus solus deserta
penetrabam / Istas quatuor qualitates tangit
textus supra hic dominus / Omnis qui tam fratri irascit
reus erit / qui autem cum tam non est reus / quia
sine ira nec iudicia stat, ut docet apostolus //

Int^r vicia que prestant
Ad septiam est dicendum quod bicium capitulo dicitur ex quo
oriuntur aliqua vicia / possunt quod dicitur / quod quis
potest irasci corde verbo et opere Ut quod quis irascitur
corde quia forte credit personam aliquam pati inju
riam sibi obnoxia nascitur indignatio Item non
irascitur verbo / sine expressione iniurie nascitur
clamor / si cum expressione nascitur contumelia / si non
dominum iniuriam permittere blasphemia Item quando
modum vindicandi excogitat nascitur timor
oblatio Et si quis irascitur opere tunc contra nascitur
rixa in quibus includuntur libera passiones
vulnera homicidia et multa alia mala / indig
natio / tumoris clamor / clamor / contumelia / blasphe
mia / rixe dicuntur soboles et filie ire / sicut
posuit Gregorius 21 moralium Lectio s^a

Si ergo offers munus tuum ad altare
et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet
aliquid adversum te, relinque ibi munus
tuum ante altare et vade prius reconciliari
fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum.
Esto consentiens adversario tuo cito dum es
in via cum eo, ne forte tradat te adversarius tuus
iudici et iudex tradat te ministro et in carcerem
mittaris. Amen dico tibi non exies inde
donec reddas novissimum quadrantem

Dato non multum quantum ad homicidium comparetur
quia nomine homicidii ostensum est omnem iniq^m
motum ad nocendum fratri intelligi / Sunt ipse ista ut
supra dicebatur salvator noster dicit ut multum
quantum ad hostie et sacrificii oblationem / quia igitur
frigidum eius dixerat, fratri non esse irascendum
nec dicendum racha / vel fatue / multo
magis non esse aliquid tenendum in corde / ne
in indignatio convertatur / modum / unde statim sub
dit Si ergo offers munus tuum / ita quod in modus
deo offert munus orationis / vel elemosine / vel sacrificium
ad altare corporale vel spirituale / nam fides est
altare spirituale in quo deo omne munus offertur / quia
sine fide impossibile est deo placere Et ibi re
cordatus fueris / quod frater tuus aliquid habet adversum
te / tunc · n · s^m aug^m frater habet aliquid adversus nos
si nos eum aliquo lesimus / vel offendimus
deo vel fratri / vel si tibi venit in mente quod frater
tuus te aliquo offendit / ex quo incipis
eum odire / relinque ibi munus tuum ante altare
et vade prius reconciliari fratri tuo · veniam postu
lando / si tu eum lesisti / vel sibi dimittendo
si tibi vel adeo dimitti si ipse te lesit
et tunc facta reconciliatione fratri veniens offe
res munus tuum quia a discordantibus deus
sacrificium accipere non vult Ex quo possumus
comprendere s^m crisostomum quam malum sit discordia
propter quod malum illud abiciatur, per quod culpa re
laxatur Item ut cuilibet inde possumus dei mi
sericordiam / quod deus amplius hominum utili
tates aspiciat / quam suos honores / quia plus
diligit concordiam hominum fidelium / quam mu
nera sibi oblata / et quod quamdiu fideles homines
aliquid dissensionem et discordiam habuerint
munus eorum non recipitur nec oratio exauditur
et quia tempus reconciliationis et indulgencie
non est infinitum / sed quamdiu sumus in via
presentis vite / ideo statim adiungit Esto conse
ntiens adversario tuo / quem tu adversatur / ne con
trariam vadas per odium quod contra eum
habes in corde / consentiens dico / sibi indul
gendo / et odium deponendo cito dum es
in via cum eo / dum · n · nunc sumus viatores
ne forte tradat te adversarius tuus iudici · i · ne
occasione talis adversarii et talis inimici
tradaris Christo iudici in fine seculi / vel in fine
mortis tue / si cum tali odio fueris. Disce

odium

·i· ei quem habet aliquid adversum te · ta
... hibiturus cum
cito pro tempore ...
ad se ...

Quintum

Das / pr n ome iudicium dedit filio / et in
dex tradat te filio ministro / angelo sz bo
no ul malo et ptem ministrum incarcerem
mittaris. Amen dico et fideli dico tibi no
exies inde donec reddas nouissimum qua
drantem / R n sonum. Quadrans genus minimi
est / est n iiij ps denarii ul libre / vnde
dic no egredieris de carcere donec etiam minima
peccata psoluas / Et hoc sz aug tu voluit
exprimere dns ita correctum esse / q nichil sit
relictum culpe usqz ad feccem / Vel pquadrantem
intelligr sz aug iiij elementa quod est terra
et significantur peccata terrena / vnde dic
q de carcere ho exire non poterit donec pecc
terrena et carnalia sit psoluta / Sz hic
possunt esse vi dubitaciones. Prima utrum
odium differat ab ira spualr. 2o utrum fris
reconciliacio fienda sit intelligenda ad
litteram corporaliter. 3o utrum reconciliacio
talis sit fienda corde ul verbo. 4o utrum
aduersarius cui tenemur consentire i
via sit ho ul diabolus. 5o utrum minister cui tr
ditur iudex ptate sit angelus bonus ul ma
lus. 6o utrum de carcere inferni quis poss
exire psolutis penis. Ad primam est dicendum
q odium differt ab ira multis differentiis quas
ponit phs 2o ethi / de quibus ad presens 4or
possumus recipere / ut prima dra sit in uti
litate / qz odium pt ultimum possumus n. vlt
odire omnes fures et omnes latrones / sz ira
no est nisi particularis / qz no irascimur nisi
huic ul illi psone et psingula negocia
2a dra est insaciacitate / quia iratus no
uult malum alicui nisi modicum ad vindictam
vnde statim cum facit ul fecit sibi tantum vindictam
quanta voluit satiatur et quiescit / et sic co
tentatur q nollet illum tm q irascitur plus
hre de malo / sz odiens nunquam satiatur quia
nollet illum quem odit exterminare et vellet
ipm non esse / ppt quod deus nichil odit / quia
tm quod odiret ad nichilum tenderet / odit
n. malum culpe / sz alia diligit et nichil odit
eorum que fecit ut dr sap. 3. / 3a dra e
insensibilitate / qz sentit quidem uulnus ira
tus non n. sufficeret irato q ille cui q
irascitur heat aliquod malum et aliquod displiceat

bile sz vult sentire quod heat aliquod malum
xpeu alit non putaret esse sciam vindictam
sz odiens non curat vtrumqz ille q odit hc
at malum ul peu ul paliu / 4a dra e in
familiaritate / qz odium no est ppe nisi ad
inimicos et ad non dilectos cum odium opponatur
caritati et dileccioni / sz ira pt esse ad amicos
et dilectos et familiares / imo ut scribitur
x. ethicorum amicis dilectis et familiaribus magis
irascimur et sumus eis magis molesti q
aliis / ira igitur non est odium sz tm possz ira
crescere q fiet odium / sicut tm possz crescere q festuca
equaretur trabi / vnde dicit aug festucas aut ul
las heat / aut q celerrime finiat ne ira
crescat in odium / et trabem faciat de festuca
et quam faciat homicida / Ideo salvator noster
ad hoc ortatur nos / ut si deo volumus docet
nam ul oracionem ul aliquod munus offerre et
in mente nobis veniat aliqua indignacio aduersus
proximum nostrum / ul qz lesimus eum / ul qz lesit
nos / statim faciamus reconciliacionem sibi in
dulgendo / ul ab eo veniam postulando / ne
diu indignacio in odium crescat. Ad 2m dicendum
est / q istam dubitacionem mouet aug in libro
de sermone dni dicit q si tibi aliquid veniat in men
tem q proximum lesisti cum debes deo munus off
re q prius debes fri reconciliari q munus
offeras forte si fr est prius aliquibus milib
ge ad litteram corporaliter sic oporteret fieri / sz si fr
ul proximus noster esset ultra mare cum papam
reconciliari qualiter aug offeramus munus
non possumus ad eum ire et hanc reconcilia
cionem facere pfectam cum tanto tempore munus ante
altare relictum tanto tempore stare non possit / Vnde 4
dicit aug ibi / q totum hoc intelligendum est spi
ritualiter / tam de munere offerendo q de mo
offendi / ita q munus intelligitur pphia. ora
doctrina. ul psalmi. ul ymnus. ul quidquid bonum
cogitasti deo esse offerendum / pallaret in quo
debet offerri mittere fides / qz sine fide non of
fertur deo aliquod maltum / sz prelatum miranda / ploru
aut ubi debemus offerre mittere in deo et cor
nostri / vnde dicit apostolus. templum dei sanctum est
quod estis vos / Vult go aug sic ee intelli
gendum dam xpi / q tu ponimus offerre deo dy
sup deum munus in templo cordis nostri al
tari i. in fide formata caritate / et nobis veniat

in mente quod proximum nostrum offendimus dicto vel facto debemus pergere ad ipsum non passibus corporis sed mentis quia ut dictum est forte est absens et humili affectu debemus prosternere nos ad pedes fratris et conspectu illius cui in[…]dimus offerre mentem veniamque ab ipso postulando. Cum si ipse nos offendit non oportet tunc adeo pergere postulando veniam sed solum sibi ex corde indulgere. Si tamen prius est dicit Augustinus quod pacientissimo motu debemus ad ipsum quem offendimus pergere et non solo ore eum linire indulgenciam petendo et ad amorem et graciam nostram revocando. Prius tamen humili affectu a deo venia postulata. ¶ Secundum circa est dubium quod hac dubitatione monet Crisostomus et determinat super hunc locum dicens quod deus non vult fieri animus fidelium quamdiu fuerit inimicicia quia nullus inter duos inimicos potest fieri auctor amborum fidelis. Si quod proximum nostrum offendimus opere bona fama forte auferendo vel eum defraudando vel eum diffamando verbo non sufficit reconciliare cum corde possibilitate et opere restituendi sibi sua et purgando eum ab infamia. Unde concludit Crisostomus quod qualis precessit offensio talis debet sequi reconciliatio. Si enim cogitatu offendisti cogitatu reconciliare. Si verbo offendisti verbo reconciliare. Si operibus offendisti operibus reconciliare quia omne peccatum quo committitur eo modo de ipso penitencia agitur. ¶ Ad tertium est dicendum quod plures ista questione pertractant. Augustinus in libro de sermone domini in monte quod per adversarium nostrum cui iubemur consentire intelligitur vel diabolus vel homo vel caro vel deus vel preceptum. Non diabolus ut ait quia in baptismo indiximus bellum contra eum et renunciavimus pompis eius. Unde sibi non precipimur consentire sed adversari. Non homo quia adversarius iste cui precipimur consentire debet tradere nos iudici sed homo hominem non tradet iudici cum dicente apostolo omnes homines ante tribunal Christi iudicari oportet presentari. Nec ergo qui est iudicandus presentandus non potest aliquem iudici tradere. Nec caro quia secundum apostolum si secundum carnem vivamus et sibi consenciamus moriemur. Relinquitur ergo ut per adversarium nostrum cum precipimur consentire intelligatur deus quia quociens homo recedit ab eo adversatur sibi. Ipse non simpliciter resistit preceptum quod dedit quando peccatum efficitur adversarium nostrum

Adversarius

adversarius consentire quod dum sumus in hac vita quia secundum Augustinum qui in presenti non fuit deo reconciliatus per mortem filii tradetur ab ipso patre iudici Christo cui pater dedit omne iudicium. Preceptum eciam et doctrina Christi potest dici adversarius noster quia contra precepta dei et doctrinam eius agimus. Dum ipsa per tamen et tenemur consentire et obedire dei mandata si volumus eius iudicium subterfugere. Sanctus Thomas dicit quod adversarius noster diabolus intelligi potest cum dicat quod adversarius noster intelligi potest cui precipimur consentire et obedire dei mandatis suadendo pactum in baptismo promissum non obediendo sibi vicia suggerendo et tale pactum suando simul suamus ad ipsum benivolenciam qui non sustinebit penam quam portare debebit si predictum pactum frangamus. Potest eciam dici adversarius noster homo non ratione nature sed culpe. Potest quod nisi reconciliemur sibi timorem deponendo et veniam postulando tradimur iudici. Non quod ipse homo hominem tradat sed erit causa vel occasio quod tradetur si reconciliationem negligit. ¶ Ad quartum est dicendum quod in hac dubitatione videtur esse contrarietas inter Crisostomum et Augustinum. Nam Crisostomus dicit quod ministris tamen iudex tradet peccatorem ministro angelo crudelis penarum. Augustinus autem in primo libro committet filius hominis angelos suos et colliget de regno eius scandala omnia dicit quod vindicta dei per angelos bonos intelligitur fieri quia officia vindicte possunt impleri bono bono animo sic lex et iudex. Officia vero iuste mali implere non possunt possumus. Ergo dicendum quod malorum et impiorum ab omnibus separatio et damnatio ignis vel incarceratio inferni immissio fiet per bonos angelos ita quod vindicta dei et execucio divine iusticie quantum ad hanc separacionem per bonos angelos fiet ut dicit Augustinus. Sed ipsorum impiorum in ipso camino ignis et in ipso carcere inferni tormentacio et cruciatio fiet per angelos malos. Ita quod vindicta dei et execucio divine iusticie quantum ad tormentationem fiet per demones ut dicit Crisostomus ut illos impios faciunt tortores qui prius eos fuerunt incentores in culpa. ¶ Ad quintum est dicendum quod ista questio est dubia propter illud quod dicitur peccatorem non exiturum de carcere donec persolvat novissimum quadrantem id est donec eciam novissima peccata fuerit persoluta. Sed ergo satisfactione et persolutis omnibus peccatis videtur quod de carcere predicto debeat exire quod satis videtur congruum et consonum iusticie quia per quod debitor persolvit totum quod debet creditori suo eciam minima debita non est iustum quod tradi

tor amplius ipsum debitorem debeat molestare
et in carcere retinere. Istam quoque obiectionem solvit
aug. dicens quod pruritem per missum est peccatori
sine dubio pena inferni eterna intelligitur de quo
numquam est exitus. Et illud donec dicit determina
tum tempus sed infinitum sicut ibi Ita oculi nostri
ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Non
enim postquam deus noster miseretur oculos nostros
aliquo avertere debemus. Et sicut id Dixit dominus a
dextris meis donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum planum namque est quod postquam inimici
ipsi positi erunt sub scabello pedum eius non
desinet ipse stare a dextris dei. Sed non ad
dicitur debito persoluto, id est quod pena in tantum
satisfaciat pro culpa in quantum est debita et ac
cepta penas quas convenit in carcere vel sicut
in presenti vita vel in purgatorio deus bene accep
tat persolucione et satisfactione peccatorum omissorum
id est omnia fuerint bene persoluta trahit eos de
carcere purgatorii vel presentis miserie sed penas
dampnatorum sine caritate numquam acceptat eo
sicut ipsi se persolvunt numquam creditori erit per
solutio. Si enim tota pecunia mundi persolveretur
uni creditori si non intraret beneplacitum eius
vel veniret in voluntate et beneplacitum eius
non esset illi creditori persolutum sicut tota
aqua maris non impleret una testa nisi om
si non intraret olim et permitteret extra
sic eterna pena dampnatorum non satisfaciet
et deo quia per erit cum gratitudine et acceptatione

Audistis quia (lectio tercia feria) dictum est antiquis Non mechaberis.
Ego autem dico vobis Quia omnis qui vi
derit mulierem ad concupiscendum eam iam
mechatus est eam in corde suo. Quod si oculus
tuus dexter scandalizat te erue eum
et proice abs te. Expedit enim tibi ut pereat
unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum
mittatur in gehennam. Et si dextera manus
tua scandalizat te abscide eam et proice
abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum
membrorum tuorum quam totum corpus tuum eat
in gehennam. Quinti ista ut est dicebat
salvator noster verborum intellectum dat legis
quantum ad fornicationis prohibitionem. Pu
tabant enim pharisei secundum Aug. tantum mo

corporalem cum femina commixtionem illicitam vocari
mechiam et dato quod legerent prohibitam esse
concupiscentiam quia dicitur Exodi 20 Non concupisces uxo
rem proximi tui videbant iudei intelligendum esse
de ablatione non de concubitu ita quod nomine con
cupiscentie intelligebant uxorem proximo non esse
auferendam sed bene ad dependendam. Sed salva
tor verum intellectum aperuit dicens Audis
tis quia dictum est antiquis quod antiquum mandatum
erat Non mechaberis id est non ibis ad aliquam preter
uxorem tuam. Si enim secundum Aug. hoc recipit vir ab
uxore ut alium virum non cognoscat et cum vir
tute constancie debeat uxorem precedere multo
magis ipse debet istud uxori servare. Nam turpe est
ut vir dicat non posse per eum fieri quod facit
femina. Et non solum viro ad aliam uxorem intelligitur
prohibens mechari. Sed ego qui sum legislator
dico vobis quod omnis qui viderit mulierem alienam ad
concupiscendum eam id est hac intentione et animo ut concu
piscat eam animo et opere oportunitate data
iam mechatus est eam in corde. Et si dicat ego
approbo nobis qualiter intelligi prohibitionem concupiscentie
quod per prohibitionem mechie intelligo prohibitam
omnem illicitum deliberatum consensum ad
peccatum delectationem. Ad quam vitandam et occasionem
eam debetis vitare et auferre. Unde subdit
Si oculus tuus dexter scandalizat te erue eum
et proice abs te. Pauli cum ut secundum Greg. sunt fideles
raptores adulterium et qui sunt dexter quia
forte recta intentione incipis consiliari et vi
sitare mulierem cum instruendi et compellendi sta
tim tibi [illegible] scandalizat te quia te inducunt
in temptationem et concupiscentiam illicitam abscide eos per
prohibitionem visionis et conversationis quod magis
utile est [illegible]
expedit tibi ut pereat unum membrorum tuorum
quam totum corpus tuum mittatur in gehennam
ignis. Nam secundum Cris. Si nobis contingat pulchris
faciebus [illegible] oculos infigere rapimur nos
cum quibus bene aliter possumus forte continere
quia non erimus sine humana natura. Et si dextera manus tua
te scandalizat abscide eam et proice abs te per
dexteram enim manum rectam operationem intelligitur
quod si incipit te scandalizare vel vanam gloriam
vel superbiam appetere facit abscide eam obliquitatem
auferendo et puritatem. Quod expedit
tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam

Vel si oculus tuus id est respectus mulieris ex bona intentione
scandalizat te id est est tibi causa ruine erue eum et proice abs te.
Cris. Erat mulier religiosa respexi et dixi debeo
eam visitare assidue ut instruam illam et informem in bonis.
Bonus est iste respectus factus est michi in scandalum. Erua
ergo illum bonum respectum qui factus est malus.

Exodi 20.

Ecce hic prohibetur actus mechie exterior secundum iudeorum reputationem et cum hoc voluntas interior mechandi secundum divina explicationem.

... tui credendum et obediendum est

quod iam non est in illa animo sed plene consentiens libidini. Quod intelligitur de muliere videns. Cris. In hoc ad paria iudicantur vir et mulier. Loquitur enim deus capitulo communem facit suasionem et quia legislator propter complexionem vel fragilitatem digniora precepta dat viris ut viros tueantur ad mulieres et loquitur de concupiscentia deliberata et volita que includit delectationem et consensum.

vel opera bona intentione facta.

totum corpus tuum eat in gehennam ¶ Sed
hic possunt esse sex dubitaciones ¶ Prima utrum videre
mulierem ad concupiscendum eam sit peccatum mortale
¶ 2a utrum non mechari et non concupiscere sint
duo precepta ¶ 3a utrum ornare se ut ab ali
quibus videri concupisci sit peccatum mortale
¶ 4a utrum erucio oculi et abscisio manus
intelligatur spiritualiter vel corporaliter ¶ 5a utrum ab
scidens aliquod membrorum suorum sit irregularis
¶ 6a utrum si quis moreretur propter abscisionem membri
esset censendus homicida ¶ Ad primam est dicendum
quod hanc dubitacionem movet Augustinus in libro de ser
mone domini dicens quod concupiscencia potest tripliciter contingere
primo suggestione statim in vel pomecria vel
visu vel ex auditu alicuius delectabilium sive
tactu vel gustu suggeritur vel ex aliis concipi
2o delectacione quod postmodum concupiscencia illa ge
sta visu vel auditu etiam incipit peccari et
titillari aliqua delectacione optando illa delectabi
lia habere non dum deliberacione habita utrum adeo pro
hibita an non 3o consensione quod sic consenti
et deliberatur talis concupiscencia esse fienda ut
oportunitate data quicumque adeo prohibita opere
compleatur et faciatur primus igitur duobus modis sicut
Augustinus non est concupiscencia peccatum mortale quamvis sit
Augustinus non est peccatum mortale dicitur ve
niale peccatum sed 3o modo est peccatum mortale Dico in
non omnis qui concupiscit mulierem sed si videt
mulierem ad concupiscendum eam id est hoc fine
et hoc animo deliberato ut eam concupiscat quod
non est iam titillari delectacione carnis sed de
liberate consentire libidini ut non refrenetur
illicitus appetitus sed oportunitate data faciat in
consensu in concupiscencia tunc est peccatum mortale in
corde et si non opere hominibus notum quia res
cupita cum assentit accepta esse contra deum et
contra prohibicionem eius ¶ Ad secundam est dicendum
quod ubi est alia racio peccati ibi est alia racio precep
ti prohibentis peccatum quia preceptum prohibicionis non
est nisi de malo et de peccato nunc autem ita est
quod tota completiva peccati est voluntas unde dicit
Augustinus de libero arbitrio si laboriosum est omnia
mandata mecum recolere hoc brevissimum tene quod omnis
res de mundo cum prevoluntate resisti non potest
sine peccato ei ceditur quamvis tota illa sit voluntatis
cui autem ei resisti potest non cedatur et non pec
catur quia peccatum autem peccatibus sit per corpus et
per membrum ut manum tangitur que sunt mol
lia et accipiunt rem alienam et pedes per
gunt et oculi vident que facienda sunt per
causa imperans membris ut exequantur concupi
scencias peccatorum est voluntas cum igitur volu
tatis possit duplex esse causa peccati primo consenciendo
et deliberando 2o imperando et per membra
exequendo et primum potest esse sine secundo quamvis
secundum non sine primo ideo duplex preceptum prohibicio
nis de peccato dari debuit unum prohibendo de
liberatum consensum cum dicitur non concupisces secundum
prohibendo imperatum et executum opus cum
dicitur non mechaberis ¶ Ad 3am est dicendum quod de or
natu mulierum multiplex distinccio est necessaria prima
ex parte status sunt aliqui sunt que nec viros ha
bent nec sunt in statu ut habere possint aliqui
quarum peccato se ornare non possunt ut virorum aspec
tibus placeat 2a si sunt in statu coniugali vel
quod viros habere intendant dare operam ut non
habeantur in contemptu in statu in quo sunt consi
derata consuetudine status sui et moribus patrie
non aliud ut sciret in intencione vel posse fieri sine
peccato quia apostolus dicit quod mulier nupta cogitat qualiter
placeat viro 3a est necessaria ex parte finis quia si
tale ornamentum fiat ut homines trahantur
ad luxuriam ~~et luxuriam~~ et ut concupiscantur
modo quo dicitur proverbiorum 7 occurrit iuveni mulier orna
tu meretricio parata ad decipiendas animas sine peccato
mortali mortali esse non potest dato etiam quod
nullum decipiat unde dicit Crisostomus super hunc locum
quod si aliqua mulier ornando se oculos hominum at
traxerit ad se etiam si nullum plagatus incultur
penam patietur extremam quia venenum confe
cerit etiam si nullus fuit qui biberit sed si ex ali
qua levitate vel vanitate non tendendo illa pra
vam intencionem supradictam quamvis esset dam quod
non esset peccatum mortale hoc idem puto esse dicendum
de capillis exterioris et fictis coloribus quia cum tur
pe sit mulieri sine capillis esse si ex aliqua infir
mitate vel accidenti hoc careat et ut talium
turpitudinem occultet et ab aliis ea eo non
despiciatur puto quod mortaliter non peccarent
sed ornando eos non propter lascivia et luxuriam
hoc faciant et in omnibus ut dictum est de mulie
ribus intelligendum est ~~viris~~ de viris ¶ Ad 4am
est dicendum quod secundum Crisostomum si erucio oculi et absci
sio manus corporaliter intelligantur tunc di
cere proposita non sit sanitas in carne mea

si propter maliciam nostre carnis omnia membra nostra debemus abscidere non remaneret in nobis aliquod membrum. Esset eciam hoc preparare fomentum manicheis dicentibus omnia corporalia esse mala et a malo deo creata esse. Restat igitur secundum augustinum ut abscisio talium membrorum intelligatur spiritualiter ita ut per oculum dilectissimum amicum nos instruente et dirigente in spectabilibus intelligamus. Sic enim consueuimus dicere de dilecto amico dicentes diligo ut diligo oculum meum. Per manum uero dextram amicum nos iuuantem in operabilibus accipiamus. Ergo nos tales amici scandalizat prestando nobis impedimentum ad viam bene viuendi conscendendam et oculum tales hemus debemus eruere et manum abscidere. Et distinctione ... est dicendum quod ad abscisionem membrorum duplex potest esse distinctio. Prima de abscisione membrorum genitalium quia si aliquis talia membra propter suadendam continenciam sibi abscidunt vel uoluntate quandam digitum sibi amputat ad ordines promoueri non possunt. Unde dicitur distinctione 55 ... Si qui carnalem incentiuum repugnare nescientes se ipsos abscidunt ad clerum promoueri non possunt. Et in statu subditur. Item qui partem digiti sui volens sibi abscidit hunc ad clerum canones non admittunt. Si uero aliqui in talibus membris nascerentur uel si eis per barbaros uel per dominos sine ... aliqua infirmitate uel accidenti aliquo absciduntur non impediret quin ad clericatum possent promoueri. Sic dicitur eadem distinctione capitulo Eunuchus. Alia distinctio est de abscisione membrorum aliorum quia si contingit aliquem digitum habere abscisum violencia et infirmitate seu de accidente casu uel aliquem esse claudum uel gibbosum dispensatur cum talibus ut ad ordines promoueantur. Si autem contingat quod defectum aliquid paciantur in principalibus membris puta quod deficiat oculo malo uel pede sine carencia talium membrorum promouerat corporali defectu siue ex accidenti tales ad clerum et ad promotos ordinum canones non admittunt sicut patet distinctione supradicta. Et distinctione ... est dicendum quod hanc dubitacionem determinat textus super illo uerbo Matthei 19. Et eunuchi qui se ipsos castrauerunt propter regnum celorum dicens non est intelligendum propter abscisionem membrorum sed propter intencionem et affectionem malarum cogitacionum eunuchos regnum celorum esse consecutos quia maledictum est ob noxius qui membra sibi abscidit et quasi homicidarum sunt talis presumit. Nam si dampnum est non occidere hominem paulus dubio qui se ipsum nichil aliud quam hominem occidit. Et subdit quod nec concupiscencia sit melior mansuetior per abscisionem membri quam molestior quia prima quod in nobis est aliud sed fortes menes ergo nostra sit sobria quam si ipsa uoluntas sit continens maculam motum illum est nocumentum non enim membra nostra sunt impudica sed propter impudicam uoluntatem. Unde si addu... et ... ad inditem et dicat index membris nostris contra talia fecisti. Et diceret propter uoluntatem quia contra ... nobis constituisti dominam et principem ut in omnibus sibi obediremus et sic esset excusata. lectio iiii^ta

Dictum est autem quicumque dimiserit uxorem suam det illi libellum repudii. Ego autem dico uobis quia omnis qui dimiserit uxorem suam excepta causa fornicacionis facit eam mechari. Et qui dimissam duxerit adulterat. Sicut super dicebatur saluator uenit dare uerum intellectum de uxoris repudiacione. Ad cuius intellectum est sciendum quod secundum textum post exitum filiorum israel de egipto ... iudei quidem gente cetui israelite moisi ... et operibus erant egipcii et quasi gentiles facti cum ... ut scribitur exodo 12 quadringentis et triginta annis habitauerunt cum eis propter quod more gentilium contingebat ut uiri odirent uxores et quia dimittere non permittebantur cum et pati erat uel eas interficere uel eas assidue affligere. Ad uitandum ergo mala peiora permisit dissidium quia enim malam uoluntatem hominum cohibere non possumus saltem minus mala permittere debemus ne fiat peiora. Unde infra 19 saluator cum pharisei quererent quare moyses mandauit dare libellum repudii et dimittere uxores. Respondit propter duriciam cordis uestri hoc fecit. Ita quod libelli repudii dacio et uxorum dimissio numquam fuit iussio sed permissio et hoc est quod saluator aperit cum ait Audistis quia dictum est deutronomio 28 quicumque dimiserit uxorem suam det illi libellum repudii. Sic enim ibi dixit moyses si quis habuerit uxorem et inuenerit graciam in oculis eius propter aliquam feditatem uel maculam scribat libellum repudii et det in manum eius et dimittat eam de domo eius. Sed ego qui non ueni soluere legem sed magis adimplere et corrigere quasi

Sed dicitur fuit ne licitum repudiare uxorem repudiatam. Respondeo quod non et si fiebat non fuit sine peccato. Unde infra 19 quos deus coniunxit homo non separet. Illi ergo qui sunt coniuncti auctoritate diuina non separantur auctoritate humana et repudium erat peccatum. Et si dicitur Malachie 2 dicitur si odio habueris uxorem dimitte sed propheta non precipit illicitum et peccatum quod dicitur In lege quedam continebantur sicut imperium ut bona quedam sicut inhibicionem ut maiora mala quedam sicut permissionem ut minora mala ne fierent maiora sicut deuteronomio 23 Non feneraberis fratri tuo ad usuram sed alieno quod fuit permissum propter cauendum peccatum. Sic repudium et dimissio uxoris fuit peccatum sed permissum propter cauendum homicidium. Unde sancti doctores expresse uident dicere ut infra.

Id est separacionem non quia bonum erat sed quia remedium erat mali peioris.

non dicitur antiquis sicut prius quia non propter antiquos sed propter iniquos dictum est ne occiderent uxores sibi displicentes si eas inuiti retinerent. Non non dicitur quibus sed propter dictum est in mentes per hoc quasi ignotos et alienos a deo quibus hoc dictum est.

pro^9 mrio^niu^ ḡsuāta
q^r an̄ ḡsuām pt vir
vxorem suā dimitte
7 intrare religio^z: et
excipit sola for^m^cacoe
vir pt illā licitu^e
dimitte vxore q^ntu
ad cohitatoem

A manet em̄ vinculū
p tota vita eo^z
ita q^d nec vir nec vx
alto viuete pt to
the cū alia ppa
et io saluator ꝛc
ifra T

pvos de^nr̄uata sunt / dico vobis q^d ois qui dimiserit vxorem sua / excepta fornicacio^nis cā / facit eā mechari q^r dat sibi occasione fornicandi ꝛ qui dimissā cā fornicacionis duxit vxore adulterat / q^r pt reconciliari viro suo / vn̄ ipo viuete no pt alteri nubere / Omnib^s em̄ p^r fornicacoz possit dimitti a viro quo ad thoz ꝛ cohitacoz no tn̄ q^o ad vinculi solucionez / q^r viro viuente adulterat q^ui illā ducat in vxore. Cir^ca hūc punct^u occurrunt vij dubitacones. Pri^a utr^u i lege nature repudiaco vxoris potuisset fieri sine pcto. 2^a utr^u talis repudiaco sine pcto potuerit fieri i lege moysi. 3^a utr^u tal' repudiaco sin pcto fieri potuit ex dispēsacoe diuina. 4^a utr^u vxor repudiata sin pcto potuit aliu viru accipe. 5ta utr^u vxor repudiata sin pcto possit ad pore^z viru reuti. 6^a utr^u cā repudiacois i libello scribet^ur. 7^a utr^u i lege noua fieri repudiaco sin pcto possit fieri n^i cā fornica^cois. Ad pma dr̄ q^d de lege ne pt dici i^e quod fuit datu hoim̄ i officiu ne integre vel illud quod fuit sibi datu i remedi^m nature corrupte vel magnificacoz auctoris ne. Omnib^s ḡo istis modis repudiacō vxoris nunq^m potuit fieri sin pcato i lege nature / no pmo mō q^r nā humana cū p^o instituta fuit i sua integritate h^c accepit ut hō relinqz prem ꝛ mrez ꝛ inseparabilit' adhereret vxori sue / et essent duo i carne vna / q^r i vna ple generanda ꝛ pretuo educanda instruenda ꝛ instruenda / No 2° mō / q^r nā humana p^o modicu cū p pctm fuit corrupta in remediu corrupcoe refrenadi hoc accepit ut recepto vxoris corpe i sua ptate et dato suo i ptate vxoris i ppetuum deberet administrari comune / No 3° mō / q^r sicut auctor ne dei filius i ppetuu sibi copulauit hūanā nām p psonalez vnione ꝛ totaz ecclaz no solu^m maculaz neq^z rugaz prauitatis dilexit / sic in significacoe talis condicionis auctoris nature vir ppetuo dz sibi vxorem copulare / Accipiendo

ḡo pctm legis nature p transgressioe legis ne patz q^d separaco vel repudiaco vxoris i lege nature / nunq^m potuit fieri sine pcto q^r nunq^m fieri potuit sin trasgressione legis ne integre / ꝛ nature corrupte ꝛ auctoris nature. Ad 2^m dicendū e q^d doctores aliqui duplicit' ponunt / q^d i lege moysi sine pcto vxor potuit repudiari ꝛ libellus repudii sibi dari / pmo quid q^r moyses dimit' pcca isti cōsenciendo iudeis vxores eo^z repudiare / sed pbibat eos pctare ꝛ male agere / ita ut dicit Greg^o / ꝛ int' dicitur i decretis Ignorancia 82 distinctoe ꝛ cā 23^a q. 3^a error cui no resistit' approbatur / ut tam simplo proiictat' oculte / q^ui manifesto facinori desinit obuiare. 2° q^r ppheta qui erant doctores veteris testamti tenebant' arguere ꝛ manifestare pplo iudeoz pcta eo^z / vnde i ysai ānūcia pplo scelera eo^z. Sz nuſq^m no legimus nunciasse pp^o iudeo^z repudia^cm talem fuisse pctm / sz magis tanq^m licitu quid cōcessisse / dr em̄ malachia 2° vxore adolescencie tue nolite despicere / si odio habuerit dimittite illam / Sz si cōps fuisse videt' dicere tale repudiacoz in lege moysi sin pcto fieri potuisse q^r salvator ait xpo^o expresse dixit iudeis moyses ppt duriciā cordis eo^z hoc pmisisse. Sed p^o q^o ubo dns loq^r q^r sicut uos no dixit pmisit vobis deus sz moyses q^ui cōsiliu esset hoīs no dei / dispēsaco ut impiu / no em̄ dixit dispēsauit deus sz pmisit moyses ppt peius vitandum no q^d dimittendo vxoris pctm no est. Et ergo dt' expresse q^d moyses pmittendo libellum repudii dari vxoribus no dei mstr^m demonstrauit / sz i in^s pctm tustulit culpam maioris pctī ut q. sz legum agentibus eis pctm eo^z no videtur / sin^e moyses pmiit illi errori no cōtradicendo sz factori no obuiando / q^r tuc error e ꝛ pcto / p platum obuiandum / qui inde maius bonu e sperandum / sz qui maius malum timet' minus malum paciens tolleratur. Quia ut Greg^o dicit ꝛ inducit' p gracianum 13 distinctoe Nerui testiculo^z / de duob^z

malis minus malum est eligendum et permittendum. Nunc eadem ratione prophete peccaverunt non manifestando eis hoc peccatum esse, quia spiritu sancto inspirante videbant eorum voluntatem ad peiora mala pronam. Et sicut Christus cum hominum mala voluntatem cohibere non possumus, solum debemus permittere mala ne peiora fiant. Vel non peccat catholica ecclesia et doctores eius ut puto si divino consilio ducti in dicendum dissimulando in aliquo casu peccata et mala, si probabiliter videat et credat ex dissimulatione illorum peiora esse fienda. Quia multa enim sicut Augustinus sunt ad tempus dissimulanda, multa leviter corrigenda, multa non fortiter increpanda. ¶ Ad tertiam est dicendum quod hec est differentia inter precepta prime tabule et secunde, quia precepta mandata prime tabule ordinant in deum, ideo non posset nobiscum dispensari si contra illa faceremus. Non enim posset deus dispensare quod idola adoraremus, vel quod honorem debitum sibi exhiberemus creature, vel quod possemus periurare et nomen eius in vanum assumere, aut aliquo tempore divino cultui non vacaremus, ita quod non sanctificaremus diem sabbati. Sicut non posset dispensare quod ipse non esset deus. Sed mandata secunde tabule ordinant in proximum, que cum sint de iure naturali solus deus potest in eis dispensare, vel si contra aliquod eorum fiat auctoritate divina non est peccatum. Unde sicut Augustinus libro 83 questionum: Non peccaverunt filii Israel accipientes vasa egyptiorum et expoliantes eos, et tamen fecerunt contra illud mandatum Non furaberis. Nec peccavit Osee qui accepit uxorem fornicariam et fecit filios fornicationis, et tamen fecit contra illud preceptum Non mechaberis. Nec peccavit Abraham volendo interficere filium suum innocentem, cum tamen faceret contra preceptum Non occides, quia omnia ista fiebant auctoritate divina. Cum igitur inseparabilitas viri et uxoris sit de iure naturali et inter mandata secunde tabule continetur, solus deus potest in hoc dispensare, ut sicut talis repudiatio vel separatio sine peccato si eius auctoritate fieret, et si filii Israhel

tales repudiationes fecissent divina dispensatione, sine peccato fecissent. Unde salvator: Non dixit deus vobis dispensavit dimittere uxores, sed Moyses permisit vobis propter duritiam cordis vestri. ¶ Ad quartum est dicendum quod ea ratione qua in lege Moysi non poterat fieri sine peccato repudiatio uxoris, sed solum permissive propter vitandum maius malum, eadem ratione sine peccato uxor repudiata alterum virum accipere non poterat, vinculo primi matrimonii durante. Vel potest dici quod potuisset licere divina dispensatione, quia sicut temporibus cum patribus veteris testamenti propter multiplicationem fidelis populi divinitus sit dispensatum ut unus posset plures uxores habere, sicut fuit Abraham et alii patriarche ut dicit Augustinus et Gratianus inducit ex verbis Ambrosii 32. q. 4, numquam tamen dispensatum fuit quod una haberet plures viros. Propter quod sicut dicit apostolus mulier non solvitur a lege viri ipso vivente, uxor repudiata sine pollutione fornicaria alterum virum ducere non poterat. ¶ Ad quintum est dicendum quod tota causa quare ponitur Deuteronomii 24 quod uxor repudiata primo viro reconciliari non posset ista erat, si alterum virum duxerat, quia ut dictum est hec non poterat primo viro nectere nisi concubitu fornicario. Unde dicitur ibi: Cumque mulier egressa fuerit de domo viri, dato sibi libello repudii, et dimiserit de domo sua, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est et abhominabilis facta coram deo. Cum igitur cessante causa cesset effectus, si mulier repudiata non duxisset alterum virum nec fuisset cum alio polluta et abhominabilis facta, poterat ad primum virum redire et sibi sine peccato et sine transgressione precepti reconciliari. ¶ Ad sextum est dicendum quod sicut communiter dicitur, causa repudiationis uxoris in particulari non scribebatur, sed solum universaliter, nec causa repudiationis videtur esse iniusta, vel forte quia sermones morales magis movent ad amorem et odium in particulari quam in universali, ne odium magis cresceret. Quod fuit papua

causa repudij ex hoc quod mulier particulariter
diffamabatur propter verba disserte ordinatum sunt
ut de omnis repudij non particulariter dicatur Unde
ergo talis libellus scribebatur ubi secundum Josephum
plus non dicebatur nisi promitto tibi am-
plius tecum non convenire vel non commanere
Assignatur per hilarium racio talis quare scribebantur predictas
dictas litteras repudiacionis solis phariseis
qui vite excellencioris et doctrine erant inter
alios concessum fuit ut mora contingente temporis
aut phariseorum consilio et litterarum conscripcione
et inquisicione cause ipsi pharisei vel alie persone
bone vite possent videre de pace et concordia
ut talis repudiacio non fieret Alij autem dicunt
hoc factum fuisse in favorem mulieris ut plus
posset credi quod esset repudiata a viro et sic
posset alteri copulari Et potest dici quod talis
conscripcio non faciat aliquid ad remissionem culpe
faciebat tamen ad evasionem pene in lege taxate
quam incurrebat vir dimittendo uxorem si sine
tali conscripcione per phariseos copulata fuisset
Ad vijtam dicendum quod quod est dubia quare multa
sunt propter que licite potest uxor separari
a viro propter causam fornicacionis saltem quo
ad cohabitacionem Et tamen a fornicacionibus excepte
excipiuntur multi casus in quibus vir uxorem
fornicariam dimittere non potest ut si ambo
vir et uxor perpetrent fornicacionem vel si uxor
a viro prostituatur ad fornicandum vel quod sub
specie viri fuerit ab alio cognita sunt si
probabiliter crediderit virum esse mortuum et sic alteri copulata ut si violenter fuerit oppressa
ab alio Vel quod vir publicam fornicariam
sibi reconciliavit et retinuit In omnibus
istis casibus tamen fornicacionis secundum iura viro
non licet uxorem suam dimittere Ad viijam
est quod quicumque dimiserit oportet intelligi
propria voluntate quia de consensu communi cum conti-
nencie unius coniugum potest alterum dimittere
per introitum religionis et propria autem auctoritate quare
auctoritate et iudicio ecclesie si propter frigiditatem
et maleficium possunt separari et post consumma-
cionem matrimonij Aliqua autem possunt

se dimittere per introitum religionis et non simpliciter
et utiliter separandi quare alique vel causa mechacionis
et peregrinacionis vel infirmitatis potest dimitti
Ista omnia in illo quamquam subintelligantur sunt
sub excepta fornicacionis causa oportet quod excipi
aut supradicti casus et tunc potest intelligi dicta
sunt secundum Augustinum exponens in lege nova ut non
faciat et leviter uxorem dimittat a viro sola
causa fornicacionis excepta Ceteras non viole-
ncias si quas forte ostenderit mulier per fidem coniuga-
li fortiter sustinere Et forte ideo salvator
posuit solam istam causam non quia fieri suadeat
et plus inducere quam bona ex fornicacione
dissensione bellum et homicidium vitandum
quare per nichil quod vir est sic primus admitteretur
uxoris sicut per fornicacionem Lectio quinta
Item audistis quod dictum est antiquis Non
periurabis Reddes autem domino iuramenta tua
Ego autem dico vobis non iurare omnino
neque per celum quia thronus dei est neque per terram
quia scabellum pedum eius est Neque per Ierosolimam
quia civitas magni regis est Neque per caput
tuum iuraveris quia non potes unum ca-
pillum album facere aut nigrum Sit autem
sermo vester est est non non Quod autem
his habundancius est a malo est In presenti littera
salvator dat legis intellectum de iura-
menti observacione Ad cuius intellectum secundum Augustinum est
sciendum quod iurare non est bonum nisi propter
necessarium usum [illegible] Et ideo ne homo appetat
iurare tamquam per bonum et ne homo frequentando
iurare periurium incurrat salvator noster
qui non venit solvere legem sed implere
non solum prohibuit periurare sicut lex prohi-
bebat verum et prohibuit iurare sicut ille qui
omnino non loquitur mendacium sicut ille qui omnino
non iurat non potest periurare Hoc est ergo quod dicit
magis veritatem Audistis quod dictum est antiquis
Levitici 19 Non periurabis Et si contingat
te necessitate urgente iurare reddes domino
iuramenta tua non ydolo non creaturis
quia ipse est dignus dei Iohannis quarto Deus enim veritas
est Dicit ergo prohibitum est in lege non periurare

et est sic ille Non falsum testimonium dices.

h' prohibet iurare assidue ut notet utilitas ... vnde eccli 23 iurare non assuescat os tuum. prohibet etiam iurare omnino ex consuetudine
sed non ex causa necessaria. ita quod notet utilitatem cause. eccli 23 vir multum iurans implebitur iniquitate. et non discedet de
domo eius plaga. s. punitionis. prohibet eos iurare in omni casu. quia in aliquo casu iurandum est et in aliquo non. et ideo dominus
non dixit omnino non iurare. quia hoc tantum valet. i. in nullo casu est licitum iurare. sed dixit non iurare omnino. i. in aliquo casu
non est iurandum. Ex isto textu Valdenses suum errorem receperunt. s. quod iurare sit peccatum. etiam in quocumque casu. Salua-
tor non prohibuit iurare simpliciter. et ex causa necessaria et utile. sed prohibuit assiduitatem iurandi. que est occasio la-
bendi in periurium. Et ita docuit quod perfectius est ... sed non iurare. et ex causa necessaria indulgetur. et ... pre-
cauta tamquam malum prohibetur. nequitur ex eo datur occasio labendi in periurium. vnde glo. xpus omnino iurare prohibet
ne quis quasi bonum appetat iurandi et assiduitate iurandi labatur in periurium.

... 2 iuramenta deo offer 2 reddere. Ego autem dico vobis non iurare omnino. i. vtile et indifferenter et assidue. (*explanator legis*)

Quod omnino certo sicut qui frequenter loquitur in ptinenter loquitur sic qui frequenter iurat o-
portet quod quandoque periuret. Vel quia secundum Aug. iudei
intelligebant scriptum in lege. Reddes domino iura-
menta tua. qui iurabat per creaturas puta-
bant se non iurare. Quod non dicas sapi-
entibus sed illis male intelligentibus. Factor
non est in creaturis tam vilis et tam sublimis
per quod homo iurando periurare non possit. quia
a primo celo usque ad infimum elementum. omnia divine
prudentie subduntur. Unde subdit. Unde dico non
iurandum indifferenter. neque per celum quia thronus
dei est. neque per terram quia scabellum pedum
eius est. Quod non sit intelligendum secundum Aug. quod putemus
dominum membra sic esse distincta ut sedeat in ce-
lo et pedes eius in terra sicut nos localiter
sedemus. Sed quia celum in toto corpore universi
pulchriorem speciem retinet et terra inferiorem
deus illam partem dei iudicio tamquam sedem eius
attribuit et hanc terre inferioribus ordinavit.
Unde super verbo Celum celi domino terram autem
dedit filiis hominum. dicit glo. quod celum celi i.
celum empireum appellatur quod est
supremum celum dominus dedit xpo domino et ad
terram secundum humanitatem ipse ascendit super celum
celi ad orientem et terram istam inferiorem dedit
filiis hominum ut in ea operentur usque ad diem
iudicii. Vel spiritualiter secundum Aug. per celum quod est
thronus dei intelliguntur anime iustorum. quia anima
iusti sedes est sapientie. per terram non anime peccatorum
quia deum est in hoc peccati. Terra es et in terram ibis.
Nolite et iurare per Ierosolimam quia ciuitas est regis
magni regis. puta xpi regis eternorum. (*in terra sanctum magis*) Do-
monuant enim iudei iurare per templum et per
ierusalem (*civitatem*). Neque per caput tuum iuraueris quia licet secundum Aug.
nichil sit in te quod magis sit tuum quam ca-
put. tamen quomodo tuum quia non habes in potestate
tua unum capillum album aut nigrum. Notandum
iurare ne contingat vos periurare. Sed
sit sermo vester. Est est. non non. ... Et si dicatur

quod Christus prohibuit iurare. Christus non docet ... loqui docet. dat enim doctrinam in quo modo loquendi me habeas.

absque iuramento simplici assertione de eo quod
est dicatis esse et de eo quod non est dicatis
non esse. quia quod hiis habundancius est a malo (*vltra*)
est. Non dicit quod iuramentum tum quod est
super simplicem assertionem veritatis sit malum
sed quod sit a malo. quia ab infirmitate et incredulitate
et infirmitate recipientis iuramentum. Nam secundum Aug.
tu non male facis qui bene uteris iuratione
que et si non est bona tamen necessaria. ut alteri p-
suadeas quod utiliter persuades. sed est a malo
illius cuius infirmitate cogeris iurare. Et de
hoc possunt esse septem dubitationes. Prima
utrum iuramentum excepto per se sit observandum.
Secunda utrum iurare per creaturas sit peccatum. Tertia
utrum iurare per deum sit magis obligatorium quam
quam iurare per creaturas dei. Quarta utrum non
periurare sit mandatum prime tabule vel secunde. Quinta
utrum periurare sit grauius peccatum quam homicidium.
Sexta utrum requirere iuramentum ab aliquo sit
mortale peccatum. Septima utrum episcopi requirentes
iuramentum sacramentorum et aliorum iuramenta
pro debitis eorum peccent mortaliter. Ad primam est
dicendum quod secundum ... et per glosam ... 22 q. 2 iura-
mentum debet habere tres comites. scilicet
iusticiam iudicium et veritatem. Iusticia quod
propter rei de qua fit iuramentum quod debet
fieri de re iusta et licita. Aliter iuramentum
factum de re illicita et iniusta seruandum non
est. Aliquid tamen est apte et totaliter iustum
sicut dare elemosinam pauperi. Aliquid non
apte et totaliter iniustum sicut occidere
furari et mechari et omnia diuina lege pro-
hibita. Aliquid non per se iniustum sed partim
iniustum ut latrones in occidendo et spolia-
do homines socios fieri et fidem seruare.
Aliquid iustum tamen dubium utrum sibi expe-
diens ut episcopatum recipere. Iuramentum igitur
recipere de primis rebus iustis est totaliter
seruandum. De secundis non est totaliter fran-
gendum et penitendum. De tertiis non quantum
ad occidere et spoliare fugiendum quantum
autem ad societatem et fidelitatem seruandum.
Sed de quarta si quis iurat dominum
et placet non recipere tunc tenetur non debet

(*3 comites iuramenti*)

(*h' prohibet per creaturas iurare quia prohibet eo multum peccatum ydolatrie utrum ... . Et sic iurando ... fideliter ... ple... iurat ...*)

(*... quia non potest unum capillum album facere ... de colore ...*)

nisi suppremeto declaratoe 2 creatoe supi
oris sm̄ ꝯcepte nō modi iurādi iuramē
tū debʒ hr̄e iudiciū discretōis / ut non
fiat incaute 2 leuit̄ 2 indiscrete / ꝟ solū
i iudicio aduocatꝰ ad ꝯfirmacoꝫ veritat̄
Vn̄ si quis iurat ꝯspectus apertalꝰ / ul
spōte iniciū se intrare religioꝫ ul clericū
fieri / reputa iuramtū incautū sic pō
22. q. x. / quia via demītētu religionis
ad ꝯseqndū salute lic̄ nō sit nc̄ccaria i
ꝯcepti ē tn̄ ꝑsuasiua 2 ꝯsulta / Dꝫ ꝯ
pte iurant̄ debʒ hr̄e veritate ꝯsciē /
Vn̄ si quis iurat̄ fls̄ꝫ credēs iurare ve
rūꝫ nō ēēt piurus / sic ꝯꝰ credēs iu
rare fls̄ꝫ dato ꝗ iurat̄ veꝫ nō excusa
retur a piurio / Si quis 2 iurat̄ / nō
tn̄ sucet / n̄ aduiteꝫ se iurare n̄ delibe
rans 2 ꝑpones ꝟ forte ex lapsu lingue
ul ex sup̄fluitāciā eloquij sine iurat̄
veꝫ sine fls̄ꝫ nō ēēt taq̄ piur̄ / pme
dus ꝗ̄mis ꝯīut reple̅ / ne sit asuescat
ꝑ vitādū piuriū / sic aplus ut ait iuir
ꝗ̄ īuenitur iurasse nisi qn̄ scribebat
eplās ubi ꝯsidacō tardior nō habēt
linguā pcipitēꝫ / ¶ Adz ꝯ ē ddꝫ ꝗ
ꝑ iuramtū indūcī ad ꝯfirmacō vert̄
Vn̄ dt āplō ad hēb. vj. / ꝯꝰ oīs ꝯtūsa
ad ꝯfirmacoꝫ finis ē iuramtū / vert̄
aut̄ plene scire de hys q̄ dubia sunt
nullus pt̄ / nisi deus / qui n̄ falli nec
falle pt̄ / io solū iuramtū p deuꝫ ē
fiendū / Vn̄ dicit ꝯ̄ꝰ sup hūc locū / ꝗ xꝰ
nō ꝓhibuit iurare p deuꝫ / ꝟ ꝑ creaturas
ut pcelū 2 ꝑ ihrlm̄ / ꝗ iudei ꝑ an
gelos 2 ꝑ celū iurabant honorātes
2 venerantes creaturas taq̄ deū / ꝗ teste
ēē veritat̄ dubie ad ꝯfirmādū 2 sic
quod ē ꝓpriū dei creature attribuebāt
sic ꝯ iurare ꝑ creaturas attribuendo
eis mīte ꝯsidebāt / quod debetur deo
petīꝫ ē ydolatrie / Veꝫ ꝗ deus oīm
creaturas actor 2 creator ē / 2 oīs vert̄
exit̄ i eis inspirato 2 oīm creaturas

ꝯsuator 2 ordinator / ideo iurare p
creaturas ꝯsiderāndo eius venacōis
maiestate / sicut cū iuramꝰ ꝑ sc̄os et p
angelos / 2 p celū i quibꝰ magꝰ relucet
diuīa bonitas / ul ꝯsidāndo 2 credēdo eiꝫ
inspirata vitate / sicut cū iuraꝰ ꝑ euāg
gelia ul ꝯsidāndo i creatur̄ maꝫ delcā
2 utilit̄ / ut qi subpignorāndo ipas sibi
ꝗ nobʒ eas subtrahat si ꝯtigat ꝗ fls̄ꝫ
dicaꝰ / sicut cū iuramꝰ p caput meūꝫ
ul p filios 2 sic / hōibus istis modis / p
relucēte di boīt̄ / p eoꝫ inspirate ver
tate / 2 p uram vtilit̄ suppōit̄ ꝯmiti
bus iuramti potius i alia ꝯoīe p cre
aturas iurare ē licitū / 2 sīn pcto pt̄ fieri
¶ Tercia ē ddꝫ / ꝗ iuramtū pt̄ ēē obli
gatoriū tp̄r / ul ex forma 2 modo / iurādi
ul ex solēpnit̄ / ul ex ꝯsia iurat̄ / ffor
aut̄ 2 modus pt̄ ēē triplex / ꝗ nō nota
sola creatura ul solus creator 2 creatū
Ip̄mo nō deus ꝯfirmat veri̅ media
te creatura / In scd̄o immediate p seipuꝫ
Sꝫ i tcio mediate 2 imme̅ / Et ꝗ mediato
ē actio minus fortis / sīa immediata for
cior / ꝟ tcia fortissima / io p mus ꝯdus
obligacōis ē iurare ꝑ creaturas / scd̄s
nō p deū creatorē / scd̄ sup̄mus ꝑ utrūq;
ꝯ solēpnit̄ aut̄ iuramti / si quis iurat
simp̄r p deū 2 solēpnit̄ iurat ꝑ euāge
magꝰ obligat̄ iurādo ꝑ euāgel̄ ꝗ̄ iu
rando p deuꝫ / nō quod ꝑforūꝫ iuramti
ꝗ ut dicit Crisꝰ 2 pō 22 q. 1 / Ecptur
sacre sūt ꝑ deuꝫ nō deꝫ ꝑ scripturas
Sꝫ ioe solēpnit̄ ꝗ i iura̅ solēpnit̄ incurrit
scādalū / Nā si vtrūq; iuramtū esset
solēpne p deū 2 euāgel̄ magꝰ peccaret
iurans p deū ꝗ̄ p euāgel̄ / ut notat glo
sator 22 q. 1 / Sed ex ꝯsia iurat̄ iura
mētū plus obligat ꝗ̄ iurans se tene
ri arbitret̄ / ¶ Quarta ē ddꝫ / ꝗ qō ē
dubia ꝑ tanto / ꝗ nō piurare ul nomē
dei in uanū nō assumere / quod ꝯtinet̄

in prima tabula / et non dicas contra proximum tuum
falsum testimonium quod continetur in secunda idem esse
videtur. Dicendum est quod licet materialiter pos-
sit esse idem periurium et falsum testimonium / quia
periurium non est aliud quam mendacium vel falsum
iuramento firmatum / formaliter tamen non est idem
quia quamvis omne periurium sit falsum et mendacium
aliter iuratus non peccaret nisi periuraret nisi
mentiretur et falsum diceret / non tamen omne menda-
cium vel omne falsum testimonium est periurium / quia non
omne mendacium vel omne falsum firmatur iura-
mento / Contra primam dicitur sequitur secunda / quia per
periurium nomen dei in vanum assumitur ideo
directe est offensa commissa in deum / sed per
falsum testimonium leditur proximus / multi namque
falsum dicunt contra proximum / tamen illud falsum
vel mendacium iuramento non firmant / potest
enim quis periurare et falsum vel mendacium
aliquod iuramento firmare non tamen in le-
sionem proximi nisi inducendo illud falsum iu-
ramento firmatum in nocumentum proximi
¶ Adquirita est dubitatio quod ad hanc dubitationem
aliter rudent iuriste et aliter theologi / Ita
iuriste dicunt peccatum esse maius homicidii
quam periurium / sed maius dampnum vult quis
per periurium / quam per homicidium / homini probat
per illud quod habetur / in capitulo / duo mala
ubi dicitur in peccato periurii duplici culpa vin-
culo perimimur / quia deum offendimus et nos met
maculamus / sed in peccato homicidii triplici ingu-
lamur / quia dei precepta contempnimus / proximus
impia crudelitate nocemus / et nos crude-
liori morte gladio truncadimus. Constat autem
quod quanto peccatum maius peccatum est / ubi concurrunt
tria mala quam duo / Item tamen maius dampnum
sequitur ex periurio quam ex homicidio probatur per illud
quod dicitur ex verbis Augustini 22 q. 5 capitulo / Ille qui
ubi ponitur / quia maius dampnum est in amissione
unius anime quam multorum corporum / Sed constat quod per
periurium admittitur anima / per homicidium non occi-
ditur corpus / et ita maius dampnum est ibi / Etiam
hoc probatur quia homicidium est maius peccatum
quia punitur graviori pena quam periurium

dicitur enim 22 q. c. Si quis periurat necessitate
coactus quia plus diligat corpus quam animam per tres
quadragesimas vel tres annos ut dicunt alii peni-
teat / et tamen exceptis in pane et aqua / Sed homi-
cida pena talionis et pena mortis / Sed theo-
logi contra opinionem habent / dicentes periurium
vel esse gravius peccatum quam homicidium / quia secundum apostolum
ad hebreos vi homines per maiorem se iurant
et omnis controversie ad confirmationem finis est
iuramentum / ita quod per iuramentum tamquam quod
maius inducatur ad confirmandum quod minus
est / sicut videmus quod in causa homicidii controversie
finis iuramentum inducatur / quod fieret
frustra si homicidium esset maius peccatum quam per-
iurium / probantur enim probabiliter quod qui maio-
rem culpam homicidii commisisset non vereretur mino-
rem culpam periurii committere / Item ex hoc patet
quod in causis ubi de peccato et controversia causa negocio
dubium defertur et inducitur iuramentum tamquam
quod maius / concluditur manifeste / quod peccatum ydo-
latrie primum locum obtinet periurium Et iuxta
quod non periurare inter mandata prime tabule continetur
in quibus scilicet Beatus non potest dispensare / nisi de quo dubium habemus
est enim offensa commissa immediate in deum
et est abnegatio divini nominis / Sed homicidium
continetur inter mandata secunde tabule in quibus potest
dispensare deus licet non homo / Hanc opinionem
puto esse veriorem / Dicta autem iuristarum non
est difficile solvere / quia verum est homicidium esse
maius peccatum quam periurium / quantum spectat ad culpam
homicidii circa culpam periurii / Et sic in-
telligitur illud decretum / Sed si accipiatur
utraque pars / non vero est maius dampnum amissio
unius anime quam multorum corporum / nisi quia ma-
ius peccatum est illud quod amittit / quia additio
de pena non facit ad propositum / quia in mediatio
humano non semper gravius peccatum gravius punitur
sed quod gravius nocumentum proximo infert sicut
est de homicidio ymmo dicit Augustinus Leges iste
que in presentibus civitatibus feruntur / multa
concedit et multa impunita relinquit / que

dominarum prudenciam indicant et puniuntur.

Ad septimam est dicendum quod quod est dubia patet per duo dicta Augustini, quorum primum ponitur in libro de verbis domini et Gracianus inducit 22 causa q. 1 ubi ait: qui iurare cogit non malum facit qui bene utitur iuracione ut ei fidem faciat quod utiliter persuadet, sed est a malo illius cuius infirmitate cogitur iurare. Secundum est in quodam sermone de decollacione sancti Johannis et Gracianus inducit 22 causa q. 4 ubi ait quod ille qui provocat aliquem ad iuramentum sciens eum falsum iuramentum facere vincit homicidam, quia homicida occidit corpus, sed ille occidit animam, immo duas animas, scilicet suam et illius quem iurare compellit, quia ex quo scit eum falsum iuramentum facere homicida est animae suae et illius qui sua suasione compellit. Tercium est quod inducens vel cogens aliquem ad iurandum aut est persona publica stans in loco iudicis, dicendum aliquem quod potest cogere aliquem iurare in casibus illis in quibus ipse permittit posito iuramento statuta et leges suadent mandare iuramentum esse requirendum, dato et quod ipse sciat illum periurare eo quod scit esse iuraturum, quia ipse non requirit iuramentum per se, eo quod dato quod iudex sciverit verum esse illud super quo iuramentum requirit, adhuc tamen debet secundum ordinem iuris exigere iuramentum per alios, et sic minister legis cuius ipse non est dispensator sed executor. Unde non potest remittere iuramentum quod secundum ordinem iuris exhibendum est. Sic potest iudex in talibus iuramentum requirens certo quod sciat falsum esse iuramentum, quia non ipse eum compellit iurare sed lex quae hoc mandat. Unde sicut non peccat iudex interficiens hominem convictum secundum allegata et probata quantumcumque ipse sciat esse eum innocentem, quia non ipse eum interficiat sed lex, ut dicitur 23 q. 4 auctoritate Augustini, sic non peccat iudex requirens iuramentum in iudicio secundum iuris ordinem quantumcumque sciat iurantem falsum esse iuraturum. Debet tamen statuta et leges imponere cum magna cautela persone casus super quos iuramentum volunt esse requirendum, et iudex debet diligenter inquirere si alio modo potest veritatem indagare antequam statim iurare compellat, ut debent recurrere ad superiores et renuere officium. Quarto qui iurare exigit iuramentum sub intelligencia sic: cautum dicimus quod erit iuraturus et scit malicia esse in dicta. Quartum si inducens aliquem ad iuramentum sit persona privata et sciat iuratorem falsum iuraturum, peccat iuramentum requirens tali pacto ut vincat homicidam, ut allegatum est supra. Si non est dubius et ignorat utrum falsum iuraturus sit, non peccat si iuramentum requirat, quia hoc non venit a malo culpe illius qui iurare compellit sed a malo pene, puta ambiguitatis eius, sicut dicitur 22 q. 1.

Ad septimam est dicendum quod hoc dubitatum Augustinus determinat in quadam epistola ad Publicolam, et Gracianus inducit 22 causa q. 1 ubi ait quod in veteri testamento inveniuntur iuramenta facta per falsos deos et per ydola a fidelibus pro licitis esse recepta, sicut Jacob recepit iuramentum Laban socero suo, qui iuravit sibi per deum suum, ut patet Genesis 31. Et cum Romani firmaverunt pacem cum Machabeis per ydola quae colebant et per falsos deos intelligendum est eos iurasse, sicut iudei iurabant per verbum dei.

Considerandum igitur est quod in iuramento duo consideranda sunt: primum est forma iurandi vel illud per quod iuratur. Secundum autem est finis iuramenti, puta assercio veritatis quantum ad iuramentum assertorium et observacio promissionis quantum ad iuramentum promissorium. Exigere igitur iuramentum Sarracenorum et aliorum infidelium quantum ad formam iuramenti sine peccato esse non posset, quia nullus fidelis debet iurare per ydola et falsos deos sicut ipsi iurant. Sed uti iuramento ipsorum quantum ad finem iuramenti, ut ad veritatis assercionem et promissionis observacionem, sine peccato esse potest, quia sicut fides eius qui per ydola iurat non vult homo ad malum sed ad bonum.

Lectio sexta

Audistis quia dictum est antiquis: Oculum pro oculo, denti...

q adytend. lex talionis e dux. Una i bus[...] q̄ dictat lex nat. q̄ gpna ē eūa. infra si cui[us]q[ue] vltis ut faciat vob homines et vos f. il. Alia i iniusta q̄ gcedit lex moysi p[ro]vida quada tautela ppt temeritate ledentiu 129 et lesor ne nimis magna sumant vindicta. Vn glo. cu dicit oculu p[ro] oculo. non altiu vult tolle. s[ed] ut ... conservat du minatur talionem.

p dente Ego aut dico vobis no resiste
malo Sed si quis percusserit te i dextera ma
xillam tua pbe ei et alteram Et ei q vult
tecu iudicio contendere et tunicam tua tollere.
dimitte ei et palliu. Et quicumq te angariaverit
mille passus vade cu illo et alia duo Qui at
petit a te da ei et volenti mutuari a te
ne avertaris. Dicit sup dictis verbis iuxta ista
salvatoris nri dat b[...] intellectu de pene ta-
xacione. Secundu intellectu e secundum s[anctum] Aug[ustinum]
q pena talionis fuit i lege ppter timorem
ledentium ut homines timore talis pene cope
scerentur ne iniuste et p[ro]x[imo]s suos lederent p[ro]xios
suos et ppter repandam inmoderatam ultorem leso-
rum ne ultra modum sumerent vindictam de iniuria
illata. Nam videmus s[ed] Aug[ustinus] leviter homines lesos
moliri vindicare sitire sanguine. vixq invenimus
i malis iniuria b[...] paciatur. nullus namq
contemptus e si pugno percuti pugno repercu
tere et ubi plures reddere. Ideo homines inmo
derate ac iniuste ledentium lex iustum modum
figens pena talionis instituit ut q̄lem
quis intulit iniuriam tale supplicium susti
neat. Propterquod dicit salvator Audistis quia
dictum e Exo 21 et deut 19 oculum p[ro] oculo.
et dente p[ro] dente. illa fuit lex talionis [...]
q[ui]b[us] nominibus s[ignifi]ficatur s[ed] Aug[ustinus] modus debit[us]
ut nullomodo iniuriam vindicta transeat. Sed
magis vitat. aliter loqt plus discipulis quos
pfectos ee volebat et qb missurus erat int[er]
gentes sicut agnos int[er] lupos dicens Ego
aut dico vobis no resistere malo Sed si quis
percusserit te i maxillam dextera pbe ei altera
Ita q tangit salvator tres s[ed] Aug[ustinus] tres gradus ad
Primus gradus e ultimo iniuriam illatam
vindicare. Secundus e tu mitius vindicte
q̄tum homo recepit iniurie et hunc gradu
lex talionis instituit in quo no consistit
pax s[ed] e pacis inchoatio. Quia si quis ver
berat alium aliquo percussus e no exigunt
illud quod acceptum erat s[ed] nec illud q[uo]d
ardebat ult[ra] extenderet. Tercius gradus est
nullam vindicta velle s[ed] prompto animo
paratus omnem iniuriam sustinere. Iste
pfecta pax esse debet. Ad quem gradum

salvator nr suos discipulos ascendere volunt
ita q int[er] primum gradum q erat prius lege
ut primo malo manus mali redderet
et int[er] supremum gradum qui e ut nullum ma
lum p malo reddatur medium tenebat
lex ut tu impediretur q̄tum erat receptum
p quod s[ed] Aug[ustinus] a summa discordia ad summa
concordiam et pacem p tempora distributorum tu
situs factus e. Verum q hoc gen[us] iniuriarum
oculum p oculo dentem p dente tale e q resti
tui no potest nisi vindicta No enim qui
trahit oculum illius qui sibi traxit
sibi restituitur oculus. sed tamen quia animus
vindicta inferendo p iniuria illata putat
sibi ee satisfactum. Ideo subdit salvator
alia gna iniuriarum in quibus pt fieri
restitutio sine vindicta quorum unum gen[us]
ptinet ad pecuniam. Aliud vero ad opus
Quod ptinet ad pecuniam tangit cu dicit
Et qui voluerit iudicio tecum contendere.
et tunicam tuam tollere dimitte ei et pal
lium. [...] vestimentum. Per quod genus in
iurie s[ed] Aug[ustinus] omnia intelliguntur in qb[us]
restitutio fieri pt sine vindicta Nam
sine auferatur homini vestimentum sine do
mus sine pecunia restitui pt. Sine [...]
Aliud genus quod ptinet ad opus dicit
Et quicumq te angariaverit mille passus.
ita q cogat te secum ire vel aliquod opus
contra tua voluntatem facere vade cu eo et
alia duo. In quo etiam genere restitutio
fieri pt sine vindicta quia pt homo illud
opus pro altero facere ad quod fraudem
eum angariavit hominibus tu istis iniuriis
s[ed] Aug[ustinus] ex quo pceptum sic intelligenda sunt
ut si homo ante q caritate pdat paratus e iniuria
sustinere maiorem multo magis debz esse
paratus sustinere minorem ita q p percussione
maxille dextre intelligitur maior iniu
ria et p percussione sinistre minor. Per abla
tionem no tunice intelligitur maior et p ablatione
vestimenti minor. Omnibus p angariam mille
passuum intelligitur maior iniuria et p
angariam duorum milium minor q prima

gentes aqua.
vestes necias q̄ sut mea et omnes gentes
Augustinus gentes et cu unaquaque agas. et frau de. et punire. Et hoc difficile e rem dimittere. tum difficilius e de iu dicio pma petere exire dt Crisostomus. Omnem iu dicium irritaco cor dis e. si i iudicium ingressus fueris. iam no cogitas ut vitas causa appa reat. sed ut gloriu q ne victor ex istas.

hoc dicit ut gaudeat se dice de ma lo pene illate et tangit pa cum re. iniurie sustinere q. d. no tum no repercias. sed si vult alterum ferire pari cum feras. in adiutam g[ra]tis. doctrina ... videlicet nulla velle vindictam. ... etiam amplius velle sustinere nec est. Vn glo. pfecta pax e nullam velle vindictam. q[ui] facit gra cu a[...] que iubet no tm inchil mali reddi. s[ed] nec malo resistere ut sustineat malum et bonum reddatur. Vn Cris. dt h[...]. Cui reputatur. vobis legem implet mandatum s[ed] no xpi. Si dicis. dignus e repercuti s[ed] tu no es dignus reputare quia discipulus illius es qui maledicebatur no maledicebat. i. pe. 2. Si enim alterius oculum eruis. nunquid tuum recuperasti. no. sed membro etiam patiam pdidisti.

est involuntaria / scilicet non vult quod dicit salvator / quia licet non propter inopiam paciatur homo / debet esse paratus sustinere maiorem iniuriam / ut caritatem non amittat / et multo magis paratus debet esse sustinere minorem / Ut quod secundum augustinum parum est non nocere proximo / nisi ei prestes beneficia / ideo salvator subdit / Omni petenti a te da ei / Da inquit ut augustinus ait / quod dare honeste et iuste potes / et quod nec tibi nec alteri noceat / quia si peteret stuprum / vel pecuniam ad nocendum / seu gladium ad interficiendum non erunt hec danda / Et volenti a te mutuari ne avertaris / aliquid sub mutuo accipere / vel alienis / volenti / Ita quod mandat dominus mutuum dare / non tamen subiectum / quia qui sic dat non sua dat sed aliena tollit / Solvit enim decimo vinculo et multis alligat / nec propter misericordiam dat sed propter lucrum / Est enim secundum crisostomum usura similis morsui aspidis / quia sicut venenum aspidis latet omnia membra corrumpit / ita usura omnes facultates convertit in debitum / Sed hic primo est unum dubitaciones / prima utrum lex moysi omnem culpam puniat pena talionis / Secunda utrum pena talionis plage vindicatur sit remota / Tercia utrum sine peccato possit quis iniuriam sibi illatam repellere / Quarta utrum quis sine peccato possit rem suam in iudicio repetere / Quinta utrum sine peccato quis possit petenti rem suam petere denegare / Sexto utrum sine peccato quis possit de pecunia mutuata aliquod commodum recipere / Ad primam est dicendum / quod sicut dicit augustinus 21 de civitate dei / tulius viii genera penarum in lege fuisse scribit / dampnum / vincula / verbera / talionem / ignominiam / exilium / mortem / et servitutem / Ita pena dampni inferebatur pro culpa furti ut patet exodi 22 / Si quis furatus fuerit bovem aut ovem et occiderit seu vendiderit / quinque boves pro uno bove et quatuor oves pro una ove restituet / Et ut dicit glosa bos quinque utilitates facit / et ovis quatuor / Et si id quod furabatur vivum inveniebat reddebat duplum / quia valde erat quod vole bat reddere / Pena non carceris infligebat quando pro tali pena non erat taxata in lege sicut legitur numeri 15 / quod filii israel quendam invenerunt hominem colligentem ligna in die sabbati / quem recluserunt in carcerem donec consuluerunt dominum qua pena esset puniendus / Pena autem verberum infligebatur secundum arbitrium iudicis / ut quando iudices eum quem puniunt videbant esse dignum plagis / faciebant prosterni eum ante se / et coram eis faciebant eum verberari sicut scribitur deuteronomii 25 / Pena autem talionis puniebantur illi qui inveniebantur alios percussisse vel mutilasse aliquos in membris / et illi qui falsum testimonium dicebant contra proximum suum / Pena vero ignominie et verecundie inferebatur illis qui nolebant accipere uxorem fratris sui defuncti / tunc enim mulier accipiebat calciamentum de pedibus eius et spuebat in faciem eius / Pena autem exilii puniebantur illi qui casualiter occidebant hominem / deinde pignorata vel alio modo / tunc enim debebant stare in civitatibus refugii usque ad mortem summi sacerdotis / Mortis vero pena puniebantur illi qui maledicebant patri vel matri / ut patet levitici 20 / et qui erant filii protervi nolentes se corrigere de luxuriis et commessacionibus quibus vacabant ad preceptum patrum / debebant enim tales a populo lapidari ut patet deuteronomii 21 / Sed pena servitutis infligebatur illis qui nolebant uti beneficio legis / mandabat enim lex exodi 20 / ut servus emptus in septimo anno posset egredi liber ad suos / Si quis nolebat stare et non uti beneficio legis / in perpetuum efficiebatur servus / multis quoque aliis penis puniebat lex moysi peccatores preter penam talionis / Ad secundum dicendum / quod pena talionis fuit preceptum iudiciale concessum iudicibus pro disposicione status illius / concessum iudicibus pro disposicione status illius regente sacerdocio levitico / Sed secundum apostolum ad hebreos translato illo sacerdocio facta est translacio legis / Unde amplius virtute illius legis punire peccata tali pena non est / tamen obligandi sed licitum est etiam de novo pro disposicione status publici statuere talem penam esse puniendam peccatum dare ei / sic ita quod si quis obiciat crimen alicui offerens se probaturum obligat se ad talionem si in probacione defeciat / ipsi quantum ad obligacionem illius legis pena talionis est remota

sicut omnia iudicialia. Non autem est tua ad preceptoris
pruitorem. Et si dicatur quod xpus nove legis lator
mandavit non solum iniuria non esse vindi
candam verum etiam non esse repellendam
vnde aug. dicit notabiliter esse dictum Nolite
resistere adversus malum. Cum tamen possit dicere
salvator Nolite reddere malum pro malo ut non
solum rependas quod tibi fuerit irrogatum
sed et non resistas quin aliud irrogetur. Dicendum
est xpus mandat vindictam non esse appeten
dam livore et libidine vindicte. Quod etiam
lex moysi mandabat sicut dicit glo. super illo
leuit. 20 Non queras ultionem nec memor eris iniu
rie civium tuorum. quod tamen pharisei male in
telligendo legem dicebat eis licere. Sed non
mandat iniuriam non esse vindicandam amore
iustitie ut per correptionem pereant. Vel dicendum
quod xpus istud mandatum de relaxatione iniu
rie non fecit omnibus sed apostolis quos missurus
erat inter gentes sicut medicos infirmorum
vnde dicit aug. sicut qui eos quos multum diligit
sanat a primis ut freneticos a quibus multa patian
tur et si eorum salus illud exigat prebent se
ut plura alia patiantur. Sic dominus medicus
animarum voluit ut sui discipuli eorum quorum
saluti consulebant imbecillitates et impluri
tates ac omnia tollerabant. Contraria est dicendum
quod secundum aug. exempla patientie de supportando iniu
riam illatam non melius quam a domino nostro ihesu
xpo et eius apostolis accipere possumus. planum est
autem cum salvator noster percussus fuisset in una
maxillam per servum principis sacerdotum dicente
Sic respondes pontifici non prebuit alteram sed ait
Si male locutus sum testimonium perhibe de
malo si autem bene cur me cedis. Paulus
autem apostolus cum princeps sacerdotum mandasset mi
nistris act. 23 ut percuterent os eius dixit
Percuciat te deus paries dealbate qui sedes
secundum legem iudicans contra legem iubes me percuti
Et cum audirent preponentes suum xl viros
coniurationem fecisse se non gustaturos nec bi
bituros donec interficerent eum invocato
adiutorio tribuni cum armatis progressus est

ad aliam civitatem ut si forte incidissent
in illos scelleratos viros paulus in effusione
sanguinis eorum sine crimine agnosceretur sicut
exponit aug. 2 pa. 23 ca. q. 4. Intelligenda sunt
ergo omnia ista verba que salvator noster ponit tan
tum de percussione maxille quam de ablatione
tunice ut vestimenti et angariatione secundum preparatio
nem animi non solum secundum executionem operis secundum aug.
ut homo sit paratus in animo omnia dimittere
que violenter ab eo tolli possunt tam res ex
teriores quam corporalem vitam antequam caritate
erga deum et proximum amittat quam nullus
invitus perdere potest. Quod et ipse salvator fecit
quia propter caritatem quam erga nos habuit paratus
fuit non solum percuti in maxillam ymo in toto
corpore crucifigi. Secundum enim regulam augustini
primo libro de libero ar. ca. 4o Omnia que nobis invitis
auferri possunt que sine culpa nostra perdere possumus
dimittenda et contempnenda sunt. Caritas non et vir
tutes anime que nobis invitis auferri non pos
sunt nec sine culpa nostra ipsas perdere possumus
dimittende non sunt nec contempnende. Sed quid
dicis si homo velit me interficere et corporalem
vitam auferre possumus sine peccato eum occidere.
Ad quod respondet aug. primo li. de libero ar. dicens
hoc licere secundum legem que lex timoris quae in male
ficis motibus hominum cohercendis ne maiora
mala fiant dedit in tali casu licentiam non tamen
cogit me ut volentem me occidere occidam
sed in mea potestate relinquit. Ideo concludit ibi
quod lege inculpata et iusta existente qua homines
occidentes volentes occidere sine culpa esse quaerunt
non video. Et subdit legem quidem non repre
hendo que tales interfectores permittit interfici
sed quo pacto homines interfectores defendam
non invenio. Videtur ergo aug. sentire ibi quod
occidere volentem me occidere sine peccato facere non
possum. Quantumcumque lex que hoc permittit sit
innata data et iusta quia permittit hoc minus ma
lum ne maius malum fiat. Dicendum est ergo
quod ex caritate teneor diligere plus vitam meam corporalem
quam in caritate est ordo secundum quod et magister exordio
caritatis teneor diligere me quam proximum

Sig° video quod vitam proximi volentis me
nocere et vitam meam perdere possum servare
tamen vitam meam teneor cum vitate servare
et non perdere vitam eius non obstante
quod lex hoc concedat / sed si sit inevitabiliter
evenit quod vita proximi nocive est vite mee
destructiva vel eam servare possum cum conservatione
cone vite mee servata cum caritate corpore cari-
tatis ordine possum perimere vitam eius / quod
inevitabiliter sua cum mea servari non potest
et ista est determinatio augustini et ponitur 23. q.
7. ubi ait quod miles restat cum homo ab hoc
occiditur ut sic fiat nocendi cupiditate aut
iniuste aliquid afferendi / sic fit a binis vel
a latrone / aut obediendi vel ulciscendi necessitate
sicut a iudice vel carnifice / aut evadendi et
subveniendi sibi necessitate sicut a viatore interimi-
latro / et hostis a milite / et alii quorum causa
mortis sunt magis est in culpa quam ille qui in-
fiat vel occidit / Ad est dicendum quod repetere
sua rem in iudicio aliquando est licitum / primo propter ma-
lorum reprehensionem / 2° propter bonorum sustenta-
tionem / 3° propter iustitie observationem / Nam repetere
quod suum est debitum iustitie est / quia iniustus potest
esse iustus possessor rei aliene / secundum s. Iohannem
bonitas vite / veritas doctrine et equitas vel
iustitie etiam propter scandalum dimittenda non
sunt / in modo tamen repetendi potest esse peccatum /
ut si quis rem petet cum lite et contentione
et cum fraude et pravitate / et coram iudice
infideli / ista ii. mods secundum eius. Salvator non
prohibet in iudicio esse contendendum / non enim
dixit qui voluerit rem tuam simpliciter accipere
dimittas eam / sed si quis in iudicio contendere
et tunicam tollere aliquando contendas ei dimitte
et tunicam vel vestimentum. Ad 3m est dicendum
quod hic est necessaria duplex distinctio una ex parte
petentis / puta quod petens racionabiliter petat
tunc non est aliquando racionabiliter petit cum quod
petitur est nocivum petenti / et non nocet
sibi vel alii / quia si indiget et petet formam
vel pecuniam ut noceret alii sic irracionabiliter
petenti dicendum est peti et non accipies
eo quod male petas / sed ex parte illius a quo petitur
dicendum est / quod vel petit sibi quod est necessarium secundum
necessitatem et conditionem persone / et sic non tenetur
dare vel quod est necessarium persone conditionem sed
non necessitate / et sic persone est dare / vel est super-
fluum necessitati et conditioni persone et sic dum
modo non proponat melius dispensare super
posita ydoneitate petentis dare tenetur ex
debito necessitate / et fraudatur pauper suo debito
si negatur sibi quod petit super contrectibus
que dicta sunt / Ad 6m est dicendum quod tho questio
videtur esse dubia / quia quilibet tenetur communiter et
caritate sue indempnitati consulere et providere /
planum est autem quod mutuatorem quamvis contingit
ex pecunia vel re mutuata dampnificari et
ingratitudo magna videtur quod recompensatio
non fiat illi a quo beneficium recepit / propter
quam communiter homo non efficiatur peioris con-
ditionis quam esset antequam mutuaret / et planum
est quod ante licebat ei aliquod donum
et aliquam commoditatem recipere a suo amico
cui pecuniam vel rem aliquam commodavit
dicendum est quod / quod de pecunia et de omni re
cuius usus non separatur a substantia eius / et
cuius usus consumatio est substantie rei sicut
contingit de vino et pane et aliis huius
ex pacto tacito vel expresso non potest aliud
accipi quod possit pecunia mensurari
sine peccato / quia sic mutuat pecuniam vel rem
aliquam ut ex pacto tacito vel expresso ad
accipiatur quod possit mensurari pecunia
non est aliud quam mutuare sub usura / sicut
eius dicitur est dicto ex pacto tacito vel ex-
presso / quia sine pacto intento tacite vel
expresse gratis donum aliquid recipere potest
quod forte antequam mutuaret dampnum ac-
cepisset tamen quod mutuans principaliter inten-
deret sine peccato potest in pactum deducere quod
sit non vendidit usum rei vel pecunie
mutuate sed dampnum suum quod sibi inter-
venit vitat et forte mutuum recipiens
manus dampnum vitat quod recompensatio
sit dampni mutuanti cum cum sua utili

tate pt recompensac dcipim quod sequitur polucro q facit forte cu pecunia vl cu re qua mutuat q illud lucru non diu habz et est mortuu accipe lucru dete que no diu est sua nec in eius ptate. Dico silr q pt pecunia mensurata q cu min) sit animum labore cu talia consueta sint pecunia mee mensuratu impactu tacitu vl oppressu pecunia vl re mutuata sn pcto deduci no possunt. Beniuolencia vo amor et amicicia precompensacione licite mutuans intende pt q cu talia sint voluntaria nec pecunia mensurat vl ingrat mutuans rem vl pecunia mutuat dato q rem qua mutuat recipiat q deus recompensat tunc pcepto mutua. Vn dic Aug q saluator io dixit volenti mutuu accipe ne auertas q deus non sit redditurus pcepto homo reddit q cu pcepto dei fac infructuosum esse non potest

Lectio Septima

Audistis quia dictu est antiquis diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum. ego aut dico vobis diligite inimicos vros et benefacite hijs qui oderunt vos et orate pro persequentibus et calumpniantibus vos ut sitis filii patris vri qui in celis est qui solem suum facit oriri super bonos et malos et pluit super iustos et iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis. nonne et publicani hoc faciunt. Et si salutaveritis fratres vros tantum quid amplius facitis. nonne ethnici hoc faciunt. estote ergo vos perfecti sicut et pater vr celestis perfectus est. Supple ista apit saluator veru intellectum legis quantu ad proximi dilectionem. Adtunc intelligendum est sciendum q. leuit. xix. phisei intellegebant scriptum diliges amicum tuum sic te ipsum. quo hoc arguebat q licet eis inimicum odire potissime q legebat deutro. perdes inimicos tuos et non inibis fedus cu eis nec misereberis eorum. Tamen ut glo in toto corpore legis non inuenitur q homo debeat inimicu odire. ppt quod saluator hic dat veru intellectu dedilecione amicorum et corrigit

prauum intellectum phiseorum qui habebant de odio inimicorum d. Audistis q dictu est leuit. xix. Diliges amicum tuum et proximum tuum. vbi q noie proximi phisei solum amicum intelligebat quod pz q secundum opinionem eorum dicebat ut h. et odio habebis inimicum tuum. Vn ss. Aug. ista res non est accipienda ut iubentis iusto sed permittentis infirmo sunt vel illud infirmis odio inimicorum permissa sed iussa iustis. Et q saluator suos discipulos non infirmos sed iustos esse volebat. subdit Ego aut qui non veni soluere legem sed implere et perficere dico vos discipulis meis omnibus perfectis diligite inimicos vros bene facite hijs qui vos oderunt. Secundum Augustinum gradus erat in ma phiseorum sic q multi eos a quibus diligebantur odiebant ascendebat g aliq gradu q proximu diligebat quamuis adhuc inimicu odirent. Christus hos g gradus volunt suos discipulos ascendere. Qui ait diligite inimicos vros et orate pro persequentibus vos iniustos et calumpniantibus vos iniuste ut sitis filii patris vri qui in celis est per honoris excellenciam quamuis sit vbique per presenciam qui solem suum materialem facit oriri et pluit super iustos et iniustos. pluuia nam quam sunt gignuntur fructus eius est bonis et malis. Vel per solem pt intelligi ipse deus de quo dr vobis timentibus nomen meum orietur sol iusticie. Et per pluuiam intelligitur irrigacio doctrine veritatis que omnibus conceditur. Et q diligere inimicos sit perfecta et filiorum dei pz q si diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis q.d. nullam q talis dilectio infra limites nature continetur cum merces eterna non debetur. Io subdit Nonne et publicani qui publica vectigalia suscipiunt vl recipiunt hoc faciunt. Et si salutaveritis fratres vros tantum que salutacio secundum glo est quedam species oracionis quid amplius facitis. nonne ethnici hoc faciunt. [illegible]

diliges affectu optando bonum salutis et pro ligat ob. et effectu seu ope. benefaciendo. pt [illegible] diligat ob. [illegible] et loco et tpe.

[illegible] ut h. d. dns.

Et no inuenitur scripte; io exponendo e. secundum tradicionem vl opinionem phariseorum. et forte quia arguebat d. [illegible] ergo odio habebis inimicum tuum.

effectu operis.

hoc est nouum mandatum ut dicit glo.

orate vbo oracionis. [illegible] hec est latitudo consumate caritatis.

naturali dilectione.

et tu vacui sunt a mercede.

Ethnos grece gens latine gentiles

q. d. [illegible]

quid amplius hoc beneficium vnum qui infideli. In hoc no plus facitis qui gentiles. Vn sequitur Nonne.

perfecti · i caritate dei · et proximi · decet nos esse perfectos perfectione caritatis · ad quam tenetur omnes ·

si .. ... . dicit sic · non plus facitis quam gentiles et cetera · i. perfectione gentiles
dicunt xxx vult dicere non facietis plus quam il
li qui agunt sic gentiles sunt et quod plus debetis
facere / concludit / estote ergo perfecti / sicut pater vester celestis
perfectus est / ut li · sicut dicat similitudinem
imitationis / non equalitatis perfectionis / Et hic
possunt esse sex dubitationes · Prima utrum ex precep
to omnes teneamur diligere inimicos · Secunda utrum ex
precepto teneamur omnes benefacere illis qui nos
persequuntur · Tertia utrum teneamur omnes ex precepto di
ligere tyrannos .. et predones · Quarta utrum omnes
teneamur diligere demones et illos qui sunt
in inferno · Quinta utrum diligere amici sit maior
quam diligere inimicum · Sexta utrum diligere be
nefactorem sit maior quam inimici quod diligere beneficia
tum · Ad primam est dicendum quod aliquid considerandum
est in inimico quod non est diligendum ex necessita
te precepti / nec ex perfectione consilii / ipsa namque
inimicitia qua nobis inimicus inimicatur
non est aliqua dilectione diligenda / quia cum
sit viciosa et mala si diligeremus inimici
ut inimici diligeremus malum et vicium / quod
faciendum non est / ideo vituperando Joab da
vid dicebat · 2 Re · 19 diligis odientes te / et
odio habes diligentes te / Aliquid vero est in eo
quod est diligendum ex necessitate precepti non
tamen ex perfectione consilii / est enim inimicus in par
ticipatione eiusdem speciei et nature particeps eius
dem beatitudinis cuius nos sumus / Tamen non
debemus eum excludere a dilectione dei qua no
stros proximos diligimus / et non acceptare
in animo nostro aliquid quod obviet tali dilectioni
qua proximos diligimus et optamus nobis
et eis beatitudinem eternam / Et hic preparatus
in animo succurrendi ei in necessitatis articulo · si
esset optimum / est de necessitate precepti / sed ali
quid considerandum est in ipso quod est diligendum
solum ex perfectione consilii / nam hic animus sit
potentissimus et sic inflamatus ut actualiter ho
moveatur in dilectionem inimici et eius subiec
tionem / etiam preter necessitatis articulum / hoc est solum
de perfectione consilii non de necessitate precepti /
talis non spiritualis qua quis singulariter fertur
a dilectio

in dilectione inimici necessario procedit conser
venti amore divino / quia non est in ipso unde aliquid
quod trahat particulariter ad eius dilectionem et sub
ventionem / non impensum beneficium non amor
naturalis vinculum nisi solus amor dei / qui
quanto maior est aliquo tanto plus in
clinat in dilectionem unde dicit Gregorius / quod illeva
tur et perfecte caritate habet qui amore diligit in
deo et inimicum propter deum / Ad secundum est dicendum
quod benefacere persecutoribus et inimicis in duplici
intellectu / Primo in genere sunt quedam beneficia com
munia omnibus impendenda / sicut orationes / ab hostibus
defensiones / que si subtraherentur persecuti
bus et inimicis · sine livore vindicte esse non
posset que tamen competenda non est de nimis
in illud · Levit · xix · Non queras ultionem
nec memor eris iniurie civium tuorum / talibus
ergo beneficiis communibus benefacere inimicis et perse
cutoribus est de necessitate precepti / similiter et in
necessitatis articulo specialia beneficia eis impendere
/ quia si esurierit inimicus tuus · precipiente apostolo
ad Ro · xii · debes eum cibare / si sitierit de
bes eum potare / sed preter necessitatis articulum
specialiter facere inimicis bene et persecutoribus et spe
cialia eis impendere beneficia ac particularia fa
miliaritatis signa monstrare non est de ne
cessitate precepti sed de perfectione consilii unde
dicit Augustinus in Enchiridion xxxviii capitulo / quod di
ligere inimicos et benefacere hiis qui oderunt
nos tam magnum bonum est / quod non est tante
multitudinis quantum credimus exaudiri in oratione
dominica cum dicitur / dimitte nobis debita nostra · sed hoc
est perfectorum virorum et filiorum dei / ideo statim
tu salvator dixit / diligite inimicos vestros · et benefacite hiis
qui nos oderunt / Addit / estote perfecti sicut pater
vester celestis perfectus est · Ad 3 · est dicendum quod istam
dubitationem movet Augustinus in libro de sermone domini · dicit quod
sunt dicto quod debeamus diligere inimicos reipu
blice et persecutores et predones in quos eis
bona facere vel optare conveniant multe auctoritates
sacre scripture in quibus sancti et prophete peccatoribus
imprecantur multa mala / dicebat enim propheta David
in matutino interficiebam omnes peccatores terre et in persona Jude proditoris
dicebat idem / fiant filii eius orphani et

Uxor eius vi. textus sc. o s. e. et mey et ei dedit sinus habitat n. ut dicat glosa Judas uxorem et filios quibus Judas vocatus ad apostolatum temporalem substanciam dimisit / et p(ro)sinthi(?) quod faciebat de elemosinis que offerebantur xpo propter dictam substanciam augmentavit / in quibus omnibus punitus est propter peccatum quod in salvatorem commisit ¶ Elias etiam multa mala imprecatus est proximis et inimicis rei publice / Adhuc igitur videtur Augustinus quod prophete et sancti viri imprecati sunt proximis mala / non quidem optative et optando eis mala sed iudicative / indicabat enim et predicebat penas peccatorum quas passuri erant / ac si essent iam presentes / Aliter tamen videtur idem Augustinus in eodem sermone dicens / quod etiam optative possumus imprecari mala proximis / non quidem culpe sed mala pene si namque videmus eos in culpa semper augeri et peccatorum vita culpabilem nocumentum iustis et bonis inferri licite servata caritate possumus optare quod deus vitam eorum temporalem culpabilem finiat / et naturam ab ipso creatam salvet / ut sint in uno et eodem homine servemus propter amorem et propter odium / propter amorem diligendo naturam / et imprecando ei in fine veniam / et propter odium odiendo culpam et imprecando sibi correctionis virtutem / Hanc solutionem ponit Gregorius in moralibus dicens / quod evenire plerumque solet / ut non amissa caritate malorum hominum nos ruina letificet et rursum eorum gloria sine emulacione inimicicie nos contristet / cum ruente ipso homine malo et tyranno quosdam bene corrigi credimus / et proficiente eo et prosperante plures opprimi iniuste formidamus / ita tamen quod [illegible] hoc appetatur amore iusticie non livore vindicte ¶ Ulterius est dicendum quod caritas est quedam amicitia illa quae nobiscum communicant vel communicare possunt aliqua amicabili societate debemus diligere ex caritate / cum ergo demones dampnati sint iam in termino ut sint amplius iam in statu in quo possint nobiscum in caritativa societate communicari / ymmo propter naturam eorum dampnatam et obstinatam in malo hostilem inimicitiam exercent semper / eos ex caritate diligere non debemus tamquam illos quibus velimus bonum / nam amare aliquem ex caritate non est aliud quam velle ei bonum / sed bene possumus diligere demones et dapnatos tamquam illos quos volumus esse in bonum alterius / nam in demonibus et dapnatis relucet bonum divinum scilicet dei iusticia / unde sicut diligimus irrationales creaturas non tamquam illa quibus volumus bonum / quia illius boni capacitatem non habent tamquam nos capaces sumus / sed tamquam illa que volumus esse et subsistere in natura sua propter bonum alterius / quia propter bonum nostrum pro commodo nostro sic demones et dapnatos debemus diligere ex caritate / non tamquam illos quibus volumus bonum sed bonum et gloriam dei volumus eos subsistere in natura eorum ¶ Ad quintum est dicendum quod nec dilectio amici nec dilectio inimici est meritoria nisi sit informata gratia et caritate / quia dicente salvatore / si diligimus eos qui nos diligunt naturali scilicet dilectione / non habemus aliquam mercedem / sed si dilectio nostra qua diligimus amicum et inimicum est informata caritate / tunc est questio que dilectio est magis meritoria amici vel inimici ¶ Ad quod est dicendum quod principium dilectionis meritorie effectivum est ipsa voluntas hominis / obiectum vero diligendi est ipsum bonum quod diligitur / Si igitur dilectio est ex parte voluntatis elicientis ipsam dilectionem / magis est meritoria dilectio inimici quam amici / quia maior conatus et maior violencia requiritur in diligendo inimicum quam amicum / sed si consideretur dilectio ex parte boni quod diligitur / est magis meritoria dilectio amici quam inimici / quia in amico est duplex ratio boni / natura et amicitia / in ipso vero inimico solum est una ratio boni / natura tantum / nam inimicitia non habet rationem boni sed mali / Ideo similiter quia ratio maioris boni invenitur in amico quam [illegible] utrique amico et inimico in extrema necessitate positis quando utrique non possum subvenire / prius est subveniendum amico quam inimico tamquam maiori bono / Et tamen quia ratione finis puta boni divini ratione cuius dilectio inimici videtur magis intensa et ratione maioris

Capitulum

conatus et quia dilectio inimicorum secundum Aug. est perfectorum, ideo simpliciter est concedendum quod dilectio inimici est magis meritoria quam amici. Ad secundum est dicendum quod homo magis diligit beneficiatum quam benefactorem, sed magis est meritoria dilectio benefactoris quam beneficiati. Primum probat philosophus ix ethicorum multis rationibus. Primo quidem quia beneficiatus est quoddam opus et quedam factura benefactoris, omnis autem naturaliter inclinatur ut diligat opus et facturam suam. Secundo quia beneficiatus recipit a benefactore bonum utile quod cito transit, sed in beneficiato homo recipit bonum honestum, quia virtuosi benefactoris est dare et beneficiare alium, quod quidem bonum virtuosum et honestum est magis permansivum. Tertio quia homo diligit benefactorem provocatus ab ipso sicut bono quod ab eo homo recipit, sed beneficiatum homo diligit spontanee non provocatus, et planum quod dilectio spontanea que est a se maior est illa que est ab alio. Quarto quia difficilius est dare quam recipere et magis homo laborat in dando quam in recipiendo; constat autem quod plus diligimus illa in quibus plus laboravimus quam illa in quibus parum vel secundum facilius pervenimus. Nam illud est magis meritorium cuius oppositum et cuius contrarium est magis demeritorium et maius peccatum. Constat autem quod non diligere benefactorem est ingratitudo que est maius peccatum, sed non diligendo ac beneficiatum homo ingratitudinem non incurrit, ideo magis est meritorium diligere benefactorem quam beneficiatum. Sic ergo est magis de meritorium. Capitulum vi lectio vii. Lectio viii.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in celis est. Cum ergo facis elemosinam noli tuba canere ante te, sicut ypocrite faciunt in synagogis et in vicis ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Te autem faciente elemosinam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut elemosina tua sit in abscondito et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Hic ulterius ut supra dicebat, salvator aperit vobis intentionem quam ad

//eorum qui in lege continebantur

operum intentionem adeo intellexit temporalia promittebant possessoribus mortis preceptorum, iuxta illud Ysaie i°: Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. Omnia autem terrena sive gloriam ad duo reducuntur, scilicet ad humanam gloriam et ad terrenam habundantiam. Vult ergo salvator ostendere quod opera iustitie et mandatorum dei precepta propter neutrum ipsorum fienda sunt. Unde dicit Attendite id est cavete, considerate ne iustitiam vestram id est opera iustitie faciatis coram hominibus hac intentione et hoc solo fine ut videamini ab eis. Et signanter istud verbum ponitur, ut videamini ab eis, quia qui facit aliquod bonum opus non ideo ut ab hominibus videatur, et si coram hominibus facit, non tamen coram hominibus fecisse videtur, eo quod qui facit aliquid propter deum merito videt in corde suo nisi deum propter quem facit. Secundum tamen Aug. ideo salvator ait ut videamini ab eis quia sunt multi qui bona opera faciunt coram hominibus non ut ipsi videantur ab eis, sed ut ipsa opera videantur et glorificetur pater qui in celis est, quia talia opera bona non deputant sua sed illius cuius fide vivunt. Quod si propter mercedem operum nostrorum laudem hominum querimus, celestem mercedem amittimus. Ideo subdit Alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in celis est. Ut enim Crisostomus: magna stultitia est properantes dare vana verba comparare et eterno premio privari, quod fit per gloriam humanam que inanis gloria est, quod propter homines sic inveniuntur effudit. Ideo salvator pre omnibus carnalibus viciis principaliter exclusit inanem gloriam, quia hanc periculosiorem pre ceteris aliis viciis esse intellexit. Cum omnia mala et omnia peccata servos diaboli nocent, concupiscentia tamen vane glorie magis nocet servos dei, ut dicit idem Crisostomus super Matheum. Inanis gloria secundum Aug. magnas vires quas nullus sentit nisi qui contra bellum ingerit, eo quod etsi facile est carere si negatur, difficile tamen est ea non capere si offertur. Omnia communiter supra dicebat opera iustitie coram hominibus non esse fienda, ideo specialiter hic specificat que sunt illa opera

A spalit' descendit ad opus elemosine ubi p° excludit
modū indebitū faciendi elemosinā 2° instruit
modū debitū. ibi. Te aut faciente. modus inde
bitus faciendi eleēmosinā est cū fit intencōe appe
tende laudis humane. sic faciunt ypocrite. Unde 9°.
Quintum

iusticie que coram hominibus fienda non sunt
qui ex predictis concludens. Cum ergo facis eleē
mosinam noli tuba canere ante te. Ille namque secundum
glosam tuba ante se canit qui sui operis solam
iactanciam querit. puta cum videt aliquem presentem
vel intendentem vel honestiorem personam quam
putat sibi retribuere tunc eleēmosinam facit. alias
non faceret. et quia cum eleēmosinam facies tu
ba canit. est ypocrita. Subdit. sicut ypocrite
faciunt qui aliud sunt quam demonstrant. in sy
nagogis. ut videantur a sapientibus. et in
vicis. ut honorificentur ab hominibus popularibus.
Amen dico vobis quod illi receperunt mercedem
suam. non in mercedem dei. sed suam receperunt. scilicet
laudem. Et quia non sufficiebat indebitum modum
concludere sed debitum modum eleēmosinam faciendi
docet. Subdit. Te aut faciente eleēmosinam
nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. De
hoc dicit Crisostomus. Si possibile esset teipsum ignorare
et manus tuas latere quando facis eleēmosinam stu
diosissime est tibi faciendum. ut sit tua eleēmosina in
abscondito. et pater tuus qui videt in abscondito
soli in aperto. sed in abscondito reddet tibi
nam secundum Crisostomus impossibile est ut boni operis
hominis in abscondito faciat deus iacere
natum dimittat. sed quoque in hoc seculo mani
festat et in futuro glorificat quia gloria dei est.
et sic simul habere inspectores tuorum operum
que facis. Ecce habes non solum angelos vel
archangelos. verumeciam ipsum deum
universorum. ut Crisostomus dicit. Sed hic possunt esse
sex dubitaciones. Prima utrum eleēmosina sit fa
cienda in abscondito seu oculto vel mani
festo. 2a utrum sit fienda per dexteram nesciente
sinistra. 3a utrum liberet hominem a peccato mortali
vel non. 4a utrum liberet infidelem ab infide
litate vel non. 5a utrum liberet hominem a pe
na purgatorii. 6a utrum si fiat ab homine in
peccato mortali prosit illis qui sunt in purgatorio.
Ad primam est dicendum quod tucius et securius est
eleēmosinam facere in oculto quam in manifesto et
propter illos qui faciunt. et propter illos coram quibus
fit. Nam secundum Crisostomus opera oculta est in manibus
gloria et difficiliter cognita quia oculte ingre
ditur. et omnia que intus sunt in homine
aufert. Unde dubium est si in manifesto fiat
ne subito insurgat in homine appetitus
inanis glorie. sufficiat enim tres esse cum eleēmosina
fit. puta pauper cum sit angelus qui inspec
tore sunt ut illud Thobie 12. cum eleēmosina
faciebas et orabas cum lacrimis ego attuli
oracionem et eleēmosinam tuam domino. et ipse deus
tamen propter quod fit quia more duorum vel trium
stat omne verbum. Similiter propter illos coram
quibus fit tucius est facere in oculto quam in ma
nifesto. Nam videntes te eleēmosinam facere
forte ex hoc scandalizat. aut quia iudicat
quia forte non habent unde faciat sicut tu. et
si haberet non posset facere ita magna et
illo tempore quo tu facis. vel forte quia credunt
eo te coram eis facere ut ex hoc velis eis
ostendere sanctior et melior esse volendo
reputari. Sed numquam si homo credat sic scan
dalizari videntes cum eleēmosina facere debe
dimittere ne faciat coram eis. supposito quod
ipse puram intencionem habeat. solum propter deum
faciens. Ad quod est dicendum quod vel ille cui
facienda est eleēmosina est in necessitate. et
forte alio tempore non occurreret ei quod sic deco
ter possit sibi eleēmosinam facere. quia forte vel
pauper vel peregrinus transit per viam. aut
peccatum quod numquam primo est usura. et tunc
propter tale scandalum quia passivum est non activum
homo non debet cum eleēmosinam faciat quia in tali
casu facere eleēmosinam est debitum iusticie. quod
non est dimittendum propter passivum scandalum
vel si talis cui eleēmosina est facienda non
est in extrema necessitate. et occurrat homini
quod in oculto illi qui petit possit eleēmosinam
dare. debet differre ne eleēmosinam in manifesto
faciat. et vitando illorum scandalum. Ad 2am
est dicendum quod hanc dubitacionem movet Augustinus
in libro de sermone domini dicens quod aliqui per dexteram intelligunt
fidelem hominem. per sinistram non infidelem
quando ergo dextera vel fidelis facit eleēmosinam
sinistra et infidelis debet nescire. sed sic esset

Vel quando alios vult laudari ut appareat sanctior et melior ceteris

Non ut dent bonum exemplum sed eo fine ut honorificentur ab hominibus

4

s. Augusti / tñc licet coram fideli eleosinã
face et nulla culpa est, velle place fide
libus q est fcm / ideo alii exponunt s. Aug'
q p sinistrã intelligi'r inimicus et p dextram ami
cus, q° hõ s. istos face eleosinã coram amico
et coram inimico / quod non est verum s. Aug /
q xpus coram iudeis inimicis suis indiffer
dicter sanabat infirmos / quod ptinet ad
eleosinã spiritualem / apls etiam dicit / si esuri
erit inimicus tuus ciba illum / et ciba cum esu
riente planum est q est eleosina / ideo ut
ait Aug / alii dicunt q p sinistrã intelligi'r
uxor p dextra vir / nam q impetuosa et in
rebus familiaribus tenacior est mlr qua
vir / ideo aduitand litem domesticam vir dz
face eleosinã nesciente uxore / sz s. Augus
hec opinio est deridenda / q tam viro q
uxori datur actus eleosine / cum omnis actus
salutis et virtutis comunis utriq sit / et plu
rimi mlr magis est prona et larga ad
faciend eleosinã quã vir / ideo dic Aug / sic
est intelligend verum in salvator / ut p dex
tra intelligatur intentio implendi pcepta
dei et placendi sibi / p sinistram vo intelligã
dilectio humane laudis / et tunc sic exponitur
cu facis eleosinã nesciat sinistra tua i.
dilectio laudis humane / q fiat dextra tua
i. pcepta dei implendi d ictio intentio et
placendi sibi soli / q soli ppt deum no
ppt laudem humanam vel mundi facienda
est eleosina / Alia est dubio / q qo est
dubia ppt vba que dixit s. anglus tho
bie / Comendans n. anglus eleosinam
thob. 12. / eleosina amorte libat et no
patitur anima ire in tenebras / cum ipa est
que purgat pcta / et facit invenire vitam
eternam / daniel eodem dans cosilium
nabuchodonosor / cum diversis pctis erat involutus
dixit dan. 4. / consilium meum audi rex / pcta
tua eleosinis redime / et iniquitates tu
as misericordiis pauperum / sz cum pctm mor
tale no dimittatur nisi controne et gra q
est vita aie / et eleosina fca in pcto mor
tali sit mortua / non potest dare vitam

q quod mortuum est alteri dare vitam
non pt / hanc q dubitationem determinat
Aug in Enchiridion. ca°. 72. d / q eleo
sina non est aliud quã opus misericor
quã homo tenetur face p° sibi ipi / sic p'mo
tenetur seipm diligere / de qua misericordia scrip
est / miserere anime tue placens deo /
ac si d. si vita tua dz esse deo placens
p gram / que sibi est / displicens p culpã op
q hanc eleosinã tibi facias / q miserearis
aie tue pctm odiendo / et contritionem de
ipo faciendo / sic enim qui diligit pctm
et iniquitatem odit animam suam / sic qui con
teritur odiendo ipm diligit animam suam
et miseretur aie sue / et p hoc ipm facit sibi
eleosinam / que est opus mie / tali q° eleo
sina controne gratuita et caritativa recipitur
q pctm mortale dimittitur formaliter / q
sicut formaliter luce expellitur tenebre / ita con
trone gratuita et displicentia caritativa ipi
culpe expellitur pctm et culpa / de ista ḡ
eleosina quã homo sibi ipi facit intelligitur
illud verbum salvatoris s. Aug / date eleo
sinam p° nobis ipis s. pctm odiendo et de
testando / et ecce omnia munda sunt vobis
q expulso pcto ut p p'mam eleosinã q q
hõ p'mo facit est mundus et deo gratus
et acceptus / et de ista eleosina sunt in
telligenda que dixit anglus in sciatis / habet
q amorte et amortali pcto libat / quod
est p'mum / et non patitur anima ire in te
nebras / quod est s'. / et ipa purgat pcta
qd est 3m / et facit invenire vitam eterna
qd est 4. / Sz ulterius eleosina quã fac ho
pximo libat hoiem a pcto morli / possum
dicere q libat a pcto iam pcreato p
satisfactionem / q dato q homo sit lib' a pcto
morli p eleosinam quã facit sibi controne
et detestationem pcti hndo / non tn lib' est
a pena illius pcti sz a culpa / ideo p eleosinam
quã facit pximo satisfacit p pcto illo / est
enim eleosina opus satisfactorium / libat
a pcto futuro p quandam dispositionem q p eleosinam
et p alia bona opa disponitur homo ne

pctā incurrat / et si incurrit disponit̃ ue
tiaus relictā / adhoc q̃d homo sibi elemosinā
faciat et dimittat pctā inscindo cīte sue
et sic possum⁹ concludē / q̄ p elemosinam quā fac̄
homo sibipi libtat a pctō formalr̄ p dispsi
cōnaā et pctī contcōm / s̄ p elemosinā quā ho
faciat pximo libat a pctō solū materialr̄ p di
spositcōm uel satisfactcōm ¶ Ad x est dicēn q̄
simlr̄ ista qūestio est dub̄ / ppt̄ ua angli
comendant elemosinā cornelii infidelis /
Scribit̃ n̄ Act̄ x̄ q̄ erat quidā uir in cesarea
gentiliū nomīe cornelius faciēs elemosinas
multas in plebe / huic ḡ anglus dn̄i appar̃
dicēs sibi / corneli elemosine tue et orōnes
tue in memoria in conspectu dn̄i / et nūc mit
te uiros et accersiri fac Symonē qui uo
cat̃ petr⁹ / hic dicet tibi q̄ te opteat facere /
et sic fcm̄ est / q̄ ppt̄ elemosinas q̄s faciebat̃
meruit baptisari p petrū ad fidem puenire
et tamē ad Rom̄ xiiij dic̄ quedā glo / q̄ tō
uita infideliū est pctm̄ / Dicend⁹ est ḡ q̄
deus non sic ligat uirtute suā sacr̄ q̄bus
infideles distinguunt̃ a fidelib⁹ / q̄ sn̄ eis
possit hominem saluare / Cornelius ḡ dato q̄
non esset fidelis p sacrm̄torū regnatcōnem
q̄r erat gentil̃ et non baptisatus tn̄ erat fi
delis fide sibi infusa adeo sine baptis°
credebat n̄ deū esse om̄ creatore / s̄ ne
sciebat deū esse incarnatū / cuius cognicōz
fidei infudit sibi sn̄ baptis° / et p hac fide
sibi infusam elemosine sue fuerunt deo gr̃e
et accepte / et p ipas meruit q̄ petrū hr̃e in
doctore / ut sacramēt gndaret̃ et ad credendū
illa que credenda erāt instrueret̃ / licet n̄
deus p se ipm̄ posset omā facere / et fide in ti
inspirare / et potius docere et sacrā regnare
non tn̄ facit p se ipm̄ totū / s̄ opatur medi
atib⁹ ministr̄ ecclie / et ista est solucō gloze
dict̄ ad Ro / q̄ cornelius p uirtutes et elemosinas
puenit ad fidem / nō aūt p fidem puenit
p ... uirtutes ¶ Ad xj est dicēn q̄ q̄o nō
est dubia / nisi q̄r illi q̄ sūt in purgatorio n̄
sūt amplius in statu merendi / et aliud
in statu soluendi debitū / primus ḡo illi q̄ sūt
in purgatorio non sūt in statu merendi / q̄r
nec ipi amplius p̄nt mereri n̄ alii p̄ ipis

sūt tn̄ in statu debitū soluendi / q̄r cū pctōr
absolvit̃ a deo p̄ncipalr̄ et ministro ecclesie
instrumētalr̄ a pctō mortali / tal̄ absolucō in
telligenda est q̄ntū ad culpam / s̄ pena eter
nam debitā illi culpe talis absolucō nō re
mittit / s̄ comutat in tpalem uel in penā
purgatoriam / que cum tpalis est in q̄ntū
est finita / et q̄r elemosina et orō et alia
suffragia ecclie sūt opa satisfactoria
ad remissionem pene et absolucōm debiti
io fiant p defunct / q̄ sūt in purgatorio / et
suffragia fiant pro eis / q̄ nō solū ata
ta pena s̄ a tota pena absoluat̃ / et totū
debitū eis dimittet̃ / et ista ē absolucō
bt̄i Aug⁹ in Enchiridion ca° c. xxvij / ubi
ait q̄ elemosine sūt p defunct / p ualde bonis
sūt gr̄ar̄ actiones / p ualde malis sūt ui
sūt ... / p non ualde bonis
uorū consolaciōs / s̄ p non ualde bonis
n̄ p ualde malis sūt ppiciacōs ¶ Ad xij
est dic̄n q̄ ista q̄onē Aug⁹ determinat Aug⁹
in Enchiridion cap° supradicto in principio / ubi
ait q̄ neq̄ negandū est aīas defunctorū
pietate suorū uiuenciū releuari / cū pro
eis uel sacrificiū mediatoris offert̃ / uel elemosine
fiūt / et subdit / uel tn̄ defunct p sūt q̄ dū
uiuerent meruerunt ut p⁹ morte possent
ista p desse / si p eis fient / non dic̄ q̄ me
ruerunt illi q̄ fecerunt elemosinas / s̄ q̄ me
ruerunt illi q̄ defuncti sūt dū uixerunt in
corpe / q̄ talib⁹ p dessent si p eis fient / puto
igit̃ q̄ a q̄mb⁹cūq̄ fiant elemosine sine sit
in pctō sine in gr̄a p sūt defunct / q̄ sūt i
purgatorio / si p eis et p nomine eorū fiant /
q̄r huius suffragia nō h̄nt efficacia dimitte
di penā ex mito illorū q̄ faciunt / s̄ ex meri
to illorū defunctorū q̄ cū caritate decesserunt
uerū est q̄ si fiant ab illis qui sūt in gr̄a
p sūt tūc non solū defunct p q̄b⁹ fiūt
ad solucōm debiti / s̄ etiā p sūt ipis facien
tib⁹ ad augmentū meriti / et consecucōm pre
mii / q̄r omā opera que fiūt ab illis qui
sunt in gr̄a meritoria sūt et remunera
tione digna / Sequit̃ Cap^m vj. Lectio pma

Et cū oratis / non eritis sicut ypocrite qui
amant in synagogis et in angulis
platearum stantes orare ut uideant̃

Cap^m

abhominb/ dñs dico vob. receptu^m mercedē suā
Tu aut cū orabis intra cubiculū tuū
et clauso ostio tuo ora patrē tuū absconditū
et pr tuus qui vidz absconditos
reddz tibi. Orantes aut nolite multū loqui
sic ethnici putant. n. q in multiloquio suo
exaudiant. nolite q assimilari eis. scit
n. pr vr quid opus sit vob antq petatis eū.
Sic ergo vos orabitis. Pr noster qui es in celis
sanctificet nomen tuū. adueniat regnū tuū.
fiat voluntas tua sicut in celo et in terra.
panem nr cotidianū da nobis hodie. et dimitte nobis
debita nra sicut et nos dimittimus debitoribus nris.
et ne nos inducas in temptationē. sed libera nos a malo.
Si enim dimiseritis hoīb peccata eoꝝ dimittet et
vob pr vr celestis. Si aut non dimiseritis hoīb
peccata eoꝝ nec pr vr dimittet peccata vra.
Cū autē ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite
tristes. Exterminant enim facies suas ut
appareant hoīb ieiunantes. Amen dico vob
receperunt mercedē suā. Tu aut ieiunans
unge caput tuū et faciem tuā lava. ne
videaris hoīb ieiunans. sed pr tuo qui in
absconditō est. et pr tuus qui videt in
absconditō reddet tibi. Nolite thesaurizare
vob thesauros in terra. ubi erugo et tinea
demolitur. et ubi fures effodiunt et furantur.
Thesaurizate aut vob thesauros in celo. ubi
neq erugo neq tinea demolitur. et ubi fures
non effodiunt nec furantur. Vbi enim est
thesaurus tuus ibi et cor tuum erit.
Lucerna corporis tui est oculus tuus.
Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus
tuum lucidum erit. Si aut oculus tuus
nequam fuerit totum corpus tuum tenebrosum
erit. Si ergo lumen quod in te est tenebre sunt
ipse tenebre quante erunt. Nemo potest duobus
dominis seruire. aut enim unum odiet et alterum
diliget. aut unum sustinebit et alterum contemnet.
non potestis deo seruire et mamone. Ideo dico vobis
non solliciti sitis aiē vre quid manducetis
neq corpori vro quid induamini. Nonne anima
plus est quam esca. et corpus plus quam vestimentum.
Respicite volatilia celi quoniam non seminant
neq metunt neq congregant in horrea. et pr
vr celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris
estis illis. Quis aut ex vobis cogitans potest
adicere ad staturam suam cubitum unum.
Et de vestimento quid solliciti estis. Considerate
lilia agri quomodo crescunt. non laborant neq
nent. Dico aut vobis quoniam nec Salomon in
omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.
Si aut fenum agri hodie est et cras in clibanum
mittitur deus sic vestit. quanto magis vos
modice fidei. Nolite ergo solliciti esse dicentes
quid manducabimus aut quid bibemus aut
quo operiemur. Hec enim omnia gentes inquirunt.
Scit enim pr vr quia horum omnium indigetis.
Querite aut primum regnum dei et iustitiam
eius et hec omnia adicientur vobis. Nolite
ergo esse solliciti in crastinum. crastinus enim
dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malicia
sua. Nolite iudicare ut non iudicemini.
In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini.
Et in qua mensura mensi fueritis remetietur
vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris
tui. trabem aut in oculo tuo non vides.
Aut quomodo dicis fratri tuo. Frater sine
eiciam festucam de oculo tuo. et ecce trabes
in oculo tuo. Hypocrita eice primum trabem
de oculo tuo. et tunc videbis eicere festucam
de oculo fratris tui. Nolite dare sanctum
canibus. neq mittatis margaritas vras ante
porcos. ne forte conculcent eas pedibus suis
et conuersi dirumpant vos. Petite et dabitur
vobis. querite et inuenietis. pulsate et aperietur
vobis. Omnis enim qui petit accipit. et qui
querit inuenit. et pulsanti aperietur. Aut quis
est ex vobis homo quem si petierit filius suus
panem numquid lapidem porriget ei. aut si
piscem petierit numquid serpentem porriget
illi. Si ergo vos cum sitis mali nostis bona
data dare filiis vris. quanto magis pr vr
celestis dabit bona petentibus se. Omnia ergo
quecunq vultis ut faciant vob homines. et vos
facite illis. Hec est enim lex et prophete.
Intrate per portam angustam. quia lata porta
et spatiosa via est que ducit ad perditionem.
et multi sunt qui intrant per eam. Quam
angusta porta et arta via est que ducit ad
vitam. et pauci sunt qui inueniunt eam.
Attendite a falsis prophetis. qui veniunt ad
vos in vestimentis ouium. intrinsecus aut sunt
lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.
Nunquid colligunt de spinis uuas aut de tribulis
ficus. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit.
mala aut arbor malos fructus facit. Non potest
arbor bona malos fructus facere. neq arbor mala
bonos fructus facere. Omnis arbor que non facit
fructum bonum excidetur et in ignem mittetur.
Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.
Non omnis qui dicit mihi dñe dñe intrabit in
regnum celorum. sed qui facit voluntatem pr
mei qui in celis est. ipse intrabit in regnum
celorum. Multi dicent mihi in illa die. dñe dñe
nonne in nomine tuo prophetauimus. et in nomine
tuo demonia eiecimus. et in nomine tuo virtutes
multas fecimus. Et tunc confitebor illis quia
nunquam noui vos. discedite a me qui operamini
iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea
hec et facit ea similabo eum viro sapienti qui
edificauit domum suam supra petram. Et descendit
pluuia et uenerunt flumina et flauerunt uenti
et irruerunt in domum illam. et non cecidit.
fundata enim erat super petram. Et omnis qui
audit verba mea hec et non facit ea similis erit
viro stulto qui edificauit domum suam supra
arenam. Et descendit pluuia et uenerunt flumina
et flauerunt uenti et irruerunt in domum illam.
et cecidit. et fuit ruina eius magna. Et factum
est cum consummasset ihs verba hec. mirabantur
turbe super doctrina eius. Erat enim docens eos
quasi potestatem habens. et non sicut scribe eorum
et pharisei. Et ecce leprosus uenit et adorabat
eum dicens. Si uis potes me mundare. Et extendens
manum ihs tetigit eum dicens. Volo mundare.
Et continuo mundata est lepra eius. Et ait illi ihs.
Vide nemini dixeris. sed vade ostende te sacerdoti
et offer munus quod precepit moyses in testimonium
illis. Cum autem introisset capharnaum accessit ad
eum centurio rogans eum et dicens. Dñe puer meus
iacet in domo paralyticus et male torquetur.
Et ait ihs. Ego veniam et curabo eum. Et respondens
centurio ait. Dñe non sum dignus ut intres sub
tectum meum. sed tantum dic verbo et sanabitur
puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate
constitutus habens sub me milites. et dico huic
vade et uadit. et alii. Veni et uenit. et seruo meo
fac hoc et facit. Audiens autem ihs mirabatur
et sequentibus se dixit. Amen dico vobis apud
nullum tantam fidem inueni in israel. Dico aut
vobis quod multi ab oriente et occidente uenient
et recumbent cum abraham et isaac et iacob in
regno celorum. filii aut regni eicientur in
tenebras exteriores. ibi erit fletus et stridor
dentium. Et dixit ihs centurioni. Vade et sicut
credidisti fiat tibi. Et sanata est puer in hora illa.
Et cum uenisset ihs in domum petri. uidit
socrum eius iacentem et febricitantem. Et tetigit
manum eius. et dimisit eam febris. et surrexit
et ministrabat illis. Vespere aut facto obtulerunt
ei multos demoniacos. et eiciebat spiritus uerbo
et omnes male habentes curauit. ut adimpleretur
quod dictum est per ysaiam prophetam dicentem.
Ipse infirmitates nras accepit et egritudines
portauit. Videns aut ihs turbas multas circa se
iussit ire trans fretum. Et accessit unus scriba
et ait illi. Magister sequar te quocunq ieris.
Et ait illi ihs. Vulpes foueas habent et uolucres
celi tabernacula. filius aut hominis non habet
ubi caput reclinet. Alius aut discipulorum eius
ait illi. Dñe permitte me primum ire et sepelire
patrem meum. Ihs aut ait illi. Sequere me et
dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et ascendente
eo in nauim secuti sunt eum discipuli ipsius.
Et ecce motus magnus factus est in mari. ita ut
nauicula operiretur fluctibus. ipse aut dormiebat.
Et accesserunt ad eum et suscitauerunt eum dicentes.
Dñe saluum nos fac perimus. Et dicit eis ihs.
Quid timidi estis modice fidei. Tunc surgens
imperauit uentis et mari. et facta est tranquillitas
magna. Homines aut mirati sunt dicentes. Qualis
est hic quia et uenti et mare obediunt ei.
Et cum uenisset trans fretum in regionem
gerasenorum occurrerunt ei duo demoniaci de
monumentis exeuntes. Et ecce clamauerunt dicentes.
Quid nobis et tibi ihu fili dei. Venisti huc ante
tempus torquere nos. Erat aut procul ab illis
grex porcorum multorum pascens. Demones aut
rogabant eum dicentes. Si eicis nos hinc mitte
nos in gregem porcorum. Et ait illis. Ite. Illi
aut exeuntes abierunt in porcos. Et ecce impetu
abiit omnis grex per precipitium in mare. et
mortui sunt in aquis. Pastores aut fugerunt.
et abeuntes in ciuitatem nunciauerunt omnia
et illorum qui demoniacis fuerant. Et ecce
omnis ciuitas exiit obuiam ihu. et uidentes eum
rogauerunt ut transiret a finibus eorum.
Et ascendens nauim transfretauit et uenit in
ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei hominem
paralyticum iacentem in lecto. Et uidens ihs
fidem illorum dixit paralytico. Confide fili
remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam
de scribis dixerunt intra se. Hic blasphemat.
Et cum uidisset ihs cogitationes eorum dixit.
Ut quid cogitatis mala in cordibus vris.
Quid est facilius dicere. Dimittuntur tibi
peccata. an dicere. Surge et ambula. Ut autem
sciatis quia filius hominis habet potestatem
in terra dimittendi peccata. tunc ait paralytico.
Surge tolle lectum tuum et ambula in domum
tuam. Et surrexit et abiit in domum suam.
Videntes aut turbe timuerunt et glorificauerunt
deum qui dedit potestatem talem hominibus.
Et transiens ihs inde uidit hominem sedentem
in telonio matheum nomine. et ait illi. Sequere me.
Et surgens secutus est eum. Et factum est
discumbente eo in domo. ecce multi publicani
et peccatores uenientes discumbebant cum ihu
et discipulis eius. Et uidentes pharisei dicebant
discipulis eius. Quare cum publicanis et peccatoribus
manducat magister vr. Ihs aut audiens ait.
Non egent qui sani sunt medico sed qui male
habent. Euntes aut discite quid est. Misericordiam
uolo et non sacrificium. Non enim uenio uocare
iustos sed peccatores. Tunc accesserunt ad eum
discipuli iohannis dicentes. Quare nos et pharisei
ieiunamus frequenter. discipuli aut tui non
ieiunant. Et ait illis ihs. Numquid possunt filii
sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus.
Venient aut dies cum auferetur ab eis sponsus.
et tunc ieiunabunt. Nemo aut committit figmentum
nouum in uestimento ueteri. Tollit enim plenitudinem
eius a uestimento. et peior scissura fit. Neq mittunt
uinum nouum in utres ueteres. alioquin rumpuntur
utres. et uinum effunditur. et utres pereunt.
Sed uinum nouum mittunt in utres nouos. et
ambo conseruantur. Hec eo loquente ad illos
ecce princeps unus accessit et adorabat eum
dicens. Quia filia mea modo defuncta est.
sed ueni impone manum tuam super eam et
uiuet. Et surgens ihs sequebatur eum et discipuli
eius. Et ecce mulier que sanguinis fluxum
patiebatur duodecim annis accessit retro et
tetigit fimbriam uestimenti eius. Dicebat enim
intra se. Si tetigero tantum uestimentum eius
saluabor. Ihs aut conuersus et uidens eam dixit.
Confide filia fides tua te saluam fecit. Et
saluata est mulier ex hora illa. Et cum uenisset
ihs in domum principis et uidisset tibicines
et turbam tumultuantem dicebat. Recedite.
non enim mortua est puella sed dormit. Et
deridebant eum. Et cum ejecta fuisset turba
intrauit et tenuit manum eius. et surrexit
puella. Et exiit fama hec in uniuersam terram illam.
Et transeunte inde ihu secuti sunt eum duo
ceci clamantes et dicentes. Miserere nobis fili dauid.
Cum autem uenisset domum accesserunt ad eum
ceci. Et dicit eis ihs. Creditis quia possum hoc
facere. Dicunt ei. Utique dñe. Tunc tetigit
oculos eorum dicens. Secundum fidem vram
fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et
comminatus est illis ihs dicens. Videte ne
sciat quis. Illi aut exeuntes diffamauerunt
eum in tota terra illa. Illis autem exeuntibus
ecce obtulerunt ei hominem mutum demoniacum.
Et ejecto demonio locutus est mutus. Et
admirate sunt turbe dicentes. Numquam apparuit
sic in israel. Pharisei aut dicebant. In principe
demoniorum eicit demonia. Et circuibat ihs
ciuitates omnes et castella docens in synagogis
eorum et predicans euangelium regni et curans
omnem languorem et omnem infirmitatem.
Videns aut turbas misertus est eis quia erant
uexati et iacentes sicut oues non habentes pastorem.
Tunc dicit discipulis suis. Messis quidem multa
operarii aut pauci. Rogate ergo dominum messis
ut mittat operarios in messem suam. Et conuocatis
duodecim discipulis suis dedit illis potestatem
spirituum immundorum ut eicerent eos et curarent
omnem languorem et omnem infirmitatem.
Nomina aut duodecim apostolorum sunt hec.
Primus simon qui dicitur petrus et andreas frater
eius. Iacobus zebedei et iohannes frater eius.
Philippus et bartholomeus. Thomas et matheus
publicanus. Iacobus alphei et lebeus qui cognominatus
est thaddeus. Simon chananeus et iudas iscariotes
qui et traditor fuit eius. Hos duodecim misit
ihs precipiens eis dicens. In uiam gentium ne
abieritis et in ciuitates samaritanorum ne intraueritis.
Sed ite magis ad oues que perierunt domus israel.
Euntes aut predicate dicentes. Quia appropinquabit
regnum celorum. Infirmos curate. mundate leprosos.
mortuos suscitate. demonia eicite. Gratis accepistis
gratis date. Nolite possidere aurum neq argentum
neq pecuniam in zonis vris. non peram in uiam
neq duas tunicas neq calciamenta neq uirgam.
Dignus enim est operarius cibo suo. In quamcunq
autem ciuitatem aut castellum intraueritis
requirite quis in ea dignus sit. et ibi manete
donec exeatis. Intrantes aut in domum salutate
eam dicentes. Pax huic domui. Et si quidem fuerit
domus illa digna ueniat pax vra super eam.
Si aut non fuerit digna pax vra ad uos reuertatur.
Et quicunq non receperit uos neq audierit
sermones vros. exeuntes foras domum aut ciuitatem
illam excutite pulueres pedum vrorum. Amen dico
vobis. Tolerabilius erit terre sodomorum et
gomorreorum in die iudicii quam illi ciuitati.
Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum.
Estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices
sicut columbe. Cauete aut ab hominibus. Tradent
enim uos in consiliis suis et in synagogis suis
flagellabunt uos. Et ante presides et reges
ducemini propter me in testimonium illis et
gentibus. Cum autem tradent uos nolite cogitare
quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim
uobis in illa hora quid loquamini. Non enim
estis uos qui loquimini sed spiritus patris vri
qui loquitur in uobis. Tradet aut frater fratrem
in mortem et pater filium. et insurgent filii
in parentes et morte afficient eos. Et eritis
odio omnibus propter nomen meum. Qui aut
perseuerauerit usque in finem hic saluus erit.
Cum autem persequentur uos in ciuitate hac
fugite in aliam. Amen enim dico vobis non
consummabitis ciuitates israel donec ueniat
filius hominis. Non est discipulus super magistrum
neq seruus super dominum suum. Sufficit discipulo
ut sit sicut magister eius et seruus sicut dominus
eius. Si patremfamilias beelzebub uocauerunt
quanto magis domesticos eius. Ergo ne timueritis
eos. Nichil enim est opertum quod non reuelabitur
et occultum quod non sciatur. Quod dico uobis
in tenebris dicite in lumine. et quod in aure
auditis predicate super tecta. Et nolite timere
eos qui occidunt corpus. animam aut non possunt
occidere. Sed timete magis eum qui potest et
animam et corpus perdere in gehennam. Nonne
duo passeres asse uenient. et unus ex illis non
cadet super terram sine patre uestro. Vestri aut
capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo
timere. multis passeribus pluris estis uos.
Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus
confitebor et ego eum coram patre meo qui in
celis est. Qui aut negauerit me coram hominibus
negabo et ego eum coram patre meo qui in celis est.
Nolite putare quia ueni pacem mittere in terram.
non ueni pacem mittere sed gladium. Veni enim
separare hominem aduersus patrem suum et filiam
aduersus matrem suam et nurum aduersus socrum
suam. Et inimici hominis domestici eius. Qui
amat patrem aut matrem plus quam me non est
me dignus. Et qui amat filium aut filiam plus
quam me non est me dignus. Et qui non accipit
crucem suam et sequitur me non est me dignus.
Qui inuenit animam suam perdet eam. et qui
perdiderit animam suam propter me inueniet eam.
Qui recipit uos me recipit. et qui me recipit
recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetam
in nomine prophete mercedem prophete accipiet.
Et qui recipit iustum in nomine iusti mercedem
iusti accipiet. Et quicunq potum dederit uni
ex minimis istis calicem aque frigide tantum
in nomine discipuli amen dico uobis non perdet
mercedem suam. Et factum est cum consummasset
ihs precipiens duodecim discipulis suis transiit
inde ut doceret et predicaret in ciuitatibus eorum.
Iohannes aut audiens in uinculis opera christi
misit duos de discipulis suis et ait illi. Tu es
qui uenturus es an alium exspectamus. Et respondens
ihs dixit eis. Euntes renunciate iohanni que audistis
et uidistis. Ceci uident et claudi ambulant.
leprosi mundantur et surdi audiunt. mortui
resurgunt et pauperes euangelizantur. Et beatus
est qui non fuerit scandalizatus in me. Illis aut
abeuntibus cepit ihs dicere ad turbas de iohanne.
Quid existis in desertum uidere. Arundinem
uento agitatam. Sed quid existis uidere. Hominem
mollibus uestimentis uestitum. Ecce qui mollibus
uestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid
existis uidere. Prophetam. Etiam dico uobis
et plus quam prophetam. Hic est enim de quo
scriptum est. Ecce ego mitto angelum meum
ante faciem tuam qui preparabit uiam tuam
ante te. Amen dico uobis non surrexit inter
natos mulierum maior iohanne baptista. Qui
autem minor est in regno celorum maior est illo.
A diebus aut iohannis baptiste usque nunc regnum
celorum uim patitur et uiolenti rapiunt illud.
Omnes enim prophete et lex usque iohannes
prophetauerunt. Et si uultis recipere ipse est
helias qui uenturus est. Qui habet aures audiendi
audiat. Cui aut similem estimabo generationem
istam. Similis est pueris sedentibus in foro
qui clamantes dicunt. Cantauimus uobis et non
saltastis. lamentauimus et non planxistis.
Venit enim iohannes neq manducans neq bibens
et dicunt. Demonium habet. Venit filius hominis
manducans et bibens et dicunt. Ecce homo
deuorator et potator uini. Et publicanorum
et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia
a filiis suis. Tunc cepit exprobrare ciuitatibus
in quibus facte sunt plurime uirtutes eius
quia non egissent penitentiam. Vae tibi corozaim
uae tibi bethsaida. quia si in tyro et sidone
facte essent uirtutes que facte sunt in uobis
olim in cinere et cilicio penitentiam egissent.
Verumtamen dico uobis tyro et sidoni remissius
erit in die iudicii quam uobis. Et tu capharnaum
nunquid usque in celum exaltaberis. usque in
infernum descendes. Quia si in sodomis facte
essent uirtutes que facte sunt in te forte
remansissent usque in hodiernum diem. Verumtamen
dico uobis quia terre sodomorum remissius erit
in die iudicii quam tibi. In illo tempore respondens
ihs dixit. Confiteor tibi pr dñe celi et terre
quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus
et reuelasti ea paruulis. Etiam pr quoniam sic
fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt
a pr meo. Et nemo nouit filium nisi pr neq
filium quis nouit nisi pr neq pr quis nouit
nisi filius et cui uoluerit filius reuelare.
Venite ad me omnes qui laboratis et onerati
estis et ego reficiam uos. Tollite iugum meum
super uos et discite a me quia mitis sum et
humilis corde et inuenietis requiem animabus
vris. Iugum enim meum suaue est et onus meum
leue. In illo tempore ibat ihs die sabbati per
sata. Discipuli aut eius esurientes cepere
uellere spicas et manducare. Pharisei aut
uidentes dixerunt ei. Ecce discipuli tui faciunt
quod non licet facere in sabbato. Ipse aut dixit
eis. Non legistis quid fecerit dauid quando
esuriit ipse et qui cum illo erant. Quomodo
intrauit in domum dei et panes propositionis
manducauerunt quos non licebat ei manducare
neq his qui cum illo erant. sed solis sacerdotibus.
Aut non legistis in lege quia sacerdotes in templo
sabbatum uiolant et sine crimine sunt. Dico aut
vobis quia templo maius hic est. Si aut scissetis
quid est. Misericordiam uolo et non sacrificium.
nunquam condemnassetis innocentes. Dñs enim
est filius hominis etiam sabbati. Et cum inde
transisset uenit in synagogam eorum. Et ecce
homo manum habens aridam. Et interrogauerunt
eum dicentes. Si licet sabbatis curare. ut
accusarent eum. Ipse aut dixit ad illos.
Quis erit ex vobis homo qui habet ouem unam
et si ceciderit hec sabbatis in foueam nonne
tenebit et leuabit eam. Quanto magis melior est
homo ouis. Itaque licet sabbatis benefacere.
Tunc ait homini. Extende manum tuam. Et
extendit et restituta est sanitati sicut altera.
Exeuntes aut pharisei consilium faciebant aduersus
eum quemadmodum illum perderent. Ihs aut
sciens secessit inde. Et secuti sunt eum turbe
multe et curauit eos omnes. Et comminatus est
eis ne manifestum eum facerent. ut adimpleretur
quod dictum est per ysaiam prophetam dicentem.
Ecce puer meus quem elegi dilectus meus in quo
bene complacuit sibi anime mee. Ponam spiritum
meum super eum et iudicium gentibus annunciabit.
Non contendet neq clamabit neq audiet quisquam
in plateis uocem eius. Arundinem quassatam non
conteret et linum fumigans non extinguet donec
eiciat in uictoriam iudicium. Et in nomine eius
gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei demoniacus
cecus et mutus. Et curauit eum ita ut cecus
loqueretur et uideret. Et stupebant omnes turbe
et dicebant. Numquid hic est filius dauid.
Pharisei aut audientes dixerunt. Hic non eicit
demonia nisi in beelzebub principe demoniorum.
Ihs aut uidens cogitationes eorum dixit eis.
Omne regnum diuisum contra se desolabitur.
et omnis ciuitas uel domus diuisa contra se non
stabit. Et si satanas satanam eicit contra se
diuisus est. quomodo ergo stabit regnum eius.
Et si ego in beelzebub eicio demonia filii vri
in quo eos eiciunt. Ideo ipsi iudices vri erunt.
Si aut in spiritu dei ego eicio demonia profecto
preuenit in uos regnum dei. Aut quomodo potest
quis intrare in domum fortis et uasa eius rapere
nisi prius fortem alligauerit. et tunc domum eius
diripiet. Qui non est mecum contra me est.
et qui non colligit mecum spargit. Ideo dico
vobis omne peccatum et blasphemia remittetur
hominibus. Spiritus aut blasphemia non remittetur.
Et quicunq dixerit uerbum contra filium hominis
remittetur ei. Qui aut dixerit contra spiritum
sanctum non remittetur ei neq in hoc seculo
neq in futuro. Aut facite arborem bonam et
fructum eius bonum. aut facite arborem malam
et fructum eius malum. De fructu enim arbor
cognoscitur. Progenies uiperarum quomodo potestis
bona loqui cum sitis mali. Ex abundantia enim
cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro
cordis sui profert bona. et malus homo de malo
thesauro profert mala. Dico aut vobis quod omne
uerbum otiosum quod locuti fuerint homines
reddent rationem de eo in die iudicii. Ex verbis
enim tuis iustificaberis et ex verbis tuis
condemnaberis. Tunc quidam de scribis et pharisei
respondentes dixerunt ei. Magister uolumus a te
signum uidere. Qui respondens ait illis. Generatio
mala et adultera signum querit et signum non
dabitur ei nisi signum ionę prophete. Sicut enim
fuit ionas in uentre ceti tribus diebus et tribus
noctibus sic erit filius hominis in corde terre
tribus diebus et tribus noctibus. Viri niniuite
surgent in iudicio cum generatione ista et
condemnabunt eam. quia penitentiam egerunt
in predicatione ionę. Et ecce plus quam ionas hic.
Regina austri surget in iudicio cum uiris generationis
istius et condemnabit eos. quia uenit a finibus
terre audire sapientiam salomonis. Et ecce plus
quam salomon hic. Cum immundus spiritus exierit
de homine ambulat per loca arida querens requiem
et non inuenit. Tunc dicit. Reuertar in domum
meam unde exiui. Et cum uenerit inuenit eam
uacantem scopis mundatam et ornatam. Tunc
uadit et assumit septem alios spiritus secum
nequiores se et ingressi habitant ibi. Et fiunt
nouissima hominis illius peiora prioribus.
Sic erit et generationi huic nequam. Adhuc eo
loquente ecce mater eius et fratres stabant foris
querentes loqui ei. Dixit aut quidam ei. Ecce
mater tua et fratres tui foris stant querentes te.
Ipse aut respondens dicenti sibi ait. Quis est
mater mea et qui sunt fratres mei. Et extendens
manum in discipulos suos dixit. Ecce mater mea
et fratres mei. Qui enim fecerit uoluntatem
patris mei qui in celis est ipse meus frater
et soror et mater est. In illo die exiens ihs
de domo sedebat secus mare. Et congregate sunt
ad eum turbe multe ita ut in nauim ascendens
sederet. et omnis turba stabat in litore.
Et locutus est eis multa in parabolis dicens.
Ecce exiit qui seminat seminare. Et dum seminat
quedam ceciderunt secus uiam et uenerunt uolucres
et comederunt ea. Alia aut ceciderunt in petrosa
ubi non habebant terram multam. et exorta sunt
statim quia non habebant altitudinem terre.
Sole aut orto estuauerunt et quia radicem non
habebant aruerunt. Et alia ceciderunt inter spinas
et creuerunt spine et suffocauerunt ea. Et alia
ceciderunt in terram bonam et dabant fructum
aliud centesimum aliud sexagesimum aliud
tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat.
Et accedentes discipuli dixerunt ei. Quare in
parabolis loqueris eis. Ipse aut respondens ait
illis. Quia uobis datum est nosse mysteria regni
celorum illis aut non est datum. Qui enim habet
dabitur ei et abundabit. Qui aut non habet
et quod habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis
loquor eis quia uidentes non uident et audientes
non audiunt neq intelligunt. Et adimplebitur in
eis prophetia ysaie dicentis. Auditu audietis
et non intelligetis et uidentes uidebitis et non
uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius
et auribus grauiter audierunt et oculos suos
clauserunt ne forte uideant oculis et auribus
audiant et corde intelligant et conuertantur
et sanem eos. Vestri aut beati oculi quia uident
et aures quia audiunt. Amen enim dico vobis
quia multi prophete et iusti desiderauerunt
uidere que uos uidetis et non uiderunt et audire
que audiuistis et non audierunt. Vos ergo audite
parabolam seminantis. Omnis audiens uerbum
regni et non intelligens. Venit malus et rapit
quod seminatum est in corde eius. Hic est qui
in uia seminatus est. Qui aut super petrosa
seminatus est hic est qui uerbum audit et
continuo cum gaudio accipit illud. Non habet
radicem in se sed temporalis est. Facta aut
tribulatione et persecutione propter uerbum
continuo scandalizatur. Qui aut in spinas
seminatus est hic est qui uerbum audit et
sollicitudo huius seculi et fallacia diuitiarum
suffocat uerbum et sine fructu efficitur.
Qui aut super terram bonam seminatus est
hic est qui audit uerbum et intelligit et
qui fructum affert et facit alius centesimum
alius sexagesimum alius tricesimum. Aliam
parabolam proposuit illis dicens. Simile factum
est regnum celorum homini qui seminauit bonum
semen in agro suo. Cum aut dormirent homines
uenit inimicus eius et superseminauit zizania
in medio tritici et abiit. Cum aut creuisset
herba et fructum fecisset tunc apparuerunt
et zizania. Accedentes aut serui patrisfamilias
dixerunt ei. Domine nonne bonum semen seminasti
in agro tuo. unde ergo habet zizania. Et ait
illis. Inimicus homo hoc fecit. Serui aut dixerunt
ei. Vis imus et colligamus ea. Et ait illis.
Non. ne forte colligentes zizania eradicetis
simul cum eis triticum. Sinite utraque crescere
usque ad messem. et in tempore messis dicam
messoribus. Colligite primum zizania et alligate
ea in fasciculos ad comburendum. Triticum aut
congregate in horreum meum. Aliam parabolam
proposuit eis. Simile est regnum celorum grano
sinapis quod accipiens homo seminauit in agro suo.
Quod minimum quidem est omnium seminum.
Cum aut creuerit maius est omnibus holeribus
et fit arbor ita ut uolucres celi ueniant et
habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus
est eis. Simile est regnum celorum fermento
quod acceptum mulier abscondit in farine
sate tribus donec fermentatum est totum.
Hec omnia locutus est ihs in parabolis ad turbas
et sine parabola non loquebatur eis. ut adimpleretur
quod dictum est per prophetam dicentem.
Aperiam in parabolis os meum. eructabo abscondita
a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis
uenit in domum. Et accesserunt discipuli eius
dicentes. Edissere nobis parabolam zizaniorum
agri. Ipse aut respondens ait illis. Qui seminat
bonum semen est filius hominis. Ager aut est
mundus. Bonum aut semen hi sunt filii regni.
Zizania aut sunt filii nequam. Inimicus aut
qui seminauit ea est diabolus. Messis aut
consummatio seculi est. Messores aut angeli sunt.
Sicut ergo colligitur zizania et igni comburuntur
sic erit in consummatione seculi. Mittet filius
hominis angelos suos et colligent de regno eius
omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem
et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus
et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut
sol in regno pr eorum. Qui habet aures audiendi
audiat. Simile est regnum celorum thesauro
abscondito in agro quem qui inuenit homo abscondit
et prae gaudio illius uadit et uendit uniuersa
que habet et emit agrum illum. Iterum simile
est regnum celorum homini negotiatori querenti
bonas margaritas. Inuenta aut una pretiosa
margarita abiit uendidit omnia que habuit
et emit eam. Iterum simile est regnum celorum
sagene misse in mare et ex omni genere piscium
congreganti. Quam cum impleta esset educentes
et sedentes elegerunt bonos in uasa malos aut
foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi.
Exibunt angeli et separabunt malos de medio
iustorum et mittent eos in caminum ignis.
Ibi erit fletus et stridor dentium. Intellexistis
hec omnia. Dicunt ei. Etiam dñe. Ait illis.
Ideo omnis scriba doctus in regno celorum
similis est homini patrifamilias qui profert
de thesauro suo noua et uetera. Et factum est
cum consummasset ihs parabolas has transtulit
se inde. Et ueniens in patriam suam docebat
eos in synagogis eorum ita ut mirarentur et
dicerent. Vnde huic sapientia hec et uirtutes.
Nonne hic est fabri filius. Nonne mater eius
dicitur maria et fratres eius iacobus et ioseph
et simon et iudas. Et sorores eius nonne omnes
apud nos sunt. Vnde ergo huic hec omnia.
Et scandalizabantur in eo. Ihs aut dixit eis.
Non est propheta sine honore nisi in patria sua
et in domo sua. Et non fecit ibi multas uirtutes
propter incredulitatem eorum. In illo tempore
audiit herodes tetrarcha famam ihu. Et ait
pueris suis. Hic est iohannes baptista. ipse
surrexit a mortuis et propterea uirtutes operantur
in eo. Herodes enim tenuit iohannem et uinctum
posuit in carcere propter herodiadem uxorem
philippi fratris sui. Dicebat enim ei iohannes.
Non licet tibi habere eam. Et uolens eum occidere
timuit turbam quia sicut prophetam eum habebant.
Natalibus aut herodis celebratis saltauit filia
herodiadis in medio et placuit herodi. Vnde
cum iuramento confessus est ei dare quodcunq
petisset. Illa aut ante instructa a matre sua
ait. Da mihi hic in disco caput iohannis baptiste.
Et rex rogatus propter iusiurandum et eos qui
recumbebant cum eo iussit dari et misit decollauit
iohannem in carcere. Et allatum est caput eius
in disco et datum puelle et attulit matri sue.
Et accesserunt discipuli eius et tulerunt corpus
et sepelierunt illud. Et uenientes nunciauerunt
ihu. Audiens aut ihs secessit inde in nauicula
in locum desertum seorsum. Et cum audissent
turbe secute sunt eum pedestres de ciuitatibus.
Et exiens uidit turbam multam et misertus est
eis et curauit infirmos eorum. Cum aut sero
factum esset accesserunt discipuli eius dicentes.
Desertus est locus et hora iam preterit.
Dimitte turbas ut euntes in castella emant sibi
escas. Ihs aut dixit eis. Non habent necesse
ire. date illis uos manducare. Respondentes aut
ei dicunt. Non habemus hic nisi quinque panes
et duos pisces. Qui ait illis. Afferte mihi hic
illos. Et cum discubuisset iussit turbam recumbere
super fenum. Et accipiens quinque panes et duos
pisces respexit in celum et benedixit et fregit
et dedit discipulis panes. discipuli aut dederunt
turbis. Et manducauerunt omnes et saturati sunt.
Et sublatum est quod superfuit eis fragmentorum
duodecim cofinos plenos. Manducantium aut fuit
numerus quinque milia uirorum exceptis mulieribus
et paruulis. Et statim compulit ihs discipulos
suos ascendere nauim et precedere eum trans
fretum donec dimitteret turbas. Et dimissis
turbis ascendit in montem seorsum orare.
Vespere aut facto solus erat ibi. Nauis aut in
medio mari iactabatur fluctibus erat enim
contraria uentus. Et quarta uigilia noctis
abiit ad eos ihs ambulans super mare. Et uidentes
eum discipuli ambulantem super mare turbati
sunt dicentes quia phantasma est et prae timore
clamauerunt. Et continuo ihs locutus est eis
dicens. Confidite ego sum nolite timere.
Respondens aut petrus dixit. Dñe si tu es
iube me ad te uenire super aquas. Qui ait.
Veni. Et descendens petrus de nauicula ambulauit
super aquas ut ueniret ad ihm. Uidens aut
uentum ualidum timuit et cum cepisset mergi
clamauit dicens. Dñe saluum me fac. Et continuo
ihs extendens manum apprehendit eum et dixit
illi. Modice fidei quare dubitasti. Et ascendentibus
eis in nauim cessauit uentus. Et uenientes in
genesar terram. Et cum cognouissent uiri loci
illius misserunt in uniuersam regionem illam
et obtulerunt ei omnes male habentes et rogabant
eum ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent.
Et quicunq tetigerunt saluati sunt. Tunc
accesserunt ad ihm scribe et pharisei de
hierosolymis dicentes. Quare discipuli tui
transgrediuntur traditionem seniorum. non enim
lauant manus suas cum panem manducant.
Ipse aut respondens ait illis. Quare et uos
transgredimini mandatum dei propter traditionem
uestram. Deus enim dixit. Honora patrem et
matrem. et qui maledixerit patri aut matri
morte moriatur. Vos aut dicitis. Quicunq dixerit
patri aut matri munus quod cunq ex me tibi
profuerit et non honorificauerit patrem suum
aut matrem. irritum fecistis mandatum dei
propter traditionem uestram. Hypocrite bene
prophetauit de uobis ysaias dicens. Populus
hic labiis me honorat. cor aut eorum longe est
a me. Sine causa aut colunt me docentes doctrinas
et mandata hominum. Et conuocata turba dixit
eis. Audite et intelligite. Non quod intrat in
os coinquinat hominem. sed quod procedit de ore
hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli
dixerunt ei. Scis quia pharisei audito hoc uerbo
scandalizati sunt. Ipse aut respondens ait.
Omnis plantatio quam non plantauit pr meus
celestis eradicabitur

nec nos exaudit p ambicionem nris precu
s; nos non semp pati sumus recipe cu mchi
nem malia terre spalium cupiditate tenea
mur porro 9o sit consio ment in deu et
purgatio inior oculi et actualis intencio
in deu qui semp est paratus dare si nos su
pati recipe Idem aug in epla ad pba hac
solucionem confirmans ait qd deus ozonem
wlt sibi nram uoluntate non innotescere
qua no pt ignorare s; wlt nrm desiderium
in ozonibus exerceri quo possim capere quod ipe
wlt dare non ho sona debemus putare nos
esse narratores cum oramus et deo preces ef
fundimus ut sibi narremus quod ipe igno
ret cu ipe sciat omnia antequam petamus s; de
bemus esse rogatores ut precibus nris sibi fa
miliares effecti nob largiat que ipe cognoscit
et wlt nob dare nam aliud est narrare a
liquid ignoranti et aliud est petere scienti porro
igitur non narramus aliquid deo tamquam ignoranti
s; petimus ab eo tamquam sciente ¶ Ad 3m est di
cendum qd oro comunis que fit in psona omnium fidelium
et totius ecclie fienda est in publico loco et in pu
blica uoce et ozone ministrorum qui orant ex
ozone fidelium in psona quorum orat nam minist
ecclie non orant pro se ipis solum ymo pro
omnibus fidelibus dicente apla ad hebr v° Ois
pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur
in hiis que sunt ad deum unde sit pro omnibus orat
sic deu orare et tali loco ut ab omnibus pos
sit vidi et audiri propter qd super illo uerbo ps in
ecclesiis benedicite dno dicit gloza aug qd
hic est unum dicendum in psona ministri ecclie loquitur
deo in ecclesiis bene. do. et si d. fidelibus tuis
quos notasti benediccionem tua non occultam ut
pmo benediccionibus ab eis quos uno exemplo et
ozone doctrina informari uoluisti Propter uo
populi in psona tuius oratur dicis esse decentem oro
fieri in comuni loco qr per hoc excitatur multum affectus
audiencium et orancium cum audiunt uocem ministrorum
ecclie cantancium et psallencium in ps et in
ympnis unde dicit aug. x. confessionum loquens
deo voces ecclie tue suaue psonantis in yp
mis et canticis influebant auribus meis et
eliqubatur veritas tua in corde meo et effluebant
lacrime et bene michi erat cum eis et secundum quidem
aug dicit ad pba tanto porro sequitur dig
or effectus quanto precedit feruencior affectus
ozo .n. singularis psone pt fieri in secreto et pu
blico loco dum tamen intente orantes fferatur
in deum et propter deum ¶ Ad 4m est dicendum qd oratio
priuata singularis psone tucius et conueniencius
est qd fiat silenter in mente qm uoce clamosa
s; ciprianum in suo tractatu de ozone propter
iiii ozones prima qr deus uoce clamosa
non est pulsandus s; consciencia uita placandus
cum ipe sit cordis auditor 2a qr secretas
peticiones non oportet alteros scire nisi deum
3a qr clamose orans aliquem iuxta se exponite
non pmittit orare quarta ut ipos demones
inimicos qui nob orantibus semp insi
diantur lateat nre peticionis intencio sicut le
gimus primo Reg. primo de illa sancta anna mre sa
muelis qd loquebatur deo in corde suo tantumque
labia eius mouebantur et uox penitus non
audiebatur ¶ Ad 5m est di. qd quis solucio dat
ad hoc qd quedam sunt bona quibus possimus
bene et male uti sicut bona corporalia et temporalia
ad ecclia non debemus determinate petere s; sub
condicione ut si nob debeant prodesse ad eo
sequendum salutem et qd debeamus eis uti uirtuose
ad laudem dei deus ipa nob concedat alia
non 2a quedam sunt bona spiritualia quibus male
uti non possumus sicut omnia bona uirtuosa
et talia determinate debemus a deo petere
s; aug ad pbam pertinens illud uerbum apli
ad rom viii° Quid oramus nescimus sicut oportet
expresse dicit qd etiam bona spiritualia dato qd
sint bona quibus non possumus male uti formaliter
nescimus tamen utrum nobis expediant qd forte
nob sunt mala suppliciendi nam superare concupiscen
ciam absque omni stimulo carnis bonum quod e
erat et tamen in gloriabat aps qd michi stimu
lus eius pficiebatur qr igitur in omnibus bonis
quos oramus nescimus sicut oportet utrum nobis ex
pediant illa que petimus et sunt nob pro
ficua Ideo dicendum qd in omnibus que petimus
iuxta apli documentum petere debemus auxilium ut
ipe ingemitibus et ozonibus faciat nos pe
tere que nob expediant et placita sint
dei uoluntati ut non debemus esse pprii tamen
uoluntate s; ex toto debemus nos committere
dei beneplacito nam s; aug apls non igno
rabat que in diuina ozone continebantur
ubi inter alia continetur s; libera nos a malo
et tamen nesciebat qd liberari ab illo sal
malo qd angelus sathanas colaphisabat

ipm. non expediebat sibi committendu est
g^o totu notu nrm deo et ipe nichil nobis
eueniere pmittet quod nobis noceat Et
hoc est quod aug^s dic^t p^o lib^o soliloquiorum ita
finem constanter deo crede ei qz totu te co
mitte quantum potes et noli uelle esse quasi pprius
et mitia ptate sz illius clementissimi et uti
lissimi dei te semper psitere ita enim te
adse sublevare non desinet nichilqz eue
nire pmittet quod tibi non prosit etiam
si nesciat solus. g^o deus in orone petendus
est. qui visione sua et fruicione nos frus
trari non pmittet sz media quibus nos adse
deducat in sua uoluntate relinquenda sunt et
hinc finis satis est conforme dictu doctis
philosophi qui ut valius recitat. nichil ultra a
deus mortalibus arbitrabatur esse petendu nisi
que bona tribueret qz iudicabat illos melius
que bona tribueret qz iudicabat illos melius
scire que unicuiqz expediebat quam homines
ipi sciret petere Ad 3^m est dicendum qz secundum
Aug in orone non est multu loquendum mul
titudine petitorum qz non debemus multa et
curiosa petere. puta potentatum et glan
secularem. inimicos superare. et habundantia diui
ciarum est. tn multu loquendum diuturnitate temporis
qz dicente apostolo oportet semp sine intermissione
orare. non igitur prohibet saluator sz Aug mul
tum esse in orone pdurandum pmanenciam
temporis. sz prohibet multu loqui pmultitudinem
corum que petuntur. solu n est petendum que deus
misereatur nobis et largiatur quod nobis nouit
fore expediens. Vnde legitur in vitis patrum qz
sitis fuisse a sancto Macario per modum
esset orandum Ad quod sic respondit. non sit uio
oranti multa superflua va. sz corde compuncto
dicere. deus miserere nobis. Amen. nr. ipe enim
nosti que nobis expediunt Et aliter exponit
Aug in epla ad pbam. qz aliud loqui in orone
et aliud multu precari. nam multu loqui e
in orando necessariam rem superfluis agere vbis
sz multu precari est deum que precamur diut
na et pia cordis excitatione pulsare et ple
rumqz hoc negotium plus gemitibus qua smo
nibus agitur. plus affectu quam affatu. qz dnte sppha
ipe dns nr ponit om in conspectu suo et
gemitus a deo non est absconditus. prohibet n
sz Aug salvator nr in orone multam locu
tionem. no prohibet multa precationem. sup vna et
eadem re possimus deum precari diutina aff
ectione sz multiloquio. qz in orone ipmus sal
uator nr ut ait Aug no fuit sermo multus
sz bn fuit diuturnus affectus. qz scriptu est qz
pnoctabat in orone. et qz plixius orabat
Recitat etia ibi Aug qz fres qui erant in
egipto crebras quidem et diuturnas faciebant
orones. eas tn breuissimas raptim et
quodamodo iaculatas. ne feruens intencio
que in orone est ualde necessaria euanesceret Ad
4^m dicendum qz sz Aug orans in^l nouit deus
facere quod aspiciat homines. ut clamando
ut prius pcumbendo ut manus expandendo
sunt n in orone pcipue duo uicia uitando
p^o manis gla ne pillud quod extius om
dit intus amercede orans euacuetur et
2° ceteri modi et actus in orone uitandi p
quos orans humanam laude et inanem
glam possit effugere Ex superbia et sic ma
gis est orandum genuflexo quam stando qz
orando genuflexo est signum magis interioris
contritionis et humiliationis quam orare stando
vnde super illo vbo luc xxii posuit genibus
orauit. Gregorius dicit qz humanus usus ha
parvos terre. supplicare maioribus facta
ondente maiores qui rogantur cum qui
rogant et qz planum est humana nam deo
nichil hic codignum. io ille qui languores no
stros portauit ac pronobis intercessit plurimum
phumanam nam qua suscipe dignatus est
genuflexit orando faciens qz orone no
esse superbiendum sz pomnia humilitati confor
mandum ut qz ille phariseus qui stans ora
bat adeo reprobatus est qz non modo et humi
liandi superbiam ondit et dato qz publicanus
stando oraret similiter qz mos erat iudeorum
stando orare forte qz stantes iuxta montem
synay legem receperunt sic dicitur Exod xix
pstratum tn habebat affectum qz ut dicit Crisostomus
in biga publicanus erat pctm cu humilitate
in biga no pharisei erat iusticia cu superbia et tn
biga pctm cu humilitate superauit biga iusticie non
pmis verbis sz rone humilitatis comite vnde legitur
in 3 Reg viii qz Salomon completo templo
dnm orans quia utrumqz genu interram flexe
rat et manus expanderat adcelu et quanto
manus dnm orans uoluit impetrare tanto
magis humilitatis signum dedit in orone mostra
re vnde super illo vbo luce xxii posuit alit

genibus / dicit glosa quod beatus stephanus pro se
orando stando sed pro suis persecutoribus orat
positis genibus quia quanto erat iniquitas ma
ior maius remedium supplicandi postulabat.
Sic ergo vos orabitis. Exposita Luce xi
more informacione quantum ad orationis
devotionem / sumpte ista ut supra dicebatur docet in
informacionem more quantum ad ipsius orationis
formacionem / et primo explicat formam orandi
in genere / 2o explicat vij petitiones in hac oratione
positas in speciali / et ibi pater noster in celis. Circa pri
mum prima pars est sciendum / quod sicut scribit Luce
xi discipuli videntes eum orare in quodam
loco dixerunt ad eum / domine doce nos orare,
sicut Iohannes baptista docuit suos discipulos / non
quidem ut glosa dicit quod apostoli ignorarent multas
orationes in veteri testamento esse scriptas / sed quia
novam conversacionem et promissionem viderunt novam
novam formam orationis postulaverunt / et ne
repulsam paterentur decorem peticionis / Iohannes
baptista inducunt in exemplum / Audiens salvator
eorum peticionem ait / sic ergo orabitis vos scilicet
formam scilicet quam infra vobis explicabo. Sed
ad notitiam et probationem quedam eorum que particu
lariter dicenda sunt in hac dominica oratione primo
esse quedam dubia scilicet prima utrum ista oratio sit ex
cellentior omni alia. 2o utrum in hac oratione con
tineantur solum septem petitiones. 3o utrum
liceat oranti alia petere preter illa que petuntur
in hac oratione sub precepto. 4o utrum vij peticionibus
que hic ponuntur correspondeant vij dona
spiritus sancti. 5o utrum istis vij donis correspondeant
vij beatitudines supra notate. Circa primum
dicendum quod secundum damascenum libro 3o li 24 oratio est peticio
decencium a deo / que peticio quidem debet habere 4or
propter eius aquo petit scilicet certitudinem / sed non enim
petentem neglegenter reprehendit qui de eius benevolentia
et certitudine dubitat. 2o propter eius
quod petit honestatem / petimus non alio etiam non
accipimus eo quod male et inhoneste petimus
ut dicit Iacobi 4. Tertio propter modum petendi / or
dinis congruitate ut docet salvator petamus
primo regnum dei et iusticiam eius / et hec
omnia temporalia nobis adicientur. primo mo. Quar
to propter temporis modo petitur continuitatem / quia
oportet semper orare et petere et non deficere. Quin
to propter orantis humilitatem / quia oratio humiliantis
se nubes penetrat. Dicendum ergo oratio ista
quidem debet habere ista 4or quod dicit cyprianus in suo libro
de oratione ista dominica oratio quantum ad ista quidem
precellit omnem orationem. primo in certitudine / quia nullus debet
dubitare exaudiri [illegible] orationes et preces
quas ipse filius dei docuit / ~~[illegible]~~
qui bene cognoscit verba filii sui maxime quia
ipse filius est advocatus noster cuius verba loquitur
semper est apud patrem unde ista oratio multum
amica et familiaris est deo patri de filio ro
gante et verba sui filii ad aures porrigente
ideo cum certitudine attendere possimus cum ista
oratione ad tronum glorie eius / quia infallibiliter
graciam consequimur et misericordiam invenimus. 2o
in peticionis honestate / quia non mali quod indecen
te potest continere ista oratio / que est formata
ab ore illius in quo sunt omnes sapientie et scien
tie absondite dei / et qui ut dicit apostolus est dei virtus
et dei sapientia / etenim non formata esset a prima homine
quia secundum apostolum quid oremus nescimus dubitare
possemus ne aliquid inhoneste et indecenter
peteremus / sed quoniam formata est ab illo qui est
fons sapientie in eo cessat omnis dubitatio impe
tendi concludit. 3o in modo petendi ordinis
congruitate petitur quia in hac oratione primo illa
que ordinat in divinorum devotionem et sub
iectionem. scilicet quod in nobis sanctificetur nomen suum et
quod suum regnum super nos veniat et eius vo
luntas fiat in nobis sicut fit in sanctis angelis
et primo modo petitur illa que nos ordinat ad
istorum temporalium et corporalium sustentacionem / et
malorum liberacionem unde ista oratio ordinatis
sima est in numerum quia formata ab illo qui
posuit omnia in modo pondere et mensura.
4o continuitate quia de ista oratione salva
tor dixit oportet semper orare quod est
verum desiderii affectione quamvis non semper
verborum prolacione licet non secundum augustinum in oratione
non debeat esse semper continua verborum expres
sio quia vacandum est interdum aliis negociis
semper tamen est necessaria continua affectio si frequens
presencie intencio unde hac de causa salva
tor hanc orationem brevissima ordinavit ut
facilius discere et frequencius diceret et for
tius retineret et nullus ignoraret. 5o in
humilitate / nam ille eandem hanc orationem docuit
qui dixit discite a me quia mitis et humilis
corde / alioquin enim superbi non placuerunt

Qui enim fecit vive
docuit et orare.
ut dicit oratione quam
filius docuit apud
patrem loquimur facili
us audiamur.

Capitulum

ꝫ mansuetorum et humilium placuit deprecacio. ¶
n. Ad sciendum est dicendum quod in hac dominica oratione
petimus illa que nos iuvant ad consequen-
dam beatitudinem, ad quam adipiscendam duo sunt
necessaria: primum divinorum bonorum dilectio et
contemplacio; ¶ secundum malorum et nostrorum de-
fectuum remocio et relevacio. In bonorum autem
divinorum contemplacione tripliciter possumus
deficere. ¶ Primo in eorum reverencia, ne a nobis con-
tempnantur, et in hoc iuvamur per primam
peticionem, cum dicimus: Sanctificetur nomen tuum. In qua
peticione admonemur, secundum Augustinum, ut nomen dei
quod semper sanctum est, eciam apud homines sanctum
habeatur, id est non contempnatur, quod non deo sed hominibus
prodest. ¶ Secundo in eorum adepcione, ne consecucione
et fruicione divinorum bonorum frustremur et pri-
vemur, et in hoc iuvamur per secundam peticionem, scilicet
cum dicimus: Adveniat regnum tuum. Quod sicut dicit
Augustinus, sive velimus sive non, veniet; petimus
tamen ut veniat, ita quod in nobis tamquam ipso regnante
veniat. ¶ Tercio in eorum subieccione, ne malignantes vo-
luntati divine et preceptis eius resistamus,
et in hoc iuvamur per peticionem terciam cum
dicimus: Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. In qua petimus
peticione divinam clemenciam, ut sicut a nobis fiat
voluntas eius in terra sicut fit ab angelis in
celestibus. ¶ Secundo est nobis necessaria malorum nostrorum re-
mocio et defectuum relevacio. Sunt in nobis
quatuor defectus: primus est naturalis, quantum ad vite
indigenciam, et in hoc petimus relevari per quar-
tam peticionem, cum petimus: Panem nostrum cottidianum da no-
bis, ut nomine panis secundum Augustinum omnia vite necessaria
intelligantur. Secundus defectus est culpe, quantum
ad iam perpetratam nequiciam, et in hoc petimus
relevari per quintam peticionem cum dicimus: Dimitte
nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Tercius defectus futuri
periculi quod timetur, quantum ad dyabolice temp-
tacionis imminenciam, et in hoc petimus rele-
vari per sextam peticionem, cum dicimus: Et ne nos
inducas in temptacionem [illegible]
[illegible] aliquam temptacionem ~~consenciamus~~ vel
consenciamus decepti vel cedamus afflicti.
Quartus defectus mali puniti quantum ad cumulum
tribulacionis et infirmitatis diffidenciam,
et in hoc petimus relevari per peticionem septimam
cum dicimus: Sed libera nos a malo. ¶ Secundo vero ~~dicendum~~
in hoc suo decrecione dicitur que potest esse apud

panis

Vn̄ Augustinus ad Probam: ammonemur hic petere ne deserti eius adiutorio

patrem magis vera et digna oracio quam que
a filio qui est veritas dicente est ore prolata. Ut
aliter orare quam ipse docuit non ignorancia sola
sit sed et culpa, cum ipse posuerit et dixerit: Irri-
tum fecistis mandatum dei propter tradicionem vestram. Sed ergo
~~Crimen~~ culpa et peccatum est petere aliena
vel aliter orare quam in hac oracione dominica posi-
tum est. Sed Augustinus in epistola ad Probam istam concl[usionem]
solicite pertractans ait quod orans vel orat car-
naliter et petit non convenienter sue saluti,
vel orat spiritualiter. Sed si ergo oramus spiritualiter sic
decet, tunc quecumque verba dicamus que affec-
tum orantis vel precedendo formant ut clareat vel
consequendo attendit ut crescat, nichil aliud di-
cimus quam quod in ista oracione dominica positum est.
Nam qui dicit illud quod in Ecclesiastico scriptum
est: Clarificare nobis tuum in gentibus sicut clarificatus
tu es in nobis, non orat aliud nisi Sanctificetur
nomen tuum. Item non dicit: Converte nos deus et
ostende faciem tuam et salvi erimus, non aliud o-
rat quam Adveniat regnum tuum. Item autem di-
cat qui: Gressus meos dirige secundum eloquium tuum et non do-
minetur mei omnis iniquitas, non aliud orat
quam Fiat voluntas tua. Item non dicit: Divicias
et paupertates ne dederis michi sed tantum victui meo
tribue necessaria, non aliud orat quam Panem nostrum cot-
tidianum. Item autem dicit: Memento domine David et si non
reddidi retribuentibus michi mala, hic orat Dimitte
nobis debita nostra sicut et nos dimittimus. Item autem dicit: Aufer
a me concupiscencias ventris et desiderium coitus
[illegible] ne apprehendat me, nichil aliud orat
nisi Et ne nos inducas in temptacionem. Et qui dicit: Libera
me ab inimicis meis et ab insurgentibus in me
libera me, hic orat Libera nos a malo. Et si per
omnia verba sanctarum scripturarum discurras nichil invenie-
mus secundum Augustinum quod in ista oracione do-
minica non contineatur et concludatur. Et sequitur
Augustinus quod quicumque oramus illud dicere quod ad istam
ewangelicam precem pertinere non possit, eciam
si solicite orat carnaliter orat, quod nescio quare
non dicatur cum spiritu sancto renatos non deceat
nisi spiritualiter orare. Et tunc Augustinus concludit
veritate commonens quod liberum debet esse orantibus aliis
atque aliis verbis eadem tamen orando dicere, sed non
debet sibi esse liberum alia dicere. ¶ Sed de quo est dicendum
quod secundum Augustinum istis ~~vii~~ peticionibus videtur sep-
tiformis gratia spiritus sancti. Nam quod nobis dimi-

nomen et sanctum et dulcissimum sit. Quod petitur
prima petitione sit per donum sapientie. Ut vero regnum
dei veniat in nobis ita quod regnemus cum ipso quod
petitur secunda sit per donum intellectus quia occulta mentis
deus a nobis videt. Ut autem deo simus obedien-
tes eius voluntatem implendo et semper eligen-
do quod sibi placitum est quod petitur tertia
sit per donum consilii. Ut vero autem temporalia et neces-
saria vite ordinemus ad dei laudem et obser-
vationem eius mandatorum quod petitur quarta
sit per donum fortitudinis. Quod vero non reddamus
mala pro malis sciendo consilium in mente proximi
et parcere nationis sit per donum scientie quod
petitur quinta. Ut vero autem temptationes non
incurramus et quod nobis et proximis temptationes
inferentes compatiamur quod petitur sexta
sit donum pietatis. Sed quod liberemur a malo quod
in septima petitur sit per donum timoris quia a bonis
malo liberari meretur qui propter dei timorem hominibus
se subiciat ut Augustinus. Notandum quia est dictum quod
secundum Augustinum in libro de sermone domini vij sunt beatitu-
dines perficientes homines in vita ista de
quibus in futuro habebunt quandam beatitudinem
et letitiam eternam. Nam octava beatitudo que
dicitur Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam
non perficit sed est perfectio et declaratio aliarum.
Iste igitur vij beatitudines secundum Augustinum libro supradicto
correspondent vij donis spiritus sancti, nobis collatis
per vij petitiones quas petimus in oratione dominica.
Nam dono sapientie correspondet illa beatitudo que
dicitur Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur. Habent enim paci-
fici quandam divinam similitudinem per quam possunt
omnia spiritualia et super humanum modum iudicare
quod pertinet ad donum sapientie. Dono vero
intellectus correspondet illa beatitudo que dicitur Beati
mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Ita secundum
Augustinum deus non videbitur nisi a purgatissimis
mentibus, quia mente purgata habere sit per donum
intellectus. Dono autem consilii correspondet illa bea-
titudo que dicitur Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum
est regnum celorum. Nam renuntiare omnibus
temporalibus spiritu et voluntate est consilium spiritus sancti.
Dono vero fortitudinis correspondet illa beatitudo
que dicitur Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam quoniam
ipsi saturabuntur. Cum enim omnes volentes pie et
iuste proposito vivere persecutionem patiuntur, sine do-
no fortitudinis hoc esse non potest. Dono scientie

correspondet illa beatitudo que dicitur Beati qui lugent
quoniam ipsi consolabuntur. Lugent namque sua et
aliorum peccata et scientie pertinere prospera et adversa
super humanum modum pertinet ad scientie donum.
Dono autem pietatis correspondet illa beatitudo que
dicitur Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur. Compati enim super humanum modum aliorum mi-
seriis pertinet ad donum pietatis. Sed dono ti-
moris correspondet illa beatitudo que dicitur Beati
mites quoniam ipsi possidebunt terram illam ter-
ram de qua scriptum est Portio mea domine sit in
terra viventium ps. cxlj. Lectio iij.

Pater noster qui es in celis sanctifi-
cetur nomen tuum. Posita forma orandi
in generali, sicut ut supra dictum est, salvator noster ex-
plicat in speciali illa que per suam orationem
docet esse petenda, et dividitur oratio ista tota in
vij partes secundum vij petitiones que in ea continen-
tur, et sic faciemus de tota oratione vij lectiones.
2a ibi Adveniat re. et tertia sequitur eius
lectio. Benevolentia autem istius patris est facere
quod secundum Augustinum in libro de sermone domini in nomine oratione
et deprecatione. Primo consideranda est benevo-
lentia eius que patrem dicitur [illegible] videndum est
quem patrem. Benevolentia autem solet acquiri
laude illius ad quem oratio dirigitur, et hoc ponitur
in principio istius orationis cum premittitur Pater
noster qui es in celis. Nominando namque ipsum
patrem nostrum multitudine beneficiorum que
ab ipso consecuti sumus confitemur, et sic in
laudem ipsius prorumpimus, et eius benivolen-
tiam acquirimus. Et dicitur qui es in celis significanter
secundum eum ut cognoscentes nos patrem habere in celis
erubescamus terrenis rebus nos subster-
nere. Et statim secundum Augustinum dicto quid sit petendum
quia pater et ubi habitat quia in celis, ponitur quod pe-
tendum quia sanctificetur nomen tuum, quia ut dicit Augustinus
non sic petitur quasi non sit sanctum nomen dei,
sed ut sanctum habeatur ab hominibus, id est sic illis
innotescat hominibus ne eius non consi-
deretur aliquid sanctius quod magis offendere
timeant. Vel sic aperiunt petimus perseverantiam
eius sanctificationis in nobis, ut qui cottidie
delinquimus, deleta nostra eius sanctificatione
purgemus. Sed hic possunt quedam dubitationes.
Prima utrum in hac oratione decens conveniens
innotetur nomine domini quam nomine patris. Secunda
utrum conveniens oratio diceret pater meus quam
pater noster. Tertia utrum conveniens oratio diceret qui
es ubique quam qui es in celis. Quarta utrum con

p̄

Cm

Unde

In hoc verbo pater captatur benivolentia reve-
rentialis amicabilis ut
ergo habeam ad deum
reverentiam et amorem.
Dicit pater et non domine quia
dominus dicit reverentiam cum
timore quia ad servos per-
tinet. Et hoc dat
fiduciam impetrandi
quia filii citius impetrant
quam servi. Ideo non dicit domine
sed pater ut confidamus tamquam
filii non timeamus ut
servi.

gl. id est ut sanctum ab hominibus
habeatur.

vehementius orans diceret manifeste noster
tamen quod sufficere. ¶ Est utrumque conveniencius orans
diceret sufficienter nomina vestra quam noster tantum
¶ Ad primam est dicendum quod Augustinus hanc dubitationem
determinat in libro de sermone domini in monte dicens quod cum multa
dicta sint ad laudem dei in tota sacra scriptura
tamen numquam tamen in toto veteri testamento invenitur preceptum
fuisse populo israhelitico quod oraret deum patrem sed
semper ut deus insinuatus est eis unde illud
observate precepta mea ego dominus et testificationi
testamonii meis ego dominus et dato quod ipsum
deum potuisset hic imperium si eius beneficia
noluissent recognoscere mandata servare no-
lunt grati existere. Est enim ipse deus pater
omnium hominum specialiter propter tria ¶ Primo ratione creationis
licet deus creavit omnes creaturas in nulla tamen
impressit sua similitudinem et ymaginem sicut in ratio-
nali creatura et de ratione filii est quod sibi patris
ymago et similitudo sit impressa unde
non dicitur leo aut asinus filius dei sicut homo.
¶ Secundo ratione specialis gubernationis quia homines
in toto mundo qui est domus dei non gu-
bernat ut servos sed ut dominus ¶ Exemplum enim patrem
orphanorum alii enim debent gubernare filios
alii servos et alii animalia et deus homines
gubernat ut filios patrum et dominum minimum
superomnia tribuendo et cuncta alia ei sub-
iciendo alia autem omnia gubernat ut servos
¶ Tercio ratione specialis adoptionis quia aliis
creaturis dedit quedam munuscula et quedam
naturalia dona quibus in esse nunc fuerunt sed
hominibus dedit tamquam filiis hereditatem dicit
apostolus si sumus filii ergo heredes quia igitur
filii isti nolunt deum recognoscere patrem quia
tunc ad ista tria ratione specialis creationis
gubernationis et adoptionis sicut ipse conque-
ritur per ysaiam filios enutrivi et exaltavi
ipsi autem spreverunt me et per malachiam Si
ego pater vester ubi est honor meus ideo sed dicitur
deus numquam insinuatus est eis ut pater nec
ut patrem adorabant eum sed ut deum quia ut
servi correcti timore pene deo serviebant
tamquam domino non amore ut filii patri Sed
solus populus romanus iam ad celeste he-
reditatem vocatus pater debet uti ista voce
in oratione novi testamenti ut dicat pater noster
in qua ut Augustinus dicit datur nobis quedam fi-
ducia impetrandi que petituri sumus cum
prius quam petamus aliquid tam magnum acci-
pimus donum ut istam ausi dicere pater noster et sub-
dit quid iam non dat pater filiis petentibus qui
iam hoc ipsum ante dedit ut essent filii unde
dedit eis potestatem filios dei fieri hiis qui credunt in nomine eius
¶ Ad secundum aliter videtur Augustinus aliter Crisostomus
et aliter expositor angelicus Nam Augustinus dicit quod solus christus
potest dicere pater meus quia ipse solus est filius
per naturam deo in persona et exponit illud ex
dictum quod dicitur in ipso ipse in nocte in monte
deum ipse cum oravit ipse pater si possibile
pater mi si possibile est transeat a me calix
iste et omnes alii sunt filii per adoptionem et
ipse communis est pater omnium unde illud sapientie
obliti sunt quod est deus omnium hominum te patrem
facit deo mulier non convenit dicere pater singulariter deo meus
sed pater noster Crisostomus dicit autem quod orare pro se est
necessitatis iniqua sicut homo singulariter o-
rat pro se ita singulariter possit deum patrem
suum appellare sed orare pro aliis est caritatis
unde in oratione sicut homo orat pro aliis ita deum
patrem communiter debet nominare et quia ut ait
dulcior est ante deum oratio quam caritas aput
deum transmittit quidem illa que necessitas
facit cum nulla oratio possit esse ante deum dulcior
ista sed ideo in hac oratione debet orans dicere
pater noster non meus Et expositor in suo libro
de oratione dicit quod ideo cum oramus non de-
bemus dicere pater meus sed pater noster quia magister
pacis et unitatis noluit sigillatim et privatim
pacem fieri ut quisque cum precatur pro se tantum
precetur quia publica et communis debet esse oratio
et cum oramus non pro uno tantum sed pro toto populo
oramus ut sicut deus pater in uno homine
vero omnes portavit sic unum voluit pro omnibus
orare ¶ Ad tertium est dicendum quod Augustinus in libro
de sermone domini monet hanc dubitationem dicens quod si invenia-
tur tamen in superioribus mundi partibus loco
esse credendum melior natura sunt aves celi
quam nos quarum vita deo vicinior est et
illis qui habitant in montibus deus propinquior
esset quam habitantibus in vallibus quod est absur-
dum quia non dictum est prope est dominus excelsis ho-
minibus vel illis qui habitant in montibus

6y

sz ppe est conti corde humilib; Intelligitur
q s aug' cu dicit pr nr qui es in celis i
sctis et iustis vn qz sic ho pctor appellat
est tra ius illud gen iii terra es et i
tram ibis sic homo iustus et sanctus celu
nominat qz est locus dei in quo habitat
p graciam templu n sancti qd estis vos
dic apls dicunt aut boni viri et sancti
celi s aug' ppt iii or primo ppt amorem
pparacom qz cu sancti versus ptem orient
orant non intelligut sic deu in oriente
habitare ut alias mundi ptes deserat qz sa
ut diuinibus pnte et locorum spacio non
contineri sz mag celu et tram pparat
implere pparatur aut animus eorum s dic
ad naturam excellenciore puta dm sic conte
cu eorum corpus terreni ad corpus excel
lencius puta celeste conuit et talis ppa
cio potissime est vtilis in oracione scdo
oranti dicit pspicium scdm ppa aut tria eo
orom i ppt celestiu imitacom dic n
aplus qd sic portamus ymaginem terreni ho
sic debemus portare ymaginem celestis impso
aut pctorem dem est nos portare ymagine
terren qz pctores enim imitant in pcto
go psona scorum dem est nos portare ymagi
nem celest qz eu p ymagine scciunt tercio
ppt celestem contemplacom consueuerunt
em homines ibi mente eorum cor dirige et
illa contemplari que maxie diligunt
iuxta illud mt vi ubi e thes tu ibi e et cor
et qz sancti viri celestia no terrena conte
plant qz in psona eorum dicebat apls
nra conuersacio in celis est io celi nominant
qrto ppt celestiu intencom et inquisicoz
qz ipsi semp querunt celestia no terrena
eis n dic apls que sursum sut querite no
que sup tram Sctificetur est di qd plus
et mag est nom dei esse apud aliquos scm
qm esse manifestu et notu pt n de deo
hri tps manifestacio ul notacio vna nalis
qna s damasc p' lib' cognicio essendi deu
omib; nalr est insita isto nag modo
nali rone gentiles z paganu dm cogo
ueuut non tn nome dei apud eos erat
in sctitate et reuerencia ueritatis qz sic

enim non contempsissent ppt ydola sur
da et vana vn dic apls ad ro i qd
cu cognouisset deu non tn sic deum gl
ficauit et sctificauit n grates sibi ege
rut sz mutauit glam dei in similitudine
ymaginis corruptibilis hominis Aliqui
no cognouit diuine legis et pphe pro
nunciacom sic iudei qui bn cognouit di
filiu illu qd lex et pphe pnunciauit no
tn nom dei in sanctitate timoris et reue
rencie habuerit vn dic aug sup illo
ubo notus in iudea deus et in isrl m
magnu eius qz Iudei qui scdm car
nem erant iudei solo ubo et ligwa cog
celebat nom dei sz corde non sctificabat
n reuerebant ipm ymo contempserut scm
dei nom qm negantes ipm coram facie
pilati dixerunt non hemus regem nisi
cesare sz aliqui sut qui nom dei cogsut
fidei confessione z filiali veneracoe sicut
veri xani et iudei qui spualit et non
carnalit sut iudei et apud tales nome
dei scm het qz pcos corde credit ore
confitet ope ueerat dicamus go qd gentiles
et pagani cognoscentes dm nali cogni
coe non potant orare et dice sctificet
nom tuum qz nom dei ppt idola contepsunt
Iudei uo et phisei cognoscentes dm legis
et pphetarum pnunciacom non potant orare
et dice sctificet qz tc nome ppt cesarem
coram pilato negauit sz solu sit orare pos
sut iusti et veri xani qz nom dei et unige
niti eius coram principib; et ptatibus
huius seculi libere noie confitent glificant
et uenerant et io signt dicit sctificetur
nom tuum et non dr notificet ul manifestet
Adqnta est di qd sic dicat vidi
clm esset dicend qd optemus et desideremus
deo ut sctificet nris oronib; imo petimus
g ut sctificacoe qna pcu in baptisma re
cepimus pseueremus ipe n deus in se sp
sanctus est cuius sctitas n augi pt nec mi
nui petimus qd i nos sctitate efficiat
et sit sctificando nos sctificat i nobis ipe
cu nos scos facit io di sci estote qz ego
scus sum cu igi sctitas baptismalis sit
i nobis a tota cnitate ita qd n bapti

satus n° sanctificatus pt esse aliquis solum in
nomine patris vel solum in nomine filii vel so
lum in nomine spiritus sancti / unde quod orare
debemus sanctificentur nomina vnum refeüdo hoc
ad nomina trium personarum omnium attendendum
est quod sicut augustinus in libro de trinitate quod pro toto res
pectus omnes effectus et omnes operaciones que
fit ad creaturam tota trinitas simul inse
parabiliter operatur ideo nostram sanctificacionem sicut nostram
creacionem et nostram gubernacionem tota trinitas in
inseparabiliter simul efficit unde sicut omnes tres
personas adoramus una adoracione propter vnam
maiestatem / quia licet abraham tres videret
tamen vnum adoravit non enim ut dicit augustinus post
de trinitate scriptum est duos deos tuos adorabis
sic sanctificacionem omnium trium personarum petimus
in nobis fieri vno sanctificacionis nomine quam
dicamus sanctificetur in tamen quia est vna bonitas
nec est vnum quod nomina trium personarum pluraliter
liter exprimantur in nostra baptismali sancti
ficacione quia non dicimus baptiso te in nomine patris
et filii et spiritus sancti sicut non mutatur forma bap
tismi sicut dicimus baptiso te in nomine patris
et filii et spiritus sancti quia virtus illa que efficit nostram /
sanctificacionem convenit nature divine et essencie id
tres persone conveniunt cuius divine nec non
oramus ut sanctificetur in nobis sicut medio nomine
baptismale sanctificacionem recepimus lectio iii.

Adveniat regnum tuum / posita prima
peticione secundo ut dicebatur salvator in
docet orare et petere sicut et multum convenienti
ordine / ut glossa dicit / nam per sanctificacionem in
filios dei adoptamur / quia per hoc quod nomen dei sancti
ficatur in nobis / nos sanctos efficiendo / dat nobis
potestatem filios dei fieri ut dicitur iohannis primo et quia si
est filius potest regnum et hereditatem eius debi
tam / ideo statim petita sanctificacione docet petere
regni et hereditatis possessionem dicens adveniat / *adveniat nobis veniat.*
in vita beata regnum tuum / quod non aliud dicit sicut augustinus comparamini
nisi regnum tuum nobis adeo promissum / et christi
sanguine acquisitum petere / adveniat et dari
nobis / ut tamen in seculo an finis premio christo
regnante tu ipso regnemus / et magna est grandis
audacia regnum dei postulare / et futurum iudi
cium non timere / quod ideo nisi ad puram consciam
pertinet / ut iohannes dicit / sed hic potest esse questio
dubitacio prima utrum orans convenienter
dicat adveniat iudicium tuum quia regnum

tuum / secunda utrum nunc christus regnet in mundo / tercia
utrum in fine seculi christus regnaturus sit super bo
nos et malos / quarta utrum ad veniente
christi regno omnia regna debeant evacuari
quinta utrum timendo iudicio christus sit super
bonos specialiter regnaturus / ad primam dicendum
quod christus non veniet universaliter regnaturus
nisi prius veniat universaliter iudicaturus et
quod prius dicit prius iudicare quam regnare et
orans non dicit adveniat iudicium tuum sicut
dicit adveniat regnum tuum / ad quod videtur augustinus
dicens quod iudicium dei est timendum et formidandum
eciam a iustis unde vnde super illo verbo prima petri v
si iustus vix salvabitur nisi quia iudicium dei tanta
esse constat quam nostra iusticia ad comparacionem divine iusticie
deducta iniusticia est / et iohannis dicit bene dor
mivi sive comedam sive quicquid faciam vox
illa sonat in auribus meis surgite mor
tui venite ad iudicium / sed regnum dei est
vehementer appetendum et desiderandum vnde
dicit augustinus ad probam exponens hoc dictum ad
veniat regnum tuum quod regnum dei veniet
sive velimus sive nolimus sed desiderium nostrum
per hanc peticionem excitamus ad illud regnum
ut nobis veniat atque in eo regnemus quia
igitur sicut augustinus que desideramus petimus nobis
dari potius non que formidamus ideo potius
oramus adveniat regnum tuum quam iudicium tuum / iohannes
tamen dicit quod hanc oracionem salvator apostolos
docuit in persona omnium iustorum et sanctorum
qui cum christo non iudicabuntur sed cum eo alios
qui iudicent iudicare vnde illud iudicium debebunt iudi
dicentes iudicare vnde illud tenebunt iudi
cantes pro tribus istis / ideo quod iudicium non
petunt eis advenire quia eis non debetur sed
regnum quod est eis promissum vnde illud venite
benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum est ab origine / ideo hoc
regnum eis advenire petunt quia est eis promissum
/ ad secundum est dicendum quod christus nunc in mundo
regnare dupliciter potest intelligi / primo quantum ad regni
nandi iurisdiccionem ita quod habeat ius reg
nandi et dominandi / secundo quantum ad subditorum
subieccionem primo non ista adinvicem separari quia
multi habent ius et dominium in aliquo regno
non tamen homines ut subditi subiciuntur et mul
ti usurpant multum ius vel dominium habent
in aliquo regno et tamen tirannidico modo sibi
homines subiciunt / dicitur ergo queratur an christus

nunc regnet in toto mundo dominio iuris-
dictionis planum est quod sic quia statim post re-
surrectionem commisso sibi plenius iudiciariam
potestatem consecutus est in celo et in terra iuxta
illud Matthei ultimo data est michi omnis potestas
in celo et in terra et Johannes dicit in Apocalipsi vidi
in femore eius scriptum rex regum et dominus do-
minantium Daniel etiam vii scribitur quod cum filio
hominis scilicet Christus in die ascensionis productus
est ad antiquum dierum id est ad patrem et dedit
ei potestatem honorem et regnum. Sed si queratur
an regnet nunc in toto mundo et in omnibus
hominibus qui sunt in mundo dominio subditio-
nis subiectionis planum est quod non quia multi
eius fidem non receperunt et multi preceptis
et consiliis eius non obtemperant ymo re-
sistunt et contradicunt et si non verbis saltem factis
et pluribus operibus. Unde dicit Apostolus ad Hebre-
os ii exponens illud Psalmi viii omnia subiecisti sub pedibus
eius quod videmus nunc non dum omnia
esse ei subiecta. Differtur enim ista subiectio
usque ad finale iudicium certis de causis impedimen-
tis primo ex diaboli impugnatione licet enim dyabolus
in passione Christi eiectus sit foras quantum ad
interiorem vexationem non tamen quantum ad exterio-
rem impugnationem ymo magis fideles sic
continue impugnavit sicut nunc impugnat
unde dicit Augustinus super illo verbo Johannis xii Nunc
princeps huius mundi eicietur foras quod eiectus
est foras dyabolus Christo nato et passo quo
ad interiorem vexationem et habitationem quia nunc
interius in cordibus hominum habitabat et eos
vexabat sed non est eiectus foras quo ad
exteriorem impugnationem secundum quem modum
dicit Johannes Adveniat regnum tuum pro regno to-
cius mundi oramus ut dyabolus in mundo regnare
desistat. Secundo ex peccati dominatione cum enim dicente
Apostolo non sit conventio lucis ad tenebras in qui-
bus dominatur peccatum quod est quedam tenebra
in eis lux gratie Christi regnare non potest. Ad
quod hortatur Apostolus ad Romanos vi cum dicebat
non regnet peccatum in vestro mortali corpore
ut obediatis concupiscentiis vestris eius
sed prohibete vos dominio et peccatum in nobis
non dominabitur et isto modo Johannes exponit
secundo istud verbum Adveniat regnum tuum dicens quod pe-
timus quod in unoquoque homine regnet deus
et non regnet peccatum in vestro mortali corpore

Tertio ex liberi arbitrii conditione quia enim
deus reliquit in manu consilii sui uti
potestate sua sic subicere se legittimo regi Christo
obediendo preceptis et mandatis eius
vel dyabolo tyranno recipiendo sugges-
tiones eius et quod istis duobus regibus
cui sit contrarium quia unus est tyrannus et
rex superbie alius non sit legittimus
rex et mansuetus nullus potest servire bene
in quibus regnat unus non regnat alius
iurisdictione ergo Christus regnat in toto mundo
sed subiectione non ut patet predicta et quamvis
Christus posset omnia ista impedimenta
tollere non facit sed patienter comportat usque
quo ad finale et universale iudicium. Ad-
huc etiam est dicendum quod temporibus moris quantum ad communes
occurrit in fine seculi manifestum est Christum
regnare super bonos et malos temporibus nostris non
est manifestum cum nunc regnare. Primo quia
tamen ad iudiciorum discussionem verorum namque e-
quod nunc anime a corpore separate statim recipiunt
suum iudicium essentiale quod dampnantur vel
salvantur sed particularia iudicia vel aliqua in
quibus mortui adhuc remanent in manere
vi hominum non recipiunt sed relinquuntur
illa discutienda et examinanda in iudicio
quod remanent enim homines in memoriis forma
tione quia aliqui cum vitate remanet bo-
ne vel male fame. Secundo operatione quia multi opera-
tione et doctrina aliorum puniuntur vel utilem nunc
consuluntur sicut cotidie consuluntur homines doc-
trina Pauli puniuntur doctrina Arrii. Tertio
corporum conditione quia multa corpora honorifice
sunt sepulta multorum non ante mortem salvan-
tur quod sepeliantur. Quarto temporalium affectione quia
aliqua in quibus mortui eorum vivunt af-
fectu plus durant aliqua minus omnia enim
ista quia circa tempus peraguntur post mortem de-
functorum non sunt aliena a iudicio post finali
quod licet secundum talia homo non mereatur vel de-
mereatur post mortem nunc tamen vel demerito quo
precessit dampnetur et punietur essentialiter accep-
tum premium vel penam de his recipiet
quantum ad premiorum consecutionem quia nunc
bene agentibus non redditur gloria et male o-
perantibus non statim redditur pena. Ymo
scribitur Ecclesiastes viii Quod sunt iusti et sti-
viri quibus proveniunt multa quasi opera egerint
impiorum et sunt impii et peccatores

qui secuti sunt quae in istorum facta haberent et
hoc non contingit quia ut eodem libro dicitur
non statim deus profert contra malos sententiam
sed quod quia tenetis facit malum expectat
penitentiam sed tunc velint nolint mali re
cipient penam et boni gloriam ita quod tunc
erit omnino manifestum Christum regnare per
largitionem premiorum quantum ad bonorum gloriam
et malorum pena quod nunc est occultum
Tertio est manifestum quantum ad mortis destructionem
tionem quia in regno Christi mors erit non potest cum
tamen quia in regno christi mors erit non potest cum
consistet mortem autem esse contraria Christus
autem qui tunc regnabit vita est. dicit ego
sum via veritas et vita igitur in suo regno
non erit mors vnde apostolus i. ad corinthios xv.
dicit novissima autem inimica destruetur
mors ¶ Quarto dicendum est quod adueniente
te Christi regno omnia alia regna in angelis
demonibus et hominibus cessabunt et non
cessabunt / cessabunt quidem ad exercitationem
commissorum officiorum quia angeli non plus
custodient homines nec agent custodiam
vel ministerium aliquod erga regna ciuitates
et prouincias nec ministrabunt aliquid insinua no
ua nec docebunt superiores inferiores sicut
nunc faciunt / nec demones amplius impug
nabunt homines iam potestate data eis nec
in hominibus remanebit aliqua prelatio vel
dominatio / quod unus nunc alium opprimat vel regat
aut quod vnus alium defendat vel protegat
ita quod aliquis possit imperare imperatore vel domino
vel prelato aliquo quia tunc clarius et euidentius
quod ipsi non habebunt talia officia nisi or
dinati vel nisi permissi a deo et omnibus
est manifestum / tunc solum Christum regnare
et soli sibi omnia esse in mente subiecta
in mente quantum ad malos et voluntate quantum ‖ vanum
tum ad bonos et manifestum est quod ipse per ‖ quem
seipsum regnet non mediantibus creaturis
iam enarrata omni potestate et prelatione
Sed quantum ad distinctionem naturalium bonorum et
quantum ad gradum spiritualium donorum regimina
et prelationes remanebunt quia aliqui in
angelis demonibus et hominibus erunt per
spicationis et intellectus et efficationis
nec sic minor sunt nam si natura ingentes in
tellectu facit naturaliter duos et deficie

tes facit naturaliter subitos tales gradus
et distinctio naturalium remanebit Christo secundum
etiam respectu donorum aliqui in angelis
et hominibus beatis habebunt maiorem gloriam et
maius premium sicut habuerunt maiorem gratiam
et gratiam vel gloriam et sunt maiores minori Et
quarta est dicendum quod terminato finali iudicio vel
vniuersali secundum Augustinum Christus regnabit spe
cialiter super bonos quantum ad ministerium Primo quo
tum ad illuminationis cognitionem quia non amplius
plus homo docebit vel illuminabit
alium de diuinis vel humanis rebus sed ipse
deus docebit et illuminabit immediate omnes quia
omnes erunt dociles deo et omnes directe
omnes cognoscent deum a minimo usque ad
summa cognoscent deum a minimo usque ad
maximum Secundo quantum ad repletionem donorum
quia nunc deus vnum replet vno dono et
alium alio sicut sapientia salomonem et forti
tudine sampsonem sed tunc quilibet beatus habebit
omnia dona et Christus per singula omnia do
na erit in singulis et omnia erit in omnibus
Tertio quantum ad affluentiam omnium bonorum / Nunc in
quantumcumque aliquis sunt habundantes diui
tiis non tamen remouent omnem indigentiam
et faciat omne desiderium ¶ Quarto quantum ad remo
tionem omnium malorum nunc nec sancti mixti sunt
malis a quibus multa patiuntur quia omnis vi
ta malorum detrimentum est bonorum sed tunc
erit vniuersalis separatio bonorum a malis Lectio v.

Fiat voluntas tua sicut in celo
et in terra // In ista parte ut supra dictum
batur / saluator docet formam petitionum
tia / et est ista secundum euangelium optima et pulcher
rima / quia doceat celeste regnum conse
quentes post quod dixit adueniat regnum
tuum / ad illud regnum perueniamus ipsam tan
tum in hiis sit tertia. fiat voluntas tua sicut
in celo et in terra / que petitio secundum Augustinum in libro
de sermone domini in monte intelligi potest ¶ Primo
ut per celum intelligantur sancti angeli / per terram
vero intelligantur sancti homines / et tunc est
sensus / sicut in angelis voluntas tua fit
ut te perfruantur nullo errore obnubila
te eorum sapientiam nulla miseria impediente
eorum beatitudine / ita fiat in sanctis tuis qui

fiat voluntas. id est da nobis gratiam ut tuam vo | Decima
luntatem faciamus. per gratiam enim fit vo
luntas dei in nobis et a nobis Et licet voluntas
beneplaciti ipsius dei semper fiat. iuxta illud ysa. 46
voluntas mea fiet. oramus tamen ut libertas
arbitrii nostri sortietur per gratiam sue voluntati
Vel oramus ut suis preceptis obediamus. quia qui
obedit preceptis dei facit voluntatem dei. quia
preceptum est voluntas dei signi. Sicut in celo etc.
id est sicut fit a beatis sic fiat ab hominibus

de terra sunt et de terra formati sunt / quantum
ad corpus / et est conueniens expositio ista
quantum ad ca / quia ut dicit Aug. in illo beatitudinis
regno uita beata perficitur in sanctis / sicut nunc
perfecta est in celestibus angelis / quia eius sicut
angeli dei in celis / et ideo saluator post illam
petitionem qua dicimus / adueniat regnum tuum
subiungit statim hanc quod fiat uoluntas dei
in terra sicut in celo / Secundo ut per celum intelligatur homo
iustus / per terram non intelligatur homo peccator / et
tunc est sensus fiat uoluntas tua sicut in celo et in terra. ut sicut
iusti et sancti faciunt uoluntatem dei obseruan
do precepta eius / sic faciant peccatores / quod tunc
tamen conuertantur et impleant dei mandata que implen
do faciunt mandata dei sicut ipse saluator di
cebat / meus cibus est ut faciam uoluntatem
patris mei qui in celis est / Tertio ut per celum
intelligatur anima uel spiritus in homine secundum quem delectamur
in lege dei / et uellemus ei libenter seruire / per terram
uero intelligatur nostrum corpus / Quartum est ut sicut
fit uoluntas tua in celo / id est in spiritu nostro / secundum
quod delectamur in lege dei / ita corruptibile hoc corpus
induat incorruptionem / et mortale inmor
talitatem et sine aliqua resistentia obediat
anime / ut per omnia fiat uoluntas sic sit perfecta
Quinto ut per celum intelligatur christus sponsus /
et per terram intelligatur sponsa anima / et mihi quia
sicut terra fecundatur celo / sic ecclesia fecundatur christo
/ et tunc est sensus / quod sic fiat uoluntas dei in
terra id est in tota ecclesia / sicut fit in celo id est christo
qui dicebat / non veni facere uoluntatem meam
sed uoluntatem eius qui misit me / et orando
dicebat non mea sed tua uoluntas fiat / Sed
hic possunt esse quedam dubitationes / Primo utrum de istis
quinque expositionibus Aug. sit melior alia / Secundo
utrum conuenienter orans dicat fiat uolun
tas tua / quam fiat uo. tu. / Tertia utrum orans
conuenientius dicat fiat uo. tu. in nobis quam
in celo et in terra / Quarta utrum ex precepto te
neamur uelle quod deus uult / Quinta utrum
teneamur uelle sicut ipse uult et modo quo ipse uult
Ad primam est dicendum quod deus secundum Aug. in qui[n]que uult
de homine / primo beatitudinis consecutionem
quia ad hoc sine deus fecit hominem ut
beatitudinem consequatur unde dicit Aug. super
illo verbo / numquid vane constituisti omnes filios
hominum quod in uanum filios constituunt nisi
propter hoc ut resistentiam ... et beatificarentur
Ista autem beatitudo in istis angelis iam est
perfecta / in hominibus uero est perficienda ideo
orantes secundum primum modum constituendi expo
nendi quod sicut uoluntas dei iam perfecta
est in angelis in celo / ita perficiatur in ter
ra et in hominibus / Secundo uult deus de homine
preceptorum quibus ad beatitudinem perueniatur
obseruationem quia dicente saluatore si
uis ad uitam ingredi oportet te mandata
obseruare que licet impleant et obser
uent perfecti homines peccatores tamen
non obseruant sed possunt ipsa obseruare si
conuertantur ad gratiam dei / et hoc orantes per secundum
modum exponendi ut sicut uoluntas dei
fit in celo id est in iustis in obseruatione manda
torum sic fiat in terra id est in peccatoribus per conuersionem
eorum / Tertio uult deus de homine primi eius
status restitutionem / Fecit enim deus primo hominem
in statu tali ut nulla resistentia esset car
nis ad animam ita quod non poterat in anima
aliquid insurgere contra deum uel in corpore contra
animam sed post modum in pena peccati pugna et
resistentia sentit homo in se quia caro con
cupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus car
nem quam pugnam homo in presenti uita vincere
non potest sed in futura uita restituetur ad primum
statum cum sicut istud corpus animale resurget
spirituale ut perfecte tunc subiciatur anime in illo magna
gloria quam similiter in primo statu et istud orantes
per tertium modum exponendi ut fiat uoluntas
dei sicut in celo id est in spiritu nostro qui condelec
tatur legi dei / ut fiat in terra id est in corpore
nostro quod nullam resistentiam habeat ad ipsum
quod ut dictum est fiet in futura uita perfecte
quamuis utcumque in bonis viris possit inchoari
Quarto uult deus de homine capitis quod christus
cum membris perfectam coplationem nam caput
omnium hominum ymo etiam angelorum est christus quam
licet sit coniunctus suis membris in presenti per gratiam
per gloriam coniungetur in futuro et hoc orantes per quartum
modum exponendi ut sicut fit uoluntas in
celo id est in christo capite nostro sic fiat in terra id est
in tota ecclesia ita quod sicut nunc fecundatur anima
per gratiam ita perfruatur eius gloria quod tunc
fiet cum copulabit sibi gloriosam ecclesiam
non habentem maculam neque rugam cum glo

quatur que istar oppoitom sit melior
pz q q̄tu adute ctne consecutom p̄
est melior q̄tu uo ad p̄ceptor qui
aduta p̄uenit obsuatom meliore fa
q̄tu aut ad status restitutom melior
tua fz q̄tu ad caput et mebror copla
tom p̄fcta melior est x̄ ¶ Adhuc est di
q cris hanc dubitatom solut sup hui
loci dicens signt non esse dictu fa
as volutate ul faciam⁹ volutate t ne
dei volutat impletio ul boni op̄is ex
ecutio seu regni cel consecutio ut dei vide
at ce tm ul homis tm Si n diu̇sset
facias volutate tua videtur ee totu
dei q bonu faciam⁹ ul celeste regnu
consequim Si uo dixiss faciam⁹ volu
tatem tua videtur totu esse libi arbitri
et utruqz esset falsum q licz ea ait nos
non cooperantib nob iniciam tn iustifica
com et saluatom non opat nisi nobis
volentib et consentietib adipim Vn dic
Aug⁹ sup Jo Qui fecit te si te non iusti
ficabit te si te est g ffus ubi fiat vo
lutas tua in tra sic iam sta in celo p
gram tua aduncto tn ino libo arbitrio
q viui istor inadult non sufficit ad
salute consequndam et intoiam atom
q̄tuendam ppt q sup illo ubo Tren vlto
Conuerte nos dne ad te p gram et conuertem
q̄tu innobis in̄e volutat arbitrio
Aug⁹ tn mli dicit dm dc Ideo dtn e volu
tas tua fiat et non facias volutate
tua q no facim⁹ in̄e ordinib quod de
uelit n faciam⁹ ipm nelle cu eius uel
le sit immutable sic eius substancia sed
fiat volutas tua que nullis sit q faciut
quod deus vlt et scdm volutate eius
Cris ¶ Adhuc etiam z dr q sr saluator nr hanc
orom p toto orbe terrar tuult nim iunc
fiel io no dixit fiat volu tua ime ul
in illo aut inobis fidelib solu fz ubiqz
terrar ut soluatur error et plate vitas
compellat malicia et veritat virtus et sic
iam non differat celu a tra vlt cris q
istam orom x⁹ iussit fieri p fidelib et i
infidelib io non dixit fiat volutas tu

solu i nobis infidelib fz in celo et in tra
ac si dr fiat p gram tua ut infideles
qui nomine tuo incipiant conuertant ad
fidem et faciat volutate sicut fit in celo
et in piis fidelib ita ut iam differat ce
lu a tra et in hoc scdm Aug⁹ destruit error
pelagianor dicencium p solu liberu ar
bitriu nos posse consequi fidem et alia
dona spualia q̄tu ad eor inicium licet
q̄tu ad p̄fectum esse indigem⁹ adiutorio
et gra xpi si ita essz necessariu orare
p fidelibus ut fidem tu̇e incipiant eo
quo p se et libo arbito inicium fidei tu̇e
possent ¶ Adhuc tam est dm q Aug⁹ in
quibusd locis diusimode uide loq de ista
dubitacōe nam sup illo ps Non adhe
sit in cor p̄uu dicit q cor p̄uu et dis
tortu est illud quod deus no vlt Sed Aug⁹
sup illo ubo Jo v. Si deus noluit ibi⁹
adsuet q faciem⁹ dr q ome uelle inin
subuelle diuio debem⁹ subpone Contrariu
istius vr dic ide Aug⁹ in Enchiridion
C xvi cao ubi ait q bona volutate
pt homo uelle aliqd quod de⁹ no vlt Sic
bonus filius bona volutate vlt prem
sui viue quod deus volutate mori
vlt Dicendu est g q scdm Damasc li
cao dupx volutas est i nobis vna
gnalis que fertur nali motu nulla que
sit r̄ne consuatiua et nalit amare di
ligit que sit sue r̄ne pductiua ul co
suatiua ul pmotiua inimica et nali
motu et nali amore fugit et non diligit
contraria et q actor r̄ne non facit contr
nam tali bona nali volutate pt ho
uelle quod deus vlt sua bona volunte
non vlt sic dcm est p Aug⁹ q bona
volutate bonus filius vellet prez sum
viue que deus bona volutate uellet
mori n demict bonus filius voledo
tali volutate aliud q deus vlt q
nalib deus non metur n demict Alia
volutas est i nobis delibatiua q vlt
bonu apphensum p̄dicem inordine
ad finem considerant medius debit

et circumstancijs que voluntas est opposito
rum et corporum que non sunt in nostra potestate
et que in nostra potestate sunt et est voluntas eorum
que possumus velle et nolle secundum quod merea
mur et demereamur et tali voluntate de
liberativa et electiva si alicui esset notum
quod deus vellet aliquid tenetur illud velle quia
ex quo illud vellet quod sibi esset notum
deum velle deliberaret resistere deo et facere
contra deum et contra voluntatem suam et deliba
ret se aute ad ei voluntate in qua for
maliter consistit omne peccatum vult tali vo
luntate si alicui esset notum quod deus vellet
eius patrem mori tenetur velle et quamvis
non tenetur gaudere tenetur tamen non tristari
nisi tristicia naturali de quo dictum est supra
sed si alicui esset notum quod deus vellet eum
dampnare tenetur illud velle dicendum est quod im
possibile est deum velle dampnacionem alicuius esse
notam sibi et si aliquis diceret sibi esse re
velatum potius deberet credere diaboli illusi
onem quam dei revelacionem et magis at
magis homo operibus debet insistere credo
dato quod notum sibi esset deum eum velle dampnare
cum deus iustus sit et non dampnet ali
quem ad eternam penam nisi culpa precedente et
culpam ipsam que est divina offensa vo
luntate electiva nunquam homo debet velle
quia deus culpa non vult nisi voluntate
permissiva sed an ipsam penam debet
homo velle si sciret deum velle volun
tate non tenetur istud velle quia secundum Augustinum
quamvis naturaliter vult esse beatus et naturaliter refug
iam sed voluntate electiva puto quod si
notum esset homini deum velle malum pene
sibi inesse tenetur illud velle quia in tali ma
lo pene suo particulari relucet forte homini
universi et boni quod quod voluntate ele
ctiva proponendum particulari bono Cogni
tum est dictum quod voluntas nostra saltem post
peccatum est infirma et languida est obliqua
et est ob deformis et turpis et ideo
conformando se voluntati divine effi
citur iusta et recta sana et fortis

reformata et pulcra unde dicit Augustinus quod
magna miseria est hominis velle esse sine
eo quod non potest esse Secundum dicitur quod modus
diligendi nostri et dei quamvis sit per deceptionem
tem in volendo et conrectitudine in modo
volendi ut si deus michi vult dare eciam
et ego volo idem est volitum tamen deus
vult michi dare propter gloriam suam ideo si ego vo
lo propter maiorem gloriam correctus est in mo
do volendi quamvis habent infirmitate multis
ut si deus vult me ire ad ecclesiam et
ego volo et ipse vult propter gloriam suam
et ego quamvis ut non habeam infirmita
tem tamen non habet correctitatem ut si deus
vult me excellentia subvenire patri meo et
ego similiter volo subvenire non tamen
facio ex caritate sed ex quadam naturali pi
etate et carnalitate Nunc ergo dato quod
nolim sicut vult deus tamen nolo contra
modum volendi dei secundum Gregorium multi di
ligunt alios propter affectum cognacionis
et carnis cum tamen dilectionem sacra eloquia
non contradicant tenetur ergo homo semper
velle sicut deus vult ex caritate actuali
et habituali quod pro tanto dicitur quia cum
homo peccat venialiter vult sicut deus vult
excellentia habituali quamvis non actuali
vel saltem non tenetur velle modo contrario
quia eo ipso quod vellet modo contrario vellet
contra caritatem et dei mandata et pec
caret mortaliter et cetera Leccio vi

Panem nostrum cottidianum da nobis
hodie. Inprimis ista salvator noster
docet formam quartam peticionis Et eius
evidencia est sciendum secundum Augustinum in En
chiridion capitulo cxv quod illa que pe
tuntur in primis tribus peticionibus eter
na sunt et spiritualia nam dei nomen
in nobis sanctificari eius regnum nobis adve
nire et ipsius voluntatem nobis fieri
sicut in angelis aliquo modo in vita ista possunt
in nobis inchoari sed perfecte possidebun
tur in vita futura Alia vero que con
sequenter petuntur in aliis minor peti

In hebraico habetur · sagella · quod nos dicimus quottidianum · i· quottidie necessarium ·
In Greco habetur · epyusion · i· supersubstantialem ·

Capitulum

temporibus temporalia sunt / que tamen propter eterna con-
sequenda sunt necessaria / nam panem nostrum
nobis dari / debita nostra nobis dimitti /
in temptaciones non induci / et a malo
liberari / nullus dubitat secundum Augustinum solum
ad presentis vite indigenciam pertinere. Unum
minime propter quod salvator dixerat fiat vo-
luntas tua sicut in celo et in terra / quia sicut Eusebius hominibus
loquebatur in terra carne induti et non
potentibus eandem possibilitatem cum an-
gelis habere / condescendit infirmitati hu-
mane que necessario indiget cibo et potu dicens
(de) panem nostrum supersubstantialem id est sustentatem
humanam nam / vel cottidianum ut ponit
Lucas / solum non pro pane / non pro pecunia / vel las-
civia iussit orationem fieri / non hec sufficiunt dicit
Eusebius secundum apponit / da nobis hodie ut non
conteramus nosmetipsos sollicitudine
supervenientis diei. Panem quo corporale
in quo omnia necessaria vite intelliguntur secundum Eusebium
~~[illegible]~~ / Secundo Origenes expanditur in libro de
oratione / panis noster Christus est / qui dicit
Ego sum panis vivus qui de celo descendi / quem non communem
sed nostrum id est omnium fidelium et iustorum / quem panem
cottidie postulare debemus / ut certe
ne nos qui eukaristie sacramentum cottidie
accipimus / incidente aliquo graviori delic-
to a celesti pane prohibeamur / a Christi cor-
pore separemur. Tercio secundum Augustinum in libro de sermone domini
panem quem cottidie petimus nobis dari
spiritualem panem intelligere debemus
ut sacram scripturam et mandata divina que
cottidie oportet meditari. Quarto de quo pane Christus
dicit / operamini cibum qui non perit / sed perma-
net in vitam eternam. Sed hic possunt esse quinque
dubitaciones. Prima utrum licitum sit omni die
petere panem corporalem. Secunda utrum licitum
sit omni die petere panem sacramentalem.
Tercia utrum licitum sit omni die petere panem
spiritualem. Quarta utrum licitum sit petere
pecuniam. Quinta utrum solus qui sit in
propria conveniat hanc orationem facere. Ad
primam est dicendum quod in magnificare vel petendo
temporalium quinque modis potest esse peccatum. Primo
quantum ad immoderatum desiderium multi
namque immoderate desiderant vesti-

menta vel cibaria ultra condicionem persone
vel status proprii vel nimis delicata vel
nimis preciosa et diversa vel nimis inexqui-
sita vel indecencia et huiusmodi defectum vel
istud immoderatum desiderium removet
salvator per hoc quod dicit panem nostrum ut
nomine panis solum necessaria victu et ve-
stitu intelligantur ut dicit Augustinus ad Proba-
m. quod dicit Apostolus ad Thimotheum · habentes
alimenta et quibus tegamur hiis contenti
simus Et significat nomine panis necessaria vite
hominis intelligantur quia inicium vite hominis
panis et aqua Ecclesiastici. Secundo potest esse peccatum quantum
ad inordinatum dominium / multi enim alios
molestant et fraudant aliorum iura et ra-
piunt aliena ut bona sint eis temporalibus
sicut tyranni predones et usurarii et alii
possidentes non sua et huiusmodi defectum
removet cum ait nostrum / Unde secundum ~~Eusebium~~
duo genera hominum panem suum non manducant
sed alienum Primo illi qui de laboribus suis
indigentibus non porrigunt cum ipsi adeo re-
ceperunt non solum propter se sed aliis dispensandum
Secundo illi qui cum peccato panem suum acquirunt
suum non manducant sed alienum ~~Tercio~~ potest
esse peccatum quantum ad inordinatum
consumendum / multi enim inordinate et superflue
sumunt alimenta non sine infirmitate anime
et corporis quia in intemperancia est infirmitas
et aviditas appetitus usque ad colera vel
febres incurrunt frequenter enim tales sunt
podagri et guttosi et huiusmodi defectum removet
cum dicit cottidianum Quinto non ut dicit expositor
tantum comedis vel expendis una die quantum
pluribus diebus sufficere posset iam non cottidianum
manducas panem. Quarto quantum ad ingratitudi-
nem multi enim ingrati sunt bonorum tempora-
lium que recipiunt cum tamen ipse deus sit qui dat
escam omni carni et huiusmodi defectum removet
cum dicit nobis ut scilicet ante recognoscamus
hec enim causa Salomon non petiit di-
vitiarum habundanciam ne ingratus cogeretur
negare nomen dei sui Quinto quantum
ad sollicitudinis dispendium magnum

(margin:) de
(margin:) per supersubstantialem id est spiritualem
(margin:) id est dari nobis petimus

em de rnentu homo incurrit e omnina so
liatudine et supflua cura reru tpaliu
q solu peton dedit soliatudine et cu
ram supflua, prudentia naq tpaliu
liatu est hic s supflua curam ro ret h
huc destin remoz cu ait hodie Non n
ut cris d debemy nosipos ocupare et
contere et coitbare solicitudine sup
uenietis diei s solu p hodierno die
soliatudo e hnda, remot q est qnq
desubus puta inordinato desidio in
iusto domino et inordinato domino
ingtitudinis nito, et solicitudie dis
pendio est liatu qua dum sumy inprim
uita pane corpalem pcurare ul petere
¶ Ad scdam est di q Aug mli de sr oe
dm hac dubitacom moz di q multi
sut qui panc sacmetale cottidianum
non recipiut qm indicandi no sut uel
bn ul male agant q non solu laici q
solu semel in ano pane hunc sume te
nent vn etia sacdotes et clici cotti
comone dm recipictes non laudat
i vitupant ut pz p eundem Aug de
consecratone distic. L. Si q porone
hanc qua xps docuit nos petimy pa
ne sacmetlem, ul optebit cottidie hunc
pane q cottidie petimy ipm nob dari
ul si semel in ano ul bis recipimy, sed
ul bis debemy hac orom dice qnum
utraq inde ñ incovenienes Ad h igit
idem Aug rudz dupr, pimo ut. li
cottidie ul hodie intelligat q dm et
veru est q q dm sumy in hac pnti vi
ta hunc pane indigemy recipe omi t
q dm viuimy no oim die, Sedo rudz
q li sacmetali sub illis spebz no tene
am cottidie ul omi die hunc panem
sume spualr tn omi die debemy pete
et omi die debemy sume est aut pa
ne hunc spualr recipe .i. ipi xpo in
corpari p fidem et caritate vn dicit
idem Aug et hetur de cosecrtoe distic
tone L ut q pmis dente et uetre

et
crede et manducasti, crede igit in ipm
fide informata caritate est ipm spualr
manducare quod cottidie et omi die fa
ciendu est et petendu ¶ Ad tcia est
dicey q scdm Aug omi die indigey
pane spiritualem pete q sine isto pane
i uita spuali cosumai non possumy
efficit aut i nobis iste panis ut vbu
dei, et contemplato sac sepitue in or
pmo sublenat nos ab omi errore va
riu huana et sic hnac mlte errorib
plene st q semp sunt diminute ve
tates a filiis hom, s vba dei ab om
errori cotagine sut remota, sedo sanat
nos ab omi langwore q misit vbu sim
et sanauit eos, non n vba neq ma
la ma s vbo qui sanat vniusa sanat
nos ut dr Sapie xvi, tercio fortifi
cat nos in omi ingore q in fortitue
istius panis optet nos ire ad motem
qui xpus est panis .n. huac sapiencie
et eloquencie potius homines debilitat
q fortificet ad uita etna consequendam
¶ Quarto sacat nos omi sapore q ht ise
ome delectamentu et omem saporem sua
uitatis q gustando petrus lo dixit
due ad q ibimy vba uite etne hes ¶ Ad
quartum est di q s Aug mli dedisti
plura vana pecuia appetere notata est
q antiq totu quod hebat in p colbus
hebant vn s Aug ibidem totu hds
meta possident sine insuis sine iags
ul maialib et vniusar oma tpalia
quor homines dm sut pecua notat
et istius rom assignat phus p politi
d. q cu sint multes ciuitates s. domy ma
tim pruncie et regna si no esset insi ciui
tas domy ma pcst p familias non
fuisset nccia fabricato pecunie et inue
cio denarior q mulus pe pendit ul
emit alicq sibi pi ppt quod in pruci
gius huam sola pma domy ciuitate
conite pecuia nccia non erat s post
modu incipiente mltiplical huam

et instituit aliis civitatibus mercatores ci
vitatum provinciarum et regnorum cum aliquid
possit invenire apud unam familiam
quod non invenitur apud aliam et in una
civitate vel provincia vel regno / quod non
invenitur in alio propter alium aspectum siderum
vel dispositionem terre ut homines inter
talibus possent sibi invicem subvenire
et concitatores debitas rebus adinvice
facere per emptionem et venditionem necessarium fuit
pecuniam fabricare et denarios / quia denarius
sicut dicit philosophus est quidam fideiussor hominis quia
de omnibus rebus fideiubet pro homine et
per eum homo potest omnia invenire quamvis
longe sit placet. Dicit quod secundum Augustinum nomine
panis intelliguntur omnia necessaria vite sit no
mine petitione intelliguntur omnia temporalia quibus
diu sumus / cum ergo liceat in oratione petere
pecuniam / quo licet petere omnia temporalia
Quia planum est quod temporalia bona non debemus
petere propter se ut in eis spem nostram po
namus sed ut per ipsa tamquam per quedam orga
na et instrumenta quibus hic sit quibus in
digemus ad beatitudinem perveniamus et
isto modo licitum est in oratione petitionem
petere nam secundum Augustinum ad probam hoc licet orare
quod licet desiderare. Sed si quis oret ut
dicit quod deus det sibi divitias multas vel
quantitates dedit tali persone et quod det sibi
honores seculi et potestatem non ut possit
sibi et proximo / non licet talia in oratione
postulare vel petere quia non licet ista modo
concupiscere vel potestates in oratione divitia
continere. Sed si quis petit talia ut per
ea perveniat ad vitam eternam et quod eis
uti possit ad profectum proximorum et aug
mentum spiritualium bonorum licet petere quia
secundum hunc modum licet concupiscere et co
tinue indirecta oratione et nomine panis
intelliguntur secundum ~~Augustinum~~. Ad quintum est
dicendum quod pro tanto hoc dubia videtur quia
que petuntur in primis petitionibus

petitionibus puta nomen dei adveniat dei vo
luntate impleri sancti qui sunt in patria iam
perfecte adepti sunt. Alia vero que in istis
sequentibus petitionibus sancti petunt in patria non
sunt per eos. Ergo non est verum quod sancti
hanc orationem dicunt vel pro nobis quia orationes
pro aliis fiunt quibus orant / cum oratio pro
caritate facta sit meritoria et satisfactoria sed
planum est quod sancti qui sunt in patria non
sunt in statu merendi. Est dicendum quod sancti
qui sunt in patria possunt hanc orationem dum
talem dum predicte prior vivas orationes deo
offerendo non sibi aliquid ignotum manifestando
sed ordine divine sapientie implendo quo i
feriora per superiora vult in se ipsum reduci
unde dicitur Tobie xii. Quando orabas cum
lacrimis obtuli orationem tuam domino et credendum
est Thobia orationem dimittam cum lacrimis fe
cisse sepe quia hic tenentur omnibus sanctis facere
quod bona spiritualia et temporalia que petuntur
in hac oratione nobis impetrando / quamvis vero sancti
qui sunt in patria non sint in statu merendi
nobis tamen eis quia iam sunt in termino sunt tamen
in statu impetrandi nobis bona que pe
tunt per orationem dum tamen propter illa opera meritoria
que fecerunt dum adhuc viverent sic
patres senes orantes et peteret quis pro fi
lio vel nepote precibus eius rex exaudit
propter opera grata que sibi fecit tempore iuve
tutis et valitudinis sue unde legimus secundo
~~Regum~~ ~~xvii~~ quod David rex exaudivit
preces Berzelay petentis pro aliis dicens
precibus tue quicquid a me impetrabis et hoc
eadem petenti quia dum David in campestribus prebuit sibi
et suis alimenta ut ibi dicitur. lxxx vii

Et dimitte nobis debita nostra sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris
Sic super dicebatur salvator hic docet
formam petitionis quarta. Ad cuius intellectum
est sciendum / quod secundum Augustinum in quadam
epistola ad Innocentium papam / Pelagium eretici
sicut erant gratie Christi inimici / et suis scriptis
et suis disputationibus conarentur asserere

Sm

hominem in hac vita cogint dei preceptis
adiuncta pstom ni (inspice) sine adiutorio gre sal
uatoris psolu arbitrium volutatis posse p
uenire ut ei non sit iam nccm dice. Di
mitte nobis de. no. et sic hanc diuinaz
orom nos auferebant cu hoste dicent
homi iam non esse nccium qui qs dicat
cuiuis sancto viro devolutate scienti vel
facienti non ee nccium ut fuisse pt in
cu stoz ictu erit n pt orato placere
illi que laudat ut idem Aug d iustitie
tcii libri de baptismo puulorum. Omnis ergo
indigemus orare et dice dimitte n. d. n.
que debita pr nr celest nobis dimittit
non primi liberu arbitriu qr non est
volentis neqz currentis sz pauxiliu gre
sue qr totu est mie dei vnde est q initiu
gre qua nobis debita dimittuntur a nobis
sic Aug manifestat in primo libri de correp
tione et gra dicens q desidare auxiliu
gre initiu gre e. de quo scriptu e et dixi
nunc cepi hec mutatio dext excelsi. Igitur
debemus primu libero arbitrio desida
re orare ac petere auxiliu gre dei q n.
nob. debi. nos. dimittat et ipse ex sua vo
luntate sola nob gram debita nra remit
tentem prestat ita dutopat q nos si
militer debita dimittamus debitoribus no
stris. Sup quo ubo dicit Ciprianus in lio
de orone q dei filius qui docuit nos o
rare prnam nram pmisit sz plane
addidit legem certa conditione nos costrin
gens ut sic nobis debitu dimitti postu
lemus s q et ipi debitoribus nris dimitta
mus. Circa hoc pnt esse sex dubitacois. Primo utrum
xpus indiguerit dice dimitte no. d. n.
Scdo utrum indiguerit dice bta virgo. Tercio
utrum semp ista peticio impetrent implea
locutione ut non dicta utrum dicens solu de
bita nra absolucom consequatur. Quarto utrum
non intendens dimitte suis debitoribus
dicat hanc orom dicens. Quinto utrum pcca oia
sunt debita que nos dei debitores con
stituat. Ad primu est dicendu q xpm indiguisse

dicere dimitte no. de. no. dupl pt intelli
gi primo in psona suorum membrorum et sic
indiguit qr cu ipse sit caput omni fidelium
et caput et membra vnu sint oz q sint
pcta et delicta suorum membrorum sic dr ce
debita suorum membrorum sua sunt. Vnde dicit
Aug super i ubo. Deus deus meus respice
in me qre me dere. lo. asa m. v. d. m. et
sup illo ppiciabis p. m. multu est enim q
ista est vox xpi in psona veteris hominis
et in psona suorum membrorum quorum pcta
sua dicit esse. Scdo in psona sua eu indi
guisse dice dimitte no. d. n. et sic planum
est q ipse non indiguit sz homines omnes
indigent pt ipm. Vnde dicit Aug in
libro de pfectione iustitie hominis conuicti
fuissent esse in hac vita aliquem hominem
vel aliquos homines putat excepto vno
mediatore dei et hominum quibus non fuit
necessaria remissio pctorum conviuit esse diuine
scripture que dicit primu hominem pctm
intrauit in mundu et per pctm mors q si
dicatur hoc esse intelligendu de pcto originali
cuius absolucom homo consequitur in bap
tismo. Subdit Aug q qui sibi dic post
accepta remissionem pctorum in baptismo
quemqz hominem iuste vixisse in hac car
ne vel viue et nullu habere omnino pctm
contradicit aplo Johi dicenti. Si dixerimus
q pctm no habemus nosipos decipimus
non ait si dixerimus q pctm no habemus
sz no habemus. Quod si adhuc dicat dictum
apli intelligendu est de illa concupia
et pnitate peti que inmebris nris
et q semp concupiscat adversus spm. sic
qua in illius sunt n cit pt xpm que
concupia si ei consenti no est pctm
soluit Aug dicendo q dicti con
pia membrorum intelligitur verbum Johis
q dicit de vbo hic posito in dicta
orone dimitte nobis debita nra quod
verbu ut ait ni fallor non oz ee ops
dicere si iniquia vel in lapsu lingue

vel obstando cogitacione eiusdem pec-
cati desiderijs aliquantulum consentire q
et post inde dicit Aug. non omnem
consensum in peccato mortali qui paliquan-
tulum consensum intelligit peccatum ve-
niale in persona quoque sua post non indigu-
it dicere dimitte nobis d. n. sed in persona
suorum membrorum ¶ Ad hoc est dicendum quod omnes
sancti clamant virginem mariam sanctissima fu-
isse sine omni peccato mortali et veniali ab
originali vero dato quod ipsam contraxerit et
multi dicunt purgata tamen fuit ab ipso an-
tequam nata esset dicit Alselmus in de concepcione
virginali quod decens fuit virginem mariam
illa puritate nitere qua sub deo maior
nequit intelligi et Aug. in libro de
natura et gratia dicit quod depeccatis agitur de virgine
maria propter honorem domini nullam prorsus
habere volo questionem quia plus ei gratie col-
latum est ad vincendum ex omni parte pec-
catum quod concipere ac parere meruit q
quam constat nullum habuisse peccatum ¶ Cum
igitur hic fiat questio de predictis peccatis
quomodo dicitur dimitte nobis debita nostra
dico cum Aug. tum ipsa pro se non indi-
gebat dicere ex quo fuit sine omni peccato
sed quando beata virgo orabat nunquam dice-
bat hanc oracionem dominicam in qua necesse habebat
dicere dimitte nobis deb. n. puto quod beata
virgo sepius et frequenter hanc oracionem
dicebat quam aliquis sanctorum dicat ¶ Primo
propter gratiarum accionem quia quod sic fuit inde-
et sancta nulla vero debitum haberet quod indi-
geret sibi dimitti adeo consecrata fuit
et quia ipsa humilis et grata fuit in gratiarum
accionem et humilitatis sue insinuacionem
pie credendum est hanc oracionem frequen-
ter dixisse ¶ Secundo propter aliorum absolucionem
dicitur enim ista oracio in plurali et in persona
totius ecclesie et omnium fidelium et quia ipsa
precipuum membrum ecclesie tota plena gratia
et virtute et caritate erga deum et pro-
ximum ideo quamvis non indigeret dicere
pro se dicebat tamen pro alijs membris
et fidelibus ecclesie quibus erat necessaria
¶ Tercio propter sui filij devocionem recordabatur
enim beata virgo quod ubi inchoat oracionem
posita fuit ita filij sui ideo beata virgo
libenter meditabatur et ipsa frequenter
revoluebat in ore et in corde suo q
de ipsa dicebat ewangelista quod conservabat
omnia verba hec conferens in corde ¶ Ad
eciam est dicendum quod secundum Aug. ut in
petente ista impleant tria sunt necessaria
¶ Primo timor divine iusticie ut semper ho-
minat in timore de suis operibus in iustis
non confidens sed humiliter divinam auxilium
imploret et dicat miserere mei deus
quoniam infirmus sum et hunc timorem et hanc
humilitatem docet salvator unde patet
quod quelibet homines continue sunt docti
dicere dimitte nobis d. n. unde per allegoriam
quam dicebat hominem sine misericordia omnia
peccata posse in tale nobis oracionem dominicam
auferebat quia non indigemus dicere dimitte
no. de. no. secundum Aug. ¶ Secundum est spes
indulgencie multi enim desperantes se
ipsos tradiderunt in desidia cordis cor-
poris ut apostatus et tales non habent dicere dimitte
no. de. no. quia frustra petunt eis dimitti
quia credunt desperantes nullo modo esse eis
dimittenda dixerunt hominem ¶ Hec
tamen quod si post baptismum homo peccabat
numquam consequebatur veniam et si hoc
esset verum non haberemus necesse dicere post
baptismum dimitte n. d. n. ex quo peccata
et debita nostra nobis dimitti possent
¶ Tercium est contricio displicencie quia oportet

q debita et pctã que homo petit sibi di
mitti cordis contrõe sibi displiceat et
decens habeat contrõem cũ pposito cofite
di q̃ hom̃ h̃enti sic contrõem et ppoi
tũ confitendi statim remittit̃ pctm̃ iux
illud ps̃ dixi confitebor aduersũ me iniu
m. d. et tu re. in. pcti mei. vñ nõ solũ
ore s̃ etiam contrõne h̃endũ est ppo
situ confitendi. dz dicẽ dimitte nob̃ de
no. et tũc h̃ns trib̃ concurrentib̃ vz q̃
sit timor iusti̇e. spes indulgen̄e et con
trõ discipline pcto q̃ semp impetrare
ista implet̃ petico. Ad qrta est dicen̄
q̃ eciã solũt h̃anc dubitacõem sup hũc
locũ d. q̃ si quis dicat petere pte istĩ
orõnis pcta dimitte nob̃ deĩ n. et non
dicet sequẽte pte q̃ non inted̃t dimitte
suis debitoib̃ absolucõem non consequẽ
q̃ intendet xp̃m decipe. crederet n. q̃
xp̃us esset oblitus pt̃is sequẽt et soli
h̃re memoria ptem precedente ppea q̃
sic ipe intendet decipe sic ipe decipe̊̃
s̃ dato q̃ dicat totã et non ppõnet di
mitte suis debitoib̃ dic̃ ~~eciã~~ q̃ tlis me
tite et ideo talis Indulgencia nõ meret̃
consequi q̃ eo q̃ nõ finaret iniuria ad
usus proxim̄ a quo lesus est. dic̃ ipe orã
do mentit̃ q̃ dic̃ remitto et non remit
tit. sic dco petit indulgẽcia et sibi non
indulget̃. Ad qnta est dicen̄ q̃ eciã sup
hũc passũ solued̃ qonem istã dic̃ q̃ multi
stulti nolentes suis debitoib̃ dimitte
fugiunt h̃anc orõem et nolunt dicẽ eam
s̃ fingunt sibi orõem alia quos ~~eciã~~ dic̃
esse magna rep̃hensiõe dignos ppt
tria. pmo q̃ qui non sic orat ut xp̃us
docuit non est x̃ discipulus. sc̃o q̃ n. pr
libent̃ exaudit oracõem quã filius non
dictauit. cognoscat n. pr ut ait sũ filii
sensus et u̇ba n. suscipit que usurpacõ
huana excogitauit s̃ sapia x̃ cõposu
it. tercio q̃ nõ dicat hic in psona sua
s̃ in psona ecclie. vñ licet ipe decipiat̃
eccliã tñ non decipit̃. Remitte tñ de
bitorib̃ duplr̃ pt. pmo q̃ offensus re
quirat illũ a quo lesus est ut sibi di
mittat et h̃ est pctõr̃ Sc̃o q̃ peten
sibi dimitti h̃o sit paratus dimitte et
hoc qrĩt oĩm. Ad sextã ẽ dicen̄
scdm̃ Aug. q̃ oĩa pctã quecũq̃ sit
debitorib̃ rei dei constituunt et racõ
est ista q̃ debitũ ppe est illud in q̊ h̃o
obligat̃ et tenẽt̃ alti auferendo de iure
suo ut si abstuli tibi domũ debitũ
est in q̃ teneor tibi q̃ domus quã ab
stuli erat de iure tuo. sic aũt est ita
q̃ de iure dei est ut q̃cq̃ est in creatũ̃
totũ sit subm̃ uoluntati diuĩe. Tẽdi
cem naq̃ esse. q̃ infinito ut finis. et in
creatũ̃ ut creatũ̃ est. aliqd esse nõ ex
istens de iure tpe diu et sui creatore
cũ igit̃ pctm̃ auferimus nos a uoluntate
dei et a pceptis eius et pferimus uo
luntate nram volũt̃ diuĩe. Alr̃ h̃o nõ
peccaret q̃ sola auersio a uoluntate est
racio formalis in pctõ planũ est q̃ pc̃
cando auferimus q̃ totũ iure diuinũ
quod h̃z sup nos est q̃ ipe ẽ maior
nobis eo ipo q̃ creator et dñs et redep
tor et q̃ in eius uoluntate sup oĩa
posita et nos et sermones nri s̃ nos
peccando facimus contra uoluntate nram
eius et uolumus nos subtrahẽ a uolũt̃e
sua et subiectõne eius q̃si nobis ẽ
sic uolumus ẽe maiores ipo et supiores
nisi possz agẽ contr̃ uoluntate diuĩ
et subtrahẽ a subiectõe sua nisi eẽt ma
ior eo. q̃ igit̃ pctã oĩa salte mor
talia auferimus ius diuĩn̄ et ppa obli
gam̃ et tenem̃ deo satisfacẽ illud
quod de iure suo accepimus dicen̄ ẽ
q̃ oĩa pctã mortalia et venialia
nos debitores dei constituunt licet
non s̃ eũde gradũ sic non s̃ eũde
modũ auferimus de iure dño putriusq̃
generis pctõr̃ q̃ pctã mortalia ex
toto pferimus voluntate nram volũt̃i

dimitte autem nos aliquid sed peccatum vel aliter licet non proferamus voluntate man dimte non tamen cum tanto fervore subiciunt sibi aliquid affectione temporalium et corporee corruptibilis concupiscencia aguntur sic debemus ista igitur debita petimus nobis dimitti cum dicimus dimitte nobis debita nostra. Lectio viii

Et ne nos inducas in temptacionem. Impetrare istam salvator noster docet forte peticionem sextam ad eam intelligendum est sciendum quod sicut dicit Augustinus in libro de correptione et gratia pertractans illud apostoli diligentibus deum omnia cooperantur in bonum adeo faciunt omnia deus cooperatur in bonum ut si qui eorum sunt vel devia deviant et exorbitant hec ipsa deus cooperatur eis in bonum ut humiliores reddantur et doctiores. Multi igitur sunt qui bene penitent de peccatis iam commissis et consequuntur adeo absolutionem suorum delictorum et sic petunt eis dimitti debita ita obtinent quia plorando et flendo petunt, et quia isti cum debitoribus dimittunt. Sed regulam datam non tamen sunt cauti et prudentes ne iterato aliqua peccata committant et recidivum in peccata labantur et istud est magna imprudencia et parum vel nihil prodest homini honeribus gravato sed ex una parte sibi honera abiceret et ex alia parte alia honera sibi maiora vel similia accumularet. Volens igitur salvator noster nos reddere cautos ne post consecutam indulgenciam nostrorum peccatorum iterato in peccata labamur nos docet orare et dicere deo ut nos non inducat in temptacionem id est non paciatur nos in temptacionem induci nam ipse deus per se ipsum non inducit in temptacionem quia ut dicit Jacobus deus neminem temptat sed induci in temptacionem patitur illum quem suo auxilio deserit ut Augustinus exponit. Unde Augustinus non oramus ne in temptacionem ut non temptemur quia hoc nullatenus utile est nobis eo quod sine temptacione homo non sibi nec alteri potest esse probatus sed petimus ne in temptacionem inducamur id est ne deserti divino auxilio alicui temptacioni vel consenciamus decepti vel cedamus afflicti ut Augustinus exponit ad probandum sicut si oporteret aliquem igne examinari non orares ut igne non tangeretur sed ut igne non combureretur. Sed hic primo esse quoque dubitaciones. Prima utrum temptare sit idem quod dubitare. Secunda utrum diabolus possit nos temptare non permissus a deo. Tercia utrum diabolus loquitur cum deo cum petit temptare nos. Quarta utrum diabolus possit nos temptare per se ipsum vel mediante alio. Quinta utrum diabolus esset incarceratus vel in inferno religatus unde esse dicit nos cottidie temptari. Ad primam est dicendum quod temptare idem est secundum Augustinum quod de persona qua quis temptat dubitare. Unde exponens illud apostoli temptacio vos non apprehendat nisi humana, ait quod temptacio ibi pro dubitacione posita est quia temptacio et dubitacio de deo nos apprehendere debet quia sic dubitare de homine salubre est ita dubitare de deo perniciosum. Possumus ergo dicere quod vel homo potest dubitare de hominis sciencia vel de hominis virtute et potencia vel de hominis fidei et caritatis constancia. Primo temptat dialecticus, unde una pars dialetice dicitur temptativa. Secundo temptat moralis philosophus. Sed tercio modo temptat divinus theologus. Nam deus temptat hominem non ut discat cum nec aliquam rem non sit sciat vel dubitacio sed temptat ut ipsum temptatum erudiat et scientem faciat. Unde Augustinus in libro de sermone domini in monte exponens illud unde temptavit nos dominus deus ut sciat si diligatis eum ait quod hoc sciat positum est pro eo quod est ut vos scire faciat sicut letus dies dicitur qui nos letos facit. Diabolus autem similiter temptat dubitando an homo in fide et caritate perseverare velit non tamen ut erudiat sed ut decipiat et seducat et a bono proposito removeat. Homo malus homo temptat ut discat quomodo malus homo possit temptare ut decipiat nisi conveniat cum diabolo. Sic bonus homo temptare potest ut erudiat et doceat nunquam conveniat cum deo. Unde dicit glossa super illo verbo proba me deus et tempta me quod temptat deus non quod ipse dubitet sed ut alios erudiat. Temptat homo ut discat et temptat diabolus

ut seducat nam si cadem temptatur vel indu
cit circa dubitacionem et cogitacionem corpo
ralem temptacione vel dubitacione mentalis temp
tacio subsententia est temptare idem qua
quod dubitare. Et idem est dicendum
quod hanc dubitacionem determinat ~~eius~~ super
illo verbo ~~gl. viii~~ Et circuis nos intra nos
incorporeos dicens quod si adversus porcos demo
nes non audent aliquid facere nisi deus con
sensit multo magis adversus homines nichil
possunt nisi a deo permissi. Istam dubitacionem
specialiter solvit ~~aug. in libro~~ de sermone domini di-
cens quod fiunt per sathan temptaciones ad homines pro
suis peccatis puniendis vel consuetudinis pro
bandos et exercendos non potestate eius sed
permissione dei. Differt autem ut in glosa temp
tacionem quamquam mandat quia malicia temptan
tis in illa quod deum tradidit et in aliam
incidit iudas qui deum tradidit et in aliam
petrus qui trinitatis dominum negavit quia iude temp
tacio fuit diaboli dolositate petri vero humana
fragilitate. Deinde dominum temptacio nos non
apprehendat nisi humana. Et quia augustinus
cum deus sinat debilem hominem et diabolum
forte et potentem et adversum videre non pu
niet permittere debilem et pauperem a fortiori
molestari et impugnari cum deus cum est
iustus iudex permittit diabolum temptare et mo
lestare homines. Ad quod videtur dupliciter primo quia
gloriosius est temptacioni non consentire quam
non posse temptari. Secundo quia sic providit homines
per diabolum esse vincendum in temptacione ita pro
vidit per hominem ipsum diabolum esse superandum.
Ad tercium est dicendum quod augustinus istam dubitacionem
solvit in libro de sermone domini dicens quod multi carna
liter intelligentes deum locorum spaciis conti
neri et alibi esse et alibi non esse ut non
esse infra cum est in celo propter illud hic dominum
esse diabolo illi loqui qui iob temptavit qui
intra erat cum diceret Circuivi terram et
perambulavi eam. Et si sic carnaliter non
sunt intelligendum deum esse intelligat ut augustinus

aut similiter illud carnaliter esse unde celum
michi sedes est terra vero scabellum pedum meorum.
Et cum diabolus intra esset non poterat
aliquis loqui cum deo ex quo stabat ante
pedes dei quoniam terra est scabellum pedum
nullus magis est ante pedes altissimi qui non
possit cum eo loqui secundum sui vilitatem credere de
benignitate maiestate dei undique presentem
non per partes divisum et extensum secundum vim
potentem et sic diabolum loqui cum deo qui voluit
hominem temptare et qui iob temptavit dominum
potest intelligi primo nam si deus loquitur intra
nos sicut homines non solum iusti verum etiam
peccatores unde illud ~~ps.~~ Audiam quid
loquatur in me dominus meus multo forcius potest lo
qui et loquitur intellectui tam bonis angelis bonis
vel malis planum est et quod deus possit
intellectui intra angelis bonis et malis. Quicquid
est bonitatis et veritatis cogitatur permissum
diabolo totum attribuendum est dei locucioni
et quicquid malicie et pravitatis cogitatur
proprium sibi ipsi et locucioni sue proprie est at
tribuendum. Aqua malicia deus est diabolus
illa quod ore numquid considerasti servum meum
Job quod non sit illi similis in terra vir simplex
et rectus ac timens deum dicitur fuisse dei
loquentis intellectui diaboli quia erat vera et iusta
et illa ore numquid considerasti Job frustra
timet deum tu vallasti domum eius vim
ista illa sed extende paululum potencie
de manu tua et tange cuncta que possidet
nisi in faciem benedixerit tibi cum sint prava et
perversa fuit diaboli et eius locucione at
tribuenda et sic universaliter dicendum est secundum augustinum
de omnibus spiritibus viri quos diabolus temptare voluit
quia quicquid malignus spiritus de istis hominibus
cogitat cum eos temptare petit dei voce
et dei locucione audisse perhibetur et inde
aut similiter sive cupiditati attribuitur. Et ideo potest
intelligi quod deus loquitur et sic locutus est
bonis et malis angelis corporaliter non
in corpore cogitacione sed per corporalem et visibi
lem creaturam huic operacioni accomodatam

sic dns et creator om corpaliu et spi
rualiu ut dicit Aug9 ibi d Cetdo qtam est
dicem q dia pserpm nos teptare pt
tripr intelligi Pmo q visibilr inspe et nlt
ppa nobis appeat et sic nos teptet
iste intellectus non est verus q2 tu dia sit
sps invisibilis in sua na anobis uidi
non pt Cetdo q nob insir appeat in a
et inspe alia tu ueit q sit ee diah
et q ipe manifestat se esse diam et sic
pse ipm dicit teptare q2 se dic ee dia
teptatore et nec sic e uerus intellcs quia
optime huano gnri e eius no odiosu
et q eum tamq morlem inimicum
reputamus vn stati cu se nob manifes
taret bn scit q ipm repellemus Tercio
q mendo se in carni ul alteri ala
q nobis pserpm alig uicia ppomit
et suggit de quibus nob teptat ita q
dato q caro nra cessz nos molestar pse
ita dia pt inflamare carne nram ad
aliq intm ut illam teptacom no di
ca carne caro ex sua innata concupia
quia semp concupisc adusus spm sz ma
gis dia pserpm facit et istomo pse
ipm vn nos teptare recitat n. Greg
in dialogo de sto Bndcto q quadu die
dia in spe auicle cu vda q merula uo
cat ita eius wltu frequent uolac tep
tat ita ut manu eam cape potuissz si uo
luiss tpa tn sto signo crucis recessit po
cuius recessu tanta inflamacom et ardo
rem in sua carne sensit quia nunq fu
erat expertus et spem cuiusda femine
quietem eius ueinre fecit qua aliqn
vnderius vidit in igna sic carnali ardo
re oculos ment fixerat ut deliberaret
cellam dimitte sz subito gra dei pre
uentus i urticas se inducens pic at et
omnis illa dia teptacio recessit Sic q pmo
dia9 pserpm teptat q2 tu desiat caro
temptare et tu ho iam carne sua spm
subiugauit p9 mom dia ul in spe intellect
et ploquom eius subrone tutus boni
i puma ipe p modu aduicia inalacht

et inducat temptat simili nos mediate
dia q2 mediate mudo pter tpaliu inmo
deratam affecom et quz contrariorum mundi
psecucom q2 contrarios mu psequi paupes
et sanctos viros ut auitate recedant
mediate carne q2 sortius caro teptat sil
cu dia qua facit pse sola Cetdo qnta est
dicendu q vnus homo dupl pt aliu of
fender pmo puando ipm armis et all
fendo ab eo illa quib se defender ne ab
aliquo ledere Secdo pauciedo ipm et si
et infigendo sibi wlna quib infirma
ret et forte morer sic dia dupl nos
offendit Pmo armis quib eram in
duti priuando et expoliando teptado
cu pmu hominem et vinciedo eu tul
ab eo et anob omnib iusticia oiginale
qua induti nc mundus allicitedo nc caro
aic rebellando potat nos temptare
et trahe ad aliquod illicitu cogitatu
ul opandu ita q tuc dia teptando et
vincedo pm et nob oms homines in p
sona eius fecit illud et abstulit anobis
pro sto et quo ablato sz p9 mom mundus
teptat nos et caro nra simili Scdo dia9
nos offendit pserpm nos ad diusa vi
cia inpellendo et trahendo tu go qntu
porto q oms demones ecent in info
ligati ul dato q ecent oms anichillati
esset ne vm dicere nos adia teptati de
tendu puto q parmo puacom et ex
pulsione essz vm q2 tuc fecit et abstu
lit illud quo sto patim oms teptacones
et tribulacoes quas patim itaq uigor et
fortitudo illius pme teptacionis diali
manet sz in omnib teptacomb q2 esto
q dia9 essz anichillatus adhuc mundus
et caro teptacomb sue teptaret nos
q2 faciut inuitute pme teptacomis sue
vm essz nos adiabolo teptari sz uo essz
vm nos teptari adia9 puacom et expul
sione q2 ex quo essz anichillatus ipe p
serpm nec ad vicia traheret nec in
pleret Lectio xv

Vii

Sed libera nos a malo. Ultimo s.
Saluator docet formam petitionis
septime quam ex. expanam in isto libro sup
oratione et in ultimo et ut in istis posita
est quia uniuersas partes mais collecta bonita
te concludit cum dicat libera nos a ma
lo nam nichil ulterius remanet quod de
beat postulari cum scilicet peccatorum dei adiu
malum petimus qua in peccata totum omnia
que dicimus et nunc operantur secum stamus
et tunc et finit initia ista petitio sicut
Aug. in li. de sermone dni quia non solum
est orandum ut non inducamur in tempta
tionem qua tenemur unitam orandum est
ut liberemur a malo in quod iam inducti
sumus et hoc sive sit infirmitas sive adu
sitas sive afflictio sive uanitas unde di
Aug. ad proba quia istud ultimum in dimita
oratione positum tam late patet ut homo pa
nigitur tribulatione constitutus in hoc gemitus
edat in hoc lacrimas fundat ut scilicet a ma
lo liberetur et in ista mea ord narra
phus quod dicitur dni quod idem sonat
sicut Johannes ac si diceret uere et fideliter fiat ue
ra quia sicut Aug. in li. de sermone dni de o
omnibus hijs sunt quibus dns nos ora
re precepit illam potissime commendam
indicauit esse que pertinet ad remissionem
omnium peccatorum in qua nos misericordes ee
uoluit quod est unum consilium misericordie
euitandi quia in nulla alia petitione sic
oramus ut quasi paciscamus cum deo sic eum
dicamus dimitte nobis debita nostra sicut et
nos d. n. in qua petitione si mentimur to
tius orationis fructus nullus et in totum
dicitur si enim dimiseritis hominibus peccata eorum
dimittet et uobis pater uester celestis delicta
uestra si si non dimiseritis nec pater uester dimittet
uobis peccata uestra non nos dicit ut sicut
dimittet uobis debita si uos dimittatis
debitoribus uestris quia sicut enim scit deus homines
mendaces et deceptores et in si ipsi at

tenerint pro remissione suorum peccatorum
eorum debitoribus primo non dimittet quod
omni die uidemus dimittit qui ponit mor
pali infirmitate absoluit ita quod si
contingat eos liberari reconcilientur
ecclesie qui postmodum sanitati reddita fiat
negligunt etc. hoc ponitur quia quoque dubi
tatur. Septima uero deus semper liberet
nos a malo. Quia utrum quoque deus aequaliter
liberet peccatores quam iustos. Tertio utrum sit orandum
quod deus liberet hominem a mala morte. Quarto
utrum sit orandum quod deus liberet nos a p
secutionibus tyrannorum. Quinto utrum frequentius habeat
orationem uenie quam alie persone dicunt dicere
Prima est dicendum quod in iiii modis deus nos
semper liberat a malo. Primo propter malorum
prohibicionem. Secundo propter eorum consolationem. Tertio propter
eorum terminationem. Quarto propter eorum inclinationem
usationem prohibet enim deus quoque ne mala
superueniat nobis quibus essemus digni propter
nostra peccata et dicit quoque quia nouit deus
optime fortitudinem et debilitatem nostrorum
fidelium unde sicut bonus medicus dat for
tes et ualentes medicinas sanis infirmis
quos scit esse fortes et robustos et eis
quos nouit esse debiles lenitiuas separat
sic deus medicus quos scit fortes
et pios tenuis amore fortiores aliis tri
bulationes immittit unde dicebat apostolus ii
ad cor. i. nolumus nos ignorare fratres de tri
bulatione nostra quia supra modum grauati sumus
ut tederet nos uiuere. Illos autem quos nouit
debiles et fragiles omnino prohibet ut ma
la non superueniant inquorum dicitur Job uideamus
tribulationibus liberauit te et septima scilicet cta
te non tanget te malum aut saltem prohibet
ne tot superueniant quod pati non possit quia si
deus et pius est deus ut dicebat apostolus
qui non permittit nos tribulari super illud
quod possumus sed facit cum alicui pulsatione
istius uel illius angustie faciat prouentum
et uictoriam. Secundo nos liberat a malis peccatorum

Cap. ii

consolacionem quia numquam deus permittit nos
sic malis tribulari et affligi quin consolaco-
nes semper immittat quia sicut nobis scit expedi-
re ut risus in dolore miscetur sic factum
nostra tribulacio miscetur aliquo gaudio quibus at
concipit misericordia et sicut cum dulcedine presentis vite
percipit amaritudinem sic semper cum amaritudine
recipit aliquam dulcedinem divinam pignora
psalmo dicebat propheta secundum multitudinem dolorum meorum consolationes
tue letificaverunt animam meam. Tercio nos deus a malo libe-
rat per eorum terminacionem dicit enim Augustinus super
illo verbo Job militia est vita hominis quod omnes
dies nostri sunt unus motus et unum cursus
quem nunquam interrumpit nisi mors et pugna
terminatur in eis sed cum durat est instans mo-
mentaneum quia de toto tempore nostro et de omnibus
diebus non habemus nisi nunc et unum momen-
tum ac per hoc totum malum nostrum et tota tri-
bulacio nostra non potest durare nisi per unum
nunc et per unum instans momentaneum
quod satis exprimit apostolus 2a ad Corin-
thios 4o cum ait Illud enim quod in presenti est mo-
mentaneum et leve tribulacionis operatur
Quarto deus liberat nos a malo per eorum in bonum
conversionem omnia enim mala pene et cul-
pe que permittit suis fidelibus eveniunt
convertit eis in bonum et ex illis malis eli-
cit eorum bona quia ex malis culpe in
quibus deus permittit suos fideles cadere
elicit eorum humiliacionem magis secundum Augustinus
placet deo in malis factis mentis humilia-
cio quam in bonis superba elacio sed in malis autem
pene elicit eorum paciencie probacionem et eter-
ni supplicii evasionem et ita semper deus
hanc peticionem exaudit quia semper liberat
nos a malo istis 4or modis supradictis
Unde est dicendum quod haut dubitacione nostra
Augustinus in epistola ad probam quod propter est exau-
ditum apud deum vel in nobis tribuendo bona
que desiderant vel non immittendo vel eva-
dendo mala que paciuntur non propter cog-
noscimus istis exceptionibus namque petiuit apostolus

liberari a tribulacione carnis et in eorum con-
cupia exaudita petiuit diabolus malum in-
ferre sancto viro Job et exauditus est pe-
tiuit vir sanctus ab illis penis liberari et
nequaquam est exauditus petiuerunt demones
intrare in porcos et admisse sunt eorum peti-
ciones et sancti multi petiuerunt et petunt a
malis vite presentis eripi et liberari et mi-
nime exaudiuntur et ipsius tamen affligit
Augustinus in eadem epistola dicit quod nos nescimus
utrum tribulaciones et mala presentis vite de-
beant nobis prodesse vel nocere quia dicente apostolo
pro quo oremus vel quid petamus sicut oportet
nescimus tamen quia sunt secundum mala contra sensum
nostre in fuerunt vel naturali humana fragilitate
semper ut a nobis auferantur orare debemus
dicendo libera nos a malo hac tamen de-
vocione ut dicit Augustinus debemus fuerat deo
nostro ihesu christo ut ea a nobis non abstulerit
non ideo ab eo negligi existimemus sed potius
pia pacia malorum que patimur ampliora
bona speremus consequi et maiorum suppli-
cia speremus evadere. Unde 2o Machabeorum 6o scribitur
postquam sunt narrate tribulaciones et per-
secuciones quas passi fuerant illi sancti
Machabei ab illo iniquo tiranno Antio-
cho rogo omnes qui hunc librum lecturi sunt
ut non turbescant nos propter diversos
casus sed reputent illa que acciderunt non
ad interitum sed ad correctionem esse generis nostri
et tamen subdit quia sine multo tempore peccata
malia vel sinna pia agere sed statim ulcionem
adhibere magnifici et indicium est deo
manifeste concludit quod persecuciones immi-
stam per permissionem peccatorum de fidelibus eve-
nire est ex possibili predestinatoris sicque in
sic mens paciam fuerat et illa peccata re-
cognoscunt penitendo deo. Unde
eciam est dictum quod Augustinus in libro de doctrina
christiana quod est iam ostendit Homo
magis diligat mortem quam vitam et probat
quia homo magis diligit mortem quam vitam

presuid dam tue hom quia quilibet ho orat
Deus det m bona morte Deus liber
me a mala morte et est placo this
quere tu vis filiu tuu bonu et meliore
alio quia diligis eu plus illo et aliu
tuu vis esse bonu quia diligis eu et do
mu tua vis esse bonam quia diligis ea
sic ergo rogas et oras quod det tibi bo
nam morte et vis morte tua esse
bonam et non mala quia ipam morte
diligis et quia non oras quod deus det t
bona vita et liber te a mala vita ergo
plus diligis morte quam vita quia enim non
diligis alteri filiu ut amicu sic tuu
io non vis eius bonu sic tuu / magis
ergo secundum Aug debemus orare quod deus liberet
nos a mala vita quam a mala morte quia
mors non pt esse mala cuius vita bo
precessit. Nam si vis bene mori bene vi
uas et si liberatus fuis a mala vita
infallibiliter eris liberatus a mala morte
secundum eundem Aug arguit contra se dicens ¶ o
quia multi sunt sancti viri qui sancte et iuste
vixerunt et male mortui sunt aliqui
naufragio perierunt gladio mortui sunt
alienibus necati sunt a bestijs deuora
ti sunt non igitur omnes qui bene vivunt bene
moriuntur ¶ quia ecclesia que errare non
pt hortat ut a mala morte liberet nos
deus non dicit quod a mala vita ¶ Respondet
Aug dicens quod si tibi videtur mors mala
naufragio perire gladio perciti a bestijs
lamari tamen omnes istas mortes martires
subierunt quorum natalitia celebramus sunt
mala mortui sunt est ergo distinguendum
quod est mala mors corporis et mala anime
nam de mala morte corporis scriptum
est preciosa mors sanctorum in conspectu domini etc.
¶ in vulgare carnales homines sunt
martires mala morte mortui sunt quia
aliqui gladio occisi sunt alij igne co
busti aliqui a bestijs comesti / est tamen in
conspectu domini mors eorum preciosa ¶ de

mala non morte anime scriptum est mortuus
est diues et sepultus in inferno planum est
non quod corpus diuitis non gladio interfec
tum non in infernum portatum sed in sepulcro
marmoreo portatum anima tamen eius fuit
mortua et sepulta in inferno ad perpe
tuam penam ¶ debemus ergo orare secundum Aug
quod deus liberet nos a mala morte anime
ut non possumus aliquo peccato cum quo
anima de corpore exeat et talis mors anime
mala esse non pt si vita bona precessit
sed a mala morte corporis nec ecclesia nec nos
orare debemus quod deus nos liberet quia secundum
Aug in epistola ad victorianum presbiterum non
attendit deus quali morte febre vel
gladio anima de corpore exeat sed qualis
ipse exisset cum gratia vel peccato nisi quod langu
or diuturnus maiorem habet penam quam acer
simus exitus Nulla ergo cura debet esse hominum de
morte corporali tamen recitat gregorius in de
dialogo de quodam viro sancto nomine satulo
qui cum tempore longobardorum capiunt eos habita
ret quodam clericum quem ipsi in captiuitate
tenebant et occidere deliberabant custodiendum
peciit et nocte liberum abire permisit qui
cum mane venissent et clericum non inuenis
sent dixerunt quod mortem quam vellet eligeret pro
clerico cuius fideiussor remanserat quibus
dixit mortem nullam eligo nisi illam quam
deus me mori permiserit finaliter delibera
tum est quod capite truncaretur qui cum carnifi
cem sentiret super et brachium maltum ele
uasset ut caput eius abscideret hoc solum
verbum auditum est dixisse sancte Iohannes tene
illam spatam scilicet qua manum tenebas et
statim brachium eius in aere fixum est
sic ut eum mouere non posset ad quod mira
culum stupefacti omnes ipsum cum omnibus cap
tiuis christianis ad propria remiserunt ¶ Adquesi
ta est de eo quo victorinus presbiter ista quereret
facit Aug cum enim prouincia eius multis
tribulationibus et persecutionibus esset tyran
norum et barbarorum oppressa scripsit Aug
ut super predictis persecutionibus quid facien
dum esset aliqua plura scriberet maxime quia

multi dicebat q[uod] ang[usti]a doctrina cuiusdam
predicaret gentibus humanam non tanta
patiebatur quanta postmodum passa est et
dato q[uod] priores multo a barbaris et ty
rannis paterentur iusti et sancti viri cir
barbarorum et tyrannorum essent gladio
interempti hoc ipse ferre non potuit ut
videre et quod peius erat puelle virgines
eandem a barbaris capte et violate ad q[uam]
omnia videt Aug[ustinus] in quadam epistola d[icens]
hic tue grandi dolore impleuimus cor
nostrum predicti his tribulationibus et persecutionibus
quas patimur a barbaris et tyrannis non
dicerentur plures libri sed plures gemitus et
ploratus et sic omnia potius plangenda
quam miranda quia mundus iste totus mundus tot
et tantis affligitur malis ut pene pars nul
la terrarum insi non talia qualia scripsisti
committantur et plangantur nam italia
tota gladio est supposita de hispania
non omnia que scribis iam ceperunt apte
nunciare in solitudine ergo egipti ubi
multa monasteria epte separata a conspectu omni
currebant subito omnes fratres a barbaris
interfecti sunt sed ecclesia nostra yponensis
quam barbari nondum attigerunt donati
ste nobis peiora inferunt quam barbari
quia in oculis clericorum nostrorum acetum cum
sale mittunt et membra corporis horrendis
vulneribus sauciant plures etiam christianos re
baptisari compellunt nam presbiter in uno
loco contrariores istorum rebaptisare
sunt super illis predicti tribulationibus semper
orandum est et deo clamandum a deo ut
non secundum peccata nostra faciat nobis sed secundum
suam misericordiam saluos faciat Illis autem
qui dixit genus humanum plura mala
pati inmo a predicatione cuiusdam non
ego secundum cuiusdam videtur primus quam nescit
voluntatem domini sui et non facit pla
gis vapulabit multis quid ergo mirum
si modo tam plene facientes voluntatem
domini et non facientes diuinis plagis
affliguntur attendit quanta celeritate eius
cuiusdam predicatur sed non attendit quanta
per sitate contempnitur Quod autem dicit te non
posse portare vel respondere iustos et sanctos
viros a barbaris esse interemptos similiter
et videatur videre quantumcumque in malevolencia
et quantumcumque obedientiam deo nostro exhibe
amus meliores esse non possumus illis
tribus viris qui in camino ignis arde
te proiecti sunt qui tamen dicebat
Omnia domine iudicia tua iusta sunt et non
fecisti nobis secundum peccata nostra sed secundum misericordiam
tuam et si dicis illos pueros dei a barbaris
interemptos sic morte debuisse euadere
sicut illi viri videro quod sic consuluit deus
illis regibus ut per illa miracula discerent
verum deum colere et sic fide ad fidem veri
dei veri peruenire sed non consuluit illi
anthiocho qui sanctos illos Machabeos
septem fratres interfecit iusto suo iudicio sed de
puellis virginibus grauissime dolendum est propter
quod tamen quod si nulla consensionis turpitudine
macula et omnis illa violencia non impu
tabitur eis per corruptionis turpitudine sed
compassionis vultue et concludit Aug[ustinus] quod ista
mala mundi sunt plangenda et addemus
quod debemus recurrere ¶ Ad quartum est dicendum
quod Aug[ustinus] in epistola ad proba determinat hanc
dubitationem prolixe modum dicit v[idelicet] quod quamuis
ad omnia membra ecclesie et ad omnes qui
tenet credunt et ex corpore faciat pertineat
orare sicut dominus docuit specialiter tamen sit ora
tione diligencior cura uniuscuiusque inuenit immi
nere quia diu sine amne honorabiliter viduitate
vna coniugata questum samuele peperit
et sua oratione a domino impetrauit ac tradi
tum deo reddidit sed quod unus oro ad ora
tionem dominicam pertineat non facile reperi
petitur v[idelicet] filium hic d[icit] Si dederis ancille
tue sexum virilem dabo eum domino omnibus
diebus vite eius nisi forte dicetur ibi
timent inchoat petitione sed libera nos a malo

eo q non primi mali videtur esse nupta
e fructu terre nupciarum cum sola concessit nup
cias prenderet causa filiorum / Alia Anna
fuit vidua q sicut scitur cum adhuc esset
puella cognovit Anna septem est luc 2o
q non discedebat de templo die ac nocte
oracionibus serviens deo n dubium est eius orationes
ad alia parte pertinere dnice orationis qua di-
cit adveniat regnum tuum que in tantum p regnum
sibi meruit advenisse q ipsum regnum
omnium scitur comprehendo principaliter agnovit Ter-
cia saluator cum luc dicit verum discipulis
oportet semper orare / pt'' viduam de vidua
q multo tempore iudicem iniquum interpellavit ut
iudicaret eam de inimico suo cuius importuni
tate molestatus ait / Et si nec deum timeo
nec hominem revereor tamen quia molesta est michi
vindicabo ipsam Induxit aut Aug similit
verba apli .1. ad thimotheum 5 mi ait Que vere
vidua est et desolata speret in deum et instet
oracionibus die ac nocte / unde apls premittit
q vidua pre aliis d3 io orationi dnicali dare
quia quoque desolata est viro ac aliis con
solacionibus istius seculi si eo consolaciones
dei assunt d3 tota consolacionem deo pos
tulare Idem dicit apls ut ait Aug q in
nupta cogitat placere deo et mundo et dim
sa est vidua nec magis est nisi iuncta ac
p hoc magis deo placere parata unde concedere
videtur Aug in tota epla / et ppter septimam
locutionem et ppter status conditionem et ppter
... et inmediatam separationem ad viduas
magis qua ad alia membra eccle dicere hanc
dominicam orationem pertinet (Lectio 5.

Cum aut ieiunatis non eritis sicut
ipocrite tristes exterminant enim
facies suas ut appareant hominibus ieiu
nantes Amen dico vobis receperunt mercedem
suam Tu aut cum ieiunas unge caput
tuum et faciem tuam lava ne videaris hominibus
ieiunans sed patri tuo qui est in abscondito
et pater tuus qui in abscondito videt reddet tibi. Ista
qua saluator dicit mores informatos

porcionis devocionem et eius debitam for
macionem inspte ista ut dicebatur h. ide sa
pniciem mortificationem et corporis maceracionem
Ideoque necessarium est sciendum q secundum Aug
oro sine ieiunio ... est et infirma
et ideo omnis qui palis milite nostre ...
semper cum oracione ieiunium ... unde sta
tim saluator sit p oracionem ... ieiunium
dicit cum ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite tristes
Signanter aut ... dicit nolite fieri non aut
dicit nolite esse quia non p si ut sit hilaris
et gaudens qui ieiunat sed si p aliquas impa
sturas fallentes appareant tristes non sunt
tristes sed fiunt quia aut ppter ieiunium assiduum
tristis est non sit tristis sed ... et
longe melius est ut ieiunium ... se
...
se facientes tristes exterminant facies su
as ut appareant hominibus ieiunantes exo
tinant ... qui ... ter
minos ... volentes ... demoliuntur
g ypocrite et contra ... colore et ...
ponunt facies suas sic ... letates
tristicia simulet ... ut cor
pora pallescant debilitate ... pro
pria ... suspiriis ... et in
tanto labore non nisi humana ...
...cogitant ut dicit gregorius et ... ut
dicit Leo ... in sermone de ieiunio vera ieiu
nia et cassa non sunt que non decorone ve
niunt ... dare facile et io fructu
... concludit Amen dico vobis
recep. mer sua qua ... dederunt
... Aug ... in hoc verbo o
saluator manifeste non solum in ... pos
apparatu vestimentorum et ceterarum rerum ve
nustate ... in ipsis luctuosis sordibus posse ac
iactancia ... superfluo ... ap
paratu scilicet est notum q thus est po
parum secularis sectator et multum fallit do
losa ymagine ... non aut sic in
votescit cum quis habitu ... assumit
et spem ... in omnia

pelle lupus pt appare exclus[o] g in-
debito mo ieiunandi saluatur ns imme-
diate debitu mo[ru] ad ingit d. Tu au-
tem ieiunas vnge caput tuum et faciem
tua laua. Super quo v[er]bo q[ue]rit aug[ustinus]
tu signa ieiunandi non sunt ondenda
et caput vnge q[uod] turpissi[m]u[m] quid nouum
et inauditum mag[is] nos pl[us] ieiunantes
hominibus innitemus. Ad quod vm videt
istud spualiter esse accipiendum ut p[er] cap[ut]
vngendum intelligamus orationis et menti[s]
leticia q[uia] omnia nra opa ipa ieiuni q[uo]q[ue]
tamq[uam] cap[u]t eminens omnibus insupna
gaudia dirige debet. Per faciem lauanda
intelligamus mundicie consciam sine con-
scie munditiam. Jero[nimus] tn dicit q[uod] salua[tor]
loquitur s[ecundu]m ritum p[ro]uincie palestine vbi
hoies diebus festiuis solent cap[u]t vnge-
re vt p[ro]p[ter]ea dicat q[uod] nos ieiunantes festi-
uos et letos esse mo[n]stremus et tn statim
subdit vt no videaris hominibus ieiunans
s[ed] p[at]ri tuo q[ui] est in abscondito. i. q[ui] invi-
sibilis est et p[re]sidem h[ab]itat in corde
tuo et ipe p[at]r tuus q[ui] in abscondito vi-
det reddet tibi nam s[ed] cui[us] suffic[it] tibi ut
q[ui] est inspector consc[ienti]e sit etia[m] ieiu-
nator. Sed hic p[otes]t esse vn dubitationes.
¶ P[rimo] utru[m] ex p[re]cepto sint aliq[ua] t[em]p[or]a ad ieiu-
nandum instituta. S[ecundo] utru[m] non obs[er]uans
illa t[em]p[or]a sit s[em]p[er] t[ra]nsgressor p[re]cepti. Tercio
utru[m] t[em]p[or]a ad feriandum vel solep[n]isandu
instituta sint ad ieiunium ita q[uod] h[ab]eant
vigilias. Quarto utru[m] veteres laticinijs
t[em]p[or]e ieiuniorum soluat ieiuniu[m] ecclie. Quin-
to utru[m] ieiunantes diebus d[omi]nicis faciat
contra eccl[es]ie ordinatione[m]. Sexto utru[m] ex p[re]-
cepto ecclie ieiunare sit comedere semel
in die. Septimo utru[m] cum natiuitas d[omi]ni e-
uenit die veneris sit licitum comedere
carnes. ¶ Ad p[ri]ma est di[cendum] q[uod] hanc du-
bitatione[m] mouet Aug[ustinus] in p[ro]p[ri]o titulo s[ecun]d[u]m
de ieiunio die sabbati d. q[uod] si tame vitas
istius q[ue]stionis q[ue]ritur ego in eo[rum] uero[rum] et
apl[ic]is l[itte]ris totoq[ue] instrumento nouo quod
nouum testamentu[m] app[el]latur i[n] eo sonolu[m] e[st]
video p[re]ceptum esse ieiuniu[m] s[ed] q[ui]bus no[n] opte-
at ieiunare et q[ui]bus opteat p[re]cepto d[omi]ni
vel apl[o]or[um] no[n] inuenio diffinitu[m]. S[ed] s[ecundu]m de-
t[er]minatione[m] augustini ieiunium ex p[re]cepto
[chri]sti et apl[o]or[um] inuenit[ur] iniunctu[m] s[ed] q[ui]bus
diebus ieiunet[ur] et q[ui]bus non non inue-
nit[ur] diffinitum nisi p[er] consuetudine[m] p[o]p[u]li
x[ristia]ni et p[er] instituta maiorum que p[ro] p[re]-
cepto et lege tenenda sunt. Nam s[ed] reglam
aug[ustini] in dicto li[br]o in his rebus in q[ui]bus
nichil certi statuit diuina scriptura mos
p[o]p[u]li et instituta maiorum p[ro] lege tenenda
sunt de quibus disputare non optet q[uia]
oritur indeterminata locutio. ¶ Ad s[ecundu]m
est dicendu[m] q[uod] aliq[ua] t[em]p[or]a ad ieiunandum sunt
in p[re]ceptum aliq[ua] vero sunt in consilium aliq[ua]
sunt media. Nam in p[re]ceptu[m] sunt ista. vz
pasca cu[m] tota q[ua]dr[agesi]ma p[re]cedenti. vigil pe-
thecost[es] et vigilia natiuit[atis] d[omi]ni [christ]i re-
uerentia sumptionis corporis [christ]i q[uia] si non
frequentius saltem ter in anno in pascate
in penthecost[es] et in natiuitate d[omi]ni [christ]i fide-
les co[mmun]icare co[n]sueuerunt ut p[atet] decre[tum] se-
cunda distinctione. Omnes festiuitates apl[o]or[um]
cum festiuitate mathie p[re]t[er] festiuitatem
philippi et Jacobi et Johannis eua[ngeliste]
que infra festiuitates occurrit paschalis
sunt in obs[er]uatione ieiunij ut p[atet] [extra] de obs[er]-
uatione ieiuniorum. De vigil[ia] aut[em] s[anc]ti Bar-
tholomei q[uo]m sit ieiunanda est obs[er]ua-
da consuetudo p[at]rie ut ibi dicitur vigil
s[anc]ti Joh[ann]is Baptiste s[anc]ti laurencij assumptionis
et nat[iuitatis] s[anc]te m[arie] et om[n]ium s[an]c[t]or[um] [christ]i cor[poris] oro
in suffragia impetranda in[ter] ceteras t[em]p[or]a
autem ab omnibus cum ieiunio p[re]p[ar]ant[ur] ob-
s[er]uari q[uia] his diebus sacre ordinationes
co[n]sueuerunt celebrari ut. 76. dist. In
consilium vero ad ieiunandum sunt dies isti
.4. feria q[uia] illa die ad occidendum d[omi]n[u]m
iudei consilium fecerunt et iudas eius
traditione[m] cogitauit et feria sexta qua

vs9

mihi die x° crucifixus est videbitur ergo sine
necessitate qui istis diebus non ieiunat uel
cum tradentibus saluatorem uel crucifigentibus cru
cifige. et die sabbati xpc quieuit dominice sepul
ture sicut pz de consecratione distinctione 3. In
contra aut tempora adieiunandum sunt dies dominica
et quinta feria quia manichei et gentiles ac
alii infideles hos dies magis solempnisa
bant ieiunio. ut gentiles ieiunium paganorum et ieiunio
infidelium contra non festa sed ut distingueretur
ordinauit ecclesia quod nemo fidelium talibus
diebus ieiunium celebrare debet. ¶ Ad tercia
est dicendum quod omnia que sunt ieiunanda sunt
similiter feriada et solempnisada non tamen
econuerso nam feriande sunt omnes dies dominica
a uespera usque ad uesperam festum sancti stephani
iohannis euuangeliste Innocentum siluestri circumcisio
domini epiphania purificacio uirginis ascensio domini
dedicacio sancti michaelis martini dedicatio
eciam cuiusque oratorii in ipso loco et alia festa
que episcopi cum populo collaudauerint. talia enim
non generaliter omnibus sed vicinis commora
tibus indicenda sunt ad feriandum. reliquas
uero festiuitates paganorum occurrentes colen
andum non cogendi fideles sunt nec prohibendi
sicut habetur de consecratione distinctione 3. in omnibus
istis solempnitatibus ieiunium non precipitur ¶ Ad
quartum est dicendum quod in omni ieiunio ecclesie
esus carnium generaliter prohibetur sed esus caseorum
lactis et ouorum solum in solempni ieiunio
quadragesimali interdicitur exhibetur in iiii distinctione
capitulo denique quod patet aut 3. ut qui huius
diebus quadragesimalibus a carne animalium
abstinemus ab omnibus est que sumunt origi
nem carnis trahunt ieiunemus de lacte sed
caseo et omnis tempore ieiuniorum utuntur fore
quod carencia olei uel carencia piscium in
partibus illis ytalie talis consuetudo non seruatur
sed uel minus mihi prima utentes caseo et omnis
soluunt ieiunium ab ecclesia institutum puto quod
si talis consuetudo est vniuersalis que plerumque
tenenda est ita soluunt ieiunium ecclesie per trans
gressionem talis consuetudinis sicut solueret per
transgressionem precepti maioris si talis con

suetudo non possit frangi sine scandalo
vij dicente Jeronimus ad lucilium. Gracianus
ponit 16 di. dicens vnaque prouincia in suo
sensu habundet et precepta maiorum leges
apostolicas arbitretur ¶ Ad quinta est dicendum
quod hanc dubitacionem monet Augustinus in libro de ieiunio
diei sabbati d. quod die dominico ieiunare est
magnum scandalum postquam innotuit de
testabilis multumque fidei catholice con
traria heresis manicheorum que suis auditoribus
ad ieiunandum diem dominicum tanquam
legittimum constituit per hoc factum est ut ieiu
nium diei dominice horribile apud priores
fierent inducebat aut iuste presiliat
iuste manicheorum factum testimonium Actus
pauli qui die dominico protendit sermonem
usque ad noctem medium usque cibum sumeret
sicut in actibus legimus Ecclesia hoc igitur prohibendo
ordinauit ecclesia quod die dominico ieiunandum
non esset. qua ordinacionem ut dicit Augustinus
in eodem libro non frangit ille qui idoneus
est ut nulla refectione interposita ultra
ebdomadam perpetuare possit ut ieiunio
xl dierum quantum potest appropinquet sicut aliquos
fecisse cognouimus nam ad tempus quadrage
narium numerum peruenisse quondam asseribus
dignissimus fide nobis assertum est namque
sicut moyses et helias in exilio contra ordinata
sabbatorum fecerunt cum diebus xl ieiunauit
ita quod post septem dies transire ieiunando
nulla refectione interposita non sibi elegit
diem dominicam adieiunandum sed in illis incurrit
se ieiunaturum disposuit vult ergo Augustinus quod
solum ille faciat contra ordinacionem ecclesie ie
iunat die dominico qui semel tantum hora ordina
ta comedit modo quo ecclesia statuit ieiu
nandum sed si quis transseat diem dominicum
cum aliis diebus quos ieiunare disposuit
nulla comestione interposita quia talis non
ieiunauit modo quo statuit ecclesia non frangit
ordinacionem ecclesie vnde xpus non fecit contra
ordinacionem ecclesie ieiunando xl diebus cum
quibus sex dominicis ieiunauit quia ipse sicut
Augustinus non ieiunauit modo quo ecclesia ie
iunat quaque die vnam comestionem

imponendo sic moyses et elias fecerunt
contra consuetudinem legis qua mandabatur die
bus sabbatis non esse ieiunandum sed nullis
inuenitur diebus quos se ieiunaturos dis
posuerunt diebus et dominicis ieiunandum non
est imposita solum una comestione sicut
ecclesia ieiunauit nisi forte ex necessitate sicut
fecit paulus predicando simonem usque ad me
diam noctem unde dicit gregorius in dialogo quod
sacerdos ille qui prandium detulit beato be
nedicto in dominica resurrectionis domini dixit sibi surge
sume cibum quia dominica resurrectionis est abstine
tibi non licet. Ad questionem est dicendum quod inter
ad annos intras peruenerit aliquis inuestias
istius esse sine quod semel in die comedere non
sit de ratione ieiunii ecclesie eo modo quo
ecclesia statuit ieiunandum quia sicut dicunt
predicti doctores uel decretalium uel aliquorum sanctorum
testimonia expressa inueniuntur sed per omnes
consuetudine populi Romani cuius populi consue
tudo non magnam fidem facit in facto quia
multas consuetudines populi tollat et dis
simulat ecclesia quarum contrarium facere licitum
non esse sed de ratione ieiunii ecclesie modo quo
ecclesia statuit ieiunandum abstinere ut dicitur
dicunt quia ipsa diffinitio ieiunii dicta per
ysidorum manifestabat qua dicit ieiunium
parsimonia uictus abstinentia quoque ciborum
unde bis uel ter in die comedentes dummodo
sint abstinentes ieiunare dicuntur modo quo ec
clesia statuit ieiunandum quarum opinioni
quod magis dolendum est doctores aliqui theo
logi consentire asserunt quibus non intruis
ologi consentie asserunt quibus in theo
grulosi et litigiosi iniuste predicto theo
logis proponantur quia ad litigia audienda seu
diffinienda dicente apostolo contemptibiles de
ecclesia assumendi sunt eo quod seruum dei non
oportet litigare sed mansuetum esse ad omnes
nisi tamen que spectant ad formationem
morum in christiana religione et incorporatione
sacrarum scripturarum sacrarum litterarum terraciones
non minus solum unde etiam pontificibus
prescindi sunt ut patet .20. di. capitulo decreta
les immo in questionibus diffiniendis ubi
questio pro catholice fidei doctores deter
minata inuenitur puto sacre scripture ex
positores primum locum debere tenere dicamus quod
proposito totum contrarium quod dicunt nobis uerum quod plus
de ratione ieiunii secundum se ut est actus uir
tuosus ponens modum in cibis et potibus sit
abstinere solum propter quod in eius diffinitione
ponitur uictus parsimonia et ciborum abstinentia
de ratione tamen ieiunii secundum quod ecclesia statuit
ieiunandum et qualibet die debita hora una
comestionem imponere sed ratione huius facienti
bus et eius solutionem inuenire nolentibus
consuetudo uniuersalis ecclesie et obseruatio
maiorum non sufficit que tamen sufficere debet
quia illas consuetudines ecclesia dissimulat
que et si male sunt tollat tamen ecclesia propter
enitationem maioris mali sunt quia albingi
gitate minima in die carnes prim populi a
cunti non sunt ne peiores committerent suo
ingenio relinquendi sunt ut scribitur .x. di. co
suetudines secundum se bonas et laudabiles
uniuersalis ecclesie et per maiores obseruatas
pro legibus et preceptis sancta mater ecclesia mandat esse
obseruandas potissime cum augustinus dicat et
ponitur xi di. in his rebus de quibus nihil sacra scriptura
certi statuit mos populi et instituta
maiorum pro lege sunt scripta sine non pro lege te
nenda sunt et sic preuaricatores legum diuinarum
ueteris uel noui testamenti ita preuaricatores
consuetudinum coherendi sunt ecclesiasticarum scdm
in illos ingerim proferamus in medium dicit
ergo augustinus in libro de ieiunio diei sabbati quod fieri
potest ut ieiunet modo quo ecclesia statuit ie
iunandum unam comestionem imponendo in die
et tamen crimini soluatur si quisque ebriosus tamen
impia una comestione inebrietur similiter
fieri potest ut non ieiunet modo quo ecclesia sta
tuit ieiunium etiam si parati et abstinentes sint
homines atque modestissime prandeant unde si
augustinus intendit Illo ieiunare ieiunio ecclesie est
non prandere sed semel comedere et non ieiuna
re tali ieiunio est prandere et per modum cenare
sumere ieiunare tamen ieiunio uirtuoso et uirtuoso
bis est abstinere non solum a cibis uerum amplius
ab illecebris et peccatis quia uenire si augustinus non
tali ieiunio dum si non premittat offendit
porro et ipsum non offendere premeri est et
planum est quod ieiunio ecclesie quibus predeme

ri ut si semel comedendo vino inebriet
mus dicite apostolo est luxuria. Nam et Augustinus
predicto libro nullus dubitat die dominico loge
plus aliis diebus etiam ieiuniorum esse absti
nendum, cum tota illam diem in devotione et dei
cultu occupacione teneamur et tamen eo die ieiuna
re omnibus xpi fidelibus est interdictum. Aliud
est enim ieiunare et aliud abstinere ut quando
ecclesia statuit ieiunandum. Ad septimam
est dicendum quod tribus causis esus carnium in
dulgetur. Primo propter festi dignitatem, unde dicitur extra
de observatione ieiuniorum quod illi qui non voto
vel regulari observantia sunt astricti si festum na
tivitatis domini ipso die veneris venire contigit
carnibus vesci possunt propter ipsius festi excelle
ntiam, non tamen qui propter devotionem volunt absti
nere reprehendendi sunt. Secundo propter infirmitatem
unde ibi dicitur quod cum necessitas legi subiecta non
sit illi qui in quadragesima vel aliis ieiuniis
solempnibus infirmantibus possunt sibi esus
carnium indulgere suspicari debent ut in eis ma
nus predicium, extra de consecratione vel carnium
die sabbati mandat papa ibi consuetudinem
patrie esse servandam. Tertio propter famis
instantiam. Nam cum quadam quadragesima
urgente fame magna populi in una pa
tria comedere carnes fuissent constricti mandavit
papa in tali articulo necessitatis sic comedentes
non esse puniendos, sed preces effunderent ad
deum, quia bonarum mentium ibi est timere culpam
ubi culpa minime reperitur. Lectio xj. [L° xi]

Nolite thezaurizare vobis thezauros in ter
ra ubi erugo et tinea demolitur et
ubi fures effodiunt et furantur. Thezauri
zate autem vobis thezauros in celo ubi neque ti
nea neque erugo demolitur et ubi fures
non effodiunt et furantur. Ubi enim est thezaurus
tuus ibi est et cor tuum. Lucerna corporis tui
est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex
totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus
tuus nequam fuerit totum corpus tuum tenebro
sum erit. Si igitur lumen quod in te est tenebre sunt
ipse tenebre quante erunt etc. Sicut supra ista ut
supra dicebatur salvator noster docet in informa
tione morum in religione varia predicamenta

contemptum et temporalium et terrenorum abiectionem.
Quantum multum est faciendum, quod et Crisostomus sic confir
mat istum passum ad precedentem. Dixerat enim prius
non esse ieiunandum propter vanam gloriam et huma
nam laudem, et quia nichil est quod ita concupi
scere faciat pecunias et temporalia bona sicut
humane glorie cupido, eo quod propter homines tur
bas famulorum equos auro coopertos mensas
argenteas desiderant non ut utilitatem et
voluntatem impleat sed ut magis multis oste
ndantur. Ideo salvator statim adiungit tracta
tum ad contemptum terrenorum dicens: Nolite thezaurizare
vobis thezauros in terra ubi erugo et tinea demolitur
et ubi fures effodiunt et furantur, quasi non consue
verunt homines divitias con
gregare in metallis puta in auro, argento
in vestibus et in lapidibus preciosis. In primis
est inquietudo et anxietas dubiis custo
diendo et retinendo ipsa propter rubiginem.
In secundis propter tineationem. In tertiis propter fures
ac illius igitur est reponere thezauros potius
in celo ubi est certa custodia, quia in terra ubi
est metus conservationis anxietas, potissime
quia stultitia in nullo loco relinquere unde eas ad
iturus et illud non permittere quo eas iturus
et semper mansurus, secundum non Augustinus in libro de sermone
domini in terra thezaurizare non debemus, quia anima
nostra superior est omnibus terrenis et temporalibus
rebus. Omnis autem superior natura sordescit
et perdit puritatem suam et mundiciam si non
inferiori misceatur. Nam licet argentum de sui
natura sit bonum, si tamen aurum quod est superius me
tallum misceatur argento sordescit et perdit
puritatem suam et mundiciam, ita cum omnia bona
temporalia et terrena sint de se bona, si tamen in a
nima superior admisceatur eis et involuitur
in ipsis sordescit et maculatur. Ideo subaudit
salvator: Thezaurizate vobis thezauros in celo
id est in spirituali firmamento quo ipse deus est, de
quo celo dicitur est: Celum celi domino. Quia in celo
corporeo thezauros reponere non debemus, eo
quod ipsum celum corporeum propter terram fundatum est
maxime cum de tali celo scriptum sit: celum
et terra transibunt. Reposita namque tinea

Cap.

demolitur et fures non furantur nec effo-
diunt quia ibi est summa securitas. Unde quia
secundum Crisostomum Non omnis terrenus thesaurus eru-
gine aut tinea destruitur aut per fures au-
fertur ideo inducit ipse Christus aliud dicens: Ubi
est thesaurus tuus ibi etiam et cor tuum,
ac si diceret: Dato quod istorum nullum eveniat non
tamen parvam sustinebis sollicitudinem affixus
in rebus insidiis et curis suis stans
et a celestibus cadens et nichil excelsiorum
cogitare debes potes. Sed quia multi videntur
terrena despicere non recto tamen animo sed doloso
et iniquo corde hoc faciunt ideo Christus qui
simplicitatem cordis diligit statim addit
rectitudinem intencionis dicens: Lucerna corporis
tui est oculus tuus, scilicet lucerna corporis
est oculus, ita lucerna anime est intencio. Si
ergo oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lu-
cidum erit. Per oculum vero secundum Augustinum intencionem acci-
pere debemus que si munda et recta fuerit et
illud aspiciat quod est aspiciendum omnia
opera nostra que nomine corporis intelliguntur
necesse est esse recta et bona. Et converso
si tua intencio fuerit perversa et maculata
totum corpus tuum, id est omnia opera nostra erunt
tenebrosa et obscura. Aliquando tamen contingit
quod ipsa intencio que ideo est lux quia cogno-
scat quod facit est mala et perversa et ipsa
opera que facit mala sunt. Ideo concludendo
subdit: Si ergo lumen quod in te est tenebre
sunt, ipse tenebre quante erunt. Ac si diceret: Si bona que
agis mala intencione efficiuntur tenebre
ipse tenebre quante erunt, id est quid erit de operi-
bus que perverse sunt mala et mala inten-
cione. Sed hic possunt esse sex dubita-
tiones. Prima utrum divicias et pauperta-
tes habere conveniat homini secundum naturam. Secunda
utrum habere possessiones proprias et proprios the-
sauros sit contra ius naturale. Tercia utrum
esset melius omnia temporalia bona esse com-
munia quam propria. Quarta utrum aliquis per arte
et industriam possit se facere divitem et
possit divicias cogitare. Quinta utrum the-
saurizare et divicias cogitare sit peccatum
mortale. Sexta utrum quis possit divicias et
temporalia contempnere tali intencione quod sit peccatum
peccatum mortale. Ad primam est dicendum quod divicias
et paupertates habere homini secundum naturam convenire
potest dupliciter intelligi. Primo secundum naturam institutam
cum peccatum natura humana non potuit ad inopi-
am et paupertatem pervenire quia licet contra
sterilitate nec contrariis tempestate vel contr-
ariorum invasione seu ipsa hominis ma-
licia potuisset ad defectum venire vel ex aliis
supervenientibus fortuitis eventibus unde humana
natura in omnibus temporalibus et corruptibilibus
rebus super quibus dominium acceperat invenisset
sufficientiam secundum gradus suos magis in terra
in arboribus animalibus et volatilibus et sic
natura instituta naturaliter non habuisset divicias
et paupertates sic quod unus esset alio di-
tior vel magis pauper ita quod ex defectu vel
fortuito eventu alicuius rei corporalis unus
pervenisset ad paupertatem alio remanente
divite. Nisi dicatur quod naturaliter conveniebat homini
divicias et paupertates habere quia natura non
dedit sibi terram sed per suum exercitium et laborem
debebat sibi in rebus temporalibus et corporalibus
sufficientiam et naturam sic invenire. Dicendum
quod naturaliter convenit homini nuditas quia natura
non dedit sibi indumentum sed per suam indus-
triam et per manus voluit sibi indumentum
fabricare. Nam secundum Augustinum super Genesim pertrac-
tans illud verbum: Posuit deus hominem in para-
diso ut operaretur et custodiret illud, in para-
diso ante peccatum homo laborasset et fuisset
agricola non ad laborem sed ad delectacionem
consumpsisset ergo homo ante peccatum per suum laborem et
exactum victum et utilia in corporalibus que
sibi deus subiecerat sed quia omnia fuissent sibi
obediencia et in nullo invenisset resiste-
nciam et fraudem seu eventum fortuitum ideo
sic stante natura naturaliter nullus potuisset ad de-
fectum et paupertatem venire. Secundo si loquimur
de natura destituta post peccatum sic non secundum naturam
sed ex peccato supervenit homini quod nunc sit di-
ves nunc pauper nunc sanus nunc infirmus
nunc letus nunc tristis quia omnia ista contingunt
nisi ex ipsa resistencia corporalium quorum

et su

donacionem xpi' pretium amisit ut non contig
nc ex ... vel clemens alijs recipiat id
obsequium et tributum quod debet recipere et
ex hoc contingit enim quosdam habundare
et quosdam indigere quod est contra pauperes
et divitem ¶ Ad secundam est dicendum quod secundum ysi
dorum libro ethimologiarum et ponit gracianus
prima distinctione de iure naturali est femine et
maris coniunctio liberorum educatio et omnium communis
possessio de iure vero humano est possessionum di
visio et appropriacio hoc idem magis explicat
cat Augustinus super Johannem et gracianus ponit .8.
di. dicens quod iure naturali vel divino non
audet aliquis dicere hec villa est mea vel
hec domus nam iure divino domini est terra
et plenitudo eius et pauperes et divi
tes deus de eodem loco fecit et divites
et pauperes una terra portat iure igitur humano
dicimus hec domus est mea et hic servus
est meus quia tolle iura imperatorum nullus
potest dicere hoc est meum et hoc est tuum Sic ut
patet per dicta de iure solum civili et humano
est habere proprias possessiones et proprios thesauros
et de iure naturali est esse omnia communia sed
ius civile est contrarium iuri naturali apparet quod
habere proprias possessiones similiter opponatur iuri
naturali sed ius civile esset contrarium iuri naturali
nam ius civile non esset suadendum quia con
tra ius naturale nulli homini licet agere unde dicitur
eadem distinctione quecumque vel maioribus
et consuetudine sibi recepta vel scripture compre
hensa si naturali iuri sint adversa et contraria
irrita sunt et vana habenda dicamus ergo
quod semper et ubique in eo casu in quo ius civi
le et humanum est iuri naturali destructivum ita
quod simul cum iure naturali non possit stare
nulli licet sine peccato proprium sibi aliquid Unde
cum unus homo videt alium in necessitate ita quod
alter relevari non possit nichil proprium esset
suum tunc utique et si in tali casu homo acci
pit alienum eo invito et nesciente non
esset furtum quia etsi videtur alienum non
tamen esset alienum sed suum In tali namque casu
civile quo quis vendicat sibi aliquid

proprium non potest stare cum iure naturali quo
censentur omnia communia sed in multis casibus
in quibus ius civile non est iuri naturali
destructivum sed magis declarativum et ad particula
ria negocia applicativum habere proprias pos
sessiones et proprios thesauros non est contra
ius naturale sed est explicativum et distinctivum iuris
naturalis quia ut dicit philosophus primo politicorum
sicut naturale est hominem esse civile et politi
cum ita naturale est ei habere possessiones et pos
sidere omnia temporalia et corporalia que de
serviunt vite politice et civili unde dicit
ibi quod homo iustum bellum habet ad bestias
et bruta animalia cum nolunt se subicere homini
dominio suo et nec possessio talis constat quia
hoc convenit sibi naturaliter et quod talis homo
possideat hunc equum et hanc domum
est ipsud explicatum et distinctum plus civile
apparet quod dicitur per iurisconsultum in primo
digestorum quod ius civile non omnino con
venit cum iure naturali et gentium non omnino
descendit sed cum aliquid iuri communi detrahimus
vel addimus ius civile efficimus ¶ Ad tertiam
est dicendum quod Socrates et plato ut recitat
philosophus in secundo politicorum et gracianus ponit
.8. di. fuerunt istius opinionis quod valeat ci
vitati quod cives non gauderent propriis
possessionibus sed essent omnibus omnia communia non
solum divicie et possessiones verum uxores et
filii quia tunc ut dicebat esset pax summa
et tranquillitas in civitate si quilibet dili
geret omnes mulieres tamquam uxorem propriam
et omnes pueros tamquam filios proprios et
omnes possessiones tamquam suas hanc ergo opi
nionem communis indicat contra consuetudinem
hominum quantum tamen ad unum modum vivendi
possumus ipsum salvare sed quantum ad alium
modum vivendi simul cum philosopho debemus ipsam
reprobare quantum ad modum vivendi in cari
tate et in vita spirituali non est dubium quod
plato et socrates optime dixerunt potis
sime de communitate possessionum et rerum temporalium
quia ut plurimum temporalia tota demonstrant ap
petitum humanum ita afficiunt quod non esse co

ruptum sed bene dispositum et ordinatum primo quia bonum quanto communius tanto dignius et melius est quia quanto plus elongatur a possessione temporalium tanto plus appropinquat ad possessionem spiritualium quia implet perfectionem caritatis que ipsa facit communia et modo dicitur non querit que sunt sua unde apostoli et sancti viri in primitiva ecclesia erant omnia communia et adhuc apud regulares viventes papiunt ut omnia sint communia et in dictum primum quamvis refrigescente caritate et regnante cupiditate pessime fuerit conceptum tamen ad modum vivendi in civilitate et in vita morali talis opinio est dampnanda propter tamen mala que sequentur que adducit philosophus contra Socratem et Platonem si possessiones et temporalia essent communia primo namque sequerentur ocia nam quia homines communiter viventes in civilitate propter corruptum appetitum non sunt prompti ad bona communia sed habent semper appetitum versum ad proprium bonum unde quandoque sicut omnia esse communia efficerentur negligentes et ociosi non curarent circa communia operari primo quia magis labor et sollicitudo requiritur in hiis temporalibus curandis et acquirendis conservandisque homo sciat quod possessiones et bona que acquirit sua propria sunt adhuc in civilitate multi diligentes quia dant se ocio et labore negligunt Secundo sequerentur litigia videmus enim quod semper incipientes et participantes ad aliquid commune est litigiosum et et dissensio unde non solum inter civitates habentes communes fines videmus sassuras [?] et guerram etiam in fratres et propinquos habentes communem hereditatem ut in pluribus sunt litigia unde si omnia essent communia raro vel numquam in participantibus talia esset pax vel concordia Tertio sequitur confusio et inordinatio nam sicut dicitur quod unum aliquod proprie capit plures [illegible] confusio et tordia [?] eo quod quilibet credit alium facere quod est ad modum impatiens [?] et circa unum sub spe alterius totum in confusione et inordinate relinquitur ita quod quandoque omnia essent communia in ordinate et in confusione quadam omnia que spectarent ad bonum relinquerentur in tali igitur vita politica et civili considerata humana vita qualis est non qualis sunt et qualis debet esse melius est ut quilibet gaudeat propriis bonis et propriis possessionibus Quarto circa eandem quod secundum philosophum in primo politicorum volentibus civiliter et politice conversari oportet est pecunie acquisitio quia solum philosophus divitias homines civiliter conversantes. Restat autem ibi in primo quomodo homines possunt pecunias acquirere et propriis divitias congregare et seipsos divites facere prima maneria est possessiva cum non est proprius ita agricolaturas et circa nutritionem animalium ut quare et quo tempore agri sunt laborandi et seminandi et vinee plantande et qualiter nutriuntur apes et quo anno et boves et oves et et volatilia faciliter cotidie possessionibus potest pecuniam acquirere et divitias congregare. Secunda est mercativa cum non aliquis scit deferre mercationes propriae vel etiam de una patria ad aliam et sic pensare ubi plus et ubi minus sunt necesse et quod sciat assistere vel consulere huiusmodi mercatores descendentibus. talis est potens modis acquirere pecuniam et congregare divitias. Tertia est artificiata conductoria licet non secundum philosophum cuiuslibet artis sit proprius finis medicina enim sanitas et militis victoria et fabri cultellus et carpentarii domus finis tamen omnis communiter est pecunia quia eos quosque facto cotidie artibus pecuniam intendunt. Quarta non est proprisola dicitur non homo volens pecunias acquirere providere omnia proficua negotia per que alii pecuniam sunt lucrati et sic illam debet recedere et restat plus duo circa que volens ditari debet providere primo circa monopolia id est circa venditionem unius ut ipse solus sit venditor sicut ipse ponit prius de quadam stabile qui reposito apud se in minimate

totum ferrum emit de ciuitate mercatoribus
aut venientibus ad nundinas tempore vende-
bat set non multum faciens de precio sui precii
set solum de .l. talentis assumpsit. Et quod
audiens dionisius qui erat dominus ciui-
tatis siracusane permisit illa inter illam
pecuniam qua lucratus erat portare set eum
amplius ibi stare non permisit. Ideo quia talis
solum sibi volebat pecunias congregare
Quod vero philosophus providerit certam rerum habundanciam reci-
tatur .1. Politicorum ubi philosophus de Thalesio qui fuit unus
de septem qui philosophari ceperunt quod cum sibi
semel esset imperatum quid valet sibi sua
philosophia cum semper esset in paupertate volens
ostendere quod facile esset philosophos ditari si circa
talia vellet intendere providit per astrologiam
futuram esse maximam habundanciam olei
dando ergo arrabones totum oleum emit
ciuitatis vel venientibus contra tempus et subito querentibus
taxato precio fuit placitum quia solus ven-
debat et habundanter vendebat congregauit
diuicias quantas voluit. Non ut pecunias
diligeret set ut ostenderet quod facile erat philosophos
ditari si vellet sic philosophus ibi dicit. Ad
quintam est dicendum quod diuicias congregare
instrumentaliter ut homo utatur eis tamquam
instrumentis quibus perueniat ad finem non
est peccatum set diuicias congregare insa-
ciabiliter ita quod homo non saciatur in congrega-
do et thesaurizando sic peccatum mortale est
non per causam. Ideo est quia secundum differentiam de appe-
titu finis et eorum que sunt ad finem
quia beatitudo tamquam finis insaciabiliter
est appetenda set ista temporalia que iuvant
nos ad consecucionem finis secundum modum
taxatum sunt appetenda quantum faciunt
ad sustentacionem et vitam nostre vite
animalis et sensibilis videmus quod natura
que producta generat circa duo ponit in
ouo albumen videlicet et rubeum ex albo generat
ex rubeo vero quod dicitur includitur nutrimentum
et planum est quod non infinitum al-
bumen natura apponit [illegible] generet
nec infinitum rubeum unde nutriatur

set tantum quantum sufficiat unde insaciabi-
liter et infinitum appetentes diuicias
congregantes agunt primo contra naturam
secundo contra ordinem finis quia solus deus
est insaciabiliter et infinitum appetendus
non autem diuicie vel alia temporalia. Tercio
quia talibus tamquam transgressoribus divine legis
sacra scriptura ysa. v° penam eternam impreca-
tur ve inquid vobis qui coniungitis domum ad
domum et agrum agro copulatis usque
ad terminum loci numquid soli vos habitatis
in medio terre. Ad sextam est dicendum quod secundum
augustinum oculum pure intencionis debemus
habere et si lucerna corporis tui est oculus
tuus ut dicit textus evangelii [illegible] quod oculus
sit lucerna intencio oculus est autem differentia
inter oculum et lucernam quia oculus videt
lucerna non non videt set illuminat oculum
ut clare videat dicemus ergo quod intencio
nostra duo importat. Primo intencionem finis
et quia non possum tendere in finem nisi fi-
nis sibi esset ostensus et visus ideo inten-
cio presupponit visionem cognicionem intellec-
tus hic est intellectus noster quod est ocu-
lus [illegible] secundum damascenum [illegible] ut intellectus
tamquam oculus dirigat et clare videat quod
videat quod videndum est intencio dicit
voluntatis electionem quia voluntas actio tamquam
lucerna illuminat et clarificat intellectum
ut recte videat et isto modo si nostra in-
tencio que est oculus finis simplex ita
quod sit clarificata et illuminata per voluntatem
tunc que est lucerna totum corpus et to-
ta congeries operum nostrorum erit lucidum. Si
non sint recta et obliqua quia lucerna non
clarificat nec illuminat intellectum et oculum eius
ut recte iudicet finem quia illud quod
debet prefigere sibi finem non preponit tunc
totum corpus et tota congeries operum
nostrorum erit tenebrosum. Quando quis desiderat temporalia
propter deum quia tunc est intencio pura oculus
tunc est simplex set quando hoc facit propter laudem
humanam vel propter alia terrena quia tunc est
nequam et prava efficitur tenebrosa et sic

homo temporalia bona et mala in tercio
potest contempnere et quibus talis in tercio ma-
la potest esse in morte peccatum Genesis vel tale
Nemo potest duobus dominis Lectio xvj
servire aut enim unum odio habebit
et alterum diliget aut unum sustinebit
et alterum contempnet non potestis deo
servire et mamone Ideo autem dico
vobis ne solliciti sitis anime vestre quid man-
ducetis neque corpori vestro quid induamini
nonne anima plus est quam esca et corpus
plus quam vestimentum Respicite volati-
lia celi quoniam non serunt neque metunt
neque congregant in horrea et pater vester
celestis pascit ea nonne vos pluris
estis magis illis Quis autem vestrum co-
gitans potest addicere ad staturam suam
cubitum unum et de vestimento quid
solliciti estis Considerate lilia agri
quomodo crescunt non laborant neque nent
Dico autem vobis quoniam nec salomon in omni
gloria sua coopertus est sicut unum ex
istis Si autem fenum agri quod hodie est
et cras in clibanum mittitur deus ~~sic~~
sic vestit quanto magis vos modice
fidei Iuxta ista docet salvator infor-
macionem nostram circa spiritualia quantum ad
duo scilicet dilectionem et unionem sed in hac
in dilectione quia non duplex vel ficta quia semper
ita unum finem et si est circa plura habet
semper respectum ad unum ut si mater diligit filium
et nutricem non diligit propter plura quam
nutricem non diligit nisi propter filium ita
si quis diligit deum et ista temporalia bona
non in finem et spem mentis constituere
deo sed in ordine ad deum et propter deum non
diligit plura sed unum tota ergo dilectio sal-
vatoris in est in hac racione unire mente
nostram tota in deum ut non dividamus
mentem nostram et cor nostrum ad plura ita ut
in illis pluribus finem et spem nostram con-
ponamus quia ut ait Nemo potest duobus
dominis servire ~~unum est si contra inunguunt~~
unum est si contraria precipiunt et iniungunt

ut dicit crisostomus quia concordia multos dominos
facit unum Unde subdit non potestis deo
servire et mamone per mamona in scriptura
glosa intelligitur dyabolus ille qui preest divi-
ciis et rebus temporalibus temptando et alli-
ciendo homines ad talia deo ergo et dyabolo
servire non possumus quia sunt contraria preceptis
vel secundum ieronimum per mamona syriaco sermone in-
telliguntur divicie ipse in se quibus et deo
simul servire non possumus Quamvis sit autem
deo servire possumus divicias habere unde
signanter non ait non potestis deo servire et di-
vicias habere sed diviciis servire quia qui servus
est diviciarum divicias custodit ut servus
qui autem servitutis iugum excussit iam est
dominus et non servus diviciarum quia eas tamquam
dominus distribuit Dominis ergo duobus diversa
iubentibus servire non possumus quia vel unum
oportet diligere et alterum odire vel unum susti-
nere et alterum contempnere Et quia duobus possi-
dere non possumus deo servire et istis divi-
ciis temporalibus superflua querendo et appe-
tendo quia isto modo contrariantur ad invicem
sed bene possumus servire deo cum sollicitudine pro-
curando necessaria quantum ad victum et vestitum
Ideo hic etiam salvator pluribus dicit Ideo di-
co vobis qui mei non possumus ne solli-
citi sitis anime vestre id est vite animali et sensi-
bili quid manducetis neque corpori vestro
quid induamini et quod talis sollicitudo super-
flua non sit probat in tribus racionibus vel exemplis
primo sic ille qui dat maius donum dat
minus sed deus dat nobis animam et corpus
ergo multo magis dabit cibum et indumentum
Secundo sic maior species et valoris sunt homines
quam volatilia celi cum omnia sint propter ho-
mines sed pater celestis pascit volatilia ce-
li que non serunt neque metunt neque con-
gregant in horrea ergo multo magis providet
hominibus necessaria Tercio sic eius est cor-
servare in nutrimento et indumento con-
servare cuius est ad debitam staturam
et quantitatem producere sed deus est ille
qui ad debitam staturam et quantitatem

induit corpori hominis quia quis non potest ad
staturam suam cubitum unum ymo unum digi
tum q. d. multo fortius similiter corporibus homi
dat ipse indumentum et vestimentum ¶ Tertio
sic maior cura est deo de vestimento homi
quam de indumento herbarum que tamen feni
est hodie et cras in clibanum mittitur sed deus
sic vestit lilia agri frondibus coloribus
odoribus quod nec Salomon in tota gloria sua de
in tantum sapientia et potentia coopertus
est sicut unum ex illis / si maiorem curam deus
habet quam homines vestiantur ut in tantum vel
potius nocumentum recipiant ¶ Hic possunt
esse quinque dubitationes ¶ Prima utrum sit pos
sibile duobus dominis servire ¶ Secunda utrum zelo
deus ... non patiatur coli aliquem tamquam
deum vel dominum ¶ Tertia utrum deus possit aliquem
odio habere ¶ Quarta utrum homo teneatur laborare
et suo labore victum et vestitum querere ¶ Quinta
utrum aliquis absque transgressione precepti possit
a tali labore excusari ¶ Ad primam est dicendum
quod cristus solvit hanc dubitationem super hunc
passum dicens impossibile esse aliquem servire servitio
vero non ficto duobus dominis contraria iube
ntibus sicut sunt deus et diabolus nam deus precipit
bona virtuosa opera diabolus non mala et vicio
sa et spiritus ad spiritualia et celestia et ter
rena nam celestia si dominentur in homine tra
hunt ipsum ad superiora terrestria vero si do
minentur trahunt eum ad inferiora / talibus
dominis sic contrariis impossibile est hominem servire
servitio vero et simplici / et dico servitio vero
quia bene potest homo unum potius fingere et alte
rum corde habere potest enim homo potius servire alte
rum in corde diligere et ad servitium in corde di
ligit sed non et integro servitio impossibile est
servire duobus dominis contrariis (ut) tamen as
signat ipse salvator quia vel homo servit
pro amore vel pro timore Si pro amore / si
homo perfecte diligit unum dominum puta di
vitias aut creaturam aliquam que dicitur
in corde suo tamquam deus necesse est quod odi
at deum quia amor perfectus non potest esse nisi
ad unum ... Si vero pro timore oportet quod in illo
unum dominum preciat et sustineat et sibi
adhereat et obtemperet et alium contemp

nat et nulla eius precepta servet ¶ Ad
secundam est dicendum quod habet glosa moraliter Augustinus
[illegible] ... quod romani sole
bant deos gentium quos subiugabant
colendos suscipere et eorum sacra
suscipere hoc tamen de deo gentis hebree
cum eam obpugnaverunt vel vicerunt
facere noluerunt romani ut secundum Augustinus cum
populum hebreorum subiugarent eorum
impio deum eorum colere noluerunt cum tamen
deos gentium omnium colerent et eis sacrificia
offerebant quos ipsos subiugabant ipsorum
eorum quia patrocinio deorum gentium quas
superabant vel vincebant credebant eorum
imperium crevisse Istius autem romanis ibi
Augustinus assignat talem causam quod romani doctis
philosophi sententiam tenebant firmam cum eum
sapientissimum hominem omnium oraculo prophetarum
audivissent Sentiunt autem hec sua do
cuit unumquemque deum sic coli oportere quo
colendum ipse preceperit cum igitur sacra precepta
gentis hebreorum quod deus eorum solus co
li nolebat destructis simulacris aliis omnibus
gentium et solus mandat sibi afferri
sacrificia videntes quod si talem deum co
lerent et eius sacra reciperent eorum de
struere ydola et simulacra deorum aliorum
in quorum simulacris et ydolis propria
demonum fallacia frequenter audiebant
eorum imperium illorum deorum patrocinio
servante noluerunt deum ebreorum colere nec
eius sacra recipere cum quo sibi cum aliis
diis servire non poterant hac igitur de causa
secundum Augustinus romani respuerunt unius veri
dei cultum ne multos deos offenderent
magis arbitrantes sibi obsequium suum
se illorum deorum necessaria quam veri dei ip
sorum benevolentia Solus igitur deus in
non patitur aliquem aliud coli vel diligi ut
deum nec quod sibi et alium aliud sibi re
pugnantem tamquam duobus dominis vel diis
serviatur ¶ Ad tertiam est dicendum quod deus
nisi apte in suis non possit ab aliquo
odiri quod enim aliquis nisi usu et cog
nitum odiatur in illo oportet quod offerat se cog

impio

noscenti et videnti rone alicui ma
li apparent vl' ponit q bonu sit vl ap
parens bonu pse est diligibile Atq
malu vl appns malu est odibile tu
igr deus in se apte visu non habeat
rom mali n' apparet n' ponit q demu
intellus qui est oculus mai videt clare
et apte dm in se et ipm odiet no pu
to ee possibile tuc quod est in se bonu vis
boni reputaret se subrone f mali 2 p
consequens bonu no esse bonu vl illud bo
nu no hre rom omnis boni actu dey
poss se puttare intellui clare et apte
in se et auderet se ab actu volut vt no
diligeret ipm ita q suspenderet actu vo
luntatis vt no tenderet in eu declare ho
pona malud tpus sufficiat hic scire
q voluntate hominis in suo actu pma
nente apte et clare videret dm in se
pmittu non vi ee possibile q io posset
hri in suo tn effectu vl precepto deus
odit adapnat et pccoribus odiendo n
dapnati penas quas patiut tu tlia sit
effectus dne in se odiut dm vn dr ipos
superbia eorum q to a semp odiut etiaz
deus in suis madatis et precepis applicacionibus
qma dnte saluatore qui no dilig me
ma me no fuat eo q ipo q pccores
transgrediunt dei madata et agut cont
voluntate eius et blasphemat ipm
in hiis que agut dicut dm odie vn
tu diligamus ista tpalia dimitias ho
nores consanguineos vl q q aliud plus
qua deu vl tot madata eius facimus
dicimur ipm odire cu pcipiat ho no tag
ipa diligenda qm etia ipsos suas et
caritas dei adit dm odire dicit Gen
v h' Jo h' Qui diligit dm et fratrem suu
odit in tenebris est ¶ Ad qrta est dicendum q hac
qone Aug' pcitat in li° de ope mona
chorum eam n tpe Aug' ociose viventes
et nullum corporalem laborem facere vole
ntes aliqui monachi inducentes textu eu
vangelicu q xpus madat ad querendu
victu et vest in ietu non ee corporaliter
laborandu tu volatilia celi adeo pastus
et lilia agri vestiant absq eo q illa
seminent neq vl metent at aliqui labo
res corporalis faciat et si dicebat eis q
Apostolus madat q qui no laborat no
manducet eu debat hoc de spirituali
labore Aplm dixisse deqno scriptu est
ego plantaui apollo rigauit Non aut
dicebat ee intelligendu de corporali la
bore q tuc apls conduxisset cuiusq pa
ciem no est laborandu corporalr ad que
rendu vite necia hrut aut multi gestu
Aug' Primo quide q statu homie pec
cante in pena c preceptu sut q in la
bore et sudore vultus eius debet vesca
pane suo a qua pena sic n' ab aliis
penalitatibus corporalibus xpus no la
borauit nos n' absoluit ymo ipe ta
les penalitates corporales p° volunt
suscepit Ecclesia q in laude illius scr mulier
sturdi qui vlto q manus suas inmsit
ad fortia et digiti eius apphenderunt
fusum et pane otiosa no comedit Scdo
q p Aplm pcipimur carne nram nutrire
et fouere ipam debito nutrimento et vesti
mento essit aut cam odire si nulla cura
ea necia corporis agemus Tertio q esset
hoc derogare dne bonitati que corporales
operaciones non subtrahit creaturis sz ma
gis mediantibus eis regit corpus sic me
diantibus spualibus actonibus regit spm re
linque q° dne pmdentie que hic ipse
ipm pr age no est dm magnificare sz
ipm contempne Quod vo dicebat de vo
latilibus Dicendu est h Aug' q pdicti
monachi sic obseruabat quod de volatilibus
i non laborando corporalit sic obseruare
debebant i non coquendo et no molendo
in no reponendo in granario vl celario
q volatilia hoc no faciut sz ipsi volebat
hre manus otiosas et plena repositoria
pctc i quod salvator non prohibz corporale
labore et prudentia circa necia peurada

sed solu removet diffidenciam intendit n cu
ram usque ad ista minima se extendat multo
magis circa racionales creaturas, cum deo maior sit
cura de hominibus quam de bobus vel volatilibus
non tamen perclm prudenciam et curam suam
propos labores et proprias operaciones hominum substrahit quia cum homo pascat se et vestiat se
proprio labore et consilio deus etiam pascit
et nutrit ipsum Non enim ut ait Aug quia deus
dixit Innocencia me indic est et e te amplius
non debuit fugere cum esset deprehensus in civitate
damascenorum et per fenestram submitti a fratribus in sporta quia hoc deus volebat cum fratribus Quod autem supra dicebatur ab apostolo dicendum
est de labore spirituali corporali intelligendum
esse quia non laboret non manducet quia paulus ante premittit cum essem apud vos non
inquieti [illegible] fuimus neque gratis ab aliquo panem
manducavimus sed in labore multo ac sudore
operantibus manibus nostris die ac nocte sic enim
dicit Aug episcopo vel sutor tabernaculorum et
in actibus artificialibus fuimus in initia mundi
iunt manus iste Adiuncta est dicendum quod cum corpus
sit intendendum ut famulat spiritui et spiritus deo
ut sic totus homo divino cultui mancipatus
et cum bonum publicum et commune preponendum sit
nisi particulari bono puto quod vacantes spirituali
studio et deputati utilitati rei publice et
bono in actibus spiritualibus sicut religiosi deputati ad ministracionem altaris et rectores et milites
deputati ad regimine et defensione rei publice
merito sunt excusati si non laborant propriis manibus etiam laici et alii obsequiis istorum mancipati cum tamen multa mala doceat ociositas et
cum potissime religiosi et universaliter clerici et deo
dedicati vacare libris et discere sibi inutilibus et ab omni inutili ocio debeant esse semoti multum est securum et laudabile quod semper horis
quibus non sunt occupati divinis laudibus
reddendis vel lectionibus scripturarum aliquid operis
faciant scribendo clerici vel aliquid corporalis
operis laici Unde dicit Ieronimus in epistola ad Rusticum
monachum quod Egiptiorum monasteria hunc morem tenebant ut nullum reciperent absque labore et non
sicut cum aliquid operis posse operari et intelligere de illis qui etiam in ... absque corporali labore vitam vite animalis habuisse non potuisse

sent quia ut dicit Aug in libro de opere
monachorum si aliquem in secto habebant illa
quibus sine opere manuum suarum vita eorum
sustentaretur si posset in monasterium ingressus
fuit et illa bona indigentibus sunt distributa
et credenda est eorum infirmitas et ferenda
ut sine labore vivissent Non attendendum
in quo loco illa habebant impendentes cum
omnium christianorum sit una respublica quem ex
uita rusticana et artificio labore ad professionem servitutis dei veniunt labore aliquo
corporali quo minus operentur se excusare non
possunt quia nullo modo ut ait decens est ut in illa
vita ubi senatores sunt laboriosi ibi opifices et artifices fiant ociosi Lucas xii

Nolite ergo soliciti esse dicentes quid
manducabimus aut quid bibemus
aut quo operiemur hec enim omnia gentes inquirunt Scit enim pater vester quia hiis omnibus indigetis
querite ergo primum regnum dei et iusticiam eius
et hec omnia adicientur vobis Nolite ergo soliciti esse in crastinum Crastinus enim dies sollicitus
erit sibi ipsi Sufficit enim diei malicia sua Sicut
supra dicebatur hic ultimo salvator docet informacionem morum per dominum prudencie specialem
gubernacionem Advertamus multum est sciendum
multi sunt hii qui credentes in humanis rebus
esse fortunam non prudenciam ... existimabant
dei iudicio suam vitam gubernari sed incerto dubia
eventu et quia nimium erat errorem extirpare ut fortius veritate istam de dei prudencia cordibus hominum salvator figeret repetivit eam dicens Nolite igitur soliciti esse dicentes
quid manducabimus aut quid bibemus aut
quo operiemur hec enim omnia gentes inquirunt
nam scit pater vester quia hiis omnibus indigetis
sequitur aut dixit scit pater vester non autem deus
vester ut nos ad maiorem spem induceret
secundum Crisostomum quia deus pater vester est non poterit
despicere nos filios suos cum enim homines
patres sustineant de filiis iniuria eis non
ministrare cogitate igitur debemus secundum Crisostomum nos
dei iudicio gubernari et etiam curam nostram in manu dei committere et plus regnum eius querere Unde subdit primum querite regnum dei et iusticiam
eius quia deus bona diligit et mala odit
et hec omnia adicientur vobis non enim secundum Crisostomum redditur
simile nobis si pauperes simus aut divites
sed si simus iusti vel iniusti boni vel mali quia

ergo dei ut et non decet nobis panis
et sicut dicit prius quia secundum aug' non de
bemus cibum ut manducemus sed debemus
manducare ut possimus cibum et quia
prohibuit superflua solicitudine preterea
statim prohibet superflua solicitudine fu
turorum dicens nolite soliciti esse in crastinum
quia crastinus dies solicitus erit sibi ipsi ac
si diceret secundum Jo. m. sicut portet solicitudinem
suam et tunc dici sufficiat sua malicia
ut accipiamus non hic maliciam contra
virtutem sed sumamus maliciam pro labore et af
flictione et angustia seculi que tanta est
quod tunc dici sufficit sua ideo nulli dici
danda est solicitudo alterius. Sed hic sunt
ecce quedam dubitationes. Prima utrum providen
cia dei magis ad gubernationem hominis quam
aliorum animalium se extendat. Secunda utrum micro
cosmi cibum solicitudo circa victum et vestitum
sit prohibita. Tertia utrum circa vite necessaria sit mi
nimus curandum vel providendum. Quarta utrum ad si
tum provisionem victualium indicio astrorum sit
licite utendum. Quinta utrum quibusdam personis reg
liter utendum ut ista victualia adiciantur ut ap
dei semper ista victualia adiciantur ut ap
ponantur. Circa primam est dicendum quod secundum damas
in libro eodem putandum esse rerum creatore
et gubernatorem. Sicut ergo deus omnia crea
vit ad totum suum esse ita omnia gubernat
necnon sic homines creavit ad ymaginem sua
ut eum cognosceret et eo frueretur. Agno
ut enim cognosceret et eo frueretur agno
catis erat omnia autem creavit in obsequium
hominis et eum constituit fine omnium
hominis et eum constituit fine omni
ita quod sicut deus omnia gubernat quodam
tamen speciali modo gubernat hominem cui omnia
instituit et gubernet in finitum subiciomnes
imitat et gubernet in finitum subiectum
eius. Unde dicit phil. quod homines ad bestias
as domesticas et silvestres est licitum
et iustum bellum quia eo ipso quod deus omnia
subposuit dominio hominis et propter hoc iuste omnia
animalia capere occidere et uti et ordinare ipsa
ad suum comoda et suam utilitatem et in
tantum propter esse prius animalia occidere vel
rape in ipsum eorum occisio vel capto ute
re dominium eorum dominorum. Unde narrat
gregorius in dialogo quod cum quidam discipulus
sancti benedicti haberet quedam ursum et sibi
ad custodiendum tres oves commisisset sic obe
diens curam omnium suscepit ut eas debitis
horis ad pastum duceret ac si esset homo et
aquas comedere consueverat diligenter ex obe
diencia sancti viri custodiebat quidam vero
clerici socii cuiusdam alterius sancti benedicti discipu
puli audientes et videntes quod plus ac
cebat in fama stetit ille quam eorum invidentes
sum illum interfecerunt propter cuius interfectionem ele
phantino morbo omnes percussi sunt. Ad
secundum est dicendum quod solicitudine non est habendum
magnificentie temporalium vel victualium sic quod
homo non debeat corporaliter laborare ad ac
quirendum sibi nutrimentum. Prohibens in illis est
quia negligere corporalem operationem adeo sua
communicate est negligere corporalem virtutem qua
tamen quilibet corporalitate consuevit teneri. Unde dicit
Joannes quod solicitudinibus spiritualibus [...] panis
non acquiritur sed laboribus corporalibus quia nisi
pro re vilis pane nobis pro panis et vestimenta
acquirimus ideo labor ponendus est et solici
tudo tollenda. Secundum quod Joannes m. prohibet sal
vator solicitudinem sed labore et sudorem
acquirendum victualia et necessaria vite prope
Ergo secundum Rabanum salvator non prohibet so
licitudinem quia non dixit nolite soliciti esse de
cibo et potu vel indumento sed ait nolite so
liciti esse quid manducetis aut quid bibatis per
solum illi arguuntur qui superto communi cibo et
potu et communi indumento lautiora vel aus
tiora hiis cum quibus ducunt alimenta vel
indumenta requirunt. Secundum Rabanum non
prohibetur solicitudo communis victuorum ciborum
et indumentorum. Sed prohibetur solicitudo su
perflua singularis et curiosa. Secundum non ergo
solicitudo eorum que ad nos non pertinent
prohibetur sed solicitudo eorum que pertinent ad
nos precipitur. Dicit enim quod ad nos pertinet age
re laborare operari sed que fine et que eventu
nostra opera consequi debeant subdimus pru
dencia vel in quaeque quia fortuiti eventus ad
dunt rationes supponere sunt cum licet non
sint nec debeat studii a nobis non tamen subt
fugiunt prudenciam divinam non ergo sed extra
prohibet salvator nos solicitari ita laboris

vi

et operationes magnificando nobis necessaria
puta in navigando vel seminando vel ali
as artes cogitando quibus possimus panem
nostrum cotidianum acquirere sed prohibet illam so
licitudinem esse viciosam defortunis eventibus
qui possunt supervenire ad ista opera illa non tamen
non sunt incerta potestate providentie medicina di
spositione debemus relinquere Et sic Aug. in
tum tamen corporalia nos nimis solicitari prohibent
et ingenium impediunt consciam et contemplari
spiritualia bona quod tunc sit quando in eis finem
nostrum constituimus et qui superfluis dixerat non posse
nos duobus dominis servire non sit solicitus
quid sit comedendum vel vestiendum quod vetet
sit ut deus salvator ipse prohibuit ¶ Ad
tertia est dicendum quod hanc quoque rationem monet
Aug. in libro de sermone domini dicens quod cum isto loco
cum vero quando dicit in crastinum non esse aliquid
servandum vehementer timendum est ne forte
tamen videremus aliquem servum dei providere ne ista
necessaria desint vel sibi vel aliis quorum cura
commissa est iudicemus eum contra preceptum
domini de crastino esse solicitum quia ipse dominus
cum angeli ministrent ei propter exemplum ne quis
postmodum scandalum pateretur tamen videmus aliquem
suorum necessaria providentem loculos habere noluit unde
pecunia usibus necessaria quod quod opus fuisset p
beret quorum loculorum iudas qui tradidit eum
custos fuit et sicut apostolum non paulum legimus
mandasse corinthiis ut in sustentationem
pauperum collecta fierent prima sabbati
quatenus adveniens non esset inserviendum tunc col
lecte non fierent quod sunt in crastinum pro
vide Similiter legimus in actibus apostolorum capitulo
xi quod cum quidam vir nomine agabus
prophetam predixisset futuram famem in universo
orbe distribuerunt in se quod habundabant
ut possent future fami occurrere et signi
ficaverunt fratribus habitantibus in iudea ut hoc
idem facerent nam si de illis que sunt necessaria
tamen necessaria ad victum et vestitum non esset so
licitandum Adde quod apostolus dixisset se cum sua
bia tamen non furere magis aut laboret ma
nibus operando ut habeat unde tribuat necessita
tem patienti Adde quod similiter dixisset ille
sanctus ioseph pharaoni futuram famine
per septem annos scilicet et providentem virum
virum sapientem qui quintam partem fructuum
per vii annos scilicet qui nunc venturi sunt
congreget in horrea et frumentum in urbibus et
preparetur future fami que oppressura est egyp
tum et non consumetur terra inopia quo igitur
salvabimus dominum domini dicentem in crastinum
non esse solicitandum Sed Aug. crastinus
dies dicitur qui succedit preterito tempore cum quo
bonum operatur et qui comedit et bibit ur
gente necessitate et providet sibi de cibo et po
tu ut deo possit militare et servire non
solicitatur in crastinum quia bonum eternum et perpe
tuum intendit unde dicit Aug. quod malicia
pro penalitate quam patimur in fame et siti
salvator accipit eo quod crastina die homo non
debet stare qui comedat hodie quia tamen
sufficit sua malicia et sua penalitas
Quodam nomen cuius crastinum dicit salvator
accipitur esse superfluum vult ergo nos esse solici
tos de necessariis non autem de crastino id est
de superfluo multi namque magna solicitudine
habent qualiter que habent superflua sint ex
pensurum et quibus dimissuri quam solicitudinem
dominus nomine crastino intelligitur sic eius
salvator prohibet quia cum congregamus super
flua ipsa se arrabunt et te eis non fruente
non de eis curante invenient eis multos
qui ea possideant Sic igitur curas de illis quas
post te eis aliis dimissurus ¶ Ad quartam
est dicendum quod sacra scriptura duas veritates dicit
contra astrorum influentiam prima est quod volun
tas hominis necessitati celestium corporum non
sit subiecta quia sic periret liberum arbitrium
secunda est quod ad inmutanda inferiora corpora
astrorum virtus se extendit dicit Aug.
v de civitate dei non usquequaque absurde dicitur posse
ad solas corporum differentias afflatus quosdam
sidereos pertinere Cum igitur aliquis vera iudicio
astrorum ad providendum corporales effectus
puta serenitatem vel tempestatem vel sterilitatem
fructuum sanitatem vel infirmitatem corporum
quia omnia ista ex corporalibus et naturalibus causis
dependent non puto esse peccatum cum videamus
agricolas servare certum tempus secundum cursum
solis in seminando et plantando et na
utas in tempore navigationem implementum

ul' in lune defectu et medicos uide'
fuac' quosdam dies circa egritudines ue
tatas qui ut dicunt decimant' secundum
cursum solis et lune quecumque esset dicere omnes
tales impedias et consilibus patrum commit
te uiri remota omni paratione et innota
tione demonum solum pols[?] figurationes sed
lad circa corporales effectus corporum celestium
iudico uti puto esse licitum et non peccatum
¶ Magistram est dictum quod secundum Aug^us in libro de ser^e
dom semper regnum dei in omnibus operibus debe-
mus intendere sine ista corporalia et temporalia
nobis addant' sine subtrahant' nam
plurimum licet contingit quod querentibus dei reg
num temporalia desint propter eorum exercitationem
et probationem quia per indigentia et carentia
talium oppositum bonum non solum debilita' ue
rum etiam consummatum magis confirma' et
robora'. Non enim possumus dicere quod paulus
regnum non querebat qui dicebat se esse in
fame et siti et frigore et nuditate. Sic
ergo bonus medicus nouit quando in fimo cuius
cura gerit alimenta subtrahit et quando ei concedit
sic nouit medicus noster cui nos semel to
tos commisimus et a quo beneficium promissionis
uite presentis et future qui nobis hec corporalia
alimenta apponit et quando subtrahit, non sub
trahit ut aut deseras intendit non prouidere
Sic enim cum homo subtrahit pabulum iumento
suo prouide sibi non intendit sed cum qui ap
ponit et quasi subtrahit illi ut ista insu
turas refrenat sic quando subtrahit ab alia iumen
to meum an uelit sibi insurrexis seruare
ut sit alia causa quare non impendit
ei ergo quomodo fiat quando ista temporalia seruat'
medium est cum possit sic simplicia et du
plicia dominus' etc.

Capitulum VII^m vii

Nolite iudicare et non iudicabimini
In quo enim iudicio iudicaueritis iudi
cabimini et in qua mensura mensi
fueritis remetietur uobis. Quid autem uides fe
stucam in oculo fratris tui et trabem in oculo
tuo non uides. Aut quomodo dicis fratri tuo fr
sine eiciam festucam de oculo tuo et ecce tra
bes est in oculo tuo. Ypocrita eice primum
trabem de oculo tuo et tunc uidebis eice'
festucam de oculo fratris tui. ¶ Hic super dice
bat' saluator in parte ista ostendit perfectionem
doctrine sue consistere in malorum prohibitione
et possumus de toto capitulo isto facere sex partes in
sex lectiones. Prima in primo saluator prohibet
ne temeraria iudicia sint facienda. 2^a ne
sancta et preciosa ecclesie sint inutiliter hereticis
et infidelibus exponenda. 3^a ne precepta legis
uel sint contempnenda. 4^a ne falsa dogmata
hereticorum sint recipienda. 5^a ne dona gratis
data a fidelibus sint multum reputanda. 6°
concludit ut uerba superdicta sint super firmam
petram edificanda. 1^a ibi nolite iudicare. 2^a ibi
omnia ergo. 3^a ibi attendite a falsis. 4^a ibi non
omnis. 6^a ibi omnis ergo qui audit. ¶ Admittit
omnis. Circa primam partem est sciendum quod secundum Augus-
tinum autem prime partis est sciendum quod secundum Aug^us
hec dicuntur de iudicio continua' ad illud de non
solicitudine crastini seruare potest fieri bono et
simplici animo et malo et duplici animo
simplicia autem ideo saluator statim adiungit ut talia quae
dubia sibi temerario iudicio non iudicemus
dicens nolite iudicare et non iudicabimini ubi
secundum Aug^us nichil aliud precipi' nisi ea facta que
dubia sunt semper in meliorem partem interpretem'
et ratio subdit quia in quo iudicio iudicaueritis
scilicet iusto uel iniuste rigido uel humili iudica
bimini. Et si dicis quod qualitati culpe uel inno
centie respondebit pena uel premium et in qua
mensura mensi fueritis remetietur uobis quia
iuxta modum culpe erit mensura pene. Et quia
temerarie iudicantes faciles sunt ad repre
hendendum. Ideo addit quid uides festucam
in oculo fratris tui id est leue peccatum et trabem
in oculo tuo non considerans. Frequenter enim contigit
quod homo attendit leue peccatum alterius et quam
grauiter peccato ipse inuolutus sit non considerat
ut ubique forte aliquis ira peccauit tu uero
odio reprehendis iram et non odium. Quantum
enim secundum Aug^us distat ira ab odio tantum distat
festuca a trabe. Omnis enim qui reprehendendo
magis curat uituperare quam emendare super-
bia uel inuidia peccat ut Aug^us dicit. Quo ergo id est qua
audacia potes dicere fratri tuo sine id est patienter
tollerare ut de oculo eiciam festucam id est leue
peccatum et ecce aperte et manifeste trabes est
in oculo tuo id est peccatum graue quod omnibus patet. Ypo
crita ergo eice trabem de oculo tuo et tunc

videbis eice festucam de oculo fratris tui
Exigitur autem secundum eius Aug. tale minima pec-
cata reprehendentem et sua magna non
videntem vel non considerantem Salua-
tor ypocritam appellat nam reprehende-
re vel accusare vicia officium est bonorum vi-
rorum et benivolorum quod si mali faciunt ali-
orum partes agunt et personas aliorum figunt
quos ipse ypocritas nominavit ¶ Sed hic move-
tur questiones sequentes. Primo utrum omne iudicium prohibi-
torium canonis sit interdicta vel prohibitum
¶ Secundo utrum eodem iudicio quo quis iudicat
alium debeat iudicari ¶ Tercio utrum iudex
in iudicando possit reum cogere ad con-
fitendum illud ad quod sapientis moris sunt
vel aliorum ¶ Quarto utrum personis in mortali peccato pos-
set alium iudicare vel corripere ¶ Ad primam
est dicendum quod hanc dubitacionem movet et
Aug. in libro de sermone domini dicens quedam esse
sic mala quod nullo possunt fieri bono animo
vel bona intencione sicut blasphemia furta
adulteria homicidia et alia licitum est
iudicare iudicio reprehensionis de omnibus
de quibus dicit Apostolus .i. ad Cor. de hiis que
intus sunt non iudicetis vel iudicio pu-
nicionis ad illos qui habent auctoritatem
de quibus scribitur De. xvijº Quod iustum est iu-
dicate sive civis sive peregrinus sit ille
nulla est distancia personarum ¶ Quedam
non aut esse sic bona quod quamvis est de se
bono animo et simpliciter fieri possunt Sicut
si aliquis dicat propter stomachi debilitatem
se non posse ieiunare et tu credas eum
hoc facere propter gulositatem ¶ De talibus dicit
hoc mitius est quo animo fiant iudicare
temerarium est secundum Aug. ¶ Nam de talibus
ait Apostolus Nolite ante tempus iudicare indicatem
non indiget Et subdit Aug. quod duobus
modis iudicamus temerarie ¶ Primo si iudi-
camus illa que nescimus quo animo fiant
¶ Secundo quando scimus et sic iudicamus ac si de-
fecta eius correptione desperemus sic da-
to quod aperte videamus gulositatem et eb-
rietatem alicuius si sic eum reprehendimus
qui non possit corrigi vel in bonum mu-
tari adhuc temerarie iudicamus ¶ Conclu-
dit ergo Aug. in utraque horum predicit modo
quod salvator vult per illa verba dicere aut pote-
te iudicare et condempnare nichil
aliud nobis precipit nisi quod illa facta que
nescimus quo animo fiant semper in meli-
orem partem interpretemur et que dubia
sunt eodem modo ¶ Ad secundam est dicendum
quod Aug. addens gratis de sex gradibus
hanc movet dubitacionem in libro de ser-
mone domini dicens quod si sic intelligatur tunc
dicitur de iudicio et mensura ut eodem
iudicio quo iudicamus alios debemus
iudicari et eadem mensura qua mensi
fuimus debeat nobis remetiri videbitur
statim sequi esse quod dicitur quod si nos iudicamus
temerario iudicio tunc iudicio temerario
nos iudicabit et si falso iudicio quis
iudicat alium falso dei iudicio iudica-
bitur Similiter si iniusta mensura quis utatur
ad recedendum vel recedendum aliquid pro
suo iniusta ergo mensura utetur deus in reddendo
vel remunerando seu puniendo cum est
ergo sic intelligendum secundum Aug. ¶ In quo iudi-
cio iudicatis in eo iudicabimini. De. si. dic.
iniqua voluntate bursas in ea puniar
bimini. ¶ Nam si quis in oculis iretur
ad respiciendum aliquid illicita sibi prohibi-
ta recte dicitur ¶ In quibus oculis peccasti in illis
puniet et sic accusare et oculis punire
puare. Quia secundum Aug. voluntas omnium
iniuriorum factorum interiorum et demitorum men-
sura est et ipsa utimur ad metiendum vel
demetiendum recte dicitur est eo animo et ea
voluntate qua iuste vel iniuste iudi-
camus alios eadem voluntate et animo
recipiamus iudicium de pena vel de premio
¶ Cum si voluntate temeraria iudicamus de
illa temeritas est illa que nos pu-
niet et cruciabit et si mensura iniqua
et voluntate iniqua utimur ad recedendum
aliquid pro animo illa iniqua mensura
et illa voluntas erit causa que iudicetur

et dapnem(ur) et ult(ra) homo sua p(ro)p(ri)a
uolutate q(uia) bona uel mala op(er)a fac(it)
eadem iudicabi(tur) ad b(ea)titudine(m) uel in
fernum et s(ecundu)m p(ro)p(ri)u(m) huc p(ro)ponit d(omi)nus
illud verbum omnes n(am) qui accipit gladi(um)
gladio p(er)ibit planum est n(am) q(uod) multi gla
dio inficiunt et tamen gladio non mo
riunt(ur) s(ed) uel forte moriunt(ur) febre uel
suspendunt(ur) uel forte crucifigunt(ur) na(m)
latrones qui crucifixi sunt cum x(rist)o multos
occiderunt n(on) tamen quos occiderunt crucifixe
runt sic ipsi crucifixi sunt est igitur sensus
q(uod) gladio inficiens gladio moriat(ur)
q(uia) eo p(e)cc(at)o a(n)i(m)a morit(ur) et inficit q(ui)cu(m)q(ue)
ipse p(e)ccans commisit p(e)cc(atu)m s(ic)ut n(am) gladio
homo commisit illo p(e)cc(at)o commisso anima
mo(rt)e et iudicabi(tur) et lingua p(e)cc(atu)m co
misit illo p(e)cc(at)o lingue commisse iudica
bi(tur) et inficitur et ult(ra) de aliis ¶ Ad
t(er)ciam est d(icendu)m q(uod) planum est iudices et
religiosos et fideles rectores licite pos
se veritatem exquirere penis et tormentis
ut dum corpora penis subiciunt(ur) que gesta
sunt ueraciter et fideliter inquirant ut scribi(tur)
C. v. q. v. ca° Illi qui ad p(ro)positum g(ener)o casum
est dicend(um) q(uod) illi qui malicie scelere s(un)t
dep(re)hensi et hu(ius)modi morti uel carceri dapna
ti s(un)t notorium est eos complices et so
cios habuisse sic contingit de latronibus
de quibus solus unus capit(ur) qui confitet(ur)
maleficium s(ed) complices suos confiteri
non uult si iudex hac intencione per
tormenta ab ipso veritatem exquirat de
complicibus ut p(ro)uideat utilitati rei
publice et caue(n)s cautibus ne amplius
similibus latrociniis inuoluat(ur) puto quod
non peccat iudex sic veritatem exquirendo
neq(ue) eius hac intencione illos pande
do s(ed) si eu(m) habuisse complices sit occul
tu(m) n(ec) fama labora(t) de aliquibus inf(ui)sse
tali malefico puto q(uod) cogere aliquem
p(er) tormenta ad manifestandum aliquid
s(upe)r p(e)cc(at)o s(e)d non p(otes)t q(uia) p(e)cc(atu)m mortale est
occultum pandere et alia diffamare et co

g(er)e aliq(ue)m ad illud quod est mortale non
est dubiu(m) q(uod) s(ic) p(e)cc(at)o mortali esse non p(otes)t
n(ec) tamen p(ro)pt(er) testimoniu(m) confitent(is) illi compli
ces sunt iudicare sine notoriu(m) sit plu
res fuisse in illo scelere sine occultum
s(ed) ad informacione(m) iudicis cognito publicu(m)
est p(e)cc(atu)m talem reum complices habuisse
p(otes)t ab ipso veritatem exquirere ¶ Ad q(uar)tam
est d(icendu)m q(uod) hoc est dubia q(uia) saluator
n(oste)r ait h(ab)entem trabem in oculo non de
be(re) cernere festucam de oculo alt(eri)us p(er) trabe(m)
intelligi(tur) p(e)cc(atu)m mortale ut odiu(m) inveteratu(m)
uel aliq(uo)d tale p(er) festucam no(n) subitanea
ira uel aliq(uo)d quod sit veniale uel le
ue p(e)cc(atu)m ad h(oc) idem ualet q(uod) dicit gre
gor(ius) et ponit(ur) capitulo 3 q. vii. Iudicantes
p(ro)p(r)iis criminibus aliena iudicare non ualent
et confirmat(ur) auctoritate ambrosii ca(pitulo)
eodem ca. et q. qui ait ille dem ca al
teri(us) iudicet qui nisi non h(abe)t quod pu
niat s(ibi) ad h(oc) facit quod dicit aug(ustinu)s
in lib(ro) de s(er)mone d(omi)ni qui ait q(uod) caute magis
laudandum est cum aliq(ui)s rep(re)hende(re) uel iudi
care nos necessitas cogit quid p(ri)mo cogi
temus utrum tale sit p(e)cc(atu)m quod nos inq(ue)
h(ab)em(us) uel q(uod) ita caruim(us) et inq(ue) h(abe)m(us) co
gitare debem(us) nos homines esse et h(abe)re
potissime s(i) non h(abe)m(us) et non h(abe)m(us)
tu(n)c d(ebe)m(us) tangere memoria q(uia) incertas infir
mitas hominum ut illam rep(re)hensionem p(ro)
peccatis qui mag(is) amat vituperare et
dapnare quam corrigere et emendare q(uod)
inimicus uel sup(er)bia uel invidia s(ed) sc(ilicet) con
tes i(n) mortali non p(ossun)t corrigere uel
iudicare cum multi iudices uel prelati
inuoluti sunt mortalibus peccatis p(ro)hibet(ur) o(mn)is
correccio et d(i)mittere delinquenciu(m) iudicium
et potissime non uidet(ur) esse dimittendu(m)
iudicare uel corrip(er)e aliu(m) p(ro)pt(er) mortale p(e)cc(atu)m
tamen q(uia) nulli casu iudicantis n(on) p(ro)stat n(am)
p(ro)pt(er) scandalu(m) uel scandalisat n(am) subditus
eum rep(re)hendit sed iudicat(ur) ab illo q(uod) sit
esse in eodem crimine s(ed) planum est quod
veritas iudicii non est dimittenda p(ro)pt(er)

scandalum secundum sanctum Thomam dicendum est quod quia aliud
est querere utrum iudex vel superior peccet co-
gnoscens in mortali iudicando vel reprehende-
do et aliud utrum eius iudicium correctionem
vel sentenciam debeat subditus subterfugere quia
dato quod sit in mortali peccato occulto vel no-
torio dummodo sit superior et quamdiu est
superior prelato vel iudici obediendum est
unde dicit glossa ad Romanos xiij omnis anima sub
limioribus subdita sit quia in eo quod sublimi-
ores et maiores sunt semper subditi esse
debemus / si tamen peccatum eorum est notorium
puto quod peccat alios iudicando vel corri-
gendo quia iudicium publicum et reprehensio
publica non stat simul cum publico pec-
cato nam aperte peccare et aperte peccatum
iudicare vel reprehendere sunt contraria et sine
scandalo esse non potest / Si peccatum iudi-
cantis vel reprehendentis est occultum tunc
puto quod sine peccato potest iudicare vel corri-
gere nec peccat sic iudicando saltem commis-
sive licet forte peccat obmissive quia ap-
ta detestacio peccati et publica reprehensio
vel iudicium non habet repugnanciam ad
invicem sequitur . . . Lectio ij.

Nolite sanctum dare canibus neque mit-
tatis margaritas vestras ante porcos ne
forte conculcent eas pedibus suis et con-
versi dirumpant vos / Petite et dabitur vo-
bis / querite et invenietis / pulsate et
aperietur vobis / omnis enim qui petit accipit
et qui querit invenit et pulsanti aperietur
Aut quis est ex vobis homo quem si petierit
filius suus panem numquid lapidem por-
riget ei / Aut si piscem pecierit numquid
serpentem porriget ei / Si ergo vos cum sitis
mali nostis bona data dare filiis ve-
stris quanto magis pater vester qui in celis est
dabit bona petentibus se / Secundo quod
iudicia temeraria non sunt facienda prop-
ter ista ut supra dicebatur / circa tercium quod sa-
cra ecclesie et sacre scripture misteria non sunt
infidelibus impendenda est continuat evan-

gelista istum passum ad precedentem dicat nam
salvator supra quod debemus bene facere
inimicis et hiis qui odiebant nos
et persequebantur et odientes nos intelli-
gebat infideles et hereticos / tum quia
licet habeamus quoniam naturam corporalem et
per consequens temporalia bona communia cum
eis debemus habere que bonis et ma-
lis dignis et indignis serviunt / Spiritualia
tamen bona deus non fecit communia nobis
et eis / quia nobis fidem Christi recipienti-
bus sunt collata / infidelibus vero et he-
reticis propter eorum infidelitatem et perversitatem
sunt denegata / et propterea sunt eis de-
neganda unde ait nolite sanctum dare
canibus et margaritas ante porcos et cetera
Per sanctum secundum Crisostomum intelligitur baptismus
et alia sacramenta ecclesie / per margaritas
vero intelliguntur sacre scripture misteria
Per canes secundum Augustinum intelliguntur infi-
deles / per porcos heretici / et sic idem potest
esse canes et heretici / sunt canes ut mor-
dent et dilaniant / porci ut contempnunt
et conculcant / sic unum et idem est sanctum
et margarita / sed dicitur sanctum ut nephas esset
violare / sed ut corrumpere / margarita
vero ut non contempnatur et parvipendatur
ideo addit ne forte conculcent eam
pedibus scilicet porci et canes conversi post
receptam fidem nos dirumpant
frequenter enim heretici quia prius mistici
in fide et in scriptura nostra per modum
reverentes ad Ecclesiam tamen ex ar-
mis nostris inter faciunt magnam scis-
suram et fractam in populo fideli et
quia aliquis posset dicere Christo / qualiter mandat
nobis non dari sanctum canibus et mar-
garitas porcis si scilicet ipsa non habemus
petite et dabitur vobis / querite et invenietis
pulsate et aperietur vobis dicit si di-
cit tua spiritualia bona et preciosa do-
na non habes / petatis / Si ipsa habes

petat ut magis et habundancius habeat
petite magis sed cunctis precibus et deuotis
oracionibus, querite veris studiis et labo
ribus, pulsate ieiuniis et elemosinis
et bonis operibus quia ille pulsat non
solum voce clamat sed manu et opere
pulsat hostium nam dona spiritualia
non solum oracione sine nostro studio
et labore nec sine operacione nostra dantur
ut dicit Crisostomus et omnis qui sic petit ac
cipit et qui querit invenit et pulsan
ti aperietur et hoc probat salvator a car
nalibus patribus et filiis quia quis est ex vobis
patre carnalium si petit ovum numquid por
riget illi scorpionem et si petit pi
scem numquid porriget illi serpentem ¶ Augustinus
in epistola ad probam exponens intelligit fidem
vel spem [illegible] baptismum vel quia in hoc mundi
seculi fluctibus securum est tamen baptismo vel
ut non credat serpens sua fraude ve
nenosa contrarius ¶ Per ovum non intelligitur
spes quia in ovo pullus nondum cernitur
sed futurus speratur et spes que videtur non
est spes cui contrarius scorpio quia quod
eterna sperat que retro sunt obliviscitur
[illegible] periculosum est retro adverso
scorpionis respicere [illegible] apostolus dicit que
retro sunt obliviscens ad illa que anteriora
sunt me ipsum extendens ¶ Per panem intelligitur
caritas quia sicut panis omnibus cibis
preponitur sic caritas omnibus bonis est
necessaria cui contrarius lapis quia dura
corda caritatem respuunt ¶ Si igitur patres
carnales cum sint mali non natura sed culpa
vel mali in comparacione illius celestis
patris qui semper bonus est sciunt bona
dare petentibus se vel spiritum
bonum dat ut dicit lucas quia cuncta bona
que dat non nisi [illegible] sed prima gratia
spiritus sancti nobis sua dona dat ¶ Sed hic
possunt esse quinque dubitaciones ¶ Primo utrum
prelati christianorum sacramenta ecclesie debeant
infidelibus ministrare ¶ Secundo utrum doctores
christianorum debeant infidelibus sacram scrip
turam predicare ¶ Tercio utrum infidelibus re
quirentibus de hiis que sunt fidei sit re
spondendum et satisfaciendum ¶ Quarto utrum
omnis qui petit a deo exaudiatur ¶ Quinto
utrum in omni peticione illa tria sunt ob
servanda scilicet petere querere et pulsare
¶ Ad primum est dicendum quod infidelium duo sunt
genera alii in fide et conversacione corporali
sunt a nobis separati sicut Sarraceni et a
lii infideles nobiscum non conversantes
nec sub dominio existentes christianorum ¶ Alii quidem
non sunt qui licet a nobis fide separati
sunt conversacione tamen immixti sunt nobiscum
et sub dominio existentes christianorum sicut iudei
et heretici ¶ utrisque tamen sacramenta ecclesie denega
da sunt nisi prius fidem recipiant et
ad unitatem ecclesie veniant ¶ Nam de infi
delibus dicit Augustinus de fide ad petrum et
habetur [illegible] firmissime tene nulla
tenus dubites extra ecclesiam baptizatis
nisi ad ecclesiam redierint baptismum
cumulari ad perniciem quia inutilia sunt
sacramenta que extra ecclesie unitatem habentur
De iudeis vero scribitur collecta concilii
xl. di. precepit sancta synodus ne deinceps
ceps ad credendum iudeis vim infer
re quia non inviti salvandi sunt sed
volentes ut integra forma iusticie sunt
[illegible] primo [illegible] principibus bapti
zandi sunt quidem sunt sub potestate princi
pis [illegible] et libero arbitrio quia fideli
dimissa fide ad ritum principum modo
venerint quia eos facere non permittitur ut
dicit eadem distinctio nec sicut iudei non
sunt ad fidem cogendi ita nec conversi ab
ea recedere permittuntur ¶ Ad secundum est dicendum
quod quod est dubia [illegible] christi ¶ nam salva
tor noster mittens discipulos suos ad
predicandum sacram scripturam que per marga
ritas intelligitur secundum Augustinum ait Ecce ego
mitto vos sicut agnos inter lupos ¶ Non
autem est magis [illegible] margari
tas inter canes vel porcos mittere quam inter

lupos et eos qui occidunt corpus quia
animam non possunt occidere / In hoc autem loco
precipit ne sanctum detur canibus neque margarite
inter porcos mittantur / per canes secundum Augustinum
impugnatores fidei intelliguntur / et per por
cos sacre fidei contemptores / Simile autem
verbum salvator dixit mulieri cananee
/ Non est bonum sumere panem filiorum et
dare canibus ad manducandum / Dicendum est
autem / quod aliqui sunt canes rabidi / qui et
panem conculcant et porrigentem panem mor
dent et dilacerant / et infidelibus qui ta
les sunt sacra scriptura predicanda non est / quia sine
fructu aliquo eis predicatur / sicut sunt sarra
ceni inter quos dicitur esse statutum ut quicumque
contra eorum errores predicaret capitali sententia
puniatur / quamquam etiam tales canes iam fu
erunt iudei amplius quam nunc / quibus sa
cra scriptura predicanda non est / unde dixit
eis Paulus Actuum xviij / Vobis oportebat
primum predicari verbum dei / quoniam repulistis illud
et indignos vos iudicastis eterne vite
ecce convertimur ad gentes / Talibus quoque canibus
salvator precipit sanctum non dari / neque mar
garitas ante eorum poni / Et aliqui sunt ca
nes non rabidi qui tamen neque panem con
culcant neque porrigentem occidunt / sicut fuerunt infi
deles in ecclesia primitiva / quibus licet ipsius
predicatio displiceret et contraria videretur / et mul
ti contra eos insurgerent contra apostolos predicantes
et occiderunt eos / tamen credebant et salva
bantur / et inter tales canes et lupos sal
vator apostolos misit / et si adhuc essent
tales canes inter quos doctores fidei cre
derent proficere saluti eorum deberent predicare
non obstante quod aliquibus eorum displi
cet et quibus deberent occidi sicut apostoli occi
si fuerunt / Ad etiam est dicendum quod Augustinus
monet istam questionem seu dubitationem dicens
quod si ullus interrogatus fuerit ab infidelibus
de hiis que sunt fidei si forte nesciat re
spondere credat se habere sententiam excusari
qua dicitur Nolite sanctum dare canibus propter
duo / primo propter alios audientes quibus de
sperationem supponeret super ista questione

solui non posse crediderint / simplicitatem
que sunt fidei impossibilia continere / Secundo
propter exemplum salvatoris qui ad se nos
temptatores infideles videbat et que
nos scires eos suo verbo non salvari
sed magis eos nemes ubis sinus tota
bestie / propter alios tamen qui poterant capere
et excellorum infidelium occasione multa
utilia audiebant / Videbat eis quos
propter eorum immunditiam negligi non op
tebat / Modum autem respondendi ad infi
deles Augustinus ponit triplicem quia quandoque
interrogans est reprehendendus / quandoque non
instruendus / vero interrogandus / nam quando tales
curiosi vel otiosi infideles interrogant
de aliquibus que forte non solum sunt
superuacua et inutilia verumetiam noxia
non est eis tunc respondendum ad talia sed hoc
ipsum est eis respiciendum ideo non est eis
respondendum sed magis eorum dicta reprehende
dum / Quandoque vero interrogans est instruendus
sicut saducei negantes resurrectionem querentes
a Christo de uxore habente septem fratres inqui
rentes cuius uxor in resurrectione debet esse in
structa ideo fide quia audierunt quod in resurrectione
neque nubent neque nubentur sed erunt
omnes sicut angeli dei / Et quandoque interro
gans est interrogandus ut ipse suam
responsionem salvet quod quidem sicut cum iudei
quesierunt an tributum esset dandum Ce
sari interrogati sunt prius ymaginem
denarius haberet / quod videns Cesaris / con
fusione solvebat quod querebant quia
Cesari dandum erat quod suum videbatur
et cum principes sacerdotes et alii pontifi
ces querebant in qua potestate hoc signa faceret
interrogati sunt ipsi de baptismo Johannis
unde esset / quod ipsi dicere noluissent quod
sciebant satis iustum videbatur audientibus
quod eis non videret quod querebant
/ Ad quartam est dicendum quod indubitanter
est tenendum iustos et peccatores bo
nos et malos adeo exaudiri si in
petendo non dubitent quia Jacobus dicit
postulet autem in fide nichil dubitans

Cap^m

Hec aut alit pbat cris et alit aug9
nam cris dicit sup hunc locu qd xps
pmisat petite et accipietis / qrite et
inuenietis ne forte pctores audientes
dicerent ad hoc deus dignos et bonos o
hortar nos aut indigni sum9 / io sta
tim addit Omnis qui petit accipit
omnis inquam siue iustus siue pctor siue
bonus siue malus tantu pete no du
biter ut constet neminem spni adeo
nisi qui pete dubitauit / et ronem istius
assignat pulcrum qr xpus nichil nob
mandauit fiendu quod ipe pmu no
fecerit / cepit n. face et doce / sz xpus
nob sup mandauit opus benignit
inimicis esse exhibendum d. di
ligite inimicos vros et bn fa. hi. qui
ode. uos / g° ipe tale opus benignit
pctoribus et inimicis suis exhibet / aug9
ud hoc pbat ancte istius publicani
qr ut dicit si pctores deus non exau
diret q^m publicanus dixisset deus
ppicius esto m pctori exoti confessione
meruit iustificatom / Quod tn sz aug9
non dat quod homo petit ut salu
brius quid tribuat qr quid expedit
infirmo magis nouit medicus q
egrotus / quod eciam non dat cum petit
qr modo qd tardius dat non negat
sua dona sz comendat qr cito data
uilescunt diu no desiderata auidius
obtinentur et dulcius possidentur / qd
aut dixit ille cecus natus / scimus quia
pctores deus no audit ul hoc dixit
qr in fide ad huc instructus no erat
ul qr pctores exose non hent q ex
audiantur sz exoder dono et mia ⁋ Ad
quitam est dicendum qd aug9 hanc qonem
soluens in li° de sermone dni dicit ista tria q
saluator ponit esse uitia omni et
diuide peticom inquisicom et pulsa
com ut peticio sit uitia ppt sanitate
inqsicio ppt ultate et pulsacio pp
diuturnitate et hoc manifestat ptale exem
⁋ n. aliquis infirmus pedibus no possz
ambulare / prius est impedibus sanandus
et firmandus ad ambulandu et ad hoc
ptinet qd saluator ait petite sz quid
pdesset si homo ambulare et currere pos
set si pdiuia itinera erraret est g°
necessarium ut homo inquirat uia que
ducat eu dire adeu locu quo puenire
desiderat / sz cu homo ad locu desideratu
veniret quid esset sibi pficiam si clausum
inuenieret neqz n. tunc ambulare po
tuisse neqz uiam rectam quesiuisse s
pdesset nisi sibi apiretur Ad hoc dicit
saluator qrite / Addit no pulsate
nam semp pseuerantia opus dicit
aug9 ut accipiamus quod petimus ut
inueniamus quod qrimus ut qd pulsam9
apiatur / petamus g° sanitate ut possimus
ad uita eternam ambulare / qramus vita
tem ut possimus in via no errare et pl
semus diuine clemencie bonitate ut
possimus hostiu apire et ipm intra
re Sequitur lco iij
Lectio iij

Omnia g° quecuqz vultis ut faciat
nobis homines et uos facite illis
hec est n. lex et pphete Intrate p angustam
portam qr lata porta et spaciosa uia e
que ducit uos ad pdicom et multi sut q
intrat p eam qm angusta porta et arta
via que ducit ad uitam et pauci sut q
inueniut eam ⁋ Supte ista ut sup dice
batur saluator ondit qd pcepta legis n e
non sut contepnenda dicebat n. sup qd no
debemus iudicare iudicio temerario / nec
festucam cerne de oculo frs cu nob trabem
hemus et non solu hoc uerum eciam quecuqz
nolumus nobis fieri uris pximis face
non debemus qm ad pceptu negatiuum
qntu ad pceptu affimatiu ait quecu
qz g° vultis ut faciat uob homines et uos
facite illis vel pt istud continuari ad illud
dicm quod e petite et accipietis. qrite et inue
nie. pul. et apie nobis et si vultis venire et
accipe et hostiu uob apiri omnia g° que
cuqz vultis ut fa. uo. ho. et uos fa. il. et
signant ut dicit aug9 et quecuqz vultis bona
s. utilia et honesta qr si quis uellet
sum pxim inebriare ut ipe possit ineb
riari ul fornicari ut ipse fornicetur talis
uoluntas no est uoluntas sz cupiditas
voluntas n. semp in bonum subdit aut

quod hec est lex et prophete etc. scilicet in hoc man
dato impletur lex et prophetia et dato quod eius
quod hoc videatur difficile ut alteri faciamus quod
nobis nolumus fieri tamen faciendum est ut in
tremus per angustam portam ideo subdit in
trate per angustam portam quia lata est porta
et via spatiosa que ducit ad perdicionem et
enim eius omnis iniquitas est porta lata
vel ipse diabolus porta perdicionis est quia
per eum itur ad infernum quam dicitur porta lata non
magnitudine potentie sed licentia ineffrena
te superbie quia ad omnia illicita frenum laxat
et quia talium stultorum infinitus est numerus ideo
ait quod multi intrant et contra angusta
et arta porta est que ducit ad vitam et pau
ci sunt qui inveniunt eam quamvis vero caritas
sit lata via tamen parta itinera homines
a terra trahit et ad celum exaltat unde secundum Augustinum an
gustum est omnia permittere unum solum dili
gere prospera non ambire adversa non time
re unde sunt tres panes in transitu ad cenam scilicet
eius scilicet esca et potus amor naturalis unius ad
inferendum tuo lotus sopitus multum est
artum et angustum ad caritatis has pa
nes prodere. Sed hic possunt esse multe dubi
tationes. Primo utrum lex naturalis sit mutabilis.
Secundo utrum non facere alteri quod sibi non vult
fieri sit preceptum legis nature. Tertio utrum lex naturalis
propter possit corrumpi et annichilari. Quarto utrum
via eundi ad vitam eternam sit strecta vel spa
ciosa. Ad primam est dicendum quod iudicium humanum
de hiis que debet agere et iudicare si iu
stum debet esse oportet quod sit infallibile et in
mutabile aliter iustum non esset et per ipsius
non secundum legem esset quia secundum Augustinum lex iniusta
non videtur quod iniusta non est sed omne immu
tabile et infallibile derivatur ab aliqua regula
infallibili et fundatur super aliquo immuta
bili cum secundum Augustinum primo de libero arbitrio omnis lex
humana et temporalis quamvis iusta sit pro tempore
tamen iuste mutari possit ratio concluditur
legem naturalem esse mutabilem quia a lege natura
li omnis lex humana derivatur et super illa
fundatur dicamus ut potest haberi ex dictis Augustini
in libro supradicto quod lex est aliqua que ponitur
non deponitur et ista est lex eterna que secundum
Augustinum non est aliud quam summa ratio di
vinitatis cui semper obtemperandum est quia omnis
lex temporalis recte fertur recteque mutatur

de qua scriptum est per me reges regnant
et legum conditores iusta decernunt et ta
lis lex que est ipsa divina ratio vel sa
pientia ponitur quia eterna est nec deponitur
quia immutabilis est aliqua non lex que
ponitur non tamen deponitur et ista est lex
naturalis que ponitur eo quod naturalis est non
eterna est nec posita eo tempore quo menti
humane est impressa dicitur secundum rationalem
creaturam eternam non ponimus sicut nec
talem eternam ponere debemus non tamen
deponitur quia immutabilis est non enim
potest mutari vel deponi per aliquam creaturam
sed est aliqua lex que ponitur vel deponitur
et ista est lex humana positiva que ponitur
quia non est eterna et deponitur per hominem
et si lex dicta sit a legendo vel a religa
do vel a ligando quia secundum illa que homo
elegit in lege religatur ut secundum illa iudi
cet de hiis que agenda vel diiudicanda
sunt in lege prima que nec ponitur nec depo
nitur legit Deus angelus et homo in secun
do que ponitur non tamen deponitur legit
angelus et homo sed in tertia que ponitur
et deponitur legit solum homo quamdiu vi
vit hac vita animali. Ad secundam est dicendum
quod Gratianus ponit primo dicto ius naturale
esse quod cuivis et lege continetur et
nolle facere alteri quod sibi non vult fieri
et alteri facere quod sibi vult fieri dicente ipso
salvatore omnia que vultis ut faciant vobis ho
mines et vos facite illis sed iuris consultus
in principio Digesti dicit ius naturale esse quod
omnia alia docuit et quod quidem est
omnibus que sunt in mari et in terra ut
femine et maris coniunctio quam nos ma
trimonium appellamus et planum est quod quia
illa multa inferunt aliis que naturali instinc
tu nollent eis inferri qualiter intelli
gatur esse preceptum legis nature facere alteri
quod homo vellet sibi fieri et est sciendum
quod Deus cuilibet rei impressit aliquam regulam
qua dirigitur in eius operatione per quam
in esse conservatur et sine debitum conse
quitur. Sicut ergo sunt tria genera operationum in
sic est triplex regula legis nature nam
quedam operantur solum instinctu nature sine
cognitione et electione ut insensibilia quedam
dam non operantur tamen cognitione et sine

electone ut irronablia sic oms a
ranee eodemo faciut telam quedā
aut cu discretone et electone ut sola
ronablia igi r^a qua reglant insen
siblia inopibꝫ nalibꝫ vocat lex nal
magis ppe et magis et mag ptlcla
rit Sꝫ r^a qua reglant homies in
opatoibꝫ moralibꝫ dr lex nal ma
xime et ppe sic na cu discretone et
electone non fineint nisi in nali
catura qm go dicit nolle alti face qd
sibi no wlt fi et face alti quod sibi
wlt fi esse pceptu legis nc intligi
delege nc ppe supta S quod restrin
git adhuana nam que ages cu di
scretoe et electone inclinat natali
dictamie discretonis illa face alti
que sibi fi uelt ¶ Adtcia est dicen
qp in aia ira dupx est po^a pma q
vm cognoscat et S qua bn dilig
po^a re^u veri est intltus po ud r^o
boni est uolutas Intltui g inpssa
est quedam inclinato adcognitoi vei
alr non inclinarem adadiscendu cog
nitom ueritat vn dicit aug^s x^o detrim
ca^o i^o qp nisi inpssam hrems om disci
plinar ratom adnullam earu tanto stu
dio discendi fatigaremr uolutati no est
inpssa inclinato adaffectom boni qr S
aug^s vm^o detrini nisi hremu ipsa
affctom boni ut ipm pscquem et ma
li fugiem n^c ymn boni alti proniem
inclinato qs in ali inpssa intltu pt
tato q recept speciebus pnapiorꝫ agibilibꝫ
et opabilibꝫ nali intltus iudicat vm
eorꝫ esse pseqndu et altm fugiendu ut
scito quod est in^a qr est redde vnicuiqꝫ
quod sum est et quid in insti^a qr iniuri
am et molestiam alti face statim iudi
cat nulli esse inirrigndu et vnicuiqꝫ
quod sum est reddendu ths inclinatio
est nalis lex ista aut lex nalis duo ht
p^o que est aptitudinalis Sc q est vniu
salis qr no est actitudinalis no reduct
adactu nisi pinam cogitatom et opa
tom et extrinseca impulsiom et ideo sic
puritm bonam opatom et pnapalr

pdiue gre motom talis nalis lex illu
strit et fulgorit ut actuar tendat inbo^r
insti et ua et recta inq nalr inclinat
sic pnapita et prtm pnam opatom
obinibilat et obtenebrat ut sic rema
neat pstrata qr nilla adque nalr incli
nat actuar tende no ualeat ut dic
aug^s o detrini ca^o vi^o qp iudiciu talis le
gis nalis semp est vitat at sinis veris
incorruptissimis regulis firmu est et
dato qp incorruptibilm ymagi et fantas
matum regat inibilo quoda non tam
inuolint adq confundi et sic ths lex
potm non corrupit Sꝫ bn obinibilatur
et obtebrat inqntu huius lex est aptitu
dinalis Sꝫ inqntu est vlis simlr S ipam
no agi n^c iudica actualr qr S phm ac
tones et iudicia sut ptlcaria nam de
rone vlis duo sut adhoc qp homo scdm
ipm vle possit age et iudicare p^o quod
aliqua sibi addant que S phm ptlcaria
indiuidua addut sup spem condictones
indiuiduales no addut sup genus spe
cificas drias Sc^s qp abipo vli alig sub
trahant quit n. porfirii vn hcit ges
vle drias et respondet qp ptate quide
hꝫ oms actu no ullam inuli go dre co
tinet polit sic inia forme inpo^a co
tinent vn sic ma non agit nisi abca
subtha forma sic vle non agit nisi ab
ipo subtrahant ptlclares dre qn ab
ipa lege nali que vlis alig ptlcaria
subtrahant que inea polr continetur
et nisi sibi aliq addant inich S spem
contingit age ul iudicare Sꝫ iudicium
et actio ul contractio in actibꝫ huanis
est pleges ptlclares que no aliud sut
qm queda additoes et subtrictones legis
nalis et hc est quod dicit iuris consultus
inpio digestorꝫ cu aliq addim et sub
ripim iuri diuio ul nali ius ciuile et
thmus inru ptlcaria efficim Sꝫ que incaus
inra ptlcaria efficitm sꝫ que incaus
singlis agi et iudica et istomo est lex
nalis inse ut est vlis non corrupit
qm inse semp est sic uera et recta Sꝫ
inqntu abea aliq ptlcaria subthit
ul aliq ptlcaria sibi addimt ptla
ria inra pt obinibilari et obtenebri

ut aliqua indicantur non vera et non vera et
quanto plura particularia legi naturali adduntur vel
ab ipsa subtrahuntur tanto plura non recta no
va in forma contingit indicari. Ad quar
tam est dicendum quod hoc est dubia quia sapientie videtur scri
bitur in persona peccatorum perambulavimus vias
difficiles et lumen iusticie non luxit nobis hic autem
dicitur quod spaciosa et lata est via que ducit
ad perdicionem videtur ergo contrarietas verba peccatorum
vel perditionis quia in uno loco dicit quod
est lata et spaciosa. Similiter verba iustorum
et salutis videntur esse contrarietas quia in Johanne
salvator dicit iugum eius esse suave et ho
nus eius leve, hic autem dicit quod arta et an
gusta est via que ducit ad vitam. Dicendum
est ergo quod sicut finis imponit bonitatem et pra
vitatem hiis que sunt ad finem sic terminus
imponit qualitatem et levitatem in via, quia
si quis considerat iocunditatem satietatem le
ticiam et quietem que in termino vie est feli
citatis contraria periculosa et tristia patiatur
in via levia et suavia sibi esse videntur.
Sed si quis delectacionem vel gaudium termini non
considerat vel si considerat ipsum termini non consequitur
etiam si levia et suavia aliqua in illa habuit
et gravia et difficilia reputat. Et sic ergo quia sancti
cum habent in gaudio et leticia perhennis vite
eterne quantumcumque qualitate paciantur fame et
siti in vigiliis et paupertate et angustia
seculi levitate putant. Sed mali et peccatores
quia nichil de suo gaudio considerant vel non
agunt per que possent eum consequi etiam si
contra delectabilia et suavia habeant in vita is
ta gravia ipsa putant et isto [struck] solvit hanc
dubitacionem dicens quod si tempestates navis et
wlnera in multibus levia sunt propter spem premi
orum multo magis erunt levia anime quam celo
adepto nullum timorem senciet inimicum
predictorum. Via ergo perdicionis est lata et facilis
in se sed difficilis est et stricta propter termi
num peccatorum et sic via salutis in se est gravis
et angusta quia premultas tribulaciones et an
gustias pergitur in vitam sic in via perdicionis
itur per multa delectabilia mundi et carnis
sed est valde suavis et facilis propter premium
consecutionem. lectio iiij
Attendite a falsis prophetis qui veniunt
ad vos in vestimentis ovium intrinsecus
autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum
cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis
uvas aut de tribulis ficus. Sic omnis
arbor bona fructus bonos facit mala
autem arbor fructus malos facit. Non potest
arbor mala fructus bonos facere neque ar
bona fructus malos facere. Omnis arbor
que non facit fructum bonum excidetur et
in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum co
gnoscetis eos. Continuatur ista ut supra dice
batur. Salvator precepit ut falsa dogmata he
reticorum non sint recipienda et contemnantur
ita iste passus ad precedentem. Secundum Augustinum
dixerat enim salvator in supra arta et stricta
est via que ducit ad vitam et paucos
esse qui intrant per eam quia igitur heretici et
ypocrite sapientiam et cognicionem veritatis
promittentes quamvis tamen non habent paucos
se dicunt esse ne sub nomine paucitatis
se fidelibus ostendant dicentes se illos pau
cos esse qui vadunt per angustam portam
statim subdit: Attendite a falsis prophetis.
Secundum glosam illos prophetas falsos salvator do
cet esse attendendos et cavendos de qui
bus predixit Paulus [struck] Ego scio
quod post discessionem meam intrabunt in
vos lupi rapaces non parcentes gregi
et ex vobis ipsis surgent dicentes et lo
quentes perversa. Igitur attendite vobis et uni
verso gregi in quo posuit vos spiritus sanctus
episcopos et pastores regere ecclesiam suam
et ne quis diceret Christo quare non dixisti
supra attendendos et cavendos tantes
et peccatores subdit quod isti veniunt in vesti
mentis ovium ideo facilius possunt simpli
ces decipere sub specie religionis et pie
tatis vane fidei pacto et tamen sunt
manifesti infideles et facilius vitari pos
sunt. Sunt enim vestimenta ovium ieiunia
eleosine oraciones sub quibus vestimentis
se tales ypocrite et perversi homines demo
strant. Intrinsecus tamen sunt lupi rapaces
nam sicut [struck] qui sicut deum vocem humilem
et vere confessionis emittit ovis est
qui autem contra veritatem blasphemat et ulu
lat contra deum lupus est. Quomodo autem isti pos
sunt cognosci subdit: A fructibus eorum cog

noscetis eos. Fructus manifesti ypocritarum
et hereticorum sunt vestimenta ovium ieiunare
orare mundiciam spiritualem carnalia vitare sub
quibus vestibus et fructibus ambulantes tam
pellia fideles decipiant et super illos acci-
piant. Tunc pariunt fructus occultos quia tunc
eorum superbiam et nequiciam seminant et
per falsam hereticam doctrinam animas fidelium
ut lupi rapiunt et tales fructus faciunt quia
malam radicem et malam voluntatem
semper habent. Quod quidem possibile quia sicut de spi-
nis non possunt colligi uve et de ficibus
non colliguntur tribuli, sic omnis arbor
et voluntas bona bonos fructus facit,
mala autem arbor et mala voluntas semper
facit malos fructus. Nec bona arbor dum
bona est potest fructus malos facere nec
mala dum mala est potest fructus bonos fa-
cere, quia perseverante voluntate mala imma-
le semper malos fructus et opus demito-
rum sequitur. Propter quod merito eterni supplicium
consequitur. Ideo subdit quod omnis arbor et
omnis voluntas que non facit fructum
bonum excidetur, id est ab eterne beatitudinis
privatione, et in ignem mittetur, id est eterne
dampnationis consecutionem. Et quia
finaliter iste est fructus et premium male
arboris et male voluntatis, scilicet eterna dampna-
tio, ideo concludit: Ex fructibus eorum cognos-
cetis eos. Circa hoc possunt esse iiii dubitationes.
Prima utrum mali christiani sint dicendi prophete mali.
Secunda utrum mala arbor et mala voluntas possit
bonos fructus et bona opera facere. Tertia utrum
per bonos fructus et bona opera homo bonus
possit a malo cognosci. Quarta utrum per bonos
fructus et bona opera bonus angelus possit
a malo discerni. Ad primam est dicendum quod hanc
dubitationem solvit Crisostomus super hunc passum
dicens quod mali et perversi christiani dici habent falsi
prophete non qualescunque sed qui habent iiii-or
conditiones ut falsi prophete nominati habent
proprie possunt appellari. Prima namque debet
habere occultationem. Secunda doctrine cognitionem. Tercia
sancte religionis nominationem. Quarta perden-
di et interficiendi alios intentionem. Quantum
ad primam conditionem dicit salvator Attendite;
namque si ex signis non apparet manifeste
sed attendite quia ubi certa res est et manifesta

aspicitur et simpliciter videtur; ubi autem est incer-
ta et occulta attenditur et caute consideratur,
eo ipso ergo quod tales mali et perversi christiani occulta
sunt attendendi et caute observandi. Quantum
ad secundam conditionem dicit A falsis prophetis. Nam
prophete primus dicebantur periculi videntes quia ex
revelatione prophetica futura longe vel procul
posita providebant, vel prophete in primitiva eccle-
sia dicebantur exponentes scripturas. Sic dicit apostolus
ad Corinthios. Quocumque modo non prophete accipiantur,
mali et perversi christiani mali prophete appellari non
possunt sine cognitione scripture. Quia ideo falsi
dicuntur quia sacram scripturam vel falso modo expo-
nunt et predicant vel falso modo prophetias et
fictiones suas eius revelationem asserunt. Quantum ad ter-
tiam autem ad cognitionem tertiam dicit In vesti-
mentis ovium. Nam oves christiani sunt, vestimen-
tum vero ovile est habitus et species christiani-
tatis et sancte religionis, fructus vero istorum sunt
opera bona ut ieiunare orare et elemosinas
dare que quidem christiani faciunt sub quibus ta-
les perversi homines decipiunt. Nam si exterius
nulla res estimatur boni sicut simulatio quia
scilicet malum sub specie boni celatum dum non
cognoscitur non timetur. Quantum ad quartam
cognitionem dicit Intrinsecus autem sunt lupi
rapaces. Nam si exterius vere doctores appareant
si quomodo sunt predones et carnalibus viciis
occupati si quidem carnis dicuntur si lupi ra-
paces appellari non deberent quia non habent pro-
positum predandi vel corrumpendi animas bonas sed
solum qui eorum proposito spem bonorum sub-
vertunt ut alias perdant et corrumpant
lupi rapaces nominari deberent. Ad secundam est
dicendum quod hanc dubitationem movet Augustinus in libro
de sermone domini dicens errorem manicheorum
fuisse quod per istas duas arbores quas sal-
vator ponit hic due nature intelliguntur scilicet
malorum et bonorum, auctoritate dei ma-
lorum vero diaboli posuit. Unde dicebant
malam naturam non posse fieri bonam nec
bonam posse fieri malam quia veritas ait quod
mala arbor non potest facere bonos fructus nec
bona potest facere malos. Hunc ergo errorem Augustinus
reprobat omnibus ex ipso modo loquendi sal-
vatoris falsitatem convincens. Non enim ait
quod mala non possit bona fieri vel bona

viij

non fieri possint mala et quod non
aut q bona aia non possit fieri mala vel
q mala non possit fieri bona sed dic q bona
arbor non pt face malos fructus quod
infallibilr verum est qdiu bona est et eodem
modo qdiu aia bona est non pt facere
mala opa et qdiu aia mala est no pt
face bona opa igr si homo malus vult
bona opa face prius fiat bonus sicut Aug
ponit de nive nam qdiu nix est
verissime dicitur q non pt calefacere vel ce
calida q tu iam calida esse recipit no
minem sed aqua s. vocamus qdiu igr nix
est nix non pt esse calida sed pt fieri q
nix non sit nix sed aqua et tunc pt calida
esse causa aut quare bonus homo potest
fieri malus vel malus bonus vel bona
voluntas vel arbor pt fieri mala et ma
la bona assignatur alibi p Aug et propter
mi liberi arbitrii quod h3 vertibilitatem q
qdiu sumus in hac vita nrm liberum arbi
trium non est confirmatum in bono te
cum essemus in medio non in via sed est ver
tibile et pt a bono cadere et resurgere
a malo Damascenus hanc vertibi
litatem appellat tamen dicens q est an
gelis sed mors homini hoc est casus et prop
ter caritatis vie que non replet totam
nostram capacitatem Nam proprie caritas celi
sic satiabit et replebit totam capacitatem
nostram s voluntatis et aie nre ut actualiter
semper nihil aliud intendere possit nisi
in deum sed caritas vie propter repugnantem
sensibilitatem non sic satiat nec sic re
plet nrm appetitum tu quin possit ad
tendere quod ipsi deo contrariatur et sic ten
dendo bona aia fit mala et facit ma
la malos fructus primo facit ¶ Ad ter
tium est dicendum q similiter istam questionem
solvit Aug in libro de ser dni d. q p fruc
tus quibus bonus cognoscitur a malo no
pnt intelligi ieiunium elemosina et oratio
q dato q ista pnt se occultare et videri omnes

pnt tamen predicti fieri bono aio et similiter
talia vestimenta non omnino nec omnes vel
aut vestimentum simul debet dimittere q
lupi tali vestimento quandoque se occultant
vult igr Aug q p fructus quibus malus
homo cognoscitur a bono intelliguntur
illa opa que nullo pnt bono aio fieri
ut fornicatio homicidium et alia opera
carnis que apostolus enumerat in epistola ad Gal
Aliter possumus hic dicere q salvator hic
loquitur de bonitate qua quis est dignus
eterna vita non de bonitate naturali quia de
illa dictum est vidit deus cuncta que fecerat
et erant valde bona vult g dicere salvator
q bona arbor et bona voluntas no
pt facere malos fructus et mala opa
digna eterna pena et e converso mala
voluntas no pt facere opa digna eterna
gloria loquendo g de tali bonitate possumus
dicere q sola caritas est illa p quam bonus
homo cognoscitur et distinguitur a malo
Aug unde dicit q nullum
donum est dono caritatis excellentius quia
hec sola dividit inter filios regni eterni
et filios perditionis eterne Sed g pro certi
tudine non pt cognosci hominem ex
mentalitate ita pro certitudinem no pt
cognosci bonus homo a malo bo
nitate naturali sup nam verum est q
malus cognoscitur a bono per illa opa
que statim nominata sunt et involuta
malitia ut adulterium furtum homicidium
tamen propter ista naturalis homo bonus cognoscitur
a malo q philosophi nihil scientes de sup
naturali bonitate hominum talis fructus et
talia opa facientes dixerunt naturaliter
bonum et malum eo q talia opera
bonum et malum possunt esse contraria nam et re
vitiosa possunt esse contraria
pugnare naturali bonitati dicamus g
p certitudine hoc bonus no pt cog
nosci a malo loquendo de caritate gratuita
pro aliis tamen signa pt cognosci bonus
bonus a malo ¶ Primo si pensum vitas
fidei no putatur ¶ Secundo q pensum mandata
caritatis non contemnant ¶ Tertio q pensum
nomine iterum iniuridi no virtute iudicatur
¶ Quarto q pensum caritas proximum no separatur

Q° quod peccatum pctm toto conatu fugiat
2° quod peccatum dei ubique detestabiliter au
diat 4° quod peccatum propriis bonis quam
mundi gloria non equatur ¶ Ad quartum
est dicendum quod discernere pectitudinem
inter boni angeli et mali vel inter
boni angeli revelacionem et diaboli illu
sionem est donum spiritus sancti sic dicit glosa
super illo verbo i ad Corinth Alii discrecio
spirituum ¶ Tria tamen signa possumus ac
cipere ex predoctores et persanctos canonem
quibus facile est cognoscere inter boni
angelum et mali vel inter boni revela
cionem et mali illusionem ut primum signum
sit paracionem ut si post timorem mansu
suum sub sequatur gaudium apericio est
boni angeli ubi non incusati oracione
preservat est apericio mali angeli et hoc
signum ponit Athanasius super illo lu
ce ne timeas Zacharia quia exaudi
ta est oracio tua dicens quod non est difficile
bonorum spirituum malorumque discrecio quia
si post timorem successit gaudium advenisse
venisse senciamus auxilium quia securi
tas anime presentis maiestatis indicium est
Sed si incussa formido permanserit hostis
est ut inde signum est perdicionem quia
si ille qui apparet vel qui loquitur vere vel
in fantasia hominis post quam locutus est da
to quod eveniat illud quod loquitur indu
cat postmodum ad aliquod malum et contra
deum dicitur est illusio non boni angeli
revelacio Unde dicitur Deutero xiii Si pro
dixerit aliquis propheta vel sompniator dicens
signum evenerit et postmodum dixerit eamus
et sequamur deos alienos scitote quod
temptat vos dominus deus noster i permittit a
dyabolo temptari ut sciat et vos scire fa
ciat quo sunt diligatis eum ¶ Tercium
signum est permissionem quia si ille qui apparet
permittit aliquid evenire et non eve
nit tunc non est spiritus veritatis sed men
dax Et hoc dicitur Deutero xviii ¶ Simili
ter in modo permittendi vel exponendi sic beatus
martinus tunc apparuit diabolus in serico

et decorato vestimento dicens se esse Christum
quem statim cognovit dicens Christus non in
vestimento decorato se venturum promisit

Non omnis qui dicit Luce .v.
michi domine domine intrabit in regnum
celorum sed qui facit voluntatem patris
mei qui est in celis ipse intrabit in
regnum celorum Multi dicent michi in illa
die domine domine Nonne in nomine tuo prophe
tavimus et in nomine tuo demonia eiecimus
et tunc confitebor illis quia nunquam novi
vos discedite a me qui operamini iniqui
tatem ¶ Ut dicebatur supra salvator
in parte ista ostendit quod dona gratis
data a fidelibus non sunt multum re
putanda Continuatur ista pars sic ad
precedentem secundum Jeronimum Dixerat enim Christus statim
supra illos esse attendendos et cavendos
fugiendos qui sub pelle ovina et sub
vestimento bone vite et religionis
vane supremam et falsam doctrinam
docebant Nunc e contra illos docet
esse contempnendos qui cum vera doctrina
et cum operibus miraculorum vitam conformem
non habent immo doctrina vera et illu
minata et vita mala et infectiva vi
ait non omnis qui dicit michi domine solum
nominali vocatione habendo operis virtuosi
simulacionem et cordis ficcionem intrabit in
regnum celorum ¶ Tales enim apostolus dicit confi
tentur se nosse deum factis autem negant sed
qui facit voluntatem patris mei ipse intrabit
in regnum celorum ¶ Quid autem sit voluntas pa
tris mei celestis ipse filius insinuat dicens
hec est autem voluntas patris mei qui me
misit est ut omnis qui videt filium et credit
in eum habeat vitam eternam Credere igitur in
dei filium corde opere ore et vivere secundum precep
ta et doctrinam eius voluntas patris
ut dicit Crisostomus tamen tu ipse tu ipse qui in
vocant nomen doctrine cognitione et
pulchritudinem nominis eius pollent miraculo
rum operacione et demonum eieccione ore
dominum honorare invisibilem deum sapiam
statim subdit multi dicent michi in die illa
tremenda finalis iudicii domine nonne in
nomine tuo prophetavimus sicut predicando

by

Sicut fuit Balaam Caiphas et
Saul qui tamen fuerunt mali et in malivo
lam aiaz (animam) non introibit sapientia que est filius
dei intrare non potuit Et in nomine
tuo demonia eiecimus a corporibus obsessis
expellendo et in nomine tuo virtutes
simulatas fecimus supposito casu nunc
operando Et tunc confitebor illis quia
numquam novi vos Id est si diceret non solum
modo verum etiam tunc quando miracula faciebatis
non cognoscebam vos cognitione ap-
probativa et approbativa quia in eo quod peccatores
et mali erant non erant digni sic
cognosci adeo Ideo concludit finaliter pro-
ferendo Discedite a me qui operamini iniqui-
tatem non enim ait qui operati estis iniqui-
tatem ne videatur penitentiam ab eis tollere
sed qui operamini Et si dicis usque adhuc ho-
ram et tempus iudicii advenit quamvis no-
luerant facultatem operandi peccata affutu-
rum ad hoc licet ut Johannes dicit et secundo in
iudicio finali singuli timebunt quia
ora loquentur et facta tacebunt Non enim ibi
erunt filii adulti homines sed angeli
vacos et iudex iustus Christus quod timen-
tium hominum et angustias patientium
notem supremus eorum tamen expressit dicens Domine
quia non sufficiat semel dicere illi quem nimitas
timoris astringit ut dicit Crisostomus Ex his patet
esse iiii dubitationes Primo utrum mali ho-
mines possint dicere Domine Domine Secundo utrum ma-
li homines possint prophetare Tertio utrum mali
homines possint miracula facere Quarto utrum
mali homines possint demones cohibere
et eos a corporibus obsessis expellere Quantum ad
primam est dicendum quod Augustinus monet hanc
dubitationem in libro de sermone domini super-
hac passu Non omnis qui dicit mihi
Domine Domine dicens quod hunc sensum ut conve-
nire quod ponit apostolus prima ad corinthios ubi
ait quod nemo potest dicere Dominus Ihesus nisi
in spiritu sancto hoc est quod dicentes Dominus Ihesus ha-
bent spiritum sanctum et illi qui habent spiritum
sanctum regnum celorum utique intrabunt non

videtur verum quod hic dicitur non omnis qui
qui dicit michi Domine Domine intrabit in regnum
celorum Solvit quoque contrarietatem istam Augustinus
dicens quod apostolus accepit dicere Dominus Ihesus
proprie ut intimus agitur quod vote exprimitur
ut sit sensus nemo potest dicere Dominus Ihesus
fidei cognitione voluntatis dilectione et
oris vera confessione ac operis expecta-
tione nisi in spiritu sancto quia nemo quomodo sic
proprie et perfecte dicit Dominus Ihesus non
nisi in spiritu sancto habens sed salvator noster
communiter et large accepit dicere ut signi-
ficaret quandam vocem timoris Unde dicit Crisostomus
quod timencium et angustia patientium
exprimit bina confessio Domine Domine
quia illi quem timor peccatorum astringit
non sufficit semel dicere Domine tale
enim dicere est imperfectum quia nunc michi vox
perfidorum nunc volunt pravitate ut dicitur
et confitentur ore omnes non tamen boni
quod mali velint nolint confitebuntur
Christum deum et iudicem vivorum et mortuorum
sed confessio et nominatio bonorum est
meritoria quia fiunt cum fide et caritate
Malorum vero est demeritoria quia sine
fide et caritate Quantum ad secundam est dicendum
quod prophetare idem dicit quod longe et pro-
cul aliquid distans a naturali hominis cognitione
pronunciare Quod mali homines possunt
prophetare patet tribus modis Primo divina inspira-
tione nam secundum Augustinum in Enchiridion
deus per malas hominum voluntates bona
sua voluntate plurimum implet sicut pro
voluntates iudeorum sua bona voluntate
de passione filii sui implevit ut tamen
multa vera futura per malos homines pro-
nunciat sicut Balaam et Sibilla unde
...ta vera de Christo predixit et quod illa adeo
fuerunt inspirata planum est ut scribitur
Numeri xxii Ecce deus dixit ad Bala-
am Caveas ne loquaris nisi quod posuero
in ore tuo Secundo potest deus tangere intellectum
hominis aliquorum occultorum cognitione et
revelatione non tangendo affectum eius
aliqua caritativa dilectione quia sola di-
vidit inter filios regni eterni et filios
perditionis eterne nam secundum Augustinum nisi

alium tamen impediatur spiritus sanctus ut eum inficiat dei et proximi amatorem sinistram non transfertur ad dexteram / Secundo possunt facere bonorum angelorum revelacionem nam secundum Augustinum 12 super Genesim ad litteram in fine multa occulta predicunt demones non solum corporis subtilitate et experiencia longi temporis verum etiam revelacione bonorum angelorum et sicut demones predicunt occulta et futura prophetare mediantibus bonis angelis multo fortius mali homines hoc possunt quia demones sic sunt mali ut boni fieri non possint sed mali homines boni fieri possunt Tercio homines mali possunt prophetare demonum invocacione Concessum namque dyabolo secundum Crisostomum multa vera dicere ut mendacium suum rara veritate confirmet mali quoque homines demones consulentes multa et occulta dicere possunt unde tales prophete demonum appellantur dicente Augustino 12 super Genesim Cum malignus spiritus arripuerit homines vel arrepticios vel demoniacos aut prophetas inquantum tamen vera dicunt non habent nisi ex virtute dei quia a quibuslibet dicatur alicuius veritatis auctor est spiritus sanctus ut verum dicam Ambrosius quod omne verum a quocumque dicatur a spiritu sancto est Unde sive demones invocati in nomine Christi sive homines invocantes vera dicant inquantum dicunt et invocant Christum in veritate aliquo modo sunt quod bona dicunt Propter quod Crisostomus super illud quod dictum est Domine in nomine tuo prophetavimus non in spiritu tuo quia prophetant in virtute nominis Christi sed in spiritu dyaboli non spiritu dei Quarto est dicendum quod mali homines possunt tribus modis accipi ad propositum Primo ut sunt mali doctrine cognicione quia utuntur mala doctrina et prohibita ab ecclesia sicut illi qui per nigromanticas artes invocant demones Secundo ut sunt mali vite conversacione quia involuti sunt

in peccatis quibus et ipsi sunt infecti et alios eorum pravitate corrumpunt et inficiunt Tercio ut sunt mali vane glorie intencione quia forte quamquam aliqui sunt sancte vite tamen de aliquo bono opere vanam intencionem habent / Unde cum Crisostomus ... tamen tolerabilia miseriis dyabolus locum habet vana gloria et in sermonibus dei locum tenet quibus aut ipse moribus malis hominibus conceditur facere miracula et facere aliqua preter solitum cursum nature / Primo illis qui sunt mali doctrine cognicione per demonum invocacionem Unde dicit Augustinus in libro de sermone domini Cum dicit magis homines visibilia miracula et mirabilia signa facere non posse / legas quanta fecerunt resistentes Moysi magi Egipciorum per invocacionem demonum Possunt enim demones sensus hominum sic fantasticis fantasiare et illudere ut quod non vera faciunt facere videantur / et quamquam vera faciunt non per aliquarum rerum de novo creacionem sed per rerum naturalium ad invicem commixtionem corporibus commixtione naturas aliquas producunt nobis insolita et inmensa quia huiusmodi virtute naturalium rerum ignoramus Unde dicit Augustinus super illud verbum 2 ad Thessalonicenses 2 Cuius adventus erit in signis et prodigiis mendacibus quia miracula et signa antichristi vel non erunt vera sed ficta vel si erunt vera ad mendacium tamen pertrahent fidelium mentes / Secundo illis qui sunt mali prave vite conversacione propter peccata et scelera nonnumquam contingit eum quamquam secundum Crisostomum homines sancte vite et conversacionibus honeste non tantam fidem habent sicut habent prave vite homines unde et per ineffabile donum ad invocacionem nominis Christi et sanctorum faciunt signa et miracula propter ... illorum qui boni sunt sanctitate et caritate non tamen tanta certitudine habent vel credulitatem ut ipsi deum honorent et in fide et doctrina eius per talia voluerunt Ideo dicit Commentum quod facere miracula non semper est illius

vij^m

merita . s. qui operatur sub invocatione nominis
xpi et sanctorum et hec agit in condempnationem eorum
qui invocant et utilitatem eorum qui vident
et audiunt ¶ Tertio illis qui sunt mali vana in
tentione per eorum sanctitatis testificationem verum
namque est quod facere miracula virtute dei in testi-
monium sanctitatis et veritatis collate adeo non
spectat nisi ad sanctos homines et amicos dei
vel in morte vel in vita . unde et de paulo dicitur
quod posito sudario suo super languidos statim
sanabantur ~~per eos~~ . tamen quia sunt viventes
cum tota sanctitate ipsorum si de aliquo signo mira-
culose facto aliqui vana intencione habent illi
boni et sancti non sunt . et in talibus tamen deus
ad testificationem sanctitatis ipsorum signa et miracula
facit . unde dicunt aliqui quod moyses et aaron
qui miraculo xpo pro passione virge fecerunt ef-
fluere aquam de petra habuerunt quandam
vanam intencionem non referentes in dei virtute
et bonitatem , ideo meruerunt audire . quia
non credidistis michi ut sanctificaretis me co-
ram filiis israel non introducetis hos populos
in terram quam dabo eis ¶ Ad quartam est dicendum
quod augustinus libro . 83 questionum hanc dubitationem de-
terminat . dicens quod aliter demones constringuntur vel
expelluntur per magos et exorcistas vel imi-
tatores . aliter per malos xpianos et aliter per
bonos et sanctos viros Nam per malos constrin-
guntur per privatos contractus et per privata pacta
inter eos et demones facta , sicut symon filius
Cerene constringebat demones et expellebat
per artes magicas et per coniurationes exorcis-
morum , quod cum temptassent invocare nomen do-
mini , sicut illos qui vocabantur ademonibus con-
dictos , Adiuramus vos per ihesum quem pau-
lus predicat , respondit spiritus malus et nequam
Ihesum novi et paulum scio vos autem qui
estis . et statim homo qui habebat demonem
insiliens super predictos incantatores et exor-
cistas et invaluit contra eos ita quod exspo-
liati et vulnerati recesserunt de domo
illa sicut scribitur ~~act~~ xix . per malos vero
homines et per malos xpianos demones
quandoque constringuntur et expelluntur per nomen
xpi et verba eius et sacramenta ipsius quia
sunt quedam signa nostri imperatoris xpi de
quibus apostoli murmuraverunt xpo dicentes
Domine vidimus quendam in nomine tuo eiice-
rem demonia et prohibuimus eum quia
nos non sequitur . Quibus xpus respondit
Nolite prohibere , quia qui non est contra vos
pro vobis est ac si diceret , quia illi qui virtute
nominis nostri faciunt , non contrariantur nobis
quamvis talis vel in vita et moribus bonis
sunt nobis difformes possunt . Unde augustinus
ibidem mali milites quod insignia im-
perialis contempnat signis et vexillis
eorum imperatorum quedam extorquere et tollere
ab aliis non iubente domino . Sed sancti
et boni viri possunt demones constringere
et expellere per publicam iustitiam quia in virtu-
te xpi tamquam milites existentes in publica
iustitia extremo constringunt et expellunt
eos a corporibus subiectorum imperatoris
quod iniuste et nequiter invadunt . Sicut
ad preceptum apostolorum et sanctorum spiritus malignus
subiciebatur eis . Et paulus hanc po-
testatem habuit , quia sentiebat totum fidem
quod humilitate et caritate completur non po-
terat demonibus vocabat , et quos videbat
nequiter et iniuste ademonibus vexari
expellebat eos ab eis Concedendum est tamen
quod , ut augustinus libro supradicto quod licet pro demo-
nes non audeant contempnere publicam
iustitiam qua exercent sancti viri et mili-
tes xpi imperatoris nec audeant contempnere
signa publice iustitie ut xpi nomina
et dei verba et eius sacramenta per quos homines virtute tamquam signa iustitie publice
mali facere possunt , quia talia signa sunt et ubique
demones timent et contremiscunt , tamen
interdum predictis signis demones

no cedunt / qr deus phibz ut no cedat
occultis modis quibus indicat aliqd
iustu 2 utile / vel ad confundendos malos
quos oportz confundi / vel amonendos
bonos ut psiciat i fide / Iuxta illud crisostomi
ut ibi dr pugl p malos hoies mag
q p bonos 2 scos pmittit deus demones
demones constringi 2 expelli 2 alia mira
fieri / sicut plura sig faciebat magi
pharaonis q filij ysrl / et tn logice filij
ysrl erant deo acceptiores / quamvis facti
talia dona gratis data nd multu debent
reputare / nt decis nolite gaudere sz potius
qr nomina vra scripta st in celis Lectio vij

Omnis g° qui audit vba mea hec
2 facit ea assimilabitur viro sapienti qui
edificavit domu sua sup petram / Et descendit
pluvia 2 flaverunt venti 2 venerunt flumina
2 irruerunt in domu illa 2 no cecidit fundata
enim erat sup firma petra / Et omnis qui
audit vba mea hec 2 no facit ea similis
erit viro stulto / qui edificavit domu sua sup
arenam / 2 descendit pluvia 2 venerunt flumina
2 flaverunt venti 2 irruerunt in domu illa
2 cecidit 2 fuit ruina eius magna / Et factum
e cu consumasset ihc vba hec admirabantur
turbe sup doctrina eius / Erat enim docens
eos sicut ptatem hns 2 no sicut scribe
eorum 2 pharisei / Hic ultimo salvator concludit
vba supradicta esse sup firma petra edificanda
/ Na s Gregorius pmdit xpus qr
multi vba sue doctrine erant admiraturi
no tn propa facturi 2 impleturi / nota
lcs credunt se in doctrina xpi fundatos
concludit / Omnis g° q audit vba mea
hec etc / In sermone supposito mcs s Augustinus
satis depingat pdcm sermone omnibus
preceptis quibus xpiana vita informatur
ee pfectu ut inito qui s ea vivere
voluerit comparantur edificanti sup petram
/ Sic subdit / Omnis q audierit

vba mea hec 2 facit ea / ope informata
caritate assimilabitur viro sapienti / i xpo
in quo dicente aplo / sunt omnes thesauri sapientie
2 scientie / qui edificavit domu / i ecclesiam
vel costiam cuiuslibz aie xpiane in qua
p gratiam habitat / sup petram / i sup seipm
qui e petra 2 fundamentu totius spualis
edificij / Na dicente aplo / fundamentum aliud
nemo pt ponere pter illud quod positum est
quod e ihus xpus / Et qr domus supra
tale fundamentu edificata no possit psternere
2 tribulacoibus destrui / plat pemdecad
rei / qr descendit pluvia / carnis concupie
2 venerunt flumina cupiditatis 2 avaricie / 2 flaverunt
venti elacoibus 2 supbie / irruerunt
in domu illa 2 no cecidit p oia predicta
gra temptacoum / qr fundata erat sup petram
/ Et tunc statim terret illos q audiunt
2 no faciunt dicens / Et ois q audit vba mea
hec 2 no facit ea similis e viro stulto i.
dyabolo q edificat domu sua sup arenam
q statim subpedibus labitur / 2 descendit
pluvia carnalis concupie 2 venerunt flumina
mundialis avaricie 2 flaverunt venti elacoibus
2 supbie / 2 irruerunt in domu illam
in impetu temptacoibus 2 cecidit p temptacoes
2 fuit ruina eius magna / p virtutum
expoliacoem / Et statim concludit effectu doctrine
eius dicens / Et factum e cu consumasset
2 complevisset ihus vba hec / admirabantur turbe
sup doctrina eius / in quo arguit incredulitatem
auditorum s Crisostomus / qr si bene credidissent
no fuissent mirati / qr admiracoem movet
quod superat facultatem vel dicit personam
ideo quod adeo sit vel dicitur miradu no e
qr sunt talia sunt in mora q dei potencia / Causam
tn admiracois ponit / qr erat docens sicut
ptatem hns 2 no sicut scribe 2 pharisei
Quidam enim Crisostomus / ptatis erat qr multos
sua doctrina capere / 2 in admiratione

Vij

poneret / 2 ptatis erat / q no resonabat
i aliu doctrina suam / s; dicebat Ego aut
dico vobis / quoz venit sibe 2 pharisei
face poterat ¶ Oz hic punt ee qtuor
dubitacones ¶ pma utz ho absq eo q
audiat vba dei possit saluari ¶ Sa utz
i vbis dei 2 i hys q sunt fidei ho falsomo
possit infori ¶ Tcia utz flomo in hys
q sunt fidei infortus 2 instrtus dapnet
qrta utz audiens vba dei 2 no faciens
possit saluari ¶ Ad pma e dd q non
audire dei vba 2 illa q ptinet ad xpi fide
dupl contingit / pmo psimplici ygnoracia
q illa q sut fidei ho no e aptus nat sci
re ex pncipiis nalibus / 2 io si ipa aliqs ig
noret / vl q sibi no sut pposita vl revelata
vl a nullo auditu narrata / tal no dice
ret infidelis / n talis ygnoracia dicet pctm
infidelitatis / n dapnet pcto infidelitatis
s; nisi pcto origili pyo 2 dapnat pueri
i quibs nulla e infidelitas / vl pcto actu
ali p commissimy cot dcame 2 indicam legi
nalis indice mete cuimslibz hois quoru
nenti habz i vnitti sine fide xpi qmibs
ut puto talis ygnoracia no sit nuc i aliq
qote vl patria q dplc dt Nunqd no au
dierunt / Equid / In omem tra exiuit sonus
eoz 2 i fi or. t ver eoz ¶ Sco pt otingere
p erroris malicia / ut si qmbs no audt
vba dei 2 q fidei sut vl ob ipam vitatez
fidei impugnadaz sicut hetica / vl cotrnu
omb temerarie assondo sicut phi fecimt
negantes deu mapisse 2 trinitate substac
cu tinu psonaz stare no posse vl ipam
cotepnedo vl respuendo ut no bn agant
sicut alij pagani 2 iudei 2 yst mois no
audiedo dei vba infideles sut 2 dapnat
pcto infidelitatis dato q alia pcta no hreut
¶ Ad scaz e dd q vba dei 2 illa q ptient
ad fidem quibusdam sut adeo immediate
revelata sicut pphetis 2 aplis 2 ptales
nullus pt n potuit flomo infor
ri q spus veritatis mentiri no potest
Quibusda at no sunt adeo immediate
revelata s; mediatibz pdicatoribz fi
dei p quoz vba 2 doctna illa q spctat
ad fidem pvenit ad notica 2 cognoc
aliorz 2 ptales q omnes homo qtu
in se modap o pt ho falsomo infori
vij 2 sup saluator dixit cauete vo
a falsis pphetis q subvestimet omn
quiz efficiat lupi / 2 hanc distincoz
ponit Aug i quada epla ad Jero / ita
dicens Ego aut solis eis scriptoribz q
iam canonici nuncupat didici hunc hono
rem 2 tiore deferre / ut nullu eoz i
scribendo errasse audeaz crede aut si
aliquid i eis offendero 2 offedisse mne
nero nichil q medosum ee codicez
vl no assecutu inptem qd dictu e
vl mime intellexisse no ambigam
Alios aut sic lego ut qtalibz scitate
qta ne docta polleat no ideo vez pu
tem q ita senserunt s; q michil pah
os doctores vl canonicos vl pbabiles
rones quod qrio no abhorreat psua
dere potuerunt Et Gracias po. q di
2 idem Aug i libo de vera relig. S q
mit bij 2 caute videndu e quibs cre
dimus 2 de hys q sunt fidei credendu
sit ¶ Ad tcia e dd q si aliqs flomo
sit instructus i vbis xpi 2 i doctna fi
dei credens vere instrui 2 vere infori
hz contrariam erronea s; qua contrariaz tenet
agere q agendo s; contrariam agit s; legez
data sibi a deo / eo q s; damasce contraria
no aliud e nisi lex nalis a deo inscripta
2 agendo s; eam no peccat q dini dnat sibi
illa contraria / Quilibz credat falsa 2 mala
agat credit tn vero mo / 2 affectu recto
illa agit quo deus mag pensat q effectu
Cu enim deus i suo iudicio intueat cor
2 aiam hominis ex quo talis vero aio
2 recto affectu illa credit 2 opatur

adlaudem dei ardens semp vera z bona
adlaude dei opari durate ig tli gstia
zecta ist opptē credet erronea tamē
quantu ad credita puto q no dapnaret
pecat tn talis hns gstiam sic erronea
qz tenet ipam deponē adhibendo omēs
circumstancias p quas poss puta querendo
a sapientibus z colloquendo cu dmis z au
diendo ad ipsos cu illa q sibi essent
proposita sapient veram fidem / z si faceret
totu quod ist eet addeponend talez
erronea gstiam / z no dimitteret aliq
circumstancia requisita addeponendu talez
errore vl erronea gstiam puto q no
dapnaret qz tnc eet ignorancia invinci
bilis q excusat a toto no solu a parte
¶ Adqrta e dd^m q ß dvumsi boni
constat ex tota sua causa integra malu
vero ex quolz particulari defectu co tm
gere pt / Ut igr qmbs doctrina fidei sal
vetur requirunt ¶ pmo q dei uba de
lectabili auditu audiant qz qui est
ex deo uba dei audit / sic dr Jac p°
Sit omēs ho velox ad audiendu z tardus
ad loquendum ¶ Scdo q corde credat non
ficte credat qz q credit fide informata
caritate salvabit qui no sic no credit
condempnabit ¶ Tercio q ope impleantur
quantu possibile e impleri qz sup illo vo
Estote factores ubi no auditores tm
fallentes vosmetipos dicit glo q seipos
fallunt illi q solo auditu ubo dei credut
se ee salvandos ¶ Quarto q pseverant z cōti
nuant qz ut dr Jacobi p° Qui aut pspex
it i lege libertatis z mansit i ea no au
ditor obliviosus fact sz factor operis
hic btus in facto suo erit Capitulum viij

Cum aut descendisset ihus de monte
secute sut eu turbe multe
Et ecce leprosus veniens adorabat
eu dicens dne si vis potes me munda
re Et extendens ihus manu suam
tetigit eu dicens volo / mundare Et gsestim
mundata e lepra eius Et ait illi ihs
vide nemini dixeris / sz vade ostende te sacer
dotibus / z offer munus quod precepit
moyses i testimoniu illis ¶ Decimato de
xpi doctrine illumacoe iuxta ista ut sup
dictu z ewa declamat de xpi miraculos
operatione z p° ewa ostendit quomo p tas xpi
faciendi miracula p multos e corpbata ¶ Scdo
quomo p scribas z phariseos e calupnia
ta ¶ Tercio quo p eu aplis e comicata
¶ Prima ibi Et ascendens i navicula
i pn° nom capli / tcia ibi Et convocatis
i pn° decimi capli / Istud aut octau cap
totu possumus dividere in v ptes z sic fa
ciemus lectiones quinqz ¶ Prima naqz ewa de
clarat de leproso p xpm mundato ¶ Scdo
de servo centurionis curato ¶ Tercio de
domus petri visitatoe ¶ Quarto de marsqz
tatoe ¶ Quinto de immundorum spiritu eiectoe
Scda ibi Cu aut intrasset ¶ Tcia ibi Et cu ve
nisset ihus ¶ Quarta ibi Et ascendente eo i na
viculam ¶ Quinta ibi Et cu venisset ihus trans fretu
¶ Propt pmu e sciendu q sicut dom^n multo
post doctrina z pdicatoe xpi deq offer
enta sor signor q tus p vtutum z signor
miracula ptitus p mo i cordib audito
firmetur sic dicit ewa q cu descendisset
ihus de monte ubi fuerat cu discipulis
quibus datu erat celestis doctrine nosse
secreta secute sut eu turbe multe q i
motem pigrore spirituali ascendere no
poterant deq mote dicit pphta mons
dei mons pinguis Et qz int alios sz cunctos
leprosus pquē totu genus humanu ple
nu pcto intelligitur lepre hunc motē asce
dere no poterant ideoqz sparatus adcura
toz xpo descendenti occurrit eu no qsi ho
minem sed sicut deum adorans ideo sub
ditur Et ecce leprosus veniens adorabat
eum dicens / Dne qui p holisten mundasti

naaman syrus a lepra si vis potes me
mundare non dixit secundum Crisostomum. Si rogaveris
aut si oraveris potes me mundare sed
totum sibi tribuit sciebat enim quod sanitas
subest tibi cum volueris posse et orationem solum
sibi offerebat quia sicut medici corporales pla-
cantur muneribus sic xpus medicus spiritua-
lis placatur orationibus. Cumque solo verbo
posset mundare manus tamen tactui appo-
suit ut destructor legis moysi esse videretur quia
mundabat leprosum non esse tangendum.
Unde subditur et extendens manum tetigit
eum dicens volo mundare sed separatim ut
predicatur primo volo ita ut sit responsio
ad illud quod dixerat si vis. deinde impe-
rans dicat mundare et statim cessit man-
danti et lepra eius quia eum ut Crisostomus dicit
non dubitavit credere ideo non tardat eius
sanatio. curando tamen iubet nemini dicere
docens nos de bono opere ostentationem
et mane gloriam vitare sed mittitur ad sacer-
dotes ut sacerdotibus deferre videatur
propter humilitatem. Unde addit vade et ostende
te sacerdotibus et offer munus quod precepit
moyses in testimonium illis. Nam secundum
Remigium leprosus iste peccatorem significat
qui postquam mundatus est per contritionem
cordis debet confiteri sacerdoti quia ut
scribitur Levitici xiiii. Cum quis mundatus
erat a lepra duos passeres vivos quibus
vesci licitum erat tenebatur sacerdotibus
offerre in testimonium quod esset a lepra munda-
tus. Sed hic possunt esse iiii^{or} dubitationes
¶ Prima utrum mundatus a lepra
peccati per contritionem teneatur ostendere sacerdo-
ti se et sibi confiteri. ¶ Secunda utrum peccator
statim teneatur sacerdoti confiteri
vel expectare tempus ab ecclesia institutum
¶ Tertia utrum teneatur aliquid offerre
sacerdoti cum confitetur. ¶ Quarta
utrum sacerdos sine peccato possit absolvere

possit aliquid petere. ¶ Ad primam est dicendum quod
vere contritus et mundatus a lepra peccati ostendere
sacerdoti et confiteri sibi propter iiii^{or}. ¶ Primo
propter penitentie integritatem quia confessio est una
pars penitentie, quantumcumque quis esset con-
tritus dummodo non confiteretur possibilitate
existente non esset vere penitens quia deficit
sibi aliquid pertinens ad integritatem
penitentie puta confessio et operis satisfactio
secundum arbitrium sacerdotis. Unde dicitur de penitentia
dist. vi. quod tanta est vis confessionis
ut si deest sacerdos confiteatur homo
socio quamvis absolvendi non habeat efficitur
tamen dignus venia ex desiderio sacerdotis
¶ Secundo propter ecclesie unitatem sicut enim antequam
homo baptizetur non efficitur membrum
ecclesie nec incorporatur xpo ut ab ipso peccatum
originale ita antequam confiteatur sacerdoti
non efficitur membrum ecclesie nec incorporatur
passioni xpi ut ab eo removeatur peccatum
actuale. Unde de penitentia supradicta di. quod labo-
ret penitens ad ecclesie unitatem reverti
quia nisi peccatori unitas ecclesie succurrerat
ut quod sibi deest sua operatione compleat
de manibus inimici non eripit. ¶ Tertio
propter morbi sanitatem nam postquam homo vir-
tute nature curatus est a morbo corporali
adhuc debet medico indicare et confiteri
suam egritudinem ut videat per signa
si perfecte curatus est sic postquam dei vir-
tute et cordis contritione homo mun-
datus est a peccato adhuc debet et tenetur
sacerdoti se offerre ut per signa contri-
tionis et satisfactionis absolvendo ipsum
perfecte mundatur et curatus. ¶ Unde dicitur
extra de penitentiis et remissionibus quod
medici corporales monere debent infirmos
ut statim medicos spirituales querant
quia prius curanda est anima quam corpus. ¶
Quarto propter corporis servanda dei largi-
tatem efficietur enim homo iustus

si consecutus mundacionem peccatorum sac
dote vice xpi tenenti se non putaret
et laudes deo per eius confessionem offeret
Unde reprehenditur de beato iustitudis
ore dom leprosi qui dixeret ad sacerdo
tem mundati sunt et nullus fuit reversus
ut daret laudem deo nisi unus alienigena
gena ¶ Ad secundam est dicendum quod virtus pre
cepti affirmativum obligat semper non
tamen ad semper sed loco et terminato tempore
de confessione autem peccatorum facienda sa
cerdoti est datum preceptum affirma
tivum iuxta illud Jac. v. Confitemini
alterutrum peccata vestra et peccatum est taxa
tum et determinatum tempus iuxta illud quod
scribitur extra de penitenciis et remissio
nibus omnis utriusque sexus semel
saltem in anno postquam ad annos
discretionis pervenerit confiteatur ut
iniunctam eis penitenciam pro viribus stude
ant adimplere suscipientes in pascate
eukaristie sacramentum Unde puto
quod non peccat homo differre confessionem
usque ad tempus predictum ab ecclesia institutum
nisi faceret in contemptum vel nisi insta
ret mortis periculum si tamen perfecte
esset contritus hunc proposito confitendi
in tali tempore ab ecclesia prefinito quod tamen
devocione exoptaret puto quod si ante
subito morte esset preventus esset salvus
tutius tamen et securius est semper postquam perpetra
tum peccatum occurreret homini debita op
portunitate ipsum confiteri quia per graciam quam
recipit in confessione sacramentali for
cior efficitur peccatis resistendo et secu
rior permanet in vitando mortem periculum
quam nisi subito preveniat sed tenetur
confiteri et hoc intelligo de laycis
quia clerici vel religiosi vel sequi sacros
ordines sunt susceptiva vel ita recepte
ministrativi semper et in ordinum recep
cione et sacramentorum administracione
confiteri tenentur propter reverenciam eukari
stie ¶ Ad tertiam est dicendum quod sicut dicitur
extra de Symonia sacramenta libere sunt

recipienda et libere sunt per ministros ecclesie
conferenda Offerre quoque aliquid sacerdoti cui
homo confitetur duplicater potest fieri. Uno
modo propter ipsius sacramenti empcionem et paccionem
et sic illicitum est et dampnosum et sine dap
nacionis sinam hoc recepit cum Symone
mago a beato petro apostolo a quo audi
vit Pecunia tua tecum sit in perdicionem
quia existimasti donum dei pecunia possideri
ut dicitur prima causa questio prima Alio modo propter ipsius
ministri sustentacionem Nam ministri sacra
mentorum per eorum administracione vivere
debent quia nullus propriis stipendiis mi
litare tenetur Unde Numeri xviii pro suste
tacione ministrorum quedam decima fuit
ordinata Ita enim dixit dominus ad Aaron
Ibi nichil possidebit nec habebit partem
aliquam inter filios Israel quia ego ero pars
et hereditas tua in medio eorum et filiis
levi dedi omnes decimas in possessionem
pro ministerio quo serviunt michi in taber
naculo et ipsi portabunt peccata populi mei
Unde illi ministri qui nec decimas nec
aliquos redditus a populo recipiunt Unde
in ecclesiis eorum per que serviunt licite per ad
ministracione sacramentorum possunt recipere
in sustentacionem vite ipsorum sicut sunt
religiosi paupertatis et presbiteri conducti
in ecclesiis quibus non dantur nisi que a
populo gratis offeruntur talibus enim curia
le et quodammodo debitum quod aliquid offeratur
cum ab eis aliquid sacrum recipitur ad
sustentandum vitam eorum ¶ Ad Quartam
est dicendum quod sacerdos per ipsam absolucionem
sacramentalem sine graciam peccato non potest
aliquid petere quia si Gesy qui donum sanitatis
corporalis vendidit naaman syro ab
ipso helisco mundato sanitatis graciam
amisit lepra percussus multo magis sacer
dos vendens graciam libacionis sanitatis
spiritualis esset deponendus et qui lepra
percuciendus sicut dicitur prima causa questio prima tamen
quia una pars satisfaccionis peccati est elemosina
potest sacerdos pro satisfaccione peccatorum illa

qm sibi confitet aliqua petenti pecuniam pmptis solue dam ? elemosinam facere diuitem
gere / qm a pfessione sue vite posset
retinere / si aliude sibi prude no posset /
auxiliu tri debz timere sacdos / ne talem
pecuniam imponat usi ingeniali faciat
talem elemosinam / ne ille qui confitet sam
dalizetur / credes qd talis magis meretur
solomis sendiaz / qd peti satisfactoz / 2 ne
xpe cupidi vmatum intendens magis
sue cupidi subueniaz qd petori sibi confite
tis correctoz ut emendatoz Lectio. vj.
Olim aut intrasset ihus capharnaū
accessit ad eū centurio rogans eū
2 dicit dne puer meus iacet i domo palli
tians 2 male torq̄t Et ait illi ihc Ego
veniā 2 curabo eū Et respondens centurio ait
dne no sū dignus ut intres sb tectū meū
sed tm dic verbo 2 sanabit puer meus Nā 2 ego
homo sum sb potestate constitut habens sb me mili
tes / 2 dico huic vade 2 vadit / 2 alij venit
2 venit 2 seruo meo fac hoc 2 facit Audi
ens aut ihus miratus est 2 sequentib sibi dix
it amen dico vobis no inueni tanta fidem in
israhel dico aut vobis q multi ab oriente et
occidente venient 2 recubent cū abrahā ysaac
2 iacob in regno celoz filij aut regni eicien
tur in tenebras exteriores / ibi erit fletus 2 stridor
dentiū Et dixit ihus centurioni vade
2 sicut credidisti fiat tibi / 2 sanat est
puer illa hora Et cū intrasset ihs in
domū eius / accesserunt ad eū amici eius
2 serui centurionis dicentes / 2 inuenerunt
seruū sanū qui languerat Et factū est deinceps
ambulauit in ciuitatem quā vocabat naym
2 ibant cū eo turbe multe ihs autem cū
appropiaret portę ciuitatis / ecce defunctus
efferebat filius unigenitus matris sue
2 hec vidua erat 2 turba ciuitatis multa
cum illa Et videns eam dominus misericordia
motus est sup eā 2 ait illi noli flere 2 accessit
2 tetigit loculum / hi qui portabant steterunt
2 ait adolescens tibi dico surge 2 resedit qui
mortuus fuerat 2 cepit loqui 2 dedit illum
matri sue accepit autem omnes timor 2
magnificabant deum dicentes / q propheta
magnus surrexit in nobis 2 q deus visitauit
plebem suam hec rumor istius exiuit in
tota iudea 2 in omni circuitu Et nunciauerunt
iohanni discipuli eius de omnibus his
2 conuocauit duos de discipulis suis iohannes
2 misit ad ihm dicens / tu es qui venturus es
an alium exspectamus Cum autem venissent
ad eum viri dixerunt / iohannes baptista misit
nos ad te dicens / tu es qui venturus es an
alium exspectamus In illa hora cessauit
multos a languoribus 2 infirmitatibus 2 spiri
tibus malis 2 cecis multis donauit videre
Et respondens ihs dixit illis / euntes renun
ciate iohanni que audistis 2 vidistis / cecj
vident claudi ambulant / leprosi mundantur
surdi audiunt / mortui resurgunt / pauperes
euangelizantur / 2 beatus est qui non fuerit
scandalizatus in me Cum autem hi nuncij
iohannis abissent cepit dicere ad turbas de
iohanne / quid existis in desertum videre
arundinem vento agitatam / sed quid existis
videre hominem mollibus vestimentis indu
tum / ecce qui in veste pretiosa sunt 2 in
deliciis / in domibus regum sunt / sed quid
existis videre prophetam / etiam dico vobis
et plus quam prophetam / hic est de quo
scriptum est / ecce ego mitto angelum meum
ante faciem tuam / qui preparabit viam tuam
ante te / amen dico vobis / non surrexit inter
natos mulierum maior iohanne baptista /
qui autem minor est in regno dei maior est
illo / et omnis populus audiens 2 publicani
iustificauerunt deum baptizati baptismo
iohannis / pharisei autem 2 legisperiti consi
lium dei spreuerunt in semetipsis / non
baptizati ab eo / dixit autem dominus cui
ergo assimilabo homines generationis huius
2 cui similes sunt / similes sunt pueris sedenti
bus in foro / 2 loquentibus ad inuicem / 2
dicentibus / cantauimus vobis tibia 2 non
saltastis / lamentauimus 2 non planxistis /
venit enim iohannes baptista non manducans
panem neque bibens vinum / 2 dicitis demo
nium habet / venit filius hominis manducans
2 bibens / 2 dicitis ecce homo vorax 2 bibens
vinum / amicus publicanorum 2 peccatorum /
2 iustificata est sapientia a filiis suis Et
rogabat eum quidam de pharisei ut manducet
cum illo / 2 ingressus domum pharisei discubuit
Et ecce mulier que erat in ciuitate peccatrix
ut cognouit quod accubuit in domo pharisei
attulit alabastrum unguenti / 2 stans retro
secus pedes eius lacrimis cepit rigare pedes
eius / 2 capillis capitis sui tergebat / 2 osculabat
pedes eius / 2 unguento unguebat Quod
cum vidisset pharisei qui vocauerat eum dixit
intra se dicens / hic si esset propheta sciret
utique quis 2 qualis est mulier que tangit
eum quia peccatrix est Et respondens ihs
dixit ad illum / simon habeo tibi aliquid dicere
At ille ait / magister dic Duo debitores quidam
erant creditori cui debebat denarios quingentos
alius autem quinquaginta / non habentibus
illis unde redderent donauit utrisque / quis
ergo eum plus diligit / respondens simon dixit
estimo quia is cui plus donauit / dixit illi
recte iudicasti / 2 conuersus ad mulierem
dixit simoni / vides hanc mulierem / intraui
in domum tuam aquam pedibus meis non
dedisti / hec autem lacrimis rigauit pedes
meos / 2 capillis suis tersit / osculum mihi
non dedisti / hec autem ex quo intrauit non
cessauit osculari pedes meos / oleo caput meum
non unxisti / hec autem unguento unxit pedes
meos / quam ob rem dico tibi / remittuntur
peccata multa quia dilexit multum / cui
autem minus dimittitur minus diligit / dixit
autem ad illam / dimittuntur tibi peccata /
2 cepunt qui simul accumbebant dicere intra
se / quis est hic qui 2 peccata dimittit / dixit
autem ad mulierem / fides tua te saluam fecit
vade in pace Et factum est deinceps 2 ipse
iter faciebat per ciuitates 2 castella predicans
2 euangelizans regnum dei / 2 duodecim cum
illo / 2 mulieres quedam que erant curate a
spiritibus malignis 2 infirmitatibus / maria
que vocatur magdalene de qua septem demonia
exierant / 2 iohanna uxor chuze procuratoris
herodis / 2 susanna / 2 alie multe que ministra
bant eis de facultatibus suis Cum autem
turba plurima conueniret / 2 de ciuitatibus
properarent ad ihm dixit per similitudinem
Exiit qui seminat semen suum / 2 dum seminat
quedam ceciderunt secus viam / 2 conculcata
sunt / 2 volucres celi comederunt illud / 2
alia ceciderunt sup petram / 2 orta aruerunt
quia non habebat humorem / 2 alia ceciderunt
inter spinas / 2 simul exorte suffocauerunt illud
2 alia ceciderunt in terram bonam / 2 orta
fecerunt fructum centuplum / hec dicens
clamabat / qui habet aures audiendi audiat
Interrogabant autem eum discipuli eius dicentes
quid hec parabola esset / quibus ille ait /
vobis datum est nosse mysterium regni dei /
ceteris autem in parabolis / ut videntes non
videant / 2 audientes non intelligant / Erat
autem parabola hec / semen est verbum dei /
qui autem secus viam sunt hi sunt qui audiunt /
deinde venit diabolus 2 tollit verbum de corde
eorum ne credentes salui fiant / qui autem
super petram hi sunt qui cum audierint cum
gaudio suscipiunt verbum / 2 hi radices non
habent / qui ad horam credunt / 2 in tempore
tentationis recedunt / qui autem in spinas
ceciderunt hi sunt qui audierunt / 2 a sollici
tudinibus 2 diuitijs 2 voluptatibus vite
euntes suffocantur / 2 non referunt fructum /
qui autem in bonam terram hi sunt qui in
corde bono 2 optimo audientes verbum retinent
2 fructum afferunt in patientia / Nemo autem
lucernam accendens operit eam vase / neque
subtus lectum ponit / sed super candelabrum
ponit / ut intrantes videant lumen / Non est
enim occultum quod non manifestetur / neque
absconditum quod non sciatur 2 in palam
veniat / Videte ergo quomodo audiatis / qui
enim habuerit dabitur illi / 2 qui non habet
etiam quod putat se habere auferetur ab eo /
Venerunt autem ad eum mater 2 fratres sui
2 non poterant adire eum pre turba / 2 nuncia
tum est illi / mater tua 2 fratres tui stant foris
volentes te videre / qui respondens dixit ad
eos / mater mea 2 fratres mei hi sunt qui
verbum dei audiunt 2 faciunt / Die quadam
erat ihs in naui / 2 ipse discipuli eius / 2 ait
ad illos / transeamus trans stagnum / 2 ascen
derunt / 2 navigauerunt / 2 dormiuit / 2 descen
dit procella ventorum in stagnum / 2 complebant
periclitabantur / accedentes autem suscitauerunt
eum dicentes / preceptor preceptor perimus /
qui cum surrexisset increpauit ventum 2 tempe
state aque / 2 cessauerunt / 2 facta est tranquil
litas / dixit autem eis / vbi est fides vestra /
timentes autem mirati sunt ad inuicem dicentes /
quis putas hic est / quia 2 ventis imperat 2
aque / 2 obtemperant ei / 2 navigauerunt in
regionem gerasenorum / que est contra galileam /
Egressus autem illo / obuiauit ei vir quidam
de ciuitate qui habebat demonia / 2 iam tempore
multo vestimento non induebatur / 2 in domo non
manebat / sed in monumentis / qui ut vidit ihm
exclamauit / 2 ante illum procidit / 2 voce magna
dixit / quid mihi 2 tibi est ihu fili dei altissimi /
deprecor te ne me torqueas / precipiebat enim
spiritui immundo ut exiret ab homine / multis
enim temporibus arripiebat illum / 2 vinciebatur
catenis 2 compedibus custoditus / 2 ruptis vinculis
agebatur a demonio in deserta / interrogauit autem
illum ihs dicens / quid tibi nomen est / at ille
dixit / legio / quia intrauerant demonia multa
in eum / 2 rogabant eum ne imperaret illis ut
in abissum irent / Erat autem ibi grex porcorum
magnus pascentium in monte / 2 rogabant eum
demonia ut permitteret illis in illos intrare /
2 permisit eis / exeuntes autem demonia a homine
intrauerunt in porcos / 2 impetu grex precipitatus
est in stagnum / 2 suffocatus est / quod cum vidissent
qui pascebant fugerunt / 2 nunciauerunt in ciuitatem
2 in villas / exierunt autem videre quod factum
esset / 2 venerunt ad ihm / 2 inuenerunt sedentem
hominem de quo demonia exierant / vestitum 2
sanum mente / 2 timuerunt / narrauerunt autem
illis 2 qui viderant quomodo factum esset a demonio
homini / 2 rogauit eum omnis multitudo gerasenorum
2 circumcirca regionis / ut discederet ab eis /
quia timore magno pregrauabantur / ipse autem
ascendens in naui / reuersus est / 2 rogabat eum
vir a quo demonia exierant / ut esset cum illo /
dimisit autem eum dicens / reuertere in domum
tuam / 2 narra quanta tibi fecit deus / 2 abiit
per vniuersam ciuitatem predicans quanta illi
fecisset ihs / Factum est autem cum reuerteretur
ihs / excepit eum turba / erant enim omnes
exspectantes eum / Et ecce venit vir cui nomen
iayrus / 2 hic princeps synagoge erat / 2 cecidit
ad pedes ihu / 2 rogabat eum ut intraret in domum
eius / quia filia unigenita erat ei quasi annorum
duodecim / 2 hec moriebatur / Et factum est dum
iret turbe comprimebant eum / 2 mulier quedam
que erat in fluxu sanguinis duodecim annis / que
in medicos erogauerat omnem substantiam suam /
2 nullius potuit curari cognitionibus / accessit
retro / 2 tetigit fimbriam vestimenti eius / 2
continuo stetit fluxus sanguinis eius / Et ait
ihs / quis est qui tetigit me / negantibus autem
omnibus / ait petrus 2 qui cum eo erant / preceptor
turbe te comprimunt 2 affligunt / 2 dicis quis
tetigit me / ihs autem dixit / tetigit me aliquis /
ego enim noui virtutem de me exiisse / Videns
autem mulier quia non latuit / tremens venit /
2 procidit ante pedes eius / 2 ob quam causam
illum tetigerit / 2 quemadmodum continuo sanata
sit / ipse autem dixit ei / filia fides tua te saluam
fecit / vade in pace / Adhuc eo loquente venit
quidam ad principem synagoge dicens ei / quia
mortua est filia tua / noli amplius vexare preceptorem /
ihs autem audito verbo / respondit patri puelle /
noli timere / tantum modo crede / 2 saluabitur /
Cum autem venisset domum non intrauit / nisi
petrum 2 iacobum 2 iohannem / 2 patrem puelle
2 matrem / Flebant autem omnes 2 plangebant
eam / ipse autem dixit / nolite flere / non enim
mortua est puella / sed dormit / 2 deridebant
eum / scientes quia mortua esset / ipse autem
eiecit foras omnes / 2 tenuit manum eius / 2
clamauit dicens / puella surge / 2 reuersus est
spiritus eius / 2 surrexit continuo / 2 iussit illi
dari manducare / 2 stupuerunt parentes eius /
quibus precepit ne alicui dicerent quod factum
esset / Conuocatis autem duodecim apostolis
dedit illis virtutem 2 potestatem super omnia
demonia / 2 ut languores curarent / 2 misit illos
predicare regnum dei / 2 sanos facere / 2 ait ad
illos / nichil tuleritis in via / neque virgam neque
peram neque panem neque pecuniam / neque duas
tunicas habere / 2 in quamcumque domum intraueritis
ibi manete / 2 inde exite / 2 quicumque non recipiunt
vos / exeuntes de ciuitate illa / 2 pedes vestros excutite
in testimonium super illos / Egressi autem circuibant
per castella euangelizando 2 curando vbique / Audiuit
autem herodes tetrarcha / omnia que fiebant ab eo /
2 dubitabat eo quod dictum esset a quibusdam /
quia iohannes surrexit a mortuis / 2 a quibusdam
quia helyas apparuit / a quibusdam autem quia
propheta unus de antiquis surrexit / Et herodes
ait / iohannem ego decollaui / quis autem est iste
de quo ego audio tales / 2 querebat videre eum /
Et reuersi apostoli narrauerunt illi quecumque
fecerant / 2 assumens eos secessit seorsum in
desertum locum ciuitatis que vocatur bethsaida /
Quod cum turbe cognouissent secute sunt illum /
2 benigne illis loquebatur de regno dei / 2 eos qui
cura indigebant sanabat / Dies autem cepit declinare /
2 accedentes duodecim dixerunt illi / dimitte turbam
ut euntes in castella 2 villas que circa sunt diuertant
2 inueniant escas / quia hic in loco deserto sumus /
Dixit autem ad illos / date illis vos manducare /
qui dixerunt / non sunt nobis plus quam quinque
panes 2 duo pisces / nisi forte nos eamus 2 emamus
in omnem hanc turbam escas / Erant autem quasi
viri quinque milia / Dixit autem ad discipulos suos /
facite illos discumbere per refectiones singulas /
Et fecerunt sic / 2 discumbere fecerunt omnes /
Accepit autem quinque panes 2 duos pisces / 2
respiciens in celum benedixit illis / 2 fregit / 2
dabat discipulis suis / ut apponerent turbe /
Et manducauerunt omnes / 2 saturati sunt / 2
quod superauit eis fragmentorum sustulerunt
cophinos duodecim / Et factum est dum solus
esset orans / erant cum illo discipuli / 2 interrogauit
illos dicens / quem me dicunt turbe esse / At illi
respondentes dixerunt / iohannem baptistam /
alij autem helyam / alij vero quia propheta unus
de antiquis surrexit / Dixit autem illis / vos autem
quem me esse dicitis / respondens petrus dixit /
christum dei / Increpans autem illos precepit ne
cui dicerent hoc / dicens / quia oportet filium
hominis multa pati / 2 reprobari a senioribus /
2 principibus sacerdotum / 2 scribis / 2 occidi /
2 tertia die resurgere / Et dicebat ad omnes /
si quis vult post me venire abneget semetipsum /
2 tollat crucem suam quotidie / 2 sequatur me /
Qui enim voluerit animam suam saluam facere
perdet illam / nam qui perdiderit animam suam
propter me hic saluam faciet illam / Quid enim
prodest homini si lucretur mundum totum /
semetipsum autem perdat / 2 detrimentum sui
faciat / Nam qui me confusus fuerit 2 meos
sermones / hunc filius hominis confundetur cum
venerit in maiestate sua / 2 patris / 2 sanctorum
angelorum / Dico autem vobis / vere dico vobis /
sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt
mortem donec videant regnum dei / Factum est
autem post hos sermones fere dies octo / 2 assumpsit
petrum 2 iohannem 2 iacobum / 2 ascendit in montem
orare / Et factum est dum orat / transfiguratum
est vultus eius / 2 vestimentum eius album
refulgens / Et ecce duo viri loquebantur cum illo /
erant autem moyses 2 helyas / qui visi sunt in
maiestate / 2 dicebant excessum eius quem
completurus erat in hierusalem / Petrus autem
2 qui cum illo erant / grauati erant somno /
Et euigilantes viderunt maiestatem eius / 2
duos viros qui stabant cum illo / Et factum est
cum discederent ab illo / dixit petrus ad ihm /
preceptor bonum est nos hic esse / 2 faciamus
tria tabernacula / unum tibi / 2 unum moyse /
2 unum helye / non intelligens quid diceret /
Hec autem illo dicente / facta est nubes 2
obumbrabat eos / Et timuerunt intrantibus illis
in nubem / Et vox facta est de nube dicens /
hic est filius meus dilectus / ipsum audite /
Et dum fit vox / inuentus est ihs solus / Et
ipsi tacuerunt / 2 nemini dixerunt in illis diebus
quicquam ex his que viderant / Factum est autem
in sequenti die descendentibus illis de monte /
occurrit illi turba multa / Et ecce vir de turba
clamauit dicens / magister obsecro te respice in
filium meum / quia unigenitus mihi est / 2 ecce
spiritus apprehendit eum / 2 subito clamat / 2
elidit eum cum fremitu / 2 vix discedit dilanians
illum / 2 rogaui discipulos tuos ut eicerent illum /
2 non potuerunt / Respondens autem ihs dixit /
o generatio incredula 2 peruersa / quousque ero
apud vos / 2 patiar vos / adduc filium tuum huc /
Adhuc autem accedente illo / elisit eum demonium
2 discerpsit / 2 increpauit ihs spiritum immundum /
2 sanauit puerum / 2 reddidit illum patri eius /
Stupebant autem omnes in magnitudine dei /
Omnibus autem mirantibus in omnibus que
faciebat ihs / dixit ad discipulos suos / ponite
vos in cordibus vestris sermones istos / filius
enim hominis futurum est ut tradatur in manus
hominum / Et ipsi ignorabant verbum istud /
2 erat velatum ante eos ut non sentirent illud /
2 timebant eum interrogare de verbo hoc / Intrauit
autem cogitatio in eis / quis esset maior eorum /
Et ihs videns cogitationes cordis illorum / apprehendit
puerum / 2 statuit illum iuxta se / 2 ait illis /
quicumque susceperit puerum istum in nomine meo /
me suscipit / 2 quicumque me susceperit / suscipit
eum qui misit me / nam qui minor fuit inter vos
omnes / hic maior est / Respondens autem iohannes
dixit / preceptor vidimus quendam in nomine tuo
eicientem demonia / 2 prohibuimus eum / quia non
sequitur nobiscum / 2 prohibere eum / Dixit autem
ihs ad illum / nolite prohibere / qui enim non est
contra vos pro vobis est / Factum est autem dum
appropiarent dies assumptionis eius / 2 ipse faciem
suam firmauit ut iret in hierusalem / 2 misit nuncios
ante faciem suam / Et euntes intrauerunt in
quandam ciuitatem samaritanorum / ut parent illi /
2 non receperunt eum / quia faciem eius erat euntis
in hierusalem / Et cum vidissent discipuli eius
iacobus 2 iohannes / dixerunt / domine vis dicimus
ut ignis descendat de celo 2 consumat illos / sicut
helyas fecit / Et conuersus increpauit illos / 2 dixit /
nescitis cuius spiritus estis / filius hominis non
venit animas perdere sed saluare / Et abierunt in
aliam ciuitatem / Et factum est dum irent in via /
dixit quidam ad illum / sequar te quocumque ieris
domine / Et ihs dixit illi / vulpes foueas habent /
2 volucres celi tabernacula / filius autem hominis
non habet vbi caput reclinet / Ait autem ad alium /
sequere me / At ille dixit / sine me prius ire
sepelire patrem meum / Ihs autem ait illi / dimitte
mortuos sepelire mortuos suos / tu autem vade
2 annuncia regnum dei / Ait autem 2 alius / sequar
te domine / sed permitte mihi renunciare his qui
domi sunt / Ihs autem dixit ad illum / nemo mittens
manum suam ad aratrum / 2 respiciens retro / aptus
est regno dei / Post hec autem designauit dominus
2 alios septuaginta duos / 2 misit illos binos ante
faciem suam in omnem ciuitatem 2 locum / quo erat
ipse venturus / Et dicebat illis / messis quidem multa /
operarij autem pauci / rogate ergo dominum messis /
ut mittat operarios in messem suam / Ite / ecce ego
mitto vos sicut agnos inter lupos / Nolite portare
sacculum neque peram neque calciamenta / 2 neminem
per viam salutaueritis / In quamcumque domum intraueritis /
primum dicite / pax huic domui / 2 si ibi fuerit filius
pacis / requiescet super illum pax vestra / sin autem /
ad vos reuertetur / In eadem autem domo manete /
edentes 2 bibentes que apud illos sunt / dignus est
enim operarius mercede sua / Nolite transire de domo
in domum / 2 in quamcumque ciuitatem intraueritis /
2 susceperint vos / manducate que apponuntur vobis /
2 infirmos qui in illa sunt curate / 2 dicite illis /
appropiauit in vos regnum dei / In quamcumque autem
ciuitatem intraueritis / 2 non susceperint vos / exeuntes
foras plateas illius ciuitatis dicite / etiam pulueres
qui adhesit nobis de ciuitate vestra / excutimus in
vos / verumtamen hoc scitote / quia appropiauit
regnum dei / Dico vobis / quia sodomis in die illa
tolerabilius erit quam illi ciuitati / Ve tibi corozain /
ve tibi bethsaida / quia si in tyro 2 sidone facte
essent virtutes que facte sunt in vobis / olim sedentes
in cinere 2 cilicio penitentiam egissent / Verumtamen
tyro 2 sidoni remissius erit in iudicio quam vobis /
2 tu capharnaum / nunquid usque in celum exaltaberis /
usque in infernum descendes / Qui vos audit me audit /
2 qui vos spernit me spernit / qui autem me spernit /
spernit eum qui misit me / Reuersi sunt autem
septuaginta duo cum gaudio dicentes / domine etiam
demonia subiciuntur nobis in nomine tuo / Dixit autem
eis / videbam satanam sicut fulgur de celo cadentem /
Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes
2 scorpiones / 2 super omnem virtutem inimici / 2
nichil vobis nocebit / Verumtamen in hoc nolite gaudere /
quia spiritus vobis subiciuntur / gaudete autem quia
nomina vestra scripta sunt in celis / In ipsa hora
exultauit spiritu sancto / 2 dixit / confiteor tibi pater
domine celi 2 terre / quia abscondisti hec a sapientibus
2 prudentibus / 2 reuelasti ea paruulis / etiam pater /
quoniam sic fuit placitum ante te / Omnia mihi tradita
sunt a patre meo / 2 nemo scit qui sit filius nisi pater /
2 qui sit pater nisi filius / 2 cui voluerit filius
reuelare / Et conuersus ad discipulos suos / dixit /
beati oculi qui vident que vos videtis / dico enim
vobis / quia multi prophete 2 reges voluerunt videre
que vos videtis / 2 non viderunt / 2 audire que audistis /
2 non audierunt / Et ecce quidam legisperitus surrexit
tentans illum / 2 dicens / magister quid faciendo vitam
eternam possidebo / At ille dixit ad eum / in lege quid
scriptum est / quomodo legis / Ille autem respondens
dixit / diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo /
2 ex tota anima tua / 2 ex omnibus viribus tuis /
2 ex omni mente tua / 2 proximum tuum sicut te ipsum /
Dixit autem illi / recte respondisti / hoc fac / 2 vives /
Ille autem volens iustificare semetipsum / dixit ad ihm /
2 quis est meus proximus / Suscipiens autem ihs dixit /
homo quidam descendebat ab hierusalem in iericho /
2 incidit in latrones qui etiam despoliauerunt eum /
2 plagis impositis abierunt / semiuiuo relicto / Accidit
autem vt sacerdos quidam descenderet eadem via /
2 videns eum pertransiit / Similiter 2 leuita cum
esset iuxta locum / 2 videns eum pertransiit / Samaritanus
autem quidam iter faciens / venit secus eum / 2 videns
eum misericordia motus est / Et adiens alligauit vulnera
eius infundens oleum 2 vinum / 2 imposuit illum in
iumentum suum / 2 duxit in stabulum / 2 curam illius
habuit / Et alia die / 2 cum discederet / protulit duos
denarios / 2 dedit stabulario / 2 ait / curam illius habe /
2 quodcumque supererogaueris / ego cum rediero reddam
tibi / Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse
illi qui incidit in latrones / At ille dixit / qui fecit
misericordiam in illum / Dixit autem ihs / vade 2 tu
fac similiter / Factum est autem dum irent / 2 ipse
intrauit quoddam castellum / 2 mulier quedam
martha nomine excepit illum in domum suam /
Et huic erat soror nomine maria / que 2 sedens
secus pedes domini / audiebat verbum illius /
Martha autem satagebat circa frequens ministerium /
que stetit / 2 ait / domine non est tibi cure quod
soror mea reliquit me solam ministrare / dic ergo
illi ut me adiuuet / Respondens autem dixit illi
ihs / martha martha / solicita es 2 turbaris erga
plurima / porro unum est necessarium / maria
optimam partem elegit que non auferetur ab ea /
Factum est autem cum solus esset orans / quidam
discipulorum eius / ait ad illum / domine doce nos
orare / sicut 2 iohannes docuit discipulos suos /
Ait autem illis / cum orabitis / dicite / pater
sanctificetur nomen tuum / adueniat regnum tuum /
panem nostrum quotidianum da nobis hodie /
2 dimitte nobis peccata nostra / etenim ipsi
dimittimus omni debenti nobis / 2 ne nos inducas
in temptationem / sed libera nos a malo / Et
dixit ad illos / quis habebit ex vobis amicum /
2 ibit ad illum media nocte / 2 dicet illi / amice
commoda mihi tres panes / quoniam amicus meus
venit de via ad me / 2 non habeo quod ponam
illi / 2 ille deintus respondens dicat / noli mihi
molestus esse / ianua iam clausa est / 2 pueri mei
mecum sunt in cubili / non possum surgere 2
dare tibi / Si perseuerauerit pulsans / dico vobis /
etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius
sit / propter improbitatem tamen eius surget /
2 dabit illi quotquot habet necessarios / Et ego
dico vobis / petite 2 dabitur vobis / querite 2
inuenietis / pulsate 2 aperietur vobis / Omnis enim
qui petit accipit / 2 qui querit inuenit / 2 pulsanti
aperietur / Quis autem ex vobis patrem petit panem /
numquid lapidem dabit illi / aut piscem / numquid
pro pisce serpentem dabit illi / aut si petierit ouum /
numquid porriget illi scorpionem / Si ergo vos cum
sitis mali nostis bona data dare filiis vestris / quanto
magis pater de celo dabit spiritum bonum petentibus
se / Et erat eiciens demonium / 2 illud erat mutum /
Et cum eiecisset demonium / locutus est mutus /
2 admirate sunt turbe / Quidam autem ex eis dixerunt /
in beelzebub principe demoniorum eicit demonia /
Et alij temptantes signum de celo querebant ab eo /
Ipse autem intuens cogitationes eorum / dixit eis /
omne regnum diuisum contra se desolabitur / 2 domus
super domum cadet / Si autem 2 satanas in seipsum
diuisus est / quomodo stabit regnum eius / quia dicitis
in beelzebub me eicere demonia / Si autem ego in
beelzebub eicio demonia / filij vestri in quo eiciunt /
ideo ipsi iudices vestri erunt / Si autem in digito dei
eicio demonia / profecto preuenit in vos regnum dei /
Cum fortis armatus custodit atrium suum / in pace
sunt ea que possidet / Si autem fortior illo superueniens
vicerit eum / vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat /
2 spolia eius distribuet / Qui non est mecum contra me est /
2 qui non colligit mecum spargit / Cum immundus spiritus
exierit de homine / ambulat per loca inaquosa querens
requiem / 2 non inueniens dicit / reuertar in domum meam
unde exiui / 2 cum venerit inuenit eam scopis mundatam /
2 ornatam / Tunc vadit 2 assumit septem alios spiritus
secum nequiores se / 2 ingressi habitant ibi / 2 fiunt
nouissima hominis illius peiora prioribus / Factum est
autem cum hec diceret / extollens vocem quedam mulier
de turba dixit illi / beatus venter qui te portauit /
2 vbera quibus lactasti / At ille dixit / quinimmo
beati qui audiunt verbum dei / 2 custodiunt illud /
Turbis autem concurrentibus / cepit dicere / generatio
hec generatio nequam est / signum querit / 2 signum
non dabitur ei nisi signum ione prophete / Sicut enim
fuit ionas signum ninuitis / ita erit 2 filius hominis
generationi huic / Regina austri surget in iudicio cum
viris generationis huius / 2 condemnabit eos / quia
venit a finibus terre audire sapientiam salomonis /
2 ecce plus salomone hic / Viri ninuite surgent in
iudicio cum generatione hac / 2 condemnabunt eam /
quia penitentiam egerunt in predicatione ione / 2 ecce
plus ione hic / Nemo lucernam accendit / 2 in abscondito
ponit / neque sub modio / sed super candelabrum /
vt intrantes lumen videant / Lucerna corporis tui est
oculus tuus / Si oculus tuus fuerit simplex / totum
corpus tuum lucidum erit / Si autem nequam fuerit /
corpus tuum tenebrosum erit / Vide ergo ne lumen
quod in te est tenebre sint / Si ergo corpus tuum
totum lucidum / nullam partem habens tenebrosam /
erit lucidum totum / 2 sicut lucerna fulgore illustrabit
te / Et cum loqueretur rogauit illum quidam pharisei
vt pranderet apud se / Ingressus autem recubuit /
Pharisei autem cepit intra se cogitare / 2 dicere /
quare non baptizatus est ante prandium / Dixit autem
dominus ad illum / nunc vos pharisei quod de foris
calicis 2 catini mundatis / quod autem intus est
vestrum / plenum est rapina 2 iniquitate / Stulti /
nonne qui fecit quod de foris est / etiam quod de
intus est fecit / Verumtamen quod superest date
elemosinam / 2 ecce omnia munda sunt vobis /
Sed nichilominus vobis pharisei / qui mundatis
quod de foris est calicis 2 catini / quod autem
intus est vestrum / plenum est rapina 2 iniquitate /
Stulti / nonne qui fecit quod de foris est / etiam
quod de intus est fecit / Verumtamen quod superest
date elemosinam / 2 ecce omnia munda sunt vobis /
Sed nichilominus vobis pharisei / qui mundatis
quod de foris est calicis 2 catini / quod autem
intus est vestrum / plenum est rapina 2 iniquitate /
Stulti / nonne qui fecit quod de foris est / etiam
quod de intus est fecit / Verumtamen quod superest
date elemosinam / 2 ecce omnia munda sunt vobis /
Sed nichilominus vobis pharisei / qui mundatis

tacta si modicam patitur videtur ei quod
minus paciatur. Et Lucas dicit quod erat ei
preciosus. Cuius fidem videns ihesus statim pro-
mittit se sanaturum promisit dicens Ego ve-
niam et curabo eum. Quod quidem Crisostomus quia
statim non curavit eum, et ideo ut videa-
mus virtutem centurionis, quia si Ihesus
non dixisset veniam et curabo eum, centurio
non dixisset verba sequencia. Domine non sum dignus
ut intres sub tectum meum. Nam licet ca-
reret fide perditus nondum tamen erat sacris
imbutus secundum Rabanum nam magis credidit
se esse dignum divinum indignitate quam innatu-
ris visitacionem si intraret eius domum
cum esset vite gentilis populi et ritu gentili
teneretur. Subdit tamen. Dic tantum verbo et sa-
nabitur puer meus per quod divinitatem eius
potenciam intelligere erat. Quod per sequencia ma-
nifestat dicens. Nam ego sum sub potestate con-
stitutus habens sub me milites et dico
huic vade et vadit et alii veni et venit
et servo meo fac hoc et facit. Accipe dominus secundum Crisostomum
Et si ego sum sub potestate cuius alterius
tamen habeo potestatem iubendi illis qui sunt
sub me, sic et tu cum sis sub potestate
patris incorruptum bonos habes tamen potestatem
iubendi angelis per quorum ministerium po-
tes dicere infirmitati quod recedat et re-
cedit. Cuius fidem audiens ihesus miratus est
non quod ignoraret tamen fidei eius cum ipse posu-
erit eam in corde eius sed nos virtutem eius
mirari docuit ut dicit Augustinus super Genesim
contra Manicheum. Unde subditur quod sequentibus se
dixit Non inveni tantam fidem in Israel
id est in toto populo iudeorum. Quod infert ad
[illegible] non ad [illegible] secundum [illegible]
cum infidem centurionis fides gentium prefert
fidei iudeorum quod et sequencia indicant
unde subdit Amen dico vobis quod multi veni-
ent ab oriente et occidente per quas partes

totus orbis terrarum intelligitur secundum Augustinum. Recum-
bent eternaliter quiescendo cum Abraham et
Ysaac et Iacob quia istis terra promissionis
fuit promissa per quam regnum celorum intelligitur.
Consequenter subdit in regno celorum. Filii autem regni
id est iudei eicientur in tenebras exteriores, secundum (id est ad penas infernales)
Glossa quia qui adeo repellitur foris relinquitur
et passurus quod statim ibi manifestat dicens
Ibi erit fletus et stridor dencium. Et in aliquibus
credendum quod blandiendo per verba precedencia vellet
satisfacere centurioni commendando eius
fidem et non perfecta re statim facit per quod
secundum Crisostomum dicens vade et sicut credidisti fiat
tibi quasi diceret secundum mensuram fidei tue increscat
tibi et sic factum est quod sanatus est puer ex
illa hora. Quod hic pertinet [illegible] dubita-
ciones. Prima utrum iste centurio cuius servum Christus sana-
vit fuit ille qui visu terre motu in eius passione
miratus est. Secunda utrum fides istius centurionis
fuerit maior fide apostolorum. Tercia utrum in
sumpcione corporis Christi sint magis dicenda
verba centurionis Domine non sum dignus etc.
quam verba Zachei Dimidium bonorum do pauperibus.
Quarta utrum in tenebris infernalibus possit esse
corporalis fletus. Ad primam est dicendum quod Crisostomus
dicit quosdam fuisse istius opinionis
quod non fuit idem centurio cuius servum pro-
curatum Lucas quia de isto dicit quod accessit
de illo non quod misit seniores iudeorum.
Quod Crisostomus asserit eundem istum et illum fuis-
se sed blandientibus iudeis cum ipse per se
vellet ire ad ihesum non est permissus permitten-
tes quod eum adducerent postmodum ipse paucos
accessit ad eum sufficiens se non esse dignum recipe-
re illum ipsemet dixit verba illa domine non sum
dignus etc. Quod autem fuerit ille idem centu-
rio qui post modicum in passione visu terre mo-
tu et hiis que fiebant miratus est quibusdam glos-
se non confirmant. Puto tamen non fuisse eundem
istum et illum quia ille centurio prefuit

militibus a quibus xpus fuit exspoliatus
veste propria et indutus veste purpurea
et postmodum genuflexo illuserunt ei et in
passione supervestem xpi miserunt sortem
et quando viso terre motu et hiis que fiebant
diceret ille centurio vere filius dei erat iste
non tamen secundum ~~Aug. alio~~ secundum crisostomum intel
lexit eum dei filium equalem patri per naturam
sed credidit eum esse filium per graciam adopcionis
sicut sunt omnes iusti et xpum credebat
hominem quendam sanctum et iustum fuisse vi
dendo tot miracula in eius morte fuisse
Unde alius ewangelista narrat eum dixisse vere
hic homo iustus erat. Et super primo ubi centurio
autem videns quod sic clamans expirasset glorifica
vit deum dicit glosa quod deum glorificavit magis ex
timore quam ex devocione. Sed de isto centurione
dicit Io. quod vere ille corpus regum militum
habebat dum dixit quando ait dic tantum verbo et sana
bitur puer meus. Et ~~cris.~~ dicit quod iste centurio spiritu
sancto sibi suggerente misteria patris et filii
depinxit quando ait Nam et ego sum sub potestate
constitutus ac si diceret Et si ego sum sub potestate
alterius habeo tamen potestatem iubendi sicut et tu illis
qui sunt infra me sic et tu quamvis sis sub
potestate patris in quantum homo habes tamen potestatem iu
bendi angelis. Immo ipsa veritas fidem istius
centurionis extollit super fidem totius israel
Utrum non est dubium quod iste et ille fue
rit idem. Et adhuc est dubium quod ~~cris.~~ dupliciter
solvit dicendo dominum dicere fidem istius centu
rionis maiorem fuisse fide omnium iudeorum
primo universaliter asserendo quia omnes iudei cre
dentes in xpum admoniti fuerunt ad credendum
per aliqua miracula vel scripturas vel mira
culorum vel testium quia ut ait Andreas cre
didit Johanni tamen dicenti sibi Ecce agnus
dei Petrus non credidit sed ewangelizante
sibi andrea philippus credidit sed

legendo scripturas Nathanael primo
signum divinitatis accepit et sic fidei eo
rum obtulit. Nicodemus autem audiens
fidei sacramentum dixit quomodo possunt
hec fieri Martha et maria dicebant
domine si fuisses hic frater meus non esset
mortuus tamquam dubitantes quod dei potencia
non esset ubique presens. Sed iste centurio nec
xpum docentem audivit nec leprosum cum
mundari vidit sed audita solum sanitate
leprosi plus credidit quam audivit. Ideo
concludit ~~cris.~~ quod in toto fides omnium iudeorum
ad comparacionem istius centurionis infidelitas est
inventa. Secundo ~~cris.~~ solvit istud dubium
particulariter comparative dicens quod si dominus
vidisset quod fides istius centurionis aliquorum erat
maior fide omnium iudeorum quia beata virgo fuit
iudea et tamen non est dubium quod fides eius fuerit
maior fide virginis. Possumus secundo dicere quod bonum
hominis est laudandum secundum condicionem persone parti
cularis que laudatur sicut si rusticus diceret
unum verbum sapiens magis esset mirandum
et laudandum quam si diceret omnis philosophus unde
cum iste centurio esset gentilis non nutritus
in lege et prophetarum dictis magis erat laudanda
modica fides sua quam omnium iudeorum et ideo
non fuit tanta fides in israel quanta fuit in isto
comparative non simpliciter. Tercio est dubium quare prin
cipaliter duo requiruntur ad dignam suscepcionem
corporis xpi. Respondeo mundicia puritatis conscientie qua
potissime faciunt opera munda et iusta. Quia
gaudium est iusto facere iusticiam. Dicit enim
homo de operibus iniustis et iniquis spiritus est in conscientia
turbulenta sic homo de operibus bonis et iustis
spiritus est in conscientia munda et leta. Secundo requiritur
timor magis renovare quod faciunt opera
humilitatis et proprie infirmitatis consideracio. Nam
quamvis cum opera nostra sunt iusta et munda
et leta conscientia habeamus adhuc humiliter
et recognoscere debemus infirmitatem et fragilitatem

nimium recognoscite indignos nos re
putantes et rape tantum faciunt. Hoc
pla aut istorum duorum sanctorum dicitur et primo de
conversatione domini in homines per zacheum et ce
turionem christum recipientes. Nam per zacheum
recipiente christum gaudent et letantur homines
christiani pure confitentes et ideo ipse narrant opera
sua et misericordiam quia conscientiam mundam et letam
facit habere. Dicit ecce dimidium bonorum meorum do
pauperibus et si quem defraudavi reddo quadruplum.
Per centurionem vero habemus christum recipere et maxime
in cena et ideo ipse protulit verba humilitatis
et confregit et infirmitatem commune dicere domine non
sum dignus ut intres sub tectum meum. Hec sunt que
decet et cum tota puritate et mundicia conscientie de
bemus nos reputare indignos christum recipere
nobis. Ideo dicit Origenes super hunc passum quod
quando sancti et deo accepta viri antistites
sub tectum tuum intrant tunc ibidem per eos
dominus ingreditur et tu sic credens dominum susc
cipias et quando corpus et sanguinem domini manducas
et bibis tunc dominus sub tectum tuum ingreditur
Et tu igitur humilians temetipsum dicas domine
non sum dignus ut intres sub tectum meum.
Hec verba vere laudantur usque modo fideliter ut
in susceptione corporis christi semper ista verba centurionis
dicantur. Nota questio est doctorum quod quidam dicunt in
infirmis propter recuperacionem corporis fletum corporalem
et planctum cordialem debere esse. quia sicut ad
lumine unius candele plures candele possunt
accendi absque diminucione prime candele
ita ab uno oculo plures lacrime poterunt
effluere absque destructione oculi. Et cum
fletus ille debeat esse infinitus infinitas
erit resultato lacrimarum et per multitudinem
in corporibus dampnatorum non erit aliqua restaura
cio. Dicitur quod in eis debeat esse infinita re
solucio lacrimarum sed restauracio est dicitur
quia illorum corpora que debeat deficere quod
est contra fidem. Non est simile de lumine candele
quia diminuitur humido candele alio parum

accendi et illo deficiente non puto igitur ut
dicit Remigius fletum illum accipiendum esse
metaphorice. Solet enim oculi lacrimosi fieri
ex fumoso calore et stridor dentium ex frigore
quod reperitur in calore et frigore patet secundum
illud Job Transibunt ab aquis nivium ad ca
lorem nimium. Et ideo exterius fletus dolorem et
stridor dentium ibi dicitur esse. Lectio tercia

Lectio tercia

Et cum venisset ihesus in domum petri vidit
socrum eius iacentem et febricitantem. Et te
tigit manum eius et dimisit eam febris. Et
surrexit et ministrabat illis. Vespere autem facto
obtulerunt ei multos demonia habentes et ei
ciebat spiritus verbo et omnes male habentes curavit
ut adimpleretur quod dictum est per ysaiam prophetam
dicentem Ipse infirmitates nostras accepit et egrotaciones
nostras portavit. Videbat autem ihesus turbas multas
circum se iussit discipulos ire trans fretum. Et acce
dens unus scriba ait illi magister sequar te
quocumque ieris. Et dixit illi ihesus Vulpes foveas
habent et volucres celi nidos filius autem hominis non
habet ubi caput suum reclinet. Alius autem
ex discipulis eius ait illi Domine permitte me primum
ire et sepelire patrem meum. Ihesus autem ait illi
Sequere me et dimitte mortuos sepelire
mortuos suos. Sicut supra dictum est iuxta
ista evangelista determinat de domo petri propter
hospitacionem. Tamen non querere quod domum petri visi
tavit fuit tempus quo erat prima ut ibi cibum
sumeret sed ut suos discipulos honoraret
et ut nos erudiret tuguria simplicia et mitia
dominus dei filius vilia tuguria piscatorum non
est dedignatus intrare. Sed ait quod cum ve
nisset ihesus in domum Symonis non quod ca
pharnaum petrus haberet domum ad habitandum
cum ipse fuit de Bethsayda ut dicitur Johannis primo
sed domum forte habebat ibi ad pisces ven
dendum. Cum igitur ihesus venisset in domum petri
et videret socrum eius matrem uxoris eius
iacentem et febricitantem tetigit manum eius
et dimisit eam febris et non solum dimissa
est a febre sed et perfecta sanitas et qualis

viij^m

tencia restituta est ei. quia surrexit et mi-
nistrabat eis. Quare autem Petrus christum
non invitavit ut prius veniret ad sa-
nandum socrum eius forte quia ignoravit
eam infirmari. Vel secundum Crisostomum quia reputabat
se indignum in eius domum eum recipe-
re cum audisset a centurione Domine non
sum dignus ut intres sub tectum meum.
Vel quia iam Petrus didicerat omnem vo-
luntatem proponendam esse bono proprio et
quia iam per miracula et infirmorum cura-
tiones tanta multitudo convenerat
ut etiam nocturno tempore iam proximo non per-
mitteretur recedere. secundum Crisostomum. Ideo subdit
evangelista quod vespere autem facto obtulerunt
ei multos demonia habentes. ante enim
adventum christi communiter demones vexa-
bant et inhabitabant homines tamquam
existentes sub iurisdictione sua. sed postmodum
princeps huius mundi eiectus est foras ut
vexare non possit nisi permissus. ideo
ait quod eiciebat spiritus verbo et omnes
male habentes curavit ut impleretur
quod dictum est per ysaiam dicentem. ipse infir-
mitates nostras accepit ut nobis aufer-
ret non ut sibi haberet et egrotationes no-
stras portavit ut quod nos pro imbecilli-
tate nostra vix ferre non poteramus
ipse pro nobis portaret ut dicit Remigius
Et quia semper ipse miraculis et virtutibus
docuit nos mundi gloriam non querere et
turbarum importunitatem vitare propter quietem
mentis subditur. statim videns ihesus
turbas multas circum se quamvis eam pote-
rat recedere ut dicit Remigius Ut faciem
tam simpliciter non videret, os talia
loquens non audiret manum talia ope-
rante non tangeret videns igitur tanta
turba iussit discipulos ire trans fretum
et precedere viam sed antequam transfretaret

et sequeret discipulos accedens unus scriba acce-
dens ait Magister sequar te quocumque ieris.
Cui dixit ihesus vulpes foveas habent et volucres ce-
li nidos. filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.
Racio autem subtilia talem responsionem dedit
scribe secundum Crisostomum fuit propter duplicem detestandam
eius fraudulenciam et propter vitandam ei-
us iactanciam. Videns enim ut dicit Crisostomus mul-
titudinem miraculorum volebat sequi christum
ut lucra ex operibus miraculis quereret
secundum dependens per christum obtinere quod sy-
mon magus apostolo emere voluit. vel
igitur dominus efficitur et super alios sublimari
hac intencione christum sequi volebat. Unde christus re-
spondit ad vulpinam cogitacionem suam quasi diceret
non sequeris me propter temporales divicias quia ego
sic pauper sum ut nec hospicium habeam proprium
ad reclinandum caput. quod tu hospicio meo
vulpes quia fraudulenciam tu geris in cor-
de et volucres celi quia alterum iactanciam
tu appetis in voluntate non caret. Alius autem
de discipulis nondum vitans eum sic sed iam vocatus
quod patet per precursorem quia subditur quod ait patri
christo domine permitte me primum ire et sepe-
lire patrem meum. Cui christus respondit Sequere
me et dimitte mortuos sepelire mor-
tuos suos. Tamen autem quare christus repulit
discipulum suum ut opus pietatis erga patrem
non compleret assignat Crisostomus duplicem causam
ut iste unus discipulus disceret minus bonum
maiori bono non esse preponendum Unde ait
quod non prohibuit christus honorari patres sed
monstrat nichil celestibus negociis nobis
necessariis non oportet Secunda quia per alios pater
istius poterat sepeliri quia erant alii
qui completuri erant huius funeris sepulturam
Ideo presencia sua necessaria non erat Augustinus
tamen dicit quod pater istius erat infidelis
Unde dicens voluit christus mortuos per

carencia fidei. primitas sepelivit per
mortuos et per alios infideles. Circa hic
possunt esse iii dubitationes. ¶ Prima
utrum Christus debuit uti in hoc mundo
maxima paupertate. ¶ Secunda utrum revo
cando discipulum suum a sepultura
patris fecit contra ius naturale. ¶ Tertia
utrum peccatores sint ecclesiastice sepulture
tradendi. ¶ Quarta utrum pueri mo
rientes dum portantur ad baptismum sint
in cimiterio sacrato sepeliendi. ¶ Ad
primam est dicendum quod fuit conveniens Christum
in hoc mundo pauperem vitam eligere
propter exemplum, propter officium et propter auxilium. Propter
exemplum quidem quia sicut Augustinus in de vera religione
Omnia que dei filius in hoc mundo per
hominem quem suscipere dignatus est operatus
nobis exemplum et disciplina morum fuit. Cum
igitur homines divicias maximum bonum
putent, pauper esse voluit. Honoribus
principatusque inhiabant, rex fieri no
luit. Carnales filios multum appete
bant, carnale coniugium prolemque con
tempsit. Propter officium vero quia officium Christi
maxime fuit predicare. unde Marci
primo Eamus in proximos vicos et civi
tates ut ibi predicem quia ad hoc veni.
Nichil autem est quod ita distrahat mentem
a predicatione et speculatione sicut divi
cie quia qui volunt divites fieri in
cidunt se doloribus multis. Bernardus: Quidam
philosophi ne a contemplatione veritatis
impedirentur divicias contempserunt
sicut dicit Ieronimus. Et ipse idem salvator
mittens apostolos ad predicandum manda
vit ut non possiderent aurum vel argentum
nec sacculum ferrent vel peram ideo
nec cura detrahat illis utique possidendi
huius officium impedire. Propter auxilium
quia sicut sua morte nobis auxilium
prebuit ut nos mortem nostram spiritualem

Cap. iii

devitaremus sicut sua paupertate corporali
auxilium nobis dedit ut nos divicias
spirituales possemus acquirere. Et hanc sentenciam
apostolus ponit ii Cor. viii dicens Scitis
gratiam domini nostri Ihesu Christi qui egenus pro no
bis factus est ut nos illius inopia di
vites essemus. Potuisset tamen si voluisset
uti maioribus diviciis sicut fuit usus
maxima paupertate. Et propter hoc fuisset virtuosus
ab virtuosa opera cum ipse esset virtutum re
gula. Nam per hoc divicie et potestates di
mittende sunt ne homo per divicias allici
atur in superbia elevari et proximo iniuria
irrogare et ne propter paupertatem cogatur
mentiri et furari. Propter quorum timorem
Salomon dixit Prov. xxx Divicias et paupertatem
ne dederis michi sed tantum victui meo tribue
necessaria. ¶ Ad secundam est dicendum quod eo aliquid co
dicitur legis nature dupliciter. Ad primum potest intelligi
primo vel sic omni tempore et secundum omnem statum
alio modo aliquo tempore et secundum aliquem statum
dicitur quia aliquis quod subvenire parentibus
in vita ad sustentationem et in morte ad sepul
ture preparationem est de lege nature sed omni tempore
quia sine hoc non potest inveniri sive senex
quantum ad variationem temporis sive secularis sive re
gularis aut clericus quantum ad variationem
status propter tamen ad sustentationem parentum
quia cum sit preceptum legis nature semper
manet ita semper in omni tempore et in omni statu
manet obligatio precepti. Non a tali precepto
per variationem temporis vel status aliquis absol
vi potest nisi in tribus casibus. Primo quod parentes
habeant unde possint sibi subvenire. Secundo
quod facultates proprias possit acquirere. Tertio
quod per alios ipsorum subventio potest impleri
quod sicut cum hic alii erant qui sepulturam patris
illius discipuli Christi implere poterant
revocando eum a sepultura eius non fecit

cont̃ pceptũ legis nature potissime qr
sepulto patre optinuisset eum testamentum
vidisse et hereditatem cum alijs diuisisse
et sic multiplicat distractus et impeditus
fuisset a contemplacione spiritualium ad quam
proprie votus erat. Alij vero dicunt subue
cionem parentum esse quidem iure legis nature
non tamen vniuersale et secundum omne tempus et omnem
statum sed secundum determinatum tempus et determinatum
statum existente ipsi tali statu quod homo
ciuiliter et secularit viuat in mundo tenetur
ad sustentacionem parentum. Sed qui iam non
viuit ciuiliter et secularit cum eis amplius
non tenetur. Dicitur enim quod viuere in mundo
tripliciter potest intelligi. Primo naturaliter vtendo
cibo et potu et alijs ad vitam sensibilem
et sic religiosi viuunt in mundo. Secundo vesti
aliter et sic peccatores viuunt in mundo. Tercio
ciuiliter et sic religiosi tali mundo mor
tui sunt. Vnde per professionem religiosi abso
luti sunt quia licet a preceptis legis nature
per opera supererogacionis non absoluantur
si sint necitatis secundum omne tempus et omnem
statum si tamen sint necitatis in aliquo tempore
et in aliquo statu per opera exerogacionis
absoluuntur. Et quod probant quia obedire
parentibus est de iure naturali sicut subuenire
et tamen postquam filius emancipatus est a patre
non plus sibi obedire tenetur et similiter postquam
intrat religionem. Vnde dicit apostolus ad hebre
os. Et patres nostri carnis habuimus eru
ditores et reuerebamur eos quanto magis
obtemperabimus patri spirituum et viuemus.
Tercius autem quibus istorum oppositum
contineat aliquid veritatis media
tamen viam puto esse tenendam ut dicam
quod subuencio parentum est quidem de iure
naturali secundum omnem statum quantum ad prius
precepti execucionem sed solum possibilitate
et oportunitate concurrente. Explanatum est enim
quod per impotenciam exequendi preceptum
homo excusatur ab execucione

et potissime quando impotencia exequendi est
perpetualis quamque ad actum reducibilis quia si
esset perpetua non remaneret obligacio pre
cepti ex quo nunquam posset impleri. Nunc
autem est ita quod status religionis non impe
dit semper hominem a subuencione parentum
quia multi casus possunt occurrere in quibus
potest parentibus subuenire vel licenciam
superioris de proprio suo labore vel per admi
nistracionem communem. Verumptamen si dum non adest
sibi facultas vel possibilitas excusatur
ab execucione sicut enim filius non
tenetur subuenire patri si habet ex se
et potest ex se acquirere vel eciam per alium
possit eius subuencionem subueniri ita
si ipse de suo non habet et facultas non
adest sibi acquirendi vel administracionem
aliquam rerum non habet non tenetur concurrere
tali impossibilitate subuenire quia hoc est de
racione precepti affirmatiui quia licet obli
get semper racione qua est semper preceptum
non tamen ad semper racione qua affirma
tiuum est. Puto tercio quod religiosus propter statum
religionis non absoluitur ab obligacione
precepti de subuencione parentum si ab exe
cucione potest excusari donec sibi possibilitas
ponitur per concessionem vel licenciam superioris
sed si peteret licenciam in casu in quo posset
subuenire possit de suo labore vel ad
ministracione aliqua et tenetur et prela
tus non concederet puto quod in hoc non tenetur
sibi obedire quia in preceptis legis nature
et que in secunda tabula continentur
nullus homo dispensare potest teneatur
religiosus enim obedire prelato in hijs
que spectant ad obseruacionem regule
et eorum que in regulari obseruancia con
tinentur presupposita tamen semper obediencia
preceptorum dei tam prime tabule quam secunde.
Ad terciam est dicendum. Et peccatores pro
infidelitate ita quod sicut separati ab
ecclesia vel per heresim vel excommunicacionem

Cap m

sepeliendi sint sed non tradendi sepulture ecclesiastice. Unde dicit Augustinus quod ideo Christus revocavit suum discipulum iam fidelem ut patrem suum non sepeliret quia cum esset infidelis per alios infideles erat sepeliendus, quod intelligo per fidelem filium patrem infidelem non esse sepeliendum in sepultura ecclesiastica quantum ad orationum suffragia non quod filius fidelis tenetur tradere sepulture infidelem patrem quod ad humanitatis et naturalis pietatis obsequia. Unde dicitur de consecratione di. pa. quod ecclesiam consecrandam in qua cadavera infidelium mortuorum sepulta sunt non licet consecrare antequam eiciantur. Sed si sint peccatores alio peccato et penitentes inveniantur in ecclesiastico cimiterio sepeliri possunt. Unde scribitur xxiij. questione v. ultima quod si illi qui suspenduntur in patibulis inveniuntur de omnibus excessibus pura confessione fecisse in cimiterio ecclesiastico corpora sepeliri licet. ¶ Ad quartum est dicendum quod si pueri dum portant ad baptismum moriuntur, non sunt facti filii ecclesie nec membra Christi per spiritualem regenerationem, et ideo sicut nec paganum ita nec illum in sacrato cimiterio sepeliri debent quia eis matris ecclesie suffragia prodesse non valent non sunt eorum tantibus filiis. Unde dicitur de consecratione di. pa. quod ecclesia ubi paganus sepultus est consecrare non licet nec in ea missas celebrare nisi foras eiciantur prius. Sed quid dicetur de femina pregnante ubi debet sepeliri. Aliqui dicunt quod in ecclesia quia fetus est quasi venter et aliquid matris. Aliqui autem dicunt quod est aperienda et mater ecclesiastice sepulture tradenda et fetus alibi et maxime si animatus sit quia insuavum est corpora mortuorum aperire. Magistrum est dicere quod fetus gaudere debet privilegio matris, presertim cum sit totum in sepultura delectare non sit aliquid suum sed aliquid matris et similiter corporis subiciantur ministris ecclesie

lectio iiij.

Et ascendente eo in naviculam. In parte ista ut supra dicebatur evangelista determinat de maris quietatione. Secundum enim quod Augustinus dicit postquam miracula multa et miranda facta in terra Christus transit ad mare ut ibi excellentia opera demonstraret quod ipse sit terre et maris dominium. Unde ait quod ascendente eo in naviculam. Secundum Rabanum per hanc naviculam qua Christus ascendit arbor crucis intelligitur cuius auxilio fideles eius transfactis pertis mundi fluctibus ad celestem patriam pervenerunt. Secundum vero glossam hec navicula intelligitur presens ecclesia in qua Christus cum suis discipulis mare huius seculi transit aquas persecutorum compescit. Ideo subditur quod secuti sunt eum discipuli non imbecilles sed firmi et stabiles in fide. Et Augustinus dicit quare autem Christus assumpsit solum discipulos absentibus turbis Origenes assignat triplicem causam. Prima ut discerent in periculis non timere vel monitione aliorum signorum premisit turbas adeo sed ubi fuit timor et temptationum acceptos athletas orbis terrarum quos expectaturus erat assumpsit. Secunda ut in honoribus de seipsis non presumerent dum ex seipsis modica pericula vitare non possent. Tertia ut presentibus turbis non accusentur a Christo esse modice fidei. Sed ecce motus magnus factus est in mari ita ut navicula operiretur fluctibus. Secundum enim quod dicit Augustinus non ex se naturaliter orta est tempestas hec sed potestati paruit imperantis qua ideo Christus fieri voluit ut per liberationem eius discipuli sui manifestiorem acciperent sensum de virtute Christi et etiam ut daret eis signum futurarum temptationum quas passura erant vel ut daret eis locum dubitandi subdit ipse vero dormiebat semper enim in miraculis aliquid ostenditur indicium de humanitatis. Nam sed

secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari ita ut navicula operiretur fluctibus ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius et suscitabant eum dicentes Domine salva nos perimus. Et dicit eis Quid timidi estis modice fidei. Tunc surgens imperavit ventis et mari et facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes Qualis est hic quia venti et mare obediunt ei.

Reprehendit ... qui dormiebat

Quantum ... dormiebat

vm

huanitatem · dormiebat · h · diuitatem
no dormit s semp vigilat 2 exh[ortacio] mo
ti sut disscipuli eius adiutoriu postu
lare qr accesserunt 2 suscitauerunt eum
dicentes Salua nos perimus · h · qd Origi
d[icit] disscipuli saluatorem putem hebat
2 timebant · vitam hebant 2 morte
vitare cupiebant · s hoc erat qa
puuli 2 imbecilles erant in fide ideo
d[icitu]r eis stati ore saluatoris · Quid
timidi estis modice fidei · qa eni d[ic]i
i fide qua de xpo hebat sinceri essent 2
firmi no tanta hebant qntu dignum
erat qr eo ipo h · Cs · q no crediderunt
eu posse dormiendo sicut vigilando cudit
eos no decente opinionem hu[i]sse de ipo
2 ideo p[ost] eius reprehensionem stati soluit
turbacionem aquaru qr tuc surgens impera
uit ventis 2 mari 2 fca e tranquillitas
magna · h · eni q[uo]m illa qui impatiue
sentiunt imperantem ideo illa que ap[u]d nos
insensibilia sut magestate conditoris sen
sibilia sut · h · eni Das · sic tranquillitas
magna fca e ut nec vestigiu n[e]c semita
turbacionis maris videret[ur] · qd exponen
sunt a na qr cu naturalis fluctuacio
maris timat[ur] post ad multu tpis aque
mar[is] concuciuntur insompno ist[i] hoies
qui putes erant ipm hominem estima
bant s in sedacione maris sic insolita
deu ee putabant ideo i admiracionem
magna inciderunt qr subdit[ur] porro hoies
no apli mirati sut dicentes qualis est
hic qr venti 2 mare obediunt ei si eni qrit[ur]
quis sit in sba planu e q e deus idem cu
pre 2 s[piritu] s[ancto] in ne diuine idemptitate 2 e dei
filius in psone singlaritate 2 e deus 2 ho
verus in psone vnitate · si querat[ur] qlis
e in qualitate dd[icitu]r q e speciosus i stite
graciosus in virtutu bonitate 2 virtuosus
in ptate · Ct hic pnt ee quinq[ue] dubitaciones
¶ Prima vtru mot[us] 2 tepestas i mari oria
nal[ite]r · Scia vtr[um] mare nal[ite]r crescat 2
decrescat · Quarta vtru na[tura]l[ite]r terra sit
sup mare 2 sup aquas fundata ·
¶ Ct[ertia] a vtru mare na[tura]l[ite]r fluat 2 refluat

¶ Quinta vtr[um] nauicula petri possit fluctib[us]
maris submergi 2 piclitari · Ad pma
e dd[icen]dm q moc[i]o 2 tempestas pt oriri in
mari qntu ad pns ex tribus · Primo
ex radiorum solariu claritate · Sc[d]o ex
ventoru contrarie[ta]te · Tercio ex ipi[u]s ma
ris gibositate · Debem[us] naq[ue] ymagi
nari q radij solares attingut ad quas
cunq[ue] ptes t[er]re 2 ad quascunq[ue] concauitates
in p[ro]fundo maris exeuntes vapores ig[itur]
subt[er]ranei i concauitatib[us] abissi exeuntes
incorpati 2 inflamati calore solari ap
petut supiore locu qr ome calidum
ascendit ad locu supiore veniendo
2 aquas s[uper] maris tusendo 2 scindendo
2 pcuciendo faciut motio magnam
mocionem 2 tempestate magna maris
sicut videm[us] q magnus motus fit
instantanea si ponatur in igne 2 non
scindat[ur] 2 ferru ignitu positu i aq[ua]
facit magna bullicionem 2 mocionem
in aqua · de ista mocione pt intelligi
illud ps · viderut · t · aque deus 2 ti
2 t[urbati] sut abissi · De s[ecund]o u[er]o mo mocionis
videm[us] ad sensum q ventoru cotrietas
facit magna tempestate i mari · qa
sicut vna ps aeris impellit aliam
tone venti · p duantis · ita vna ps
aque impellit alia · Sm sup illo verbo
ps · Qui deducit · n · d[e] s[ecun]dis dicat · glo
q ventos de thauris educe e de oc
cult[is] cis emanare qr q fl[a]t ventus
flat senti[mus] 2 q iussu dei flat scimus
s[ed] qua ca flat 2 de quo thauro educat[ur]
nescim[us] · Ct de t[er]cio mo mocionis
simile experimentu hem[us] · videm[us] eni
ad sensu q homines exeuntes i naui inf[ra]
aliqd spaciu pmanentes i mari non
vident homines vel arbores exeuntes in
tra q tn si qmis ascendat arborem na
uis videbit tam terra q homines vel
arbores exeuntes 2 tn si mare gibosum
no esset · 2 no eet magis altu i me
dio q in extremis ita q eet totum
planu ita q videtur ab illis qui sut
in naui sicut ab illo qui est i arbore

2 tn posset ee naues infra mare q n^e
tra videretur ab illo qui eet i arbore
n^e ab illis qui sunt i nam quod totu
contingit qr aliqua talis gibbositas 2 al
titudo maris q e int litus 2 navim
ita magna e q e altior oculo existis
i nam 2 altior arbore nl oclo existis
in arbore / quecz nō nō e tanta q sit alta
or arbore sed bn e altior oculo existe
i nam Est igr mare altu 2 gibbosu et
vbicucz e altitudo 2 depressus aque necessario e
motus 2 aque ptbatio / bn ex radiorum solarium
calliditate 2 ventorum contrarietate 2 ex maris alti
tudine 2 gibbositate motus 2 fluctuatio
habz ee natur i mari / 2 sic spiritualiter in presenti
seclo quod e quoddam mare existit tribus
oriunt mociones 2 fluctuaciones primo ex ca
lido concupiscencia calidi^te Secundo ex alio vero
tamqz ventorum contrarietate 2 cupidi^te / Tercio ex
honorum 2 dignitatum superba tumositate
terma dicit Iohes in canonica sua / Omne quod
e i mundo 2 i isto mari / aut e concupiscencia
carnis que admonet prima / aut concupiscencia
oculorum que est ad secundam / aut superbia vite
que est ad terciam Ad secundam e dicendum q ca
fluxus 2 refluxus maris ratione pt assignari
ex commixtione ad aque ad aerem 2 aeris
i aqua debemus enim ymaginari q i aliqua
pte maris ubi sol directo aspectu transit
super mare ex calefactione radiorum solarium
2 eo tpe quo predicti radii solares maiorem
virtutem hnt i calefaciendo 2 convertendo aquam
i aerem sicut cota terra i a sole aperitur 2 cota
completorum i a sole recedente vaporibus
aereis remanentibus 2 qi igitur tunc ci
qr multum de aqua consumitur e in aerem
mare retrahit se 2 constringit se / 2 sic
maris refluxus Sz i aliqua pte maris
multum de aere convertitur i aqua qr in pte
septentrionali sub montana nl sb stella
nautica ubi magnum frigus ee dicitur
et ea dici nl noctis hora qui e maior
frigiditas aer roe frigiditatis multum
inspissatur 2 i magna quantitate convertitur i aqua
unde tunc mare dilatat se 2 extendit se
2 sic fit fluxus maris Aliqui tn attribuunt
fluxum 2 refluxum maris diminucioni
lune 2 augmentacioni eius dicunt enim q
Luna habz dominium 2 virtutem sup omnia
humida / Luna g crescente 2 existente plena
qr tunc humidant 2 crescunt aque 2 omnia humida
mare fluit 2 dilatat se / Sz diminuta et
decrescente / qr tunc diminucio fit aquarum
2 omnium humidorum mare refluit 2 se constringit
2 quamvis ista roo bona sit / fundamentum tn eius
e ex sermone Sic igr causa fluxus 2 refluxus
maris e commixtio aque i aerem 2 aeris
i aqua conversione 2 ex lune augmento 2 dimi
nucione / Sz parciales i aliqua pte maris tales
fluxus 2 refluxus potest impediri roe
venti predominantis 2 impellentis aquas ad unam
ptem magis q ad aliam / experte enim sunt
per aliquam ptem commorantes q pluries
dies 2 noctes ibi refluxus maris non est
perceptus qr roe venti impellentis aquam
nō permittitur q mare se retrahat nl constrin
gat / 2 sic eodem mo posset parciales impediri
fluxus Ad terciam e dicendum / q psalmista dicit deum
posuisse aquas maris qi in vtre / 2 etiam
2e scribitur q lege deus posuit aquas maris
ne transirent fines suos / Ex quibus
auctoritatibus pz mare nō posse crescere
neqz decrescere / qr ex quo mare ligatum e
dei lege 2 repositum qi i vtre quantum crescit
i vna pte tn oportz ipm i alia pte de
crescere / quod ex tribus causis hat legem
retinet / primo ex specie nre condicionis Si n mare
posset quecz ee planum cu plus occuparet
de loco planum q gibbosum nl rotundum
posset tn crescere q cooperiret totam terram
Sz nre maris e ut suam gibbositatem
nō possit dimittere qr tunc nō equaliter
distaret a celo 2 sic qr mare e gibbosum
ut nunqz possit se dilatare 2 explanare
Secundo hoc habz ex terre inebriacione 2 ma
defactione qr licet mare crescit ex

Flumi[n]um receptor eo q[uod] om[n]ia flu[m]i[n]a intrant
i[n] mare & no[n] redundat nec reicit ip[s]a
cu[m] totu[m] de[n]te[m] d[e]scr[i]pt co[n]tra madefacione
multu[m] e[n]i[m] mare emittit de aqua p[er] ca
uitates & venas t[er]re ad infundendu[m] ip[s]a[m]
& multa recipit ex co[n]titu flumi[n]u[m] ita ut
q[uan]tu[m] recipit ex vno / tu[m] d[e]recepit ex alio
¶ Vel hoc hab[et] ut sup[ra]dictu[m] est co[n]mutua
eius i[n] aere co[n]u[er]sione / q[uia] q[ua]ntu[m] crescit
mare ex co[n]u[er]sione aeris i[n] aqua[m] p[ro]pter
frigidior[um] frigiditate[m] / tu[m] decrescit ex co[n]
u[er]sione aque i[n] aere[m] p[ro]pter vicinior[is] sola
ris caliditate[m]. ¶ Adu[er]tendu[m] e[st] sec[un]d[o] / q[uod] t[er]ra
sit fundata sup[er] aquas vid[etur] repugnare
sensus racio & auctoritas. Na[m] ad sensum
videmus oppo[situm] / No[n] e[n]i[m] vid[emus] q[uod] t[er]ra sup[er] aquas
natare s[ed] mag[is] aq[ua] natat sup[er] t[er]ra[m] & sic
ad sensu[m] app[ar]et pocius aq[ua]s fundatas esse sup[er]
terra[m] / q[uam] t[er]ra sup[er] aq[ua]s ¶ Racio no[n] hoc ostendit
q[uia] planu[m] e[st] t[er]ra[m] esse p[ri]mu[m] elementu[m] & i[n]
q[uo] et q[uibus] fundat[ur] sup[er]
t[er]ra[m] o[mn]i[u]m alior[um] / q[uia] ignis fundat[ur] sup[er]
aere & aer sup[er] aq[ua]s & aqua sup[er] terram
s[ed] t[er]ra e[st] fundata sup[er] sua stabili[ta]te & fundat[ur]
o[mn]ia alia ele[men]ta vn[de] p[ro]ph[et]a dicit fundasti t[er]ra[m]
sup[er] stabilitate[m] sua[m] · ideo no[n] inclinat a loco
suo & stabilitate sua i[n] s[e]c[u]l[u]m s[e]c[u]li ¶ Auctoritas
aut[em] p[ri]mo ubi d[icitu]r q[uod] i[n] co[n]gregate sunt
aq[ue] i[n] locu[m] vnu[m] ut appareat arida s[ed] frust[ra]
dicit appariusset arida ul t[er]ra ex congrega
aquar[um] si ip[s]a t[er]ra eet sup[er] aq[ua]s fundata
hac q[uo]q[ue] dubita[cione]s soluit Aug[ustinus] 2o sup[er] gen[esim]
¶ d[icens] q[uod] q[ua]ntu[m] ad sensu[m] lit[er]ale[m] t[ri]pl[icite]r intelligi
posse t[er]ra[m] sup[er] aquas fundari p[rim]o q[ua]ntu[m] ad
aliq[ua]s p[ar]tes t[er]re que sunt alciores aq[ui]s ideo
q[ua]ntu[m] ad illas p[ar]tes d[icitu]r t[er]ra sup[er] aquas
fundari ¶ S[ecund]o ut h[ic] sup[er] dicat magis et
amplius ut sit sensus / q[uod] t[er]ra sit funda
ta sup[er] aquas i[d est] mag[is] & amplius q[uam] aq[ua]
¶ est e[n]i[m] t[er]ra stabilior & firmior aq[ua] / io
sup[er] ip[s]a & mag[is] q[uam] ip[s]a dicit[ur] ee fundata

& firmata ul stabilita ¶ Tercio ut dicat[ur]
fundata sup[er] aquas / q[uia] funda[men]tu[m] p[ri]mu[m] & p[ri]ncipiu[m]
firmitatem t[er]ra ex aquis recipit ut ibi
t[er]ra eet aquis p[er]mixta & co[n]glutinata ess[et]
dissolutus puluis & sic p[er] aq[ua]s no[n] h[ab]et
soliditate[m] & stabilitate[m] / ¶ Q[uan]tu[m] ad sensu[m]
sp[irit]ualem p[otest] dici ee intelli[gen]d[um] p[er] p[re]dicta
u[er]ba ponit e[n]i[m] p[ro]ph[et]a ¶ Q[ui] fecit celos
i[n] intellectu ¶ Q[ui] firmauit t[er]ra[m] sup[er]
aq[ua]s / q[uia] sicut deus celos i[d est] sapientes viros
fecit i[n] intellectu q[uia] fecit eos intellectu
uigentes / sic t[er]ra[m] puta ho[m]i[n]es simplices
& t[er]renos fundauit sup[er] aq[ua]s baptismales
¶ Aduertendu[m] e[st] sec[un]d[u]m q[uod] s[ecundu]m glo[sam] p[ro]ph[et]a namq[ue]
fluctib[us] opta[m] p[er]sonis ecc[les]ia[m] fideliu[m] intelligi[t]
q[uia] lic[et] multis fluctuac[i]o[n]ib[us] p[er]turbet[ur] i[n] aqua
t[ame]n submerg[itu]r vn[de] Aug[ustinus] exponens i[d] u[er]bu[m]
p[salmi] s[e]pe expugnauerunt me a iu[uen]t[ut]e m[e]a d[ici]t
dicit q[uod] fideliu[m] ecc[les]ia sunt expugnata i[n]
abel / q[uia] f[rat]r[e] suus interfecit eu[m] ¶ In noe / q[uia]
ib[i] 7 illis . . . . 8 i b[ea]ti
de octo viris rep[er]tus i[n]uictus e[st] q[uod] b[ea]ti
da p[at]rib[us] discooperuit ¶ In abraham / q[uia] d[omi]nu[m]
e[st] ei t[er]ra ancilla & filius eius ¶ In ysaac
q[uia] de duob[us] geminis d[omi]n[u]m e[st] iacob dilexi /
esau aut[em] odio h[ab]ui ¶ In moyse q[uia] multa ab e
gipciis passus fuit ¶ In dauid contra que[m]
vnus filior[um] rebellauit ¶ In d[omi]no n[ost]ro ih[es]u xpo
q[ui] a suo disc[i]p[u]lo t[ra]ditus e[st] / & s[e]pe sup[er] ha[n]c
eccl[es]iam fabricauerunt peccatores tam[en] i[n]terp[re]tari
potueri[n]t ad[u]ersus ea[m] / Crisost[omus] vero i[n]
omelia de pet[r]o & paulo ex p[o]n[i]t illa u[er]ba ¶ Celu[m] et
t[er]ra tra[n]sibu[n]t u[er]ba aut[em] mea no[n] preteribu[n]t
dicit q[uod] u[er]ba xpi q[ue] p[re]terire no[n] p[ote]r[u]nt s[un]t illa
q[ue] dixit petr[o] ¶ Tu es petrus & sup[er] ha[n]c petra[m]
edi[ficabo] ecc[lesi]am mea[m] · & porte inferi no[n] p[re]ualebu[n]t ad[uersus] ea[m]
Petra[m] m[ihi] vocauit eccl[es]ia[m] s[an]cti p[er]s[cr]ip[tur]e fl[u]ctus
s[ed] no[n] titubat eni[m] / q[uia] tempestates suscipiet eccl[es]ia
s[ed] no[n] demergit[ur] / i[n] s[e]c[u]la i[n] ea mittet sed no[n]
p[er]forabit / machinam[en]ta p[re]ualebu[n]t / s[ed] t[er]ris
eius no[n] c[on]cludetur / Et si q[ue]rat[ur] quare deus
no[n] p[ro]hibu[er]it ab ea temptac[i]ones & tempestates
euenire / Respondet[ur] / q[uod] h[oc] fuit ut ondere[t]

Virtute eius sibi pravam nullus posset im
pugnare / dictum erant tyranni qui im
pugnaret licite vinceret / Unde non dixit
Et porte inferi non appriabunt ei sed aut
non prevalebunt adversus eam / i impugna
bit que non tamen vincere poterit Lectio V

Et cum venisset trans fretum in regione gera
senorum occurrerunt ei duo habentes demo
nia exeuntes de monumentis sevi nimis ita
ut nemo posset transire per viam illam Et ecce cla
mauerunt dicentes quid nobis et tibi ihesu fili dei
venisti huc ante tempus torquere nos / Erat autem
non longe ab illis grex porcorum multorum pascens
Demones autem rogabant eum dicentes Si eicis
nos mitte nos in gregem porcorum Et ait illis
Ite At illi exeuntes abierunt in porcos / Et
ecce impetu magno abiit per preceps totus
grex in mare et mortui sunt in aquis pastores autem
fugerunt et venientes in ciuitatem nunciauerunt
hec omnia et de hiis qui demonia habuerant Et ecce
tota ciuitas exiit obviam ihesu Et viso
eo rogabant ut transiret a finibus eorum

Sicut supra dicebatur hec evangelia determinat
de immundorum spirituum eiectione Circa cuius
Cum homines prius homines credebant
xpm non venerunt homines eius diuinitate
iste qui mare procellosum et ventum quietum
non audierunt demones audierunt clamantes
Unde ait Et cum venisset trans fretum in regione
gerasenorum Gerasa enim secundum Rabanum ciuitas
est trans iordanem iuxta montem galaad ubi
Zophonsus cum iacob a socero suo et iuxta
mare galilee et tyberiadis et quod est prope
mare gerasenorum vocatur occurrerunt ei
in xpo duo habentes demonia Lucas non et mar
cus dicunt fuisse unum Sed secundum Augustinum in libro
de consensu euangelistarum realiter fuerunt duo ut
dicit Matheus sed tamen unus illorum erat multum
famatus in illa patria de quo tota patria
erat sollicita ut liberaretur / et vinciebatur
cathenis et compedibus custodiebatur et ruptis
vinculis agebatur a demonibus / et ideo de uno
sic famoso Marcus et lucas fecerunt
mencionem Isti igitur duo erant habentes

demonia pluraliter quia legionem unam habebat que
capit sex milia sexcentos et xxvi exeuntes
de monumentis quia in sepulturis et in monumentis habitabat
sevi nimis et crudeles ut nemo posset transire per via
illa et clamauerunt dicentes Quid nobis et tibi fili dei ac si di
cerent secundum Remigium Quid nobis et tibi est commune
quia non est conventio lucis ad tenebras nec xpi ad
belial secundum apostolum Sequebatur autem evangelista quod erat
non longe ab eis grex porcorum Erant enim ut
Marcus dicit duo milia Matheus non dicit grex
multorum porcorum Demones igitur sencientes se debere
eici proprium rogabant eum dicentes Si eicis nos
mitte nos in gregem porcorum Sed licet hoc petiuissent
se intrasse in homines sed illo cum virtute
torquebantur / humana specie videbantur habere
non fuerunt ausi hoc petere / nec in pecora quia animalia
munda erant secundum legem / nec ut remanerent in
aere quia xpus hominibus non potuerunt nocere ipsi
cupiebant nocere in utrisque corporibus ut dicit Remigius
Quibus xpus concessit dicens Ite / et statim accepta
licencia exeuntes ab hominibus abierunt in porcos
et magno impetu abiit totus grex per preceps
sine ordine in mare et mortui sunt in aquis Quae
videntes pastores fugerunt et venientes in ciui
tatem omnia nunciauerunt tam de perdicione porcorum quam
de hiis qui habuerunt demonia Et ecce tota ciuitas
exiit obviam ihesu et viso illo rogabant eum ut discre
deret a finibus eorum / non quod ex superbia uel ex
dampno quod passum erat de porcis sed ex
humilitate reputantes se indignos eius presencia
sicut petrus dixit Exi a me domine quia homo
peccator sum ut exponit hilarius Quod hic
primum est queque dubitaciones Prima utrum isti
demones cognouerunt xpum esse dei filium Secunda
utrum presencia xpi torqueret magis quam ante
Tercia utrum plures demones in uno corpore possint
simul stare Quarta utrum porca et similes sunt
animalia magis demonibus apta Quinta utrum
decens fuerit xpum permittere demones in
porcos intrare Ad primam dicendum quod secundum Augustinum
in de ciuitate dei xpus tantum innotuit demonibus
quantum voluit / tamen autem voluit quantum oportuit

oportet

viii

Nunquam autem oportuit quod eis innotesceret sibi esse
beatificationis ita ut ipsum viderent et cognoscerent
tamquam lumen quod illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum et ut est vita eterna
sicut quilibet aperte videt et cognoscit quod isto modo
se non ostendit nisi sanctis viris et beatis an
gelis. Sed bene oportuit quod ostenderet se de
monibus per quedam indicia sue divinitatis
et sue humanitatis ut non esset eis eius esse verum
et sine [illegible] ut impedisset eius passionem
demum quod sic impedisset eius passione
[illegible] se corporaliter hominem pervenire
esse eum esse preter hominem quod si non timuissent
eum non dimisissent vexare et tormen
tare suos fideles quos dum eius adventu
qui suos inhabitabant. Secundo sic factum est
quod ut dicit Remigius demones videntes Christum
in carne et se per eum torqueri et a corporibus
hominum expelli supplicabant eum esse deum
Sed postmodum videntes eum exire fatigari
et esurire et sitire supplicabant eum esse
hominem. Unde dicit Johannes Crisostomus. Quid nobis et
tibi fili dei. quod ~~[illegible]~~ demones eos
supplicavit filium dei proprium magis quam nosceret
intelligendi sunt. Et Augustinus super eodem verbo
dicit quod demones clamantes dicunt quid
nobis et tibi fili dei magis ex suspicione quam ex
cognitione dixisse credendi sunt. Quod si eum
per certitudinem dei filium cognovissent nunquam
dominum glorie crucifigi permisissent. Ad secundum
dicendum quod demones se torqueri et se cruciari
et secum portare infernalem ignem dupliciter
potest intelligi. Primo quod ignis ille materialis
et corporalis qui cruciat demones et animas damnatorum
in inferno portent secum quando ad veniunt
ad nos temptandos et qui sunt contra nos
et hunc intellectum puto non esse verum. Cum
enim ignis ille sit corporeus et corporalis
comburat quod demones existentes circa nos et
aliqui intra corpora hominum quos vexant homines
et homines non sentirent illius ignis calidi
tatem et combustionem non est verisimile
nisi forte in talibus vellemus admirari illum

recurrere. Secundo modo potest intelligi quod sicut
deus demones qui sunt in inferno cruciat
mediante illo corporali igne ita quando sunt hic nobiscum
illos affligit illo eodem cruciatu sine tamen illo
igne. Est enim verum sicut videtur ideo quod quicquid
operatur mediante creatura aliqua potest immediate
operari per se ipsum. Et sic gratia confert aliquem
mediante baptismo potest sic plane sine baptismo conferre. Cum
igitur vadunt demones portant secum infernalem
ignem non quidem ipsum corporalem sed effectum
et operationem ignis quia cum operatione ignis sunt af
flicti et comburi ac cruciari. Sicut enim
cruciatum patiuntur demones in inferno mediante
igne ita ubicumque vadunt patiuntur eundem
cruciatum immediate absque igne. Sed qualiter ex
presentia Christi tormentati sunt dicendum est quod demo
nes secundum Augustinum 8 de civitate dei capitulo 22 ad nocendum
nobis sunt cupidissimi. Unde magis pena
erit eis post diem iudicii recludi in inferno
quando amplius non poterunt nos vexare et temptare
Quia igitur per Christi presentiam expellebantur ab homini
bus ne eos vexarent et temptarent cum hoc tormen
tum sit eis dandum post diem iudicii ideo tor
queri dicebat. Venisti ante tempus perdere nos
Unde igitur presentia Christi et per presentiam demones
tormenta senserunt quod se cruciari adeo modo
quo dictum est. Sed quia ex presentia Christi expellebantur
a corporibus hominum ne eos vexarent hoc ipsum
propter eorum cupiditatem nocendi tormentum reputa
bant. Unde dicit Johannes quod presentia Christi salva
toris dicitur tormenta sunt demonum. Ad tertium
dicendum quod hoc est dubia propter animam quam tamen sit in
toto corpore tota et tota in qualibet parte
si demones sint plures in uno corpore hominis
sunt cum ipsa anima et propter ipsos demones qui tamen
sunt in corpore uno sunt in uno loco oportet
plures demones in uno loco quod non conceditur
dicendum est igitur quod demones bene possunt esse simul
cum anima quia sunt in corpore ubi est anima non tamen
in anima quia non illabuntur essentiam anime sed anima est
est in corpore sicut forma demones non

Capitulum

sicut i loco 2 plures demones in uno corpore esse possunt tamen i loco ipso et cum demonis sit non operatur io se eundem modum operandi i uno proprio loco non plures angeli nec plures demones esse possunt. Augustinus tamen et doctores quod secundum doctrinam stoicorum ista duo animalia sunt magis conformia demonibus quam aliqua alia serpens 2 porcus. Serpens per astuciam 2 porcus per immundiciam. Nam nullum animal est immundius porco. Unde porcus dicitur spurcus eo quod i spurciciis delectatur. Sic 2 demones in spurciciis peccatorum ut Remigius dicit. Serpens non propter astuciam ideo i forma serpentis elegit dyabolus primum hominem temptare 2 prodi quod i forma serpentis qui dicitur vipera quod inquit genus est bestie 2 super omnia que sub se potius genus est astucior io in tali forma serpentis placuit dyabolo primos parentes temptare ut eius naturalis astucie facilius astucia dyaboli sibi obediendo applicaret. Sicut enim dyabolus melius loqueretur latinum vel aliam linguam mediante homine habente membra naturalia apropriata publicationi admodum sui operis in corpore cuiusdam rustici qui dixit se non posse loqui latinum quia labia nimis grossa habet sic solis aliis potuit primos parentes decipere per naturalem astuciam illius serpentis tamquam conformem astucie sue. Sequitur autem est dubium quod eo nemines sunt demones i porcos intrare 2 quod nisi permissi a xpo intrent 2 postquam intrauerunt ipsos occiderunt. Nam potest quod demones porcos intrauerunt qui sunt immunda animalia [illegible] ut dicit Origenes quod nisi [illegible] datur intelligi quod de-

mones adversus homines non possunt quoniam nec adversus porcos audent nisi ipso dicit eis concessit ut dicit Crisostomus. Et quod porcos occiderunt fuit per errorem demonum 2 per xpi divulgatorum posuerunt ei Matthei enim homines emptores non cum diabolus porcorum 2 brutorum animalium. Quod si ita esset per duorum hominum salute xpus non permisisset duo milia porcorum i aquis suffocari ut dicit Ieronimus. Et quod porcos occeptum est depredicatos porcorum divulgatum est nomine se per ductos porcorum quod pastores eorum 2 per illos qui a demonibus liberati sunt ut Crisostomus dicit. Capitulum nonum

Et ascendens ihesus i nauiculam transfretauit 2 venit i ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paraliticum iacentem i lecto. Videns autem ihesus fidem illorum dixit paralitico: Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Et cum vidisset ihesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala i cordibus vestris? Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: Surge 2 ambula? Ut autem sciatis quod filius hominis habet potestatem i terra dimittendi peccata tunc ait paralitico: Surge tolle lectum tuum 2 vade i domum tuam. Et surrexit 2 abiit in domum suam. Videntes autem turbe timuerunt 2 glorificauerunt deum qui dedit potestatem talem hominibus.

Ostenso quod potestas xpi i faciendo miracula per multos est calumpniata [illegible] ista ut dicitur euangelista ostendit quomodo talis potestas 2 scribas 2 phariseos est calumpniata 2 dividitur istud capitulum totum i partes quatuor quod primo euangelista ostendit quomodo potestas xpi i faciendo miracula calumpniata est in paralitici curatione. Secundo quomodo est calumpniata i Mathei publicani vocatione. Tercio quomodo i mortue puelle resuscitatione. Quarto quomodo i demonis eiectione. 2o ibi Et cum transiret. 3o ibi Hec illo loquente ad eos. 4o ibi Egressis autem illis. Propter primum est intelligendum secundum Crisostomum

quod factis miraculis coram credentibus ipse tunc
etiam miracula faciat coram scribis et phariseis
ut et inimicos eius cogeret confiteri eius divi-
nitatem et equalitatem eius honoris ad patrem
Unde ait quod ascendens in naviculam transfretavit
Poterat enim pedibus non navigio venire sed
non semper volebat miracula facere ne noceret
incarnationi et ut crederetur in eo esse vera humanitas
ut dicit Crisostomus Navigio igitur venit in civitatem suam
secundum quod Marcus ait venit in Capharnaum quam secundum Augustinum
in hoc descripsit eius civitatem ideo ipsius civitas dicebatur
quia erat in Galilea ubi erat Nazareth que erat
eius civitas. Unde ut ait omnis civitas Galilee
poterat ipsius civitas appellari. Et ecce offere-
bant illi paraliticum iacentem in lecto. Marcus autem
et Lucas submiserunt per tectum ante Ihesum. Videns
igitur fidem illorum Ihesus non solum eius qui offerebatur
sed et illorum qui offerebant. Nam secundum Crisostomum magnam
fidem credendum est hunc paraliticum habuisse
qui per tectum patiebatur se submitti ante Ihesum
Videns igitur Ihesus utriusque fidem dixit paralitico confide
fili remittuntur tibi peccata tua. Quod ideo forsitan quia
peccato huic paralitico infirmitas corporalis eve-
nerat, quia plerique corporales infirmitates ex peccatis
nascuntur. Ideo Ihesus a curatione peccatorum incipit
secundum hoc et data est occasio phariseis et scribis ut
murmurarent et per eorum emulationem ipse
cogeretur facere signum. Unde sequitur: quia ecce quidam
de scribis dixerunt intra se hic blasphemat
dicentes ei ypocrita presumptor solus deus iniquitates
dimittit. Unde cum viderent quod quem purum
hominem putabant peccata dimittere et quod dei
erat sibi tribuere dicebant eum blasphemare
Unde in videndo cogitationes eorum ostendit se deum
ideo addit: ibi videns Ihesus cogitationes eorum dixit
ut quid cogitatis mala in cordibus vestris. Quid
facilius est dicere dimittuntur tibi peccata tua aut
dicere surge et ambula. Unde enim Crisostomus

Quanto anima dignior est corpore tanto peccatum
dimittere maius est quam corpus sanare tamen quia
id non erat manifestum istud autem erat manifestum
Si enim peccatum erat sibi dimissum solus ipse
sciebat qui dimittebat. Sed quod surgeret et
ambularet sciebat ille qui surgebat
et qui surgentem videbat. Ideo facit minus
manifestum ut demonstret maius non manifestum
dicens. Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem
dimittendi peccata ait paralitico Surge tolle
lectum tuum et vade in domum tuam. Statim namque
surrexit et abiit in domum suam. Unde ei verba
Surge ab infirmitate peccati et per penam confessionis
tolle lectum et per vitiorum carnalium subiectionem
sed intra in domum suam cum pleno gaudio
eternam. Sed adhuc illi de eo sensum habent
eum et si super hominem non tamen deum putabant
ideo addit quod videntes turbe timuerunt et
glorificaverunt deum qui dedit talem potestatem hominibus
Si enim recte cogitassent credidissent eum
esse verum deum dimittere hominibus potestate non re-
ceptorum potestatem. Sed hic primum ex quatuor
dubitationes. Prima utrum solus deus possit re-
mittere peccata. Secunda utrum opus meritum homo
potuit peccata dimittere. Tertia utrum infirmitas
corporis semper veniat homini ex peccato. Quarta utrum per
miracula facta prophete potuerunt cognoscere eum
esse filium dei. Ad primam est dicendum quod peccatum est
offensa commissa in deum per voluntatem hominis. Ad
cuius remissionem tria requiruntur primo remittens
secundo illud quod remitti. tertio immutatio hominis
cui remittitur. Que tria solus deus posset
facere. Nam solus deus potest remittere offensam
sibi factam. Si enim peccatum secundum Augustinum non est aliud
quam dictum vel factum vel concupitum contra legem
dei solus deus potest eius offensam remittere
contra cuius legem commissa est. Item solus deus
potest gratiam hominum dare qua peccatum remitti
dicitur. Est enim lux est illud quo formaliter
expelluntur tenebre et albedo quo formaliter

expellit ingressio ita sola gratia illud
quod fortiter expellit peccatum. Eodem modo solus
deus potest hominis voluntatem immutare
ut sicut per peccatum voluntas hominis avertitur
a deo et convertitur ad aliquod bonum creatum ita
oportet quod si peccatum ab homine debet removeri
quod voluntas hominis removeatur a bono creato
et convertatur ad deum. Quam conversionem voluntatis
hominis solus deus potest facere. Sic ergo patet quibus
ratio. Ad remissionem peccatorum requiritur offense
remissio, gratie infusio et voluntatis immutatio.
Sed solus deus potest ista tria facere, ergo solus deus
est qui dignitate propria delet et delere potest
omnes iniquitates nostras. Ad secundum dicendum
quod Christus secundum humanam naturam fuit caput nostrum et taliter
ut sicut ipse capitaliter pro nobis passus est ita nobis
exemplum reliquit ut caritatem ad deum et inter nos
ipsos haberemus. Unde dicit Petrus: Christus pro nobis
passus est nobis relinquens exemplum ut sequamini
vestigia eius. Fuit secundo instrumentum divi-
nitatis ipsius unite. Habet enim quod huma-
nitas coniuncta erat Christo propter ubi et ipsi deitati
erat instrumentum divinitatis. Sed quod causat
hominis super hominem operabatur ut dicit Damas-
cenus. Tertio fuit nostrum caput in doctore
et motore ulterius. Nam illa que ipse passus est
in humanitate secundum quam erat caput nostrum
meritoria fuit omnibus nobis et faciebat
ad remissionem et redemptionem omnium peccatorum sicut si
aliquis patet ut operaret aliquid manibus
posset per redemptionem apud quod commisisset
pedibus. Et isto tertio modo Christus in quantum
homo potuit et potest peccata dimittere. Primo convenit
quod remissa delicta operit caritas adeo ipse exem-
plariter nos provocavit. Secundo instrumentaliter quod
corporali contactu divinitatis virtus sanandi
animam et corpus nostrum illa humanitas porta-
ta est. Tertio capitaliter quod opera et passio huma-
nitatis Christi sicut nostri capitis fuit meritoria
et satisfactoria pro omnibus peccatis nostris.
Unde dicit apostolus primo quod ipse redemit nos et

Cap[m]

lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo.
Ad tertium dicendum quod loquendo de peccato originali
primorum parentum omnes corporales infirmitates
pervenerunt nobis ex illo peccato. Sed loquendo de
peccato actuali quod homo quilibet committit
ex peccato frequenter contingit hominem infirmari
sicut expresse videmus quod ex peccato gule et
luxurie homo inordinate dissolvit corpus
suum et membra sua et super virtutem suam accipit
nutrimentum. Unde inordinate utendo virtute
generativa plurima et virtute nutritiva per
gulam generantur infirmitates ut est in medio
paralitico et podagra contingit hominem fieri
ex talibus. Et propter quod dicit Ieronimus super Mattheum
passim quod ideo Christus primo remisit peccata
homini paralitico quod sanaret eum ex infirmitas
illa ex peccato sibi proveniat. Et ex hoc precipit
medicus corporum ex decretalibus quod primo
debeat hortari infirmos ut vocent medicos
animarum purgata anima per confessionem
tunc studeat in eis corporis sanitatem inducere.
Ad quartum dicendum quod ista que fecit Eliseus
propheta et ipsa gentilium dicunt quod miracula que Christus
fecit non videntur vere eius divinitatis indicia
cum alii similia miracula fecerunt. Nam mortuos
suscitasse videmus magnum miraculum omnibus aliis
et planum est quod Helias et Heliseus in veteri testamento
et in novo multi alii mortuos suscitaverunt
quos tamen constat puros homines fuisse. Ad hoc
dicendum Augustinus quod miracula facta per Christum verum testimonium
perhibuerunt eius divinitati. Unde dicit quod ipse ait
opera que ego facio ipsa testimonium perhibent de me.
Et hoc propter multa primo quia propter eius propria potestate.
Nam aliis facientibus miracula ipse faciebat
sed eo faciente non faciebant alii ita quod in
virtute eorum faciebat sicut alii virtute sua.
Unde alii non imperando sed orando faciebant
miracula. Ipse autem solo verbo imperando

Unde dicit Crisostomus super illo verbo Mt viii: Surgens imperavit ventis et mari, quod sopitus Christi humanitatem eius monstrabat, sed quod solo verbo imperato eius mare tranquillum factum est eius divinitatem ostendebat. Secundo propter miraculorum singularitatem. Nam nasci de virgine, a mortuis resurgere, in celum ascendere et talia miracula Christus singulariter fecit que nec alius fecit nisi ipse. Et si quis parem hoc putet de Christo, quid amplius expectet ab eo ignoro, dicit Augustinus. Nam si predicet mundum alium in isto creare debuit, planum est quod maiorem vel equalem mundum in isto facere non potuit; minorem non, si fecisset parum putaretur deo. Tertio propter prophetarum veritatem, quod dato quod prophete fecerunt miracula sicut Moyses et alii, tamen illi prophetaverunt Christum venturum non tamquam parem eis in miraculorum operatione, sed planum tamquam dominum omnium et hominem propter homines factum, ut non absurdum non videretur ut ipse non posset facere miracula que illi fecerunt, noluit facere que ipsi fecerunt et adhuc alia que nec illi nec alii facere potuerunt.

Luce v

Et cum transiret inde Ihesus vidit hominem sedentem in theloneo, Matheum nomine, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum Ihesu et discipulis eius. Et videntes pharisei dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? At Ihesus audiens ait: Non est opus valentibus medicus sed male habentibus. Euntes autem discite quid est: misericordiam volo et non sacrificium. Non enim veni vocare iustos sed peccatores. Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis dicentes: Quare nos et pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Ihesus: Numquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus et tunc ieiunabunt. Nemo autem committit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius a vestimento et peior scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres et vinum effunditur et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt et ambo conservantur.

Sicut supra dictum est, evangelista hic ostendit quomodo potestas Christi in faciendo miracula aliquando impugnata est per phariseos in Mathei vocatione. Secundum intellectum est sciendum secundum Augustinum in libro de consensu evangelistarum quod Matheus fuit a Christo vocatus ad apostolatum, atque Simonem illum phariseum qui Christum in mensa fecerit, sicut Lucas narrat, ob xii apostolos interfuisse. Nunc quia hic ponit eius vocationem, tamen fuit quod eius vocatio tunc erat publicanus et miraculosa erat narranda. Unde ait: Et cum transiret Ihesus inde, ubi erat civitas Capharnaum. Recessit enim inde secundum Crisostomum, ne amplius pharisei ex eius preciosa invidia accenderentur. Transiens autem inde vidit hominem sedentem in theloneo Matheum nomine. Vidit eum non tantum oculo corporali quam mentali. Matheum nomine vocat, quod alii evangeliste propter verecundiam et honorem eius proprio nomine nominare noluerunt; ut Marcus dicit, sed appellavit Levi. Et vocavit eum dicens: Sequere me, per predicatorem vel sacre scripture admonitionem vel per internam inspirationem, ut dicit Rabanus. Qui statim surgens secutus est eum. In quo Iheronimus arguit Porphirius et Iulianus qui stultum Matheum et alios apostolos appellant, eo quod sic statim et non habita deliberatione Christum secuti sunt. Nam tot miracula ante se eum facere viderunt, quod non fuit stultitia eum sequi. Fulgor etiam et splendor quidam exibat de facie eius, ut dicit Iheronimus, ut sicut magnes trahit ferrum ad quantum parte sibi offeratur vel opponatur, sic ex virtute divinitatis cum Christi humanitas erat coniuncta trahebat homines ad se. Statim secutus est ergo Matheus postponens pericula que ei accidere potuerant dum rationes sui officii imperfectas relinquit. Erat enim theloneatius. Theolonium enim grece vectigal dicitur, vel locus erat ubi navium vel nautarum pedagia solvebantur. Unde autem Mathei vocatio et Petri et

Andree Jacobi et Johannis non autem aliorum discipulorum sint scripte, quia Thelonei officio nichil est detestabilius et periculosius et peccatoribus officio vel criminibus. Et in ipso initio vocationis Xpc volens cum honorare subdit quod factum est eo discumbente in domo mathei ecce publicani et multi peccatores venientes discumbebant cum ihesu et discipulis eius. Glossa: Publicanos dicebant qui publicis officiis erant deputati qui sine aut nunquam sine peccato operari possunt. Ideo peccatores dicti sunt. Et videntes pharisei Xpm scilicet cum peccatoribus manducare dicebant discipulis eius Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester. Glossa: Eius hec est consuetudo detrahencium ut magis loquuntur homini cui detrahunt. Vel pharisei qui detrahebant discipulis eius Xpo loquebantur. Quare discipuli tui transgrediuntur mandata seniorum, et cum detrahebat Xpo loquebantur discipulis eius sic hic. Quos audiens ait ei Non est opus valentibus medicus sed male habentibus, ac si dicat ego sum medicus corporum et animarum, Ideo officium meum requirit ut conversacio mea sit cum infirmis magis quam cum sanis. Ideo vos pharisei estis in reddita a vero medico falso et temerario quod indicat me fieri et dolose quia conversor cum peccatoribus et discite quid quod scriptum est osee vi. Misericordiam volo et non sacrificium, non quod deus sacrificium spernat sed ipsum acceptat propter interne pietatem et cordis humilitatem. Recedite quasi a vero medico temerario et attendite meo exemplo quod propono quia non veni vocare iustos sed peccatores. Glossa: Eius yronica locutio est quia nullus erat in hominibus qui non indigeret vocari per gratiam dei dicente deo Ecce adam factus est sicut unus ex nobis vel multi iusti erant qui non indigebant penitencia sicut nathanael Johannes baptista et multi alii. Et ex tali convivio Xpi cum peccatoribus occasione murmurandi acceperunt pharisei et discipuli Johannis dicentes Quare nos et pharisei ieiunamus frequenter discipuli autem tui non ieiunant. Alii autem evangeliste dicunt phariseos accessisse ad ihesum et hec verba dixisse. Sed secundum Aug. non est contrarium quia pharisei discipulos Johannis assumpserunt secum vel quod pharisei dixerunt discipulos Johannis intelligendum est dixisse ratione ipsorum quod Jo discipulos Johannis culpa non caruisse qui se phariseis iunxerunt ad reprehendendum discipulos Xpi. Quibus Xpc respondit Numquid possunt filii sponsi et sponse lugere quamdiu cum illis est sponsus. Venient autem tempora quando sponsus auferetur ab eis et tunc ieiunabunt. Glossa: Enim Iohannem sponsus est Xpc sponsa non ecclesia et de isto connubio nati erant apostoli. Vult ergo Xpc dicere quod apostoli non erant cogendi ad ieiunandum quia dum tempore passionis et virtutis non erat auferendus ab eis. Quod et exposicionis precedit quia ipsi novicii adhuc erant in officio apostolatus et in vita spirituali. Unde ait quod nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, quia tollit plenitudinem eius a vestimento et peior scissura fit. Pannus enim rudis est spiritualis gracia que si ponatur in homine vel in vestimento veteri non dum perfecto in vita spirituali consumendo ipsum ad opera ardua caritatis quia totum perdicio quia qui fortiter emungit eliciat sanguinem. Quod idem manifestat per aliud exemplum dicens quod neque immittunt vinum novum in utres veteres, quia tunc rumpuntur utres et vinum effunditur et utres pereunt, sed vinum novum mittunt in utres novos et ambo conservantur. Glossa: Cum venerint quando per utres intelliguntur apostoli qui ante receptum spiritum sanctum veteres erant sed postmodum in die penthecostes vinum novum id est plenitudinem spiritus sancti recipientes innovati sunt. Unde et tunc videntes eos loqui variis linguis dicebant musto pleni sunt. ¶ Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. ¶ Prima utrum vocatio mathei fuerit miraculosa. ¶ Secunda utrum principes et comites terre iuste possunt tributa et pedagia imponere. ¶ Tercia utrum clerici

2 religiosi ad talia solvenda possint iuste
constringi. Contra utrum cum peccatoribus publice
licitum sit comedere. Ad primam dicendum quod Matheus
sicut Augustinus notavit fuit a Christo an
te Simonem illum phariseum in domo sua vocatus quod
omnes apostolos constat interfuisse 2 ideo secundum
glossam hic prius vocatio narratur ubi miracula
ponitur quod eius vocatio miraculosa fuit. Ideo
inter miracula erat narranda. Possumus ergo dicere quod
miraculosa fuit eius vocatio ex parte vocantis
2 ex parte vocati 2 ex parte officii de quo vocatus est.
Nam tamen maius sit facere redemptionem quam creare
celum 2 terram secundum Augustinum. Ideo quod in creatione celi 2
terre tota ratio facti est potentia facientis.
In iustificatione non impii requiritur assensus
propriae voluntatis. Quia qui fecit te sine te non
iustificabit te sine te. Ideo ipso quod Matheus
ex publicano factus est apostolus maximum
miraculum fuit ex parte dei vocantis. Secundo ex
parte non vocati. Quia quod quis vocatur de peccato
ad gratiam per tempus intervalla quomodo naturaliter ve
rum. Hic cum infusio gratie subito fiat
2 expulsio culpe, non tamen statim recepta gratia
in eo habitus perfectus est. Sed sicut Augustinus recapit
postmodum augetur 2 ultimo perficitur. Sicut enim
homo naturaliter vel partus sanatur non statim per
fecto opere sanum sed paulatim in sanum recepta
perficitur 2 perficiendo augetur 2 augendo perficitur.
Sed Matheus statim cum vocatus est a Christo secutus
est eum sine domum rediret sine hoc consulens
eum sive perfecta gratia esse non potuit maxime
cum affectio temporalium quibus insistebat eum
ad contraria traheret. Sed sicut miraculosa fuit
conversio sancti Pauli quia in actu persequendi
erat cum vocatus est sic miraculosa fuit
conversio sancti Mathei. Non tamen celebratur sicut
conversio sancti Pauli quia Matheus non fuit semel tantum
contra ecclesiam sicut sanctus Paulus. 2 quia voca
tus est a Christo antequam celum ascenderet. Paulus
vero postea. Tertio fuit miraculosa

ex parte status vel officii de quo assumptus
vel vocatus est. Nam vocatus a theloneo si
cut Petrus de piscatore 2 sanctus ceteri. Sicut
piscatoris nihil est vilius sic thelonei
officio nihil est deterius 2 periculosius. Quia illud
officium vix aut numquam sine peccato exerceri
potest. Quod satis patet per Ambrosium qui dicit super Lucam
quod Matheus relictis omnibus secutus est Christum
quia sua reliquit qui prius aliena rapiebat.
Ad secundam dicendum quod sanctus Augustinus 4° de civitate
dei. Remota iustitia civitates tirannes et
regna non sunt nisi quedam latrocinia. Quia
latrocinia non sunt nisi quedam parva regna
Nam latrones cum se congregant ad spoliandum
viatores perficiunt sibi aliquem qui regat
eos propter quod inter latrocinium latinum 2 regnum
non est differentia, nisi sicut inter magnum et
parvum. Unde Augustinus commendat quod dixit pirata
quia eleganter respondit Alexandro imperatori
dicenti sibi quod cum fecit capi. Quia videretur ei
quod totum mare teneret infestum inquit
ille 2 tibi videtur bonum quod tu totum orbem
terrarum tenes infestum. Sed quia ego hoc facio parvo
navigio vocor latro. Tu vero quia hoc facis
magno latrocinio vocaris imperator. Dicatur
ergo quod civitates 2 principes tirannes possunt
pedagia 2 tributa imponere subditis secundum
iustitiam ut quod talia exigant pro utilitate
reipublice 2 providendis stipendiis officialibus
qui ad regimen reipublice sunt deputati 2 per
talibus causis 2 modicis 2 temperate non ultra
vires suorum subditorum predicta imponentes.
Sed si huiusmodi pedagia 2 tributa impo
nant indebite 2 in excessu 2 iniuste 2 ad im
pinguendum aliorum mira 2 ut se ipsos de spoliis
divites faciant non contenti eorum stipendiis
quia tales principes iuxta Ezechielem propheta
sunt sicut lupi rapaces predam ad restitutionem
tenentur eorum que accipiunt quia totum est rapina
2 latrocinium 2 hoc idem dico de civitatibus tirannis
si indebite imponunt. Ad tertiam dicendum quod
si clerici 2 religiosi essent negociatores

Cap^m

tenerent ad illa pedagia et tributa solvenda ut alii negociatores sicut patet extra de vita et honestate cle. c. Secus alii non tenentur ad exactiones maxime extraordinarias quia de bonis stabilibus pro pace servanda et munitione fidei et ecclesie catholice respondendis clerici tributum solvere tenentur sicut patet xi c. q. i^a Si tributum petit imperator non negamus. Decimas tamen et primicias et oblationibus clerici et religiosi tributum solvere non tenentur sicut patet 23 ca. q. 8 secundum canonem. Ad talia tamen pedagia vel tributa solvenda clerici non debent constringi per violentiam secularium secundum pe... eorum sicut patet extra de immunitate ecclesiarum, quia clerici nulli et in nullo casu tributum solvere tenentur in recognitione dominii ab aliquo set solum pro pace servanda et fide et iusticia reipublice defendenda ut patet 23 q. 8 ca. Tributum in ore piscis. Ad quarta dicendum quod publicani peccatores vel sunt infideles et pagani et cum talibus apostolus i. ad Cor. non prohibet manducare et potissime in ecclesia primitiva licitum erat quia tot erant infideles quod eorum vitare non potuissent. Vel sunt fideles et usurarii et aliis publicis peccatis involuti et cum talibus apostolus mandat i ad Cor. cibum non esse sumendum tamen correctionis et ut ad penitenciam revertantur secundum Crisostomum licet cum eis manducare et de rebus eorum sumere ut dicitur hic.

Lectio iij

Hec illo loquente ad eos ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens: Domine filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam et vivet. Et surgens Jhesus sequebatur eum et discipuli eius. Et ecce mulier que fluxum sanguinis paciebatur xii annis accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius salva ero. At Jhesus conversus et videns eam dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Jhesus in domum principis et vidisset ibi tibicines et turbam tumultuantem dixit: Recedite, non enim est mortua puella sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba intravit et tenuit manum eius. Et surrexit puella. Et exiit fama per universam terram illam.

Et transeunte inde Jhesu secuti sunt eum duo ceci clamantes et dicentes: Miserere nostri fili David. Cum autem venisset domum accesserunt ad eum ceci. Et dixit eis Jhesus: Creditis quia possum hoc facere vobis? Dicunt ei: Utique domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Jhesus dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa. Scriptura ista ut supra dicebatur continuata est. Quod quamvis potestas Christi in suscitacione mira^la est tamen specialiter in filie principis suscitatione. Unde ait quod hec illo loquente ad eos ad discipulos scilicet Johannis. Ecce princeps unus. Erat enim princeps sinagoge ut dicit Lucas ut facto miraculo de filia eius obturarentur ora iudeorum detrahentium Christo sicut glossa dicit. Accessit quo archisinagogus predictus et adorabat Christum dicens: Domine filia mea modo defuncta est. Accessit enim ut glossa dicit necessitate urgente ut quod dicebat in sinagoga in figura de Christo cogeretur confiteri. Unde Ieronimus super Ieremiam et fervens magis illorum confessionem quod non approbatur. Et quia vere fidelis non erat set quasi necessitate compulsus hoc petere patet, quia non dixit ut Centurio dic verbo et sanabitur set ait veni impone manum tuam super eam et vivet, ac si non esset potens facere absens quod presens poterat facere. Lucas tamen narrat quod quidam venit ad principem dicens: Noli vexare magistrum quia mortua est filia tua. Et Marcus ait quod incipiebat mori. Inter quos nulla est contrarietas secundum Augustinum quia Matheus narrat effectum patris qui dimiserat filiam suam in extremis laborantem. Unde non credens eam invenire vivam affectum doloris sui quia erat ei unigenita et annorum xii ut ait Lucas indicat magis modo quam mortua mansisset. Et surgens sequebatur eum et discipuli eius. In quo secundum Remigium instruuntur prelati et subditi. Nam subditus exemplum obediencie relinquit, prelatis vero instanciam et sollicitudinem docendi demonstrat ut quaecumque audierint aliquem mortuum in anima statim adesse studeant. Et ut magis crederet miraculum de suscitatione filie

archisinagogi interponit miraculum de muliere
patiente fluxum sanguinis. Unde sciendum quod
erat mulier que sanguinis fluxum patiebatur
xii annis et secundum lucam et marcum omnia bona
sua erogaverat in medicos nec potuit me-
dicorum remedio liberari; desperans ergo de reme-
dio medicorum accessit retro ad ihesum et teti-
git fimbriam vestimenti eius. Quare autem retro accessit
sed causa fuit propter verecundiam, quia sicut patet
levitici xv mulier paciens fluxum sanguinis
vel tempore menstruum vel alio tempore immunda repu-
tabatur et quicumque eam tangebat in fluxu laborantem
immundus erat quamdiu tangebat eam. Unde ex
verecundia accessit retro dicens intra se: Si te-
tigero tantum vestimentum eius salva ero. Et ihesus
conversus videns eam: Confide, inquit, filia, fi-
des tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier
ex illa hora, ex hora scilicet qua tetigit, et
non ex hora qua eam respexit. Ita ut dicit lucas
tunc christus querit: quis me tetigit, et nullus
confitetur; dixit petrus: preceptor turbe
undique comprimunt te et tu dicis quis me tetigit.
Cui christus respondit: ego novi virtutem
de me exisse. Tunc videns mulier quod latere
non potuit confessa est coram omni populo quod sanata
erat tangendo vestimentum christi. Facto igitur mira-
culo de muliere cum venisset in domum principis
et vidisset tibicines (cantabant enim tales
antiquitus ad exequias mortuorum ut eos
instrumento per carmina aliqua provocarent ad
luctum) et turbam tumultuantem dicebat:
Recedite, non est enim mortua puella sed
dormit. Mortua enim erat aliis, non sibi,
cui mors sompnus est propter facilitatem resusci-
tandi. Unde hoc ignorantes deridebant eum.
Sed eorum derisio statim confutata est, quia cum
eiecta fuisset turba intravit in domum cum
patre et matre et tribus discipulis, petro, iacobo
et iohanne ut dicunt alii evangeliste, et tetigit
manum eius. Et surrexit puella et exiit
fama hec per universam terram illam. Sanata

igitur muliere emoroissa et suscitata filia
principis statim subsequitur miraculum de illu-
minacione cecorum. Unde ait evangelista quod transeunte
inde ihesu, scilicet a domo principis, secuti sunt eum
duo ceci clamantes et dicentes: miserere
nostri fili david. In quo per cecos comprehenduntur iudei
qui in ceca carentes visu fidei christi receperunt
ex solo auditu et ipsi gentiles visu attesta-
tionum miraculis que fiebant fidem eius recipere
noluerunt. Nec predicti ceci simpliciter accesse-
runt ad ihesum sed clamore intellectuali ad petitio-
nem miseriam confitentes, eum filium david quia virgo
Maria de qua natus est christus ex stirpe david
iudaica fuit ut Remigius dicit. Nec tamen cura-
tur transeuntes et in itinere sed in domo ut
doceant mane gloriam vitare et discuti-
tur plus fides eorum. Sed causa unde sciendum quod cum ve-
nisset ihesus in domum accesserunt ad eum ceci
et dicit eis ihesus: Creditis quod hoc possum facere
vobis? ac si diceret: confessi estis me esse filium
david secundum humanitatem sed plus oportet vos
credere scilicet quod secundum divinitatem hoc possum quod petitis.
Et ipsi statim interius illuminati dicunt: utique
domine. Tunc manifestata fide eorum aliis que
christo manifestata erat tetigit oculos eorum
dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et
statim aperti sunt oculi eorum. Et quia ut dictum
est gloria hominum vitanda est in bonis operibus
comminatus est illis ihesus dicens: videte ne quis
sciat. Sed per hoc quod gloria dei revelanda est, sciendum
quod illi ceci illuminati exeuntes diffamaverunt
eum in tota terra. Sed hic primum oriuntur quinque du-
bitationes. Prima utrum mulier illa emoroissa
habuit fidem in christo. Secunda utrum mors
filie principis possit dici sompnus. Tertia utrum
prius sit expulsio culpe quam infusio gracie.
Quarta utrum christus magis filius david quam Abra-
he fuit appellandus. Quinta utrum christus
preceperit aliquid quod non fuerit factum.
Ad primam est dicendum quod Ambrosius et multi

aliq videntur sentire q mlr ista fuerit
sancta martha dicit eni q fluxu sang
winis sanauit dns i martha demones
expulit de maria 2 corpus mortuum vi
uificauit in lazaro Sz cu martha mlt
fuerit familiaris xpo quia sibi in edis
ministrando videtr aliis q no accessiss
vero ad xpm nec noluit xpm latere
q eu tetigiss Sz hoc no obstat qa
soror eius ppt erubescenciam morbi
spualis quo laborabat accessit vero
retro pedes multo magis hec eru
bescebat ppt emoroysam infirmitate
qua paciebatur dicuntur n emoroy
a qui sanguine emittunt pora sz emo
royci qui sanguinem emittunt p alias
ptes corporis 2 ex tali vrecundia noluit
xpm latere q eu tangeret qr immundam
se sciebat et tangere aliq sicut sz legem
no ppter infidelitatem aliq vel sz crys
licet crederet i xpm no tm pfecta oio
de eo opinione habebat io eu latere
credidit Sz xpus ea manifestare no
luit ppter tria po ut no pungeret
cosciam q dom dei eet sanata 2o ut
eius fides aliis daretur in exemplu
Actio ut se omnia sciencia mostraret dicamus
3o q xpus extribus comedauit fidem
istius mulieris primo ex eius cofidencia
mirada eni fuit cofidencia 2 spes istius
mulieris q ex solo tactu vestimentorum xpi
sanitatem se conseqi spabat ut dr Remi
gius 2o expeditatis cautele 2 tacis ex co
stancie firmitate Tertio ad primum dicitur
ihus confide in quo vbo ut dr Rabanus
no fidem sz robur 2 psevanciam fidei
ab ea expostulauit Quartu no adicitur
ait filia no eni ea vocaret filiam nisi i
gra 2 caritate ia eet fundata qr sicut
Augus sola caritas diuidit inter filios

regni eterni 2 filios pdicionis eterne Sed
quantu ad tercium dixit fides tua te saluam
fecit Intm xpus fidem eius comendauit
ut magis diceret fides tua qm potencia
mea te saluam fecit sicut Remigius
dicit ¶ Postea e dem q vere filia
principis mortua erat naturalis motus
2 cursus terminatur Omnibus eni positus
e terminus ante sue sz motum 2 cursum natural
2 inferiorum corporum Juxta id Ps terminum po
suisti eis quem no transgredientur. nec q tu o l
Dilr mortua erat aie a corpore separacio
qr vs aia a corpore erat separata cuius
separacio ipso erat mors 2 vere mortua
erat humane potencie 2 natali cui operacioni
qr humana operacio 2 potencia alicuius natalis
agentis suscitari no poterat Vnde super io
vbo Nemo medici suscitabit 2 tercia tibi
dicit glo q medici quid eu amicis
no sanare possunt suscitare no minime
xpc tn dormientem appellauit ppter tria
p q corpor mors omnibus fidelibus pc xpo sopnus
mortis dr 2o ppt suscitandi facilitatem
dicit eni Aug super Io vbo Lo xi Lazarus
amicus nr dormit qui io xc mortem
sopnu appellauit qr eu tanta facilitate
xpc excitauit lazarum mortuum de sepul
chro cu qnta facilitate hō excitat dor
mientem a lecto de sopno Vnde vero dicitur xc
q dormiebat sibi qui sic facile poterat
suscitare hoibus no qui eu suscitare
no poterant vere mortuus erat 3o
ppt sopni plixitatem sicut eni tota nra
vita no e aliud nisi qda plixa mors
2 longa Jux id Aug. ipse cottidianus
defectus corrupcionis no e ad qd qdam
plixitas mortis sicut mors nra no e
aliud nisi quidam plixus 2 longus
sopnus Vnde aplus omnes mortuos.

dormientes appellat per spem resurrectionis dicens
Nolumus vos ignorare de dormientibus ut non
contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. Predictam non
dico quia multum contristandum de morte alicuius
sicut nec debet contristari de sopore eius longo et pro-
fundo per sopitum tranquillitatem. Quadam con-
sequentia est commixta corpori infirmorum qui perfecte quiescere
et per quos non possunt perfecte dormire, tot enim
cruciantur languoribus et infirmitatibus quod nec
omnia libri medicorum comprehensa sunt secundum Augustinum.
Sed separata a corpore tunc vere dicitur dormire
quia a malis et laboribus que patitur in corpore tam
requiescit. Unde dicitur Apocalypsis xiiij. Amodo iam
dicit spiritus ut requiescant anime sue. Beati mortui
qui in domino moriuntur. Additio est decima quod quo
predicta pro tanto habetur hic locus quia Christus non
introduxit animam in corpus puelle donec
eiecta erat turba et sic in gloria innuit non in-
ducitur gratia nisi expulsa culpa. Quarta. Dicendum est
ergo quod secundum philosophum unum et idem potest esse prius et
posterius secundum respectum diversum modo. Sanitatis
igitur cum causa finalis sanitatis introducta
est prior quam superatio mediante, sed igitur causa
sit efficiens vel materialis superatio mediante
est prior quam introductio sanitatis. Sicut ex
parte peccatoris expulsio culpe precedit infusi-
onem gratie, sed ex parte dei infusio gratie precedit
expulsionem culpe quia gratia non infunditur
nisi expulsa culpa. Additio est decima quod
Abraham fuit precipuus patriarcharum
et fidelissimus quia credidit deo et reputatum
est illi ad iustitiam ut dicit apostolus. David non
fuit rex dignissimus et eximius propheta et
misericordissimus. Promissio autem de Christo utrique
fuit facta, tum Abrahe promissio facta
est de Christo sine iuramento. David non facta
est talis promissio apposito iuramento. Ideo
propter regiam dignitatem et propter munificentiam
tem quae sibi attribuit et propter expressionem
veritatem sibi de Christo promissam quieta

nominatus est filius David quam Abrahe.
Additio est decima quod Christus mandavit cecis
illuminatis prius ut nemini dicerent quia eos
sanos fecisset et ipsi exeuntes diffamaverunt
eum in tota terra illa. Ideo quod quando Christus
precepit aliquid quod non fecerunt factum
Dicendum est ergo quod unum et idem celare et
manifestare secundum diversum respectum est laudabile.
Unde ut dicitur Tobie xij: Abscondere sacramentum
dei per humane laudis vitationem et manife-
stare opera dei per divine maiestatis glorificationem
utrumque est bonum. Sed cum Christus mandavit
cecis ut nemini dicerent instruens nos
humanam laudem in bonis operibus vitare et
nolebat tamen eos contra acceptum benefi-
cium non celare ad ingratitudinis remotionem
et divine laudis expressionem ac dei beneficiorum
recognitionem. Unde talem preceptum non fuit ad
exequendum sed sicut non occides nec ad ex-
audiendum sicut precepit Abrahe ut ymmola-
ret filium sed ad nos instruendum ut dictum est.

Egressis autem illis — Lectio iiij

ecce obtulerunt ei hominem mutum de-
monium habentem. Et eiecto demonio locutus
est mutus et miratae sunt turbe dicentes Numquam
apparuit sic in Israel. Pharisei autem dicebant
In principe demoniorum eicit demones. Et
circuibat Ihesus civitates omnes et castella
docens in synagogis eorum et predicans evange-
lium regni et curans omnem languorem et omnem
infirmitatem. Videns autem turbas misertus
est eis quia erant vexati et iacentes sicut o-
ves non habentes pastorem. Tunc dicit
discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem
pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat
operarios in messem suam. Supra ista ut
dicebatur evangelium ostendit quod potestas Christi
in faciendo miracula talia monstrata est, in de-
monis eiectione dicens: Cum egressi illis
suprascriptis cecis de domo quidem illuminati erant per Christum

cecr obtulerunt ei hominem mutum de
mone habentem / Ideo autem fm cris aly obtu
lerunt eum ad ihm qr ip esset mutus
no merat sibi ipetrata fz opinp dys
demonis / Vn qr p se ipm no poterat
bnficium loquele pete p alios affert
xpo nec aleo petit fides sicut acci
fz statim curat / ppt quod subdr / Et
eiecto demone locutus e mutus / Inq
ouditur ordo curacions fz hilar ut p
demon expelletur z sic tota corpis
membra sana efficiat / Et qr sic cur
sanatus e mirate st tbe / Ista aut mi
rate sut qr xpm ee dei filiu igrabat
qr si sciuisset admirati no fuissent / Ca
tingit ei admiratio ex euidencia effectus
z ignorancia cause / Vn dicebat inuch
sic apparuit i ista phariser ty z scribe
fz Remigium facta xpi q potant negac
negabant q no negare no potaunt
q bna erat clariora i sinistra ptez
intptabant / Jo subdr qr pharisei dice
bant / In belzebub pncipe demonioz
eicit demones / Na bel erat ydolu ex pnt
i babilonia i q demones respa dabat
colentibus ipm / z qr pp sacrificia q illi y
dolo offerebant erat ibi cgregacio muscaz
ideo belzebub idt sonat qr de q unus
tuez qr zebn idem e qr musca / Et xpi
fz cris facto voluit ondere q i virtute de
monis no expellebat demonium qr cu de
mon expellit z iniuria pati ab aliq
nocz illi z offendit illu aqo pati iniuria
xpus aut pns detractoribus z iniuria b
irrogatibus no soli noluit noce verz
pdesse studuit z bnficia multa largit
e vn subdr qr circuibat ihc civitates
omnes z castella ipsoz indctore aquibus
irrisus erat docens in sinagogis eoz
z predicans ewangelium regni celoz sanas

no tremoz / In q no instruit nos xpus ut de
trsis accusatoribus z detractoribus retribue
no accusaces ut detractores fz beneficia
na qui p accusacoz z detractoz despsit a
bnficiis mostr qr pp homu laudis bn facit
z no pp dey / Et no solu xpus bnficia spua
lia fz z corpalia tribuebat sanas oem
languorem qntum ad infirmitate diuturnaz
z omem infirmitatem qntu ad leues morbos
Et videns turbas qr bn pati erat adue
nibus ut diuiss infirmitatibus ut diuisis
languoribus z erroribus qr iacebat torpe
tes i pctis sicut oues no habentes pasto
rem misertus e eis / dicens discipulis suis
messis quidem multa operarii no pauca / Ro
gate ergo dnm messis ut mittat opa i mes
se / In s̄m messis e hominu multitudo qui mcti
puit ad pdicatoribus qui dicunt operarii
z de collectores pditoz p eos puit sepa
sicut grana a paleis ut postea i horreis
reponant / Oz qr fz Remigium unus a
postolorum z magrorum p uis e ad opacoz
tatez segetu io hortat dus suos a
postolos z eoz sequaces ut cottidie su
nu augmentacoz expostat / Ce hi puit
ee quinq dubitaces / Pma utz demon
possit hoiem face surdu z mutu / Sa
utz qu facit eu surdu sp faciat eu
mutu / Tercia utz demon i virtute prin
cipis demonioz possit ab aliquo expelli
/ Quarta utz ptas xpi i faciendo mira
culis fuit ptati pplitice ppli yrlitici
/ Quinta utz pplus sp debeat orare dnm
messis ut mittat operarios i messe sua
/ Ad pma e dicendum qr fz dligs ig de cau
de demones puit sensus hois ludificare
ut videant eis vigilantibus simila q vident
dormientibus z puit sensus hois
sopire z immutare p varia alteracoz
z transmutacoz interioz humorum

vo

i ipoꝝ organoꝝ Et qꝛ quilibȝ sensus hois
tā melior q̄ᵐ optior fundat i dtīato
organo mentᵉ determinato hnore qbȝ altat
2 immutat immutā ipe sensus 2 impe
dit ipsa opatōe / io ddᵐ ē q̄ demō deo
pmittente pt sic altare auditu homis
ut faciat eū surdū 2 sic immutare et
colligare linguam hois ut faciat eū
mutū vn dicit Cris sup hunc passu q̄
talis passio q̄ mutus erat nō merat illi
homi que sepius accidunt aīa / s. expdyᵃˡ
inpedyis / io pcepim nō potat sepm vega
re nec alys supplicare / dyaᵒ ipiᵘ ligua
colligate / ad sedaȝ ē ddᵐ / q̄ s. glo sup
illo vbo Luc xi Erat ihs eiciēs demōi
2 id erat mutū / illi qui connati surdi
sunt necario sunt muti / qꝛ illa ppe loqui
quo pauditū loqui docemur / Si ergo
nunq̄ aliquid pauditū audimus
nunq̄ instructi sumus aliquid loq saltē
loquendo de locucōe determinate aliq̄ cop
mote 2 significate na loq / s. phm lig
wa 2 smo sic homi aīa tȝ loqui hac
ligwa ut illa aut smone isto ut illo
significate hoc ut illud dtīate nō ē
hoi aīa s. pdoctnā 2 arte Et qꝛ sensus
pque hō instruit 2 disciplinat ē ipe
auditus / io carens auditu a natiuitate
necō ē mutus / ut nō possit loqui hᵉ
smone ut illo qꝛ i hᵉ instrui nō potuᵗ
carens disciplinaˡᶦ vn dt phs pᵒ me
thaˣ q̄ apes 2 oia alia carēcia au
ditu disciplinaˡᶦᵃ ēē nō possūt Sz ut
pdcū glo dicit Si casualit accidete ut
infirmitᵉ aliquis pdat auditu nō
ppt hoc ē necariū ut efficiā mutus
qꝛ loqui pt saltē illa quibȝ instruct ē
ut sunt autq̄ auditū amitteret
Ad tiam est ddᵐ q̄ negare nō possum

i demonibus eē platū 2 dominiᵘ / qꝛ ut
dicit glo sup i ad coꝛ / q̄dm mundus
dnat angeli anglis demōes demōibȝ
psunt / qꝛ cū angli sint ofirmati i bono
2 demones i malo / io sicut agli infeti
ores i virtute supioꝝ multa nob reuelat
2 multa nunctᵃ ita hoies agunt q̄ faciunt
ad nram salutē / ita demones infiores
i multis instruunt a supioribȝ 2 i virtute su
pioꝝ multa agunt ita hoies q̄ faciunt
ad eoꝝ pditōe / In hys gᵒ q̄ nocent hoibȝ
2 q̄ mala sunt 2 pccā i virtute principis
demōioꝝ vn infiores demōes obediunt
2 faciunt multa ad pdicōe homi / Sz i hys
q̄ sunt hoibȝ ad salute aīaꝝ ut corpm
infiores demōes nō faciunt aliq̄ in
virtute supioꝝ / qꝛ cū talia sint q̄ volūtᵗᵉ
coꝝ / nō erunt tūc eis subita s. totm
Et qꝛ demone expelli ab homie facit
ad salutē hois cū hᵒ sit q̄ intētoꝝ prin=
cipis demōioꝝ / nō pt in virtute eius
demō ab homie expelli / qꝛ i corpore
homiem 2 noce sibi ambo supior et
infior concordat 2 sic sibi / 2 plani ē
q̄ sic nō expellit ap̄tē s. glā ad hoc
vn Luc xi qꝛ quiq̄ x omibȝ pbat q̄
i virtute belzebub pnap demōioꝝ nō
eiciebat demōia / pᵒ roē scdat qꝛ scdaris
nō ē diuisus aduo Si gᵒ xᵖᶜ eiciebat
demōne nō erat cuius scdatis s. totius
Sᵒ roē bonitatis / qꝛ apli i digito dī .i.
i spu sco cui appaᵗ bonitas expellebat
demōnes / Sᵒ ipe sepius eod mō / Tᶜ
roē ptatis / qꝛ lig dicat fortis armatus
ēē vitys dibȝ qi armis vallatus
sept tȝ forcioibȝ armis armatus sunt
qꝛ omibȝ virtutibȝ 2 forcia ē bonū q̄
mali ad agendū / Tcᵒ rtō roē vnitatis
qꝛ opacō xpi erat colligere 2 vnire dyali
nō dispargere 2 separare Tcᵒ rtō ratione

tranquillitate quia Christus quietat hominem
quem possidet demonio non aufert ipsum ei
noto doctrine et si non potest unus per se
assumit alios adiutores ipsi. Ad
quarta dicendum quod Crisostomus super hunc passum
Nunquam apparuit sic in Israel dicit quod induci-
tur probabat potestate Christi in faciendo miracula
contra scribas et pharisaeos in facilitate in
velocitate in utilitate in penetrabilitate. In
facilitate quidem quia solo imperio in velocitate
non quia statim non prolixa tempora prestolantes
orant opera miraculosa per eum facta. In utili-
tate autem quia omnes languores et infirmitates
simul tamen curabat et mortuos simul
in singulis temporibus suscitabat et in penetrabilitate
quia usque ad interiora anime spiritus et corporis vi-
sio pertingebat inter quia occulta cordium
cognoscebat. Unde in Israel talis nunquam aliquis
apparuit in Israel qui sic operaretur. Ad quin-
ta dicendum quod per operarios quos deus mittat
in messem suam secundum glossam possumus intelligere
sanctos angelos prelatos et doctores ecclesie
messem spiritualem de divinis instruendo
et corporalem nos in temporalibus sustinendo. Et
ideo debemus rogare ut tales operarios mit-
tat in messem suam. In quibus nobis po-
test tria necessaria in quibus rogare
ut exaudiatur. Primo petentis puritate cum
dicit Rogate vos scilicet apostoli et veri successores
qui debetis esse prudentes sicut serpentes
et simplices sicut columbe. Dicitur enim Jacobi v quod
multum valet oratio iusti assidua quia Helias
homo fuit et oravit ut non plueret et non
pluit, et iterum oravit ut plueret et
pluit. Secundo exaudientis potestatem cum
ait dominum, talem dominum rogate, scilicet et
Psalmus 8 Oculi domini super iustos et
oraverunt ad te domine tu exaudiens eos.
Tertio petitionis congruitate cum dicit
operarios. Operantes namque angelos debemus

potere mitti nobis non devastatores. Quarto
recipientis necessitate cum ait in messem suam
quia salus per eum indiget congregari augustiam
mecti et in horreo reponi. Capitulum X.

Et convocatis duodecim discipulis suis dedit
illis potestatem spirituum immundorum
ut eicerent eos et curarent omnem languorem
et omnem infirmitatem. Duodecim autem apostolorum nomina
sunt hec: primus Simon qui dicitur Petrus et An-
dreas frater eius, Philippus et Bartholomeus,
Iacobus Zebedei et Iohannes frater eius, Thomas
et Matheus publicanus et Iacobus Alphei et
Thadeus, Simon Chananeus et Iudas
Scarioth qui et tradidit eum. Hos duodecim
misit Ihesus precipiens eis et dicens: In viam
gentium ne abieritis et in civitates Samaritanorum ne in-
travertitis, sed potius ite ad oves que perierunt domus
Israel. Euntes autem predicate dicentes quia appro-
pinquavit regnum celorum. Infirmos curate, mortuos
suscitate, leprosos mundate, demones eicite.
Gratis accepistis, gratis date. Circa presens capitulum
ut supra dictum est queritur primo quod potestas data in
faciendo miracula cum apostolis comunicata. Secundo ostendit
quo potestas faciendi miracula utrum communicata om-
nibus apostolis. Tertio quia potestas regendi ecclesiam singulariter
communicata cum Petro. Sed potestas regendi
non fuit communicata omnibus apostolis. Secundo ibi Et dimis-
sa turba in primo 16 capitulo. Tertio ibi Et cum
appropinquasset Ihesus in primo 21 capitulo. Ad intelligentiam
primo partis est sciendum quod in tota parte pre-
cedenti in ordine facit quod primo determinat
de apostolorum ad predicandum et miracula faciendum
missione. Secundo de Iohannis baptiste interrogatione.
Tertio de sabbati per apostolos violatione. Quarto de
per Christum instructione. Quinto de Iohannis precursoris
interfectione. Sexto de phariseorum superba
murmuratione. Secundo ibi Et factum est cum consummasset
in principio xi capituli. Tertio ibi In illo tempore
in primo xii capituli. Quarto ibi In illa die in primo

xiiij cap(itulo) ii ibi perdidit herodes in principio 2 et ca-
pi(tul)o iii ibi Tunc accesserunt in principio xv capituli
Primum capitulum dividitur in partes quatuor. In prima
Christus iniungit primis discipulis iudeorum predicationem.
In secunda prohibetur eis pecunie et divitiarum possessio.
In tertia predicat eis mundi et tyrannorum persecutionem
et in quarta hortatur eos ad penitentiam nominis intrepidam
confessionem. 2a ibi Nolite possidere. 3a ibi Tradent
autem. 4a ibi Omnis ergo qui confitebitur. Dicit ergo ev(angelista)
quod convocatis xii discipulis suis. Iste cum quos
fecit simonem in monte vocaverat eos ad apostola-
tum. Sed nunc Matheus ait quod eis predicationis
officium iniungit. Vocatis igitur eis dedit eis potestatem
spirituum immundorum ut eicerent eos et curarent
omnem languorem et omnem infirmitatem. Varia enim et diversa
fuit vexatio tunc iudeorum ideo Christus potestatem dedit
discipulis ut omnem vexationem possent curare. De-
scribit autem nominatim omnes istos apostolos ut sciretur
quod ipse istos et neminem predicaret non veniunt sed presen-
do apostoli occurrunt dicendi. Unde ait quod xii apostolorum
nomina sunt hec et nominat eos binos quia duo
precepta caritatis quia binos mittit discipulos
ad predicandum Luce x. Quia qui dei et proximi ca-
ritatem non habet officium predicationis nullatenus
assumere debet secundum Crisostomum. Primus igitur inter apostolos fuit
Simon qui dicitur petrus et Andreas frater eius. Isti enim
duo fecerunt primum ordinem collegii. In secundo
ordine fuit Iacobus zebedei et Iohannes frater eius. Sed
cum Crisostomus non omnes eos ordinat etiam secundum
ordinem dignitatis quia Iohannes non posuit aliis sed
et sic non maior erat sed iunior. In tertio Philippus et
Bartholomeus. In quarto Thomas et Matheus publicanus.
In quinto Iacobus alphei et Thadeus qui alio nomine
vocatus est Iudas qui unam de vii epistolis
canonicis edidit et propterea cum Iacobo minore
nominatur quia ipse mittit in predicta epistola fratrem eius
se nominat. In sexto autem Simon chananeus
et Iudas scarioth qui et eum tradidit. Istos
ergo xii misit Christus precipiens eis et dicens

In viam gentium ne abieritis et in civitates samaritanorum
ne intraveritis sed potius ite ad oves que perierunt do-
mus Israel. Samaritani enim secundum glossam gentiles
fuerunt dimissi tempore assiriorum in terra israhel
qui postmodum multis periculis coacti ad iudaismum
conversi sunt circumcisi [illegible] v libros moysi re-
cipientes ceteras [illegible] ceremonias iude-
orum respuentes. Unde non coutebantur iudei
samaritanis. Prohibuit ergo Christus primo apostolis ne
gentibus et samaritanis predicarent ne iudei
haberent aliquam excusationem dicentes se ideo do-
minum reiecisse quia ad gentiles et samarita-
nos primo apostolos miserit. Et statim docens quo-
modo deberent predicare ait Euntes autem predi-
cate dicentes quia appropinquabit regnum celorum.
Nichil enim secundum Crisostomum preposuit dicere vel promittere
sensibile aut temporale sicut moyses et prophete
sola temporalia promittebant sed solum regnum
celorum et omnia bona que ibi sunt. Et hic magnum
apostolorum dignitatem recognoscite [illegible] quo
erat maiorum bonorum promissores et nunci-
atores. Qualiter autem predicare deberent
subdit quod potestatibus signis et miraculis
Infirmos curate mortuos suscitate lepro-
sos mundate demones eicite. Quare autem
predicationis officio apostolorum adiuncta sit miracula
secundum Crisostomum ideo fuit ista ut fidem darent verbis
eorum virtutis opera et nova facerent qui nova
predicarent. Secundum Ieronimum [illegible] quia rusticis
hominibus et illitteratis nemo credidisset polli-
centibus regnum celorum nisi secundum potestatem eius de-
disset predicta faciendi ut magnitudine
promissorum ostenderet magnitudo signorum. Deinde
quo fine huiusmodi opera deberet facere concludit
cum ait Gratis accepistis gratis date ac si
diceret Ego magister et dominus sine precio vobis con-
tuli predicta bona et vos sine precio aliis con-
ferte secundum Ieronimum vel hoc dicit secundum glossam propter Iudam
qui loculos habebat ne de predicta potestate
vellet pecuniam congregare. Vel secundum Crisostomum
salvator prospiciens ne nullos domini spiritus
sancti in usum negotiationis inflecteret

et miraculorum signa in avaricie obsequium declinare sed prius perfidiam Symonis dampnavit.

Sed hic possunt esse quatuor dubitationes. Prima utrum plures debuerint habere xii apostolos. Secunda utrum debuit habere lxxii discipulos. Tertia utrum episcopi reputentur personas apostolorum. Quarta utrum presbiteri et archidiaconi reputentur personas discipulorum.

Ad primam est dicendum quod glosa assignat triplicem causam quare congruum fuit. Primo propter numeri perfectionem. Omnis enim perfectio consistit in tribus que trinitas constat ex dualitate et unitate et ex talibus partibus perfectione habentibus consurgit senarius numerus. Nam duo et tria valent quinque et unum et quinque valent sex. Senarius quoque numerus est numerus perfectus qui si ducatur in se ipsum efficit numerum duodenarium quia bis sex valet xii. Secundo propter climatum confessionem. Nam quatuor sunt mundi climata. Sicut ergo quater ter valet xii sic per xii apostolos fides trinitatis per quatuor mundi climata est predicata et promulgata. Tertio propter significationem. Nam significatus est numerus apostolorum per xii filios Jacob patriarche, per xii fontes, per xii lapides preciosos positos in racionali Aaron, per xii panes propositionis, per xii muros. In novo vero testamento per xii stellas in corona sponse et per xii porticus Ierusalem sicut glosa dicit.

Ad secundam est dicendum quod in qualibet predicatione tria consideranda sunt. Primo populus cui fit predicatio. Secundo doctrina que predicatur et tertio ipse predicator qui predicat. Et propter ista tria congruum fuit lxxii discipulos designare et eos ad predicationem mittere vel destinare. Primo propter gentes quibus erat predicandum. Ex omnibus nationibus et omnibus linguis predicatio evangelica erat facienda. Lingue autem lxxii sunt in toto orbe post divisionem lingwe factam Gen. xi°. Igitur ad predicandum lxxii linguis tot discipuli eligendi erant. Secundo propter doctrinam que predicabatur. Nam sicut Augustinus xxiiii horis completur dies naturalis totus mundus illustratur superius et inferius. Igitur fides trinitatis que illustrat spiritualiter omnes gentes et predicatio evangelii totum mundum debebat illustrare. Sed ter xxiiii particulariter faciunt lxxii. Ergo tot esse debebant qui fidem trinitatis ad omnes portaret. Tertio propter eos qui predicabant. Nam lxxii seniores dati sunt Moysi ad regendum populum israeliticum sicut patet Exod. xx et hoc propter septiformem gratiam spiritus sancti que est necessaria ad observationem x preceptorum. Septies enim decem lxx faciunt. Tot ergo esse debebant predicatores evangelii in quo observatio preceptorum per gratiam Christi mandatur. Adduntur tamen duo propter duo precepta caritatis et sic convenienter lxxii fuerunt discipuli Christi.

Ad tertiam est dicendum quod apostoli possunt dupliciter considerari. Primo ut personaliter astiterunt ante eius passionem et ascensionem. Secundo ut ex precepto Christi post eius ascensionem per mundum se diviserunt unusquisque unam provinciam in sermone sue predicationis accipiendo. Primo modo reputantur personas apostolorum cardinales qui pape vicario Christi personaliter assistunt. Secundo modo reputantur personas apostolorum episcopi qui in partem sollicitudinis vocati sunt regentes diversas provincias sicut fecerunt apostoli post ascensionem Christi et hoc satis conveniens est. Ex sicut in ierarchia angelorum aliqui sunt assistentes et aliqui missi sic in nostra ecclesiastica ierarchia aliquos debent esse assistentes et aliquos missi.

Ad quartam est dicendum quod secundum glosam Luc. x. Sicut episcopi reputantur personas apostolorum sic presbiteri et archidiaconi reputantur personas ~~lxxii~~ discipulorum quos Christus ante faciem suam misit et hoc satis conveniens ex quo soli apostoli fuerunt sponsi et prelati ecclesie eo quod soli ipsi sponsi nominati sunt. Mat. ix. Non possunt filii sponsi lugere quamdiu sponsus est cum eis. Ex quo verbo dicit Beda quod sponsus ecclesie fuit Christus. Secundarius spirituali connubio apostoli sunt coniuncti. ~~lxxii~~ non discipuli non fuerunt sponsi et prelati sed coadiutores ipsorum apostolorum. Sic soli ipsi episcopi sunt sponsi et prelati ecclesie presbiteri non et archidiaconi sunt coadiutores eorum sicut dicit Hugo secundo libro

de sacramentis. Unde episcopus cum ordinat presbiteros dicit quanto singulariores tanto magis his omnibus indigemus. Nam in connubio carnali est triplex officium viri. Primo est prolis generatio. Secundo prolis natae roboratio et fortificatio ut possit volentibus nocere resistere. Tertio est prolis vigoratio et quanto est eius perfectio ut possit sibi similem generare. Sic in connubio spirituali primo fit filiorum generatio per baptismum. Secundo filiorum fortificatio per confirmationem. Tertio filiorum roboratio et vigoratio per sacramentum ordinis. Quarto perfectio perpetuatio quia solus episcopus potest sibi similes generare. Et quamvis sacerdos immo laicus in casu possit baptizare, [illegible] tamen baptismus confirmari non potest sine consummatione quod perpetuum conficitur, et ideo [illegible] omnia ista quattuor quae sunt in matrimonio spirituali soli episcopi possunt facere vel perficere. Sed soli ipsi sunt sponsi ecclesiae et prelati, alii autem coadiutores sunt magis quam prelati. Lectio ij

Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas neque calciamenta neque virgam. Dignus est enim operarius cibo suo. In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorreorum in die iudicii quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. Cavete autem ab hominibus, tradent enim vos in conciliis et in synagogis suis flagellabunt vos. Et ad praesides et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

Innuitur apostolis modus praedicandi. Triplex ita ut supradictum prohibetur eis pecuniae et divitiarum possessio [illegible] intellectu est [illegible] quod perfectio vitae apostolorum et omnium virtuosorum in quibus [illegible] praecipue videtur consistere. Primo in sollicitudinis et affectionis temporalium carentia. Secundo in necessariorum sufficientia. Tertio in praedicatione [illegible] adnotum non [illegible] pacem. Quarto in persecutionibus multorum et tyrannorum astutia et [illegible]. Quinto in doctrina ad praedicandum et respondendum spiritus sancti confidentia. Quantum ergo ad sollicitudinis temporalium carentiam dicit salvator suis apostolis: Nolite possidere aurum vel argentum seu pecuniam in zonis vestris, neque peram neque duas tunicas neque calciamenta neque virgam, quia dignus est operarius cibo suo. Prohibet enim quod prohibentur possidere aurum vel argentum superflua sollicitudine retinendum. Propterea non quia addit neque pecuniam in zonis vestris; [illegible] in castimonio non [illegible] praedicat. Prohibet autem quod addit neque peram argumentum illi [illegible] [illegible] vel cellarium portare nolite. Prohibet autem quod adiungit neque calciamenta mollitiem pedum et capitis prohibetur. Sed per duas tunicas duplex vestimentum intelligitur, unum quo homo induatur et reliquum quod in futurum reservetur. Propter tria autem [illegible] salvator sollicitudinem omnium istorum ab apostolis removet. Primo propter malae suspicionis remotionem. Nam si in talibus ubi dei praedicatores essent sollicitati, suspecti essent et multo quod propter temporalia emolumenta annunciarent. Secundo propter doctrinae ardentiorem contemplationem, nam temporalium sollicitudo multum remittit ardorem contemplationis. Tertio propter suae virtutis ostensionem

nam inhat manifesta est p ūts qr
in aplis sunt carentib3 omib3 supra
dictis nichil umq3 defuit vn cappinq3
te sua passiōe qn quesiuit / qn misi vos
sn saccō et pera umq3 aliq3 defuit vo
bis at illi dixerunt nichil. Cetu vo ad
nūciōꝝ sufficienciā subdit In quācuq3
ciuitate aut castellum intrauit intro
gate quis in ea dignus sit et ibi ma
nete donec exeatis / tu n ipi nomī in
trarent ciuitate ul castellu sciē no po
terant quis esset hospes dignus eos re
cipe et io fama et iudicio ppli et vicinoꝝ
docent esse hospitem querendu et hoc
ne pdicatōis status ul dignitas ho
spitis recipientis infamia detinpet
ut Joni⁹ dic. Et quod dicit ut mane
at apud vnam domu donec exie in
beant ne possit repheendi de leuita
te ul gulositate h° dic nec istud g
uabit recipiente qr in aliud qn reci
pe ūte debebat et phoc mrabat
q̄ aplos volebat cloresce non solum
signoꝝ poteciā, virtecia tpaliu suffiē
qr non ita ūtute hoīs designat vo
sufficiat uti ut supius dic eius Ciudat
offre debebat recipientib3 eos manifes
tat qr pacem et salutacōem nam phoc
potuīt cognosce dignos ab indignis
nam si pacem recipiebat digni erant
aplos recipe Si vo renuebat a quib3
pcepit p⁹ qui debeant exie et pulue
de pedib3 eoꝝ excutere ut nichil ab eis
recipiant etiam ūtia ut glo dic. Qui
recipiant etiam ūtia ut glo dic. Qm
aut si pdicā aduocu non audent pacē
subdit qr tollabilius erit terre sodomoꝝ
et gomorreoꝝ in die iudicii q̄ illis
qui aplos non recepit nam illi inter
qui aplos non recepit nam ita inter
viua carnis hospitalitate suabat et eis
non fuit pdicatu euuōm istis sic vnde
dato q illi et isti sint dapnandi tn in
dapnatos diuisoꝝ sunt tormētoꝝ suppli
cia ut glo dic et phc pacia aplosꝝ de
signat qr coquo ipi non suabant eoꝝ
eoꝝ mito eo q pax eis ablata reūte
bat ad eos et ipi qui non recipiebant
eos debebant puniri de eoꝝ incredulī
tate pacent congaudendo dne ipse

sufficē debebat / Qmtu vo ad psecucōem indi
et tiranoꝝ prudentiam et astuciam bldt
Ecce ego mitto vos sic o·i me· lu estote
g p f f et f f columbe, lupos n scribas et
phiscos appellat mitto vos in me lup
inter quos erant apli armati spentis
prudencia. Comē qr sic spens toto cor
pore occultat caput in quo est vita sic
apli toto piclo corpis xpm capt suu
custodierunt fidem eius integim et in
corruptam suando C2° columbe simplite
in non vindicando se cu iniuste passi
nec insidias alium nocendo nam si
plicitas sn prudencia facile decapitur
et pdencia piculosa est nisi simplicitate
tpet ut glo dic vn ondit eis hec ec
ūtia io ait caute aut ab homib3 qui a
tradent vos in consiliis ad consiliu ma
lignanciu vos nocendo et correctos fla
gellando et cm reges et psides ducedo
in testio illis et gentib3 nam mors aplosꝝ
in testio indeoꝝ dapnatōis et vo
fuit in testio saluatōis f in docendo et pre
gemiu saluatōis f in docendo et pre
dicando f f confidētia concludit aut cu
autem aut tradent vos / nolite cogi
quo aut q lo· qr subito dabit vo in il
la h° quid loquīm et h° assu sto· qr no
est vos qui loquimi s f· p· n q l· in vob
sola f uram voluntate dō offerim⁹ sacrā
et eloqntiā ipō subministrat in cuq3 qui
hem⁹ habrā tn postulato ad hostia
ysaac non defuit aries ad victimam
ut dic Jonī⁹ Sz hic posit esse a dubita
cones Pma / utꝝ sit depsione ūte
aplice non hre n° ptare pecunia / Sc²
utꝝ sit depsione ūte aplice non hre
calciamta et vestimenta C3ᵃ utꝝ sit
depsione ūte aplice non hre possones
in qm / Cᵃ utꝝ epi p° aplosꝝ represento
tes possit hre aliquid ppriū sn pctō C
utꝝ pdicantes pacem debeant nūt
ciare pacem C6 utꝝ in pdicando de
beat uti prudencia C7ᵃ utꝝ debeat
pmeditari et cogitare quid debeat
respondentib3 vnde C Pma est dicen
q pfco aplosꝝ ac omi statꝝ pfectōe
xpi dedicata est / qr ipō dicente Jo 13

xm

Non est servus maior domino suo. Sufficit
enim discipulo si sit sicut magister eius. Planum
est autem quod ipse christus in communi statu perfectionis
vite loculos unde perditor condavit. igitur
pecunia sibi atque fidelibus oblata observare
verum supra quo ubi dicit Augustinus et ponitur
xii q. 1 habebat dominus accipit commissum et cetera
ore loculos habuit cum angeli ministrarunt nisi
quia ecclesia eius loculos habitura erat. Circa quod
hec precepit pecuniam in zonis non esse
ferendam suis apostolis. Ad quod dupliciter respondetur.
Primo per Augustinum dicitur preceptum esse pecuniam
non ferendam in zonis. Sicut preceptum sunt
non ferendam in zonis sicut preceptum sunt
de crastino non esse cogitandum aliquid. Non quia
pecunia ad usum vite necessaria christus non servaretur
sed ne propter hec deo minus serviatur et ne propter hec
spiritualia bona ministerii deserat. Secundo dicendum non
mandavit apostolis pecuniam non esse reponendam
ad necessitatem emptionis sed non possidendam
ad thesaurizationem et superfluam
retentionem. Crisostomus vero dicit quod nullus discipulorum
christi pecuniam servare tamen sed uni
eorum commendavit. Romanos vero nobis insinuavit ut
omnem hominem quantumcumque pauperem et
omnem hominem tam pauperem quam dignum
pauperem et valde magna
paupertatem habere. Tertium est dicendum quod dominus
hanc dubitationem movet in libro ii de consensu
evangelistarum et cetera. Mathei et Marci contra Lucam de
vestimentis et calciamentis. Nam cum dicit calciamenta
ramenta non esse portanda neque duas
tunicas habentes neque virgam ferendam. Marcus
vero dicit quod sandaliis debent esse calciati
et nihil aliud debent portare nisi
virgam. Ad hoc ergo respondet Augustinus quod dominus
numquam prohibuit apostolis ut ante vitia in
victu et vestitu non haberent sed ut certa
spiritu essent et a quibus reciperent. Videtur
nam statim cum dixit Nolite possidere
aurum vel argentum neque pecuniam in zonis
neque calciamenta neque duas tunicas
neque virgam in medietate adiecit Dignus
enim est operarius. Voluit ergo christus suos
apostolos et alios sue doctrine predicatores
ab omni mundi sollicitudine esse remotos

dos et vitia vite quecumque sive parva
sive magna ab aliis quibus predicabat
perstipendiis esse insinuata. Calciamenta
non et sandalia ut virga per Matheum apostolus
sunt prohibita et per Marcum concessa
sed Augustinus ibidem non sub eadem signi
significatione accipiunt. Sicut aliter accipitur
quando tu dicis temptavit deus Abraham
et aliter cum dicitur neminem temptavi
quia primo significatur temptatione probationis secundo
temptatione seductionis. Sic cum dicit ferri
dicam meo deus intelligit de iudicio discretionis
cum vero dicitur de similitudine impium iniquitatis ferri
dicitur de iudicio condempnationis eodem modo
cum prohibet calciamenta et virgam portare
intelligit pecuniam apostolicam predicatorem
etiam minima vitia assumendi eius et
corporalis insinuata. Cum vero Marcus concedit
sandalia et virgam intelligit pecunia apostolicam
potestatem qua licuit eis vitia sumere
per sandalia vero intelligit ut per hoc quod apostolicus
neque sit tectus ut evangelica doctrina occultetur
neque nudus ut terrenis commoditatibus
intentus. Tertium est dicendum quod sicut ponitur xii dis. c. In novo testamento
clerici et episcopi sunt successores apostolorum
Dicitur quibus dicitur Actuum iiii quicumque
erant possessores agrorum aut domorum
vendebant et pretia ponebant ad pedes
apostolorum. De quibus providebatur unicuique
sicut cuique opus erat. Ubi ergo episcopi et clerici
debent imitari vitam apostolorum quorum
gradum administrant videtur quod possessiones et propria
dominia habere non debeant. Et tamen
contrarium legitur fecisse sanctus Paulinus qui propria
sua bona cum propter esset omnibus pauperibus
erogavit. Primo sunt episcopi et possessiones
iam concessas ecclesie diligenter conservavit
et alios plures comparatus ecclesie accumulavit.
Eodem modo legitur fecisse sanctus Hilarius ut patet
eadem causa q. supradicta. Quod si credidisset in hoc
vitam apostolorum non sequi nullo modo fecis-
sent tante perfectionis viri. Ponitur ergo ibi
apostolos vero quare habere possessiones in communi non
derogat perfectioni vite apostolice. Non obstan-
te quod christi apostoli huiusmodi possessiones in communi non habebant

bueuit ¶ primo ꝓpt eccl'ie translatom
ꝗ videbant .n. apli eccl'iam de iudea
ad gentiles esse transfendam / io in iudea
possessiones et p̄dia h're noluint ¶ 2° ꝓpt
ministroꝝ gubnatom / nam si in ma
trice eccl'ia / et in aliis ptitlarib; par
rochiis sint aliq possessiones ordo mine
lius et utilius pt p̄uidi ministris p̄ntib;
et futuris / quia si omis reddit' i pecunia
h'rent / de quib; quiꝫ ꝓpt malitiam mi
nistrotu magna distrio fi' possꝫ ¶ 3°
ꝓpt pauꝑm sustentatom / nam cu epi
bona eccl'ie in usum coꝝ et pauꝑꝝ
et peginoꝝ teneat' conuite / ut ibi dicit'
comodiu et securius ocurrunt eis h' fac
hendo possessiones in cōi / qꝫ si non ha
bent ¶ Ad 4ᵐ est dicendum / q aplis i
lica oppresse incedr' / h're p̄pium / q̄ ma
dat' eis p̄pim / non posside aurꝫ nl
argentum / neqꝫ pecuniam in zonis / et
act 8 scribit' / q nullus eoꝝ que possi
debat dicebat sum esse / sꝫ erant oia
comuia / cu ḡ epi gerant uicem aploꝝ /
non vi' eis licere aliqd p̄pium h're / et tn
contrariu ostus expresse pont' 12 ca · q · 1 ·
ubi dr' / q epi de rebus p̄p'ris quas acquisit
an epatum / uel q q de p̄p'o hent / he
dibus suis si uoluerint delinquat / ca
quid uo de eccl'e sue puisione fuit /
siue de agris / siue de fructib; / omia in
iure eccl'ie reseruare censuimus ¶ Aug' i sermone
ead' dr' / et pont' eadem ca / [illegible]
[illegible] cte ego sum qui statueram nullum
ordinare clericum / nisi mecu uelit ma
nere sic ꝑp'o / at si uellet ꝓposito recede
recte ei tollerem clericatum / ecce in ꝯspectu
et uro muto consiliu / q uolunt h're ꝑp'ri
aliq quib; non sufficit deus / et eccl'ia /
eius maneant ubi uolunt / et ubi pos
sunt / non auferam eis clericatum ¶ Dicendum ḡ / q
epi in eoꝝ ordinatoe non obligant
se ex uoto vive sic ꝑp'o / io ad hoc tenent' / no
quod dr' [illegible] dum ee aplis / non posside
aurꝫ uel argentum / ꝑ eras intelligt' sꝫ
iustitiam significatom / ut no insiste
rent humane sapie / que intelligit' ꝑ aurꝫ

et eloquentie que intelligit' ꝑ argentum
¶ Ad 3ᵐ eras intelligit' sꝫ d'ne utitur oste
sionem / nam ex hoc q apli nichil ꝑp'iu
hentes / non deesset eis / aliq eoꝝ q
eis necc'ia erant / diuina uirtus manifesta
est / ¶ sꝫ sm' aug' intelligit' sꝫ concessionem
concessit .n. ds / q apli et omnes p̄dica
tores no de ꝑp'o sꝫ de stipendiis subdi
toꝝ quib; p̄dicabat possent viuere
non tn negauit / q si aliq uellent de
suo iure erogare / q eis non liceat
et q viuentes de ꝑp'o possent euangelizare
alias paulus ꝓfuisset qui de ꝑp'iis laborib;
uiuens euangeliu p̄dicabat ¶ Ad 4ᵐ est
dicendum / q sꝫ eras io pax p'mo nunciada
est p̄dicatores / q' est in eam bonoꝝ
sꝫ quia omnia inania sunt et uana / h'
aut pax ꝫ iiij condicones / q' p'mo e
ordinata mandans vnicuiqꝫ reddere
quod sum est ¶ 2° est uera neminem fal
lens ut tamen nos ¶ 3° est munda oia
turpia et inquinata respuens ¶ 4° est
vnitiua et copulatia q' omnia diuisa
et dispsa vnit et coniungit / ꝑ p'ma ḡ con
dicom excludit' pax supboꝝ / qui contep
to superiori bono inferiori obediunt / ideo est
inordinata ¶ p' sc'dam no excludit' pax
simulatoꝝ / qui neqnter extenus pacem
simulant et interiora coꝝ plena sunt dolo
io est falsa ¶ p' t'ciam excludit' pax for
nicatoꝝ quoꝝ mc sunt inmunde et in
famia gressus coꝝ / io est inmunda ¶ ꝑ q
rtā excludit' pax scismaticoꝝ quoꝝ sta
tum ꝑturbata semꝑ psumunt scisa et
mala dcisa ḡ pace xp̄i excludendo o
mnem pacem malam dicit aplus et
pax dei que exsupat omnem sensum custo
diat corda vra et intelligencias vras ¶ Ad
6ᵐ est dr' / q cu prudencia sit recta ro
agibiliu / r° finis ille ꝓpe dr' p̄dens qui
sat bn inuenire media et vias ad co
secutom finis / est aut' ex finis ꝯp'
malus et omne imperfectus ¶ 2° bonus
et malis tn pax duratur ¶ 3° ꝯtinuus
et supnalis qui eternalis est ꝑ mansiuꝫ
p̄dencia ḡ que inueniunt vias et media

ad consecucionem finem malum ut luxoriam
uel furtum uel tyrampdice dnari dr pdencia
pctor de qua d' ~~aps ad ro~~ quia pdencia
carnis mors est, et luc. 17 scribitur quia pu
denciores sunt filii luc filiis tenebrarum
in gnatione sua pdencia uero que scit ui
as et media inuenire ad consequendum
finem naturalem bonum ut iuste et recte vi
uere moralr et polliticie et uere specula
intellectualr et methafisice dr pdencia philosophorum
de qua dicit apostolus prima ad corinth primo perdam
sapienciam sapiencium et pdenciam reprobabo
sed pdencia que scit inuenire media
et vias ad consequendum finem supernale
ut viuere secundum dei mandata et secundum caritate
dei et proximi, et non seduci carne
mundo dyabolo. contra persuadentibus est pru
dencia theologorum et sanctorum apostolorum cum
pdencie semper est adiuncta simplicitas
et puritas consciencie et de ista pdencia
loquitur hic xpus cum ait Estote prudentes sicut serpentes et sim
plices sicut columbe. Ad aliud dicitur quia hanc dubita
cionem solunt glosa super hunc passum dicens
quia uel predicator cum docet uel predicat est
quia uel cum fidelibus et amicis uel cum infidelibus et
fidei inimicis sermocinantibus in eum premedi
tari debet quid loquatur quia tempus et commo
ditas sibi datur ad satisfaciendum de hiis
querentibus que sunt fidei ~~vn~~ dicit petrus
prima sua canonica 3o. parati semper sitis
ad satisfaciendum omni poscenti uos racione
de ea que est in nobis fide. Sed fundo a
deo petendum est auxilium respondendi et
resistendi. cum uero homo patitur et trahitur
ab inimicis facientibus in eum ignorat quid
debeat respondere et quid possit resistere
et quia humanum auxilium sibi deficit diuinum
postulare cum dixit ille sanctus Josaphat
cum passus esset ad abimmitis
cum ignoramus quid agere debeamus hoc
solum habemus residui ut oculos nostros
Tradet autem frater fratrem Leccio iiij
dirigamus ad te.

in mortem et pater filium et insurget
filii in parentes et morte afficient eos
et eritis odio omnibus propter nomen meum
Qui autem perseuerauerit usque in finem hic
saluus erit Cum autem persequentur uos in ci
uitate ista fugite in aliam Amen dico
uobis non consumabitis ciuitates israel
donec ueniat filius hominis Non est
discipulus super magistrum nec seruus super dominum
suum Sufficit discipulo ut sit sicut magister
et seruus sicut dominus eius Si patrem familias
uocauerunt Belzebub quanto magis
domesticos eius Ne ergo timueritis eos
Nichil enim opertum quod non reuelabitur et
occultum quod non sciatur Quod dico
uobis in tenebris dicite in lumine et quod
in aure auditis predicate super tecta Et no
lite timere eos qui occidunt corpus animam
autem non possunt occidere Sed pocius eum timete
te qui potest animam et corpus perdere in gehe
nam Nonne duo passeres asse ueneunt
et unus ex illis non cadet super terram sine
patre uestro Vestri autem capilli omnes numerati sunt
Nolite ergo timere multis passeribus meliores estis
uos. Postquam xpus prohibuit suis apostolis pe
cunie et diuiciarum possessionem Iuxte istam
super dicebatur predicatores mundi et tirannorum
persecucionem Docens euidencia et scias
quia quinque sunt que faciunt persecuciones
mundi et tirannorum fortiter et pacienter
tollerare Primum est paucorum primatus Secundum
est temporis breuis terminatus Tercium xpi exempli
demonstratus Quartum est persecutorum punicio et dampnacio
Quintum est diuine prouidencie gubernacio
~~Dicit~~ ergo primo saluator ut induat suos
apostolos ut persecuciones mundi debeant for
titer et equanimiter tollerare ~~Tradet~~ autem primo
ait tradet autem frater fratrem in mortem
et pater filium et insurgent filii in parentes
et morte eos afficient. Sicut enim fuit ~~Iohannes~~ in
sepe in persecucionibus factum est et uidemus
fieri quia nullus inimicos potest esse fidus amicus
quia diuersa fides est et ista grauissima
pericula quia secundum ~~ewe~~ in morem dolore ingre
uit que ad alienacionis sustinemus maiore
nobis ab illis patimur de quorum in cruce
presumebamus et adhuc horribilius appo

picum ut ait et est (odio omnibus homi
nibus propter nomen meum) Sequitur omnibus con
cludit non esse timendum quia qui perse
veravit usque in finem hic salvus erit quia
non inchoantibus sed perseverantibus premium
tribuitur eo quod non incepisse sed perfecisse vir
tutis est ut dicit Ieronimus Quintum non ad 2m
ait cum autem persequentur vos in una civitate
fugite in aliam quia non consumabitur civi
tates istas Israel donec veniat filius
hominis Ac si diceret cito consumabuntur ista perse
cutio quia dato quod deinde sit compellen
di ingrediam (propter modum) in alias civitates
cum tamen finiendi sunt persecutio et predicatio quia
omnes de populo Israel conversi sunt convertendi eo quod
totalis et finalis conversio iudeorum reser
vatur in fine mundi quando filius hominis ve
niet ad iudicium tunc enim omnis Israel salvus
erit Quintum autem ad 3m subdit non est discipulus
super magistrum nec servus maior domino suo
id sufficiat discipulo si est sicut magister eius et
servus sicut dominus suus Si ergo iudei me
patremfamilias vocaverunt Belzebub
quanto magis vos domesticos Ac si diceret vos
mundi et gloriam et temporales honores non de
betis querere cum me magistrum et dominum vestrum
videtis persecutiones et obprobria sustinere
gentis redimere ut dicit glossa Quintum
non ad 4m adiungit ne ergo timueritis eos quia
nihil est occultum quod non reveletur et opertum
quod non sciatur et quod ego dico vobis in te
nebris dicite in lumine et quod in aure au
ditis predicabitur in tectis Ac si diceret ut ait
Ieronimus nolite timere in presenti seculo nam per
torum malicia vestrum persecutorum et sentiam
et blasphemantium rabiem quia veniet dies
et iudicium in quo et vestra innocentia et illorum nequi
tia demonstrabitur Sed quintum ad 5m dicit nonne
duo passeres asse veneunt et unus eorum
non cadet super terram sine patre vestro capilli
capitis vestri omnes numerati sunt ergo nolite timere
quia multis passeribus meliores estis et est talis
sensus ut glossa dicit Si passer res vilis absque
dei auctoritate non decidit et in omnibus est
divina providentia ita quod in his que perita
sunt sine divina voluntate non pereunt ut quod

eterni est non debet timere quod absque dei
nutu atque providentia Sed hic possunt esse 4 du
bitationes Primo utrum aliquis non perseverans
usque in finem possit salvari Secundo utrum co
venientius fuit perfectos in apostolis fugere persecutiones
Tertio utrum semper magister sit maior et dignior
suo discipulo et dominus suo servo Quarto utrum tradidit
eis sua doctrinam in tenebris et in occulto
Quinto utrum deus specialem curam et providentiam
habeat de factis virorum et de illis qui eius ve
stigia imitantur Ad primam est dicendum quod per
severantia esse necessariam ad salutem potest
intelligi Primo referendo ad habitum non ad actum
tunc enim homo sine caritate salvari non possit sed
usque in fine tenetur habere habitum caritatis quia
cum unumquodque nominetur a fine dato quod si
quis perdidit caritatem si finaliter inveniat
in caritate salvabitur non tamen est necessarium quod
actu semper sit in caritate et in fine quia si
quis habens habitum caritatis dormiens
moreretur non dampnaretur sed salvaretur
Secundo referendo hoc ad finem vite et supernam
lucem hominis non ad finem preliare et na
vigare Nam si finis preliari militis est
bellare et nautis navigare sufficit quod mi
les perseveret in bello usque ad finem belli ut
suo premio non privetur et nauta usque ad
finem tempestatis in urgentis non oportet
quod semper perseveret usque ad finem mortis sue Sed
cum finis ultimus hominis et supernalis sit
eternum premium quod non potest consequi nisi per
consummationem vite presentis de necessitate salutis
est quod homo usque ad finem mortis perseveret
in fide et caritate ut illo fine non privetur
Tertio referendo hoc ad non repugnantiam id est
tristiciam non ad leticiam non sufferendo tri
bulationes et adversitates et persecutiones
pro nomine Christi sufficit ad salutem consequen
dam non repugnare et non tristari licet
tristitia prima cadat a caritate et ab ac
tu virtuoso sed non est perseverantia in leticia in
leticia ut homo de persecutionibus illatis
gaudeat Sicut apostoli gaudentes ibant a
conspectu concilii quoniam digni habiti sunt pro no
mine Iesu contumeliam pati Sed non est perfectionis persea

psenare igr' mutate spiritali usq; ad fi
nem vitalem absq; tristicia repugnare
est de necessitate salutis ¶ Ad 2m est dicend'
q' qo est dubia ptanto q' ut scribit Joh
x. mercenarius est ille qui videt lupum venien
tem fugit et dimittit oves / cum igr' apli
non erant mercenarii s; veri pastores no' vi
q' fuit conveniens eo' psecucionem de una civitate
ad aliam fugere Adhuc igr' dubitacionem
vide Aug' super eundem textum pallegatum
Joh x. dicens pastorem de una civitate
ad aliam fugere trip' posse intelligi ¶ primo
q' psecucio sit publica et comunis ut q' li
pi et infideles omnes psequentur tam o
ves q' pastores et si tunc primo pastor fu
geret simul cum omnibus nequaquam esset mercenarius
nec talis fuga derogaret sue pfeccioni ¶ 2°
q' psecucio esset solum erga pastorem non
erga oves et tunc si alii remanent qui
possent omnibus et subditis ecclesiastica sa
cramenta ministrare adhuc pastor fugiendo
pastoris pfeccionem non perdit / q' temptare deum
est cum homo habet quid faciat ad evadendum
periculum mortis si ipse periculo se exponat s;
si subditi fugerint et nulli remanent p
quos ministerium salutare eis possit impen
di si in tali casu pastor fugeret no' esset
pastor s; mercenarius / ~~[illegible]~~ tamen dicit q' tunc
xpus apostolis psecucionis fugere mandavit / q' [illegible]
eos ad pdicandum misit quam orta psecu
cione in mundum dispersi sunt pvinciam iude
am ut occasio tribulacionis fieret semi
narium ewangelii q' postea apli coacti sunt ad
plurium gentilium se transferre ¶ Ad 3m e
dicendum q' paulus fuit discipulus gama
lielis sicut ipse testatur act. 22. nutritus ad
pedes gamalielis iuxta veritatem prime
legis et tamen non fuit minor ipso s; multo ma
ior et dignior q' ut ipse dicit 1a ad thes
salo. doctor gentium in fide et veritate
et ibidem ait q' positus erat in ewangelio
xpi pdicator et magister et aplus et pla
num est q' maioris auctoritatis et dignitatis
erat esse magistrum legis ewangelice q' legis

mosaice Ad hoc ut vide Aug' ~~[illegible]~~ d' super
visitando verbum xpi dicentis q' discipulus
non est maior magistro ¶ primo ut hoc in
telligatur esse in pluribus nam in pluribus
ita videmus q' discipulus no' est maior
in doctrina nec sapiencior in sensu suo
magistro et no' invenimus aliquis tanti
ingenii et excellentie q' excedat suum
magistrum sicut autem dictum est de paulo hoc
est verum in paucioribus ¶ 2° no' instat
hoc dictum ut intelligatur discipulum non esse
maior suo magistro donec sunt discipuli
et servus donec sunt servus s; si discipulus
efficiatur magister et servus efficiatur dominus pt
discipulus esse maior magistro suo et servus
maior domino ¶ Ad 4m est dicendum q' qo est dubia
ptanto q' salvator dicit in littera q' ~~dicto~~
quod dico vobis in tenebris dicite in lumine
et quod in aure auditis pdicate sup
tecta verum hoc in occulto et in obscuro pp
sua doctrina tradidisse / tamen contrarium dicit
~~[illegible]~~ ego palam locutus sum mundo et
in occulto locutus sum nichil ¶ Ad hoc q' vide
Remigius dicit istud dictum referendum esse ad
legem pphetas exponendum esse / ita q'
est sensus / illa que dicta sunt per legem et
pphetas in tenebris et in obscuritate figurarum
vos dicite in lumine q' misteria legis obscura
per aplos sunt exposita ~~[illegible]~~ vel d'
hoc esse referendum et que in aure et in se
creto solum iudeis erant revelata pro 2o
pro 2o per aplos in toto mundo et in orbe
plano sunt pdicata ~~[illegible]~~ vel dicit hoc esse
referendum ad ipsos auditores ita q' sit
sensus / q' dico vobis in tenebris q' in illis
iudeos incredulos qui in tenebris infi
delitatis manent vos dicetis in lumine q'
fidelibus et credentibus exponetis ¶ 4° gre
gorius hoc esse referendum ad ipsos aplos ita
q' sit sensus / quod dico vobis in tenebris i. dum
adhuc vos estis in tenebris ignorantie
dicetis in lumine cum vos eritis illuminati i. spiritum
mittendo vobis in figuris igneis die
penthecostes ¶ Ad 7m est dicendum q'

qr Aug[ustinu]s ponit x · in qnibz de[us] speciale
cura hz de scis suis T[er]tio q[ua]ntu ad petoz
vitatom · facit n · eos illa media elige
et vias illas cape quibz pcta vitet / et
si quando dia[bol]o instigante et fragilitate /
huana alliciente et pcurate vinclis
pctoz togitat se inuolue / illa vincula
deus disrupit et tesicas malas ipe
destruit vn dic[it] illa sca Judith · viuit
deus qr custodiuit me angelus eius
et hic eunte[m] et ibi comorante et in
de huc reuertentem et non pmisit me
cotaminari sz sn corruptoe pcti reuoca[vi]t
me adnos et pphia in h[oc] insurgit igitur
actom qr deus disrupit vincla suoz
pctoz · d · disrupisti vincla m · t · s · h · lau
dis Q[uar]to q[ua]ntu ad tribulacionis supatonem
facit n · eos psecucos mudi constant[er]
et patient[er] ptare et psecutores supa[r]e
et de eis victoriam obtine / in[de] illud apli
fidelis deus qui non patit[ur] nos tep
tare sup[er] illud quod potestis sz faciat cu
teptatone etia pventu vn decius dix[i]t
qm laurenciu ptormeta vince no pot[es]t
puto qr iam victi sum[us] Q[ui]nto q[ua]ntu ad mi
nicoz punitom / magnas n · vindictas
et puniciones facit deus de psecutoribz
scoz suoz vn dix[it] ille nabuchodonosor
dan ultio qui vidit ipm dan in medio
leonu stante quo extracto et illis qui
eius pdicionis ca fuerat i momento de
uoratis placeat p vniuersam in dea deu
dan[ielis] qr ipe est saluator faciens signa et
pdigia magna Sexto q[ua]ntu ad mioz sub
uentonem qr si na que non agit in
mota adeo no deficit in necitatibus multo mag[is]
deus suis sem[per] necia subministrat

Omnis ergo qui confitebit[ur] Lcao iij
me coram hominibz confitebor et
ego eu cora pre meo qui est in celis
Qui aut negauit me cora hominibz nega
bo et ego eu coram pre meo q[ui] e in celis
Nolite arbitrari qr veneri pacem mittere
in t[er]ram no veni pace mitte sz gladium
Veni n · separe hoiem adusus prem suu
et filiam aduisus mrem sua Et inimici
aduisus socr[um] sua Et inimici homis

domestici eius Qui amat prem suu
aut mrem sua plus q[uam] me no est me
dignus Et qui amat filiu aut filia
sup[er] me no est me dignus Et qui no
accipit crucem sua et sequit[ur] me no e me
dignus Qui inuenit aiam sua pdet
eam Et qui pdidit aiaz sua ppt me i
ueniet eam Qui recipit uos me reci
pit / Et qui recipit me recipit eu qui
me misit Qui recipit pphtam i noie
pphe mercedem pphe accipiet Et qui
recipit iustu i nomine iusti merced em
iusti accipiet Et quicumqz potu dederit
vni ex minimis istis calice aque frigide
tm i nomine discipli Am dico uob no
pdet mercedem suam Postq[uam] saluator
pdixit aplis mundi et tiranoz psecucoz
Jnpte ista hortat[ur] eos ad sui nominis se
curam et intrepidam confessionem ad
cui euidenciam est sciend[um] qr iiij sut illa
ppt que homo quandoqz efficit[ur] tepid[us] et fri
gidus ut no[m]en xpi libe no confitea[tu]r
corde ore et ope Primu est mortis timo
racio Scdm est ppinquoz et caroz inordiata
affectio Tercium tpaliu et mioz subtractio
nim aut istoz nos dz remoue a secu
ra et intrepida confessione sui nomis vn
q[ua]ntu ad primu dic[it] saluator Omnis qui
confitebit[ur] me esse · s · filiu dei pris na
multi pagani confitent[ur] dm esse sed
negant trinitate · s · prem et filiu et s · s ·
Qui g[enera]l[ite]r no solu corde v[e]r[u]m etia ope con
fitebit[ur] me cora hominibz confitebor et
ego eu cora pre meo q[ui] e in celis qr
pine hebit accessum ad diuinitatem
pris Jpe filius est hostiu p quod int[ra]
tur ad prem celestem Et qui timore
mortis negauit me coram hominibz
negabo eu cora pre meo / negare n · x[pi]m
aliq cora pre / est pen non intrare ad
prem Et sic d · quales testes eritis cor[am] meo
prem tales meo testimonio cora
cora hominibz ut dic[it] glo q[ua]ntu
pre meo recepti eritis ut dic[it] glo q[ua]ntu
no ad scd[m] ait nolite arbitrari qm ueni
pacem mitte in terram qr no ueni pace
mittere sz gladiu ad l[ite]ram h[oc] factu fuit
exod · 32 · ubi moyses in vindictam p[e]c
cati pdolatie dix[it] accingat vnusquisqz

3[m] vite
pnt[um]
delectio

gladiu sup femur suu ite et redite de porta
ad portam p medium castrorum et interficiat quis
fratrem suum et proximum suum et amicum suum vn
testimonium prophete saluator induatur. Veni
non separare hominem aduersus patrem suum
et filiam aduersus matrem et nurum aduersus
socrum suam et inimici hominis domestici
eius. Redibuitur non habet verba michee. Et
non adducat prophetam testimonium ut ostendat mi
se preparare contra vetus testamentum. Vnde quia
supra dixerat non solum parentes et amicos
sed etiam inimicos esse diligendos quibus
sed intelligatur esse ponendum inter patrem et fi
lium capitulum . Et qui amat patrem aut matrem
plus quam me non est me dignus. Ac si dicat non
propterea patrem aut matrem esse odiendos
sed quia caritas et dilectio ordinata esse debet
non cum plus diligendus sit deus quam homo qui
plus diliget parentes quam deum dignus erit
hereditate celesti ut glossa exponit. Et quia
quidem parentes plus diligunt filios quam
diligantur ab eis ideo etiam filiorum dilectioni se
saluator preferri dicit. Et qui amat filium et
filiam plus quam me non est me dignus. Et
tum aut adde. Et qui non accipit crucem
suam et sequitur me non est me dignus. Non
enim crux hominis est carnis vel familiaris
sua cum quam tamen saluator iubet morti
ee exponendam pro nomine et non mor
ti tantumque condicionis sed morti obprobriose
quia morti crucis alii pro spito dei honore qui a
mat perdet ipsam et qui perdidit ipsam propter
xpistum inueniet eam. Anima non in hoc loco
non ipsa natura vel substantia intelligenda est sed vi
ta presens. Est ergo sensus qui inuenerit animam
vitam et dilectionem seu delectationem inter presentem
at voluptate seculi diligendo tempore persecu
tionis vel in veritate eius aut aliquo manda
datorum eius, ne talis vita premeretur nega
do perdet eam quia eterne dampnationi ipsam
parat. Et qui perdit hanc presentem vitam
id est voluptates et delectationes temporales
persecutionis tempore pro confessione nominis
xpisti contempserit, alie sic inueniet et
nam salute. Et quantum ad hoc ait. Qui
recipit vos me recipit. Et qui recipit
me recipit eum qui misit me. Ac si dicat
non putetis vos ita contempni et omnibus
negatos qui semper recipientibus vos et tri
buentibus vobis necessaria mercedes et premium non
tribuatur, et hoc ideo qui recipit prophetam non
carnali affectione vel temporali retributione sed
in nomine prophete mercedem prophete recipiet.
Et qui recipit iustum in nomine iusti mer
cedem iusti accipiet id est equale decens
est accipere enim qui suscipit prophetam vel
iustum aut qualis propheta vel iustus erit re
cessurus. Et quia aliquis ut dicit Jeronimus po
terit se excusare propter paupertate ne reciperet
prophetam vel iustum ideo solum calicem aque frigi
de preciperat dari. Et propterea apponit frigi
de ne in calida aqua paupertas et pe
nuria lignorum occasio quereretur. Sed hic pos
sunt esse quedam dubitationes. Primo utrum absque
confessione vel possit quis saluari. Secundo utrum
xpistus venerit pacem mittere in terra. Tertio
utrum posuerit inter homines gladium. Quarto
utrum homo possit parentes et se ipsum odire.
Quinto utrum semper hospites et receptores
apostolorum et predicatorum mereantur. Circa primum
est dicendum quod confessio potest tripliciter accipi quantum
ad presens. Primo pro confessione peccatorum. Secundo
pro confessione fidei articulorum. Tertio pro profes
sione fidei beneficiorum. Quælibet autem istorum
beneficiorum est necessaria ad salutem. Nam con
fessio peccatorum est vna pars penitentie quia cor
dis contritio et oris confessio et operis sa
tisfactio sunt tres partes penitentie. Vnde co
modo confessio peccatorum est necessaria ad salu
tem quomodo est necessaria penitentia. De ista con
fessione dicit Jacobus in canonica sua. Confi
temini alterutrum peccata vestra et orate pro inuicem
ut saluemini. Secundo confessio fidei ar
ticulorum similiter est necessaria ad salutem quia
tempore et loco non sufficeret xpistum et illa
que credunt de xpisto confiteri corde nisi
eam ore coram hominibus confiteretur. Et
dico tempore et loco quia cum talis confessio
contineatur sub precepto affirmatiuo non semper
homo tenetur ad ipsam nisi quando loco

videtur quod competeret ad fidei confirmacionem
vel ad infidelium insultancium confuta-
cionem vel ad aliorum instructionem tenetur tunc
quilibet christianus et illa que sacre esse de christo cre-
denda confiteri tenere non solum corde
sed etiam ore de qua confessione dicit apostolus
ad romanos Corde creditur ad iusticiam sed con-
fessio oris fit ad salutem Et crisostomus dicit super
hunc locum Qui me confitebitur me coram
hominibus confitebor et ego eum coram patre meo nam
aliquis crederet se posse salvari sine confes-
sione oris signanter addidit coram hominibus
Sed tria confessio est necessaria ad salutem
nec eius meretur nunc magnitudinis de qua
dicebat propheta venite et audite et nar-
rabo vel confitebor vobis ut dicit alia trans-
lacio quanta fecit dominus anime mee Hanc con-
fessionem salvator ipse in persona suorum mem-
brorum faciebat quando dicebat confitebor tibi
pater celi et terre quia abscondisti hec a sapien-
tibus et prudentibus et revelasti ea parvulis Prima
ergo confessio peccatorum pertinet ad iusticie equi-
tatem Secunda vero confessio fidei articulorum
pertinet ad fidei integritatem Tercia con-
fessio dei pertinet ad gratitudinis bonitatem
Quarto est dicendum quod christus in pace est natus
in pace est conversatus in pace resuscitatus et
in pace super celos exaltatus Nato namque
christo angeli dixerunt Gloria in excelsis deo et
in terra pax Et augustinus super illo verbo Orietur
in diebus eius iusticia et habundancia pacis do-
cet illud dicit quod nato christo iusticia fuit et de
morte quia per mortem mortem destruxit ha-
bundancia pacis non dat donec auferatur
i. donec mortalitas corporum auferatur vel
tollatur per gloriam resurrectionis vel donec extollatur
luna ut dicit alia litera i. donec extollatur
ecclesia militans ad gloriam triumphalem In
pace est conversatus quia in pace factus est locus
eius et habitacio eius in syon nam locus christi
in quo conversatus est fuit ierusalem que pacis visio fuit
in pace eo quod ibi confregit potencias de-
moniorum arcuum insidiancium iudeorum scu-
tum gemellum suspectorum gladium hereticorum
et bellum carnalium rebellancium peccatorum

nam per doctrine veritatem et conversacionis sancti-
tatem quam ibi docuit et exercuit omnia peccata
que nobis pacem afferant christus confregit et de-
struxit In pace est resuscitatus quia immediate
discipulorum semper stantibus dicebat pax vo-
bis In pace super celos exaltatus quia ipso
eius iam quiescunt et dormientes in pa-
ce ad dexteram patris dicit propheta In pace in
idipsum dormiam et requiescam Quid est ergo quod ait
salvator non veni pacem mittere in terram
Origenes super illo verbo et in ter-
ra pax hominibus bone voluntatis dicit quod pax quam christus
in terra dat est bone voluntatis quia hominibus
non bone voluntatis pacem christi recipere non
possunt eo quod non est pax impiis et pravis
venit ergo christus mittere in terra pacem homini-
bus bone voluntatis sed hominibus male voluntatis non
dat pacem sicut ipse non dat nec inmittit
pro et vicia quibus immutantur ad filii
ipsius et sunt proximi Quinto est dicendum
quod possumus distinguere triplicem gladium
per quorum primum anima separatur naturaliter a corpore
per secundum vero anima separatur a corpore mistico
et sociali sed per tercium anima separatur a deo et
vicio spirituali hunc ergo triplicem gladium
salvator habuit quibus posuit inter homines
nam primum gladium quo anima separatur a cor-
pore materiali et naturali posuit per tirannorum persecu-
cionem quia si deus tirannorum persecucionem non
permisisset orcumisse martires et apostoli cor-
pora morti et corporali passioni non expo-
suissent Tunc ergo christus hunc gladium im-
misit in terram quando fecit ut sancti mortem et
persecucionem tirannorum timerent unde super illo
verbo nolite timere eos qui occidunt corpus
quia animam non possunt occidere dicit crisostomus vi-
de qualiter christus sanctis omnibus statuit su-
periores quia non solum solicitudines et
malediciones insidias et pericula verum
etiam ipsam que omnibus videtur esse terribili-
or mortem suasit propter dei timorem
esse contempnendam Secundo gladium quo
anima separatur a corpore mistico et sociali po-
suit christus prelatorum correctionem de quo dicit
apostolus ad romanos 13 Si male feceris potestatem
timeas quia non sine causa gladium
portat isto gladio usus fuit apostolus

x.

pma ad corm cm illum publicu form
cauum madauit esse consortio fidelium
separandum et dia° pmandu ad ynitu
carnis ut spus saluare et ad gala cm
ait qmaq aliud euuris nob pt illud
quod ewangm est ame anathema sit Ergo
tam gladiu ponit pcarnaliu pmicar
et amicor separatom degno loqm hic no
uem patem mitte s gladiu qr uem sepa
re hominem adusus prem sum et filiaz
adusus mrem Aditam h cfimt fm in
pmitiua ecclia qr tuc scdm sem totus or
bis ad fidem xpi in septo diuisus erat eo
qr vnaqq domus fideles et infideles hr
et sic gladiu et bellum boni int carna
lit pmiquos missu est ut mala pax vi
let Secundo tuc em h dug saluator separat filiu
pet adusus prem sum cm facit eu renuntiare
dia° et pompis eius cuius fuit filius pma
et filiam adusus mrem cm facit ciuam
dimitte ciuitatem i. pniciosam societate
quis thadam qua nuc babilonia nuc sodo
mam nuc egiptu sacra scriptura nominat
a' nuru adusus socrs sua cm facit iudeu
confiteri fidem eius et renuntiare syna
goge que scdm carnem pepit ipm xpm
sponsu eccle et ubi int omes fideles z
credentes etiam malos et bonos diui
sionem facit gladius spus quod est vbm
dei nam h tradam nulla aput eos
mira tasto dire pmit int quos fidei bel
lu est huic g° gladiu ponit xps inta p
doctor pdicatom Tercio est dicm qr cum
homo possit se et alios bn et male di
lige et bn et male odie nam no em
conuenies qr homo se ul aliu odiendo
diligat et diligendo odiat pt u statie
dilco bona cu odio malo et odiu bo
cu dilcoe mala quod qr pt pete Primo
rpte diligent nam si quis diligat
solo ubo ul lingwa et odiat corde et ope
talis odiendo diligit et diligendo odit
qr licet mo stat uerz odiu tn falsa di
lecoe Vn dicit Ja° pa sua canonica fi
lioli mei non diligamus ubo neqz lin
gwa s ope et ueritate Secundo rpte modi di

ligendi ut si quis plus diligat qm
est minus diligendus et minus diligat
qm est plus diligendus tuc pt male
dilige et bn odire contrm faciendo
ut si quis plus diligat prem ul mrez
aut filiu qr dm male diligit et bn o
odiret pponedo dilcom dei dilcom
prntu et filior Si quis plus diliget
deu qr uitam sua tpalem ul carnales
pmiquos bn diligit et male odit si
contrm facit Tercio rpte eius qm diligit
si quis diligit uicia et pcca et odiat
uirtutes et diligat carnalia et odiat
spualia talis diligendo se odit se qr
qm diligit iniqte odit aiam sua vn
dicit pbs qr mali et uicosi diligentes ui
cia et pcca seipos odiunt et sibi upis
inimicant Pt igr homo se et alios
diligendo odie et odiendo diligere
rpte sui diligent qr pt dilige ubo
et odire corde rpte modi diligendi
qr pt plus dilige quod est minus dili
gendu at pquis odiendu respctu
maioris diligibilis et rpte eius qm
diligit qr diligedo se ul alios in ui
cijs et pccis odit se et alios in bonis
et uirtuosis et in bonis spualibus Tercio
est dicm qr hospites aplor et pdicator
nomis xpi semp merent tribus dicta pat
uiis rpte cossis rpte clusis Homo si faciat
rone manis gle qr tales dicete ipo
saluatore iam recepit mercedem sua
puta laudem hominu ppt qua fecerunt
Secundo si hoc faciunt roe emulatonis inuidie
sic dicit recitat in dialogo suo qr quida
recepit in domu sua dia in forma pe
gri uenientem ad hostiu et clamatem
inulus est inhac ciuitate qm me reci
piat et qr plus erat abepo qm erat
magne stitat dicebat se esse repulsu
ppt inuidia g° epi nolens se pferri
in hospitalitat ope recepit eu sicut
tn fuit sua mercede qr eiectus inra int
rei nam filiu eius in ignem piciens
suffocauit Tercio si non faciant ppt p
sone noticiam ita qr noticia sit finis
pncipalis intentus qr si nomine xpi
et ppt xpm tamen ppt finem pncipa

lem recipia^r si huo sini noticia uel ami
cicia psone integra^r non pdit xpi^s mitu
igi^r exclusa intencione inanis glo
rie mino^r inuidie et psone notitie
semp recipientes pphetam i noie pphe
uel iustum i nomine iusti mercedem iusti
et pphe recipiunt etc^a Ca^m xi — Capitulum xi

[E]t factum est cum consumasset ihus
precipiens ihus xii discipulis
suis transiit inde ut doceret et p
dicaret in ciuitatibus eorum Johannes autem cum
audisset in vinculis opa xpi mittens du
os ex discipulis suis ait illi Tu es qui
uenturus es an alium expectamus Et rndens
ait illis euntes renunciate iohi que
audistis et uidistis Ceci uident claudi a
bulant leprosi mundantur surdi audiunt
mortui resurgunt pauperes euangelisantur Et
btus est qui non fuerit scandalisatus i me
Illis aut abeuntibus cepit ihus ad tur
bas dicere de Johne Quid existis in desertum
tum videre arundinem uento agitatam Sz
quid existis uidere hominem mollibus
uestitum Ecce qui mollibus uestiuntur in
domibus regum sunt Sz quid existis uidere
pphetam hic est de quo scriptum est Ec
ce ego mitto angelum meum an faciem
tuam qui pparabit uiam tuam ante te Amen
dico uobis Non surrexit inter natos mu
lierum maior Johne baptista Qui aut
minor est in regno celorum maior est
illo A diebus aut Johnis baptiste us
qz nunc regnum celorum vim patitur et vio
lenti rapiunt illud Omnes n. pphete et lex
usqz ad Johnem pphetauerunt Et si vultis
recipere ipse est helias qui uenturus est
Qui hz aures audiendi audiat ¶ Ps^q
euangelista determinauit de discipulorum xpi ad p
dicandum missione In pte ista ut supra
dicebatur determinat de Johnis de interroga
tione Et diuiditur ca^m pns in ptes tres In
quarum prima ponitur bti Johnis baptiste
conditio In scda ponitur iudeorum interrogantis
et reprobatio In tercia ponitur gentilium ac
cepto et primacio i ibi Cum aut similem
i ibi in illo tpe ¶ Condicio aut bti Johis
notificatur quantum ad x^m ¶ Primo quantum ad

eius interrogacionem ¶ Scdo quantum ad x^i visione
¶ Tcio quantum ad eius et aliorum pphetarum tpis de
terminacionem ¶ Quantum g^o ad primum ait Cum iussisset
discipulis ad pdicandum iam plene in
structis ubo et xpo et x^o separato abeis et
pdicante mali^s ciuitatibus Quia ut
glo dicit eo pnte nulli ad eorum pdica
tionem uenissent tunc Johannes cum audisset
in vinculis opa xpi et miracula uolens su
os discipulos informare quod ipse esset re
demptor et alius non expectandus misit
duos ex discipulis suis ait illi · Tu es q
uenturus es an alium expectamus Qsi di
vos dubitatis an ipse sit ille qui nobis
in lege pmissus est et mouemini erga eum
quadam emulacionis inuidia Vn supra
dixistis Quare nos ieiunamus et discipuli
eius non ieiunant Qz igi^r in vinculis iste
moriturus sum ne vos discipulos meos
in tali dubio relinquam uos ipsi eatis ad eum
excepte et queratis an ipse sit uel alius ex
pectandus Quantum uo ad scdm ait Euntes re
nunciate Johi que uidistis et audistis
Ceci uident claudi ambulant mortui re
surgunt et btus est qui non fuerit scandalizatus
in me Qsi di vos scandalum patimini
qz dubitatis an ego sim xpus Et ego uo
lo dicere ego sum qz dictum est tu testi
monium dicis de te ipso testimonium tuum non
est uerum sicut pplica iudei dixerunt hz si ex
tra scandalum uultis esse opibus et mira
culis que uidistis credite qz testimonium
quod est operibus credibilius est quam quod e
uerbis ut dicit Crisostomus Quantum aut ad tercium
dicitur illis aut abeuntibus cepit ihus
docere ad turbas de Johne et commendat
eum de · i · spalibus ¶ Primo de fidei firmi
tate qz non erat uento agitata arundo
ut nunc unum nunc aliud crederet de xpo
¶ Scdo de sua austeritate qz non erat molli
bus uestitus ¶ Tcio de pphetica dignitate qz e
rat ppha et plus quam ppha ¶ Quarto de an
gelica dignitate qz dictus est ore ma
lachie pphe angelus missus an faciem
xpi ¶ Quinto de hominum maioritate qz nullus
inter natos mulierum surrexit maior Johe
baptista quamuis minor qui sit in regno ce
lorum sit maior illo Sz quantum ad quartum

xj

subdit A diebus autem Johannis baptiste
usque nunc regnum celorum vim patitur et vi
olenti rapiunt illud nam primam qua
Johannes predicavit peccatores conversi et
ad regnum celorum rapiunt / Et sequitur a die
bus eius regnum celorum cepit manifestari
credentibus quia ante tempus legis et prophetarum
tale regnum erat occultum nam omnes pro
phete et lex usque ad Johannem prophetaverunt
de Christo prophetias in scripturas legimus ad
ventum Christi predixisse sed Johannes monstra
vit digito / unde usque ad Johannem durarunt
prophetie inmutatus est Christi adventum
per adventum unde quia Johannes habuit simile
officium sicut Helias ideo dicit et si vultis
recipere ipse est Helias qui venturus est
unde quia Johannes Helias fuit non in persona
sed in officio ut dictum est / et sic intellige
regnum primum inditum Ideo concludit salva
tor qui habet aures audiendi audiat
hic possunt esse sex dubitationes Prima utrum
Johannes dubitavit de adventu Christi Secunda utrum
fuit propheta Tertia utrum fuit angelus Quarta
utrum fuit maior [illegible] inter natos mulierum Quinta
utrum regnum celorum sit vi pas
sibile Sexta utrum fuit
simul post eius adventum Septima utrum fuit
Helias Ad primam est dicendum quod ambrosius
videtur dicere quod Johannes non fecit illam questione
[illegible] Christo tamen [illegible] qui venturus est an alium expec
tamus ... dubitatione sed quadam pietate tamen quo
dixit petrus qui audivit eum iturum
esse in Roma et passurum ibi et mortuum
Absit a te domine ut hoc fiat Sciebat
ergo Johannes Christum moriturum pro humano genere
et ad infernum descensurum sed compatie
do morti eius quesivit per modum du
bitantis [illegible] non et hilarius expresse dicit
Johannem non dubitasse quia cum descen
sus ad infernum sit articulus fidei Johannes
hunc articulum ignorare non potuit nec quod
predicabat / ut eius adventum nuntiaret
illis qui erant in inferno sicut nuntiavit
illis qui erant in hoc mundo quia quod dum
homo vivit hac temporali vita est locus
penitentie et indiget predicatore sed post transi
tum de hac vita locus penitentie non est / et
ideo predicatione et predicatore non indiget

dominus Johannes Christum agnum nominavit
dicens Ecce agnus dei planum est
quod Christus non fuit agnus nisi per
mortem et immolationem et sic
Johannes bene sciebat Christum moriturum et
ad infernum descensurum Item recedentibus
discipulis Johannis Christus commendavit Johannem
multiplici commendatione sciebat quod esset
propheta et plus quam propheta et planum est
quod propheta est futura cognoscere unde dicit
hilarius quod ne ad Johannem possit referri illud
quod salvator premisit beatus est qui
non fuerit scandalizatus in me ita quod Johannes
non crederetur esse scandalizatus de Christo ad
de ipso dubitando coram populo cepit
commendare ipsum Secunda [illegible] et Johannis expositio
se dicit Johannes non dubitasse Christum esse
mundi redemptorem sed bene dubitavit an
ipse esset ad infernum descensurus vel alium
ad hoc sacramentum missurus possumus dicere
ad concordandum predictos doctores quod questio
ista quam fecit Johannes Christo ex persona sui
discipulorum non fuit dubitatio de re
ipsa quia bene sciunt Christum moriturum et ad
infernum descensurum sed fuit dubitatio de cir
cumstantiis scilicet puta quo tempore vel qualiter
cum solum in anima vel in corpore et anima illuc
debet descendere nam angeli sciverant
misterium incarnationis et tamen multas
circumstantias sicut ignoraverunt sicut dicit glosa
ad Ephesios Tertio vel fuit dubitatio non est
... sed quandam certificationis nam
quemque homo bene sciat rem aliquam cum maiore
certitudine sicut quando [illegible] quod sciat melius
eam nosse / vel fuit dubitatio non desperationis
ita quod dubitaret de suo descensu
ad infernum atque ipse per mortem erat cum
eo iturus sed fuit cuiusdam consolationis
non in modica consolatione recipiebat
Johannes cogitando et audiendo quod Christus
erat moriturus et ad infernum descensurus
ut eum et alios inde educeret / vel Christo mo
... quod non fuit dubitatio sui non de re
dentis / vel fuit dubitatio infidelitati
discipulorum consulentis quoniam non indebat
suos discipulos dubitare de Christo cum
moreretur voluit consulere infidelitati
eorum ut ipsi met irent et viderent illa

opa abeo fieri que nullus facere poterat
nisi esset deus ¶ Ad 2^m est dicen quod s.
Gre. sup ezechiel quedam est prophia
de ptito sic illa Jn principio creavit deus
celum et terram de illo n tpe prophavit ho
qui non erat ho ¶ Queda no est de fu
turo sic illa Ecce virgo concipiet et pa
et filium ¶ Queda no de presenti sic helis
zeus dixit gyezi None cor meum
erat in presenti cum reversus est ho de cur
ru suo in occursum tibi et anteposita
nunna abeo Johns g^o bap^ta secundum quod
Gre. ibi dicit spm prophitiei habuit de p
senti cum venientem ad se dnm ait Ecce
agnus dei ecce qui tol pec mndi no tm de
futuro quia iniens quidem redemptorem venisse
noverat sed an per se ipm ad capienda in
feri claustra descenderet dubitavit qm
ait Tu es qui ue es an alium expecta
propha igitur Johns fuit de presenti sed no de
futuro adhuc videtur super Gre. ¶ 4° quia prophe e
sum nativitatem predicere non demonstrare
Johns no eum quod predixit adeo monstravit
¶ 2° quia sup dignitatem prophe privilegium
baptiste meruit hre et quod salvatorem
baptizavit ¶ 3° quia sic xpus prophatus
est per eum et alios prophas sic Johns
ab aliis prophis prenuntiatus est unde sal
vator ipse volens ondere quantus Johs
plusquam propha fuit statim subdit Hic e
de quo scriptum est Ecce ego mitto angelum
meum ¶ Ad 3^m est dicen quod Johns tri
citus est angelus ¶ 1° officii dignitate
nam s. Gre. Angelus grece latine nun
tius dicitur quia g^o Johns supernum iudicem
nuntiavit recte angelus appellatus est
no nature societate sed officii dignitate ut
dicit Gre. Jom ¶ 2° dicitus est angelus vi
te sanctitate nam sicut vivere voluptuosa
vita est vivere vita pecudum bestiarum quia
et sicut vivere politica vita et socialiter
vivere vita hominum sic vivere vita specu
lativa et virtuosa est vivere sup hominem
et quodammodo vita angelorum quia esse in car
ne et vivere preter carnem no hominum sed
angelorum est vita ut dicit Gre. Johns
g^o mito dicitus est angelus quia no solum

sup homines contra vincebat vim et supra
omnes homines perfectos excedebat in tm ut
propter eius vite austeritatem et sanctitatem hom
crederent eum esse deum mali no dicebant
ipm demonem hre quia more mortalium nec
comedebat nec bibebat ¶ 3° fuit dictus
angelus nitidi puritate dicit Gre. ipse in ser
mone Johns maior hre par angelis
legis summa evangelii sanctio aplorum vox
silentium prophetarum lucerna mundi precursor
iudicis xpi mediator testis medius totius tri
nitatis Jgitur officii dignitate vite sancti
tate et nitidi puritate beatus Johns an
meruit appellari ¶ Ad 4^m est dicen
quod cum est dubia propter xpm ¶ Primo quia na
tus fuit ex muliere iuxta illud apli ad
Gala. ex natum de muliere factum sub lege
2° est dubia propter btam virginem que licet
ex muliere fuit nata secundum Aug^s sed gratia sin
gulari preventa est ut sola sit exclusa ab
illa summa cum diximus quia peccatum no hemus
nosmetipsos seducimus et veritas no est
in nobis ¶ 3° est dubia propter prophas et pri
archas nam de habraam dicit Aug^s quod
celibatus Johns no prefertur coniugio ha
brahe et planum est quod tam habraha
quam alii priarche et prophe nati sunt
de muliere ¶ 4° est dubia propter aplos et
potissime Johm evangelistam quod constat
natum esse ex muliere et tm prerogativa
dilectionis et in morte recommendationis et
in secretorum revelatione et in familiari
conversatione preeminentia et aplis cum xpo
sortitus est ¶ Ad p^m g^o quod dicit videtur
Rabanus d. quod io dicit est intuentes
mulierum no virginum nam mulier sonat cor
ruptam et si invenit virgo maria mu
lier nominata iuxta illud apli Ecce filius
tuus hec est quam interpres mulierem pro ut
professa est g^o sensus intuentes mulierem
qui nascitur ex commixtione sexuum maior
Johne no surrexit ¶ 2° Aug^s videtur
adhuc consequentem textum Qui autem minor est
in regno celorum maior est illo quod sibi
dupliciter exponit primo sic xpus qui cunctis
natus esset de muliere qui minor fuit

tpe ul etate Johne baptista maior est
in regno celo[rum] i[d est] in ecclia militan[te] et ma
ior min[or] in ac[t]o[rum] ptate. doctrine vitate
psone dignitate. Ter[cio] sic minor angelus
ul btus in regno celo[rum] est maior illo sic
quilz est comphensor est maior quoli[bet]
viatore Ad illud quod dr de bt[i]a ugi[n]e
fcali[ter] solvit[ur] q[uia] no est dcm in natalis
ita etia dicit Aug[ustinus] q[uod] nullius nativitate
legimus celebrari nisi Johnis baptiste
quod sic intelligat[ur] nulli[us] hominis no integre
tu nativitas ugi[n]is celebret[ur] Ad illd
quod dr de patriarchis et apl[ost]is videt
quod dicens quod cu saluator ait it[er]
Johi[s] dicens quod cu saluator ait n[on]
natos int[er] mulieres no surrexisse maiorem
Johne bap[tista] no tm apl[ost]is et patriarchis
ac ceteris hoib[us] ptulit sz alios Johm eq[ua]
uit tm no sequit[ur] ut ait sci alii maio
res eo no sint g[o] ipe maior est aliis
Ad illud aut quod dr de aplis eius
rndz dicens q[uod] aliqui sic intelligunt/ minor
qui est in regno celo[rum] i[d est] int[er] aplos qb[us]
datu fuit nosse mist[er]ia regni celorum
maior fuit illo namroe status salte[m]
quilz aplo[rum] maior fuit Johne bap[tista]
Ad 1[m] est dicen[dum] q[uod] Aug[ustinus] in quodam s[er]moe
bti Johnis tpr dclar[at] h[un]c dcm q[uod] post
adventu bti Johnis violent[er] rapi[tur] reg[num]
celo[rum] Pmo ut h[ic] refat[ur] ad bellu st[er]n[or]um
Sc[d]o ut h[ic] refat[ur] ad mortem dulce[m] martirii
Tc[i]o ut h[ic] refat[ur] ad supbiam replorum
anglo[rum] cu n[on] fit inti[m]i iracundia vincat[ur]
patia. luxuria castitate. violentia
sobrietate et tuct[i]s malis cogitacoib[us]
expulsis et carne tota cu omnib[us] do
mestici[s] suis subiugat[is] Ioh[a]nis in ipso
quasi p[ro]cincto om[n]i[u]m inimico[rum] victo
homo violent[er] ad regnu celo[rum] ascendit
no n[on] fit magna violentia sz p[rim]us ut
quis dimittat mundi delicias diui
cias et honores et veniat ad paup[er]
tate. famem et sitim ac vite asp[er]itate
et q[uod] quis dimittit delectabilia carnis
et assumat opa pnie et q[uod] homo fa
ciat q[ua]si violentia in seipso et sic transfor
met[ur] in ui[rum] alte[rum] Et q[uia] Johnes stitut[us]

forma et iusticie norma et speculu[m]
vite et asp[er]itate pnie to tam v[er]bo
q[uam] exemplo pdicavit to signant[er]
dcm est quod adiecit eius regnu ce
lo[rum] vim pati[tur] et violent[i] rapi[unt] 2o
sic. na inde[r] p[rim]o est regnu celo[rum] est
regnu celo[rum] pmissu et p[rim]o pdicatu
tam p[er] xpm qua p[er] aplos nam xp[istu]s
ait no su missus nisi ad oves q[ue]
p[er]ierat domus isrl et apli dixerunt
nob[is] iudeis opebat p[ri]m[o] predicari
v[er]bu salutis eterne sz q[uia] vos repuli
stis illud/ et indignos vos iudicastis
eterne vite Ecce convertim[ur] ad gentes
Ex h[oc] g[o] q[uod] regnu celo[rum] iudei quibus
fuat pmissu fuit p[ri]vati et gentiles
publicani et pctores regnu pdicatu
traxerunt q[uia] violent[er] rapuerunt Illud
n[on] violent[er] rapit[ur] q[uod] accipit[ur] quod ei
non debe[tur] n[on] p[er]mitit[ur] Ter[cio] sic na re
pbi angli ad possidendu regnu ce
tamq[uam] hereditatem patrimonii creati sunt
tuc g[o] regnu celo[rum] vim pati[tur] q[uando] ipsi
repbi angli p[er] supbia a deo regno
excludu[n]t[ur] et homines p[er] gram et hu
militate in filios adoptati ad dicti reg[ni]
possessionem loco illo[rum] assumunt[ur] Ad 6
est dicen[dum] q[uod] s[ecundu]m Ambrosi[us] sup luca Johes
dcu[s] helias sibi spus recepcone q[uia]
sic helias recepit spm p[ro]phandi et vir
tute incredulos et pctores convertendi
sic et Johnes vn[de] dr luce p[rim]o q[uod] ipe p[re]
cede[re] debebat xpm in spu et virtute he
lye simili p[ro]nunciacone q[uia] sic Johnes
fuit pcursor p[ri]mi adventus xi in carne
ita helias pcursor erit scdi adventus xi
ad iudicium vn[de] dr malachie ult[imo] Ecce e[go]
mittam vob[is] helia p[ro]pham an[te]q[uam] veniat
dies dni magnus et manifestus Scdo
conv[er]sacoe q[uia] sic Johnes sic helias i[d est] de
sto conv[er]satus est Et uterq[ue] zona pelli
cea accinti sunt circa lubos eius Tercio
rephensione q[uia] sic Johnes herodem
et herodiadem sic helias rege Achab et
Jezabel redarguebat/ helias g[o] fuit
Johnes no in psona sic quida heretici

putauerunt animam vnius migrasse in corpus
alterius sed fuit helias istis iiii^or similitudinibus
l ij Cui autem similem supradictis. Lectio ij.
estimabo generationem istam similis
est pueris sedentibus in foro qui clama
tes coequalibus dicunt cecinimus vobis et
non saltastis lamentauimus et non plan
xistis venit enim Johannes neque manducans
neque bibens et dicunt demonium habet venit
filius hominis manducans et bibens et
dicunt ecce homo vorax et potator vi
ni publicanorum peccatorum amicus et iusti
ficata est sapientia a filiis suis tunc cepit ex
probrare ciuitatibus in quibus facte sunt plurime
virtutes eius quia non egissent penitentiam
Ve tibi chorozaym ve tibi bethsaida
quia si in tyro et sydone facte essent virtu
tes que facte sunt in vobis olim in ci
nere et cilicio penitentiam egissent verum
tamen dico vobis tyro et sydoni remissius
erit in die iudicii quam vobis et tu ca
pharnaum numquid usque in celum exalta
beris usque in infernum descendes quia si
in sodomis facte fuissent virtutes que
facte sunt in te forte mansissent in hanc
diem verumtamen dico vobis quia terre sodo
morum remissius erit in die iudicii quam
vobis tibi. In illo tempore respondens Jhesus dixit
Confiteor tibi domine rex celi et terre qui
abscondisti hec a sapientibus et prudentibus
et reuelasti ea paruulis ita pater quoniam sic
placitum fuit ante te omnia mihi tradita sunt
a patre meo et nemo nouit filium nisi
pater neque patrem quis nouit nisi filius
et cui voluerit filius reuelare venite ad
me omnes qui laboratis et onerati estis
et ego reficiam vos tollite iugum meum
super vos et discite a me quia mitis sum
et humilis corde et inuenietis requiem
animabus vestris iugum enim meum suaue est et onus
meum leue. Exposita Johannis conditione
in parte ista ut supra dicebatur ponit enim
Judeorum increpationem et condempnationem et
eius intellectum est secundum quod peccatum Judeorum
ex tribus aggrauatum fuit. Primo ex Johannis
baptiste lamentatione quia tota vita conuersatio

vacat

et predicatio Johannis fuit in lamento penitentie
Secundo Christi in re cohibitione et gaudii
spiritualis promissione. Tertio ex eius miraculorum
coruscatione. Ex hiis tribus Judei de
buerunt ad penitentiam conuerti et agere penitentiam
de peccatis et quia non fecerunt fortiter increpandi
erant et peccatum eorum magis aggrauatum. Circa
ergo primum ait saluator Cui similem exis
timabo generationem istam iudeorum scilicet in
credulam et malam et statim ipse sue
questioni satisfaciendo dicit quod similis est pueris dicenti
bus coequalibus suis in foro cecinimus vobis
et non saltastis lamentauimus et non planxistis
per totum nam est gaudere cum gaudentibus
et flere cum flentibus ad se inuicem se ...
ut apostolus dicit et dicitur hic quodammodo immediate
ad propositum dicens venit Johannes baptista
in lamento penitentie non manducans neque bibens
et dixistis quod demonium habet non quod Johannes
non manducaret omnino sed non manducabat
nec bibebat delicata et preciosa more [illegible]
[illegible] et in publico cum aliis socialiter
[illegible] sed in deserto. Circa 2^m de ma
[illegible] ergo ait venit filius hominis man
ducans et bibens cum aliis intrans ad
mensam peccatorum et publicanorum et di
xistis quod homo vorax est in commedendi
auiditate et potator in ebrietate
et amicus publicanorum et peccatorum in ma
lorum societate et sic iustificata est sapientia
id est ipse Christus dei virtus et sapientia a filiis
hominum et a suis apostolis approbatus est [illegible]
[illegible] apostoli intellexerunt regnum celorum non
esse in esca et potu sed in magnanimitate
tollerandi quos et copia subleuat [illegible]
[illegible] egestas ut [illegible] deponit. Sic iusti
ficatus est et iustus ab hominibus approbatus
quod condempnatus ab aliis iustificatus est
[illegible] ipse viuit cum iudicatur [illegible] deus
viuit cum iudicatur et cum iustificatur cum
condempnatur [illegible] illud Justificeris in ser
monibus tuis et vincas cum iudicaris
Et sic apparet hec consuetudo prauorum hominum
qui omnem operationem bonorum calumpniantur
quia nunc [illegible] nunc superbum nunc vane
glorie appetitorem nunc adulatorem nunc simula

torem hominem boni appellant. Sed
contra ad tantum arguitur quia exprobrauit christus ci-
uitatibus illis in quibus facte sunt uirtutes
dicens Ve tibi corozaym ve tibi bethsay-
da. Iste namque erant ciuitates iudeorum in ma-
re galilee posite ubi multa miracula christus fe-
cit unde arguitur quod si in tyro et sydone que
erant ciuitates gentilium in quibus cole-
bantur ydola facte fuissent uirtutes que in
ciuitatibus iudeorum per christum facte fuerant pe-
nitentiam egissent in cinere et cilicio et ideo quia
non fecerunt predicat eis quod remissius erit in die
iudicii tyro et sydoni quam iudeis quia illi
erunt dampnandi pro transgressione solum
legis naturalis per quam tantum potuerunt deum cogno-
scere non tamen sicut deum glorificauerunt. Sed iudei
erunt puniendi et pro transgressione legis
scripte et pro ingratitudine predicationis et
miraculorum et beneficiorum christi. In dampnatione
namque inferni multi erunt gradus penarum
ut glossa et idem quoque inducit saluator
de capharnaum ubi christus multa miracula
fecit respectu ciuitatum sodomorum et go-
morreorum quia magis punietur ista quam illi
uel forte permansissent et non perissent sed
permanerent usque adhuc. Sed hic possunt
esse vi dubitationes. Primo utrum pena dampnatorum
quandoque debeat terminari. Secundo utrum
pena minus dampnati possit esse remis-
sio altius pene. Tertio utrum pena iudeorum
debeat esse maior quam sodomorum. Quarto
utrum pena christianorum maior esse debeat
quam iudeorum uel paganorum. Quinto utrum
pena clericorum maior esse debeat quam
laicorum. Sexto utrum pena dampnatorum per ora-
tionibus et suffragiis aliquorum possit mitigari.
Ad primum est dicendum quod augustinus mouet istam
questionem xxi de ciuitate dei et in enchiri-
dion dicens aliquos posuisse omnem
penam demonum et hominum dampnatorum
completis aliquibus temporibus interuallis ter-
minari quod ratione et auctoritate conabantur
ostendere. ~~Ratione~~ quidem quia non conuenit di-
uine iustitie ut pro temporali culpa imponatur
pena eterna. Auctoritas est prophete et eu-
uangelii. Nam propheta dicit Non obliuiscetur

misereri deus neque continebit in ira sua
misericordias suas. Euangelii uero auctoritas est
Quicumque crediderit et baptizatus fuerit saluus
erit. Et qui manducauerit et biberit carnem et sang-
uinem uiuet in eternum. Ad rationem istarum prima est dicendum
Quod quicumque moritur in culpa mortali
eternaliter culpa illa in eo manet quia tempus
dimittendi culpam non est nisi presens
quamdiu anima coniuncta est corpori. Sed quando recedit
a corpore non amplius relinquitur ei tempus
dimittendi. Ideo pena illi eterne culpe
iuste eterna pena debetur. Et per hoc soluitur auc-
toritas prophete quia in presenti uita non obliuiscitur
misereri deus quia solem suum facit oriri
super bonos et super malos. Et post mortem erit
tempus iustitie non indulgentie. Quod uero
dicit euangelium Quicumque crediderit fide in-
formata caritate saluus erit non autem
fide informi quia demones tali fide cre-
dunt et contremiscunt sed fides sine operibus
mortua est ut dicit Jacobus. Similiter mandu-
cantes carnem christi et sanguinem spiritualiter incor-
porando se christo fide et caritate uiuent in
eternum non autem sacramentaliter solum quia multi
ut dicit apostolus iudicium sibi manducant
et bibunt. Dicamus ergo quod pena dampna-
torum eterna est quia in inferno nulla est redemptio
et sententia saluatoris hoc dicit Ite maledicti in
ignem eternum. Ad secundum est dicendum quod in peccato
mortali est duplex culpa. Prima auersio ab incommu-
tabili bono. Secunda ymaginis et
consciencie deformatio. Tertia conuersio ad bonum commu-
tabile ad quod homo contra ordinem inordinate
delectatur. Prime ergo culpe, que est auersio
ab incommutabili bono, correspondet pena
dampni que est carentia visionis diuine
et ista equaliter respondet omnibus dampnatis
quia nullus numquam uidebit. Secunde culpe que
est ymaginis et consciencie deformatio
correspondet pena que est sensus et iste
due pene erunt in dampnatis sed plus et
minus et quantum plus et minus peccauerunt
sic plus et minus multiplica-
buntur quia sicut plus et minus
se impenderunt delicijs ita plus et minus
torquebuntur in consciencia de peccatis preteritis. Ad x. x.
tertium est dicendum quod maiores penas pa-
tientur ceteris paribus iudei dampnati quam pagani

ppt ea primo q plurium mandatorum
sunt transgressores nam transgressi sunt
mandata legis nature et mandata legis scripte
scripte vnde dicit moyses deutro. 31 po
nite librum istum legis in latere arche
ut sit vobis contra vos in testimonium 2o
q plurium dei beneficiorum sunt ingrati na
plus iudeorum specialiter plus dei pecu
lialis appellatus est in tantum ut dei filius
ex eius semine carnem assumpserit et prop
ter eorum salutem specialiter incarnatus et
eis primo verbum salutis annunciatum est
4o q plurium miraculorum sunt incredu
li vnde super illo verbo Johannis 15 Si non
venissem et opera non fecissem in eis
que nemo alius fecit peccatum non
haberent dicit glossa q hoc saltem peccatum non
haberent iudei q christum eis loquentem et
miracula facientem noluerunt credere
Ad 3m est dicendum q filii parum ceteris
paribus magis punientur q iudei vel
pagani nam christiani in baptismo diabolo
promittunt primo diabolo et pompis eius
renunciare sed in christum credere et sibi per
fidem et caritatem incorporari Si igitur con
tingat eos post baptismum diabolo instiga
cionibus superari et implicari in eius
efficiuntur non seruantes promissionem factam
vnde super illo verbo petri 2a 2o Si enim
recedentes domini mei refugientes cetis coinq
nacionibus mundi rursus hiis superati et
implicati fuerint erunt nobis posteriora
prioribus dicit glossa q significant deteriora quia
magis offendunt quia ante q baptismum
et maiores penas patientur q fuerunt
mendaces promissionis in baptismo facte et si
contingat eos per fidem et caritatem christo
non incorporari christi inimici constituuntur
et planum est q plus homo leditur offen
sione amici et familiaris quam inimici
vnde super illo verbo 2 petri 2 melius
erat viam veritatis non cognoscere q post
agnicionem retrorsum conuerti ab eo sancto
mandato quod traditum est eis significat
melius q eius malum est pati iniuriam ab
extraneis q a familiaribus dicit glossa Ad 4
est dicendum q clerici laicis et ceteris aliis
virtuosiores et sublimiores constituuntur

et similiter laicis et ceteris aliis si a virtute
declinarent peiores efficiuntur et propter ista
duo peiores efficiuntur possumus dicere q ceteris
paribus grauius laicis et communibus popula
ribus ipsi punientur primum modum pu
nicionis tangit gregorius dicens semper cum
augentur dona omnes eciam crescunt donorum
ideo nobis clericis valde timendum est ne nos
qui plus ceteris in hoc mundo accepisse a deo
aliquid cernimur arcius ex hoc mundi generis
inde iudicemur Semper enim quanto aliquem in
statu sublimiori constituunt tanto in periculo
maiori et grauiori versantur secundum modum gre
gorii in quodam sermone dicitur q laici propter occu
pacionem temporalium negociorum de sacris scripturis
pauca sciunt et parum attendunt ideo cum
audiunt aliquid de diuinis vel de gloria beatorum
vel de pena dampnatorum statim ad penitentiam cur
runt sed clerici omnia que sunt in scripturis et
que de diuinis dicuntur propter cottidiana me
ditacionem semper ante eorum oculos mala esti
mant ideo ipsi clerici semper concitati in scrip
turis et in diuinis vel non seruatum sunt et
sunt laicis et ceteris aliis meliores vel
si sciunt talia contempnere mutant concitati
in eis et sunt laicis et ceteris aliis peiores
nam in ut ait est impossibilis clericum corri
gi qui multa scit et tamen contempnit homo
et diligit malum Et subdit Cum vnusquisque
videt clericum cito penitentiam agentem quasi non
si deprehensus fuit in peccato et humiliatus non
ideo dolet q peccauit sed q suam gloriam perdidit
Ad 5m est dicendum q pena dampnatorum
posse releuari precibus et suffragiis ecclesie pot
intelligi dupliciter vno modo essencialiter quantum ad ter
minacionem que aliquando sit certe determinanda
et sic nullomodo possit eis sicut dictum est supra
Alio modo accidentaliter vel quantum ad penam acci
dentalis subtraccionem Augetur enim pena dam
natorum quo dampnacio illorum quos corru
malo exemplo vel falsa doctrina infecerunt et
diminuitur quando tales personae et suffra
gia ecclesie conuertuntur Et sic conceditur vi
deatur q pena dampnatorum possit rele
uari precibus fidelium q dicitur q pena
dampnatorum non dum est determinata q non dum
determinati sunt illi qui eius doctrina falsa
causa vel audiendi sunt adeo vel perueniente

tollatom non enim ualet suffragia eccl(es)ie
ad penam dampnator(um) tollendam s(ed) forte
tollendam et istud vi(detur) s(entire) aug(ustinus) i(n) lib(ro)
de q(uod) pena dampnator(um) possit relevari
dic(it) n(ominatim) in Euchiridion q(uod) q(ui)b(us) p(ro)sunt suf
fragia eccl(es)ie vel ad hoc p(ro)sunt ut fiat
omnino p(e)cc(at)or(um) remissio q(uan)tu(m) ad illos
qui sunt in purgatorio vel ad hoc ut tol
lerabilior sit ipsa dampnacio q(uan)tu(m) ad illos
qui sunt in inferno al(ias) ad pene mitigacio(ne)m
sic dicat aliquis q(uia) p(er) suffragia eccl(es)ie dap
nator(um) pena no(n) timat(ur) s(ed) aliquomodo mi
tigatur seq(ui)t(ur) l(e)c(ti)o t(er)cia Leccio iii

In illo t(em)p(o)re r(espo)ndens ih(es)us dixit co(n)
fitebor tibi d(omi)ne p(ate)r celi et terre
quia abscondisti hec a sapientibus et p(ru)
prudentib(us) et revelasti ea parvul(is) ita p(ate)r
q(uonia)m sic placitu(m) fuit an(te) te o(mn)ia michi
tradita sunt a p(at)re meo et nemo novit
filiu(m) nisi p(ate)r ne(que) p(at)rem q(ui)s novit n(is)i
filius et cui voluit filius revelare ve(nite)
filius et cui voluit filius revelare ve(nite)
nite ad me o(mn)es qui laboratis et onerati
estis et ego reficiam vos Tollite iugu(m)
meu(m) super vos et discite a me quia mit(is)
meu(m) super vos et discite a me quia mit(is)
su(m) et humilis corde et invenietis requiem
animab(us) v(est)ris Iugu(m) n(am) meu(m) suave est
et onus meu(m) leve Exposita in decor(um) in
crepacione et reprobacione ... ista eva(n)gelii
ponit gentiliu(m) accepcionem ... ad
est sciendu(m) q(uod) aliqui a deo sunt reprobati
et aliq(ui) acceptati tres possunt assignari
cause p(ri)ma et p(ri)ncipa(lis) est divina voluntatis
complacencia nam q(uia) ita est in manu
d(omi)ni ideo hunc humiliat et hunc exaltat 2a
est divine iuste clemencia et 3a est humane
voluntatis ut q(uod) homo no(n) resistat inpul
sibus et instinctib(us) sp(irit)us s(an)c(t)i si humilit(er) tol
lat sup(er) se iugum (christ)i Circa p(ri)mu(m) q(uod) ad p(ri)ma
tam dic(it) eva(n)gelium q(uod) in illo t(em)p(o)re r(espo)ndens ih(es)us
dixit potant n(am) cogitare multi quare iu
dei (christu)m non receperunt et gentiles qui
dem ip(su)m receperunt s(ecundu)m hunc tacite
q(uestione)m r(espo)nd(it) salvator d(icen)s Confiteor tibi
p(ate)r celi (et) t(erre) ut confiteor tibi accipiatur
no(n) sic confessio peccator(um) q(uia) il(lu)d s(ecundu)m p(ate)r
no(n) fuit s(ed) ut sit confessio laudatoris lau
dat enim et gr(aci)as agit filius p(at)ri qui
est d(omi)n(u)s celi et t(er)re p(er)creator et pat(er)

eius p(er) tutelam gubernatorem Confiteor i(ta)q(ue)
dicit quod sequ(itur) q(uia) abscondisti hec sa
cra(menta) s(cilicet) adventus tui fili a sapientibus
et prudentib(us) iudeis et phariseis qui
videbant(ur) esse sapientes et prudentes i(n)
lege mosayca et revelasti ea parvulis
i(d est) humilib(us) et ap(osto)lis qui de plebe infima
non dedignabis electi sibi vel gentib(us) q(ui)
non erant inflati sapiencia et prudencia
legali et totu(m) h(oc) f(a)c(tu)m fuit q(uonia)m sic pla
citu(m) fuit ante te In quo v(er)bo s(ecundu)m c(ri)s(ostomum) ... humilit(er)
nobis tribuit ne temere discutiamus sup(er)
dei consilia de aliquor(um) vocacione et
alior(um) repulsione p(re)sumamus unde d(icit)
q(uia) iniustu(m) esse no(n) p(otes)t quod a iusto fit
Q(uan)tu(m) ad secundam causam ait o(mn)ia mi(hi)
sunt tradita a p(at)re meo et nemo novit
filium nisi p(ate)r ne(que) p(at)rem novit quis n(is)i
filius et cui filius voluit revelare dic(it)
s(ecundu)m d(octores) non putetis me non posse revelare
divina mist(er)ia ex hoc quod dixi confi
teor tibi p(ate)r celi et t(er)re q(uia) o(mn)ia michi
tradita a p(at)re meo Quando n(am) p(ate)r
filio o(mn)ia sibi tradidit que p(ate)r h(abe)t et
p(er) filium suu(m) p(ate)r in mira sua caritate o(mn)ia
revelat o(mn)ia p(er)tinencia ad n(ost)ram salu
tem tamq(uam) lux est et speculum ponitur
an(te) oculos n(ost)ros Et q(uan)tu(m) ad t(er)cia(m) causa(m)
subdidit Venite ad me o(mn)es qui laboratis
et honerati estis vel honere peccator(um) vel
honere legaliu(m) preceptor(um) Et ego reficia(m)
vos non solu(m) vos salvabo s(ed) eciam sa
nabo ita t(ame)n q(uod) iugu(m) meu(m) quod no(n) e(st)
aliud q(uam) eva(n)geliu(m) meu(m) quod iudeos et
gentiles in unitate fidei coniungit tol
latis voluntarie sup(er) vos no(n) coacte in
p(ri)mis s(cilicet) resistendo Et discite a me
no(n) mundu(m) fabricare no(n) mortuos su
scitare no(n) in ipso mundo miracula face
re s(ed) q(uia) mitis su(m) et humilis corde Et ecce
primus heb(?) ... humilitatis q(uia)
pace et requiem invenietis diabulus
vestris Et q(uia) dixerat iugum eius esse sup(er)
nos tollendu(m) ne putaremus hu(ius)m(od)i iugu(m)
grave et imp(or)tabile statim concludit
Iugu(m) n(am) meu(m) suave est et onus meu(m)
leve s(ecundu)m hilarium Quid iugo s(u)avi(us)

quid honoc eius leuis qbatu fa a
scele abstine · boni uelle malu nol
le · amare omes · odire nulli · et nu
consequi puttibz non capi · nolle in
ferre alti quod sibi p.ta sit molestu
s put hic ee iiij dubitacos. pmo utz
xpus sunt ocultaty sapientibus
et reuelaty puulis. 2o utz omia
que lt pr sunt filio tcata et tdita
3o utz filius cognoscitur ab alio qm
a patre. 4o utz iugu x sit suaue et
honus eius leue. Ad pma est dicen
q xpus est dei utz et dei sapia iuxo
illud apli pdicamus dei uirtute et dei
sapiam. Ista aut sapia oculta e sapie
phoz ppt supbie tumositate. vn dic
aug9 q illi popin gentiu phi qui p
illa que fca sut dm cognosce potuert
tm q sy xpo pbati sut eo q nec
neutiz phis n uenisse aplis c
dedimt tumidi coz supi abscuratu
sut insipies cor eoz dicentes n
se esse sapietes stulti facti sut. 2o
ocultata e sapie phiscoz pfidei icre
dulitate · q n ipi nolunt crede i xpm
n alios crede pmisut vn eis dr ye
luc xj Ve nob phiseis et legispit qui
tulistis claues sapie ipi uo no intratl
adiuam · s · sapiam que est xpus et
eos qui introibat pbuist. 3o ocultata
est sapie mundanoz quos n nulti
mdeant multa scie dedes et demoib
et utilib hom tu q ipin dm non
constituut sibi fine n eoz sapiecia
ordinat tamq fine ad dei laudem
io talib ua sapia que deus est ocul
tat q i maliuola aiam ua sapia
non intrat sapietes n sut ut fca
at mali bonu n fac nolunt · l · ne
ciernt / actibus n dr feme x / q9 x9
ocultaty est sapie phoz ppt supbie
tumositatem sapie phoz ppt fidei
incredulitate sapie mundanoz ppt
eoz uanitate · Soli reuelaty est sim
plicitati et hulitati aploz q decla

cio fit eius illu inittiiuy dat puulis
et dcs saluator gras agit cu dr con
fiteor tibi pr celi et tre q abscondisti
h a sapietib et pru · et reue ea puulis
ita te. Ad 2m est dicm q illa que lt
pt ul ptinet ad nec dme entitatem
ul ad nec uirtute et ptatem ul ad psona
lem spetatem omia g que pr lt ul
ptinet ad nec dme unitate entitate
tradita et concata sut a patre filio et a pre
et filio et s · s · qr deus / pr filius pr
ss n vnus deus male glr alius qua
n alius inentitate n eo q oms tres
vnus deus · Silr omia que lt pr quu
ad ptatem tradita et concata sut a pre
filio et ab utroq spu sco · q omps pr
omps filius omps spus scs. Sz illa
que lt pr quu ad psonale spetatem
non sut concata filio q no tradidit s
q est pr ee / tu impartitate psonar
distiguuatur a filio / vn dr aug9 q vbu
dei pris vnigenitu dei filius ponia
sibi filius et equalis. hic dclinc. sapiecia
de sapia cencia de cencia h oio est
q pr non tu pr q iste filius et ille pr
Ad 3m est dicen q multi sut gradus
cognoscendi btam tinitate ut prem
et filiu et spm scm et quu ad pns
6 gradus possumus assignare. pmus
p fidei simplice adhesione. 2o p sacre
scripture expositcom et contrarioz solucom.
3o p phie et huane scie cu fide ad
inmixtione. 4o p aliquoz repntatinoz
impressiom et retencom. 5o ppt intuiti
uam uisiom. 6o ppt essencialem conpssioz
pmus g9 gradus sut et omib fidelib
qui simpr pfidem credut ipam tinita
tem et simps adhent omib qui sut
fidei. 2s sut in doctarib ecclie pnu
tine in quib sut cognito tinitat et
aliorz dinoz quar expns opitulare
et con impioz defendere ut dr aug9
decim9 dei · 12 · 3s est in doctorib pnt
tpis qui ex admixtione phie cum
fide multa ostendut et declarant de
distictione psonaz et vnitate ne p

·penitate·

eritate religionis et aliorum predicatorum / sicut fuit in paulo et moyse et possunt
esse multi si deo placet quod excepto confessione
clara certitudinis aliquo fuit eis impressa
representativa eorum que viderunt et vere
ta in memoria. aliter paulus non dixisset
se audisse archana verba que non licet
homini loqui (secundum) est in omnibus sanctis quod in-
tuitive et clare et apte viderunt per quam
certitudinem ex fecerunt est solum in verbis per-
sonis divinis que cum sint unius deus sex per
ipsos cognoscitur essentialiter et comprehensibiliter
per quem modum nullus cognoscit filium nisi pater
et patrem nisi filius vel spiritus sanctus quia tali cogni-
tione incomprehensibili non excludit nisi
ille qui non est deus et quod subditur et cui
voluit filius revelare aliam habet incom-
prehensibilem cognitionem personarum divinarum
sed revelat alios modos cognoscendi
suppositos qui preter creaturam traduntur ¶ Ad
(tertium) est dicendum quod secundum glossam preter iugum christi eius
eruditionem intelligitur in quo non est acceptio
iudeus neque grecus non servus neque
liber omnes enim in eo vivunt et colliguntur
¶ Primo ergo est eruditio si comparatur ad
legem mosaicam potest dici iugum suave
et honus leve nam si refertur ad obser-
vantiam et fortitudinem sic dicitur iugum
suave quia pauxillum gratie et etiam mors
ipsa que est sic amara ut sit finis omnium
terribilium suavis et dulcis est sanctis fidelibus
omnia enim aspera et amara spe remunera-
tionis eterne suavia et dulcia esse esse
videntur. talis non dulcedo observantibus le-
gem non inheret quia ibi non dabatur
gratia fortificans observationes legis illius
nec permittebant eis eterna bona per quorum
remunerationem aspera et amara eis dulcia
fieret ¶ Sed si referatur lex ad preceptorum mul-
titudinem ¶ Sic dicitur honus leve quia lex
christi exhonerata est preceptis cerimoni-
alibus et iudicialibus quibus lex illa moy-
si honerata erat preter moralia precepta
que de catholico dicuntur ad unum sermo-

nem abreviatum reducitur quia omnis lex
Ro. dicente apostolo uno sermone completur
diliges proximum tuum sicut te ipsum ¶ ut dicit
Pe. Act. 15. loquens de servitute illius legis
contra iudeos ut quid temptastis imponere
iugum super cervices apostolorum et discipulorum quod
neque est nec homines quod nec nos nec patres nostri
in portare potuimus ¶ Contra ergo ad observationem
et fortitudinem iugum christi dicitur suave
sed quantum ad preceptorum multitudinem dicitur
honus leve ¶ Capitulum xvj ¶ Capitulum xvj ¶ In

In illo tempore abiit ihesus sabbato per sata
discipuli autem esurientes ceperunt
vellere spicas et manducare ¶ Pharisei
autem videntes dixerunt ei ¶ Ecce discipuli
tui faciunt quod non licet eis facere in sab-
bato ¶ At ille dixit eis ¶ Non legistis quid
fecerit David quando esuriit et qui cum eo erant quo-
modo intravit in domum dei et panes propositionis
comedit quos non licebat ei comedere
neque his qui cum eo erant nisi solis sacer-
dotibus aut non legistis in lege ¶ Quia
sabbatis sacerdotes sabbatum in templo vio-
lant et sine crimine sunt ¶ Dico autem vobis
quia templo maior est hic ¶ Si autem sciretis
quid est misericordiam volo et non sacrificium
numquam condempnassetis innocentes ¶ Dominus
est enim filius hominis et sabbati ¶ Et cum inde
transisset venit in synagogam eorum et ecce
homo manum habens aridam ¶ Et interrogabant
eum dicentes ¶ Si licet sabbatis curare ut
accusarent eum ¶ Ipse autem dixit eis ¶ Quis
erit ex vobis homo qui habet unam ovem
et si ceciderit hec sabbatis in foveam nonne
tenebit et levabit eam ¶ Quanto magis homo
melior est ove ¶ Itaque licet sabbatis bene
facere ¶ Tunc ait homini extende manum
tuam ¶ Et extendit ¶ Et restituta est sani-
tati sicut et altera ¶ Exeuntes autem
pharisei consilium faciebant adversus eum
quomodo eum perderent ¶ Ihesus autem sciens re-
cessit inde ¶ Et secuti sunt eum multi ¶ Et cu-
ravit eos omnes ¶ Et precepit eis ne ma-
nifestarent eum ¶ Ut adimpleretur quod dic-

est p ysayam pphiam dicentem ecce pu
er meus quem elegi dilcus meus in quo
complacuit aīe mee. ponam spm meu
sup eum iudiciu gentibus nunciabit non
contendet neq clamabit neq audiet ali
in plateis vocem eius harudine qssa
tam non confringet et linum fumigas no
extinguet donec eiciat ad victoria iudiciu
et in nomine eius gentes sperabunt/ Post
ea Johannis baptiste interrogatoe inpte in
ut sup dicebat circumstr determinat de sabb
per aplos xpi violatoe et dividit totu isto
capitlm in ptes iiii. qr primo ponit iudeoru
imponentium aplis xpi transgressionem sabbati
increpatio et aplorum excusatio/ 2o ponit
iudeorum calupniatorum xpi iniactin pen
confutatio et confusio/ 3o ponit pene eorum
notificatio et cominatio et 4o ponit eorum
dapnationis finis pnuntiatio 2a ibi sicut
oblatus est ei/ 3a ibi io dico vob 4a ibi te
viderunt/ Ppt primum est intelligendum quod
quicq in eis salvator excusavit suos di
scipulos de transgressioe sabbati pphariseos in
culpatos/ po ex dde pphe auctorite/ 2o exsa
cerdotu dignitate/ 3o ex sua potestate 4o ex sui
mandati claritate/ 1o ex iudeoru malignitate
Quantu ad primum ait quod in illo tpe dn
no s. so post morte Johannis qn iam xo
apte contradicebatur ut glo dicit ihus abiit
sabbato p sata et campos discipli aut eius
ceperunt vellere spicas et manibus confri
care et comedere fforti eni fame erant opsi
si alr non hec fecissent ut Crisostomus dicit. qs
cu vidissent pharisei et dixerunt xpo discipli
tui faciunt quod non licet facere sabbatis Au
dit eis Non legistis primo Re. xi. quid fe
cit David qn esuriit et qui cu eo erant. quo
intravit in domum dei et panes ppositionis
comedit quos non sibi n. illis qui cu eo
erat lz comedere nisi sacerdotibus tm Quantu
vo ad 2m subdit Sacerdotes qui iuge deum
stitute summa sabbatum violat qr victimas
offerunt in templo et vitulos occidunt et
tn sine crimine sunt aput vos qr vos eos non
creditis transgressores legis Quantu ad
tertiu ait maior auctoritatis est templu
spuale quam corporale et factum plege
qr ego legem dedi de observatoe sa
bati et de omnibus aliis g^o sum ego
dns sabbati et possum sabbatum mutare
et interpretari quatr intelligatur preceptu de
observatoe sabbati. nam opa mie et ne
cessaria sabbato dimittenda non sunt/ et
si vos pharisei hec scietis qr misericordiam volo
et non sacrificium nunq condepnassetis
discipulos meos innocentes q sabbatum sic
transgressi. Scribitur n. h. osee. 6. Misericordiam
volo et non sacrificium/ Quantu ad 4m adiungit
qr cu transisset cu venit in synagoga
eorum non eode sabbato sz alio ut lucas
dicit et videt hominem habentem manum
aridam erat eni cementarius/ suis ma
nibus quens victu ut Jeronimus dicit et ro
rogabat xpm ut sanaret eu/ Pharisei
sei vero interrogabat an liceat sabbato
curare/ et hoc ut possent eu accusare
Quibus xpus sic rndit/ Sabbato licet bnfa
cere/ sz hoiem liberare melius est quam
liberare bovem vel asinum/ cu g^o vos in
dei diebus sabbatis liberetis boves et ani
malia vra si contingat ipsa in foveam
cadere g^o multo magis licet liberare et sa
nare hominem Et qntu ad 2. ait qm
consiliu fecerunt pharisei adversus ihm
hac de causa ut eum pderent invidia
et emulatoe commoti qr confutati
fuerant pe eu quorum invidia et rabiem
adversus eum adversus eu concitatio
volens vitare sanat omnibus q pe eu
fuerant secuti precipit eis ne eum ma
nifestu facerent et hoc ut adimpleretur
pphia de eo scripta ysa 42 ecce puer
meus electus/ que elegi. ponam sup
eu spm meum et iudiciu/ qr iudiciu
futurum gentibus nunciavit et ea eis
oculta et non contendet contra p
secutores neq audiet in plateis vo
cem eius qr iniurias illatas pacien
ter tollavit et non statim se vindi
cavit. qr arundine quassata non

confringet et lignum fumigans non contingeret
secundum enim Aug. Iudei perdita fidei integ-
tate calamo quassato et amisso lumine
viriditatis ligno fumiganti comparati sunt
quos salvator non contrivit nec confregit
sed pepercit eis et bona eorum peremit donec
eiciat ad victoriam iudicium. et in nomine
eius gentes sperabunt. hoc iam impletum
est secundum Aug. quia cum in cruce unus latro credidit
in Christi morte tunc mecum crediderunt gentes
late ubique diffuse. Sed hic possunt esse .8.
dubitationes. Prima utrum sit sabbatum sem-
per observandum secundum sensum spiritualem. 2a utrum
sabbatum sit semper observandum secundum sensum litterale.
3a utrum sabbatum sit mutandum in diem dominicum
divina auctoritate vel humana. 4a utrum loco
diei sabbati conveniens dies dominica sit insti-
tuta. 5a utrum sic vacandum ab omni ope-
re similiter die dominica sicut fiebat in die sa-
bati. 6a utrum die dominica sine peccato possint
fieri fora et nundinationes. 7a utrum
bellare et piscari dominica die sit li-
citum. Ad primam est dicendum quod spiritualiter per re-
quiem die sabbati intelligitur Christi requies in
sepulcro credenda. 2o intelligebatur requies
animarum in hac septima etate in qua summus spe-
randa. 3o intelligebatur requies animarum et
corporum in eternitate observanda. Sic ergo Christum
die sabbati quievisse in sepulcro semper fuit
et est credendum et quiete animarum septima
etate significata per diem sabbati semper fuit
et est sperandum et ab operibus viciorum re-
pugnantium caritati semper fuit et est va-
candum. ita dies sabbati in sensu spirituali
semper fuit et est observanda. Ad 2am est
dicendum quod secundum sensum litteralem tria in-
cludebantur in observatione sabbati. Primo
eius sanctificatio et ad cultum dei eius de-
putatio ut dicitur Exod. 20 memento
ut diem sabbati sanctifices. 2o ab omni
opere vacatio ut dicitur Exod. 31 die
sabbati custodiatis. Qui fecerit in eo
aliquod opus morietur et anima eius peribit
de medio populi sui. 3o temporis determinatio quia

tale sabbatum die septimo ebdomode sta-
tutum fuit custodiendum ut dicitur Exod.
31 sex diebus fecit deus celum et terram
et die septimo ab omni opere cessavit sic
nos faciamus septimo. Primum quidem istorum fuit
racione naturalem. nam racio naturalis hoc persua-
det ut homo quicumque dimissis aliis va-
caret divino dei et intentus sit in con-
templacione quia ut dicit philosophus homo est
magis intellectivus quam sensitivus. 2o fuit
racionem iudicialem et consuetudinem
nam populus iudeorum totus erat carnalis
et ideo pro consuetudine illius status per iudicialia
precepta et penas comminatorias revocandus
erat a carnalibus desideriis et operibus et ad cul-
tum divino applicandus. Et 3o fuit racionem
pure figuralem quia realiter tamen valet
si una dies deputare cultui divino sicut
alia. quamvis secundum figuram una dies possit
convenientior esse alia. Igitur observare diem
sabbati secundum litteralem sensum quantum ad eius san-
ctificacionem et cultum divino deputacionem semper
et universaliter est faciendum. Observare vero
hanc diem quantum ad cuiuslibet operis vacacionem
observandum est sed non sic ubi sicut dicitur ut post-
ea dicetur. Sed quantum ad temporis determinacionem
non est observandum quia figuralia illius status
adveniente Christo cessaverunt. Ad 3am est dicendum
quod status hominis post peccatum tripliciter considerari
potest. Primo quantum ad racionis naturalis debilitacionem
nihilominus ideo naturalis racio fuit debilitata.
2o quantum ad consuetudinis carnalis depra-
vacionem. 3o quantum ad veritatis eorum corpo-
racionem et secundum hoc triplex modo tria ge-
nera preceptorum data sunt in lege. Primo
quedam moralia ad iuvandum naturalem
racionem propter debilitatem. 2o quedam
iudicialia ad corrigendum carnalem con-
suetudinem propter depravatam. Et 3o quedam
ceremonialia ad figurandum cuius veritatem
in adventu Christo contrahenda. Preceptum quidem de ob-
servacione sabbati quantum ad racionem naturalem ut
una dies cultui divino esset deputata nec
auctoritate divina nec humana fuit mu-
tatum. Sed quantum ad racionem eius iudicialem

ut quicumque faceret aliquid operis in tali
die moreretur. proxima causa fuit instiga
tum quia ut dicitur in littera sanctam vult et non
sanctificari. Sed christi a[d]ventum signale in x
adventu et potissime ...eius resurrectione ...
talis fuit mutatum quia ipse sua resurrectione di
em dominicam sanctificavit et etiam tam ap
postolos observatione qua sanctus spiritus revela
tione primus loco diei sabbati statuit esse
celebrandum. Unde super illo verbo exod. 31.
videte quod sabbatum meum custodiatis quia
signum est inter me et vos et vestris generationibus.
Dicit glossa quod frustra gloriantur in
dei de legali observatione sabbati quia prete
ritum dicitur quia signum est future quietis et bea
titudinis. Ad 2m est dicendum quod con
veniens in isto loco diei sabbati instituta
est dies dominica fidelibus celebranda. primo
propter significationis eminentiam. 2o propter sig
norum factorum excellentiam. 3o propter temporum con
venientiam nam multo melior et perfec
tior est requies anime et corporum futura
... eternitate in qua erit finis qua significatur
dies que est 8a dies quam filii opera creationis
et christi resurrectionis que fuit die dominica facta con
celebratiora fuit quam opera cessationis crea
ando et quietis christi in sepulcro que fu
erunt facta die sabbati eodem modo licet ali
quam iam in re longe melius est quam
sperare in futuro in spe. Sed sabbatum significa
bat requiem anime ut adhuc futura. Dies
vero dominica significat requiem corporum et anime
ut iam in nostro capite inchoatam. Ad
3m est dicendum quod opera servilia triplicia possunt ac
cipi. primo ut dicantur servilia servitute cul
pe nam qui facit peccatum servus est peccati.
2o servitute fortune sicut dicit augustinus servus
uno domino est asservando quia antiquitus qui
capiebantur in prelio sicut capientium effici
ebantur servabantur a bellis et quia dubius
est fortunis est eventus belli ideo isto modo
servitute fecit fortuna. 3o servitute nature
nam humana natura ut dicit philosophus in metha. serva
est in multis quia multis indiget naturis ad

sui conservationem opera igitur servilia possunt
dici opera mala et vitiosa. Et hac ser
vitute facit peccatum opera mechanica
que distinguit hominem in multum a sua
propria speculatione ut temporibus edificare et
arare et omnia que per nos consue
verunt coteri. Et hac servitute facit
fortuna. et opera creationis et operationis
laborum et eorum quibus humana natura susten
tatur et hac servitute facit natura in lege
quidem moysi omnia opera ista servilia fuit
prohibita die sabbati operari. Sed in lege
nova quia iugum est suave et honus eius
leve opera servilia servitute culpe quod toto
sunt prohibita magis quam tunc die dominica
debemus non servitute fortune ut opera
mechanica in quantum impediunt cultum dominicum
tu domino prohibita sunt. In casibus tamen necessi
tatis permissa sunt. Sed opera ut labores co
quere et parare sunt concessa. Ad 6m
est dicendum quod quo dubia est propter illud
quod dicitur de consecratione. dist. 3. die domini
ca nichil aliud est agendum nisi deo
vacandum. Et subaudi nulla operatio
in illo sancto die agatur nisi ymnis et
canticis spiritualibus dies illa transigatur.
Dicendum 9o quod tenere forum diebus festivis
et dominicis temporibus contingit sicut ... causa
cupiditatis. Eccle. 2. capitulo. quod peccato
ri dedit deus curam superfluam et af
flictionem animi ut per noctem non requiescat
ut cuncti dies eius doloribus pleni
sunt... quibus non sufficit dies ad
vendendum et emendum. Tunc autem
et cupiditatis peccatum est vendere et emere
die dominica que tota cum caritate stare
non potest ymmo augetur cupiditas di
minuitur caritas ut dicit augustinus. 2o ca
...abilis necessitatis contingit quando
considerantur conditionibus temporum personarum
et negociorum quia nisi fieret forum die domini
ca in emendo vel vendendo res ...
magnum detrimentum reportaret persone.
Unde quia forte sunt artifices in
... diebus aliorum artificiis operibus inten
dere et ut victum et vestitum pro eis

et pilus quorum curam habent pro parte curare et tales ex quo missam audiunt et horam aliquam deputatam cultui divino aptam possunt excusari potissime si in talibus operibus eorum mens non multum a divino distrahatur servicio. Tertio talis utilitatis compositionem ... ex una spirituali et corporali. Sicut ergo aliqui deficiente utilitati spirituali ut divino servicio vacare aliqua hora studere predicatores audire, ita aliqui sunt deficientes utilitati vero corporali ut emere aut vendere que sunt necessaria ad victum et vestitum humane vite cibos preparare et coquere sine quibus vita corporalis transsire non potest decretum aut semper adductum vel intelligitur clerici et religiosi et alii in divino servicio mancipati de quibus videlicet verum est quod die dominica nichil operis debent facere nisi vacare divino cultui vel illa opera prohibentur que mentem hominis a toto distrahunt a dei servicio separant. Similiter quo modo puto esse intelligendum illud quod dicitur extra de feriis omnes dies dominicos a vespera in vesperam ad vesperam pertinens observari cum omni veneratione ut mercatum meo non fiat in placitum. Sed adhuc est dicendum quod bellum committi die dominico potest intelligi tripliciter vel in ... vel in litibus dissolvendis vel in hostibus expugnandis vel in brutis animalibus capiendis. Diebus ergo dominicis et festivis bella in ... audiendis et dissolvendis si non debent sicut patet extra de feriis et ... capitulo ... nisi forte ... in criminales ... pietatis ... et ... prelatorum ... pietatis ... quia in sancta tres menses ... debent ut glosator ibi notat. Bella vero in hostibus expugnandis diebus dominicis committi possunt ... te nature legimus in Machabeorum 2° quod

isti sancti Machabei quorum aliqui primi sunt se interfici antequam bellassent diebus sabbatis, postmodum alii plena deliberatione prehabita dixerunt omnis homo quicumque venerit ad nos pugnare in die sabbatorum adversus eum et non moriamur sicut mortui sunt fratres nostri ... quod videlicet dicatur quod si urget necessitas pro defensione sue patrie vel legum patriarum nullo tempore est bellorum ... prendum si bellum in piscibus vel aliis animalibus capiendis sine necessitate fiat potest puniri ... extra de feriis illos ... concedit allecia piscari diebus dominicis ... presentatione capietur et pauperum ... necessitatem

Et oblatus est ei *Lectio ij* demonium habens cecus et mutus et curavit eum ita ut loqueretur et videret et stupebant omnes turbe et dicebant numquid hic est filius David. Pharisei autem audientes dixerunt hic non eicit demones nisi in Belzebub principe demoniorum. Iesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis Omne regnum contra se divisum desolabitur et omnis civitas et domus divisa contra se non stabit et si sathanas sathanam eicit adversus se divisus est quomodo ergo stabit regnum eius et si ego in Belzebub eicio demones filii vestri in quo eiciunt ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autem ego in spiritu dei eicio demones igitur pervenit in vos regnum dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa eius diripere nisi prius alligaverit fortem et tunc domum illius diripiet. Qui non est mecum contra me est et qui non congregat mecum spargit. Postposita discipulorum excusatione de violatione sabbati superius ista ut supra dicebatur cum ... paruit ... ipsi ... calumpniatum ... et confusionem ... consequenter evidentia est sciendum secundum Augustinum quod Lucas secundum ordinem istum

sed multo preclarius miraculum istud christi
tum statim curato homine de manu arida
ait quod oblatus est xpo demoniacus habens cecus
et mutus et ipse curavit eum ita ut loqueretur
et videret Tria enim signa in uno homine perfec
ta sunt ut dicit ps Cecus videt mutus loquitur
et possessus a demone liberatur / Et cum turbe sup
facto miraculo stuperent et mirarentur appl
audentes eum propter opus inme factum filium dd
pharisei deum miraculo principi demoniorum
attribuerunt dicentes quod in virtute belzebub
principis demoniorum demones eiciebat salua
tor ipse cognoscens eorum iniquas cogitationes
quatuor rationibus eos confutat et convincat primo
sic Omne regnum in seipsum divisum destruitur
si ergo demon eiciat demonem destruicio sit
ipsum et regnum eius non stabit / Sed illud est falsum
quod nullum sui ipsius destructorem intendit / ergo
falsum est quod michi imposuistis Secundo sic Eodem
modo et eodem spiritu apostoli mei nati de vobis eiciunt
demones ut ego / sed ipsi in spiritu dei eiciunt
demones ergo similiter in virtute spiritus sancti ego eicio
demones et merito et iuste regalis potestas que de beatis
de incredulitate vestra iudicare percipiet in vos
in finali iudicio in quo primo et apostolos meos con
dempnabimini / Tercio sic Animus fortis non
eiciat magis fortem / sed ego eicio demones ergo
non sum minus fortis quam ipse ita quod in virtute eius
hoc faciam ymmo sum virtuosior ipso Quarto
sic Ille qui operatur in virtute alterius non con
trariatur sibi ymmo concordant ad invicem / sed
ego et diabolus sumus in omnibus dispares et discor
des ergo in virtute demonis ego demones
non eicio / De hoc possunt esse in quatuor dubitationes
Primo utrum civitas unita est fortior seipsa
divisa Secundo utrum diabolus solo digito dei eici
atur et expellatur Tercia utrum xpo inquantum
homo fuerit fortior demone et quolibet
angelo Quarta utrum omnis qui non est mecum
sit contra me / Ad primam est sciendum quod

sensibiliter videmus hoc esse verum omne virtus
fortius est seipso divisa / Nam exemplariter videmus
hoc in naturalibus / quamdiu enim carbones acer
vati sunt et ad invicem coniuncti et uniti et copula
ta diu virtus ignis servatur in eis / Carbonibus
dispersis et disgregatis statim virtus ignis
extinguitur / Item in moralibus nam exercitus
tamdiu durat in sua fortitudine quamdiu collecta
vis unita permanet / Eis autem dissolutis
et divisis statim eorum fortitudo amittitur / Item
in spiritualibus / Nam virtus intellectualis
que est una non divisa per organa corporalia
potest omnia cognoscere tam sensibilia quam intelligi
bilia et spiritualia et corporalia Virtus vero
sensitiva que plurificatur per varios corporis
locos scilicet per odoratum gustum et tactum ita coar
tatur ad cognoscendum unum quod non cognoscit
aliud / Oculus enim ita videt quod non audit
etc / Quamvis itaque videamus sensibiliter
hoc esse verum in naturalibus in moralibus et spiritualibus
bonum tamen est videre super hoc racionem / et possumus
dicere quod istud contingit propter tria / Primo propter
contrariorum debilitatem / Secundo propter minus fortis
appropinquacionem / Tercio propter ipsius virtutis
augmentacionem / videmus enim hoc ad sensum
quod quanto minoris contrariis est debilior
in resistendo tanto homo fortior efficitur
in agendo in ipsum / Nunc autem ita videmus quod
quodlibet per se acceptum non est potens ut non
vincatur / sed coniunctum et copulatum cum illo
potest resistere et vincere alterum / Si enim mille
lapilli caderent super caput alicuius per se se
parati in nullo facerent lesionem / Sed si omnes
simul caderent caput frangerent et lesionem
inferrent Civitas ergo munita et quilibet comunitas
fortior est seipsa divisa propter contrariorum
debilitatem / quod sicut unitas fortificat
ita divisio debilitat / Secundo hoc agitur
propter minus fortis appropinquacionem / Nam unus
solus est deus fortis rex regum et dominus
dominancium / Quanto igitur aliquid est magis
virtualiter propinquius huic uni forti

tanto est fortius in agendo. Unde fortius
et virtuosius est celum igne, ignis aere,
aer aqua et aqua terra, quia quanto propin-
quiora sunt uni forti, et quanto aliquis magis re-
cedit ab uno forti unitate tanto magis a
virtute et bonitate. Unde dicit glossa super Gen. i°
quod ideo deus in facto operis secunde diei non dixit
vidit quod esset bonum, quia numerus binarius est
infamis, quia in numero binario tamquam in prima
divisione incipit omne malum. Omnis
igitur civitas et communitas quanto magis
divisa tanto plus distat a primo uno
forti et potenti, et quanto magis unita tanto
magis appropinquat. Ad hoc per hoc fortior
et virtuosior. Ideo hoc contingit propter virtutis
augmentacionem. Nulla enim virtus creata
est omnis virtus, sed sicut sunt divise res
et divisa entia ita et divise virtutes quarum
una copulata cum altera fortior efficitur
et firma debilitatem dimidat ab illa de-
bilitate. ¶ Ad secundum est dicendum quod Aug. in libro
de ecclesia dogmatibus tripl. racione ostendit digitum
dei spiritum sanctum appellari. Primo racione eius proces-
sionis, secunda racione donorum participacionis,
tercio racione virtualis operacionis. Nam sicut corpori
iungitur caput digitus mediante brachio
et mediante manu, sic spiritus sanctus procedit
a patre qui est caput origo et fons totius
trinitatis mediante filio qui est brachium et
manus patris per quam manum omnia operatur,
et sicut unius nature est digitus manus
et corpus, sic eiusdem nature est spiritus sanctus cum
patre et filio. Unde super illo verbo Exodi viii
dixerunt magi ad pharaonem digitus dei
est, dicit Aug. quod philosophi gentium quantum in
eorum libris indagatur sine spiritu sancto philosopha-
ti sunt, quamvis de patre et filio non tacue-
runt, propter quod sicut magi pharaonis
defecerunt in tercio signo, et ipsi defecerunt
in cognicione spiritus sancti qui est tercia
persona in trinitate. Secundo racione donorum
divisionis in digito namque multe

divisiones apparent. Unde sicut divisio et particio
in multis membrorum sic apparet ut in digito, sic spiritus
sanctus est ille qui singulis christi fidelibus dividit
sua dona prout vult in quorum donorum divisione
signum tali digito scilicet spiritu sancto tabule in quibus
precepta divisa continebant scripte sunt. Et tercio dicitur
tercio racione virtualis operacionis. Unde super illo
verbo Luc. xi: Si in digito dei eicio demonia dicit
glossa quod sicut christus racione humanitatis dixit se nomi-
ne patris sic racione assumpte humanitatis non ha-
bebat quod posset demones expellere nisi racione
virtutis spiritus sancti, quo se in more dicit quod ait
si in digito dei eicio demonia non in virtute
sua. ¶ Ad tercium est dicendum quod humana natura in christo B.
tria habuit propter quod ipse fuit fortior dyabolo
et quolibet angelo. Primo cum natura divina personalem
unitatem, quia nusquam angelos apprehendit sed semen
Abrahe ut dicitur ad Heb. Secundo ad deum patrem
humilitatem quia humiliavit semetipsum factus
obediens usque ad mortem ut scribitur ad Philipp. ii°.
Tercio in donis et graciis habuit superhabundantem
pluralitatem quia recepit spiritum sanctum non ad mensu-
ram. Corporali igitur unitate super omnibus angelis
et demonibus imperare. Imperabat enim spiritibus
inmundis et non sinebat eos loqui, quia sciebant
eum esse christum. Secundo racione humilitatis
super angelos bonos et malos iudicare debet,
dicit apostolus: Nescitis quia angelos iudicabimus.
Meruit enim ex humiliacione humilitate sic
exaltari ut in nomine eius flectatur omne
genu celestium angelorum, terrestrium hominum
et infernorum demoniorum. Tercio ex donorum
pluralitate super angelos bonos illuminat, et ma-
los angelos per eorum armis quibus armat
se contra homines exspoliare. Omnes enim
demones sunt fortes armati quia variis
generibus peccatorum se muniunt contra homines.
Christus tamen donis et graciis tamquam fortioribus
armis armatus expoliat eos, in quantum
homines quos captivat et incarcerant.

deoz ptate liberat huana igr na xpi
si cosideretur i se cu fuerit emps speciei
nobiscu debilior e quolibz angelo bono vl
malo qr na anglica i se osiderata superior est
2 fortior na huana qr multa pt angelus
bonus vl malus exqdere sue nre 2 expedu
que tenz i bumsz q no pt ho Sz si osidera
na huana i xo vt dei filio psoialr coplata et
usqz ad morte humiliata 2 vt donis 2 gras
repleta 2 dotata fortior 2 potentior e omi
angelo bono vl malo ¶ Adqsita e 3a qo i ta
qo e dubia ppt id quod scribit luc 9. Ubi
discipli dixerunt dne vidim9 quenda i nomine
tuo eicie demonia 2 phibuimus eu qr no sequit
nos / Quibus xps rndit Nolite phibe qr qui
no e cot nos pro vobis e / Et hic ait Qui no
e mecu adusu me e 2 qui no colligit
mecu dispgit / Hac 9o dubitacoe sz crisi pos
sumus sic solue ut dicamus qr esse aliquem
adusus deu pt tripr intelligi s quantu ad status
reditz 2 sic soli demones qui no sunt cu
deo sut cont ipm qr sic sut obstinati 2 fir
mati i malo qd ad deu pgredi iuti no poss
2 de istis loqr saluator lc qu ait Qui no e
mecu adusu me e loqbatur enim de demonibus
¶ Scdo quantu ad gre priuatoz 2 sic mali homines
pctis inuoluti no sut cu deo / tn no sunt simplr
cot ipm / qr i eu credut 2 ei9 glaz volunt
qui nomine eius virtuose ec credunt ex
quo i eius inuocatioe demones etia expellunt
ab eis vl ab alijs / 2 de talibus loqr xps luc
9 qn ait Qui no e cot nos pro vobis est
¶ Tercio quantu ad peccatoz pecatoz 2 sic ois pctores
dum actualr peccant simul cu hoc qr no sut cu deo
dicuntur agere cot ipm transgrediendo ei9 mandata
qr q no diligit deu mandata ei9 no seruant
tales tn no vlr s aliquos cu no sit cu deo
sut cotra ipm qr actualr peccare dimitte
punt simplr qr vlr soli demones qui actualr
obstinati ex quo no sunt cu deo semp
sut adusus ipm qr ira eoz sp ascendit

Cap iij

Ideo dico vobis — lectio iij
Omne pctm 2 blasphemia remittetur
hoibus sps aut blasphemie no re
mittetur / Et quicuqz dixit vbu cot
filiu hois remittetur ei Qui aut dixerit
vbu cot spm sctm no remittetur ei neqz
i hoc sclo neqz i futuro Aut facite arbo
re bona 2 fructu eius bonu / Aut
facite arbore mala 2 fructu ei9 malu
Siquidem ex fructu arbor cognoscitur
Progenies viperaru quo potestis bona
loqui cu sitis mali Ex habundancia eni
cordis os loquitur Bonus ho de bono the
sauro pfert bona / 2 malus ho de
malo thesauro pfert mala Dico aut
vobis qm omne vbu ociosu qd locuti fu
erint homines reddent racoz de eo in die
iudicij Ex verbis eni tuis iustificaberis
2 ex verbis tuis condempnaberis ¶ Post am
deoz calupniacoem miraclis x9 ostutatoe
impte ista ut sups dicebat eciam ponit
eoz pene notificacoz 2 comiacoz 2 co
minatr eis pena saluator pptr triae
pmo ppt scti sps blasphemacoz scdo ppt
eoz iniqua cogitacoz / tercio ppt eoz
malam locucoz ¶ Quantu ad pmu est
talis racio Quicuqz peccat pcto impoe
vl blasphemia ignoracie 2 p corripes
cot precum 2 filiu mito remittit ei
du mo peniteat qr talia pcta hnt aliq
uam cam excusante 2 alleuiantem
2 remittete pctm ostanti no spu blas
phemie quod ex certa malicia 2 dolo
vl inuidia opa virtute spus sci opa
ta demonibus attribuat racoabilr ei
no remittit i hoc sclo neqz in futuro
qr tale pctm no habz causam excusante
sed magis aggrauante Cu 9o vos phariseii
spm blasphemie peccatis qr dicitis me
in belzebub principe demoniorum eicere

ergo mito tale petm vobis no remittet
Renatu no ad sed e talis vo. Ro bona ar
bore no pt pdere nisi bonus fructus
2 bonu opus sicut ex mala no pt pde
nisi malus fructus 2 opus malu. Qz q m
firm9 sanctur q mutus loqret 2 surdus
audiu fuit opus bonu g9 adya9 qui ff
malus e tale opus bonu pde no potit.
Et q vos indici sit mala arbor pat qz
estis pgemes vipar venenati filij nati
de venenat ptribus io cu sit mali no
potest nisi mala loqui 2 mala opari qz ex
habundantia cordis os loqt. Sicut n bonus ho
de bono thauro .i. de bona volut pfert bonu
ita malus ho de malo thauro 2 de mala volu
tate pfert sp malu. Qz quitu ad tua e sci
q i finali iudicio ho reddz raco de omi vbo
ocioso quod fuit locutus 2 appllat vbu
ociosu vbu mendax vel qd aliqua habz
vel adrisu inordinatu mouet vel quod
turpe 2 vecundu e sc Cris. Et mito qz ex
vbis suis q ipe loqut no q alij loqut
de eo ho iustificat 2 codepna. Qz vos phisei
no solu vba ociosa vez etia vba blaspheme
loquimini cot me qz dicit i belsebub prin
cipe demoioz me eice demoia cu tame
hc facio i digito dei 2 i vtute sps sancti
g9 mito ex hoc vos debet codepnai 2 puni

Qz hic pnit ee sex dubita. Pr9 utz petm
qmissu i pem sit iremissibile. Sc9 utz petm
comissu i filiu sit iremissibile. Tria utz
petm qmissu i spm stm de se sit iremissibile.
Qrta utz petm aliqd in spm stm sit ita
grue q neqz i pnti neqz i futuro remittat
Qnita utz remissio petoz attbua spui s.
Sexta utz petm i spm stm vbis mod applice
Adprima e dd9 q pecare i prem e pecae
cot id quod pri attribuit ut at patri
attribuit fortitudo 2 potencia quqz igo
peccat ex infirmitate q opponit fortitu
dini 2 ex debilitate vel fragilitate carnis

q opponit potecie dicit pecare i prem quia
pecat cot attributu pris 2 tale petm mito
dr remissibile qz includit i se cam petm remitte
tem. Na sc Aug9 i de vera religioe petm
omie io e petm qz volutariu. Quod si volu
tariu no eet no eet petm. Sz qs pecat
ex fragilitate carnis quodamo i voluntaria pecat
na omie diuisu i se ipm ut supdam e debi
le e 2 impotens 2 infirmu planu e at q
ois ho post petm i se ipo e diuisus 2 i se ipso
sz pte qz appetit9 carnis pugnat q appetit
ronis 2 trahit ipm sicut spera trahit speraz
ut dt phs. Hnc pugna loqs aplis ad Ro vij
ait. Cu delector lege dei sedm interiore hoiez
.i. sc appetitu ronis sz video alia lege i mebris
meis repugnate legi metis mee 2 captiuate
me i lege petm. Et subdit. Quod volo bonu
no ago sz qd nolo malu hoc facio. Qz si nolo
face illud no ego potco illud sz qd habitat in
me petm. Ex q9 dcto clare patz q peta carnalia
inuoluntaria sut q prodiut ex debilitate e fragi
litate ronis captiuate 2 subiugate dominio
appetitus carnalis 2 sensualitatis. Et ac pt sut remis
sibilia. Qz dicit aliqs q no e necesse remitti
qz ex q9 ho nolens opatur illud no e petm. Adqd
Aug9 rndz i li9 de libo arbo. d. q no inculpe
ho ex eo q sua vtute petm vitare no pt
sz qz medicu sanate no querit. Dup g9 homo
inculpa 2 despecto pdente ex infirmitate carnis
p9 qz no e inuolitari simplr sz impetu liq ei
pa9 inclinet no tm cogit. Sco qz 2 si pse no pt
vitari pa maxilio tn gre xpi vitari pt quod
si no querit inculpa. Remissibile tn dr tale petm
comissu i prem qz aliquo mo includit i se inuo
lutariu quod petm hit excusaoe. Ad scdam
e dd9 q filio attribui sapia unde i d aplis pdicat
xpm dei vtute 2 dej sapiam. Ille g9 dr pecare
i filium q pecat ex ignorancia q sapie 2 sito oppoi
possimus g9 dice q sic petm comissu i filim
dr remissibile qz includit i se ignoranciam
ppam q aliquo mo habz petm excusaoe qz

triplex dicitur esse ignorancia. Una affectata qua quis voluntarie vult ignorare eo quod non vult intelligere et scire ut bene agat. De numero talium sunt omnes illi de quibus dicit propheta. Recede a nobis dicunt deo scienciam viarum tuarum nolumus. Et talis ignorancia non excusat a peccato immo tantum ignorancia tum multum aggravat iniquitatem affectata et desiderata. Alia est neglecta, multa namque liberet sciret tamen ex negligencia et pigricia quia tedet eos laborare inquirere ab aliis et in libris et nolendo ignorant que scire tenentur secundum statum et condicionem eorum. Et talis ignorancia excusat quidem de peccato in aliqua parte non tamen a toto. Tercia alia dicitur esse invincibilis et inevitabilis quia homo quantum facit quidquid est in se et apponit omne studium quod debet et omne remedium ad evitandum ignoranciam eorum que eum possent decipere et tamen quia timide sunt cogitaciones et incerte providencie nostre ut sunt verba sapientis frequenter decipitur. Et talis ignorancia a toto et a parte possit excusare a peccato. Cum ergo omnis ignorancia habet peccatum excusare ideo peccatum ex ignorancia commissum in filium dicitur remissibile quia includit in se causam peccatum excusantem et remittentem. ¶ Ad terciam est dicendum quod peccatum in spiritum sanctum committi intelligi potest dupliciter. Primo quod quis male sentiat de persona spiritus sancti que est tercia in trinitate persona sicut fuerunt aliqui heretici qui dixerunt eum esse minorem patre et filio et esse puram creaturam et sic non loquimur de peccato in spiritum sanctum quia multi isto modo peccaverunt in persona patris et filii sicut in persona spiritus sancti. Nam peccare hoc modo in spiritum sanctum est peccatum infidelitatis vel ydolatrie. Alio modo peccatum in spiritum sanctum potest dici peccatum ex certa malicia ut cum quis non victus aliqua temptacione nec deceptus aliqua ignorancia sed ex certa malicia quia diffidens de dei clemencia que spiritui sancto attribuitur eligit peccare et delectari in peccato dicitur peccare in spiritum sanctum quia dei misericordiam et clemenciam que spiritui sancto attribuitur a se abicit. Tale ergo peccatum potissime hominis dispositiva dicitur irremissibile quia non includit in se causam disponentem ad remissionem peccatorum. Et dicitur irremissibile quantum est de se triplicatur. Primo ratione boni a quo homo peccatum avertitur. Secundo ratione mali ad quod convertitur. Tercio ratione cause ex qua remittitur. Nam ex certa malicia et certa electione peccans abicit a se spem futuri premii per desperacionem et timorem futuri iudicii per presumpcionem et omnia illa que habent hominem a peccato retrahere ac peccator avertit se quantum est in eo ab omnibus illis per que posset sanari et infirmitatem vitare et sic dicitur tale peccatum de se irremissibile sicut infirmitas que omnia presidia abicit et omnia nocua recipit dicitur incurabilis. Secundo ratione mali ad quod convertitur. Nam peccans ex certa malicia ex quo convertitur ad aliquod malum firmiter adheret illi tamquam fini et per obstinacionem et delectacionem actus inclinatur super illud per modum nature et ideo quantum est de se non removetur ab illo sed firmiter confingit sibi id tamquam fine et tamquam summum deum, de quibus dicit apostolus Quorum deus venter est. Tercio ratione cause ex qua remittitur. Nam talis non peccat ex impotencia vel passione vel ignorancia per que peccatum quodammodo indulgenciam et remissionem sed peccat ex propria electione et delectatione peccare de quibus scribitur proverbiorum 2° quod letantur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis. Potissima ergo dispositiva tale peccatum dicitur irremissibile sed si remittatur hoc est solum de potencia effectiva qui sua potencia et disposicione potest inducere et peccatum remittere. ¶ Ad quartam est dicendum quod Augustinus in libro de peccato in spiritum sanctum dicit quod in omnibus sacre scripture nulla invenitur questio maior et difficilior ista et in omnibus sermonibus suis quos ad populum faciebat semper ut ait istius questionis difficultatem molestiamque vitavit. In prologo tamen libri hanc questionem sic solvit quod non omnis blasphemia nec omne verbum quod quis loquitur contra spiritum sanctum dictum est quod sit irremissibile in presenti et in futuro quia si sic esset tunc omnes qui contradicunt dono Christi et eius veritati sive pagani sive iudei sive heretici sive scismatici cum eo

ipso quod dono xpi et etiam verum contradicunt cont
spiritum sanctum ubi dicunt nunquam remissionem conse
quentur et eos numquam liberet etiam quod absit
ut sententia tam dura ab ore xpi processit qui
vult omnes salvos fieri et ad penitentiam convocare
dictum est ergo indefinite qui dixerit verbum contra
spiritum sanctum non remittetur ei in hoc seculo neque in
futuro per quod datur intelligi non omne verbum
contra spiritum sanctum quod neque hic neque in futuro remittetur
Quod ostendit Augustinus per exemplum Cum enim xpus dixisset
de iudeis Si non venissem et locutus eis non fuis
sem eis peccatum non haberent. numquam iudei fu
issent sine omni peccato dato quod ipse non venis
set in carne et predicasset eis planum est quod
habuissent peccatum sed non habuissent hoc speciale peccatum
quod xpo contradixerunt et sibi credere noluerunt Sic
non omne verbum dictum contra spiritum sanctum est irremis
sed est aliquod verbum dictum contra spiritum sanctum quod est irremis
sibile hic et in futuro Tale autem verbum secundum
Augustinum est cor impenitens Cum enim credit
dono dei non posse consequi veniam peccatorum et cor
indurantum habet ut penitere nolit talis in-
penitentia et tale cor impenitens est peccatum contra
spiritum sanctum tale quod neque hic neque in futuro
remittitur durante corde sic impenitente.
usque tamen usque ad finem in tali duricia homo perseve
raturus sit incertum est. De nullo enim secundum Augustinum
ibi est desperandum hodie enim qui est paganus
cras xpianus hodie iudeus cras fidelis
hodie hereticus cras catholicus Secunda
est dubium quod hanc solutionem quorum Augustinus solvit in predicto
libro dicens quod cum sint indivisibilia opera patris
et filii et spiritus sancti sic est indivisa essentia una
est offensio trium personarum ut qui peccat in patrem
eodem modo peccat in filium. et remissio peccatorum
similiter est opus totius trinitatis Quare igitur cor
impenitens hic est peccatum specialiter contra spiritum sanctum
et quare remissio peccatorum specialiter attribuitur
spiritui sancto secundum Augustinum ista est ratio quod peccata non
remittuntur nisi in caritate hec enim sola

diundit filios regni etiam a filiis perdicionis
etiam. Cum ergo proprius spiritus sanctus sit caritas patris
et filii et per ipsum dicente apostolo diffunditur ipsa
caritas in cordibus nostris per quam deus et proximus
a nobis diliguntur dei precepta observantur
et peccata remittuntur ideo sicut peccatorum remissio
attribuitur spiritui sancto sic talis offensio que est hoc
cor impenitens est speciale peccatum in spiritum sanctum
Tercia est dubium quod tale peccatum in spiritum sanctum
tripliciter potest considerari Primo racione peccantis Aliquando videlicet
secundo racione effectus qui sequitur tercio
racione obiecti in quod committitur Primo modo dicitur
peccatum contra malitiam quod peccans tali peccato
non peccat victus temptatione nec deceptus ignorancia
sed ex certa electione et ex certa malicia voluntaria
Secundo modo dicitur peccatum ad mortem peccatum scilicet in eternam
penam non aliquod per quodlibet peccatum mortale
mors inducatur spiritualis propter tale tamen peccatum
inducatur mors semper vite Unde Johannes dicit pro tali
oratio non est quia sic peccans abicit a se oratio-
nes et omnia remedia apta Tercio modo
dicitur peccatum in spiritum sanctum quia hoc cor impenitens
directe contradicit dono dei et caritati eterne
per quam fit remissio peccatorum per spiritum sanctum
de speciebus autem istius peccati dicetur infra cum
agetur de peccato iudee Lectio quarta

Tunc responderunt ei quidam de scribis et
phariseis dicentes Magister volumus a te
signum videre Et respondens ait illis Generacio mala
et adultera signum querit et signum non dabitur ei nisi
signum Ione prophete Sicut enim Ionas fuit in
ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus sic
erit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus
noctibus Viri niniuite surgent in iudicio
cum generacione ista et condempnabunt eam quia penitentiam
egerunt in predicacione Ione Et ecce plus quam
Ionas hic Regina austri surget in iudicio
cum generacione ista et condempnabit eam quia venit
a finibus terre audire sapienciam Salomonis
Et ecce plus quam Salomon hic Cum autem

inmundus spiritus exierit ab homine ambulat per
loca arida querens requiem et non invenit. Tunc dicit
revertar in domum meam unde exivi, et veniens
invenit eam vacantem scopis mundatam et ornatam.
Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum
nequiores se et intrantes habitant ibi et fiunt no-
vissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit et
generacioni huic pessime. Adhuc eo loquente ad
turbas Ecce mater eius et fratres eius foris stabant que-
rentes loqui ei. Dixit autem ei quidam Ecce mater tua
et fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens
dicenti sibi ait Que est mater mea, et qui sunt
fratres mei. Et extendens manum suam in discipulos
suos dixit Ecce mater mea et fratres mei. Qui-
cumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in celis est
ipse meus frater soror et mater. Exposita inde-
orum pene comminacione et notificacione. In parte ista
ut est dicebat salvator post eorum dampnacionis
suam, et ostendit quomodo salvator iudeos
in eum non credentes esse dampnandos. Primo comparacione
iudeorum stultorum. Secundo comparacione ninivitarum peccatorum
tercio comparacione peregrinorum, quarto comparacione gentilium
philosophorum, quinto comparacione suorum apostolorum. Quantum ad primum
est talis racio. Illi multo erunt condempnandi
tanquam generacio mala volentes signum et adultera
intelligitur infidelitate que petunt signum sibi ostendi
non propter eorum salvacionem et liberacionem sicut fuit con-
versum in signum sancto Ione prophete qui fuit
tribus diebus et tribus noctibus in ventre ceti in
signum quod filius hominis tribus diebus et tribus noctibus
debebat iacere in ventre terre mortuus propter salutem
generis humani sed solum propter emulacionem et calumpnie
imputacionem. Sed vos scribe et pharisei solum propter calump-
niam ut possitis me accusare petitis signum
vobis dari ergo estis condempnandi. Quantum ad
secundum est racio talis. Magis vos iudei debuistis
converti ad penitenciam propter predicacionem meam quam Nini-
vite ad predicacionem Ione quia ille tantum solo
ego tribus annis predicavi, ille purus homo
ego deus et homo. Ille peccatoribus et carentibus

lege ego fidelibus habentibus legem sed illi egerunt
penitenciam et vos non ergo multo in comparacione eorum
eritis condempnandi. Quantum ad tercium est racio talis.
Iudei et liberius debent audire sapientiam dei quam homines
et domini quam humaniores et doctores propinqui quam multum
remoti et distantes. Sed regina Saba pagana
nata est a finibus terre ut veniret audire sapientiam
Salomonis ut dicitur 3 Regum 10, et Augustinus dicit quod
ut Plato peregrinatus est causa gracia ad sapientiam
addiscendam, et vos iudei meam sapienciam audire
non vultis, ergo multo comparacione illius regine que sine
lege peregre profecta est debetis condempnari.
Quantum autem ad quartum est talis racio. Iudei legem
propter duas vos iudeos inhabitabat per
peccatum ydolatrie et parva gracia peccatorum recepta
non per vos legem exivit a vobis et inhabitavit
populum gentilem qui postmodum recipiens Christum
per fidem expulsus fuit a gentilibus et rursus
est ad vos iudeos assumpto aliis spiritibus ne-
quioribus se ita ut vos peiores sitis facti
post recepcionem legis quam ante racione infidelitatis
quia in Christum credere non vultis ergo multo comparacione
gentilis populi estis condempnandi. Quantum ad quintum
est talis racio. Illi erunt condempnandi qui eorum do-
losa cogitacione volunt me inducere ut diligam
carnalem et naturalem preferam dileccioni spirituali.
Sed vos iudei hoc cogitatis quia vultis ut opus
spirituale et illos qui sunt amici spiritualiter dilectos post-
mittam propter dileccionem naturalem matris et fratrum
meorum qui cognatione carnali mei fratres sunt
ergo multo estis condempnandi. Sed hic possunt esse
quatuor dubitaciones. Prima utrum sit peccatum signum
de celo querere. Secunda utrum dyabolus semel expulsus
ab aliquo iterum ad eum possit redire. Tercia
utrum unus demon sit nequior et forcior alio
ad impugnandum. Quarta utrum beata virgo peccavit
petens loqui Christo ipso predicante. Ad primam
est dicendum quod quedam signa possunt peti et pos-
tulari de celo miraculosa, quedam non sana
et supersticiosa, et quedam timenda et periculosa
petere. Ergo adeo signa de celo ut in corporibus

xiij

celestibus aliq signa appeant pt ꝯtra
naturam ipoz ut ad credendum potenciam sui actoris
uel ad terrorem videndum uel impugnandum hostes
sine pecto peti pnt legimus enim quod Josue pe
tiuit ut sol et luna starent in medio celi
et non mouerent dum pugnabat contra infideles
sicut patet Josue x. Et legimus quod helyas pe
tiuit ut ignis descenderet de celo et deuora
ret quinquagenarium principem et l qui cum eo erant
ut patet iiij Regum primo. Petere non signa de celo vana
et superstitiosa demonum pacto uel curiosa
inuestigacione sine pecto fieri non pt. Quod per
nulla signa ouisa hō debet retrahi a dei seruicio
uel aliquid operari contra mandatum eius sicut dictum
est prius. Et quamuis petiuit signum et eue
nit signum quod petiuit et per modum dicatur
Eamus et seruiamus diis alienis non audies
prophetam illum. Et petere signa pictorie sicut tradi
tione apposita puto quod sine pecto esse non possunt.
Alia petere signa in celo et in inferno periculosa
est petere ascendere in celum magne superbitatis et
descendere in infernum profundum magne aduersitatis
quorum utrumque est periculosum et sub hac condicione quod si
expedit saluti sue ita quod dei gracia spiritualiter
gubernatus in utroque perficiat petendum non est
sicut cum deus dixit achaz regi Pete tibi signum
a domino deo tuo in profundum inferni siue in excel
sum supra ac si diceret petere elevari super in celum
per prosperitatem uel deici in infernum paupertatis
Et dixit Non petam et non temptabo dominum. Nam
temptare deum est petere diuinum auxilium ubi ad
est humanum. Et quod ut deus est sine spirituali au
xilio dei fieri non pt ut quamuis non prosperis
elevarentur in superbia nec aduersis deicerentur propter desperacionem
non talia signa petere est deum temptare. Ad spaz
est dicendum quod origenes videtur dicere sicut magi
ster allegat. Est dicendum semel victum
et expulsum ab aliquo sancto viro amplius ad
ipsum temptandum venire non posse. Sed hoc
pt tripliciter intelligi quod semel victus uel

expulsus non possit ad eum venire. Primo quia
veniatur ad temptandum illum sanctum hominem a quo
est victus sed bene pt venire ad temptandum alios
sed hic intellectus non est probabilis quod in libro de
quattuor inuicibus spiritus exiicit a lhomine am
bulat per loca arida et inquosa et non inueni
ens requiem dicat Reuertar in domum meam
unde exiui. Ad eundem ergo temptandum a quo expulsus
est et deuictus reuertitur. Quod quod non reuertatur
ad temptandum illum a quo expellitur de illo
vicio de quo ipsum temptauit sed ad temptandum
ipsum de aliis viciis sed pt ad ipsum venire
et nec iste intellectus probabilis videtur quod spiritus
malignus ad temptandum hominem a quo expellitur
de aliis viciis de quibus spiritus non fuerat vic
tus non indigerit adiutorio aliorum spiritu
um cum etiam nec oret ipso quod per se ipsum temptare
de aliis viciis possit ex quo de illis spiritus victus
non sunt. Tercio quod non venitur ad temptandum
illum a quo victus est per illo tempore et per illo instanti
sed interposita dilacione facta et expectata alia co
dicione temporis et loci possit eundem temptare a quo
superatus est et talis intellectus videtur probabilis
planum est enim quod lucas super se fecit sic dicit
apostolus in prima temptacione cum eum temptauit de gula
sed mora interposita statim temptauit eum de vana
gloria et per modum inuicto alio loco temptauit ipsum
de auaricia. Possumus ergo pt dicere quod quamuis inuincibilis
spiritus vincitur et expellitur ab aliquo per illo tempore
non reuertitur ad temptandum ipsum sed expectato alio
tempore et congruo loco et disposicione alia et de illo
vicio et de aliis pt illum uel alios temptare
Aduertendum est secundo quod in demonibus tria possumus
considerare naturam culpam et operacionem temptandi
nos et quo ad illorum istarum omnium pt quod unus demon
est forcior et nequior alio ad impugnandum
quod ad operacionem subtilius quod natura integra in manet
in demonibus sed sicut unus homo subtilior
et perspicacior est alio in natura et subtiliores sunt
vias inuenire ad impugnandum hominem
uel tardior quam alius ita unus demon subtilior

et perspicaciorem nam habens plures mores tempta-
ri et subtiliores temptationum vias scit invenire
quam alius. Quod hoc patet considerata malignitate
sicut enim in angelis bonis alii sunt superiores
et alii inferiores in donis et in virtutibus ita quod eorum
superiores superiores docent et instruunt inferiores
sic in demonibus alii in culpa et in peccatis et in viciis
sunt superiores et alii inferiores. Et quia vicia et
peccata sunt quedam arma ad impugnandum spiritus bi-
eos ideo superior demon fortior et nequior est
aliis ad temptandum. Quod declarari potest per exem-
plum communis consuetudinis. Videmus enim sensibiliter quod homines
diu exercitati in pugna et plus longe sunt saga-
ciores ad impugnandum quam non exercitati ymmo
fortiores viri et agiliores modo impugnandi quam possit
habere viri expertos in bello. Cum ergo demones
aliqui qui sunt in inferno et alii sunt in hoc aere caliginoso
quos dicit apostolus nobis est colluctacio adver-
sus mundi rectores tenebrarum harum. Ideo dubi-
um non debet quod illi qui continue sunt nobiscum
et vident omnia signa nostra longe sunt fortiores et
nequiores ad impugnandum nos quam sunt alii.
¶ Tercia est dubitacio quod Christus non haut
dubitacionem sed hunc passum. Adhuc eos loquentes
ad verbas eius Mat. 26. et quod cum deberet eos
ingredi et audire verba eius et predicacionem sed cum
verba aut si nolebat mittere debebat saltem
sine predicacionibus exspectare et tunc sibi loqui. et
hoc non fecerunt sed vocaverunt eum cito et coram
omnibus solum propter humanum honorem ostendentes
volentes monstrare quod cum eo pro tempore aliquid
innitebatur quia eo loquente volebant ei loqui.
Et subdit. Nunquid non erat aliud tempus loquendi
aut cum privatim per tunc recedere ad eos sibi loqui
volebat et hoc postponere oportebat ut alios
lucrarentur si non privatim alios propinquos
ei volebat loqui non oportebat ita festinanter
vocare sed sine sermonibus exspectare. et ideo
concludit Crisostomus manifestum est quod solum ex
vana gloria hoc fecerunt. Quod cum vana gloria
sit peccatum non qualecumque sed unum de septem ca-
pitalibus sed propter vanam gloriam mater et fratres
Christi hoc fecerunt planum est quod peccaverunt. Quod
absit ut dicamus beatam virginem Mariam va-
na gloria peccasse cum Augustinus dicat in libro de natura
et gracia. Quod cum de peccatis agitur de beata virgine Maria nul-
lam volo habere mencionem propter honorem domini ymmo
tanta sibi gracia collata est ad vincendum ex omni
parte peccatum quod concipere et parere valuit illum
quem constat nullum habuisse peccatum. Fratres tamen
consobrini Christi nati de sorore virginis non
oportet excepto maioris glorie excusare cum Johannis
7 scriptum sit quod fratres eius non credebant in eum
dependebat enim in eo solum humanam laudem
ideo dicebant ei. Transi hinc et vade in Iudeam
ad curiam regalem ut alii videant opera tua
et manifesta te ipsum mundo. Quod beata virgo ab
hoc peccato sicut ab omnibus aliis peccatis aliena
fuit. Eo namque quod volebat sibi loqui eo loquente
potest dici quod hoc fecit propter aliorum importunita-
tem petencium. Quod respondit omnibus aliis importunis
petentibus ei loqui quod vocaret eum propter ea. Vel
saltem non totaliter quod ipsa sanabat omnia que
dicebat de illo in corde suo. Vel hoc fecit
propter Iudeorum suspicionem. Cum eo forte audi-
visset Iudeos sibi dixisse in Belzebub
eiecisse demonia et sabbatum violasse suspica-
ta fuit ne ei impedimentum ponerent et ita subi-
to volebat eum ab eis revocare. Vel hoc fecit
propter eius ardentem dilectionem. Non enim ipsa poterat
pati eius ad horam eius presenciam carere sed semper
eius presenciam cupiebat sociari. Non inveniemus
ipsam semper cum eo quesivisse. Ita quesivit eum adhuc
puerulum Luc. 2o et invenit eum in medio
doctorum interrogantem. Quesivit eum iam magnum
et doctorem factum hic Mat. 12 et invenit eum
in medio populorum predicantem. Quesivit eum redempto-
rem pendentem iam pacatorem et in-
venit ipsum Johannis 19 in medio latro-
num pendentem. Capitulum xviij in loco j.

cap

In illo die egressus ihus de domo sedebat
secus mare Et congregate sunt ad eum tur-
me itaque ut naviculam ascendens sederet Et
omis tba stabat in litore Et locutus est eis
multa in parabolis dicens Ecce exiit qui se-
minat seminare semen suum Et dum seminat quedam ce-
ciderunt secus viam Et venerunt volucres celi et comede-
runt ea Alia autem ceciderunt in petrosa ubi
non habebat terram multam Et continuo exorta sunt
quia non habebat altitudinem terre Sole autem orto es-
tuauerunt Et quia non habebat radicem aruerunt
Alia autem ceciderunt in spinas Et ascenderunt spi-
ne Et suffocauerunt ea Alia uero ceciderunt in terram
bonam Et dabant fructum Aliud centesimum aliud sexagesi-
mum aliud tricesimum Qui habet aures audiendi audiat Et
accedentes discipuli dixerunt ei Quare in parabolis
loqueris eis Qui respondens ait illis Quia vobis datum
est nosse misteria regni celorum illis autem non
est datum Qui enim habet dabitur ei et habundabit
qui autem non habet Et quod habet auferetur abeo
Ideo in parabolis loquor eis Quia videntes non videant
et audientes non audiant neque intelligant Et
adimplebitur in eis profetia ysaie dicentis Auditu
audietis et non intelligetis Et videntes
videbitis et non videbitis Incrassatum est enim cor
populi huius et auribus grauiter audierunt Et oculos
suos clauserunt ne quando videant oculis et au-
ribus audiant et corde intelligant et conuertantur et
sanem eos Vestri autem beati oculi quia vident Et
aures vestre quia audiunt Amen enim dico vobis Quia
multi prophete et iusti cupierunt
videre quod videtis et non viderunt Et audire que
auditis et non audierunt Vos ergo audite pa-
rabolam seminantis Omnis qui audit verbum regni
et non intelligit venit malus et rapit quod
seminatum est in corde eius Hic est qui semen
est secus viam Qui autem super petrosa seminatus est
hic est qui verbum audit et continuo cum gaudio
suscipit illud non habet autem in se radicem
sed est temporalis facta autem tribulatione et
persecutione propter verbum continuo scandalizatur Qui
autem seminatus est in spinis hic est qui verbum
audit et sollicitudo seculi huius et fallacia diui-
tiarum suffocat verbum et sine fructu efficitur Qui uero
in terram bonam seminatus est hic est qui audit verbum
et intelligit et fructum affert et facit alius
quidem centesimum aliud autem sexagesimum aliud
autem tricesimum Alteram parabolam proposuit
illis dicens Simile factum est regnum celorum homini
de semine bono in agro suo Cum autem dormirent homines
venit inimicus eius et superseminauit zizania in medio tritici
et abiit Cum autem creuisset herba et fructum fecisset
tunc apparuerunt et zizania Accedentes autem serui patris familias
dixerunt ei Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo
unde ergo habet zizania Et ait illis Inimicus homo hoc fecit
Serui autem dixerunt ei Vis imperemus et colligamus ea
Et ait non ne forte colligentes zizania eradicetis simul
cum eis triticum Sinite utraque crescere usque ad messem
et in tempore messis dicam messoribus Colligite primum zizania
et alligate ea in fasciculos ad comburendum triticum autem
congregate in horreum meum Alteram parabolam proposuit
illis Simile est regnum celorum grano sinapis quod
accipiens homo seminauit in agro suo Quod minimum quidem
est omnibus seminibus cum autem creuerit maius est omnibus
holeribus et fit arbor ita ut uolucres celi
habitent in ramis eius Alteram parabolam locutus est
eis Simile est regnum celorum fermento quod acceptum
mulier abscondit in farine sata tribus donec fermentatum
est totum Hec omnia locutus est ihus in parabolis ad turbas
et sine parabola non loquebatur eis ut adimpleretur quod dictum
est per prophetam dicentem Aperiam in parabolis os meum
eructabo abscondita a constitutione mundi Tunc
dimissis turbis uenit in domum Et accesserunt discipuli eius
ad eum dicentes Edissere nobis parabolam zizaniorum agri
Qui respondens ait illis Qui seminat bonum semen est filius
hominis Ager autem est mundus Bonum autem semen hi sunt
filii regni Zizania autem sunt filii nequam Inimicus autem
qui seminauit ea est diabolus Messis autem consummatio
seculi est Messores autem angeli sunt Sicut ergo colligun-
tur zizania et igni comburuntur sic erit in consummatione
seculi Mittet filius hominis angelos suos et colligent de
regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem
et mittent eos in caminum ignis ibi erit fletus et stridor
dentium Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum
Qui habet aures audiendi audiat Simile est regnum celorum
thesauro abscondito in agro quem qui inuenit homo abscondit
et prae gaudio illius vadit et vendit universa que habet
et emit agrum illum Iterum simile est regnum celorum homini
negotiatori querenti bonas margaritas Inuenta autem una pre-
tiosa margarita abiit et uendidit omnia que habuit et emit eam
Iterum simile est regnum celorum sagene misse in mare et ex
omni genere piscium congreganti Quam cum impleta ascendissent
et secus litus sedissent elegerunt bonos in vasa malos autem foras
miserunt Sic erit in consummatione seculi exibunt angeli et
separabunt malos de medio iustorum et mittent eos in caminum
ignis ibi erit fletus et stridor dentium Intellexistis
haec omnia dicit eis Dominus Etiam Dicit eis Ideo omnis
scriba doctus in regno celorum similis est homini patri familias
qui profert de thesauro suo nova et vetera Et factum est
cum consummasset ihus parabolas has transtulit se inde
Et cum venisset in patriam suam docebat eos in synagogis eorum
ita ut mirarentur et dicerent Unde huic sapientia hec et
virtutes Nonne hic est fabri filius Nonne mater eius dicitur
maria et fratres eius iacobus et ioseph et symon et iudas
Et sorores eius nonne omnes apud nos sunt Unde ergo huic
omnia hec Et scandalizabantur in eo Ihus autem dixit eis
Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua et in
domo sua Et non fecit ibi virtutes multas propter incredu-
litatem eorum

videre voluerunt videre que apostoli viderunt et
audire que ipsi audierunt et non audierunt
et racio fuit eorum ingratitudo quia habenti dabitur
et habundabit et non habenti id quod habet auferetur
ab eo. Duplici igitur fuerunt seminantes et predi
cantes verbum dei quia aliqui obscure et
prophete aliquid non clare intellexerunt. Sed
christus ad ipsis clara et lucida exposicione
dicit quod christus sic exponit parabolam seminis quod
semen dixit esse verbum dei quod seminatum
est secus viam significat illos qui verbum dei au
diunt deinde venit dyabolus et tollit verbum
de cordibus eorum ne credentes salui fiant. Quod
vero seminatum fuit super petram illos signi
ficat qui cum gaudio suscipiunt verbum non tamen
ipsum firmant in cordibus eorum quia ad tempus
credunt et in tempore temptacionis recedunt. Quod autem
seminatum fuit inter spinas illos significat
qui a diuiciis et voluptatibus mundi suffocantur
et non referunt fructum. Sed seminatum in terra
bona illos significat qui in corde bono et op
timo audientes verbum retinent et fructum afferunt
in paciencia. ¶ Sed hic possunt esse V dubitaciones
Prima utrum christus debuit in parabolis predicare
¶ Secunda utrum ille parabole omnes fuerint vere secundum
sensum litteralem ¶ Tercia utrum divicie habeant
homines suffocare ¶ Quarta utrum habenti
sit dandum et non habenti auferendum id quod habet
¶ Quinta utrum triplex fructus significet triplicem
hominum statum ¶ Ad primam est dicendum quod doctrina
nobis tradita per ipsum christum tripliciter potest considerari
Primo quantum ad recipientium disposicionem ¶ Secundo quantum
ad eius continuacionem ¶ Tercio ad infidelium
occultacionem et secundum ista tria omnibus ostendi potest
quod congruum fuit dei filium nobis spiritualia
et eterna sub velamine et similitudine rerum cor
poralium proponere. Primo quia doctor recipientis dispo
sicionem providit eum decet ymaginare secundum
disposicionem sui status et sue nature. Sed

disposicio talis hominis secundum presentem statum
est ut per cognicionem sensitivam ad intellectivam
perveniat quod philosophi et theologi protestantur
¶ Nam philosophus primo posteriorum ait quod omnis doctrina
et disciplina intellectiva ex preexistenti cog
nicione sensitiva sumunt originem. Dionysius
ait primo capitulo celestis ierarchie dicit quod non est
aliter possibile nobis lucere divinum radium
nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum
¶ Secundo ex eius continuacione. Sicut enim christi
doctrina omnibus erat necessaria ad salutem, ita
omnibus parvis et magnis sapientibus et insipi
entibus erat commendanda unde dicit apostolus ad Ro.
primo Grecis et barbaris sapientibus et insipien
tibus debitor sum. Et Aug. dicit super Genesim ad litteram
quod sacra scriptura ita procedit congruens ullius
congruis verba vitant ¶ Certe magis multi sunt
qui nullam veritatem capere possunt nisi eis
sub quibusdam methaforis et similitudinibus
eorum proponatur. Ideo ut talibus sacra scriptura
consonaret congruum fuit christum in parabolis
predicare ¶ Tercio ex infidelium occultacione
Nec enim ut preciosa dominus sanctum dare ca
nibus voluit sed quia sacram veritatem
occultare et velare sub similitudine rerum corporalium
ut ceci et infideles ut littera videntes
non videant et audientes non intelligant
¶ Ad secundum est dicendum quod parabolas dicas proprie F
veritate continere potest intelligi dupliciter primo in
vocis significacione. Secundo in rei reputacione
vocis que significatur in sacra scriptura
si est propria in sensu litterali tunc est vera ad
litteram. Si non figurativa et non propria tunc
figura ad litteram non est propria sed verum est
quod figuratur sicut cum dicas deum
habere brachium vel manum non est verum
quod deus cum sit spiritus habeat brachium

sed habet virtutem et operationem significatam vel figuratam per brachium vel manum. Et cum dr dei ubi est semen non est verbum quia sit seminis corporale ordei vel frumenti sed est virtus fructificandi significata per semine. Quia ergo reputatione sic sacre scripture tota nostri veritate quod vel reputatis novum testamentum per vetus et sic est vera secundum sensum allegoricum ut reputatur quid nobis per ea que christus dixit et fecit est agendum et sic est vera secundum sensum moralem, vel que per illa nobis sit sperandum et sic est vera secundum sensum anagogicum. ¶ Adtendum est dicendum quod homo suffocatur tribus modis primo pelagi profunditatibus, secundo ignis ardoribus tercio fumorum fetoribus et quarto amicorum laboribus. Ista autem quatuor divitie temporales habent annexa, scilicet profunditate pelagi mundialis avaricie, secundo ardore voluptatis et carnalis concupiscentie, tercio fetorem similitatis superbie, et quarto amicorum labores et angustie. Sicut enim in pelagi profunditate non invenit finis ideo homo statim in profunda aqua suffocatur, sic in divitiis homo non invenit finem vel satietatem ut dicit philosophus vicium prodigalitatis curabile vel etate vel egestate, sed cupiditas divitiarum incurabile quia non curatur amore multitudine, eo quod plus in senibus quam in iuvenibus crescit vel divitiarum magnitudine quia plus habens plus cupit. Secundo cum omnia delectabilia mundi sint venalia et possint divitiis comparari quia ad carnales concupiscentias et voluptates carnis divites prius sunt faciles divites suffocat ardoribus voluptatum carnalium quam alii et plus ceteris fumo elationis et superbie suffocat. Quarto amicitiarum laboribus tribulationibus

et angustiis divites suffocantur, testis est Salomon Ecclesiastes 2 ubi dicitur quod cuncti dies eius pleni sunt doloribus et erumpnis et nec per diem nec per noctem quiescit mens eius. ¶ Adgrauatum est dicendum quod glossa quatuor modos ondit omni habenti esse dandum et non habenti id quod habet auferendum primo ad studium acquirende intelligentie, et est talis sensus. Omni habenti studium legendi dabitur ei facultas intelligendi. Studiosus enim sapientior efficitur et non habenti studium legendi et audiendi scripturam etiam et ipsum bonum nec vel ipsum naturale ingenium quod videtur habere auferetur ab eo. Secundo quantum ad fidem legis evangelice et est talis sensus, et est talis sensus. Omni habenti fidem christi et cognitionem legis evangelice dabitur ei intellectus legis mosayce, et non habenti fidem christi et veram cognitionem doctrine evangelice sicut iudei qui testamentum novum non recipiunt et intelligentia legis veteris quam videtur habere ab eis auferetur. Ad litteram enim iudei in christum non credentes et eius fidem non recipientes ipsum verum intellectum legis quem habebant antea perdiderunt. Tercio quantum ad de fide in spiritualem gratiam et est talis sensus. Omni proficienti in vita spirituali dabuntur ei omnia alia dona adeo quod proficiant ad eius salutem et non habenti quia vana gratia ipso reddente se indignum auferentur ab eo. Quarto quantum ad gratitudinem divine mee et est sensus talis. Omni habenti .i. recognoscenti beneficia et dona sibi a deo misericorditer data dabuntur ampliora, et non habenti .i. non recognoscenti et ingrato contra illa que habet auferentur ab eo. Isti sunt quatuor modi habenti dabitur et habenti dabitur. ¶ Adgrauata est dicendum quod secundum Augustinum xiij^o libro de civitate dei

aliqui hnt triplice fructu respiebant ad
moriem cordiaz ponebat ei ocm pena
opidnor i finali medico timari ꝑhnt
modu ꝙ alq fuint tati muti i cetra ꝙ li
bertabat trectos homies ad pena dap
natos 2 isti dicit fac fructu tricesimu
Aliqui uo amplior muti lebalat pxa
genos 2 isti faciut fructu sexage Sed
aliqui ita magni erant muti ꝙ lebalat
cetenos 2 isti faciut fctu cete Sicut ait
scripta replicat Aug⁹ ꝙ dapnatorz no
erit redempco Remigi⁹ uo hnt fctu
triplice refert ad mutor diuisitatem
ul diuisioracz Sunt eni ut ait aliq
i cetra qui fidem scte trini tebnt 2 eorz que
ptinet ad fidem xpi 2 isti faciut fctu
tricesi⁹ ter eni decc faciut tricita Obs
naco igi decc madator cu fide trini
faciut fructu tricesi⁹ Aliqui uo sut q
cu fide trini tebnt 2 obsuacia madatoru
hnt pfectioz bonoz opm 2 ꝙ i uniusita
opm sex diebz copleta e 16 isti fac
fructu sexage Sz aliq st pfecti q
ad vita etna merent adiuncta 2 asimust
tussei ad doctriaz 2 isti fac fctu centesi⁹
Ieron⁹ at i fert hoc ad peticez satisfactoz
ut ille dica fac fructu cete q satisfa
cit deo plena ꝯgitacoz 2 cord contricoz
Sexagesimu uo qui satisfacit poris
confessioz 2 bona locutoz / sz trico q sa
tisfacit p opm bonoz fructificatoz
Aug⁹ at pa opione i lib⁰ de qonib⁹
euuagelioz refert istud ad statum ba
tiatoz na fruct⁹ ceteni⁹ ut ait conuenit
martiribz p sanctitate vite 2 con
temptum mortis Sexage⁹ uo conuenit
virginibz ꝑpt ociu intus quia

non pugnat con carnem iam corpe mor
tificato Sexagenarijs enim conuenit re
quies dari ut amplius ad malicia no
cogant 2 ꝑ fructus tricesim⁹ conuenit coniu
gatis quia talis est era bellantiu Sed
Sed cri⁹ hnt nimis refert ad carnis
mortificacom ꝙ tricesim⁹ ut dic fruct⁹
conuenit coniugatis in quibus est carnis
uoluptas relaxata tn et coartata bo
nis matrimonij Sexagesim⁹ uo viduis
in quibz licet fuit imptito carnalis co
pule experiencia insultus tn est omis
concupiscie carnalia Sz centesim⁹ conuenit
virginibz qui r⁰ angelz tpis pariti et fu
turi pnati sunt corruptione carnis lco y.

Aliam parabolam pponit illis dicens
simile factu est regnu celoz homi
q se bo. se mag⁰ suo cu aut dormiret
homies venit inimic⁹ ei⁹ et supseiat zizania
i me⁰ tritici et abijt cu aut creuisset
hba et fructu fecisset tunc apparuerunt et
zizania Accedentes aut serui pris fa
dixerunt ei dne nonne bonu semen
seiasti mag⁰ vn g⁰ hz zizania et ait
illis Inimic⁹ ho hoc fecit Serui aut di
xerunt ei vis imus et colligim⁹ ea
et ait non ne forte colligentes ziza
eradicetis cu illis et triticu Sinite
utraq crescere usq ad messem et in tpe
messis dicam messoribz colligite pmu
zizania et alligate ea in fasciculos ad co
burendu Triticu aut congregate in hor
reu Aliam parabolam pponit eis d.
Sile est regnu celoz grano sinapis qd
accipiens homo seiat in ag⁰ suo quod
minimu quide est omibz seibz cu aut
creuit maius est oibz olleribus et fit ar
bor ita ut uolucres celi veniant et ha
bitent i ramis eius Aliam parab. locut⁹
est eis Sile est regn⁹ celoz fermento quod
acceptu abscondit mlr in farine sat
tribz donec fermetatu est totu hec oia
locut⁹ e ihs i parab ad turbas et
sine parab no loqba eis ut imple
quod dcm est p pham d. aperiam i parabol

xiij

os meum eructuabo abscondita a con
stitutione mundi. Tunc dimissis turbis
venit in domum et accesserunt ad eum
discipuli dicentes edissere nobis parabolam ziza
niorum. Qui respondens ait. Qui seminat
bonum semen est filius hominis ager autem est mundus
bonum vero semen hii sunt filii regni zi
zania autem filii sunt nequam. Inimicus
autem qui seminavit ea est diabolus messis vero
consummatio seculi est messores autem angeli
sunt. Sicut ergo zizania colliguntur et igni com
buruntur sic erit in consummatione seculi mittet
filius hominis angelos suos et colliget
de regno eius omnia scandala et eos
qui faciunt iniquitatem et mittent eos
in caminum ignis. Ibi erit fletus et stri
dor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut
sol in regno patris eorum. Qui habet au
res audiendi audiat. ¶ Postea vero
instructione quantum ad divinum ubi sciatur
semper ista ut supra dicebatur ecclesia post
eius instructionem quantum ad hereticorum vita
corum. Eidem intentum est sciendum quod
verbum pane fidei propheticos recepit corrup
tionem quia modicum fermenti totam massam
corrumpit perfideles vero catholicos re
cepit incrementum et augmentacionem quia
verbum dei crescebat in multis et numerus cre
dentium multiplicabatur valde ut scri
bitur Actuum .i. predicacionem quia intrans in domum
meam quiescam cum illa non enim habet ama
ritudinem conversatio illius nec tedium convictus
eius sed leticiam et gaudium ut dicitur Sapientie viii.
Sed per apostolos vero recepit declaracionem. et oc
cultorum reseracionem. Illa enim que occulte et
parabolice erant dicta apostolis fuerunt clare
reserata. Quantum ergo ad hereticorum corrupcionem
salvator ipse posuit parabolam de bono
semine seminato et de inimico superse
minante zizaniam quia sicut zizania et lo
lium ut dicitur alio nomine corrumpit et suffo
cat semen seminatum sic fermento hereticorum
mentes simplicium corrumpit. Quantum vero
ad fidelium augmentacionem ponit pa
rabolam de grano sinapis quod quidem

minimum est in omnibus seminibus postmodum cum
creverit fit maius omnibus oleribus ita quod vo
lucres celi habitent sub ramis eius. Sic verbum
fidei parvum in principio quidem minimum visum
est in omnibus verbis sciencie humane et quasi
contemptibilia que de deo filio nunciabat
ut mortuum sepultum crucifixum et propter hoc quod
multi sibi contradicebant. Sed postmodum sic crevit
quod factum est maius omnibus dogmatibus philosophorum
ita ut reges mundi et philosophi gentium qui per
astra celi volare videbantur acumine intellec
tus habitent in ramis eius captivantes omnem
intellectum in obsequium Christi. Quantum vero ad divine sa
piencie quietem et delectacionem ponit parabolam
de fermento accepto et abscondito in tribus satis
farine. Ambiere ut per mulierem divina sa
piencia intelligamus que accipit fermentum quia
mens qua inhabitet quiescere et fervescere fa
cit divino amore. Que amorem abscondit in tribus
satis farine quia facit diligere ex toto corde
ex tota anima et ex tota mente in modo mensurato
et ordinato. Est enim satum genus mensure unum
et dimidium modium capiens et secundum hunc sensum exponit
Augustinus. Sed quantum ad apostolorum declaracionem quia Christus
in parabolis fuerat locutus turbis eo quod sic pre
dictum erat per prophetam. Aperiam in parabolis os
meum. Loquar propositiones absconsas ab inicio parabolam
de zizania que magis erat obscura apostolis
Christus voluit reserare. Quod seminator erat
ipse Christus filius hominis ager erat mundus
bonum semen erat filii regni pravitate ziza
nia erat heretici et filii nequam. Inimicus erat
diabolus messis consummatio seculi messores vero
angeli. Ita zizania erat heretica et filii nequam
quod in consummatione seculi mittet angelos sic messores
et separabit malos de medio iustorum et colli
gent de regno Christi et de tota ecclesia ista
militante in qua Christus regnat per fidem cre
dentium omnia scandala. omnes homines ma
los et hereticos et tamquam zizaniam mittet
eos in caminum ignis ardentis ubi fletus et
stridor dentium erit. Sed iusti fulgebunt sicut
sol in regno patris eorum. Sed hic possunt esse
iiii dubitaciones. ¶ Prima utrum heretici solum de
beant dici zizania. ¶ Secunda utrum heretici sint ex
ecclesia expellendi et comburendi in presenti
vita. ¶ Tertia utrum demon possit hominem dor
mientem temptare. ¶ Quarta utrum possit homini fal
sitatem et errorem inspirare. ¶ Quinta utrum

demon

possit corpus hominis ad pollucionem et
corrupcionem prouocare ¶ Ad primum est dicendum
quod hanc dubitacionem mouet Aug. in libro
de questionibus euangeliorum ubi tenet dicendum potest
inter malum catholicum et hereticum et scisma
ticum quia malus catholicus veram fidem
habet et vera credit tamen non viuit secundum ea
que credit / Hereticus non est qui falsa
de deo credit uel de aliqua parte scripture
eius que ad fidei edificacionem pertinet
non contemptus interrogacione motus
se credentes sed suo errore aduersa opi
nione pertinaci discordans / Talis
enim et si non corpore saltem animo rec
ecclesiam est / Sed ille scismaticus est qui sua
errima et peruersa sic peritus est sic defen
dere si sint probata uel obiecta ut cogi
tet conuenticula segregauerit et perturba
tor ecclesie fuerit / Sic igitur malum catholicum
secundum Aug. facit morum et vite prauitas Sed
hereticum facit fidei diuersitas sed scisma
ticum facit disrupta societas / Et in
istos soli heretici dicuntur dici zizania
que cum frumento non habent communem fidem
cum catholicis veris / dicuntur mali catho
lici vera credentes et non ut credunt
viuentes dicuntur palea et scismatici ariste
quia arista et palea communem radicem habent
cum frumento ¶ Ad secundum est dicendum quod heretici
possunt tripliciter considerari primo quantum ad fidem
quam corrumpunt et sic statim cum essent com
perti aliquorum fidem corrumpere debent
et possunt iuste ad mortem dampnari
multo magis quam falsificatores pecuniam
uel bullam pape / Secundo quantum ad ecclesiam a qua
se diuidunt et sic ecclesia semper eos re
cipit ad unitatem spiritualem consequendam
quia nunquam reuertentibus denegat penitenciam non
tamen eos semper recipit ad vitam temporalem
consequendam quia post primam et secundam moni
cionem si non se corrigunt inuitat eos per
excommunicacionem et eradicacionem sicut ponitur
24 q. 3 nam corrumpitur aliquis ut di
cente apostolo separatur a corpore ecclesie spiritus
eius saluus fiat si eradicatur cum per mortem
naturalem separatur a corpore naturali / Tercio quantum ad ali
os fideles quos inficiunt et sic si heretici
et sunt notorii et pertinaces ac conuicti et pri
mo relapsi ecclesia non compatitur eos crescere
usque ad messem et usque ad diem iudicii
Illa enim compassio secundum Aug. intelligenda est
de hereticis occultis quos ecclesia tollerat uel hereti
cis quos volendo eradicare magnum
periculum imminet ecclesie quia forte propter eorum
principatum et potenciam non potest eos era
dicare sine tribus et sine fidelibus sibi ad
subiectis / Sed notorios hereticos ecclesia non
compatitur usque ad messem propter periculum ne
aliquos corrumpat et inficiat Nam ut
dicit Iero. et habetur 24 q. 3 Arrius vna scin
tilla fuit in Alexandria / Et quia non statim
fuit oppressus eius flamma totum orbem
depopulauit et ideo ut ibi dicitur statim sec
cande sunt putride carnes et scabiosa
ouis a caulis repellenda ne corpus
corrumpatur putrescat et intereat ¶ Ad 3 ar
dicendum est quod hec dubitacio vim quandam conti
net implicat quando enim demones dormientes possunt
temptare sed implicat an talis temptacio sit
meritoria uel demeritoria / Quod quidem dyabolus tem
ptet dormientes et possit temptare aucte
et racione potest ostendi / Auctoritate Apoc. 12.
proiectus est dyabolus accusator fratrum qui accu
sabat fratres nostros in conspectu dei die ac nocte super
quo verbo dicit glossa / quod officium dyaboli est fratres
accusabiles facere temptando die ac nocte ymo
sanctos viros dyabolus forcius temptat dormiendo
quam vigilando ut dicit quedam glossa super 7
Iob / terrebis me per sompnia tua / id est tal
intelligere et cogitacione hominis uel est fantasia
uel non / Si non fantasia ut dicitur post de
anima quando enim corpus in seipso quod non intelli
git non cogitat nisi illa quorum similitudines
et fantasmata apud se retinet Sed dyabolus potest simi
litudines et fantasmata reducere et presentare
dormientibus presentare ergo per talia eis presentata
potest eos temptare quod contra illa affirmant
Quod uero implicat facile soluitur

quia mutuum et deuiutum non potest esse sine
actu voluntatis. Si ergo voluntas placet
bona et perfecta precessit vel sequitur som
pnia, ut quod ante sompnium homo vo
luerit pro deo pati adversa et delectari in
virtutibus et mandatis eius et tristari de
omni malo, sic postmodum homo in somp
no pacatur vel tristetur seu delectetur
meritorium potest esse racione voluntatis pre
cedentis vel subsequentis, et sic est de som
de mala et turpi voluntate, quia si ho
sompniat aliqua turpia et mala et de
lectetur de peccatis et tristetur de bonis de
meritorium est tale sompnium propter malam
voluntatem precedentem vel subsequentem.
Secundum dubitatum est dicendum quod istam du
bitacionem determinat Augustinus in multis
locis sacre scripture. Primo super illo verbo
Io. viii. Diabolus mendax est et
pater eius, quia cum loquitur mendacium
ex propriis loquitur dicens quod cum homo
mentitur et fallit non est pater ipsius
mendacii vel erroris quia mendacium
vel errorem ab alio recepit puta dy
abolo suggerente et fallente, sed cum dia
mentitur pater mendacii dicitur eo quod menda
cium et errorem a nullo recepit, sed ipse
omnibus suggerit et inspirat. Secundo
super illo libro iii Regum: Egressus est
spiritus malus et stetit coram domino
dicens: Ego decipiam Achab regem Israel
quia egrediar et ero spiritus mendax
in ore omnium prophetarum pertractans eum.
Hec ille ait: Cum malignus spiritus
arripuit homines aut demoniacos aut
arrepticios aut falsos prophetas eos
facit. Tercio super illo libro Actuum v.
Cur temptavit Sathanas cor tuum
mentiri te spiritui sancto dicens quod suggestione
persuasione falsitate errore
homini inmittere ipse convenit dyabolo.

Tercium dubitatum dicendum est quod sicut videmus
in vigilia sic absolute debemus operacione dy
aboli posse fieri in sompno. Nam nobis
vigilantibus occurrunt aliquando aliqua de
lectabilia movencia ymaginem in tantum
ut illam delectacionem apprehendat, qua appre
hensa movetur sensitiva, intus et extra
motu excitatur caro et inflamatur et sic
sequitur pollucio. Sed eundem ordinem
dyabolus potest operari homine dormiente,
quia appetibilia prius visa et audita vir
tuti ymaginative potest proponere quibus
sibi propositis et presentatis ymaginacio delecta
cionem capit illa que delectabilis apprehendit et movet
spiritum, et carnis motione excitatur caro
et sequitur pollucio, et siquidem vigilando
circa illa appetibilia et delectabilia presentata
fuit turpis cogitacio et inordinata affectio
talis pollucio non est sine peccato. Omne verum
in sompnum adhuc progressum sine peccato est.

Simile est regnum celorum. Lectio tercia.
Thesauro abscondito in agro quem
qui homo invenit abscondit, et pre gaudio
illius vadit et vendit universa que habet
et emit agrum illum. Iterum simile est
regnum celorum homini negociatori querenti
bonas margaritas. Inventa autem una
preciosa margarita, abiit et vendidit
universa que habuit et emit eam. Iterum
simile est regnum celorum sagene misse
in mare et ex omni genere piscium congreganti,
quam cum impleta esset educentes et secus
litus sedentes elegerunt bonos in vasa
sua, malos autem foras miserunt. Sic
erit in consummacione seculi. Exibunt an
geli et separabunt malos de medio iustorum
et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit
fletus et stridor dencium. Intellexistis
hec omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis:
Ideo omnis scriba doctus in regno ce
lorum similis est homini patrifamilias qui
profert de thesauro suo nova et vetera.
Et factum est cum consummasset Ihesus pa
rabolas istas, transiit inde. Et veniens
in patriam suam docebat eos in sina

gogis eorum. Ita ut mirarentur et dicerent
Unde huic sapientia hec et virtutes. Nonne
hic est fabri filius. Nonne mater eius
dicitur maria et fratres eius ioseph Ia
cobus et Simon et Iudas et sorores eius
nonne omnes apud nos sunt. Unde ergo
huic omnia ista. Et scandalizabantur
in eo. Ihesus autem dixit eis. Non est
propheta sine honore nisi in patria sua
et in domo sua. Et non fecit ibi multas
virtutes propter incredulitatem eorum
Posita igitur xpi instructione quantum ad
divinum ubi sermocinacionem et quantum ad litte
rarum huius librum correspondenciam vitacionem
In parte ista ut supra dicebatur ponit
xpi instructio quantum ad sacre scripture thesauri
assimilationem comparatione et emptione. Ad cuius
intellectum est sciendum quod sacra scriptura ex
cedit omnes alias doctrinas in quatuor spe
cialiter prerogativas. Primo in utilitate
quia est thesaurus datus hominibus quo
qui utuntur sunt participes amicicie dei
per ipsam enim nobis amicum deum possumus
facere et celeste regnum comparare. Secun
do in nobilitate est enim ipsa nobilior et
preciosior cunctis opibus et omni lapide precioso
et omnia que desiderantur huic non valent
comparari. Tercio in communitate quia
ipsa omnes capit et omnes recipit iudeos
et grecos bonos et malos servos et liberos
masculos et feminas nullus namque est qui
in ea non instruatur et pascatur. Quarto
in humilitate quia a superbis elatis invidio
sis et presumptuosis absconditur et nescitur
ab eis unde sit et quid sit humilibus autem
panditur declaratur et manifestatur. Quantum
ergo ad eius humilitatem dicit salvator
Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro
idest in xpo quia in eo dicente apostolo sunt
omnes thesauri et sancti absconditi vel
celeste desiderium absconditum in agro
et in corde sancti viri quod pro tanto abscondi
tur quia ab humana laude separatur et occul
tatur. depredari enim desiderat qui thesaurum
in via publice portat secundum Gregorium

vel ipsam virginitatem et corporis continen
ciam in agro absconditur quia dicente
apostolo In vasis fictilibus et corporibus fragilibus
portatur. Quantum vero ad eius nobilita
te dicit iterum Simile est regnum celorum homini
negociatori querenti bonas margaritas et inve
nta una nobiliori et preciosiori ceteris. Ven
didit omnia et emit eam. Ut per talem mar
garitam unam inventam intelligamus
vel ipsam sacram scripturam que est no
bilior omnibus aliis scienciis et doctrinis
intellectualibus vel ipsam caritatem que
est nobilior omnibus virtutibus moralibus
vel virginem mariam que dignior
fuit omnibus virginibus. Quantum autem
ad eius communitatem dicit quod iterum
Simile est regnum celorum sagene misse
in mare et ex omni genere piscium congre
ganti. Talis enim sagena secundum glossam
fuit predicacio evangelica piscatores fu
erunt apostoli. impleta fuit hec sagena
in ecclesia primitiva quando in omnem terram
exivit sonus eorum. separantes vero bo
nos pisces a malis in fine mundi erunt
angeli. Sed quantum ad eius humilitatem
dicit et veniens in nazareth et in propria
patria paucas virtutes ibi fecit propter
incredulitatem eorum quia dicebant
Unde huic sapientia. Nonne hic fabri filius
est nonne mater eius et fratres sunt apud
nos talis enim admiracio ex superbia
et infidelitate procedebat ideo sive non me
rebantur. Unde xpo imperat sapientiam apostoli
autem quia humiles et fideles erant
non sic interrogabant sed dicebant nunc
scimus quia scis omnia et non est opus
ut quis te interroget. ex hoc scimus quia
a deo existi. et ideo xpus dixit eis quod
nemo propheta acceptus est in patria
sua. et quia parabolice xpus locutus
fuerat et ideo quesivit ab apostolis an pre
dictas parabolas intellexissent quibus
respondentibus quod sic conclusit. quod ideo omnis
scriba doctus in regno celorum id est in
hac ecclesia militanti similis erit pa-

familias qui profert de thesauro noua
et vetera ¶ Sed hic possunt esse quatuor
dubitaciones ¶ Prima vtrum sacra scrip
tura sit thesaurus absconditus ¶ Secun
da vtrum sciencia possit vendi vel emi
sine peccato ¶ Tercia vtrum solum sciens
nouum et vetus testamentum debeat scriba
doctus in regno celorum ¶ Quarta vtrum
nemo propheta sit acceptus in patria sua
¶ Ad primam est dicendum quod tam sacre
scripture predicacio quam donorum supnorum
contemplacio et virginitatis consiliacio
possunt dici thesaurus absconditus in
uentus et emptus. Nam dicitur thesaurus
propter preciositatem est enim preciosior cun
ctis omnibus opibus et omnia que deside
rantur non valent ei comparari. Dicitur
inuentus propter vtilitatem quia qui talia
inuenerit inueniet vitam et hauriet salu
tem a domino. Dicitur absconsus propter
securitatem quia enim rex ezechias non
abscondit thesauros suos serui regis ba
bilonis ideo eos perdidit vt scribitur ysa
28 Sic et qui non abscondit virtutes
superdictas a vana gloria et ab alijs quorum
diabolus est princeps amittet ipsas. Sed
dicitur emptus propter necessitatem sine enim pre
dictis virtutibus homo nudus est et cecus
et claudus sed vestitus eis potest appa
rere coram sponso celestis regni nam per
sacre scripture cognicionem homo vesti
tur vt nudus non appareat coram preco
Sed per virginitatis conseruacionem homo
vestitur vt nudus non appareat in se
ipso Vnde Apocalypsis iii° suadetur cuilibet
homini sic nudo emere aurum ignitum pro
batum vt non appareat confusio nu
ditatis eius ¶ Ad secundam est dicendum
quod sacram scripturam emi vel vendi pos
se tripliciter potest intelligi ¶ Primo temporalis
lucri cupiditate ¶ Secundo contemplacionis
securitate ¶ Tercio vite gubernande
necessitate ¶ Prima igitur empcio vel
vendicio est mala et prohibita scribitur
enim prima causa quod prima est mali

non boni prophete prophecias vendebant sicut
fuit Balaam et multi alij qui cupiditate
et mercede temporalis lucri prophetabant et diui
nabant et ex eo de micheas mandatur expres
se ne per licenciam docendi vel addiscendi si
mulier aliquid exigant omnes enim tales
docentes vel predicantes principaliter propter
cupiditatem temporalis comodi secundum quod
dicit beatus petrus in sua canonica Sunt
cor exercitatum auaricia et tamquam malediccio
nis filij delinquunt viam rectam et secuti
viam Balaam qui mercedem iniquitatis
amauit cuius subiectum fuit subiugale mu
tum vel eius hominis voce loquens prohibuit
prophete insipienciam et sue insanie cor
rupcionem accepit ¶ Secunda vero em
pcio vel vendicio est bona et meritoria quia
secundum Iohannem Ille emit thesaurum sacre scrip
ture qui comparat sibi ocium interne contem
placionis per vendicionem temporalium rerum modo
quo dicebat apostolus Omnia arbitratus sum
vt stercora vt christum lucrifaciam Vnde et
multi philosophi vt socrates et plato temporalia con
tempserunt propter ocium emendum sciam sedendo
do namque et quiescendo anima fit sciens
et prudens Vnde iuuenes non bene possunt
addiscere quamdiu in passionibus et mocionibus
non sunt quietati ¶ Sed tercia empcio
vel vendicio est licita et permissa quia per
sumptibus necessarijs ad vitam permissum
est doctoribus et predicatoribus aliquid accipe
re tamquam stipendium laboris non sicut pre
mium remuneracionis ¶ Ad terciam est dicendum
quod questio est dubia pro tanto quia si solum
scientem nouum et vetus testamentum in
telligam scribam doctum in regno celorum
vel in hac ecclesia militanti tunc negamus
abraham scribam doctum fuisse si noui
et veteris testamenti facta nouit et credi
dit eo quod secundum augustinum Vna fuit fides
antiquorum et modernorum verba tamen
predictorum testamentorum non mutauit cum
vetus testamentum incepit a moise et
nouum a christo nec ipsum moisen scribam

doctum possumus nominare quia si vetus
testamentum edocuit novum tamen non pro
tulit. Ad hoc respondet Hilarius dicens quod scri
bas doctos in regno celorum apostolos etc.
significare voluit qui sunt quidam
notarii salvatoris dicta et facta Christi de
scribentes et corde retinentes et sensum
legis et prophetarum ab ipso Christo accipientes
quia aperuit eis sensum ut intelligerent
scripturas. Crisostomus vero ait. Quod per scribam
doctum scientem novum et vetus testamentum
debemus intelligere predicantem vetus
tatem eterni supplicii et novitatem eterni
gaudii. Et sic Moyses et Abraham sunt doc
ti quia hec intellexerunt. Ad questionem
dicendum quod aliud est querere quid de
beat esse de iure et ordine vere caritatis
et aliud est querere quid sit de facto et con
suetudine humane pravitatis. nam de iure
et ordine caritatis sicut magis debemus
diligere domesticos et propinquos ita ma
gis debemus honorare eos presertim cum
David filius agricole fuit et super omnes
tamen regali et prophetali dignitate fuit a
deo honoratus et quanto ex viliori progenie
quis trahit originem tanto cum virtutibus
pollet et doctrina fulget magis est hono
randus secundum quod dicit Crisostomus. Sed si queritur
quid sit de facto et de consuetudine humane
pravitatis dicendum quod triplex est causa
quare nemo propheta acceptus est in patria
sua. Prima est conversatio que in pluribus
parit contemptum et maxime cum quis ab
ipsis cunabulis conversatur cum aliis quando
postmodum est adultus et in prelatum preficitur
contempnitur ab eis quia sic volunt con
versari cum eo tempore prelationis sicut tempore
iuvenilis conversationis. Unde Iudei cum
dicerent Christo quanta audivimus de te facta in Ca
pharnaum fac et hic in patria tua. audierunt
nemo propheta acceptus est in patria sua.
Secunda causa est parentele cognitio. quia
cum sciunt quod vilis parentele est et cognoscunt
eius originem indignantur compatriote tali
honorem et reverentiam exhibere. Ex qua
causa Iudei de propria patria dicebant
de Christo. Nonne hic est filius fabri
et mater et fratres et sorores eius sunt
apud nos. Vere nam secundum Augustinum Ipse
erat filius illius fabri qui fabricatus
est auroram et solem et qui archam dis
posuit Moysi tabernaculum ordinavit
archam testamenti instituit. Tertia
causa est nativa emulationis invidia
nam dicit philosophus secundo Rethorice propinquis
loco tempore et etate magis invidemus quam aliis.
Et Iohannes dicit super hunc passum quod natu
rale est cives civibus invidere semper
quia non considerant presentia virilia
opera sed fragilia recordantur infantie
quasi non ipsi per eosdem etatem gradus
ad maturam etatem venerunt. Ca. xiiii

In illo tempore audivit Herodes tetrarcha fa
mam Ihesu. Et ait pueris suis. Hic est Iohan
nes Baptista ipse surrexit a mortuis et
ideo virtutes operantur in eo. Herodes
enim tenuit Iohannem et alligavit eum
et posuit eum in carcerem propter Herodiadem
uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioha
nes. Non licet tibi habere eam. Et volens
eum occidere timuit populum. quia sicut
prophetam eum habebant. Die autem natalis
Herodis saltavit filia Herodiadis in
medio et placuit Herodi. Unde cum iura
mento pollicitus est ei dare quodcumque
postulasset ab eo. At illa premonita a
matre sua. Da michi inquit hic in disco
caput Iohannis Baptiste. Et contristatus
est rex propter iusiurandum autem et eos
qui pariter recumbebant iussit dari
misitque et decollavit Iohannem in car
cere. Et allatum est caput eius in disco
Et datum est puelle et tulit matri sue.
Et accedentes discipuli eius tulerunt
corpus eius et sepelierunt illud. Et ve
nientes nuntiaverunt Ihesu. Quod cum au
disset Ihesus secessit inde in navicula
in locum desertum seorsum. Et cum
audissent turbe secute sunt eum pedes
tres de civitatibus. Et exiens vidit turbam
multam et misertus est eius et
curavit languidos eorum. Positio

disapulorum per eum instructione In parte
ista ut dicebatur supra ewangelista deter-
minat de Johannis baptiste per herodem
interfectione et dividitur totum presens capitulum
in partes tres in quarum prima ponitur
iohannis interfectionis cause assigna-
cio ¶ In secunda vero ponitur turbe fa-
mem pacientis saturacio ¶ Et in tercia
ponitur per christianis glorie et abicionis
vitacio ¶ Secunda ibi Vespe autem facto
¶ Tercia ibi Et statim compulit ¶
Ad intellectum autem presentis leccionis est sci-
endum quod causa vel occasio interfectionis io-
hannis fuit triplex ¶ Prima fuit he-
rodis increpacio arguebat enim ioha-
nes herodem quod non liceret ei habere
uxorem fratris ipso vivente ¶ Secunda
fuit iuramenti observacio ne enim
frangeret iuramenti observacionem iura-
mentum quod iuraverat filie saltanti da-
re quidquid peteret commisit homicidium
¶ Tercia fuit christi confessio insidiabatur
ei tamen herodes precipue iohanni propter christum
quem confitebatur et cui testimonium perhibe-
bat quantum igitur ad primam causam dicit
ewangelista quod audita herodes fama de christo quod
miracula faciebat dixit Johannes baptista
Surrexit a mortuis et virtutes operantur
et tunc interserit ewangelista historiam de in-
terfectione iohannis que ante facta fue-
rat dicens quod herodes tenuit iohannem
et posuit eum in carcerem propter herodia-
dem uxorem fratris sui quia dicebat ei
Non licet tibi habere eam Quare ante hero-
di soli dicebat et non uxori dicit remigius
quia hec principalior muliere et quia
herodes tenebat legem iudeorum secundum
quam non erat sibi licitum illam ducere
fratre vivente Quantum vero ad secun-
dam dicit quod celebrato die natalis sui
et filia eius saltasset coram eo et placuis-
set ac sub iuramento promisisset dare quod
petivisset precepit ad peticionem puelle per
matrem instructe caput Johannis in
disco portari solum enim secundum Crisostomum
pharao et herodes diem natalis eorum

observasse leguntur ut quorum una erat
impietas fieret una sollempnitas Sed
quantum ad terciam causam dicit ewangelista quod
christus cum audisset a discipulis Johannis
quod erat mortuus secessit inde in navicula
et venit in desertum non quidem propter timo-
rem mortis sed ne daret tamen persecutoribus
eius ut homicidio homicidium iungerent sie-
bat quod persecuti erant iohannem propter veritatem
eius sic et eum persecuti erant ut dictum est
¶ Sed hic possunt esse quinque dubitaciones ¶ Prima
utrum vovens vel iurans teneatur semper
servare ¶ Secunda utrum iurans redire
ad carcerem teneatur iuramentum servare
¶ Tercia utrum herodes propter iuramentum
potuit ab homicidio excusari ¶ Quarta
utrum in iuramentis possit homo dispensare
¶ Quinta utrum ille cui sit iuramentum pos-
sit iurantem a iuramento absolvere ¶ Ad
primam est dicendum quod votum est promissio fa-
cta deo vel quod de quibus fit talis promissio sunt
per se bona licita et honesta sicut ieiunare
corpora sanctorum visitare religionem intrare
et talia homo servare tenetur vel sunt per
se mala et prohibita et illicita sicut homici-
dia adulteria qualia fuerunt vota illorum
de quibus scribitur actuum xxiij quod plus quam qua-
draginta viri voverunt se non gustaturos
quidquam donec interficerent paulum sed
quedam sunt in casu bona ut in casu uti-
litatis proximi et necessitatis evadendum vitat
sicut sunt iuramenta que in casu necessitatis
et utilitatis sunt bona in casu vero non
necessario nec utili sunt mala sequitur ergo vo-
vet nunquam iurare in eo casu in quo sunt
mala quia nec utilia nec necessaria tenetur observare
In eo vero casu in quo utilia sunt et necessaria
non tenetur observare sed potest et debet ad
mandatum superioris frangere ¶ Ad secundam
est dicendum quod istam questionem determinat augustinus
primo de civitate dei capitulo xviij commendans
marchum regulum civem romanum qui cum
captus esset a carthaginensibus et in car-
cere reclusus romam pro pace fienda re-
pe[ti]it sub iuramento promittens rediturum sed
cum pacem facere non posset quam cum

impetrare non potuisset ad carcerem est reclu-
sus et ab illis totiunibus et merito comendan-
dus erat quia quedam sunt male culpe que
sine dei offensione et virtutis et gracie a-
missione fieri non possunt et de talibus lo-
quitur ysidorus et habetur xxii q. iiii In
malis promissis rescinde fidem in turpi vo-
to muta decretum quedam vero mala sunt
pene que sine dei offensione et virtutis
et gracie amissione fieri possunt vel ser-
vari et in talibus votum vel iuramentum est
servandum etiam dona intrinseca et virtu-
tes secundum augustinum non inviti auferri non
possunt et si dicatur quod homo mortis periculo
se exponere non tenetur verum est in dicentibus
si pro anime sue salvacione vel fidei de-
fensione vel subditorum conservacione seu
reipublice proteccione virtutis enim est
et non vicium mortis periculo se exponere ¶ Ad
terciam est dicendum quod specialiter propter in-
peccatum herodis non solum excusari sed ve-
hementer aggravari debet ¶ Primo propter
eius pravam intencionem dicit enim Johannes
quod ad hoc herodes iuravit ut future occa-
siones machinas prepararet alioquin si propter
iuramentum dicatur homicidium fecisse si pu-
ella patris vel matris interitum postulasset
numquid hic fuisset facturus planum est quod
non quia igitur causam occidendi beatum Johannem
non videbat eo quod timebat populum qui eum
tamquam prophetam habebat hanc causam dolo-
se excogitavit ut propter iusiurandum
excusaret homicidium ¶ Secundo propter
rei illicite vitacionem nam iuravit propter
filie saltacionem cum secundum glosam non solum
divitum verum eciam pauperum sit consuetudo
ita pudice eorum filias nutrire ut vix
ab extraneis videantur herodes vero suam
filiam non pudoris verecundiam sed salta-
cionis lasciviam docuit et domus eius
quam decebat esse aulam regie sue filie
impudicicia fecerat theatrum ¶ Tercio
propter iuramenti observacionem quamvis
enim iuramentum non servare sit malum
eo quod mendacium committitur longe tamen
peius est homicidium perpetrare et de duobus
malis minus est eligendum et eciam hoc

intelligo de iuramento illicito observacio
enim talis iuramenti est dimittenda propter
homicidium sed si iuramentum est illicitum
ad quod maneret prius homicidium
esset permittendum tamquam maius ma-
lum ut supradictum fuit iurare autem
occidere hominem maxime innocentem
est illicitum ideo dimittendum erat
ad evitandum homicidium Iuravit enim
david interficere nabal et tamen
iuramentum non servavit ut habetur
primo Regum xxv et hoc non fuit iniquitas
sed pietas sicut xxii ca. quest. iiii et potis-
sime redditur detestabile peccatum hero-
dis quia sub pretextu iuramenti instituit
homicidium epularum convivio Recitat
enim Johannes quod quidam Comes in sinu
meretricule iaceret et dixit ei numquam
se vidisse hominem decollatum manda-
vit ut cuiusdam qui reus erat mortis
caput in convivio truncaret de quo ve-
hementer fuit reprehensus quod epulas
sanguine conmiscuit et mortem cuiusdam
hominis in alterius delicias pre-
stitit ¶ Quarto propter inperfecti malicie
defensionem querit enim glossa numquid
putamus in Johanne qui in utero ma-
tris sanctificatus et maior inter na-
tos mulierum non surrexit aliquid fu-
isse commissum in vita quod eius sic
despecta mors tegeret ad quod videtur
quod nichil quia si pro confessionem Christi
non fuit mortuus tamen pro veritate male
requisitus occubuit et quia Christus
veritas est usque ad mortem pro Christo
quia pro veritate pervenit nam ideo
ut ait deus suos sanctos in fimus
mittit quia videt quomodo remuneret
in summis ex quo quilibet colligat quod
illi sunt passura quos reprobat si
sic cruciat quos amat ¶ Ad quartam
est dicendum quod dispensacio iuramenti
dupliciter intelligi potest ¶ Primo quod ipsum
iuramentum non servetur et sicut est
impossibile in iuramento per hominem dispen-
sari quia cum observacio iuramenti

contineatur sub divino precepto indispe-
sabile est iuramentum in se sicut est
quodlibet divinum mandatum ¶ Secun-
do quod contentum vel inclusum sub iu-
ramento non includatur vel contine-
atur et cetera. Bene potest dispensari in iura-
mento ut negocium quod cadit sub
iuramento non cadat quia forte tale
quod sub iuramento contentum vel in-
clusum repugnat comitibus qui iura-
mentum secuntur et quicquid enim repugnat
iusticie equitati ut si quis iuret ma-
le agere puta hominem interficere vel a-
dulterari et quod est boni impeditivum
ut religionem non intrare, quicquid vero
repugnat iudicio discrecionis et de-
bilitate maturitati et sic omnia iu-
ramenta que dubia sunt an sint licita
an non que incauta vocantur et utrum
sit expediencia an non dispensibilia
sunt, quicquid autem repugnat testifica-
te veritati ad cuius assercionem iuramen-
tum inducitur et sic falsum iuramen-
tum est dispensabile, quicquid vero repug-
nat superioris auctoritati vel potestati et sic dum
puella est in domo patris sic est sub t
eius potestate uxor sit sub potestate viri
iuramentum puelle per patrem et u-
xoris per virum potest revocari si sine
consensu eorum factum est. Sed quicquid repug-
nat reipublice ut utilitatem et comu-
nitatem hanc iudere considerare et dis-
pensare, ideo omnia iuramenta per
eum considerata utilitate reipublice
sunt ¶ Ad quintum est dicendum quod aliquis
potest recipere promissionem aliquam
iuramento firmatam dupliciter ¶ Primo
in persona sua et persona utilitate ut si
quis alicui pecuniam daturum vel ei
serviturum vel ad talem locum vadere
turum et iuramento firmet talem pro-
missionem, ille cui talis facta est pro-
missio potest absolvere eum et ille
dicitur eius promissum servare ex quo factum
est secundum eius voluntatem et utilitatem
¶ Secundo in persona alterius et hoc vel
propter dei honorem et reverenciam ut cum quis pro-
mittit per iuramentum religionem intrare
vel pro reipublice fideli diligencia, sicut
executores rei publice faciunt iurare
eorum ministros ut iniuncta ministeria
diligenter et fideliter exequantur
vel pro legis et statutorum suorum perpetuitate
observacionis custodiam, sicut civitas
aliqua cogit iudices et rectores eorum
vel eius ut statuta facta et scripta debe-
ant observare, et tales recipientes iu-
ramentum ut puto non possunt absolvere
iurantes quia non recipiunt in persona
eorum nec pro eorum utilitate sed pro utilitate
rei publice et pro honore et reverencia
eius et cetera et cetera. Lectio secunda cap. vj

Vespere autem facto accesserunt ad
eum discipuli eius dicentes deser-
tus est locus et hora iam preteriit, dimit-
te turbas ut euntes in castella emant
sibi escas. Ihesus autem dixit eis. Non ha-
bent necesse ire date illi vos manducare.
Responderunt ei non habemus hic nisi quinque
panes et duos pisces. Qui ait illis af-
ferte mihi illos huc. Et cum iussisset turbam
discumbere super fenum, acceptis quinque pa-
nibus et duobus piscibus aspiciens in celum
benedixit et fregit et dedit discipulis panes
Discipuli autem dederunt turbis. Et man-
ducaverunt omnes et saturati sunt et tu-
lerunt reliquias fragmentorum plenos
duodecim cophinos. Manducantium autem
fuit quinque milia virorum exceptis mulieribus
et parvulis. ¶ Posita iohannis interfeccionis ce-
assignacionem in parte ista ut supra dicebatur
evangelista ponit turbe famem pacientis sa-
turacionem, et possumus dicere quod quinque
ponitur in litera notificancia hoc miraculum
quo christus de quinque panibus quinque milia
hominum saturavit. Nam primo ponitur
cause ad faciendum miraculum quesiencia
¶ Secundo ponitur christi ad compaciendum
clemencia ¶ Tertio ponitur christi ad pa-
nes multiplicandum clemencia potentia

Quarto ponit discipulorum ad turbas
saturandum obedienciam. Quinto ponitur
reliquiarum ad pauperes sustentandum pruden-
tia. Conveniens autem causa ad faciendum
miraculum est ex parte temporis quia vespere facto
iam enim transierat hora comedendi / in quo
miranda est xpi bonitas ut usque ad vespe-
ram protraheret sermonem ad instruccionem
animarum / et populi aviditas / ad audiendum
verbum dei. Vel ex parte loci quia locus de-
sertus erat ut sine spe haberi aliunde pa-
nes esset / et per hoc miraculum careret omni
suspicione / et discipulorum peticio seu licencia
quia petebant ut licenciaret eos quod euntes
per villas et castella emerent sibi escas
obliti enim erant eius quod scriptum erat
numquid potest parare mensam in deserto / et
parare mensam populo suo. Quantum vero
ad xpi clemenciam subauditur visio eius
dicentis / non habent necesse / ita date vos illi
manducare / secundum enim beatum Johannem
qui viderit fratrem suum in necessitatem habere
et clauserit viscera sua ab eo / nec clemencia
nec caritas est in eo. Quantum vero ad mi-
raculum faciendum potencia additur
quod quinque panes et duos pisces benedixit fre-
git / et dedit discipulis non sine elevacione
oculorum in celum ut ostendat secundum
Crisostomum se esse equalem patri in potencia
a quo virtutem habebat miracula faciendi
Unde dicebat Pater autem in me manet
ipse facit opera. Quantum autem ad apostolorum
obedienciam adiungitur quod discipuli panes ap-
posuerunt turbis qui manducaverunt
et saturati sunt. In quo secundum Crisostomum non
eos solum xpus honoravit / sed voluit
ut hoc miraculo facto non increduli fiant
nec obliviscantur eius cum pertransiit manibus
eorum testantibus. Sed quantum ad sustenta-
dum pauperes providentiam / concludit
quod de quinque panibus collegerunt duodecim
cophinos plenos fragmentorum de reliquiis
fecit enim superare / et propter miraculi ma-
nifestacionem ut nullus posset dicere fantas-
ma fuisse illud quod factum fuerat quod
absentes poterant videre / et propter pauperum

sustentacionem ad quorum gubernacionem
prelati eorum ministris prudenciam bonam
debent habere et providere / non plus nec
minus tollitur nisi duodecim cophini
secundum numerum duodecim apostolorum ut quilibet
apostolorum suum cophinum portaret / sic-
ut numerus manducancium fuit quinque milia
secundum numerum quinque panum qui multiplica-
ti erant / quia mulieres et parvuli propter
etatis et sexus imperfeccionem non numerantur.
Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones.
Prima utrum maius miraculum
fuisset de novo creare quam illos quinque
panes multiplicare. Secunda utrum
multiplicacio talis panum sit facta
in panes ordeaceos vel in panes tri-
ticeos. Tercia utrum semper in refeccione
populi sit necessaria panis fraccio. Quarta
utrum solum in sumpcione cibi facienda
sit graciarum accio. Ad primam dicendum
quod eiusdem potencie est aliquid ex nichi-
lo creare / et illud nullo addito vel sub-
tracto augmentare vel multiplicare / cum
igitur xpus illos panes nullo addito vel
subtracto multiplicaverit / et augmentave-
rit in tanto numero ut quinque milia hominum
saturarentur eius potencie erat / sic
predictos panes multiplicare / cuius erat
ex nichilo illos panes creare / Unde
dicit Augustinus super hunc passum quod unde
xpus de paucis granis segetes multipli-
cat / inde illos quinque panes multiplicavit
quia potestas erat in manibus xpi. Nam
panes illi quinque quedam seminaria
erant / non quidem terre mandata
sed ab eo qui fecit celum et terram ut
nichilo multiplicata. Quare ergo xpus
illos panes de quibus saciavit homines
illos de novo non creavit / sed pocius
illos quinque multiplicavit / dato quod eius-
dem potentie erat utrumque facere. Crisostomus
assignat triplicem causam. Primam propter
erroris remocionem. Nam dixerunt
manichei / omnia corporalia a malo deo
esse quorum factorem salvator ondit se

esse quod tales creaturas tamquam bo
nas multiplicavit. ¶ Secundam propter
creaturarum cooperacionem, quamvis enim
ipse creaturas non indiget ad miracu-
lorum operacionem, tamen ne videantur esse
aliene a divina sapiencia et superaciua pro-
ducte voluit eas cooperari sibi ad mon-
strandum quod sicut ipse fecerat celum
et terram, ita ipse erat qui dixerat
germinet terra herbam virentem et faci-
entem fructum iuxta genus suum.
¶ Tercia propter discipulorum et prelatorum
instruccionem. Instruxit enim disci-
pulos et prelatos omnes in persona eorum
ut etiam si pauca habemus debemus
indigentibus ministrare modo quo dictum
est Thob iiii° Si multum tibi fuerit
habundanter tribue, si parum etiam liben-
ter impertire stude. ¶ Ad secundam est
dicendum quod miracula facta per xpistum
conveniencia erant statui et condicioni
personarum propter quarum salutem fiebant.
Est ante duplex status hominum scilicet le-
galis et carnalis, et sicut illa lex dura
erat in tantum ut irritam faciens legem
illam, duobus vel tribus testibus absque
ulla contradiccione moreretur dicente
apostolo ad Hebreos sic populus ille dure
cervicis erat cor durum lapideum
habens ad credendum. Alius status est
spiritualis gracie, et sicut lex nova xpisti iu-
gum habet suave et honus impositum
leve, ita populus istius legis non duri-
ciam sed molliciam cordis habere de-
bet. ¶ Primus ergo populus ille lega-
lis et carnalis observancie pastu du-
ro erat pascendus, ideo panes illi
quinque ordeacei fuerunt appositi eis, et
in panes ordeaceos multiplicati, quia
populus ille talibus panibus saturandus
erat, fuerunt ante quinque, quia de le-
ge illa durissima quam ordeum significat
moyses quinque libros fecit, quibus
quinque panibus duo pisces fuerunt
coniuncti ad saporandum predictos panes
quia xpistum nunc sub persona sacerdotali nunc
sub persona regali in libris illis figurabat
expectandus, ex cuius expectacione tamquam
quodam sapore gustato levius duri-
ciam illius legis portabant. Sed status
secundus populus spiritualis gracie pastu dulci
et delectabili est alendus et saturandus
cuius saturacio tunc significata est quando
xpistus de vii panibus quatuor milia hominum
dicitur saciasse, qui septem panes non
designantur fuisse ordeacei, sed de fru-
menti grano cui xpistus se assimulat, quia
septiformi gracia spiritus sancti existente in xpisto
populus in eum credens saciatur et reficitur
quibus septem panibus non duo pisces
adiunguntur sicut illis de veteri lege sed
dicitur quod habebant pisciculos paucos, quia
pauca sunt in ecclesia primitiva credentes
in eum post quos missi sunt in mare huius
seculi ut pro illo magno pisce scilicet xpisto
legacione fungerentur, nec dicuntur saciati
nisi quatuor milia hominum, quia refecti non
per xpistum non quinque libris moysi carnaliter
intellectis, sed quatuor virtutibus pruden-
cia iusticia fortitudine et temperancia pa-
scuntur et sic predictam dubitacionem determinat
Augustinus in libro de quaestionibus. ¶ Ad terciam est
dicendum quod secundum Augustinum semper xpistus cum
panem discipulis apposuit ipsum fregit.
Est namque triplex panis corporalis et sacra-
mentalis et doctrine salutaris. Panem cor-
poralem fregit quando miraculum de quinque
panibus et duobus piscibus mirabiliter
edidit. Panem vero sacramentalem fregit
quando sub specie panis et vini suum corpus
discipulis tradidit et fregit. Panem doctrine
salutaris quando dubitantibus sensum sa-
cre scripture clarissime aperuit. ¶ Prima
namque fraccio panis corporalis facta fuit in
significacione proximorum subvencionis ut
qui panem integrum proximo esurien-
ti dare non potest, fractum iuxta man-
datum prophete misericorditer porrigat, Fran-
ge esurienti panem tuum.

Secunda vero fractio panis sacramentalis facta fuit in significacione dominice passionis rememorantis. Unde dicit Augustinus et ponitur de consecratione distinctione 2 capitulo Dum hostia frangitur passio Christi ad memoriam revocatur. Sed tercia fractio panis doctrine salutaris facta fuit in significacione Christi cognitionis. Unde Luce xxiiij scribitur quod postquam Christus aperuit sensum illis duobus discipulis ut intelligerent scripturas que de ipso erant, tunc cognoverunt in fractione panis. Ad quartum est dicendum quod Crisostomus movet hanc dubitationem super hunc passum. gratias egit et dedit discipulis dicens quod non legimus Christum gratias egisse quando mortuos suscitavit, nec quando mare refrenavit, nec quando occulta cordium redarguit, nec quando oculos ceca nati condidit, sed solum quando panes multiplicavit et turbis ad comedendum apposuit. Istius ergo triplicem causam inde Crisostomus assignare. Primam propter ingratitudinis remotionem. Nam ingratus est qui que ab alio quantumcumque minima dissimulat se recipere. Quia igitur dei filius omnia que habebat nascendo a patre receperat ut ostenderet quod tam minora et maiora bona habebat, sed utraque a deo patre percepit in moralibus quod in maioribus voluit gratias agere patri, qui minora beneficia non occultat maiora non abscondit.

Secundam propter mense edificationem instruxisse namque nos in hoc salvator videtur, ut non prius mensam et cibum tangamus donec gratias deo egerimus qui nobis escam in tempore opportuno dedit. Et hoc ut ait dictum est contra illos qui sicut porci ad mensam ingrediuntur et surgunt sine gratiarum actione, cum tamen scriptum sit: Insuper gratiarum actio et vox laudis semper sit in ore tuo. Tertia propter sanctorum patrum imitationem. Legimus enim iiij Regum iiij quod cum Heliseus propheta in domo cuiusdam sancte mulieris cibo corporali esset refectus in fine refectionis vocavit eam et dixit ei: Ecce sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis ergo ut faciam tibi. Numquid habes negocium et vis ut loquar regi aut principi potestate. Sic religiosi et alii quando pascuntur et reficiuntur per seculares personas debent loqui regi eterno et principibus milicie eius ut eorum negocia et temporalia et spiritualia dirigat et recommendata habeant, maxime cum etiam nonnulli fuerint benefactores apud temporales principes in laicis et honestis recommendare debet.

Lectio tertia

Et statim iussit discipulos ascendere in naviculam et precedere eum trans fretum donec dimitteret turbas. Et dimissa turba ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi. Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. Erat enim ventus contrarius. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare. Et videntes eum supra mare ambulantem turbati sunt dicentes quia fantasma est. Et pre timore clamaverunt. Statimque Ihesus locutus est eis dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus dixit: Domine si tu es iube me venire ad te super aquas. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula ambulabat super aquas ut veniret ad Ihesum. Videns vero ventum validum timuit. Et cum cepisset mergi clamabat dicens: Domine salvum me fac. Et continuo Ihesus extendens manum suam apprehendit eum et ait illi: Modice fidei quare dubitasti. Et cum ascendisset in naviculam cessavit ventus. Qui autem in navicula erant venerunt et adoraverunt eum dicentes: Vere filius dei es. Et cum transfretassent venerunt in terram Genezar. Et cum cognovissent eum viri loci illius miserunt in universam regionem illam et obtulerunt ei omnes male habentes et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent, et quicumque tetigerunt salvi facti sunt.

Posita turbe corporali famem patientis saturacione in ista parte

Ut supra dicebatur contra ponit manis glorie et ambiciositatis per Christum vitacionem et possumus dicere quod salvator noster in presenti leccione quatuor pericula docet vitare: Primo prelationis et potestatis dominationem. Secundo maris et seculi turbacionem. Tercio infidelitatis fluctuacionem. Quarto invidie emulacionem. Quantum ergo ad primum dicit quod statim facto miraculo de quinque panibus iussit suos discipulos ascendere in naviculam et precedere eum transfretum donec dimitteret turbas. Johannes enim vi° scribit: Qui cum cognovisset ihesus quod venturi erant illi homines qui saciati erant ut raperent eum et facerent eum regem fugit in montem. Et hoc dicit quod discipulos suos compulit de loco illo recedere et ipse ascendit in montem solus orare in quo exemplum tribuit vitandam esse humanam laudem in bonis operibus et fugiendam dominacionem in iure spirituali. Quantum vero ad secundum ait quod navicula discipulorum iactabatur in medio mari magnis fluctibus, quia ventus contrarius erat eis. Per quam naviculam presens ecclesia designatur que nunc tyrannorum persecucione, nunc hereticorum impugnacione, nunc temptacionum supervencione magnis fluctibus conquassabatur a quibus tempestatibus liberari non potest nisi per Christum et hoc non nisi in quarta vigilia noctis in fine seculi quando remota omni tempestate perfecta quies dabitur fidelibus. Quantum vero ad tercium dicit quod Petrus peciit a Christo supra mare ambulare. Sed cum vehemente vento valido cepisset mergi dextera Christi apprehensus est, modica fide reprehenditur in quo innuitur quod quanto homo confidit de Christi pietate et potestate tanto semper debet esse dubius de sua fragilitate. Sed quantum ad quartum dicit quod cum venissent ad portum in terra Genesareth viri religionis illius miserunt in universam terram illam et obtulerunt ei infirmos ut tangerent fimbria vestimenti eius et considerata eorum fidelitate et caritate quia non erant contempti eorum infirmos Christo presentare sed sine omni invidia et remotis omnes volunt ad ipsum congregare. Quicunque tetigerunt ipsum omnes salvi facti sunt. Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. Prima utrum sine peccato quis possit prelacionem et dominacionem appetere. Secunda utrum sine peccato quis possit prelacionem et dominacionem fugere corporaliter. Tercia Christi ambulacio vel Petri supra mare fuit vera vel fantastica. Quarta utrum illa inmersio Petri fuit expectativa infidelitatis. Ad primam est dicendum quod aliud est querere utrum homo sine peccato possit appetere se indignum prelatura et dominio vel illa quibus homo dignus est prelatura et dominacione et aliud est querere utrum homo sine peccato possit ipsam prelacionem et dominacionem in se appetere. Nam primum sine peccato appetitur, ymo est meritorium appetere sciencias et virtutes et alia bona opera quibus homo est indignus prelatura et principatu. Unde scribitur Sapiencie vi°: Concupiscencia illius scilicet sapiencie et virtutis deducit ad regnum perpetuum. Concupiscere ergo et appetere opera virtuosa boni prelati vel sciencias et virtutes quibus homo dignus est principari et dominari non est dicendum quod sit peccatum ymo est meritorium opus deducens ad regnum perpetuum. Sed appetere ipsam prelacionem et dominacionem in se sine peccato esse non potest quod patet auctoritate et racione. Nam Augustinus xix de civitate dei dicit quod locus superior sine quo populus regi non potest eciam si administretur ut decet tantum indecenter appetitur. Racio vero talis est illud sine peccato appeti non potest quo quis efficitur iniustus vel superbus cum iniusticia et superbia sint maxima peccata. Sed si homo appetit dominacionem et prelacionem in se aut credit se esse indignum aut dignum. Si credit esse indignum et appetit aut indignum si ferri aliis iniustus est quia iniusticia est quod quis velit plus de honore et potestate habere quam sit dignus habere et quod sibi debeatur. Si

vero putat se esse indignum est superbus
quia non est sine nota presumptionis et
superbie credere se dignum preferri aliis omnibus
quorum aliquibus saltem forte est inferior
Nam secundum aug'm semper debemus cogitare
aliquid esse in proximo nostro quo nobis su
perior est dato quod illud nobis occultum sit
Est etiam hoc contra prohibicionem apostoli ad
heb. v° ubi dicit quod nullus assumat sibi
honorem sed qui vocatur a deo tamquam
aaron. ¶ Ad secundam est dicendum quod ista
questio est dubia exemplo christi qui ut dicitur Joh.
vi. fugit in montem quando sciuit quod venturi
erant homines illi quos de panibus sati
auerat ut raperent eum et facerent eum
regem. Et exemplo Jone qui fugit in
tharsis a facie domini quando iniunctum est
sibi officium predicationis. Hanc ergo du
bitationem soluit Greg' in pastorali prima
parte dicens quod in prelatura electus vel
est virtutibus pollens vel virtutibus vacu
us. Si igitur virtutibus est pollens ex hu
militate debet principatum et prelationem
recusare ex imperantis cum potestate debet
ipsam prelationem humiliter suscipere et accep
tare quia tunc ante dei oculos vera est humili
tas quando ad respuendum hoc quod utiliter
subire precipitur pertinax non est. Nam pertinax
culminis non est aliud quam tempestas mentis
et ideo quantum homo virtutibus polleat co
actus ad ipsam accedere debet. Si vero vir
tutibus est vacuus etiam coactus ipsam
prelationem suscipere non debet. Talis enim
et corporalem et mentalem principatum fugere
debet. Facienda est similiter distinctio ex parte
eligencium aliquem in prelatum et dicendum
quia si eligunt propter eorum salutem et
nam consequendam et electus ad hoc credit
sufficere pertinax esse non debet pendo
mandato superiori. Si vero propter aliqua
carnalia vel temporalia comoda expectanda
magis recusare tenetur. Cuius exemplum
ipse saluator dedit Joh. vi. Cum enim
refectio per eum corporali cibo quererent

eum et vellent sub eius imperio stare
dixit eis Queritis me non quia vidistis
signa sed quia manducastis ex pa
nibus meis et per hoc soluitur illud
quod introductum est de christo. Nam
ideo fugit in montem quia volebant
eum facere regem et quando voluerunt
eum crucifigere sponte se obtulit ut
discamus eius exemplo aduersa pro dei
honore delectabiliter sustinere et prospera
fugere et vehementer formidare. Exemplum
Jone et Jeremie qui recusauerunt officium
predicationis et ysaie qui ad ipsum exequen
dum sponte et voluntarie obtulit. Vnde
Ergo intro me duo precepta caritatis
et duas vitas nobis demonstrat. Nam Je
remias et Jonas per contemplatiuam
vitam solum deo placere desiderantes
predicationis officium recusauerunt. Sed
ysaias utilitati proximorum prodesse
per actiuam vitam concupiscens ad sus
cipiendum predicationis officium sponte
se obtulit. Ut Greg' dicit in pastorali.
¶ Ad terciam est dicendum. Manichei et
quidam alii heretici dixerunt christum
non verum corpus sed fantasticum de
utero virginali accepisse quorum
errorem Chris' super hunc passum
dupliciter destruit. Primo quidem quia si
discipuli putassent christum corpus fan
tasticum habuisse non fuissent tur
bati et stupefacti quando viderunt eum
super mare ambulantem. Nam stupe
factio et admiratio non contingit nisi ex
re insolita et inuisa. Non autem fuisset
eis insolitum videre eius corpus fan
tasticum esse si prius cum eo conuersati
hoc credidissent. Secundo quia hoc
putabant illi heretici christum corpus
fantasticum habere quia super molles
et fluidas aquas ambulabat.
Quid videbunt petro quod verum

xv

hominem putant fuisse planum est enim
quod petrus iubente xpo super mare ambu
lauit. Dicamus quod xpi et petri ambu
latio super mare vera fuit non fantasti
ca tamen naturalis sed miraculosa nam
secundum damascenum xc. illa que erant
hominis super hominem operabatur. Fuit
enim ipsa humanitas in xpo instrumentum
ipsius diuinitatis. Unde diuinitatis
xpi virtutem corpus atque potuit sic
solidari ut pedibus suis et petri firmi
ter preberet. vel corpus utrumque sic po
tuit agile et leue fieri ut neque corpus
aque ei cederet. Hol utroque modo sit
diuina virtute factum est ut vere non fan
tastice supra mare ambularent. ¶
Addendum est autem quod secundum Crisostomum ideo
xpus non imperauit vento ut quiesceret
quando videns petrus validum ventum
timuit. sed sua dextera apprehendit eum
quia non venti immissio sed eius credu
litas periculum submissionis eius operabatur
ex quo dicto clare patet quod illa submis
sio non alio proueniunt modo quam ex ipsa
petri incredulitate. quod etiam saluato
ris dictum testatur. ait enim modice fidei
quare dubitasti. sed quare xpus per
misit illam incredulitatem euenire
cum prius iussisset ipsum ad eum supra
mare venire. ad hoc assignat Crisostomus
triplicem rationem. Primam propter ipsius
petri fragilitatis recognitionem. non enim
timuit petrus magis periculum nec fidem
perdidit cum super undas maris ambu
labat. sed perdidit fidem videns venti
impulsum. quod longe erat minus periculum
ut nec ipse nec aliquis homo de suis
viribus presumat. sed semper se fragilem
recognoscat. quam etiam minima pericula
suis viribus vitare non potest et dei vir
tute magna superare potest. Unde gregorius
recitat in dyalogo ¶ cum quidam
sanctus homo magnis virtutibus pol
leret unum erat in eo valde reprehensibile
quia frena leticie risus et gaudii multum
laxabat quod ideo deus permittit ut dicat de
sanctis suis quantum illi quibus deus maiora
dona tribuit minora non det ut semper
habeat animum unde seipsum recognoscat ¶
Secunda propter magistri et discipuli dignitatis osten
sionem. ex hoc enim quod petrus timuit ut
homo et confisus de xpo peciit ut iuberet
ad ipsum venire ostendebat distantiam inter disci
pulum et magistrum. quia xpus virtute propria
petrus vero xpi virtute super mare am
bulare poterat ¶ Tercia propter discipu
lorum inuidie mitigacionem. Nam si in
duobus discipulis Jacobo et Johanne pete
tibus sedere ad dexteram et sinistram xpi
ipsi scandalizati sunt inuidia pressi
quod nondum receperant spiritum sanctum multo forcius
fuissent molesti de petro si absque timore
super mare ambulasset. sed postmodum
repleti spiritu sancto in omnibus petrum
preferunt et in omnibus sibi primatum
concedunt.

Capitulum xv.

capitulum xv

Tunc accesserunt ad eum ab Jherosolimis
scribe et pharisei dicentes. Quare dis
cipuli tui transgrediuntur tradiciones seniorum.
Non enim lauant manus suas cum panem
manducant. Ipse autem respondens ait illis
Quare et vos transgredimini mandatum dei
propter tradicionem vestram. Nam deus dixit
honora patrem tuum et matrem tuam. Et
qui maledixerit patri vel matri morte mo
riatur. Vos autem dicitis. Quicumque
dixerit patri vel matri munus quodcumque est
ex me tibi proderit. Et non honorificauit
patrem suum aut matrem et irritum fecistis
mandatum dei propter tradicionem vestram.
Ypocrite bene prophetauit de vobis ysaias
dicens. Populus hic labiis me honorat cor
autem eorum longe est a me. Sine causa
autem colunt me docentes doctrinas et man
data hominum. Et conuocatis ad se turbis
dixit eis. Audite et intelligite. Non quod
intrat in os coinquinat hominem. sed quod
procedit ex ore hoc coinquinat hominem.
¶ Posita iohannis historia propter herodem inferiore
in parte ista dicebatur ut supra elucidata

ponit phariseorum superbam increpacionem
et dividitur totum presens capitulum in partes iiii.
Quia primo ponitur phariseorum christi discipulos
superbe increpancium confutacio. Secundo
ponitur populi eorum ex tali confutacione pertur-
bacio. Tercio ponitur mulieris chananee
fidei commendacio. Quarto ponitur populi christum
expectantis saturacio. Secunda ibi Tunc accede-
tes. Tercia ibi Et egressus inde. Quarta ibi Et cum
transisset inde. Propter primum est sciendum
quod ut Crisostomus dicit pharisei non poterant in-
crepare christum et eius discipulos de transgressi-
one legis moisi, quia ipse non venerat legem
illam solvere sed magis implere, sed quedam
supersticiosa addiderant pharisei supra illam
legem spiritualem quia ut dicit magister pharisei
non manducabant panem nisi crebro la-
varent manus et tamen moises mandu-
caverat ut supra verba legis nichil ad-
derent. Reprehendebant pharisei christi discipulos
de hac supersticione quod eorum manus non lava-
bant quando manducabant panem, quos
magister veritatis triplex confutat. Primo ex man-
dati dei transgressione. Secundo ex prophete
ysaie testificacione. Tercio ex veritatis oc-
cultacione. Quantum ad primum est talis racio.
Quicumque transgreditur mandatum propter
hominum tradiciones ergo meos discipulos re-
prehendere non debetis si tradiciones seniorum
non servant. Quod vero mandata dei transgre-
derentur propter eorum malam ordinacionem
tradicionem patet, ordinaverunt enim scribe
et pharisei cupiditate avaricie temptati quod
filii voverent deo offerre illa que in susten-
tacionem parentum tenebantur erogare
ut si postmodum tali facto voto pater et mater
vellent filiis petere quod sacrilegi haberentur si illa
sumerent in eorum sustentacionem que e-
rant deo oblata, et sic que ad honorem vel
subvencionem parentum deus ordinaverat
sub specie pietatis pervertebant in utilitate
sacerdotum et phariseorum recipiencium que
in templo offerebantur. Quantum vero
ad secundum est talis racio. Illi alios repre-

hendere non debent qui tamquam ypocrite
aliud dicunt ore et aliud corde. Sed
de vobis scribis et phariseis ysaias sic
prophetavit dicens, quod vos deum honoraste
solum ore cor tamen vestrum est longe
ab eo docentes tradiciones hominum et
relinquentes mandata dei, ergo meos
discipulos reprehendere non potestis.
Sed quantum ad tercium est racio talis
illi doctrina veritatis est occultanda
qui ex certa malicia peccat et noluit
se emendare de eorum errore nec ex testi-
monio prophete nec ex hoc quod confutati
sunt de transgressione mandati di-
vini, sed pharisei tales erant igitur
ipsi vocandi non erant ad intelligen-
ciam veritatis sed solum turbe populi
qui ignorant peccabant. Unde ait
quod convocatis ad se turbis dixit quod non
quod intrat in os coinquinat hominem
sed quod ex ore cordis procedit hoc co-
inquinat hominem spiritualiter. Sed hic petit
esse sex dubitaciones. Prima utrum
in honore parentum eorum subvencio
intelligatur. Secunda utrum per votum
divine oblacionis filius absolvatur
a subvencione parentum. Tercia utrum
per votum peregrinacionis homo a sub-
vencione parentum absolvatur. Quarta
utrum per votum maceracionis corporis
quis absolvatur a subvencione parentum.
Quinta utrum per votum religionis a tali
subvencione homo absolvatur. Sexta
utrum filius emancipatus a patre ab-
solvatur per hoc a subvencione eorum.
Ad primam est dicendum quod quatuor
modis patet in honore parentum
subvencio eorum in vite necessitatibus intel-
ligi. Primo ex sacre scripture locu-
cione. Nam secundum Ieronimum honor in scrip-
turis non tantum in salutacionibus
et officiis offerendis quam in elemosinis
muneribus oblacione sentitur. Scribitur enim
Numeri xxii quod rex moabitarum misit
dicendo Balaam venias ad me et male

dicas pplo dei quia paratum habeo ho
norare ꝛ aplus dicit honorate vidu
as .i. de proventibus ecclie in vite ne
cessariis sustentate que vere vidue sunt
Secundo ex parentum naturali dilec
cione planum est enim quod dilectio proximi
primo habenda est parentes quia dilectio sub
tuta caritatis que ad omnes homines
habenda est naturalem dileccionem non tol
lit sed vera dilectio non solum habenda
est in verbo similiter etiam in opere Iuxta
illud non diligamus verbo neque lin
gua sed opere ꝛ veritate Tercio ex pe
ne ꝛ premii repromissione Nam filiis
parentes honorantibus promittitur premium
quod erunt longevi super terram super
illam magis terram de qua scriptum est
Porcio mea domine sit in terra viven
tium Maledicentibus vero patri vel matri
promittitur pena Levit. 20 Ex morte
moriatur eterna ꝛ temporali ut glosa
dicit Vh ergo ut Crisostomus dicit Tali
pena quod morte temporali ꝛ eterna digni
sunt qui eos dehonorant facto ꝛ ope
neccessaria eis non ministrantes cum fuerit
opportunum Quarto ex beneficii recepcione
Nam filii recipiunt a parentibus esse vere
vite ꝛ disciplime igitur debitum iustie
est quod cum fuerint vel etate confecti et
infirmitate vel fortunis bonis tem
poralibus denudati quod meis a filiis esse
vere per ministracionem necessariorum consuetum
ꝛ nutriant Unde ciconie instinctu
naturali cum vident parentes etate extenuatos
vel confractos ꝛ plumis fovent et
alimenta ministrant ꝛ in volatu sub
portant in honore ergo parentum
omnis eorum subvencio secundum doctrinam
sanctorum intelligitur Ad secundam est
dicendum quod si quis voveat deo offerre in
oblacione vel ecclie seu altaris edifi
cacione illa que tenetur parentibus in neccessitatibus
subvenire non tenetur tale votum im
plere propter duo Primo quia tale votum
ex quo quod vovetur illicitum reddit non est tenendum Nam
votum est promissio facta deo sed deus non vult
sibi promitti ꝛ multo minus observari illud
per quod subtrahitur vita miserabilis parentibus
quorum vitam mandavit per filios esse conser
vandam Unde sicut si aliquis voveret
iugulare puerum non tenetur servare promis
sum sic cum vita parentis auferatur per subtrac
cionem rerum temporalium non tenetur illa
offerre per que vita parentum sustentatur
ꝛ si voto promisset offerre votum implere
non debet ut dicitur xxii. q. v. Intollerabilis que
est vota stulte promissionis reddere quam
crimen committere Secundo quia divinum
mandatum transgreditur Scribitur enim
primo regum .xv. Quod deus non vult olocau
stum vel victimas sed magis ut obediatur
voci sue ꝛ observetur mandatum eius
sed mandatum dei est parentibus necessaria mini
strare Unde reprehenduntur pharisei per christum
qui sub pretextu oblacionis facte deo filios
a subvencione parentum docebant esse absolu
tos docebant enim eos sic facere O pater
quod ego offero deo michi ꝛ tibi proderit
ꝛ ideo non debes sumere in usum tuum
res meas ꝛ munera mea sed debes pati
necessitatem ex quo deo iam oblata sunt
pro me ꝛ pro te quia si velles accipere
talia pro tuis necessitatibus ꝛ tu esses sacrilegus
et ego voto transgressor ut glosa exponit
Ad terciam est dicendum quod Augustinus in libro
de questionibus evangeliorum hunc intellectum dat isti que
ubi munus quodcumque ex me tibi proderit
ac si diceret munus quod tu pater offeres ta
men ad te iam pertinebit Solebant enim
pharisei ut Augustinus ibi dicit quod cum filii
pervenebant ad talem etatem ut per se
aliquid deo possent offerre tenebantur
offerre patri munus quod si tunc pater offerret
deo tamen tibi prodesset deinceps quia
ego talis sum etatis quod pro me volo offerre
ꝛ qui ad talem etatem pervenebant ut
hoc possent dicere parentibus secundum tradicionem

phariseorum absoluta erant subuencione
parentum, ita quod si aliquis voto se astrin-
gebat iam perfectam etatem habens ad pere-
grinacionem et alia opera pietatis et diui-
cultus tenebatur illa et amplius parentibus
non subuenire. Set hec superstitio dampnanda
est, quia in etate perfecta plus homo tenetur
diuina mandata seruare quam in non perfecta.
Dicendum est ergo quod preceptum de subuen-
cione parentum est affirmatiuum quod semper
obligat sed non semper. Si ergo aliquo tempore
quis potest labore a subuencione parentum
et alio tempore votum peregrinacionis im-
plere non absoluitur a voto propter subuen-
cionem parentum. Sed si parentibus non possit
subuenire implendo peregrinacionibus votum
vel propter longam viam aut quia utrique
sibi et patri non possit subuenire de labore
suo vel propter alias causas puto quod ad vo-
tum peregrinacionis implendum non tene-
tur. Ad quartam est dicendum quod vo-
tum ex parte voventis requirit dominacionem.
Nam illud quod in alterius potestate
et dominio homo vovere non potest quia
non est deo gratum nisi quod de suo sibi pro-
mittitur. Et quia filius ante annos xiiii
est sub dominio patris et seruus sub potes-
tate domini et uxor sub potestate viri in hiis
saltem que ad curam rei familiaris perti-
nent, ideo vota talium personarum irrita sunt
et nullius vigoris sine eorum consensu sub
quorum dominio existunt. Ex parte vero voti de-
bet habere discrecionem nisi de operibus virtu-
osis. Opera autem virtuosa non sunt nisi sic
discrete et sapienter facta loco tempore
et persona et aliis circumstanciis pensatis.
Sed ex parte superioris debet habere discussio-
nem et examinacionem nam hec multum decla-
rat de hiis que pertinent ad dominium ipsum
non debet stare iudicio suo sed iudicio su-
perioris, sicut medicus infirmus iudicio
alterius medici debet stare et credere de
regimine suo innotato. Ergo et in omnibus
spiritualibus et virtuosis actibus superioribus

fidelibus est cautela ad discuciendum
et examinandum an sint expediencia
et discreta que vouentur aut non.
Votum ergo ieiunii abstinencie et vi-
gilie si ex parte voventis sit dominacio,
si ex parte voti sit discrecio, si ex parte
superioris sit discussio et examinacio ser-
uandum est, aliter non. Unde si quis cum
voto ieiunii abstinencie et vigilie pa-
rentibus potest subuenire in naturalibus
debet seruare. Sed non quia tale ie-
iunium non esset opus tunc virtuosum
sed viciosum seruandum non esset. Ad
quintam est dicendum quod precepta prime
tabule que nos ordinant in deum in-
dispensibilia sunt per deum et per homines.
Precepta vero secunde tabule dispensa-
bilia sunt per deum sed non per hominem.
Cum ergo subuencio parentum sit precep-
tum secunde tabule non potest per
hominem dispensari ut homo a subuen-
cione parentum absoluatur. Et si dicatur
quod votum reducitur ad preceptum prime
tabule cum sit actus latrie ideo multo
magis est indispensabile quam subuen-
cio parentum, dicendum est quod in voto
nunquam dispensatur quod non reddatur
sed dispensatur illud quod cadit sub
voto non cadat quia forte caret condi-
cionibus supra positis. Cum ergo votum
religionis sed de hiis que sunt consilii
et supererogacionis subuencio parentum
ut preceptum in votum religionis non
obuiat observacionem precepti seruan-
dum est. Ubi vero obuiaret puto quod
obseruandum non esset. Unde religionis
scilicet votum non absoluit religiosum
a subuencione parentum simpliciter et totaliter
quia nec talis subuencio hominem semper
obligat sed vel de superioris licencia
de suo labore ad decori administracione
aut quod sua priuacione faceret vel per

alium talis subuencio fieret debitam
curam deberet impendere ut simul
tenendo uotum religionis parentibus subue
niret aliter puto quod ad uotum religionis
non tenetur quia nec religio cadit
sub uoto nisi per supposita obseruacione
diuinorum mandatorum in quorum uno
subuencio parentum includit. Ad secun
tam est dicendum quod sicut dicitur in principio
digestorum ius naturale nec ciuitas aliqua
instituit nec uoluntas gencium inuenit
sed ius enim naturale omnia alia iu
ra formantur. Unde iam ius non esset
si ius naturale tolleret uel in aliquo
obuiaret quia igitur subuencio
parentum est de iure naturali et eman
cipacio filiorum est de iure positiuo
non absoluit aliquo filius a subue
cione parentum per emancipacionem patris
sed bene absoluitur ab aliis subiectionibus
quia ex tunc est dominus actuum suorum
ut per se posset contractus facere te
stamentum condere heredes sibi insti
tuere et alia facere que ius positiuum
ordinat secundum diuersum modum ge
ncium ciuitatum prouinciarum et regnorum
sed nullum posset ordinare aliquid
quod esset contra preceptum legis
nature quia iam non esset statutum
sed destatutum nec lex a legando uel
legendo sed magis lepra ab inficiendo
Secundum enim Aug. Omnis lex humana
multa concedat et permittat quia per
diuinam legem corrigitur nulla tamen
lex danda est si iusta non est. Leccio ij

Tunc accedentes discipuli eius
dixerunt ei Scis quia audito hoc
uerbo pharisei scandalizati sunt. At ille
respondit Omnis plantacio quam non
plantauit pater meus celestis eradica
bitur. Sinite illos. Ceci sunt duces
eorum. Cecus autem si ceco ducatum
prestet ducatum prestet ambo in foueam
cadunt. Respondens autem petrus dixit
ei Edissere nobis parabolam istam. At il
le dixit Adhuc et uos sine intellectu estis
Non intelligitis quia omne quod in
trat in os in uentrem uadit et in secces
sum emittitur. Que autem procedunt
de ore de corde exeunt et ea coinquinat
hominem. De corde enim exeunt cogitacio
nes male homicidia adulteria fornica
ciones furta falsa testimonia blasphe
mie. Hec sunt que coinquinant hominem
Non lotis autem manibus manducare
non coinquinat hominem. Posita phari
seorum xpi discipulos increpancium confu
tacione In parte ista ut supra dicebatur
ewangelista ponit eorum ex tali confutacione
perturbacionem. Et primo ponitur pertur
bacionis eorum per apostolos notificacionem
Secundo predicte perturbacionis per xpm
augmentacio. Et tercio ponitur cuiusdam
dicti superius declaracio uel exposicio. Quan
tum ergo ad primum dicit ewangelista quod tunc co
futatis scilicet phariseis accesserunt discipuli
ad xpm et dixerunt Scis audito hoc uerbo
scandalizati sunt. Audito inquam uerbo de
ciborum differencia dixerat enim xpus quod
nichil intrans in os coinquinat hominem
per quod uidebatur dicere omnia ciba
ria ex sui natura esse munda et quia phari
sei multam differenciam faciebant in cibis non
comedentes porcos et animalia non rumi
nancia in pectore nec pisces non habentes
squamas ideo audito quod xpus nullam
in cibo posuerat differenciam simul cum hoc
quia erant confutati per eum uehementer
sunt scandalizati. Quantum uero ad se
cundum est talis racio illi non sunt de eorum
scandalo et perturbacione remouendi qui
non sunt plantacio a deo patre plantata
ymmo carnis errata et qui sunt ceci mandatorum
luce priuati et duces cecorum alios in precipi
cium trahentes sed tales sunt scribe et phari
sei ergo in eorum scandalo et perturbacione
sunt relinquendi et non remouendi propter

eorum duriciam et maliciam. Centum ait
ad tercium est racio talis illa coinquinant
et deturpant hominem spiritualiter in anima que
sunt contra divina mandata sed ex ma-
lis cogitacionibus que exeunt de corde hominis
fiunt homicidia contra illud mandatum
non occides / adulteria et fornicaciones
contra illud mandatum non mechaberis.
furta contra illud mandatum Non fur-
tum facies. falsa testimonia contra illud
Non dices contra proximum tuum falsum tes-
timonium. blasphemie contra illud Non
assumes nomen dei tui invanum ergo is-
ta vicia coinquinant hominem spiritualiter / sed
non lotis manibus manducare que est tra-
dicio phariseorum non coinquinant hominem
Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones
Prima utrum christus in sua predicacione vel
doctrina perturbacionem iudeorum debuerit
vitare. Secunda utrum quilibet doctor ec-
clesiasticus scandalum suorum auditorum
vitare debeat. Tercia utrum omne quod
intrat in os naturaliter extra pellitur vel ali-
quid in virtutem humane nature con-
vertat. Quarta utrum anima hominis prin-
cipalius sit in corde quam in aliis membris
Ad primam est dicendum quod doctrina
christi fuit omnium hominum salvativa et ad vi-
tam eternam productiva. Iuxta illud quod
petrus ei dixit. Joh. vi. Domine ad quem
ibimus verba vite eterne habes / salus
autem multorum pati aliquorum contumelia
magnorum et seniorum / scilicet senes sunt etate
et non morum honestate et doctrine veritate
preponenda est quia commune bonum cuilibet
particulari preponendum est. Nunc autem
est ita quod pharisei et scribe iudeorum multi-
plices impediebant ipsi salutem / ne christi
doctrine audiendo et secundum ipsam operando
salvarentur. Ideo eorum perturbacionem
parvipendendo pati et saluti multorum vitare
non debuit / impediebant quidem ipsi
salutem eorum dolositate quia semper
ad dicta et facta insidias et calumpnias

preparabant et dolos excogitabant Secun-
do eorum perversitate quia totam legem
moysi datam illi populo ad salutem eorum
pro congruencia illius status superstici-
one et cupiditate ipsorum depravaba-
bant et corrumpebant. Tercio eorum auctoritate
quia cum ipsi essent maiores et seniores
in populo christo in doctrina sua contradice-
bant et rebellando et resistendo ei indu-
cebant et cogebant alios ut eius doctrine
resisterent / et propter ista tria nolendo christus
saluti iudeorum preferre scandalum et
turbacionem eorum non vitavit / sed
ait discipulis dicentibus. Scis quia au-
dito hoc verbo pharisei scandalizati sunt
Sinite eos scilicet turbari et scandalizari
quia ceci sunt et duces eorum cecorum
Ad secundam est dicendum quod secundum Jo-
hannem scandalum sepe in scriptura
nominatum nos offendiculum vel ruinam
et impactionem possumus appellare. Doc-
trina ergo ecclesiastica ecclesiastici doctoris
ex parte sui debet esse sine offendiculo
quia nichil in eo debet esse dictum
vel factum minus racionabile quod auditoribus
offendiculum prebeat / vel quod pedibus
eorum ruinam et impactionem ponat
ad pergendum per viam salutis / secundum quem
modum dicit apostolus prima ad Cor. x.
Sine offensione estote omnibus iudeis
gentibus et ecclesie dei. Secundo ex parte
eorum coram quibus loquitur quia
quandoque infirmitati auditorum doctori
debet condescendere / et dato quod ipse non
faciat aliquid vel dicat minus racionabiliter
racione tamen infirmitatis et imbecilli-
tatis auditorum minus racionabile indicatur
et tale simile offendiculum doctor vitare
debet sicut licitum erat apostolo quecumque
cibaria comedere et coram quibuscumque
et tamen quia infirmi in fide scandali-
zabantur si coram idolis comedebat
carnes dicit prima ad Cor. viii. Si scan-
dalizavero fratrem meum non comedam

carnes meruit. Tercio ex parte doctrine quam docet quamvis enim veritas doctrine propter scandalum pretermittenda non est tamen quia dicere omnem veritatem coram quibuscumque posset in offendiculum tedii vel erroris prestare est quique veritas tacenda ut vel manus malum ex illa veritate non sequatur vel tedium non generetur vel error inducatur ergo doctor ecclesiasticus debet vitare scandalum et offendiculum auditorum ut sua doctrina sit sancta in conversacione discreta in auditorum proporcione et optima in tempore et loci vel personarum proporcione. Ad terciam est dicendum quod magister sentenciarum singularis opinionis fuit. In hoc voluit enim ut patet 2o sentenciarum xxx d. in illud solum esse de veritate humane nature quod quis trahit ex suis parentibus per multiplicacionem sui ipsius sine additamento alterius extrinsece substancie ita quod adam modicum quod inmisit in eva ad substanciam et naturam filiorum in quibus aliud multiplicatum missum fuit aliquod modicum in aliis filiis et sic per multiplicacionem sui tota series humani generis implebitur cum illo quod quis trahit ex suis parentibus multiplicato in seipso quilibet resurget. De cibis vero et potibus nichil convertitur in veritatem nature humane sed solum fomentum quoddam recipit ne deficiat et hoc magis probat auctoritate ista omne quod in os intrat in ventrem vadit et per secessum emittitur. Similiter exemplo illorum quinque panum quos christus multiplicavit in seipsis sine additamento exterioris substancie et exemplo pueri morientis statim cum nascitur antequam de cibo aliquid in eius carnem convertatur cuius corpus nisi augmentetur in scriptura non resurget in statura perfecta quam habuisset si vixisset. Sed ista opinio magistri non tenetur quia in operacionibus

non secundum Augustinum ad miraculum recurrere non debemus sed augmentatio hominis usque ad debitam staturam cum qua resurget potest fieri per conversionem cibi in carne absque miraculo. ideo dicendum est quod non totum alimentum sumptum per naturam extra expellit sed quod magis est subtile et purum in membra convertitur quod vero est grossum et terrestre natura per diversas partes expellit. Unde Jeronimus super hunc passum dicit quod aliqui ex hac sentencia calumpniantur quod dominus non physice disputacionis ignorans putavit omnes cibos in ventrem ire et in secessum digeri cum tamen statim infusi per artus venas ac medullas nervosque fundantur. Ad quartam est dicendum quod secundum glossam Jeronimi super hunc passum principaliter dicam in cerebro. Sed ut aut secundum xm principale est in corde quia dicitur quod de corde exeunt cogitaciones male. Dicendum ergo quod animam esse principaliter in corde dupliciter potest intelligi. Primo substancialiter secundum suam essenciam et sic in nullo membro est principalis quia tota est in corpore toto et tota in qualibet parte corporis. Secundo virtualiter per suam operacionem et sic virtus et operacio anime primo apparet in corde secundo in epate tercio in cerebro. In istis enim tribus membris virtus est primo manifestatur quod tripliciter probatur primo ex eorum informacione secundo ex eorum operacione tercio ex eorum situacione. Nam secundum Avicennam generantur ista membra et formantur ex sanguine. In sanguine enim est aliquid subtile et purum aliquid vero grossum adustum et quasi accensum aliquid fleumaticum et frigidum. Cor ergo est membrum primo formatum in animali quia formatur ex sanguine magis puro et subtili. Epar vero secundum quod generatur et formatur ex sanguine accenso et adusto et grosso. Sed cerebrum formatur in 3o loco quia generatur ex sanguine fleumatico et frigido. Est enim sanguis adustus vel accensus vel fleum

maticus q̄i supfluitas sanguis puri et
subtilis sicut videmus quando homo minui
it sanguinem vnde sicut supfluitates
deriuantur ab eo cui9 supfluitates sunt sic
formacio cordis ex sanguine puro prior
est formacōne epatis et cerebri Secundo
hoc patet ex eorum opacōne sunt enim
tres spes vel tres opacones principales
in ali puta vitalis naturalis et nutrim
tales Est animalis vel sensualis ytitur
opacio vitalis Primo in corde apparet
ymo p venas pulsatiles vitam mittit
in omnia membra ideo cōtinue mouet
sedm diastolem et sistolem vel pulsum
a tractum quia cor primo viuit et vltimo
moritur Et q2 statim cum aliquid viuit
et mouetur indiget nutriri Ideo opacōm
naturalem recipit cor mediante epate
in quo fit digestio et particio nutrimenti ad
singula membra et quia aial alit non
viuit nisi senciat ideo opacōnem aiale
vel sensualem recipit cor mediante cebro
in quo virtus sensitiua fundatur Tercio
istud apparet ex cor situacione Quia q2
cor viuit et motū vite mittit ad omnia
membra Ideo situatum est in medio alis
Epar vero rone caloris vt possit cibum
decoquere positū est in dextra parte q2
in maiori mundo dextrum est vnde ort9
solaris calor et sic in homine vel in minori
mundo natura incernauit sed cerebrum
situatum est in supiori pte vt a remo
tis rerum noticiam hre possit Capm iij

Et egressus inde ihus secessit in ptes
tiri et sydonis Et ecce mlr chana
nea a finibus illis egressa clamauit di
cens ei Miserere mei domine fili dauid
filia mea a demonio male vexatur
Qui non respondit ei verbum Et acceden
tes discipuli eius rogabant eū dicentes
domine dimitte eam quia clamat p9
nos Ipse autem respondens ait Non sū
missus nisi ad oues que perierunt do
mus israhel At illa venit et adora
uit eum dicens domine adiuua
me Qui respondens ait Non est bo
sumere panem filiorum et mittere
canibus At illa dixit Eciā dne
nam et catelli edunt de micis que
cadunt de mensa dnorum suorum
Et cum transisset inde Tunc respondens
ihus ait illi O mlr magna est fi
des tua fiat tibi sicut vis Et sana
ta est filia eius ex illa hora Posita
plurium ex eorum constitucōne ptur
bacone In pte ista vt sup dicebatur
christus ponit mulieris chananee fidei
commendacōm commendatur hic mlr
spālr ex iiijor Primo ex eius peticōe
nam petebat eius filiam a demonio
liberari Secundo ex eius despeccione
despecta quantum enim fuit magis in
eius peticōne tanto plus in petendo
inportune pmansit Tercio ex eius i
terna inspiracōne Nam nō potuisset
sic sapienter sic fideliter xpō respondere
nisi fuisset ab eo interius inspirata
Quarto ex eius impetracōne tantum
enim impetrauit quantum voluit
Quantum ergo ad primū dicit crisostomus
q2 egressus ihus inde de iudea venit
ad ptes tyri et sydonis que erant ciuitates
gentilium ecce mlr cananea a finibus
illis egressa clamabat dicens Mise
rere mei fili dauid Origenes dicit q2 ad xpm
existente in domo venit et vtrumq2
fuit verum vt dicit Augustinus quia primus
venit ad ihm in domo et cū ibi nō au
diret eam tunc xpō recedente cepit
post eū clamare vt filia eius a demo
nio liberaretur Quantum vero ad se
cundum ait q2 xpus non respondit ei verbum
Ubi notatur despeccio istius mulieris
primo quia ei nō respondit Secundo quia
discipulis rogantibus vt dimitteret eā
tū impetracōne s eius q2 expectabat
non audiuit dicens nō se esse missū

xcij

nisi propter oves salvandas domus israel
Tercio quia ipsam non exaudivit cum
ad eum non pervenerit sed magis iniuriam
irrogavit appellans ipsam et alios gen
tiles canes et iudeos filios. Contum ergo
ad tercium dicit quod ipsa fuit confessa se et
alios gentiles non solum esse canes et
catellos et iudeos non solum filios verum
eciam dominos et sicut dominorum est sive
catellis dare non panes integros sed
micas et reliquias aliquas aliorum sic
petebant ut sibi aliquod beneficium tribue
retur eius miseria et pietate. Sed quantum
ad quartum ait sibi esse dictum a christo mu
lier magna est fides tua ideo fiat tibi
sicut vis ac si diceret ut Crisostomus exponit
fides tua sic est magna quod maiora hijs
meretur impetrare verumtamen interim fiat
tibi sicut petis. Sed hic possunt esse qua
tuor dubitaciones. Prima utrum chana
neis primo fuit nomen servitutis im
positum. Secunda utrum decens fuerit
christum isti mulieri non respondere. Tertia utrum
fides eius fuit magna. Quarta utrum
filia in fide parentum a demonio liberari.
Ad primam est dicendum quod hanc questio
nem determinat Augustinus 19 de civitate dei per
hunc modum quod nomen servitutis vel
potest dubitari per quos primo fuit acqui
situm vel quibus primo fuit impositum
vel a quibus fuit derivatum. Si ergo que
ritur per quos primo acquisitum pla
num est quod per primos parentes nostros quia
homini in primordio sue creacionis non
dictum est ut dominaretur homini sed be
stijs terre et piscibus maris. Unde et
primi nostri patres antiqui non hominum re
ges sed pastores pecorum dicti sunt.
nomen igitur servitutis secundum Augustinum non me
ruit natura sed culpa peccati. Propterea igitur
primorum parentum nomen servitutis fuit primo
acquisitum. Sed si queratur quibus primo
fuit impositum dicit Augustinus ubi supra nusquam
scripturarum legimus servum antequam hoc vo
cabulo noe iustus peccatum filij vendicaret
cum enim noe post plantacionem vinee
inebriatus nudatus staret et tamen veren
da patris vidisset nec cooperuisset cognita re
post evigilacionem dicit maledictus puer
canaan servus servorum erit fratribus
suis chananeis. Ergo secundum Augustinum primo
nomen servitutis impositum est in vindictam
peccati cham filij noe a quo dicti sunt chana
nei a quo civitas sodomorum nominata est
ut patet Genesis x. Si queratur a quibus
hoc vocabulum derivatum est dicit Augustinus ubi supra
in latina lingwa creditur nomen servitu
tis originem traxisse ab illis qui iure bel
li poterant a capientibus occidi a quibus
postmodum servati et non interfecti dicti sunt
capientium servi a servando dicti eo quod ser
vabantur qui iure belli eos occidere pote
rant. Ex hoc ergo casu quia chananeis in
vindictam cham peccati patris eorum ser
vitutis nomen primo impositum fuit
ista mulier chananea filios israhel et iudeos
dominos appellavit quia sub eorum dominio et
servitute existebant. Fides tamen christi eos
liberos facit quam ipsi receperunt. Unde ca
nanei interpretantur commutantes quia ser
vitutem in libertatem et terrena in celestia
commutaverunt et hoc fuit commutacio dextere
excelsi. Ad secundam est dicendum quod christus
ihesus non reddidit statim mulieri vel rogati
vel clamanti nisi processit de pharisaica
superbia sed de profunda divina sapiencia
et assignatur ad hoc quatuor rationes secundum
Crisostomum et Ieronimum. Primo propter sui precep
ti observacionem. Secundo propter fidei mulie
ris probacionem. Tercio propter apostolorum
deprecacionem. Et quarto propter oracionis perse
veracionem. Dixerat enim supra salva
tor discipulis in viam gencium ne abi
eritis et civitates samaritanorum ne sa
lutaveritis quoniam ipse non esset obnoxius

istius precepti quod discipulis dederat voluit tamen observare quia dato quod venerit per partes tiri et sidonis que erant civitates gencium non venit causa predicandi. Unde ut predictam occasionem calumpniantibus iudeis auferret mulieri chananee que secundum marcum erat gentilis et genere syrophenissa idest de siria phenicis non respondit, nam salvator non venisset omnes salvare sed post mulierem gencium salutem passionis et resurrectionis tempori reservabat. Secundo hoc fuit propter eius fidei probacionem. Non enim secundum Johannis sentenciam in sua canonica statim est omni spiritui credendum sed probandus est spiritus an ex deo sit et specialiter cum aliquis de dispari cultu vult ad fidem venire probanda est eius constancia et paciencia, quod et christus fecit de ista muliere quia eius constanciam et pacienciam probavit, constanciam sibi non respondendo pacienciam ipsam caniculam appellando et iniuriam sibi dicendo. Tercio propter apostolorum deprecacionem. In hoc enim quod statim ei non respondit excitati fuerunt discipuli ut pro ipsa rogarent, ostendens per hoc esse necessarias esse preces sanctorum ad aliquid impetrandum non quod sanctorum precibus deus flectetur sed eius propositum adimpletur. ymaginatur enim dyo[nisius] 3o ca[pitulo] de di[vinis] no[minibus] sic nos trahi ad deum precibus sanctorum sicut ascendentem quandam navem et tenerem quosdam funes nobis in auxilium datos ex quadam fixa petra ad nos directos planum est quod non nos petram sed navem et nos ipsos per funes istos ad petram ducemus. Quarto propter oracionis perseveracionem non enim cum homo aliquid petit a deo et non exauditur debet propterea ab oracione cessare sed perseverare et pernoctare in oracione debet quia secundum Augustinum Sepe que petuntur a deo non dantur quando petuntur ut tempore congruo dentur.

Ad terciam est dicendum quod in fide quatuor consideranda sunt. Primo obiectum quod creditur. Secundo operatio que ex ipsa progreditur. Tercio subiectum quod sibi substernitur. Et quarto iniuria quam quis pro ipsa patitur. Ex istis ergo quatuor fides unius potest dici maior fide alterius. Primo credibilium explicatione ut si quis plura explicite credit quam alius. Secundo operis confessione ut si quis ferventius confiteatur que sunt fidei quam alius. Tercio subiecti devocione vel humiliacione ut si quis plus se subicit et plus se humiliat deo et omnibus propter deum quam alii. Quarto iniuriarum pacifica toleracione quia paciencia ut dicit apostolus fidelibus christi necessaria est. Ex hiis ergo iiiior fides istius mulieris magna fuit. Primo eius quod credit explicacione quando dixit miserere mei domine fili david. In quantum enim christum dominum appellavit explicavit eius divinitatem quia secundum ambrosium domini nomen est nature et potestatis quod soli deo competit. In quantum vero dixit fili david explicavit eius ~~dignitatem~~ humanitatem quia filius david non est nisi propter humanitatem quam de virgine assumpsit et in hiis duobus totum meritum credenti salutiferum consistit. Iuxta illud Joh. xx°. Hec autem scripta sunt ut credatis quia ihesus est filius dei et ut credentes vitam habeatis in nomine ipsius. Secundo operis confessione quando ait filia mea a demonio vexatur, fervorem enim eius ostendit fidei quia credidit soli per christum eius filiam posse a demonio sanari ut Jeronimus dicit. Tercio sui humiliacione quia se non canibus sed catellis comparavit ac si diceret ut Crisostomus dicit. Bene scio quod iudei panem totum huno descendentem de celo receperunt et tua beneficia integre, ego autem micas peto et modica tuorum beneficiorum

partem et dummodo non sim aliena a mensa dominorum comedere pro gratia habet non solum in numero canum vindicari in numero catulorum computari. Quarto iniuriarum pacifica tolleratione quia totiens a Christo repudiata quia in clamoribus fatigata tamen illa appellata constans fuit et paciens sciens quod paciencia opus perfectum habet. Ad quartam est dicendum quod sicut Beda dicit mater vero propter humilem et fidelem matris sermonem demon deserit filiam. Ut dicatur per hoc quod in baptismo parvuli in fide parentum a demonio liberantur quia nec per se nec per alios aliquid boni vel mali agere possunt. Unde hec mulier non dixit domine adiuva filiam meam vel sana meam filiam sed ait miserere mei et adiuva me, ac si in persona filie peteret a demonio liberari filiam quod illa ab eo possessa petere propria voluntate non valebat. Ideo ut dicit Remigius: Hoc venit consuetudo ecclesie ut in fide parentum pueri cathetizentur et baptizentur quia sicut fide istius mulieris salvata est filia ita fide catholicorum virorum peccata parvulorum relaxentur et hoc intelligitur quando non sunt tante etatis et rationis ut per se fidem promittere deo possent et hoc satis convenit ut sicut parvuli ipsi non sunt peccato obnoxii et a demonio ratione illius originalis peccati possessi sed propter aliorum parentum voluntatem sic aliorum fidelitate ab ipso peccato convenit ut purgentur et a dyabolo liberentur et Christo incorporentur ac membra eius in posterum effitiantur. Lectio iiij

Et cum transisset inde ihesus venit secus mare galilee. Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbe multe habentes secum mutos claudos cecos debiles et alios multos et proiecerunt eos ad pedes eius. Et curavit eos ita ut turbe mirarentur videntes mutos loquentes et claudos ambulantes et cecos videntes. Et magnificabant deum israhel. Jhesus autem convocatis discipulis ait: Misereor turbe quia iam triduo perseverant mecum et non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos ut saturemus turbam tantam? Et ait illis ihesus: Quot panes habetis? At illi dixerunt: Septem et paucos pisciculos. Et precepit turbe ut discumberent super terram. Et accipiens ihesus septem panes et pisces et gratias agens fregit et dedit discipulis suis et discipuli dederunt populo. Et comederunt omnes et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducaverunt quatuor milia hominum extra parvulos et mulieres. Et dimissa turba ascendit in naviculam et venit in fines magedan.

Posita mulieris cananee fidei commendatione in parte ista ut supra dicebatur evangelista ponit turbe expectantis saturationem. Secundum enim quod legitur duabus vicibus ihesus panes miraculose multiplicavit ad saturandum populum. In prima vice multiplicavit quinque panes et duos pisces et quinque milia hominum sunt refecti. In secunda vero multiplicavit septem et pisciculos paucos et quatuor milia sunt comedentes. Et quamvis unus evangelista posuisset unum miraculum et alius posset videri unus alteri contrarius. Sed Matheus et Marcus de utroque miraculo faciunt mentionem ut utrique credendum sit

indubitanter indubitanter a domino fuis
se factum et ponitur quinque in hoc mira
culo per ordinem. primo turbe expecta
tis occasio. secundo ipsius christi super ipsam
miseratio. tercio discipulorum interroga
tio. quarto miraculi perpetratio. quinto
miraculi conclusio et terminatio. Quantum
ergo ad primum dicit ewangelista quod recedens
ihesus de finibus gentilium venit ad ma
re galilee et ascendit in montem et multe
turbe accesserunt ad ipsum ponentes eorum
infirmos ante pedes eius et statim sana
uit omnes ita ut mirarentur. non mira
bantur de curatorum utilitate quia utiliter
videbantur cecos mutos claudos vide
bant curatos et de curationis facilitate
quia statim curauit et non tardauit tamen
sicut in curatione mulieris chananee et hoc
ut fidem illius probaret et infidelitatem
iudeorum reprobaret vel increparet. Si
cut dicit Glossa. Ista ergo fuit causa quare
turbe christum expectabant ut eorum infirmos
curaret. Quantum vero ad secundum dicit
quod misertus est ihesus super turbas quia
triduo expectabant eum et non habebant
quid manducarent. Non enim venerant ad
manducandum sed ad infirmos eorum
curandum. et in hoc ut dicit Glossa christus
ostendit vere diuinitatis et humanitatis sig
na. nam diuinitatem ostendit in panum mul
tiplicatione. humanitatem vero in turbe
miseratione et compassione. Quantum
vero ad tercium dicit quod discipuli interro
gabant ihesum unde tantam multitudinem
possit saciare in deserto cum non haberent
nisi septem panes et pisciculos paucos
quos inter tantos dispensare eis parum
videbatur. In quo ut Crisostomus dicit admira
ri debemus in apostolorum veritatis amore
et mirari honorem quia ipsi scribentes non
occultant eorum magnos defectus. nam

non est quod talibus accusatio eorum an
tali signo facto confestim obliuisci.
Quantum autem ad quartum dicit quod accepit
ihesus vii panibus eos benedixit et fregit
et dedit discipulis ut turbe apponerent.
in signum quod hec multiplicatio differebat
a prima. nam ibi quinque panes or
deacei multiplicati sunt in signum
quinque librorum moisi legis veteris qui
duri erant et fortes. hic autem septem
et non ordeacei multiplicati sunt in
signum multiplicationis et diuisionis sep
tiformis gratie spiritus sancti per quam
dulciter et leniter reficiuntur illi qui
in noua lege pascuntur. Sed quantum
ad quintum dicit quod comederunt omnes
et saturati sunt et tulerunt de superfluo
septem sportas. et qui manducauerunt
erant quatuor milia propter quatuor
mundi partes de quibus omnis congre
gata est christi ecclesia. quod vero ibi duode
cim cophini et hic septem sporte recol
lecte sunt secundum Crisostomum vel fuit quia
sporte maiores cophinis erant vel
diuisitatem hanc facit ut fortius
hic miracula eorum memorie imp
merentur. ut ibi duodecim cophinos
iuxta numerum duodecim apostolorum. hic vero
septem sportas iuxta numerum septem panum
posuit. Sed hic possunt esse quinque
dubitationes. Prima utrum christo sit
proprium misereri. Secunda utrum christo
sit proprium nos a miseriis releuare.
Tercia utrum omnibus misereri
sit actus meritorius et virtuosus.
Quarta utrum sit melius homini
habere caritatem vel misericordiam. Quinta
utrum omnia que impediunt vel ex
cludunt misericordiam in homine sicut pec
cata. Quod ad primam est dicendum quod
secundum ysidorum in libro de summo bono
misericordia a compatiendo aliene miserie
vocabulum sortita est. ille igitur

alteri miseretur qui alterius miseriam quasi suam computat. Istud autem contingit tripliciter. Primo propter amoris dilectionem et sic homo compatitur amicis et consanguineis suis propter amorem quem habet ad ipsos quia sicut amor habet amare amatum amanti sic facit miseriam et tristiciam amati quasi miseriam ipsius amantis. Secundo propter naturale nature assimilacionem et sic homo naturaliter hominibus omnibus miseretur plus tamen et minus secundum maiorem et minorem assimulacionem. Unde dicit philosophus ii° rethorice quod magis miseretur similes secundum etatem secundum mores secundum dignitatem secundum gradum secundum genera similes similibus quam aliis. Tercio propter doloris percepcionem et sic homo miseretur filiis et parentibus et propinquis aliquando magis quia homo dolorem et passionem talium in se ipso percipit et portat et ideo dixi aliquando magis quia homo dolorem et passionem talium in se ipso percipit et portat et ideo dixi aliquando quia secundum philosophum ii° rethorice magis homo debet talibus condolere quam misereri. Unde recitat ibi quod amasius non plorauit cum duceretur filius eius ad mortem nec secum habuit cor miserabile sed durum est quod aliud a miserabili et misericordis est expulsiuum sed semper amico suo qui expectabat mori plorauit et cor miserabile habuit. Largo tamen modo tu portamus filiorum et propinquorum dolorem compatimur eis quia passionem eorum per naturam facimus per concepcionem illius doloris et in aliquo videmus eos hec et sustinere sicut dicebat dauid de filio suo quis michi det ut ego moriar pro te fili mi absolon. Istis ergo tribus modis proprium est christo misereri. Primo inquantum ipse est deus propter amoris dilectionem. Unde sibi dicitur Misereris omnium domine et nichil odisti eorum que fecisti. Secundo inquantum est homo propter nature assimilacionem. Unde apostolus ad hebreos ii° quod debebat enim per omnia fratribus similari ut misericors fieret. Tercio inquantum passus et mortuus propter hominem. Unde dicit apostolus quod non habemus pontificem qui non compaciatur infirmitatibus nostris temptatum autem per omnes dolores et passiones per similitudinem absque peccato super quo verbo dicit Glosa quod medicus qui tamen infirmus non fuit infirmatus curare nescit. Propter istud ista tria sibi proprium est misereri semper et parcere. Sed secunda est dicendum quod homo post peccatum constitutus est in triplici miseria. Primo in miseria peccati vel culpe quia non est homo qui non peccet et non indiget dei misericordia. Unde dicit propheta quod omnes declinauerunt et non fuit qui faciat bonum ab adam scilicet usque ad christum. Secundo in miseria nature que miserie sunt mortis vulneracio infirmitas afflictio senectus fames sitis nuditas et omnia alimenta indigencia. Nam secundum augustinum tot miseriis tot angustiis tot laqueoribus tot curiositatibus est subiecta natura humana quod nec omnia libris medicorum ut arbitror comprehensa sunt. Tercio in miseriis fortune quia diuicias et alia bona temporalia quorum fortuna est domina nunc homo subito acquirit nunc subito perdit et nunc balatur filiis amicis seruis et ciuili potencia nunc omnibus predictis nudatur et priuatur. Dicamus ergo quod solus christus potuit et potest uel ab ista triplici miseria nos releuare et dico vel quia potest homo hominem releuare ab hac miseria vel ab illa sed vniuersaliter ab omnibus non nisi humani generis saluator. Nam habuit christus vniuersalem mundiciam quod solus sine sorde peccati et culpe. Secundum enim ysidorum in libro de summo bono nullus malis miseriis esse potest qui prius viuendo in se ipso miser cors non est quia qui sibi nequam est nulli bonus potest esse. Secundo habet vniuersalem potenciam quia subest sibi cui voluit posse solus enim ipse vite et

Cap[m]

z mortis habet ptatem ideo solus potest
relevare a miseria nature ipse enim per-
cutit z sanat deducit ad inferos z redu-
cit. Tertio ht ulem clementiam quia
pius z clemens est dominus deus z mia
eius sup omnia opera ei ideo qz novit
esse optimu relevat a miseria fortu-
ne q pauperem facit z ditat humiliat et
sublimat ut sedeat cu principib z soliu
regni teneat ideo xpc turbas ad se ve-
nientes a pctis purgabat Quantum
ad revelacom prime miserie nunc ab
infirmitatib curabat Quantu ad
relevacom secunde nunc panib z piscib
saturabat Quantum ad relevacionem
tertie z ideo pprm est sibi nos ab omi
miseria relevare. Ad terciam e dicendu
q semp sunt extrema vituperanda qa
actus virtuosus z meritorius gsistit in
medio mia ergo ut est virtus tenet
mediu inter crudelitate z mollitiem qz
nulli miseret est crudelis qui no oib
est mollis z muliebris sed qui misetur
indigne pacientib z non miseret digne
pacientib tenet mediu z dicitur vere
miacors ut mia est virtus laudabilis
z meritoria potest homo aut quantum ad
pns digne pati tripl primo ex sue na
condicoe. Nam infirmari mori senesce
z esurire sitire sunt condicones nate
humane post pctm alias passiones
meruerunt nobis pmi pntes in pma
oim nrm peccantes quia peccantibus
omes nos peccamus. Un gregori dicit q
quicqd patimur pcta nra meruerunt
cu natura sic condicionata equalr repp
in omnibus defectibus naturalib supra
compati dictis z misereri virtuosum
est et meritorium et qz sic natura in
venit iniust z pctorib. Ideo rone n
omnibus compatiendu est. Secundo ex
sua electone qu quidem homo talia

eligat bona quib de se no sunt co-
iuncta vl annexa mala excelentib
cum fortunis z casualib pveniunt
homi aliqua mala sic patientibus
compati z misereri est virtutis et
meritorium. Si vero eligat aliqua bo
quia nullus p se eligit mala quib
homo de se sunt annexa mala sicut
eligere delectare cui est annexa formica-
tio sic patientibus compati vl mise-
reri z nolle eos puniri z pati pp ea
pcta commissa no est virtutis nec meriti
Sed tercio hoc contingit ex sua opa-
cone quia si homo sp agit bonu ex quo
merito bonu z non malu sibi deberet pro-
venire si mala sic agenti pveniunt q
deo pmittente frequenter contingit iuxta
illud Ecc ix sunt iusti quib mala p-
veniunt ac si facta egerint impiorum
sic pacientibus compati z misereri est
maxime virtutis eque semp prava
opantib si mala pveniunt ei no est
compatiendu z sibi bona est dolendum
Ad quartam est dicendu q mia est ita
meritoria non pt esse sine caritate que
est radix merendi nec caritas ut in-
cludit dilecom dei z pximi potest ee
sine mia. Sed queratur quid istor est me-
lius homi hic dato q utrumq sit bonu
z unu sine altero esse no possit dicendu
est q si queratur quid sit melius homi
pter se melius est homi caritate hre
q miam quia p caritatem homo deo
suo supiori coniungitur z unitur in quo
est totu bonu homis quia efficitur
p amorem idem cu eo iuxta illud apli
Qui adheret deo p caritatem unus
spus efficitur cum ipo p miam vero
defectibus inferior subvenitur z planu
est q melius est homi pter se coniun-
gendo suo supiori q subvenire defectib
sui inferioris vl equalis Sed si q-
ratur si sit homi melius vl maius

mitum propter alterum et propter bonum quod
sibi ex altero provenit melius est sibi habere
miam quam si de suis bonis pauperibus subveniret
tale mitum ex opere minime sibi non proveniret
¶ Secundo quantum est dicendum quod philosophus ii° rethor
ponit principaliter iiij or que prohibitiva sunt
misericordie primo namque felices qui numquam a
liqua mala experti sunt nec putant se posse
experiri nisi misereantur et quia talibus cru
delitas in miserendo est annexa sine pec
cato esse non possunt ¶ Secundo invidi non mi
serentur quia invidi gaudent de malis quorum
cumque et tristantur de bonis unde cum mia
sit tristicia de malis aliorum invidi non mi
serentur et quia invidia est peccatum ideo peccatum
est quod sic excludit miam ¶ Tercio con
tumeliosi sunt sine mia qui enim contume
liam volunt et iniuriam aliis inferre
absorbentur iracundia sic plene recordari
non valent quod ipsi sint talia passi vel quod ex
istiment se talia posse pati ideo non mi
serentur et isti sine peccato non sunt ¶ Quarto
stupefacti in seipsis ex timore nimio vel
ex nimia passione quam sustinent non
miserentur quia sic sunt intenti proprio timori
vel propria passioni quod compati vel misereri
aliis obliviscuntur et nec isti sunt omnino
sine peccato saltem obmissione et sic patet
quod omnia que excludunt miam vel que sunt
prohibitiva misericordie sine peccato esse non
possunt etc. etc. Capitulum — xvij:

Et accesserunt ad eum pharisei et sadu
cei temptantes eum et rogabant eum
ut signum de celo ostenderet eis Et ille respondens
ait illis Facto vespere dicitis serenum erit
rubicundum est enim celum Et mane hodie
tempestas rutilat enim triste celum Faciem
ergo celi diiudicare nostis signa autem
temporum non potestis scire Generacio mala et
adultera signum querit et signum non da
bitur ei nisi signum Ione prophete Et re
lictis illis abiit Et cum venissent dis
cipuli eius trans fretum obliti sunt panes
accipere Qui dixit illis Intuemini et
cavete a fermento phariseorum et saduceorum At
illi cogitabant intra se dicentes Quia
panes non accepimus Sciens autem ihesus
dixit eis Quid cogitatis inter vos modice
fidei quia panes non habetis Nondum intel
ligitis neque recordamini quinque panum in
quinque milia hominum et quot cophinos sump
sistis neque septem panum in quatuor mi
lia hominum et quot sportas sumpsistis Quare
non intelligitis quia non de pane dixi vobis
Cavete a fermento phariseorum et saduceorum
Tunc intellexerunt quia non dixit cavendum
a fermento panum sed doctrina phariseorum et
saduceorum ¶ Ostensio qualiter potestas xpi in faci
endo miracula omnibus apostolis fuit commu
nicata ¶ In parte ista ut supra dicebatur ostenditur
qualiter potestas sacerdotalis et ecclesie dignitatis
singulariter fuit petro recommendata et
possumus dicere quod ista pars principalis dividitur
in partes quinque quia primo agit de prodicte in
stitucione potestatis ¶ Secundo de xpi ad con
firmacionem huius transfiguracione ¶ Ter
cio de firma correccione ¶ Quarto de apostolorum
remuneracione ¶ Quinto predicat xpus
suis apostolis suam passionem ¶ Secunda ibi post
dies sex in principio xvij capituli ¶ Tercia
ibi In illa hora in principio xviij capituli
Quarta ibi Et factum est in principio xix
capituli ¶ Quinta ibi Simile est regnum celorum
in principio xx capituli ¶ Secundum intellectum autem prime
partis est sciendum quod tria requirebantur ad
institucionem ecclesie dignitatis et sacerdotalis
potestatis que petro commissa est Primum
erat phariseorum sacerdocii veteris legis repro
bacio debebat enim fieri reprobacio pri
oris mandati propter eius infirmitatem
et inutilitatem ut si non statueretur sicut
dicit apostolus ad hebreos vij ¶ Secundo xpi
divinitatis fidelis et vera confessio quia
sine fide xpi numquam aliquis salvus est
¶ Tercium fuit ipsius xpi et apostolorum sanguinis
effusio quia secundum apostolum oportebat per
passionem consumari ut pontifex fieret

sine enim sanguinis effusione fiebat remissio peccatorum et ideo totum presens capitulum dividitur in has tres partes secundum ista tria que ad perfectionem sabbatalem requiruntur. Secunda ibi Venit ante Ihesus. Tertia ibi Cum venissent discipuli. Propter duo autem merito pravitas sacerdotalis phariseorum et scribarum sunt reprobanda primo propter eorum maliciam. Secundo propter eorum pravam doctrinam et falsam scienciam. Quantum ergo ad primum dicit ewangelista quod facto miraculo de septem panibus dimissa turba ascendit in naviculam eadem racione sicut supra in exemplo vitandi vanam gloriam venit in fines macedon. Marcus dicit dalmanuta et est idem locus secundum Augustinum. Ingressus ibi accesserunt ad eum pharisei signum de celo querentes ab eo et est talis racio illi merito sunt reprobandi de eorum pravitate tamen generatio prava mala et adultera qui temptatione querit signa de celo quia facto vespere dicunt rubicundum est celum ergo erit serenum mane vero dicebant tempestas erit quia rutilat triste celum efficiuntur enim celum emittendo pluvias et frigidos et nebulosos vapores tristiciam causat. Unde consueti sunt dicere quod istud tempus est triste et melancolicum faciet ergo celi diiudicare et pronosticare nostis per signa apparencia temporum autem signa adventus mei primi vel secundi propter vestram maliciam vel invidiam non potestis scire quia igitur vos pharisei estis tales ideo merito reprobandi estis. Quantum vero ad secundum dicit quod cum venissent transfretum obliti sunt discipuli panes accipere et Ihesus dixit eis Cavete a fermento phariseorum et est talis racio eorum doctrina est reprobanda et caute observanda que inficit et corrumpit verum sensum et veram doctrinam sacre scripture sicut fermentum corrumpit farinam sed talis sunt doctrina ipsorum phariseorum ergo talis doctrina merito sunt reprobanda et tamen venenum observanda et cavenda est.

Fmētm

Hic possunt esse quatuor dubitaciones. Prima utrum per signa que apparent in celo homo possit iudicare de serenitate et tempestate aeris. Secunda utrum per arcum apparentem in nubibus homo possit iudicare diluvium aquarum non esse futurum. Tertia utrum doctrina phariseorum sunt mala et a malo deo data. Quarta utrum doctrina veteris testamenti sunt a Christo reprobata. Ad primam est dicendum quod per celum rubeum indicetur serenitas et per triste celum indicetur tempestas dupliciter potest intelligi. Primo litteraliter nam causa effectiva serenitatis et tempestatis est sol sed materialis est vapor grossus et aquosus elevatus supra virtute solis a terra vel ab aqua quando ergo talis vapor sursum elevatus rubet tali rubedine que sit divinata a sole per donum vaporem desiccante et inflamante tunc est signum serenitatis sed quando rubet rubet tali rubedine que derivetur a radiis solaribus emissis ad terram ipsum respicientibus quia tunc non perfecte desiccatur non est signum serenitatis potissime quando est triste et occupatum multis vaporibus humidis et aquosis quia non est facta perfecta desiccatio materie est signum tempestatis quam serenitatis. Secundo potest intelligi secundum exposicionem Augustini spiritualem nam quod vespere celum sit rubicundum in signum serenitatis significatur Christi passio per quam facta est serenitas nature humane et purgacio peccatorum et hoc vespere quia vespere sabbati lucifer iste ad inferos rediens humano generi serenus apparuit. Per celum vero triste in signum tempestatis secundum adventus Christi ad iudicium intelligitur in contrarium dicente propheta erat tempestas valida. Ad secundam est dicendum quod per arcum in nubibus apparentem possit indicare diluvium aquarum non esse futurum autem et racione ostendi potest auctoritas est expressa Genesis ix ubi habetur quod post diluvium dixit dominus ad noe arcum meum

Capitulum xvj

ponam in nubibus celi et erit signum federis
inter me et terram et pro ea subauditur
neque erit ultra diluvium aque ad destruendum
universam terram vel carnem super quo verbo
dicit gloza Arcum dedit deus in sig-
num securitatis ne homines formidolosi ti-
merent altero diluvio pluviarum velut
inundaciones aquarum sepe torrentes et ideo
in celo propterea arcus positus est ut ab
omnibus in signum securitatis videri possit
et videtur dicere illa Gloza quod arcus non
fiat nisi a radiis solaribus et nube humida
quod ante diluvium non fuissent pluvie sed
ex rore celi et inundacione foncium terra
fuisset fecundata. Verum quia illa que
in Genesi leguntur et universaliter in veteri tes-
tamento et si vera sunt facta ut narrantur
cum erant signa ad significandum aliquid
spirituale ideo dicit predicta Glosa quod pos-
sumus per arcum illum positum in celo Christum in-
telligere ad quem in omnibus tribulacionibus
nostris debemus recurrere et ad ipsum respicere
in celo existentem racio vero est talis quod supra
dictum est quod causa effectiva pluviarum
est sol materialis vero est vapor humidus
virtute solis a terra et aquis sursum e-
levatus Ista ergo duo possunt se habere in tri-
plici disposicione quia quandoque calor solis
omnino superuicit vapores et exsiccat eos
unde in terris calidis et in estate propter
propinquitatem solis pluvie aut nulle sunt
aut rariores quam in hieme quandoque vero calor
solis adhoc valet quod vapores trahit
et multiplicat sed non superuicit eos neque
dessiccat et tunc superhabundant pluvie et
est causa diluvii aquarum sed quandoque medio
modo habet se quia virtus solis vapo-
res sursum trahit et tanta est quod non sinit
eos multum multiplicare sed non quod possit
predictos vapores exsiccare et ex hac me-
dia disposicione et comparacione solis ad
vapores causatur yris vel arcus quia
ad sensum videmus quod non apparet in nu-
bibus vaporibus omnino exsiccatis et

neque omnino eis in aere superhabundantibus
quia ut dictum est virtus solis est tanta
quod non sinit eos multiplicare in tanta
habundancia ut diluvium aquarum sequatur
sed non est tanta quod eos omnino non habeat
dessiccare et ideo arcus est signum quod aquarum
diluvium non sit futurum ymmo est signum
quod nunquam fiet toto tempore illo quo durat
talis disposicio media durat Tercia
est dictum quod manichei dicunt legem
veterem fuisse malam et ideo male quod
salvator dicit hoc cavendum esse a fermento
phariseorum et a doctrina ipsorum et planum est
quod pharisei legem moisi observabant
in tantum ut a summo opere laborarent
si in aliquo dicto vel facto Christi illi legi esset
contrarium et quia non cavetur nisi ma-
lum ergo quod ab illa doctrina dicit esse
cavendum videtur quod sunt mala dicendum
est ergo quod contrariorum dominorum contraria
sunt mandata et precepta quia salvatore
dicente Nemo potest duobus dominis
servire contraria iubentibus ut Gloza
dicit Sed mandata veteris legis et
legis naturalis et legis nove non sunt
contraria ibi precepta que sunt ibi repe-
tuntur in ista et superaddunt consilia unde
prima distinccione dicitur quod ius naturale
est quod in lege et in ewangelio continetur
quo quis iubet alteri facere quod sibi
volt fieri Iuxta illud quod supra dictum est
omnia quecumque vultis ut faciant vobis
homines et vos facite illis et subditur hec
enim lex est et prophete ergo iste due leges
non sunt male et a contrariis dominis
date sed ab uno quod vero dicitur de fermento
phariseorum ipsum dictum se exponit quod salva-
tor non dixit doctrinam phariseorum non
esse malam nisi propter fermentum et cor-
ruptam appositam per pravam eorum exposi-
tionem et superstitiosam observacionem
Ad quartam est dicendum quod hanc dubitacionem
pulchre determinat Augustinus in libro de vera
religione dicens quod vel hoc dicitur propter

sacrificia quia illa nunc offerunt quia
tunc offerebantur Et cerimonialia que
nunc non obseruantur et quedam hic
maiora iubentur quam ibi sed ut ait Au
gustinus mouere debet quia videmus quod idem
pater familias iustissimus aliud imperat
hijs quibus seruitutem duriorem utilem
iudicat et aliud eis quos in filiorum locum
adoptare dignetur Sic videmus quod bonus
medicus eadem arte medicine non mu
tata sed inmobili permanente mutat
diuersum regimen et diuersa precepta lan
guentibus infirmis ita diuina prudencia
et diuina lege inmobili existente muta
bili creature sue varie subuenit pro
diuersitate membrorum lex ergo uel doc
trina veteris testamenti a christo non fuit
reprobata tamquam mala sed fuit mu
tata ubi fuit mutanda impleta ubi
fuit implenda euacuata ubi fuit eua
cuanda suppleta ubi fuit supplenda de
clarata ubi fuit obscura et exposita
ubi fuit praue intellecta Leccio ij

Venit autem ihesus in partes cesaree
philippi et interrogabat discipulos
suos dicens Quem dicunt homines esse
filium hominis At illi dixerunt Alij Johannem
baptistam alij autem heliam alij vero
ieremiam aut unum ex prophetis Dicit
illis ihesus Vos autem quem me esse dicitis
Respondens autem simon petrus dixit Tu
es christus filius dei viui Respondens autem
ihesus dixit ei Beatus es simon bariona
quia caro et sanguis non reuelauit tibi
sed pater meus qui in celis est Et ego
dico tibi quia tu es petrus et super hanc
petram edificabo ecclesiam meam Et
porte inferi non preualebunt aduersus eam
Et tibi dabo claues regni celorum Et
quodcumque ligaueris super terram erit
ligatum et in celis Et quodcumque solueris
super terram erit solutum et in celis Post
ta phariseorum doctrine reprobacionem In pre
sentia vero super dicebatur euangelista ponit
beati petri veram et fidelem confessionem

Et primo ponitur christi interrogacio Se
cundo ponitur apostolorum varias opinio
nes referencium christo Tercio ponitur petri
in persona omnium confessio Et quarto po
nitur christi predicte confessionis approbacio Quan
tum ergo ad primum dicit quod veniens ihesus
in partes cesaree philippi interrogabat
discipulos suos dicens Quem dicunt
homines esse filium hominis filium ergo
virginis ipse dicebat se esse quantum ad
humanitatem Sed querendo quem homines
eum esse dicunt significauit preter illud
quod in eo videbatur pauca propter huma
nitatem est in eo aliud senciendum Ut
hilarius dicit Quantum ergo ad secundum
ait quod respondentes discipuli dixerunt Alij
iohannem baptistam propter vite sanctitatem
Alij heliam propter miraculorum potestatem
alij ieremiam propter sue pietatem pietate
enim planxit aut unum ex prophetis propter
vaticiniorum varietatem Quantum ad tercium
ait quod requisitis discipulis quem christum
sentirent petrus pro omnibus respondit dicens
Tu es ihesus filius dei viui distinxit ad differenciam
deorum qui putabantur esse dij sed mortui
erant Mira dei prudencia sicut est ut
glosa dicit ut christus ipse confiteretur de se vera
humanitatem cum ait Quem dicunt ho
mines esse filium hominis et discipuli confi
terentur eius veram diuinitatem cum ait Tu
es christus filius dei viui et quia talis con
fessio est digna premio Quantum ad
quartum subdit Beatus es simon baryo
na quia caro et sanguis non reuela
uit tibi sed pater meus qui est in celis
Ecce una premiacio patris reuelacio nam
pater reuelat filium sicut hic dicitur quod pater
beato petro reuelauit filium et filius
reuelat patrem quia ipse dicit in Jo
hanne Nemo nouit patrem nisi filius
et cui voluit filius reuelare Pater
igitur reuelat filium et filius patrem Sic dicit
Crisostomus in libro de pastoralis dignitate

fuit. Secunda primacio ideo addit. Ame
dico tibi / q / tu es petrus & super hanc pe
tram edificabo ecclam meam / & porte in
feri diuisa gna viciorum vel diuersa dog
mata hereticorum vel diuisa tormenta
tirannorum no preualebunt adu̾sus eam
no dixit no appropinquabunt / sed no pre
ualebunt. Scdm enim exposicom Crisost
in hoc u̾bo xpus pastorem ecclie petru
fecit. Ita q est sensus / super hanc fidem
& confessionem quam fecisti edificabo ec
clam meam & fideles meos / quia multi
credituri sunt illud / quod tu es confessus
quorum pastorem & rectorem te facio / et
quia pastor non est ptate / ideo ponit
alia primacio que est ptatis tradicio
qn concludit. Et tibi dabo claues regni
celorum / claues nominat potenciam / qua
liget & soluat / & discrecom qua dignos
discernat ut Glosa dicit. Et quodcumque
ligaueris super terram. i. quemcumque dign in
remissione iudicaueris dum viuit indig
nus iudicabitur apud deum & quecumque
solueris sup terram. i. quemcumque soluendum
iudicaueris dum viuit remissione pecca
torum consequitur a deo scdm exposicom
glose. Sed hic possunt esse sex dubita
tones. Prima utrum petrus vel alij apl
cognouerunt xpm filium dei an hanc co
fessionem. Secunda utrum petrus fuit
constitutus a xpo caput tocius eccle
in spiritualibus & temporalibus. Tercia utrum
soli petro ptas regendi ecclam singu
lariter sit concessa. Quarta utrum alij
apli immediate a xpo eorum ptatem rece
perunt vel mediante petro. Quinta utrum
pp possit aliquem absoluere & ligare post
mortem vel solum dum est sup terram.
Sexta utrum dampnatus vel iudicatus p
aplicam sedem possit ad aliquem appel
lare. Ad primam est dicendum q ad hanc
dubitacionem Origenes sup hunc passum

dat duplicem solucionem & Crisostom
aliam duplicem. Prima est q aliud fuit
cognoscere ihm esse xpm / et aliud cog
noscere esse dei filium. Petrus ergo et
alij discipuli qui scilicet missi sunt ad
pdicandum fuerunt cognouerunt ihm esse xpm
i. iustum / sed non esse dei filium antequam
petro esset a patre celesti reuelatum. Se
cunda est q quando apli missi sunt ad
pdicandum minime quidem cognicionem
habuerunt q ihus esset filius dei. Sed
tunc pfectam cognicom fidei habuerunt de hoc qn
fuerunt capaces recipere doctrinam reuela
tam a patre manifestante eis hanc reue
lacom filiacom & hoc fuit tempore illo
qn petrus dixit / tu es xpus filius dei vi
ui. Crisostomi vero vnsio prima est
talis q apli & multi alij ante istam con
fessionem cognouerunt xpm esse filium
dei adoptiuum. Nam quando xpus exiens
in nauem & imperauit ventis & mari dixe
runt illi homines. Vere filius dei est
iste. Et Natanael dixit. Rabi tu es
filius dei / tu es rex isrl. Sed quia iste
non est dictum. Beati estis / sicut dictum est
petro. Beatus es Simon Bariona vel
filius columbe ideo credendum est il
los fuisse confessos ihm esse filium dei
adoptiuum confessio igitur illa que erat
digna beatitudine / & patris reuelacoe
erat talis q confitetur ihm esse filium
ex patre natum. Alia vnsio est que cadit
cum ista / quia ante apli cognouerunt vi
ihm esse filium dei pcipuum adoptiuum
sed non natum de substancia patris / quia
hoc nisi patre reuelante cognoscere potuerunt
& quia tunc petro & alijs aplis a patre
reuelatum est ideo dicendum est q tunc
pdicta confessio fuit beatitudine digna.
Ad secundam est dicendum q dicere summum
pontificem vicarium beati petri no pre
esse omnibus membris eccle in spiritualibus

et temporalibus est dicere in xpo a quo petri
auctas est derivata non fuisse ptatem sa
cerdotalem et regalem et hoc est expresse
contra auctem doctorum grecorum et latinorum
Dicit enim Cirillus patriarcha allexa
drinus in libro thesauro sicut xpus
accepit a patre ducatum et sceptrum ecclie gen
tium ex israel egrediens sup omnem
principatum et ptatem et sup omne quodcumque
est ut ei genua cuncta curvent plenissima
ptate sic et petro et eius succes
soribus plenissime commisit est similiter
hoc contra unitatem ecclie Nam si po
nimus duo capita regimini ponere duo cor
pora uno enim capite videmus quod regit
caro et spiritus que integrant hominem sic uno
capite debet regi homo in spirituali et tem
porali regimine dicit enim glossa super
hunc passum Quod petro singulariter
ptas commissa est a xpo ut nos ad uni
tatem provocaret ideo unum principalem
vicarium in tota ecclia esse voluit ad
quem diversa membra ecclie recurrerent
si forte adinvicem dissentirent illi enim
qui in temporali regimine excludunt se
a dnio beati petri excludunt se quod non
sint de ecclia nec eius membra quia
ut dicit Crisostomus super hunc passum Tu
es petrus et super hanc petram edifi
cabo ecclesiam meam sup confessionem
quam petrus fecit edificata est ecclia
et omnes fideles qui illud credunt quod
petrus confessus fuit quorum omnium pastorem
et rectorem petrum instituit ut quicumque
ab eius regimine se subtrahunt credant
se de ecclie corpore non esse omnia etiam
decreta ephesini concilii que clamant pe
tro et eius successoribus universalem po
testatem a xpo esse concessam ¶ Ad
tertium est dicendum quod potestas regendi
totam ecclesiam singulariter fuit a xpo
petro concessa quod patet primo ex aliorum
apostolorum et eorum emulacione dicit enim Cri
sostomus super illo libo Accesserunt disci
puli ad ihesum dicentes quis maior est
in regno celorum quoddam humani scan
dalum conceperunt apli quod etiam in se
iam occultare non poterant et tumo
rem cordis non sustinebant eo quod vide
rant petrum eis preferri et prehonorari quod
non fuisset si omnibus vel petro in per
sona omnium xpus hanc ptatem contes
sisset Cirillus etiam dicit in libro sup
dicto loquens aliis episcopis Itaque fratres mei
si xpm imitamur ut oves eius vocem eius
audiamus manentes in ecclia beati petri
et non inflemur vento superbie ne forte tor
tuosus serpens propter nostram contencionem
nos de ecclia eiciat sicut evam eiecit
de paradiso patet etiam hoc ex xpi lo
cucione quia singulariter dixit tibi dabo
claves regni celorum Unde in decretis e
phesini concilii scribitur nulli dubium
est quod ecclia romana fundamentum
et forma sit omnium ecclesiarum a qua omnes
ecclas principium sumpsisse nemo recte cre
dendum ignorat qui cephas vocatus
est quia primus et caput omnium aplorum Id
Crisostomus ad consultum bulgarorum loquens
in persona xpi sic ait Ter te petre in
terrogo quia ter me tepide et timide ne
gasti nunc autem ad me reductus ne
credant te fratres gratiam et ptatem clavium
amisisse quia amas me coram ipsis
tibi confirmo totum quod meum est plenum
¶ Ad quartum est dicendum quod nomine ptatis
clavium petro a xpo concesse potest in
telligi ptas peccata dimittendi que est
ptas ordinis vel potest intelligi iuris
dicio exequendi igitur ptas ordinis vel
ptas peccata dimittendi omnibus aplis in
mediate est aplis concessa non mediante
petro sed iurisdicio exequendi vel ptas

xvj

iurisdictionis immediate est a christo data soli petro et aliis non nisi mediante petri auctoritate. Hoc autem probatur primo auctoritate Crisostomi. Auctoritate enim super hunc passum Tibi dabo claves regni celorum. Vide qualiter christus reducit petrum ad exclusam de ipso intelligenciam. Illa enim se ei daturum promittit que sunt propria solius dei, scilicet peccata solvere et ecclesiam immutabilem facere inter tot persecuciones et procellas temptacionum. Et subdit: Hec autem potestas ligandi atque solvendi quamvis soli petro data videatur a domino, tamen ceteris apostolis datur et non omnibus episcopis et presbiteris tocius ecclesie. Sed ideo petrus specialiter claves regni celorum et principatum iudiciarie potestatis accepit ut omnes per orbem credentes intelligant quod quicunque ad unitatem fidei vel societatis vel sinus quolibet modo se membra segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi nec ianuam possunt regni celestis ingredi. Secundo hoc probatur ex decretis ephesini consilii ubi sic dicitur: Locutus est dominus ad petrum Tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et quamvis omnibus apostolis post resurrectionem suam parem potestatem dederit et ait Accipite spiritum sanctum, sicut misit me pater et ego mitto vos, tamen ut unitatem manifestaret eiusdem unitatis originem ab uno incipiente sua auctoritate disposuit. Ex quibus patet quod potestas ordinis et peccata solvere hoc utique erat petrus quod et ceteri apostoli et episcopi quod propria pari consorcio preditti honoris et potestatis, sit potestas exequendi vel iurisdictionis mediante petro est aliis concessa. Sed quantum est dictum quod homines post mortem possunt absolvi vel ligari potest dupliciter intelligi. Primo absolucione et ligacione personali directe in se, et sic non possunt ligari nec solvi, sicut in se directe personali actu non possunt mereri nec demereri. Unde glosa super verba dicit: Quodcunque ligaveris super terram, exponit quicunque absolucione dignum iudicaveris dum vivit erit absolutus quia absolucionem consequitur a deo. Et subdit glosa quod non est data hominibus potestas ligandi vel solvendi mortuos sed vivos, nam qui mortuos solveret vel ligaret non super terram hoc faceret. Absolucione ergo personali per propriam operacionem meritoriam vel demeritoriam dum homines vivunt possunt ligari vel absolvi, non autem post mortem. Secundo autem potest intelligi eos absolvi vel ligari indirecte absolucione vel ligacione condicionali per operacionem vel subtractionem aliorum. Et potest ecclesia propter facere quod indulgencie valeant illis qui sunt in purgatorio dummodo vivi faciant illa propter que indulgencie ordinate sunt, per quas indulgencias absolvuntur a pena. Possunt eciam ministri ecclesie applicare defunctis sacrificium altaris, elemosinas et alia bonorum suffragia per quorum applicacionem absolucionem a pena consequuntur. Unde dicit Augustinus in enchiridion quod illis prosunt suffragia ecclesie qui hoc sibi meruerunt dum viverent ut possent eis prodesse si per eis fierent post mortem. Et sic intelligendum est de ligacione, quia potestas ecclesie excommunicare aliquos potest post mortem. Sicut legitur de Augustino quod multos post mortem excommunicavit, et quia excommunicacio est separacio a communione fidelium et percepcione suffragiorum et sacramentorum ecclesie, spirando bona viventium a mortuis est eos quodammodo indirecte ligare per subtractionem illorum per quorum participacionem absolverentur. Sed secunda est dicendum quod in decretis ephesini consilii ista questio terminatur. Habet enim triplica

sedes primatem z dignitatem z utilitate
respectu aliarum ecclesiarum propter que iudica
tus per eam ad aliam personam uel ecclesiam
appellare non potest nam de primitate dicitur
in capitulo dicti consilii cuncta per mundum nouit
ecclesia quod sacrosancta ecclesia romana de omni
alia ecclesia ius habet iudicare neque cui
quam de eius iudicio liceat dubitare siquidem
ad illam de qualibet mundi parte appellan
dum est ab illa nemo est permissus appel
lare. De eius vero dignitate subditur in
capitulo eiusdem consilii omnium hominum causas
deus voluit per hominem terminare. Iste
vero sedis romane presulum suo sine questio
ne seruauit arbitrio iudicat sine questione
z ideo via appellacionis ad deum non potest
appellari super iudiciis datis per summum
pontificem. Unde subditur ibi quod beati
petri successores zelo tantum uoluit de
bere innocentiam z subtilissimum discus
sionem industrie inuiolatam exhibere
consciam sed de huiusmodi ultate ipsius addit
in capitulo predicti consilii. Ipsa namque roma
na ecclesia ita reliquis vices suas tra
didit largiendas. Ut in parte sint solli
citudinis vocare non in plenitudine
potestatis. Ideo omnium appellancium apostolicam
sedem episcoporum iudicia z cunctarum causarum
z maiorum negocia eidem sancte sedi serua
ta esse liquet. Via ergo appellacionis
per modum iudiciarium discussionis cause
uel negocii occurrentis a iudicio z sententia
data per apostolicam sedem nec ad deum nec
ad hominem potest appellari. Lectio iij

Tunc precepit discipulis suis ut nemini
dicerent quia ipse esset ihesus xpistus. Et
inde cepit ihesus ondere discipulis suis quia
oporteret eum ire iherosolimam z multa pati
a senioribus z scribis z principibus sacerdotum
z occidi z tercia die resurgere. Et assumens
eum petrus cepit increpare eum dicens
Absit a te domine non erit tibi hoc. Qui
conuersus dixit petro. Vade retro me

sathana scandalum es michi. Quia non
sapis ea que dei sunt sed ea que hominum.
Tunc dixit ihesus discipulis suis. Si quis
vult venire post me abneget semet
ipsum et tollat crucem suam z sequatur me.
Qui enim voluit animam suam saluam
facere perdet eam. Qui autem perdiderit
animam suam propter eam ~~perdet~~ inueniet
eam. Quid enim prodest homini si vni
uersum mundum lucretur anime non sue de
trimentum paciatur. Aut quam dabit
homo commutacionem pro anima sua. Filius
enim hominis venturus est in gloria patris
sui cum angelis suis. Et tunc reddet
vnicuique secundum opera eius. Amen dico
vobis Sunt quidam de hic stantibus
qui non gustabunt mortem donec vide
ant filium hominis venientem in regno
suo. Posita petri vera z fideli confessione
de xpisto In parte ista ut supra dicebatur continentur
ponit ipsius xpisti z apostolorum sanguinis effu
sionem. Oportebat enim xpistum pati z re
surgere a mortuis z sic intrare in gloriam
suam ut dicitur luce ultimo. Et primo ponitur
passionis xpisti premunciacio. Secundo ponitur
petri increpatio z increpacionis reprehensio
Tercio ponitur predicte reprehensionis cause
assignatio. Quantum vero ad primum dicit
euangelista Et tunc audita confessione
petri quod esset filius dei precepit discipulis
suis quod nemini dicerent quod ipse esset ihesus xpistus
z racio est quia ihesus z saluator mundi ipse
fuit per mortem z passionem quia nondum
passus erat sed erat eam passurus
eo quod iherusalem oportebat eum ire z ibi
pati a iudeis z occidi z tercia die resur
gere (quo ante quam) xpistus crucifigeretur mi
sterium crucis predicandum non erat.
Quantum vero ad secundum est talis
racio Illius increpatio z reprehensio
est digna reprobari z non audiri qui
illa dicit que sunt contraria voluntati di
uine. Sed petrus assumens xpistum z

reprehendens eum seorsum de eo quod dixe
rat se in ierlm passurum et moriturum
contrarium dicebat voluntati divine quia
pater disposuerat eum pati pro salute
generis humani ergo merito reprehensio petri
fuit digna reprobari et non exaudiri
ymo sathan appellari quia xpi volunti
contrarius seorsum tamen accepit petrus etc
qui eum increpavit ne presentibus aliis di
scipulis magistrum videatur arguere ut
dicit Iohannes Sed quantum ad tertium triplex
racio assignatur quare dictum petri erat
dignum reprobari et contrarium voluntati
xpi Prima est illa qui debet sequi xpm
ad recipiendum mortem crucis non debet
xpm increpare si mortem crucis volt
pati Sed tamen petrus et quicunque alius
volens xpm sequi debet se ipsum abnegare
et crucem in mortem tollere aliter animam
suam non potest salvare ergo reprobandum
dum erat dictum petri volentem xpm
pati reprehendentis Secunda racio est
talis homini non prodest totum mundum
lucrari et vitam corporalem presentem atque
vere si animam suam perdat quam perdita
per nullius rei temporalis vel corporalis commu
tacionem potest redimere Sed perdendo
vitam pro xpo corporalem presentem homo
salvat animam perpetualem et lucrando
omnia corporalia et temporalia et conservando
vitam presentem ipsam animam eternaliter
perdit. Igitur reprobari debebat dictum
petri volenti xpi passionem impedire
Tercia racio est talis illis non est ti
menda mors quibus redditur eternum premium
in die iudicii quando xpus veniet in gloria
patris sui redditurus unicuique iuxta opera
sua et in presenti vita aliqui sunt qui
antequam moriantur aliquid videbunt
de illa futura gloria ad confirma
cionem future expectande et ad constan
ciam presentis passionis fortiter tollerandum sed

sed vos discipuli et omnes fideles estis
tales quibus vobis reddetur premium si in xpo
perseveratis et aliqui vestrum pauca petrus Ia
cobus et Iohannes aliquid vidistis de ista
gloria promissa ergo vobis mors timenda
non est sed letanter recipienda et sic in
crepatio petri contrarium persuadentis re
probanda est Sed hic possunt esse quatuor
dubitaciones Prima utrum antequam xpus
pateretur apostoli predicarent eum esse xpm
ihm Secunda utrum petrus peccavit
increpando xpm Tercia utrum xpus
de verbo petri fuit scandalizatus Quarta
utrum ad eundum post xpm tria sint ne
cessaria Quinta utrum quis volendo animam
salvare perdit illam Ad primam ergo
dubitacionem aliter respondet Iohannes aliter Crisostomus
et alii Primo Iohannes dicit quod aliud
est predicare xpm et aliud ihm quia
cum xpus est nomen dignitatis commune
regalis et sacerdotalis. Ungebantur namque
reges et sacerdotes poterant discipuli
ante mortem eius eum predicare esse
xpm non tamen ihm quia hoc erat proprium
vocabulum salvatoris quod licet fuit
xpo impositum in eius circumcisione
virtute tamen ostendit salvandi in pas
sione. Vult ergo Iohannes dicere quod bene pre
dicavit eum quantum ad omnes articulos
et circumstantias preter quod esset passurus
et sub poncio pilato iudicandus et sepeli
endus et tercia die resuscitandus per que
omnia nostram salutem operatus est sic enim
eum predicare salvator prohibuit apostolis
Crisostomus vero dicit quod hec prohibicio referen
da est quod totum tempus quod fuit ante
eius passionem in quo noluit xpus
quod predicaretur ihus vel filius dei propter
scandalum passionis quia ut ait sicut in
cordibus hominum firmiter radicata fides de
eius divinitate quod esset filius dei propter

dictorum apostolorum cum postmodum vidissent
eum pati et mori fuissent scandalizati
et perdidissent fidem de divinitate eius et
difficilius postmodum talis fides fuisset
in cordibus eorum plantata sicut patet
de apostolis qui scientes et confitentes eum
esse dei filium videntes eum captum
statim scandalizati fidem divinitatis eius
perdentes. Sed crisostomus dicit quod ideo pre-
cepit discipulis ut nemini dicerent quod
ipse esset ihesus christus vel dei filius ad
decipiendum et fallendum diabolum qui
summopere hoc appetebat scire ex toto cona-
tu. Unde si apostoli predicassent christum esse
filium dei ante passionem eius impedivisset
eius passionem sicut per uxorem pilati
conatus est impedire visis signis san-
ctitatis patrum sanctorum qui erant in limbo.
Ut igitur principem tenebrarum nomen
eius lateret noluit quod per apostolos predica-
retur antequam pateretur. Et dato quod aliquando
legatur ipsum appellatum est filium dei per
eum met aut per apostolos seu per alios
qui videbant eius miracula noluit
tamen hoc publice et frequenter per apostolos
predicari vel propter scandalum passionis
vitandum vel propter diabolum fallendum
ut dictum est. Quid sciendum est dicendum
quod ex tribus videtur petrus peccasse.
Primo quia christum increpavit contra pre-
ceptum apostoli. Seniorem ne increpaveris
sed obsecra ut patrem. Secundo quia scan-
dalum fecisse perhibetur unde dictum est ei
scandalum michi es et planum est quod
scandalum actu vel factum minus iuste
semper est peccatum. Tercio quia sathanas
est appellatus quod sonat adversarius
vel contrarius voluntati divine peccatum est.
Dicit ergo hylarius quod increpatio pe-
tri processit ex diaboli suggestione.
Suasit enim dyabolus petro ut christum

dicentem se velle mori reprehenderet. Ut
si forte christus petri reprehensione recu-
peret et recusaret mori cognosceret ex hoc
eum esse purum hominem quia naturaliter
pure hominis est fugere mortem et per
hoc voluit petrum excusare a peccato
aliquo vero dicentes christum affectum petri
recepisse et ignorantiam a diabolo in-
stigatam repulisse. Unde dominus sibi le-
gatur istud dictum. Vade post me satha-
na scandalum michi es ita quod prima
pars intelligatur dicta petro. Vade post
me ac si diceret exemplo mee passionis
sequaris me mortem sustinendo quam
ego experior. Et secunda subauditur esse
dicta dyabolo. Sathanas scandalum
michi es quia tua suggestione stu-
duit meum discipulum contrarium vo-
luntati mee. Sed beda dicit quod petri
increpatio processit ex quadam erga
christum privata affectione quia enim pe-
trus confessus fuerat christum esse filium dei
pro qua confessione audierat. Beatus es
simon bariona quia caro et sanguis
non revelavit tibi quam beatitudinem non
fuerat consecutus volens privari tali
beatitudine et volens defendere suam con-
fessionem qua christum dixerat esse filium
dei pati et mori dixit christo. Absit a te
domine quod hoc sit ac si diceret indignum
est te pati et mori quia sic non esset
verum quod tu es filius dei sicut confessus
sum nec ego reciperem beatitudinem
quam promisisti et talis affectio erat
privata et humana. Ideo audivit sta-
tim non sapis que dei sunt sed que
hominum. Unde cum talis amor privatus
sit peccatum quia secundum augustinum privatus
amor dicitur quod omni bono privatur
potius peccavit saltem venialiter in omnibus
enim in quibus locutus est petrus

Dictu

sedm Crisostom̄ ex se et non ut revelata
sibi a patre celesti turbacio et scandalum
passus est. ¶ Ad tercium est dicendum quod
dubitacionem determinat origenes super hunc
passum dicens quod cum secundum prophetam pax
multa sit diligentibus legem dei et sit
illis scandalum, non solum xpistus scan
dalizatus est. verumeciam omnes perfecti
viri exentes in carne scandalizari
verbum ergo xpisti dicentes petro scandalum
michi es dupliciter exponitur. Primo quod
sit dictum petro et tunc est sensus. scan
dalum michi es, ac si diceret contrarium est
in re tu dicis michi illud quod prebet
michi scandalum. Est enim scandalum
dictum vel factum minus rectum occasionem
prebens ruine ad ambulandum in via
dei. petro ergo persuadens ut non reci
peret mortem quam ex divino consilio
acceptaverat dicebat dictum minus rectum
et contrarium ex se occasionem prebebat ruine
ipsi xpisto in via dei non quod ipse standa
lizatus fuit in aliquo sed petrus ex
se occasionem scandali prebuit. Secundo
quod sit dictum dyabolo et tunc est sensus
scandalum michi es sathanas, quia
tua suggestione scandalizas meum
discipulum petrum occasionem sibi pre
bens ruine quando a te instigatus persua
det michi ut mori pro salute humane na
cionis non debeam in quo scandalizato
ego scandalizabor et ego patior et scan
dalizor iuxta illud apostoli Quis infirmatur
et ego non infirmor, quis scandalizatur
et ego non uror. ¶ Ad quartam est dicen
dum quod xpistus istam dubitacionem determinat
per hunc modum ait quod ad eundem tria re
quirentur. Primum est omnium voluptatum
carnalium et temporalium abnegatio Se
cundum est crucis mortis recepcio
Tercium est xpisti secucio et imitacio

Primum notatur in verbis salvatoris quibus
ait qui vult venire post me abneget
semetipsum. Secundum cum ait et tollat
crucem suam. Sed tercium est cum postponitur
et sequatur me. Et subdit quod unum istorum
non sufficit sine altero. Nam multi phi
losophi pagani ut socrates et plato omnia tempora
lia et universas carnalium voluptates
abnegaverunt propter speculacionem sciencie et
et acquisicionem virtutum moralium que ac
quiri non possunt nisi sedatis et morti
ficatis passionibus, et tamen isti post xpistum
non venerunt, quia crucem et mortem pro
xpisto non receperunt. alii autem vero bene et
crucem et mortem sustinent, sicut latrones
et heretici qui suspenduntur et comburuntur
et tamen post xpistum non vadunt, quia non
sequuntur nec ex caritate ipsum imitantur
Omne qua dicente apostolo Cuncta tormen
torum illis machinamenta nichil non suffici
unt nec prosunt ad salutem, abnegacio
ergo crucis est recepcio et xpisti secucio re
quiruntur ad eundum post xpistum secundum Au
gustinum in encheridion. Primum istorum fit
per fidei confessionem Secundum vero per eterne
vite expectacionem Sed tercium per caritatis
dilectionem. Unde idem in libro de vera re
ligione dicit quod xpistus fide est fidendus
spe spectandus et caritate querendus
et imitandus. ¶ Ad quintam dubitacionem
secundum Origenem sic primo respondetur qui vult
salvare animam suam per presentis vite pre
ciam perdet eam per eterne vite carenciam
ut si quis amator vite presentis parcit anime
sue timens mori et putans animam suam
per hanc mortem perire. Hic ut ait homo
modo volens salvare animam suam perdet
illam alienam faciens a vita eterna
Sed si quis contempnit presentem vitam
et usque ad mortem certat pro veritate et
iusticia perdet quidem animam suam

Caplm

qntum ad p̄ntem vitam. Alio modo vnde
per Crisostom̄ sic. Qui volt animam sua
saluare p mundi lucrum ꝛ tpalium ac
quisicionem pdent eam p nullius rei
comutacōm. Aut enim q si homo pdit
equos domos diuicias pt omia hec
p alias diuicias ꝛ p aliaꝝ rerum co
mutacōm redime. Sed si homo pdit
animam esto q sit domin⁹ tocius orb
terraꝝ nunq potest animam redime
vl p comutacōm alicui⁹ rei amplius
acquire. Qui volt ergo animam suam
saluafacere p mundi lucru ꝛ carnaliu̅
ꝛ tempalium acqsicionem pdet eam p
nullius rei comutacōm. Et scdm hunc
modū exponit vbum saluatoris dicet
Quid prodest homi si vniusum mūdi
lucretur ꝛ anime sue detrimentum
paciatur. Cum nullam comutacōm
possit homo dare pro aīa sua acq̄
renda scilicet vl redimenda. Ca̅m xvij m

xvij Et post dies sex assumpsit ihūs
petrum et Jacobum ꝛ Johanne
frēm eius. Et ducit illos in montem
excelsum seorsum. Et trāsfiguratus e
ante eos. Et resplenduit facies eius si
cut sol vestimēta autem eius alba fca
sunt sicut nix. Et ecce apparuerunt illis
moises ꝛ helias cum eo loquentes. Respo
dens aut petrus dixit ad illum. Dñe
bonū est nos hic esse. Si vis faciam
hic tria thabnacula. tibi vnu moisi
vnū helye vnū. Adhuc eo loquēte. ecce
nubes lucida obumbrauit eos. Et
ecce vox de celo dicens. hic est filius
meus dilcus in quo michi bn̄ compla
cui ipm̄ audite. Et audientes discipu
li ceciderunt in faciem suam ꝛ timu
erunt valde. Et accessit ad eos ihs
ꝛ tetigit eos dixitq illis. Surgite
et nolite time. Leuantes aut oclos
suos neminem viderunt nisi solum

ihm. Et descendētib; illis de monte
pcepit eis dicens. Nemi dixitis vi
sionem donec filius homis a mortu
is resurgat. Determinato de ptatis ecclia
stice petro tradite institucōe. In parte
ista vt sup dicebatur ewāgelista determinat
ad confirmacōm istius de xpi trāsfigura
cione. Et primo ponitur glorie trāsfigu
racōnis ostensio. Secundo ponitur aplo
rum dubitacō. Et tercio pon̄ de xpi
passione eoꝝ dubitacō pturbacio. Se
cunda ibi. Interogauint eum. Tercia ibi.
Conusantib; ante eis in ostione glorie
istius transfiguracōnis. Primo pon̄
eius narracio. Secundo pon̄ patne
vocis testificacō. Circa primū ergo ad p̄m
narrat̄ trāsfiguracō pdicta qntum
ad quatuor. Primo qntum ad tpis det
minacōm. quia post dies sex dicit lu
cas vō dicit post dies octo. quam dū
sitatem soluit Jom⁹ dicens. ꝛ sex
dies sunt nō computato die quo xpc
pdixit hanc gloriam ostensens. nc vltio
quo talis trāsfiguracō est facta. Sed
octo sunt illis duob; dieb; cū medijs
coputat ꝛ mito post sex dies facta
sunt. vt dicit Math ꝛ post octo vt dīt
lucas. quia in sex dieb; mundus iste
visibilis creatus est. ꝛ qui volt gloꝛ
dei videre omes res mundiales trāsce
dere deb; ꝛ montem ascendere post oc
to dies quia octaua etate futura e
gloria resurreccōnis. Secundo qntm
ad sanctoꝝ assumpcōm quia assup
sit petrum Jacobum ꝛ Johannem
frēm eius in montem excelsum seorsu.
Tres namq̄ socios assumpsit. vl ppt
fidem trinitatis. quia qui fidem tri
nitatis mente incorrupta tenet di
uine visione glorie letant̄. vl quia
in tribus assumpt de terra oritur trin
Sem. cham. et Japhet. futura elcō

propter hoc ostenditur ut Gloza dicit. Tercio
quantum ad claritatis ostensionem qua transfi-
guratus est ante eos. Nam qualis futu-
rus est in tempore iudicandi talis apostolis ap-
paruit. Unde dicit Ieronimus. Et resplenduit
facies eius sicut sol. et vestimenta eius fa-
cta sunt alba sicut nix. Unde Gloza. Splen-
dor faciei ostenditur et candor vestium descri-
bitur non substancia tollitur. Quarto quantum
ad testium locucionem qua apparuerunt Moi-
ses et Helias cum eo loquentes. Quid autem
loquerentur isti Lucas nono exprimit dicens
quod dicebant excessum quem completurus
erat in Iherusalem de passione. Quinto quan-
tum ad Petri locucionem. petiit enim
visa claritate tria thabernacula Christo
unum Moisi unum Helie unum. Cogitavit
enim Petrus ut Crisostomus dicit quod si sic fieret hoc
Christus Iherusalem non ascenderet ad recipiendum
mortem sicut predixerat. cogitabat eciam
ut ait quod Helias ibi erat qui ignem
in monte descendere fecerat ad devorandum
duos principes quinquagenarios et Moises
qui intravit nebulam et ideo locutus est.
unde fieri poterat ut sic occultarentur
quod eius nullus persecutorum sciret ubi essent.
Sexto quantum ad scandum elevata dicit quod
adhuc loquente Petro lucida nubes obum-
bravit eos que nubes ut Gloza dicit
fuit Spiritus Sanctus. et vox patria de nube dixit. Hic
est filius meus dilectus in quo michi com-
placuit ipsum audite tanquam doctorem
evangelii in quo lex et prophete implentur.
et audientes discipuli in faciem suam
et timuerunt valde. Unde enim Ieronimus
timuerunt quia cognoverunt se mala pe-
tiisse. vel quia nubes lucida apparuerat
eos aut quia vocem patris loquentis audie-
rant. quibus tactis per Christum effugavit
ab eis timorem. et descendentibus illis de
monte precepit eis ut nemini dicerent donec
filius hominis resurgeret a mortuis. et hoc
ideo ut dicit Gloza. Quia si gloria talis
in populo fuisset divulgata forsitan pas-
sionem eius impedivissent. Vel quia tan-
ta gloria visa primus et postmodum passione
eius ostensa scandalum generasset. Sed hic
possunt esse sex dubitaciones. Prima
utrum ante suam passionem Christus debuit
transfiguracionem gloriam claritatis ostendere.
Secunda utrum illius claritatis fuit vera
et eadem cum claritate corporum celestium.
Tercia utrum maior sit claritas corporis
quam corporum aliorum sanctorum. Quarta utrum
in tali claritate debuerit apparere Moises et
Helias. Quinta utrum solum tribus
discipulis debuit ostendi. Sexta utrum tota
trinitas ibi fuit manifestata sicut in
baptismo. Ad primam est dicendum quod
Crisostomus triplici racione ostendit congruum
fuisse Christum ante suam passionem claritatem
sue glorie manifestasse. Primo propter
apostolorum confortacionem. Secundo propter eorum
dubitacionis remocionem. Tercio propter future
glorie acquisicionem. Dixerat enim Christus
in mente discipulis qui vult venire post
me abneget semetipsum et tollat crucem
suam et sequatur me. Istud autem iter
ad sequendum Christum videbatur esse multum
asperum et difficile crucem tollere mor-
tem sustinere seipsum negare visibilia
per invisibilia committere negare quod scias tamen
velle esse quod non scias saltem sine itineris
non viso non ostenso nec aliquo cognito mul-
tum est difficile per viam ambulare. et
terminum vie ex toto ignorare sicut est difficile
sagittantem sagittare si signum omnino
ignoraret. Unde cum Christus diceret Iohannis xiiii
Quo vado scitis et viam scitis. Respondit Tho-
mas dicens. Domine nescimus quo vadis et
quomodo possumus viam scire. Proponens ergo
discipulis et aliis fidelibus tam asperum iter
et viam sit difficilem voluit ad eorum percogni-
cionem et pregustacionem eis ostendere de termino
istius vie et qualiter per gustata dulcedine
primum et viso fine et termino vie facilius et
delectabilius per huius viam ambularet. Unde
Paulus post raptum ad tercium celum

arripiebat dissolui et esse cum xpo Secundo
ppt dubitacionis remocionem predixerat enim
aplis xpus passionem et futuram postmodum
gloriam et ideo poterant ergo apli de ista
promissione scandalum sustinere et tali
cogitacione dicere passionem et mortem dicit
esse venturam sed quod promittis te resur
recturum in gloria tempus differt quantum
ad nos quia nec tempus nec diem nec horam vis
nobis revelare ideo multo scandalum pati
mur de ista promissione Volens ergo
cognitor occultorum eos ab ista dubitacione
removere dicit sunt quidam de hic stanti
bus qui non gustabunt mortem donec vi
deant filium hominis venientem in regno
suo i. in eam claritate fulgente in qua p
acto iudicio videbitur ab omnibus et sicut
promisit sic observavit post dies sex
non tamen expressit nomina illorum discipu
lorum qui hic visuri erant quia reliqui
valde concupiscerent sequi exemplum illius
glorie visuri et gravius tulissent vel nimis
despecti si non fuissent vocati ut dicit
Cris. Tercio propter illius glorie possibile
acquisicionem modus enim acquirendi fu
turam gloriam est passio et mors tam
in xpo quam in aliis Nam de se dicit Luc
ultimo Oportebat xpm pati et ita intrare
in gloriam suam De aliis vero dicit apls
quod per multas tribulaciones oportuit regnum
celeste intrare quia non coronabitur nisi
qui le. ce. sicut ergo aliquid possibiliter
ostenderet xpus de modo acquirendi illam
gloriam premissa de morte dicens quod sicut
non odiret animam non posset salvare ip
sam et nisi granum frumenti cadens in terram
mortuum fuerit non faceret si voluit
aliquid possibiliter ostendere de claritate
illius glorie ante suam passionem
Ad secundum est dicendum quod eandem cla
ritatem xpus in hac transfiguracione mo
stravit in qua venturus est vivos et mor
tuos est iudicaturus quantum ad tria ostensionem

quia non aliud corpus nec aliam faciem
ostendit quam prius habuit et quem in fine mundi
ostensurus est sed unum alterum corpus et
alteram faciem Unde Ieronimus dicit Ne
mo putet xpm pristinam formam et
faciem perdidisse vel amisisse corporis veri
tatem et assumpsisse corpus spirituale vel
aereum sed splendore faciei ostendit et
candore vestium describitur substancia tamen corporis
non immutatur ita quod transfiguracio predicta
splendorem addidit et faciem non subtraxit
Secundo eandem claritatem ostendit quantum
ad ipsius glorie manifestam derivacionem
quia sicut post resurreccionem claritas corporis xpi
derivata est a divinitate et ab anima eius
in corpus sicut tunc factum est talis cla
ritas virtute divinitatis ab anima xpi
semper gloria existente derivata est in corpus
et vestimenta ipsius Tercio mostravit ea
dem claritatem quantum ad videncium
delectacionem Nam claritas solis vel alterius
corporis extrinseci excedentis videntes
oculos videncium contristat oculos non
delectat nec confortat sed corrumpit quia
excellens sensibile corrumpit sensum Sed
claritas hic in corpore xpi et vestimentis
ostensa oculos apostolorum demulcebat in
tantum ut petrus diceret faciamus hic tria
tabernacula tanta enim erat delectacione
inebriatus ut sicut lucas narrat nesci
eret quid diceret propter quod eadem erat claritate
corporis resurgencium de qua scribitur
quod nec saciabatur oculus visu nec auris
implebitur auditu Sed verum est quod non
fuit eadem quantum ad corporis duracionem quia
sicut communiter ponitur non fuit illa cla
ritas inducta in xpi corpore per modum qua
litatis immanentis sed transeuntis Ut
Augustinus ponit xii super Gen. de visione
pauli quia vere dicit ut illa beatitudo
quam ostensa paulo in illo raptu
mostrata est non permanenti sed solum

transcendit. Ad tertium est dicendum quod hanc dubitacionem facit Remigius super hunc passum dicens: Et si facies Christi resplenduit sicut sol, et sancti sicut sol fulgebunt, nunquid erit equalis claritas deo et servorum? Ad quod respondendum quod non, dictum est enim supra quod gloria corporis derivabitur a claritate et gloria anime Christi. Cum igitur gloria anime Christi maior esse non possit, ut pote anime personaliter divinitati coniuncte, non potest sibi claritas alicuius corporis equari claritati corporis Christi. Verumquia in corporalibus nichil invenitur lucidius sole, ideo ad manifestandum exemplum fuit communis et facies dei resplendere et iusti fulgere dicitur sicut sol. Erunt ergo corpora sanctorum corpori Christi in claritate configurata sed non coequata. Ad quartum est dicendum quod de apparicione Moisi et Helie in transfiguracione salvatoris vel queritur de veritate vel de congruitate. Si ergo queritur de veritate dicendum est quod vere non fantastice anima Moisi de inferno veniens et corpus aliquod vel de aere seu de aliena materia formans ibi apparuit, et Heliam proprio corpore se ibi demonstravit. Unde dicit Jeronimus super hunc locum quod scribis et phariseis signa de celo petentibus Christus dare noluit, sed in sua transfiguracione ut fidem augeat suorum apostolorum signum de celo dedit, quia Eliam fecit descendere de excelso loco ad quem condescenderat, et Moisem fecit ab inferis resurgere, quatenus impletum sit quod preceptum est Achaz per Ysaiam: Pete tibi signum a domino deo tuo in profundum inferni sive in excelsum supra. Et si queratur de congruitate, Crisostomus multas congruitates assignat. Primo propter populi opinionis remocionem; dicebant enim aliqui Christum esse Heliam, aliqui vero Jeremiam. Indicavit ergo Christus in testimonium sue glorie capita prophetarum maiorum, ut ex istis cognoscatur quanta est differencia inter deum et suos. Secundo propter scribarum et phariseorum confutacionem; dicebant enim Christum esse transgressorem legis, et Heliam emuli

prophetarum in testimonium suum adduxit. Tertio propter sue glorie universalem participacionem. Moises enim et Helias representabant statum precedencium passionem Christi, et sui apostoli statum sequencium; et ideo ut ostenderet omnes sue glorie participes et precedentes et sequentes habere voluit in eius signum turbe que precedebant et que sequebantur clamabant: Benedictus qui venit in nomine domini. Quarto propter vite et mortis dominacionem. Nam Helias nondum erat mortuus, ideo significabat statum vivorum. Istos ergo testes habere voluit ut ostenderetur quod ipse erat iudex vivorum et mortuorum. Quinto propter sue passionis assimilacionem. Sicut enim salvator pro salute humani generis morte sua tirannum dyabolum superavit, sic Moises pro salute sui populi Pharaonem, et Helias Acha regi se presentavit et mortis periculo se exponens. Ad quintum est dicendum quod Crisostomus dicit quod ideo istos tres assumpsit propter prerogativam dignitatis. Isti namque tres, ut dicit Sepulus ad Galatas primo, columpne erant et maiores inter apostolos, et celestia dona ordo merito requirit ut per maiores ad inferiores descendant. Secundo propter prerogativam sanctitatis. In Petro namque fuit fidei cognicio, qua illustratus Christum esse dei filium confessus est. In Johanne vero caritatis dileccio, quia pre ceteris est a Christo dilectus. In Jacobo vero spei tencio; tenuit enim Jacobus fratrem qui vocabatur cum eo nec dimisit ipsum donec ab eo fuit benedictus, ut scribitur in Genesi. Et prestat tres virtutes ascenditur ad claritatem dei videndam. Tertio propter testimonium veritatis. In ore enim duorum vel trium stat omne verbum. In cuius signum Petrus tria tabernacula fieri pecijt, ut Christo perhibent testimonium lex, prophetia et evangelium. Erravit enim Petrus hic petens, sicut dicit Jeronimus, quia ecclesia unum tabernaculum habet in quo lex et prophete complentur. Erravit secundo

Vt aut quia si xpus fecisset ibi claues regni
celestis sibi promissas non recepisset · errauit 3º quia volebat vt regnum electorum
constitueret in terra non in celo sicut
dominus promiserat · errauit 4to quia
oblitus est se et socios suos esse mortales
et sine gustu mortis voluit habere eternam
felicitatem · Damascenus vero assignat alias
rones quare istos tres assumpsit · Primo
propter auferendam inde prodicionis occasionem
Nam solus Iudas indignus erat videre
claritatem dei si tamen hos alios tamquam
dignos assumpsisset et ipsum tamquam indignum
dimisisset ad maiorem maliciam fuisset
prouocatus · Reliquit ergo eum aliis apostolis
occasionem inuidie eius tollendo et istos tres
accepit tamquam predictam rem potentes
tenere magis celatam vsque ad tempus
reuelacionis · Secundo propter petri confessionis
confirmacionem confessus enim fuerat
quod erat dei filius et sibi xpc dixerat quod posse
deberet toti ecclesie voluit ergo vterque
dum patris testimonio sibi confirmare quod
auditum est · Hic est filius meus dilectus
in quo michi complacui ipsum audite ·
Jacobum vero assumpsit tamquam primo moriturum
pro xpo ante omnes discipulos · Johannem
vero sicut purissimum theologie
organum vt visa xpi gloria que non
subiacet tempori resonet illud in principio erat verbum
vel propter specialem eius recomendacionem quia petro
singulariter claues ecclesie fuerant commisse
Johanni singulariter mater recomendata
· Jacobus vero primus sedem sacerdotalem ascendit
· Ad septimum est dicendum quod sicut
apostolus ad romanos viijº dicit · Tota perfectio
predestinatorum et adopcionis filiorum dei consistit
in hoc vt sint conformes ymagini
filii eius qui est primogenitus in multis
fratribus · Ista autem conformitas in duobus
ostendit · Primo in gracie recepcione
et peccatorum remissione · Secundo in glorie
consecucione et cum trinitate fruicione · Primam
conformitatem xpus nobis ostendit in baptismo
quia baptismum consecrando et tactu
sue mundissime carnis vim regeneratiuam
aquis conferendo et tunc omnes qui baptizantur
incorporantur xpo et conformantur
sibi per peccatorum et gracie receptionem · Secundam
vero conformitatem ostendit nobis xpus
in transfiguracione quia tunc illam claritatem
apostolis ostendit quam conferre
daturus est omnibus electis eius et quia
ista gracie collacio que pertinet ad primam conformitatem
et glorie adepcio que pertinet
ad secundam est opus tocius trinitatis
ideo tam in baptismo quam in transfiguracione
tota trinitas est manifestata nam in
baptismo filius in carne · pater in voce
spiritus sanctus in columba que innocentiam
regeneratorum ostendebat · In transfiguracione
vero filius similiter in humanitate pater
in voce et spiritus sanctus in nube lucida que
claritatem manifestabat · Vnde Damascenus
dicit · Ter dyas videns xpm fulgere
recordatus est moisi cuius glorificata est
facies ita vt filii israel non possent respicere
in eum · Sed ut ait deceptus fuit quia
moises glorificatus est extrinsecus adueniente
gloria xpus autem ex innata gloria diuine
fulgore nam yppostasis vnio vna
et eadem est gloria verbi et carnis ergo
transfiguratur xpc non quod accipiens quod
non erat sed manifestans discipulis quod
erat propter quod signanter ait Math ·
Et transfiguratus est ante eos attestatur
etiam magnitudinem glorie xpi stupor et
timor discipulorum · Nam in baptismo turbe
que ibi fuerunt vocem patris audientes
claritatem tamen xpi corporis nondum videntes
non dicuntur timuisse vel in facies suas
cecidisse · Sed discipuli in transfiguracione
dicuntur timuisse nube clara
eos obumbrante quia humana fragilitas
conspectum maioris glorie ferre
non sustinet vt dicit Crisostomus
Require.   · Leccio · secunda   lco ij

dobij

Et meto gaudet eum discipuli eius dicentes / Quid ergo scribe dicunt q̄ helyam oporteat primū venire / At ille videns aut eis helias quidem ventturus est & restituet omnia / Dico autē vobis q̄ helyas iam venit & non cognouerunt eum sed fecerunt in eum quecunq; voluerunt / Sic & filius hominis passurus est ab eis / Tunc intellexerunt discipuli quia de Johanne baptista dixisset eis / Et cum venisset ihūs ad turbam accessit ad eum homo genibus prolapsus & dixit ad eum / Domine miserere filio meo quia lunaticus est & male torquet / Nam sepe cadit in ignem & crebro in aquam / Et obtuli eum discipulis tuis & non potuerunt curare eum / Respondens ihūs ait / O generatio incredibilis & prava quo usq; ero vobiscum / usq; patiar vos / Afferte huc illum ad me / Et increpauit illum ihūs & exiit ab eo demonium / & curatus est puer ex illa hora / Tunc accesserunt discipuli ad ihūm secreto & dixerunt ei / Quare nos non potuimus eicere illum / Dixit illis ihūs / Propter incredulitatem vestram / Amen quippe dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis dicetis monti huic / Transi hinc illuc / & transibit / Et nichil impossibile erit vobis / Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem & ieiunium / Dum essent igitur in galilea conuersantibus eis / Ihūs dixit illis / Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum / Et occident eum / Et die tertia resurget / Et contristati sunt vehementer / Et cum venissent capharnaum accesserunt qui didragma accipiebant ad petrum & dixerunt / Magister vester non solvit didragma / Ait illi / Utique / Et cum intrasset domum prevenit eum ihūs dicens / Quid tibi videtur simon / Reges terre a quibus accipiunt tributa vel census / A filiis suis an ab alienis / Et ille dixit / Ab alienis / Ait illi ihūs / Ergo liberi sunt filii / Ut autem non scandalizemus eos / Vade ad mare & mitte hamum & eum piscem qui primus ascenderit tolle & aperto ore illius invenies staterem / Illum sumens da eis pro me & te / Eadem hora accesserunt discipuli ad ihūm dicentes / Quis putas maior est in regno celorum / Et advocans ihūs puerum statuit eum in medio eorum & dixit / Amen dico vobis nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli non intrabitis in regnum celorum / Quicunq; ergo humiliaverit se sicut parvulus iste hic est maior in regno celorum / Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo me suscipit / Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui credunt in me expedit ei ut suspendatur mola asinaria collo eius & demergatur in profundum maris / Vae mundo a scandalis / Necesse est enim ut veniant scandala / Verumtamen vae homini illi per quem scandalum venit / Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te abscide eum & proice abs te / Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum / Quam duas manus habentem vel duos pedes mitti in ignem eternum / Et si oculus tuus scandalizat te eruc eum & proice abs te / Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare / Quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis / Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis / Dico enim vobis quia angeli eorum in celis semper vident faciem patris mei qui in celis est / Quid vobis videtur / Si fuerint alicui homini centum oves & erraverit una ex eis nonne dimittit nonaginta novem in montibus & vadit ad querendam illam que errauit / Et si contigerit ut inveniat eam amen dico vobis quia gaudet super eam magis quam super nonaginta novem que non erraverunt / Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in celis est ut pereat unus de pusillis istis / Si autem peccaverit in te frater tuus vade & corripe eum inter te & ipsum solum / Si te audierit lucrifecisti fratrem tuum / Si autem non audierit adhibe tecum adhuc unum vel duos ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum / Quod si non audierit eos dic ecclesie / Si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus / Amen dico vobis quecunq; alligaveritis super terram erunt ligata & in celo / Et quecunq; solveritis super terram erunt soluta & in celo / Iterum dico vobis quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcunq; petierint fiet eis a patre meo qui in celis est / Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio eorum / Tunc accedens petrus ad eum dixit / Domine quotiens peccabit in me frater meus & dimittam ei / Numquid usq; septies / Dicit illi ihūs / Non dico tibi usq; septies / Sed usq; septuagies septies / Propterea assimilatum est regnum celorum homini regi qui voluit rationem ponere cum servis suis / Et cum cepisset rationem offerri ei unus debitor decem milium talentorum / Cum autem non haberet unde redderet dominus eius iussit eum venundari & uxorem eius & filios & omnia que habebat & reddi / Prostratus autem servus ille rogabat eum dicens / Domine patientiam habe in me & omnia reddam tibi / Misertus autem dominus servi illius dimisit eum & debitum dimisit ei / Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios / Et tenens suffocabat eum dicens / Redde quod debes / Et procidens conservus eius rogabat eum dicens / Habe in me patientiam & omnia reddam tibi / Ille autem noluit sed abiit & misit eum in carcerem donec reddat debitum / Videntes autem conservi eius quod factum fuerat contristati sunt valde & venerunt & narraverunt domino suo omnia que factum fuerant / Tunc vocavit illum dominus suus & ait illi / Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me / Nonne ergo oportuit & te misereri conservo tuo sicut & ego tui misertus sum / Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus quoadusq; reddat universum debitum / Sic & pater meus celestis faciet vobis nisi remiseritis unusquisq; fratri suo de cordibus vestris / Et factum est cum consummasset ihūs sermones hos transtulit se a galilea & venit in fines iudee trans iordanem / Et secuti sunt eum turbe multe & curauit eos ibi / Et accesserunt ad eum pharisei tentantes eum & dicentes / Si licet homini dimittere uxorem suam quacunq; ex causa / At ille respondens ait eis / Non legistis quia qui fecit hominem ab initio masculum & feminam fecit eos / Et dixit / Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adherebit uxori sue & erunt duo in carne una / Itaque iam non sunt duo sed una caro / Quod ergo deus coniunxit homo non separet / Dicunt illi / Quid ergo moyses mandavit dare libellum repudii & dimittere / Ait illis / Quoniam moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras / Ab initio autem non fuit sic / Dico autem vobis quia quicunq; dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem & aliam duxerit mechatur / Et qui dimissam duxerit mechatur / Dicunt ei discipuli eius / Si sic est causa hominis cum uxore non expedit nubere / Qui dixit eis / Non omnes capiunt verbum istud sed quibus datum est / Sunt enim eunuchi qui de utero matris sue sic nati sunt / Et sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus / Et sunt eunuchi qui castraverunt semetipsos propter regnum celorum / Qui potest capere capiat / Tunc oblati sunt ei parvuli ut manus eis imponeret & oraret / Discipuli autem increpabant eos / Ihūs autem dixit / Sinite parvulos & nolite eos prohibere ad me venire

constringitur et caro per ieiunium maceratur.
¶ Sed hic possunt esse iiii dubitaciones. Prima
dubium cum dyabolus vexet hominem si
talis vexatio sit expectata. ¶ Secunda dubium
sit aliquod genus demoniorum quod non
nisi ieiunio et oracione expellatur. ¶ Tercia
dubium fides propter suam paruitatem grano
sinapis comparatur. ¶ Quarta dubium quare
quorum montes fecerunt transferri. ¶ Ad primam
est dicendum quod ut dicit Crisostomus in vexa-
tis a demone quosdam lunaticos impe-
tum aspicimus quia quorum aliquorum motus
bonorum operum appetunt quorum ut qui abrepti
a demonio quibusdam passionibus con-
prehendunt. Ut a bono proposito recedant
quibus fit per mocionem lune patiatur et
creaturam per creaturam culpabilem fa-
ciunt. Contingit autem talis vexacio pri-
mordialiter ex peccato originali quia si
dono iusticie originalis homo spiritibus
malis subiectus non fuisset penas vel
lesiones aliquas ab eis vel per se vel
creaturas recipiendo culpa non precede-
te. Sed cum primus homo a demonio fuit
superatus in persona omnium se omnes penali-
tates meruit ab eo recipere quia a quo
quis superatus est eius servus est. Un-
de dicit Crisostomus quod iste puer vexatus a dy-
abolo non peccato suo personali tamen ab infan-
cia sua dyabolus cepit eum vexare
sed solum peccato originali diabolus in
eum potestatem accepit. Secundum vero dicit
quod istam vexacionem promeruit ex suo
peccato actuali. Unde cum dominus Christum illu-
d increpasse refert. Hanc increpacionem
factam esse ad puerum eo quod propter peccata sua
non que primitiva commiserat sed que vi-
uendo addiderat fuerat a demonio
oppressus. Et hic satis concordat dictis sal-
vatoris dicentis: tale genus demoniorum
eici non posse nisi oracione humilitatis

et ieiunio castitatis per quod datur intelli-
gi quod demon vexabat istum propter su-
perbie ascensionem et propter luxurie sub-
mersionem. Ideo dicitur quod frequenter eum
in ignem vel in aquam perdere voluit.
Theophilus vero ait hunc puerum
vexatum fuisse a demone propter infi-
delitatem patris dicens ideo deum per-
misisse filium sic vexari ut petendo
pater qui erat incredulus filii sanitatem
et videndo medici potestatem reduceretur ad
fidem. Unde cum Christus sibi diceret pete-
ti. Ut quid potes adiuva nos. Si cre-
dere potes potest fieri quia omnia possibilia
sunt credenti. Audivit credo domine ad-
iuva tamen incredulitatem meam de mo-
dica ergo et imperfecta fide quam habebat
pater istius pueri de Christo quia dice-
bat si quid potes quasi dubitando
reductus est ad perfectam et integram fidem.
Provenit igitur vexacio demonii quandoque
ex peccato originali quandoque ex peccato actu-
ali et personali quandoque ex peccato paternali.
Nam omnibus istis modis demon ve-
xabat puerum predictum ut dictum est.
¶ Ad secundam dubitacionem respondet Cri-
sostomus dicens demoniorum genus posse
accipi particulariter et universaliter. Etiam
licet homines demones temptent
homines de omnibus viciis singulariter
tamen aliqui deputati sunt ad temp-
tandum magis de superbia aliqui vero
magis de luxuria ut dicatur spiritus
superbie secundum quem modum dicitur esse
placio in demonibus quia igitur talis
lunaticus secundum revolucionem lune
quandoque de superbia quandoque de luxuria ve-
xabatur a demone. ¶ Ideo hoc genus
demoniorum lunaticorum non nisi oracione
et ieiunio salvator dixit esse eiciendum.

xvij

ac si diceret carnalium voluptatum mu
tabilitas non limitatur nisi spiritus oratione
confirmet et caro per ieiunium maceretur
Hoc vero genus demoniorum sanctus tale
tunc triplici possit eici a nobis oratione
et ieiunio Primo per divine offense satis
factionem Secundo per temptationis separationem
Tercio per maximam meritoriam operationem
Dupliciter enim deum offendimus ratione cuius
permittit nos a demonio vexari Primo
ab ipso tamquam incommutabili bono nos
avertendo Secundo nos ad bona commu
tabilia convertendo et sic dupliciter deum
placamus Primo nos ad ipsum convertendo
Et secundo nos ab omnibus bonis com
mutabilibus separando Primum facit oratio
secundum ieiunium omne genus demoniorum
eicitur a nobis oratione nos ad deum con
vertente et ieiunio nos a creaturis separan
te Secundo modo per temptationis separationem
nam universaliter genus demoniorum nos
dupliciter temptat Primo per inordinatum
amorem male nos inflamantem Secundo
per timorem male nos humiliantem Recedimus
quoque a bono iusticie et virtutis quia non
plus timemus offendere deum quam hominem
Hunc duplicem modum peccandi tangit
Augustinus super hunc locum psalmi Incensa igni
et suffossa per fossa volens intelligere
timorem male humiliantem et per incensa
amorem male inflamantem timor ergo
male humilians expellitur per orationem
que nullum facit hominem supra se habere
nisi deum amor vero scilicet male infla
mans a nobis expellitur per ieiunium
ergo omne genus demoniorum expellitur
a nobis oratione removente et superante
timorem humiliantem male et ieiunio
superantem amorem male inflamantem
Tercio modo per maximam meritoriam operationem
Nam omne verum bonum meritorium con
sistit in duobus Primo in declinando
a malo Secundo in faciendo bonum Iuxta
illud Declina a malo et fac bonum igitur
declinatio malorum fit per ieiunium operatio vero
omnium bonorum per orationem omne ergo genus
demoniorum eicitur oratione cuncta bona
operante et ieiunio ab omnibus malis declina
te ¶ Sed etiam dubitationem tollit Iohannes
dicens fidem comparari grano sinapis propter
virtutem non propter quantitatem Habet
enim granum sinapis virtutem purgativam
purgat enim humorem malum de capite
virtutem calefactivam et probativam quanto
enim plus teritur tanto plus in eo vir
tutis in eo reperitur dicemus ergo quod fi
des potest ad tria comparari Primo
ad errorem cui contrariatur et sic habet
virtutem purgativam fide namque cor
da fidelium ab erroribus purgantur Iuxta
illud Act xv fide purificans corda eorum
et sicut argentum non infirmatur si misce
atur auro sed quando mixtum fuit plumbo
vel stagno sic homo non infirmatur
nec polluitur in fide quando contemplatur
celestia et spiritualia sed cum terrenis et
temporalibus conversatur Unde Christo cum
tribus discipulis ascendente in montem
et ibi moram faciente alii discipuli qui
cum turbis et populis remanserant in fide
sunt infirmati intantum quod cum quereretur a
Christo quare demonium non potuit eicere
audierunt a Christo propter incredulitatem
eorum hoc fuisse cuius exemplum habemus
Exod xxxii° Quando moise faciente mo
ram in monte cum deo statim filii Israel
fidem perdiderant dicentes Aaron fac
nobis deos qui precedant nos Huic enim
viro moisi nescimus quid acciderit mul
tum enim debilitatur in fide per conversationem
mundanorum et carnalium hominum Unde cum
ysaias quereretur quia labia polluta
haberet statim causam assignavit dicens
quia in medio populi polluta labia habentis

ergo dicto. Si vero fides comparatur ad cari
tatem qua informatur sic huius virtute
caelestinam, quia dicente Apostolo Si homo
habet fidem ita magnam ut montes trans
ferret sine caritate nichil est. Sed si
comparatur ad presentorem qua probat
habet virtutem probativam. Nam pro
batur fides persecucione sicut aurum igne
non ergo fides assimilatur grano sinapis
propter quantitatem, quia cum grano sinapis
non sit aliquid minus quantitate qui tanta
haberet parum vel nichil haberet. Sed com
paratur propter virtutem sicut dictum est.
Ad quartam dubitacionem videtur quod
dicens hoc posse exponi secundum sensum spiritu
alem vel litteralem. Spiritualis enim talis est sensus
dicentis monti huic id est cuilibet demoni et cunc
tis spiritibus immundis et superbo dyabolo. Quibus
talibus scribitur in psalmo Transferentur mon
tes in cor maris. transi hinc id est recedas
ab hoc corpore obsesso et confestim transibit
in profundum inferorum, et montes per apostolos
translatos et a corporibus obsessis demo
nes esse fugatos non solum semel sed
pluries legimus esse factum. Sed secundum litteralem
sensum verificat istud dictum quatuor modis.
Primo ut hoc miraculum intelligatur per
apostolos esse factum, sed non scriptum nam
multa miracula ut ait per apostolos facta sunt
que scripta non sunt. Secundo ut intelligatur
tale miraculum facere potuisse sed non fecerunt
quia utile et proficuum non viderunt, si namque utile
et optimum fuisset fecissent. Tercio ut in
telligatur hoc fecisse in persona aliorum sanctorum
non ipsi in personis eorum nam in vitis
patrum legitur et Gregorius recitat in dialo
go quod aliqui sancti minores apostolis et
montes fecerunt transferri et saxa magna
per rupes cadencia eorum precibus sic ligaue
runt ut deorsum non cadent. Quarto
ut istud intelligatur factum per apostolos cum
maiora istis fecerunt quia mortuos sus
citare cecos illuminare maius est quam facere
montes transferri

Lectio iij

Conversantibus autem eis in galilea
dixit illis ihesus Filius hominis tra
dendus est in manus hominum et occident eum
et tercia die resurget. Et contristati sunt
vehementer. Et cum venissent capharnaum
accesserunt qui didragma accipiebant ad
petrum et dixerunt ei Magister vester non solvit
didragma. Ait. Etiam. Et cum intrasset
in domum prevenit eum ihesus dicens. Quid
tibi videtur simon. Reges terre a quibus
accipiunt tributum a filiis suis an ab
alienis. At ille dixit ab alienis. Dixit
illi tunc ergo liberi sunt filii. Ut autem
non scandalizemus eos vade ad mare
et mitte hamum, et eum piscem qui primus
ascenderit tolle. Et aperto ore eius in
venies staterem. Illum autem sumens
da eis pro me et te. Posita apostolorum dubi
tacione. In parte ista ut supra dicebatur
evangelista ponit eorum de christi passione pertur
bacionem. Et primo ponitur eorum contristacio
Secundo ipsorum consolacio. Et tercio scandali
vitacio. Quantum ad primum dicit quod conver
santibus christo et discipulis in galilea dixit
eius discipulis se esse tradendum et occiden
dum et tercia die resurrecturum. Nam secundum
Jeronimum semper salvator prosperis miscet tri
sticia et cum tristicia miscet leticia ap
tum ut Crisostomus dicit, non obstante quod hoc
prius audierat et transfiguratum eum vide
bant et tercia eum die resurrecturum cog
noverant, ex nimio tamen amore quem
ad magistrum habebant contristati sunt vehe
menter non quod talis tristicia proveniret
ex infidelitate sed magis ex dilecta caritate
credentes christum dei filium nichil indignum
poterant de christo audire. Quantum vero
ad secundum est talis racio. Ille passurus est
voluntarie non coacte qui nullius potestatis
est subditus, sed talis fuit ipse christus qui
tamquam filius regis eterni liberatus ab omni
tributo et subiectione terrene potestatis cuius
probacionem inducit testimonium petri qui
cum vellet querere a christo quis tributum capi
tale non solveret quesiunt ab eo precones
eius interrogatorum, an reges terre reci
piunt tributum a filiis eorum vel extraneis

z alienigenis. Quo videnete q no a filijs
sed pocius ab alienis Concludit xps ergo
liberi sunt filij. p quod innuit se esse libe
rum ab omni servitute. cum esset filius
regis eterni z per hoc consolabatur disci
pulos de sua passione quam no necessitate
cogente sed sola caritate acceptante vo
lebat pro salute hom sustinere. Sed
quantum ad tercium est talis ro. Sicut multa
potest homo repete que tamen repetere
non licet pter scandalum vitandum
ita multa homo tenet non dare neqz sol
uere que pter scandalum vitandu solue
da sunt. Sed xpus quia liber erat ab
omi tributo non tenebatur dragmam
solue quia tn aliqui videntes eu no sol
uere scandalizabat si no soluebat tn ad
eum ptinebat scandalum firmoru z inf
moru in fide vitare. Ideo soluit tributu
de mari tn non de terra. Ut no solum
terre sed eciam maris dominu se esse os
deret. Sed hic pnt esse quatuor dubita
cones. Prima utru soluere tributu co
ueniat hom ex pto. Secunda utrum
eccia teneat solue tributu. Tercia utz
xpus inquantu homo eet obligatus ad
soluendum tributu. Quarta utru pt
scandalu vitandum homo teneat solue
quod non tenet. Ad pmam est sdm
q tributu soluit aliqs alicui in domi
recognicoe. Dicit em ysidorus decimoqnto
libro ethimologiaru q tributa dca st
eo q pro singulis tribubus exhibebant
sicut nuc p singula hiatoria. ait em
romanu pplm in tres ptes fuisse dmi
sum. et extunc illi qui in singulis ptib
pfuerant tribuni appellati st z sumpt
quos ei ppli dabant tributa nominarunt.
Sunt ergo primo tributa soluta in do
mini recognicoem. Secundo tributum
soluit alicui tanqz p parte ministranda
z p reipublice conseruacoe vel defensioe
sdm quem modu scribr Ancesima tria
qone octaua q imperatori p eccia sol
uendu est tributum p pace z quiete

quia ipe ecciam z ecclasticos viros tue
ri z defensare tenetur. Unde si imperator
ecciam non defendet sed magis impugna
ret sibi eccia nec tributum nec censu
dare teneturo. qz ut dr lxxxvi di ca
esto cur te here in principem si tu non
vis me here in senatorem. Si go tributum
soluitur vl pter subiectonem vl pt pacis
z quietis conseruacionem. In primo statu
an potm ubi nulla fuisset subiectio nec alicu
impugnacois defensio non fuisset p qns
tributi psoluccio. Ad secundam est dicend
q ecciam esse tributariam tripliciter pt
intelligi. primo quantum ad fundum vel
territorium ubi fundata est. Secundo
quantum ad bona exteriora quibus e dota
ta. Tercio quantum ad decimas z primicias
quibus vita ministrorum sustentatur.
Quantum ergo ad primu si eccia est funda
ta in territorio tributario de toto quod
est extra parietes vl muros vl circuitum
eccie tributum est soluendu. Sed de ipo
fundo eccie tributum solui non debet
acquirit tamen p talem fundu ille cui
est ius pronatus in eccia non ius pso
lucionis tributi dumodo sit bone fidei
quia si fundator eccie esset fidei puerse
compellendus esset ad iustam extimma
cionem z p soluendum sibi congruum prem
quia quod semel consecratum est no
potest ultra restitui illi cuius e vl fuit.
Unde Gregori dicit z ponitur xviij q ij
Comperimus nullam extitisse causam prop
res eorum potuissent ronabiliter occupari
z quia quod semel consecratum e resti
tui laicis non pt ppetuum ut epus prin
eis det. Quantum vo ad secundum si bona
exteriora quibus eccia est dotata prius
erat libera z non tributaria pmaneat
semp libera z non tributaria prius st
possunt. Legimus em Gen xlvij c q tpe

Ioseph tota terra egipti facta fuit tributaria pharaoni preter terram sacerdotum que libera ab illa condicione remansit. Sed si talia bona prius fuerunt tributaria transeunt ad ecclesiam cum honore suo. Unde de talibus pro pace servanda ecclesia tributum solvit secundum quem modum dicit Ambrosius et ponitur xj. q. j. Si tributum imperator de agris ecclesie vult habere non negamus ei. Sed quantum ad tertium de decimis et primitiis que laicis clericis exhibent in eorum sustentationem ecclesia tributum non solvit sicut notatur xxiij q. 8. tua secundum canonistam. Ad tertiam dubitationem respondet secundum supra hunc passum dicens Christum posse considerari secundum naturam divinam et secundum naturam humanam. Secundum enim naturam divinam erat filius regis eterni cui a principio omnia subdita. Secundum vero naturam humanam fuit filius regis quia de davidica stirpe descendit. Unde dictum est virgini eius conceptione dabit ei dominus sedem David patris eius et regnabit in domo Iacob in eternum et regni eius non erit finis. Si ergo secundum sententiam hanc potestates reges terre ab alienis non a filiis recipiunt tributa et secundum conclusionem Christi confirmantis responsionem Petri liberi sunt filii regum Christus tamen heres et filius regis eterni et temporalis tributum solvere non tenebatur propter scandalum tamen vitandum solvit. Sed non ista hic concludit quod Christus non obligabatur ad solvendum tributum secundum quod deus et secundum quod erat filius regis eterni sed non concludit eum esse liberum a tributo secundum quod homo et secundum quod erat filius David propter humanitatem assumptam. Planum est enim quod multi erant tempore nativitatis Christi qui ex davidica stirpe descenderant et tamen omnes obligati erant ad tributa solvenda quia eo tempore tota Iudea romanis tributaria erat. Per descendere ergo ex davidica stirpe vel per esse dei filium regis non absolvebatur ab isto tributo primo in civitate David puta in Bethleem propter quod tributum solvebatur quia ibi scribebantur singula per capita. Tale tributum singuli solvere tenentur. Dicendum est ergo quod Christus non descendit a davidica stirpe modo pro pacis humane per commixtionem maris et femine sicut alii descenderunt. Unde sicut secundum apostolum ad Hebreos vij. Christus non tenebatur solvere decimas nec fuit decimatus in lumbis Abrahe quod Abraham dante decimas Melchisedech omnes decimati sunt qui modo humano descenderunt ab ipso. Christus vero a tali debito fuit liber quia modo humano non descendit ab ipso. Ita possumus dicere quod descendentes a David modo humano non absolvebantur a tributo solvendo quia libertatem regalem non servaverunt. Sed Christus qui modo humano non descendit ab ipso et libertatem regalem per peccatum non perdidit ideo a tributo omnino absolutus erat. Ad quartam est dicendum quod duplex distinctio est hic notanda. Una est de bonis temporalibus que homo solvere vel dare tenetur. Nam bona temporalia vel sunt nostra vel sunt nobis recommendata et sumus eorum conservatores et depositarii de quorum numero sunt omnia bona ecclesie. Alia distinctio facienda est de scandalo quia aliquod est scandalum pusillorum et infirmorum qui ex quadam ignorantia et debilitate scandalizantur. Aliquando vero scandalum est phariseorum qui ex invidia et nequicia quorum scandalizantur de factis et dictis bonorum et sanctorum virorum. Cum ergo queritur utrum homo propter scandalum vitandum debet illius solvere bona temporalia que non tenetur dare si est scandalum pusillorum et infirmorum et bona temporalia sunt nostra non ecclesie pastorum est dare temporalia predicta que nostra sunt ad vitandum scandalum infirmorum in fide

date quod ipa dare non teneamur si
ne ut amplius tales sive ut solvent.
Sicut dicit Orig. Cum g(enerali)ter omnium p(re)
dedit qui tributum solvit ad vitand(um)
scandalum q(uod) prius ostendit se non teneri
solvere / sed si bona talia esset ecclie
nobis recomendata / ad vitand(um) scanda
lum quantumcumque infirmorum et pusillorum
dare non tenemur sicut nec aliena de
posita nobis recomendata. Unde Ioh(ann)es
dicit sup(er) hunc passu(m) q(uod) Iudas loculos
habebat et conservator erat pecunie xpi q(ue)
igitur non precepit tributum solui de illa
pecunia / sed voluit petrum piscari et
staterem inventum in ore piscis precepit
dare p(ro) tributo et reddit q(uod) res pauperum
in usus proprios convertere nephas putavit
nobis quidem tribuit ex(em)pl(u)m de talib(us) bonum
est quod dicit Greg(orius) sup(er) Ezech(ielem) q(uod) si de
veritate scandalum sumitur utilius per
mittitur nasci scandalum q(uam) veritas
relinquatur / de hoc etiam intelligitur totum
illud decretum Ambrosii quod ponit(ur)
xx iii q. i. non convenientes. Sed propter
scandalum phariseorum vitandum nec bo
na nec ecclie ulterius tenemur
iniuste petentib(us) quia nec xpus scanda
lum talium vitavit. Sed dixit sini
te eos quia ceci sunt et duces cecorum.

xviii In illa hora accesserunt. Cap(itulu)m xviii
ad ihm discipuli dicentes. Quis putas
maior est in regno celorum. Et advocans
ihus parvulum statuit eum in medio eorum
et dixit. Amen dico vobis nisi conversi
fueritis et efficiamini sicut parvuli non intra
bitis in regnum celorum. Quicumque ergo
humiliaverit se sicut parvulus iste hic
maior in regno celorum. Et qui susceperit
unum parvulum talem in nomine meo me
suscipit. Qui aut(em) scandalizaverit unum
de pusillis istis qui in me credunt

expedit ei ut suspendatur mola asi
naria in collo eius et demergatur in p(ro)
fundum maris. Ve mundo a scandalis
Necesse est enim ut veniant scandala
verumtamen ve homini illi per quem scandalum
venit. Si aut(em) manus tua vel pes tuus
scandalizat te / abscide eum et proice
abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi
debilem vel claudum q(uam) duas
manus vel duos pedes habentem mitti in
ignem eternum. Et si oculus tuus scanda
lizat te erue eum et proice abs te. Bonum
est tibi cum uno oculo in vitam intrare
q(uam) duos oculos habentem mitti in gehen
nam ignis. Postq(uam) ewangelista determinavit
de xpi tributi solucione. In parte ista ut
supra dicebatur determinat de fraterna correc
cione / ad quam quatuor requiruntur
Primo scandali p(ro)ximorum vitacio. Se
cundo angelorum custodia et administracio
Tercio peccancium in nos caritativa
monicio vel rephensio. Quarto penitentie
reiteracio. Secundum ista in(ten)cio(n)es p(rese)ns capitulum
dividitur in partes iiii(o)r. Secunda ibi
videte ne contempnatis. Tercia ibi Si
peccaverit in te. Quarta ibi Tunc
accedens. Ad intellectum aut(em) prime
partis est sciendum q(uod) ewangelista primo
ponit scandalum paciendum neq(ue) ino
tificatorem. Secundo scandalum faciendi
pene taxationem. Tercio concludit eorum
vitacionem. Circa primum ad p(ri)mum premittit(ur)
q(uo)d talis q(uod) in illa hora qua discipuli
viderunt petrum dare tributum p(ro)
xpo ecce accesserunt ad ihm queren
tes ab eo quis esset maior in regno
celorum. Que questio ortum habuit ex
hoc q(uod) viderunt petrum tributum
dare p(ro) xpo et p(ro) se intelligentes et
arbitrantes petrum eorum prelatum

fieri de regno aliquam mundi(al)e passionem
sustinebat non tamen audebat expresse
dicere cum petrum p(re)honorasti nobis
sed indeterminate interrogant quis maior
est in regno celorum quod enim viderunt
illos tres honoratos in transfiguracione
nichil dixerunt sed quod viderunt quod
xp(ist)us uni soli contulit honorem tunc
doluerunt · ut Crisostomus dicit hanc dubi-
tacionem saluator solues statuit paruulum
in medio discipulorum secundum Crisostomum
ad literam paruulum ut in eo etatem
quereret et similitudine(m) innocentie de-
monstraret vel secundum (alios) (qui) misteria(m)
non veniat sed misterium vel spiritum sanctum
quem in cordibus eorum posuit · ut superbia(m)
humilitate mutarent statuto ergo p(ar)-
uulo in medio facit hanc racionem il-
li in regno celorum sunt maiores qui
illud regnum intrant et sunt illius regni
possessores sed tales sunt humiles
et quia humiliant se sicut paruuli ergo
in regno celorum quanto aliqui sunt hum-
liores tanto sunt maiores et tales
propter eorum innocentiam scandalum
patiuntur et factis scandalizantur de
factis et dictis im(pi)orum · Circa tertium
ad secundum est racio melius est p(re)sen-
tem vitam per grauissimam penam
finire puta quod suspendatur mola
asinaria id est tale pondus quod asinus
ferre non potest vel ad literam mola
qua molendinum fecit quod tarenus (?) con-
ciuibus vitam exponit sed quicumque
scandalizant tales paruulos supradictos
credentes in xp(istu)m eterne pene sunt
reseruati quia ve mundo a scandal(is)
id est propter scandala que faciunt et ve
est inp(re)cacio eterne pene ergo expedit
talibus presentem vitam per grauissimam
penam terminare quam (ad) aliquos poss(e)

dicere scandala ut igitur non fiant ideo
subdit necesse est id est utile est ut veni-
ant scandala · ut qui probati sunt mani-
festi fiant in ecclesia · ut apostolus dicit
Non tamen est utile eis qui faciunt
scandala quia ve homini illi per quem
scandalum venit · Sed quantum ad tantum
est talis racio · Illa sunt a nobis remoue(n)-
da que nos scandalizant et ad ambu-
landum in via dei obstaculum et ruinam
vel impedimentum preberet sed tales
quicumque sunt amici qui intelliguntur nomine
oculi vel prelati vel operaciones sensuum
nostrorum ergo omnia ista non membra
corpalia sed illa que per ista intelliguntur
si nos scandalizant et prebet impedim(en)-
tum in via xp(ist)i a nobis debemus remo-
uere · Sed hic possunt esse sex dubi-
taciones · Prima utrum scandalum sit
dictum vel factum minus rectum occasionem ruine
alteri prebens · Secunda utrum scandalum
semper sit maius peccatum · Tercia utrum
scandalum semper sit pusillorum vel posset
esse perfectorum · Quarta utrum necessarium
sit scandala esse · Quinta utrum per intrare
religionem et dare elemosinas sit di-
mittendum propter scandalum · Sexta utrum
soli sint certa que propter scandalum di-
mittenda non sunt · Ad primam est dicendum
quod scandalum multipliciter accipitur · Primo
per contristacione · Iuxta illud Ad Ro-
manos · Videte ne scandalum id est contristacionem
ponatis fratribus vestris · Secundo propter p(ro)-
scandalizancium punicione · Iuxta illud Col-
ligent de regno eius omnia scandala
id est omnes impios scandalum facientes
Tercio pro voluntatis contradiccione · Iuxta
illud Vade post me sathanas quia
scandalum michi es id est contrarius mee
voluntati · Quarta pro ruine sumpta
vel data occasione · Iuxta illud · Vis (?)

audito hoc verbo pharisei scandalizati
sunt. Quanto pro crimine in facto minus
ratio posicione isto modo accipitur. hic qui
dicitur quod qui scandalizat unum creden-
tem in Christo expedit ut ligetur saxa
in collo et demergatur in profundum maris
isto igitur modo diffinitur scandalum quod
dicit glossa quod est dictum vel factum minus
rectum occasionem ruine prebens alteri. Ita
scandalum vocabulum grecum est
quod latine impactio pedum dicitur. quando
enim aliquis aliquid ponit offendi-
culum ante pedes alicuius ex quo im-
peditur eius iter vel ambulacio scan-
dalum dicitur ponere. secundum quem modum
omnis qui dicit vel facit minus recte unde
proximus eius offendiculum recipit ut
recte ambulet in via dei scandalum
dicitur ponere. ¶ Quid secundum est dicendum
quod tam scandalum activum quam passivum
potest esse peccatum mortale et veniale. mor-
tale quidem est quando aliquis dicit vel
facit coram illo proximo quod de se est
peccatum mortale et de se est actum natum
in peccatum ponere in via dei ut forni-
cari furari et alia huiusmodi. et talis impac-
cio vel scandalum activum mortale peccatum est
et imitacio in tali peccato opere est scandalum
passivum mortale similiter. dato tamen quod
operacio de se non esset mortale peccatum esset tamen
in dicto vel facto aliqua impactio vel or-
dinacio. si aliquis preparet aliquem ex
hoc scandalizari et contempnet vel ne-
gligeret salutem eius puto quod esset mortale
quia contempnere proximi salutem est contra
caritatem. ¶ Sed quando aliquis non dicit
vel facit aliquid quod de se non sit peccatum
mortale puta iocose mentiri minus
tamen est rectum tale dictum vel factum eo ipso
quod mendacium non est si ex hoc non con-
tempnatur salus proximi. puto quod tale

scandalum activum sit veniale et imitacio
in tali opere est scandalum passivum similiter
veniale. ¶ Ad tercium est dicendum quod Jo-
hannes dicit super hunc passum maiores
scandalizari non posse sed solum pueros
et infirmos in fide ad tercium tendenciam est
sciendum quod passive perfecti non scandalizantur
propter firmam adhesitatem. ita enim firmiter
et immobiliter adherent per amorem Christo quod ex nullo
dicto vel facto minus recto alicuius commoventur
vel commoventur a deo. Nam qui confidunt
in domino sunt sicut mons Syon non commo-
vebitur in eternum qui habitat in Iherusalem et propheta
dicit quod pax multa est diligentibus legem
dei et non est scandalum. Active vero per-
fecti scandalum passivi non faciunt quod sit
mortale propter duas raciones. quia si sunt
regulati in racione deo precedente quod nec
dictum nec factum minus rectum agunt unde aliis
prebeant occasionem ruine et dico quod sit mor-
tale quia si quandoque in dictis vel factis perfectorum
est aliqua inordinacio non est tamen tanta
ut inducere debeat impedimentum aliis
ad ambulandum in via dei. igitur perfecti
non scandalizantur passive propter eorum fir-
mam adhesionem active vero propter duas
raciones. ¶ Ad quartum est dicendum quod Christus
triplex ostendit scandala venire esse necessaria
et necessarius modus ut ait tollit libertatem
arbitrii. primo quantum ad dei eternam
previsionem. Nam illa que de sui natura
sunt contingencia ut cum sint previsa
a deo necessaria sunt scandala. ergo evenire
necesse est non simpliciter sed ut previsum
est a deo et tale necesse in nulla repugnat
libertati arbitrii quia non ideo eveniet
quia previsum est a deo sed ideo quia
venturum est previsum et previsum est a
deo evenire tibi futura sicut presencia sunt
nota. Secundo quantum ad finis consecuci-
onem. Nam supposito quod talis finis et talis

Utilitas debeat consequi ex supprenoe
scandalorum puta quod pfci manifestentur
in ecclia p probacione eorum nccce i. utile
e quod scandala veniant quia ex hoc ma
li scandalizant bonos eos factis persequen-
do et verbis iniuriando si in talibus bom no
recedunt nec commouentur manifestatur
eorum constancia que prius erat ignota
secundum quem modum loquitur apls prima ad
Corr dicens quod ncce est hereses in ecclia i.
utile. Ut qui pbati sunt manifesti fiant
in nobis. est ergo ncce venire scandala
quantum ad finis consecucionem que no tollit
libertatem arbitrii. Tercio quantum ad
hominum condicionem ex hoc enim scandala fi-
unt quia condicio prauorum talis est ut sp
dicant aut faciant illa per que aliis datur
impedimentum et spiritualis obstaculum ad recte
ambulandum in via dei stante igitur tali con
dicione quod praui homines eorum vitam no cor
rigant sed magis per eorum malam vitam
vel doctrinam alios inficiant ncce est ut
scandala veniant sicut si medicus vi
deat aliquos homines mala dieta et ma
lo regimine semper uti bene potest dicere
ncce est tales homines infirmari quod
intelligendum tali condicione stante quod
eorum dietam no mutent talis tamen nccitas
no tollit libertatem arbitrii ¶ Ad quinta
e dicendum quod quo est dubia propter verbum
Iohannis dicit super hunc passum ve homi
illi per quem scandalum venit quod quantum
homo potest sine peccato proximorum scan
dalum vitare debet planum est autem quod
intrare religionem et facere opera super
erogacionis sine peccato homo potest di
mittere tum igitur parentes scandalizent
de introitu filiorum in religione videtur
quod propter eorum scandalum vitandum hoc
dimittere debet ex quo sine peccato talem
introitum dimittere potest Idem tamen
Iohannes dicit quod expediret ei ut mola asinaria
suspendatur circa collum eius et in epistola ad Eliodorum dicit
Licet paruulus ex collo pendeat licet

sparso crine et scissis vestibus ubera quibus
te nutrierat mater ostendat licet in limine pater
iaceat per calcatum perge per calcatum patrem siccis oculis
quod ad vexillum crucis euola. sciendum
est igitur quod ubi opera supererogacionis possunt
fieri sine transgressione preceptorum diuinorum
puto quod dimittenda non sunt propter scan
dalum parentum vel aliorum quia et si talia
non sunt de necessitate vite per modum precepti
cogentis sunt tamen de necessitate vite per
modum cuiusdam cuiusdam disposicionis
promouentis tunc ergo subueniendo parentum
sit preceptum diuinum si pater et mater possent
viuere sine filio vel per aliquos posset
eorum indigencie subueniri in tali casu
propter eorum scandalum filius introitum
religionis dimittere non debet sed sine
eius presencia parentes viuere et sustentari
non possent puto quod ad vitandum tale
scandalum filium introitum religionis
et alia opera supererogacionis deberet
dimittere et secundum hunc triplicem modum
verba Iohannis intelliganda sunt ¶ Ad sextam est dicendum
quod precepta dei propter scandalum proximorum
dimittenda non sunt. omnia autem pre
cepta vel nos ordinant in deum vel in
proximum vel in nosipsos quamuis de dileccione
nostra nobis precepta data non sunt quia
nemo dicente apostolo carnem suam odio
habuit sed nutrit et fouet
eam. si ergo dimitteretur doctrina veritatis
transgressores essemus preceptorum que
nos ordinant in deum eo quod per doctrina
fidei ordinamur in deum. si non dimit
teretur iusticie equitas transgressores essemus
preceptorum que nos ordinant in proximum
quia per iusticiam in proximum ordinamur.
Sed si dimitteretur vite bonitas vel sanctitas
essemus transgressores preceptorum per que de
beremus ordinari in nobisipsis igitur doctrine
veritas iusticie equitas et vite bonitas propter scan
dalum proximorum vitandum dimittenda non sunt. secundum Iohannem

Videte ne contempnatis *Luce xv*
vnum ex hiis pusillis. Dico enim vobis
quia angeli eorum in celis semper vident faciem
patris mei qui in celis est. Venit enim filius hominis
saluare quod perierat. Quid vobis videtur
si fuerint alicui centum oues et errauerit vna
ex eis nonne relinquet nonaginta nouem in
montibus et vadet querere eam que errauit
Et si contigerit vt inueniat eam. Amen dico
vobis quia gaudebit super eam magis quam super
nonaginta nouem que non errauerunt. Sic non
est voluntas ante patrem vestrum qui in celis est
vt pereat vnus de pusillis istis. Ostenso
quod ad fraternam correctionem requiritur scanda
li proximorum vitatio in parte ista vt superius
dicebatur ostenditur quod ad eandem requiritur
angelorum custodia et administratio et potest
triplex ratio. Nam secundum Crisostomum persona
que dilectione fraterna non est contempnenda
neque scandalizanda. quarum prima est
talis illi non sunt contempnendi neque scan
dalizandi qui ita sunt deo cari. vt ad eorum
custodiam angeli qui sunt in celis et
semper vident faciem patris sunt deputati
sed tales non sunt pusilli qui nuper in fide
sunt nati et quasi adhuc infirmi in fide
vel pusilli sunt perfecti viri de ecclesia qui
dicuntur pusilli propter humilitatem iuxta
illud. qui maior vobis sit minister vester
et si dicatur quod tales scandalizari non possunt
verum finaliter et generaliter. sed quique scandali
zantur vel pusilli sunt pauperes et despecti
in mundo ergo tales scandalizandi non
sunt. Secunda ratio est talis illi non sunt
scandalizandi et contempnendi quos perdi
tos filius hominis venit saluare. sed tales
sunt genus humanum quod perditum et
dampnatum peccato primorum parentum Christus sal
uare venit non solum magnos sed et
pusillos et paruos quia omnibus dixit pusil
lis et magnis vel cum maioribus ergo ta
les non sunt scandalizandi neque contemp
nendi. Tercia ratio est talis pastor celestis

centum oues habuit ac si diceret
huiusmodi personam numerum creaturarum que
pertinent non errauerunt quia nouem or
dines angelorum in gracia permanse
runt genus vero humanum vna
ouis fuit que deest ad complecionem
numeri centenarii tales ergo ouis
errauit quia adam peccante omnes
peccauerunt. sed plus gaudet celestis
pastor de inuencione vnius ouis perdite
quam de 99 que perdite non erant. ergo
talis ouis perdita et inuenta scandalizanda
et perturbanda non est. Sed hic possunt esse viii
dubitaciones. Prima vtrum angeli sint
ad custodiam hominum deputati. Secunda vtrum
angeli custodientes homines semper videant
faciem patris qui in celis est. Tercia vtrum
angeli custodientes quandoque dimittant ho
mines quos custodiunt. Quarta vtrum
quot sunt homines custoditi tot sint an
geli custodientes. Quinta vtrum angeli
custodientes gaudeant de saluacione eorum
quos custodiunt. Sexta vtrum in baptismo
vel in natiuitate homo recipit angelum
custodem. Septima vtrum homo in statu
innocencie habuisset custodem. Octaua
vtrum antichristus debeat habere bonum angelum
custodem. Ad primam est dicendum quod congruum
fuit angelos ad custodiam hominis deputari
et ex parte dei et ex parte nostra. Nam ex
parte dei sumitur talis ratio. Illud conuenit
deo per quod ostenditur sue bonitatis commu
nicatio sue sapiencie manifestatio sue caritatis
dilectio et tocius vniuersi conexio. sed depu
tando angelos ad custodiam hominum ostenditur
eius bonitatis communicatio. Cum enim ipse
per se ipsum omnia possit facere que facit me
diantibus creaturis. vt cum suam bonita
tem creaturis communicaret ita quod non puta
rentur creature operacionibus eis debitis
gubernat inferiora mediantibus superioribus
et vnam creaturam mediante alia
vt dicit Sapiencie 8. Ostenditur eius sapiencia

quod cum sapientis sit ordinare maxime ex-
do divine sapientie in hoc manifestatur
quod ad custodiam debilium sunt fortes depu-
tati. Ostenditur eius caritas et dilectio quia si deus
propter caritatem quam habuit erga homines
suum filium misit ad eorum redempcionem con-
gruum fuit quod daret hominibus multo magis
suos ministros puta angelos ad eorum defe-
sionem. Ostenditur similiter universi conexio. Sicut
sit quantitate corporali inferiora corpora
coniunguntur superioribus corporibus sic quantitate
virtuali spiritus inferiores qui sunt homines
coniunguntur superioribus spiritibus puta ange-
lis. ergo ex divine bonitatis comitacione
ex eius sapientie ostensione ex eius caritatis
dilectione et ipsius universi conexione conve-
nit deo angelos deputare ad custodiam hominum.
Ex parte vero nostra sumitur talis racio. Illi
indigent custodia ab angelis boni qui
per angelos malos possunt decipi in cognicionibus
depravari in affectionibus molestari in sen-
sibus ledi vel corrumpi in corporibus. Sed
homines per angelos malos possunt decipi
in intellectu depravari in affectu molestari
in sensu et corrumpi in corpore ergo indi-
gent custodia per bonos angelos. Ad se-
cundum est dicendum quod triplex impedimen-
tum posset esse ut angeli custodientes
homines faciem patris non viderent. Primo
propter loci remocionem ut quia dicente Da-
masceno angeli cum ad terram mittun-
tur non sunt in celo eo ipso quod angeli ad
custodiam hominum deputati sunt in terra
impediuntur videre faciem patris in celo ex-
istentis. Secundo propter custodie occu-
pacionem. Nam occupacio nimia impedit
circa ista sensibilia operacionem et speculacionem
intellectus cum igitur facies patris celestis
solum oculo intellectus videatur angeli
occupati circa hominum custodiam in opera-
cionibus sensibilibus videtur quod retrahantur
a contemplacione. Tercio propter hominum

quos custodiunt dampnacionem cum
enim custoditorum multi dampnentur hominum
quos custodiunt angeli sic tristicia non
potest stare cum gaudio sic non poterit
fieri ut angeli qui faciem patris non
desistant videre qui nunquam cum tristicia
viderent. Ista nunc tria non impediunt.
Non quidem loci remocio propter divine
essencie principalitatem quia deus ipse
est ubique presens in celo et in terra in mari
et in omnibus abissis celum enim et terram
ipse implet. Non secundum custodie occupa-
cionem propter talitatem quia visio fa-
ciei patris et visio divinitatis non impedit
custodiam hominum nec impedit cogno-
scere creaturas in seipsis quantum ad
omnes condiciones et operaciones ipsarum
immo visio dei est causa quod omnia vide-
antur et sciantur. Unde dicit Augustinus
in iiiio super Genesim. Quod angeli simul cognicione
matutina habent vident omnia creata
in proprio genere propter cognicionem vesperti-
nam. Et Gregorius in iio moralium. Quod faciem patris
vident angeli et tamen ad nos veniunt
quia et ad nos spirituali presencia foras ex-
eunt et ibi tamen recesserunt per internam
contemplacionem sciant quia non sic a
divina visione foras exeunt ne in-
terne contemplacionis priventur. Nec tercio
impedit contristacio dampnatorum
propter divine voluntatis conformacionem.
Sunt enim angeli et beati sic conformem
voluntati divino beneplacito ut illud
velint quod sciunt deum velle. Unde
si non contristatur hic in presenti iustum
quidquid ei acciderit multo forcius non
contristatur aliquis apostolus vel beatus. Ad
tercium est dicendum quod aliqui nobis videtur
angelos custodientes dimittere custo-
ditos homines quia eos vident in eorum
receptos et eorum inmocionibus et inspi-
racionibus nullomodo acquiescere sicut

xlvii

medicus dimittit infirmum quando iam de-
sperat de eo videns morbum eius incura-
bilem. et dyabolus vel angelus malus
impugnans hominem devictus cum fuerit
victus ab ipso amplius non impugnat
eum sed recedit ab ipso. sic angelus bonus
provocans hominem ad bonum cum videns
eum nolle se corrigi quasi de ipso desperando
recedit ab eo. Et si hic intelligatur ubi
quod angelus custodiens aliquem hominem
particularem universaliter dimittat eum propter
eius incorrectionem puto non esse verum
quia nec convenit divine misericordie que vincit
omnem iniquitatem nostram nec tempori presenti quia per
totum presens tempus concessum est homini ad peni-
tendum. Unde sicut de nullo desperandum
est quamdiu vivit ita nullus debet privari
angelorum custodia potissime quia si
homo dimitteretur ab angelo bono statim
angelus malus invaderet et occideret
eum. exemplum inductum non est conveniens quia
medicus est instrumentum nature. ideo cum
videt naturam se non posse iuvare dimittit
eum iuvare partem que non nisi virtu-
te nature operatur. sed in vita presenti de
nullo est sic desperandum quod sanari non possit
spiritualiter. quod vero dicebatur de malo ange-
lo verum est quod dimittit hominem si vin-
catur ab ipso quia hoc facit deus in premium
et favorem hominis viriliter pugnantis ut ab
ipso victus amplius eum non molestet. Hic
autem custos angelus non dimittit hominem
quem in sua custodia accepit. Sed iusto
dei iudicio quandoque dimittit eum ut tribula-
tiones et mala que possent impedire ne
possent supervenirent homini custodito non
impedit. quandoque vero dimittit eum cor-
porali presentia. quia qui non est in celo
non est in terra nunquam tamen universali-
ter quandoque dimittendo ipsum de uno peccato labi
in aliud vel ut amplius puniatur vel
ut cautius restringens corrigat. Ad
quantum est dicendum quod oportet dicere plures esse
custoditos quam bonos angelos custodientes
quia solum homines electi et salvandi tot
erunt quot angeli in celo remanserunt
Sicut per glosam patet hoc super illo deutero.
xxxii posuit terminos populorum iuxta numerum fili-
orum israel vel iuxta numerum angelorum dei
ut dicit alia translacio. ait enim super illo verbo
predicto quod civitas dei constat ex angelis et
hominibus. ad quam tanti conscendunt homines
quanti illic remanserunt angelorum. quia
textus dicit statuit terminos gentium secundum
numerum angelorum dei. cum igitur plures ho-
mines debeant dampnari quam salvari. ergo
plures sunt quam electi si omnes homines
tam boni quam mali et tam salvandi quam damp-
nandi habeant bonum angelum custodem. sequitur
quod plures sunt homines custoditi quam angeli
custodientes. quid ergo dicemus. Nam si verum
est quod quilibet homo tam bonus quam malus ha-
beat suum angelum ad suam custodiam delegatum
ut dicit Iohannes cogimur tot esse angelos
custodientes quot sunt homines custoditi et si
hoc ponimus cogimur reducere numerum omnium sal-
vandorum hominum et dampnandorum ad numerum
bonorum angelorum. contra quod dictum est Gregorii dicentis
quod solum salvandi homines sunt tot quot
boni angeli in celo remanserunt. hanc quoque
controversiam solvit magister Wilhelmus parisiensis de sacramentis
dicens quod si accipiantur omnes homines qui
fuerunt sunt et erunt a principio mundi usque ad fi-
nem planum est quod plures sunt homines custo-
diti quam boni angeli custodientes. sed bene
potest esse quod omnes homines qui sunt in uno
tempore habeant suos angelos delegatos quia
nunquam uno et eodem tempore tot homines vivunt
quot sunt boni angeli. sed mortuis
illis hominibus quos prius custodiebant illi
idem angeli delegantur ad custodiam ali-
orum qui nascuntur. ita quod successive unus
angelus plures homines custodit vel eodem
tempore unus angelus potest plures homines
custodire. et tamen verum est ut dicit Iohannes
quod quilibet homo habet suum angelum cus-
todem sicut habet unus abbas plures

monachos in custodia et tamen verum est dicere quod quilibet monachus suum abbatem habet. Ad quintam est dicendum quod si ponimus angelos gaudere de salvatione hominum quos custodiunt, videtur quod debeant dolere de eorum dampnatione. Sed hic videtur satis mirum glossa Origenis super illo verbo Numeri xxv "initiatus est Beelphegor", ubi ait quod deo est tanta cura de hominibus ut etiam angelos suos culpari et confutari pro eis patiatur, quia sicut pedagogo traditur puer, si aliquid minus bene agit, magis a patre reprehenditur pedagogus quam puer, sic cum homines custoditi per angelos in contrarium agunt culpantur ipsi et ideo quia angelorum custodia ad salutem hominum non sufficiat et contra demonum insidias unigenitus patris per carnis assumptionem hominum custos factus est. Sed cum custodes hominum sint angeli boni dei fruitione semper gaudentes in cuius visione neque luctus neque dolor esse potest, non videtur quod debeant dolere de hominum perditione et per consequens neque gaudere de eorum salvatione. Sciendum est igitur quod angelus gaudet dupliciter potest intelligi. Primo de divine essencie visione et fruitione, et tale gaudium nec per hominum salvationem augetur eis nec per hominum dampnationem diminuitur quia incommutabile est. Secundo de eorum circa homines cura et administratione per quam si salvantur et eorum monitis obtemperent gaudent; si vero non, ex quo faciunt totum quod in eis est non dolent, quia dolor est tristicia cum beatitudine eorum stare non potest. Glossa illa Origenis est de prelatione ecclesie qui in Apocalypsi angeli nominantur quos culpari et confutari deus patitur pro subditorum negligentia. Ad sextam est dicendum quod dictum illud Jeronimi: Una queque anima ab ortu nativitatis in custodiam habet angelum delegatum, aliqui referunt ad nativitatem per baptismi receptionem dicentes ut Origenes ait: Non esse credibile credentibus et incredulis preesse angelum sanctum, sed tempore infidelitatis et peccatorum est homo sub angelo sathane. Quia tamen ut Origenes dicit magis est deus paratus ad custodiendum homines quam dyabolus ad impugnandum, sicut dyabolus omnes fideles et infideles et bonos et malos nititur offendere, ita multo magis deus omnes homines fideles et infideles vult custodire et cuilibet homini bono et malo custodem tribuit, ut ex hoc gratia eius manifestetur qua omnes vult salvare, et eius iusticia declaretur quia homines si male agunt non possunt excusare se. Aliqui vero referunt ad liberi arbitrii condicionem ut sicut quando homo potest uti libero arbitrio potest mereri et peccare, ita ut dicatur recipere angelum bonum ad sui custodiam quia tunc quodammodo nascitur quantum ad liberi arbitrii condicionem. Sed quia puer non solum indiget defendi a demone quantum ad animam ut non peccet, verum etiam quantum ad corpus ne ledatur in membris quibus lesis etiam anima impediretur in sua operatione, ideo puto illud referendum esse ad anime infusionem ut tunc dicatur homo nasci saltem nativitate in utero quando anima rationalis corpori infunditur, et tunc puto quod homini datur angelica custodia eo quod ex tunc indiget boni angeli defensione in corpore et in anima. Ad septimam est dicendum quod in quocumque statu homo potest impugnari in eo statu indiget custode et defensore. Verum est autem quod homo in primo statu non poterat impugnari a carne nec a sensualitate que stante homine sub precepto divino in nullo repugnabat rationi vel anime. Tribus tamen modis poterat impugnari. Primo suimet cogitatione quia nondum erat in bono confirmatus. Unde sicut primus angelus peccavit impugnatus cogitatione et alienatione sua quia superbia tumidus et proprie excellencie dilatione corruptus in veritate non stetit ut dicit Augustinus xi super Genesim, sicut primus homo habens in statu illo liberum arbitrium vertibile poterat suimet cogitatione impugnari, ad quam pugnam vincendam indigebat custodia angelorum. Secundo poterat impugnari sue societatis affectione. Est enim talis

affectio inter virum et mulierem uxorem et nichilominus
etiam homo in primo statu ad suam uxorem
habuisset affectum et dilectionem ut siquid petit uxor
a viro nolendo ipsam contristare aliquando
hoc facit contra deum et sic adam in primo
statu impugnatus fuit per uxorem suam
Unde dicit augustinus super genesim ad literam Ego puto quod
adam ex quadam amicabili societate ex quo
interdum fit ut offenditur deus ne offen-
datur homo nolendo contristare suam uxore
ad comedendum inquit hanc pugnam habuit
angelum suum custodem. Tertio poterat
impugnari et fuit impugnatus dyaboli
suggestione. Unde sicut homo in primo sta-
tu per malum angelum potuit impugnari
ita per bonum angelum debebat custodiri et
defendi. Ad octavam est dicendum quod an-
techristus bonum angelum habebit custodem propter
tria. Primo propter legis communitatem namque
communis legislatoris propter unam particularem per-
sonam destrui non debet. Est autem ista
lex communis toti humano generi et toti humane
nature ut quelibet rationalis anima habeat
bonum angelum ad sui custodiam delegatum
quia igitur antichristus verus homo erit. veram
rationalem animam habebit. Ideo propter eius nequitiam
et malitiam tale auxilium datum omni
creature rationabili sibi dabitur. Secundo
propter divine iustitiae equitatem ex hoc enim
divina iusticia apparebit rectissima quod auxilia
concessa toti humane nature nec amplius sibi et
membris eius subtrahuntur. Ut pena ipsorum
iuste appareat eis esse illata. Tertio propter
bonorum securitatem quamvis enim ipse non indiget
habere angelicam custodiam ut eum ad bonum
inducat quia tanta erit subiectio eius ad
dyabolum qui eum quasi suum possidebit ut
per bonum angelum custodem eius ad bonum in-
clinari non possit. meretur tamen securitas
bonorum virorum ut per bonum angelum eius
custodem compescatur ne sanctis viris no-
ceat quantum ipse per auxilium demonum nocere pos-
set. Sequitur alia distinctio. hec. Si autem
peccaverit etc.

Lectio iij

Si autem peccaverit in te frater tuus vade et
corrige ipsum inter te et ipsum solum. Si
te audierit lucratus eris fratrem tuum. Si autem
te non audierit adhibe tecum unum vel duos
ut in ore duorum vel trium stet omne verbum
Quod si non audierit eos dic ecclesie. Si autem
ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethni-
cus et publicanus. Amen dico vobis quecun-
que alligaveritis super terram erunt ligata
et in celo. Et quecunque solveritis super
terram erunt soluta et in celo. Iterum dico
vobis quia si duo ex vobis consenserint
super terram de omni re quamcunque petierint
fiet illis a patre meo qui in celis est. Ubi enim
sunt duo vel tres congregati in nomine
meo ibi sum in medio eorum. Constructo su-
perius quod ad formam correctorum requiritur custodia
et administratio. In parte ista ut supra dicebatur
ostenditur quod ad ipsum requiritur caritativa mo-
nitio. Ista autem caritativa monitio requirit
tria. Primo ordinationem. Secundo divinam
confirmationem. Et tertio precum unionem et
amoris copulationem. In prima parte est talis ratio
Illa monitio facienda est secundum debitum or-
dinem per quem homo lucratur suum fratrem
et hoc est maximum lucrum invenire et recu-
perare rem illam pro qua filius dei mor-
tuus est. scilicet faciendo correctionem et amoni-
tionem fraternam modo ordinato ut primo fiat
secreta peccati rememoratio si peccatum est com-
missum solum inter te et ipsum et solum te sci-
ente. Secundo si ex tali recordatione non
emendatur fiat unius vel duorum testium
productio. Tertio ut si per talem productionem
testium non corrigatur fiat ecclesie notifi-
catio quia debet prelato pandi ut excom-
municatur vel multis revelari ut confundatur.
Quarto ut si sic non emendatur fiat eius
vitatio et excommunicatio quia debet haberi sicut
ethnicus id est gentilis et publicanus qui
per fraudem cuncta aliena accipit. ergo tali
ordine monitio fraterna est facienda.
Secunda ratio est talis Illa cum non

iij

est contempnenda que confirmat' et robo
ratur auctē diuina. s; snīa platoꝝ qua
aliquos ligant vel soluunt p excoīcacoīs
vinculum diuina auctē confirmatur. dicit
enim Johannes. Potestatem enim tribuit deus
aplīs et platis vt sciant homines q qui a
talibus condempnatur humana sciam di
uina scīa roborari. eo q quecunq; ligant
ab eis ligata habetur in celo. Et quecunq;
soluunt ab eis soluta habetur in celo. ergo
talis snīa contempnēda non est. Tercia
racio est talis snīa non est contempnēda
Illa vnitas et concordia est necessaria p qua
impetrat' adeo quidquid petitur. sed q
cunq; vel vbicunq; duo vel tres et multo
magis plures congregant' et vniuntur
in nomine xpi impetrant adeo quidquid
petunt ptinēs ad salutem et ideo signant'
ponit in nomine xpi quia scdm Augustinum
nō petitur in nomine xpi quidquid contra
salutem petitur ergo talis vnitas et con
cordia est necīa. Sed hic pnt esse octo
dubitacoēs. Prima vtrū quilibet teneat'
corripe frēm suum. Secunda vtrū quilibet
teneatur corripe de quolibet pctō. Tercia
si correccō non audiatur vtrū homo te
neatur dicē eccīe vel plato. Quarta
vtrum teneatur vnū vel duos testes se
cum hrē. Quinta vtrum si homo credat cor
reccōm secretam non pdesse teneat' eam
obseruare vt p testem coīcatur. Sexta
vtrum si p monicōm secretam se corrigit sit
dicere iudici vel plato. Septima vtrum
si iudex vel prelatus pcipiat subito sibi
dici occultum qd solus ipe scit teneat'
obedire. Octaua vtrū ad pceptū iudicis
vel plati subditus teneatur dicere secretum
quod sibi sic commissum est. Ad pmā est
dicendum q quilibet teneā ad fraternam cor
reccōm intelligi pt dupl'r. Primo qd quilibet
tenetur frēm suum equalem vel minorem
corripe ex diuino pcepto quia cuilibet deus
mandauit de proximo vt corripiat eum de
omni malo. scdm enim Augustinum sicut quilibet tenet'
peccati fratri indulgere sic quilibet tene'
peccantem frēm tacendo non corripe cunq;
dumtaxat condicōnibus exceptis. Primo si nō
sperat de correccōne. Secundo si crimen est
accusacōne dignum et timet' de pbacōne
quam faciens accusans ad penam talionis
se obligat. Tercio si meliori operi vacat
sicut religiosi et claustrales. Quarto si scit q
tale pctm iudici vel plato sit notum vel
pbatum. Quinto si tota multitudo est in cul
pa vel ptās tunc non pdesset eccīe talis cor
reccō in omnibus predictis casibus homo non
tenetur ad correccōm. Secundo spalr q
ex commisso officio tenentur plati. Ipi enim
virga et flagello tenentur corripe. Vnde
eis spalr dr p aplm. Argue obsecra in
crepa. Iz in eo sicut Statum cū saluator
Si peccauit in te frater tuus addidit quecu
q; ligaueris sup terram. Planū est aute
q ligare et soluere est officium platorum
Et Johannes dicit in glo q studeant sacerdotes
pcipue illud diuini preceptum soluere si
peccauerit in te frater tuus corripe ipm
inter te et ipm solū. Sed tercio ex casu
alr ex facto expsso vel eminenti pculo
subditi tenentur corripe platum puta
si immineret pclm fidei et crimen heresis esset
in causa tunc ei inferior esset supior in ca
fidei vel si subditus hrēt consciam q p
latus p suam monicōm corrigeret se tenē
tur facere non quidem ex precepto euan
gelico q intelligit' de correccōne fris infi
oris vel equalis sed magis ex ligamine co
sciencie scdm quā tenem̄ agere vel ip
sam deponere aliter nō tenet subditus
platum corrigere quia eo ipo q supior de cor
reccōne inferioris possit indignari debet
namq; sr correccō esse debita discreta vt fi
at si est spes correccōnis aliter nō debet
esse benigna vt nō fiat causa detraccōis
et emulacōnis et debet esse reuerenda vt
nō fiat causa derisionis et paruipensiois
Ad secundum est dicendum q cum frater hanc du
bitacōm monet hic in glo dices. Ego
non de omni pctō intelligendum est hic

corripe fratrem suum inter se et ipsum solum quia si peccatum est grave et enorme omnibus publicum et manifestum non indiget secreta monicione sed manifesta. Iuxta illud apostoli ad Thimotheum v°. Peccantem coram omnibus argue ut ceteri timeant. Unde petrus quia publice peccaverat publice a paulo reprehensus est. Sed si est peccatum occultum de tali peccato intelligitur talis correccio esse fienda. Dicamus ergo quod aliqua peccata sunt nota soli deo aliqua vero uni homini aliqua vero pluribus aliqua ante omnibus et sic possimus istud dictum. Si peccaverit in te id est solo te sciente et aliquibus tecum si te non audiat coram illis potest eum corripere. Si ante soli sit nota non est nostri arbitrium iudicare de hiis. Sed si omnibus talia publice arguenda sunt et intelligendum puto in eo casu in quo frater non vult se corrigere. Nam dato quod frater peccet non te solo sciente immo pluribus adhuc inter te et ipsum solum debes corripere ne publice correptus verecundiam perdat quasi perdita in peccato remaneat. Ut Glosa dicit. Sed si talem reprehensionem non audiat tunc coram pluribus est facienda. Ut qui ad unius monicionem corripi noluit multorum obiurgacionem recipiscat ut dicit Glosa. ¶ Ad terciam est dicendum quod aliter est loquendum de fraterna correctione secundum quod pertinet ad omnes et aliter secundum quod pertinet ad prelatos specialiter. Nam secundum quod pertinet communiter ad omnes si frater peccavit in te id est te solo sciente inter te et ipsum debes corripere si te audiat. Ultra procedere non debes quia solus scis peccatum tamen tunc homo alicui dicere quod possit prodesse et non obesse puta amico vel consanguineo. Si ante te sciente et aliquibus aliis tunc si te non audiat adhibe tecum unum vel duos de illis qui sciunt quod si nec sic corrigere vult dic ecclesie id est prelato vel per modum denunciacionis et cetera sufficiat unus testis vel per modum accusacionis et cetera ad minus requiruntur duo testes. Unde quia duplex modus erat dicendi ecclesie salvator posuit unum vel duos. Secundum vero quod correctio fraterna pertinet ad prelatos tunc si sic peccavit in te id est te prelato solo sciente procedendum est sicut supradictum est si vero per auditum et per famam aut fama est prava et tunc inter te et ipsum debes corripere quod si te audiat lucratus eris ipsum si vero non adhibe unum vel duos ut supradictum est. Si ante fama crescit tunc prelatus debet ex suo officio inquirere secundum illud Genesis xviii°. Descendam et videbo si sic invenerit sicut fama laborat. Debet enim compellere ad emendacionem vel ei indicere suam purgacionem et si pertinax fuerit neutrum volens facere tunc debet dicere ecclesie id est congregacioni fidelium ut ab omnibus vitetur donec satisfaciendo ad ecclesiam redeat. ¶ Ad quartam est dicendum quod si homo credat et speret emendacionem fratris per suam secretam monicionem non debet dicere prelato. Sed si monitus neglexerit corrigi tunc ut dicit Augustinus prius proposito debet ostendi. Verum tamen sufficiat solum secreto monere absque eo quod dicatur prelato dicunt aliqui quod si promittit emendare et suo prelato cognitum non est tunc dicendum prelato non obstante quod possit hec dici illi qui posset prodesse non obesse. Si non non promittit prelato est dicendum non obstante quod se corrigat per monicionem secretam puto tamen esse distinguendum quia si tale est peccatum quod timeatur

de reatu suo vel de periculo suo et scandalo aliorum
prelato est dicendum ut occasionem recidi-
uandi auferat et scandalum et periculum suis
possit euitare si autem talia pericula non
timentur et monicione se corrigat non ne-
cesse est ut prelato dicatur ¶ Ad quintum
est dicendum quod obseruare aliquem a sue-
tis aliquibus peccatis grauibus et enormibus
puta quia consuetus est aliquos incorpo-
rare et loca aliqua suspecta frequentare
de quibus scandalum timetur si spes non est
de correccione eius per secretam monicionem
duplex talis potest obseruari quarum per testes
posset conuinci Primo obseruacione cor-
rectoria ut ex quo spes non est quod se corri-
gat per correccionem secretam ut tantum ma-
lum vitetur licite potest cum aliquibus obser-
uari quarum si conuictus corrigatur nec ob-
seruandus est ordo fraterne correccionis
ubi spes correccionis non est Secundo obser-
uacione proditoria puta quod dicatur homini
viro vel mulieri dicens quod die tali et in tali lo-
co veniat et ubi testes sint parati ad conuin-
cendum eum vel eam nullomodo sit obserua-
cio est facienda quia mala fienda non sunt
ut bona eueniant Unde talis obseruacio
debet prohiberi quod sine peccato fieri non potest
¶ Ad sextam est dicendum quod peccatum alicuius
triplex aliquis potest scire Primo ut deus
per confessionem Secundo ut homo solus
tamen ita quod nullus alius scit Tercio si
pauci sciunt non multi si ergo quis scit peccatum
alterius ut deus nullomodo debet corripere
nec aliquid dicere sed tacere Si vero
scit ut homo solus ipse debet ipsum corri-
pere inter se et ipsum et si eum non audierit
non debet ultra procedere quia ex quo
solus scit dicendo vel reuelando esset pro-
ditor criminis non corrector potest tamen
alicui amico vel consanguineo dicere de
quo presumendum sit prodesse non obesse Ita
secundum Augustinum dicere occultum ei qui potest
prodesse non obesse non tenetur prodere sed
corrigere Sed si sciunt pauci et non multi

tunc debet dicere ecclesie non multitudini ecclesie
ut dicat fidelium multitudinem quia ex quo
pauci sciunt multitudini dicendum non est
sed ecclesie id est prelato vel denunciando ad
hibendo unum testem vel incusando adhi-
bendo duos si per secretam monicionem
non vult se corrigere ¶ Ad septimam est
dicendum quod iudex vel prelatus tripliciter
potest precipere vel per iuramentum cogere
in accusatum ut veritatem sibi dicat Una
de eo de quo iudex exigit iuramentum
prelatus potest facere per preceptum Primo
ut dicat et confiteatur coram accusante
Secundo quod dicat sibi seorsum secrete Ter-
cio quod dicat coram pluribus in capitulo Primo
si incusatur ex quo peccatum de quo est incu-
satus est occultum et sibi probari non potest
nec tenetur dicere et prelatus vel iudex
grauiter peccat si precipit quia si confiteretur
seipsum infamaret et proderet et afferet
contra ordinem caritatis et posset per prelati
et accusantem conuinci ac per hoc occultum
publicaretur Secundomodo omnino occulta
inquirenda et iudicanda relinquantur
soli deo non potest prelatus precipere et si pre-
cipit grauiter peccat quod sibi vel alteri
reueletur occultum Sed terciomodo adhuc
prelatus plus peccat precipiendo quod coram
pluribus dicat subditus non tenetur per
hoc obedire quia non debet se prodere
vel diffamare debet namque quilibet ex
caritate suam et fratris sui famam preseruare
quantum potest si tamen aliqua peccata puta fur-
tum vel aliquid aliud commissa sunt in do-
mo vel in congregacione aliqua potest pre-
latus precipere in communi ut sibi dicatur
si aliquis fecit vel scit facientem et ille
qui fecit vel scit tenetur dicere aliter
reuelari sibi occultum quod probari non
potest non debet precipere nec subditus
tenetur pandere sed si incusans offerat
se probaturum et obligat se ad talionem

nunquam prelatus potest vel iudex debet in-
iungere et iuramentum exigere ut
veritatem dicat se probaturum non tenetur
homo se prodere nec est periurus se non proden-
do quia non constringitur precepto vel iu-
ramento aliquo ad dicendam veritatem
de occultis et de hiis que licite probari
non possunt prelatus tamen vel iudex
non peccat precipiendo vel inquirendo
ex quo probaturum accusans offerat se
aliis / aliter probabilius videtur quod ex quo
iudex iudicialiter agit sub forma iudicis
et quia accusans obligat se ad talionem
ideo preceptum facit et iuramentum cogit
accusantem dicere veritatem videtur iudi-
cialiter parere in tali casu quia semper prelato
precipienti iuste et iudici iudicialiter proce-
denti subditus debet obedire et parere
in hiis que precipit / sed talis prelatus
iuste precipit et talis iudex agit iudicia-
liter quia plus non dicat ius nisi quod
accusans offerat se ad talionem ergo
tenetur iudicialiter veritatem dicere / in omni-
bus ergo tribus triplicem modum procedendi
iura invenerunt Primus est per denunciacionem
et per hunc debet procedere fraterna cor-
reccio delinquentis ideo observandus est
corrigendi modus supra notatus Secundus
est per inquisicionem et hunc debet precedere
infamia non quecunque sed magna et pu-
blica tunc sicut dictum est supra ex of-
ficio potest inquirere prelatus vel iu-
dex Tercius est per accusacionem et hunc
debet precedere inscripcio quia accusans
se offert ad talionem In omnibus igitur
istis tribus modis procedendi pendendum est
iudicium a prelato si recte et iudicialiter modo
incedit De primo modo procedendi per denun-
ciacionem habetur hic Si peccaverit in te
frater tuus De secundo ubi per inquisicionem
dicitur Genesis xviii Clamor Sodomorum et Gomor-
reorum venit ad me descendam et vide-
bo De tercio per accusacionem tota lex
moysi est plena Ubi stabit unus testis
contra alium sed in ore duorum vel trium
stabit omne verbum Dentem pro dente
oculum pro oculo ¶ Quod octavam est
dicendum quod secretum commissum fidei
alicuius potest tripliciter variari quia
vel potest esse tale quod vergit in grave
periculum alterius et eciam in grave dam-
num communitatis et scandalum plurimorum
vel potest esse tale quod vergat periculum
vel dampnum alterius persone vel communitati
vel tercio potest esse tale quod infamia eius
iam processit Primo modo secretum nullus
tenetur tenere celatum eciam si homo pro-
misit tenere secretum quia in talibus
secundum ysidorum rescindenda est fides et
mutandum est decretum quia maius
malum sequitur ex retencione talis
secreti quam ex revelacione eius et prelatus
potest precipere et iudex cogere per iura-
mentum fidelitatis quod subditi prestant pre-
lato vel obediencia revelacio predicti secreti
in talibus Secundo modo subditus non tenetur
revelare ymo est proditor fidelitatis
si revelaret nec prelatus vel iudex
potest mandare sibi revelari quia
talium secretorum revelacio non inclu-
ditur in obediencia quam subditus tenetur
prelato in fidelitate quam servus tenetur
servare domino etc. Leccio quarta

Tunc accedens ad eum petrus dixit
Domine quociens peccabit in me fra-
ter meus et dimittam ei usque septies Dicit
ei ihesus Non dico tibi usque septies sed usque
septuagesies septies Ideo assimilatum
est regnum celorum homini regi qui voluit
racionem ponere cum servis suis Et cum ce-
pisset racionem ponere oblatus est ei unus
qui debebat x milia talentorum Cum
autem non haberet unde redderet iussit eum

domin⁹ venundari ⁊ vxorem eius ⁊ fili
os ⁊ omnia que hebat ⁊ reddi. Procidens
autem seruus ille rogabat eum dicens
Patienciam habe in me ⁊ omnia reddam
tibi. Misertus autem dominus serui illius
dimisit eum ⁊ debitum dimisit illi. Et
gressus autem seruus ille inuenit vnum
de conseruis suis qui debebat ei centum
denarios. Et tenens suffocabat eum
dicens. Redde quod debes. Et procidens con
seruus eius rogabat eum dicens. Pa
cienciam habe in me ⁊ omnia reddam tibi.
Ille autem noluit sed abijt ⁊ misit eum
in carcerem donec redderet debitum. Vi
dentes autem conserui eius que fiebant
contristati sunt valde. Et venerunt
et narrauerunt domino suo omnia que
facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus
suus ⁊ ait illi. Serue nequam omne debitum
dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne
ergo oportuit ⁊ te misereri conserui tui
sicut ⁊ ego tui misertus sum. Et iratus
dominus eius tradidit eum tortoribus
quoadusque redderet vniuersum debitum.
Sic ⁊ pater meus celestis faciet vobis
si non remiseritis vnusquisque fratri
suo de cordibus vestris. Sicut supra
dicebatur in parte ista ostenditur quod ad diuinam
correctionem requiruntur principaliter tria. Et primo
ponitur ad peccatorum remissionem magna
dei mansuetudo. Secundo adducitur ad
hoc congrua similitudo. Et tercio subiun
gitur magna peccatorum ingratitudo. Quan
tum ergo ad primum dicit ewangelista. Tunc ac
cedens petrus. pietate sibi ab alijs apostolis
data super absoluendis ⁊ ligandis pecca
toribus accessit ad ihesum dicens. Domine si pec
cauerit in me frater meus dimittam
ei usque septies. putauit petrus vt dicit
Crisostomus se aliquid magnum dicere. Et quid
amator hominum responderit sibi statim
subditur. Non dico tibi usque septies
sed usque septuagesies septies secundum vulgarem

intellectum septuagesies septies ⁊ quadrin
gentis nonaginta vicibus. ac si diceret
totiens fratri peccanti dimittas quotiens ille
peccare non possit vt Iohannes dicit. Vel secundum
Crisostomum per septuagesies septies non debemus
intelligere numerum determinatum sit quod in modo
aliquo remissio peccatorum concludi intelli
gatur. sed quod continue ⁊ semper talis remis
sio peccatorum fienda sit significat. Quantum
vero ad secundum dicit. Ideo regnum celorum
est simile regi scilicet christo qui est rex regum
talis racionem ponere voluit cum seruis
suis quia cuncta que facit homo adducuntur
in iudicio quando stabimus coram ante tribunal
christi ut pro omni excessu homo reddit racionem
⁊ cum cepisset racionem ponere oblatus est ei vnus qui debebat
decem milia talenta quia omnia peccata
commiserat que contra decem precepta
sunt vt dicit Augustinus. Et quia non habebat
vnde redderet. eo quod homo per se potest
cadere in peccatum sed resurgere ⁊ satisfacere
non potest sine gracia dei. Ideo dominus eius
iussit eum venundari ⁊ vxorem ⁊ filios
et omnia que habebat ⁊ reddi quod tunc
fit secundum Augustinum. Quando peccator pro transgressio
ne mandatorum ⁊ pro cupiditate ⁊ malis
operacionibus tamquam pro vxore ⁊ filijs penam
eternam debuisse persoluere ostenditur ⁊ tamen
talem sentenciam christus non profert in peccatores
in presenti ex liuore. sed ex terrore vt peccator
currat ad penitenciam ⁊ petat indulgenciam
sui debiti. subditur statim quod seruus pro
cidens rogabat dominum dicens. Paciencia
habe in me ⁊ omnia reddam tibi. Solu
cionem peciit temporis dilacionem. Sed
pius dominus plus concessit quam ipse rogabat
⁊ eius ⁊ concessit sibi debiti remissi
onem quod tunc fit quando peccator dignus
eterna pena consecutus est absolucionem
suorum debitorum ⁊ restitutus ad graciam

dei per sacramentale absolucionem. Et quantum ad
litteram adiungitur quod egressus seruus ille
inuenit unum de conseruis suis qui debebat
sibi solum centum denarios quod multum
minus peccauerat in eum quam ipse in deum et
rogabat eum dicens: Paciencíam ha-
be in me et omnia reddam tibi qui noluit
audire sed tenens suffocabat eum dicens
ac insistens coram iudice ut vindictam
sumeret et finaliter eum posuit in carcere
conscientie sue liuorem et rancorem contra eum
seruans donec redderet debitum id est donec
vindictam de eo haberet ut dicit Crisostomus.
Ideo sic crudeliter homo agit contra proximum
quia egreditur a Christo et recedit a deo per
peccatum. Nam si non egrederetur iniustus non
efficeretur. Videntes ergo conserui eius
scilicet angeli custodientes seu confessores
vel predicatores talem peccatorem consecutum
veniam a deo et sic crudelem contra pro-
ximum narrant domino quod fit quando dolores
et contriciones cordis de tanta ingratitudine
peccatorum deplorant et tunc dominus vocat
eum per sentenciam mortis appellando eum
seruum nequam quia noluit misereri con-
seruo suo sicut ipse misericordiam erat consecutus
ad quam vocacionem et obiurgacionem non
legitur dedisse aliquod responsum quia
tempore iudicii omne argumentum excusacionis
cessabit ut dicit Remigius. Postea
obmutescente tradidit eum dominus torto-
ribus id est demonibus ad cruciandum donec
redderet uniuersum debitum. non quod in loco
dampnacionis quis possit inuenire spacium
soluendi vel satisfaciendi debitum pro peccatis sed
ly donec ponitur pro infinito. Et sensus sit
semper soluet et nunquam reddet nec unquam per-
soluet et quod sic intelligatur parabola ista veri-
tas ipsa concludendo subdit dicens: Sic
pater meus faciet vobis nisi dimiseritis
unusquisque fratri suo de cordibus vestris

Sed hic possunt esse quinque dubitaciones
Prima utrum omni tempore penitencia sit conce-
denda peccatoribus. Secunda utrum penitenti so-
lum extremis penitencia valeat ad remis-
sionem peccatorum. Tercia utrum per ingratitu-
dinem peccata prius confessa redeant.
Quarta utrum dampnatis valeat pena
quam portant ad debitorum satisfaccionem.
Quinta utrum peccata commissa in deum grauiora
sint quam peccata commissa in proximum. Ad primam
est dicendum quod Augustinus in libro de penitencia et Gra-
cianus ponit in tractatu de penitencia 2a dis-
dicit aliquos fuisse istius opinionis solis
semel et non plus valet peccatoribus quod dupliciter
probant. Primo ex vera caritate quod caritas
vera ut dicebant semel habita nunquam postmodum
perditur nec tollitur per quodcumque peccatum sequens
quia si perdi posset vera penitencia non esset sed
ficta. Secundo probant hoc ex peccati grauitate
dicebant enim commissum post penitenciam ve-
ram sic esse graue racione ingratitudinis
quam homo meruerit quod per nullam penitenciam
remitti potest. sed utrumque istorum est falsum
et hereticum proponere quia primum tollit ar-
bitrii libertatem. Si enim caritatem homo
posset perdere liberum arbitrium non esset ver-
tibile ad bonum et ad malum quod est contra illud
quod scribitur Apocalipsis 2o habeo aduersus te pauca
quia caritatem tuam primam reliquisti
et subauditur de iteracione penitencie. Attende igitur
penitenciam et prima opera fac. Secundum vero
tollit diuine misericordie pietatem. Nam misericordia di-
uincat omnia mala et omnem iniquitatem
meam. Unde Ezech. xxxiii°. Si dixero im-
pio morte morieris et ipse egerit penitenciam
a peccato suo vita viuet et non morietur.
Planum est enim quod dauid grauissime peccauit
homicidium et adulterium simul committendo
et tamen postmodum consecutus est veniam
dicens deo: Secundum multitudinem miseracionum tuarum
dele iniquitatem meam. Dicamus ergo

quod quanto tempore vivit tanto tempore penitentia est sibi concedenda quod patet ex parte penitentie et ex parte penitentis et ex parte Christi indulgentis. Et ex parte quidem penitentie quia sicut homo quamdiu currit vere currit et tamen postmodum potest cessare sic homo quamdiu penitet divino in ipso actu et operatione penitendi non peccat proposito intentione et operatione et tamen postmodum peccare potest. Unde igitur penitentia tollit vere peccatum sicut verus cursus tollitur per cessare. Ex parte penitentis quia quamdiu homo est in vita penitens est in via non in termino. Et quamdiu homo secundum Augustinum est in vita tamdiu sibi conceditur tempus penitendi. Ex parte Christi remittentis patet quia querenti Petro si dimitteret usque septies. Respondit: non dico usque septies sed usque septuagies septies. Nunquam igitur est penitentia peccatoribus neganda. Ad secundum est dicendum quod Augustinus sub dubio videtur ponere sicut Gratianus allegat in tractatu de penitentia distinctione vii. An penitentia data homini in extremis valeat sibi ad remissionem peccatorum. Ait enim: Si quis in ultima necessitate sue egritudinis positus voluerit penitentiam accipere et accipit et statim recepta transit ad aliam vitam non negamus quod petit, sed quod securus vadat nescio. Nunquam dico damnabitur, sed nec dico liberabitur. Due res sunt: aut ignoscit tibi aut non ignoscitur. Quid horum futurum tibi sit ignoro. Tene certum et dimitte incertum. Videtur autem Augustinus sic loqui sub dubio propter tria, scilicet quia tria ad penitentiam requiruntur. Primo cordis contritio. Secundo oris confessio. Tertio operis satisfactio. Talis enim qui in extremis penitet non videtur habere cordis contritionem quia ut Augustinus dicit: Non ipse dimittit peccata, sed peccata dimittunt eum. Nec videtur habere oris confessionem quia non voluit penitentiam, sed admonitio mortis urgentis videtur ipsum inducere ad penitentiam recipiendam et aliorum forte instantia. Non videtur tertio habere operis satisfactionem quia eo tempore satisfacit quo uti non potest temporalibus rebus. Unde Lucia dicit matri: Audi me consilium meum: non decorum est quod illud das quod tecum ferre non potes, sed si vis Deo esse grata hoc illi des quod tu ipsa vivens potes uti. Dicitur quia latro in extremis penituit et non solum veniam est consecutus sed etiam primus omnium paradisum introivit. Ideo dicendum quod penitere in extremis vel potest esse timor ne puniatur vel amor ne Deus offendatur quia displicet sibi Deum offendisse. Quam displicentiam Deus subito potest inspirare. Unde super illo verbo: In quacumque hora conversus fuerit peccator et ingemuerit omnium iniquitatum eius non recordabor, dicit Glossa: quod conversum dicit propheta non solum versum quia vertitur homo per dolorem timoris sed convertitur per dilectionem divine dulcedinis. Tamen quod quidem est miraculosum quod sic homo subito conteratur de peccato et inflammetur divino amore. Ideo Augustinus sub dubio loquitur et sine scrupulo aliquo tutius et securius est penitere dum homo sanus est et adhuc peccare potest. Ut ipse dimittat peccata potius quam peccata dimittant eum. Propter quod in laudem iusti hominis dicitur: Potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit. Ad tertium est dicendum quod peccata redire per ingratitudinem dupliciter potest intelligi. Primo quantum ad pene eterne consecutionem. Secundo quantum ad pene generationem. Primo modo non puto esse verum quod peccata prius dimissa per penitentiam redeant. Planum est enim quod si quis vere penitens et sic transit ab eterna pena liberatus est; ergo peccata erant sibi dimissa et pro illis amplius eterna pena non debetur. Sed si iterum labitur in peccatum mortale et absque

penitencia cum illo peccato mortali transeat et-
ernalis dampnacionis non quidem pro peccatis mor-
talibus prius confessis sed pro peccato mortali post
penitenciam factam commisit ergo nunquam peccata
confessa et prius sibi indulta redeunt per
ingratitudinem peccati sequentis quantum ad eterne
pene consecucionem sed bene redeunt quantum
ad dictam pene aggravacionem. Planum est enim
quod ingratitudo est maximum peccatum cum pec-
cator beneficium magnum recipiat adeo
quod in baptismo consequitur renovacionem veteris
vite et originalis peccati virtute passionis
Christi et postmodum per penitenciam tamquam per
secundam tabulam post naufragium iterum
consequitur indulgenciam peccatorum suorum
que propria operacione et malicia perpetrata
sunt. Si ergo talia beneficia non considerat
iterum recidivans in peccatum mortale pro quo de-
betur sibi eterna pena aggravetur sibi
ex tali ingratitudine secundum quem modum dicit
beatus Petrus quod melius erat viam veri-
tatis non cognoscere quam post agnicionem re-
trorsum converti ab ea quod traditum erat
illis sancto mandato secundum igitur aggravacionem
eterne pene qua quis conficitur ex peccato
mortali quod post penitenciam committit peccata omnia
indulta et originale et actuale redire
dicuntur non quantum ad ipsius pene consecu-
cionem et puto quod per hoc intelligi omnes auc-
toritates que inducuntur per Gracianum in
tractatu de penitencia quod nunquam in hac questione pro et
a contra. ¶ Ad ~~septimam~~ quintam est dicendum quod
licet hanc dubitacionem determinat d. quod
tanta est differencia peccatorum que committuntur
in deum et proximum quanta est differencia decem milium
talentorum et centum denariorum et hoc probat
ex tribus. Primo ex personarum dignitate
quia deus est creator homo vero est
creatura sicut igitur plus peccatur cum
offenditur princeps quam cum offenditur simplex
persona sic magis incomparabiliter peccatur

cum offenditur deus quam cum offenditur
homo. Secundo ex peccatorum paucitate
etiam quia ab homine corporaliter videmur
cum peccamus ideo desistimus quia putamus
peccare in homine sed quia a deo putamus
non videri non desistimus nec cessamus omni
die deo vel sancto peccare in eum pluribus
igitur vicibus in deum peccamus quam in
hominem sicut plura sunt decem milia quam
centum. Tercio ex beneficiorum multitudine quia ma-
gis excedunt beneficia nobis data a deo be-
neficia data ab homine quam excedit
decem milia centum in tantum ut si omni die
moreremur pro ipso non possemus sibi retribuere
cum ipso quod pro ipso moreremur ad maiorem u-
tilitatem proveniret. ¶ Ad ~~septimam~~ quartam est dicendum d.
quod similiter istam dubitacionem licet determinat
super hunc passum tradidit eum tortoribus
donec redderet universum debitum dicens
quod tortores dicuntur demones qui ad hoc
parati sunt ut perditas animas suscipiant
et in pena dampnacionis eterne eas tor-
queant. Et subdit Augustinus aliquis preceps
demersus sunt in eterna dampnacione potius
pro debito satisfaccionis quia additur donec
reddat universum debitum. Addit quod hoc
donec non dicit terminum finitum sed indeter-
minatum quia semper solvent dampnati et
nunquam satisfacient vel persolvent. Si enim
aliquis totam aquam maris poneret
super unam testam ollam et nunquam effunderet
intus sed semper extra nunquam impleretur
sic si aliquis deberet alicui decem de-
narios si mille libras sibi daret et
non intraret bursam eius nunquam esset
sibi solutum sic dampnati semper
solvent deo quia carent caritate per
quam deus acceptat penam et vult
esse satisfactoriam pro peccatis un-
de in qua intrat bursam eius.

Sequitur capitulum xix. Capitulum xix^m

Et factum est cum consumasset ihesus
sermones istos migrauit a gali
lea et venit in fines iudee trans iordanem
Et secute sunt eum turbe multe Et cu
rauit eos ibi Et accesserunt ad eum
pharisei temptantes eum et dicentes
Si licet homini dimittere vxorem suam
quacumque ex causa Qui respondens ait
illis Non legistis quia qui fecit ab
initio masculum et feminam fecit eos
et dixit Propter hoc dimittet homo patrem
et matrem et adherebit vxori sue et erunt
duo in carne vna Itaque iam non sunt
duo sed vna caro Quod ergo deus
coniunxit homo non separet Dicunt illi
Quid ergo moyses mandauit dare
libellum repudii et dimittere Ait illis
Quoniam moyses ad duriciam cordis vestri
permisit vobis dimittere vxores vestras
Ab inicio autem non fuit sic Dico autem
vobis quia quicumque dimiserit vxorem
suam nisi ob fornicacionem et aliam du
xerit mechatur Et qui dimissam
duxerit mechatur Dicunt ei disci
puli eius Si ita est causa hominis cum
vxore non expedit nubere Qui dixit
illis Non omnes capiunt verbum istud
sed quibus datum est Sunt enim eu
nuchi qui de matris vtero sic nati
sunt Et sunt eunuchi qui facti sunt
ab hominibus Et sunt eunuchi qui cas
trauerunt seipsos propter regnum celorum
Qui potest capere capiat Dictum
nato de fraterna correccione In parte
ista vt supra dicebatur agitur de a
plorum remuneracione et diuiditur totum
istud capitulum in partes tres quia primo ponitur
phariseorum temptacio Secundo puerorum
benediccio Et tercio in persona petri eorum
interrogacio Secunda ibi Oblati sunt
paruuli Tercia ibi Tunc respondens petrus
In phariseorum temptacione primo ponitur
eorum a christo confutacio Secundo vero
penum sine prudenciacio Tercio quorundam a
plorum dubitacio Circa primum vero ad primum

dicit ieronimus quod completis sermonibus sup
radictis saluatore relinquente galileam et ve
niente trans iordanem in fines iudee
quia ad locum passionis appropinquabat
ubi curauit multos venientes ad ipsum
vt tamquam pater proficiscens pignora
caritatis relinquet filiis remedia sani
tatum vt dicit Crisostomus Pharisei qui ex sapienti
ms christi duriores fiebant accesserunt ad
eum temptantes eum et dicentes si licet
homini ex quacumque causa dimittere vxore
suam quibus cum respondisset christus quod non li
cet per auctoritatem sacre scripture dicentis quod
deus creauit masculum et feminam et
coniunxit eos ita vt homo dimittat pa
trem et matrem adhereat sue vxori et sint
erunt duo in carne vna Vnde ex quo
deus coniunxit homo non separet Illi sta
tim intulerunt Quid ergo mandauit
moyses dari libellum repudii et dimittere
ad hoc enim volebant eum inducere vt
diceret male dixit moyses vel male fecit
sed saluator in eos retorsit culpam dicens
propter duriciam cordis vestri permisit moys
es sed ab inicio sic non fuit sic enim erat
pronum iudei ad interfectionem vxorem ideo
moyses permisit vxoricidium ad euitandum
homicidium vnde permisit moyses ma
la ne facerent peiora non mandauit
nec precepit vt ipsi inducebant Quantum
vero ad secundum eis sic confutatis saluator
veram sententiam dedit dicens Ego autem
dico vobis quod quicumque dimiserit vxo
rem suam excepta causa fornicacionis
et aliam duxerit mechatur potest enim
vir ad tempus vxorem dimittere non
tamen mechatur nisi aliam ducat
et si postquam dimittit quis vxorem ca
fornicacionis iterum eam ducat fornica
riam existentem et fornicari volentem ad
huc fornicatur quia secundum Crisostomum sicut
crudelis est qui castam dimittit sic fatuus

et iniquus est qui retinet scilicet meretricem
et subdit quod pronus est turpitudinis qui
crimen celat uxoris. Sed quantum ad tercium
videntes discipuli grave hominis esse sic
uxorem tenere et ipsam nunquam posse di-
mittere nisi causa fornicacionis quia
forte est ebria aut turpis aut infirma
aut iracunda aut fatua dixerunt Christo
si sic est causa hominis cum uxore quod non licet
ipsam dimittere non expedit nubere ac si
diceret tantum pondus est uxor quod melius
est esse sine ipsa quam eam accipere. Cui
dominus respondit Non omnes capiunt verbum
istud et non omnes possunt istud facere
ut sint continentes et sint sine uxore sed
quibus datum est a deo. Scribitur enim
Sapiencie ix Scio quod non possum esse con-
tinens nisi deus det et deus bene dat si
homo vult recipere. Tamen qui vult habere
gloriam non debet cogitare de labore
si homo hic petit bonum accipiat et si querit
inveniet. Et quod hoc sit possibile patet
quia sunt eunuchi qui ab utero matris
sic nati sunt et istorum continencia vel casti-
tas non est meritoria quia naturalibus non
metitur nec demetitur. Et sunt eunuchi
qui ab hominibus per violenciam facti sunt
et nec talium castitas est meritoria quia secundum
Crisostomum sicut opus non facit peccatum sine vo-
luntate sic meritorium ex opere non sequitur
si voluntas non adest. Sed aliqui sunt
eunuchi qui seipsos propria voluntate
castraverunt propter regnum celorum qui cum
possent esse viri et mulieribus commisceri
servant tamen castitatem et restrin-
gunt in membris eorum omnem carnalitatem
talium ergo castitas meritoria est et istis
sunt qui capere possunt verbum istud
ita quod servare possunt et volunt castitatem
divino auxilio roborati melius est esse
sine uxore quam uxorem capere non quod illud

sit malum sed istud est longe melius.
Sed hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima
utrum matrimonium solvatur propter forni-
cacionem carnalem. Secunda utrum solvatur
propter infidelitatem vel fornicacionem spiritualem.
Tercia utrum insidiens uxorem adulteram
et fornicariam penam homicidii debeat
puniri. Quarta utrum liceat propter reg-
num celorum acquirendum se castrare. Quin-
ta utrum castrantes seipsos sint irregu-
lares. Ad primam est dicendum quod matrimonium
solvi propter fornicacionem carnalem potest
dupliciter intelligi. Primo quantum ad habita-
cionem et carnalis copule communicacionem. Se-
cundo quantum ad sacramentum nupciarum celebra-
cionem ita quod dimissa uxore fornicacionis
causa liceat viro aliam accipere. Primo
propter fornicacionem solam uxor potest di-
mitti ut homo non habitet cum ipsa nec
commisceatur sibi carnali copula et hoc
probatur tam per textum quam per verba apostoli et
sanctorum. Nam apostolus dicit prima ad Corinthios
vii his qui matrimonio coniuncti sunt precipio non
ego sed deus uxorem a viro non discedere
quod si discesserit scilicet causa fornicacionis manere
innuptam debet. Augustinus vero ait quod dominus ad
confirmandum quod uxor non facile di-
mittatur a viro solam fornicacionis causam
accepit ceteras vero alias molestias
si que extiterint aut quod sunt beneficia
aut filiorum infecunditas quod quamvis peccata
sit quod fornicacio pro fide coniugali et pro
castitate servanda iubet fortiter susti-
nere et mechum appellat qui mulierem
causa fornicacionis dimissam accepit vel
uxorem vivente viro a quo non dimissa est.
Nam ut dicit Origenes Sola fornicacio
facit uxoris affectum et nullum aliud peccatum
propter quod quia dubium esset fornicariam
uxorem cum viro manere ne ipsam
inficeret eo quod solum ut dictum est forni-
cacio destruit affectum in viro uxoris

videns carnem suam esse divisam ideo
quantum ad habitacionem et carnalis commixcionis
salvator ire concessit quod vir uxorem
posset dimittere. Sed secundo modo quantum
ad secundarum nupciarum celebracionem
vinculum non solvitur eciam per fornicacionem.
Unde salvator mechum vocavit
illum qui uxorem dimissam causa
fornicacionis accepit. Cuius causam assignat
Crisostomus quia per quas causas necessario
res per ipsas dissolvuntur matrimonium
autem non facit carnalis copula vel habitacio
sed voluntas ideo si quis dimittat
uxorem quantum ad habitacionem et commixcionem
carnalem eciamsi aliam non accipit
adhuc est maritus quia si corpore
separatus est voluntate tamen coniunctus. Et
quamvis dicat hoc ideo dominum precepisse quia
posset crimen fornicacionis imponere
in uxorem ut aliam uxorem acciperet.
Unde ad hoc ut non fieret salvator voluit
quod dimittens vel dimissa posset ad secundas
nupcias transire eis vivientibus
graviter tamen peccant illi qui ex quacumque
alia causa preter fornicacionem uxores
a se separant dant enim utrique tales
occasionem fornicandi. Quod secunda est
dicendum quod sicut dicit Rabanus super
hunc passum due sunt solum cause quibus
uxor dimitti potest. Una est fornicacio
carnalis de qua dominus loquitur. Alia
est fornicacio spiritualis puta timor dei. Dicamus
ergo quod sicut ponitur xxviii° causa
q. i. Si vir et uxor sunt infideles si vir
convertatur uxore nolente converti vel
exquo potest ipsam dimittere nolentem
cohabitare cum ipso. Sed ipsa vivente non
potest aliam capere quia licet matrimonium
primum fuit verum non tamen fuit ratum
cum fuit in ipsa infidelitate celebratum.
Sed si ambo vir et uxor sunt fideles
et postmodum alter ipsorum fiat infidelis
et odio pane religionis derelinquat
fidem tunc vir fidelis derelictus non
tenetur sequi uxorem infidelem discedentem
alteram tamen ipsa vivente accipere
non potest quia matrimonium fuit celebratum
in ipsa fidelitate propter quod non solum
fuit verum matrimonium sed eciam fuit ratum.
Quod eciam est dicendum quod si vir interficeret
uxorem fornicariam extra actum
fornicacionis ita quod non videret nec
deprehenderet eam actualiter fornicari tunc
tam lege humana quam divina puniendus
esset pena homicidii. Non enim debet homo
proprio iudicio quemquam interficere sed debet
eam coram iudice accusare et penam
a lege impositam expetere et hoc non
livore vindicte sed amore iusticie. Et
penam et culpam homicidii subterfugere
vellet. Si tamen vir inveniret uxorem
actualiter fornicari ita quod videret et comprehenderet
ipsam in operacione fornicacionis
tunc si eam occideret propter magnitudinem
tristicie et dolorem quem habet videndo
carnem suam dividi et turpiter tractari
lex humana non apponit penam et
ex hac lege humana dicitur licere non quod
precipiat. Sed quia non prohibet nec penam
taxat. Considerandum tamen est verum
matrimonium. Unde dicendum est quod si
ipsam interficeret lege humana non puniretur
pena homicidii lege tamen divina
qualitercumque vir proprio iudicio interficeret
uxorem pena homicidii esset puniendus.
Quod eciam est dicendum quod si ...
primo de tamen ... absque speciali consilio
... non licet aliam facere. Unde sequitur
mors sua vel alterius. Unde deberet
... suum corruptorem interficere quantum
cumque dubitaret de suo consensu et complacencia
in ipsa experiencia operis
fornicarii quia licet abscisio membrorum
... absque periculo mortis fieri non

non potest ideo tamquam homicida habendus est. Et maledictione homicidii obnoxius qui membra sua abscidit ut dicit Glossa super hunc locum. Et dico absque consilio spiritus sancti quia secundum Augustinum alibi non excusaretur ab homicidio Sampson et Jepte qui filiam immolavit nisi quia singulari consilio spiritus sancti fecerunt. Et quecumque alie persone hoc fecerunt sicut dicit Augustinus quod Rome quedam virgines videntes earum corruptores seipsas in flumen rapidissimum iactaverunt. Sed quedam domina Lucrecia nomine cum esset violenter oppressa in tantum fornicationis actum est detestata vel de fraccione fidei matrimonialis copule conturbata quod statim negotio indicato viro et eandem nepoti potentibus in actu bellico vel vindictam facient seipsam interfecit. Ideo tales et consimiles excusari non debent ab homicidii crimine nisi si forte revelatione spiritus sancti talia fecerunt. Cum igitur salvator dicit quod aliqui se castraverunt propter regnum celorum intelligendum est secundum Crisostomum talem castraturam fiendam esse non per membrorum virilium abscisionem quia sexus cum sit natura a deo et factura bonus est sed intelligitur propter malarum cogitacionum et malarum concupiscenciarum incisionem. Si enim voluntas mea est sobria et pudica motus naturalium membrorum nullum est peccatum. Sed quia est dicendum quod sicut habetur dicto capitulo de eunuchis in tribus modis potest aliquis castrari. Primo per violenciam et coactionem sicut illi qui castrantur a suis dominis vel a barbaris qui capiuntur ab eis. Secundo per infirmitatem corporis vel languorem. Tercio per naturam et suam generationem sicut enim quis homo nascitur sine digito et cum diminucione aliorum membrorum ita dicente salvatore aliqui sunt eunuchi qui de ventre matris sic nati sunt. Quarto propriam operacionem ardens enim aliquis stultus carere concupiscencia carnali abscisis membris virilibus. Sed secundum Crisostomum qui dicit super hunc locum abscidere membra tentationis causa dementie diabolice temptacionis est quia per hoc non fit concupiscencia mansuecior sed molestior et ardencior aliunde venit sperma et semen vel suos fontes in nobis. Primis ergo talibus modis non incurrit irregularitas. Sed quarto modo solum ut dicitur dicto capitulo. Si quis seipsum abscidit et brachia sibi amputat non fiat clericus qui sui est homicida et dei condicionis inimicus. Et hoc intelligitur quod non fiat sine dispensacione.

Tunc oblati sunt ei **lectio secunda** parvuli ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos. Jhesus vero ait eis. Sinite parvulos nolite prohibere eos venire ad me. Talium est enim regnum celorum. Et cum imposuisset eis manus abiit inde. Et ecce unus accedens ait illi. Magister bone quid faciam ut habeam vitam eternam. Qui dixit ei. Quid me interrogas de bono. Unus est bonus deus. Si autem vis ad vitam ingredi serva mandata. Dicit illi. Que. Jhesus autem dixit. Non homicidium facies. Non adulterabis. Non facies furtum. Non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum et matrem tuam. Et diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens. Omnia hec custodivi a iuventute mea. Quid michi adhuc deest. Ait illi Jhesus. Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pauperibus et habebis thezaurum in celo. Et veni sequere me. Cum autem audivit adolescens verbum abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. Jhesus autem dixit discipulis suis. Amen dico vobis. Quia dives

difficile intrabit in regnum celorum Et
iterum dico vobis facilius est came
lum per foramen acus transire quam diui
tem intrare in regnum celorum Auditis
autem hijs discipuli mirabantur val
de dicentes Quis ergo poterit saluus
esse Aspiciens autem ihesus dixit eis
Apud homines hoc impossibile est a
pud deum autem omnia possibilia sunt
Posita phariseorum consultacione In parte ista habetur
super dicebatur ewangelista ponit puerorum benediccionem
Et primo ponitur puerorum presentacio Secundo
ponitur cuiusdam hominis xpo proposita deter
minacio Et tercio ponitur hominum et aman
cium diuicias quedam terribilis comminacio
Quantum igitur ad primum dicit ewangelista quod tunc
loquente scilicet xpo de castitate oblati sunt ei
et presentati pueri mundi et casti vt imponeret
eis manus scilicet Tercium consuetudo
fuit antiquorum vt homines pueros suos
presentarent senioribus et sanctis viris vt
per benediccionem et manus imposicionem ipsorum
demonum insidijs liberentur Scientes igitur
xpm esse sanctum sanctorum volebant
vt eorum pueris manus imponeret creden
tes quod extunc ruina demonum eos tangere
non possent et per hoc instruuntur xpiani vt
dicit Crisostomus vt eorum pueros presentent sacer
dotibus et episcopis vt eos benedicant et per
imposicionem manus robur spiritus sancti
accipiant quod fit quando per episcopum sacramen
tum confirmacionis recipiunt Discipuli
tamen propter reuerenciam xpi prohibebant
pueros ad ipsum venire non quod displiceret eis
si voce et manu benedicerent deum sed ti
mebant eum nimis laborare ex importunitate
tunitate ipsorum Sed vt dicit Crisostomus quis
merebitur ipso appropinquare si simplex
infancia repellitur ideo subdit ipsi
benignitas dicentis Sinite paruulos
venire ad me quia talium est regnum celorum
talium scilicet innocenciam non etatem sed per imitacionem
infancium Quantum vero ad secundum quia
audierat vnus iuuenis puerorum esse regnum
celorum volens eciam scire qualiter ad regnum
possit peruenire quesiuit a xpo dicens magister
bone quid faciam etc. Hic autem dixit non ex
temptacione sed ex vera deuocione quamuis
esset pecuniarum et diuiciarum amator non
tamen erat temptator vel simulator vt
dicit Crisostomus Et quia vt dicit Augustinus xpm appel
labat bonum et de bono interrogabat ideo
saluator ad vtrumque respondit dicens Quid
me interrogas de bono supple tamen vnus
est bonus deus ad quem peruenitur per spiritualia
alia bona et per obseruacionem mandatorum
ideo subdit Si vis ad vitam ingredi serua
mandata qui cum quesiuisset que erant
illa mandata non temptando sed existi
mando quod essent alia mandata preter
legalia que vite eterne acquirendum
sibi causam fierent Hic respondit et specificauit
sibi precepta secunde tabule pertinencia
ad dileccionem proximi que omnia includuntur
in hoc verbo diliges proximum tuum sicut te
ipsum Tacuit autem precepta prime tabule
vel quia talis feruens erat in dileccione
dei vt dicit Crisostomus Et quia precepta nominata
in lege continebantur que dicebat se ser
uasse a iuuentute sua ideo viam perfeccionis
saluator sibi ostendit dicens Si vis per
fectus esse vade et vende omnia que habes
et da pauperibus et veni sequere me et habebis
thesaurum in celis Sed quantum ad tercium cum
talis iuuenis recessisset a xpo tristis
eo quod scilicet multas possessiones habebat
et firmas et tabulos que suffocant semen
domini vt dicit Iheronimus Ideo saluator ter
ribilem comminacionem conclusit de diui
tibus dicens apostolis quod diuites esse difficile quod
diuites intrare in regnum celorum quam ca
melum per foramen acus scilicet enim Iheronimus

in iherlm quedam porta dicebatur sic
esse nominata cuius accus per quam camelus
nisi deposito onere et flexis genibus transire
non poterat per quam ut ait signant ce
dentes per artam portam que ducit ad
vitam transire non posse nisi depositis
honeribus peccatorum et affeccionibus divici
arum et quia honera predicta depo
non possunt nisi auxilio divine gracie ideo
apostolis dicentibus. Quis ergo poterit
salvus fieri considerantes tantam
difficultatem. Ait salvator quod licet
apud homines hoc sit impossibile apud
deum tamen non tamen omnia sunt possibilia
¶ Sed hic possunt esse quinque dubitaciones
¶ Prima utrum per imposicionem manus primis
sacramentum confirmacionis a christo fuerit
institutum ¶ Secunda utrum per sacramentum
confirmacionis contrahatur spiritualis
cognacio ¶ Tercia utrum per vendere omnia
et dare pauperibus sit in via perfeccionis
¶ Quarta utrum homo vendens omnia
et relinquens pauperibus acquirat omnes vir
tutes ¶ Quinta utrum possessor diviciarum
absque difficultate possit intrare in re
gnum celorum ¶ Ad primam est dicendum quod insti
tucio sacramenti confirmacionis in
sex modis intelligi potest esse facta
Primo quantum ad eius significacionem
et sic per imposicionem manus satis pri
mus signata est Unde dicit Crisostomus super
primis sermo christus manus imposuit
pueris iussit omnes parentes ut fi
lios suos sacerdotibus et episcopis offerant
quia non episcopus manus imponit sed
christus manus (cum non) imponit Secundo quantum
ad promissionem et sic salvator promisit
sacramentum istud instituendum
esse post eius ascensionem (et quando

plenitudo spiritus sancti danda erat Unde dicit
Jo vii. quod nondum erat spiritus sanctus datus
quia ihesus nondum erat glorificatus
Tercio quantum ad eius effectus exhibicionem
et sic effectus istius sacramenti datus
est a christo in die penthecostes quando spiritus sanctus
missus est apostolis in linguis igneis da
tur enim spiritus sanctus in hoc sacramento
ad robur ut christianus audacter confite
atur nomen christi et fortis efficiatur
in bello spirituali. Unde quantum ad eius
affectus exhibicionem in die penthecostes institu
tum est Quarto quantum ad eius instituere et for
me specificacionem sic postmodum tempore
apostolorum et successorum ordinatum est
¶ Ad secundam est dicendum quod auctoritate et
racione probari potest quod spiritualis cog
nacio in sacramento confirmacionis con
trahatur. Auctoritas namque est expressa
Innocencii 30 q. iiii ubi dicitur. Qui
si quis ex coniugio filium aut filiam de
sacro fonte susceperit aut ad crisma
tenuerit vel christianitatis misterium
dederit ambo vir et uxor compatres
efficiuntur parentibus infantis (quod vir
et mulier una caro sunt effecti. Racio
vero talis est. Nam in sacramento
triplex confertur potestas una passiva
nascendi et recipiendi esse spirituale vi
te. Secunda est activa contrariis
resistendi et in bello spirituali fortiter pug
nandi. Tercia est operativa sibi simile
generandi et operandi illa que ad spiritua
lem vitam requiruntur. Prima potestas
datur in baptismo Secunda vero
in confirmacione Sed tercia confertur
in sacramento ordinis. In prima autem
et secunda potestate homo indiget auctore
Indiget namque homo recepto baptismo

instruem qualiter in vita spirituali debeat con
versari quia recenter natus nesciret
per se ipsum que essent necessaria ad spiritu
alem vitam absque instructore. Similiter
recepto sacramento confirmacionis indiget
doceri qualiter in bello debeat absque erube
scencia pugnare nomen christi audacter
confitendo quia absque robore spiritus sancti
presupponitur esse parvulus et debilis in bel
lo spirituali quamvis etate posset esse magnus
et fortis. Sed in sacramento ordinis iam pre
supponitur esse instructus et qualiter de
beat in vita spirituali et qualiter inimicos
fidei debeat impugnare. Ideo quia solum
in hiis duobus sacramentis homo in
diget instructore solum in eis qualiter
spiritualis cognacio ¶ Ad tertiam est
dicendum quod adolescenti posito in via
perfectionis salvator dixit. Vende omnia
que habes et da pauperibus. In quibus
verbis secundum Remigium in[…] tetigit sal
vator iiij[or] necessaria ut homo ponatur
in via perfectionis. Primum est gulositatis
et carnalitatis sobrietas et temperan
tia cum dicat vende non enim dixit
manduca. Multi namque que deberet
pauperibus erogare devorant in super
fluis cibis et potibus et luxuriis. Unde
reprehenditur et condempnatur in scrip
tura ille dives qui induebatur pur
pura et bisso et epulabatur splendide
et lazaro pauperi elemosinam negabat.
Vendenda igitur sunt temporalia bona
non comedenda si homo vult poni
in perfectionis via. Unde tempore apostolorum
volentes eorum perfectionem sequi vende
bant agros et domos et precium po
nebant ad pedes apostolorum ut scribitur

Actuum iiij[o]. Secundum est necessitatis
et adversitatis fortitudo et constancia
cum dixit omnia non partem. Multi enim
sic sunt pusillanimes et diffidentes
ne deficiant in rebus necessariis et
ne paciantur aliquas adversitates
et indigentias qui nolunt omnia que
habent vendere et pauperibus elargiri cum
ad dei servicium accedunt sed partem
vendunt et partem occultant et servant
sicut fecit Ananias et Saphira uxor
eius fraudantes de precio agri pro
qua fraude mortis sentenciam a petro re
ceperunt Actuum v[o]. ¶ Tercium est proximi rec
ta equitas et iusticia cum dixit que habes.
Multi enim vendunt et dant pauperibus
non que habent et sua sunt iusto titulo
sed que per usuram et rapinam ab aliis
acceperunt. Illa enim dicuntur habere que nostra
sunt et iusto titulo possidemus. ¶ Quartum
est intenti finis puritas et prudencia
cum dixit pauperibus da et non divitibus
vel proximis a quibus homo possit
similia accipere. Hec enim non est pru
dencia que est recta ratio agibilium
sed magis quedam fraudulencia non
pertinens ad finem debitum quem debet.
¶ Ista igitur que salvator tetigit ponunt
hominem in via perfectionis non tamen
sine voluntate que est adimplenda deo
parata obediencia. Ideo addidit statim
et veni sequere me. ¶ Ad quartam est di
cendum quod Origenes hanc dubitacionem
movet super hunc passum dicens. Ponamus
aliquem hoc fecisse quod dominus consulit
puta quod vendiderit omnia et dederit pau
peribus numquid statim erit perfectus et si di
catur quod sic tunc perfectus sit ille qui

xix^m

omnes virtutes habet oportebit talem statum esse sine ira sine invidia sine castitia et sine carnali concupiscencia quod non videtur quia multi et si omnia vendant et pauperibus erogent adhuc tamen non carent viciis supradictis vel non pollent virtutibus destruentibus predicta vicia. Ad hoc igitur respondet triplici modo. Primo quia talis intelligatur perfectus et virtutes omnes habere per virtutum et perfectionis inchoacionem non enim statim venditis omnibus et datis pauperibus homo est perfectus et virtutes omnes habet sed ponitur in via per hoc perfectionis et inchoantur in eo omnes virtutes. Unde salvator non dicit sis perfectus vel eris perfectus. Et si vis esse perfectus ac si vendicio et abdicacio rerum temporalium non faceret eum perfectum sed perfectionis viam inchoaret. Secundo quod talis intelligatur perfectus et virtutes omnes habere per alicuius diviciarum receptionem ut ille qui pauperibus tradidit bona temporalia adiuvatur ut accipiat ad suam spiritualem inopiam illorum spiritualem habundanciam et ita hoc modo aliorum auxilio sit perfectus quod aliquas humanas passiones habeat quia temporales divicias pro spiritualibus commutat credens Christi sermonibus. Tercio quod talis intelligatur perfectus per viciorum omnium vendicionem ut sicut ipse vendidit omnia temporalia sic vendat omnia vicia et expoliat se cunctis temporalibus bonis ita expoliet se cunctis viciis malis et sic erit perfectus non quidem tantum per expoliacionem diviciarum quantum per expoliacionem viciorum.

Quarto ut intelligatur perfectus per formalem et virtualem possessionem. Nam qui perfecte unam virtutem formaliter et virtualiter omnes habet quia si quis est iustus virtuose oportet quod iusticiam habeat fortiter prudenter et temperanter et sic si aliquis sua bona dat pauperibus oportet quod talis libertas formaliter et virtualiter includat omnes virtutes quia liberalitas non dantur nisi caste prudenter iuste fortiter largirentur. ¶ Ad quintum est dicendum quod multi sunt divites qui facile intrant in regnum celorum. Nam matheus et zacheus et abraham divites fuerunt quos nulli dubium est regnum celorum intrasse et potissime de abraham dubium non est quantumque dives fuit et multas possessiones filiis suis dereliquerit ut scribitur et nec dubium est quin ipse sit in regno celorum cum ecclesia semper oret ut filii sui in sinum abrahe recipiantur possimus ergo dicere ut dicit hilarius quod diviciarum amatores non diviciarum possessores cum difficultate immo cum impossibilitate regnum celorum intrant. Magis enim impossibile est inordinate amore diviciarum intrare in regnum celorum quam per foramen acus ire camelum. Illud enim repugnat vere rei istud autem repugnat divine iusticie. Secundo diviciarum retentores non diviciarum dispensatores cum difficultate intrant regnum celorum. Tercio diviciarum raptores non iusto titulo acquisitores intrant cum difficultate regnum celorum. Igitur diviciarum possessores non amatores dispensatores et largitores non retentores et diviciarum iusto titulo et proprio labore acquisitores non raptores faciliter et sine difficultate regnum celorum intrant sicut fuit

abraham et multi alii perfecti viri. non
enim solum amorem divitiarum abraham
postposuit amori divino verum etiam amo-
rem unigeniti filii postposuit divine
iusticie. Unde dictum est sibi a deo quia
fecisti rem hanc non pepercisti unigenito
filio tuo propter me benedicens benedicam
tibi quia pauci sunt divites sic animo
et puri a spinis divitiarum et plures sunt
qui suffocantur in eis inordinate e-
as amantes retinentes et augmentantes
Ideo salvator difficile esse dixit divi-
tibus regnum celorum intrare quia facta
paucorum et sanctorum atque perfectorum virorum
communiter viventibus miranda potius
sunt quam imitanda nec ad quia comi-
ter sunt trahenda Lectio iij

iij Tunc respondens petrus dixit ei Ecce
nos reliquimus omnia et secuti su-
mus te. Quid ergo erit nobis Ihesus autem
dixit illis Amen dico vobis quod vos
qui secuti estis me. In regeneratione cum
sederit filius hominis in sede maiestatis
sue sedebitis et vos super sedes duode-
cim iudicantes duodecim tribus israel
Et omnis qui reliquerit domum vel fratres
aut sorores aut patrem aut matrem
aut uxorem aut filios aut agros propter
nomen meum centuplum accipiet et
vitam eternam possidebit. Multi autem
erunt primi novissimi et novissimi
primi. Posita priori verborum. In parte ista
ut supra dicebatur evangelista ponit beati pe-
tri in persona omnium de remuneratione ipsorum
interrogationem. Et primo ponit petri in-
terrogantis magnam confidentiam Secundo
ponit christi respondentis magnam communica-
tionis gloriam. Et tertio concludit omnium re-
munerandorum universalem finem Circa primum
ad primum dicit quod cum audito scilicet verbo christi
quod fuit locutus adolescenti Si vis per-
fectus esse vende omnia que habes et da pau-
peribus et veni sequere me. petrus in persona
omnium dixit. ecce nos apostoli omnia reliquimus
et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis
magis enim secundum quod dicit Origenes consi-
derabat petrus de suo affectu quam de
qualitate rerum relictarum. Bene enim
sciebat quod parum reliquerat quia non
nisi arundinem et rethe Sed quia ex
magna plenitudine dilectionis et affectio-
nis qua habebat ad christum illa minima
reliquerat confidenter dicit Ecce re-
omnia et quia ut Iohannes dicit multi philosophi
ut socrates et multi alii divitias contemp-
serunt. ideo statim subdit et secuti sumus
hoc est enim proprium apostolorum et credentium
sequi christum Circa vero ad secundum
dicit quod christus respondens petro in persona
omnium ait. Amen dico vobis quod vos qui
secuti estis me ex modo loquendi christi
apparet quod petri affectum non rerum tem-
poralium dimissione acceptavit vos
inquit non solum corporis passibus sed
mentis secuti estis me in regeneratione
cum creatura liberabitur a servitute
corruptionis et regnabitur in libertate
filiorum dei quod erit in finali iudicio
cum sederit filius hominis in sede maies-
tatis sue vos qui secuti et secuturi
estis me non iudas qui secutus est nos
sed retro abiturus sedebitis super sedem
duodecim iudicantes duodecim tribus
israel quia vobis credentibus ipsi credere
noluerunt ideo merito eritis iudices eorum
ut in iudicio iudicancium intelligantur
omnes qui propter evangelium sua omnia
dimiserunt et secuti sunt deum ipsi sic
enim divini amoris stimulo excitati ha-
bita possessa reliquerunt Ille perfectum
bio iudiciarie potestatis culmen retinebit
vel obtinebit. Ut simul cum iudice ve-
niat ad iudicandum qui nunc conside-
ratione iudicii sese paupertate spon-

tance castigat. Sed quantum ad tercium dicit
quod universaliter omnis qui reliquerit domum
vel fratres aut sororem aut patrem aut matrem
aut agros propter nomen meum centuplum
accipiet quia hic in presenti recipiet graciam
dei et eius dona spiritualia que in centuplo
excedunt temporalia et postmodum possi-
debit vitam eternam et quia iudei fu-
erunt primo vocati et eis non credentibus vel
saltem sic non ferventer sicut gentiles
ideo subdit quod multi erunt novissimi primi
et primi novissimi et multi namque ex
gentibus erunt primo et magis communi-
cati quam multi ex iudeis qui primo vocati
sunt et dico multi non omnes propter apostolos
quos non est dubium omnes alios excedere
in gloria sicut omnes alios excesserunt
in merito cum ipsi primicias spiritus sancti acce-
perunt. Sed hic possunt esse quatuor dubita-
ciones. Prima utrum apostoli primus fuerunt
vocati a christo ad statum religionis quam
prelacionis. Secunda utrum relinquen-
tes omnia propter christum et sequentes eum debeant
consequi premium apostolorum. Tercia utrum
apostoli debeant cum christo iudicare. Quarta
utrum apostoli debeant magis spiritualiter iu-
dicare iudeos quam gentiles. Ad primam
est dicendum quod status prelacionis est
perfeccionis [illegible]. Status vero religionis
est ante statum perfeccionis vel prelacionis quia
ergo apostoli fiendi erant episcopi et prelati per
christum post eius resurrectionem quando insufflavit
et dixit eis accipite spiritum sanctum quorum
remiseritis peccata remittuntur eis. Super
quo verbo dicit Gregorius. Libet intueri
ad quantum culmen glorie producti sunt
apostoli ut non solum de se ipsis securi sint
sed etiam superni iudicii principatum sorti-
untur et qualiter vice domini quibusdam peccata
retineant et quibusdam relaxent quorum
nunc locum in ecclesia episcopi tenent quia

solvendi et ligandi auctoritatem recipiunt qui
gradum regiminis sortiuntur. Prius igitur
quam prelati fierent vocandi erant ad statum
religionis tria requirunt. Primo votum
castitatis et mundicie. Secundo votum pau-
pertatis indigencie. Tercio votum humi-
litatis et obediencie. Alia vero ut diversi-
tas habitus et diversitas aliarum observanci-
arum magis accidentaliter quam principaliter
habent se ad religionem. Ista igitur tria ut
principaliter ad religionem pertinencia
apostoli in ipsa prima vocacione pertinencia
eorum a christo se observare fatentur quod
satis petrus in persona omnium expressit
cum dixit ecce reliquimus omnia et secuti
sumus te. Nam votum castitatis et mundi-
cie expressit cum promisit ecce nos apostoli
sunt qui per te mundati et in castitate firmati
nulli namque debet esse dubium quod predicti
apostoli a christo ihesu vocati sunt semper
munde et caste vixerunt. Unde Glosa
super illo verbo ad hebreos ii. Ecce ego et
pueri mei quos dedit michi deus dicit
quod pueros apostolos nominat quia per eum
mundandi et sanctificandi erant. Votum vero
paupertatis et indigencie expressit cum
enim adiunxit reliquimus omnia quamvis
enim pauca cum fratre suo reliquerit
non tamen pauca reputata sunt a christo
ut dicit Origenes. Sed votum humilitatis
et obediencie expressit cum subiunxit Et
secuti sumus te. Super quo verbo dicit Origenes
quod secundum omnia que pater revelavit, pater
revelavit christum esse filium suum apostoli se-
cuti sunt enim in iusticia et sanctificacione
et in omnibus que ad humilitatem et
obedienciam spectat. Primus ergo apostoli
vocati sunt ad statum religionis quam pre-
lacionis quantum ad illa que principaliter

ad religionem receperunt. ut sit sensus
ecce nos apli pre iudificati relinquimus
omnia temporalibus denudati et te secuti sumus
ad obediendum pati. ¶ Ad secundam est
dicendum quod secundum Crisostomum salvator aplis
relinquentibus omnia et sequentibus eum quia
maiores et excellenciores erant nichil tem-
porale et terrenum repromisit sed solum
iudiciariam sedem eis offert. aliis vero
relinquentibus omnia et sequentibus xpm que
temporalia sunt promittuntur. cum dicitur
eis centuplum accipietis et postmodum vitam
eternam possidebitis. contingit enim ad litteram
hoc secundum Strabum ut transeuntes se ad reli-
gionem et serviendum deo quod etiam in tem-
poralibus centuplum accipiunt plusquam an-
tequam ante habuerunt. quibus si boni fuerint
recipiunt in fine vitam eternam. secundum tamen
quod dicit Origenes. facienda est quedam dis-
tinccio de illis qui reliquerunt bona tem-
poralia ut xpm sequerentur quia vel re-
linquunt omnia universaliter et tunc illa que
promissa sunt petro et aliis aplis habebunt
vel non relinquunt omnia sed quedam
et quedam sibi servant. de quibus hic sal-
vator loquitur et tunc aut hii recipient
multiplicia et postmodum vitam eternam pos-
sidebunt. tamen quia ut dicit scriptura c. xiij
auctor autem puto quod sine bella sim contu-
melia. Cyprianus episcopus petro aplo comparatur
quantum attinet ad iudicium et ad martirii
comparative coronam licet dignitate sit
minor. ideo dici potest quod licet relinquentes
omnia propter xpm debebant consequi premium
aplorum quantum ad pietatem meriti quantum
tamen ad pietatem dignitatis semper
apli erunt maiores. ¶ Ad terciam est dicendum
quod in finali iudicio sine pronunciacio fiet
propter xpm humanam naturam apparentem ipse enim
consecutus est iudex vivorum et mortuorum.
Nam ut dicit ysidorus de summo bono
c°. de iudicibus. Bonus iudex quinque condiciones
debet habere. Primo sapientiam in cognicione ne
decipiatur. Secundo constantiam in affectione
ut non putatur. Tercio eloquentiam in
allegacione ut non confundamur. Quarto
complacentiam in responsione ut non i-
rascamur. Et quinto auctoritatem vel potestatem
in operacione ut non repellatur. Ergo cum igitur
per xpm habentes has quinque condiciones erit
sine pronunciacio per aplos vero erit
sententie manifestacio. unde super illo verbo
prima ad Corinthios vi°. Nescitis quia ange-
los iudicabimus dicit Glosa. Id est reprobos
angelos dampnabiles et iudicandos ostendet
et manifestabunt. Sed sine approbacio
et confirmacio erit per omnes qui propter
xpm temporalia reliquerunt. Unde dicit
Strabus super hunc locum quod in illo iudica-
tum omnes erunt qui propter evangelium
omnia dimiserunt et secuti sunt dominum. ¶ Ad
quartam est dicendum quod secundum Strabum per xij
tribus scilicet iudicandas omnes gentes
intelligere debemus. Iudicabunt enim apli
tam demones quam homines et iudeos et
gentiles. Quare ergo salvator dixit. Iudi-
cabitis duodecim tribus scilicet specialem faciens
mencionem de iudeis. ad hoc respondet Crisostomus
quod iudeos specialiter iudicabunt apli et specialiter
modo erunt eorum iudices propter duo. Primo
propter eorum incredulitatem. Nam ut dicit
futurum erat ut in die iudicii responderent
xpo ihesu. Domine non te cognovimus filium
dei esse in corpore constitutum. Quis enim
homo videre poterat thesaurum in terra
absconditum et solem nube celatum. Sed hoc
igitur respondebunt apli qui ut iudices eorum
inducerent in medium dicentes. Et nos
homines sumus rustici et abiectissimi in ple-
be. vos autem exercitati scribe et pharisei
sed bona voluntas et fidelitas facta
est in nobis lucerna instituitatis nostre
in vobis vero malicia et infidelitas
facta est caligo sciencie vestre. Unde sal-
vator dixit iudeis dicentibus quod in Beelze-

xx^m

uis eiceret demonia. porro si in digito dei
eicio demonia in cuius virtute puta spiritus
sancti. vestri filii eiciunt ideo apostoli christi vestri
iudices erunt. Secundo propter eorum in
lege firmitatem et carnalitatem nam cum iudei
dicent in finali iudicio non potuimus
credere christum ihesum esse dei filium cum vide
remus eum hominem quia lex prohibuit
ut nullam creaturam pro deo colere de
beremus. ad hoc ergo simillimo rendebunt
apostoli et tamquam iudices inducentur in me
dium dicentes Nos in leges consuetudi
nibus et cerimoniis similiter eis conuertati et
educati sed que prius fuerunt lucra
facta sunt nobis detrimenta propter christum ihesum
propter ista specialiter apostoli iudicabunt iudeos
magis quam alios

Capitulum xx^m

Simile est regnum celorum homini patri
familias qui exiit primo mane con
ducere operarios in vineam suam. Conuenti
one autem facta cum operariis ex denario diurno
misit eos in vineam suam. Et egressus
circa horam terciam vidit alios stantes in fo
ro ociosos et illis dixit. Ite et vos in vi
neam meam et quod iustum fuerit dabo vo
bis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit
circa sextam et nonam horam et fecit simili
ter. circa vndecimam vero horam exiit et inuenit
alios stantes et dicit eis Quid hic statis
tota die ociosi. Dicunt ei Quia nemo
nos conduxit. Dicit illis Ite et vos in
vineam meam Cum sero autem factum esset
dicit dominus vinee procuratori suo Vo
ca operarios et redde illis mercedem incipi
ens a nouissimis usque ad primos. Cum
venissent ergo qui circa vndecimam horam
venerant acceperunt singulos denarios
Venientes autem et primi arbitrati sunt
quod plus essent accepturi Acceperunt autem
et ipsi singulos denarios. Et accipientes
murmurabant aduersus patremfamilias
dicentes hii nouissimi vna hora fece
runt et pares illos nobis fecisti qui por
tauimus pondus diei et estus. At ille

respondens vni eorum dixit Amice non facio
tibi iniuriam Nonne ex denario diur
no conuenisti mecum. Tolle quod tuum
est et vade. Volo autem et huic nouissimo
dare sicut et tibi. Aut non licet mihi quod
volo facere an oculus tuus nequam est quia
ego bonus sum. Sic erunt nouissimi pri
mi et primi nouissimi. Multi enim sunt
vocati pauci vero electi. Determinato de
apostolorum remuneracione hic ut dicebatur sal
uator predicit eis suam passionem et diuidit
totum presens capitulum in partes tres quia primo sal
uator ponit celorum quandam similitudinem
Secundo ponit sue passionis certitudinem
Et tercio ponit ad confirmacionem predictorum
miraculi facti magnitudinem. Secunda
ibi Et ascendens ihesus Tercia ibi Et
egredientibus illis. In hac autem similitu
dine regni celestis quinque per ordinem ponit
Primo patrisfamilias operariorum conductio Se
cundo eorum operis mercedis retribucio
Tercio quorundam eorum murmuratio Quar
to eorum iusta increpacio. Et quinto quedam
timorosa conclusio et comminacio. In prima
ergo parte dicit saluator quod regnum celorum
est simile homini patrifamilias id est ei qui est
pater tocius ecclesie qui exiit mane tercia
sexta. nona. vndecima hora conducere o
perarios in vineam suam Ut per tales
horas intelligamus secundum gregorium quinque mun
di etates quarum prima vel prima fuit
ab adam usque ad noe Tercia fuit a noe
usque ad abraham Sexta ab abraham
usque ad moisen. Nona a moise usque ad
christum ihesum Sed vndecima ab aduentu
christi ihesu usque ad finem mundi. In qua eta
te vocati sunt gentiles ad graciam qui
ociosi stabant nemine eos vocante quia
nec legem nec prophetiam habebant vel vo
cati sunt in tali etate ipsi apostoli per christum
ihesum qui omnes possent operari per legem
et prophetias ociosa tamen erat talis
operatio quia nichil ad perfectum deducit

ber ut aplus dicat filiomo sedm Gregori
p tales horas possunt intelligi eiusdem
hominis diusa tpa. ut mane dicat puericia
Tcia adolescentia. Sexta iuventus. Nona
senectus. Undecima no decrepita. vel vete
rima etas homis appellatur. In secunda vo
quo dicit q sero facto .i. istius mundi esu
luminato prfamilias puta ihus xpc man
dauit procuratori vinee ut ipis angelis
qui omes sunt in procuracoem et ministeri
missi ppter eos qui capiunt hereditatem
salutis. ut dicit aplus sic reddet mercedem
omnibus operarijs et pmo nouissime venien
tib; et ptea pmis .i. pmis gentilib; et de
inde iudeis et patriarchis et prophetis. Nam
sedm Crisostm libentius et prius damus illis
quibus gratis q illis quibus debemus
ex debito sic ihus xpc sanctis patriarchis
et prophetis quodammo ex iusticia debebat
vitam eternam dare sed gentilib; ex sola
sua mia et gratia. Primo eis incepit
reddere denarium diurnum quod sic factu
est qui primus latronem est apptu ianua
padisi q abrahe vel ysaac aut alicui
patriarcharum vl prophetarum. In tercia
aute parte dicit q primo laborantes
in vinea dni non recipientes plus q
alij murmurare ceperunt adusus prfamilias
milias eo q portantes pondus diei et
estus non receperunt maiorem mercedem
q laborantes una hora. na iudei onera
legis portauerunt et gentiles nichil horu
sustinentes plenam tn eis gram rece
perunt. q si intelligatur de malis inde
ut vere potest intelligi q murmura
uerunt. sed si intelligatur de patriarchis
et prophetis sedm Crisostm figuratiue intel
ligendum est ac si diceretur q ita gentiles
sublimati sunt a xpo ihu vl ipi apli
qui modicum laborauerunt q aliis ipor
gloria potuisset esse occasio murmu
randi. In quarta vero pte ponit incre
pacio eorum quia prfamilias nulli fac
ebat iniuriam ex quo cuilibet reddebat

suu promissum. Unde dicit aut non licet
michi facere qd volo aut oculus tuus
.i. intencio tua nequam est quia ego bonus
sum. tunc enim sedm Remigium est conque
rendum non si homo dat quod no debz
et tn non debet sed si non daret quod de
beret et tn deberet. Sed in quinta conclu
ditur timorosa conclusio et terribilis ter
minacio ut q multi sunt ad vitam vocati et
pauci electi et nouissimi erunt primi et pmi
nouissimi. Primi ubi dicit Gloz duo ec
nonda diligenter. Primo ut quilibz de se
minime psumat quia si iam ad fidem vo
catus est utrum tamen ad regnum eligen
dum nescit. Secundo ut quisqs suu pro
ximum que in vicijs iacere cospicit despe
rare no audeat quia diuine mie diuicias
ignorat et ad hoc inducit exemplum
pulchrum de fre quodam monachi sed pe
stifera homis et cui de quo desperandum erat
considerata sua mala vita et tamen fina
liter dei mia primo conversus et deinde sal
natus. ¶ Sed circa lectionem hanc quinqz dubi
taciones esse pnt. Prima utrum xpus
sit procurator singulariter ecclie. ¶ Secunda
utrum apli et alij operarij ecclie mercenarij
pnt dici. ¶ Tercia utrum p denarium diurnum
eterna btitudo intelligatur. ¶ Quarta utrum
omnes homines ad eternam btitudinem
sint vocati. ¶ Quinta utrum electi et pdesti
nati sint pauciores reprobatis. ¶ Ad
primam est dicendum q Crisost super hunc passum
dicit dominus vinee dicit procuratori suo
capitulo ex opom pt. Primo ut sit dictum
in psona pris loquentis filio et tunc prfa
milias dicere potest et procurator vinee
vl ecclie dicitur filius. Nam filius e opa
tiua potencia pris p quem omnia disponit
et gubernat. Secundo ut dcm est spus
scus donum patris et filij quo omnia dona
spualia dantur ecclie. Tercio ut sit
dcm in psona totius trinitat loquentis

aliem angelorum et tunc tota trinitas simul
erit paterfamilias et procurator vinee qui
super mercedes distribuendas est constitutus
erit aliquis angelorum et omnes iste posi
tiones sunt vere quia ad procuracionem
ecclesie que est vinea domini sabbaoth tria
requiruntur. Primo prudencia et cogitacio
Secundo diligencia et donorum distribucio
Tercio exteriorum administracio et execucio
Primum istorum filio attribuitur Secundum
vero spiritui sancto Sed tercium quemuit angelorum
officio et ideo omnes isti possunt dici procura
tores vinee. Sciendum tamen secundum Crisostomum
quod isti procuratores aliquos operarios inuenie
bant in foro ut avaros . . . . Nam
in foro homines vendunt et emunt et sic sunt
aut in hoc mundo homines emendo et vende
do fraudem sibi faciunt et fraude sibi inuicem
facientes sic eorum vitam sustentant tota
mundiali cupiditate. aliquos vero inueniunt
in foro sicut fornicatores et luxuriosos
talibus enim dominus imputatur malum
Amos vi dicens. Ve vobis qui dormitis
in lectis eburneis qui lasciuitis in stratis
vestris et comeditis ad vocem psalterii Sed
aliquos inueniunt in trono sicut superbos
et ambiciosos qui violencias faciunt paupe
ribus exspoliantes et tyrannia imponentes
ut dominaciones acquirant. Paucos autem vel
nullos inueniunt in choro domini incantantes
vel ympnis et psalmis laudantes et gloriam
sibi exhibentes sicut apostolus monet. ¶ Ad
secundam est dicendum quod mercenarii voca
tur qui mercede conducuntur ad laborandum
vel ergo talis merces est temporalis subsidii et
sic apostoli vel alii operarii ecclesie non dicuntur sed
pastores quia alios pascunt verbo et exem
plo. Unde saluator Iohannis x^o. Tres personas
innuit esse attendendas pastores fures et
mercenarios dicens pastorem esse qui pro
ouibus suis suam animam ponebat fu
rem vero qui mactabat et perdebat mercena
rium vero qui lupum venientem videns fu
giebat quia solum pro retribucione tem

poralis subsidii oues pascebat super quibus
verbis dicit Crisostomus et ponitur xiiii q. i ca. quod in
quod pastor est diligendus mercenarius tolleran
dus vel latro fugiendus et caute obseruandus
Si autem talis merces sit eterni premii tunc
apostoli et alii boni operarii ecclesie mercenarii dicuntur
aliquo secundum Crisostomum aliquid requiritur in in
tencione aliquid in operacione aliquid vero in
continuacione et aliquid in satisfaccione. Nam
sicut mercenarii conducuntur hac intencione
ut non solum operentur quod manducant sed alia
ad utilitatem domini sic predicantes et operantes
in ecclesia non solum debent operari que ad
usum et utilitatem eorum pertinet sed que
ad gloriam dei spectat in operacione vero primo
debent mercenarii opus domini respicere deinde
cottidianum cibum querere et sic operarii ecclesie
primo que ad laudem dei pertinent et deinde
de que ad proximi utilitatem pertinent
debent operari et sic mercenarii totum diem con
tinuum impendunt in seruicio domini in suo vero
alio solum unam horam sic operarii in laude
et gloriam domini in suo vero alio una hora
sic operarii in laudem et gloria domini totam
diem debent expendere modicam autem
partem diei circa usum proprium et sicut mercenarii
quando opus domini non complent vel in aliquo
negligunt vehementer erubescunt et satisfacere
conantur quantum possunt sic operantes in ecclesia
dei quando opus dei non complent vel negligunt
quod facere debent in conspectu dei debent
erubescere et ex toto conatu satisfacere igitur
ecclesie operatores mercenarii dicuntur mercede eterni
premii habendo condiciones quatuor dictas non
tamen dicuntur mercenarii mercede temporalis subsi
dii principaliter quia talis licet sint tolleran
di non tamen sunt remunerandi ¶ Ad terciam
est dicendum quod denarius quatuor modis consi
derari potest Primo racione figure Secundo
racione sculpture Tercio racione mensure
Et quarto racione censure. Consideratus
igitur denarius racione figure habet in
terminabilitatem quia figura rotunda et
circularis cuiusmodi est denarius caret
principio et fine. Consideratus vero racione

sculpture habet conformitatem. Sculptura namque
est ymago et superscriptio illius a quo fit dena-
rius et illud est signum conforme illi reppu-
tatur verus aliter reputaretur falsus. Con-
sideratus autem racione mensure habet quantitatem
quod esset tanti ponderis et non minus. Quarto si con-
sideratus racione census habet sacietatem
quia ad hoc denarius datur pro mercede
et censu ut satisfaciat indigencie hominis
vel datur pro censu domus vel illis qui cu-
ram reipublice gerunt et datur pro mercede
laborantibus et mercenariis ita quod denarius
est quasi secundum philosophum fideiussor hominis ad sa-
tisfaciendum indigencie cuiuslibet. Recta
bus ergo eterne vite significant dicti dena-
rius propter ista iiii. Primo racione figure
racione cuius habet immutabilitatem. Ita scilicet
Boecium vita eterna est interminabilis vite
tota simul et eterna possessio. Secundo racione
sculpture racione cuius habet conformitatem. Ita
per ymaginem trinitatis scripta et sculpta
in nobis conformabimur ymagini filii dei
ut dicit apostolus. Unde in ista Salvator
visa ymagine et superscripcione sculpta in de-
nario cesaris dicit Reddite que sunt cesa-
ris cesari et que sunt dei deo. Tercio racione
mensure tamen racione habet determinatam quantitatem
quam omnibus dabit denarius divinus
eiusdem ponderis quia divinitatis visio in
se non crescit nec decrescit. Quarto verum est quod
in tali luce divina aliqui plus et aliqui
minus videbunt secundum disposicionem videncium
penes diversitatem meritorum. Quarto quarto racione cen-
sure racione cuius habet sacietatem reddet pro
mercede et pro censu laborantibus fideliter in
vinea domini merito ergo vita eterna dena-
rius diurnus est appellata. ¶ Ad quartum est
dicendum quod eo modo quo deus omnes homines
vocat ad vitam eternam quo vult omnes
salvos fieri et ad agnicionem veritatis eius per-
venire. Possumus ergo dicere quod deus omnes
homines vult salvos fieri liberaliter quia
nullus potest salvari nisi ipse liberaliter ve-
lit sicut nullus illuminat nisi ipse velit
illuminare. Omnes ergo vocat quia nullus vocatur

nisi per eius voluntatem. Rogandus est
igitur ut velit vocare et salvare quia nul-
lus vocatur et salvatur nisi per eum. Secundo
omnes vocat et salvat universaliter si volumus quod
de qualibet gente et de qualibet etate et de
qualibet arte et de qualibet sexu deus aliquos
vocat et aliquos salvat. Tercio omnes vo-
cat et vult omnes salvos fieri perpetualiter
quia a principio mundi usque ad finem deus
aliquos vocabit et aliquos salvabit sive in
lege nature sive in lege scripta sive in lege
gracie fuerint homines quolibet tempore deus ali-
quos vocavit et salvavit. Quarto omnes
homines vocat et omnes vult salvos fieri
naturaliter quia omnibus dedit velle quo velint
salvari et vocari sicut dedit spiritum clama-
tem Abba pater quia omnes facit clamare
ita omnes vult salvos fieri quia omnes facit
velle ut salvi fiant. Igitur omnes homines
deus vocat et vult omnes homines salvos
fieri liberaliter universaliter naturaliter et perpetu-
aliter. Et primos duos modos ponit Augustinus
in enchiridion alios vero duos ponit idem
Augustinus in fine libri de correccione et gracia
¶ Ad quintam est dicendum quod si corpora sal-
vandorum essent salvata non possent salvare corpora
dampnatorum. Numerus enim stultorum et malorum
infinitus est. Et cum larga sit via per-
ducens ad perdicionem et multi vadunt per eam
et arta et infinitum stricta via perducens ad
salutem et pauci per ipsam pergunt incom-
parabiliter plures erunt dampnati quam sal-
vati quod illis eisdem modis declarari. Pri-
mo liberaliter quia licet deus velit omnes
salvos fieri pauci tamen eius volunta-
ti obediunt et pauci eius voluntati se con-
formant. Secundo universaliter quia christiani
tamen qui secundum spirituali modo possunt dici voca-
ti et predestinati per sacramenta quibus spiritua-
liter renascuntur et a morbis spiritualibus
curantur sunt qui salvantur respectu aliarum nacio-
num fidem non recipiunt sine tamen qua fide nullus
potest salvus esse. Tercio perpetualiter non
sunt nisi pauci qui totam vitam eorum
continent in bonis operibus et quia nullus

saluabitur nisi qui perseuerauit usque in
finem cum tales sint pauci plures ex
hoc erunt dampnandi quam saluandi et plu
res uocandi quam electi. Quarto naturaliter
quia pauci sunt naturali libero arbitrio me
rentes in bono et in hiis que oportet mandata
et precepit obseruare erga dilectionem dei et
proximi. Et quia secundum Augustinum Qui fecit
te sine te non iustificabit te sine te
concludendum est quod longe plures sunt uo
cati quam electi
Lectio ij.

Et ascendens ihesus iherosolimam as
sumpsit duodecim discipulos su
os secreto et ait illis Ecce ascendimus ihe
rosolimam et filius hominis tradetur prin
cipibus sacerdotum et scribis et condempnabunt
eum morte. Et tradent eum gentibus
ad illudendum et flagellandum et crucifigendum
et tertia die resurget. Tunc accessit ad
eum mater filiorum zebedei cum filiis suis
adorans et petens aliquid ab eo. Qui
dixit ei Quid uis. Ait illi. Dic ut sedeant
hii duo filii mei unus ad dexteram tuam
et unus ad sinistram tuam in regno tuo.
Respondens autem ihesus dixit. Nescitis quid
petatis. Potestis bibere calicem quem ego
bibiturus sum. Dicunt ei Possumus. Ait
illis Calicem quidem meum bibetis. Se
dere autem ad dexteram meam et ad sinistram
non est meum dare uobis sed quibus pa
ratum est a patre meo. Et audientes de
cem indignati sunt de duobus fratribus.
Ihesus autem uocauit eos ad se et ait.
Scitis quia principes gentium dominantur
eorum. Et qui maiores sunt potestatem
exercent in eos. Non ita erit inter uos
Sed quicumque uoluerit inter uos maior
fieri sit uester minister Et quicumque uo
luerit inter uos primus fieri erit uester
seruus. Sicut filius hominis non uenit mi
nistrari sed ministrare et dare animam
suam redempcionem pro multis. Noi
ta regum celestis similitudine In parte ista
ut dicebatur ewangelista ponit xpisti passionis
certitudinem. Et primo ponitur xpisti passi
onis quantum ad locum et tempus certificacio
Secundo uxoris zebedei pro filiis postulacio
Et tertio ponitur aliorum discipulorum
xpisti indignacio. Quantum ergo ad primum
dicit quod ascendens ihesus uoluntarie iherusalem
duodecim discipulos suos assumpsit ita quod
iudas adhuc erat cum eis quia nondum
erat indignus esse cum aliis ut dicit Ori
genes. Et istis predixit suam passionem sua
explicite puta quod a iudeis esset tradendus
gentibus et quod a gentibus erat flagellandus
et occidendus et postmodum tertia die debet
resurgere. Nam secundum Crisostomum Nichil fuit
preciosius et carius pro salute nostra quam
mors et passio xpisti et quia thesaurus pre
ciosus in uasis preciosis reponendus est
ideo apostolis tamquam caris et preciosis animabus
xpisti passio eis erat explicite pandenda
aliis uero non nisi in figura. Sicut iudeis
quibus dixit eis Soluite templum hoc et
in tribus diebus excitabo illud et sicut
quibus dixit phariseis Generacio praua signum
querit et non dabitur ei nisi signum yone
prophete. Quantum uero ad secundum dicit quod
mater filiorum zebedei puta Jacobi et Jo
hannis accessit ad ihesum. Marci decimo capitulo
quod ipsimet Jacobus et Johannes venerunt
ad ihesum dicentes. Volumus quod quodcumque peci
erimus facias nobis et utrumque fuit ut
dicit Augustinus. Quia de uoluntate filiorum
mater erat submissa ab eis uel simul cum
eis accessit ergo et peciit quod duo filii eius
sederent in regno eius unus ad dexteram
alius ad sinistram. Credebant enim quod
statim post mortem debet temporale reg
nare et carnaliter in iherusalem uel eo modo
quo regnaturus est post diem iudicii
sicut dicit Crisostomus et quia talis peticio
ex ignorancia processit xpistus de ignorancia
ignorancia increpauit dicens Nescitis quid
petatis. Nam illud regnum dicitur nisi
fidelibus pro xpisto bellantibus et martirium pro
recipientibus. Ideo ait Potestis bibere

calicem quem ego bibiturus sum acsi diceret
p passionis mee imitacōm oportet vos ad
mee glorie participacōm peruenire q sic ert
quia calicem passionis bibetis at
ceptione ⁊ separacōne ambo quia iohēs
eciā in feruentis olei dolium missus fuit
sicut tres pueri in fornacem sed mortis
consumacōne solum Jacobum legimus p herō
dem esse occisum vt dicit Jeroīmus tamē se
dere ad dexterā vl sinistram non est meū
dare vobis in quantum habeo formā seruī
⁊ in quantum sum homo sed conuenit hoc pa
tri meo dare cum quo idem sedm diuinita
tem quia ego et pater vnū sumus. Cū
tum vero ad terciū dicit Et audientes decē
indignati sunt de peticōe quam fecerunt
intelligentes p hoc q ipsi volebant pre
esse sedm Crisostomum Sicut illi duo discipuli
carnales petiuerunt ita illi decem carnalit
contristati sunt quia sic velle esse sup alios
vituperabile est ita alterū sup se sustinē
minus est gloriosum Ideo xpus omēs vo
cauit ⁊ omēs reprehendit ⁊ primo compacōz
gentiliū ondens gentile p̄matū cupe
et appetere ⁊ sic gentilium comparacione
eorum animam estuantem comutit vt
dicit Crisostomus sedo sui ex̄o demacōne quia
ipse qui erat deus ⁊ homo nō venit mi
nistrari sed ministrare dato em̄ q martha
⁊ angeli sibi ministrarent tamen solus
ipse animam ⁊ vitam suam dedit in sui
um ⁊ in redempcōm pro multis Vt dicit
Origenes ¶ Sed hic possunt esse quinque dubieta
tones ¶ Prima vtrum passio xpi fuit pre
dicenda aplis ¶ Secunda vtrum petē sta
re ad dexteram vl sinistram xpi fuerat
peccatum ¶ Tercia vtrum sedere ad dexteram
⁊ sinistram sedere pr̄i conueniat ⁊ non
filio ¶ Quarta vtrum indignacō apostolorum fuit
peccatum inuidie ¶ Quinta vtrum principatus
ecclesiasticus differat a principatu gentili
¶ Ad primam est dicendum q tripliciter fuit
vtile passionē xpi aplis predicari Primo
ipt iudam qui ex hoc non habuit occasionē
tradendi ⁊ non tradendi ipm Secundo ppt
petrum qui ex hoc habuit occasionem post
casum citius resurgendi Tercio ppter alios
aplos qui ex hoc habuerunt occasionem
scandalum de xpo minuendi Primum sic
ondittur nam predicōe imponebat necitatē
iude vt eū traderet quia causa immedia
ta actuum humanoz qui quidem sunt boni
quidem mali deus ⁊ ipse xpus dei filius ee
non pt qui semp est causa bonoz nec
aliqua constellacio que est causa necaria
⁊ humani actus sunt variabiles relinqtur
ergo q sit immediata causa actus humani
liberū arbitrium hominis quantumcumque ergo
necessariū esset xpi passionem euenire
ex quo predicta erat p eum tamen per
liberum arbitrium iudas poterat non
esse ille qui ad xpm ad passionē tradet
ymo ex hoc q audiuit p eum predictam
esse eius tradicionem occasionem magna
habebat conari non esse ille qui eum
traderet dato enim q nullus deberet
saluari nisi vnus quilibet deberet conari
esse ille vnus qui saluandus esset sic
dato q passio xpi implenda esset per
aliquem quilibet deberet conari non
esse ille Secundo ex hoc petrus habuit
occasionem cicius resurgendi quia em
petrus pluries audierat suam passi
onem predixisse ⁊ singulariter q ipse
post eum ter negaturus Ideo infra dicitur
q egressus foras et recordatus ubi ihc
fleuit amare Tercio ex hoc discipuli
omnes habuerunt scandalum non minu
endi in morte xpi Nam sedm Crisostomum
Tribulacio expectantibus si predicatur fu
tura leuior inuenitur q si repentina
veniret ⁊ sic factum est petrum per
durauit apli in credulitate ⁊ scandalo
qd passi sunt in passione ihu xpi ex
hoc q audierunt p eum ea esse predicta
¶ Ad secundam est dicendum q Crisostomus
super hunc passum ignorancia peccata dicit
fuisse in hac peticōe aplorum Nam i re
gnum petebant fuit peccatum inanis glorie
⁊ emulacōm elacōis Petebant enim in

cathedra apostolorum primum habere quia enim
audierant christum dicentem Sedebitis super
sedes duodecim videntes se a christo pre
aliis honorari petiuerunt aliis preesse
in tali sede quando sedere ad dexteram et sinis-
tram christi oportebat potissime quia ut dicit
Crisostomus timebant de petro ne eis preferretur
in honore et hoc non solum inanem gloriam
verum etiam quandam emulacionis invidiam
sapiebat Secundo in peticione fuit presump-
tio spiritualis concupiscentie et cuiusdam carnalis af-
feccionis quia ut dicit Crisostomus Credebant
christum carnaliter et temporaliter regnaturum
in iherusalem nichil cogitantes de celesti regno
Unde quidquid cogitabat in peticione totum
erat carnale et temporale et dato ut dicat
Crisostomus quia ut apostoli fideles erant cogi-
tarent eum regnaturum in celesti regno
adhuc tamen carnaliter sapiebat quia pu-
tabant quod statim christo resurgente deberet
regnare cum electis suis et quod promittitur
in futuro adventu ad iudicium crediderunt
quod statim deberet consequi. Multum festi-
ni fuerunt ad petendum scientes quod pete-
tis negligentia reprehendit quando de fin-
tis mia non dubitat. Tercio in modo pete-
di fuit peccatum ignorancie cuiusdam dicta
christi cogitacionis dixerat enim christus quod
cum in regno suo sedet oves et electos de-
beret locare ad dextris eius et edos et
reprobos debet locare a sinistris. Cum
igitur isti apostoli essent a christo electi locati
erant ambo ad dexteram. Quia igitur
ipsi in modo petendi ad dexteram unus
et alius ad sinistram petebant stare
manifestum est quod in modo petendi ha-
buerunt ignoranciam ideo christus
spiritualiter de ignorancia reprehendit dicens
Nescitis quid petatis ac si diceret ego
vos ad dexteram vocavi et vos vestro consilio
tenditis ad sinistram. Quarto in modo ob-
tinendi fuit peccatum cuiusdam presumpcionis

Magna namque presumpcio est petere ho-
norem non precedente labore et premium
sine merito Isti ante sedem glorie a christo
inquirebant quam nondum meruerunt
delectabat enim eos culmen honoris
sed prius debebant cogitare exterere vi-
am laboris. Unde christus reprimens eorum
presumpcionem dixit Potestis bibere cali-
cem quem ego bibiturus sum. Bene tale
ergo in re petita per istos apostolos fuit pe-
cc... elacionis in peticione peccatum carnis affec-
tionis in modo petendi peccatum ignorantie
cognicionis et in modo obtinendi peccatum presump-
tionis. Ad tertium est dicendum quod ylarius
exponit hoc dictum in persona iusticie et
equitatis dicens quod regnum celorum secundum
iusticie equitatem non datur persone
sed merito quia deus personas hominum
non accipit. Voluit ergo dicere
sedere in regno meo ad dexteram vel ad
sinistram non est meum dare vobis per
sonas acceptando sed merita considerando
quia talibus paratum est a patre meo ita
quod non negavit velle non esse suum dare
sed solum non esse suum dare eis. Crisostomus
vero hoc exponit in persona christi dignitatis
dicens quod locus sessionis ad dexteram
dei obvius et inaccessibilis est non solum
omnibus hominibus verum etiam omnibus
angelis quia solum debetur talis dig-
nitas christo dicente apostolo ad hebreos Cui
aliquando angelorum dixit sede ad dextris
meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum Voluit
ergo ipse dicere sedere ad dexteram dei non
est meum dare vobis sed quibus paratum
est a patre meo quia nullus paratus
est nisi tantum. Iohannes autem exponit
in persona humilitatis ut sit sensus non
est meum dare vobis superbis et elatis
appetentibus principatum super alios

tpales vos estis sed humilib corde qb
patum est a patre meo Vel Aug exponit
esse dictum in persona uel in forma hua
nitatis ac si diceret In psona humanitatis
debeo bibere calicem passionis quem vos
bibetis sed in hac forma non convenit me
dare vobis sedere in regno ad dexteram
uel sinistram sed illis debere quibus pa
tum est a patre meo p suam diuinitate
in qua ipse et ego unum sumus ¶ Ad qo
tum est dicendum qd ex duabus secundum Cris
decem apostoli aliquid emulacionis inuidia
erga istos habuerunt ex eorum in intusse
tiuacione Primo honoracione videntes
enim tunc eos p alijs honoratos a xpo
secundum mentem dolebant s hunc dolore
in manifestum proferre non sunt ausi
propter reverentiam magistri Secundo in
eorum peticione quia sicut vituperabile
erat in omnibus contristari et videre eo
rum qd alios sup se recipiebant quia
sicut est peccatum superbie velle alijs
preesse sicut peccatum invidie est sup se alium
non sustinere Invidia enim secundum Aug
xi sup Gen est odium felicitatis aliene
uel tristicia que tribus modis cognosci
tur aut quod uel homo invidet equalibus
qd sibi coequentur uel inferioribus ne ei co
equentur uel superioribus ~~ne ei coequentur~~
~~uel superbie~~ qd eis non coequentur In pro
posito ergo non videntes apostoli istos duos p
eis honorari contristati sunt quia eis
non coequabant in tali honore nec vo
secundo contristati sunt ne eos extol
leret et sic non possent coequari be
male tamen sunt non molle ¶ Ad quartum
est dicendum qd Cris sup hunc passum
principes gentium dominantur eorum
triplicem differenciam notat inter principatum
gentilem uel mundanum et ecclesiasticum

Prima est in appeticione Secunda in
acquisicione Tercia autem in adminis
tracione Prima talis est ut dicit
quia principatus ecclesiasticus nec est ap
petendus ab aliquo non habente nec alteri
inducendum est si ipsum habet et si dicatur
qd appetere episcopatum bonum opus est Unde
qd episcopus uel apostolus procepatu uel aplatu
commendandus non est quia cum omnis prin
cipatus sit a deo nescimus utrum ex eo
mercede acquiramus uel non remunera
bimur ergo si episcopatus uel aplatus opus
bene impleverit quia hoc est sue volun
tatis ac per hoc concludit qd opus bonum
desiderare et appetere bonum est quia mercedis
est voluntatis primatum vero amoris
concupiscibile est vanitatis desiderare quo
et cupere principatum gentile est sicut
dicit salvator Comparacione gentilium
animam suorum discipulorum estuantem
et principatum appetentem commutit
Secunda differencia est talis quia prin
cipes mundi ideo acquirunt dominium et
principatum ut alijs minoribus domi
nentur et eos servituti subiciant et
exspolient ac eis utantur usque ad mor
tem ad eorum utilitatem et gloriam sed prin
cipes ecclesiastici hac intencione prin
cipatum acquirere debent ut minoribus
serviant et ministrent eis quamque acce
perunt a xpo et ut eorum utilitatem
negligunt et illorum procurent et pro
eorum salute mori non recusent ¶ Tercia
differentia est talis Nam ut dicit princeps
ecclesie administrando et utendo eorum prin
cipatum imitari debet xpm pauperi
bus se accessibilem facientem mulie
ribus loquentem pueris manus impo
nentem discipulis pedes lavantem
Planum est autem qd principes mundi
contrarias condiciones habent s dolend

est in eis sicut dicit quia tales sunt ho(mines)
principes ecclesie ut mundi principatum
superna exercere videantur et fiunt sicut
castrorum acies terribiles precedentes et sub
sequentes eos in accessu vero sunt diffi
ciles et maxime pauperibus ad quos nul
lam familiaritatem habent nec habere
permittunt Lectione iii

iii Et egredientibus illis ab Jericho secuta
est eum turba multa Et ecce duo
ceci sedentes secus viam audierunt quia
Ihesus transiret Et clamaverunt dicentes
Domine miserere nostri fili David Turba
autem increpabat eos ut tacerent At illi
magis ac magis clamabant dicentes
Domine miserere nostri fili David Et stetit
Ihesus et vocavit eos Et ait Quid vultis
ut faciam vobis Dicunt illi Domine ut
aperiantur oculi nostri Misertus autem
eorum Ihesus tetigit oculos eorum Et con
festim viderunt et secuti sunt eum

Sicut supra dicebatur ad confirmacionem predictorum
ewangelista ponit facti miraculi magnitudi
nem Et primo ponit cecorum petencium
illuminari clamosa postulacio Secundo ponit
turbe increpacio Et tercio adiungit xpi
interrogacio et sanacio Circa primum ergo ad pri
mum dicit Et egredientibus illis scilicet
Ihesu et discipulis eius de Jericho. Alius
ewangelista dicit Cum appropinquarent Jericho
ex qua controversia volunt aliqui dicere
duo miracula xpm fecisse et bis cecos
illuminasse semel intrando Jericho et
semel exeundo sed nomen civitatis et
persone ostendit quod semel tantum miraculum
factum fuit unus tamen ewangelista ponit intro
itum loci et alius exitum ut dicit Au
gustinus in de consensu ewangelistarum Exit illis
egredientibus de Jericho ecce duo ceci
stantes secus viam audientes quod xpus esset
transiturus inde clamaverunt dicentes Miser
ere nostri Domine fili David Marcus dicit quod unus
cecus fuit et ponit nomen suum et nomen
patris sui dicens quod erat Barthimeus filius
Thimei Sed hoc solvit Augustinus in libro
de consensu ewangelistarum dicens quod unus fuit
notus et nominatus inter illos qui ex
aliqua magna felicitate ad mendicitatem
non solum ad paupertatem venerat Sed
duo fuerunt veraciter ceci petentes illuminari
Ideo Marcus nomine eius et nomen patris
ponit tamquam persone note ab aliis Circa secun
dum vero ad secundum dicit quod turbe increpa
bant istos ut tacerent quorum increpacio
potuit procedere ex superbia videntes
enim eos in sordibus vestibus et mendicita
tibus indigne ferebant quod tantum dominum
inquietarent quia ut dicit Crisostomus
Superna sapiencia hominum hoc habet quod nimia
existimant magnum a pauperibus honora
ri et abest salutaria vel potuit procedere
ex ignorancia nam qui iam credebat
xpm esse dei filium arguebat istos ce
cos quod inconveniente nomine eum appel
labant dicentes Miserere nostri fili David
Sed isti ignorabant quia iam isti ceci illumina
ti erant de xpi divinitate quam exprimebant
dicentes Domine et de xpi humanitate
quam exprimebant dicentes fili David
Ideo isti multo magis clamabant ex
primendo fidem ipsorum Sed circa tercium
ad tercium dicit quod xpus fecit eos vocari
et audita peticione eorum statim sana
vit eos et ipsi non ingrati sicut illi le
prosi mundati secuti sunt Ihesum Satis
enim conveniebat quod illuminati a luce lu
cem sequerentur et cum luce ambularent
hoc enim deus requirit solum ab homine
ut dicit Michee vi° facere iudicium
et diligere misericordiam et sollicitum esse

ambulare cum deo suo. Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. Prima sanitas corporalis utrum sit in oracione petenda. Secunda utrum omnes curati a xpo corporaliter fuerint ab eo primo illuminati interius in mente. Tercia utrum ad illuminacionem cecorum xpus semper debuit uti aliquo signo sensibili ut sputo vel tactu manus. Quarta utrum infirmitas corporalis vel cecitas oculorum semper eveniat propter peccatum. Ad primam est dicendum quod secundum Augustinum ad probam hoc licet orare quod licet desiderare. Inter cetera autem que humana natura desiderat est corporalis sanitas, quia sicut scriptum est non est census super censum salutis corporis et non oblectamentum super cordis gaudium. Unde scribitur Thobie viii°. Quapropter ille sancte persone Thobias et Sara uxor eius pariter et instanter orabant ut sanitas daretur eis. Verum tamen non est desideranda vel petenda sanitas corporis tamquam finis vel tamquam virtus anime sed tamquam illud quo finis acquiritur et virtus anime operatur. Et quia ut dicitur Eccli. xxxi Et nunc gravis infirmitas corporis sobriam facit animam, ideo quia nescimus an expediat nobis ad finis consecucionem et virtuosam operacionem talis corporalis sanitas vel non expediat, propterea ut dicit Augustinus ad probam: Semper quando in aliqua dira tristitia et molestia petimus a nobis auferri, quia naturali voluntate sunt contra sensum nostre infirmitatis, hanc devocionem debemus servare domino nostro ihesu xpo ut si ea non abstulerit a nobis non ideo nos ab eo neglectos estimemus sed pocius pia paciencia malorum speremus bona ampliora. Ad secundam est dicendum quod Augustinus Johannis v° super illo verbo cum illi indignarentur quod totum hominem sanum feci in die sabbati, expresse dicit quod quid curabat. opus in corpore ut sanus esset curabat in mente ut crederet. Erant autem multum quemens quod xpus ingratu

deus faciebat miracula cuius perfecta sunt opera sed perfectum opus non dicitur nisi cum attingit finem. corporis sanitas ad sanitatem anime debet ordinari ac per hoc conveniebat xpo ut sua operacio esset perfecta quod sanans aliquem in corpore curaret ipsum prius in anima. Sed quid dicemus de illis decem leprosis mundatis per eum Luce xvii°. Ubi dicitur quod cum mundati essent solus unus qui erat samaritanus reversus est cum magna voce magnificans deum. Alii vero novem qui non sunt reversi curati sunt in corpore quia in textu dicitur quod cum irent ad sacerdotes mundati sunt. Planum est quod in anima curati non erant ex quo ingrati divine gracie fuerunt. Ad hoc igitur dupliciter possumus respondere. Primo quod intelligatur de curatis a xpo immediate, nam quando dicitur dei perfecta sunt opera de operibus factis a deo immediate intelligitur, quia de operibus factis a deo mediantibus creaturis videmus ad sensum quod multe imperfecciones eveniunt. Illi autem decem leprosi a xpo mundati sunt non immediate. Unde non dixit Estis sani immediate sed ait. Ite et ostendite vos sacerdotibus et dato quod irent mundati sicut xpus tamen mediante ostensione et reputacione sacerdotum curavit eos. De curatis vero immediate a xpo verum est quod quos sanavit in corpore prius sanavit in mente sed non de aliis. Aliomodo potest dici quod sanitatem anime deus operatur mediante libero arbitrio quia non iustificat hominem ipso invito et quia liberum arbitrium hominis dum est in via est vertibile. Ideo postquam aliquis curatus a deo per gratiam potest cadere et potest ipsam gratiam perdere. Illi ergo x leprosi a deo curati sunt in mente et in corpore sed solus unus perseveravit in gratia et sanitate acquisita. Alii vero per recidivum passi sunt et hoc expresse dicit glosa Luce xvii. Et novem

qui non reversi ingrati fuerunt recepti beneficii ingratitudo enim planum est quod meruit per recidivacionem peccati fuerunt ergo illi leprosi per Christum mundati in anima sicut in corpore sed ipsi iterum relapsi sunt in peccatum. Ad tertium est dicendum quod salvator noster ad illuminacionem cecorum et curacionem aliorum infirmorum quandoque utebatur sputo sicut dicitur Joh. ix°. Expuit in terram et fecit lutum ex sputo et linivit lutum super oculos ceci nati ad demonstrandum veram divinitatem. Nam sicut dicit ibi Cris. Ideo usus fuit luto ad illuminacionem ceci nati ut ostenderet se esse filium qui omnia fecit ex nichilo. Luto tamen usus fuit ad formacionem corporis humani. Unde ibi dicit una Glo. quod lutum illud non fuit depositum sed in oculos ceci nati commissum. Potuit ergo Christus ex nichilo facere oculos in ceco nato sed ut innueret quod erat ille idem deus qui a principio ex luto hominem formaverat usus fuit illo signo visibili. Quandoque vero Christus utebatur manus tactu sicut Luc. vii° ad suscitacionem filii vidue tetigit loculum et suscitandam filiam archisynagogi tenuit manum puelle ad ostendendum efficaciam assumpte humanitatis quia ut ibi dicit Glo. Caruem Christi corpus efficaciam habebat ad prestandum sanitatem ut sicut ferrum adiunctum igni perficit opus ignis sic caro coniuncta verbo quod vivificat omnia ipsa quoque erat vivificativa et mortis expulsiva. Sed quandoque usus est verbo quod est etiam signum sensibile sicut habetur Mat. viii° leproso dicente domine si vis potes me mundare, Respondit. Volo. mundare. Et hoc ad demonstrandam intellectualem claritatem. Sic enim ut ibi dicit Cris. si et tacite eum curasset nullus scivisset cuius virtute eum curasset. Et ideo vocaliter exprimendo Volo propter leprosi curacionem. Et. mundare propter videncium manifestacionem ut notum fieret eis cuius virtute sanatus esset ita quod voluntas sanandi referebatur ad leprosum et verbum mundandi ad videntes. Hac eciam de causa tetigit oculos istorum cecorum cum eos illuminavit. Ad quartum est dicendum quod loquendo de peccato originali nulla infirmitas vel penalitas est in nobis que non provenerit ex illo peccato quia nulla nobis nocere poterat adversitas vel infirmitas si in nobis non fuisset dominata prius iniquitas. Cum enim pena iusto iudicio debet sequi culpa non precedere. Sed loquendo de peccato actuali ex malis operibus perpetrato est sic et est ut non. Nam Joh. v° super illo verbo Ecce sanus factus es vade et amplius noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat. Dicit Cris. quod hoc ideo dicit salvator illi quia infirmitas illa evenerat ei propter suum peccatum. Multociens ergo contingit quod vel ex peccato negligentie vel precedente malitie vel gulositatis vel luxurie et multis aliis modis infirmitas evenit homini ex suo peccato sed quandoque evenit sine suo proprio peccato sicut patet Joh. ix°. Cum discipuli interrogaverunt Christum quis peccavit hic vel parentes ut cecus nasceretur ad quod Christus respondit quod cecitatis illius causa non fuit peccatum eius neque parentum eius. Nam qui a nativitate fuerat cecus proprium suum peccatum non poterat esse causa. Quia vero filius non punitur pro peccato patris non fuit causa peccatum parentum. Causa igitur fuit ut manifestaretur ipse Christus qui est gloria patris nec propter hoc iniuria passus est ut dicit Crisostomus. Quia ille qui ex nichilo ad esse eum produxit poterat sine iniuria cum sit dominus tuus in magnum beneficium est consecutus quia per cecitatem corporis interioribus oculis meruit Christum respicere.

Sequitur Capitulum xxiiii

Et cum appropinquasset ihrlme ꝛ venisset
bethphage ad monte oliveti Tunc
ihus misit duos discipulos suos dicens
illis. Ite in castellum quod contra vos est
Et statim invenietis asinam alligatam
ꝛ pullum cum ea solvite ꝛ adducite m
chi Et si quis vobis aliquid dixerit dicite
quia dns hijs opus habet Et confestim dimit
tet eos Hoc autem totum factum est ut adim
pleretur quod dictum est p pphetam dicente
Dicite filie syon Ecce rex tuus venit t
mansuetus sedens sup asinam ꝛ pullum
filium subiugalis Euntes autem discipuli
fecerunt sicut precepit illis ihus Et addu
xerunt asinam ꝛ pullum. Et imposuerunt
sup eos vestimenta sua. Et eum desuper
sedere fecerunt. Plurima autem turba stra
verunt vestimenta sua in via Alij autem
cedebant ramos de arboribus ꝛ sternebant
in via. Turbe autem que precedebant et
que sequebantur clamabant dicentes.
Osanna filio david. Benedictus qui venit
in nomine domini. osanna in excelsis. Et
cum intrasset ihrlmam commota est univer
sa civitas dicens Quis est hic. Populi autem
dicebant. hic est ihus ppheta a nazareth
galilee Et intravit ihus in templum
dei. et eiciebat omnes vendentes ꝛ emen
tes de templo. et mensas nummulariorum
ꝛ cathedras vendentium columbas evertit
Et dixit eis Scriptum est domus mea
domus orationis vocabitur Vos autem fecistis
illam speluncam latronum. Et accesserunt
ad eum ceci ꝛ claudi in templo ꝛ sanavit
eos Videntes autem principes sacerdotum
ꝛ scribe mirabilia que fecit ꝛ pueros
clamantes in templo ꝛ dicentes Osan
na filio david indignati sunt ꝛ dixerunt
ei Audis quid isti dicunt. Ihus autem
dixit eis Utique. Nunquam legistis. Quia

ex ore infancium et lactancium pfecisti
laudem ppter inimicos tuos ¶ Ostenso
quod in faciendo miracula p xpm est commu
nicata omnibus aplis ꝛ qualiter ptas sacerdotalis
singulariter comissa est soli petro In parte
ista extrema ondit quomodo ptas xpi rega
lis m̅cata est omnibus aplis ad regulam
aut ptatem quantum ad pns spectat quinque
pordinem. Primo quod in possessione heat
honoris reverenciam Secundo quod in pces
sione heat sapiam Tercio quod in prehen
sione heat vigorosam audaciam Quar
to quod in pugnando heat bellorum experiencia
Et quinto quod in remunerando heat ponde
ratam iusticiam ¶ Quinque ergo facit extra
in ultima pte principali scilicet quod istis quinque
modis ondit ptatem xpi regalem esse
demonstrata Secunda incipit in principio.
xxxij capli. Tercia in principio xxiij capli.
Quarta in principio xxiiij capli. Et quinta
in principio xxv. capli. ¶ Sed in illa autem
prima pte est sciendum quod tria sunt que
faciunt potissime regem in pplo esse. ho
noris reverentia ꝛ dignitas Primum est hu
militas eius ꝛ benignitas mansuetudo
Secundum est eius potencie magnitudo
Et tercium est malos in corrigendo rigida
fortitudo Secundum igitur ista tria pns
capitulum habet tres ptes ꝛ tres lectiones
Secunda ibi Et relictis illis abijt foras
Tercia ibi Quid autem vobis videtur
mansuetudinem aut ꝛ benignitatem
metropolis Salvator terra ondebat cum ihrlm
tamquam expugnaturus contra dyabolo intravit
Primo continue cum qua intravit pparatio
Secundo pplo eum recipientis devotio Ter
cio templi quod intravit mundacio et
purgatio. Paratio autem continue cum
qua xps ibi intravit humilis ꝛ man
sueta ondit quantum ad tria Primo quantum
ad discipulorum ꝛ famulie paucitate quod
non cum multitudine armatorum et turba

famulorum precedentium et subsequentium sicut
multi prelati hodie faciunt qui cum tanta
multitudine eorum dyocesim peruerunt visi
tando vt pocius posset dici eorum ingressus
ad ecclesias dissipacio quam visitacio sed solum
cum discipulis suis saluator iherusalem ve
nit ad visitandum templum domini et duos
tantum discipulos ante suum aduentum premi
sit / magna namque cura debet esse pre
latis vt per eorum visitacionem bona et res
ecclesiastice non distrahantur sed magis
per alios indebite distracte per eos reduci
debent et conseruari Vnde habetur distinctione
quod ille cuius visitacio ecclesie iniungitur nichil
de rebus ecclesie a quocumque presumi dis
trahi paciatur. Secundo quantum ad pro
phetice scripture veritatem non enim carebit
vel ex ypocrisi saluator intrantus iherusalem
hanc mansuetudinem ostendit sed longo
tempore ante zacharie 9 hoc prophetatum est vbi
scribitur Iubila filia syon et exulta iherusalem
quia ecce rex tuus venit tibi iustus et salua
tor. loco tamen iusti alibi ponitur man
suetus quia per mansuetudinem iusticiam
de dyaboli fecit vel propter inexcusacionem iudeorum
quia vt dicit Crisostomus. Ideo cristus noluit
timendus per potenciam sed amandus per ma
suetudinis clemenciam quia iudei videntes
ipsum non dicentes coram facie pilati non
habemus regem nisi cesarem. Tercio quantum
ad animalium vilitatem quia non in curru
aureo et purpura refulgenti nec super equm
fundum discordie et litis amatorem ascendere
voluit sed super asinam pacis et tranquil
litatis amicam vt dicit Crisostomus 9 / ex hoc vt
eciam prelatis humilitatis mensuram monstrare
voluit. Vt non super equos ascendere neccesse
sit sed sufficiat asino vti et eo quod necessitatis
est esse contentum / turbe autem eum recipi
entis deuocio similiter ostenditur in tribus primo
in vestimentorum prostracione et hoc ne pes

asine vel ipse aliquo lapide lederetur aut in
foueam laberetur. Secundo in arborum incisi
one et hoc vt victoria obtinenda de dyabolo
monstraretur. Tercio in saluatoris inuocacione
quia cantabant osanna id est saluator per diuinitatem
filio dauid per humanitatem. benedictus qui venit
in nomine domini per eius aduentus nouitate
Sed templi in quod intrauit mundacio et pur
gatio eodem modo in tribus ostensa est secundum quod tria
genera hominum templum domini inficiebant primo
sacrilegi qui intelliguntur per vendentes et
ementes in templo. Secundo vsurarii qui
intelliguntur per nummularios. Tercio symo
niaci qui intelliguntur per vendentes colum
bas eiecit eos saluator de templo sacrile
gos vsurarios et symoniacos. Similiter tria
ei esse facienda Primo oracionem domus
mea domus oracionis vocabitur. Secundo infir
morum curacionem quia accesserunt ad eum ceci
et claudi et in templo curauit eos sic omnes
infirmi per administracionem sacramentorum curandi
sunt in templo. Tercio sacre scripture pre
dicacionem et diuine laudis decantacionem
quia pueri in templo clamabant Osanna
filio dauid. Quantum ad laudis diuine deca
tacionem saluator contra phariseos et contra pueros
murmurantes insurrexit sermone prophetico di
cens. Nunquam legistis Ex ore infancium
et lactancium perfecisti laudem. Nam secundum
glosam in hoc instructi sunt pharisei quod
pueri non errore vel leuitate reprehendendi
sunt vel arguendi quia cristo tamquam
vero deo diuinas laudes cantabant
cum per tot milia annorum ante istud
futurum fore propheta predixerat. Sed
hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima
vtrum decens fuit cristum in eius passione
cum regali honore iherusalem intrare. Se
cunda vtrum possibile fuit ipsum super
asinam et pullum eius sedere. Tercia
vtrum sacrilegi eiciendi sunt de ecclesia
Quarta vtrum eiciendi sunt de ecclesia vsu
rarii. Quinta vtrum eiciendi sunt de ecclesia

symoniaci. Ad primam est dicendum quod hanc
dubitacionem monet Beda et Crisostomus. Nam Beda
dicit quod Jo. 12o legitur christum fuisse in monte
quando vidit quod homines illi qui de quinque panibus
saciavit venturi erant ut raperent eum
et facerent eum regem hic autem dicitur regale
sibi a turbis impensum non spernit sed inde
ei murmurantibus et dicentibus audis quid
isti dicunt recepit. Crisostomus vero ait Ce-
lebriores legimus christum ierusalem intrasse et
numquam invenimus cum tali honore fuisse re-
ceptum. Hoc ergo ideo fuit ut dicit Crisostomus.
Quia tunc erat cum dyabolo pugnaturus
quo devicto filius est rex et iudex vivorum et
mortuorum. Unde hic vide omnia regalia
signa et regis omnes proprietates manifestantur.
Nam ad regem pertinet dominandi potestas
ut maleficos et perturbantes pacem et rempu-
blicam posset punire. Secundo iusticie
equitas quia honor regis iudicium et insti-
ciam diligit. Tercio salvandi et remune-
randi facultas. que tria tam senes quam
pueri monstraverunt esse in christo cum eum
receperunt in vellum cum dyabolo pugnaturum
ut dicere propheta. Senes cum iunioribus laudent
nomen domini non iudeorum sacerdotes ut dicit
Crisostomus. Puto quod ipsi qui laudabant faciebant
que laudabant sed spiritus sanctus subito ingressus
in eos veritatis verbo fundabat per eos. Unde
in Cantico quod cantabant exprimebant ista
tria per ordinem qui dicebat. Benedictus qui
venit in nomine domini. Osanna filio david
in excelsis nam dominandi potestatem exprimebat
in hoc quod dicebat. Benedictus id est gloriosus
et potens domini. Iusticie equitatem mani-
festabant in hoc quod dicebant in nomine domini.
Ipse enim non rapina conservatus est regnum
sicut multi tyranni et sicut antichristus qui
tyrannice et per rapinam sibi acquiret
potestatem dominandi sine voluntate et no-
mine dei patris. Unde ipse dicebat iudeis in
Johanne. Ego veni in nomine patris mei et non
recepistis me. alius vero veniet in nomine

suo et illum recipietis. Deus salvandi et
remunerandi facultatem ostenderunt in hoc
quod dicebant Osanna id est salvator filio david
quantum ad humanitatem assumptam salvator
noster in excelsis quia ipse non fuit rex ter-
renus sed celestis et suos subditos in excel-
sis salvat et remunerat. Et ista tria concor-
dant cum verbis prophete zacharie 10o capitulo ubi dicitur
Iubila filia syon ecce rex tuus quantum ad
dominandi potestatem venit tibi iustus quantum
ad iusticie equitatem et salvator quantum
ad salvandi et remunerandi facultatem.
Ad secundum est dicendum quod secundum Crisostomum
quantum ad literam non potest intelligi christum
super asinam et pullum sedisse quia hoc
vel continet impossibilitatem ut scilicet unum
pedem tenuisset super unum animal et alium
pedem super aliud quod non erat possibile
vel quod continet quandam derisionem vanitatis
ut quod per unam partem nes sedet super asinam
et per aliam partem super pullum et hoc fuisset
vanum et derisorium. Quia ut dicit bethfage
vicus erat sacerdotum ministrancium in tem-
plo situs est in monte oliveti dis-
tans uno solo miliari a ierusalem ad quem
diuertebant sacerdotes deservientes in tem-
plo completo officio vicis sue quod igitur
vitam brevi spacio mutaret christus dicens
sa animalia quedam levitas vel vanitas
fuisset. Volt ergo Johannes hoc intelligendum
esse quantum ad sensum misticum. quia per asi-
nam significabat synagoga iudeorum
diversis oneribus mandatorum legis onerata
per pullum vero indomitum et devia ambulan-
tem significatur ydolatria populi gentilis
qui diversis erroribus desviabat et per devia
erroris ambulabat. Unde sicut utrorumque
populus erat ligatus iudaicus formalis
mandatorum gentalis formalis diversorum
errorum ita salvator utrumque mandavit
solvi et super utrumque dicitur sedisse. Ideo quod Iu-
deos solvit a legalibus observanciis et gentiles

a diuisis prelatus propter quod solus Math-
feat mencionem de asina quia ipse scripsit ebreis
in Judea. Ideo de solucione iudeorum fecerat
facere mencionem. Alii vero textus nominant solum
pullum asine quia scripsunt gentilibus in quibus
nulla est diuersitas secundum Augustinum. Prima conclu-
sionis elucidata ponit vnum et alius aliud
vtrumque intelligit esse fore. Tercio ut ante dictum
Respondeo ad sensum litteralem super vtrumque
animal Christus potuit sedere vel quia sic
animalia potuerint coniungi simul ut simul
sederet super vtrumque vel separatim modo super
illud vnum modo super aliud et hoc non tantum non
solum propter misticam significacionem sed pro
prelatorum informacionem tribuit namque
omnibus prelatis exemplum humilitatis ut non
super equos et dextrarios necesse sit ferri sed
quod sufficiat asino vti et eo quod necessitatis est
esse contentos. Quid eciam est dicendum quod
secundum Johannem super hunc passum templum
in Jerusalem per Salomonem edificatum a iudeis
de cunctis regionibus mundi venientibus in
magna habebatur reuerencia et aberis innume-
rabiles hostie thaurorum arietum et hircorum
potissime in festis offerebant pauperibus
duntaxat exceptis qui offerebant pul-
los columbarum et turturum quia igitur
illi qui veniebant de longe et de propinquis
partibus vel regionibus animalia non habebant
ad offerendum sacerdotes templi ducti cupiditate
ordinauerunt animalia vendi in templo et
emi et ipsimet sacerdotes predicta animalia
vendebant non habentibus ut ipsi postmodum
empta reciperent. Qui merito eiciendi erant
de ecclesia et de templo propter duo. Primo
propter sacrilegium quod committebant ut dicit
Rabanus quod in pena sacrilegii sunt puniendi
illi qui celestium vsibus dedicata vexare
vel molestare temptauerunt non enim poterant
esse sine violacione et vexacione sacerdotum
vendere et emere animalia in templo et sine
latrocinio rerum sacrarum unde saluator
eiciens tales vendentes et ementes dixit
domus mea domus oracionis vocabitur et vos feci-
stis illam speluncam latronum. Super quo verbo dicit
Johannes Os templum dei ille conuertit in spe-
luncam latronum qui lucra de religione sec-
tantur. Secundo propter negociacionem quam
eis prohibitam exercebant prohibetur enim clericis
et personis ecclesiasticis negociacio rerum temporalium
unde dicit Johannes et ponitur lxxxviii distinccione
negociatorem clericum ex inopia diuitem et
ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem
fuge et Augustinus sit et allegatur distinccione predicta
scilicet quod fornicari numquam licet sed negociari
quandoque licet quandoque non quando antequam homo sit
clericus licet postquam vero factus est clericus non
licet. Unde multum debent cauere clerici
ne negociis secularibus se immisceant.
Ad questionem est dicendum quod secundum Johannem super
hunc locum quia multi veniebant ad tem-
plum domini qui pecuniam vnde emerent
animalia non habebant ad ymolandum. Ideo
sacerdotes aliam fraudem excogitauerunt or-
dinantes nummularios vel campsores
qui recepta cogitacione et securitate pe-
cuniam prestabant et tamen legis manda-
to interdictum erat eis ne vsuram facerent
cum proximis suis ut commodum haberent de pe-
cunia serrata munuscula aliqua recipi-
ebant de pecunia in confectione vel in aliis
rebus vel fructibus non accedentes ut dicit
quod vsura est non solum accipere pecuniam
vel eciam omnia alia que nummis estimantur
quicquid enim sorti accidit vel pecunia vel
que possunt pecunia comparari vsura est
ut dicitur xiiii q. iii. Unde scribitur in Eze-
chiele vsuram et superhabundanciam non ac-
cipias. Tales igitur vsurarii expellendi
sunt de ecclesia quantum ad duo. Primo quantum
ad christianam sepulturam quia cum aliis
christianis in ecclesia sepeliri non debent.
Secundo quantum ad percepcionem sacramentorum
unde scribitur extra de vsuris constitutum
ut manifesti vsurarii nec ad communionem
altaris nec christianam si in hoc decesserint
recipiant sepulturam nec ab eis oblaciones

recipe debent solum autem predicacionis verbum listmarys quibuscunque in ecclesia subtrahendum non est quia dr. ex eciam persecutoribus sive prelati vel predicatores subtrahe non debet verbum in omnibus alys ceciendi sunt de ecclesia ¶ Ad quartam est dicendum quod sicut dicit Beda et ponitur prima ca. q. in. Vendentes columbas quorum cathedras xpus evertit sunt illi epi qui sacros ordines largiendo precium peccunie vel laudis vel honoris inquirunt et qui graciam quam a deo receperunt non simplici intencione administrant sed causa cuiuslibet retribucionis humane exercent et epi qui tradunt ecclesias quibus non oportet columbas vendunt / Et Urbanus papa dicit Quoniam qui res ecclesiasticas non ad quod institute sunt sed ad propria lucra munere lingue vel obsequii vel peccunie largitur vel adipiscitur symoniacus est qua autem pena symoniaci ferendi sunt patet prima ca. q. prima. Si quis eps / Ubi dicitur Vendentes et ementes spiritualia a proprio gradu quem turpi lucro in ecclesia sunt consecuti cadendi et deponendi sunt et ecclesiastica dignitate ponendi Illi non qui sunt mediatores ipsarum turpibus et nephandis lucris datis vel accepti si clerici sunt debent deponi si vero sunt layci debet excommunicari

e ij

Et relictis illis abiit foras lao y extra civitatem in bethaniam ibique mansit Et docebat eos de regno dei Mane autem revertens in civitatem esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam venit ad eam Et nichil invenit in ea nisi folia tantum Et ait illi Nunquam in te fructus nascatur usque in sempiternum Et arefacta est continuo ficulnea. Et videntes discipuli mirati sunt dicentes Quomodo continuo aruit Respondens autem ihus ait eis Amen dico vobis Si habueritis fidem et non hesitaveritis non solum de ficulnea facietis sed si monti huic dixeritis Tolle te et iacta te in mare fiet Et omnia quecunque pecieritis in oracione credentes accipietis Et cum venisset in templum accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes In qua potestate hec facis et quis dedit tibi hanc potestatem Respondens ihus dixit illis Interrogabo et ego vos unum sermonem quem si dixeritis michi et ego vobis dicam in qua potestate hec facio. Baptismus iohannis unde erat ex celo an ex hominibus At illi cogitabant intra se dicentes Si dixerimus ex celo dicet nobis. Quare ergo non credidistis illi Si autem dixerimus ex hominibus timemus turbam. Omnes enim habebant Johannem sicut prophetam Et respondentes ihu dicentes Nescimus Et ait illis ipse. Neque ego dico vobis in qua potestate hec facio ¶ Ostensa regali dignitate xpi per eius humilitatem mansuetudinem. In parte ista Et docebat ostendit eius potencie magnitudinem. In quibus autem salvator in hac leccione ostendit magnitudinem sue potencie Primo in arboris fici exsiccacione Secundo in montium per orationem apostolorum translacione Tercio in scribarum et phariseorum confutacione ¶ Circa primum dicit quod relictis illis scilicet principibus sacerdotum abiit foras extra civitatem in bethaniam ubi tamquam in parvo viculo habitabat quia in iherusalem ex nimia paupertate domicilium non habebat Ut dicit Jeronimus / non enim secundum Crisostomum aliter poterunt vincere homines mali et dolosi nisi per cessionem ex quo per racionem vinci non poterunt. mora ergo facta in bethania ad discipulorum instruccionem mane revertens in iherusalem esuriit non quidem cibum corporalem dicit Crisostomus cum esset mane / sed esuriit humani generis salutem. Videns ergo arborem fici non habens fructum sed folia tantum dixit Nunquam ex te nascatur fructus usque in sempiternum et statim arefacta est ficulnea quod videntes discipuli mirati sunt quare arborem fici arescere fecit

magis alia dicit Crisostomus ¶ Hoc fuit propter
evidentiam miraculi quia arbor ficus hu-
midissima est inter omnes Unde ne putaret
tunc exsiccatio talis provenisse ex natura
arboris voluit in ficu hanc arefactionem
ostendere ¶ Quantum vero ad secundum ait quod
mirantibus apostolis Christus dixit Si habetis
fidem non solum de ficulnea hoc facietis sed
si dixeritis monti iactare in mare fiet et
universaliter omnia quecumque pecieritis in
oratione credentes accipietis ¶ Sed quantum
ad tertium dicit quod phariseis querentibus in qua
potestate hoc faceret eiecerat enim vendentes
et ementes de templo secundum enim Ieronimum inter
omnia miracula que Christus fecit hoc maxi-
mum fuit quod tunc temporis quando contemptibi-
lis et vilis a scribis et phariseis habebatur in tan-
tum ut postea ab eis crucifigeretur ad unius
enim verbera flagelli tantam potuit eicere
multitudinem ipsis phariseis contra se frementibus
tibus videntibus eorum lucra destrui etc.
ergo sciens quod non querebant ut discerent
sed ut calumpniam pararent interrogat eos
unde esset baptisma Iohannis et illis respon-
dentibus se nescire in quo mentiti sunt bene
sciebant secundum Ieronimum sed cogitabant si di-
xerimus de celo dicet nobis quare non bapti-
zati estis ab illo si vero dicamus quod ab homine
recepit potestatem baptisandi timemus lapi-
dari a populo quia universa multitudo populorum
baptismum Iohannis receperat et eum sicut
prophetam a deo missum habebat Sic igitur
mendaciter respondentibus Christus non mendaciter
sed veraciter confutavit dicens nec ergo
dico vobis in qua potestate hoc facio non
enim ait neque ergo scio in qua potestate hoc facio
sed non dico vobis quia quando doctor videt
se non proficere in doctrina magis debet ipsam
occultare quam manifestare ut dicit Crisostomus
¶ Sed hic possunt esse quatuor dubitationes
¶ Prima utrum in ficulnea vel in aliqua cre-
atura carente ratione possit esse peccatum ¶ Secun-
da utrum apostoli semper in eorum oratione fuerunt
auditi ¶ Tercia utrum baptismus Iohannis
fuit institutus a deo vel ab homine ¶ Quarta
utrum decens fuit Christum occultare veritatem
phariseis quam querebant ¶ Ad primam
est dicendum quod questio est dubia pro tanto
quia pena iuste non datur nisi pro culpa
Cum igitur maledictio dicta ficulnee fuit a
Christo ex qua maledictione arefacta est non
videtur quod hoc iuste et rationabiliter possit esse
sine culpa et similiter sine iniuria possidentis
Unde culpa est occidere animalia bruta bo-
vem vel asinum inquantum fit dampnum et iniuria
possidentis ad hoc igitur respondet Crisostomus dicens
Cum aliquid reperimus factum a Christo
in plantis vel in brutis animalibus non debemus
querere qualiter hoc iuste factum sit puta qualiter
iuste siccata est ficus si tempus siccationis
non erat quia hoc querere summe dementie
est quia in talibus non invenitur culpa neque pena
et causam istius Augustinus in libro 3o de libero
arbitrio assignat dicens quod cum omnia commendare
memorie non possumus hoc enim firmiter te-
neamus quod quecumque causa sit voluntatis
vel appetitus si ei resisti non potest sine culpa
ceditur quia ergo cuncta animantia care-
cia ratione eorum impetibus resistere non va-
lent quia agunt magis quam agant ideo
culpa in eis esse non poterat et per consequens neque
pena culpe ¶ Respondens igitur ergo salvator
fecit exsiccari ficulneam ¶ Ylarius dicit
hoc fecisse propter reproborum severam correp-
tionem ait enim quod quando Christus voluit os-
tendere procurare per se salutis exemplum potestatis
suis sue virtutis in humanis corporibus
exercuit commendans per hoc spem futurorum
et salutem anime curis presentium consuetudinem
Sed quando voluit ostendere contumaces et re-
belles formam severitatis spem future
iudicii dampno arboris indicavit Crisostomus
autem dicit ¶ Hoc fecit propter apostolorum instruc-
tionem ¶ Instructi namque fuerunt apostoli in
fide per exsiccationem ficulnee ut sicut etc.

exsiccauit solo verbo arborem sic credent quod solo
poterunt exsiccare eos qui crucifixerunt eum
et ut dixerunt quod ipsi talia et maiora signa fac-
turi erant si in fide non hesitarent. Sed
Origenes dicit quod hoc fecit propter misticam
iudeorum significacionem. Sunt iudei fatua ficus
quia in synagoga ipsorum quam ficus exsicca-
ta significabat non nisi folia inueniebantur
eo quod dicente apostolo tota obseruatio eorum erat
in cibis et potibus et variis baptismatibus
nichil ad perfectum deducens. Ad secundam
est dicendum quod secundum Ieronimum canes gentilium
contra christianos latrant per hoc quod non semper
in oratione apostoli sunt exauditi asserentes e-
os non habuisse fidem quia non potuerunt
montes transferre nec iactare eos in mare
Ad hoc igitur ipse respondet quod sicut christus
multa signa fecit que non sunt scripta in li-
bro hoc sic apostoli multa signa fecerunt que
scripta non sunt. Credendum est ergo ut ait
quod montes fecerunt transferri. Sed ideo hec
multa alia que fecerunt non sunt scripta ne
daretur occasio infidelibus contradicendi maior
aliquin interrogemus eos ut dicit utrum
credant signis que scripta narrantur an
non et cum incredulos viderimus consequenter pro-
bamus nec maioribus eos creditoribus
fuisse qui minoribus non crediderunt. Dica-
mus ergo ut dicit Crisostomus quod si nos quandoque
in oratione non exaudimur hoc ideo est vel
quia contra auxilium nostre salutis petimus
vel quia eorum pro quibus petimus peruer-
sitas ne impetremus obsistit vel quia in
futurum peticionis nostre differtur effectus
ut nostra desideria crescant et perfectius capiamus
tandem que requirimus. Apostoli ergo quia
nichil quod non oportet petiuerunt et
credentes integro semper celestia petiuerunt
ideo semper fuerunt sic petendo exauditi. Ad
tertiam est dicendum quod de institutione baptis-
mi Iohannis a quo fuit contingit dupliciter
loqui. Primo a quo auctoritatiue et potestatiue
vel impatiue et sic planum quod fuit a deo quod

auctore et imperio dei baptisauit iuxta illud
Ioh. primo. Qui me misit baptisare in aqua
ille michi dixit. Super quem videris spiritum
descendentem et manentem hic est qui
baptisat in spiritu sancto. Secundo mi-
nisteriale et executiue et sic planum est quod a
Iohanne institutus est quia secundum Augustinum
Iohannes hoc donum accepit a deo et a christo
quem postmodum baptisauit. Ut institueret
baptismum aque ad preparationem baptismi
et talis baptismus suus daretur per auctorem
ergo baptismus Iohannis fuit a christo in-
stitutus a iohanne. Ad quartam est dicendum
quod questio est dubia propter duo. Primo quia
ut dicit Augustinus super illo verbo psalmi. Non abscon-
di iniquitatem et ad quartum. multo christus in consilio
iudeorum et phariseorum veritatem non abs-
condit. Unde ipse dixit pilato. Ego ad hoc
natus sum et ad hoc veni in mundum. Ut te-
stimonium perhibeam veritati. Secundo quia ut
dicit Augustinus. christus bis eiecit ementes et ven-
dentes. Primo Ioh. ii°. Et tunc quando iudei
quesiuerunt quod signum ondis nobis quod hoc
facis. Respondit eis dicens Soluite tem-
plum hoc et in tribus diebus excitabo illud
ac si diceret ut glosa exponit sicut templum
manufactum variis coloribus est deturpatum
sic templum corporis mei. vestris pollutis manibus
dissolutum tercia die excitabo illud et in hoc mon-
strauit se dei potestatem habere. Secundo eie-
cit vendentes et ementes iam appropinquante
passione. Matthei xxi. Et tunc iudeis querentibus
in qua potestate hoc faceret non respondit quod videtur
eis debuisse satisfacere sicut primo. Hanc
ergo dubitationem Crisostomus sic soluit. Dicit
enim quod triplex veritas est quandoque querentibus
occultanda. Primo si querentes non sunt ca-
paces ad intelligendum tunc enim magis
duceret in errorem quam veritatem discerent
Secundo si videas quod querentes odio et contemp-
tu veritatis querant. Unde dicit quod incogita-
tem oportet docere sed temptantem rationabi-
li percussione confundere non autem veritate

ministerii ei publicare. Tercio si videt se
non proficere et propter ista tria saluator no
luit respondere iudeis in qua potestate hoc fa
ceret. Primo quia capaces non erant. tum
enim dicebant Quis tibi dedit hanc potesta
tem. manifeste negabant dei filium esse
xpistum. ex quo eum putabant sine veritate
signa facere. Ut dicit Jeronimus. Secundo quia
temptatiue et odio habiat contemptum veri
querebat. Tercio quia prima vice quando
eiecit de templo vendentes et ementes que
rentibus eis veritatem respondit. ex quo igitur
non profecerunt indignos se fecerunt am
plius veritatem audire. Lectio tercia

Quid autem vobis videtur Homo qui
dam habebat duos filios. Et accedens
ad primum dixit. Fili vade hodie operare in vi
nea mea. Ille autem respondens ait. Nolo. Postea
autem penitencia motus abiit. Accedens autem
ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait
Eo domine. et non iuit. Quis ex duobus
fecit voluntatem patris. Dicunt ei. Primus. Dicit
illis ihesus. Amen dico vobis quia publi
cani et meretrices precedent vos in regnum dei.
Venit enim ad vos iohannes in via iusticie
et non credidistis ei. Publicani autem et meretri
ces crediderunt ei. Vos autem videntes nec
penitenciam habuistis postea ut crederetis ei.
Aliam parabolam audite. Homo erat paterfa
milias qui plantauit vineam et sepem
circumdedit ei et fodit in ea torcular et
edificauit turrim et locauit eam agricolis
Et peregre profectus est. Cum autem tempus
fructuum appropinquasset. misit seruos suos
ad agricolas ut acciperent fructus eius. Et
agricole apprehensis seruis suis. alium ceci
derunt alium occiderunt alium vero lapidaue
runt. Iterum misit alios seruos plures
prioribus. Et fecerunt illis similiter. Nouis
sime autem misit ad eos filium suum dicens
Verebuntur filium meum. Agricole autem
videntes filium dixerunt intra se. Hic est
heres. Venite occidamus eum et habebimus

hereditatem eius. Et apprehensum eum
eiecerunt extra vineam et occiderunt eum.
Cum ergo venerit dominus vinee quid fa
ciet agricolis illis. Aiunt illi. Malos
male perdet et vineam suam locabit aliis
agricolis qui reddant ei fructum temporibus
suis. Dicit illis ihesus. Numquam legistis in
scripturis. Lapidem quem reprobauerunt
edificantes hic factus est in caput anguli.
A domino factum est istud et est mirabile
in oculis nostris. Ideo dico vobis quia
auferetur a vobis regnum dei et dabitur
genti facienti fructus eius. Et qui ce
ciderit super lapidem istum confringetur
Super quem vero ceciderit conteret eum.
Et cum audissent principes sacerdotum et phari
sei parabolas eius. cognouerunt quod de ipsis
diceret. Et querentes eum tenere timue
runt turbas. Quia sicut prophetam eum
habebant. Postquam euangelista ostendit regalem
xpisti dignitatem per eius humilitatis mansue
tudinem et potencie magnitudinem. In pre
sentia ut supra dicebatur hic ostendit correcti
onis rigidam fortitudinem. Et primo ponitur
iudeorum et gentilium ad inuicem comparatio
Secundo ponitur iudeorum mala operatio
Et tercio concluditur eorum reprobatio et gen
tilium electio et approbatio. Circa primum ergo
ad primum querit saluator hanc questionem
a phariseis. Homo quidam duos filios habuit
et dixit primo quod laboraret in vinea sua
Qui respondit Nolo ire. postea penitencia ductus
fecit quod pater iussit. Et alteri filio
dixit. qui respondit volo ire. non tamen iuit
quis istorum fecit voluntatem patris. Ad qua
questionem responderunt pharisei quod primus filius
Et per istos duos filios populus gentilis et
iudaicus intelliguntur secundum Crisostomum
Nam primus populus fuit gentilis qui
fuit primus filius qui recepit a deo le
gem naturalem per quam gentes po

cerunt cognoscere bonum a malo. Et quod tibi
non vis fieri alteri non facias relinquentes
tamen legem ⁊ iusticiam dei ad ydola
se converterunt ⁊ contra voluntatem dei fe
cerunt. Postmodum penitentia ductus populus tali
tempore adventus xpi voluntatem dei fecit
quia populus quem non cognovi servivit mihi
in auditu auris obedivit michi. Et dicitur in psalmo. Secundo
populus fuit iudaicus qui legem recipiendo
promisit voluntatem facere. postmodum autem
non fecit cum eius filium non recepit. Et
ideo dicit salvator quod publicani et mere
trices precedent iudeos in regno celorum vel
dei. Et ne ipsi possent se excusare quod adven
tus xpi non fuit eis annunciatus nec via
iusticie eis predicata. Subdit quod Johannes
baptista venit ad eos in via iusticie ⁊ pu
blicanis ⁊ meretricibus credentibus ei ipsi pha
risei credere noluerunt nec penitentiam per eum
predicatam facere voluerunt. ¶ Quantum
vero ad secundum ponit salvator eis ali
am comparationem dicens quod homo erat paterfa
milias. scilicet pater deus qui habebat vineam
iherusalem plebem ysraeliticam quam vineam
circumdedit sepe per angelorum custodiam ⁊ fodit
in ea torcular per mandatorum legis obser
vacionem ⁊ edificavit in ea turrim per
sacrificiorum in templo frequentiam ⁊ peregre
profectus est relinquens eos eorum libero ar
bitrio locando vineam agricolis sacerdotibus
⁊ levitis qui eis divina mandata expe
teret frequenter. cum igitur tempus fructuum
appropinquaret in quo aliqua bona opera
deberent facere digna acceptione divina
misit ad eos pater servos suos ⁊ ipsi iudei
tamquam mali agricole apprehensis predictis
servis alium ceciderunt sicut ysayam
alium occiderunt sicut Jeremiam alium
lapidaverunt sicut Naboth ⁊ Zachariam
quem interfecerunt inter templum ⁊ altare
Iterum misit alios servos plures prioribus.
sicut tempore s. Pauli ⁊ david multi

prophete inventi sunt ⁊ fecerunt similiter. Deinde
misit deus filium suum. Et reverentia ⁊ bene
volencia ducti convertentur ad bonum ⁊ ipsi
cognoscentes per signa que fecit quod esset heres
⁊ dei filius per naturam ne perderent lucrum
vinee quod percipiebant de malis oblatis
in templo unde ipse eiecerat vendentes et
ementes eiecerunt eum extra vineam quia
extra iherusalem crucifixerunt eum. ecce ergo tot
mala opera phariseorum ¶ Sed quantum ad tercium
concludit eorum reprobacionem ex eorum met se
tencia. Unde querit salvator quid ve
nerit dominus vinee quam correctionem faciet
de illis agricolis ⁊ responderunt quod malos
.i. nos iudeos pravos ⁊ obstinatos in ma
lo male perdet iuste ⁊ sancte nos dampna
do ⁊ reprobando. ⁊ vineam suam. ecclesiam
scilicet suam locabit aliis agricolis quia
gentilibus recipientibus fidem xpi inito
locabit. Et reddant ei fructum temporibus suis
quia igitur pharisei ipsi contra se sententiam dede
runt ⁊ veram. Et ondet salvator veram
sententiam contra se dedisse. Veritate ipsos
cogente confirmat per prophetam. puta quod
iudei ⁊ omnes increduli essent per xpm co
fringendi ⁊ finaliter conterendi tamquam
per lapidem angularem dicens Numquam le
gistis Lapidem quem reprobaverunt edifi
cantes hic factus est in caput anguli ⁊ qui
ceciderit super lapidem istum. Et peccator qui
peccat cadit super lapidem confringitur non
tamen omnino conteritur quia adhuc re
servatur ad penitentiam super quem vero ceci
derit conteretur quia qui xpm penitus
negat vel potius lapis conteret ipsum
Et nec quidem testa remaneat in qua
hauriatur aqua pusillum secundum Jeronimum
⁊ quia pharisei contra se sententiam dederunt
⁊ sic ab alio absolvi non poterant quia
ut dicit Crisostomus Qui seipsum condempnat
ab alio absolvi non potest ⁊ quia xpus
tam sententiam rigidam contra eos protulit eos

eos datam confirmauit. sciences finaliter quod
omnes predictas parabolas contra eos addu-
xerat quesiuerunt eum capere et tenere et
scessent sed timuerunt turbas plurimum
que sicut prophetam eum habebant. ¶ Sed hic
possunt esse quinque dubitaciones. Prima vtrum
per duos filios clerici et laici intelligantur.
¶ Secunda vtrum Johannes venit ad iude-
os in via iusticie. ¶ Tercia vtrum pharise-
i cognouerunt xpm esse heredem et dei filium
per naturam. ¶ Quarta vtrum motiuum iu-
deorum ad occidendum xpm fuit cupiditas
vel inuidia. ¶ Quinta vtrum qui condempnat
seipsum possit ab aliquo absolui. ¶ Ad primam
est dicendum quod secundum Crisostomum super hunc lo-
cum quidam homo habuit duos filios. Per
istos duos filios intelliguntur clerici et lay-
ci vel seculares. Nam per primum filium
qui renuit facere voluntatem patris et postea
fecit intelliguntur seculares. Per secundum
vero filium qui dixit voluntatem patris
facere et non fecit intelliguntur clerici. quorum
peccatum vt ait est peccato laicorum grauius
et periculosius et communius et vniuersalius.
Grauius quidem quia seculares eo ipso
quod secularem vitam susceperunt deum
negare videntur et renuere facere volun-
tatem dei et obedire sibi. Clerici vero
eo ipso quod mores aliorum constituunt et mi-
nisteria sacramentorum efficiunt dei obedi-
enciam promittunt. Ideo si voluntatem
patris non faciunt eius obedienciam non
seruant. propter quod eis dicitur publicani et
meretrices precedent vos in regno dei. ac
si diceret matrimonio copulati qui secundum ro-
nem vbi vitam eorum dispensant. Verum
eciam publicani et meretrices que desideriis
carnalibus et voluptatibus seruientes man-
cipauerunt precedent vos in regno dei quia
ipsi continenciam non promiserunt. vos
autem opere denegatis quod videmini voce pro-
fiteri. est igitur peccatum clericorum grauius
peccato laycorum. Secundo est periculosius
quia vt dicit Crisostomus secularis homo
potest facile post peccatum ad penitenciam venire
quia occupatus negociis secularibus diuinas scrip-
turas non satis meditatur. semper enim que in
scriptura posita sunt noua et videntur. ideo
dum audit aliquid de gloria beatorum et de pe-
na dampnatorum quasi nouum audiens expa-
uescit malum et concupiscit bonum. ac per
hoc compunctus statim ad penitenciam currit.
ex qua causa dicit Crisostomus quod per publicanos
intelliguntur omnes peccatores homines per
meretrices omnes mulieres peccatrices quia
in muliere eo ipso quod sedet in quiete mau-
sa est fornicacio et luxuria que ex ocio
nascitur. In viris vero habundat cupiditas
parum vero luxuria propter occupaciones et
sollicitudines multas. nisi sit multum las-
ciuus. Sed clericus omnia que in scriptura
sunt propter cottidianam meditacionem ante
oculos eius inueterata sunt et ab eo quasi
vilia reputantur. Vnde clericus qui semper
meditatur in scripturis aut omnino serua-
turus est eas et est ceteris melior et perfectior
aut si semel cepit eas contempnere nunquam
excitabitur in illis et est ceteris deterior.
Nam vt ait nichil est inpossibilius quam
illum corrigere qui multa scit et tamen
contempnens bonum eligit malum. Et
subdit quod nunquam vidit clericum cito penitenciam
agentem quamuis si deprehensus fuit in
peccato non ideo dolet de peccato sed confunditur
quia perdit gloriam suam. peccatum ergo cle-
ricorum est periculosius peccato laicorum. Tercio
est communius et vniuersalius quia plures
inficit et plures trahit ad precipicium.
Vnde dicit Crisostomus super illo verbo eiecit
vendentes et ementes de templo quod sicut
de templo omne bonum egreditur ita
de templo omne malum procedit. quia si clerus
fuit bonus et sacerdocium integrum fuerit
tota ecclesia fidelium floret. Si vero clerus
fuit malus et sacerdocium corruptum fuerit
omnium fides marcida erit. Nam sicut
cum videmus arborem pallentibus foliis
intelligimus statim quod vicium est in radice

sic ut ait cum videris populum indisciplina
tum et fractum cognosce quod sacerdocium
eius non est sanum. ¶ Ad secundum est
dicendum quod sicut Crisostomus dicit super hunc passum
Johannes venit ad Iudeos in via iusticie
quinque modis. Primo viam iusticie predica
demonstrando quia Christum qui est via vita et
veritas digito demonstravit dicens Joh. primo
Ecce agnus dei. ecce qui tollit peccata mundi
Secundo viam iusticie iustialiter implendo
quia per eum tamquam per ministrum Christus
implevit iusticiam. Unde super illo verbo Matthei
iii° Sine modo. sic enim oportet implere omnem
iusticiam dicit Remigius quod superbi omne
exemplum humilitatis et iusticie discere potuerunt
quando viderunt Christum a Johanne baptiza
tum et dedignari non debent baptizari
et subici humilibus membris ecclesie quando
vident deum ab homine. dominum a servo bapti
zatum. Tercio ad viam iusticie homines
preparando. Unde cum quereret a sacerdotibus
et levitis Jo. primo quis esset. respondit Ego vox
clamantis in deserto dirigite viam domini
cuius enim operavit aspera fieri plana et
prava et distorta fieri recta. Quarto via
iusticie verbo predicando quia Johannes
in deserto predicans verbum penitencie in remissi
onem peccatorum ut dicit Marci primo et Jo. v°
scribitur quod erat. Johannes lucerna ardens
et lucens ante dominum. set Iudei voluerunt ad horam
exultare in luce eius. Quinto in via iu
sticie exemplariter vivendo unde Crisostomus
super hunc locum venit Johannes Baptista
in via iusticie dicit quod in via iusticie sic ma
nifesta venit iohannes ut conversacio eius
venerabilis peccatorum corda concuteret in tantum
quod publicani et meretrices crederent ei. In
quo ut ait considerare debemus quomodo conver
sacio bona predicatoris ipsius predicacionem
prestat virtutem ut indomabilia domet
corda. ¶ Ad terciam est dicendum quod planum
quod principes et communes personas iudeorum
qui ignorabant personas prophetarum Christum

non cognovisse esse heredem vel dei filium
per naturam. In quorum persona dicit Apostolus
Quia si cognovissent numquam dominum glorie con
tifixissent nec petivissent Christum crucifigi
Sed principes sacerdotum scribe et pharisei
et maiores scientes leges et scripturas pro
phetarum nullomodo excusari poterant de
ignorancia quia eum cognoverunt esse Christum
et dei filium per naturam quod triplici
probatur. Primo quia Deuteronomii xviii invenie
bant prophetizatum. suscitabo vobis fratribus vestris
ipsum tamquam me audietis quicumque
autem non audierit verba prophete illius ego
ultor existam. cum igitur omnes dicant quod
principes sacerdotum cognoverunt illum esse
prophetam promissum eis in lege ex precepto
legis tenebantur verba eius credere et ad hoc
sciebant se teneri. cum ergo Christus semper
eis dicat se esse dei filium. videtur quod cog
noverunt Christum esse filium dei ex quo cog
noverunt se teneri credere verba sua. Secundo
cognoverunt ipsum per signa manifesta
divinitatis. Unde ipse dicit Si non venisse
et opera non fecissem in eis que nemo
alius fecit peccatum non haberent nunc autem infidelitatis de
mea divinitate non habent. Tercio quia ut
dicit Beda super illo verbo Pater ignosce
illis quia nesciunt quid faciunt pro illis
orat qui per ignoranciam potuerunt
eum crucifigi. Unde expresse dicit Johannes
super hunc passum Hic est heres venite
occidamus eum quod per hoc dominus manifeste
probat iudeorum principes non per ignoranciam
sed per invidiam dei filium crucifixerunt quia
intellexerunt eum esse illum cui per prophetam
dicitur Pete a me et dabo tibi gentes heredi
tatem tuam. Nam hereditas Christi data ei
fuit tota ecclesia fidelium quam non mori
ens pater sibi reliquit sed ipse sua morte
mirabiliter acquisivit et quia eidem dicitur
a patre. Filius meus es tu ego hodie
genui te. Est concludendum quod princi
pes sacerdotum cognoverunt Christum esse heredem

et dei filium verum, alii vero non. Quid ergo dicemus ad illud quod dixit Petrus Act. iii°: Nunc scio fratres quia per ignoranciam fecistis sicut et principes vestri. Et aliud quod dixit Paulus prima ad Cor. ii°: Si enim cognovissent dominum glorie non crucifixissent. Ad istas auctoritates potest dupliciter responderi. Primo ut hoc totum intelligatur dictum in persona minorum qui non ex invidia petiverunt Christum crucifigi sed per ignoranciam seducti et decepti per maiores. Unde sic intelligendum est: Scio quia per ignoranciam fecistis sicut principes vestri, supple deceperunt vos. Vel alio modo potest dici peccasse eos per ignoranciam quia cognitio qua cognoscebant Christum esse dei filium non erat clara propter dilectionem sed tenebrosa et obcecata per maliciam et per invidie emulacionem. Omnis enim malus et peccans secundum philosophum dicitur ignorans et tamen bene cognoscat que facit que non sunt (non esse) facienda. Ad quartum est dicendum quod in hoc videtur esse controversia inter dicta Pylati et doctorum catholicorum. Nam omnes ewangeliste narrant Pilatum dixisse: sciebat enim quod propter invidiam tradidissent eum. Ex dicto ergo Pilati motivum iudeorum ad occidendum Christum fuit invidia. Sed doctores catholici totum motivum crucifixionis Christi dicunt fuisse cupiditatem. Nam cupiditas fuit ex parte Iude qui eum tradidit. Unde Augustinus scribens ad quendam comitem sibi carissimum exponens illud verbum: Radix omnium malorum est cupiditas, dicit quod unde pectus avaricie sit flamma exarsit, ut dominum omnium bonorum largitorem manibus tradet impiorum. Motivum in sibi fuit cupiditatis ex parte Pilati qui eum sentenciavit, quia ut dicit Augustinus super illo verbo: Si hunc dimittis non es amicus cesaris. Omnis enim qui se regem facit non est amicus cesaris. Plus timuit Pilatus perdere terrenum regimen quam facere contra suam consciencie reatum. Fuit similiter motivum cupiditatis ex parte principum sacerdotum qui Christum dignum morte iudicaverunt, quia ut dicit Crisostomus super hunc passum: Hic est heres, venite occidamus eum; postquam eiecit vendentes et ementes de templo cogitaverunt inter se nocte ut per istum populus dimittat consuetudinem hostiarum que ad nos pertinent lucrum et assuescat offerre sacrificium iusticie quod ad gloriam pertinet dei, et sic populus iste iam non erit hereditas nostra et possessio nostra sed dei. Si igitur occidemus eum dum non erit qui fructum iusticie a populo requirat semper manebit consuetudo offerendarum hostiarum et sic populus iste erit nostra possessio et nostra hereditas. Et talis cogitacio ut ait est omnium sacerdotum carnalium qui non sunt solliciti quo populus vivat sine peccato sed solum aspiciunt quid in ecclesia offeratur et hoc existimant sui sacerdocii lucrum. Videndum ergo secundum Augustinum xi super Genesim quod ex cupiditate que est inordinatus appetitus sensibilibus boni non solum pecunie sed proprie excellencie honoris vel utilitatis nascitur invidia, quia per talem cupiditatem que dicit inordinatum appetitum proprie excellencie homo invidet superioribus eo quod eis non equetur, inferioribus ne eis equetur et equalibus quod sibi equantur. Quia ergo quicumque cupidus est invidus est, ideo si motivum occidencium Christum fuit cupiditas sequitur quod fuit invidia. Ideo doctores et sacra scriptura quando narrant illud motivum fuisse invidiam et quandoque cupiditatem. Ad quintum est dicendum quod condempnatem se ipsum posse ab alio absolvi potest tripliciter intelligi. Primo propter indulgencie diffidenciam. Secundo propter confessionis penitenciam. Tercio propter iudiciarie sentenciam. Primo condempnantes se ipsos diffidentes se posse consequi a deo indulgenciam non possunt absolvi quia deus non absolvit hominem ipso nolente et negante eius veniam, secundum quem modum Cayn condempnavit se ipsum dicens: Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear, et Iudas qui Christum tradidit. Secundo modo racio condempnantes se ipsos apud sacerdotes confitendo eorum peccata et penitendo et de eis

satisfaciendo secundum arbitrium sacerdotis sementem
a deo absolui et non iudicari nec puniri
eternaliter a deo secundum quem modum loquitur
apostolus ad Cor. xj dicens Si nos metipsos iu
dicaremus penitendo scilicet et confitendo peccata nostra
non utique iudicaremur. Sed tercio modo secundum
Crisostomum super hunc locum qui causa committit
reo si tamen iudicat contra sententiam seipsum condemp
nat iuste punitur et absolui ab alio non
meretur. Unde saluator quos phariseos re
os proposuit in causa in parabola ut non intelli
gerent quod ipsi adversus se sentenciam darent iudi
ces precipit dicens Cum venerit dominus vinee
quid faciet agricolis illis et hoc ideo ut
dicit Crisostomus ut a nullo mereantur absolui
qui seipsos condempnauerunt dicentes malos
male perdet et vineam suam locabit aliis
agricolis. Est enim magna fiducia iusticie
ut aut qui ipsi adversario causam committit
sicut Nathan propheta de homine divite p
peccante sibi in communio oviculam pauperis
commisit david quem reum esse sciebat eo
quod Bersabee ab Uria acceperat et ipsum
occidi fecerat secundum tamen Augustinum Non os
dederunt contra se talem sentenciam sed
aliqui dixerunt quod Lucas narrat absit Id est
aliqui dixerunt quod dicit Matheus. Secundum vero Cri
sostomum hoc omnes dixerunt quod dicit Lu
cas. Absit domine corde non dixerunt quod
dicit Matheus etc. Capitulum xxij

xxij Et respondens Ihesus dixit iterum in pa
rabolis eis dicens Simile factum est regnum
celorum homini regi qui fecit nupcias filio
suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos
ad nupcias et nolebant venire. Iterum misit
alios seruos dicens Dicite inuitatis Ecce prandi
um meum paraui tauri mei et altilia occi
sa sunt et omnia sunt parata venite ad nupcias.
Illi autem neglexerunt. Et abierunt alius in
villam suam alius vero ad negociacionem.
Reliqui vero tenuerunt seruos eius et con
tumelia affectos occiderunt. Rex vero cum
audisset iratus est. Et missis exercitibus
suis perdidit homicidas illos et ciuitates
illorum succendit. Tunc ait seruis suis
Nupcie quidem parate sunt sed qui inuitati
erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus
viarum et quoscumque inueneritis vocate ad
nupcias. Et egressi serui eius in vias
congregauerunt omnes quos inuenerunt bonos
et malos. Et implete sunt nupcie discum
bencium. Intrauit autem rex ut videret
discumbentes et vidit ibi hominem non ve
stitum veste nupciali. Et ait illi Amice
quomodo huc intrasti non habens vestem nup
cialem. At ille obmutuit. Tunc dixit
rex ministris ligatis pedibus eius et manibus
mittite eum in tenebras exteriores ibi erit
fletus et stridor dencium. Multi autem sunt
vocati pauci vero electi. Ostensa igitur
regali dignitate per processionem sibi facte
honoris reverenciam in parte ista ut dicebatur
ondit per eius discretam sapienciam. Sunt
autem iiij^or que demonstrant in hoc capitulo discre
tam sapienciam Christi qui fuit rex et legifer noster.
Primum est vocatorum discreta electio. Secundum
est questionis proposite vera et iusta responsio.
Tercium falsitatis et erroris confutacio. Et
quartum est legis plena cognicio. Et sic totum
istud capitulum continet iiij^or partes et quatuor
lecciones. Secunda ibi Tunc abeuntes
pharisei. Tercia ibi In illa die. Quarta ibi Pharisei
sei autem. In prima autem leccione quinque po
nuntur. Primo inuitatorum ad nupcias Christi
uniuersalis vocacio. Secundo eorum neglecta
excusacio. Tercio eorum punicio. Quarto eorum
inuitacio. Et quinto perditorum inuitatorum ad
inuitacio. Quantum ergo ad primum dicit sal
uator quod regnum celorum presens scilicet ecclesia
et congregacio fidelium cum regnum celorum
promittit simile est homini regi qui fecit
nupcias filio suo secundum Crisostomum deus pater
se hominem appellat quando hominibus loquitur
vel similitudine non veritate nam quia
in humana natura erat tamquam purus homo
blasphemandus ideo deum prenum inuisi
bilem hominem vocat vel nominat deus
ergo pater fecit nupcias filio suo quando
in utero virginali humanam naturam
sibi personaliter copulauit ut quando totam
ecclesiam fidelium vniuit per eius fidem ad
tales ergo nupcias per duo genera seruorum
vocauit Iudeos. Primo per prophetas. Et
secundo per apostolos quando dixit In via gencium

ne abieritis sed solum ad oves que perierunt domus Israel. In quibus nupciis prandium erat vel cena secundum Lucam nec est controversia aliqua secundum Glosam quia antiqui in hora none prandere consueverant et ex tunc cena vocabatur. In tali ante prandio seu cena thauri et altilia dicuntur occisa quia doctrina veritatis testamenti veteris que promittebant terrena et doctrina novi testamenti que promittit celestia per delicias invitatis ponebat. Sed iudei vocati per apostolos et prophetas noluerunt venire. Ideo quantum ad secundum subditur quod predicti vocati neglexerunt venire et abierunt alius in villam suam et alius ad negociacionem suam. Per que duo secundum Crisostomum intelliguntur occupati negociis mundialibus per proprium laborem manuum et propriam operacionem ut euntes ad villam vel propter peccuniarum comutacionem ut euntes ad negociacionem, reliqui vero vocati et invitati non solum contra invitantes respuerunt sed eciam servos eius occiderunt. Quantum autem ad tercium ait quod rex iratus est non quod in deo sit ira ut dicit passionem sed ut dicat vlcionem missis exercitibus suis perdidit homicidas illos et civitatem eorum succendit quod factum est quando Titus et Vespesianus iudeos quos invenerunt in Jherusalem occiderunt more gladii et civitatem funditus subverterunt. Quantum ad quartum ait quod rex ait servis suis: Ite ad exitus viarum et quoscunque inveneritis vocate ad nupcias. Quod factum est post ascensionem quando salvator misit apostolos per universum orbem dicens: Euntes in mundum predicate ewangelium omni creature per quam predicacionem vocati sunt gentiles ad fidem Christi qui dicuntur fuisse in exitu viarum quia non erant in via legalis observancie sicut Iudei sed erroris ydolatrie. Sed quantum ad quintum dicit quod rex intravit ut videret recumbentes et vocatos ad nupcias quod erit in fine mundi quando Christus salvator discuciet facta omnium vocatorum ad fidem christianam et cum viderit ibi hominem non vestitum veste nupciali quia fide Christi recepit non tamen actibus veteris hominis renunciare voluit et induere novum hominem qui secundum deum creatus est mandavit servis eius ut ligarent manus eius et proicerent ipsum in tenebras exteriores, et merito quia ut dicit Gregorius: Cum ligatas manus habuit in presenti ad bene operandum et pedes, id est affectiones ad recte cogitandum habebit ligatas manus et ligatos pedes in tormentis ut in membris illis paciatur in quibus culpam commisit. Unde ait quod ibi est fletus quantum ad peccantes per oculorum impudiciciam et stridor dencium quantum ad gulosos. Non igitur est confidendum in multitudine vocatorum quia licet sint multi vocati pauci tamen electi.

Sed hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima utrum negligencia sit mortale peccatum. Secunda utrum occupacio rerum temporalium excuset hominem a peccato. Tercia utrum per vestem nupcialem intelligatur caritas. Quarta utrum certus sit numerus electorum. Quinta utrum numerus electorum sit maior quam numerus dampnatorum.

Ad primam est dicendum quod secundum Ysidorum negligens dicitur non legens vel non eligens, non autem legere vel non eligere aliquid tripliciter contingit. Primo quod pretermittatur legere vel eligere quod est necessarium ad salutem, et sic negligencia est peccatum mortale. Secundo modo quod pretermittatur debitus modus legendi vel eligendi, nam cum voluntas sit eligere si voluntas sit sic remissa circa illa que dei sunt quod cum caritate non afficit vel quod ex contemptu illa que sunt dei pretermittet adhuc esset peccatum mortale. Tercio pretermittatur fervor legendi vel eligendi que dei sunt tunc non puto quod sit peccatum mortale sed veniale secundum quem modum scribitur Ecclesiastici vii: Negligenciam tuam purga te cum paucis. Nam ut dicitur eodem libro: Qui tenet deum nichil negligit quia non pretermittit aliquid ad salutem necessarium nec modum debitum legendi vel eligendi eorum que dei sunt et que ad salutem spectant.

Ad secundam est dicendum quod bona temporalia sunt nobis necessaria ut per ea tamquam per quedam instrumenta consequamur bona spiritualia quorum prefectio prandium vel cena nupciarum Christi ad quas suos fideles vocat intelligitur. Unde et ipse philosophus dicit quod temporalia non sunt per se appetenda nisi ut quedam organa co-

sequendi felicitatem ppt hoc phs dicit q
homines nesciunt orare i nesciunt pete Ita
petunt homines ditari r in bonis tempalib
habundare q no sic deberent orare sed mag
q deberent dari bonis bene uti ad consecu
cionem bonor spualium aliter melius esset
carere Igitur occupatio bonor tpalm pt
dupr intelligi Primo ut aliquis occupetur
circa talia non tamq circa finem nec tamq
principalia bona sed sicut circa organa et
instrumenta pueniendi ad pregustanda
spualia bona r ad nupcias ad quas xps
uocat r talis occupaco excusat hominem a
pcto saltem mortali r poss esse talis r sic
modica occupaco r sollicitudo q excusaret
a ueniali Secundo ut aliquis occupetur
circa talia tamq circa finem r tamq circa
bona pncipalia r talis occupatio no excu
sat a mortali pcto quia nichil est dilige
dum tamq finis nisi trinitas psonaru
Unde luce xiiij Saluator excusantes se
de empcone uille r de probacone boum r
de ductione uxoris noluit excusatos hre
sed durissimam snam contra eos ptulit
dicens Amen dico uobis q nemo uirorum
illorum qui uocati sunt gustabunt cena
meam Ut p empcom uille sedm Augm ibi
intelligunt occupati circa honores mundi
p elacom supbie r per probacom ueror bou
qui terram arant intelligunt occupati circa
diuicias mundi p cupiditatem auaricie per
ductionem uxoris intelligantur occupati
circa delectabilia carnalia p feditate luxurie
Nemo enim talium gustat cenam xpi qr
ymo sedm snam datam hic p exitium sun
ut p angelorum ministerium perdit r damp
nat omnes tales eo q uocati sunt a xpo
negligunt uenire Ad terciam est dicend
q sedm Greg p uestem nupcialem cari
tas intelligitur quia hanc xpus habuit
qn nram humanitatem assumpsit r
totam ecclam sibi copulauit dicente
Aplo ppter nimiam caritate qua deus
dilexit nos misit filiu suu in similitudine
carnis pcti omnes autem uocati ad fidem
xpi retinentes fidem sine caritate dicunt

no habere uestem nupcialem r merito na
uestis nupcialis tria significat Primo
sponsi coniunccom nam enim consueuerunt
indui ueste nupciali nisi qui sunt intimi
amici sponsi r coniuncti sibi Secundo luct
r tristicie expulsionem no enim ueste nup
ciali induuntur grauati doloribus r tristicie
sed leti r gaudentes Tercio repbator a spo
so distinccom Nam p uestem nupcialem
distingunt r discernuntur approbati r repro
bati a sponso Ista ergo tria facit caritas
Primo xpi sponsi coniunccom quia qui sibi
adheret p caritatem unus spus efficitur
cum eo Nulla enim uirtus coniungit hominem
xpo sponso nro nisi caritas Secundo luctu
r tristicie pctorum expulsionem dicit enim
Jacobus q caritas sola operit multitudinem
pctorum nam mens que est plena caritate
est quia nunc omnium eo q sicut pctor sp
est tristis r de se ipso non gaudet sedm quod
plus dicit sic Existens in caritate semper
est letus Tercio reprobor distinccionem
dicit enim Aug xv de trinitate q nisi aliqui
tantum impertiat gra spus s ut enim faci
at dei r proximi amatorem a sinistra
numq transfertur ad dextram Et subdit q
sola caritas est illa que diuidit int filios
regni eterni r pdicionis eterne Merito ergo
caritas uestis nupcialis est appellata
Augustinus dicit De ueste nupciali illi carent
qui in eorum operibus bonis gloriam ppriam querunt
r non sponsi quibus dicet p saluatorem
Nescio uos Ad quartam est dicendum
q numerum electorum esse certum dupr potest
intelligi Primo sedm collacom pntis uite s
cdm ad consecucom eterne glorie Primo
numerus electorum non est certus quia omni
die augetur r diminuitur sedm amissionem
r recuperacom gre Aliquis enim nunc est in
gra r caritate et sic electus quia p gram
r caritatem aliqs deo eligitur r cras cadet
in pctm r pdit caritatem r sic non erit
electus Nam Judas qdiu fuit cum aplis
r antequam dyabolus intraret in cor eius
ut traderet magistrum in gra erat r electus erat
xpo dicente nonne xij uos elegi r postea subdit

xuus ex vobis dyabolus intrauit in cor eius
pdidit graciam et non fuit electus. Igitur secundum
collacionem presentis vite vel gracie numerus electorum
non est certus quia potest augeri et minui
et potest homo eligi et non eligi quantum est
in hac presenti vita sicut patet graciam perdere
et recuperare ymaginatur enim Anshelmus
omnes homines esse nudos quia secundum se sunt
omnes expoliati gracia. Deus ergo sua
pietate et gracia et misericordia omnibus porrigit
vestem ut recipiant graciam et caritatem
Aliqui igitur recipiunt hanc vestem et ac-
ceptam quia in potestate possunt hominis
illam velle recipere et non recipere et illorum
qui recipiunt aliqui bene utuntur et perseue-
ranter tenent aliqui vero male utuntur
et amittunt. Multi illorum qui non recipiunt
nunc possunt sic se disponere ut postmodum
recipiant et sic quantum ad recepcionem gracie
numerus electorum non certus non est sed quantum ad
consecucionem finalis gracie certus est. Ut
dicit Augustinus in libro de predestinacione et gracia
Nam deus eligit hominem ad eternam gloriam
ut certa noticia et presciencia cursus causarum
variacionis presentis temporis et variacionis status
et condicionis hominis elegit enim deus hunc
hominem consecuturum etiam gloriam
mediante collacione sue gracie et usu sui
liberi arbitrij in bonum et mediante operacione
bonorum et detestacione malorum mediante
observacione suorum mandatorum et me-
diante casu in peccatum et resurrectione a culpa
et recuperacione gracie ita quod talis electio
totum ordinem causarum presentis temporis et
totum cursum variacionis status et con-
dicionis hominis includit principaliter totaliter
et prescitum a deo ante mundi constitucionem
Et de ista electione loquitur salvator Jo.
xiij dicens ego scio quos elegerim non
enim secundum Augustinum deus scit eas quia sunt sed
ideo sunt quia novit eas. Ad quintam
est dicendum quod numerum dampnatorum incom-
parabiliter excedere numerum electorum dupliciter potest
intelligi vel probari Primo auctoritate christi
dicentis Math. vij. Arta est et stricta
via que ducit ad vitam et pauci intrant
per eam et lata et spaciosa est via que in-
ducit ad perdicionem et multi intrant per eam
Secundo racione quia tale bonum hominis
duplex est unum nature proporcionatum
non excedens limites nature et consecucio talis
boni invenitur in paucioribus sicut habere suf-
ficientem cognicionem ad regimen vite proprie
convenit pluribus et defectus a tali sciencia
convenit paucioribus ut fatuis et stultis
Aliud bonum improporcionatum nature et omnino
excedit limites nature sicut habere scienciam omnium
rerum intelligibilium videmus quod paucioribus
convenit et defectus a tali sciencia convenit pluribus
non obstante quod tale bonum non excedit
limites nature quantum ad impossibilitatem
sed quantum ad aliquam difficultatem
Unde dicit philosophus primo metha. quod oportet
omnium rerum sapiam habentem et perscrutantem scienciam
investigantem quam plurimum honorare et
supra omnes sensus hominum admirari
Cum igitur consecucio boni eterni omnino
excedit limites nature consecucio eius
conveniet paucioribus et defectus a consecucione
eius conveniet pluribus Leccio ij

Tunc abeuntes pharisei consilium
inierunt ut caperent eum in sermone
Et mittunt ei discipulos suos cum herodya-
nis dicentes Magister scimus quia verax
es et viam dei in veritate doces Et non est
tibi cura de aliquo Non enim respicis per-
sonam hominum Dic ergo nobis quid tibi videtur
Licet censum dari cesari an non. Cogni-
ta autem ihesus nequicia eorum ait. Quid
me temptatis ypocrite Ostendite michi
numisma census At illi obtulerunt ei de-
narium Et ait illis ihesus Cuius est ymago
hec et superscripcio Dicunt ei Cesaris
Tunc ait illis Reddite ergo que sunt
cesaris cesari et que sunt dei deo Et
audientes mirati sunt Et relicto eo ab-
ierunt. Ostensa christi magna sapiencia per voca-
torum discretam electionem In parte ista ut
supra dicebatur ondit per questionis proposite discre-
tam et iustam responsionem et primo pro-
phariseorum contra christum dolosa conspiracio

Secundo ponit eorum discipulorum fraudulenta
et adulatoria interrogatio Et tercio ponit xpi
cauta et ammiratiua responsio Quantum igitur
ad primum dicit ewangelista quod tunc qui scilicet phariseı
per xpm ex eorum sententia condempnati timentes
eum capere propter timorem populi abierunt et
consilium fecerunt ut caperent ihesum in ser-
mone sicut secundum Crisostomum Cum meatus
aque currentis clausus fuit ex una parte
per violenciam aliunde sibi semitam querit
sic Iudeorum malicia ex una parte clausa aliunde
querit viam ut perdant xpm consilium igitur
fecerunt mattheus namque consilium malorum de-
bet dici conspiratio quam consilium quia consi-
lium est eorum que per hominem attendanda sunt
ut dicit philosophus sola autem bona attendanda sunt
per hominem quia nullum attenens aspiciens
ad malum agit quod agit secundum dyonisium
Conspiracionem igitur faciunt mali quia quilibet
alium aspirant et alteri nocere student
et quia secundum Iohannem tunc Iudea subiecta
erat romanis qui pro conseruacione rei
publice ab omnibus tributa requirebant
et ex parte cesaris herodes preerat Iudeis
in aliqua parte eius stipendarij cogentes
homines ad tributa soluenda herodianı vo-
cabantur fecerunt igitur iudei quandam conspira-
cionem ut mittent ad xpm discipulos suos
cum predictis stipendarijs ut si diceret tri-
butum non esse cesari persoluendum statim
caperent ipsum et morti iudicaret quia aliqui
iam infecti fuerunt qui hoc dicere presumpse-
rant si vero diceret dandum esse tributum
cesari cum per hoc populus impediretur ab
soluendis decimis et precijs quas deus
mandauerat secundum legem omnino solum ac
quireret et puniretur sicut legis transgressor
quod hoc Quantum vero ad secundum ait quod di-
scipuli phariseorum fraudulenter et adulatorie
xpm interrogant fraudulenter quia magistrum
nominant et tamen ab eo discere non inten-
debant nec eius discipuli esse cupiebant
adulatorie vero quia in laude eius pro
rumpunt dicentes scimus quia verax es
et viam dei in veritate doces et non est tibi cura

de aliquo unde dicit Crisostomum O blanda et
fraudulenta fuit hec interrogatio quia
ex eo quod prouocant respondentem ut deum
magis quam hominem timeant et sic contra
cesarem aliquid dicat quod principaliter
intendebant proponit ergo questionem dicentes
licet censum dari cesari an non Sed
quantum ad tercium quia secundum Crisostomum vera
racia nescit prouenium dare inimicis cogito
scrutator cordium nequicia eorum ypocritas
et temptatores eos appellando dicit Osten-
dite michi numisma census Denarius
enim erat qui pro tributo soluebatur va-
lens decem alios denarios in quo erat
ymago cesaris scripta secundum Iohannem quo
ostenso quesiuit xpus non ignorans sed
ab eis veritatem requirens dicens
Cuius est ymago et superscriptio hec qui
respondentes Cesaris xpus tamen iustam
et admiratiuam responsionem dedit ac mo-
deratam dicens Reddite ergo que sunt cesaris
cesari et que sunt dei deo Quo audito
admirati sunt et tamquam confutati relic-
to eo fugerunt Sed hic possunt esse
quinque dubitaciones Prima utrum consilium
Iudeorum contra xpm fuit peccatum mortale
et peccatum sacrilegij Secunda utrum dicentes
xpo scimus quia verax es et viam dei in veritate
doces fuerunt adulatores Tercia utrum pha-
riseorum adulatio fuit peccatum mortale Quarta
utrum semper simulacio et ypocrisis sit peccatum
mortale Quinta utrum xpiani per aduentum
xpi sint absoluti a tributis soluendis
Ad primam est dicendum quod secundum philosophum iij°
ethicorum Consilium non est faciendum de re certa
stultum esset dicere velle consilium habere
an deberet quis deos vel parentes honorare
et an deberet alteri facere quod sibi ipsi nollet
fieri hoc est enim certum et necessarium nec cadit
sub consilio Illa igitur solum sunt consilia-
bilia que per nos sunt attendanda sic quod
possunt contingenter euenire Unde dicit
primo ethicorum quod de hiis potimus aliquam certi-
tudinem consiliatione consilium habendum
est Primo de prouentus sufficiencia ex

presse enim faciende sunt secundum mensuram redditum. Unde consilium est faciendum circa secundum quod sunt preventus fiant expense ne cives collectis gravientur. Secundo de alimenti et victualium habundancia. ne enim populus paciatur famem. providendum est per prudenciam consilium ut alimenta et victualia non deficiant. Tercio de civitatis custodia ne enim sub tyranno civitas veniat providendum est per prudenciam consilium ut civitas bene custodiatur interius et exterius. Quarto de civium ad invicem concordia et recta iusticia ut unus non opprimatur per alium. Iudei ergo dupliciter peccaverunt congregando consilium contra Christum. Primo quia super re certa fecerunt consilium in contrariam partem. Nam Christum honorare tamquam deum erat necessarium et ipsi fecerunt consilium quomodo eum caperent in sermone et qualiter per herodianos possent eum morti abiudicare. Unde sacrilegium comiserunt quia iniuriam facere rebus sacris et personis sacris sacrilegium est ut dicitur xvii. q. iiii. Cristus autem erat sanctus sanctorum. Secundo quia super re consiliabili fecerunt consilium in contrariam tamen partem quam debebant. enim consilium facere super civium et civitatis custodia et victualium habundancia et contrarium fecerunt quia ut dicit Augustinus super illo verbo Jo. xi. Collegerunt pontifices et pharisei concilium adversus Ihesum dicentes Quid facimus quia hic homo multa signa facit si dimittimus eum sic venient romani et tollent locum nostrum et gentem. Iudei namque temporalia perdere dubitaverunt et vitam eternam non cogitaverunt et ipsi utrumque amiserunt. Nam romani post ascensionem domini Ihesum venerunt et locum destruxerunt et gentem gladio occiderunt plurimos etiam et mulieres fame et siti et nuditate afflixerunt. Quod secundam est dicendum quod questio est dubia pro tanto quia laudare hominem de vero non videtur quod sit adulacio vel blandicio sed magis veritatis solum manifestacio. Planum est autem quod discipuli phariseorum de vero laudaverunt Christum. Nam appellaverunt eum veritatis cognitorem dicentes. Scimus quia verax es. non enim solum ipse est verax immo est ipsa veritas. Ego inquit sum via vita et veritas. Secundo appellaverunt enim veritatis doctorem dicentes et viam in veritate doces. multi enim veritatem sciunt et cognoscunt non tamen ipsam docent sed magis timore dei postposito ipsam errore maculant et inficiunt elati superbia vel obcecati avaricia. Tercio appellaverunt enim veritatis defensorem dicentes. non est tibi cura de aliquo. quia non respicis personas hominum. Nam multi veritatem sciunt et docent. non tamen loco et tempore ipsam defendunt timore humano male humiliante vel amore male inflamante. quia igitur de vero laudaverunt non videtur quod fuit adulacio. Dicendum ergo quod laudare aliquem de vero dupliciter contingit. Primo propter laudati ad virtutem promocionem. Et secundo propter laudati perdicionem. Primo modo non est adulacio. Secundo vero modo sit. Unde dicit Crisostomus quod prima ypocritarum simulacio hec est ut laudent quem perdere volunt. quia igitur isti pharisei Christum laudabant non propter eius ad veritatem promocionem sed magis propter eius perdicionem. Ideo dicendum est quod fuit adulacio. Ad etiam est dicendum quod tribus modis potest adulacio peccatum mortale. Primo ex parte eius qui laudatur. ut si aliquis laudatur de vicio et peccato vel facto. repugnat enim hoc veritati et caritati secundum quem modum dicit propheta quod laudatur peccator in desideriis anime sue et iniquus benedicitur. Secundo modo ex parte laudantis. ut si quis aliquem laudet ut ei fraudulenter noceat spiritualiter vel corporaliter secundum quem modum dicit Crisostomus quod ypocrite non laudant ut promoveant sed ut perdant. Tercio ex parte cause propter quam laudatur. ut si quis laudet aliquem. ut talis laus prestet sibi causam ruine. puta quod dicat aliquam displicenciam alicui vel quod taceat

quod est dicendum. Primo utilicet modo adulatio istorum non fuit peccatum mortale quia ut dictum est de vero non de falso laudaverunt eum. Sed secundo et tercio modo est peccatum mortale quia ad hoc laudabant ut Christo nocerent et per laudem intendebant sibi nocere vel causam dare ut vel veritatem de deo taceret propter timorem vel iniuriam inferret cesari prohibendo sibi tributum dari.

Ad quartam est dicendum quod ypocrita dicitur ille qui simulat sanctitatem quam non habet. Hoc autem tripliciter contingit. Nam primo potest aliquis simulare sanctitatem quia ipsam non curat habere sed solum in ea apparere et sic ypocrisis est peccatum mortale quia carere sanctitate odiendo ipsam et non curando de ea sine carencia sanctitatis esse non potest. Secundo potest aliquis simulare sanctitatem qua privatus intendit occultare et siquidem hoc faciat propter malum finem puta quod in falso sibi credatur et quod ad prelacionem et officia reipublice ex hoc assumatur quia isto modo repugnat caritati peccatum mortale est. Si vero non propter malum finem est peccatum veniale. Tercio modo potest quis simulare sanctitatem ad quam intendit alios provocare et sic puto quod non est mortale nec veniale. Ypocrisis ergo uno modo est peccatum mortale alio modo mortale et veniale et tercio modo nec mortale nec veniale.

Ad quintam est dicendum quod questio est dubia pro tanto quia solvere tributum videtur esse quedam servitus. Per adventum autem Christi ab omni servitute liberati sumus. Iuxta illud: Si filius vos liberabit vere liberi eritis. Quod dicendum est ideo quod vel questio est de secularibus vel de clericis et ecclesiasticis personis. Si utilicet est ideo de secularibus est quod per adventum Christi a tributis solvendis et a servitute corporali et universaliter ab omnibus penalitatibus absolvere noluit. Unde dicit Ambrosius et ponitur xi. q. prima: Si enim filius censum solvit quis tu tantus es qui non putas esse solvendum. Ymo et apostolus mandat omnibus ad Romanos xiii ut in omnibus reddant debita cui tributum tributum et cui vectigal vectigal. Liberavit ergo Christus credentes in eum a servitute dyaboli et a penalitatibus spiritualibus de qua liberacione intelligitur: Si filius vos liberabit vere liberi eritis. Si autem questio sit de ecclesiasticis personis sic de aliquibus ab eis solvendum est tributum et de aliquibus non. Nam de possessionibus emptis et de hiis que aliquis condonant ecclesie si imperator tributum petat negandum non est ut statuitur xi. q. prima. Sed de decimis et oblacionibus et que pro sepultura dantur ecclesie quia talia offeruntur deo tributum solvendum non est ut ponitur xxiii. q. viii. Et ista est via media quam Christus tenuit. Nam pharisei de omnibus negabant tributum esse solvendum herodiani vero de omnibus tributum exquirebant. Salvator autem mediam ac virtuosam viam eligens dixit: Reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo.

In illo die accesserunt ad eum. Lectio in Saducei qui dicunt non esse resurrectionem. Et interrogaverunt eum dicentes: Magister Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium ut ducat frater eius uxorem eius et suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres et primus uxore ducta defunctus est et non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus et tercius usque ad septimum. Novissime autem omnium et mulier defuncta est. In resurrectione autem cuius erit de septem uxor. Omnes enim habuerunt eam. Respondens Ihesus ait illis: Erratis nescientes scripturas neque virtutem dei. In resurrectione enim neque nubent neque nubentur sed sunt sicut angeli dei in celo. De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a deo dicente vobis: Ego sum deus abraham et deus ysaac et deus iacob. Non est deus mortuorum sed viventium. Et audientes turbe mirabantur in doctrina eius.

Sicut ut supra dicebat ponitur Christi discreta sapientia falsitatis et erroris confutatorem nam secundum philosophum sed sapiente pertinet

no mentia de quib; nomit et inerciem posse
manifestare. et ponit tria in^or. Primu est sa
duceor incredibilia psumpcio. Secundu est
eor fabulosa deductio. Tercium est eor racona
bilis increpatio. Quartu est veritatis determi
natio. Presumptio aut incredibilia istor
saduceor secundum Cris. ostendit. Primo quia cu
vidissent phariseos per xpm confusos debue
runt non hre audaciam ad ipm accedere
ad temptandum ipm sed incredibilia psumptio im
possibilia temptat. Secundo quia testimonium
de lege moisi adducunt illi qui legem dedant
quod presumpcionis est volendo occultare scm
et intellcm legis illi qui est dator et dns legis
inducunt eni testimoniu de lege moisi quod sibi
mandatu fuit ut si quis mortuus fuit
non hns filiu frater eius debebat ducere
uxorem illius ut suscitaret semen fris
sui quia secundum Jom isti saducei nega
bant resurrectionem corporum et aiar et negabant
esse aliquem spm nec recipiebant aliqua
scriptura prophetarum vel veteris testamenti preter tm
quinque libros moisi. Et quia de resurrectione intendebat
xpm interrogare ut eo tacito et nesciente
videre habent firmam opinione eor quod resurrectio
non esset testimoniu de lege moisi inducunt.
Quantu igitur ad secundum proponit xpo ex tali
testimonio legis hanc deductionem quod erant vii
fres apud eos primus mortuus fuit sine filiis
et uxor eius relicta fuit secundo et illo mor
tuo relicta fuit tercio usque ad septimum. Pe
tunt igitur in resurrectione eius cui illa mulier uxor erit
volentes ex hoc concludere. Sicut dicit Jom in
quod sicut hec fabula est septem viros habuisse
una uxore successive sic fabula esset et
de libati dicere esse resurrectionem vel corporum vel ai
mar potuit tn esse videtur hoc ad literam
quod sic contingit apud eos ut dicit Jom.
Quantu ad tertium ponit eor increpatio de
duobus. Primo quia errabant per legendi
negligentiam eo quod nesciebant scripturas. Secundo
errabant per virtutis dei ignorantiam. Nam igno
rantia est filia negligentie. Sicut dicit Cris.
Et quod nesciret scripturas et ignoraret dei vir
tutem per quam fiet resurrectio mortuorum patet
quia nesciebant hanc scripturam quod in resurrectione
neque nubent homines neque nubentur mulieres
sed erunt sicut angeli dei in celo. Origenes

dicit. Quod in veteri testamento non invenit hoc
scriptum sub propriis verbis sed forte secundum similitudine
quia dictum est moisi. Tu autem ibis ad pres
tuos vel ignorabat. Sicut aut secundum scriptura vel
secundum Crisostomum quod dicit. Nescitis scripturas referre
ad illud quod inferius dicebat. Ego sum deus
abraham. Sed quantu ad quartum veritate sal
vator determinat probans ante legem futura
esse resurrectionem per aiar immortalitatem et existenciam postquam
a corporibus separantur per hunc modum deus enim
cum apparuit moisi Exod iii^o dixit Ego sum
deus patris tui deus abraham deus ysaac et deus
yacob sed deus non nominavit se deum mortuorum
non viventi esse aliquid secundum aiam vel secundum cor
pus igitur cum dicit se deum abraham ysaac
et yacob praedicti patres habebant esse et erant vivi
secundum aias quas tamen saducei ponebant interi
mi cum corporibus. Confutavit ergo istis
saduceis turbe admirate sunt de doctrina xpi
Sed hic possunt esse quinque dubitationes. Prima
utrum anima postquam separata est a corpore vivat
vita angelica vel humana. Secunda cum
separatur a corpore recedat cum maximo dolore.
Tercia utrum anima cum separatur a corpore possit
videre oculo corporali. Quarta utrum post
resurrectionem debeat esse viri et uxoris matrimo
nialis operatio. Quinta utrum post resurrectionem
viri et uxores debent se invicem cognoscere. Ad
primam est dicendum. Quod dicere aiam post
separationem a corpore vivere vita angelica potest
intelligi dupliciter. Primo quantum ad natura
et substantiam angeli invenientes ut quod natura
anime vivat cum fuit a corpore separata
in naturam et substantiam angeli et sic vivat vita
angelica talis intellectus est falsus quia anima
est substantia unibilis corpori. angelus vero non
. Eius enim actualis separatur propter immaterialitatem
et immortalitatem eius. Unde etiam phus volt quod
separatur a corpore sicut perpetuum a corruptibili
. Aliter semper manet unibilis corpori
propter quod dicit Aug. quod anima separata a corpore
non potest videre illam incommutabilitatem sicut quae
deus est sicut angeli vident quia inest ei
quidam naturalis appetitus corporis administrandi
et informandi quo appetitu retardatur
quodammodo ne tota intentione feratur in illud
summum celum quamdiu non substat corpus
cum informatione et administratione appetitus
ille non quiescat. Secundo potest intelligi
ad modum vivendi et sic verum est animam

separatam a corpe viuere vita angelica Nam
angelorum vita est intelligere et cognoscere et ca
rere omnibus operationibus sensibilibus nature
et non indigere actibus alie vite Unde phs
in metha ce dicit q hoc nomen vita potis
sime dicitur de comprehensione et operatione intel
lectuali ppter quod ibi concludit q quia deus
se et omnia pfecte comprehendit et intelligit
ideo viuit vita optima et sempiterna tali
igitur vita angelorum cognoscere et intelligere et
operationibus vite animalis non indigere aia
a corpe separata dicitur viuere Ad secundam
est dicendum q secundum augustinum dolor est displi
centia et dissensio ab hijs rebus que nobis
nolentibus accidunt vel eueniunt quia tamen
in nobis est duplex voluntas vt dicit
Damascenus 3o libro Una naturalis que sola
conueniencia suo subiecto et sue nature ap
petit contraria vero fugit alia deliberatiua q
libere quod vult eligit Ideo dicendum est ad quest
q quia voluntas naturalis respicit mortem
vt malum nature et vt summum et vltimum omnium
malorum quia est finis omnium terribilium sp
voluntas dissentit morti et de ipsa dolet
ymo talis dolor fuit in dno nro ihu xo sed
voluntas electiua quia quandoque respicit
mortem in ordine ad finem tamquam bonum
Ideo talis voluntas non dissentit morti
semper ac per hoc non semper de ipsa dolet ymo
aliquando de ipsa gaudet et eam desiderat
sicut apostolus qui dicebat Cupio dissolui
et esse cum xpo sine dolore ergo et dissensione
vel displicencia voluntatis naturalis anima a cor
pe non separatur nisi est hoc de speciali
gratia aliquorum concessum sicut dicit Joh crota
Et sic a dolore mortis sunt exceptus sicut
a correptione sunt alieni sed sine dolo
re et dissensione vel displicencia a volunte
electiua bene potest aia a corpe separari
Ad tertiam est dicendum q Gg in 4o dyalogorum rep
rehendit suum discipulum petrum querentem
animam oculo corporali videre dum a corpe
separabat dicens hoc ipsum culpe fuisse q
oculis corporis rem incorpoream videre
volebat Assignat autem gregorio ibi tres
rones quare animam in natura sua ipsa oculo
corporali videre non potest Primo rone diuine
ministrationis nam semper minister debet
esse conformis illi cui ministrat deus non
inuisibilis est et oculo corporali videri non
potest ergo similiter aie et angeli nature inuisibilis
debent esse stabit enim voce xpi in Jo
hanne q deus spus est et eos qui adorant
ipsum in spu et veritate adorare oportet Sco
rone corporis animatio Nullus enim dubi
tat corpus animari et viuificari p animam
quia aia recedente nec corpus viuit
nec animatur sed animam in corpe existentem et ipsum
animantem et viuificantem nullus videt oculo
corporali planum est autem nec dum exit de cor
pore oculo corporali videri non potest Tertio rone
corporalis rei visionis Non namque est q
res corporales oculi vident sed non nisi per
animam quia aia separata a corpe rema
nent oculi in corpe et quamquam aperti et tamen
p duos oculos nihil corporale videri potest
Unde natura spualis sicut est aia deus et
angelus et potest videre naturam spualem
oculo intellectuali et potest videre rem corpoream
Unde narratur ibi tertio secundum benedictum me
nocte vidisse oculo mentis animam sancti
germani epi in globo igneo ferri in celum
ab angelis ppter quod et in natura ppria et
in spe corporalis substantie Nam spualis
potest videre spm sed natura corporalis spua
lem substantiam oculo corporali videre non
potest Ad quartam est dicendum q questio dubia
est pp duo Primo quia in paradiso angelus ho
peccaret fuisset matrimonium et operatio matrimoni
alis igitur similiter post resurrectionem iam humana
natura facta impeccabilis poterit esse huius
matrimonialis operatio Secundo quia secundum
Augustinum mulier in sexu femineo data est in
adiutorium viri ad procreationem prolis
non pp aliam causam sed secundum eundem Augustinum
mulier resurget cum sexu femineo et vir cum
sexu virili ergo videtur q ad generationem prolis
in corporibus resurgentium sexus masculinus
et femineus debeat resurgere dicendum igitur
q in futuro seculo matrimonialis operatio non
erit necessaria quia ibi dicente saluatore non
nubent neque nubentur sed erunt sicut an
geli et viuent vita angelica non vita animali
Nam secundum Cassiodorum in vita presenti quia mori
mur ideo nascimur Ideo vxores ducimus
vt quod moriendo diminuitur nascendo supp

xxiij

pleatur. Ibi autem moriendi necessitas tollet(ur)
igit(ur) nascendi et uxores ducendi causa soluta
erit. In paradiso vero ante peccatum ideo fuisset matri
monium ad complendum numerum electorum. Iam igitur
numero electorum completo tolletur causa matrimo
nialis actus. Resurget tamen uterque tamen
sexus femineus sicut vir tamen masculinus secundum
Augustinum. Non quidem propter prolis generandi ne
cessitate ut in eorum est in officium nec nec
propter reddendi vel exigendi debita voluntate
non est in remedium peccati sed solum propter nature
sexus integritate remota omni libidine
et concupiscentia quia antequam peccaret nudi erant
et non erubescebant. Natura igitur a corporibus
illis hominum et feminarum subtrahent sed natura
servabitur in eis. Sexus namque femineus
secundum Augustinum non vicium sed natura quia tunc
a partu et concubitu erat aliena. Ad
quartam est dicendum quod in futura vita erit corporalis
visio iam facta resurrectione corporum erit perfecta cognicio
saltem in electis et erit naturalis affectio subtracta.
In perfectione cognoscent igitur viri uxores et
alios propinquos non solum visione mentali
sed etiam corporali et cognoscent a beatis spiritualibus
tamen hoc habebunt electi ut dicit Gregorius in quarto dialogorum
ut non solum debeant cognoscere propinquos
et notos quos hic noverunt verum etiam cognoscent
illos quos numquam in presenti seculo noverunt. Ut cog
noscemus antiquos patres Abraham et Moysen
et alios quos tamen hic non cognovimus. In simile quia
gloria non destruet naturam sed perficiet. Ideo natura
lis affectio circa personas coniunctas et notas
nobis in presenti seculo remanebit superstita
tamen divina caritate et subtracta omni imperfectione
et viciositate etc. Leccio quarta

Pharisei autem audientes quod silencium
imposuisset saduceis convenerunt in u
num. Et interrogavit eum unus ex eis le
gisdoctor temptans eum: Magister quod est man
datum magnum in lege? Ait illi Ihesus: Di
liges dominum deum tuum ex toto corde tuo et
in tota anima tua et in tota fide tua vel men
te tua. Hoc est maximum et primum manda
tum. Secundum autem simile est huic: Diliges
proximum tuum sicut teipsum. In hiis duobus
mandatis tota lex pendet et prophete. Congre
gatis autem phariseis interrogavit eos Ihesus
dicens: Quid vobis videtur de Christo, cuius
filius est? Dicunt ei: David. Ait illis:
Quomodo ergo David in spiritu vocat eum dominum

dicens: Dixit dominus domino meo, sede ad dextris
meis, donec ponam inimicos tuos scabellum
pedum tuorum. Si ergo vocat eum dominum David
quomodo filius eius est? Et nemo poterat
ei respondere verbum neque ausus fuit ex illa
die quisquam eum amplius interrogare.
Convenit simul dicebat. In parte ista ondit Christi
discreta sapiencia per legis perfectam cognicionem. Et
primo ondit perfectam cognicionem legis habuisse
per responsionem legisdoctoris solucionem. Secundo per
suam de Christi filiacione interrogacionem. Circa
primo ad primum dicit ewangelista quod audientes pharisei
Christum silencium imposuisse saduceis convenit
in unum quamvis enim essent contrarii inter se
saducei et pharisei tamen ad temptandum Christum
convenerunt in unum. Ut secundum Crisostomum multitudine
vincerent quem racione superare non poterant
et in hoc civitate nudos se esse professi sunt
qui multitudine se armaverunt. Sic enim dicebat
inter se: Ut autem unus loquitur pro omnibus
et omnes loquitur per unum. Ut si unus vincat
omnes videamur vicisse. Si autem victus fuit
solus ipse videatur confusus. Unde subditur: Et
interrogavit eum unus ex eis legisdoctor
temptans eum: Magister quod est magnum ma
datum in lege. De magno mandato interro
gant qui minimum non observant. Ille namque
debet interrogare de maiori iusticia qui mino
rem iam implevit ut dicit Crisostomus. Marcus
non ponit hunc doctorem quod Christum temp
taret et Lucas dicit quod Christus sibi dixit
Non longe es a regno dei et fieri potuit
secundum Augustinum. Quod primus temptandi atte
dit ut dicit Augustinus postea audita Christi responsione
correptus fuit vel temptacio ibi ponitur
non per malicia sed pro maiori experiencia
Sciebat enim quod quis cito credit levis est
corde. Ideo volebat de Christo magis experiri
antequam in eum crederet. Unde Christus sibi dixit
Non longe es a regno dei. Ut dicit Lucas
Salvator ut ipse cognosceret quod non erat
ignarus legis ait: Diliges dominum deum tuum ex toto cor
de et ex tota intencione tua sine negligencia
et ex tota anima id est ex toto voluntate sine malicia
et ex tota mente id est ex toto intellectu sine ma
lorum complacencia et per terrena superna et
ex toto virtute id est ex tota fortitudine sine
boni operis negligencia secundum exposicionem Augustini

Capitulum

Istud ergo dicit saluator est maximum et p
mum mandatum Secundum vero simile est huic
diliges p. t. s. teipm sicut enim filius est ho
ad ymaginem et similitudinem dei sic qui diligit
proximum diligit deum in sua similitudine et in sua
ymagine et quia prime tabule mandata co
tinent in dilectione dei et mandata secunde in
dilectione proximi Ideo subdit quod in hiis duobus
mandatis vniuersa lex pendet et prophete hoc
quia ista duo sic sunt conexa dilectionem dei
et proximi frequenter in scriptura vt dicit augustinus
ponit vnum pro vtroque Vnde enim dicit diligentibus
deum omnia cooperantur in bonum pro dilectione dei v
tatur intelligi tamen vbi dicit omnis lex vno ser
mone completur diliges p. t. s. teipm In di
lectione proximi intelligitur dilectio dei Et quia
secundum Crisostomum phisei et saducei puri hominem
xpm esse reputabant volunt non apperte
sed caute per testimonia scripture ex eorum
met responsione ondere quod erat aliud quam purus
homo Ideo dicit ewangelista quod congregati phisei
interrogauit eos xpus dicens Quid vobis
videtur de xpo cuius filius est quem cum dicerent
esse filium dauid saluator conuicit eos ex
testimonio dauid met aliud esse xpm
quam dauid filium Vnde ait quomodo ergo
dauid spiritu sancto eum vocat dominum dicens dixit
d. d. m. s. a. d. m. si ergo dauid vocat eum
suum dominum planum est quod aliud quam filius eius
Vnde filius non fit dauid nisi secundum humanitatem
assumptam sed dauid vocat eum pro diuinitate
eternaliter a patre receptam dominum pro quo illa
est vox patris vt sit sensus Dixit dominus
pater domino meo id est filio qui est dominus meus
et omnis creature dixit inquam sede ad dex
tris meis id est in potioribus bonis meis et
hoc donec ponam inimicos tuos scabellum
id est sub dominio tue humanitatis hic donec
non dicit temporis determinationem sed eterna du
rationem Et mira res sic remansisse confusi
vt non haberent quid responderent non sunt au
sus quidque ex illa hora eum amplius
interrogare Nam vt dicit Crisostomus bene
non cotidie superare possunt sed difficile
quiescere Non igitur quieuerunt phisei
xpm interrogare ex voluntate sed quia
sunt vniuersaliter superati et confutati et
non haberent amplius quid responderent
Sed hic possunt esse iiiior dubitaciones

Prima vtrum mandatum de dilectione dei sit primum
mandatum Secunda vtrum sit maximum
mandatorum Tercia vtrum sine caritate vita
eterna possit acquiri Quarta vtrum per
solum caritatem vnus debeat esse beatior alio
Ad primam est dicendum quod Exo xx vbi enu
merantur mandata dei inter mandata prime
tabule primum ponitur Non habebis deos ali
enos coram me Inter mandata vero secunde ta
bule primum ponitur honora patrem tuum
et matrem tuam Non igitur mandatum de dilectione
est primum dicamus ergo quod ante legem et ante
xpm et dicto beati Augustini patet mandatum de
dilectione esse primum mandatum Vnde dicitur deutero.
vi^o Statim in ipso legis exordio dominum est
audi israel dominus deus noster vnus est diliges
d. d. t. e. t. c. t. et e. t. a. t. et e.
t. fortitudine tua saluator vero tamen quesi
tum sunt ab eo de mandatis semper respondit
quod primum mandatum esset deum ex toto corde
diligere Augustinus vero in libello de laude cari
tatis dicit Si tibi non vacat omnes sacras paginas
perscrutari omnia volumina librorum reuoluere
omnia mandata dei enuinare tene caritatem
vbi tenebis quod didicisti tenebis etiam quod
non didicisti quia ille tenet quod patet
et quod latet in diuinis sermonibus qui caritatem
tenet in moribus Quod vero dicitur esse non primum
mandatum in prima tabula vel secunda dicendum
quod mandatum dilectionis dei continet tamen precepta
prime tabule mandatum vero dilectionis p
roximi continet septem secunde tabule vnum tamen
dilectio dei non continetur inter mandata prime
tabule sed radix et fundamentum omnium illorum
sicut superbia non enumeratur inter vicia capi
talia que sunt septem sed est initium et radix et fun
damentum omnium malorum Similiter dilectio proxi
mi non numeratur inter mandata secunde tabule
sed est radix et initium omnium illorum mandatorum
Ad secundam est dicendum quod tria genera man
datorum data sunt homini secundum successionem
temporis Primo mandata legis nature Secundo
mandata legis mosaice Tercio mandata
legis ewangelice Prima mandata sunt fundata
super naturali inclinatione que non est aliud
quam lumine intellectus inditum nobis in
prima creacione quo cognoscimus quid agendum
et quid fugiendum sit Vnde quis aliquis excu
sabat se per ignorantia talis legis

in quorum persona dicit propheta domine quis
ondit nobis bona at si ignoraret quid
bonum sit agendum et quid malum vitandum
statim ipse met propheta rndet Signatum
est super nos lumen vultus tui domine Nullus
enim ignorat naturali lumine non esse faciendum
alteri quod sibi nollet fieri et alteri
faciendum quod sibi vellet fieri Secunda vero
mandata fundata sunt super penali timo
ratione dicit enim apostolus ad hebreos qui ir
ritam quis faciens legem moisi duobus
vel tribus testibus moriebatur Sed tercio mandata
fundata sunt super dei et proximi dilectione
Unde Jo xiiij Salvator solum hoc ma
datum dedit apostolis ut se invicem diligerent
Naturalis ergo inclinacio ad bonum age
dum et malum vitandum quod est fundamentum
preceptorum nature insufficiens fuit ad salvandum
homines quia multipliciter fuit talis inclinacio ob
tenebrata per legem concupiscentie De qua dicit
apostolus Video aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis mee trahit
enim carnis appetitus hominis inclinacionem natura
lem sicut spera tracit speram ut dicit philosophus
Penalis vero timoracio que erat fundamentum
mandatorum legis mosaice ipsa similiter fuit
et insufficiens ad salutem hominis quia ex ignorantia
talis legis multipliciter erat non observata et
prevaricata Sed dilectio dei et proximi perfecta
et sufficiens est ad salutem quia sola hec di
vidit filios regni eterni et filios perdicionis
eterne igitur mandatum de dilectione est ma
ius et perfectius omnibus mandatis legis nature
et legis mosaice ¶ Ad tercium est dicendum
quod ad consequendam vitam eternam quinque
sunt necessaria per ordinem Primo illuminacio mentis
Secundo peccatorum remissio Tercio vite spiritu
alis acquisicio Quarto dei mandatorum ob
servacio Et quinto appetitus quietacio
Ista autem quinque sola caritas operatur in
homine et nulla alia virtus nam primo
operatur in nobis mentis illuminacionem quia
enim ut scribitur in Job Omnes involuti
in tenebris fuerunt ignoramus quid
agendum sit et quid operandum ad salutem
nostram sed caritas docet nos totum
nobis expediens ad salutem Unde prima
Joh ij scribitur Et unccio quam accepistis
manet in vobis non habetis necesse ut
aliquis vos doceat quia ipsa unctio docet
vos de omnibus Secundo operatur in nobis re
missionem peccatorum quia universa delicta o
perit caritas Et Jacobus dicit quod sola
caritas operit multitudinem peccatorum nullus
namque remittit offensam sibi factam nisi
per amorem per solam ergo dilectionem deus
offensam sibi factam peccatori remittit
Tercio operatur vite spiritualis acquisicionem
quia si homo loqueretur linguis hominum vel
angelorum et si haberet omnia bona sua sine ca
ritate non viveret vita spirituali sicut si cor
pus indueretur auro et purpura sine anima
non viveret Unde dicit Augustinus quod caritas est
vita sicut anima est vita corporis Quarto
operatur divinorum mandatorum observacionem quia
caritas nescit esse ociosa sicut enim rami
nullum fructum facerent sine radice sic omnia
mandata impleta et observata sine caritate
que est radix omnium nichil prodessent homini
Quinto operatur appetitus quietacionem quia
quietus appetitus hominis esse non potest nisi
maneat in deo Unde illud Augustini Inquie
tum est cor meum donec requiescat in te
sed in deo homo non manet nisi per caritatem
eo quod dicit Johannes in canonica sua Qui
manet in caritate in deo manet et deus
in eo per ipsam solam caritatem fit ipsius appe
titus quietacio ac per quinque per ipsam solam
vita eterna acquiritur ad quam acquirendam
ista quinque requiruntur ¶ Ad Quartum
est dicendum quod per caritatem sola erit dispari
tas beatitudinis Nam per caritatem de
narius divinus omnibus dabit et per caritatem
fiet quod quiter omnes beati divina visione
fruantur Unde dicit Augustinus super illo verbo
deus omnia in omnibus quia caritas est
ideo per solam caritatem fiet ut quod
singuli habent commune sit omnibus igitur
per caritatem erit beatitudinis quietacio sic
per caritatem erit beatitudinis disparitas quia ideo
unus erit beatior alio quia unus erit
maioris meriti quam alius Unde super illo
verbo Jo xiiij In domo patris mei mansiones multe
sunt dicit Augustinus quod diversitas mansionum
diversitas meritorum dignitates in vita eterna
domo significant et quia diversitas me
ritorum est ex diversitate caritatis ideo ex sola
caritate erit gradus in beatitudine Nam

multi forte sunt maioris abstinencie vel
in aliqua virtute alia potuerunt excellere
apostolos. In beatitudine tamen ipsi omnibus maio
res sunt propter maioritatem caritatis quia sunt
primicias spiritus habentes et dato sibi quod aposto
li in dignitate sunt maiores omnibus aliis non
tamen inquiciens dico quia aliqui sancti
sunt equales eis in beatitudine propter equalitatem
caritatis. Unde dicit Gregorius 2 pontificum 29
q. unum puto quod sine ulla sui contume
lia tiranus episcopus petro apostolo compara
cionem attinet ad meritum et martirii coro
nam ceterorum magistrorum vereri debeo ne in
petrum contumeliosus existam.

Capitulum xxiii

xxiii Tunc ihesus locutus est ad turbas et ad dis
cipulos suos dicens. Super cathe
dram moisi sederunt scribe et pharisei. Omnia
ergo quecumque dixerint vobis servate et fa
cite. Secundum vero opera eorum nolite facere. Di
cunt enim et non faciunt. Alligant autem
onera gravia et importabilia et imponunt
in humeros hominum digito autem suo no
lunt movere. Omnia vero opera sua faciunt
ut videantur ab hominibus. Dilatant autem
philatteria sua et magnificant fimbrias.
Amant autem primos recubitus in cenis
et primas cathedras in sinagogis et sa
lutaciones in foro et vocari ab hominibus
raby. Vos autem nolite vocari rabi. Unus
est enim magister vester. Omnes autem vos fratres
estis. Et patrem nolite vocare vobis
super terram. Unus est enim pater vester qui in
celis est. Nec vocemini magistri quia magister vester
unus est christus. Qui maior est vestrum erit
minister vester. Qui autem se exaltaverit hu
miliabitur. Et qui se humiliaverit exal
tabitur. In parte ista ut supra dicebat christi re
galis potestas commendatur. Consequenter in reprehensione
huius vigorosam audaciam et dividit totum
istud capitulum in partes tres. In quarum prima re
prehendit scribas et phariseos salvator de eorum of
ficii simulata administracione. In secunda po
nit eorum maledictionis inprecacionem. Et in tercia
ponit eorum malicie inexcusacionem. Ibi vae
autem vobis. Tercia ibi Implete vos mensuram. Ad
intellectum autem prime partis sciendum est secundum Crisostomum
quod scribe et pharisei legem moisi docebant non
tamen secundum legem et doctrinam quam docebant vi
vebant. Habebant enim isti sicut dicit Crisostomus ut
discernerentur a populo in vestimentis carmeti

nas fimbrias quibus spinas forcius pungentes
apprehendebant ut demirarent vite austi
tate et x precepta legis cedulis ita fronte suspensa
portabant que philatteria vocabantur. Hos ergo
christus de duobus specialiter ondit esse dignos confu
sione et reprehensione. Primo de negligencia
quia quod docebant opere non implebant. Ideo hortaba
batur populum et auditores vel subditos eorum ut
quecumque dicerent de lege et scriptura servarent
secundum tamen eorum opera non facerent eo quod ipsi impo
nebant subditis onera gravia et importabilia et
digito suo nolebant ipsa movere vel tangere
et tamen secundum Crisostomum bonum principem et prelatum
contrario modo debet se habere quia in hiis que secundum
se sunt gravia iudice oportet esse in subditis vero
mansuetum et pium. Secundo de vana gloria
quia omnia que isti pharisei faciebant solum hoc inten
debant ut viderentur legis esse observatores
et magnificabant et magnas fimbrias fa
ciebant ad monstrandum austeritatem vite dili
gentes primos accubitus in cenis et primas ca
thedras vel prima loca in synagoga et sa
lutaciones in foro et vocari ab hominibus rabbi
quod salvator prohibet quia cum dicatur unus est
magister. Et unus est pater noster qui in celis est. alii
autem nec magistri nec patres vocari debent nisi ex
consorcio et participacione illius magistri et illius
paternitatis vel per adopcionem non per naturam. Unde dicit
Jeronimus. Sed hic possunt esse quinque dubitaciones.
Prima utrum per cathedram moisi intelligatur
lex mosayca vel doctrina ewangelica. Secunda
utrum doctrina doctoris et prelati aperte mali
sit audienda. Tercia utrum aliquis sine peccato
possit appellari et nominari magister. Quarta
utrum sit peccatum maximus esse in ecclesia vel in
mensa primum locum tenere. Quinta utrum
confessores leviorem penitenciam debeant imponere
penitentibus. Ad primam dicendum est secundum quod dicit
Origenes. per cathedram moisi potest intelligi
lex mosaica et doctrina ewangelica. Primo modo sic exponitur
quod ante adventum christi quecumque docebant scribe
et pharisei de lege secundum litteralem sensum Iudei pro
statu illo tenebantur facere et observare. non tamen
secundum opera ipsorum quia tunc ipsi docebant
opere non implebant. Sed post adventum christi
quecumque mandat illa lex intellecta secundum spiritu
alem sensum nos tenemur facere et observare. tamen
secundum opera Iudeorum observanciam legis illa
secundum litteram et secundum illa que figuraliter
mandat non tenemur facere nec observare.
Secundo modo sic exponitur quod ideo christus non dixit
super cathedram doctrine ewangelii sicut super

xxiiij^m

cathedram moisi q2 talis doctrina nondu erat
diuulgata. aliqui t\[n\] in tali cathedra sedent, ut dicit
Augustinus docent ut pastores qui ope et verbo sunt
xpi imitatores. Aliqui vero docent ut mercena-
rii qui sunt auaricie et cupiditatis et ambitionis
amatores. Sed aliqui in hac cathedra docent
ut fures qui sunt falsitatis et erroris semina-
tores. Igitur ut dicit Augustinus. Pastores sunt diligen-
di et imitandi tam in doctrina quam in vita. Mer-
cenarii vero sunt tolerandi et audiendi in doctrina
non tamen imitandi in opere. Sed fures sunt perse-
quendi et caute obseruandi et nec audiendi nec
imitandi. ¶ Ad secundum est dicendum quod doc-
tor vel prelatus quamvis malus potest considerari
dupliciter. Primo quantum ad suum officium et sic est
minister dei. Juxta illud apostoli prima ad Cor. Sic nos
existimet homo ut ministros xpi. Secundo quantum
ad suum dominium et sic suum dominium est donum
gratuito datum a deo. quia dicente Apostolo ad Rom.
xiij. Omnis potestas a deo est licet abusus potestatis
et dominacionis non sit a deo potestas tamen ipsa a deo
est nec tollitur per peccatum quia dona gratuita data
stant simul cum peccato. Tercio quantum ad suum docu-
mentum et sic doctrina quam docet non est sua inuen-
cio sed reuelacio inspirata homini ad salutem
tocius populi. Igitur prelato vel doctori aperte malo
vel peccatori propter eius officium quia est dei minister non
est subtrahenda sibi debita reuerentia vel obediencia
dummodo precipiat que non sunt contra deum. quia
dominium non tollitur per peccati commissionem. sed solum
per suum superioris deposicionem vel suspensionem.
Sed propter eius documentum quia docet doctrinam a deo
inspiratam ad tocius populi salutem non est
subtrahendum sibi eius predicacionis intelligencia
quia intelligenda et audienda est eius doctrina. ergo
quo verum doctrinam predicat et annunciat. Unde
dicit Cris. super hunc locum. quod sicut aurum de
terra eligitur et terra relinquitur. sic audito-
res doctrinam accipiant mali doctoris et mo-
res relinquant. quia frequenter de homine malo
bona doctrina procedit. et sicut boni doctores
melius iudicant propter bonos auditores
malos docere quam propter malos bonos eligere. sic et
subditi propter bonos doctores eciam malos ho-
norent. ne propter malos bonos contempnent. quia
melius est malis iniusta prestare quam bonis iu-
sta subtrahere. ¶ Ad tercium est dicendum quod uni-
uersaliter non potest intelligi xpm prohibuisse homines
vocari magistros et patres quia tunc Apostolus paulus
contra hoc preceptum fecisset. qui scribens Thimo-
theo dicit se in illud esse positum magistrum et
doctorem gencium. Videtur contra hoc preceptum

quilibet faciunt omnes qui se ab eorum filiis quos
generant corporaliter vel spiritualiter paciuntur patres
appellari. Ad hoc ergo respondet Cris. ostendens
tribus modis hanc prohibicionem posse intelligi.
Primo propter officii negligenciam. Multi enim sunt
qui solum nomen magistri et prelatus curant
habere. sed officium magisterii et prelatus ne-
gligunt. vocari igitur volunt. sed non esse.
nomen appetunt et officium negligunt. Non ergo
xpus prohibuit quod homines non essent magistri
cum superdixit ipse met. Qui fecerit et docuerit
hic magnus vocabitur in regno celorum. Sed prohibuit quod non vo-
carent curantes de solo nomine et officium
pretermittent. Secundo propter principalem reueren-
ciam. nam principalis reuerentia magisterii
et prelatus conuenit solis tribus personis. quia sicut
solus deus est a quo dicente apostolo omnis pa-
ternitas et filiacio in celo in terra nominatur.
sic solus deus est qui dicente Augustino cathedram
primam tenet in celis et corda hominum docet in
terris. Voluit ergo saluator dicere ut dicit Cris.
Nolite vocari magistri ne quod domino debetur
vos vobis presumatis. nec alios vocetis
ne diuini honorem hominibus deferatis. Nam
homo non prestat intellectum homini docendo ipsum
sed a deo prestitum ut homo verbo per monicionem
et excitacionem ministerium dandi habere potest.
Unde principalis reuerencia docendi soli deo
tribuenda est. Tercio per naturalem filiacionem. Na(m)
sicut soli xpo conuenit esse filium dei per naturam
et tamen omnibus credentibus in eum dedit potestatem dei
filios fieri per adopcionem. sicut esse patrem et
magistrum per naturam substancialiter non accidentaliter dono
soli conuenit deo patri non tamen hoc obstante
multis conuenit esse patres et magistros participatiue
per adopcionis graciam. ¶ Ad quartum est dicendum
quod prestare vel tenere primum locum in ecclesia
vel in mensa potest referri ad officium. ad statum
et ad desiderium vel ad appetitum et quolibet modo
potest esse peccatum inanis glorie sed debitum iusticie
ut dicit Cris. Nam sedere in primo loco
in ecclesia vel in mensa illis quibus conuenit
ex officio non est peccatum inanis glorie. sed
debitum iusticie quia ordo iusticie sic requirit
ut superiores et primi in officio sint primi
et superiores in loco. Sed sic in primo loco
sedere illis quibus ex officio non conuenit
nec ex superioris mandato sed solum ex pro-
pria voluntate sine nota superbie et vicio inanis
glorie esse non potest. Si vero referatur ad statum
tunc clericis quia dei ministri sunt conuenit stare.

in primo loco tam in mensis quam in ecclesiis ea
ratione statim eorum communiter ab omnibus pre aliis honoran
tur et quia ipsi vident se pre aliis honorari communi
vicium inanis glorie plus locum habet in clerico et
sacerdote quam alia vicia cum non semper hoc referat
in deum sed quandoque in laude hominum Unde dicit Crisostomus
quod in omni re nascitur aliquid quod ipsam extermi
nat sicut in ligno nascitur vermis et in vesti
mentis tinea Unde in sacerdote et clerico qui positi
sunt ad edificacionem sanctitatis dyabolus eos cor
rumpere nititur Ut hoc ipsum in bonum quod per bo
mines fiat malum. Et subdit. Tolle hoc vicium
a clero et a sacerdocio et sine labore omnia rese
cabis Sed si referatur tale sedere in primo loco
ad desiderium et voluntatem sic est vicium in
anis glorie. Nam multi superbi sedentes in no
vissimo loco cordis tamen elacionem vident esse
in primo sedere et multi sedent in primo qui eo
rum consciencia et reputacione in novissimo se sedere
existimant. Quidam autem aliquem laudabile
esse in ultimo loco in mensa vel in ecclesia stare
cum elati sibi et ex hoc ipso in novissimo loco
se ponunt ut super cordis iactancia quam habent
aliam iactanciam et elacionem causa humilitatis
acquirant Non igitur secundum Crisostomum dominus vitu
perat eos qui in primo loco recumbunt in mensa
vel primum locum tenent in synagoga sed eos
tantum qui amant et diligunt primos accubi
tus et primas kathedras referens illam vitu
peracionem ad voluntatem et desiderium non ad ipsum
factum Ac per hoc concluditur quod referendo ad appe
titum primum inanis glorie est desiderare vel
appetere primum locum ¶ Ad quintam est dicendum
quod Crisostomus determinat hanc dubitacionem super hunc
passum. Intelligitur onera gravia et importabilia imponere in hu
meros hominum ostendens tribus racionibus confessores non
gravem et importabilem penitenciam confitentibus debere
imponere. Primo quidem ex parte dei quia si pater
familias est largus dispensator non debet
esse parcus et tenax sed deus largus est et be
nignus ergo sacerdos dispensator eius esse non debet
Nam si ipse sacerdos vult videri iustus
et sanctus et sic reputari contra sua vita austeri
tate fruatur et iuste rigiditate exerceat contra
non aliorum subditorum vita sit benignus
ut semper audiant eum homines pia man
dantem et contraria in seipso facientem. Secundo
ex parte peccatoris Vult enim ut ait aliquis magister
fascem super humeros alicuius penitencie imponere
nimium vel quod fascem reiciat vel quod sub pon
dere constringatur sicut si grave pondus pene
penitenti imponatur necesse est aut quod pe

nam impositam non portet aut si portare
incipiat dum ipsam sufferre non potest
quod amplius peccet et sic sequitur quod dum
penitentem penam fugit eciam vitam contemp
nit. Tercio ex parte sacerdotis quia et si
multum delinquitur secundum Crisostomum Ut iusticia si
ne misericordia et misericordia sine iusticia teneatur semper
tucius et laudabilius est magis declinare
ad misericordiam quam ad rigorem iusticie Unde dicit
hic Crisostomus quod si contingat nos errare
modicam penitenciam imponentes melius
tamen est ut propter misericordiam reddamus racionem deo
quam propter crudelitatem iusticie Lectio y

Ve autem vobis scribe et pharisei ypocrite
qui clauditis regnum celorum ante homines
vos enim non intratis nec introeuntes sinitis
intrare. Ve vobis scribe et pharisei ypocrite
qui comeditis domos viduarum orationes
longas orantes propter hoc amplius accipietis
iudicium. Ve vobis scribe et pharisei ypocrite
qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum
proselitum. Et cum fuerit factus facitis eum filium
geheenne duplo quam vos. Ve vobis duces
ceci qui dicitis Quicumque iuraverit per
templum nichil est qui autem iuraverit in
auro templi debet. Stulti et ceci quid
enim maius est aurum an templum quod
sanctificat aurum. Et quicumque iuraverit in
altari nichil est quicumque autem iura
verit in dono quod est super illud debet.
Ceci quid enim maius est donum an altare
quod sanctificat donum. Qui autem iurat in
altari iurat in eo et in omnibus que sunt super
illud. Et qui iuraverit in templo iurat
in illo et in eo qui habitat in ipso. Et qui
iurat in celo iurat in throno dei et in
eo qui sedet super eum. Ve vobis scribe et
pharisei ypocrite qui decimatis mentam
et anetum et ciminum Et reliquistis que
graviora sunt legis iudicium et misericordiam et
fidem hec oportuit facere et illa non omitte
re. Duces ceci excolantes culicem ca
melum autem glucientes. Ve vobis scribe
et pharisei ypocrite qui mundatis quod de
foris est calicis et parapsidis intus autem
plenum est rapina et inmundicia Pharisee
cece munda prius quod intus est calicis et
parapsidis ut fiat id quod deforis est mundum
Ve vobis scribe et pharisei ypocrite qui
similes estis sepulchris dealbatis que

a foris appent hominib; speciosa Intus
vo plena st ossib; mortuor; & omni sp-
urcicia. Sic & vos quidem a foris appet-
is hominib; iusti Intus aute pleni estis
ypocrisi & iniquitate. Ve vobis scribe
& phisei ypocrite qui edificat sepul
chra pphar; & ornatis monimenta
iustor; & dicitis Si fuissem in dieb;
patru nror; no essem socij eor; in
sanguine pphar. Itaq; testimonio estis
vobismetipis. quia filij estis eor; qui
pphas occiderunt. ¶ Posita xpi ri-
gorosa reprehensione de silata phiseor; of-
ficij administracoe. In pte ista ut sup dice-
bat ponit eor; maledccoms imprecacoem. Si-
cut supra saluator suis desciplis & alijs
eius doctrina obsuantib; ac eius vestigia
imitantib; octo btitudines rep missit sic
dicit Matth scribis & phiseis eius doctrinam
puteniib; viij maledccoes imprcat. Pa
vna maledccoz eis imprcat. de supba
eor; arrogancia qr nec ipi regnu celor;
intrabunt eo q xpm qui est hostm p quod
intrat no recipiebat nec alios sinebat
intre incipitu volentes in xpm crede
& eu recipe psequebant. Secundam de gu-
lositatis inordinata concupia qr ipi co-
medebat domos viduar; a quib; extor-
quebat quidqd hebant no phibite p uxos
& ut facilius eas decipent longas oroes
faciebant. Terciam de famosa mani-
gla quia circuibant mare & aridam ut
facerent vnu proselitu. Volentes eni phi-
sei videri zelatores legis & hoc honorari
& reputari in pplo circuibat totu orbem
ut possent aliqne ex gentib; conuerte
& iuden face qui cu fcus erat ex malo ex-
emplo phiseor; erat filius gehene duplo
magis q ante. Quarta de cupiditatis aua-
ricia sicut eni ut dt Jerom Phiseor; auari-
cia ordinatu erat. ut si quis in contencoe
vl assercoe aliqd iurasset p templu & ver;
no dixisset no erat reus alicui conuinis
si iurasset in pecunia vl auro quod sacerdo-
tib; offerebat quitquid stati tenebat solue
& tamen maius erat iurare p templu
q p pecuniam quam offerebat in teplo. Quin-
tam de accidia & spiualium neglia qr ipsa
pua & corpalia obsuabat & maiora & spu-
alia dimittebat. Sextam de intrinseca
& dolosa iracundia quia ipi ingredientes
ingredientes templu purgabat se & vasa
& vestimenta ipor; intus cu erant pleni omni
iracundia & nescia. Septima de luxuriosa
inmundicia qr ipi erant siles sepulchris deal-
batis que extius vident pulchra & intus
plena sunt ossib; mortuor; sic phisei extius videbant
sancti & intus plem erat omni spurcicia &
luxuria. Octaua de emulacois inuidia
qr audientes ipi q pres eor; occiderunt pphas
cupientes videri eis no assilari no ex pietate
sed magis ex quadam inuidia volentes videri
prib; eor; meliores edificabant illis pphis
mortuis sepulchra & ita dicente saluatore
ipimet testificabant q eor; erat filij qui
pphas occiderunt. ¶ Sed hic pnt ee sex
dubitacoes Prima vtru sci viri sine pcto
possint imprecare mala eor; psecutorib;
¶ Secunda vtru sit pctm mortale no sinere iu-
uenes venire ad religionem & ad siruendu deo
¶ Tercia vtru in dapnatis sit maior & minor pe-
na tormentor; ¶ Quarta vtru eor; pena p
bona que faciunt viui possit mitigari
¶ Quinta vtru magis sit obligatoriu iurare
p templu q p oblacoes que offerunt in
templo. Sexta vtru edificare sepulturas
scis hominib; sit meritoriu. ¶ Ad pma est dd;
q qo est dubia p tanto qr saluator mt xpi
aplis & sanctus vrias loqt qu ait Benedi-
cite psequentib; vos & nolite maledice. Et
apls ait Nulli malu p malo reddentes
Dicendu go q docet scos mala pene imp-
care pctorib; & vias domini puertentib; no
optatiue sed indicatiue. nec liuore vindcte
sed amore iusticie nec finalr ad eor; pdicoem
sed ad eor; correpcoem ne amplius peccent &
ad bonor; qos opprimunt & puertut libacoem. et
hoc pbat iure diuino & canonico & huano
Dicit eni ppha Persequere inimicos meos & co il nec
qui donec deficiant. Helias igne de celo postu-
lauit ut deuoraret duos pncipes quinqua-
genarios. Paulus sibi qutum xiij dixit
resistenti eius pdicacoem O plene dolo &
omni fallacia fili dyabli inimice omnis iustic
cie no desinis subuerte domini vias & ecce
manus domini sup te & eris cecus. Sic fecit
petrus de anania & vxore eius qui menti-
ti fuint spiritui sco. Hoc pz canonica aucte
Dicit eni xxiiij q iij qr qui pt obuiare &
perturbare puersos & no facit nichil aliud e
q fauere eor; impietati quia no caret
scrupulo societatis occulte qui manifesta
facinora no desinit obuiare. Vult lex hu-
mana in pncipio institucionum ppter malos pu-
niendos & compescendos regiam maiestate

arms debet esse armatam ¶ Ad secunda est
dicendu q retrahentes homies a religione
et maxime iuuenes moribz xpi no confor
mant. dicit em Aug in libro de bera reli
gione ¶ nullu pctm comitti pt nisi appe
tendo que xps contempsit bel bitando q ipse
sustinuit. qr tota bita dei filij in terris per
hominem que suscipe dignatus e nobis di
sciplina moz fuit. s ut dicit ibi xps bita
uit honores diuitias et carnales delectacoes
Igit retrahe iuuenes bt tale dimittant
a religione no ingrediant sine gram pcto
no sit doctine et psecucoms elbngelistse tales
adusant. quia adolescenti bolenti ee per
fectus dcm est. bade et ben oia q hes et da
pau et be sequere me sicut pdictis phariseis et
phom assiliant. Nam phariseis ore salua
toris dcm est. Ve vobis quia nec bos intr
in regnum celoz nec alios sinitis intre et sup
illo ubo Exo. vo bt quid moises et aaron
sollicitatis ppbm ab opibz suis. Ite ad ona
vrra dt Orig. ¶ Vs sermo pphetic et sacrdo
talis hortat de egiptia de mudo exire ad
seruiendu deo sed anima phome tpalia
bona pmittentibz no pmittit ¶ Ad tecia
e dicendu q hanc dubitacom sup hunc
locu circuitis mare et aridu. bt faciatis
vnu pselitu et cu fctus fuit facitis illum
filiu gehenne duplo maius q vos. determi
nat Orig dicens ¶ expsse de isto loco
colligere possum q eoz qui futuri st filij ge
henne et qui dampnadi st ad infim erit
magna differencia tormtoz quia ex quo ibi
erit bnus filius simpliciter et alius duplici
necessario seqt pdictu saluatoris q mag
erit ibi dra tormentoz q dra bt ait vl
pt referi ad statu xpianoz et iudeoz vl
ad nu pctoz. Ita gentiles antq fierent
iudei simplr erant filij gehenne qr erra
bant simplr legem no recipientes postmod
fci iudei et contra legem agentes exemplo
phariseoz erat filij gehenne dupl et sic in
telligend e de Iudeis respcu xpianoz
qr iudei erunt in duplo filij gehenne ma
gis q gentiles et eam magis q iudei si
contingat eos dampnari. Si vero referat
ad nu pctoz tunc sic exponit q sicut
iustus saluandus scdm nu iusticiaz
et meritoz augebit in gla etna sic pctor
dampnandus scdm nu pctoz multipli
cabit gehenna et pena inferni ¶ Ad qr
ta est dicendu. q si bolum seqm dicta
Augustini coginu pone bona p biuos fca
pdesse dampnat no ad pene libacom s
ad pene mitigacom Sicam mecrchendion
et in libro adulatiu de him conmb. ponit
expsse in or esse gna defunctoz. quia
aliqui sut balde boni aliqui balde mali
aliqui mediocriter boni aliqui mediocriter
mali. et pro balde bonis bona q fiunt dicit
esse graz acciones p balde malis biuoz.
consolacoes. sed p mediocribz bonis ex
istentibz in purgatorio balent bt aut
bt plena finalr fiat eoz remissio. sed
p mediocriter malis dampnat balent.
bt tolerabilior eoz fiat dampnacio. et
hec distinccio ponit p Gracianu xiij
q. ij. balent igit bona p biuos fca dap
natis definiciis mediocrit malis ad pe
ne mitigacom no totale libacom. Et
pt intelligi. q ista mitigacio fiat iiijor
modis ¶ Primo p pene subtraccom qr per
talia bona multi qui fiunt eoz exemplo
corrupti subtrahuntur et no dampnabuntur
et sic subtrahent de pena eoz pistoz sal
uacom. scdm quem mod dicit Aug q
pena Arrij nodu est taxata qr nodum
st terminati qui eius doctrina fiunt corrup
ti ¶ Secundo per sbi fortificacom fortifi
catur em et sustentat natura eoz per
talia bona bt melius possit penam
portare ¶ Tercio p dicte pene alicuius
ptis relaxacom quia aliquibz relaxat
de pena eoz p bonis bone no scdm quanti
te s scdm pporcionem bt dicunt aliqui vl
quantu taxat a deo bt fiat relaxacio s
nunq libacio ¶ Quarto ut dicunt aliqui per
alicuius tpis suspensione quia aliq tpe
p talia bona suspendit eoz pena sed
no tollit et sic intelligi pt q in inferno nul
la est redempcio ex toto liberans s bene
e ibi redempcio relaxans et mitigans
¶ Ad quintam est dicend q ex forma iura
di vl templu vl altare magis obligat
q iurare p pecuniam et oblacoes que
offerebant in templo quia sicut forma
iurandi magis obligat iurare p deu q
p celestia vl p quamcunq creaturam eo
q iurat p deu bitas confirmat imme
diate ab ipso ¶ Cu vero iurat p creatu
ra confirmatur a deo mediante tn cre
atura ¶ Sic cu iurat p templu et altare
confirmat bitas p rem sacram ¶ Sz cum
iurat p pecuniam et oblacones confirmat

per illa que non sunt sacra nisi propter quod offeruntur in loco sacro contingit tamen quandoque iuramentum esse magis obligatorium non ex forma iuramenti sed vel ex consciencia iurantis. Ut si quis credidit se magis teneri iurare per creaturam quam per deum magis obligaret etc. vel propter scandalum. Ut si quis in loco privato iuraret per deum et in sollempni per evangelia plus obligaret secundum quam primum racione scandali quod posset oriri ex fractione iuramenti vel racione contemptus. Ut si quis iuraret per creaturam blasphemando et contempnendo ipsam talis contemptus faceret iuramentum magis obligatorium. ¶ Ad sextam est dicendum quod questio est dubia quare salvator imprecatur maledictionem phariseis edificantibus prophetis et suis patriarchis sepulturas decorantes. Videtur enim esse pium eciam suis preciosas sepulturas preparare cum contrarium faciat eciam. Ad hoc quidem respondet Crisostomus dicens quod non salvator reprehendit phariseorum opus sed intencionem. Non enim edificabant prophetis sepulturas preciosas propter honorem et reverenciam illorum quorum occasi erant. Sed vel propter timorem pene ne ipsi punirentur sicut legebant patres eorum fuisse punitos qui prophetas occiderunt vel propter appetitum mane glorie cupientes videri et reputari sanctiores et meliores patribus eorum. Unde licet fecerint bonum opus non tamen faciebant bene et virtuose. Sepulturas ergo honorificas preparare sanctis viris propter honorem et reverenciam sanctorum ipsorum proximo et orationibus eorum se commendando est meritorium opus. Unde Thobias de sepultura mortuorum multipliciter erat commendandus. Et quanto persone sunt sanctiores et digniores tanto in loco magis digno et honorifico debent sepeliri. Ut dicitur xiii causa questione secunda. Lectio tercia

Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes genimina viperarum quomodo fugietis a iudicio gehenne. Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas et ex illis occidetis et crucifigetis. Et ex eis flagellabitis in sinagogis vestris. Et persequimini de civitate in civitatem ut veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram a sanguine abel iusti usque ad sanguinem zacharie filii barachie quem occidistis inter templum et altare. Amen dico vobis venient hec omnia super generacionem istam. Ierusalem ierusalem que occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. Quociens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis et noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis non me videbitis amodo donec dicatis benedictus qui venit in nomine domini.

¶ Posita phariseorum maledictionis imprecacione. In parte ista ewangelista ponit eorum malicie mercusacionem. Et ponit excusacionis eorum quantum ad tria. Primo quantum ad prime sceleris imitacionem. Secundo quantum ad eorum universalem punicionem. Tercio quantum ad civitatis subversionem. ¶ Quantum igitur ad primum dicit: Vos ipsi pharisei et iudei mendaci non poteritis excusari tamquam essent filii eorum qui prophetas occiderunt quia ipsi imitatores erant sceleris patrum. Modo quo serpentes a serpentibus nascuntur et ideo merito gehenne iudicium et penam eternam excipient. Unde quod dicit: Implete mensuram patrum vestrorum ubi est predicantis non imperantis ut dicit Crisostomus. Est enim sensus quod sicut patres eorum prophetas occiderunt sic futurum erat quod ipsi occidere deberent prophetas et sapientes et scribas id est apostolos quos Christus missurus erat ad predicandum eis qui ut dicit glossa varius fuerunt prophete in futurorum revelacione sapientes in divinorum cognicione et scribe in legis interpretacione et futurum erat ut eos persequerentur de civitate in civitatem flagellantes eos in synagogis eorum. ¶ Quantum vero ad secundum dicit quod omnis sanguis iustus venire deberet super eos id est omnis pena debita pro effuso sanguine iusto a principio usque ad eius adventum ut a sanguine abel iusti quem frater suus cayn interfecit usque ad sanguinem zacharie filii barachie quem iudei interfecerunt inter templum et altare et non solum parentes videat tangere sed etiam. Amen dico vobis omnia hec mala pena vel ultio et vindicta veniet super hanc generacionem iudeorum non solum presentem sed eciam preteritam et futuram. ¶ Sed quantum ad tercium dicit quod Ierusalem que talia mala debebat perpetrare prophetas occidendo et lapidando relinquenda erat deserta per romanos principes quod ad literam factum est tempore Tyti et Vespesiani. Et ne excusarent se iudei quod non essent premoniti a deo subdit quod non semel sed pluries voluit congregare eos et ad bonum attendendum commovere quandoque per legem nature demum per legem scriptam sicut gallina congregat pullos suos sub alis eius et ipsi noluerunt. Tandem sicut gallina insinuatur cum conspicit pullos

eius infirmiori sit sapientia dei patris pro liberatione iudeorum insinuata e carnem assumendo
et eis predicabo predicando et adhuc rebelles
et increduli extiterunt. propter quod in textu subdit
Si vero commisi fuistis et priam asserit si me
credideritis esse illum quem prophete cecinerunt
filium scilicet omnipotentis dei patris tamen videntem
venientem in nomine domini. non me videbitis
Confiteantur ergo iudei et increduli christum videntem
qui venit in nomine domini d. et orant ei qui conspi
cient. ut dicat Johannes. ¶ Sed hic possunt esse quinque
dubitationes. ¶ Prima utrum pena peccati origi
nalis puniatur filius pro peccato patris. ¶ Secunda
utrum pena peccati personalis filius patiatur
pro peccato patris. ¶ Tertia utrum peccatum patris possit
puniri in filiis usque ad quartam generationem.
¶ Quarta utrum omnia mala pene debita pro
peccatis a principio mundi venerunt super iudeos
¶ Quinta utrum ille zacharias qui a iudeis
interfectus fuit inter templum et altare fuit
pater Johannis baptiste. ¶ Ad primam est dicendum
quod sicut comparantur nostri parentes primi parentes. ut pater
et mater ad primum parentem omnium adam. sicut
rivuli comparantur ad fontem si enim aqua fon
tis esset infecta et maculata derivaretur in ri
vulis trahentes aquam ex ipsis rivulis tra
herent aquam infectam et maculatam non quod
fuit infecta in ipsis rivulis sed quia fuit
infecta et maculata in fonte. sic mea natura
nascitur infecta et maculata in fonte. peccati
cui insunt penalitates debent corporalis quamdiu
homo vivit. ut mors infirmitas et multa alia
et spiritualis ut ignorantia dum vivit et carentia
visionis divine post mortem non quod infecta
et maculata fuit in proximis meis parentibus
tamquam in rivulis sed quia maculata et infecta
fuit in primo fonte ut in adam a quo infec
ta et maculata transiuit in meos proximos
tamquam rivulos per quos derivata est ad nos
puniimur ergo penalitatibus peccati parentum originalis
pro peccato parentum meorum. non quod parentum meorum
proximorum quia illam naturam dederunt qualem
receperunt a fonte sed pro peccato primorum paren
tum ut ade et eve a quibus tamquam a fonte
derivata natura mea in parentes meos proximos
sicut in rivulos. unde dicit apostolus ad ro
v°. ¶ Per unum hominem peccatum scilicet origi
nale intravit in mundum et per peccatum
mors. ¶ De primis ergo parentibus verum est quod
ipsi comederunt uvas acerbas et dentes mei
et omnium filiorum eorum obstupescunt. ¶ De talibus
similiter parentibus potest intelligi quod scribitur Tren

ultio. ¶ Patres nostri peccaverunt et non sunt et nos
iniquitates eorum portavimus. ¶ Ad secundam est
dicendum quod filium puniri pro peccato patris personali
potest intelligi dupliciter. ¶ Primo quod puniatur pena spi
rituali et pena corporali eterna et sic filius
numquam pro peccato personali vel actuali patris nisi
forte esset imitator peccati patris. ¶ Et tunc non est
dicendum quod punitur pro peccato patris a quo recepit
imitationem sed magis pro peccato suo proprio. et
quod pena spirituali filius non debeat puniri
pro peccato patris patet per illud quod scribitur levi
tici. ubi dicitur quod filii chorum sacerdotum
si patris mortui non fuerunt imitatores non
solum sacerdotes. verum etiam summi sacerdotes fi
unt. quod sicut pena eterna non debeat eternaliter
mori pena corporali pro peccato patris. patet
illud quod scribitur Ezechiel xviii°. ¶ Omnes
anime mee sunt sicut anima patris. ita anima filii
¶ Anima igitur que peccaverit ipsa morietur. filius
non portabit iniquitatem patris et pater non porta
bit iniquitatem filii. scilicet pena corporali et tem
porali non eterna. planum est quod filius tali pe
na punitur pro peccato patris. ut est aliquis
patris et populus pro peccato principis. ut est aliquis
servus principis. et servus pro peccato domini. ut est
aliquod iumentum domini. ¶ Nam puniti sunt filii sodo
morum morte temporali pro peccato parentum sicut scribitur
in Genesi. et si fuerunt puniti eterna pena non
videndo eternaliter deum hoc fuit pro peccato ori
ginali non pro peccato personali proximorum parentum
¶ Ubi populus fuit interfectus pro peccato david
regis sicut habetur ii° Regum ultimo. isto ergo modo
filius bene punitur pro peccato patris. ¶ Ad tertiam
est dicendum quod homines possunt tam diu vivere quod videt
quartam generationem. ita homo potest nubere in xiiii°
anno et si uxorem fecundam habet in xv° potest genera
re. Igitur in lx annis homo potest videre quar
tam generationem quia est xv valent lx
et quia homo potest vivere lxxx annis planum est quod
quartam generationem potest videre. propter quod si lo
quimur de punitione patris in filiis quantum
ad culpam dicendum quod filii potissime imita
tur patres dum vivunt et ideo si filii sequuntur
et imitantur peccata patrum deus punit peccata
eorum usque ad quartam generationem quia tamdiu du
rat talis imitatio. ¶ Si vero loquimur de pu
nitione peccati patris in filiis quantum ad penam
eternam sed temporalem tunc dicetur quod cum filius sit
quedam res patris et multum affligit et cruciat
pater ex afflictione filiorum potest pater sic
cruciari et sic affligi pro peccato suo in filiis
usque ad quartam generationem quia tanto tempore

potest videre filios suos puniri et cruciari de pcto suo quoz pena redundat in eum quia enim pena spualis et etna filius non punit p pre vel p pcto penali pris pena tamen corpali et penali vix filius punit pro pre ut sup dictu est ¶ Ad qrtam e dicend sup hunc passu. venient h oia sr gnacoez ista tps ondit mala om pcedencium gnacomi a principio mundi venisse super iudeos primo refend hoc ad mala cul pe. Secundo refend hoc ad mala pene Tercio refend ad utruq. Ait enim primo q sicut omnia bona que in singulis gna coib a constitucone mundi omes sancti merebant illis novissimis iudeis dona ta sunt qui xpm receperunt et in xpm cre diderunt. sic omnia mala que in singulis gnacoib a constitucone mundi pati me ruerunt omes iniqui venit sup noviss simos iudeos qui xpm repulerunt et in eum non crediderunt. Secundo sic ondit na sicut iusticia om scoz pcedencium tm bonum mereri non potuit quantu gre datu e hominibus appo sic pcta om impioz tanta corpalia mala mereri non potue runt quanta gnacio iudeoz post mortem xpi passa est a romanis et postmodum passi sunt et paciuntur usq ad finem mundi p universum orbem dispsa. Tercio sic de clarat q cu deus gente vel gnacoem aliq non statim punit pena spuali vel corpali sed expectat p multas gnacones cu post modu ultima punit. videt pati omnia illa que omes pcedentes merebant ut iudei non recipientes xpm videntur puniri p pctis om pcedencium qui peccavit. et puniri a deo expectati sunt. Sed sicut supradictu est pena spuali et etna non fuissent ipi puniti pro pctis pcedencium nisi eos in pctis et malicia fuisset imita ti. Unde salua or St. Imple. me. pa. vrorum ¶ Ad quintam est dicendum q Origenes dicit sup hunc passu in quodam libro se in uenisse q in teplo Salomonis quidam loc iuxta altare adorand deum erat vir ginibus deputatus. in quo loco mulieribus corrupte et thorum viralem expte adorare non licebat. cu igit bta virgo maria postq genuit xpm templum domini

ingrederetur et in loco virginum staret ad orand Iudei qui noverant ea iam filiu genuisse phibebant ipam ne in loco virginum staret Zacharias ergo pr Johanis bapte dicens et assrens maria esse digna loco virginum quia virgo erat et virgo genuerat ideo xm iudei tunc ipm zachariam tamq mani feste dicentem et agente contra lege occi derunt int templu et altare. et sic pr Johis scdm hunc modu ille zacharias qui a iu deis intfectus fuit. Sed scdm Jeronimus iste zacharias fuit filius ioiade qui dicitur e filius barachie a filius sacdotis. Nam barachia lingwa hebraica intptat be nedictus dni. Iste igit zach filius ioiade sacdotis cu reprehenderet iudeoru ppim q artet cont dei mandata. lapidatus est iuxta templu regis in atrio domus domini. Unde scribit II° Pali. xxiiii c. q induit sps dni zachariam sacdote filiu yoiade et dixit in conspectu omis ppli. quare transgre dimini pceptum dni quod vobis non pderit dereliquistis dnm ut derelinqueret vos. Qui congregati adusus eum miserunt lapides et occiderunt eu iuxta altare templi dni. quia ergo fuit iste zacharias het in textu de pre Joh bapte q fuit intfectus ex illa causa non hetur p aliqua autentica scriptura. Ideo magis credendum est secundum dictu q pmu. Cap. xxiiii

Et egressus ihus de templo ibat Et accesserunt ad eu discipuli eius ut ondet ei edificacones templi. Ipse aute respondens ait eis. videtis h oia Amen dico vobis. Non relinquetur hic la pis sup lapidem qui non destruatur. Sedente aut eo sup monte oliveti accesserunt ad eum discipuli eius secreto dicentes. Dic nobis qn hec erunt et qd signu adventus tui et consumacionis scli Et respondens ihus dixit illis. Videte ne quis vos seducat. Multi enim veni ent in nomine meo dicentes Ego sum xpus et multos seducent. Audituri enim estis plia et opiniones pliorum. Videte ne turbemini. Oportet enim hec fieri sed nondu est finis. Consurget enim gens in gentem et regnu in regnum xxiiii

Et erunt pestilentie et fames et terremotus
per loca. Hec autem omnia inicia sunt dolorum.
Tunc tradent vos in tribulacione et oc
cident vos. Et eritis odio omnibus gentibus
propter nomen meum. Et tunc scandaliza
buntur multi et invicem tradent et odio
habebunt invicem. Et multi pseudo p
phete surgent et seducent multos. Et quoniam
habundabit iniquitas refrigescet caritas
multorum. Qui autem perseveravit usque in fine
hic salvus erit. Et predicabitur hoc evangelium
regni in universo orbe in testimonium om
nibus gentibus. Et tunc veniet consumatio.
Ostenso quod xpus in reprehensione ha
buit vitiosam audaciam hic ondit quo
in impugnando habuit bellorum experienciam.
Debet autem rex vel dux vir expertus in bel
lo, in iiii^or per ordinem facere in suis bellato
ribus. Primo debet eos promovere ad viri
lem animacionem. Secundo ad insidiarum
congregacionem. Tercio ad signorum ostensionem.
Quarto ad continuam pugnacionem. Ista ergo
iiii^or facit salvator in hoc xxiiii^o capitulo.
Secunda ibi Cum ergo videntes. Tercia
ibi Statim autem. Quarta ibi De die autem
illa. In primis autem racione salvator pri
de iiii^or confortat et animat suos disci
pulos in persona omnium credencium. Primo
ut non timeant de templi et civitatis
yhrlm subversione. Secundo ut non de
cipiantur ex falsorum hominum decepcione.
Tercio ut non paveant de preliorum et tribu
lacionum superventu. Et quarto ut non con
sistent de tyrannorum persecucione. Quan
tum ergo ad primum dicit quod audientes disci
puli super dixisse xpm templum et yhrlm
esse subvertenda recedente eo quod de templo
ostenderunt sibi apostoli edificacionem templi
non utique eos vidisse vel quod ipse ignoraret
sed mirantes apostoli edificacionem et structu
ram templi tam mirabilem et audi
entes ipsam esse destruendam cupi
entes eum flectere ad pietatem onderunt
sibi hanc edificacionem. Ut dicit Raban
sua tamen inflexibilis permansit. Ideo
subdit quod visa edificacione dixit Vi
detis hec omnia tam mira et magna
dico vobis quod non remanebit lapis
lapidem qui non destruatur. Quantum vero
ad secundum dicit glossa quod ex hoc dicto xpo
sedente super montem oliveti discipuli quesive
runt ab eo secreto Dic nobis domine quando
hec erunt et quod signum adventus tui
et consumacionis seculi. Crediderunt enim
quod statim yhrlm et templo destructis
finale iudicium esset fiendum. Previdens
ergo salvator quod per hoc a multis decipi pos
sent. Ait Videte ne quis vos seducat
quia multi venient in nomine meo
dicentes. Ego sum xpus et multos seducent.
Audientes enim aliquam malam iudei et
multi alii yhrlm esse subvertendam in
surrexerunt dicentes se esse xpos et
multos seduxerunt quos Paulus appellat
falsos fratres et Johannes antixpos quorum
unus fuit Nicolaus de quo dicit Joh.
Apocal. ii^o Hoc habes quia odisti facta
nicolaitarum que ego odio ut dicit glossa.
Quantum vero ad tercium dicit Videte ne tur
bemini quia audituri estis prelia et sedi
ciones et opiniones preliorum. Ut prelia veni
unt ad presentem visionem, sed opiniones
ad futurorum locucionem. Surget enim gens in
gentem et regnum in regnum et erunt pe
stilentie quantum ad infeccionem aeris et fa
mes quantum ad sterilitatem, terremotus
quantum ad respectum rerum desuper. Omnia enim
hec ut dicit salvator oportet fieri ante
subversionem yhrlm vel ante diem iudicii,
non tamen statim erit finis. Inicia enim
hec erunt omnia dolorum supervenientium.
Sed quantum ad quartum ne apostoli viden
tur immunes ab istis persecucionibus et sic
extra timorem ponerent, subdit Statim
quod tunc talibus periculis instantibus tradent
vos tyranni in tribulacionem et occident
vos quantum ad persecucionem corporalem et
odio eritis omnibus incredulis falsis et
malis propter nomen meum quantum ad timo
rem mentalem et multi scandalizabuntur
et odio se ad invicem habebunt quantum ad
odium venale et multi pseudo et falsi prophe
surgent et seducent multos quantum ad er
rorem intellectualem et quia iniquitas
habundabit frigescet multorum caritas.
Quanto enim magis in uno quoque surripit

iniquitas tanto amplius in corde eius a cbr
caritas extinguit. Ut dicit Remigius. Sz qui perseuera
uit usque in finem mortis sue in caritate sal
uus erit. et tunc predicatum fuit euangelium in uniuerso
orbe in testimonium omnibus gentibus i. in accusa
cione illorum qui credere noluerunt. ita quod credentes
testes erunt legittimi eorum dampnacionis cum
consumato venerit. siue hoc intelligatur de consumacione
ciuitatis iherusalem. siue de consumacione seculi.
¶ Sz hic possunt esse quatuor dubia. ¶ Prima utrum
conueniens fuit templum dominum destrui ut lapis
super lapidem non remaneret. ¶ Secunda utrum
post tunc templum debeat reedificari per Iudeos
uel xpianos. ¶ Tercia utrum in predicendo xpi aduen
tum ad iudicium possit multipliciter falli et decipi.
¶ Quarta utrum predicacio euangelii debeat
compleri ante finem mundi. ¶ Ad primum est dicendum
quod tres raciones assignat Augustinus quare fuit con
gruum illud templum destrui. Prima fuit propter le
galium cessacionem. Quia sacrificia legalia in
templo illo offerebant et cerimonie legis
ibi celebrabant. Si igitur iam reuelata ueri
tate euangelica illud templum non fuisset destructum
credidisset nonnulli et paruuli in fide quod adhuc
fuisset necessitas obseruandi legalia loco preser
uato. Unde sicut diuina prouidencia ordinatum
est. ut post mortem moisi qui fuit doctor
illius legis nullus unquam sciret uel cogno
sceret eius sepulchrum ut dicit Deuteronomii ultimo
ne iudei ipsum tamquam deum adorarent qui proni
erant ad ydolatriam. sicut dicit ibi Glosa.
Sic dei prouidencia prouisum est. ut statim lege
euangelica promulgata templum illud quod erat
locus legalium sacrificiorum destruerent ne aliqui
qui crederent amplius illa sacrificia esse offe
renda et legalia seruanda. Secunda propter
ueram adoracionem. putabant enim Iudei deum
non esse adorandum nisi in templo ut dicit
Augustinus super Iohannem. Unde deridebant Sa
maritanos qui in monte ubi antiqui patres
Abraham et Iacob adorauerunt ipsum adora
bant. Planumque est quod uera adoracio non
claudit deum in aliquo loco. Nam angeli
uere deum adorant et tamen templum
materiale non habent in quo adorent. Unde sal
uator dicit Iohannis iiii° mulieri samaritane
Uenit hora et nunc est quando ueri adoratores
neque in monte hoc adorabunt. sed in spiritu
et ueritate. Igitur ad excludendum illum er
rorem et ad ostendendum quod in spiritu et in templo
spirituali fienda erat uera oracio. congruum fuit
illud templum destrui. Tercia propter figure
implecionem. Figurabat enim templum illud
corpus xpi ipso dicente. Soluite templum hoc et post triduum excitabo
illud. et hoc dixit de templo corporis sui. sed figura debet
conformari figurato. sicut igitur corpus xpi fuit in morte
solutum quia anima fuit a corpore separata. sic illud templum
quia figura completa debebat destrui et dissolui.
¶ Ad secundam est dicendum quod sicut ille ubi Secunda ad Thessalonicenses
ii° Uenerabilis beda presbiter filius perdicionis qui extol
letur super omne quod dicitur deus. ita ut in tem
plo dei sedeat ostendens tamquam sit deus dicit Glosa.
Ipse antixpus sedebit a romanis destructo
sed a iudeis edificato. Per Iudeos quoque non per
xpianos templum edificabit in fine mundi et hoc
satis erit conueniens. Primo ut dicit saluator
Iohannis v°. Ego ueni in nomine patris mei et non recce
pistis me. alius ueniet puta antixpus ueniet in nomine
suo et illum recipietis. igitur antixpus recipietur
per iudeos et per eos honorabitur. igitur eodem modo per eos
ipsi antixpo templum edificabitur ut in tali
templo faciat se a iudeis adorari. Ut qui ueritatem
respuerunt falsitatem recipiant. xpiani autem
non recipiunt ipsum. Ideo persequetur eos et gla
dio faciet interfici. non solum illos nolentes
ipsum adorare ut deum. sed eciam enoch et elyam
qui ipsum adorantes faciet occidi. ita ut corpora
eorum iaceant in platea iherusalem per tres dies cum
dimidio quia iudei non sinent ipsa sepeliri. gau
dentes super eorum occisione. ut scribitur Apocalypsis xi°.
¶ Ad terciam est dicendum quod apostoli bis quesiuerunt
a xpo de tempore finalis iudicii. Primo ante passi
onem Matthei xxiiii°. quando dixerunt. Dic nobis quando hec erunt
et quod signum aduentus tui et consummacionis seculi. Ad qua
questionem xpus respondit determinando. sed premonendo dicens
Uidete ne quis uos seducat. ostendens quod seduci et
decipi poterant propter tria potissime. Primo propter falsorum
predicacionem quia multi uenturi erant in nomine xpi
dicentes. ego sum xpus. Secundo propter signorum uisionem
quia uisuri et audituri erant prelia et opiniones
preliorum. Tercio persecucionum recepcionem. quia
capiendi et occidendi erant a tyrannis et persecu
toribus fidei. sed habundante iniquitate et frigesce
cente caritate non tamen hiis omnibus uenientibus statim
debebat esse finis seculi. quod sic uidemus esse factum
et completum quia omnia predicta et plura in nostris
temporibus uidemus et uidemus omni die que in nostris
cordibus recipiamus ut dicit Glosa. Secundo apostoli
de hoc quesiuerunt post resurrectionem Actuum i° quando di
xerunt. Domine. si in tempore hoc restitues regnum israel.
Ad quam questionem respondit non determinando sed silen
cium eis imponendo dicens. Non est uestrum nosse
tempora uel momenta que pater posuit in sua potestate
Non enim de die uel hora quesierunt. sed solum de
tempore et tamen saluator dixit. hoc non esse eorum
nosse. Thessalonicenses eodem modo a Paulo quesi
uerunt de cognicione finalis iudicii ad quam

Capitulum

credit prima epistola .5. de temporibus autem et momentis non est necesse ut scribam vobis. Ipsi enim scitis quod dies domini sicut fur in nocte veniet. In secunda ad Thessalonicenses: rogo ut non cito moveamini a vestro sensu neque per spiritum vel per angelorum bonorum vel malorum revelationem neque per sermonem vel per aliquem prophetae vel apostoli vel doctoris praedicationem neque per epistolam vel per sophisticam prohibite evangelicae vel apostolicae interpretationem formet. Ergo tales ... In hiis potest multiplex falli et decipi in quibus praemoniti sunt ut non deciperentur et de quibus neque christus neque apostoli voluerunt aliquam dicere determinationem sed solum praemonitionem et ne presumerent de hoc aliquid dicere prohibitionem. Si tale quid est tempus finale iudicii. Igitur summopere cavendum est ne de hoc homo decipiatur.

Ad certam est dominum quod in hoc videtur controversia inter Crisostomum et Augustinum. Nam Crisostomus dicit: Ex praedicatio evangelii in universo orbe completa est ante subversionem Jherusalem civitatis. Nam anno xlii post passionem domini sub Vespesiano et Tyto Romanis principibus civitas Jherusalem cum templo subversa est. Et hoc fuit magis virtute signum domini quod in xxx annis vel parum plus praedicatio evangelii fines orbis terrarum implevit. Istud autem probat Crisostomus per hoc quod dicit propheta: In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum. Nam Paulus de Jherusalem in Yspaniam cucurrerit et si unus tamquam pro curatione suscepit excogitare debemus quanta reliqui apostoli operati sunt. Et quamvis evangelium per apostolos ubique praedicatum fuit non tamen omnes crediderunt. Exponit ergo Crisostomus istud verbum de consumatione et destructione Jherusalem ut sit sensus: quando fuit evangelium regni praedicatum in universo orbe in testimonium illorum qui noluerunt credere tunc fuit finis et consumatio vel destructio civitatis Jherusalem. Sed Augustinus dicit quod evangelium regni in toto orbe terrarum per apostolos non esse praedicatum certissime probatum est quia in Affrica ubi ipse erat multe barbare et innumerabiles gentes erant in quibus nondum praedicatum esse evangelium per illos qui inde captivi ducebantur manifestum erat. Neque ut autem potest dici quod illas non pertinere ad promissionem illam Abrahe quia non in persona solum Romanorum vel Yspanorum sed omnium gentium dominus est Abrahe: In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae. In quibus ergo gentibus non est ecclesia oportet ut sit, non ut omnes credant, ut autem sed ut aliqui credant et aliqui non. Cum enim dixit salvator: Eritis odio omnibus hominibus, non sic intelligendum est ut omnes odiant quia credentibus non habebunt odio sed a non credentibus. Sic in omnibus gentibus evangelium regni praedicabitur et tamen non omnes credunt quia igitur multe non solum barbarorum sed etiam interiorum gentium nondum audierunt evangelium et christianitatis verbum. Ideo Augustinus exponit hunc textum de fine universalis iudicii ut sit sensus quod cum gentes omnes audierunt evangelii praedicationem et praedicatum fuit evangelium regni in universo orbe tunc veniet consumatio et erit finis seculi. Et quod dicit in omnem terram sonum apostolorum exivisse exponit quod propheta exponit tempus praeterito pro futuro. Est enim sensus ut autem in omnem terram exibit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum. Sed Origenes exponit se in medio istorum dicens utrumque est verum quia tempore apostolorum evangelii praedicatio est completa quantum ad famam et praedicationis auditum. Non est enim putandum esse aliquam gentem quae famam apostolorum qui dispersi fuerunt per quatuor partes mundi non audiret et quae nomen christi saltem per auditum ignoraret. Quamvis enim omnes gentes non habuerunt praedicatorem tamen ex vicinis hanc opinionem fidei non potuerunt ignorare. Unde dicit Origenes: Igitur quantum ad famam et praedicationis auditum verum est per apostolos evangelium regni in toto orbe terrarum praedicatum fuisse. Sed quantum ad praedicationem sentiunt ut in omnibus gentibus ecclesia sit fundata credentium in christum ita dato quod non omnes credant tamen in omni gente praedicatur nomen christi et ecclesia credentium in christum in omnibus gentibus fundetur ante finem seculi talis praedicatio evangelii non completur. Sed cum sit evangelium regni in toto orbe et in omnibus generalibus fuerit praedicatum tunc adveniet consumatio et finis seculi. Amen.

Lectio .ij.

Cum ergo videritis abhominationem desolationis quae dicta est a Daniele propheta stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Tunc qui in Iudea sunt fugiant ad montes. Et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua. Et qui in agro non revertatur tollere tunicam suam. Ve autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate autem ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi non fieret salva omnis caro, sed propter electos breviabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa magna et prodigia ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce praedixi vobis. Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire; Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente et apparet usque in occidentem ita erit et adventus filii hominis. Ubicumque fuerit corpus ibi congregabuntur et aquile.

¶ Posita bellatorum animacione. In hac parte vult dice-
bat salvator premonet eos ad insidiare inimicorum
cognitam. Et primo premonet eorum inimicorum insidi-
as cognoscere propter prophetarum vaticinacionem. Secundo
propter inimicorum flagiciorum initi[a]cionem. Quantum ergo
ad primum dicit: Cum videritis abhominacionem deso-
lacionis que dicta est a Daniele propheta stantem in
loco sancto, qui legit intelligat. Secundum Augustinum tunc
impleta est ista prophecia Danielis quando civitas Iherusalem
post passionem Christi destructa est et templum
dissolutum. Unde Luce xxi scribitur: Cum videritis
circumdari Iherusalem ab exercitu Romanorum, tunc scitote
quia appropinquavit desolacio eius, et tunc qui in Iu-
dea sunt fugiant ad montes. Quod ad literam factum
fuit, quia omnes credentes qui erant in Iherusalem
premoniti divino oraculo fugerunt et venerunt in
Bethleem civitatem, et ibi steterunt sub presidio
regis Agrippe donec destructio facta fuit, ut dicit
Josephus. Et quia clegibilius erat tunc modo
corpore salvari quam tollere vestimentum, dicit quod qui
in tecto est vel in agro non descendat aliquid
tollere de domo sua, et ideo multo male fuit et
gravius pregnantibus illis diebus, quia pregnantes non
poterant fugere propter honus uteri, et nutrientes
propter honus extrinsecum. Et subdit quod optandum erat ne
fuga eorum non fieret in hyeme in frigore pedorum
nec sabbato in ocio bonorum operum, quia tunc fuit
tribulacio sic magna qualis non fuit ab initio
seculi neque fiet, et nisi dies persecucionis illius fu-
isset abbreviata non fuisset salva omnis caro. Ita
ut dicit Glosa: Romani tunc non solum persequeba-
bant existentes in Iherusalem sed et alios ubique
terrarum permanentes, inter quos multi erant electi
a deo, et iam ad fidem Christi conversi, propter quorum salutem
dies illi abbreviati sunt, non inestimabiliter mundo.
¶ Quantum vero ad secundum dicit: Si quis tunc vobis dixerit
talem tunc ad tempus antichristi initii et preones di-
xerint: Ecce hic Christus vel illic, nolite credere, quia
non occulte sicut in primo adventu sed clare et
manifeste est venturus, ita ut precone non indi-
geat, ante tamen quam ipse sic clare et manifeste
apparere debeat, multi pseudo et falsi prophete
insurgere debent dicentes et facientes signa
et prodigia magna, quia tamen antichristus quam ministri
eius acceptiores sunt tunc tantum potestatis
quantum unquam fuerunt. Et ideo dicit: Ecce Christus
est in deserto, ut simplices ibi possint decipere et depra-
vare, vel Ecce in penetrabilibus, ut homines
sublimes antichristi potestate possint concludere,
non erit credendum, quia sicut fulgur non indi-
get inicatore sed in momento ab oriente patet
usque ad occidentem, sic erit manifestus adve-
ntus Christi, et quia non veniet solus sed cum multi-
tudine angelorum apostolorum martirum confessorum et vir-
ginum. Et ideo subdit quod ubicumque fuit corpus
illuc et aquile. ¶ Sed hic potest esse v dubitacio
¶ Prima utrum adventus secundus Christi possit dici abhominacio.
¶ Secunda utrum per numerum dierum qui ponitur in Da-
niele possit sciri determinate adventus antichristi.
¶ Tercia utrum per numerum dierum qui ponitur in Apocalypsi
determinate adventus Christi possit cognosci. ¶ Quarta
utrum antichristus per Gog et Magog debeat ecclesiam
expugnare. ¶ Quinta utrum in subversione Iherusalem
maior tribulacio et persecucio fuit quam tempore antichristi
esse debeat. ¶ Ad primam est dicendum quod adventus
Christi potest dici abhominacio quantum ad eius generacionem,
quantum ad eius predicacionem, quantum ad eius signorum
operacionem et quantum ad Iudeorum subversionem. Primo
quantum ad eius generacionem, quia generabitur ex for-
nicacione in Babilonia egipti ex tribu Dan,
sicut videtur dicere quedam Glosa Genesis xlix. Ita
quod abhominabili operacione dyaboli generabitur,
non quidem quod ex dyabolo et humano semine fiat una persona
sicut dei filius operacione spiritus sancti una persona
fuit in duabus naturis, sed generabitur ex fornicatoribus
per dyaboli instigacionem, ut dicit Damascenus iiii libro.
¶ Secundo quantum ad predicacionem, quia predicabit in tem-
plo dei a Iudeis tunc reedificato et honorem dei
debitum sibi faciet exhiberi, et ad confirmacionem
sui erroris utetur sapiencia librorum, simulacione vir-
tutum, testimonio scripturarum, resurreccione pse-
udorum et permissione divinarum. ¶ Tercio quantum
ad signorum operacionem, quia venturus est ut dicit
apostolus in signis et prodigiis mendacibus, antequam
hominis per fantasmata decipiet, ut quod
non erit faciet videre esse, vel quia faciet etiam
signa intencione fallendi et decipiendi, ut dicit
Augustinus. ¶ Quarto quantum ad Iudeorum subversionem,
scribit enim ad Thessalonicenses ii°: Cuius ipse veniet
in omni seduccione iniquitatis hiis qui pereunt
et caritatem dei non acceperunt ut salvi fierent.
Ideo mittet eis spiritum erroris ut credant
mendacio, quia non crediderunt veritati sed consen-
serunt iniquitati. Iusto namque dei iudicio et occul-
to consilio fiet ut Iudei qui Christum venientem
in nomine patris cum humilitate et iusticia non rece-
perunt antichristum recipient venientem in nomine
suo cum feritate et iniquitate ad decepcionem eorum
ut dicit Augustinus. ¶ Ad secundam est dicendum quod Daniel
xii scribitur: Beatus qui expectat et pervenit
usque ad dies M. ccc xxxv. Per quos dies volu-
erunt aliqui dicere tempus adventus antichristi
posse sciri. Sed hoc est manifeste falsum, quia
ut dicit Augustinus dato quod numerum dierum qui ponitur
in hac prophecia vellemus intelligere numerum annorum per
ad hoc non possemus scire tempus adventus eius.
Cumque iam tot anni transierunt ab adventu
Christi usque nunc nondum tamen signa apparent, per numerum
enim dierum positorum in hac prophecia intelligitur

nus dierum quibus ipse antixpc predicabit et quibus
persequitur ecclia fidelium cuius persecucio durabit tribus
annis cum dimidio et hoc expresse patet per illud
quod dicitur apocal. xj° ubi dicitur quod antixpus et
membra sua calcabit civitatem sanctam i. persequentur
ecclam iuste et sancte viventem et congregatam
et virtutibus munitam tribus annis cum dimidio
quibus ipse antixpus regnabit ut dicit Gloza
¶ Ad tercium est dicendum quod apocal. xij scribitur mulier
fugit in solitudinem ubi habuit locum paratum a deo
ut ibi pascat illam diebus m. cc. lx. per quos
similiter non intelligitur certus numerus annorum ab adventu
xpi dato quod per dies annos vellemus intelligere
eodem modo intelligitur certus numerus annorum quibus xpus
predicavit in hoc mundo. Unde dicit Gloza super dicto
verbo quod mulier puta ecclia fidelium fugit in solitu-
dinem quia a voluptatibus mundi separata m. cc. lx.
diebus in toto tempore quo subsistit ecclia predica-
cione xpi facta tribus annis cum dimidio et hoc
patet quia tanto tempore predicabit Enoch et He-
lyas. Unde super illo verbo apocal. xj. Dabo duo-
bus testibus meis et prophetabunt diebus m. cc.
lx. dicit Gloza quod isti dies non perficiunt tres
annos et dimidium quia sicut dicitur non complebunt
dimidium anni sue predicacionis sic illi duo
prophete non perficient integre tres annos et dimidium
quod sic apparebit quia ipsi inficient per ipsum an-
tixpm et morientur ante eum. Unde eciam quo illo
tribus annis et dimidio persequitur ecclam dei
isti ante predictum tempus morientur ¶ Ad quartum
est dicendum quod sicut scribitur apoc. xx. Cum
consummati fuerint mille anni solvetur Sathanas
de carcere suo quia maiorem potestatem recipi-
et et exibit et seducet gentes que sunt super
iiii^or angulos terre Gog et Magog et congre-
gabit eos in prelium quorum numerus est sicut are-
na maris et ascendent super latitudinem terre
et circuibunt castra sanctorum et civitatem dilectam
Super quibus verbis ut videtur dicit Gloza Gog
ad literam has duas gentes reclusas et abscon-
sas a dyabolo dyabolus primo decipiet et per eas et
eas perdet ad seduccionem et persecucionem fide-
lium. Antixpus ergo per has duas gentes reclusas
et absconsas in angulis terre quarum numerus est
sicut arena maris persequitur ecclam dei. Vel
Gog et Magog idem est quod dicitur tectum detectum. Reclu-
sit et absconse gentes exibunt de reclusis et
absconsis locis seducte dyabolo seducte et
per eas excitabit persecucionem adversus ecclam
xpi. Quod autem dicit de civitate dei xx° exponens ista
verba in apocal. scripta dicit quod gentes iste quas
Iohannes appellat Gog et Magog sic accipi-
ende sunt ut sicut aliqui in aliqua parte
terrarum tamquam barbari et non commixti aliis
nacionibus quas aliqui appellant Gotos et
Massagetas i. primas et alienigenas gentes

secrecius et semotas a Romano Imperio sed
naciones in toto orbe terrarum similiter cum aliis
existentibus intelligere in quibus dyabolus tamquam
abysso intelligitur esse inclusus et tectus sed in
tempore antixpi exibit tamquam tectus de tecto
quia detecta et occulta exibit in manifesta
et apertam persecucionem. Nam ante per multa et
varia mala seducet multos sed tunc immine-
te finali iudicio universa civitas xpi in toto
orbe terrarum ab universa civitate dyaboli contraria
que erit diversa super terram apertam et manife-
stam persecucionem pacietur ¶ Ad quintum est dicendum
quod Aug. solvit hanc dubitacionem dicens secundum
Iosephum scribentem iudaicam historiam
tanta et talia mala fuisse tunc iudeos pas-
sos ut incredibilia videantur et in hoc maxi-
ma virtus crucis xpi ostensa est quia numquam
tantam et talem persecucionem passi sunt
iudei nec sunt passuri quantam et qualem tunc
sustinuerunt et nisi pauci credentes fuissent ubique
terrarum fuisset extimati. Non tamen ut dicit Aug.
fuit sic magna et universalis persecucio tunc
sicut erit tempore antixpi. Sed quod dicitur quod sic magna
fuit qualis nec ante fuit nec postea futura
erit intelligendum est ut ait quantum ad iu-
daicum populum. Nam persecucionem antixpi populus
iudaicus non experietur quia ipsi recipient
eum cum magno gaudio et edificabunt ei tem-
plum et mestis duobus prophetis letabuntur de mor-
te ipsorum et munera et dona mittent ad invi-
cem illis tribus diebus cum dimidio quibus ia-
cebunt in plathea Ierusalem. Maior ergo perse-
cucio illata per antixpm fidelibus xpi quam fuit
illa quam passi sunt iudei cum persecucio xpi
non tanget iudeos sed quantum ad eos illa
fuit maior et cetera

Leccio iij

Statim autem post tribulacionem
dierum illorum sol obscurabitur et luna non
dabit lumen suum. Et stelle cadent de celo et
virtutes celorum commovebuntur. Et tunc apparebit
signum filii hominis in celo. Et tunc plangent
omnes tribus terre. Et videbunt filium hominis
venientem in nubibus celi cum virtute magna
et maiestate. Et mittet angelos suos cum
tuba et voce magna. Et congregabunt electos
eius a quatuor ventis. A summis celorum
usque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici
discite parabolam. Cum iam ramus eius tener
fuit et folia nata scitis quia prope est estas
Ita et vos cum videritis hec omnia scitote quia
prope est in ianuis. Amen dico vobis quia
non preteribit generacio hec donec omnia hec fiant
Celum et terra transibunt verba autem mea non transibunt iij

Narrata istoriarum prognosticatione. In parte
ista saluator premonet suos ad signorum ostensionem
Consueuerunt enim in bello ostendi vexilla et signa
aliqua quibus dux belli cognoscatur et inimici
ab inimicis discernant. Et primo ponit demo
stracionem signorum. Secundo ponit obediencia
iudicantis ministrorum Et tercio adducit similitudo
exemplorum. Quantum autem ad primum dicit quod
statim post tribulationem dierum illorum quibus antix
persequetur ecclesiam et dicit statim quia in illo cito ter
minabuntur propter electos sol obscurabitur et luna
non dabit suum lumen veniente maiori lumine
et stelle cadent de celo quia tenebrose videbuntur
ac si in celo non essent in comparatione maioris
lucis Et dicit secundum et virtutes celorum puta
angeli qui sunt motores celorum mouebuntur et
admirabuntur in tam mirabili commotione creatu
rarum et tunc apparebit signum filii hominis scilicet
salutiferum crucis quo viso plangent omnes tribus
terre quia sibi credere noluerunt. Quantum vero
ad secundum ait Completa scilicet mundi innouatione
et completa mortuorum resurrectione videbunt omnes
resurgentes oculis corporalibus filium hominis ve
nientem in nubibus celi. Sicut enim credentes
strauerunt vestimenta sua sub pedibus christi veni
entis in iherusalem ad mortem et passionem
sic per omnes nubes celestes substernet sub cor
pore christi venientis in glorificatione. Veniente
dico non in infirmitate carnis sed cum virtute mag
na et maiestate. Longe enim veniet cum ma
iori gloria quam apparuit in transfiguratione
tunc enim apparuit tantum transfiguratus. Sed tunc videb
unt eum gloriosum omnes gentes. Non veniet
solus sed cum multitudine angelorum et ministrorum
obedientium sibi quia mittet angelos cum tuba
non quidem corporali sed voce angelica tubam
appellat ad cuius clamorem omnis mortui re
surget. Unde subdit quod congregabunt an
geli a iiii^or ventis electos quia a quatuor cli
matibus mundi occidente oriente septentrione
et meridie congregabunt. Insuper a summis celorum
usque ad terminos eorum id est electos omnes qui sunt vel
fuerunt a principio mundi et erunt usque ad finem.
Sed quantum ad tercium addit ab arbore autem fici
discite parabolam cum enim ramus eius tener
fuerit et folia nata scitis quia prope est
estas ita eodem modo cum omnia signa predicta
videbuntur signum erit quod christus cito ad iudicium
veniet. Semper enim ut dicit Crisostomus Cum aliquid
venturum certitudinaliter predixit rerum
naturalium similitudines adducit. Moraliter
tamen secundum Augustinum per arborem fici intelligitur genus
humanum propter pruritum carnis quia cum in filiis
hominum ramus tener fuerit ad fidem christi nominem
vocati tunc ad honorem adoptionis filiorum ad
mittuntur ut fructus spirituales faciant et ut
firmiter credant que supra dicta sunt esse verita
subdit quod non preteribit generatio hec iudeorum scilicet
non solum qui erant sed qui futuri erunt donec
omnia ista fiant quia celum et terra transi
bunt non quantum ad annichilationem sed quantum ad
innouationem verba autem mea non preteribunt
quin impleantur. Sed hic possunt esse iiii^or
dubitationes Prima utrum ante iudicium sol et
luna debeant obscurari. Secunda utrum
ante iudicium mundus per ignem debeat purgari
vel innouari vel cremari. Tercia utrum corpora
resurgencium illo igne possit cruciari et non
cremari. Quarta utrum christum omnes resurgen
tes debeant videre corporaliter. Ad primam est
dicendum quod corporaliter et spiritualiter verum est quod ante
diem iudicii sol et luna obscurari debent.
Unde tempore finalis iudicii propter persecutionem antix
multi magni viri et magni prelati recedent
a fide. Unde super illo verbo apostoli In tempore illo dis
cedent quidam a fide attendentes spiritibus er
roris dicit Glosa quod naturaliter aut quidam qui nobi
les et magni erant in ecclesia illi qui tunc a
fide recedent quorum deceptio et recessus a luce
fidei potest dici obscuratio solis et lune et stellarum
Iuxta illud Iohelis sol et luna obtenebrati sunt
et stelle retraxerunt lumen suum. Naturaliter vero
potest tripliciter verificari Primo quantum ad ignis
fumationem dicit enim Origenes quod sicut
magnis ignibus succensis tenebre et fumo ge
nerate multum malum generant ita ut lumen
celestium corporum non videatur sicut in die iudicii
illo igne quo totus mundus est succensus
ardente ex fumositatibus inde generatis sol et
luna videbuntur obscurari. Secundo quantum
ad maioris luminis apparitionem Nam naturale
est quod ad presentiam maioris luminis minus lu
men videtur esse obscurum et quasi annichilatum
et extinctum ad presentiam corporis christi in forma glorio
sa venientis ad iudicium omnia luminosa cor
pora obscura et tenebrosa apparebunt. Tercio
quantum ad luminis realem priuationem sicut enim
tempore passionis christi realiter sol obscuratus est
ad terrorem iudeorum sic realiter ad tempus corpora
celestia lumine priuabuntur ad timorem reproborum
ut iudicantis virtus et potentia ostendatur

in signum quod omnis creatura contra eos se armabit. Unde in omnibus aliqua signa apparebunt. Ad secundam est dicendum quod Augustinus xx de civitate dei in fine dicit: Per ista circa illud finale iudicium hec tres didicimus esse ventura: Heliam testantem fidem iudeorum, antichristum persecuturum, christum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diremptionem, mundi conflagrationem eiusdemque renovationem, que quidem omnia esse ventura credendum est. Sed quibus modis aut quo ordine veniant magis tunc docebit rerum experientia quam nunc ad perfectum hominum valeat consequi humana intelligentia. Non enim oportet remanere affirmandum secundum Augustinum in quo ordine predicta sint ventura, tamen saltem quod quantum ad aliquid operationis ignis debeat precedere finale iudicium, auctoritate et ratione potest probari. Auctoritas est prophete dicentis: Ignis in conspectu eius exardescet, vel ignis ante ipsum precedet ut dicit alia littera. Super quo verbo dicit glosa: Quia ignis iste materialis et corporalis quo combibentur facies mundi et mali comburentur et mali purgabuntur iudicem precedet. Ratio non est talis: Ignis iiii^or proprietates videtur habere. Prima quod est maxime activus et corruptivus. Secundo est maxime purgativus. Tertio est maxime illuminativus. Et quarto est fumativus. Igitur quantum ad duas primas proprietates ignis faciem iudicis precedet, quia corpora mixta ut plante et animalia omnino comburentur, iam cessante animali vita, et totus mundus purgabitur ab infectionibus quas contraxit ex habitatione peccatorum ex mutua mixtione elementorum. Sed quantum ad alias duas proprietates sequetur iam datum iudicium, quia facto iudicio totus mundus et potissime elementa erunt luminosa et clara, et quidquid claritatis est et luminositatis est in igne et in omnibus elementis superius resignabit ad gloriam beatorum, quidquid vero fuit igne fumositatis et obscuritatis quantum ad quartam illarum proprietatum totum involvet cum impiis et mittetur in infernus ad penam dampnatorum. Ad tertiam est dicendum quod in hac dubitatione est triplex difficultas. Prima est de motu ignis comburentis et purgantis mundum, quia in fine mundi debeat cessare motus celi quia sol et luna stabunt in habitaculis suis. Stabit enim sol in oriente et luna in occidente et non movebuntur amplius. Preter quod angelus apocalypsis x^o iuravit per viventem in secula quod amplius non erit tempus. Cum igitur cessante primo motu celi debeat cessare omnis motus elementorum, non videtur quod ille ignis conflagrationis debeat post cessationem motus celi moveri ad mundi purgationem et penam vel cruciatum dampnatorum. Secunda est de ipsis corporibus resurgentium, quia dicunt corpora illa non posse pati ab illo igne ubi stabunt tunc illa corpora resurgentium mundo toto ardente et ipsis nondum repositis vel locatis in propriis locis, quia nondum erit factum celum novum ubi collocari debent corpora beatorum, et nondum erit data sententia de reprobis ut ad infernum descendant ubi debent locari corpora dampnatorum. Ad primam difficultatem est dicendum quod non est necesse omnem motum cessare celi motu cessante. Nam tempore Iosue stante sole in medio celi filii Israel movebant manus et pugnabant contra infideles. Cessante ergo motu celi cessabit omnis motus omnium illorum qui in seipsis non habent principium motus, sicut gravia et levia possunt moveri cessante motu celi. Aliter dici potest quod illius ille erit instrumentum iustitie divine. Nec poterit moveri absque motu celi, quia tamen dicitur in de causis cessante motu cause secunde qualis causa est celum non cessat causa prima influere et movere. Ad secundam est dicendum quod corpora resurgentium poterunt reservari in superiori parte celi ad quem non ascendet flamma ignis illius sicut nec ibi ascendit aqua diluvii. Vel potest dici quod in corporibus beatorum post resurrectionem erit duplex habitus impressus, unus preservans a corruptione et alius preservans a passione, sicut et tempus et tres fuerunt in corporibus trium puerorum in camino ignis. In corporibus vero dampnatorum erit unus habitus preservans a corruptione sed non alius prohibens passionem. Ad tertiam est dicendum quod christum venientem ad iudicium iudicandos videre potest tripliciter intelligi. Primo quantum ad gloriosam humanitatem. Secundo quantum ad eius divinitatem. Et tertio quantum ad utriusque nature comprehensibilitatem. Primo modo videbunt christum venientem boni et mali, boni quidem ad letitiam et mali ad penam. Videbit enim eum ut dicit Iohannes omnis oculus etiam qui eum pupugerunt et videbunt in quem transfixerunt. Sed secundo modo non videbitur nisi a salvandis, quia non potest secundum divinitatem oculo corporali videri nec oculo intellectuali

nisi ab illis qui sunt mundo corde. Beati mun-
mundo corde quoniam ipsi deum videbunt mali ante
et dampnandi mundum cor non habebunt ac
per hoc divinitatem xpi videre non poterunt.
Sed tamen modo tres persone solum seipsas videbunt
quia divinitatem comprehendere non queunt
nisi illi qui est deus, sed non est deus nisi pater
et filius et spiritus sanctus et sic tali visione divini-
tatem solum videre convenit trinitati etc.

iij De die autem illa Lectio iiij
et hora nemo scit neque angeli celorum
nisi pater solus. Sicut autem fuit in diebus noe
ita erit et adventus filii hominis. Sicut enim
erant in diebus ante diluvium comedentes
et bibentes nubentes et nuptum tradentes
usque ad diem eum quo intravit in archa
noe. Et non cognoverunt donec venit diluvium
et tulit omnes. Ita erit et adventus filii hominis.
Tunc duo erunt in agro unus assumetur
et alter relinquitur. Due erunt molentes in
mola, una assumetur et una relinquitur.
Duo in lecto unus assumetur et alter relinqui-
tur. Vigilate ergo quia nescitis qua die
hora vester venturus sit. Illud autem scitote quoniam
si sciret paterfamilias qua hora fur venturus
esset vigilaret utique et non sineret perfodi do-
mum suam. Ideo et vos estote parati quia ne-
scitis qua hora dominus filius hominis venturus
sit vel est. Quis putas est fidelis servus et
prudens quem constituit dominus super familiam
suam ut det illis cibum in tempore. Beatus ille ser-
vus quem cum venerit dominus invenerit sic facientem.
Amen dico vobis quoniam super omnia bona sua
constituet eum. Si autem dixerit malus ille
servus in corde suo moram facit dominus
meus venire et ceperit percutere conservos su-
os manducet autem et bibat cum ebriosis
veniet dominus servi illius in die qua non
sperat et hora qua ignorat et dividet
eum partemque eius ponet cum ypocritis. Illic
erit fletus et stridor dencium. Sermo-
sa significatur sonsione. In parte ista ut supra dicebat
salvator hortatur suos ad continuam preparationem.
Est autem in bello necessaria continua preparacio propter
tria. Primo propter temporis bellandi occulta-
tem. Secundo propter bellancium indisposicionem.
Et tercio propter ducum et principum belli improvida
attencionem. Quantum ergo ad primum dicit
salvator. Quamvis ergo multis signis superdictis adven-
tus xpi expectandus sit, ignoramus tamen de
die illa qua venturus sit, nemo scit neque an-
geli neque filius nisi solus pater. Secundum Augustinum
Non solum diem vel horam verumeciam mensem
aut annum illius adventus debemus credere esse
ignotum quia alibi dictum est: Non est vestrum
nosse tempora vel momenta. Ut tamen non
credamus filium nescire diem illum sui adventus
nisi secundum significacionem. Ut dicit Origenes
Dicitur enim nescire diem quia ipse iudicandus non
erat, sicut dicitur nescire peccatum quia non peccat
secundum se tamen diem illum scit, quod probatur quia
modum vivendi predicat dicens quod sicut tempore
noe hominibus bibentibus et comedentibus et nup-
tias celebrantibus subito venit diluvium
et sic subito erit adventus filii hominis. Hoc
idem probat se scire illum diem per aliud signum
quia tunc erunt duo in agro et unus assumetur
et alter relinquitur et due molentes in mola
una assumetur et alia relinquitur, et duo in
lecto unus assumetur et alter relinquetur.
Per ista tria dicit Remigius. Tres ordines
ecclesie designantur. Nam per duos in agro labo-
rantes intelligitur ordo prelatorum quibus commis-
sus est ager ecclesie. Per duos in mola in-
telligitur ordo conjugatorum qui dum per diversas
curas nunc ad hoc nunc ad aliud flectuntur
quasi molam in circuitu trahunt. Sed per duos in
lecto intelligitur ordo continencium quorum requies
nomine lecti designatur. In omnibus enim istis or-
dinibus sunt aliqui boni et aliqui mali et
aliqui assumuntur ad vitam et aliqui re-
linquuntur ad penam. Quantum vero ad secundum
quasi concludendo et ex premissis dicit quod quia ad-
ventus domini et tempus bellandi est ignotum
Ideo summopere vigilandum est, quia si paterfa-
milias sciret qua hora fur veniret semper
vigilaret et non mitteret perfodi domum suam
a fure, sic nobis semper est vigilandum, quia
hora qua non putamus veniet filius hominis.
Secundum enim Gregorium. Ille vigilat qui aspectum
veri luminis oculos apertos tenet. Ille bene
vigilat qui servat operando quod credit.
Ille potissime vigilat qui a se corporis
negligencie tenebras expellat. Sed quantum
ad tercium dicit quod ille fidelis servus et prudens
est et loquitur ut dicit Crisostomus de prelatis
ecclesie qui sunt constituti super familiam xpi

ad requirendum etiam qui tunc sunt fideles qui habent bonorum ecclesie fidelem retentionem ut que sunt data intuitu dei in subsidium pauperum et viduarum non devorent in superfluis conviviis et cum histrionibus et pompis armorum et ut non excusent se sub tali pretextu quod qui evangelium annunciat de evangelio debent vivere solum cibum necessarium et simpliciorem et necessaria vestimenta per talem intelligentiam debent intelligere posse recipere ut dicit Origenes. Tunc autem sunt prudentes qui huiusmodi bonorum ecclesie habent discretam dispensationem ut prudenter cognoscant inter quos et quibus et quando dispensanda sunt. Prelatis autem negligentibus ista et contrarium facientibus repromittit pena quia si non timentes sunt in bonis ecclesie conservandis habere fidelitatem nec in dispensandis habere prudentiam et sagacitatem putantes dominum tardare multum ad veniendum pro retributione bonorum et malorum et propter tale retardationem incipiat percutere conservos suos. Quod tunc fit ut dicit Origenes quando qui non ut conservi christi fidelibus ministrant sed ut domini imperant, tunc fit quando non ut presbiteri sed ut amari tiranni dominantur, et tunc fit quando non esurientes pascunt sed cum luxuriosis et ebriosis epulantur. Portio enim talium prelatorum dicente domino in die iudicii ponetur cum ypocritis et dampnatis in inferno ubi erit fletus et stridor dentium. ¶ Sed hic petit esse iiii^or dubitationes. ¶ Prima utrum dies iudicii determinate possit per scripturam predici quando erit. ¶ Secunda utrum possit predici tempus propinquius illius diei. ¶ Tertia utrum diem illam filius nesciat aut spiritus sanctus sed solum pater. ¶ Quarta utrum signa precedentia adventum christi debeant esse signa pacis vel prelii. ¶ Ad primam est dicendum quod si adventus christi determinate quis posset scire vel sciret per signorum demonstrationem vel per prophetarum revelationem vel per christi determinationem. Non primo modo quia signa immediate precedentia adventum christi erunt dubia. ¶ Primo totius mundi discessio quia ut dicit glossa super illo verbo nisi ad Thess. 2° nisi venerit discessio primum ante adventum christi erit triplex discessio in mundo. Primo omnium hominum separatio a romano imperio. ¶ Secundo omnium particularium ecclesiarum a romano pontifice. ¶ Tertio multorum magnorum a fide catholica. ¶ Secundo debet precedere adventum christi apertio quia primo revelabitur homo peccati filius perditionis qui extolletur et elevabitur super omne quod dicitur deus aut colitur

tamquam deus super quo verbo dicit Augustinus quod non veniet ad iudicandum vivos et mortuos christus nisi prius venerit ad seducendum mortuos in anima adversarius eius antichristus. ¶ Tertio prophetarum predicatio et occisio quia illi duo prophete Enoch et Elias venient tunc temporis predicare contra antichristum et finaliter per eum occidi. Sed ista sunt nobis sic ignota sicut adventus christi cum ista alia tribulatione multis aliis tribulationibus deceat precurrere ut dicit Gregorius. ¶ Secundo non potest determinate sciri per prophetarum revelationem quia prophetia Danielis non loquitur de numero annorum vel dierum quibus expectetur adventus christi sed loquitur de numero annorum quibus regnabit antichristus ut supra dictum est. Similiter prophetia Johannis in apocalypsi non loquitur de tempore quo christus ad iudicandum sit venturus sed de numero annorum vel dierum quibus christus in carne assumpta predicavit. ¶ Tertio non potest sciri per christi determinationem quia licet apostoli de tali tempore quesierunt. ¶ Primo ipso ad passionem appropinquante qui dixerunt dic nobis quando hec erunt et quod signum adventus tui. ¶ Secundo ipso celum ascendente quando dixerunt domine si in tempore hoc restitues regnum israel et nunquam aliquam determinationem voluit dare sed attente precepit eos vigilare ad semper ergo per scripturam non potest sciri adventus christi sed magis ubi indeterminatus et incognitus ponitur quod dicit eius adventus. ¶ Ad secundum est dicendum quod adventum christi ad iudicium esse propinquum dupliciter possumus intelligere. ¶ Primo per continui temporis elongationem quia quanto elongamur ab adventu christi in carne tanto magis appropinquamus ad eius adventum ad iudicium secundum quem modum dicit apostolus Ro. 13 propior est nostra salus quam cum credidimus. Ipse Salvator dicit Respicite et levate capita vestra quoniam appropinquat redemptio vestra. ¶ Secundo possumus intelligere per continuationem etatis completionem scimus enim quod in fine istius temporis venturus est quia dicente apostolo nos sumus in quos fines seculorum devenerunt nam ut dicit Augustinus in libro 83 questionum sicut variatur homo per diversas etates ut prima sit eius infantia ¶ Secunda pueritia ¶ Tertia adolescentia ¶ Quarta iuventus ¶ Quinta gravitas ¶ et sexta senectus ¶ sic mundus

p diversas etates variatus est. Prima in prima
etate sunt ab adam usque ad noe. Secunda
ab noe usque ad abraham. Tertia ab
abraham usque ad moysen. Quarta
a moyse usque ad david. Quinta a
david usque ad incarnationem christi et in
sexta usque ad finem. Prima incipiens ab
adam quem plasmavit deus etas ad
noe distruxit. Secunda sequens ab abra
ham ad david extendit etas. Secunda 3a et
4a ad transmigrationem in babylone fuit
Quinta facit cursum christi veniens
ad ortum ad finem currit mundi. Sexta pat
claudit in regione storum [illegible] tunc clau
dit fulgore [illegible] nulla potest tamen
tamen potent dura re ista sexta etas
quantum omnes iste precedentes etates
secundum aug. Et ideo possimus
intelligere quantum iudicium de [illegible] quia
sicut iudicium pro aliquem factum tunc
fuit quando multum multiplicata erat
malicia hominum et quando tota cogi
tatio cordis intenta erat ad malum
sic iudicium fiendum per ignem tunc
erit magis propinquum quando multum
excreverint peccata hominum. Unde Sal
vator multas similitudines adducit
ad iudicium factum tempore noe
[illegible] sic potest intelligi iudicium tale propin
quum esse quia multum frigescit cari
tas et superhabundat iniquitas. Sed
etiam est dubium quia Jeronimus dicit
filium nescire diem illam non in se
sed quia apostolis querentibus de illa die
respondit: non est vestrum nosse tempora
nosse vel momenta dicitur ergo filius
nescire quia apostolos de hoc querentes
nescire voluit et eos nescire fecit
Basilius vero dicit se legisse in quodam
libro quod filius hic positus non
intelligitur pro filio naturali unigenito
patris eterni quia si sic acciperetur [illegible]
talis filius sit deus eiusdem substancie

et nature cum patre angeli filii non
proposuisset ipse christus. Sic enim dixit de die
illa et hora nemo scit neque angeli celorum
neque filius nisi solus pater. Accipiatur ergo
hic filius pro filio adoptivo de qua fili
atione scribitur Jo. i. dedit eis potestatem fi
lios dei fieri hiis qui credunt in nomine eius. Et planum
est quod tales filii diem illam ignorant
quia apostoli sunt tales filii adoptivi
et tamen eis non datum scire. Sed aug.
dicit quod ideo christus qui erat unigenitus
dei patris dixit se diem illam nescire
sed solum patrem quia quod ipse scit non
habet a se sed a patre sicut enim a patre habet
quod sit filius, ita quidquid scit et quidquid
habet filius nascendo a patre accipit. Nichil
namque est a patre magis proprium filio quam doctrina
et sapientia cum apostolus clamet predicamus
christum dei virtutem et dei sapientiam. Et in
Jo. dicit mea doctrina non est mea
sed eius qui misit me patris. Negat
ergo filius se nescire quia a se non
habet quod sit filius. At per hoc [illegible]
a se quod sit sciens quia quidquid scit na
scendo scit et nascendo accipit. Secunda sexta
est dubium quod non est dubia pro tanto
quia supra dixit salvator: Prima ante
diem iudicii surget gens in gentem et
regnum et erit tribulatio magna qualis
non fuit ab initio seculi nec postea
erit. Et sic ante diem iudicii erunt signa
et prodigia. Sed hic ait: sed sicut tempore
diluvii erant homines bibentes et come
dentes et nuptui tradentes usque ad illum
diem quo intravit noe archam et nullus
cognovit donec venit diluvium, sic erit
adventus filii hominis. Et ita videtur quod ante
illam diem debeant esse signa patris ad
hoc secundum Jeronimum videtur triplex responsio
ut dicatur quod post signa predicta erunt aliqua
induciae patris. ait enim quod post pugnas et
prelia quibus vastabit [illegible] temporis brevis
subsecutura erit pax que quietem omnia
repromittat ut fides credentium reprobetur.

Secundo ut ista signa pacis non referantur
ad iustos et sanctos qui semper fuit in
timore / sed ad peccatores malum peccandum .
imitantes ut sicut tempore noe ipso et fi
liis suis caste et sancte viventibus alii
peccatores luxuriantes et epulis vacantes
erant etiam viventes in medio ipsorum quia ma
la futura indicabit / ita tempore filii in
dicam suas omnes honeste et sancte viventibus
peccatores absque timore et tremore sereno va
cabant inmundiciis et peccatis / non obstan
tibus persecutionibus et tribulationibus que
erunt iudicia propheti et futuri mali magis
quam pacis et / Tercio ut ista signa pacis
non referantur ad omnes sed solum ad malos
qui tunc erunt recipere antichristum et pro deo
ipsum adorare ab eo non pacientur persecu
tiones supernas et varietas sed letabuntur
simul cum eo et ducunt signa pacis et
gaudii atque victorie Unde dicitur apocalipsis
xi Cum occiderit illis duobus prophetis
per antichristum et iacentibus in platea ierusa
lem inde gaudebunt super morte ipsorum
et iocundabuntur et munera mittent ad
invicem

Capitulum xxvi

Tunc simile est regnum celorum x virgi
nibus que accipientes lampades suas
exierunt obviam sponso et sponse / Quinque
autem ex eis erant fatue et quinque pruden
tes. Sed quinque fatue acceptis lampadibus
non sumpserunt oleum secum Prudentes vero
acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus
Moram autem faciente sponso dormitaverunt
omnes et dormierunt / Media autem nocte /
clamor factus est Ecce sponsus venit exi
te obviam ei Tunc surrexerunt omnes vir
gines ille et ornaverunt lampades suas
Fatue autem sapientibus dixerunt / Date nobis
de oleo vestro quia lampades nostre extinguuntur
Responderunt prudentes dicentes Ne for
te non sufficiat nobis et vobis. ite pocius ad
vendentes et emite vobis Dum autem irent
emere venit sponsus. Et que parate erant cum
eo intraverunt ad nupcias et clausa est ianua
Novissime autem venerunt / et relique virgines
dicentes domine domine aperi nobis At ille
respondens ait Amen dico vobis nescio vos

Vigilate itaque quia nescitis diem neque
horam / Ostenso qualiter salvator non impu
nando habuisset stellarum experienciam. In parte
ista ut supra dicebatur ondit quomodo in re
munerando habuit ponderatam iusticiam Et
primo ondit qualiter habuit ponderatam iusti
ciam quantum ad intendentes humanam laude
propriorum bonorum / Secundo qualiter quantum
ad negligentes utilitatem suorum promovere
Et tercio qualiter quantum ad discussionem omnium
iudicandorum Secunda cum ibi / Sicut enim
homo peregre proficiscens / Tercia ibi Cum autem
venerit filius hominis. In prima autem lectione tan
gunt / quia primo intendencium laudem
humanam de bonis operibus ponitur condicio.
Secundo ponitur eorum ad iudicium advocacio
Et tercio ponitur eorum a iudice reprobacio Cir
ca autem ad primum sciendum est quod secundum augustinum
et gregorium. ista parabola de x virginibus ad la
mi salem ecclesiam fidelium debet pertinere. Ut
per quinque virgines intelligantur quinque corporis sen
sus per virginitatem vero intelligatur contine
ciam ipsorum ab omnibus illicitis. per lampades
vero intelligantur que secundum talem contine
ciam fiunt / sed per oleum intelligatur gaudium
et leticia consciencie predicte et predictorum bonorum
operum Per fatuas autem virgines illi intelligun
tur qui non gaudent interius in consciencia de co
ntinencia et bonis operibus ut deo placeant / sed
ut laudibus hominum fulciantur Sapientes vero
virgines sunt illi qui intus oleum et leti
ciam in vasis suis preservant gaudentes soli
deo placere omnes tamen dicuntur virgines quia
in utroque sapientia est quinque sensuum et operacio
bonorum operum quia ex diverso fonte procedunt per sponsum
autem intelligitur christus et per sponsam ecclesia
fidelium Tardante ergo sponso venire scilicet
christo ad iudicium omnes tam fatue quam sapien
tes virgines dormiunt et sompnum mortis
recipiunt / et hoc quantum ad virginum con
dicionem quantum vero ad iudicium advocacionem
subauditur quia media nocte nullo sci
ente ecce clamor factus est quia in voce
archangeli et in novissima tuba veniet
est dominus et resurgent omnes predicte et
aptabunt lampades suas quia rationes red
dendas operum suorum preparabunt omnes enim

dicente apostolo Oportet nos astare ante tribunal
christi et tunc dicet stulte sapientibus date nobis
de oleo vestro quia lampades nostre extinguntur
ex quo enim laude extrinseca hominum bona corporis
opera cremabuntur illa subito extinguentur
et quia tunc quilibet reddet racionem pro se et si
vix sufficiet homini testimonium sue consciencie
multo magis non sufficiet sibi alienum Unde
ad inquit sapientum responsio dicencium Ne forte
sufficiat nobis et vobis Ite pocius ad
vendentes et emite vobis Adulatores enim
proprie ut dicit Augustinus vendunt oleum qui sine
falsa sive incognita laudando animas in errorem
mittunt et aliqua de bonis operibus in eodem
vel equorum vel pecunie vel honoris tamquam
fatuis consiliando repromittunt non tamen
putandum ut dicit Augustinus Sapientes virgi
nes fatuis consilium dedisse sed magis
crimen earum modo aliquo commemorasse
ac si dicerent Videamus nunc quid vos ad
iuvat illi qui nobis laudes vendebant et
in errorem inducebant Ut non coram deo
sed ab hominibus gloriam quereret et dum habet
eius temporalem laudem quam eternam non cu
rauit querere Venit christus sponsus qui iu
dicabit secundum sciam non per visionem oculorum
et que parate erant intraverunt ad nupcias
et ad gaudia eterna cum christo et ianua clau
sa est quia post iudicium non patebit peni
tentiorum locus ¶ Sed quantum ad terciam
concludit quod cum virgines fatue venissent
et petivissent eis ianuam aperiri non quidem
datum est oleum emisse quia iam nullo re
manente eis de alienis gaudiis gaudium
voluit in angustiis et tribulacionibus potest
ad implorandum dei clemenciam redde sed mag
na erit post diem iudicii dei severitas
tum ante iudicium magna est misericordia omnibus
prerogata Ideo respondent eis per sponsum
Amen dico vobis nescio vos ac si diceret
ut ait Augustinus Non ut hoc ars et sapiencia
dei ut intrent in gaudium eius qui non
coram deo sed ut placeat hominibus non sit
aliquid secundum eius precepta operati et dura et
irrevocabilis sentencia in illo iudicio est ex
pectanda Ideo subdit Vigilate itaque quia

nescitis diem neque horam ¶ Sed hic possent
esse quatuor dubitaciones ¶ Prima utrum
quicumque desiderat laudem humanam de bono
opere sit fatua virgo ¶ Secunda utrum
vendens oleum fatuis virginibus moraliter
peccet ¶ Tercia utrum virginitas cum voto
sit magis meritoria quam sine voto ¶ Quarta
utrum virgo raptam sive corrupcionem vio
lentam sibi factam possit premium virginitatis re
cuperare ¶ Ad primam est dicendum quod propter
tria quis potest laudem humanam desiderare
Primo propter sue fame conservacionem Secundo
propter proximorum edificacionem Et tercio propter ali
cuius honoris vel temporalis commodi acquisicionem
In omnibus enim hiis tribus potest homo incurrere
peccatum fatue virginis ac per quod peccatum mortale
quia fatuis virginibus clausa est ianua pa
radisi que non clauditur alicui nisi per mortale peccatum
Si enim aliquis desiderat sic famari et laudari
apud alios ut testimonium aliorum preferat
testimonio dei et testimonio sue consciencie talis
non portat oleum secum quia gaudium divini
operis totum sit in testimonium aliorum non in con
sciencia sua referendo in deum de talibus dicitur Johannis
xii Qui dilexerunt gloriam hominum magis quam dei
Sed si quis cupit famari vel laudari apud
alios portando semper oleum secum et gaudium
bonorum operum de fama et bono opere vel laude
aliorum servando in consciencia sua ad laudem
dei cui principaliter sunt offerenda illa opera
preferendo semper testimonium dei et sue consciencie
testimonio cuiuscumque modo quo dicebat apostolus
Gloria nostra hec est testimonium consciencie nostre
puto quod talis non sit fatua virgo nec mortaliter
peccat Si enim aliquis peccat ad instruc
cionem proximorum verbo doctrine et exemplo boni
operis et sancte vite de quibus laudatur et
laudem illam principaliter intendit adhuc est
fatua virgo quia ut dicitur Jeremie ix Non debet
gloriari sapiens in sapientia sua nec
fortis in sua fortitudine sed in hoc scire se
cognoscere deum Sed si talem laudem ad hunc
finem referant ut proximi in via dei instru
antur et deus per eum glorificetur modo quo sal
vator dixit discipulis Luceat lux vestra
coram hominibus ut videant opera vestra bona
et glorificent patrem vestrum qui in celis est

non est fatua virgo. Tercio si quis ordinat
laudem humanam ad acquirendum honore
vel aliquod temporale comodum vel lucrum
preferendo talia divine caritati et mandati
dei ita quod propter dei mandata permittat fatua
virgo est. Sed si homo non repugnat dilectioni
dei nec prefert ipsa mandati dei fatua virgo
non est dubium dicendum. ¶ Ad secundam
est dicendum quod Augustinus super Johannem dicit quod adulato
res vendunt oleum quando sive falsa sive
mala sive ignota laudando animas in
errorem mittunt. Sed cum mittere animas in erro
rem et mala et falsa laudando non fit sine
peccato mortali consequenter dicendum quod Augustinus ¶ Quod adu
latio est mortale peccatum hoc videtur sentire
Jeronimus qui dicit quod magis nocet lingwa adulato
ris quam gladius persecutoris super illo verbo gla
dius eorum intrent in corda ipsorum confirmatur
hoc quia canones penam mortalis peccati
adulatoribus ordinant. Dicitur enim xlvi distinctione Cle
ricus qui adulacionibus vacare deprehendit degra
detur ab officio. Sed ibidem Augustinus in libro
de igne purgatorii dicit. Si quis aliquem
blandiciis fovit et cuicumque maiori persone adulare
voluit amplius quam oporteat si pauperibus mi
nus dehiciosa convivia preparavit si in ecclesia
vel alibi ociosis sermonibus se occupavit
hec et hiis similia ad minuta peccata que nos
scent pertinere. Dicamus ergo quod vendentes oleum
et ipsi adulatores vel ordinant eorum decepcionem
et fraudulencia quecumque falsa vel vera bona
vel mala laudato et sic Augustinus nominat adula
tores cum peccatis venialibus. ¶ Ad terciam est dicendum
quod una operatio potest esse magis meritoria quam
alia propter tria. Primo si fiat cum maiori conatu
et cum ardenciori permissione. Tunc enim opera
cio non sit meritoria nisi quia voluntaria
quanto plus in operatione est de conatu et
aviditate voluntatis tanto magis est meritoria.
Ideo namque dilectio beate salis marie magdalene
multum fuit meritoria quia multum fuit
de conatu et de aviditate voluntatis.
Secundo si fiat cum maiori oblatione
nam ceteris paribus plus meretur qui
offert deo duo quam unum. Tercio si fiat cum
firmiori observatione. Sed enim Augustinus
non inchoasse sed perfecisse est opus perfec

tionis. Propter ergo tria possumus dicere quod vir
ginitas cum voto est magis meritoria quam
sine voto. Primo quia cum maiori conatu
et cum ardenciori permissione. Est enim votum
permissio spontanea et voluntaria facta deo
Quia ergo virginitas servata cum voto est pro
missa et dicata deo cum toto conatu et
libera operatione voluntatis et hinc est quod qui
non sunt tales vovere non possunt. Secundo
quia est cum maiori obligatione nam
servans virginitatem cum voto deo offert
duo scilicet voluntatem et opus. Servans
vero sine voto solum offert unum scilicet
opus. Sicut ergo plus meruit petrus quia
dimisit omnia et secutus est christum quam so
crates plus qui solum temporalia di
misit vel alius qui dimittet divicias
et christum non sequitur. Ita plus meretur
virgo servans virginitate cum voto
quia offert arborem et fructum servans
vero sine voto solum offert fructum. Tercio
sic quia fit cum perpetua et firma observatione
non servans virginitatem sine voto potest
resilire a proposito quando vult. Sed voventibus
virginitatem et servantibus ipsam cum voto
non solum nubere sed velle nubere est dampnabile
ut dicit Jeronimus et ponitur xxvii q. prima. ¶ Ad quar
tam est dicendum quod ius divinum et humanum in
hoc concordant quod vim violentia retrahatur
et mandato comparatur. Si enim quis non con
sentit in homicidium factum non ignoranter
homicida apud deum non reputatur ac si fe
cisset vel mandasset homicidium illud fieri.
Si ergo virgo sic violenter corrupta et post
modum consentiat in talem corrupcionem
perdit aureolam et premium virginum quia
apud deum habetur voluntarie corrupta
et perdit irrecuperabiliter quia consensus in re
iam factam non potest recuperari nec ex toto
de ipso penitere. Et dico ex toto quia bene
potest penitere quod ille consensus et volun
taria corrupcio non imputetur sibi ad eternam
penam consequenter tamen ad recuperandum aure
olam vel illius premium accidentalis quod de
betur virginibus irrecuperabiliter perditur.
Sed si virgo sit violenter corrupta et postmodum

consenciat in aliquam corrupcionem fien
dam non illam iam factam poterit Vt pro
to de illo consensu penitere non solum vt
eciam penam transeat. verum eciam vt
recipiet aureolam et premium virginibus
debitum. ab rati habitacio ita trahetur
ante in futurum sicut retro in preteritum

Sermo

Sicut enim homo peregre proficis
cens vocavit servos suos et tradidit
illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta
alii autem duo alii vero unum unicuique
secundum propriam virtutem. Et profectus est sta
tim. Abiit autem qui quinque talenta accepe
rat. Et operatus est in eis et lucratus est
alia quinque. Similiter et qui duo acceperat lucratus
est alia duo. Qui autem unum acceperat
abiens fodit in terram et abscondit pecu
niam domini sui. Post multum vero temporis ve
nit dominus servorum illorum et posuit
racionem cum illis. Et accedens qui quinque
talenta acceperat obtulit alia quinque
talenta dicens domine quinque talenta tradi
disti michi. Ecce alia quinque superlucratus
sum. Ait illi dominus eius. Euge serve bone
et fidelis quia super pauca fuisti fidelis
super multa te constituam. intra in gau
dium domini tui. Accessit autem et qui duo
talenta acceperat et ait. Domine duo talenta
tradidisti michi ecce alia duo superlucratus
sum. Ait illi dominus eius. Euge serve bo
ne et fidelis quia supra pauca fuisti fide
lis supra multa te constituam intra in
gaudium domini tui. Accedens autem
qui unum talentum acceperat ait. Domine
scio quia homo durus es metis ubi non
seminasti. Et congregas ubi non sparsisti
Et timens abii et abscondi talentum tu
um in terra. Ecce habes quod tuum est.
Respondens autem dominus eius dixit ei
Serve male et piger sciebas quia meto ubi
non seminavi et congrego ubi non sparsi.
Oportuit ergo te committere pecuniam me
am nummulariis et ego veniens recepis
sem utique quod meum est cum usuris. Tol
lite itaque ab eo talentum et date ei qui

habet decem talenta. Omni enim habenti
dabitur et habundabit. Ei autem qui non
habet et quod videtur habere auferetur
ab eo. Et inutilem servum eicite in te
nebras exteriores. Illic erit fletus et stri
dor dencium. Posita ponderata iusticia re
gis mei ihesu christi quantum ad humanam lau
dem querentes propter honorem. In parte ista
ponderata ponitur iusticia quantum ad ne
gligentes utilitatem suorum proximorum
Et primo ponitur christi donorum diversa parti
cio et dispensacio. Secundo subdit recipiencium
diversa condicio et negociacio. Tercio subiungitur
peccatorum duorum racionis requisicio. Et quarto
concludit negligentis servi dura et aspera
condempnacio. Quantum ergo ad primum dicit
Ecce homo quidam id est christus qui singulariter
fuit homo quia singulariter conceptus pe
regre proficiscens quod tunc fuit quando in ea
carne quam assumpsit abiit in celum.
Carnis enim locus proprie terra est que qua
si ad peregrinandum ducitur dum redemp
torem nostrum in celo collocatur. proficiscens
ergo vocavit servos suos et tradidit eis bo
na sua et uni dedit quinque talenta alii
duo alii vero unum. Vt per quinque intelligamus
scienciam quinque sensuum exteriorum. Per duo
vero intelligamus intellectus scienciam et
operacionem. Sed per unum solum intellectus sci
enciam debemus intelligere. Vt dicit gregorius vel
quinque duobus et uno diversas gracias hominibus
distributas secundum capacitatem recipiencium
debemus intelligere Vt dicit primum. Quantum
vero ad secundum dicit qui accipiens quinque
talenta negociatus est in eis et lucratus
est alia quinque. quod tunc fit quando homines
per exteriores corporales sensus et sensibilium atque
corporalium scienciam celestium noticiam
duplicant ex creaturis intelligentes creato
rem ex corporalibus incorporalia et ex tempo
ralibus sempiterna. Accipiens vero duo
lucratus est alia duo quia sunt nonnulli
qui dum intelligendo et operando aliis predicant
quasi duplum de negocio lucrum repor
tant. Sed accipiens unum fodit in terra
et abscondit pecuniam domini sui secundum
eius errorem. Talentum quippe in terra

absconditum est acceptum a deo ingenium terrenis actionibus implicare. ¶ Quantum autem ad tertium dicit quod post multum temporis venit posuit rationem cum istis servis quibus sua bona distribuerat et dicit post multum tempus, quia longum et magnum tempus erit ab ascensione domini usque ad diem iudicii et reddita ratione per primum qui lucratus est alia quinque et per secundum qui lucratus fuit alia duo utterque audivit a domino Euge serve bone et fidelis quia in pauca fuisti fidelis supra multa te constituam intra in gaudium domini tui. letatur enim dominus de lucro et fidelitate atque bonitate servorum suorum quod demonstrat per hoc quod dicit Euge quod est interiectio letantis et pollicetur eis quod super plura alia bona eos constituet quia vere dicente apostolo Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in vobis ¶ Sed quantum ad quartum quod dominus durissime servum pigrum domini pecuniam abscondisse condempnavit quia mandavit ut talentum sibi datum ab eo reciperetur et illi qui super lucratus est quinque alia talenta commendaretur, servus vero negligens et malus in tenebras exteriores mittetur, quia ex quo in tenebras interiores decidit lucem scientie sibi collate abscondendo iuste per penam in exteriores cadet tenebras. Sic dicit Gregorius ¶ Sed hic possunt esse quatuor dubitationes ¶ Prima utrum dona gratiarum dentur a deo secundum propriam virtutem et nature capacitatem ¶ Secunda utrum dona a deo recepta sint sibi cum usuris reddenda ¶ Tertia utrum proprium sit deo metere ubi non seminat et colligere ubi non sparsit ¶ Quarta utrum pro negligentia multiplicandi talentum domini homo debeat eternaliter dampnari ¶ Ad primam est dicendum quod natura humana et angelica recipit dona gratie secundum capacitatem nature, sed secundum quod cum maiori conatu et minori, et secundum quod magis et minus intense fertur in deum per actum liberi voluntatis ipsius sed cum natura angelica sit superior quam humana, et cum habeat aliquod retractivum. Videtur quod magis intense et cum fortiori conatu feratur quam humana natura et sic ut videtur nunquam natura posset repleri tanta gratia quanta repletur natura angelica quod est falsum ¶ Primo de Christo qui recepit spiritum non ad mensuram ¶ Secundo de beata virgine que super choros angelorum est elevata ¶ Et tertio generaliter de omnibus sanctis qui assumpti et assumendi sunt ad ordines angelorum per quorum ascensionem natura angelica erit reparata ¶ Ad hoc ergo dicunt aliqui quod angelus loquendo de naturali potentia in comparatione ad gloriam quam posset mereri per omnes actus vel per multos si esset maior nunquam posset homo recipere tantam gloriam quam recipet angelus ¶ Sed loquendo de gloria quam meruit per unum actum suum potest homo mereri per plures actus tantam vel maiorem gloriam per unum solum non obstante quod natura est superior et in conatu fortior vel intensior unde non potuit angelus tantum mereri de gloria per unum actum intense et ex conatu quantum meretur homo per plures actus a principio usque ad finem. De Christo vero de beataque virgine est dicendum ¶ Quod in humana natura est duplex potentia una naturalis alia obedientialis et ista potest repleri duplici gratia ¶ Primo propter comparationem ad deum in natura humana substantificetur personaliter in divino substantivo per gratiam unionis ¶ Secundo per comparationem ad deum et ad omnem aliam gratiam preter gratiam unionis in Christo ergo utroque modo potentia obedientialis fuit repleta, quia natura humana in Christo repleta fuit gratia unionis et omni alia gratia sanctificationis ¶ Dicitur autem obedientialis potentia quidquid deus facit in creatura quod sibi placet ¶ In beata autem virgine per potentiam hanc obedientialem capacitas eius fuit repleta omni alia gratia preter gratiam unionis maiori quam posset impleri ergo

xxxvj

cepto q no fuit psonaliter vnita diuine
psone et quia fit natura ancjelica potencia
obedienciali no fuit repleta ideo replecio
intrinseca marie excedit replecionem omnis
creature ancjelice vel humane preter xpm
in alijs aut sanctis dicendum est q possunt
ad gloriam equalem et maiorem anglorum
peruenire quia per plures actus possunt
tantum mereri quantum angeli per vnum
ex toto conatu suo et maxime quia tales
actus plures recipiunt augmentum meriti
et premij multa ex merito passionis xpi
Ad secundam est dicendum q cum xpus dicit
pecuniam suam committendam esse nummu
larijs ut veniens ipse cum vsuris recipi
at quod suum est. Locucio est similitudina
ria et methaphorica. Nam secundum Johannem
per nummularios quibus xpi pecunia commit
titur vel possunt intelligi sacramentorum admi
nistratores vel sacre scripture expositores
uel consiliorum obseruatores. Omnes enim isti
cum vsura debent xpo reddere quod suum est.
Quia sacramentorum administratores tunc
cum vsura reddunt quando misterium admi
nistrant et fidem seruant. Ita enim dicit
apostolus sic nos existimet homo ut mi
nistros xpi et dispensatores misteriorum dei
et postea subdit hic queritur inter dispensa
tores ut fidelis quis inueniatur. Ergo tunc
tales sunt xpi nummularij quando dispensant
et quando fideliter faciunt. Sacre vero scripture
tunc cum vsura reddunt quando et verbo do
cent et exemplo confirmant. Quia tunc dicen
te apostolo duplici honore digni sunt. Sed con
siliorum obseruatores nummularij xpi sunt
quia mandata implent et consilia super
erogant. Sciendum est tamen ut dicit
Gregorius q sicut in presenti sermone quo
dicitur pecuniam reddendam esse xpo
cum vsura aspicitur periculum doctorum
et maiorum de ecclesia si pecuniam domini
teneant et no multiplicent si aspiciatur pericu
lum auditorum quod cum vsuris requi
ritur ab eis que audierunt ut per illa que
audierunt studeat no audita intelligere

et opera adimplere. Ad terciam est dicendum
q sicut secundum Augustinum contrarium est deo ex ma
lis eliciere bona aliter ipse mala in mundo fieri
no sineret. Sic contrarium est ei metere ubi no semi
nat et colligere ubi no sparsit. Seminat enim
homo dispergendo bona temporalia pauperibus
et ipse deus metit et colligit ex hijs bona
spiritualia quia que eis fiunt reputat sibi
esse facta. Item seminat homo iustus ex
suo libero arbitrio cum auxilio gracie xpi
aliqua spiritualia opera et ipse deus ex illis
metit et colligit vitam eternam. In tercio
ergo seruus ille piger abscondens pecuniam
domini sui secundum Johannem fuit reprehendendus
et dampnandus. Primo in superbia quia
dixit Scio quia durus es calumpniam
enim et blasphemiam domino imposuit cum
ipse sit suauis et mitis omnibus inuocantibus
eum. Secundo in diffidencia quia dixit
metis ubi non seminas et colligis ubi no sparsisti
aut enim hoc credebat de deo aut no crede
bat sed diffidebat et planum est q nullum
credebat q si hoc credidisset seminasset tempora
liter ut deus meteret in eo spiritualiter et spar
sisset ut deus sibi fructum redderet. Et quia
homines hoc no credunt perfecte posse. scilicet
pro minus magna pro corporalibus spiritualia pro tem
poralibus eterna recipere. Ideo dicente apostolo
Ira dei venit super filios diffidencie quam
iram meruit iste seruus piger qui dominicam
pecuniam abscondit. Tercio in negligencia
quia dixit abscondi talentum tuum in terra
vel in archa et nec in vita nec in morte vo
luit manifestare. Unde Gregorius ponit in di
alogo q cum tres aurei fuissent inuenti
quos absconderat quidam suus monachus
mandauit ut nullus monachus sibi loqui
deberet preter illum qui sibi ministrabat. Quod
cum ille quesiuisset que esset causa audiuit
tale mandatum esse factum propter pecuniam
absconsam per eum quo audito ingemuit
et sic est mortuus et sepultus in sterquilinio.
Demum ordinauit Gregorius ut sacra obla
cio pro eo offerretur usque ad xxx dies quibus
expletis apparuit defunctus monachus et
dixit se esse de pena liberatum. Quomodo qualiter

tamen secundum Gregorium Illi qui dona scie
et gratie recipiunt adeo et negligunt dispe
sare gravissime peccat et cessaunt adeo in
dicabunt Unde ait quod valde timendum est
ne nos qui plus ceteris in hoc mundo acce
pisse adeo aliquid cernimur ab auctore
mundi gravius inde iudicemur ¶ Ad
quartum est dicendum quod sicut dicit Crisostomus
super hunc passum etiam pena potest homo
dampnari non solum pro peccato commissionis
committendo adulterium furtum seu homi
cidium verum etiam pro peccato obmissionis
Unde ait quod non solum qui rapit aliena
aut qui mala operatur punitur ultima
pena sed etiam qui bona non facit non enim
dives ille epulo fuit dampnatus quia
rapuit aliena sed quia propria bona laza
ro non communicavit Dupliciter ergo negli
gentia potest esse peccatum mortale Primo
ex parte operis quod negligitur ut si negliga
tur cultus dei omnino ipsum pretermittendo
scilicet omnia illa mandata que nos ordinat
ad cultum eius Vel si negligitur salus
propria aut dilectio proximi scilicet omnia
mandata que nos ordinat ad caritatem
proximi et universaliter si negligatur
omnino illud quod est necessarium ad
salutem consequendam tunc est peccatum
mortale Secundo ex parte voluntatis
a qua contempnitur Quia negligentia oppo
nitur diligentie Planum est autem quod
rationis et voluntatis humane est apponere di
ligentiam debitam in omni operatione vir
tuosa quia pretermissa virtuosa non
esset et si talis diligentia est apponenda
in virtutibus humanis multo magis in
operibus virtuosis que nos ad deum ordinat
Si ergo diligentia necessaria contemp
natur per voluntatem sine peccato es
se non potest si tamen non obmittatur
diligentia Sed si non apponatur tanta
et sic intense et ex tanto conatu sicut decet
fragilitate humana existente non est
tunc putandum esse peccatum mortale sed
veniale

Cum autem venerit Lectio iii
filius hominis in maiestate sua
et omnes angeli eius cum eo Tunc sede
bit super sedem maiestatis sue Et congre
gabuntur ante eum omnes gentes Et
separabit eos ab invicem sicut pastor segre
gat oves ab edis Et statuet oves quidem
a dextris Edos autem a sinistris Tunc
dicet rex hiis qui a dextris eius erunt
Venite benedicti patris mei possidete pa
ratum vobis regnum a constitutione mun
di Esurivi enim et dedistis michi man
ducare Sitivi et dedistis michi bibere Hos
pes eram et collegistis me Nudus et co
operuistis me Infirmus et visitastis me
In carcere eram et venistis ad me Tunc
respondebunt ei iusti dicentes Domine
quando te vidimus esurientem et pavimus
Sitientem et dedimus tibi potum Quando
autem te vidimus hospitem et collegimus
te Aut nudum et cooperuimus te Aut
quando te vidimus in carcere aut infirmum
et venimus ad te Et respondens rex di
cet illis Amen dico vobis quamdiu fecistis
uni de hiis fratribus meis minimis michi fe
cistis Tunc dicet et hiis qui a sinistris
eius erunt Discedite a me maledicti in
ignem eternum qui paratus est dyabolo
et angelis eius Esurivi enim et non de
distis michi manducare Sitivi et non
dedistis michi potum Hospes eram et
non collegistis me Nudus et non operuistis
me Infirmus et in carcere et non visitas
tis me Tunc respondebunt et ipsi dicen
tes Domine quando te vidimus esurientem
aut sitientem aut hospitem aut nudum
aut infirmum vel in carcere et non mi
nistravimus tibi Tunc respondebit
illis dicens Amen dico vobis Quamdiu
non fecistis uni de minoribus hiis nec
michi fecistis Et ibunt hii in supplicium
eternum Iusti autem in vitam eternam
¶ Sicut supra dicebat hic ponitur

ponderata iusticia nostri salvatoris. Quantum ad discussionem omnium iudicandorum. Et primo ponitur omnium iudicandorum ante iudicem presentatio et congregatio. Secundo omnium electorum bonorum operum numeratio et rememoratio. Tercio omnium reproborum malorum operum examinatio et condempnatio. Et quarto sententie late executio et irretractabilis renovatio.

¶ Quantum ergo ad primum dicit: Cum enim filius hominis venerit in maiestate sua. Video enim ante passionem suam beatorum remunerationem et malorum dampnationem repromisit ut futura scandala passionis primo compensaret. Ut dicit Iohannes Crisostomus. Et dicit filium hominis venturum in maiestate sua quia in forma humana videbit enim impius et in forma quam ex nobis accepit in iudicio apparebit. Ut dicit Augustinus. Non tamen solus veniet sed omnes angeli eius cum eo ut sint testes in iudicio quantum administraverunt missi a deo ad hominum salutem procurandam. Dicit Crisostomus. Et tunc ipso sedente in solio suo congregabuntur ante eum omnes gentes. Omnes enim dicente apostolo ante tribunal Christi oportet presentari quorum presentatio et congregatio ante iudicem per ministerium angelorum fiet. Ut dicit Augustinus. Nec erit commixtio palee cum tritico nec zizanie cum frumento sicut in presenti quando per speculum et obscure cognoscimus, sed separabit iudex malos a bonis sicut separantur oves ab edis et oves statuet a dextris propter humilitatem et fructuositatem, edos autem a sinistris propter superbiam et tumositatem. Dicitur enim Proverbiorum iiii°: Vias que a dextris sunt novit dominus, perverse vero sunt a sinistris.

¶ Quantum vero ad secundum dicit: Tunc rex dicet hiis qui erunt a dextris: Venite benedicti patris mei possidete regnum vobis paratum a constitutione mundi. Et dicit possidete et non accipite tamquam familiaria et bona paterna non noviter promissa sed a constitutione mundi vobis preparata iuxta dei prescientiam apud quam futura iam facta sunt. Ut exponit Augustinus. Et pro quibus regnis bonis eius regnum eternum debeatur enumerat opera misericordie. Quamvis non ponat sepelire mortuos, quod forte ideo fuit quia licet opus misericordie sit cum deo omnes vivunt et nullus sibi moritur. Et quia mira videbitur eis tanta glorie sublimacio respectu tam paucorum operum scientes quod passiones huius temporis non erunt condigne ad tantam gloriam eis preparatam. Ideo non diffidendo sed stupendo dicent electi: Domine quando te vidimus esurientem et sitientem et nutrivimus aut hospitem et collegimus te. Sed eius responsio regis stuporem auferet quando dicet: Quamdiu uni ex hiis fratribus meis minimis fecistis michi fecistis. Fratres suos vocat propter nature conformitatem, minimos propter humilitatem quia non omnes pauperes et derelictos dominus nominat nec eos putat se recipi et vestiri sed solum pauperes spiritu de quibus supra dixit: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Ut dicit Augustinus.

¶ Quantum autem ad tercium dicit quod tunc dicet rex illis qui erunt a sinistris: Discedite a me maledicti. Non dicit maledicti a patre meo, quia eorum maledictionis pater non est causa sed eorum malicia. Electorum tamen benedictionis causa pater est eo quod omnia bona nostra ipse in nobis operatur. Discedite inquit in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius, quia quantum est de se homines non ad perdicionem sed ad salvationem creati sunt, peccantes cum dyabolo et angelis

malis se sociant ita vt idem iehus vtrique
debeatur. Sicut dicit hic Augustinus
et pro quorum operum necligencia eis
talis pena debeatur, explicat illa septem
opera misericordie in quo liberi nobis et
clara datur intelligencia. Vt dicit Iohannes
Os in omni paupere esuriente et siciente
nudo aut hospite xpus pascitur potatur
vestitur et recipitur. In quo eciam habetur
quod necligencie opera necessaria ad sub-
uencionem vel delectationem proximorum
est mortale peccatum cum specialiter per necli-
genciam talium operum homo eternaliter
dampnetur. ¶ Sed quantum ad tercium dicit
quod lata sententia irreuocabilis et perpetua erit
et statum operacionum mandabit. quia ibunt
mali in supplicium eternum boni autem in
vitam eternam. ¶ Sed hic possunt esse septem
dubitaciones. ¶ Prima vtrum iudicium finale
debeat fieri in valle Iosaphat. ¶ Secunda
vtrum debeat fieri per vocalem vel mentalem
expressionem. ¶ Tercia vtrum debeat fieri
a xpo secundum quod homo vel secundum quod deus.
¶ Quarta vtrum boni pro operibus miseri-
cordie solum debeant eternaliter saluari.
¶ Quinta vtrum mali solum pro necligencia
operum misericordie debeant eternaliter
dampnari. ¶ Ad primam est dicendum
quod super illo verbo actuum primo. hic ihesus
qui assumptus est a vobis in celum sic ve-
niet. dicit Glosa quod de monte oliuarum
ihesus ascendit in celum vbi in morte an-
tixpi sathanas est cassineus planum est
ante quod in loco illo fiet iudicium vbi an-
tixpus est interficiendus et sathanas iudi-
candus igitur in valle Iosaphat que
est contigua monti oliuarum iudicium finale
fiet. Et hoc expresse dicit Iohelis iij°. Congre-
gabo omnes gentes in valle Iosa-
phat et disceptabo ibi cum eis super populo
meo et hoc erit satis congruum propter
iudicem iudicantem quia in monte
contiguo illi valli opera misericordie
docuit propriorum debebit iudicandos pre-
miare vel dampnare et propter iudicandos
quia boni vt dicit Augustinus ibunt obuiam
ihesu xpo iudicante residebunt mali vero
grauati honeribus peccatorum in parte in-
ferioris vallis remanebunt. Vnde locus
ille capax erit omnium saluandorum ex
quo isti in monte stabunt peccatoribus
in valle remanentibus et non euntibus ob-
uiam xpo quia dicente propheta celum
solum aduocabit desursum et celestes et
spirituales viros quorum conuersatio fuit
in celis et terra et peccatores faciet discernere
iudicium suum. ¶ Ad secundam est dicendum
quod lactancius deceptus fuit vt narrat
Augustinus quia credentes finale iudicium
verbotenus esse fiendum et totam illam
discussionem iudicandorum que poni-
tur vocaliter esse attendendum mille annos
diem iudicii posuit esse duraturum. Sed
si sic esset quod vocaliter cuncta et demerita
singulorum essent discucienda non suf-
ficerent mille anni dati per lactancium tum
quia in discussione vnius hominis iudica-
ti plures anni ponantur et maxime magni
discucienda essent facta hominis a prin-
cipio vsque ad finem. Dicamus ergo cum
Augustino quod quedam diuina virtus
tunc aderit ex qua fiet vt cuncta facta
et dicta hominum singulorum et maiorum
subito ad eorum memoriam reducantur.
per quorum reductionem ad memoriam ip-
sorum diuinitusque apparebit iudicium datum
a deo esse iustum. Non igitur vt puto il-
lud iudicium fiet vocaliter sed mentaliter
vt dictum est. Vnde sicut dicit Augustinus xx°
de ciuitate dei super illo verbo liber apperietur
quod non credendum quod hec carnaliter
sint intelligenda quia tunc non quis ex-
stimare posset eorum magnitudinem
et multitudinem temporis in quo legentur
latitudinem. Sic possumus dicere quod [illegible]

cussio illa meritorum et demeritorum omnium iudican
dorum non fiet vocaliter quia tunc nullus
posset existimare magnitudinem temporis
in quo pronunciarent et magnitudinem vocis qua
exprimerentur. ¶ Ad tertiam est dicendum quod pla
num est quod in forma humanitatis christus in
iudicio apparebit et se omnibus bonis et malis
demonstrabit secundum tamen quam naturam divi
nam vel humanam debeat iudicare scien
dum quod ad iudicium conveniens ad presens iiij^or
requirunt. Primo auctoritas vel potestas nullus
namque debet querere fieri iudex nisi valeat
potentia et virtute irrumpere iniquitates.
Secundo rigida iusticie equitas. Rex enim
qui sedet in solio iudicii propter severa iusti
ciam dissipat omne malum in conspectu suo.
Tertio sapientia et veritas quia iudicem oportet
informari de hiis quorum sententia ferri debet
et hoc non potest nisi per sapientiam et cognitionem
legis. Quarto capitis dignitas debet
namque iudicium convenire non cuilibet sed
tali qui dignitate et sanctitate merito sit aliorum
caput per quandam singularem excellentiam.
Loquendo ergo de iudicio convenienti ad requi
sitam potestatem sic attribuitur persone patris
secundum quem modum salvator dicit in Jo
hanne: Ego non iudico quemquam quia solus
non sum sed pater mecum est. Loquendo autem
de iudicio convenientem ad requisitam equitatem
et rigidam severitatem attribuitur persone spiritus
secundum quem modum dicitur in Johanne: Cum
venerit spiritus veritatis arguet mundum de peccato
et de iudicio et iusticia. Loquendo vero de tali
iudicio convenienti ad requisitam sapientiam et veritatem
sic convenit persone filii ut deus est quia ipse
sapientia et lex eterna patris est. Unde dicit Augustinus
in libro de vera religione: Sicut omnis rationa
lis anima iudicat de suis inferioribus non nisi
per veritatem et sapientiam sic pater non iudicat nisi
per sapientiam que eius filius est secundum quem
modum ut dicit Augustinus: Pater non iudicat
quemquam sed omne iudicium dedit filio. Sed contra
iudicium convenit ihesu christo secundum naturam humanam
per quandam superexcellenciam secundum quam est
caput omnium hominum et angelorum et convenit ad hoc
ipse christus ut est homo non qualiscumque homo
sed talis homo qui est omnium hominum et angelorum
caput dignitate et sanctitate et est consti
tutus iudex vivorum et mortuorum. Et sicut
ab ipso omnes receperunt tamquam a capite dis
tribucionem donorum graciarum per gratiam sic
ab eo omnes recipiant in iudicio salvaciones
et dampnacionis sententiam. ¶ Ad quartam est dicendum
quod salvandorum erunt in duplici modo quidam
enim erunt qui dum hic vixerunt ex toto bo
na commutabilia contempserunt adherentes
bono incommutabili et per caritatem quasi fa
cti unus spiritus cum deo non quidem omnino sine
peccato viventes. Cum ex persona eorum dicat
Johannes: Si dixerimus quod peccatum non
habemus nos ipsos seducimus. Sed sic eorum peccata
levia sunt quod ardore caritatis inveniuntur
consumpta. Tales ergo in iudicio finali
non iudicabuntur per discussionem meritorum quia
dubium non erit bona istorum excedere eorum ma
la ymmo mala respectu talium nichil aut quasi
nichil videbuntur. Sed quidam erunt etiam
vitam agentes et rebus temporalibus utentes
non quidem contra mandata dei sed plus modo
debito eis inherentes habentes mala et peccata
bonis fidei et caritatis eorum commixta secundum
aliquam notabilem quantitatem ita ut non
faciliter appareat quid in eis prevaleat bona
aut mala et tales iudicabuntur per discussionem
meritorum. Verum quia predicta illa mala que
bonis eorum videbantur commixta specialiter per
opera scilicet misericordie sunt purgata modo quo Da
niel consilium dedit nabuchodonosor dicens: Consi
lium meum placeat tibi rex peccata tua ele
mosinis redime et iniquitates tuas in mi
sericordiis pauperum. Ideo specialiter discepcio
et discussio fiet de operibus misericordie que sunt septem
corporales et septem spirituales. Unde in natura cor
porali proximus noster potest septem modis pati
defectum. Primo roe siti et calidi deperdicionis
et sic est pascere esurientem. Secundo roe hu
midi et frigidi consumpcionis et sic est potare

sicientem · Tercio rone expoliacionis z sic e
vestire nudum Quarto rone hitacionis z sic
est colligere hospitem · Quinto rone incarce
racionis z sic est redime captiuu Sexto
rone corporalis passionis z sic est visitare in
firmu Septimo rone huane ne debiti so
lucionis z sic est sepelire mortuu In aia
vo z innatura spuali sicut proximu
ne septem modis pt pati defectu · Primo
in diuinoru cognicione z sic est docere nesci
entes Secundo in humanoru actuu dubitace
z sic est consule dubitanti Tercio in tri
bulacois superuencione z sic est consolari tri
stem Quarto in pctorz ppetracoe z sic e
corrigere delinquentem Quinto in offendencium
remissione z sic e remitte offendenti Sex
to in onerosoz z cuium supptacoe z sic e por
tare onerosos · Septio in spualiu bonoru
impetracoe z sic est orare p omib Igitur
opacio et radix qua saluabunt electi erit ka
ritas p quam de sinistra transferentur ad dextram
tamen quia redempcio pctorum que bonis eorum
erat conmixta spualiter fiet p opa mie sup
enumerata Ideo de istis spuale discussio fienda e
Ad quintam est dicendum quia xxi decime
dei aug pont de aliquibus visum esse no
omnes xpianos dampnatos esse liberandos
sed solum illos qui operibus mie in pnti vi
ta institerunt tales enim vt dicebat quantu
cumq fuerint aliis pctis z criminibus inuolu
ti in finali iudicio saluabuntur · Ex quo
inuenientur opa mie supius enumerata hoc
fecisse quod probant triplicr Primo qr
solum p negligenciam talium opm dampna
buntur ergo p opa predicta solum salua
buntur quantucumq in aliis pctis inuenia
tur rei Secundo quia Iudex solum de
operibus istis faciet disceptacoem qd non
esset nisi quia opantes solum opa mie
saluabuntur z negligentes talia opa solu
dampnabuntur Tercio qr Iacobus in sua
canonica dicit Iudicium sine mia fiet illi q
no fecit miam p contrarium g° mia sine iudicio
fiet illi qui fecit miam Dicendu g° qr
p quolz pcto mortali ho dampnabitur quia
sicut dicit Augustinus Nisi aliqui tam impetrat

...tre spus sancti · vt cum faciat dei z pximi
amatore a sinistra no transfertur ad dex
tram Sola ergo caritas diuidit int filios
regni eterni z filios pdicionis eterne alia
ante omnia opa quecumq sint illa intm
sunt digna saluacone in quantu sunt in
caritate facta sine caritate quare ante
discussio fienda est spualiter de negligencia
operum mie quantum ad reprobos damp
nandos racio est hec quia principium at
tendi ad deum oportet crede omnes go
infideles no hntes fidem xpi z no hen
tes bona opa saltem meritoria esse no
pnt sine fide no erit aliquid dubium
quin tales sint dampnadi Vnde tales
no iudicabuntur p discussione meritorum qr
ia iudicati st dicente saluatore Qui non
credit ia iudicatus est · Sz xpianm qui fidem
huerut z mlta bona huerut opa mixta
tn malis z cum pctis eorum · ita vt no sit
clarum z notorium qr istoru superant z excedant
bona sua vel mala tales iudicabuntur cum
discussione meritoru z spuale cum discussione
opm mie · quia per talia opa potuit re
dime z purgare omnia pcta mixta cum opib
bonis z potuit face sibi amicos de mamo
na iniquitatis · ideo si inuenti fuerint neglige
tes vt sic no fecerunt liquide z clare apparebit
qr eorz pcta z mala superabunt z excedant
modica ipsorz bona · at p hoc dicete aug
in libro de vera innocencia sicut no impe
diunt iustos quedam leuia z minuta pcta
sine quibus pns vita non ducitur quin saluet
sic no pderunt impiis aliqua bona opera
quia quin dampnentur · ex quo superexcedunt
mala z pcta que ipsi p opa mie purgare
z satisface neglexerunt Ad vo dr qui fa
cit miam consequitur miam sine iudicio Dicendum
est vt dicit August Qui facit miam primo
sibi Nam qui sibi nequam est nulli potest
bonus esse quicumq g° est sine cari^te z cum
pcto mortali no facit miam s qr qui diligit
iniquitate o · a · sua Ideo talis quantumcumq inueniret
mie opa fecisse aliis ergo negligens fuit
miam primo s face dampnacoinis sniam reci
piet sicut primo sinans cari^te ad serpim recipiet sal
uacionis sniam

ca^m 26. Et factum est cum consummasset ihesus
sermones hos omnes dixit disci-
pulis suis. Scitis quod post biduum pascha
fiet et filius hominis tradetur ut crucifiga-
tur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum
et seniores populi in atrium principis sacerdotum
qui dicebatur Cayphas et consilium fecerunt
ut ihesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant
autem Non in die festo ne forte tumultus fieret
in populo. Expeditis sex partibus euangelii
sancti mathei in quarum prima dicebatur quod
euangelista declinabat de christi incarnatione In secunda
de eius manifestatione In tercia de eius baptismo
In quarta de eius aduersa temptatione In quinta
de eius doctrina et exhortatione In sexta de
eius miraculorum operatione In hoc tractatu incipit
agere de consummatione expositionis de eius scilicet gloriosa
passione. Et primo ostendit euangelista quomodo christus expo-
situs est passioni et morti per iude tradicionem
Secundo qualiter est expositus passioni et morti per pi-
lati iniustam condempnacionem. 2^a ibi Mane
autem facto in prima 2^a capituli. Primum autem capitulum
possumus totum diuidere in partes ix et faciemus
ix lectiones. quia primo euangelista ponit tradicionis
christi facte per iudam primitias. Secundo ponit predicte
tradicionis contractionem et ipsius iude cum iudeis
pactionem. tercio ponit temporis paraceui disposicionem
quarto ponit sui corporis et sanguinis consecrationem
quinto ponit futurorum discipulorum mutationem et con-
fortationem. Sexto ponit ad patrem deuotam
orationem. Septimo ponit ipsius a iudeis dete-
cionem et captiuationem. octauo ponit eius a suis
discipulis derelictionem. et Nono ponit
ipsius petri trinam negationem. 2^a ibi Cum autem
esset ihesus. 3^a ibi. prima autem die. 4^a ibi Vespere
autem facto. 5^a ibi Cenantibus. 6^a ibi Et ympno dicto. 7^a ibi. Tunc
venit ihesus. 8^a ibi Adhuc eo loquente. 9^a
ibi. Tunc relicto eo. 9^a ibi Petrus vero
Ad intellectum autem prime partis est sciendum
quod sicut scribitur Iohannis xij ante sex dies
pasche in sabbato scilicet cum ramos palma-
rum venit christus in bethaniam ubi factum est
ei conuiuium quia mos erat iudeorum ante tan-
tum tempus solempnisare festum pasche et laza-
rus resuscitatus vnus fuit de discumben-
tibus. In crastinum vero ut in die palmarum
christus venit in iherusalem sedens super asinam
et pullum eius sicut dicitur 21 capitulo. et tunc eiecit
omnes de templo vendentes et ementes et hora
vespertina venit iterum in bethaniam. 21 capitulum
scilicet secunda feria fuit in iherusalem et veniendo
ut dicitur videtur dicitur fecit arescere ficum
quia fructum non fecerat. Et tunc esset in tem-
plo docens presentata fuit ei mulier in
adulterio deprehensa et liberauit eam ut dicitur
Iohannis viij^o. Feria vero tercia confutat phari-
seos et discipulis ostendentibus sibi edificia
templi dixit videtis hec omnia non relin-
quetur lapis super lapidem qui non destruatur
et adiunxit Non me videbitis amodo donec
dicatis Benedictus qui venit in nomine domini Et
vespere facto venit cum discipulis in montem
oliueti et querentibus ipsis discipulis de consummacione
mundi et consummatione seculi multa predixit
futura periculosa. Vltimo dixit eis com-
pletis omnibus sermonibus Scitis quia post
biduum pascha fiet .i. hodie comedendi ag-
num paschalem. Nam a uespera tercie ferie usque
ad uesperam quinte ferie qua agnus paschalis
comeditur secundum computacionem iudeorum duo dies
sunt. hoc est ergo quod ait euangelista matheus
factum est cum consummasset ihesus sermones
supra dictos. scilicet a principio euangelii usque
ad finem. tunc completis omnibus dixit disci-
pulis suis in uespera scilicet tercie ferie Scitis
interrogatiue legendum est quod post biduum
pascha fiet et filius hominis post comestionem
agni paschalis tradetur a iuda ut crucifi-
gatur. Secundo autem ut dicit origenes sunt
pronunciauit eis suam passionem et

crucifixionem ne subito videntes magistrum
eorum tradi ad crucem obstupescerent. Et quia
iudei audierant christum dicentem tercia feria
non me videbitis amodo credentes quod vellet
manus eorum fugere et mortem non subire
statim quarta feria convenerunt ad invicem.
Et hoc est quod subditur. Tunc scilicet quarta feria
ante agni paschalis comestionem congregati sunt
principes sacerdotum et seniores populi in atrium
principis sacerdotum qui dicebatur Cayfas. Secundum. Cur
illos principes sacerdotum nominat qui de princi-
pibus sacerdotum erant, quia secundum legem moysi
solus debebat unus esse princeps sacerdotum
quo mortuo alius debebat eligi. Sed propter
dissolucionem et superbiam iudeorum annuatim
deponebant et eligebant alium. Omnes igitur
qui prius fuerant principes sacerdotum
connotati sunt ad consilium cum aliis senio-
ribus. Secundum subditur quod consilium fecerunt ut
ihesum tenerent occulte et occiderent. Sed formi-
dabant tamen populum non scandalum eorum nolen-
tes vitare sed nolentes periculum incurre-
re rapere de manibus eorum. Ideo dicebant Non in
die festo id est in sollempnitate festi capiendus est non propter
reverenciam festi sed ne forte tumultus
fieret in populo. Sed hic primo oriuntur quatuor dubita-
tiones. Prima utrum pascha et azima sit idem.
Secunda utrum consilium iudeorum contra christum fuerit
dolosum. Tercia utrum conveniens fuerit christum
pati in die festo. Quarta utrum conveniens fu-
erit eum pati in loco publico puta in iherusalem.
Ad primam dicendum est quod lucas et marcus pro eodem
videntur accipere azima et pascha. Nam lucas
sic incipit. Appropinquabat autem dies festus
azimorum qui dicitur pascha. Et marcus dicit
Erat autem pascha et azima post biduum.
Dicendum tamen erat secundum bedam quod azima dice-
Bede bantur omnes illi dies paschales a xiiij
die usque ad xxi diem mensis aprilis

in quibus fermentatum in domibus iudeorum non
debebat inveniri sicut patet Exodi 12. Sed pas-
cha solum dies in qua agnus paschalis
comedebatur proprie nominabatur. Verum quia omnes
illi dies in quibus iudei azima utebantur
paschales dicebantur, evangeliste quandoque pro eodem
accipiunt utrumque. Dicitur tamen pascha aliquando
non solum dies in qua agnus paschalis comede-
batur verum eciam ipse agnus occisus pas-
cha nominatur sicut patet Luce xxij Venit
dies azimorum in qua necesse erat occidi pascha.
Eciam christus signatus per illum agnum
paschalem occisum dicitur pascha sicut patet
per apostolum j Cor. Etenim pascha nostrum immola-
tus est christus id est christus immolatus est
nostrum pascha. Quod autem omnes illi septem dies
azimorum dicantur pascha vel paschales
patet per illud quod Act 22 dicit volens post
pascha producere eum populo id est post dies pascha-
les. Ipsi et panes azimi nomine pasche Io.
xviij nominati sunt ubi dicitur quod iudei non in-
troierunt in pretorium ut non contaminarentur sed man-
ducarent pascha id est paschales panes quia ag-
num paschalem sero post vesperam secundum legem tene-
batur comedere. Verum est quod differencia inter pascha
et azima, sed inter pascha et phase et parasceve
hec est differencia quia parasceve dicebatur preparacio cene
qua ad agnum paschalem comedendum prepara-
bant ut dicitur Exodi 12. Nichil operis facietis
in eis nisi exceptis hiis que ad vescendum per-
tinent. Et quia illa preparacio incipiebat ab hora
ix^a Lune et per unam diem computabatur usque ad
vesperam xv diei mensis in festa dicitur.
Postera autem die que est post parasceve pascha
non idem est quod phase excepto quod secundum
pascha grece ebraice dicitur phase ut latine
dicatur transitus quia ut dicitur Exodi 12 in
omnibus domibus iudeorum in quibus erat
sanguis in liminaribus superliminari postem

angelus percussor egipti nichil mali faciat
s[ed] percutiens solu[m] percussit egiptu[m] vt eod[em]
libro scribit[ur] / q[uod] p[ro]phe[ta] idem e[st] q[uo]d tristitus
dic[itur]. Adsp[er]dam e[st] s[e]c[un]d[u]m q[uod] consiliu[m] iudeor[um]
adu[er]sus xp[istu]m fuit dolosum ex t[ri]bus p[ri]mo
ex p[ar]te illor[um] qui co[n]siliu[m] petebat / S[ecund]o ex
p[ar]te illius qui co[n]siliu[m] dabat / t[er]tio ex p[ar]te
rei sup[er] qua co[n]siliu[m] petebant. Na[m] peten
tes consiliu[m] fuerunt p[r]i[n]cipes sacerdotum
et seniores p[o]p[u]li / et i[de]o q[uod] p[r]i[n]cipes sac[er]dotu[m]
debebant esse pleni sanct[ita]te et iusticia / q[uia]
sacerdotes id sonat quod sacra dantes vel sa[cr]i
et recipientes. Vn[de] p[ri]mi machab[eorum] iiij[o] scribit[ur] q[uod]
Iudas machabeus elegit sacerdotes sine
macula ut s[an]c[t]a mundarent / Seniores v[er]o erant
seniores p[o]p[u]li debebat esse pleni p[ru]dencia
q[uia] ut scribit Job xij in antiq[ui]s e[st] sapiencia
et i[n] multo t[em]p[or]e prudencia / et ista duo debent
h[abe]re volentes consiliu[m] pet[er]e s[an]c[t]itate[m] et in
noce[n]ciam ut no[n] sint malicia maculati
et prudencia[m] ut no[n] sint ignorancia cecati
Qualiter aut[em] co[n]siliu[m] isti petebat p[a]t[et] Jo[hannis] xj
ubi d[icitu]r q[uod] collegerunt pontifices et pharisei
co[n]siliu[m] dicentes / q[ui]d facim[us] q[uia] hic homo
multa signa facit si dimittimus eu[m] sic om[ne]s
credent i[n] eu[m] / et venient romani et tollent
locu[m] n[ost]r[u]m et gente[m] / Sup[er] q[u]o v[er]bo dicit Orig[enes]
q[uod] mag[na] erat cecitas et insipiencia sic co[n]si
liancium q[uia] co[n]fitebant[ur] xp[istu]m multa sig[n]a et
mira[cu]la facere / et t[ame]n credebant se posse ad
u[er]sus eu[m] consiliari et insidias sibi ponere
q[uo]d ip[s]e no[n] poss[et] destruere / Q[uod] aut[em] dixe
runt de adventu romanor[um] dixerunt ad co
citandu[m] p[o]p[u]l[u]m cont[ra] eum ac si dicere[n]t
si eu[m] Sic p[er]mittem[us] turbas sequi eu[m]
romani dicent q[uod] volum[us] nos sub[s]trahere
a dominio ipsor[um] et tyrannu[m] h[abe]re et regnu[m]
in tyrannidem convertere / et ideo venient

et tollent n[ost]r[u]m locum et gentem / Et sic tand[em]
factu[m] e[st] postmod[um] q[uia] Romani p[ost] morte[m]
ih[es]u xp[ist]i venerunt et locu[m] et gentem iudeor[um]
destruxerunt / et multo q[uia] ut Remig[ius] d[icit]
q[u]anto plures et mag[is] sapientes conveniu[n]t
i[n] co[n]silio adu[er]sus xp[istu]m / tanto maiori pena
fuerunt digni et maiori i[n]fa[m]ia obcecati
Ex p[ar]te no[n] ei[us] a q[u]o co[n]siliu[m] petebat fuit
dolositas q[uia] co[n]siliu[m] petitu[m] fuit a Caypha
Vnde i[n] atriu[m] p[ri]ncip[is] sac[er]dotu[m] q[ui] dicebat[ur]
Cayphas congregati sunt ut dicit au[gustinus]
ut ei[us] auct[ori]tate et p[o]t[est]ate co[n]siliu[m] firmare[n]t
et execucionem mandare ut dicit Crys[ostomus]
Et plures refert / q[uod] iste Cayphas erat
pontifex an[n]i illius q[u]o anno p[ro]p[he]ta xp[istu]s
passus e[st] in q[u]o a[n]no ut refert Josephus
p[re]cio summu[m] sacerdociu[m] co[m]paravit sibi
tale co[n]siliu[m] dedit vos nescitis q[ui]cq[ua]m nec
cogitatis q[uia] exped[i]t ut vnus ho[mo] moria[tur]
p[ro] p[o]p[u]lo et no[n] tota ge[n]s pereat ac si dicet vos
pauca respicitis et pigri estis et timidi
de salute ho[min]is q[ui] vnius no[n] vult p[er]de[re]
p[ro] salute totius reipublic[e] / quod tam[en] sic e[st]
expediens ut iam deber[et] esse factu[m] / tale aut[em]
consiliu[m] erat p[ro]pugnu[m] futuror[um] q[uod] xp[istu]s
v[id]e[li]c[e]t p[ro] toto p[o]p[u]lo moriturus erat a sp[irit]u
sancto fuit / et no[n] a semetipso / ad ip[s]e do
losi cogitatoris dix[it] et dolosu[m] co[n]siliu[m] fuit
Tercio fuit dolosu[m] ex p[ar]te rei de q[u]a petebat
co[n]siliu[m] sup[er] occasio[n]e et mt fictione xp[ist]i
cui[us] morte[m] tam[en] cu[m] ullam i[n]venirent
cogitaverunt eu[m] dolose tenere et occidere ut
d[icitu]r ev[angelis]ta. Adtica e[st] s[e]c[un]d[u]m q[uod] dyab[olus] et
p[r]incipes sac[er]dotu[m] nolebant xp[istu]m pati
i[n] die festo no[n] t[ame]n eod[em] motivo Na[m] dyab[olus]
h[oc] p[ro]curabat ut occulte xp[istu]s occideret[ur]
q[ui]a passio sua no[n] fieret manifesta / q[uia] semp[er]
erat in dubio ne morte ei[us] sua p[re]da
expoliaret[ur]. Principes no[n] sac[er]dotum

timentes populi tumultum quia aliqui dice
bant quod bonus est alii autem non sed seducit
turbas ne ex tali tumultu raperetur de
manibus eorum nolebant eum pati in die fes
to. Sed ut dicit Augustinus diuino consilio de
bemus intelligere hoc dispositum fuisse
ut principes sacerdotum qui seuiendo
in Christum sepe occasionem quesiuerunt soli in
die festo potestatem extendi eorum furorem
acciperent a domino sed ut maiestate impleret
effectum quod diu fuerant figurata et occulto
misterio promissa secundum quatuor intentiones
Prima ut immolato vero agno figurata
cessaret immolatio sacrificiorum legalium
et veniente sacerdote Christo cessaret sacer
docium leuiticum secundum intentionem principum sacer
dotum qui ex eo passione morte procura
uerunt ne de sacerdocio remouerentur et sic
inuento proditore cicius de morte mutata
sunt de consilio eorum ut dicit Augustinus quod in ipso
tempore paschali eum occiderunt. Tercia
quarta est dominum quod passio Christi per principes sa
cerdotum fuit procurata per sacrificia que
eorum fuit figurata salutem totius mundi
fuit operata et per eum humilitas et mansuetudo fuit
portata et propter ista quatuor congruum
fuit ut sancti dicunt quod in loco publico puta
in Iherusalem pateretur. Nam ibi principes sacer
dotum eius mortem procuratores habitabant
ibi sacrificia Christi mortem figurancia
offerebantur ibi erat locus medius
qui totius mundi vnde psalmista ait quod deus noster
operatus est salutem in medio terre ibi eciam
quanto locus erat ignomeneor et solemp
nior tanto passio ibi recepta ignomior
et obprobriosior atque per hoc humilitas pa
cientis maior et perfundior. Leccio ii

Cum autem esset Ihesus in Bethania
in domo Simonis leprosi accessit
ad eum mulier habens alabastrum vnguenti

preciosi et effudit super caput ipsius recumbentis.
Videntes autem discipuli indignati sunt dicentes
vtquid perdicio hec potuit enim istud ve
nundari multo et dari pauperibus. Sciens autem
Ihesus ait illis. Quid molesti estis huic mu
lieri opus bonum operata est in me. Nam semper
pauperes habetis vobiscum me autem non semper habebitis.
Mittens enim hec mulier hoc vnguentum in corpus
meum ad sepeliendum me fecit. Amen di
co vobis vbicumque predicatum fuerit hoc
euangelium in toto mundo dicetur. Et quod fecit hec
fecit in memoriam eius. Tunc abiit vnus de
xii qui dicebatur Iudas Scarioth ad principes
sacerdotum et dixit eis. Quid vultis michi
dare et ego vobis eum tradam. At illi consti
tuerunt ei xxx argenteos. Et exinde
querebat oportunitatem ut eum traderet.

Posita tradicione Iude propter primaciam
inpresens ista euangelista ponit predicte tradicionis
occasionem vnde ait quod cum esset Ihesus in Bethania
in domo Simonis leprosi hoc fuit die sabbato
ante ramos palmarum. et dicitur Simonis leprosi
secundum Iohannem non quod tunc esset leprosus sed quia propter
mundatus erat a lepra adhuc retinebat
sibi id nomen. accessit ergo tunc ad Christum
mulier habens alabastrum vnguenti preciosi et effudit
super caput eius. Secundum enim Hilarium alaba
strum genus marmoris est in quo vnguenta op
time seruantur et secundum aliud euangelistam dicitur vngen
tum dicitur fuisse nardi pistici. Nam nardus
arbor aromatica est vel herba de cuius spicis
et foliis vnguentum confectum est valde preciosum
et redolens multum pisticum tamen dicebatur
secundum Rabanum quod fideliter erat factum non so
phisticatum vel adulteratum nam pistim
grece latine dicitur fides. Tale autem vngen
tum Maria Magdalena fudit super caput
Christi sicut moris erat patrie propter estus
temperamentum et corpus in labore confortandum

Quod videtes discipuli indignati sunt dicentes ut quid perditio hec potuit enim venundari multo Secundum Johannem solus Judas indignatus est vero ut Aug. quia furti intentione Nam quia ipse fur et loculos habebat non est ipse indignatus ut dicunt alii quia non ut cura haberet de pauperibus sed quia illa que ponebantur victu omnium xpo offerebant furabatur sed pauperum compassione alii discipuli indignati sunt et hoc secundum Augustinum vel propter Judam ita quod Judas eius persona sit istud quod malum factum et sic indignati sunt vel recordati sunt ubi ihesus xpi dicentes Misericordiam volo et non sacrificium Ideo putaverunt magis misericordie esse unguentum pauperibus esse tribuendum quam xpo in sacrificium offerendum Sciens ergo ihesus quod adversus mulierem murmurabant ait Quid molesti estis huic mulieri Quia cum xpus hanc mulierem excusavit apud phariseos apud sororem suam et apud discipulos et dicit Quid molesti estis mulieri ut dicit Remigius quia moleste discipuli locuti sunt sibi et adhuc quia ipso subdit excusando bonum opus operata est in me at si diceret Non perditio unguenti facta est ut vos putatis sed devotionis et pietatis obsequium Et hoc probat ihesus xpus tripliciter Primo quia reddita est subveniendo quam permanenti sed ait ihesus Semper pauperes habebitis vobiscum et cum volueritis potestis illis benefacere me autem non semper corporaliter permanentem habebitis licet corporaliter presentiam deitatis usque ad consummationem seculi ut dicit Crisostomus Ergo bene fecit in presenti subveniendo Secundo beneficium pietatis exhibendo corporibus mortuorum est bonum opus Quia hoc mulier mittens hoc unguentum in corpus meum ad sepeliendum me fecit id est fecit istud in memoriam mee sepulture Unde Jo. 12. dicitur Sinite eam ut in die sepulture mee servet illud quod ad litteram creditur esse factum quia secundum Remigium futurum erat quod anima magis corpus xpi mortuum vellet perungere sicut mos erat illius patrie ut corpora mortuorum diversis aromatibus conderentur ut diutius servarentur illesa et tamen non posset iam ad vitam immortalem resuscitatum Ideo divina providentia factum est ut vivum corpus domini perungeret unde et licet ad ultimum dicatur quod emerunt aromata ut venientes ungerent ihesum ipsum tamen tunc ungere non potuerunt unde bonum opus operata fuit Tercio sic Illud est bonum opus quod perpetua et celebri memoria est dignum nominare et recordari Quia ubicunque predicatum fuerit hoc evangelium et ubicunque fuerit ecclesia in toto mundo vel diffusa dicatur quod hec fecit in memoriam omnibus ita quod sicut Judas ad perpetuam est perfidie infamiam sic ista mulier perpetua est pie devotionis et venerationis gloriam ut dicit Crisostomus Et quia ista fuit octava predicationis ihesu xpi sive officio unguenti super caput eius statim evangelista venit ad historiam Judas Aut scilicet post coronationem ihesu xpi que fuit in sabbato palmarum et consilio facto principum et sacerdotum quod fuit feria quarta post illos quatuor diebus precedentibus Judas plena deliberatione facta spontanee abiit non coactus Unus de xii qui dicebatur Judas scarioth ad differentiam alterius Jude Nam scarioth villa erat unde fuerat ortus ut dicit Remigius Abiit ergo ad principes sacerdotum ut venderet illum qui totum mundum venerat redimere unde ait illis Quid vultis michi dare et ego vobis eum tradam At illi constituerunt ei xxx argenteos et exinde querebat opportunitatem ut eum traderet sine turbis ut dicit alius evangelista

¶ Quia hic possunt esse quedam dubitationes ¶ Prima utrum xpus tamen semel invitatus fuit a Symone leproso ut videtur ¶ Secunda utrum Maria Magdalena unxit ihesum xpum unguento Symonis leprosi ¶ Tercia utrum ihesus xpus

solum a Juda fuerit traditus vel ab
alio. Quarta vtrum Juda petente iudei
promiserunt sibi dare xxx argenteos.
Quinta vtrum feria quarta qua xpus ihus
e traditus sit ieiunandum. Ad primam
e dicendum q Aug° in lib° de con[sensu] ewangelistarum
tractant q[uest]ionem facit. Nam Luc vij scribit q
rogabat ihm quidam phariseus vt manducaret
cum illo. Et recumbente eo i domo pha-
risei accessit ad eum mulier q erat i ci[vi]tate
peccatrix 2 stans retro secus pedes eius lac[rimis] ce-
pit rigare pedes eius 2 capillis tergere 2 vnguento vn-
gere. Et quem cum murmurasset phariseus
dixit ihc xpus. Simon habeo tibi aliquid dicere
2 ponit tunc similitudinem duorum debitorum.
Sed marcus 2 matheus dicunt. Cum eet ihc
in Bethania i domo symonis leprosi accessit
ad eum mulier habens alabastrum vnguenti pre[cio]-
si 2 effudit sup caput eius, vt dicit b[eatu]s
Aug° fuit idem Simon qui s[ecundum] Lucam
rogauit ihm vt manducaret cum eo et
i cuius domo i Bethania comedit ihus
xpus sabbato an ramos palmarum 2 pro-
bis adeo symonem inuitatus e. vel fu-
it alius. Ad quod videtur Aug° quia su-
mus hoc pt habere duo nomina, multo for-
tius duo homines possunt habere idem no-
me. Tenet igitur pro conclusione q alius fuit
ille Simon deq° facit mentionem Lucas
quia i° non dr fuisse leprosus nec eē in Betha-
nia ~~pont~~ 2 alius deq° faciunt mentionem
mattheus 2 marcus quia iste dr fuisse le-
prosus 2 i Bethania fuisse. Tn s[ecundum] Aug
eod lib° eadem mulier fuit q vnxit xpm
ihm i domo symonis pharisei de quo
loquitur Lucas 2 q vnxit ihm xº i domo
symonis leprosi de quo loquitur mattheus 2
marcus ita q maria magdalena bis vn-
xit ihm xpm, p° cum eet peccatrix 2 q[uasi]
ihu xpo aliena 2 ignota in domo

symonis pharisei vn tunc stetit retro 2 vnxit
pedes 2 hoc fuit satis an passionem. Scd° cum ia
esset ihu xpo familiaris facta 2 sibi plene
nota 2 iam apertius dimissa i domo symonis
leprosi. Vn tunc vnguentum effudit sup caput
eius 2 hoc fuit ante sex dies pasche i sab-
bato ante ramos palmarum. Nam Jo xij
scribitur q venit ihus i Bethaniam ad suscitan-
dum lazarum fratrem marie magdalene 2 marthe
2 postea subditur q maria eet q vnxit pedes
dni 2 capillis suis tersit. Ante igitur suscitatum
lazarum vnxit ihm xpm, postmo infra ca-
xij° dr q ante sex dies pasche venit ihc
i Bethaniam 2 factum e ibi sibi conuiuium
2 lazarus q fuit resuscitatus vnus erat de
discumbentibus 2 i illo conuiuio maria
magdalena fracto alabastro effudit vnguentum
sup caput ihu xpi deq vnctione discipuli
indignati sunt 2 Judas accepit occasionem
xpm ihm tradendi quia de summa vnctio-
nis lucrum q fuerint indigenti. Ad s[ecund]am e
dicendum q quod e dubia p[ro]p[ter] con[tra]rietatem ewangeliste.
Nam matheus 2 marcus expresse dicunt. Cum
eet ihus i domo symonis leprosi accessit
ad eum mulier habens alabastrum vnguenti. Johannes
vero dicit q an sex dies pasche venit ihc
i Bethaniam ubi fuerat lazarus mortuus
2 fecerunt ei cenam 2 martha ministrabat
2 tunc maria recepit libram vnguenti pistici
preciosi 2 vnxit pedes ihu, quod non e contrarium
eius quod dicunt mattheus 2 marcus eam
vnxisse caput. Quia s[ecundum] Aug° plus bis ca-
put ihu vnxit deq tres ewangeliste faciunt
mentionem. Aliquid tn potuit remanere in
vase deq° postmo vnxit pedes. Qr igitur
maria 2 martha fecerunt hanc cenam co-
stat q i domo eorum fecerunt, vn dr glo
sup dco vbo. Et martha ministrabat q
i domo sua constat conuiuium factum esse

ex qua ipsa ministrabat et sic non in domo Sy-
monis leprosi ut dicunt alii domino cena facta est.
Ad hoc igitur dicunt aliqui quod domus illa
in qua convivium factum est et Ihesus Christus unctus est
specialiter erat Lazari et sororum eius, tamen pro illo
tempore habitabat ibi Symon leprosus vel commo-
datione vel pensione conducta, ideo ob eminen-
tiam dicitur. Sed magister per beatum videtur quod dicit in glosa
quod Ihesus Christus proxime ante passionem morabatur in
Bethania in domo obedientie que quondam fuit
Simonis leprosi. Nam Simonis obedientia inter-
pretatur. Dicit quod convivium factum est in domo Marie
Magdalene et Marthe, quod non est verisimile, quod in
domo alterius vel alios faceret convivium
tam nobilis domina ministraret. Et in ea tamen Betha-
nia vel domus illa aliquando fuerat Symonis
leprosi, ideo Marthe et Marie in domo eius narrant
fuisse factum, quia sicut timebat sibi non
nomen leprosi non obstante quod esset a lepra mun-
datus, ita ab eo nominabatur domus non ob-
stante quod domus esset alterius, et postmodum quod ipse
forte convivio interfuit, eo quod multi Iudei
de Ierusalem venerunt ad illud convivium non solum
propter Ihesum sed ut viderent Lazarum quem suscita-
verat a mortuis ut Iohannes dicit. Secundo advertendum est
quod Christus dicitur esse traditus a deo patre, a se ipso,
a Iuda, a principibus sacerdotum et a Pilato. Inter
quas traditiones hec est differentia, quia a patre est tra-
ditus ex pietate. Magna enim pietas fuit
quod proprio filio suo non pepercit deus sed pro nobis
omnibus tradidit illum ut dicit apostolus Ro. viii.
Unde huius pietatis admiratione Gregorius exclamat
dicens: O magna dei pietas, dignatio,
ut servum redimeres filium tradidisti. A se ipso
non traditus est propria voluntate. Acceptavit
enim propria voluntate mortem tradere pati
et mori pro salute humani generis. Unde dicitur
i Petri ii: Qui tradebat autem se iudicanti
iniuste, qui peccata nostra pertulit in corpore suo.

Sed a Iuda autem traditus est avaritie cupiditate,
quia ex cupiditate recuperandi partem de unguento
effuso super caput omnibus dixit principibus sacer-
dotum: Quid vultis michi dare et ego vobis eum
tradam. A principibus sacerdotum traditus est
invidie et voluptate. Unde super illo verbo Io. xviii:
Gens tua et pontifices tui tradiderunt te michi, dicit
glosa quod dolo invidie quia Christum iudei tor-
bant et pontifices iudeorum, et quia regem
iudeorum se diceret et quia filium dei se faceret.
Unde de intentione coram Pilato eum accusabant et
detrahebant de sapientia et potentia quando dixerunt:
Hunc invenimus subvertentem populum et gentem
nostram et prohibentem tributa dare Cesari.
A Pilato traditus est mundana timidi-
tate. Nam ut scribitur Io. xix, cum statim ut iudei dixerunt:
Si hunc dimittis non es amicus Cesaris,
omnis enim qui se regem facit contradicit Cesari, tra-
didit Pilatus ipsum Ihesum ipsis iudeis ut
crucifigeretur. Super quo verbo dicit Augustinus quod magis
fuisset contra Cesarem Pilatus reus fuisset
si, iudeis dicentibus nolumus alium regem
facere nisi Cesarem, et ipse illum qui se regem nomi-
nabat dimisisset impunitum. Unde timens eius
indignationem incurrere tradidit Ihesum Christum.
Traditio ergo patris fuit pietatis, traditio sui
ipsius fuit caritatis, traditio Iude fuit cu-
piditatis, principum vero et sacerdotum fuit invidie
et voluptatis, sed traditio Pilati fuit mun-
dane cupiditatis. Tertio advertendum est quod Iu-
das vendendo Ihesum Christum nichil determinate
petiit, quod patet ex eius interrogatione
et responsione. Nam super illo verbo: Quid vultis
michi dare et ego vobis eum tradam, dicit glosa quod
taxatam summam pretii Iudas in tradendo
Ihesum Christum non postulavit ut quasi magni-
tudinem pretii ab ipsa emptione non removeret,
sed quasi vile mancipium tradens totum posuit
in potestate ementium ut tantum darent quantum
vellent dare. Ex qua igitur interrogatione

patet quod ipse nichil estimate precii Istud
secundo patet ex iudeorum responsione Nam iudei
videntes iude constituerunt ei xxx ar-
genteos certa quantitate summa promissa est iude
per ipsos iudeos emerentes Et quare per xxx
argenteos voluerunt ihesum xpistum emere potest
assignari triplex ratio Primo propter annorum compu-
tacionem computaverunt enim iudei annos quibus
ihesus xpistus predicat cum eis computat et ideo
xxx denarios promiserunt traditori secundo xxx
annos ab eo offensos se putabant et hanc
rationem assignat origenes Secundo propter implenda
figuratorum Nam ioseph venditus est a fratribus
suis pro xxx argenteis cuius vendicio
figurabat vendicionem xpisti Ut igitur hec figura
impleretur xxx argenteis ihesus xpistus venditus
est et hanc racionem assignat iosephus dicens quod non
xxx aureis ut quidam putant ioseph ven-
ditus est sed xxx argenteis ne prosperior
servus domino videretur Tercio propter iude sa-
tisfactionem Noverant forte iudei saltem
aliqui indignationem iude contra xpistum et audie-
runt eum forte dicentem in convivio ibi facto
potuit unguentum istud vendi trecentis denariis
et dari pauperibus volentes igitur satisfacere cu-
piditati iude qui ingratus erat trecentis dena-
riis putans se fraudatum promiserunt ei
dare xxx argenteos quia sicut quidam aliqui dicunt
decem denarios equalis monete Advertenda
est doctrina quod multum est pium quod eo die fidelis
xpianus a carnibus abstineat quo die
caro tradita et vendita est auctoris et quia
quarta feria talis vendicio et tradicio facta est
ideo primi et eciam dic ieiunium celebrare [illegible] de-
creverunt de iiij die quia ieiunia quarta et sex-
ta feria non sunt solvenda quia quarta feria iudas
tradicionem cogitabat et sexta feria crucifixus
est salvator videtur quod qui sine necessitate
statuta ieiunia in his diebus solvit

vel cum tradente deum tradere vel cum crucifixoribus
crucifigere dicatur Illud tamen quod dictum est de
quarta feria ut glozator innuit intelligitur
quantum ad consilium sed quod dicitur de feria
sexta intelligitur quantum ad passionem Lectio iij

Prima autem die azimorum accesserunt
ad ihesum discipuli dicentes Ubi vis
paremus tibi comedere pascha At ihesus
dixit Ite in civitatem ad quendam et dicite
ei Magister dicit Tempus meum prope est
aput te facio pascha cum discipulis meis
Et fecerunt discipuli sicut constituit illis ihesus
et paraverunt pascha Vespere autem facto discumbebat
cum xij discipulis suis Et edentibus illis
dixit Amen dico vobis quia unus vestrum me
traditurus est Et contristati valde ceperunt
singuli dicere Numquid ego sum domine At ipse
respondens ait Qui intingit mecum manum in
paropside hic me tradet Filius quidem hominis
vadit sicut scriptum est de illo ve autem homini
illi per quem filius hominis tradetur Bonum erat
ei si natus non fuisset homo ille Respondit
autem iudas qui tradidit eum dicens Numquid
ego sum rabbi Ait illi Tu dixisti

Post ista tradicionis xpisti occasione [illegible] ista
ut docet [illegible] cronica tempore passionis
xpisti occasione Secundum intellectum secundum augustinum
est iste quod illa que dicta sunt de comestione facta
in domo symonis leprosi et indignacione
apostolorum contra mulierem ungentem ihesum xpistum
recapitulando dixit quia illud factum
fuit ante consilium iudeorum scilicet ante sex
dies pasche Et immediate facto consilio
iudeorum et ordinata tradicione eius per iudam
quod fuit quarta feria absque aliis intermedio
feria quinta que erat prima dies azimorum
xpistus dignatus est pro salute nostra morti et
passioni se exponere Vel secundum ut Crisostomus
dicit usque ad ultimum diem dominus ihesus
xpistus voluit ostendere se non esse contrarium

legi pus volnit vetus pascha cu suis disci
pulis comedere quod immolabatur xiiij die
primi mensis ad vesperam et postmodum xv die se
ipsum qui erat novum pascha tradidit ad
immolandum / et hoc est quod dicit emanuel quod prima
die azimorum / septem enim diebus iudei te
nebantur uti azima / et prima dies incipiebat
a xiiij die circa vesperam et terminabatur ultra
21 primi mensis s. aprilis ut patet levit. 23
tali igitur prima die azimorum discipuli acces
serunt ad ihesum dicentes ubi vis pare ti
bi comedere pascha / Inter quos discipulos accede
tes ad ihesum putandum est et iudam inter
fuisse ut dicit remigius Ex qua discipulorum
interrogatione secundum crisostomum manifestum est quod nec
xpistus domum vel tugurium habebat nec eius
discipuli quia ad domos eorum eum rogassent
venire / ideo ihesus ad domum alterius transmisit
dicens Ite in civitate ad quemdam et dicite ei
magister dicit tempus meum prope est apud te facio
pascha cum discipulis meis / quos autem discipulos
misit alii evangeliste exprimunt quia fuit petrus
et Johannes et quis fuit ille ad quem misit
dicunt aliqui et luce quod fuit pater familias domus
sed ea brevitate aliqui quod persona sua nominat eum
quedam / ne tamen ad personam ignotam omnino
apostoli mitterentur / vel signum datum eis ex
posuit alii evangeliste dicentes Introeuntibus
vobis in civitatem occurret vobis homo amphoram
aque portans / quem ubi sequi secundum crisostomum famulus
erat illius patrisfamilias / de quo ihesus dixe
rat unde tali in signo apostoli eum invenire
potuerunt / ideo subdit quod fecerunt discipuli
sicut et paraverunt pascha / ne tamen iudeam proditio
nem prodeat eum sic proditor super pane / unde
autem vespere autem facto discubebat cum xij
discipulis suis quia iudas et si mente salte
mundus adhuc cum discipulis erat et eentibus illis
dixit Amen dico vobis quia unus vestrum me

tradituris est / In quo ut dicit leo papa
ondit conscientiam suam proditoris esse sibi
notam / et crisostomus quod eum non aperta nec
dura increpacione manifestat sed levi
et tacita numcione dicens se eum sac
facilius induceret eum ad correptionem quod
non deformaret abiectione vel confu
tacione sed quia aliqui discipuli proditi
sceleris conscii non erant subditur quod con
tristati valde ceperunt singuli dicere numquid
ego sum domine quia contristati erant conscii
dicit origenes quod cum audierunt aboe salua
torem humana esse utiblem et prima ad
malum plus credebat ubis eius spiritu
considerantes de eorum inocencia autem xpistus
videns eos constristatos ait qui intingit
mecum manum in parapside vel in matheo
ut dicunt alii evangeliste et utrumque vas
potuit esse ubi hic me tradet Beda
Jo. / Alii discipuli suspecti in admira
tione et contristati cum iesus intinxit pane
manum eorum de parapside retrahunt solus
Judas tunc simul cum xpisto intinxit ut ex
confidencia mitteret eius innocencia
et palliaret eius nequiciam que est co
sueto pravorum hominum / ut dicit origenes / Ret
tamen crisostomus cogitandum est quia omnis in uno va
tamen se intingebat ut tamen propter convivia
tionem remoneretur aspero inquo proposito cumque
non removebatur propterea xpistus supplicium
predicit ei pena dicens filius quidem hominis
vadit sponte s. ad passionem unde vae
homini illi per quem filius hominis tradetur
et bene dicit quia vae sibi quia bonum erat
ei si natus non fuisset homo ille dicit si diceret
melius fuisset ei semper non fuisse et
numquam nasci in utero matris vel extra uterum
quia sic esse miserum sic est praedicacionem
istam vel melius erat ei non nasci ex
tra uterum quam esse natum et in utero fuisset
mortuus passus fuisset proprio originali

solum penam dampni / sed eciam hoc quod natus
fuit et commisit tantum sacrilegium passus
fuit et penam sensus et dampni. Iudas
tamen nec amore nec timore corrigitur. Sed consilium
sue prodicionis volens celare sub simili
interrogacione aliorum apostolorum ait: Numquid ego
sum rabi / non eum patitur dominum appellare
quem iam abiecit dominium in corde suo se
subtrahere. Et dominus ihesus christus post dixit
iam pactus es argentum accipere / et adhuc au-
des me interrogare. non tamen hoc dixit. Sed quod
ait / Tu dixisti / id est tu dicis / et prodicionis tempus
ego non / ut locus premisit tibi dicitur ut exponit
Remigius / Vel potest sic intelligi illud
numquid ego sum rabi. id est non ego dixi te tradere.
Et ihesus christus respondit / Tu dixisti / propter quod
non dixisti / ita quod alii non audierunt ista verba
ista. Secundum Augustinum iudas non est cognitus ab
aliis discipulis quod ipse esset proditor. De
hiis possunt esse sex dubitaciones. Prima utrum prima
die azimorum luna quinta decima ihesus christus sit
crucifixus. Secunda utrum presaliaz aput quod agnum
paschalem ihesus christus comedit debuit
nominaliter manifestari. Tercia utrum ihesus christus
agnum paschalem comedit secundum ritum iudeorum.
Quarta utrum hora vespertina qua agnum pascha-
lem comedit debeat missa celebrari.
Quinta utrum ihesus christus in buccella panis intin-
cti suum corpus dedit iude. Sexta utrum post
excepta buccella intravit in eum sathanas.
Ad primam est dicendum quod quidam dicunt ihesum christum
xiiii die vel luna quinta xiiii fuisse passum
quod probant racione et auctoritate. Racione quia tali
immolacio agni paschalis signabat immo-
lacionem ihesu christi. Sed agnus illa die ix ad
vesperam debebat immolari quo tempore christus
debuit immolari ut figuratum et veritas fi-
gure. Auctoritas est Jo. 19 ubi dicitur quod iudei
eo die quo christus passus est non intraverunt
in pretorium ut non contaminarentur sed mandu-
carent pascha. planum est autem quod luna xiiii
manducabant pascha ut dicitur Exo. 12 / et
Levit. 23. Alii dicunt quod ihesus christus pascha

fecit cum discipulis suis predicto die pascha in
dicto. Quod probant per illud quod dicitur Jo. xiii
Ante diem festum pasche sciens ihesus quia ve-
nit hora eius cena facta cum discipulis suis
et pedes eorum lavit. Et Jo. expresse dicit sup-
plicium passionis quod ihesus christus prima die azimorum
que erat 12 primi mensis qua agnus a iudeis
immolabatur et luna erat plenissima et nichil
fermenti in domibus iudeorum inveniebatur tunc cum
suis discipulis pascha celebravit. Unde Mat.
xxvi dicitur prima die azimorum qua pascha immo-
labatur tunc accesserunt discipuli ad ihesum dicen-
tes: Ubi vis paremus tibi comedere pascha. Igitur quando iudei
manducabant pascha tunc ihesus christus cum dis-
cipulis manducavit quod ex precepto legis erat
xiiii luna que tunc venit quinta feria et per consequens
sexta feria luna xv passus est. Quod non dicitur de
figura agni paschalis solvit Remigius dicens
quod illa nocte qua agnus paschalis immola-
batur non est passus id est crucifixus sed verum tentus
et ligatus fuit a iudeis et suum corporis et san-
guinis misterium discipulis celebrandum tradidit
et sic sue immolacionis et passionis sacramenta
exordium. Quod autem subditur de introitu iudeorum
in pretorium dicendum quod ibi ut Crisost. dicit non accipitur
comedere pascha pro agno paschali sed pro
paschalibus panibus. Nam sicut scribitur
Levit. 23 sequentibus diebus post comestionem
agni paschalis solempnius et celeberrima
habebatur. vel omnibus diebus illis sex post
primam diem azimorum in qua agnus immo-
labatur dies paschales vocabantur et cibis pas-
chalibus utebantur puta azima quia fermentum
in hiis diebus aput iudeos inveniri non
debebat / et hoc est illa racio Crisost. Quod autem
dicitur in Johanne Ante diem festum pasche accepit
Johannes pascha illum diem solempnem post comes-
tionem agni paschalis antequam ihesus christus

cena cum discipulis fecit et lavit pedes eorum
¶ Ad sciendum est Decimo quod crux dicat quod ille pater familias apud quem ihesus christus cum discipulis
suis agnum paschalem comedit dupliciter admi-
racione et commendacione dignus fuit. Primo quia
ignotus et non cognoscebat ihesum christum et tamen ex-
stat adhuc ihesu christi discipulorum cognicione
eum hospicio recepit. Secundo quia multorum odium
contempsit. Cum enim iudei notarent tanquam
inimicos omnes ihesum christum recipientes magno
periculo se exposuit dum odium omnium iudeorum
contempsit. Hospes igitur sic mirabilis et commen-
dabilis redditur / ihesus christus quare non ex-
pressit eum nominaliter. Ad hoc videtur Hilarius
dicens hoc ideo fuisse quia nondum ad eorum
nomine credentibus erat positus. Ambrosius
non dicit patrem familias huiusmodi pauperem hominem
fuisse non nominatum in plebe divina aliqua mul-
titudine vel nobilitatis magnitudine / ideo licet
ihesus christus sciret nomen eius / ne tamen crede-
retur quod fuit homo nobilis et magne reputacionis
noluit nomen eius exprimere. Sed Theofilus dicit
quibusdam iudeis quod ideo ihesus christus nomen eius
non expressit ne Iudas proditor eius cognito
nomine domum panderet phariseis qui venien-
tes cepissent ihesum antequam cenam faceret et an-
tequam sacramentum corporis et sanguinis sui discipulis
traderet. ¶ Ad sciendum est Undecimo quod ritus et modus
comedendi agnum paschalem ponitur Exodi 12
ubi dicitur Sic eum comedetis Renes vestros
accingetis / calciamenta habebitis in pedibus vestris
tenentes baculos in manibus et comedetis festi-
nanter. Antiqui igitur renibus et stantes tenebant
comedere agnum paschalem / Cum igitur de ihesu christo
dicatur quod vespere autem facto recumbebat cum xii
discipulis non videtur quod secundum ritum legis illum
paschalem agnum comederit. Ad hanc igitur
dubitacionem sic videtur Theofilus dicens

Si quis querat qualiter dominus recumbens dicatur
cum iudei stantes pascha manducarent dicatur
quod dum manducaverunt pascha steterunt stantes
postmodum non accumbuerunt manducantes alios
cibos. Secundo tunc querit crux. Si ihesus christus
more iudeorum pascha comedit / Numquid nos
eum imitari debemus in hoc ut pascha nostrum
ritu iudeorum comedamus. Ad quod videtur
quod ihesus christus factus est sub lege non ut eos
qui sub lege erant sub lege relinqueret sed
ut ex lege eos educeret. Aliqua tamen carnaliter
celebrata in comestione agni paschalis
spiritualiter observamus in sumpcione corporis christi
que in azima sinceritatis et veritatis dicente
apostolo accipere debemus. ¶ Ad quintum est Duodecimo quod
quod sicut dicitur Exodi 12 Luna xiiii primi mensis
ad vesperam ille agnus paschalis debebat
immolari cuius sanguine postes domorum
iudeorum debebant aspergi. Cum igitur immolacio
illius agni figuraret immolacionem ihesu christi cuius
sanguine postes fidelium secundum crucem aspergerentur
videtur quod hora vespertina missa debeat celebrari
et confirmatur hoc quia tali hora luna xiiii
ad vesperam ihesus christus corpus et sanguinem
suum dedit et sacramentum conficiendum in missa
instituit. Ad hoc igitur est sciendum quod sicut habetur
de consecracione di. prima. Excepta nocte nativitatis
domini aliis temporibus in diebus missarum sollempnia
celebranda sunt / et satis congrue quia sacramentum
tunc celebrandum in missa ad tempus gracie spectat
quod per diem reputatur iuxta illud apostoli Nox precessit
dies autem appropinquabit. Pro statim signis
diei apparentibus misse peculiares et devote
dici possunt. Inferius non et diebus sollempnibus
in tercia / tunc enim vocibus iudeorum ihesus christus
est crucifixus / et spiritus sanctus super apostolos descendit
ut dicitur eadem distinccione. Temporibus non ieiunii et
in sexta quia tunc ihesus christus crucifixus est ma-
nibus militum / et in nona quia tunc exspi-
ravit / misse possunt celebrari / Verum

tamen i ordinibus magna deuocio et preparacio requirunt potissimo in sabbato sancto propter prolixitatem officii multum apponi de tempore ideo scribitur c. 1 distinctione 76 quod ordines presbiterorum et leuitarum hora vespertina et crepusculo seu mane celebrari possunt. Quod non dicitur de immolacione agni paschalis et tradicione sacramenti eucaristie non facit ad propositum. Quia sicut dicit beatus Augustinus corpus suum dedit tunc post cenam discipulis quo tamen ordine postmodum esset sumendum apostolis ordinandum reliquit. Ita quemadmodum tempore vespertino tale sacramentum instituens et seipsum ad immolandum tradidit. Quo tamen tempore postmodum tale sacramentum esset celebrandum esset ordinandum reseruauit. Quia ut dicit Origenes ideo ipse publice voluit esse ut nos a seruitute legis liberaret. ¶ Dubitacio est utrum tunc xpus corpus suum dedit Jude. Quidam dicunt aliis sicut Augustinus non nos occultis peccatoribus sacramentum negemus. Sed planum est quod anteque intinctum panem daret Jude corpus suum dedit discipulis omnibus. Quia ut Lucas dicit postquam xpus accepit panem et benedixit ac fregit et dedit discipulis dicens. Accipite et comedite hoc est corpus meum. Et facto similiter de calice tunc dixit. Ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Quo audito petrus innuit Johanni qui recumbebat super pectus ihesu quis esset ille de quo xpus dicebat quod deberet eum tradere. Et tunc ihesus Johanni querenti a leuo dixit. Ille est cui intinctum panem porrexero et intincto pane dedit Jude dicens. Quod facis fac cicius. Quod non fuit verbum precipientis vel consulentis facinus sed exprobrantis et ostendentis quod nolebat sua passionem impedire ut dicit Crisostomus. Nullus tamen cognouit propter hoc proditorem. Vel quia ihesus sciuit discipulos nullo audiente nisi forte Johanne ominacionem ad eum ante protulit verbum non tamen malum reddidit de Juda propter eius innocenciam. Vel quia dato pane intincto adiecit sed facis facis cicius

accidebant quod quia dispensator erat ut mandaret ei aliquid emere vel pauperibus dare. Nam sicut quod dicit Crisostomus si sciuisset petrus eum interfecisset. Patet similiter quod in buccella intincta ihesus xpus suum corpus non dedit Jude. Quia tunc non recitauit formam consecracionis. Non enim legitur dixisse hoc est corpus meum sicut antea dixerat quando corpus suum dedit omnibus discipulis. Quare autem panem intinctum soli Jude dedit. Augustinus dicit quod fuit propter ostendendam eius fictionem. Non enim omnia que insignitur abluuntur sed multa eciam intinguntur ut inficiantur. Sic ut ostenderet solum Judam esse infectum et non lotum panem intinctum dedit ei quia alii premissi fuerant vos mundi estis sed non omnes. ¶ Dubitacio est de dicto quod Augustinus in libro de consensu ewangelistarum monet hanc dubitacionem dicens quod de introitu dyaboli in Judam non solum alii ewangeliste quam mattheus dicunt tunc dyabolum in Judam intrasse quando iuit ad principes sacerdotum dicens. Quid vultis mihi dare et ego eum vobis tradam et ipsi pacti sunt in promissione illi pecuniam dare quod fuit contra scriptum sed et Johannes contrarius sibi ipsi videtur. Nam Johannis 13° dicitur. Ante diem festum pasche sciens ihesus quia venit hora eius cum dyabolus iam misisset in cor ut traderet eum Judas Symonis scarioth. Postmodum non multa subditur quod post buccellam intinctam introiuit in eum sathanas. Ad hoc igitur respondet Augustinus quia dyabolus introiuit in Judam primo sibi suggerendo et cogitaciones malas inmittendo ut ihesum xpum traderet. Quod fuit contra scriptum sed postmodo plenius ipsum tanquam suum possidendo et per eum omnia sua temptamenta implendo tunc in eum introiuit quando panem intinctum a domino accepit sicut apostoli primo receperunt spiritum sanctum statim post resurrectionem sed plenissime receperunt in die penthecostes. Unde dicit Beda quod primo intrauit in Judam dyabolus tanquam alienum temptando sed secundo vice tanquam suum possidendo et per eum omnia agenda

implendo. Et tamen istius assignat Crisostomus dicens
quod quidem iudas in collegio aliorum apostolorum fuit
corpore non fuit animo in eum mente. Unde notandum
in eum dicitur intrasse sed immisisse in cor eius ut
traderet ihesum christum sed in manifestatione proditionis ihesu
christi quod esset proditor et propinquus expulsio
de collegio bonorum liberius in eum intravit et po
tissime quia sumpto ihesu christi indigne et re
cepto buccelle panis non sentiebat eum am
plius cum ihesu christo stare. Unde dicit Origenes super
illo verbo Et post buccellam continuo exivit
ego existimo quod diabolus post panem receptum ingres
sus in iudam non collocabat eum esse in eodem
loco cum christo. Et Crisostomus ait in omelia de
machabeis quod post communionem mense in iudam
diabolus intravit ut discas quod indigne et ficta
mente misteriorum secreta recipientes celebrantibus
adversus precipue impendit et magis ac magis ad
temptandum illos quia non eque [illegible] comitatur
festinat quia sacrificium domini cibus spiritualis est qui
non nutrit nisi animam viciis omnibus expurgatam
sicut cibus corporalis non nutrit corpus nisi prius
sit malis humoribus evacuatum. lectio iiij

Cenantibus autem illis accepit ihesus
panem et benedixit ac fregit deditque
discipulis suis et ait. Accipite et comedite
hoc est corpus meum. Et accipiens calicem
gratias egit et dedit illis dicens. Bibite ex
hoc omnes. hic est sanguis meus novi testamenti
qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
Dico autem vobis non bibam amodo de hoc
genimine vitis usque in diem illum cum illud
bibam vobiscum novum in regno patris mei.

Completa typici paschae dispositione impleta ut ostenderetur
dicebatur post cenam corporis et sanguinis
domini nostri ihesu christi consecratio. Unde Jeronimus
continuans hanc partem ad precedentem dicit quod
postquam christus typicum et figuratum pascha
comedit cum suis discipulis ad verum

pascha transiturus ad sacramentum. Dicit quod cenanti
bus illis christo scilicet et discipulis. Iam enim pascha
legis agnum comederant sed adhuc stabant
in cena comedentes alios cibos accepit
tunc ihesus panem de grano frumenti quia ipse grano
frumenti se comparat ut glosa dicit. Unde de alio
pane sacramentum confici non potest. Accepit igitur
et benedixit et ascendendum est quod oculos ad ce
lum elevavit quia in suscitatione lazari legitur
ad celum oculos levasse ac fregit. Quia
cum hostia frangitur et sanguis de calice
in ora fidelium funditur nichil aliud quam
quod immolatio corporis christi in cruce et sanguinis
effusio de latere designatur sed duplex. Deditque
discipulis suis dicens. Accipite cum mentis pu
ritate et comedite cum mentis sinceritate co
gnitione. hoc est corpus meum finita oratione
consecrationis et hec quantum ad rem supra dicta.
Et similiter post cenam dominus ihesus christus hoc sacramentum
[illegible] apostolis dederit, quo tamen ordine
postmodum esset sumendum ecclesie reliquit de
cernendum. Unde dicit Augustinus et ponitur de consecratione
distinctione ij placuit spiritui sancto in honorem sacramenti
tanti ut in os christiani prius dominicum corpus intraret
et quia corporalis refectio sed glosa sicut pabulum
et potum ita [illegible] cibus et potus dominus nobis
spiritualem refectionem [illegible] quod perficit
Et accipiens calicem id est vinum cum aqua [illegible]
in calice gratias egit. Quare autem gratias
egit Crisostomus assignat triplicem causam. Primo ut nos
doceat cum quanta gratiarum actione hoc sacramentum perficere
Secundo ut ipse effundendo suum sanguinem gratias egit
sic nos quidquid patimur pro ihesu christo cum gratiarum
actione recipiamus. Tertia in signum quod
effusio sanguinis christi nos a diaboli servitute
liberavit sicut in signa immolatio agni
paschalis liberavit populum israeliticum ab egip
tiaca servitute. Et dedit illis scilicet apostolis
dicens. Bibite ex hoc omnes hic est sanguis

nouum testamentum id est confirmatus nouum testamentum. Nam secundum apostolum testamentum in morte confirmatum est sic et testamentum ihesu christi in morte et effusione sanguinis eius fuit roboratum et confirmatum. Cum enim sanguis pro multis immo pro omnibus sufficiat sed pro multis efficaciter effunditur in remissionem peccatorum. Vel dicit pro multis secundum [illegible] quia non solum vnam gentem ihesus christus venit saluare sed de qualibet gente ihesus christus multos saluat. Et quia de passione domini sui fuerat locutus statim de retributione secundum quod simone inducit dominus dicens autem vobis Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Id est non enim exponit non bibit vinum usque in diem retributionis quia retributio regnum patris appellat ut dicit Crisostomus. Tunc enim cum apostolis bibit vinum nouum quia nouo modo. Cum enim iam esset immortalis factus non bibit tamen vinum ad necessitatem quia indigeret sed ad probationem et retributionis veritatem et hoc fuit nouo modo bibere. Et quod post retributionem bibit cum apostolis patet per illud quod dixit petrus [illegible] cum manifestum fieri non omni populo sed testibus preordinatis a deo nobis qui manducauimus et bibimus cum eo postquam surrexit a mortuis. In vino quo vtitur ihesus christus suum sanguinem dedit. Vnde non in aqua nec in aliquo alio liquore sanguis christi potest confici, quia ut Crisostomus dicit vitis non aquam nec liquorem aliud sed solum vinum generat. Et in pane azimo [illegible] ihesus christus carnem puram non corruptam fermento peccati suscepit et in fermento [illegible] quia verbum patris vnitum est humane nature et est verus deus et verus homo sicut fermentum coniungitur farine. Vnde patet presbiter latinus conficiens in fermentato tamen et in azimo et in fermentato verum sacramentum conficit ut Crisostomus dicit.

¶ Ex hoc patent esse viii dubitationes.

¶ Prima utrum hoc sacramentum corporis et sanguinis ihesu christi perfecte remaneret. ¶ Secunda utrum illa que dicuntur sine peccato ab aliquo possint pretermitti. ¶ Tercia utrum in prefatione consecrationis istius sacramenti debeat dici aliud quam invenitur. ¶ Quarta utrum ad [illegible] hoc sacrum debeat dici ad quod epistola. ¶ Quinta utrum ad oblationem [illegible] istius sacramenti debeat dici ad quod offerenda. ¶ Sexta utrum in consecratione istius sacramenti debeat dici ad quod hoc est corpus meum. ¶ Septima utrum in [illegible] istius sacramenti debeat dici ad quod pater noster. ¶ Octaua utrum in gratiarum actione istius sacramenti debeat dici ad quod postcommunio.

¶ Ad primam est dicendum quod in hoc sacratissimo sacramento continetur ipse gloriosus ihesus christus saluator noster non solum per gratiam sed per operationem virtutem omnis sacramenti [illegible] sacramentis vendicat ipse totus realiter continetur. Ideo est tractandum cum maiori reuerentia cum maiori munditia et cum maiori diligentia et efficacia. Cum maiori reuerentia quia est omnibus dignius. Dicit enim scriptura in [illegible]. Sufficit enim [illegible] potestas maior est enim omni laude. Cum maiori munditia quia est ceteris sanctius. Dicit enim [illegible] Custodi pedem tuum ingrediens domum dei. Cum maiori diligentia quia est ceteris vtilius. Vnde [illegible] Omni diligentia serua cor tuum quia ex ipso vita procedit. Ex hoc enim sacramento [illegible] viuimus mouemur et sumus sicut corpus [illegible] ex vita cordis. Possumus ergo dicere quod in missa ponuntur [illegible] preordinate que faciunt ad reuerentiam munditiam et diligentiam istius sacramenti. Prima est digna preparatio. Secunda est fidelium [illegible]. Tertia est sacrarum oblatio. Quartum est oblate consecratio. Quintum est ipsius sacramenti [illegible]. [illegible] est [illegible] gratiarum actio. [illegible] ad ista [illegible] perfecte [illegible] sacratissimum sacramentum reputatur in missa. Sed quia [illegible] ipsa missa habet [illegible] partes. Prima incipit ad introitum et terminatur in epistola. Secunda incipit in epistola et terminatur in offerenda. Tertia incipit in offerenda et terminatur in Te igitur clementissime pater

Quarta incipit in Te igitur et terminat in Pater noster
Quinta incipit in Pater noster et terminat in post communionem
et sexta incipit in post communionem et terminat in fine
misse. ¶ Ad secundam dicendum quod eorum que dicuntur in
missa aliqua pertinent ad ipsius misse celebrande
ordinationem, Aliqua non ad ipsius misse, ut pacis
et unionis conservationem, et aliqua pertinent ad misse solemp
nitatem et decorationem. Illa enim que pertinent ad
misse celebrande ordinationem, primo ab apostolis
tradita sunt, dicitur in de consecratione di. prima. quia Iacobus
frater domini secundum carnem cui tradita est primo ierosolimitana
ecclesia, et Basilius cesariensis episcopus cuius clari
tas per totum orbem refulsit in scriptis addi
derunt nobis misse celebrationem. Quia ordo ce
lebrandi missam primo ab eis institutus est
ut glosa ibi dicit. Illa non que pertinent ad
misse consecrationem, immediate a domino nostro ihesu
christo prolata sunt quia ut dicit Ambrosius et habetur
de consecratione di. ii. a solis verbis prolatis a domino
ihesu christo panis convertitur in corpus christi et vinum
in sanguinem. Quia multa alia dicuntur in missa que
spectant ad celebrationem misse que per successores
apostolorum ut per Gregorium et alios doctores addita
sunt que cum faciant ad eius decorationem et misticam
significationem ac devotam incitationem per certum
sunt ampliata, unde dicitur di. xi. capitulo Ecclesiasticarum
quia non solum ea dicimus in missa que in ewangelio continentur
vel ab apostolo Iacobo inserta sunt in preceptis
sed plura alia adicimus magis quam videtur quedam
ta misteriis. Omnia igitur predicta quia consilio
spiritus sancti ecclesia accepit veneranda et observan
da non licet aliam permittere sed omni pietatis
affectu inviolabiliter et reverenter observare
ut dicitur di. supradicta. ¶ Ad tertiam dicendum quod in prima
parte misse agitur de digna preparatione accedendi
ad sacramentum corporis ihesu christi. Sunt autem quatuor
que faciunt ad hanc dignam preparationem. Primum
divine laudis decantatio. Nam per introitum

divine laudis nobis ostenditur iter et via qua
pergimus ad salutem nostram, iuxta illud Sacrificium
laudis honorificabit me et illuc iter quod ostendam
illi salutare dei. Secundum misericordie subvenientis
nam experto interiori miseria ignorancie
misericordie et penitencie in quibus indigemus nobis
primum admittitur misereri et subveniri
Tertium est celestis glorie pax et quietatio. Cum enim
spiritui nostro corpus sit inquietum non possumus
perfectam pacem habere donec requiescat in deo. Quartum
est divine gratie largitio quia nisi ipse deus sua
gratia preveniat et subsequatur, sibi nostra opera
non accepta nec placita esse possunt. Ista igitur
quatuor que faciunt ad dignam preparationem istius sacra
menti petuntur in prima parte misse. Nam divine laudis
decantatio petitur per introitum, qui ut in pluribus
accipitur de psalmis, quia secundum dictum psalmus per modum
laudis totam sacram scripturam continet. Item
non misericordie subvenientis petitur per kyrieleyson
quod interpretatur domine miserere, et repetitur ter
secundum aliquos ad imperitudinem animi ut pluries
ierarchie angelorum sicut enim tempore defectus
ignorantie culpe et penitencie quam patitur ut
supra dictum est. Celestis autem glorie pax et quietatio
per Gloria in excelsis deo petitur quod in festivitatibus
sanctorum dicitur, quia consortium nobis permittitur, dimitti
tur in missis de ploracionibus et luctuum et specialiter in
septuagesima usque ad pascha a hora nona, quia sicut oratio
hominis gaudium contulit angelis per omnibus
successionem reparanda erat eorum ruina, ita
potius eius cum in media agitur in predicto tempore
intulit eis dolorem et tristitiam, quia tunc letitia
primo modo eis et nobis per virtute Christi restituta
est sicut dicit de consecratione di. prima. Quartum divine
gratie largitio petitur per oraciones, et quia gratia et be
nignitas per ihesum christum facta est, ideo semper in fine
orationis dicitur per dominum nostrum ihesum christum etc.
¶ Ad quartam dicendum quod in hoc sacramento sacrificio
potissime est necessaria instructio fidei quia
nisi credamus non intelligemus iuxta illud

ysa vij° Nisi credidit' nō intelliget' Inp
quo v̄bo dicit aug⁹ q̄ nisi crederem⁹ h' p̄ri
dē nō intelligerem⁹ ī patria papa vbi p̄or
Ad p̄fectā at instructiōz fidei s̄t q̄tuor
necc̄aria p̄m⁹ ē p̄phetica p̄nūciaco que p
aplos ē diuulgata sup̄ id Inoniez tram
expmit s̄o ē ordīe dicte doct̄e delecta
ꝛ augmētaco / deley eni h̄s delectū ī doct̄a
ihū xpi sup̄ id Letabor ego s̄r elo⁹ t sicut
qui inuenit s̄po mlt / ꝛ ex h̄oc nictur h̄o
q̄ quibusdā gradibus add̄i cogit̄or ascedē
sup̄ id ibūt de virtute ī virtute videbi dē
deor ī syon Tciū ē p̄mus doct̄a fidei tra
dicio / ꝛ q̄mus tradico doct̄e s̄t p̄or q̄
eius p̄nūciaco via p̄fectōis / tm̄ via p̄pa
racōnis ē prior p̄nūciaco q̄ tradicio
Certitudo ē p̄dicte doct̄e ꝯfirmaco ꝛ robōraco
ꝛ defensio at infallibilis adhesio Ista
ꝯo q̄tuor p̄ ordine ponūt ī h̄a p̄te miss̄
s̄c ī q̄ ut dicebā de fidei instructiōe agi
Na p̄o legi ul' cātatur ep̄la siue p̄phia
q̄ ē incoriū doctrine fidei p̄nūciaco ul'
p̄mulgaco / s̄o cātatur graduale ū al
leluia ī fest' ul' dr̄ tractus in diebus
luctus ꝛ ploracōis p quod intell' ꝛ de
notat doct̄e fidei delectaco ꝛ p̄gressio
ꝫo legi ul' cātat euuāge⁹ in q° exp̄mi
dicte doct̄e tradicio p ih'm x̄p qui fuit
deus ꝛ hō s̄r n̄r / q̄rto cātat Credo
potissime ī fest' virginis ꝛ aplor̄ p quos
fides fuit defensata ꝛ ꝯfirmata ꝛ roborata
Nō aūt legi' ī fest' Iohis bap̄te q̄ t̄pe suo
q̄ fidei doct̄a erat ī itarā incliosa lic3 ip̄e
s̄c erat lucerna ardens ꝛ lucens ante dūm
Adq̄nta ē dd̄m q̄ ī di oblacōe aliquid
cōsiderandū ē ex p̄te rei oblate / aliqd
ex p̄te eius cui offertur Na ex p̄te rei
oblate dr̄ ē supplicaco ꝛ dilecco / q̄ hila
rem datorem diligit deus ut d̄t aplus
ī ad cor Ex parte vero offerentium

debz ēe deuocio / vn dicit dd̄ i p̄mi palip ca°
vltio Scio dñe q̄ p̄bas ꝛ simplicitatē di
ligas vn ego ī simplicitate cordis mei obtuli
vniu'sa h' q̄ de manu tua accepi / Ex ex p̄te
eius cui offert' debz ē laudis confessio
ꝛ expressio s̄c n̄ scribi ysa 2° Gra3 actio
ꝛ vox laudis s̄p̄it ī ore tuo / ꝛ s̄ ysta tria
ī tria p̄te misse s̄° p̄° p̄ r̄e oblatū delec
taco ꝛ supplicaco Na p̄ple offert aliquid
deo ad ministroꝝ sustētacōem q̄ nō debet
tū fine exp̄ntus ī missa q̄ aliq̄d offerat
vn dr̄ de ꝯs̄r̄ di s̄a Omnis xp̄anus ad miss̄
sar̄ solēpnia aliquid offerat ꝛ reducat
ad memoriā q̄d dr̄ deut° 16 Nō appebis
ī ꝯspectu dūi vacuus Sacerdos nō off
pane ꝛ vinū ꝛ aquā adysus sacrificii
confeccōz / q̄ ut dr̄ de ꝯs̄r̄ di 2a adco
ficiēdū corp⁹ ꝛ sāg⁹ dūi ihū x̄ nichil
s̄t pane vinū ꝛ aqua debz offerri Delca°
ꝯo ī oblacōe q̄ fit a p̄plo exp̄mit' ī tribus
oronibus q̄s dicā Na sup̄ cat p̄ si et
alioꝝ saluacōe qū d̄t / ut in ꝛ illis p̄fi
ciat ad salutē p̄ d̄ma accepcōe qū dicat
ī ꝯspectu tue maiestatis cū odore sua
uitatis ascēdat / ꝛ p̄ scōꝝ intercessiōe qū
ait ut ip̄i p nobis intercede' dignent' in
celis q̄ꝝ memoriā faci ī t'ris / s̄° pōit
ꝛ exitat offerēciū deuocō ꝛ h' ī p̄facōe
qū dr̄ Sursum corda / Et ponūt in
canōe xo p̄facōnes ut dr̄ de ꝯs̄r̄ di
s̄a / q̄ vna ē de s̄c̄o sp̄u / s̄a de s̄ca trinitate
t'ia de aplis / q̄rta de ihū x̄pi natiuitate
q̄nta de eiꝰ app̄icōe / s̄exta de eiꝰ iciuniis
s̄eptia de cruce dūi n̄ri ihū x̄ / octaua
de r'one dūi / nona de asc̄nsōe Addi
ta tū ē decia de gloriosa virgine maria
ut dr̄ h̄p di c'a° Dcīctoriū canonum
Tercio ponit' illius cui offert' laudis

confessio et expressio / Debemus enim confiteri et
exprimere ihesu christi laudem quantum adeius divi-
nitatem cum angelis et hoc facimus cum dicimus
Sanctus sanctus sanctus / dominus deus sabaoth sicut cherubin
clamat ysaie 6 / et quantum ad eius humanitatem
cum pueris hebreorum et hoc facimus cum dicimus Benedic-
tus qui venit in nomine domini sicut clamabant
pueri matthei 21 ¶ Ad septimum est dicendum quod verba
consecrationis non dicat sacerdos in persona sua sed in persona
christi unde statim cum incipit Te igitur predicere quod pa-
tet omnibus illis verbis usque quo finita est
consecratio corporis et sanguinis utitur in persona
ihesu christi Ante tamen consecrationem ponit aliquorum
petitionem / et post consecrationem fit aliqua commemoratio
Petitur autem v. ante consecrationem primo pax ecclesie
et specialiter omnium sublimium et maiorum quando dicit
In primis que tibi offerimus / Secundo salus nostra
et omnium benefactorum quando addit memento / Tertio
presidium omnium sanctorum et maxime maiorum quorum
auxilio indigemus ad consecrationem tante rei / quando
subdit Communicantes / Quarto petit consumma-
tionem quando adiungit hanc igitur oblationem usque con-
cludit in electorum tuorum iubeas grege numerari
Quinto effectus sacramentorum quando postponit Quam
oblationem tu deus in omnibus quesumus et cetera ¶ Post consecrationem
vero deinceps fit commemoratio primo ipsius misterii
ut eius passionis resurrectionis et ascensionis quando dicit
Unde et memores nos domine et cetera Secundo devotionis
primorum antiquorum specialiter illorum per quos sacramentum fuit si-
gnatum ubi Supra que propicio ac sereno vul-
tu Tertio presentationis angelorum quando adiungit Iube hec
perferri per manus sancti angeli tui Secundum et gregorium
in libro dialogorum infallibiliter credendum est
ad vocem sacerdotis dicentis hoc est corpus meum ce-
los aperiri angelorum choros adesse et infima
summis coniungi Illud quarto pronunciat de mistico
corpore mistico ecclesie militantis quod petimus
representari et transferri per angelos
in sublime altare ecclesie triumphantis

Quinto fit rememoratio absolutionis et libera-
tionis defunctorum / ut quamvis sacramentaliter hoc sacra-
mentum sumere non possunt per tamen oblationem
liberentur / quando addit memento domine et cetera Sexto
remissionis nostrorum peccatorum quando proponit Nobis
quoque peccatoribus ¶ Ad octavum est dicendum quod in precepto
eius sacramenti aliqua dicuntur in persona totius populi quibus sacramentum
est dispensandum / Aliqua non in persona sacerdotis et ministro-
rum ecclesie per quos sacramentum est ministrandum / et aliqua
in persona utriusque eorum pacis est obstaculum / Ad prepara-
tionem sacramenti devota receptione sacerdos dicit in ora-
tione dominica in qua petitur panis non solum corporalis
sed sacramentalis et spiritualis fidelibus domini Ad
ministrorum non a malis et peccatis liberationem
sacerdos dicat secrete Libera nos quesumus domine
Ad utriusque pacis et delectationis acquisi-
tionem dicat Agnus dei / et dicat ter
quia tria sunt tempora nature gratie et glorie / Et
quia prima duo tempora sunt misere / tamen non erit
pacis ideo in primis duobus dicitur miserere
nobis in tertio vero dicitur dona nobis pacem
In missis vero defunctorum mutatur pax
et dicitur dona eis requiem ¶ Ad nonum est dicendum
quod suscepto benedicto sacramento venia est gratiarum actio
quia christus facta cena cum discipulis suis et dato
eis corpore suo sub specie panis et sanguine
sub specie vini ympnum dixit ut patet in textu
Sunt autem tria necessaria in gratiarum actione Primo
populi assistentis dictatio et hoc fit in postcommunione
Secundo sacerdotis celebrantis relatio et hoc fit in oratione
in qua sacerdos refert gratias deo de perceptis munusculis
Tertio diaconi vocatio et hoc fit vel ite
missa est vel benedicamus domino vel requiescant
in pace Sunt enim tres partes corporis ihesu christi
mistica videlicet ipsorum fidelium / quia aliqui sunt in
exultatione / aliqui vero in pugna / et alii in ex-
pectatione perpetue quies et tamen bonis dicitur Ite
missa est ac si diceret hostia sanctus apud
nobis missa est per mediatorem est inter nos

missa e pmitoria passione xpi festinet
ingredi ad illa regnum ubi sancti iam
exultant, pro mortuis non purgatis dicant
Audivimus dno. sed pro existentibus in purgatorio
regem exspectantibus dr Requiescant in pace.
Et ympno dicto exierunt Lectio v
in montem oliveti Tunc dixit illis ihs
Omnes vos scandalum patiemini in me in ista
nocte Scriptum est enim percutiam pastorem et
dispergentur oves gregis postquam autem sur
rexero precedam vos in galileam Respondens
autem petrus ait illi Et si omnes scandalizati
fuerint in te ego numquam scandalizabor.
Ait illi ihus Amen dico tibi quia in hac
nocte antequam gallus cantet ter me nega
bis Ait illi petrus Etiam si oportuerit me
mori tecum non te negabo Similiter et omnes
discipuli dixerunt. Postea corporis et sanguinis
ihu xpi consecratione Impleta ista salvator
post suorum discipulorum minatorum et confortatione
Nam secundum Crisostomum exhortatus ihus xpus predixit
discipulis scandalum quod passuri erant de pas
sione sua predicendo eis sic tamen eos minatur
et confortati sunt ut non exspectarent salutem
sed agentes penitentiam liberarentur cum excepti essent
eventum rei quod ihus xpus predixit licet
quod agricola circa messem pat tenera timeat
de quod ympno dicto illo aspectu forte dicitur
pauperes et sani et laudibus dei iugiter secundum Crisostomum
arguuntur illi qui sumpta potius ad mensa
intrant et de mensa surgunt et nec in principio gratias
agunt nec in fine ympnum dicunt dicto igitur
ympno exierunt in montem oliveti et dixit
tunc ihs discipulis suis Omnes vos scandalum
patiemini in me ista nocte Est enim scanda
lum ruina vel impactio pedum spiritualis
quod hoc tunc patiuntur scandalum quando aliquis im
pedit eum ne ad salutem eternam via rec
ta incedat Et quod apostoli nocte passionis

xpm reliquerunt perdentes fidem divinitatis eius
ex hoc scandalum passi sunt Et hoc ihus xpus
confirmat propheta Zacharie dicente xiij capitulo
percutiam pastorem vel percute pastorem ut dicit
textus et dispergentur oves gregis. Immissa tamen perturbacione
statim subiungit consolationem dicens postquam autem
resurrexero precedam vos in galileam ac si diceret
Non velut statim ascendam nec longe a vobis rece
dam sed ad consolationem et salvacionem vestram
ut non diu permaneatis incredulitate post resurrectionem
vobis me manifestabo Sed petrus quia iam securus
erat se non esse proditorem confidens de se ait
Et si omnes scandalizati fuerint in te ego numquam
scandalizabor Sed tamen non est mentitus petrus quia
tota mente sua non dixit nec demerint quia
voluntas ad hoc quod dicebat promptus erat
tamen erat ardens affectus et fides sincera
circa dominum salvatorem Sed quia petrus non solum
sic cum aliis apostolis scandalizatus est in mor
te ihu xpi verum etiam erat cum ter negaturus
ideo xpus dixit illi Amen dico tibi quia in hac
nocte antequam gallus cantet ter me negabis
Quod sic factum est ut patebit infra Sed quia
petrus credidit quod tunc mortem ihu xpi di
terz cum negaturus ideo ait Etiam si oportuerit
me mori tecum non te negabo Et eodem more
et fervore alii discipuli dixerunt Quia enim non
erat comprehensum in predicione voluerunt cum petro
attestari quod non erant eum negaturi ut dicit
Crisostomus Sed quia hic agitur de misterio crucis quod
credentibus sunt salutis remedium non cre
dentibus vero damnacionis scandalum ideo hic
cruces de ipsa cruce fieri permittuntur Prima nota
in serie misse sunt septem ordines crucium
Secunda nota in primo ordine solum tres cruces coti
neantur Tercia nota in secundo ordine vij cruces
fieri debeant Quarta nota in tercio ordine
sunt solum quinque cruces Quinta nota in
quarto ordine sunt tres cruces fiende

Sexta mutatio in quinto ordine sunt signa alie tres
cruces. Septima mutatio in vii° ordine sunt signa
quinque cruces, tres infra calicem et due extra calicem.
Octava mutatio in viii° ordine solum sunt tres cruces.
Ad primam est dicendum quod crux Christi fuit causa nostre sancti
ficationis, fuit causa nostre salvationis et fuit causa
nostri inimici eiectionis et quia in missa totum myste
rium crucis commemoratur ideo congrue vii ordines
crucis continentur propter ista tria. Primo propter significationem
que representatur septiformis gratia spiritus sancti. Secundo propter nostram
salvationem, ut sicut opus creationis vii
diebus intelligitur esse completum sic opus nostre salva
tionis et redemptionis septem ordinibus crucis
confirmatum est. Tertio propter dyaboli eiectionem quia sicut
muri Jericho in septem diebus corruerunt ut
scribitur Josue vi, sic vii ordinibus crucis dyabolus
eiectus est foras et corruit potestatus eius.
Primus ergo ordo crucis incipit ibi: uti accepta
habeas hec dona etc. Secundus ibi: oblationem quam
tu omnibus benedictam. Tertius ibi: offerimus maiestati
tue. Quartus ibi: sacrosanctum Christi filii tui. Quintus
ibi: Supplices hec omnia domine semper bona creas. Sex
tus ibi: per ipsum et cum ipso. Septimus ibi: pax domini.
Ad secundam est dicendum quod tres cruces fiunt in primo ordine
propter tria que apponuntur, propter tria que intelliguntur,
propter tria que significantur et propter tria que petuntur.
Apponuntur enim tria que in corpus et sanguinem
Christi transmutantur scilicet panis, vinum et aqua. Ta
lia illa que sunt magis necessaria et magis utilia
et magis sustentativa vite humane, sic commoda
sunt ut in corpus et sanguinem Jhesu Christi transformentur.
Tria in istis intelliguntur fides que magis adimpletur
intuitur in vino quod ascendit intelligitur spes
in pane nos qui confortat intelligitur caritas. Vel
in pane qui fortificat intelligitur filius qui est
nostrum gaudium, in aqua que lavat intelligitur
spiritus sanctus juxta illud: Effundam super vos aquam
mundam. Vel in aqua intelligitur munditia
castitatis, in pane fortitudo operis pietatis, et
in vino quod ascendit rectitudo intentionis
equitatis, hiis gradibus virtutum venit

esse vestiti qui digne volunt hoc sacramentum
recipere et ministrare. Tria autem significantur
namque per tres cruces, significatur quod Christus fuit tra
ditus a dampnate, a deo patre, a Juda et a Judeis.
Quartum tria petuntur namque ut sint accepta deo
bona nostra nature, bona gratie et bona glorie.
Ideo dicimus hec dona, hec munera, hec sancta sacri
ficia illibata, ut dona referantur ad naturam,
munera ad gratiam, et sancta sacrificia ad incor
ruptionis gloriam. Ad tertiam est dicendum quod septem
cruces facimus propter eorum que fuerunt in Jhesu Christo completa
propter eorum que sunt nobis necessaria petitiones et propter
eorum que significant representationes. Considerans
namque in Jhesu Christo in eius corpore et sanguine apposita
transformentur septem prerogativas. Primo donorum et
gratie bonitatem, secundo honoris dignitatem,
tertio eternam potestatem, quarto geminam caritatem
addendam et adponendam, quinto benedictionis sanctitate
ad transformandum panem et vinum in corpus et sanguinem
suum. Per tres ergo cruces primas dicimus quod apposita
sunt benedicta bonitate eius donorum, sint accep
ta eius honoris dignitate et sint rata eius
eterna potestate. Et per duas crucis significationes
dicimus quod per eius geminam caritatem quia animam
et corpus pro nobis posuit fiet nobis illud
quod appositum est corpus et sanguis eius. Et
per duas cruces tertio loco positas benedicimus panem
transformandum in corpus et vinum transformandum in
sanguinem, quia ipse Christus Jhesus benedicendo pa
nem et vinum in suum corpus et sanguinem transmutavit.
Et figurantur per tres cruces tertio loco positas talis transfor
matio fit quia tria fuerunt tempora: ante legem,
sub lege et post legem quod est tempus gratie
in quo Jhesus Christus venit in mundum. Talis trans
formatio non fit virtute nature nec virtute legis sed solum
gratia et virtute Jhesu Christi. Secundo propter eorum que sunt nobis
necessaria petitiones namque per tres primas cruces
petimus propter timorem eius potestatis preceptorum ob
servationem, propter honorem eius dignitatis morum
honestatem et infortiorum et propter dona eius bonitatis
eternorum premiationem. Per duas non sequentes
cruces petimus ex participatione corporis eius

angelorum et beatorum associatione et exoptacione
eius sanguinis peccatorum remissionem. Sed per
alias duas cruces tercio loco positas petimus
panis in corpus ihesu christi transformationem et vini
in eius sanguinem conversionem. Secundo per cruces que
significatur reputacionem. Nam per tres cruces secundo
factas super utraque apposita reputatur triplex
vendicio ihesu christi. Fuit enim venditus sacerdoti-
bus scribis et phariseis per duas non factas
divisim reputatur venditus et venditor. Sed per
alias duas reputatur quod sumpto ihesu corpore sacramenti
valet nobis ad salutem anime et corporis. Ad tertiam
est dicendum quod facta consecratione corporis et sanguinis non
facimus cruces ut iam cum quo est sanctus sanctorum nobis
benedicamus sanctificemus sed ut petimus pura
digne hostia tam sancta et pura sumamus
et offeramus. Et ideo in isto ordine v cruces facimus
primo ad reputandum. Nam per v cruces eius v plage
reputantur quas sustinuit in pedibus in ma-
nibus et in latere. Secundo ad aliquid commendandum.
Nam ihesus christus fuit hostia pura in passione. Fuit
hostia sancta in resurrectione. Fuit hostia immaculata in
ascensione. Fuit panis vite eterne caritate
esurientibus et fuit calix salutis perpetue iu-
sticia sicientibus. Unde dicas ob memoriam passi-
onis resurrectionis et ascensionis domini nostri ihesu christi.
Nam ex immutacione eius passionis efficiamur
puri et offerimus hostiam puram. Ex immutacione
eius resurrectionis efficiamur sancti et offerimus hostiam
sanctam. Ex immutacione non eius ascensionis
efficiamur mundi et offerimus hostiam immaculatam
exoptacione autem panis sancti vite eterne
consequimur fortitudinem dilectionis et exoptacione
calicis salutis perpetue consequimur gaudium eterne
exultacionis. Ad quintam est dicendum quod in quinto or-
dine tres cruces facimus propter tria significata
propter tria requisita et propter tria operata. Nam
per duas cruces quibus signamus corpus et
sanguinem ihesu christi significantur vincula et fla-
gella que in passione sustinuit. Per terciam
non crucem qua signamus nos ipsos significatur
quod illa que sustinuit nobis salutis fuerunt
remedia. Requisita non ad consecracionem

istius sacramenti sunt tria: ordo, accio et intencio.
Ordo ut sit sacerdos, accio ut proferat verba
que in cena ihesus christus dixit. Intencio ut dicat
verba intencione consecrandi. Ideo propter ista tria
facta consecracione tres cruces facimus. Ad tercium
quod hoc sacramentum sumptum digne operatur tria:
primo peccata purgat et reliquias peccatorum abstergit.
Secundo virtutes roborat et augmentat. Tercio ad
vitam eternam resuscitat. Ad sextum est dicendum
quod in quinto ordine tres cruces facimus propter tria
que a ihesu christo obtinemus quibus potissime indi-
gemus. Nam indigemus peccatorum remissione baptis-
mali regeneracione et donorum ac graciarum consecucione
ideo dicimus sanctificas peccatorum scilicet remissione
vivificas baptismali regeneracione et benedicas
donorum consecucione. Vel propter tria que de ihesu christo
confitemur. Nam confitemur quod ipse est deus largi-
tor bene ideo nos sanctificat. Est deus fons
vite ideo nos potest vivificare et est deus rex
eterne glorie ideo potest benedicere et quamvis nos causam
quod omnia per ipsum facta sunt tamen in verbo creacionis
cum dicimus per quem hec omnia bona creas non
facimus crucem. Quia natura humana in statu nature
institute licet posset stare non tamen poterat
proficere sine gracia et virtute ihesu christi. Vel propter tria
que in christo ihesu reputamus. Nam ihesus christus pen-
dens in cruce tres ordines fecit. Primo pro persecuto-
ribus eius cum dixit pater dimitte illis quia
nesciunt quid faciunt. Secundum publicacione
a morte cum ait deus meus ut quid dereliquis-
ti me. Terciam pro postulacione glorie cum dixit
pater in manus tuas commendo spiritum meum.
Propter hos igitur tres ordines tres cruces facte in hoc
quinto ordine reputantur. Ad septimam est dicendum
quod in sexto ordine quinque cruces facimus propter
quinque gradus operacionis et propter quinque gradus
reputacionis ostendimus namque ad cognicionem
veritatis per virtutem sancte crucis quinque
gradibus sunt quibus salvari non possumus.
Primo per patris eternitatem, secundo per filii equalitatem
et tercio per spiritus sancti unitatem. Ideo facimus
tres cruces super illis verbis per ipsum et

cuipso et in ipso, verum quia nos qui sumus extra
personas divinas credimus duo de ipso, primo divinus
puta quod sit unus deus et trinus, ideo extra
taliter duas cruces facimus. Vel secundo propter gradus
operacionis. Nam per principium intelligitur creacio, cum
ipso non intelligitur operacio, et in ipso intelligitur consumma-
cio. Per filium enim pater omnia creat, cum ipso ihesu
omnia operatur, et in ipso in unitate spiritus sancti omnia con-
summat, cui est honor et gloria. Et ideo facimus tres
cruces. Vel quia in humana natura quam dei filius
assumpsit extra naturam divinam continet verum cor-
pus et veram animam suscepit, ideo extra taliter
duas cruces facimus, unum quia verus et integer
homo fuit filius dei veniens in hunc mundum in vi^ta^
etate, ideo in omnibus talibus factis in hoc septimo
ordine corpus ihesu christi integre in manibus
tenemus. Vel tres propter gradus temporis. Nam
per tres cruces factas post supra talicem tres ho-
re reputantur quibus ihesus christus pependit in cruce.
Stetit namque in cruce ab hora sexta usque ad
nonam inter quas sunt tres hore. Vel quia
iudei ter clamaverunt crucifige eum. Vel quia
tres cruciatus in cruce passus est, in manibus
in pedibus et in latere. Duas autem facimus extra talicem
propter separacionem anime a corpore, vel propter aquam et sanguinem
que fluxerunt de latere. Tercio notandum est quod in
septimo ordine tres cruces facimus quia in tercia die
dominus ihesus christus resurrexit et quod nobis veram pacem
amicavit. Unde quinque vicibus sacerdos
se vertit ad populum, quia quinque vicibus in die resurreccionis
se christus manifestavit pacem annunciando.
Unde possumus dicere quod triplex est vita. Prima anime
cum corpore, secunda anime separate a corpore, tercia anime
reassumpto corpore. Super prima igitur vita necessaria est pax
que longe facit a crimine et peccato. Nam est
pax impiorum et supplicum que est ordinata eo quod
contempto superiori obediunt inferiori. Est pax
simulata proditorum, nequiunt enim se humiliant
et pacem simulant et intibera plena sunt dolo.
Est pax inquieta fornicatorum. Est pax
scelerata simmaticorum, et est pax dolosa gloria
torum et mistorum. In secunda vita est necessaria pax
que longe est a terrore. In tercia non vita ne-
cessaria est pax que longe facit ab utroque,
consumata perpetualiter in eterna gloria. Ideo dicamus pax
domini sit semper vobiscum. Fiunt autem iste cruces
infra talicem quia in septima etate quam ihesus
christus nobis veram pacem dabit non erit aliquid
quod extimus, quod nos inquietet. Ideo in septimo
ordine fiunt iste cruces pacem annunciantes
in quibus unam partem divina corporis in manibus
tenemus et in talice mittimus duabus
aliis partibus extra remanentibus, quia tres sunt
partes corporis ihesu christi mistica, quarum una
est beatorum existencium in gloria, alia est beatorum
existencium in expectacione, tercia est beatorum
existencium in peregrinacione. Leccio sexta

Tunc venit ihesus cum illis in villam que dicitur
Gethsemani et dixit discipulis suis
Sedete hic donec vadam illuc et orem. Et
assumpto petro et duobus filiis zebedei cepit
contristari et mestus esse. Tunc ait illis
Tristis est anima mea usque ad mortem, sustine-
te hic et vigilate mecum. Et progressus
pusillum procidit in faciem suam orans et
dicens Mi pater si possibile est transeat a me
calix iste. Verumtamen non sicut ego volo sed
sicut tu. Et venit ad discipulos et invenit
eos dormientes. Et dicit petro Sic non
potuisti una hora vigilare mecum. Vigi-
late et orate ut non intretis in temptacionem.
Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.
Iterum secundo abiit et oravit dicens Pater mi
si non potest hic calix transire a me nisi
bibam illum fiat voluntas tua. Et venit
iterum et invenit eos dormientes. Erant
enim oculi eorum gravati. Et relictis illis
iterum abiit et oravit tercio eundem sermonem dicens.
Tunc venit ad discipulos suos et dicit illis
Dormite iam et requiescite. Ecce appropinquabit
hora et filius hominis tradetur in manus
peccatorum. Surgite eamus. Ecce appropin-
quabit qui me tradet etc.

Caplm

Posita aplorum confortacione iuxta pte ut o
dicebatur emmaus ponit ihm x adpciem
devota orone pdamq intellectu e sciendum
q s btur pugne ilo de confusa emmaus post
q ihus xpus cu discipulis cenam fecit
2 sum corpus 2 sanguine eis tradidit/ cumque
adlocum ordinis veniret fecit totum illud
simone que johes ponit No tbet cor
vrui apno ix capli usque ad ig tu Cuc
simone alij emmaus pertinuerunt/ Cilit
i tali intervallo facta e contencio inter discipulos
quis eorum videretur esse maior. Et xps eis dixit
Reges gencium dnantur eorum/ 2c Et petro att
Ecce sathanas expetivit vos ut cribraret
sicut triticum/ Et quesivit ab omnibus quando
misi vos sine sacculo 2 pera nunquid ali
quid defuit vobis/ 2 de vendicione tunice
2 empcione gladij/ q ora lucas ponit/ et
alij tacuerunt/ Eodem modo q p cena ymp
dixerunt/ matth 2 m narrat 2 alij non
posuerunt/ Factis ergo omnibus istis q sicut
dcm e diuersimode ab emmaus ponit
ihus xpus venit ad monte oliveti/ qui
erat trans torrentem cedron/ ut dicat Joh
Et ad que locum i monte oliveti vel matth
explicat dicens/ q venit cu discipulis i villam
q dr gethsemani/ q villa erat situata
s Bedam i latere montis oliveti/ in qua
erat ortus ut dr Johs/ Et m dr q vet
i pdium cui nomen gethsemani Nam an
tiqui ortos 2 campos vel possessiones quas
bello vel preda capiebant predia vocabant
Erat aut talis ortus 2 villa fertilis
vnd gethsemani villa pinguedinis interp
tatur/ 2 illuc ihm xpm decebat orare i
valle pinguedinis/ q sua oro erat vall
p humilitatem 2 pinguis p caritatem. Ductis
ergo discipulis ad locum orationis dixit eis
Sedete hic donec vadam 2 orem Et q
tres assumpsit ad tui significacionem i testio
nium dominitatis 2 claritatis vos tres

accepit ad oracionem i testimonium tristicie et
vere humanitatis/ Ideo ait q assumpto petro
2 duobus filijs Zebedej Jacobo s 2 Johanne
cepit contristari 2 mestus esse/ ut nalez tio
rem de morte insinuans ut dicat hilarius
ut no times mortem/ s Jude tradicionem/ iudeorum
pdicionem 2 aplorum pturbacionem dolens vnd sbdt
Tristis e aia mea usque ad mor sicut hic
2 vigilate mecum/ Tristis dr fuisse usque ad
morte/ no p morte/ i usque q aplos i sua
passione ab infidelitate liberaret ut Remigius dt
vel q tristicia 2 alie nales passiones erant
ihu xpo qui pmittebat carnem pati 2 aiam
condolere 2 vnicuique agere 2 pati quod sibi
pprium erat/ ut dt damascenus/ dicat aut illis
tribus Sustinete hic 2 vigilate mecum ut sopnum
dormicionis prohibens q tempus dormiendi no
erat/ s sopnum infidelitatis excludens q vos
fortiores esse sciebat ut dt Jo/ 2 exemplum humili
acionis tribuens i corde ait/ q pgressus
pusillum/ no longe a discipulis procidit i faciem
sua orans 2 dicens/ Mi pr si possibile e transeat
a me calix iste/ ppt iudeorum compassionem mea
2 morte pdicionem/ Veruntamen no sicut ego volo
s sicut tu sicut ppt omnium gencium salvacionem
Et talice preciosi ab eo transire quantu ad naturalem
humane affeccionem nalem/ s voluntate dei patre
bat fieri quantu ad racionis deliberacionem Et q i
tempestate noctis erat/ 2 oculi discipulorum
a tristicia erant gravati/ ppt illa q ihs xps
pdixerat veniens ad discipulos suos invenit
eos dormientes/ 2 singulariter arguit petrum
q forcior alijs erat i pmittendo vnd dicit
petro Vna hora no potuisti vigilare mecum Vi
gilate 2 orate ut no intretis in temptacionem
No dixit ut no temptemini orate/ quia hoc
e utile viris sanctis/ s ut no intretis i temp
tacionem/ i ut no temptacioni consenciatis/ Et
unusquisque debet orare q xps pmpt e cta
at insurg 2 sic ut dicat Jo o cot teme
rarios 2 psumptuosos qui putant se

xxvij.

consequi quod crediderunt. Nam quantum de ar-
dore meritorum confidimus, tantum de infirmitate carnis
pro timeamus. Tertio autem secundo et tertio orauit ad
ostendendum veritatem humane nature ut Christus dicit
ex quo secundo et tertio repetitur veritas sunt
demonstratiua. Secunda veritate monstrata et secunda
tate data venit ad discipulos suos et ait
illis Dormite iam et requiescite, ac si diceret
nec dormi parata sunt tunc potestis sentire futurorum
malorum pericula que ego sustineo dico, scilicet dico
requiescite. Et ecce appropinquat hora et filius ho-
minis tradetur in manus peccatorum. Sequitur enim pro dixit
horam. Quod quidem diuine dispositionis erat quod hoc
ageretur. Sequitur non autem humanis peccatorum,
ex quo in deteriore necessitate erat opus non quod
ipse esset peccatis obnoxius ut dicit Crisostomus.
Et ex voluntate passus est. Et subdit
Surgite eamus ecce appropinquabit qui me tradi-
turus est in manus peccatorum. Sed videtur hic textus
repugnancia esse ut dicit Augustinus, quia primo ait
Dormite iam et requiescite, et postmodum statim
adiungit Surgite eamus, quo modo potuerunt
requiescere quos cogebat statim ire ut sur-
gerent. Ad quod eciam Augustinus, quod intelligendum
est Ihesum Christum aliquantulum post siluisse postquam
dixit Dormite iam et requiescite, et mo-
dica quiete data Ihesus Christus dixit quod ait
Marcus Sufficit, scilicet satis dormistis. Sur-
gite eamus, ac si diceret Non inueniet nos quasi
mortem timentes, sed ultro pergamus ad mortem
ut confidenciam et gaudium passuri videat
sicut expositum est. ¶ Sed hic primum ex isto
dubitationes. ¶ Prima utrum congruum fuerit
Christum orare. ¶ Secunda utrum debuit tribus
vicibus orare antequam a Iudeis caperetur.
¶ Tertia utrum in sua oratione fuerit exaudi-
tus. ¶ Quarta utrum in eo fuerit tristicia.
¶ Quinta utrum ex timore mortis sudor

eius factus sit sicut sanguis. ¶ Sexto utrum
in sua oratione indiguit ab angelo confortari.
¶ Ad primam est dicendum quod secundum Damascenum tercio
libro capitulo xviii, Ihesus Christus in quantum deus
habuit omnia que deus pater habet preter
ingenerationem, et in quantum homo habuit omnia que
Adam habuit preter peccatum. In quantum ergo Ihesus Christus
fuit verus homo habuit veram humanam
voluntatem, et in quantum homo habuit perfectam caritatem
que in prima creacione eius voluntati Ihesu
Christi infusa fuit caritas. Non ad in sua
et in quantum homo habuit capitis dignitatem
et propter istam Ihesus Christus conueniebat orare
tripliciter. Primo pro se ad exprimendum nostre humane
et naturalis voluntatis et sensualitatis affectum,
quod erat mortem refugere. Et sic orauit
cum dixit Pater mi si possibile est transeat a me
calix iste. Secundo pro suis crucifixoribus et perse-
cutoribus ad exprimendum perfectum caritatis
inimicum, et sic orauit Luce 23 cum dixit
Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt.
Tercio pro suis membris ad dandum nobis pri-
marium orationis exemplum, ut sic apostoli quos
pro se relinquebat orarent pro alijs
sicut ipse caput omnium orans pro eis orabat.
Et sic orauit Iohannis xvii cum ait Non rogo
ut tollas eos de mundo sed ut serues eos
a malo, et non solum rogo pro eis sed pro hiis
qui credituri sunt in me per verbum eorum.
¶ Ad secundam est dicendum quod secundum doctores Ihesus Christus tribus vicibus
orauit propter tres testes et tres apostolos quos
in oratione assumpsit, ut in ore duorum vel
trium stat omne verbum. Et sic tres
fuerunt testes eius supplicationis. Secundum
tres eius orationes. Secundo ut nos doceret
eo quod ter orauit, ut de malis preteritis
petamus veniam, de presentibus tutela
et remedium, de futuris periculis cautela et

subsidium. Vn in missa dicat sacerdos
Libera nos qs dne ab oibus malis pteritis
pntibus et futuris. Vel ut omnis nra
oracio dirigat ad patrem et filium et spm
sctm. Sed sm aug in qdm libro enmag
ppt triplicem temptacoem intelligendum e ter
xpm ihm xpm orasse. Pma e temptacio
cupiditatis auaricie et huic oppo timor
mortis. Amara enim e mors hoi hnti
pacem in vita sua et sua spes. Scda e tempta
cupiditatis honoris et excellencie et huic op
ponitur timor ignominie et contumeliarum.
Tercia e temptacio cupiditatis leticie et huic
opponitur timor doloris et tristicie. Ut ergo tp
temptacoem ihs xps suo exemplo doceret nos tbl
vialibus orare et anxi in postulac. Ad
tercium e dicendum qs sm damascenum 3o li ca 24o
oro e peticio intellectus decencium a deo
vel ascensus intellectus in deum. Ascendere g
in deum et petere aliqua a deo ptinet ad in
tellectum. Non tn intellcs deo debz petere
nisi decencia. In ihu xpo aut aliq erat
decencia bona nalia sicut in nobis ut nol
le mori et nolle pati q nalis voluntas
nalr respuit sicut et conseruari in ee nalr
appetit. Nam ut dr damascenus 2o li ca 23o
voluntas nalis e simplex volendi virtus
q e possibilium et impossibilium et eorum q sunt
in nobis et non in nobis. Nam volumus tali vo
luntate nunquam mori qd tn e impossibile et
volumus nigres fieri qd non e in nobis. Aliq
non erant bona decencia electiue et finalr
ut velle qd e deo placitum et acceptum
et humano generi congruum ad redempcoem
sue salutis. Et ista voluntas apellatur a
damasceno finalis quia non vult nisi illa
q sunt indicata et iudicata eo conueniencia
ad finem vltimum consequendum. Intellcs
go ihu xpi tanquam aduocatus vtriusque ptis
et vtriusque voluntatis nalis et finalis quia
oracione pposuit bona decencia voluntati nali
qua ait Pater si possibile est transeat calix iste a me. Que
non pposuit bona decencia voluntati
finali. Quia ait verumtamen non sicut ego
volo sed sicut tu vis. Cum g querit an
omnes oroes xpi sunt exaudite dicendum e q
in peticoe decencia et conuenienciam voluntati
finali oes eius oroes exaudite sunt, sed pe
ticoe decencia et conueniencia voluntati natali
non sunt exaudite quia nec ille intendebat eas
sua voluntate exaudiri. Ad quarta e dicendum
qs sm damascenum 2o li ca xv tristicie quatuor
sunt species. Pma accidia q e tristicia motem
aggrauans et racoem pturbans. Scda e inuidia
q e tristicia de alienis bonis. Tercia e achos
q idem sonat quod tristicia vocem auferens.
Quarta e mia q est tristicia de alienis malis.
Pma igitur tristicia q e accidia mentem aggrauans
et pturbans in xpo non fuit quia leticia vis
fruct diuinitatis et gaudium superiores virium
non redundabat ad inferiores sicut passio
sensualitatis et apprehensio mortis tanquam finis
omnium tribulacionum in nullo pturbabat mentem
ihu xpi nec pmouebat ad superiores ptes
roins sed vtraque natura vel potencia
mittebat agere quod suum erat ita q q
erat hominis super hoiem agebat et paciebatur
ut damascenus dicit. Scda tristicia q e inuidia
inuidia in xpo non fuit quia talis repugnat
caritati q xpc ihus xpc plenus fuit. Sed
tristicia q e achos vocem auferens qualis
pt euenire in aliquo ex apprehensione alicuius
tribulacionis quam homo naliter refugit communis
mens non negat in ihu xpo fuisse.

tunc propheta david in persona ihesu christi post illud
Laboravi clamans raucae factae sunt fauces meae
In pugno illo dicat Augustinus ad litteram nusquam
non legitur ihesum christum raucum fuisse. Communis
propheta hoc dicat. Ideo christus raucus dicitur fuisse
quia saepe clamavit, vae vobis scribae et pharisaei
Et vae mundo a scandalis, et tamen nec eius votum
fuit impletum nec ab eis exauditus. Ad lit-
teram potest dici ihesum christum raucum fuisse in
passione factum ut propheta ait. Eodem mo-
do quae est tristicia de malis alienis in ihesu
christo perfecte fuit, unde supra in illo Tristis est
anima mea usque ad mortem. dicit [illegible] quod contristabatur
dominus non timore passionis quia adhuc venerat
et potuit volente impedire fortiter [illegible]
erat sed propter infelicissimum iudam et scandalum
omnium apostolorum et reiectionem populi iudeorum et ever-
sionem [illegible] Tristabatur ergo de
alienis malis quod est mia [illegible] Ad quintam est dicendum
quod si dicatur ihesum christum ex timore sudasse omnem
difficultatem expedire et ex timore quod quia
hilarius super illo, Ait pater transeat calix iste
a me dicat quod non orat ihesus christus ut calix
mortis et passionis transeat ab eo quia hoc esset
timentis oratio, sed orat ut ab eo transeat in
alios, ut si diceret Sicut a me bibitur calix
mortis sic a me transeat in alios quod conditum
sit in me ut sic bibat ab eis absque timore
et diffidentia spei et sine amissione fidei. Non
quod ihesus christus timuit. Ergo non dicitur ex timore timore
emisisse sudorem vi dicitur [illegible] eius
quod dicitur quia timor videtur repugnantia habere
ad sudorem, quia sudor videtur accidere ex calore
sive ex forti calore intrinseco vel extrinseco
sudor insurgit in homine, timor non magis
accidit ex frigore vel ex pallore quia sicut
homines dimittentes campos et plani-
cies et fugientes ad castra civitatem

et arte timet sic sanguis qui est amicus
naturae qui dimittit membra exteriora
frigida et pallida et recurrit ad cor
sanguinem est timor. Vel igitur ihesus christus non
timuit sed sudavit in passione, vel si
timuit non sudavit, utrumque tamen dicitur
evangelista fuisse in ihesu christo tempore passionis
Nam Marcus dicit, Cepit ihesus tedere
et pavere. Lucas non ait quod factus est sudor
eius sicut guttae sanguinis decurrentis in
terram. Primam ergo difficultatem solvit
damascenus 3o libro, capitulo 23o dicens timorem
naturalem quo quis naturaliter refugit mortem
et naturaliter appetit vitam et subsistere vere
fuisse in ihesu christo longe tamen aliter quam in nobis
quia nobis involuntarie et ignoranter timemus
sed ihesus christus timere et tristicia et omnes naturales
passiones voluntarie assumpsit et horam
mortis et tempus non ignorabat. Secundam diffi-
cultatem aliter solvit Beda, aliter Augustinus
et aliter Theophilus. Nam Beda dicit quod infir-
mitati ihesu christi deputandum non est quod san-
guine sudavit quia contra naturam est sanguinem
sudare, sed deinde intelligere manifeste hoc esse
factum ut probaret significare quod infidelitate
suorum discipulorum quia humana fragilitate
metuebant suo sanguine purgabat. Augustinus
autem dicit quod ihesus christus orans sudore sangui-
neo significabat de corpore suo toto quod
est ecclesia emanatura omnia martiria. Theo-
philus autem dicit hoc esse dictum per similitudinem. Cum
enim quibus guttas grossas sudoris emittit
sanguine sudare dicitur, et potuisse talis sudor
grossus et sanguinolentus accidere ex timore
mortis propterea quod extra calorem videmus eum quem
in loco morti appropinquat membra infrigidari
et grossissimum sudorem emittere quia natura
non est potens ut illud quod emittit

possit subtiliare et purgare. Quod autem Christo tam est dictum quod secundum Bedam angelos legiones Ihesu Christo affuisse ad ministrandum cum in deserto. Et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. Et ad confortandum Luc. 22. Apparuit autem ei angelus domini confortans eum. Ut per hoc in Ihesu Christo intelligamus fuisse veram divinitatem secundum quam debebat eum angelorum obsequium et veram humanitatem secundum quam debebat eum angelorum subsidium. Et sicut ipse in natura assumpta fuit tristis et timore mortis similiter sic in tali natura indiguit angelo confortari. Theophilus tamen dicit quod per talem confortationem demonstrata est virtus orationis ut discamus in adversis per orationem proponere quod angelum domini confortatorem habemus. Ita de multis sanctis legimus quod in tempore martirio per angelorum visionem sunt confortati et roborati. Quid autem angelus dixit Ihesu Christo dicit Theophilus quod cum angelus Ihesu Christo apparuit oranti glorificavit eum dicens: Domine quomodo times mori, tu namque es virtus et tu solus potes contra mortem et infernum genus humanum a morte liberare.

lectio vii

Lectio septima

Adhuc eo loquente ecce Judas unus de xii. et cum eo multa turba cum gladiis et fustibus missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Qui autem tradidit eum dedit eis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Ihesum dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi Ihesus: Amice ad quid venisti? Tunc accesserunt et manus iniecerunt in Ihesum et tenuerunt eum. Et ecce unus ex hiis qui erant cum Ihesu extendens manum exemit gladium suum et percuciens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius. Tunc ait illi Ihesus: Converte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum et exhibebit mihi modo plus quam xii legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripture quia sic oportet fieri? In illa hora dixit Ihesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Cottidie apud vos sedebam docens in templo et non me tenuistis. Hoc autem totum factum est ut adimplerentur scripture prophetarum.

Sicut supradicebam evangelista ponit Ihesum Christum amicis captorum et debitorum. Quia in hoc gloriosa completa oratione Ihesus Christus voluntarie persecutoribus se exhibuit dicens: Surgite eamus. Ecce appropinquat qui me traditurus est. Johannes evangelista manifestat quomodo sit a persecutoribus captus et detentus dicens quod adhuc eo loquente ecce Judas unus de xii. scilicet immo non minus iam cum discipulis erat quam magistrum tradebat. Venit ad locum ubi sciebat Ihesum Christum esse quia ut beatus Johannes dicit sciebat Judas quod in tali loco frequenter conveniebat Ihesus Christus cum discipulis suis tam orationis et instructionis quia a tumultu personarum erat semotus. Non tamen venit solus sed cum eo turba multa missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Nam cum isti solum accepit cohortem ut Johannes dicit non Iudeorum sed Pilati. Habebat namque Pilatus milites aliquos quos nunc berrovarios appellamus deputatos ad capiendum malefactores. Illos quos perquisivit pontifices Iudeorum ut cum ministris eorum dicta [illegible] quia persecutionem tam diu faciebat ne forte aliqui intenderent eum eripere de manibus ministrorum eorum et venerunt muniti quia cum gladiis et fustibus et facibus et laternis ut dicit beatus Johannes.

xxvij

ne forte latitarent in aliquo loco quia aliquando vo-
luerunt eum capere et ipse abscondit se et eis
inspectantibus exivit de templo. Vel quia multa
iam ardebat in ihesum xpistum dubitantes ne
vellentes eum liberare contra absconsi insidias
ponentes. Vel dubitantes ne ipse secundum opinionem
iudeorum in beelzebub principe demoniorum pu-
tabatur demonia eicere aliquibus maleficiis
uteretur et sic manus eorum evaderet. Propter ista
ergo tria secundum Io. detulerunt arma cum la-
ternis. Et quia aliquando transfiguratus fuerat coram
apostolis ne error esset in capiendo ipsum ideo
Iudas qui tradidit eum dedit eis signum dicens
Quemcumque osculatus fuero ipse est tenete eum
Sed ihesus xpistus respuit osculum proditoris
non quia simulare nos doceat, sed ne proditionem
fugere videatur libenter suscepit osculum unde
ait quia confestim accedens ad ihesum ait Ave
Rabbi et osculatus est eum. Rex quia osculari est
amica non proditoris ideo xpistus dixit illi
Amice ad quid venisti, ac si diceret. Osculans
et impediaris nomen ad quid veneris amicum
fingis cum proditor sis. Secundum Aug.
quia hoc dixit ihesus xpistus illud quod ponit lucas
Iuda osculo filium hominis tradis. Secundo
adiecit quod dicit Math. Amice ad quid
venisti, tamquam diceret. Amici est osculari
amicum sed ad hoc tu non venisti. Tercio
addidit quod beatus Ioh. ponit Quem queritis
Ad ostendendum quod nisi voluisset eum tenere
non potuissent. Ideo retro ceciderunt in terram
quando dixit non ait Si ergo me queritis sinite
hos abire. Et tunc data eis potestate capi-
endi accesserunt irruerunt et manus iniecerunt
violenter et tenuerunt eum vinctum. Et quia ut
dicit beatus Lucas ihesus xpistus secunda cena
dixerat suis discipulis Qui habet

tunicam vendat et emat gladium Et qui habet
sacculum tollat similiter et peram Cum viderent
dixerunt ecce gladii duo hic. Et convenientes
erant in cena illa esse. scilicet gladios propter
agnum paschalem quem comederunt ut dicit
Crisostomus. Istos ergo gladios apostoli audientes per-
secutores venturos ad capiendum ihesum xpistum
secum detulerunt ad ortum in campis illum
contra persecutores qui pro magistro eorum pugnature
ut dicit Crisostomus. Unde ait et magister quod credibi-
lius qui erant cum ihesu extendens manum
exemit gladium et percussit servum principis
sacerdotum amputans auriculam eius dexteram
ut Lucas ponit et beatus Io. describit percucien-
te et percussum. Nam percussor beatus petrus
ex nimio zelo ihesu xpisti eius preceptum vel
visum non expectavit sed statim percussit
et nomen percussi fuit Malchus. Quem cum teti-
gisset ihesus xpistus sanavit eum reddens sibi bo-
num pro malo. Quod ideo fecit, quia ad captivand
ia venit et quod in eo erat factum. Nam
iste postmodum alapam dedit ihesu xpisto dicens Sic
respondes pontifici ut Crisostomus dicit. Ihesus xpistus tamen
zelum apostoli noluit ulterius progredi. Unde ait
Converte gladium tuum in locum suum. An putas
quia non possum rogare patrem meum et exhibebit mihi modo
plusquam xii legiones angelorum, tamquam si diceret
secundum Io. Non indigeo auxilio xii apostolorum
quia si omnes me defenderent pauca essent
potissime quia maius auxilium habere possum. Scilicet
xii legiones angelorum. Secundum enim Io. una
legio sex milibus hominum comprehendit. Unde
xii legiones lxxii milia angelorum faciunt
in quot gentes hominum lingua divisa est
Et propterea omnes apostolos confortabat quia tale
auxilium habere poterat. Et propterea quia subdit Quo-
modo ergo implebuntur scripture quia sic oportet
fieri ac si diceret. Implerentur prophetie in eam

passionem pdixissent si impleri no
deberet Concludit ult tm quod oude
bat ihm xpm voluntarie pati d. qr
i illa hora dixit ihus turbis Tamq ad
latrone exijstis cu gla et fust cop me cot
e ap vos i te do et no me tenuistis
Hz totu hc fctm e ut adimple scptue
pphaz / ac si d s so^m i Latinis offiu est
latere latitare et latet nocere vn latro
nes alatitando dci sunt ego aut no
lateo et absconsus sum q nullu offendi
s multos ex vos docui et sanam sed
semp in teplo et i sinagoga vbi oes iude
conuenit Consulta g fuit illu cu gla
dys et fustibs qre et i nocte ai latnis
qui latitabit pditore inuestigare qsi ?
apud illos i loco maifesto fuit Sz
q vos no erat ausi i teplo me cape
ppt tba me defendetez ego sicut pu
yd voluntarie foras veni ut cape
et loco vobis dare apta me capiendi alr
scptue pphz impleri no posset q oes
pphauerunt me passuz a vobis p salute
huani gnis / Sed hic pnit ee sex
dubitatoes pa utz ihus xps noluit
p traditoz sua et morte Sa utz ostu
lum fuerit signu dctu a iuda ad capi
endu ihm xpm Tercia utz sufficiat
duos gladios ee i cena Qrta utz
utraq gladio cata possit ponte Qnta
utz ois q accipit gladiu sit gladio pi
tur Sexta utz exercitus anglos p le
giones sit ordinat. Ad pm e dicendu q
i traditoe et morte ihu xpi aliqd fuit qd
ipe voluit aliq volun^te / aliqd qd noluit vo
luntate nali et aliqd qd voluit volun^te
electiua Na opatoz iude et pncip iude
oru xpus ihus noluit aliq volun^te

q eoz opatoez et cogitacoez q moti st ad t
dedu ihm xm et int ficiendu erat tanq
mala sicut oia alia pcta Sz ult tn tradio
iude et opacio iudeoz erat sufficiens causa
mortis et passionis q sufficiet fecerunt
id vnde passio et mors ihu xpi subsequeba
t e ideo morte et pena ho nali respuit q
apphendit ea ut nociua et destitua na
x9 nali volun^te talia nolebat ymo dabat
ut fugeret ab eo / Sz volunt^e electiua tradi
cioz iude et opacioz iudeoz ihs x^us dici volu
isse dupl^r pa q potuit impedire et no im
pediuit potuit eni volun^te iude et iudeoz inmutare
ut no procurarent morte eius potuit cor
pus suu ab omni lesione seruasse si voluiss
ut sicut ambulauit sup mare et no fuit
corpus ei9 submersum sic potuit ipm
subponere passionib9 et fugere et no fuiss
pforatu / et potuit suo impio et anglo
obsequio oes psecutores occidere Sco ihs
tradicioz et morti voluit i qtm ut habebat
racon pene acceptabat ex car^te p salute
huani gnis / vt bm dca pt q tradico
iude et opacio iudeoz ut fuit mala et
culpabil nec pcti commissiua no fuit volita
a xpo aliq volun^te / vt no nec nociua
et corruptiua no fuit volita nalr Sz
aut satisfactoria fuit volita finalit
Ad scdm e dicendu q doctores tres mos assignat
i quib9 iudas monstrari potuit ut ppg^o
ad tradendu ihm xm venit osculo p^9
mo^9 e q iudas noluit aliqua inuencoa
magro ferre Cu eni fuiss ei9 discipls
no audebat maifeste ut inimic9 i eu
irruere Sed sub specie fuit osculo Sz9 mo9
e q hc io fecit q timuit q si ipe tanq
aduersariu maifestu se i pncipio ondiss
discipli sibi tanq euadendi et se inuisibile

faciendi potissime quia ipse intsuerat qn
modo voluit eum alias apprehendere et ipse tamquam
per medium illorum ibat non visus ab aliquo
Tamen modo quod magis approbat hoc est quod inter
omnes proditores ut fingentes amare veritatem
osculi signis utuntur Nam cum osculum sit signum
summum dilectionis tradidit Iudas suo prin
cipi cum dolositate sub osculi signo latente
Secunda conclusio est quod cum ihesus xpc diceret disci
pulis Luc 22 Nunc qui habet tunicam vendat
et emat gladium et audiret ab eis Domine ecce
gladii duo hic ihesus xpc respondit Satis est
per quod intelligi possunt ut dicunt Bernardus Eugenio sufficere
duos gladios id est circa duas potestates quarum
una regalis est et alia spiritualis Et planum
est quod quelibet potestas portat suum gladium
sicut apostolus ad Ro 13 Si male egeris potestatem
time Non enim sine causa gladium portat Et gela
sius papa dicit Anastasio imperatori et ponitur
96 di Duo sunt quippe imperator auguste
quibus mundus iste principaliter regitur auctoritas
sacra pontificum et regalis vel imperialis potestas
Nam per gladium corporale quo utuntur imperatores
separatur anima a corpore naturali et per gladium spiritualem
quo utuntur ecclesie pastores separatur anima a corpore
mistico et a congregatione fidelium Si enim ut
dicit Bernardus Eugenio isti duo gladii non sufficerent
ad regendum mundum ihesus xpc non dixisset
Satis est sed minus est Tertia conclusio est quod
per ente utroque gladio potest intelligi duplex
potestas scilicet per immediata iurisdictione vel per non imme
diata coercitione Primo modo utrumque gladium
immediata iurisdictione habet ecclesia non sit
dispensatio sed tribulis ut casus et actus ordina
ta isti duo gladii submittuntur deinde Corporalis
palis ut eius imperio et precepto evaginatur
et in vaginam remittatur Secundo modo corporalis gladius
immediata coercitione ecclesia assumere non debet
nisi in quibusdam casibus qui notantur extra

Si filii sunt liceat etc hoc patet videntes sacra
mentorum quorum pastores et ecclesie sunt administrato
res et per imitationem apostolorum qui non armis
corporalibus sed spiritualibus totum regnum et principatum
mundi ihesu xpo obmiserunt ut Crisostomus dicit super
illo verbo Luc 22 Nunc qui vendat tunicam et emat
gladium Mirandum est quod ihesus xpus discipulos
armari precipit cum paulo ante dixisset
Si quis percusserit vos in una maxilla
prebete ei et alteram Nam si precipit vos
oportebat utique sufficiebat solum habere gla
dios ymo galeas et loricas oportuisset
eos induere quo et tot tot milia
tirannorum et nationum sufficeret arma xpi
apostolorum non ostendere et bellare sed in sanguinibus et
agiis psalmi verum dicunt per gladios qui eme
rent ut Crisostomus dicit insidias iudeorum instantes
esse eum intelligens ihesus xpus Nam facta est
collectio cum discipulis quis eorum videtur esse ma
ior ut eos ab illa presumptione compesceret dixit quando
cum misi vos sine sacco et pera numquid aliquid
defuit vobis Et illis dicentibus nichil
dixit ihesus xpus Nunc autem qui habet tunicam vendat
et emat gladium ac si diceret Non est nunc tempus loquen
di de pace et de prerogativis quis maior sit
sed magis est tempus loquendi de plagis et de gladiis
Nam ego qui sum magister vado ad horribilem
mortem et illa que scripta sunt de me finem
habent Quarta conclusio est quod Augustinus in libro
contra manicheos et ponitur 23 q 1 sic
exponit istud verbum Omnis qui acceperit
gladium gladio peribit dicit quod ille qui minister
accipit gladium et per quem mittitur gladio
perire qui nulla superiori potestate iubente
vel concedente contra sanguinem alicuius armatur
Iohannes non ad deo quibus dicit sex conclusionibus sic quod
ponit dicit quod sed licet secundum nulla gladio
interficiunt et tamen ipsi gladio non moriuntur
sed vel forte moriuntur febre aut forte

suspenduntur aut crucifiguntur. Nam latrones
qui crucifixi sunt cum Ihesu Christo multos occide-
rant, ut et ipsi crucifixerentur qui occiderant, pro-
pter quod sunt crucifixi. Est et secundum Augustinum sensus
quod gladio interficiens gladio moriatur,
quia eo peccato anima moritur et interficitur quo ipse
peccans committit peccatum. Si enim gladio
homo peccatum committit, tali peccato gladio commis-
so anima morietur et iudicabitur; et si lingua
peccatum committit, ipso peccato lingua commisso
homo iudicabitur et morietur; et sic universaliter
de omnibus. Remigius: non dicit quod homo utens gla-
dio ad interficiendum ipse peribit, sive mali-
cia gladio morietur. [illegible] est dicendum quod
secundum Remigium legio sex milibus hominum comple-
batur; xii ergo legiones faciunt hominum [illegible]
angelorum, per quem numerum lxxii linguarum signi-
ficatur, scilicet quorum omnes tempore Titi et Vespasiani
insurrexerunt contra Iudeam, et tunc impletum
est: pugnabit pro eo orbis terrarum contra insen-
satos. Et secundum Augustinum ad Romanos: sicut militum
legionum militie mundialis ordinate sunt,
legiones angelorum celestis militie milita-
cium contra legiones demonum. Nam omnis mili-
cia constituta est contra adversarios. Erant ergo
demones ordinati sic ad impugnandum homines,
ita angeli tamquam milites Dei nobis in auxilium
dati contra demones per legiones et acies sunt ordinati.

Lectio viii

Tunc discipuli omnes
relicto eo fugerunt. At illi tenentes
Ihesum duxerunt illum ad Caypham principem
sacerdotum, ubi scribe et pharisei et seniores conve-
nerant. Petrus autem sequebatur eum a longe usque in
atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro sede-
bat cum ministris ut videret finem. Principes autem
sacerdotum et seniores et omne concilium querebant
falsum testimonium contra Ihesum ut eum morti tra-
derent, et non invenerunt, cum multi falsi testes
accessissent. Novissime autem venerunt duo
falsi testes et dixerunt: Hic dixit: Possum destru-
ere templum Dei et post triduum reedificare illud.
Et surgens princeps sacerdotum ait illi: Nichil re-
spondes ad ea que isti adversum te testificantur? Ihesus
autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi:
Adiuro te per Deum vivum ut dicas nobis si tu
es Christus filius Dei. Dicit illi Ihesus: Tu dixisti.
Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium
hominis sedentem a dextris virtutis Dei et venientem
in nubibus celi. Tunc princeps sacerdotum scidit
vestimenta sua dicens: Blasphemavit. Quid
adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis
blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi re-
spondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc
expuerunt in faciem eius et colaphis eum ceci-
derunt. Alii autem palmas in faciem eius dederunt
dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui
te percussit. Postea Christi amicis capere et
detinere [illegible]
eius adversarii eius denunciatorum. Dedit enim Crisostomus
quando Ihesus postea detentus est et ligatus, amicis et
quos manus iniecerunt in eum apostoli non fugerunt,
sed quando audierunt Ihesum postea dicere: hoc autem totum
factum est; quasi tamquam latronem comprehendistis me ut
impleantur scripture prophetarum. Videntes quod vo-
luntarie morti et passioni se tradebat, non sperantes
amplius hunc locum evadere, relicto
eo omnes fugerunt. Et quomodo fugerunt omnes,
cum beatus Iohannes dicat: et sequebatur eum Petrus et alius
discipulus? Ad quod potest dici quod omnes tunc
fugerunt amplius ut presidium non prestando,
sed non omnes fugerunt corporaliter se absentan-
do. Vel primo omnes fugerunt, sed postmodum
Petrus et Iohannes, qui se alium discipulum no-
minat, redierunt. Vel omnes fugerunt, sed isti
duo non ex toto, sed aliquantulum longe se-
quebantur. Fugientibus ergo discipulis
cohors et ministri Iudeorum tenuerunt Ihesum

xxxix

2 duxerunt eum ad Cayphan principem sacerdotum ubi scribe 2 pharisei convenerunt Et Johem unum duxerunt eum primum ad Annam qui erat socer Cayphe Erat autem Johes unus de discipulis eius Hii erant principes sacerdotum Anna 2 Cayphas Sub principibus militant sacerdotum Anna 2 Caypha factum est verbum domini super Johem filium Zacharie in deserto Et venit omnis populus ad eum et baptizabantur ab eo Et ecce coepit contentio inter discipulos Johannis et Judeos de purificatione Et venerunt ad Johem et dixerunt ei Rabbi ecce iste qui erat tecum trans Jordanem cui tu testimonium perhibuisti ecce hic baptizat et omnes veniunt ad eum Respondit Johes et dixit non potest homo accipere quicquam nisi fuerit ei datum de celo Vos mihi testimonium perhibetis quia dixi non sum ego Christus sed quia missus sum ante illum Qui habet sponsam sponsus est Amicus autem sponsi qui stat et audit eum gaudio gaudet propter vocem sponsi Hoc gaudium meum impletum est Illum oportet crescere me autem minui Qui de sursum venit super omnes est Qui autem de terra est de terra loquitur Qui de celo venit testimonium suum quod vidit et audivit hoc testatur et testimonium eius nemo accipit Qui autem accepit testimonium eius signavit quia Deus verax est Quem enim misit Deus verba Dei loquitur non enim ad mensuram dat Deus spiritum Pater diligit filium et omnia dedit in manu eius Qui credit in filium habet vitam eternam Qui autem incredulus est filio non videbit vitam sed ira Dei manet super eum

Cum ergo cognovisset Jesus quia audierunt pharisei quod Jesus plures discipulos facit et baptizat quam Johes Quamvis Jesus ipse non baptizaret sed discipuli eius Reliquit Judeam et abiit iterum in Galileam Oportebat autem eum pertransire per Samariam Venit ergo in civitatem Samarie que dicitur Sichar iuxta predium quod dedit Jacob Joseph filio suo Erat autem ibi fons Jacob Jesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem Hora erat quasi sexta Venit mulier de Samaria haurire aquam Dicit ei Jesus da mihi bibere Discipuli enim eius abierant in civitatem ut cibos emerent Dicit ergo ei mulier samaritana Quomodo tu Judeus cum sis bibere a me poscis que sum mulier samaritana Non enim coutuntur Judei Samaritanis Respondit Jesus et dixit ei Si scires donum Dei et quis est qui dicit tibi da mihi bibere tu forsitan petisses eum et dedisset tibi aquam vivam Dicit ei mulier Domine neque in quo haurias habes et puteus altus est unde ergo habes aquam vivam Numquid tu maior es patre nostro Jacob qui dedit nobis puteum et ipse ex eo bibit et filii eius et pecora eius Respondit Jesus et dixit ei Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in eternum sed aqua quam dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam Dicit ad eum mulier Domine da mihi hanc aquam ut non sitiam neque veniam hic haurire Dicit ei Jesus Vade vocem virum tuum et veni huc Respondit mulier et dixit non habeo virum Dicit ei Jesus bene dixisti quia non habeo virum Quinque enim viros habuisti et nunc quem habes non est tuus vir hoc vere dixisti Dicit ei mulier Domine video quia propheta es tu Patres nostri in monte hoc adorabant et vos dicitis quia Jerosolimis est locus ubi adorare oportet Dicit ei Jesus Mulier crede mihi quia venit hora quando neque in monte hoc neque in Jerosolimis adorabitis patrem Vos adoratis quod nescitis nos adoramus quod scimus quia salus ex Judeis est Sed venit hora et nunc est quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate Nam et pater tales quaerit qui adorent eum Spiritus est deus et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare Dicit ei mulier Scio quia messias venit qui dicitur Christus Cum ergo venerit ille nobis annuntiabit omnia Dicit ei Jesus Ego sum qui loquor tecum Et continuo venerunt discipuli eius et mirabantur quia cum muliere loquebatur Nemo tamen dixit quid interrogas aut quid loqueris cum ea Reliquit ergo hydriam suam mulier et abiit in civitatem et dicit illis hominibus Venite et videte hominem qui dixit mihi omnia quecumque feci numquid ipse est Christus Exierunt ergo de civitate et venerunt ad eum

Interea rogabant eum discipuli dicentes Rabbi manduca Ille autem dixit eis Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis Dicebant ergo discipuli ad invicem Numquid aliquis attulit ei manducare Dicit eis Jesus Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me ut perficiam opus eius Nonne vos dicitis quia adhuc quatuor menses sunt et messis venit Ecce dico vobis levate oculos vestros et videte regiones quia albe sunt iam ad messem Et qui metit mercedem accipit et congregat fructum in vitam eternam ut et qui seminat simul gaudeat et qui metit Nam in hoc est verbum verum quia alius est qui seminat et alius est qui metit Ego misi vos metere quod non laborastis alii laboraverunt et vos in laborem eorum introistis

Ex autem illa civitate multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis quia dixit mihi omnia quecumque feci Cum venissent ergo ad illum Samaritani rogabant eum ut apud eos maneret Et mansit ibi duos dies Et multo plures credidere propter verbum eius Et mulieri dicebant quia iam non propter tuam loquelam credimus ipsi enim audivimus et scimus quia hic est vere salvator mundi Christus

Post duos autem dies exivit inde et abiit in Galileam Ipse enim Jesus testimonium perhibuit quia propheta in patria sua honorem non habet Cum venisset ergo in Galileam excepere eum Galilei Videntes omnia quecumque fecerat Jerosolimis in die festo Et ipsi enim venerant ad diem festum

Venit ergo iterum Jesus in Cana Galilee ubi fecit aquam vinum Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum Hic cum audisset quia Jesus adveniret a Judea in Galileam abiit ad eum et rogabat eum ut descenderet et sanaret filium eius incipiebat enim mori Dixit ergo Jesus ad eum Nisi signa et prodigia videritis non creditis Dicit ad eum regulus Domine descende priusquam moriatur filius meus Dicit ei Jesus Vade filius tuus vivit Credidit homo sermoni quem dixit ei Jesus et ibat Iam autem eo descendente servi occurrerunt ei et nuntiaverunt dicentes quia filius eius vivit Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerit Et dixerunt ei quia heri hora septima reliquit eum febris Cognovit ergo pater quia illa hora erat in qua dixit ei Jesus filius tuus vivit et credidit ipse et domus eius tota Hoc iterum secundum signum fecit Jesus cum venisset a Judea in Galileam

Erat autem pascha Judeorum et ascendit Jesus Jerosolimam Est autem Jerosolimis probatica piscina que cognominatur hebraice Bethsaida quinque porticus habens In his iacebat multitudo magna languentium cecorum claudorum aridorum expectantium aquae motum Angelus enim domini secundum tempus descendebat in piscinam et movebatur aqua Et qui prior descendisset post motionem aquae sanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate Erat autem quidam ibi homo triginta et octo annos habens in infirmitate sua Hunc cum vidisset Jesus iacentem et cognovisset quia multum iam tempus habet dicit ei Vis sanus fieri Respondit ei infirmus Domine hominem non habeo ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinam Dum autem venio ego alius ante me descendit Dicit ei Jesus Surge tolle grabatum tuum et ambula Et statim sanus factus est homo et sustulit grabatum suum et ambulabat Erat autem sabbatum in die illo Dicebant ergo Judei illi qui sanatus fuerat Sabbatum est non licet tibi tollere grabatum tuum Respondit eis Qui me sanum fecit ille mihi dixit Tolle grabatum tuum et ambula Interrogaverunt ergo eum Quis est ille homo qui dixit tibi Tolle grabatum tuum et ambula Is autem qui sanus factus fuerat nesciebat quis esset Jesus enim declinavit a turba constituta in loco Postea invenit eum Jesus in templo et dixit ei Ecce sanus factus es iam noli peccare ne quid tibi deterius contingat Abiit homo et nuntiavit Judeis quia Jesus est qui fecit eum sanum Et propterea persequebantur Judei Jesum quia hec faciebat in sabbato Jesus autem respondit eis Pater meus usque modo operatur et ego operor Propterea ergo magis quaerebant eum Judei interficere quia non solum solvebat sabbatum sed et patrem suum dicebat Deum aequalem se faciens Deo

Respondit ergo Jesus et dixit eis Amen amen dico vobis non potest filius a se facere quicquam nisi quod viderit patrem facientem Quae enim ille fecerit haec et filius similiter facit Pater enim diligit filium et omnia demonstrat ei quae ipse facit et maiora horum demonstrabit ei opera ut vos admiremini Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat sic et filius quos vult vivificat Neque enim pater iudicat quemquam sed omne iudicium dedit filio ut omnes honorificent filium sicut honorificant patrem Qui non honorificat filium non honorificat patrem qui misit illum Amen amen dico vobis quia qui verbum meum audit et credit ei qui misit me habet vitam eternam et in iudicium non venit sed transit a morte in vitam Amen amen dico vobis quia venit hora et nunc est quando mortui audient vocem filii Dei et qui audierint vivent Sicut enim pater habet vitam in semetipso sic dedit et filio vitam habere in semetipso Et potestatem dedit ei iudicium facere quia filius hominis est Nolite mirari hoc quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii Non possum ego a me ipso facere quicquam sicut audio iudico et iudicium meum iustum est quia non quaero voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me

Si ego testimonium perhibeo de me ipso testimonium meum non est verum Alius est qui testimonium perhibet de me et scio quia verum est testimonium quod perhibet de me Vos misistis ad Johem et testimonium perhibuit veritati Ego autem non ab homine testimonium accipio sed hec dico ut vos salvi sitis Ille erat lucerna ardens et lucens Vos autem voluistis exultare ad horam in luce eius Ego autem habeo testimonium maius Johanne opera enim que dedit mihi pater ut perficiam ea ipsa opera que ego facio testimonium perhibent de me quia pater misit me Et qui misit me pater ipse testimonium perhibuit de me Neque vocem eius umquam audistis neque speciem eius vidistis et verbum eius non habetis in vobis manens quia quem misit ille huic vos non creditis Scrutamini scripturas in quibus putatis vitam eternam habere et illae sunt quae testimonium perhibent de me Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis Claritatem ab hominibus non accipio sed novi vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis Ego veni in nomine patris mei et non accipitis me si alius venerit in nomine suo illum accipietis Quomodo vos potestis credere qui gloriam ab invicem accipitis et gloriam quae a solo deo est non quaeritis Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud patrem Est qui accusat vos Moyses in quo vos speratis Si enim crederetis Moysi crederetis forsitan et mihi de me enim ille scripsit Si autem illius litteris non creditis quomodo verbis meis credetis

Post haec abiit Jesus trans mare Galilee quod est Tyberiadis Et sequebatur eum multitudo magna quia videbant signa quae faciebat super eos qui infirmabantur Subiit autem Jesus in montem et ibi sedebat cum discipulis suis Erat autem proximum pascha dies festus Judeorum Cum sublevasset ergo oculos Jesus et vidisset quia multitudo magna venit ad eum dicit ad Philippum Unde ememus panes ut manducent hi Hoc autem dicebat temptans eum ipse enim sciebat quid esset facturus Respondit ei Philippus Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis ut unusquisque modicum quid accipiat Dicit ei unus de discipulis eius Andreas frater Simonis Petri Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces sed haec quid sunt inter tantos Dixit ergo Jesus Facite homines discumbere Erat autem fenum multum in loco Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia Accepit ergo Jesus panes et cum gratias egisset distribuit discumbentibus similiter et ex piscibus quantum volebant Ut autem impleti sunt dicit discipulis suis Colligite quae superaverunt fragmenta ne pereant Collegerunt ergo et impleverunt duodecim cofinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis quae superfuerunt his qui manducaverant Qui ergo homines cum vidissent quod Jesus fecerat signum dicebant quia hic est vere propheta qui venturus est in mundum Jesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut rapiant eum et faciant eum regem fugit iterum in montem ipse solus

Vespere autem facto descenderunt discipuli eius ad mare et cum navi ascendissent ibant trans mare in Capharnaum Et tenebrae iam factae erant et non venerat ad eos Jesus Mare autem magno flante vento exurgebat Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta vident Jesum ambulantem super mare et proximum navi fieri et timuerunt Ille autem dicit eis Ego sum nolite timere Voluerunt ergo accipere eum in navem et statim fuit navis ad terram in quam ibant

Postera die turba quae stabat trans mare vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una in qua ascenderant discipuli eius et quia non introivit cum discipulis suis Jesus in navem sed soli discipuli eius abierunt Alie autem venerunt navicule a Tyberiade iuxta locum ubi manducaverant panem gratias agente domino Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi neque discipuli eius ascenderunt in naviculas et venerunt Capharnaum quaerentes Jesum Et cum invenissent eum trans mare dixerunt ei Rabbi quando huc venisti Respondit eis Jesus et dixit Amen amen dico vobis quaeritis me non quia vidistis signa sed quia manducastis ex panibus et saturati estis Operamini non cibum qui perit sed qui permanet in vitam eternam quem filius hominis vobis dabit hunc enim pater signavit deus Dixerunt ergo ad eum Quid faciemus ut operemur opera dei Respondit Jesus et dixit eis Hoc est opus dei ut credatis in eum quem misit ille Dixerunt ergo ei Quod ergo tu facis signum ut videamus et credamus tibi Quid operaris Patres nostri manna manducaverunt in deserto sicut scriptum est Panem de celo dedit eis manducare Dixit ergo eis Jesus Amen amen dico vobis non dedit vobis Moyses panem de celo sed pater meus dat vobis panem de celo verum Panis enim dei est qui descendit de celo et dat vitam mundo Dixerunt ergo ad eum Domine semper da nobis panem hunc Dixit autem eis Jesus Ego sum panis vitae qui venit ad me non esuriet et qui credit in me non sitiet umquam Sed dixi vobis quia et vidistis me et non creditis Omne quod dat mihi pater ad me veniet et eum qui venit ad me non eiciam foras quia descendi de celo non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me Haec est autem voluntas eius qui misit me patris ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo sed resuscitem illud in novissimo die Haec est autem voluntas patris mei qui misit me ut omnis qui videt filium et credit in eum habeat vitam eternam et resuscitabo eum ego in novissimo die

Murmurabant ergo Judei de illo quia dixisset ego sum panis qui de celo descendi et dicebant Nonne hic est Jesus filius Joseph cuius nos novimus patrem et matrem Quomodo ergo dicit hic quia de celo descendi Respondit Jesus et dixit eis Nolite murmurare in invicem Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me trahat eum et ego resuscitabo eum in novissimo die Est scriptum in prophetis Et erunt omnes docibiles dei Omnis qui audivit a patre et didicit venit ad me Non quia patrem vidit quisquam nisi is qui est a deo hic vidit patrem Amen amen dico vobis qui credit habet vitam eternam Ego sum panis vitae Patres vestri manducaverunt manna in deserto et mortui sunt Hic est panis de celo descendens ut si quis ex ipso manducet non moriatur Ego sum panis vivus qui de celo descendi Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in eternum Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita

Litigabant ergo Judei ad invicem dicentes Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum Dixit ergo eis Jesus Amen amen dico vobis nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam et ego resuscitabo eum in novissimo die Caro enim mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem in me manet et ego in eo Sicut misit me vivens pater et ego vivo propter patrem et qui manducat me et ipse vivet propter me Hic est panis qui de celo descendit Non sicut manducaverunt patres vestri manna et mortui sunt Qui manducat hunc panem vivet in eternum

Hec dixit in synagoga docens in Capharnaum Multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt Durus est hic sermo et quis potest eum audire Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius dixit eis Hoc vos scandalizat Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius Spiritus est qui vivificat caro non prodest quicquam Verba que ego locutus sum vobis spiritus et vita sunt Sed quidam ex vobis sunt qui non credunt Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes et quis esset qui traderet eum Et dicebat Propterea dixi vobis quia nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum a patre Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro et iam non cum illo ambulabant Dixit ergo Jesus ad duodecim Numquid et vos vultis abire Respondit ei Simon Petrus Domine ad quem ibimus verba vite eterne habes Et nos credimus et cognovimus quia tu es Christus filius dei vivi Respondit eis Jesus Nonne ego vos duodecim elegi et unus ex vobis diabolus est Dicebat autem Judam Simonis Iscariotis hic enim erat traditurus eum unus de duodecim

Et post hec non volebat in Judea ambulare quia querebant eum Judei interficere Erat autem in proximo dies festus Judeorum scenophegia Dixerunt autem ad illum fratres eius Transi hinc et vade in Judeam ut et discipuli tui videant opera tua que facis Nemo enim quod palam fieri vult in occulto facit Si hec facis manifesta temetipsum mundo Neque enim fratres eius credebant in eum Dicit ergo eis Jesus Tempus meum nondum advenit tempus autem vestrum semper paratum est Non potest mundus odisse vos me autem odit quia ego testimonium perhibeo de illo quia opera eius mala sunt Vos ascendite ad diem festum hunc ego non ascendo ad diem festum istum quia tempus meum nondum impletum est Hec cum dixisset ipse mansit in Galilea Ut autem ascenderunt fratres eius tunc et ipse ascendit ad diem festum non manifeste sed quasi in occulto

Judei ergo querebant eum in die festo et dicebant Ubi est ille Et murmur multus erat in turba de illo Quidam enim dicebant quia bonus est Alii autem dicebant Non sed seducit turbas Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judeorum

Iam autem die festo medio ascendit Jesus in templum et docebat Mirabantur ergo Judei dicentes Quomodo hic litteras scit cum non didicerit Respondit eis Jesus et dixit Mea doctrina non est mea sed eius qui misit me Si quis voluntatem eius facere voluerit cognoscet de doctrina utrum ex deo sit an ego a me ipso loquar Qui a semetipso loquitur gloriam propriam quaerit qui autem quaerit gloriam eius qui misit illum hic verax est et iniustitia in illo non est Nonne Moyses dedit vobis legem et nemo ex vobis facit legem Quid me quaeritis interficere Respondit turba et dixit Demonium habes quis te quaerit interficere Respondit Jesus et dixit eis Unum opus feci et omnes miramini propterea Moyses dedit vobis circumcisionem non quia ex Moyse est sed ex patribus et in sabbato circumcidit hominem Si circumcisionem accipit homo in sabbato ut non solvatur lex Moysi mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato Nolite iudicare secundum faciem sed iustum iudicium iudicate

Dixerunt ergo quidam de Jerosolimitis Nonne hic est quem querunt interficere Et ecce palam loquitur et nichil ei dicunt Numquid vere cognoverunt principes quia hic est vere Christus Sed hunc scimus unde sit Christus autem cum venerit nemo scit unde sit Clamabat ergo Jesus in templo docens et dicens Et me scitis et unde sim scitis et a me ipso non veni sed est verus qui misit me quem vos nescitis Ego scio eum quia ab ipso sum et ipse me misit Quaerebant ergo eum apprehendere et nemo misit in illum manum quia nondum venerat hora eius Multi autem de turba crediderunt in eum et dicebant Christus cum venerit numquid plura signa faciet quam quae hic facit Audierunt pharisei turbam murmurantem de illo haec et miserunt pontifices et pharisei ministros ut apprehenderent eum Dixit ergo Jesus Adhuc modicum tempus vobiscum sum et vado ad eum qui me misit Quaeretis me et non invenietis et ubi sum ego vos non potestis venire Dixerunt ergo Judei ad semetipsos Quo hic iturus est quia non invenietur Numquid in dispersionem gentium iturus est et docturus gentes Quis est hic sermo quem dixit quaeretis me et non invenietis et ubi sum ego vos non potestis venire

In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus et clamabat dicens Si quis sitit veniat ad me et bibat qui credit in me sicut dixit scriptura flumina de ventre eius fluent aquae vive Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum nondum enim erat datus spiritus quia Jesus nondum erat glorificatus Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius dicebant Hic est vere propheta Alii dicebant Hic est Christus Quidam autem dicebant Numquid a Galilea venit Christus Nonne scriptura dicit quia de semine David et de Bethlehem castello ubi erat David venit Christus Dissensio ergo facta est in turba propter eum Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum sed nemo misit in illum manus

Venerunt ergo ministri ad principes sacerdotum et pharisaeos et dixerunt ad illos Quare non adduxistis illum Responderunt ministri Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo locutus est Responderunt ergo eis pharisei Numquid et vos seducti estis Numquid ex principibus aliquis credidit in eum aut ex pharisaeis Sed turba haec quae non novit legem maledicti sunt Dicit Nicodemus ad eos ille qui venit ad eum nox qui unus erat ex ipsis Numquid lex nostra iudicat hominem nisi prius audierit ab ipso et cognoverit quid faciat Respondit et dixerunt ei Numquid et tu Galileus es Scrutare et vide quia propheta a Galilea non surgit

Et reversi sunt unusquisque in domum suam Jesus autem perrexit in montem Oliveti Et mane iterum venit in templum et omnis populus veniebat ad eum et sedens docebat eos Adducunt autem scribae et pharisaei mulierem in adulterio deprehensam et statuerunt eam in medio et dixerunt ei Magister hec mulier modo deprehensa est in adulterio Moyses autem in lege mandavit nobis huiusmodi lapidare tu ergo quid dicis Hoc autem dicebant tentantes eum ut possent accusare eum Jesus autem inclinans se deorsum digito scribebat in terra Cum autem perseverarent interrogantes eum erexit se et dixit eis Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat Et iterum se inclinans scribebat in terra Illi autem audientes et a conscientia arguti exibant unus post unum incipiens a senioribus usque ad novissimos et remansit solus Jesus et mulier in medio stans Erigens autem se Jesus dixit ei Mulier ubi sunt qui te accusabant nemo te condemnavit Quae dixit Nemo domine Dixit autem Jesus Nec ego te condemnabo vade et amplius iam noli peccare

Iterum ergo Jesus locutus est eis dicens Ego sum lux mundi Qui sequitur me non ambulat in tenebris sed habebit lumen vite Dixerunt ergo ei pharisei Tu de te ipso testimonium perhibes testimonium tuum non est verum Respondit Jesus et dixit eis Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso verum est testimonium meum quia scio unde veni et quo vado vos autem nescitis unde veniam aut quo vadam Vos secundum carnem iudicatis ego non iudico quemquam Et si iudico ego iudicium meum verum est quia solus non sum sed ego et qui misit me pater Et in lege autem vestra scriptum est quia duorum hominum testimonium verum est Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso et testimonium perhibet de me qui misit me pater Dicebant ergo ei Ubi est pater tuus Respondit Jesus Neque me scitis neque patrem meum si me scissetis forsitan et patrem meum scissetis Hec verba locutus est Jesus in gazophylacio docens in templo et nemo apprehendit eum quia nondum venerat hora eius

Dixit ergo iterum eis Jesus Ego vado et quaeretis me et in peccato vestro moriemini Quo ego vado vos non potestis venire Dicebant ergo Judei Numquid interficiet semetipsum quia dicit Quo ego vado vos non potestis venire Et dicebat eis Vos de deorsum estis ego de supernis sum vos de hoc mundo estis ego non sum de hoc mundo Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris si enim non credideritis quia ego sum moriemini in peccatis vestris Dicebant ergo ei Tu quis es Dixit eis Jesus Principium qui et loquor vobis Multa habeo de vobis loqui et iudicare sed qui misit me verax est et ego quae audivi ab eo haec loquor in mundo Et non cognoverunt quia patrem eius dicebat Dixit ergo eis Jesus Cum exaltaveritis filium hominis tunc cognoscetis quia ego sum et a me ipso facio nichil sed sicut docuit me pater haec loquor et qui me misit mecum est et non reliquit me solum quia ego quae placita sunt ei facio semper Haec illo loquente multi crediderunt in eum

Dicebat ergo Jesus ad eos qui credebant ei Judeos si vos manseritis in sermone meo vere discipuli mei eritis et cognoscetis veritatem et veritas liberabit vos Responderunt ei Semen Abrahe sumus et nemini servivimus umquam quomodo tu dicis quia liberi eritis fieri Respondit eis Jesus Amen amen dico vobis quia omnis qui facit peccatum servus est peccati Servus autem non manet in domo in eternum filius manet in eternum Si ergo filius vos liberaverit vere liberi eritis Sed scio quia filii Abrahe estis sed quaeritis me interficere quia sermo meus non capit in vobis Ego quod vidi apud patrem meum loquor et vos quae vidistis apud patrem vestrum facite Responderunt et dixerunt ei Pater noster Abraham est Dicit eis Jesus Si filii Abrahe estis opera Abrahe facite nunc autem quaeritis me interficere hominem qui veritatem vobis locutus sum quam audivi a deo hoc Abraham non fecit Vos facitis opera patris vestri Dixerunt ergo ei Nos ex fornicatione non sumus natus habemus patrem unum deum Dixit ergo eis Jesus Si deus pater vester esset diligeretis utique me ego enim ex deo processi et veni neque enim a me ipso veni sed ille me misit Quare loquelam meam non cognoscitis quia non potestis audire sermonem meum Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis facere Ille homicida erat ab initio et in veritate non stetit quia non est veritas in eo Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur quia mendax est et pater eius Ego autem si veritatem dico non creditis mihi Quis ex vobis arguet me de peccato Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi Qui ex deo est verba dei audit propterea vos non auditis quia ex deo non estis

Respondentes ergo Judei dixerunt ei Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu et demonium habes Respondit Jesus Ego demonium non habeo sed honorifico patrem meum et vos inhonorastis me Ego autem non quaero gloriam meam est qui quaerat et iudicet Amen amen dico vobis si quis sermonem meum servaverit mortem non videbit in eternum Dixerunt ergo Judei Nunc cognovimus quia demonium habes Abraham mortuus est et prophete et tu dicis Si quis sermonem meum servaverit non gustabit mortem in eternum Numquid tu maior es patre nostro Abraham qui mortuus est et prophete mortui sunt Quem te ipsum facis Respondit Jesus Si ego glorifico me ipsum gloria mea nichil est Est pater meus qui glorificat me quem vos dicitis quia deus noster est et non cognovistis eum ego autem novi eum et si dixero quia non scio eum ero similis vobis mendax Sed scio eum et sermonem eius servo Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum vidit et gavisus est Dixerunt ergo Judei ad eum Quinquaginta annos nondum habes et Abraham vidisti Dixit eis Jesus Amen amen dico vobis antequam Abraham fieret ego sum Tollebant ergo lapides ut iacerent in eum Jesus autem abscondit se et exivit de templo

Et transiens Jesus vidit hominem caecum a nativitate Et interrogaverunt eum discipuli eius dicentes Rabbi quis peccavit hic aut parentes eius ut caecus nasceretur Respondit Jesus Neque hic peccavit neque parentes eius sed ut manifestentur opera dei in illo Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est venit nox quando nemo potest operari Quamdiu sum in mundo lux sum mundi Haec cum dixisset exspuit in terram et fecit lutum ex sputo et linivit lutum super oculos eius et dixit ei Vade lava in natatoria Siloe quod interpretatur missus Abiit ergo et lavit et venit videns Ergo vicini et qui videbant eum prius quia mendicus erat dicebant Nonne hic est qui sedebat et mendicabat Alii dicebant Hic est Quidam autem dicebant Nequaquam sed similis est illi Ille autem dicebat Quia ego sum Dicebant ergo ei Quomodo aperti sunt oculi tui Respondit ille qui dicitur Jesus lutum fecit et unxit oculos meos et dixit mihi Vade ad natatoriam Siloe et lava Abii ergo et lavi et vidi Et dixerunt ei Ubi est ille Dicit Nescio

Adducunt eum ad pharisaeos qui fuerat caecus Erat autem sabbatum in die quo lutum fecit Jesus et aperuit oculos eius Iterum ergo pharisei interrogabant illum quomodo vidisset Qui dixit eis Lutum posuit super oculos meos et lavi et video Ergo dicebant ex illis quidam pharisaeorum Non est hic homo a deo qui sabbatum non custodit Alii dicebant Quomodo potest homo peccator hec signa facere Et dissensio erat inter eos Dicunt ergo caeco iterum Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos Dixit quia propheta est Non credebant ergo Judei de illo quia caecus fuisset et vidisset donec vocarent parentes eius qui viderant Et interrogaverunt eos dicentes Hic est filius vester quem vos dicitis quia caecus natus est Quomodo ergo nunc videt Responderunt parentes eius et dixerunt Scimus quia hic est filius noster et quia caecus natus est Quomodo autem nunc videat nescimus aut quis aperuit oculos eius nos nescimus Ipsum interrogate aetatem habet ipse de se loquetur Haec dixerunt parentes eius quoniam timebant Judeos iam enim conspiraverant Judei ut si quis eum confiteretur Christum extra synagogam fieret Propterea parentes eius dixerunt quia aetatem habet ipsum interrogate

Vocaverunt ergo iterum hominem qui fuerat caecus et dixerunt ei Da gloriam deo nos scimus quia hic homo peccator est Dixit ergo eis ille Si peccator est nescio unum scio quia cum caecus essem modo video Dixerunt ergo ei Quid fecit tibi quomodo aperuit oculos tuos Respondit eis Dixi vobis iam et audistis quid iterum vultis audire numquid et vos discipuli eius fieri vultis Maledixerunt ergo ei et dixerunt Tu discipulus illius sis nos autem Moysi discipuli sumus Nos scimus quia Moysi locutus est deus hunc autem nescimus unde sit Respondit homo et dixit eis Hoc enim mirabile est quod vos nescitis unde sit et aperuit oculos meos Scimus autem quia peccatores deus non audit sed si quis dei cultor est et voluntatem eius facit hunc exaudit Ab initio non audivit quia aperuit quis oculos caeci nati Nisi esset hic a deo non poterat facere quicquam Respondentes dixerunt ei In peccatis tu natus es totus et tu doces nos Et eiecerunt eum foras

Audivit Jesus quia eiecerunt eum foras et cum invenisset eum dixit ei Tu credis in filium dei Respondit ille et dixit Quis est domine ut credam in eum Dixit autem ei Jesus Et vidisti eum et qui loquitur tecum ipse est Ille autem ait Credo domine Et procidens adoravit eum Et dixit Jesus In iudicium ego in hunc mundum veni ut qui non vident videant et qui vident caeci fiant Et audierunt ex pharisaeis qui cum ipso erant haec et dixerunt ei Numquid et nos caeci sumus Dixit eis Jesus Si caeci essetis non haberetis peccatum nunc autem dicitis quia videmus peccatum vestrum manet

Amen amen dico vobis qui non intrat per ostium in ovile ovium sed ascendit aliunde ille fur est et latro Qui autem intrat per ostium pastor est ovium Huic ostiarius aperit et oves vocem eius audiunt et proprias oves vocat nominatim et educit eas Et cum proprias oves emiserit ante eas vadit et oves illum sequuntur quia sciunt vocem eius Alienum autem non sequuntur sed fugiunt ab eo quia non sciunt alienorum vocem Hoc proverbium dixit eis Jesus illi autem non cognoverunt quid loqueretur ea Dixit ergo iterum Jesus Amen amen dico vobis quia ego sum ostium ovium Omnes quotquot venerunt fures sunt et latrones sed non audierunt eos oves Ego sum ostium per me si quis introierit salvabitur et ingredietur et egredietur et pascua inveniet Fur non venit nisi ut furetur et mactet et perdat Ego veni ut vitam habeant et abundantius habeant Ego sum pastor bonus bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis Mercenarius autem et qui non est pastor cuius non sunt oves propria videt lupum venientem et dimittit oves et fugit et lupus rapit et dispergit oves Mercenarius autem fugit quia mercenarius est et non pertinet ei de ovibus Ego sum pastor bonus et cognosco meas et cognoscunt me meae Sicut novit me pater et ego agnosco patrem et animam meam pono pro ovibus meis Et alias oves habeo quae non sunt ex hoc ovili et illas oportet me adducere et vocem meam audient et fiet unum ovile et unus pastor Propterea me pater diligit quia ego pono animam meam ut iterum sumam eam Nemo tollit eam a me sed ego pono eam a me ipso Potestatem habeo ponendi eam et potestatem habeo iterum sumendi eam Hoc mandatum accepi a patre meo

Dissensio ergo facta est iterum inter Judeos propter hos sermones Dicebant autem multi ex ipsis Demonium habet et insanit quid eum auditis Alii dicebant Hec verba non sunt demonium habentis numquid demonium potest caecorum oculos aperire

Et tunc facta sunt encenia in Jerosolimis et hiems erat Et ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis Circumdederunt ergo eum Judei et dicebant ei Quousque animam nostram tollis si tu es Christus dic nobis palam Respondit eis Jesus Loquor vobis et non creditis opera que ego facio in nomine patris mei hec testimonium perhibent de me sed vos non creditis quia non estis ex ovibus meis sicut dixi vobis Oves meae vocem meam audiunt et ego cognosco eas et sequuntur me et ego vitam eternam do eis et non peribunt in eternum et non rapiet quis eas de manu mea Pater quod dedit mihi maius omnibus est et nemo potest rapere de manu patris mei Ego et pater unum sumus

Sustulerunt ergo lapides Judei ut lapidarent eum Respondit eis Jesus Multa opera bona ostendi vobis de patre meo propter quod eorum opus me lapidatis Responderunt ei Judei dicentes De bono opere non lapidamus te sed de blasphemia et quia tu homo cum sis facis te ipsum deum Respondit eis Jesus Nonne scriptum est in lege vestra quia ego dixi dii estis Si illos dixit deos ad quos sermo dei factus est et non potest solvi scriptura quem pater sanctificavit et misit in mundum vos dicitis quia blasphemas quia dixi filius dei sum Si non facio opera patris mei nolite credere mihi Si autem facio et si mihi non vultis credere operibus credite ut cognoscatis et credatis quia pater in me est et ego in patre Quaerebant ergo eum iterum apprehendere et exivit de manibus eorum

Et abiit iterum trans Jordanem in locum ubi erat Johes baptizans primum et mansit ibi Et multi venerunt ad eum et dicebant quia Johes quidem signum fecit unum Omnia autem quecumque dixit Johes de hoc vera erant Et multi crediderunt in eum

Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania de castello Marie et Marthe sororis eius Maria autem erat que unxit dominum unguento et detersit pedes eius capillis suis cuius frater Lazarus infirmabatur Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes Domine ecce quem amas infirmatur Audiens autem Jesus dixit infirmitas hec non est ad mortem sed pro gloria dei ut glorificetur filius dei per eam Diligebat autem Jesus Martham et sororem eius et Lazarum Ut ergo audivit quia infirmatur tunc quidem mansit in loco in quo erat duobus diebus Deinde post hec dicit discipulis Eamus in Judeam iterum Dicunt ei discipuli Rabbi nunc querebant te lapidare Judei et iterum vadis illuc Respondit Jesus Nonne duodecim sunt horae diei Si quis ambulaverit in die non offendit quia lucem huius mundi videt Si autem ambulaverit in nocte offendit quia lux non est in eo Hec dixit et post hec dicit eis Lazarus amicus noster dormit sed vado ut a somno excitem eum Dixerunt ergo discipuli eius Domine si dormit salvus erit Dixerat autem Jesus de morte eius illi autem putaverunt quia de dormitione somni dicebat Tunc ergo dixit eis palam Lazarus mortuus est et gaudeo propter vos ut credatis quia non eram ibi sed eamus ad eum Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus ad condiscipulos Eamus et nos ut moriamur cum e

filium dei ihm xpm se dicere blasphemia
reputabat ideo ait Quid adhuc egemus
testibus Ecce nunc audistis blasphemiam quid vobis
videtur At illi omnes insanientes et distrahentes
et semam presentes indicaverunt reum esse
mortis qui est principium vite et magnus omnia vivunt
Tunc tali iudicio ab omnibus dato expuerunt
in faciem eius et colaphis eum ceciderunt Alii
vero palmas in faciem eius dederunt dicentes
prophetiza nobis xpe quis est qui te percussit Non
enim sic scripturarum erubuit evangelista narrare
omnia obprobria et vituperia facta ihu xpo
quia talia nos legentes pro nobis illum fuisse
passum in magnam gloriam et victoriam cum
gaudio et leticia audire et narrare debemus
Sed hic possunt esse quinque dubitaciones
Prima utrum falsum testimonium semper sit peccatum mortale
Secunda utrum falsi testes fuerunt illi qui dixe
runt quod ihus xpus dixerat Tercia utrum
principes sacerdotum peccaverunt mortaliter adiurando
deo ihm xpm per deum vivum Quarta utrum ad
iurare demones semper sit peccatum mortale Quinta
utrum sit mortale peccatum adiurare demones
ut tollant maleficium quod eorum adiura
cione inductum est Ad primam est dicendum quod sicut
sicubi prius primum custodire innocentem iudicium
iusticia est Contingit autem innocentem quem
que primum et solo vero servari per testium falsitatem
vel malignum quoque non per iudicium pravitatem
Si ergo aliquis per falsum testimonium potest vitam innocentis
custodire et a morte et falsa sentencia ipsum liberare
non videtur esse peccatum ymo magis meritum quod ulli
nocet talis testimonium falsum et alicui prodest et sic
in tali casu falsum testimonium videtur esse licitum
Ad quod dicendum est quod falsum testimonium triplicem
habet racionem peccati Primo ex eo quod est mendacium
Secundo ex eo quod tollit iusticiam Tercio ex eo quod
tale testimonium falsum profertur Tercio ex eo
quod violatur iuramentum Nam semper testes

admittuntur iurati Iurat enim veritatem dicere
propter quod si falsum dicant periurii efficiuntur Ex
primis igitur duobus modis falsum testimonium non semper est
peccatum mortale quia non omne mendacium est mortale
et falsum testimonium inquantum est mendacium non semper est
mortale Tercio modo quia si quis velit libe
rare aliquem a falsa sentencia intentata per falsos testes
et per malum iudicem dicat falsum testimonium
non erit mortale peccatum Sed ex tercio modo semper est
peccatum sicut periurium est inquantum huiusmodi semper mortale
Ad secundam est dicendum quod hanc dubitacionem determinat
sanctus Augustinus super passionem dicens quod falsi testes dicti
sunt illi si illa dixerunt que legimus ihm xpm
dixisse Ad quod respondetur quod falsi testes fuerunt
et quia falsum intellectum acceperunt et quia verba ihu
xpi mutaverunt et quia adversa eius aliqua addi
derunt Unde ut sanctus Augustinus ait falsus testis est qui
non eo sensu dicta intelligit quo dicuntur
Ihus xpus enim cum iudei peterent signum qua
potestate eiecisset mercatores de templo respondit
Solvite templum hoc ac si diceret Ecce signum
quod hoc templum materiale significat corpus meum
quod est templum spirituale Sicut ergo venditio nulla immun
dicia debet esse in hoc templo materiali sicut
nulla est in templo corporis mei Quod quando
templum corporis mei solvetur vos iudei se
parando animam a carne per mortem et ego vir
tute divina post triduum excitabo id est ita facia
liter excitabo sicut leviter excitatur de sompno
Cum igitur illi intellexissent de templo materiali falsum
intellectum dictorum ihu xpi acceperunt Secundo
falsi fuerunt quia verba mutaverunt Nam ihus xpus
non dixit possum destruere sed ait Solvite
Aliud enim est solvere et aliud destruere Similiter
aliud sonat solvite vos et aliud possum ego
Nam solucio est rei spiritualis sed destructio est rei
temporalis et corporalis et solvite dicebat
in persona iudeorum possum non ipse ihus
Tercio falsi testes fuerunt quia ad verba xpi

xxxvj

addiderunt. Corpus namque non possunt post tridua
reedificabo, id est post triduum excitabo, et planum
est quod edificare est rei materialis, excitare non est
rei animalis sicut sermo sumitur. Tercium est quod omnes
super hunt passum. Secundo tu per d vi. vi. dicere
non esse licitum aliquem admirare, sicut ei custo
mo quod vir qui vult se emendare venire non debet
aliquem admirare, quia si mirare omnino non licet
neque admirare licitum esset. Quartum est quod admi
rare non est aliud quam per inquietam omnino vocis
vel alicuius rei sperare inducere aliquem ad aliquid
observandum vel dandum vel puniendum, vel secundum
Horat dicitur potest contingere, primo per modum deprecacionis
et obsecracionis, et sic minores possunt admirare
maiores. Secundo nathan non Raab mecho admi
ravit exploratores quamvis ipsi essent alienigene (?)
ipsa quod capta civitate pueros ipsa et domus patris
eius servaret a morte, ut patet Josue ii°. Tercio
modo potest fieri per modum exhortacionis et dileccionis,
et sic equales possunt admirare equales vel alia
amicos, secundum quem modum Raguel admi
ravit Thobiam ut per duas ebdomadas mo
raretur apud eum sicut scribitur Thobie viij°.
Quarto modo potest fieri per modum violencie et coaccionis,
et sic superiores possunt admirare inferiores.
Unde mox ... cogit subditum suum et admi
rat ipsum ad dicendum veritatem quam querit.
Cum enim hic solum habeat dominium super actus
suos et suorum subditorum, ideo solum se ipsum
et sibi subditos potest cogere ad iuramentum vel
per modum coaccionis admirare, et si hoc non
sibi subditos vel superiores se admirare
cogendo vel violenciam volendo inferre pec
caret quia usurparet sibi dominium quod
suum non esset. Cum igitur Caiphas princeps sacerdotum
subiectus non esset Christo, immo magis ecclesia
incredulis ... volendo cogere ipsum

... per modum violencie
et coaccionis, et hoc est quod dicit hic Origenes: Non ad
debebat dominum ad admirandum princeps sacerdotum
inducere, quia violenciam passum se non denegavit
ganit se filium dei esse sicut ait: Tu dixisti.
Quod tamen valere mostri (?) inter ... omnes quod
dicat: Ego sum, ut sanctus exponit. Quinta
est secundum quod tribus modis ut dictum est contingit
admiraciones fieri, scilicet primo per modum obsecracionis et de
precacionis, secundo per modum devocionis et dileccionis,
et tercio per modum violencie et coaccionis. Secundum primos
duobus modis non potest quis admirare de
mones, sicut patet quia demonibus nullam reverenciam
debemus exhibere nec eos in aliquo deprecari ut potest
super nos aliquod dominium habentes. Nam hoc
spectat ad ydolatriam exhibere reverenciam
contra in ... dicens ... ut ille qui
papavit (?) se coli tanquam deum. Unde incantatores
et omnes alii per huiusmodi demones admirantes
pecunt ydolatrie ... , similiter nec ad eos de
bemus aliquam devocionem servare quia adminimus (?)
rei publice ... inimicos et ... fidelitate
tute et benivolencia carendo. Aliquod demones
toti generi humano inimicantur et ob hoc
carendat alia ... ante per modum devocionis
et dileccionis non licet eos admirare. Et quia licet
militibus imperatoris tot inimicos rei pu
blice ... et bellica impatere vti ad effu
gandos eos ne eis nocerent, ideo licitum est
Christianis per virtutem nominis Christi et per signum et
vexillum sancte crucis ipsos demones admirare
ne eis noceant corporaliter vel spiritualiter et ei
die et nocte debent eos admirare dicendo
per signum sancte crucis de inimicis nostris libera nos deus
noster et ... meum signum in hoc ut videant qui
me oderunt et confundantur. Per modum vero coaccionis
et compulsionis possumus licite demones
admirare in omnibus que pertinent ad iuram

libātoz ne abeis ledam ul offendum
Et hoc ē q̄ Orig diat sup hūc passū
Ait em Di quib respiat ihm inpan
tem demōibus 2 ptatem datem dispr
sup demonia qn ait luc x Ecce dedi
vob ptatem calcādi sup spētes 2 sup
oem̄ ṽtute inimicoz diat q̄ h pta
tem data asaluatore lig demoēs ad
inuāc p̄dinuāc ḡo demones ut p ṽu
tute xpi nois exeant a corpib obsess
licitū ē ¶ Adquita ē ddu q̄ demoēs
adinuāc admaleficia tollēda ut eoz
opacōe 2 ṽtute tollan̄ quoz opacōne
ē introductū nō ē licitū q̄ hoc sine
spāli collocōe 2 pacōe fieri nō poss
qua nō licet alicui xpiano facē cū eis
n forte spāli auxilio 2 c̄silio spē sa
sicut legit de bto Jacobo / quē cū hmogenes
adinuas demones ut ligatū adeū addu
cerent 2 ipi clamātes p bta Jacobo
ne peni c̄iarent admiras paplm q̄tus
hmogenē ipm ligarēt 2 adse adducēt
sic factū fuit ut ligarent illū qui btm
Jacobū aplm ligari p dmoēs admiabat
Vn q̄ h Aug 3o de trin̄ te de hor ssus
p spm iustū regit 2 demoēs p anglos
bonos expellūt ideo adinuacōes facte
ut tria maleficia tollant p demones
facta p ṽtute bonoz anglōz 2 p exor
cismos 2 p alia c̄te medicīe īmedia
2 mūna 2 pote hmus di maleficiū de
strui ṽtute xpi 2 opacōe anglōz
bonoz de nob oronib 2 ieiunijs et
eleosinis licitū ē xpianis 2 ministris
eccē sicut pat 33 cū q. p a Lectio iiij

Petrus nō sedebat foris i atrio Et
accessit adeū vna ancilla dicēs
Et tu cū ihū galileo eras At ille ne
gauit corā omnibus dicens Nescio
quid dicis Exeunte aut illo ianua
vidit eum alia ancilla 2 ait hijs q̄ erat
ibi Et hic erat cū ihū nazareno Et itm
negauit cū iuramento q̄ nō noui hoiem
Et post pusillū accesserūt qui stabat 2
dixerūt petro Vere 2 tu ex illis es nā
2 loqla tua manifestū te facit Tuc cep
detestari 2 iurare q̄ nō nouisset hoiem
Et continuo gallus cantauit. Et recorda
tus ē ihūs petrus vbi ihū quod dixerat
prius q̄ gallus cātet ter me negabis
Et egressus foras fleuit amare Hic btus
ut sup dicebā ponit ipius petri triam
negatōz Nam h Aug 9 int ihū x coticlas
negato petri facta ē simul tn cū narratoe
coticlaz nō potuit narrari Jdeo bts luc q̄i
anticipādo prius negatoz petri 2 post mo
coticlas explicat Js bts nō q̄ ita̅ q̄i icaplan
do prius coticlas ihū x postea negatoz
petri ponit Dicit q̄o q̄ bts petrus sedebat for
i atrio prius n stabat eō ianua h i c discipl
qui erat notus pōtifica dixit hostiarie ut
introduceret eū intus i atriū ubi ignis
accēsus erat 2 petrus simul cū ministris cali
faciebat se ad ignē ut btus Jo diat Ad
quid aut petrus stabat for i atrio et
nō appinquabat ihū qui erat intus in
atrio d̄r sc̄d q̄ stabat sic for ut videret
exitū rei nec appīqbat ne suspecto aliqua
nasceret i ministr q̄ eet discipls Accessit g̃o
adeū vna ancilla d. Et tu cū ihū galileo
eras At i c negāt corā oib d. Nescio qd dic
Jug o h Greg dem 9 intellige hūa fragilitt
prius Nam petrus an xpi ihū flagella
exēpit gladiū 2 pcussit pōtificis seruū
postea vidēs ihū xpi coticlas inliens
voce pcussus dū mori timuit vita negāt
2 nō solū semel / h iterū exeunte illo i ianua
vidit illū alia ancilla 2 ait illis q̄ erant
ibi / hic erat cū ihū nazareno 2 iterum

negavit cum iuramento quod non novi hominem
Non enim secundum Augustinum exponens ewangelium Iohannis negavit se-
cundus rursus cum adiungeretur et ibi coram omnibus
iurando negavit quia non putabat ad excusationem
suam sufficere negare in secreto et coram ancilla in-
terrogante sed voluit se purgare coram omnibus quando de-
nunciat ab ancilla hic erat cum Ihesu Nazareno vel for-
sitan quia exponit ewangelium Iohannis non audivit quid
ancilla dixerat sed cum rursus fuit adiungeretur
aliquos eorum qui stabant adiungere dixit petro si et
tu de te et tunc iuramento negavit sicut dicit Augustinus
Et post pusillum quasi intervallo facto hore unius
ut dicit Lucas accesserunt qui astabant et dixerunt
petro vere tu ex illis es nam et loquela tua te manifestum
facit Sed non erat alius lingue beatus petrus quam
illi Iudei et ministri iudeorum qui ibi erant quia omnes
erant hebrei sed quia unaqueque civitas et provincia
habet suum modum pronunciandi eandem linguam Unde pe-
trus erat de provincia galilee sicut aliqui textus
dicunt nam et galileus es et pronunciabat alio modo linguam
hebream quam illi qui habitabant Ierusalem propter quod dixerunt
nam et loquela tua te manifestum facit Sed quia petrus iam bis
negaverat nec penituerat et perseverare in peccato debet
morte mortuus esse Sicut dicit Rabanus ideo beatus
petrus in hac tercia negacione cepit detestari et
iurare quod non novisset hominem ita quod prima negacio
fuit cum simplici assercione secunda cum iuracione tercia cum
iuracione et detestacione ita quod malum veniret super
eum si sic non esset ut asserebat Et continuo
completa tercia negacione gallus cantavit et re-
cordatus est petrus verbi Ihesu quod dixerat priusquam gallus cantet ter me negabis
Et egressus foras flevit amare Et dicit Lucas quod post galli
cantum et petri negacionem Ihesus Christus conversus fuit
ad beatum petrum et respexit eum et petrus recordatus
fuit verbi eius et flevit amare Sed hic possunt
esse quinque dubitaciones prima utrum negacio petri
debuit esse trina Secunda utrum ista trina negacio
fuit ante galli cantum completa Tercia utrum
ista negacio debuit fieri magis per interrogacionem mulieris quam viri Quarta utrum

beatus petrus post hanc negacionem potuit desp-
erare Circa primam utrum solum propter responsionem Ihesu Christi
petrus fuit salvatus Ad primam est dicendum
quod Augustinus in libro de concordia ewangelistarum [...] assignat
de trina negacione petri ut primo dicatur hoc
fecisse propter triplicem eius presumpcionem reprimendam
Secundo propter eius confessionem triplicem faciendam
Tercio propter triplicem heresim exstirpandam Nam
tribus vicibus petrus sua presumptione ostendit
de Ihesu Christo Primo Iohannis xiij cum petrus diceret domino Ihesu
Christo domine quo vadis Et Ihesus Christus respondit
Quo ego vado tu non potes me sequi modo
sequeris autem me postea presumpsit petrus
dicens Quare modo non possum te sequi animam
meam ponam pro te et tunc meruit audire quod
eum esset ter negaturus Secundo Lucas xxij
cum Ihesus Christus diceret Symon Symon ecce sa-
thanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum
Et ego pro te rogavi ut non deficiat tunc
beatus petrus presumpsit dicens domine paratus sum
tecum et in mortem et in carcerem ire Ideo tunc similiter
meruit audire quod eum ter esset negaturus
Tercio Mathei xxvj et Marci xiiij cum Ihesus dixisset
Omnes vos scandalum patiemini in me in hac noc-
te quia percussio pastore dispergentur oves gregis Tunc
petrus presumpsit dicens Et si omnes scandalizati fuerint in
te ego nunquam scandalizabor Propter istam ergo triplicem
presumpcionem reprimendam ter Ihesum Christum negaturus
erat quatenus in principe omnibus nobis remedium
presumpcionis tolleretur ut nemo auderet de sua virtu-
te confidere cum mutabilitatem humane pietatis nec
petrus evadere potuit Secundo propter triplicem
confessionem faciendam Nam in pascendis gregibus
Ihesus Christus tribus vicibus post resurrectionem
exegit a petro eius dileccionis confitendam Iohannis ultimo
cum ait Symon Iohannis diligis me plus hiis
debebat enim gregem suum pascere verbo et exemplo
ac temporali subsidio sicut ergo per trinam confessionem
commissum est petro ecclesie regimen sic per eius
trinam negacionem repressa est eius temeraria
audacia Tercio propter triplicem heresim
exstirpandam Nam secundum Augustinum error hereticorum

de ihu xpo tribus quibus timat / q aut
de eius diuinitate aut de eius humanitate
aut de utroq fallit. Cũs g° negacio xpi
p trinã negacõe petri intellig / q aut est
negacio simpl° huanit aut cũ inuramento
ipius diuinitat / i iuramento eius assumut
deus i testem / aut cũ iuramento z detestac
utriusq huanit z diui. Ad sc̃az dubiũ q
qo ẽ dubia ut aug° d° ꝑt diuersu modũ
loquendi euangelistarũ / Na tres euangeliste
q° Luc z Johs videntur cõcordare i hoc q pe-
trus ter ẽẽt negatus xpm anteq gallus
cantaret Solus aũt marcus dicit xpm dixis-
se anteq gallus bis vocẽ dedit ter me ẽẽ
negaturus Si g° dicimus trinam negacõem
petri fuisse cõpletam anteq gallus cantaret
q° nõ ver diat q bis vocẽ dant gallus
an trinã negacõez / z si bis vocẽ dedit ut a°
aut nõ fuit trina negacio cõpleta anteq
gallus cantaret ut dicunt alii euangeliste Nota
aũt i vide aug° q negacio petri incepta
fuit anteq gallus cantaret ꝫ nõ fuit illa trina
negacio cõpleta an primũ galli cantũ / q int
primã z vltimã negacõez fuit intuallum
q° hore vnius ut d° alius euangelista / noluit
g° tres euangeliste dicere petrũ ter xpm ẽẽ
negaturũ anteq gallus cantaret q an galli
cantum h trina negacio fuit inchoata licz
nõ cõsummata. ꝫ anteq cõsummare gallus
bis cantasse potuit ut d° marc° vel in de-
liberacõe animi petri anteq gallus inciperet
cantare trina negacio cõpleta fuit cõpinib i q°e
aucte opis nõ fuit cõpleta an galli cantũ
sicut hõs videns mulierem ad cõcupiscend ea
iã mechatus ẽ eam i corde suo q°uis nõ
i ope ut aug° xpo° Et sicut dubiũ ẽ de hora
sic ẽt dicitur de loco / q aug° vi dicit q trina
negacio petri fuit i domo Anne socer cayfe
Alii aũt doctores dicunt q fuit i domo cayphe
nã q domus erat ꝫ inquie i vtraq domo
petrus potuit interrogari z interrogatus
ihm xpm negare Quartum est dubiũ q

ꝑtanto qo ẽ dubia q ut beda dicit magis
viri potuit cognoscere btũ petrũ cũ vidit
eũ cũ xpo ihu ac ꝑ eius eũ magis manifestare
q mulieres z tñ nõ hõ factũ ẽ ꝫ primo paual
las manifestatus ẽ deinde cognatus illius cuius
auris petrus abscidit auriculã dicens Ego te vidi
i orto cũ illo ut btũs Jo ait. h postea paual
lam dicitur ẽ Et tu cũ ihu nazareno eras / Ista
g° causa alia assignat beda z alia Remigius Nam
beda dicit hõ fuisse ꝑ femini sexus i deprec
ut sicut vtriusq generis z femini indiguit et
masculini ut ꝑ passione xpi redimeret / ita eo
grunt ut utriusq i eius morte peccato videt
Remigius uo dicit hõ fuisse ad insinuanda
femini sexus periculosa consorcia Nã multũ sunt
periculosa mulierum consorcia / ut vnq potest
ẽẽ securus cũ deo q feminas frequentat acc̃ssus
ym corpore femiarũ petrus cogeret negare ihm xpm
quẽ aũ core discipli confessus ẽ ẽẽ dei filium
z corporeo mulierum Salomon dimisso deo bis
q i nocte appares ei dixit pete a me quid
vis z dabo tibi adorauit ydola simula z multi
ut d° in ter xpi potissime fideles z passos
viros dñiz nõ nisi ꝑ mulieres impugnare
consueuit ut d° Ambros Quarta ẽ dubium
q° Jo° dicit super hunc passum quibusdã visum
ẽẽ petrũ nõ negasse ihm xpm / dixit eni
Nescio hominẽ istũ quẽ dicitis / Nõ g° aut
nescio ihm xpm ẽẽ deum / ꝫ nescio eum
purũ ẽẽ hominem ꝫ hec frivola ẽ ut aut
q si petrus ihm xpm nõ negauit / xpus men-
tus fuit / ut valebat saltẽ cõfiteri xpm esse
deum h cõsiteret eũ ẽẽ hominem verum
Quintum q q eo mõ petrus negando ihm xpm
peccat dampnaliter q pdestinatus pot dapnari
q pdestinatũ posse dapnari i sensu composito
est fls q simul z cõiunctim pdestinatus nõ
dapnat ꝫ i sensu diuiso ẽ verũ q pre-
destinatus dum ẽ sub culpa mortali pot dapna-
ri / z dum ẽ sub gr̃a nãe ẽ eius salvari sicut
nigrũ potest ẽẽ albũ / nõ q vnũ z idem

sit albinum et nigrum sed idem suscepti quere
subalbedine et quam sub nigredine. Ad hoc e
dd. quod ista dubitatione diligenter pertractat Aug[ustinus] in
lib. de consensu evang. dicens corporaliter intelligi non
posse ihesum xpistum respexisse beatum petrum per tunc
respicere flevit amare ipse dns. Primo quidem quia
beatus petrus ut dicitur ab evangelistis stabat foris
in atrio cum ministris (?) xpistus non erat in
interiori parte atrii cum pontificibus et phariseis ministris
ubi unus ministrorum dedit ei alapam unam
et alie contumelie sibi illate sunt. Secundo quia beatus
Aug[ustinus] exponit dicit quod beatus petrus erat in atrio
deorsum et xpistus erat in atrio superiori. Tertio quia xpistus
in interiori et superiori atrio erat petrus vero erat
exterius et inferius corporaliter respicere non poterat.
Dicendum est ergo secundum Aug[ustinum] intelligere xpistum respexisse pe-
trum illo respectu quo dr. Respice in me et
miserere mei etc. Ita quod subito gratia ihesu xpisti
ipsum respiciente venit sibi in mente quotiens xpistum
negaverat. Et statim recordatus ubi erat fle-
vit amare quia fieri non poterat ut in negationis
tenebris permaneret quem lux mundi respexerat
ut dicit Ieronimus. Cap[itulum] xxvii beati Mt. primum

xxxvii b. p[ri]ma

Mane autem facto consilium inierunt omnes
principes sacerdotum et seniores populi ad-
versus ihesum ut eum morti traderent. Et vinctum
adduxerunt et tradiderunt pontio pilato presidi.
Tunc videns iudas qui eum tradidit quod dampnatus
esset penitentia ductus retulit xxx argenteos
principibus sacerdotum et senioribus dicens peccavi
tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt quid
ad nos tu videris. Et proiectis argenteis in
templo recessit et abiens laqueo se suspendit.
Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixe-
runt Non licet nos mittere in corbanam quia
pretium sanguinis est. Consilio autem inito eme-
runt ex illis agrum figuli in sepulturam
peregrinorum propter hoc vocatus est ager ille acheldemach
hoc est ager sanguinis usque in hodiernum
diem. Tunc impletum est quod dictum
est per ieremiam prophetam dicentem Et acceperunt
triginta argenteos pretium appreciati quem appre-
ciaverunt a filiis israel et dederunt eos in
agrum figuli sicut constituit mihi dns.
Postquam evangelista ostendit quod ihesus xpistus est
expositus morti et passioni per iudeos traditos
in precedentibus ut supra dictum est ostendit qualiter
est expositus passioni et morti per pilati
condempnatorem et possumus dicere quod novem
fuerunt in pilati condempnatione sicut novem
fuerunt in iude traditione. Primo fuit ipsius xpisti
presentatio. Secundo pilati diligens inquisitio. Tertio
eius finalis punitio. Quarto ministrorum execratio
et derisio. Quinto vestimentorum xpisti divisio.
Sexto solis obscuratio. Septimo mortuorum
suscitatio et monumentorum apertio. Octavo xpisti
sepultura fidelis preparatio. Nono iudeorum ne
xpistus resurgeret diligens provisio. Primum ibi Mane
autem facto. Secundum ibi Iesus autem stetit. Tertium ibi
Tunc milites. Quartum ibi Postquam autem. Quintum ibi
A sexta autem hora. Sextum ibi Et ecce velum te-
pli. Septimum ibi Cum autem sero factum esset. Octavum ibi
Altera autem die. Ad intellectum autem prime
partis est sciendum secundum Crisostomum quod iudei noluerunt
occulte et per se ipsos ihesum xpistum occidere volentes
gloriam eius detrahere. Nam quia multi fuerant eius
miracula dicta et facta admirati ideo
publice coram hominibus et per publicam iustitiam
voluerunt eum mori. Unde dicit evangelista quod mane
facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum
et seniores populi adversus ihesum ut eum morti traderent et vinctum
adduxerunt et tradiderunt pontio pilato presidi. Habebat enim iudea
hunc morem ut quem adiudicassent morti
ligatum iudici traderent. Unde Ioh. xviii dicit quod iudei
adduxerunt xpistum in pretorium ut non contaminarentur
sed ut manducarent pascha id est panes paschales
sicut quia agnum paschalem sero comederant.
Unde pilatus exivit foras ad eos et ait Quam
accusationem affertis adversus hominem hunc. Responderunt
Si non esset hic malefactor non tibi traderemus eum. Et
tunc dicit eis Accipite eum vos et secundum legem vestram
iudicate eum. Responderunt Nobis non licet interficere quemquam

Quod erat vere in die festo propter sanctitatem
et solempnitatem diei. Alius vero dicit eis quia
cum Christum mandatum erat eis ut blasphe
mum extra castra adducerent et omnis populus
eum lapidarent. Videns quod Iudas quod Christus dampnatus
esset ad mortem per principes sacerdotum
penitencia ductus. Non enim sperabat Iudas eos
quos possidebat permittere precium videns dum
per eos sit completum et consummatum et retulit
XXX argenteos principibus sacerdotum ut apte mon-
strarent se expanariciam cum tradidisse dicens
peccavi tradens sanguinem iustum. Ac si diceret propter meam
avariciam non propter suam maliciam cum tradidi.
At illi dixerunt quid ad nos tu videris. Quasi dicerent
eius tu committi debet legis lacte si dicat. Eciam
reputacionibus et auctoribus videre et reputaveris
tu apud nos ut propter tuum dictum vel non dicamus
minorem complicium tuum et cum quo tamquam reum
tradidisti innocentem iustum confitearis vel quid
ad nos si iniustus est tu videbis dicit alia
littera quod opus tuum quale fuit manifestabi-
tur. Nam si benefecisti bonum habebis et si male coram
mo et sic enectus rei probabitur quod non perseve-
ravit in penitencia et locum et tempus petendi non exspec-
tans sed tristicia et desperacione absorbetur a
dyabolo proiectis argenteis in templo recessit
et abiens laqueo se suspendit. Et quod secundum Augustinum divina
providencia factum est ut precium salvatoris non pro
tacionibus proberent auxilium sed peregrinis
requiem inspiceret. Ideo subditur quod principes sacerdotum
recepti argentum non miserunt eos in corbanam quia
precium sanguinis est receptum pessimorum sanguinis
ideo non erat ponendum in archa vel in gazophilacio
ubi oblaciones templi reponebant. Consilio igitur
consilio emerunt ex illis agrum figuli. Vel quod sic
ager vocabatur vel quod ad lutum a figulo eme-
batur et hoc in sepulturam peregrinorum ubi sibi pe-
regrini possent sepeliri quod sepulturas pater-
nas habere non poterant et ideo vocatus est ager ille
lingua hebrea acheldemach id est sanguinis usque in hodi-
ernum et sic hoc impletum est quod dictum est per Ieremiam
prophetam dicentem. Acceperunt principes sacerdotum
XXX argenteos precium apprecia-
ti quem appreciaverunt a filiis Israel. Unde
quod Christus tamquam aliquid vile appreciaverunt
a filiis Israel. Iuda et complicibus et dederunt eos
in agrum figuli sicut constituit michi dominus.
Id est sicut propheciam a deo facta. Et hic possunt esse
quinque dubitaciones. Prima utrum penitencia Iude fuit
deo grata. Secunda utrum desperacio sit species peccati in
spiritum sanctum. Tercia utrum eodem die quo Christus est
crucifixus Iudas laqueo se suspendit. Quarta utrum
pecunia recepta symoniace restitu-
enda sit ei qui ipsam dedit. Quinta utrum pecunia
pecunia usuraria sit restituenda ei a quo re-
cepta est. Ad primam dicendum quod penitencia debet habere
quatuor debet habere primo in Christi fidei integram
fundacionem fundamentum enim integre fidei est Christus
ut verus deus et verus homo. Secundo integram
apparacionem. Confessio namque vere penitencie non debet
fieri alieno sacerdoti sed proprio vel auctoritate superioris
gerenti officium sacerdotis proprii vel sacerdos debet fi-
eri heretico vel excommunicato vel precito ab ecclesia.
Tercio debet habere peccati veram ponderacionem. Ita quod
penitens sic peccator debet ponderare peccatum ut ex ipso mereatur
sit dignus corporis venia et ex parte dei debet ponde-
rare quod sit ipse propter veniam iniquitates nostras.
Quarto ex parte temporis debet habere determinacionem quod in
presenti vita est tempus penitendi et non in alia. Iste
quatuor modis vel condicionibus caruit penitencia
Iude. Primo fidei Christi integram fundacionem quia non
penituit quod tradidit deum et hominem sed propter
illo verbo peccavi tradens sanguinem iustum dicit Leo papa.
Quod impius proditor Iudas pestiferit dum deum
Christum non filium dei sed solum merum tradicionem
hominem vel communem mortem sine peccato cre-
didit. Sed tamen si flevisset misericordiam si ei compun-
ctionem non negasset. Secundo caruit sacerdotis
apparacione. Non enim duxit apostolis peccavi tradens
sanguinem iustum quibus iam dominus erat. Sed remi-
serit peccata eis sed duobus hoc principibus sa-
cerdotum qui iam de sacerdotum dignitate privati
erant et adeo reprobati et tamquam sacrilegi
et excommunicati essent preterea. Tercio -no

proby m

caruit peti debita ponderacione / Pondauit eciam
ex parte sui petim Caym qui dixit Maior est
iniquitas mea / quam ut veniam merear Cuius
enim ex parte peccantis petim non meretur veniam
ex parte tamen mie dei nullum petim est sic grave quod
venia non consequatur Certo caruit temporis
determinacione quod credidit in mundi una cum suo cor
pe invenire penam / Unde suspenso loco
sublimi et laqueo se suspendit dicit Orig / quod
credidit prevenire magistrum moriturum et
occurrere ei cum alia nuda / ut sic confitens et
penitens tamquam de ipso fecisset veniam et
miam mereretur / Non tamen invenit quod non quo
uit filium dei sequi expelli desiit vita
sed expectare dei iudicium ¶ Adseclum est ddm
quod secundum Aug petim in spiritum sanctum est cor impeni
tens quod sex modis committi potest / primo ex parte hominis
qui potest peccata dimittere / duplex potest homo non debite
penitere / primo non credendo eius iustitiam et sic est
presumpcio / secundo non credendo eius miam et sic est
desperacio / Ex parte eius qui impetrat duplex homo potest
non debite penitere / primo nolendo plangere peccata
commissa et sic est impenitencia / secundo nolendo plan
genda iterum non committere / et sic est obstinacio
Ex parte eciam ipsius peti duplex potest homo non debite
penitere sicut petim duobus modis dimittitur
primo fide illuminante intellectum / secundo gratia inflamma
te affectum / primum tollit impugnacio veritatis
agnite / secundum aufert invidencia fraterne gratie
desperacio quia Judas fecerit est petim in spiritum
sanctum ¶ Adtercia est ddm / quod licet Iohannes et multi alii
videantur dicere quod eo die quo Xpc crucifixus est
Judas laqueo se suspendit / viso forte terre
motu / solis obscuracione / et multis aliis mi
raculis / que in morte domini ostensa sunt vel forte
quod dixi tales arbor recessit postquam fecerat pen quidquid
voluit / Augustinus tamen sub dubio relinquit
quo die vel quo tempore mortuus fuit / quod si
dicatur eodem die quo Xpc crucifixus est fuisse mor
tuus cum mane et tota nocte usque ad horam
none pontifices iudeorum fuissent intenti ad
necem domini procurandam non habebant tempus
et spacium congregandi eos in templum / ut 30

arg ... ibi per Judam proiectos possent reci
pere et consilium habere ut inde emerent agrum in
sepulturam peregrinorum potissime cum Xpo
in cruce pendente ipsi assistentes erant / et
illudent ei cum ministris et militibus pilati
post horam non none ihu Xpo crucifixo intenti
erant ad celebracionem pasche quod cum esset prima
dies azimorum panes azimos et paschales
tenebantur comedere / propter quod ipsi non intierunt in
pretorium ut non contaminarentur sed manducarent
pascha / die non sabbati non licebat eis pecuniam
tollere vel portare / Et ideo secundum aliquos incertum est
quo die vel quo tempore Judas mortuus fuit
convenientes tamen sunt quocumque tempore mortuus
sit ut laqueo se suspendit / quod eius monstravit se
odiosum esse terre et celo ut Rabanus dicit ¶ Adquarta
est ddm / quod catholica veritas duas tradit locutiones tenere
de recepcione pecunie / prima est recipere pecuniam vel aliorum temporalium pro collacione vel administracione spiritualium
vel alia temporalia pro administracione spiritualium cum ministrorum et aliorum spiritualium
pactionis et vendicionis et hoc est illicitum
et symonie vicium / et non sic vendentes et eme
tes et pacientes comodum vel patrimonium
decorum negocia reportarent / quidquid sic
accipit per modum vendicionis vel pactionis
non est vendentibus vel ementibus restituendum
sed in pios usus pauperum tribuendum / Unde si ob
de una cum collacione prebende noscitur
pecuniam accepisse / nec illi cum nec eis est
restituenda sed de auctoritate superiorum vel alterius
ecclesie est tribuenda vel in pios usus expe
denda / Unde dicit Aug quod dei providencia fac
tum est ut precium salvatoris nostri non in comodum
ementium vel vendentium ipsum intraret sed in comodum
pauperum expenderetur Secunda locucio est quod re
cipere pecuniam vel alia temporalia pro administra
cione spiritualium causa gubernacionis ministrorum
et sustentacionis est licitum / et dei et apostoli con
cessio / Et utraque locucio probatur per illa que dicta
prima et secunda / quod probatur multis auctoritatibus et
exemplis ¶ Adquintum est ddm / quod si domine
usurariorum iudeorum vel xpianorum receperint
aliquam pecuniam ab eis vel per modum premiorum
quod forte puniunt eos de hiis super quibus
incupati sunt pena pecuniaria / vel premium

extorsionis quia forte violenter quicquid ac
ceperunt ab eis per pecuniam, pro administratione
reipublice vel contribuerunt quia forte habent
apud eos pecunias suas ponunt vel de
quibus taliter lex non expresse introducit
contribuere, hec omnibus istis modis si per-
sone non inveniuntur a quibus iudei vel christiani
usurarii usuras acceperunt in pios usus
debent converti quia nec ipsi recipientes possunt
retinere, quia constat eos solum de usuris ha
buisse nec ipsis usurariis debet restitui quia
contra non sunt. Sed si persone inveniuntur
a quibus accepte sunt integraliter restitui
debent. In tali enim casu de pecunia usuraria
elemosina fieri non debet. Lectio secunda

Ihesus autem stetit ante presidem. Et interroga
vit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum. Di
cit ei ihesus. Tu dicis. Et cum accusaretur
a principibus sacerdotum et senioribus nichil respondit.
Tunc dixit illi pilatus. Non audis quanta
adversum te dicunt testimonia. Et non respondit
ei ad ullum verbum, ita ut miraretur preses
vehementer. Per diem autem solempnem consueverat
preses populo dimittere unum vinctum quem vo
luissent. Habebat autem tunc unum vinctum
insignem qui dicebatur barrabas. Congre
gatis ergo illis dixit pilatus. Quem vultis di
mittam vobis barrabam an ihesum qui dicitur
christus. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent
eum. Postquam enarrata est presentatio ihesu christi ante
pilatum presentatum, inspice ista ut videas qualiter
prout pilatus christum conspiciat diligenter inqui
sitor. Unde ait quod ihesus stetit ante presidem duo
autem sunt. Ita ut dicit beatus Io. Cum christus
presentatus est pilato in pretorio exivit ipse ad
principes sacerdotum foras dicens. Quam accusationem
affertis adversus hominem hunc. Cum tu dixissent
Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum videbat
pilatus quod solum de peccato legis eum inculpabant
puta de violatione sabbati, de destructione
templi et quod filium dei se faciebat de quibus peccatis
convinci in lege pilatus non multum curabat
quia gentilis erat. Ideo dixit eis. Accipite eum
vos et secundum legem vestram iudicate eum. Tunc iudei dixerunt
Nobis non licet interficere quemquam. Si vos ipsum

dicitis iudicare quia hunc invenimus subverten
tem populum sive gentem a galilea usque huc et
regem se facit prohibentem tributa dari cesari sicut patet
Luce 22. Pilatus autem audiens galileam nomina
sciens eum esse de potestate herodis misit eum ad hero
dem, a quo cum postquam fuisset interrogatus et nichil
respondisset, illusum et veste alba remisit eum ad
pilatum. Ad quem cum fuisset adductus dimissis
omnibus accusationibus solum fecit inquisitionem de hoc
utrum esset rex, quia videbatur derogare cesari
quod eo vivente alius diceret se esse regem. Unde
interrogavit eum dicens. Tu es rex iudeorum.
Cui ihesus christus respondit illud quod scribitur Io. xviii.
A temetipso hoc dicis, vel alii tibi dixerunt de me.
Cui pilatus. Numquid ego iudeus sum. Gens tua et pon
tifices tradiderunt te michi, quid fecisti. Christus autem non respondit
ad hoc dictum quid fecerat, sed ad primam questionem
an esset rex iudeorum dicens. Regnum meum non est de
hoc mundo. Nam si de hoc mundo esset regnum meum, ministri
mei utique decertarent ut non traderer iudeis, nunc autem
regnum meum non est hinc. Quod audiens pilatus dixit
Ergo rex es tu. Et christus ait quod dicit beatus
augustinus. Tu dicis. Ac si diceret ego dictum tuum affirmo
quia ad hoc natus sum et ad hoc veni in mundum ut
testimonium perhibeam veritati. Et cum pilatus quereret quid est
veritas, non exspectavit responsum forte propter
clamorem populi, quia ut dicit beatus Lucas invales
cebant voces eorum, sed exivit foras ad iude
os dicens. Obtulistis michi hunc hominem, ego non invenio
in eo causam, sed neque herodes. Nam remisi vos ad illum et
causa enim non dixit ihesus christus se esse regem
terrenum sed celestem, non curavit pilatus de illo
regno. Et tunc cum coram populo accusaretur a principibus
sacerdotum et senioribus ihesus christus nichil respondit
eis. Itaque tunc pilatus coactus fuit dicere
sibi. Non audis quanta adversum te dicunt testimonia
et ad hoc non respondit ad ullum verbum, ita ut
preses vehementer miraretur. Pilato non respondit ut
dicit Io. quia cum uno verbo posset dissolvere
omnia dicta accusancium sic erant frivola
sed facere noluit quia si factum fuisset et passio
sua impedita et salus humani generis non
completa. Unde ex hoc mirabatur pilatus
videns eum morti condempnari per iudeos

et ... videbat

et tn videbat eum mortem no recusare sed
tranquilla mete expectare / io pilatus excogitat
aliam viam ad liberand eum p diem solēpnez
pasche consueuat dimitt̄e iudeis vnu vinctu
que voluissent / 2 tuc spalit̄ hebat vnu victu
insigne famatu i omni malo / q ꝑ homicidium
positus erat i carcere / ut d̄r al̄r euuag̃ta / 2 aliq
ait q erat latro / Cogitauit g̃ pilatus / ex quo p sn̄ba
mea no possu eu libare / libabo eu sicut donat̄
2 libatum p solēpnit̄e festi / 2 ut nullam causam
excusatois iudeis relinq̄z dimittendi eu i cōpatōe
ihū xpi manifestum homicidu adduxit eis qui vo
cabat̄ barrabas / Congregatis g̃ eis dixit pilatus
Quē vult̄ vob dimitti barrabā an ihm q d̄r xp̄s
hoc aut̄ dicebat pilatus q̄ bn̄ sciebat q iudei
no ꝑpt̄ aliq̄d maleficiu sed solu ꝑ inuidiam
tradidissent eu / vn exhor magis conaba ad libaco
ems sciens eu innocentem pati / Sz hic possunt
ee q̄tuor dubitaciones / P̄o a utz iudex possit in-
quire 2 iudicare pse i no sibi subiectu / Scda
utz iudex possit no sibi accusatu iudica / Tercia
accusatorem debeat pcede fraterna correctio / Quarta
utz accusacio ihū xpi fuerit iuris ordie snata
Ad pma e d̄r q iudex e minister legis / lex
aut cu sit quedam regla qua reglari debent
obliqua vim coactiuam debz hr̄e ad constrigend
ptes puta accusante 2 accusata / 2 q̄ cogi no pnt
n̄ inferiores io iudex inquire debz n̄ pse iudica
pt nisi sup subiectos sibi 2 inferiores eo / Quinq̄
tn modis pt aliquis subici alti 2 ee illo inferior
P̄o ordinaria iurisdicione sicut ordinarij q fun
gunt̄ publica ptate r̄ subditorum suorum / Scdo
missione sicut legati accipiunt ptatem sup no
eis subiectos p delegacoz 2 comissiōz aliquam cau
se / Tercio diuina revelacione sicut daniel inq̄sivit
2 snauit illos duos psbros / qui tn no erant
sibi subiecti sicut pz dan 13 / Quarto delicti ꝑpe
tracione sicut si aliq̄s subditus alicui dni vel
exemptus committet furtu vel homicidiu i
diocesi vel dominio alterius rone sceleris ꝑpe
trati efficitur eius i cuius dominio petitu comisit

Quinto ꝑpe voluntat̄ obligacoe sicut
illi qui compmittut i aliquos arbitros
pena imposita facta compmissōe ꝯstringunt̄
stare iudicio illorum 2 sic ihus xp̄s ꝑpria
voluntate subposuit se inquisicoi 2 iu
dicio pilati / qui tn no erat sibi subditus
Ad scdam e d̄r q accusatio no e ficda
n̄ de criminibus 2 pctis q debz puniendo
iudicari vel snari ad pena / Sz nullus
debz iudicari vel snari ad morte / vel
ad penam si e pctor occultus sine accu
sacione 2 dico si e occultus / q̄ si e manifes
tus 2 notorius ipa noticia 2 diffamacio
publica locu accusatoris habz ex qua sicut
iudex pt inquire si sic inuenit ut
fama laborat ad iudicium pt pcedere
ut d̄r n̄ ca q p̄a / q manifesta pcta sine
accusacoe iudicari pnt q̄ euidencia
ꝑpetrati sceleris no indiget clamore accu
satoris / Sz pctor occultus ut dicebam sine
accusatoe iudicari no debz / q̄ pbatur
humana 2 cano̊ica scptura / Na act 24 / festus
presidens cesaris impator cu loquet̄ de
paulo sibi pntato / dix / No e consuetudo
romanis dampnar̄e aliquē hominem pus
q̄ ille qui accusat pntes habeat accusatores
locu defendendi accipiat ad abluenda
crimina q ei obiciebant̄ / Scda no ca
q. p̄a d̄r q nichil certu quelibz accusatio
absq̄z legitimo 2 idoneo accusatore fiat / q̄
dns nr ihus xp̄us iudam fure sciebat
sz q̄ no e accusatus no e ab eo eiectus
hic de ca pilatus ihm xpm sibi p iudeos
pntatu iudicare noluit vn ait / Tercia
accusatorem affert ad usum ho3 hinc / Ad
tcia e d̄r q dica e int̄ pclamacoe
2 denunciacoz 2 accusacōne / q̄ pclamacio
fit ad pximi emendacoz de quibusdam
leuibus pctis / quorum pclamacio no facit
ad diffamacoz / ꝑ ximi pclamati sicut
religiosi pclamat se ipos i capitulis de
fractione silencij vel ubi inordinate

plātis 2 de alijs leuib9 q sibi redunant
ad memoria ut de p̄teritis doleat 2 de futuris
caueat denunciacio no fit de 9munibus
petis 2 mortalib9 tn q no vergunt i detri
mentu reipub̄lice 2 tocius commu(nita)tis s3 soli
i malu 2 nocumtu p̄cantis io soli denun
ciant' ad correccoz 2 emendacoz denunciati
S3 accusacio fit de talib9 petis q sūt simul
g̃uia 2 enorma q bonu commune 2 respu
blica p hoc ledit' ul destruit' / 2 q bonu
commune e p̄ponendu singulis p̄ticulari bono
io i accusacoe no intendit' accusati emendacio
ul fame eius 9s̄uacio s3 intendit' eius
punicio ut conuictus p testes ipe puniat'
2 respub̄lica saluet' / Et ista e ca q̄re i crie
denunciatu no e scribend s3 incusat' sic
hn dr ex de accusacoib9 2 inquisicoib9
q cr̄ime i modu denunciacois opponit'
no e necaria scripcio / s3 cu p modu accusacois
opponit' scribi deb3 / Dicam9 g° q fr̄na
correccio q fit p̄p̄t fris emendacoz 2 fame
eius 9s̄uacoz i p̄clamacoib9 no debet
p̄cede q tales p̄clamacoes no fiut ad
fame fr̄atris lesione s3 ad q̄ndaz eius
de quibusdam leuib9 recordacoz / ut fr̄na
correpcio deb3 denunciao p̄cede i accusacoib9
q tales incusacoes no fiut ad fame 9
s̄uacoem s3 ad reipub̄lice saluacoz / S3 denun
ciacoib9 bn fr̄na correpcio d3 p̄cedere
q i talib9 intendit' 2 denunciati emenda
2 cu h° fame eius 9s̄uacio ita q i p̄cla
macoib9 no necio p̄cedit p̄p̄ leuitatem
2 i incusacoib9 p̄p̄ g̃uitate / Ad q̄rta e
dicendu q sicut dr̄ in ca q. s̄ca tribus modis
accusacio reddit' iniusta p° p̄p̄t calupni
am cu falsa c̄rima incusato ponitur
Licet em accusacio fiat ut in bonu commune
9s̄uet' nulli tn bonu e s̄uandum ul
p̄curand falso mo 2 cu iniuria incu
sati S° p̄p̄t p̄uaricacoz qn aliquis
inniat cotrariam p̄tem ut si q̄s incu
satus est de vero illo muet alia p̄te
2 dicat incusatu ee de falso 2 similit si

incusatus e falso mo 2 aliquis dicat vere esse
incusatu tunc em p̄uaricaco talis iniustam
reddit incusacoz / Tco p̄p̄t tergiuersacoz / qn q̄s
videns illa de quib9 incusauit ul ee friuola
ul no posse p̄bare ab accusacoe oio desistit
Sic tribus modis incusacio ihu x° fuit iniusta p°
calupnia q falsa c̄rimina fiunt sibi imposita
Vn̄ sup° i° v̄bo Luc 23 hunc inuenim9 subuerte
te gentē nram 2 p̄hi tributa da cesari dt glo q maxime
utrūq istorz falsum fuit q tributu no p̄hibuit
dari cesari ymo dixit Reddite q sunt cesaris ce
sari 2 q sunt dei deo / Et gente 2 p̄p̄lm no subuertit
ymo cu turbe eu voluissent rape 2 facere rege
ipe fugit i montem 2 abscondit se ab eis /
S° p̄uaricacoe q dicebant eu vere incusatum
cu tn constitit ee modo falso / qd p3 q dixerunt
Si no eet hic malefactor no t' tradidissemus eu / In quo s(ecu)
bant g° eu ut malefactore Sz sic Aug' qui redi
erant a spiritib9 immundis liberati ceci videntes
mortui resurgentes claudi ambulantes sur
di audientes an sit malefactor dicat ihesus
Tcio tergiuersacoe Na sup isto v̄bo Et cu
accusaret' a p̄ncipib9 sacerdotu 2 senioribus nichil respond
dicit Jo° q io ihc xps accusatoribus nichil respondit
q sic erat friuola q dicebat q vno v̄bo
delevisset totu 2 sic ab accusacoe destitissent
ac p hoc passio ei9 fuisset impedita q ardenti
caritate fuit acceptata

Lectio iij

Sedente aut eo p tribunali misit ad eum
vxor ei9 d' Nichil tibi 2 iusto illi multa
em passa sum hodie p visum p̄p̄t eu Principes
aut sacerdotu 2 seniores p̄suaserunt p̄p̄lis ut pe
terent Barrabam ihm no p̄derent Respondens aut
p̄ses ait illis / Quem vultis vob de duobus
dimitti At illi dixerunt Barrabam Dicit
illis pilat9 Quid igit' faciam de ihu q dr xps
Dicunt omes Crucifigatur Ait illis p̄ses
Quid em mali fecit At illi mag' clamabant
dicentes Crucifigatur / Videns aut pilat9 q
nichil p̄ficeret s3 mag' tumult9 fieret aq accep
ta lauit man9 cora p̄p̄lo d' Innocens ego
sum a sanguine iusti huj9 vos videritis Et
respondens vniuersus p̄p̄ls d' Sanguis ei9 sup
nos 2 sup filios nros / Tunc dimisit illis

lco iij

xxvij.

barrabam ihm non flagellatum tradidit eis
ut crucifigeretur. Porta pilati ingrediens hic
enim glossa ponit eius sine tot ihm xpm pnu
ciatum. Sequit ait quod sedente illo pro tribunali i[n] sede
ubi sententiam pronunciare debebat pronunciat. Nota secundum Raba[num]
Tribunal est sedes iudicis solium non est sedes
regum et cathedra est sedes magistrorum. Sedente
ergo pilato pro tribunali uxor eius misit ad eum dicens
Nichil tibi et iusto illi multa enim passa sum hodie per vi
sum propter eum. Sic enim ut dicit Raba[nus] uxor pilati in visi
one et in sompno intellexit de ihu xpo quod erat
iustus et quod iudei non credere nec intelligere
noluerunt. Propter quod sequitur Principes autem sa
cerdotum persuaserunt populo ut peterent barrabam. ihm vero per
derent. Ex quo magister arguitur eorum malicia quia
sola invidia obcecati pervertebant populum et concitave
runt adversus ihm. Quod intelligens pilatus ait illis
Quem vultis de duobus vobis dimitti. Dixit enim hoc pi
latus vel volendo satisfacere uxori vel iudeis
ad peticionem populi. Tamen ob pertinaciam populi cum eis di
mittere i[n] festo barraba aut ihm xpm Sed populi persua
sione a sacerdotibus deposuit Barrabam. Et ideo ut
Orig[enes] dicit gens iudeorum ihm quasi forte agit sediciones
nes et latrocinia habet et intus in anima et sinistrum
quia ubi non est ihus xpus liber et placa sunt et est ibi
barrabas solutus et ihs xpus ligatus et ubi populus
est et requirit ihus xpus solutus et barraba ligatus.
Et quia pilatus putabat ihm xpm iustum et hoc
habebat ex visione uxoris volens eis verecundia
et erubescentia movere quia latronem petierunt et non
ihm xpm ait Quid igitur faciam de ihu qui dicitur xpus
Ac si dicat Ex quo latronem petitis liberari iustum et
sanctum et salvatorem multo magis debetis absolvere.
Sed nullam verecundiam habentes commoti dixerunt
Crucifigatur. Et cum videret pilatus Quid enim
mali fecit illi magis eorum iniquitatem et iniquitatem mul
tiplicaverunt dicentes Crucifigatur. Videns
pilatus quia nihil proficeret et tumultus quasi conabatur
iniustitiam ad liberandum eum sed magis tumultus
fieret in populo. Sed mortem erat autem quasi volentem
ondere eorum innocentiam accepta

aqua lavit manus coram omni populo dicens Innocens
ego sum a sanguine iusti huius vos videritis. Ac si dicat
Ego iuste loquitur sum lex vera clamatis et testi
ficatis tot eum iustificat ipsum non ego iustus vero
iustum est quod pronuncio. Respondens dixit universi
universus populus dixit Sanguis eius super nos et super filios
nostros. Magnus ostendit impetus eorum malicie quia
non solum in se verum etiam in filios eorum
maledictionem optant habere quam sententiam xpus
non approbavit quia multos eorum filios sal
vavit ut paulum et multos alios credentes
post passionem suam ut eorum dicit. Tunc
pilatus ut dicit alius enim magister credens per magis bo
num satisfacere populo quia barrabam dimisit
eis solutum et ihm flagellatum tradidit eis
ut crucifigeretur. Legibus namque Romanis quibus pilatus
erat minister sanccitum erat ut qui deberet
crucifigi prius deberet flagellari ut Io[hannes] dicit.
Hic primo ponit sex que dubitationes Prima utrum
discipuli paciantur ihm xpi passionem impedire.
Secunda utrum pilatus conatus fuit ihm xpm
a morte liberare. Tercia utrum quia pilatus
xpm liberare voluit possit excusari a peccato ex
apparentia. Quarta utrum iudex peccet condempna
do ad mortem quo scit innocentem si probatum
sit coram eo eum esse nocentem. Quinta utrum iu
dex peccet liberando nocentem si probatum sit
coram eo quod sit nocens. Ad primam est dicendum
quod sancti patres qui erant in limbo cum magno desi
derio passionem xpi et mortem exspectabant Et
ratio est quia debitum pro peccato ade racione cuius
in limbo detinebantur nullus alius poterat sol
vere nisi xpus et xpus quibus per eam mortem tamen
non potuit solvere nisi per mortem quia sui morte
se ipsum vendidit igitur sanctam iusti mortem eum
liberari intendebat. Igitur xpo tradito pilato
ad mortem perpetuus aliquod gaudium et leticie
sancti patres hoc exspectantes invenerunt. Quod
discipuli paciuntur quam mortem ipsum pensabant
dubitantes sed sua per eam dominari voluit
eius mortem impedire dupliciter primo propter
iudeos secundo propter uxorem pilati propter iudeos

quod quia supra in verbo precedenti dictum est sequitur. inst- dicit Remigius quod Iudas ingressus in Iudeam presto sibi fuit et ipsum inhitavit donec ihesus christus traditus fuit pilato. postmodum non recessit ab eo ut primum agens et argenteos reddens principibus sacerdotum desperans per hoc ihesum christum incusare et sic eius mortem non penitere. per uxorem non pilati quod scribitur in verbo sedente eo pro tribunali misit ad eum uxor eius dicens nichil tibi et iusto illi. dicit Rabanus quod intelligens per ihesum christum sua spolia amissurum esse sicut per procurationem mortem intulerat homini sic procurationem voluit ihesum christum de manibus iudeorum liberare ne per mortem ihesu christi mortis amitteret imperium

Ad secundum est dicendum quod secundum Augustinum pilatus omnem conatum et diligentiam apposuit ad liberationem ihesu christi. Primo propter timorem iudeorum nequaquam consultum ei de time iudeos acceptare vel consentire malicie et negare accusationem verbum supra in verbo querebat ei quod per invidiam tradidit eum. dicit Augustinus quod tamen quare pilatus conabatur ad liberationem ihesu christi erat quia sciebat quod sola invidia et nequitia non iustitia iudei movebantur contra eum. Secundo propter timorem eius innocentie. Nam audito pilatus verbo ihesu christi propterea qui me tradidit tibi in manibus peccatum habet. dicit beatus Iohannes quod exinde querebat pilatus dimittere eum. Super quo verbo dicit Augustinus quod licet pilatus noluit ihesum christum dimittere tunc tamen ex toto deliberavit ne videretur consentire in morte innocentis. Tertio propter timorem eius divine potentie. Nam cum Iohannis 19 iudei dixissent nos legem habemus et secundum legem nostram debet mori quia filium dei se fecit pilatus cum audisset hunc sermonem magis timuit putans eum fore potius quod esset filius dei propterea timens dei filium volebat eum liberare. sed furor iudeorum prevaluit ut dicit Crisostomus

Ad tertium est dicendum quod pilatus excusari non debet dimittendo se mandando ihesum christum ad mortem non obstante quod voluerit eum liberare propter illa tria supradicta

propter quod propter insufficientiam quia non fecit totum quod potuit ad liberationem ihesu christi. Cum enim christus ad sufficientiam et sufficienter vidisset quod eius regnum non esset de hoc mundo et quod ad hoc venerat ut testimonium perhiberet veritati et quod nullam potestatem haberet nisi sibi datum fuisset desuper. statim hiis auditis debuisset ipsum dimisisse quod non fecit sed iterum intulit in pretorium sequens impetum et furorem iudeorum et hoc erat quod firmum et stabile iudicium non habebat nec firmaverat sibi de ihesu christo ad liberandum eum sed flexibiliter addiscebat ut Crisostomus dicit. Secundo propter populi complacentiam quia in sententiando eum non iustitiam sed magis populi complacentiam respexit verbum supra in verbo Marci xv pilatus autem volens satisfacere populo dimisit illis barrabam ihesum non tradidit ut crucifigeretur dicit Theophilus quod pilatus voluit satisfacere populo magis quam deo et plus respexit populi beneplacitum et voluntatem quam iustitie equitatem et hoc sine peccato fieri non potuit. verbum Exodi 23 scribitur non iudicio plurimorum acquiesces sententie ut a veritate devies

Ad quartum est dicendum quod iura civilia et canonica et dicta communia doctorum videntur habere conclusionem tenere quod iudex non peccat occidendo innocentem si in foro iudiciorum et secundum ordinem iudicialem coram eo probetur nocens. quia si iudex generis vite persone publice non tenetur preter ordinem iuris sed probata et allegata sententiare posset simpliciter dimittere nocentem secundum innocentem et per consequens pervertere omne iudicium. Et hoc similiter facit dominus Augustinus in quodam sermone 2 parte 23 q. 4 dum homo iuste occidit non tu occidis eum sed lex. Planum est autem quod innocens iuste occiditur ex quo ordine iudiciario probatum est quod sit nocens. Et confirmat predictam sententiam in ca q. 8 Tertio iudex non ex arbitrio suo et domestica voluntate proprietate sed iuxta lege et iura pronuntiat. Ideo si sic dicatur quid dicatur de pilato quod iudicavit ihesum christum innocentem sed ordine iudiciario sed allegata et probata contra eum hominis allegata et probata fuerunt ipse esse falsa. verbum plures dixerunt. ego in eo non invenio causam sed vera. quia falsas causas et falsa testimonia planum est quod invenit. puta quia

Tertio propter timorem regie reverentie. Cum enim iudei dixissent Iohannis 19 Si hunc dimittis non es amicus cesaris quia omnis qui se regem facit contradicit cesari et nos aliud regem non habemus nisi cesarem. statim hiis sermonibus auditis pilatus flagellatum ihesum tradidit iudeis ut crucifigeretur. quia ut Augustinus dicit magis timuit visus fuisset cesari adversari si iudeis petentibus nollet alium regem nisi cesarem alium regem vellet ipsis preficere et hoc non debebat facere quia ut Augustinus ibi dicit propter timorem superioris potestatis hominem innocentem prohibitum iudex occidere non debet. unde et sic a tanto pilatus excusari potuit non debet tamen excusari a toto. Secundum Ad quartum est dicendum etc.

ostinparz sibi nome regis / 2 q subuiss pp
2 q phibuisset tribuz dari cesari p q oma
plami e q s leges debebat iudicari si vera
fuisset / Dato g° q pilatus no peccass condemp
nado ihm xpm ex aliq° tiore ut liuor Nuq
dicemus eu immune a peccato ex h° solo q in
nocete occidit platu tu cora eo nocetem
puto q ex q° sciebat ihm xpm ee innocete ut
psona pnata 2 ut sic sciebat fla ee q tot
ipm iudicialr / qntuq ut iudex platu
ee cora eo eu ee nocete ph° soli pcca q
tot sua cosciam ipm codepnado / 2 eodz mo
puto q quilz iudex pcca q osciam codep
nado innocete platu p fla testia cora eo
ee nocetem / Quod multiplr pba. p° qz
q ista duo sil stant q lex pmittes ul pa
piens aliqua fiei sit inculpabilis 2 iusta
2 tn faciens illud q lex pmittit ul papit
sit culpabilis 2 iniustus Sicut expsse dic
Aug° p° de libo arbito / q lex pmittes occidi
hoiem volete me occide inculpab 2 iusta e
tn ut ibi dt si occido volete me occide in
culpatus no su neqz iustus / Apli° g° lex
madas occidi conuictu p ordine iudiciari
iusta e 2 inculpab tn codepnas eu sic co
uictu ex q° costat e q iniuste 2 flo no sit
cuictus culpab erit / Si° qz tal no sequit
intecoz leg ojmus seqt uba leg / Nam cu
lex madat iudicari ee s ordinez iudiciari
s allegata 2 pbata ee vera no fla ex q° g°
iudex sit qualitcuqz / siue ut psona pnata
siue ut publica fla ee cobiaut incusata /
no agit q intec leg / tlem no s mando
qz ut dt in r cosult i pnci digestoz Scire
leges no e uba ipaz tene s sciz vim eaz
2 ptatem Tacio q iudex e quedā lex aiata
sicut lex scripta qdā lex inaiata / no iudi
cat innocete i talica in quo sciet flo
mo pbatu eu nocetem q° mo lex ipsa
na potuit condēde sic iudex q e lex aiata
2 hoc tali iudicari no debz / Certo si pba
ret nocens 2 iudex credit sic ee q nocens

esset pcca eu libando qz agez cotra
osciam sua 2 q ordine iudiciari ut in
dicado hoiem ad morte quē iudex pp
bata 2 allegata habz ee dignu mori
ex q° credit s pbata 2 allegata ee vera
nec pccat ipm codepnado / 2 s h sentio q
oia mea 2 dcā supra sic intelligenda sint
qz tuc iudex no pcca occidendo hoiem
s ordine iudiciari p allegata 2 pbata
qū s sua osciam no scit ut 2 h sit fla
Adquita e dba q iudex q e supior et quasi
conditor leg qui no subia legi ut dr
i pnci° digestoz / quaqz ius iudex e sub
pcato actius 2 iust leg 2 tlis bene
subiac legi / qz s aug° in de vera relig°
Lic aliqui lex condat h no subiacatur
legi / postqm tn lata e no lic hns qui
subiant legi s legem age maxie
s vim 2 ptatem legi / Si igit cora illo
q no e subiectus legi pbet innocens ee
nocens 2 costiam h eat flo mo h° esse
pbatu tunc eu libare / qz i hoc no fac
violencia legi / Si s cora inferiori iu
dice sic pbetur puto q no debz eum
libare / s tn no dz eu codempnare p illa
q dicta sut s sentem debz differe 2 conde
sup examinare testium 2 vitare inicere
ul ad supiore ipm remitte / ul suo offi°
cede / qz potius sui honor 2 sui utilit
q° osce remorsu 2 detrimtu sustine debz
Tunc milites psidis Lectio iiij
O suscipientes ihm i pretorio cogregauert
ad eu vniusa cohorte 2 exuentes eum
clamide coccinea circudederunt illi Et
plectentes corona de spinis posuerunt sup
caput eius 2 arudinē i dextera ei° Et
genu flexo an eum illudebant dicentes
Aue rex iudeoz Et expuentes in eu
acceperut arudinē 2 percutiebat caput
eius Et postqm illuserunt ei exuerunt
eu clamide 2 induerunt eu vestibus eius
Et duxerunt eu ut crucifigerent Exeuntes
aut inueneiūt hoiez cyreneū nomine

Simonem hunc angariaverunt ut tolleret
crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur golga-
tha quod est calvarie locus. Et dederunt ei
vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gus-
tasset noluit bibere. ¶ Data sententia per pilatum
et porta preparata ihesus cum deputatis supra scri-
ptis ut dicit dyalogus ewangelistarum post mistice crucem
hum ait quod tunc lata sententia ut crucifigeretur
milites pilati congregaverunt ad eum universam
cohortem suspendentes eum in pretorio. Et quod
ut iohannes dicit regem se fecerat in dolorem ut scilicet
principes sacerdotum primo hoc sibi obice-
rant. ideo milites eum exuerunt vestimentis propriis
et illudentes ei clamidem coccineam vel pur-
puream vestimentum circumdederunt ei. Et quod
tali veste reges veteres utebantur ut iohannes dicit
et predicatores corona de spinis posuerunt
super caput eius et propter regalem arundinem
in dextera eius. Et genuflexo illum et dicunt Ave
rex iudeorum et conspuentes in eum acceperunt
arundinem et percutiebant caput eius. ¶ Sed ergo
nos christianos nulla cura esse debet si ab aliquo
obprobria et contumelias paciamur quia ihesus christus
hec omnia passus est. Unde dicit beatus petrus prima petri quarta
Christo ihesu passo in carne vos eadem
cogitatione armamini. Postquam illuserunt ei
exuerunt eum clamidem et induerunt eum vestimentis eius et duxe-
runt ut crucifigerent. ¶ Quod iohannes cum illuditur et conspuitur
ihesus christus non habuit propria vestimenta sed aliena quia propter nostra
peccata acceperat cum non crucifigeretur propriis vestimentis
et proprio ornamento accepit quod statim christo
crucifixo elementa turbata sunt et suo creatori dant
testimonium omnis creatura. Et quod christus non solum
pro una gente vel populo sed pro toto mundo passus est
ideo non sub tecto vel in templo passus est sed
extra civitatem. ¶ Et quod subditur exeuntes quod
invenerunt hominem cyreneum venientem sibi obviam
nomine Simonem. Non erat civis sed peregri-
nus vel debile ut dicit Remigius conficiens et tunc
civibus stantibus et domesticis fidei hunc ergo angariaverunt
ut tolleret crucem eius. Erat enim tunc lignum
crucis portare magnum obprobrium et verecun-
diam unde non invenientes aliquem

portare volentem coegerunt illum peregrinum
ad portandum. Unde tamen iohannes dicat quod ihesus baiulans
sibi crucem qui dicebatur ad crucifigendum. Cum non con-
tradicunt alii ewangeliste qui dicunt symonem fuisse
ad portandum angariatum. quia quando ihesus christus exivit
de pretorio pilati ipsemet portabat sibi crucem
postmodum non eundo primam angariaverunt symonem
ad portandum. quia flagellis et ulceribus debilis factus
erat ad portandum ut crucis ad locum perve-
nirent. Ideo quod venerunt ad locum qui dicitur golgatha
et est nomen syrum quod interpretatur calvarie eo quod
in isto loco truncabant capita decollandorum
et dampnandorum. ¶ Unde autem quod crucifigeretur ihesus christus
conversus fuit ad mulieres que sequebantur eum plan-
gentes dicens filie iherusalem nolite flere super
me sed super vos ipsas flete quod matheus non nar-
rat. Crucifixo igitur christo ut beatus iohannes dicit
ad hoc quod scriptura impleretur dixit ¶ Sicio et tunc
vas aceto plenum obtulerunt ori eius. Et
beatus matheus dicit quod dederunt ei bibere vinum cum felle
mixtum. Et beatus marcus ait quod mirratum vinum
dabant. Et beatus matheus ait quod cum gustasset
noluit bibere. Beatus vero marcus ait quod non
accepit quod est verum cum non accepisset ad bi-
bendum. Et beatus matheus dicit quod gustavit sed noluit
bibere quod idem importat nec est diversitas in hoc
quod dicatur quod vinum cum felle vel mirratum seu
acetosum quia forte acetum fuit cum felle et
mirra et sic positum est racione amaritudinis vel
utrumque potuit esse ut Augustinus ait quod alii acetum
aliqui non vinum cum felle alii non mirratum
vinum obtulerunt ori eius. ¶ Deinde crucifixo christo
iohannes dicit quod matrem discipulo commendavit dicens
Ecce mater tua et ex illa hora discipulus accepit
eam in suam matrem. ¶ Sed hic possunt esse
septem dubitaciones. ¶ Prima utrum concives fuerunt
ihesum christum crucifigi peccantes magis quam iudeos
¶ Secunda utrum iudei plus peccaverunt in morte ihesu
christi quam pilatus et milites eius. ¶ Tercia utrum
credentes aliquem volentem occidi et petentem
necessaria sit petens homicidium. ¶ Quarta utrum
in loco ubi ihesus christus crucifixus est sepultus
fuerit adam primus homo. ¶ Quinta utrum

congruum fuerit ihesum christum corona spinea co
ronari. ¶ Sexta utrum congruum fuit ihesum christum
sua matre virgine beata in vita eius discipulo
commendare. ¶ Septima utrum congruum fuit ihesum christum
sua cruce portare vel symonem ad portandum
angariare. ¶ Ad primam est dicendum quod si consideramus
ihesu christi passionis efficaciam et iudeorum nequiciam
conveniens fuit ihesum christum crucifigi per pilatum et
eius milites magis quam per iudeos. Nam initium passio
nis christi debuit respondere initio predicationis eius
sed initium predicationis ihesu christi primo manifestata est
iudeis quia angelica nuncia credentibus exposita est
christi et apostolorum in Ierusalem valde ut dicitur Act. 2° postea
modum non commutata est in gentiles. Unde dicit
beatus paulus dominus vobis oportebat primum predicari
verbum dei sed quia vos repulistis illud ecce con
tinuo adgentes. ¶ Sic ergo initium passionis christi primo
manifestata est in iudeis et per modum in gentilibus
propter quod primo fuit iniciata eius passio per iude
os sed per gentiles fuit finita et consummata.
¶ Item hoc si consideramus iudeorum nequiciam qua
rum est quod iudei poterant ihesum lapidare ex quo
imposuerunt ei blasphemiam quia filium dei se
dicebat quia ex precepto legis tenebantur hoc facere
propter quod Stephanum tamquam blasphemum lapida
verunt. ¶ Sed ipsi iudei ex nequicia eorum volebant
ihesum christum mori morte cum magis obprobrio
sa puta morte crucis que erat mors latronum
et quia non licebat eis talem mortem aliquem occide
re quia non licebat eis tali morte aliquem occide
tum sit punire pertinet ad publicam iusticiam qua
tunc exequebantur gentiles ideo eum tamquam latro
nem vel publicum hostem pilato et militibus
crucifigendum tradiderunt. ¶ Ad secundum est dicendum quod
iudei plus peccaverunt in morte ihesu christi quam pila
tus et milites. Primo quia iudei saltem maiores
de ignorancia excusari non poterant quia eum
esse illum quem lex et prophete predixerant cognoverunt
maiores non et si non cognoscebant non tamen in
homicidium consentire debebant. Unde super
illo verbo Luc. 23 Pater ignosce illis quia nesciunt
quid faciunt dicit glossa pro illis rogat qui nesciebant
quid facerent zelum dei habentes sed non secundum scientiam

Sed pilatus et milites eius legis statuta non
habebant. Unde ignorantes peccaverunt. ¶ Non solum
pilatus excusari potuit quia ut Augustinus dicit
propter timorem cesaris ihesum christum in mortem tradidit
occidit. Propter quod super illo verbo Qui me tradidit
tibi maius peccatum habet dicit Augustinus quod non ait iste pilatus
qui me tradidit tibi peccatum habet et non tu
sed maius peccatum habet quam tu. Sed dicit quod Iu
das plus peccavit quam principes sacerdotum quia
peccavit cupiditate que est radix omnium malorum
illi non mundiae voluptate. Et principes sa
cerdotum plus quam ipsi iudei qui peccaverunt
occidendi voluntate et pilatus licet minus quam
iudei eo quod mundana timuit plus tamen
quam milites qui precepto eius ihesum christum in morte
crucifixerunt. ¶ Ad tertiam est dicendum quod licet ihesus
christus voluntate pateretur nunquam tamen peccavit
a iudeis vel a pilato ut occideretur. Dato tamen
quod aliquis peteret et vellet occidi ab aliquo non
excusaretur ab homicidio occidendo ipsum quia
sicut nullus debet interficere alium ita nullus
debet interficere se ipsum. Quia si preceptum est non occi
des per hominem qui se ipsum occidit non alium
quam hominem occidit. Sic ergo occidendo hominem
voluntate alterius peccat sicut voluntate sua ipsa
occidendo eum peccat. Et hec ratio quare david man
davit puniri sicut homicidam illum qui
dicebat se occidisse Saul eo petente et
volente. ¶ Ad quartam est dicendum quod Athanasius
videtur dicere Adam in calvarie loco fuisse se
pultum ubi ihesus christus crucifixus est et hoc
dicit sentire doctores iudeorum ut ibi ihesus
christus corpus suum morti exponeret ubi caput
humani generis fuit corruptum et ubi primo via
ta est corruptio oriatur quibus sit me
dicina morbo videtur. ¶ Sed Ieronimus dicit super
hunc passum hanc esse exponere favorabilem
demulcere aures audiencium asserens
adam in Ebron esse sepultum non in loco
calvarie quem locum dicit sic esse nominatum
non ad calvariam capitis humani generis
ut caput humani generis sit ibi conditum

Capitulum

vel sepulture sed quia ibi capita dampnatorum
et decollatorum truncabant dicit tamen Jeronimus quod
in dicto loco calvarie ymolatus est aries pro
ysaac significabat enim aries ille humani
tatem christi et ysaac divinitatem dimissa quod divi
nitate que est inpassibilis humanitas christi in dicto
loco est ymolata unde in persona dei filii ysa
ac dixit patri ubi est victima holocausti
cum sed natura divina non posset pati Cui
respondit deus providebit sibi victimam
holocausti fili mi Nam ex persona dei
patris humanitas ihesu christi est in utero virginali
concepta et demum pro nobis in cruce ymolata
¶ Ad quintam est dicendum quod corona imposita
ihesu christo fuit corona et fuit spinea et
fuit capiti imposita Secundum quod Jeronimus magis
fuit corona quam fuit laureata Insuper tamen
non fuit spinea sicut putatur sed imposita
capiti imposita sicut victorie obtentorum
et sic ex dicte corone laureate nobis
eternum regnum quod [illegible] perdidit et sine comu
nicavit operibus non putatur [illegible]
et peccata sanavit sed ex victorie obtente
nos a tyrannica potestate liberavit ut de
ipso legitur ex corona quod sibi [illegible] Coro
na aurea super mitram eius [illegible]
[illegible] regum commutatam expressa signo
sanitatis quantum ad miraculorum sanatorum gloria
honoris et operibus virtutis quantum ad nos [illegible]
tyrannum liberatorum Congruum ergo fuit propter
ista ihesum christum corona spinea coronari.
¶ Ad sextam est dicendum quod congruum fuit ut christus
bonus in cruce matrem suam discipulo commendaret
propter precepti observacionem Tenemur enim ex pre
cepto curam habere de parentibus quantum ad sub
vencionem necessariorum Unde ihesus christus qui legem
venit non solvere sed implere curam
suam matrem [illegible] dimisit sicut bonus
magister hoc servare voluit propter quod dicit
Augustinus preceptor bonus suo exemplo
instruxit ut cura a filiis parentibus im
pendatur et hoc in cruce quod illud

signum ubi erant fixa membra morientis
fieri et cathedra magistri docentis Sexto propter ma
tris virginis consolacionem dicit enim Crisostomus quod
cum multe mulieres starent iuxta crucem
nullius alterius ihesus christus meminit nisi matris sue
docens quod nos plus aliis debemus matribus
compatere quam aliis maxime in extrema (?) quia
non minus consolacio est eis impendenda quam ex
tibus in necessitate nostra nunc [illegible] Tercio propter
humanitatis ostensionem Nam sed dum tunc cum ihesus christus
erat in cruce venerat illa hora de qua dixerat Johannis
Nondum venit hora mea quia tunc divina factu
rus et aquam in vinum mutaturus tamquam incogni
tam matrem repulit dicens quid mihi et tibi est mulier
sed iam in cruce morte in natura humana acceptus
matrem cognovit quia verum humanitatis corpus re
cepit Quarto propter discipuli precipua dilectione dicit
enim Crisostomus quod magno honore discipulum ho
noravit cum matrem suam sibi signavit commen
davit [illegible] non consolatur [illegible] tristatem quia tunc
consolacionis non erat sed quia videbat matrem
dolere et paciatur [illegible] sibi dicit Ecce filius
tuus Quod verbum virgo beatissima audivit
cum extrema ut pro domino servum pro magistro discipulum
et pro proprio filio recepit alienum ¶ Ad septimam
est dicendum quod ad portandum crucem ihesu christi ut ad opus
[illegible] sustinendum tria requirit Primo obediencia
ihesu christi ut sicut ipse fuit obediens ipsi deo
patri usque ad mortem non contemnens sed crucis sic
quilibet christianus sit ihesu christo obediens Secundo fidei evi
dencia quia sine fide mediatoris ihesu christi nunquam
aliquis fuit salvus Tercio fortitudinis
constancia Nam ut dicit Crisostomus arduum est crucem tolle
re animam periculis dare morti corpus offerre negare
quod potes esse velle quod non potes Et hoc ideo quia
raro nisi sit forte [illegible] virtus quod aliquis
presumitur bonus committere [illegible] Propter ista
ergo tria ut dicit Augustinus fuit congruum Symonem
cyreneum portare crucem post ihesum Primo propter
obedienciam nisi enim fuisset Symon id est obedi
ens non fuisset dignus crucem christi portare
Secundo propter fidei evidenciam quia erat cyreneus

2 gentilis no iudeus / q[uia] s[ecundu]m hilar[iu]m indignus
erat iudeus portare cruce[m] ihu xpi s[ed] iste alie
nigena in iniciu[m] fidei gentiliu[m] fuit quo[rum] erat 2
cruce[m] accipe[re] 2 c[om]pati. Tercio p[ro]pt[er] fortitu[din]is o[st]ensio[n]e[m]
Na[m] ip[s]e ihus xpus s[ed]m q[ue] baiulasset sibi cr[uc]e[m] 2 ip[s]e
prius passio[n]e crucis fuisset passus nullu[m] cu[m]
dolibus ut exe[m]p[lu]m fortitudinis martiribus reli
quisset. Q[ui]z vero hoc q[uod] ipse s[ed]m portauit multi
post ihm secuti sunt ad portandum. Jo. Lu. d[icit]
q[uod] iste Symon p[ost] ihm no[n] ante eu[m] portu
bat crucem

Lectio quinta

Postq[ua]m aut[em] c[ru]cifixerunt eum diuiserunt sibi
vestimenta eius sortem mittentes / ut
adimplere[tur] quod dictu[m] e[st] p[er] p[ro]ph[et]am dicentem
diuiserunt s[ibi] vest[imen]ta mea 2 sup[er] ve[stem] m[eam] mi[serunt] sor[tem]
Et sedentes s[er]uabant eum. Et imposuerunt s[uper]
caput eius causam ipsius scriptam. hic e[st] ihs naza
renus rex iudeo[rum]. Tunc crucifixi sunt cum eo
duo latrones vnus a dextris 2 vnus a sinistris
P[re]tereuntes aut[em] blasphemabant eum mouentes
capita sua 2 dicentes. Vach qui destruis te
plum dei / 2 in triduo illud reedificas. Salua
temetipsum / si filius dei es descende de cruce
Similiter aut[em] 2 p[ri]ncipes sacerdotum illudentes
cu[m] scribis 2 senioribus dicebant. Alios sal
uos fecit se ipsum no[n] p[otes]t saluu[m] face[re]. Si rex
isr[ae]l e[st] descendat nu[n]c de cruce 2 credimus ei
Confidit i[n] deo / liberet eum nu[n]c si vult / dixit
e[ni]m q[uia] filius dei sum. Id ip[su]m aut[em] 2 latrones
q[ui] c[ru]cifixi erant cu[m] eo improperabant ei. Ti[tu]l[u]m
p[ro]pter ista ut s[upra] dicebat ponit[ur] vesti[mentorum] diuisio
Vnde ait crisost[omus] q[uod] p[ro]pter q[uod] c[ru]cifixerunt eu[m] i[n] ligno
excelso no[n] sub tecto posito ut n[on] tacer[et] mu[n]
daret / 2 t[er]ra simul tale susciperet stilla
tione sanguinis de cordis de late[re] de manib[us]
2 pedibus ut d[icit] Criso[stomus]. postq[ua]m ig[itur] c[ru]cifixerunt eu[m]
diuiserunt vesti[menta] ei[us] de quibus fecerunt q[ua]tuor
partes ut beatus Jo. d[icit] q[uia] tot milites. Q[ui]z sup[er]
tunicam inconsutilem q[uae] erat desup[er] contexta
p[er] totum miserunt sortem q[uia] diuide[re] noluerunt
2 o[mn]ibus hoc adlittera[m] sunt factum / tamen mistice
s[ecundu]m aug[ustinum] vestimenta ihu xpi sunt scripture
sacre 2 sacramenta ecc[lesi]e / quo[rum] diuisores sunt
heretici scindentes 2 diuidentes vero intellectu[m]
scripture 2 fidei fundamentum / caritatem
t[ame]n 2 vnitate[m] ecc[lesi]e q[uae] e[st] tunica inconsutilis
no[n] p[otes]t diuide[re] / q[uia] caritas no[n] diuidit[ur]
nec da[tur] alicui n[isi] sorte diuisori sp[iritu]s s[an]c[tu]s
qui diuidit singulis dona sua p[ro]ut
vult / 2 ne putet[ur] hoc casualit[er] factu[m] be
subd[icit] euuang[elis]ta q[uod] factum e[st] ut imple[retur] q[uo]d
dictu[m] e[st] p[er] p[ro]ph[et]am. diuiserunt sibi ves[timenta] m[ea]
2 sup[er] ves[tem] m[eam] mi[serunt] sor[tem]. Et sedentes s[er]ua[ban]t eu[m]
diligencia eum militum 2 sacerdotum s[er]uaci[um]
2 custodiencium eum v[idelicet] ihm xpm nobis
multum p[ro]fuit ut dicit Jo[hannes] q[uia] exp[ost] ub[i]
resurgens claior 2 fortior apparuit / et
q[uia] nullam tam mortem ei[us] pilatus potuit
inuenire / Sic q[uia] regem se fecit iudeo[rum] c[on]fess[us]
p[ro]pterea milites imposuerunt sup[er] cap[u]t ei[us]
causam ipsius scripta / hic e[st] ihus rex iudeo[rum]
q[uo]d dei p[ro]uidencia factum e[st] ut talis titulus
sup[er] eu[m] poneret[ur] / quibus plur[es] iudei assisterent
q[uia] nec ipsum ihm occidendo potuerunt
face[re] q[uod] eu[m] rege[m] no[n] haberent / q[uia] p[er] mortis
patibulum no[n] amisit regis imperium sic
dicit Remigius. Erat t[ame]n ut Jo[hannes] au[tem] ti
tulus scriptus hebraice / grece / 2 latine
q[uia] iste erant p[ri]ncipales lingue in apte
s[ecundu]m mostra[retur] q[uia] ipse erat rex theologie
quantu[m] ad hebreos / i[n] quibus erat d[e]i scien[cia]
philo[sophi]e. quantu[m] ad grecos / in q[ui]b[us] erat phi[loso]phia
eloquencia 2 practica quantu[m] ad romanos
2 latinos / in quibus erat regendi
2 bellandi potencia / ut dicit theophilus
Et ista supius dicta s[ecundu]m criso[stomum] de diuisi
one vestimentorum 2 de suprascripcione q[uod] fecerunt
rex iudeo[rum] ad quandam derisione[m]
2 deiectionem ihu xpi facta sunt eo q[uod] cau[sa]
alios qui cu[m] eo erant c[ru]cifixa no[n] legu
tur facta p[ro]pterea addit. Tunc c[ru]cifixi s[un]t
cu[m] eo duo lat[ro]nes vnus a dextris 2 alius a sinistris
In quo s[ecundu]m aug[ustinum] i[n] medio factum s[ed]m sc[ri]ptura[m]
tum e[st] i[n] quo electi collocabu[ntur] a dextris
2 reprobi a sinistris. Non t[ame]n iudei ut dicit
criso[stomus] sufficiebat xpi crucifixione / n[isi] eius
derisioni[s] s[ed] insup[er] addunt irrisione[m]
vnde ait q[uod] p[re]tereuntes blasphemabant eu[m]

monentes capita sua dicentes vach quod est
interiectio irridentis qui destruis templum dei et in triduo
reedificas salva te ipsum si filius dei es descende de cruce. Sicut
dicit Crisostomus ponebat ad destructionem priorum
signorum ac si dicerent [illegible] apparet falsa fuisse
signa et miracula que facta per ipsum ihesum christum
quia si vere alios salvasset et liberasset se ipsum
nunc salvum faceret et descenderet de cruce. Vel
ut dicit Crisostomus quia si filius dei est non de-
scendat de cruce sed pro omnibus patiatur. Secundum
quod ab ipsa veritate coacti principes sacerdotum
cum scribis et senioribus illudentes ei dicebant
Alios salvos fecit se ipsum non potest salvum facere. Si rex
israel est descendat nunc de cruce et credimus ei. Confidit in deo liberet
si vult eum dixit enim quia filius dei sum. Scandalizabantur
enim quia [illegible] descendat de cruce et credimus ei
quia plus fuit resurgere de sepulchro surre-
xit et non crediderunt ei. Et non solum iu-
dei et milites irridebant sed et latrones qui
crucifixi erant cum eo improperabant ei. Po-
nit enim beatus Matheus numerum pluralem pro
singulari sicut est consuetudo scripture secundum Augustinum
quod patet per beatum Lucam quia solum unus impropera-
bat dicens Si filius dei es salva temet ipsum et
nos. Sed alius increpabat eum dicens Nos quidem
digna factis recipimus hic autem quid mali fecit
et cumpus ad ihesum dixit memento mei domine
cum veneris in regnum tuum. Cui ihesus dixit Amen
dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Sed
hic primitur est quinque dubitationes. Prima utrum
congruum fuit ihesum christum solum pati penam
crucis. Secunda utrum si descendisset de cruce
post mortem solum passus penas receptas
fuissemus aperte liberati. Tertia utrum
si non fuisset mortuus cruce vel gladio
fuisset mortuus senio. Quarta utrum
congruum fuerit cum eo duos latrones
crucifigi. Quinta utrum illa die qua christus mortu-
us est fuerint aperta ianua paradisi. Ad
primam est dicendum quod pena domini nostri ihesu christi
potest intelligi vel considerari secundum comparationem pene
qua patiebatur secundo comparatione generis [illegible] per quam
patiebatur tertio comparatione sui qui patiebatur
primo modo pena ihesu christi debebat habere
vilitatem secundo modo debebat habere iusticie

equitatem tertio modo debebat habere glorificatiam
vitate. Et propter ista probat Augustinus congruum fuisse
solum penam crucis ihesum christum debuisse recipere
primo propter pene vilitatem. Nam ut dicit
Augustinus qui omnis mortem non timeat ipsum tamen
genus mortis vehementer horrescit. Ut ergo
nullum genus mortis recte vincti homines metu-
endum esset illius hominis puta capitis nostri
ihesu christi cruce [illegible] sunt ut quod nullum
genus mortis magis obprobriosum putabatur
quam crucis patibulum ipse ei [illegible] voluit
Secundo propter iusticie equitatem. Nam primus adam
de terra formatus lignum [illegible]
dei mandatum totum genus humanum in istud per-
didit et diabolo vendidit quod per lignum ut suggestio-
ne peccandi ab ipso recepit et diabolus dato tali
precio puta peccato iustum titulum dominandi in nobis
acceperat. Congruum est ergo ut sicut [illegible] adam
de celo celestis lignum [illegible] debebat nos libe-
rare et recuperare et istud fuit lignum crucis
de quo ligno scribitur Sap. 14 Benedictum lignum per quod
facta est iusticia. Tertio propter significationem veritatem
nam ille qui patiebatur erat dei filius
qui habet latam dilectionem extendentem se usque ad
peccatores et inimicos. Habet longam durationem
quia est alpha et omega principium et finis omnis rei.
Habet altam dominationem quia in nomine eius flectitur
omne genu celestium terrestrium et infernorum angelorum et
demonum. Et habet profundam cognitionem quia in ipso
sunt omnes thesauri sapientie et scientie dei absconditi.
Que quatuor in ligno crucis [illegible] sunt. Nam crux
habet longitudinem latitudinem altitudinem
et profunditatem quam docet nos apostolus diligere
et considerare ad ephesios 3 ut comprehendatis cum
omnibus sanctis que sit latitudo longitudo sublimi-
tas et profundum. Ad secundam dicendum quod in liberatione
hominis aperte et in recompensatione eius a potestate
servitute diaboli duo possumus considerare
primo rei compensationem per mensurationem secundo ipsius
emptoris estimationem vel per reputationem.
Primo modo si considerentur res comparata puta homo
vel pretium quod dabatur puta passio ihesu
christi sit minima irrisio vel punctio vel illusio

illata ihesu christo aliquis poneret in cruce sufficeret ad recapitulationem infinitorum hominum quia ad satisfactionem una iniuria illata digniori persone dicitur comparatione morti et maioris iniurie facte persone minime vel minus digne. Sed si consideramus 2o modo emptorem et venditoris contumaciam vel precii deputationem sic dicitur quod emptor humani generis tale precium deputavit et tale precium solvendum constituit ad comparandum genus humanum, ut sicut homo morte se vendidit dyabolo, sic morte hominis ihesu christi recuperaretur. Si enim liber meus valet solidos x sicut et unus emptor constituat librum eundem xx florenos et tunc precium deputatum ad eundem dicitur quod non posset comparari nisi tale precium daretur. Primo de comparatione hominis loquitur Bernardus dicens quod una gutta sanguinis ihesu christi sufficiebat ad redemptionem humani generis. Secundo modo loquitur apostolus ad Hebreos 2o dicens quod oportuit ihesum christum per mortem destruere eum qui habebat mortis imperium id est dyabolum et sic liberaret illos per mortem qui per tota vita erant obnoxii servituti, et secundum hunc modum loquitur Crisostomus super hunc passum Si filius dei es descende, unde dicit quod ad hoc venit ut crucifigeretur et pro humano genere a morte liberaretur. Adaptata est deinde quod secundum Damascenum 3o libro ihesus christus habuit corpus naturaliter passibile et mortale, deinde primo potest ostendi quod si non fuisset mortuus gladio vel cruce fuisset mortuus senio, primo ratione, secundo auctoritate. Racio talis est: Omni habenti corpus passibile et mortale habet naturalem causam corporis passionis et corruptionis, sed causa naturalis passionis et corruptionis humani generis est prima mixtionis inproportio quia alia mixtio elementorum requiritur in oculo alia in manu et alia in uno membro quam in alio propter diversitatem organorum, et quia una mixtio contraria alteri, necessario talis contrarietas ipsum quodlibet corrumpit. Secunda est elementorum mixtorum inclinatio ad propria loca. Nam contrarii in mixto ad propria loca inclinatio. Nam cum elementa sunt in mixto secundum qualitates suas tamquam extra propria loca quia calidum non est in loco ignis nec aqua est in aere nec aqua excepta terra in proprio loco necessario quodlibet istorum naturaliter tendit in proprium, et quia naturalis inclinatio non est frustra per dissolutionem mixti tandem inclinatio completur. Tercia est humidi et calidi deperdicio

quia cum non restauret per superiorem sed cum prima puritate naturalis tandem totum fit aquosum et deficiat. Quarta est naturalis humorum corporis humani limitatio. Omnis enim virtus naturalis limitata est secundum dato quod inseparabilia et humores cum summa proportione fuerint in ihesu christo tamen quia virtutem habebant limitatam finaliter defecissent, sicut si duo homines naturaliter fortes trahunt unum pondus quorum unus non superat alium tamen finaliter deficiunt. Ihesus christus igitur quia corpus corruptibile habuit, causas similiter naturales corruptionis assumpsit scilicet igitur si non fuisset interfectus defecisset. Auctoritas non Augustinus est expressa 2o libro de baptismo parvulorum sic dicens quia veraciter in ihesu christo similitudo carnis peccati ideo mutationes etatum perpeti noluit ab ipsa exorsus infantia ut ad mortem etiam senescendo illa caro pervenire potuisse nisi iuvenis fuisset occisus. Adaptatum est deinde quod crucifigendo ihesum christum in medio latronum oportebat mediatorem fuit secundum intencionem. Nam secundum Crisostomum ideo iudei crucifixerunt ihesum christum in medio latronum quatenus omnibus opinionem facerent quod ipse latro et maleficus esset, unde dicebat pilato Si non esset hic malefactor non tibi traderemus eum. Sed ex parte non dei patris fuit pia ordinatio quia secundum phisicum ordo iudicantis est in finali iudicio de bonis et malis significatus in quo ipse ihesus christus constitutus a deo iudex vivorum et mortuorum reprobos habebit a sinistris et electos a dextris. Secundo ex parte scripture fuit scripture adimpletio. Scriptum est enim ysaie 53 Cum sceleratis deputatus est, et hoc ideo quia prius maledictum crucis inflictum est sic ponimus palate inter nocentes qui noxius tamen ipse est ut glosa dicit maledictus eum dicit qui pendebat in ligno qui noxius et malefactor ad talem penam dampnabatur, unde sicut primo ita et secundum pati voluit. Adaptata est deinde quod secundum Augustinum 12 super Genesim omnis regio ubi esse bene est paradisus potest nominari, proprie tamen loquendo locus ille ubi Adam creatus est et unde eiectus est proprie paradisus

applat' uer q aplus dicat se raptu
fuisse in padisum / 2 latro dem e p'hm
xpm hodie mec e i pa, cu n paulus
raptus fuit i padisu vn adn ecet qe
n' lat' illo die q° ihus xpus crucifixus
e / ad locu illu ascendit cu aia ihus
s fidem meam descendit ad inferos 2 ibi
stetit vsq ad diluculu resurrectois Jdeo
possimus dice q padisus pt accipi spu
alit 2 corpalit 2 utroq modo Spualit
padisus e visio diuini' 2 sacietas bo
uitatis Vn vide apte dm no i enigt
2 saciari visione eius e ee in padiso
Et ianua istius padisi p° apta e lat
ni / an aplos / an pphetas / 2 an priar
chas 2 omes alios q nullus alius apte
diuini' xpi ihu vidit an latronem
2 tal' apta visio om'a e sibi stati cu
aia dni nri ihu xpi descend' ad inferos
sicut d' Crisos' sup i° illo Luc 22 hodie
mecu eris i p. Corpalit no padisus e
locus i° i quo positus e adam 2 unde
eiectus e / 2 in illo padiso credi' ihs xps
fuisse 2 stetisse / adiu veniens vsq ad
ascensio / Vn Crisos' sr i° illo Ame dico
t. ho. me. e. i p. q aliq sic legunt istud
textu. Ame di t hodie / 2 p 2ma subdit
mecu eris i pa / Et ma locqdo dei° padi
so corpali ihus xps illo die q mortuus
e deu locu no intuit / q s mysterio
sue passionis gladius flammeus 2 vsati
lis remouendus erat, vn dicit q ver
satilis dicebat / qtus 2 indignis obui
aret dignis no libero aditu patefa
ceret aduitam Et corpalit 2 spual' pt
intelligi padisus tciu celu adquod
raptus e paulus q si p celu tertiu
intellig' celu empireu e padis' corpa
lis adque padisum xps ascend' in die
ascensionis Si no p tciu celu intellig'
visio intellectual' sicut expo' Aug' est
padisus spualis

A Sexta aut hora tenebre fcte
sunt sup vniuersam tra usq

ad horam nonam, Et circa horam nona
exclamauit ihus voce magna dicens
hely hely. lamazabathany hoc e deus
meus. deus meus ut quid dereliquisti me Qui
dam aut illic stantes 2 audientes dicebat
helyam vocat iste Et continuo currens vn'
ex eis. accepta spongiam impleuit aceto 2
posuit arundini 2 dabat ei bibe' Ceti no
dicebant Sine videamus an veniat he
lyas liberans eum Ihus aut iteru cla
mans voce magna emisit spm Scolita
vestimentoru ihu xpi diuisione 2 eius multi
plici illusione In pte ista euan'ta ponit solis
obscuracoz 2 obtenebracoem Ad cui intellim
e sciendu q ut vtus marc' d' qn ihs xps
e crucifixus hora erat qi tcia. q e vero s'm
Aug' hora tcia e crucifixus vocibus iudeoru
s hora sexta crucifixus e manibus ministroru
pylati q sicut. vi. die creatus e ho ita vi
ho p cruce ihu xpi saluat' e homo ut dicit
Crisos' Vero q ut Crisos' ait Creatura no po
terat portare iniuria sui creatoris io sol
retraxit radios sui lumis ne videt impioru
facinora / 2 hoc e qd d' euan'ta q a sexta ho
ra q. s. ihs xpus positus e in cruce tenebre
fcte sunt sup vniuersam tcam vniusal' sup vniu
rsam tcam iudeoru 2 hoc usq ad hora nona
Ita q tribus horis pmansit talis eclipsis cu tn
in momto solis obscuracio ptnseat ut dicit
Crisos'. et circa hora nona clamauit ihs xps
v. m. dicens Ely hely. lamazabathany qd
interpt' deus deus meus ut quid dereliquisti
me In hoc enim q voce magna emisit vero
deu se ee ondit q hoies cu moriunt' vix
voce tenue emitte' pnt ut Crisos' d' q aut
ait. deus m. ut quid dereliquisti me q e vbu
pphe ondit q usq ad hora mortis pbebat
veritati vet testamto / quida aut illic asta
tes 2 audietes dicebat elya vocat iste. Sicut
aut ut dicit Jerom' dicit quida 2 no omes
q solu milites pilati qui erant romani

non intelligentes hebrayce vocis interpretacionem
dixerunt Heliam vocat iste. Unus currens unus
ex eis accepta spongia implevit aceto et
inponit arundini et dabat sibi bibere et sic
pro matre sua potatur aceto, mellis dulcedine
libatur felle, flagellatur remissio, condempnatur
venia, illuditur maiestas ut dicit Aug(ustinus) in ser(mone).
Romani milites pravam solum dicunt vocem
intelligebant iudei subsidentes quod cum diceret Sine
videamus an veniat Helias liberans eum. Et
Ihesus voce magna clamans emisit spiritum. Quid autem
dixit in hac secunda voce magna emissa beatus
Lucas narrat quod dixit In manus tuas domine com-
mendo spiritum meum, ut omnes tenderet [illegible] animas sanctorum
non ad infernum descensuras sed in manu dei positas
recepturas etc. Et hic primum etc. v dubitaciones.
Queritur utrum illa obscuracio solis fuit miraculosa
tempore passionis Ihesu Christi. Secundo utrum Ihesus Christus
fuit in passione derelictus. Tercio utrum dolor
ille retardavit gaudium fruicionis anime.
Quarto utrum dolor quem in morte Ihesus Christus habuit fuit maior omnibus doloribus.
Quinta utrum spiritus quem Ihesus Christus emisit fuerit
divinitas ipsa vel anima eius. Ad primam dicendum quod
quod illa eclipsis miraculosa fuit, quod quamvis fuerit
miraculosa non eodem modo narrant doctores.
Nam quidam dicunt hoc fuisse per retractionem radiorum quod
divina virtute factum est quod solis radii ad terram
non pervenirent. Alii vero dicunt hoc fuisse per nubes
spissas et densissimas que sic obtenebraverunt
totam terram iudeorum sicut tempore Moysi obtene-
braverunt terram Egipti. Sed Dionisius in epistola ad
Policarpum dicit se tempore passionis Christi fuisse
in Egipto et diligenter notasse multa miracula in illa
eclipsacione solis. Primo quod naturaliter eclipsis solis
fit per interposicionem lune, ita quod ex coniunctione
lune cum sole quia luna est inferior planetarum
cum coniungitur soli interponit se inter nos et solem
ut lucem solis videre non possimus. Sed tempore quo Christus
passus est luna erat plenissima xv. die etc.
et non erat soli coniuncta sed dyametraliter
opposita. Cum enim luna opponitur soli
tunc est plena luce et recipit lucem a sole
non autem quando coniungitur tunc enim non impletur
nec illuminatur sed comburitur. Secundo quod hora vj.
ut dicit Dionisius luna visa est simul cum
sole et inter nos et solem posita est ex cuius inter-
posicione eclipsabatur. Et quod illa hora qua
appropinquabat luna soli illa hora luna fuit
coniuncta soli et cessante illa obscuritate
luna visa est in oriente et sol in occidente
post horam septimam sicut solet. Sed miraculo
fieri non potuit. Tercio quod talis
obscuritas duravit tribus horis quia ab
hora sexta usque ad horam nonam sicut dicitur
in magistro. Et quando naturaliter fit eclipsis quasi in momento
transit quia luna cum motu suo [illegible]
cito transeat quando subponitur soli et causatur
obscuritas quasi in momento durat huiusmodi
obscuracio. Sed in magno tanto tempore puta tribus
horis duravit miraculose factum est, quia
toto illo tempore luna stetit cum sole retar-
data a suo proprio motu. Ad secundam dicendum
quod Ihesum Christum fuisse derelictum
potest habere intellectum falsum et verum. Nam quod
Ihesus Christus sit derelictus quod divinitas ab eo
fuerit separata falsus intellectus est ut pa-
tebit in alia questione. Verumtamen intelligi potest
ex quadruplici. Primo ut talis derelictio intelli-
gatur sub tercio divine providencie. Nam ipse
quamquam divina providencia permittit [illegible] dimittit
suos fideles adversitates pati quibus
putant se adeo derelictos cum in talibus non
iuvantur, et tunc est sermo quod in cruce Ihesus Christus
ex persona loquatur in persona ecclesie et suorum membrorum
ut dicit Rabanus Deus meus utquid dereliquisti me
in meis adversitatibus et tribulacionibus tuam pro-
videnciam subtraxisti. Secundo ut talis
derelictio intelligatur subtraccio divine
clemencie. Clamat enim Ihesus Christus ut
si [illegible] adeo [illegible] passionis
ut non [illegible] illud loquendo in persona volu-
ntatis motum exprimunt et quod divina
clemencia [illegible] voce non audivit. Unde

ipse dicit in psalmo Deus meus clama
bo per diem et non exaudies / vox hec dicit se
derelictum. Tertio talis derelictio potest intelli
gi subtractio divine potentie. Nam in passione
divinitas subtraxit suam potentiam et suam
diffusionem et ex toto manibus persecutorum
supposuit. / Quarto talis derelictio potest in
telligi subtractio divine influentie / Nam
in aliis sanctis et martiribus mitigatus est
dolor ex influxu divine consolationis
et participationis superiorum iuxta illud sicut Di
ma sibi [illegible] secundum divina dispositione or
dinatum est ut humana eius potentia permitte
tur pati quod suum erat absque influ
xu alterius. ¶ Undecima est dicendum quod dolor
christi in passione maior fuit omnibus dolo
ribus. Primo propter doloris puritatem. In aliis
enim sanctis mitigabatur dolor ex dulcedine con
solationis angelice et vocis subsidio
sicut sancto Laurentio carbones accensi
rorem salutiferum ministrabant / et beato Stephano
lapides torrentes dulces fuerunt / Sed in
christo [illegible] sicut Damascenus ut humana eius potentie
permissum est agere et pati quod suum erat.
Secundo propter locorum patiendi sensibilitatem
quia passus est in locis maxime sensibilibus
ut in manibus et pedibus in quibus propter nervosi
tatem maior dolor percipitur / et propter pedem
quia totum corpus in eis affixionibus ligno suste
tabatur continue dolor augebatur. / Tertio propter
complexionis nobilitatem. Sicut enim opera
miraculosa ihesu fuerunt optima puta vinum
ex aqua factum optimum fuit / sic corpus
ihesu christi miraculose conceptum optime comple
xionatum fuit ac per hoc dolorum maxime
perceptivum. / Quarto propter mortis et pene vi
litatem / quia in penis illusionum et irrisione
et in morte turpissimum genus mortis
crucis sustinuit. Quinto propter amicorum
puta apostolorum infidelitatem et iudeorum cru
delitatem. Nam quanto plures percipiebat
in sua morte peccare quorum peccata sua re
putabat tanto eius dolor magis augebatur.

Sexto propter culpe universitatem / quia sicut culpa omnium
hominum pro qua debebat satisfacere universalis fuit ut
potest percipi ex passione totius humani generis sic pena
satisfactoria hec debuit universaliter quod omnem
rationem doloris in se contineret. ¶ Duodecima est dicendum
quod anima ihesu christi potest considerari / Primo ut naturalis
et sensitiva cuius est intendere circa temporalia et corpora
lia et nunc conformiter. Secundo ut spiritualis et intel
lectualis cuius est intendere circa eterna et spiritualia et
ex predictis ad cooperationem sunt / Primo modo
convenit anime verum dolorem habere et sentire / Secundo modo
convenit sibi gaudere et letari. Dico ergo quod anima
ihesu christi in passione verum dolorem percipiebat
ut naturalis et sensitiva et summum gaudium et letitiam
percipiebat ut spiritualis et intellectiva / et
in nullo verum gaudium impediebat verum
dolorem nec verus dolor in aliquo retarda
bat verum gaudium / nec contrarietatem habebat
quia non erant respectu eiusdem rei. ¶ Tredecima est
dicendum quod spiritus ille quem emisit christus in cruce capi
te inclinato fuit anima non ipsa divinitas / Quod
triplex probat. Primo ex corporis peccato immunitate. Secundo ex
fidei [illegible] integritate. Tertio ex morte christi veritate
Primo sicut gratia data adeo homini non tollitur ab
eo culpa eius nec gratia adoptionis nec gratia
unionis / Sed gratia unionis data fuit adeo
illi homini ihesu christo quod ille homo esset dei filius
per unionem personalem non humane cum natura divina
ergo cum ihesus christus fuit sine omni peccato talis gratia
unionis ab eo tolli non poterat. Secundo sic
fides integra esse duo dicit de divinitate ihesu christi
vel de dei filio. Primo quod sit mortuus et sepultus
Secundo quod descendit ad inferos et tertia die resurrexit
a mortuis / Sed divinitas non fuit sepulta nisi quia
corpus christi fuit sepultum / nec descendit ad infe
ros et tertia die resurrexit nisi quia anima eius ad
inferos descendit. Ergo et in morte divinitas non
fuit separata ab anima nec a corpore / Tertio sic
ihesus christus in cruce fuit vere mortuus / et in
toto illo triduo non fuit nisi homo mortuus
Sed si divinitas fuisset separata remanente anima
eius in corpore propterea non fuisset vere mortuus
quia per solam separationem anime homo dicitur vere mortuus
quamvis eius divinitas non sit in se passibilis

Sermone si aia mea sobrie vel gladio sepe
tur vere ero mortuus / 9o spe qua ihs ho
i cce emisit aia eius fuit no diuitas. Et
hoc e sua aug. Sp c illo ptate hns pone
di aiam mea 2 iteru sumendi ea. d. / expo
verbu hominem assumpsit mncq deposuit
si aia deposuit carne qm exspirauit / qua
redeunte resurrexit. Adtpns igi aia depo
suit corpus si neuter aulo dey. Lectio vii.

vii Et ecce velu tepli scissu e in duas
ptes asummo vsq deorsu / Et terra
mota e 2 petre scisse sut / 2 monumenta apta sut
2 multa corpa scor q dormierant resurre
xerunt / 2 exeuntes de monumentis p9 resurrec
ci9 venerut i sctam ciuitate 2 apparuerut mult
Centurio aut 2 q cu eo erant custodientes
ihm viso tre motu 2 hijs q fiebat timu
erut valde dicetes. Vere filius di erat iste.
Erat aut ibi multe mulieres alonge que
secute erant ihm a galilea ministrantes ei
inter q erant / maria magdalene / 2 maria
iacobi 2 ioseph mat / 2 mat filiorum zebedei.
Posita in passione xpi solis obscuracoe et
obtenebracoe impte ista po mortuorum
suscitacoe 2 monumentorum apcoe / Et qmuis
btus math recapitulando narret h p9 emis
sione spus / tn tuc qn ihs xpus exspirauit
2 qn sol obtenebrat9 e vel obscurat9 tuc
velu tepli scissum e i duas ptes asummo
vsq deorsum. Erat enim si orig dupl velu
vnu quod velabat thabernaculu exterius
vel pte exteriore templi / 2 ad q velabat inti9
puta sancta scorum. Exterius g9 velu templi
scissum e / qz q aprincipio mundi vsq ad fine
occultata fuerant tunc scissa st 2 reserata
Sed velu interius tunc in horinus stud et
qn videbimus eu sicuti e facie apta Et tuc
simil tra mota e 2 petre scisse st 2 mo
numenta apta st 2 multa corpa scorum qui
dormierut resurrexerunt de monumentis
2 venerut in sctam ciuitate / 2 apparuert mult
Sctam aut ciuitate appllat ierlm in distic
cone aliarum ciuitatum in quib9 ydola colleba
tur / qz oma ista erat admiracoe digna

Vnde subdit euuangelista q Centurio 2 q cu
eo e custo ihm viso tre mo 2 hijs q
fi ti val. d. ve fi9 d. e iste. Btus tn
lucas dicit q videns centurio q sic
clamans exspirasset dixit / ve fi9 d e i te
quod no e cotrariu ad hoc qd dicit
btus math viso tre motu / qz i eo q
ait / 2 hijs que fiebant reliquit locum
ponendi id qd bts luc dixit de voce mag
ut dicit btus aug. Et qz si btus Jeronim9
consuetudinis erat in iudea vt mulieres
de facultatibus suis ministrent preceptoribus
2 pdicatoribus / quibus lic ihus xpus no
indigeret / i xpus tn aliorum preceptorum exe
ministrantes habere voluit / vn subdit bts
math9 Erat ibi mulieres alo. q secute
e ihm a gal. ministrantes inter q erat m
mag. 2 m iac 2 ios mat 2 mat m
filiorum zebedei. Cz similiter int istas erat
mat ihu xpi btus jo exprimit qz tunc
recomedatam sibi p xpum accepit eam in
suam curam. Hic ponit oc v dubi tes
pa utrum i tremotus qui fuit i passione
xpi fuit in ciclopus / 2a utrum ihesum
descendisse ad inferos sit articulus fidei 3a
utrum descendit ad infernum dapnatorum
4ta utrum totum infernum exspoliauit
Quinta utrum in inferno aliqm moram
contraxit / Ad pm dicendum e q tre motum
legimus fctum i ihu xpi passioe / 2 i ihu xpi
resurreccoe 2 q primus terre motus fctus e
i testio mortis ei9 qz hoc significabat
q terram mortuu tra rape capere no
erat / vt dicit hilarius. Qo no fact9 e
i testio 2 ivnus ipi9 vn dic aug9 in
quoda smoe hec st testio tua dne
antequam fuerint tibi plectus maris
angelis campi ardent impauit antequam
te iubente ventus silusset / mortui
te vocante resurrexisset sol te mori
ente palluisset / terra te resurgente
tremuisset celum te ascendente patu
isset. Ideo dicendu e q vtrq terre

motus miraculosius fuit. Vox ergo quia
naturalis eadem est causa tonitrui et terremotus
quia cum calor solaris attingat ob porositates
intrinsecas elementorum inclusus in concavitatibus
terre calefaciat vapores illos qui
calefacti apertos exitum faciunt terre
motum et inclusus in ventre nubium et
inflammando illos vapores qui postmodum
volentes exalare faciunt tonitruum
videmus in castanea que si non frangitur quando
ponitur in igne vapores accenduntur et non
invenientes liberum exitum faciunt magnum
sonitum. Et sic non fuit in passione ihesu
christi quia sicut dicit Leo papa Sufficiens
signum et testimonium venerande passionis ihesu
christi fuit subita et inopinata perturbatio
elementorum et hec est propter miraculum quod fuit
post conspectum et solitum tempus nature. Patet ergo
quod miraculosius fuit in terremotu et non solum
propter testificacionem sed propter significationem. Terra enim secundum
Origenem suspensio vel templi significabat quod
misteria legis tunc reservata et aperta
sunt. Motus vero terre et scissio petrarum
significabat quod corda dura lapidea fuerunt
mollificata. Apertio vero monumentorum
significabat quod corpora mortuorum
sunt ad vitam revocata. Adsertum est ergo quod
fides christiana tota fundatur super ihesum christum
ut est verus deus et verus homo. Innata autem
divina christus cum patre et spiritu sancto in substantia
unitate in personis vero in trinitate
que est tria in trinitate personarum et operatur quia
apparata creatorum. Depositum quod unitate
est primus articulus credo in unum deum. De personarum
vero trinitate sunt tres articuli
unus pertinens ad personam patris scilicet patrem
omnipotentem. Alius pertinens ad personam
filii ibi. Et in ihesum christum filium eius unicum etc.
tercius pertinens ad personam spiritus sancti ibi
Et in spiritum sanctum dominum et vivificantem etc. Et de apparata
creatione sunt tres alii articuli.
Nam licet omnis operacio dei in creaturis
tribus personis conveniat patri tamen

appropriatur creacio et de hoc est Creatorem celi et terre
visibilium omnium et invisibilium. Redempcio vero et resurrectio
mortuorum appropriatur filio et de hoc est Carnis resurrectionem
vel exspecto resurrectionem mortuorum. Et spiritui sancto
appropriatur ecclesie unio et colligacio et de hoc est Et in
unam sanctam katholicam et apostolicam ecclesiam. Ex parte vero
articuli pertinens ad veram dominum humanitatem. Nam autem christi
humanitatem concludit vii alia. Primus autem est
christi concepcio. Secundum est eius nativitas et incarnacio.
Tercium est eius passio mors et sepultura. Quartum
est eius ad inferos descensio. Quintum est eius
resurrectio. Sextum est celum ascensio. Septimum est eius ad
iudicium adventus. Primus est unus articulus
Conceptus de spiritu sancto. Secundus est alius Natus ex
Maria virgine et hoc facto est. Tercius est alius articulus
Passus sub pontio pilato mortuus et sepultus est. Quartum
est alius Descendit ad inferos. Quintum est
Tercia die resurrexit a mortuis. Sextum est alius
Ascendit in celum sedet ad dexteram patris. Septimum est alius
Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Tercia est
dicendum quod sicut Augustinus 12 super genesim infernum nomine
in parte septima quod importat dolorem et tristiciam
pati autem dolorem et tristiciam est mortis intelligi
quo perpetua durarent. Secundo perpetue glorie privacionem
tercio temporalis purgacionem quarto temporalis glorie retardacionem.
Et secundum ista quatuor patet distingui quatuor
mansiones inferni hoc modo sicut superius
et inferius. Quia in parte inferiori infernum ubi sunt
demones et dampnati est dolor insensibilis
perpetue durationis. In secunda parte superiori dolor
eterne glorie privacionis ubi sunt pueri non circumcisi
sunt et non baptisati. In tercia vero parte magis superiori
est dolor temporalis purgacionis ubi sunt purgandi
de peccato veniali vel mortali confesso non dum
satisfactione peracta. Quarta in quarta vero superiori
ubi erant sancti patres dolor temporalis glorie retardacionis.
Spiritualis igitur anima christi descendit ad omnes
predictas partes inferni quia dampnati de eorum
malicia et incredulitate fuerunt confutati pueri
vero de eorum privacione fuerunt certificati non dum
membra christi facti existentes autem in purgatorio
de eorum spe fuerunt confortati sancti antiqui
patres gloria exspectata fuerunt penaliter illuminati

Localit tn xpus solu descendit ad pte illa
inferni ubi sci patres detinebant inclusi
¶ Ad qrta e dicendu q p descensu ihus ad in
feros soli illi sunt liberati qui eius glie z vi
sionis diuine carebant eius potant ee participes
existentes aut i inferno dampnatoz no erant
tales q erat culpa morlis pcti zinati n
pueri no circumcisi z no bapti q n psidem
ppria n psidem ecce nl putu puta pali
quod sacrameta ecce erant passioni xpi in
corpati n existentes i purgatorio q tales
z si no erat morli culpa occupati q inquinati
ti pustulis sit erant deturpati ut amplexu
xpi celestis sponsi no possent puenire n erant
purgati ut dicit Aug^s Soli g^o liberati sunt
sci patres q nullo morli nl veniali pcto zinati
ti z psidem z caritatem passioni xpi incorpati so
lu p obligacione debiti originalis pcti primi
parentis ibi detinebantur qd debitu ia p morte
ihu xpi solutu no restabat n q ad liberacoz
glie sit cu xpo celu ascenderunt Vnde ihc xpc no
absorbuit infernum s momordit ipm
ppt qd dr Osee xiij O mors ero mors tua
morsus tuus ero inferne ¶ Ad quinta o dicendu
q xpus moram contraxisse in inferno pt dupliciter
considerari Primo ppter impotenciam liberacois z sic nullam
moram contraxit ibi q statim impedimenta quibus
sci patres tenebantur ligati i mota fuerunt ppter
quod dt Aug^s i sermone de passione Nulla aliq
mora ad imperiu saluatoris obices ferrei
confracti sunt z exposita angelica ihus dicit Attol
lite portas p v z c por et z mt^o ipsas istas
Alio pt intelligi ibi moram fecisse ppter vita
te eius viuentis z sic qdiu corpus ihu ia
cuit i sepulcro aia ihu xpi stetit i inferno
qd fuit vsqz ad diluculum dnica diei ita q
ibi stetit p dies integros cu duabus noctibus

Q(ui) uespero factu esset — Lectio viij.

Venit quidam homo diues ab Arimathia
noie Joseph qui z ipse discipulus erat ihu hic
accessit ad pilatum z peciit corpus ihu Tunc
pilatus iussit reddi corpus Et accepto
corpore Joseph inuoluit id i sindone munda
z posuit id i monumento suo nouo qd
exciderat de petra Et aduoluit saxu
magnum ad ostium monumenti z abiit
Erant aut ibi maria magdalene z altera
maria sedentes contra sepulcrum ¶ Nota
monumentorum apertionem z mortuorum resurrectionem
Incipit tercia sicut dicit euangelista post
ihu xpi sepulture diligenter narracionem
Vnde ait euangelista q cu ia sero esset factum
Venit qui ho dr de Arima id est de Ramatha
ciuitate samuel discipulus ihu occultus
tn ppter metum iudeorum ut dicit beatus Joh Et s
Marcum z Lucam dr fuisse nobilis decurio
q erat de ordine z officio curie z io q
de curia erat officia curie p eius
amicitiam z qz diues z nobilis erat
audacter intrauit ad pilatum z peciit cor
pus ihu Tunc pilatus ut dicit beatus Johes
q mirabatur si ia xpus obiisset accepto centu
rione z cognito q mortuus erat iussit
reddi corpus Et Joseph accepto corpore ihu
inuol id i syn. m. z po id i mo^to no qd
exci de pet z aduol sax mag ad osti
mo^ti z abiit Beatus no Joh dt q Nicodemus
q erat princeps iudeorum q venit ad ihm
nocte dicens Magister nemo pt facere hec
signa q tu facis n fuerit deus cu eo
sicut scribitur Jo iij^o hic g^o tulit secum
mixturam mirre z aloes qi libras .C.
z isti duo Nicod. z Joseph acceperunt
corpus ihu de cruce z ligauerunt eu linthe
is mundis cu aromatibus z sic sepelierunt
eum ut mos erat iudeorum sepelire Et
ppter hoc venit consuetudo ecclesie q i sacramento
altaris corpus ihu xpi no n linthea
mina inuoluitur de bz ut dt consecracione di
s^a scribitur No i serico s i puro z mundo
lintheo sacrificiu celebretur altaris
Sepulto igitur ihu xpo oibus recedentibus
sole ille mulieres q eu ardenter amabant
pseuerauerunt z diligenter aia notauerunt
locum i quo ponerent corpus dni qtenus ydoneo
tpe possent munus deuocionis offerre
ut dt Remigius Et io subditur q erat
ibi maria magdalena z altera maria sede
ntes contra sepulcrum ¶ Et hic pmit

ce quinque dubitationes. ¶ Prima utrum conve-
niens fuit Christum sepeliri. ¶ Secunda utrum convenienter
fuerit Jesus Christus sepelitus studiose et honorifice.
¶ Tertia utrum in sepulchro fuerit corpus
mancatum. ¶ Quarta utrum stetit in sepulchro
tribus diebus et tribus noctibus. ¶ Quinta
utrum pretiosa et honorifica sepultura possit
defunctis. ¶ Ad primam dicendum quod congruum
fuit Christum sepeliri, non tamen in monumento
suo sed alieno, non in veteri sed novo, non
ligneo sed lapideo. Sepeliri enim eum erat
congruum propter resurgentis probationem, quia Christus
quando ponebatur in sepulchro ostendebat vere
mortuus. Non enim sepeliunt homines nisi
vere sint mortui. Unde nec Pilatus permittere
voluit Christum sepulture tradi, nisi cognito a
centurione quod vere esset mortuus. Secundo quia
Christus vere mortuus iacens in sepulchro
resurrexit, dedit spem omnibus mortuis in
sepulchris iacentibus quod resurrecturi sunt
iuxta illud Joh. v: Omnes qui in monumentis sunt
audient vocem filii dei et qui audierint vivent.
In sepulchro tamen non suo sepultus est propter utilitatem.
Dicit enim Augustinus quod ideo salvator in aliena
sepultura positus est quia non pro se sed pro ali-
orum salute moriebatur. Ut quare propriam sepul-
turam non haberet qui mortem propriam non
habebat. Vel hoc fuit propter paupertatem,
ut sicut in vita non habuit proprium habitacu-
lum sic nec in morte. In sepulchro autem
novo iacere voluit propter resurgentis veritatem,
quia si ibidem alius prius fuisset ubi se-
pultus tradi potuisset quod ille et
non Christus surrexisset. Vel ad ostendendum
novum fuisse virginis uterum in quo solus
ipse Christus quievit et nullus alius ante
eum nec post eum. In lapideo non in
terreo, secundum Augustinum, quia dicturi erant Judei
si sub terra fuisset positus suffoderunt
terram discipuli eius et furati sunt eum.
¶ Ad secundam dicendum quod in sepultura Christi
triplex diligentia et honorificentia est ostensa.

Primo ex parte sepelientium. Nam sepelientes Christum
fuerunt Nicodemus et Joseph, et uterque fuit
magne reputationis. Nam Nicodemus erat
princeps Judeorum ut dicitur Joh. tertio. Et Joseph
fuit magnus in statura, quia vir bonus et
iustus, non consenserat consiliis et actibus eorum,
ut dicitur Luc. 22. Magnus erat in nobilitate
quia erat nobilis decurio ut dicitur Marc. Unde
non aliter ut dicit Augustinus audacter introisset
ad petendum corpus Jesu, cum esset eius discipulus
occultus propter metum Judeorum, nisi confidentiam
haberet de dignitate eius et familiaritate qua habebat
ad Pilatum. Secundo ex parte sepeliendi quia sepultus
est cum aromatibus sicut mos erat Judeis sepe-
lire ut dicitur Joh. 19. Super quo verbo dicit Augustinus
quod in hoc monstrant eorum magnificentiam in sepulturis homi-
num [illegible] quod patet ex sequentibus. Quia sicut
Judei sepeliebant corpora cum aromatibus ut
diu servarent illesa, sic corpus Christi sepeliri voluit.
¶ Tertio ex parte loci quia in monumento novo posito
in orto, ut sicut in orto paradisi facta est hominis
dampnatio, sic in orto ubi Christus est sepultus facta est
hominis redemptio. ¶ Hec autem talis diligentia
et honorificentia servata est in Christi sepultura sunt
supplicio Judeorum et stultitia, ut sicut Christus in
morte ostendit suam patientiam sic in sua sepultura
ostendit eius virtutem et potentiam quia esset supplicio
inimicorum occidentium ipsum sic honorifice et diligenter
sepultus est. Et sic devotionis excitatio. Excita-
entur enim mentes fidelium ad exhibenda honorifica
obsequia defunctis, excitatione sunt cum legunt
illa que patrata sunt in sepultura Christi. ¶ Ad tertiam
dicendum quod corpus hominis potest dupliciter considerari.
Primo ex parte elementorum componentium. Nam componitur
ex quatuor elementis. Et quia quantitative est
plus de terra in corpore humano et predominatur terra
in ipso, ideo oportet corpus hoc quod terre reddatur et sub ea
sepeliatur. ¶ Secundo ex parte [illegible] multo magis
fortiori. Nam virtute [illegible] hominis quod sit plenum
commune loquendo est quasi artifex in utero ma-
tris sit membrorum corporis informatio et organi-
zatio, et corpus hominis resolubile

xxxvij

quia quod est naturaliter generabile, est naturaliter corruptibile
et mutabile. Dicunt ergo aliqui quod Christus propter defec-
tum accepit quod corpus eius fuit sepulture traditum
et terre redditum, sed secundum non assumpsit quia in terre
visceribus virtute spiritus sancti fortium. Unde sicut non
fuit possibile virtute nature, sic non erat mancabile
vel corruptibile si tamen diu stetisset quod non fuisset
suscitatum. Dicunt alii quod naturaliter fuisset putrefactum
sicut naturaliter fuisset mortuus, scilicet si non
fuisset mortuus gladio; sed per victum resurrectionis
celeri naturaliter usque ad tempus quo resurrexit potuit
imputrefactibile permanere. Et propter aromata quibus
dictum fuit preservatum a corruptibilitate, et propter
locum frigidum in quo sepultus est, et propter tempus
frigidum quia frigus erat. Magis tamen pie credendum
est quod miraculose fuisset a putrefactione preservatum
propter reverentiam sanctificationis quia ut dictum est non
virtute naturali ideo dudum corpus fortium est. Et propter
virtutem unionis quia divinitas illi corpori erat
personaliter unita, et si corpus desistisset fuisse corpus
destitisset personaliter unio. Et propter veritatem prophe-
tie locutionis que dicit: Non dabis sanctum tuum videre
corruptionem. Corpus quidem dei fuit, quod ideo corpus non
fuit corruptum vel mancatum. Adiuncta est
secundo quod Augustinus libro de … movet istam dubitationem
quia Christus dicit Mathei 12: Sicut fuit Jonas in ventre
ceti tribus diebus et tribus noctibus sic erit filius hominis in corde ter-
re tribus diebus et tribus noctibus. Et planum est quod corpus eius in ventre
terre vel in sepulchro non iacuit nisi duabus
noctibus et una die integra, quia die Veneris
in sero positum est in sepulchro, et die dominica ma-
ne surrexit, die quoque integra et duabus noctibus
integris in sepulchro quievit, et satis congrue
quia Christus sua morte nos a duplici morte liberavit
spirituali scilicet et corporali, non ut moreremur corporaliter sed
ut non perpetuo damnaremur. Et utraque mors no-
bis debita erat ex peccato, ideo illas duas mortes
a quibus liberati sumus significat scilicet per duas
noctes quibus Christus iacuit in sepulchro.
Sed Christus licet mortuus fuit semel, non tamen
fuit debitor mortis. Ideo mors eius significa-
ta est per diem integram. Quod quomodo dicatur diebus tribus
stetisse in corde terre ut dicit evangelista
recurrendum est secundum Augustinum ad usitatum modum
loquendi scripture ut totum accipiatur pro parte

hora quoque diei Veneris cum nocte precedenti
pertinet ad unum diem naturalem, et nox se-
quens illa qua sepultus est cum tota die
sequenti pertinet ad secundum diem, et pro tertio
nox tertia usque ad diluculum cum toto tertio
die pertinet secundum Augustinum. Adiuncta est tertium
quod Augustinus movet hanc dubitationem in libro de
cura pro mortuis agenda ubi tractans utrum …
proprium et honorifica sepultura sit vel non pro-
desse defunctis. Primo exemplo illius divitis
qui honorifice in sepulchro marmoreo sepultus fuit
quantum ad corpus, et tamen anima eius sepulta fuit in infer-
no, et Lazarus vilis et pauper terra fuit sepultus et
circa … fuit corpus eius sepultum, et tamen anima
eius recepta est in sinum Abrahe. Secundo exemplo
martirum quorum corpora canibus dilanianda
volucribus comedenda exposita sunt, cum tamen
propheta dicat: Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.
Tertio auctoritate Christi dicentis: Nolite timere eos
qui occidunt corpus, quia animam ipsam non possunt
occidere. Verum quia etiam videtur plura multum
exequiarum et proprias ac honorificas exequias
impendi defunctis, sancti et probi ut Abra-
ham, Jacob et Thobias multum diligenter man-
daverunt eorum filiis de corporibus eorum sepeliendis
et tumulandis, ideo possumus dicere quod proprie et
honorifice exequie prosunt defunctis et prosunt
vivis. Nam defunctis prosunt propter pauperum
sustentationem, quia illa que in talibus exequiis
fiunt in … pauperum expendunt et ex talibus
elemosinis anime defunctorum iuvantur, et propter
vivorum orationem quia monumentum dicitur quasi monens
mentem secundum Augustinum. Unde exemplum quia viri interdum
videntes monumenta suorum carorum invocant
ad mentem eorum dilectorum et pro eis rogant et
elemosinas faciunt. Tertio propter sancti apud
quem sepeliuntur devotionem, quia cum quis eligit
sepulturam apud aliquem sanctum proximo
illius sancti sua devotione committit. Vivi-
mus vero filiis similiter propter tria prosunt. Primo propter
consolationem quia videntes multos eos associare
et eis condolere in morte eorum carorum redduntur
se ab eis diligi et sentiunt se amicos habere
et sic eorum dolor mitigatur. Unde dicit Augustinus
in supradicto libro quod pompe exequiarum …

magis sunt vivorum solatia quam mortuorum
subsidia. Beda propter devotionem eorum exer-
citatos qui cum vivi exequias celebrant
devote pro eorum defunctis sumptu proprio ondunt
se here defunctua vite. Unde 2 machab
12 scribitur quod videns Judas multos interfec-
tos 12 millia dragmarum argenti misit
iherlm misse et vlt. de viris cogitans bene
propter caritatem dilatam. Nisi enim corporibus
mortuorum sepulture preparentur videntur
ipsa corpora esse despicienda exterius non esse
diligenda quod falsum est. Lectio ix.

Altera autem die que est post parasceue con-
venerunt principes sacerdotum et pharisei
ad pilatum dicentes. Domine recordati sumus
quia seductor ille dixit adhuc vivens post
tres dies resurgam. Iube ergo custodiri se-
pulcrum usque in diem tercium. Ne forte veni-
ant discipuli eius et furentur eum et dicant
plebi surrexit a mortuis et erit novissimus
error peior priore. Ait illis pilatus. Ha-
betis custodiam, ite custodite sicut scitis.
Illi autem abeuntes munierunt sepulcrum
signantes lapidem cum custodibus. Post
sepulturam christi diligenti preparatione instante
ut dicebatur contra ponit iudeorum ne christus
resurgeret dolosam presumptionem. Non enim sufficit
sufficerat principibus sacerdotum crucifixisse
christum nisi eius sepulcrum custodirent et contra
ipsum erat manus imponunt resurgenti.
Unde ait quod altera die que est post paras. vocatur al-
tera parasceue preparatio pasche quia feria sexta iudei
preparabant que erant necessaria die sabbati in qua
nichil operis faciebant. Die igitur sabbati post corpus
in sepulcro quiescente convenerunt principes sacerdotum et phari-
sei ad pilatum dicentes domine recordati sumus quia seductor ille dixit ad-
huc vivens post tres dies resurgam. Post tres dies
christus se dixit resurrecturum secundum augustinum ubi ipsam pas-
sionem eius tercium terminum [illegible] asserens.
Iube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tercium ne forte ve-
niant etc. et fiet novissimus error peior priore. Eis
volentibus verum dixerunt quia peior fuit
contemptus penitentie in iudeis quam error ignorantie
ut glossa dicit. Ait illis pilatus iudicibus habetis cus-
todiam et custodite sicut scitis etc. Unde dicit
glossa. Sufficiat vobis quod consensi in nece

innocentis. Deinceps error vester vobis permaneat. Abeuntes quoque principes sacerdotum munierunt sepulcrum
de militibus pilati. Ne tamen ipsi custodes possent
suspicari fraude facere, iudei signaverunt et sigil-
laverunt lapidem cum custodibus et hec divina providencia
factum est ut omnis suspicio dubietatis vincibus tolleretur
ut dicit Crisostomus. Hic possunt esse quedam dubi-
tationes. Prima utrum conveniens fuit christum resurgere. Secunda
utrum conveniens fuit quod resurgeret tercia die. Tercia
utrum ipse fuit primus inter omnes resurgentes. Quarta
utrum resurgentes cum christo sunt iterum mortui. Quinta
utrum furari corpora sit peccatum sacrilegium.
Ad primam est dicendum quod virtus christi aliam tamen habuit
ex parte dei patris et aliam ex parte divinitatis eius, et
aliam ex parte humanitatis eius et aliam ex parte
nostra. Nam ex parte dei patris fuit iusticie exaltans
quia iusticia dei hec requirit ut potentes et superbos
humiliet et humiliatos exaltet. Cum igitur christus factus
fuit obediens patri et humiliavit se usque ad mor-
tem, congruum erat eum per gloriam virtutis exaltari.
Unde ipse ait primo ubi Luc 22 oportuit christum pati et ita
intrare in gloriam suam dicit glossa quia fructus passionis
erat gloria virtutis. Ex parte vero christi deitatis sen-
divinitatis fuit causa fidei integritas. Nam integritas
fidei nostri salvatoris consistit in hoc quod fuerit verus
homo et verus deus et unum sine altero non sufficiat
ad salutem. Si igitur christus fuisset passus unde fuisset
roborata nostra fides de eius vera humanitate
quia secundum augustinum si non fuisset passus et vere mortuus
et sepultus non fuisset verus homo, si tamen non
fuisset resuscitatus nostra fides confirmata
non fuisset de eius vera divinitate. Unde dicit apostolus
1 Cor. Si christus non resurrexit inanis est fides
nostra. Ex parte eius humanitatis fuit peccati immunitas
nostra. Nam nullus debet morte detineri nisi morti sit
debitor propter peccatum. Christus autem immunis fuit ab
omni peccato, ergo statim morte nostra propria morte
destructa debuit resurgere. Unde dixit petrus
Act 2o deus suscitavit christum a mortuis so-
lutis doloribus inferni iuxta quod impossibile erat
illum ab eo teneri. Ex parte nostra fuit spei re-
surgendi firmitas, quia christus resurgens caput
nostrum dedit nobis suis membris firmam
spem resurgendi. Unde Job dicebat In carne
mea videbo deum
sal[vatorem].

mea videbo deum salvatorem meum in novissimo die
etc. Et reposita est haec spes mea in sinu meo. Ergo
iustitiae aequitas, diminutae fidei integritas, peccati
immunitas, vivae spei firmitas fuit circa tertium diem.
¶ Ad quartum est dicendum quod congrue Christus tertio die resurrexit
propter numeri ternarii perfectionem. Habet enim omnem perfec-
tionem, quia principium, medium et finem; et Christus est
alpha et o, principium et finis, et per omnes medium
omnis rei. Propter rei iam factae significationem. Operatione
enim trinitatis homo est creatus, unde dicit Augustinus
super illud verbum: Faciamus etc., quod consilio totius trinitatis
homo factus est; ergo triduo mortis et passionis Christi
erat recuperandus. Propter moniti testificationem,
quia sicut in ore duorum vel trium stat omne verbum,
sic in illo triduo vera mors Christi comprobata et
testificata est. Propter novi temporis inchoationem. Sunt
enim tria tempora: ante legem, sub lege et post legem
vel sub gratia; tertia ergo die resurrexit, quia in tempore quod
tertium inchoandum erat. Et propter nostrae mortis per
suam mortem liberationem. Nam sua una morte quae
data quia non debito peccati contracta, nos a duplici
morte tenebrosa animae et corporis liberavit; ideo
post duas noctes et unam diem voluit resurgere.
¶ Ad tertium est dicendum quod de resurrectione mortuorum totiens
tempus loquitur, prout resuscitatio talis intelligitur
facta ad divinae potentiae manifestationem, et divinitatis;
et sic multi mortui per Heliam et Heliseum et post
resuscitati sunt. Secundo ad Christi resurrectionem, et sic in passi-
one Christi multi mortui resuscitati sunt ante Christum,
quia expresse dicit evangelista quod posito Christo in cruce
haec aperta monumenta aperta fuerunt et multa corpora
sanctorum tunc surrexerunt, quamvis post resurrectionem Christi exie-
runt de monumentis. Tertio ad vitae immortalis
possessionem, et sic nullus ante Christum resurrexit. Ad vi-
tam enim immortalem quod amplius non esset mori-
turus nullus surrexit ante eum. ¶ Ad quartum
est dicendum quod Remigius et multi alii doctores aperte
dicunt illos mortuos cum Christo resuscitatos
iterum post modicum esse mortuos, sed cum cum Christo
resurrexerunt et cum Christo in caelum ascenderunt,
quia maius tormentum esset illis si iterum mortui
sunt quam si non resurrexissent. Sed dicit in epistola
ad Euodium aliud videtur sentire, et ratio sua
est talis: Si aliqui sanctorum patrum resurrexissent
ad vitam immortalem, fuit David, ex cuius
semine Christus natus est secundum carnem. Sed
David non resurrexit, quia Petrus dixit in Actibus
secundo: Liceat nobis fratres audacter loqui de pa-
triarcha David, quia sepultus est et sepulcrum
eius apud nos manet; et ideo illud verbum
Non dabis sanctum tuum videre corruptionem non dicit
prophetia in persona Christi, cuius corpus
eius in sepulcro positum manebat apud Iu-
daeos iam Christo resurgente et in caelum ascendente.
Hanc autem opinionem sunt veriorem puto nihil
temerarie esse asserendum, quia et de corpore
virginis Mariae et sancti Iohannis sunt temerarie
non asserunt quod sicut eorum corpora in caelo
glorificata, licet quadam convenienti pietate
multis rationibus et exemplis a quibusdam
doctoribus hoc probetur, et rationes tamen Augustini
magis congruunt quam aliae. ¶ Ad quintum est dicendum
quod sacrilegium est rei sacrae violentiam inferre
vel irreverentiam inferre sacris rebus est
peccatum sacrilegii. Planum est autem quod summam venerationem
sanctionis et sanctitatis habent corpus Christi et eu-
charistiae sacramentum, quia ipse Christus est sanctus sanctorum.
Secundum locum obtinent corpora sanctorum et reliquiae
ipsorum; tertium locum ipsa vasa quibus res ipsae
sacrae portantur; quartum non locum tenent ipsa
loca puta ecclesiae et oratoria in quibus huiusmodi
sacramenta reponuntur. Unde corpora sanctorum
furari fraudulenter et violenter de locis ubi
honorifice et devote servantur et reverenter per-
tractantur, quantumcumque hoc fiet causa devotionis,
puto quod sine peccato fieri non possit, quia rem iniustam
et iniuste indebita cum scandalo et fraude non
licet recipere. Sed si huiusmodi corpora sanctorum essent
apud infideles et irreverenter ab eis tractaren-
tur, vel devote ipsa colerent et fideliter, vel forte
causa lucri et cupiditatis, puto quod sine peccato possent
ab eis tolli, hac intentione ut causa devotionis et
fidelius servarentur, quia tunc non inferret violen-
tiam rebus sacris sed magis honorem et devotionem.

Vespere autem sabbati. Capitulum xxviij

quae lucescit in prima sabbati venit
Maria Magdalena et altera Maria videre
sepulcrum. Et ecce terrae motus factus est
magnus; angelus enim domini descendit de
caelo. Et accedens revolvit lapidem et sedebat mt 28

sup eum Erat aut aspectus eius sicut fulgur
et vestimenta eius sicut nix p[re] timore
aut eius exterriti sunt custodes et facti
sunt velud mortui Respondens aut angelus dixit
mulieribus Nolite timere vos Scio enim quod
ihesum qui crucifixus est queritis Non est hic Sur-
rexit enim sicut dixit Venite et videte
locum ubi dominus erat positus Et cito eun-
tes dicite discipulis eius et petro quod surre-
xit Et ecce precedit vos in galileam ibi
eum videbitis ecce predixi vobis ¶ Sicuti
dicebam sup[er] in p[ri]ncipio libri hic ultio ewang[e]lista
determinat de xpi resurrectione Ad cuius intellectum
sciendum quod mathe[us] xpor ordibus ondit xpi
resurrectionem fuisse claram et euidentem Nam
primo ondit quod p[er] angelum mulieribus xpi resurrectio
sunt manifestata Secundo quod p[er] mulieres apostolis
sunt nunciata Tertio quod p[er] principes sacerdotum
sunt fraudulenter occultata et quarto quod p[er]
ipsum met xpm sunt aptissime declarata
2^m ibi Ecce Et euntibus illis 3^m ibi Que
cum abiissent 4^m ibi Undecim aut discipuli
Dicit igitur matheus quod vespere sabbati que lucescit
prima sabbati i[d est] nocte que sequitur sabbatum Nam
tota die sabbati usque ad vesperam non lice-
bat iudeis aliquid facere p[ro]p[ter] hora igitur
septima postquam licuit mulieribus et ro tota
quarum ewang[e]lista marcus accepit tota nocte
sequente ad diem sabbatum cuius finis est
lucescente sole aut iam incipiente oriri
sicut luca marce Sed marcus dicit orto iam sole
vere quod non statim sole albescente est clara
dies ita ut omnes reliquie tenebrarum
plene sint expulse vo dicit Joh. Cum
adhuc tenebre essent dictas mulieres
ad monumentum venisse et sic omnes ewang[e]liste
concordant ut dicit aug[ustinus] de cons[ensu] ewang[e]listarum
Remigius tamen dicit quod vo s[ecundum] mattheum p[er] horam
septimam diei sabbati tota illa noctem
sequente lucescente appellat quod tota illa
nocte salvator fecit festiuam et choruscan-
tem Talis igitur hora qua maria magdalena et alia
maria venerunt videre sepulcrum et hic intelligitur
quod cum mane mulier currerit ad culpa in
paradiso vo vespere et sero currit ad veniam
Ad monumentum aut dominice resurrectionis virtute
subdit ewang[e]lista quod ecce terre motus factus est magnus
et angelus domini descendit de celo et accedens revolvit lapidem et
sedebat super eum ad ostendendum mortuum resurgente
vero domino fuisse terre motus factus fuit ut dicit
Jero[nimus] vel ut evigilaret mulieres que cum sero ve-
nissent ad monumentum probabile est eas tunc dor-
misse ut dicit Crisostomus Angelus non descendit
ut mulier que tunc dyabolo primo fuerat letale con-
silium tunc cum angelo haberet vitale colloquium
Sedebat super lapidem ad monstrandum quod xpus re-
surgendo mortem sua virtute subiecerat et p[ro]p[ter]
non tamen lapidem revolvit quod tunc xpus exiuit cu[m]
ianuis apertis cum ianuis clausis intravit ad
discipulos sed ut vacuum sepulcrum videntes eum
resurrexisse non dubitarent Marcus tamen dicit
mulieres monumentum intrasse et angelum sede-
tem in dextris vidisse quod non solum aut quod an-
gelus super lapidem sedebat Quod illa contra-
rietate habet s[ecundum] aug[ustinus] quod duo fuerunt angeli unus
stabat intus ad orientem monumenti de quo facit
mentionem marcus et alius foris sedens super lapidem de quo
facit mentionem ma[theus] Et quod angelus gloriam resurgentis
volebat ondere vo ait quod aspectus eius erat sicut fulgur
et vestis eius sicut nix iusso[r] et hominibus gloria resurrectionis iam
vestiti angeli apparuit ut dicit glo[sa] Et quia talis
aspectus terrore incutit et gaudium i[n] electis
intulit vo subdit quod p[re] timore eius exterriti sunt
custodes et facti sunt velud mortui quos non
consolabat angelus quod non pietate s[ed] cupiditate
corpus domini custodiebant s[ed] solum consolaba[tur]
mulieres Sed aut Respondens aut angelus dixit mulie-
ribus Nolite timere Scio enim quod ihesum qui crucifixus est queritis non est hic surrexit enim sicut predixit
Et ut hoc credat venite et videte locum ubi positus erat dominus
Et vos cito euntes dicite discipulis eius et petro quod surrexit et ecce
precedit vos in galileam ibi eum videbitis ecce predixi vobis
sicut ipse eam predixerat ¶ Et hic primum est
quidam dubium s[ecundum] quia intra xii nocte sunt manifesta
ta angelis ¶ Quia intra primus angelis primo sit mani-
festata mulieribus ¶ Tertia intra intra mulieres
primo sit manifestata maria magdalene ¶ Quarta intra
intra apostolos primo petro ¶ Quinta intra postquam
resurrexit se stetit cum apostolis usque ad ascen-
sionem ¶ Ad primum est dicendum quod resurrectio
xpi tripliciter possumus considerari

primo quitum adpmis xpi ptatem/ Na rr p
no e facta nalt p dna virtute/ 2 ptate et
mtu ut dr damasc/ Deo quitu adeq capit
dignitate/ qz xpus resurrexit sicut caput
spuale salus totius gnis humane dy dicat
aplus/ q si xpus no resurrexit manis
e fides mra 2 pdicacio mra q tota fundat
sup xpo nro capite/ Tuo gr adangloz
sanctitate qz p rrne xpi sci anglos facti
sunt/ 2 p ista tria possimus tpr placare qtu
fuisse rrne xpi p angelis debuisse ma
nifestari/ po sic/ Resurrecto o suis op
miraculoso ordine hmane ne bysone
2 admistratoz quia qualr ana ab mlier re
dyt ad sepulcz 2 corpi conjuncta ac clauso se
pulcro exiuit/ nr corpa ho potat videre/ nec
deo i hoc familiari solet ac agere q e natu
spualis mis dr i hoc potate ec 2 sic p o
manifestari debuit tlis rr 2 ista e ro quare
Do sic/ Ordo me salnacois debuit rude
ordm me pdicacois 2 dapnacois/ qz talis
ordo fuit i mra dapnacoe q pdicato 2 trans
gressio dei pangit malu dya pcurit ad
mlierem 2 p mliere admastu qm cat caput
ppagacoms gnis humane/ q tal ordo spuan
debuit i mra salnacoe/ qz glificato nostra
facta p rrne xpi/ 2 repato pcm sicut p mlier
caput p bonum angli debuit mitaai 2 per
mlierem pcm in advzo/ Tuo sit/ ante
rrne/ eram/ piati anglis cosoratoz 2 sacr
dy oratoib 2 veneracoib p mittebat p hoc
eis exhiberi/ si rrne xpi facta spualr
cospcy corp 2 i corz ordib admati/ dy ia
o resuscitato/ cui solis vellet angli sibi
ministrare revelatem adhare audent/ ab
eo videre ne forte/ cosmus cum tumb spuy
2 spus tuoz ut dr apor vlr/ p anglos qo
rr hoc nob primo debuit mitaai/ Secdo
e dr/ qz mlieres sut vt i eis q salte in
alios cum sint multu laudabiles p nat
sunt nate copassive pcm et opacum
qz vellet simul eis copati/ pueri/ qz ardent
oms innocent puti/ aliores ad exo
coplexios molliac cito efficitur ad
piatem/ Qo sit nalit dilectue
Tuo sit facilr auditue/ Xo sit rei
audite vl vise multu mirabilatue
Tuto sc hore 2 gle multu appetitue
Ppe ista 9o quia stati p anglos qtu
sunt o rrne po manifestau mlieb
po qz eam compassor/ agnu n dolez
2 compassone hierut de xpi passione
ut morte/ dy supo nro Luc 22o De
qbz aut ea multa tba pli 2 mliez
q plangebat 2 lamentabant eu dr glo
qz pplis sqla p 2 qz undebat qz eu mor
tem impetrat/ mlieres no excepas
sone qz amatinus lacrimaz e exoz
remicns 2 plevabilis hz aim adpie
qo qz dilacz/ Na supo nro erat ab hz
mlieres alogz ec sedentes ot replez
dicat glo/ qz oibz videntibz apl plo
sole mlieres q qz arcz amabat pse
quebat/ 2 eo eu p resurgere vide
merucrut/ qz q pseuerant hz salua
ent/ Tercio qz sacale adhystoneu
qz ut dr lue vlr stati eu angelis
dicit mlieribz/ resurrexit ops 2 e q
negasse amomento sunt hec de
bz quod p predixit/ memorant qz
qz aplis 2 ipsa sc eis qz delirantia
uba/ 2 no credebat eis/ Tercio p mam
festacoz qmb eu p mo mstructoz
2 pdicatoz mlieb no debuit p rrne
manifestasse/ qda by saltari 2 domes
ca dispate 2 locuace mag deuce
bat/ 2 nostra rrne q mlieb qz bur
dito qz honor pditi 2 fame ut glo
riapacoz/ succedit eni mlr angi p
resurgit digna cospice 2 bitupio
qz honem 2 gla sua pdidit morte
homi mitaando adpmptq dya li
to i rrne xpi honem 2 gla/ vitupac
debuit 2 sic erat qd benandi rrnb
mlieb primo precipit 2 mitaant

Quod tertia est dubitatio quia si loquimur de visione christi
facta aliqui propter naturalem dilectionem et dolorem
mitigandum sic pie credendum est quod christus primo
se manifestavit matri quia aliqui mihi
quod cum esset verus filius virginis et sciret
eam afflictam de eius morte, ille qui
mandavit honorare parentem tuum et matrem
habeo dilectionem et letitiam de qua visione non est
credendum sue matri christus non ostendisse
et quod eam despexisse et de eius dolore
non curasse, si permittere eam videtur.
Non tamen debeat apparitio sit a beata virgine tanquam
mentio aliqua quia magis fuerat mor-
dula de eius visione, ut testes alii
non credentibus potuit adduxisse sine
suspicione. Quod si loquimur de visione christi facta
aliqui propter indulgentie petitae consolatione
sic videtur quod inter mulieres facta est eius appari-
tio marie magdalene. Unde super illo verbo Marci
ultimo. Surgens ihesus mane prima sabbati primo
apparuit marie magdalene de qua eiecerat vii
demonia dicit glosa, quod ideo primo marie mag-
dalene gaudium visionis christi est manifestatum, ut
ostenderet, ut ubi habundavit delictum
superhabundaret et gratia, quibus illius digne
penitens de peccatore commissorum veniam
desperare, qui audivit quod latro in paradiso
precessit apostolos, et peccatrix primo gaudium mi-
meruit videre et aliis nuntiare. Quarta
quarta est dubitatio, quia secundum augustinum in libro de consen-
su evangelistarum christus primo omnium virorum post passionem visione
apparuit petro secundum testimonium scripture. Potuit
tamen aliis viris primo apparere, sed testimonium
scripture habemus solum de petro. Nam
apostolus i cor xv dicit Tradidi vobis quod
et ego accepi, quod mortuus et sepultus est
et resurrexit tertia die secundum scripturas, et quod
visus est cephe petro, deinde apostolis
omnibus, deinde plus quam quingentis
fratribus simul. Lucas non vult secundum hoc quod illi
duo discipuli quibus christus est visus in
via in effigie peregrini cum redirent
in ierusalem et invenerunt congregatos xi
et narrarent que gesta erant in via ipsi dixerunt
quod surrexit dominus et apparuit symoni. Narrat
quoque augustinus ibi x vicibus christum manifestatum esse
post visionem usque ascensionem includendo ipsum
diem ascensionis in quo visus est apostolis. Quod inter
has manifestationes primo manifestatus est petro inter
apparitiones factas viris, quod congruum fuit
propter tria. Primo propter ecclesie recommendationem, quia cum sibi
primo ecclesia recommendata est sicut capiti ipse primo
de fide visionis debuit informari. Secundo propter eius
intrepidam confessionem. Ipse namque primo illa confessionem
fecit quod christus esset filius dei, cuius divinitatis
virtute visio facta est. Tertio propter eius nega-
tionem. Unde dicit Gregorius super illo verbo Marci dicite discipulis eius et
petro, quia petrus magistrum negaverat venire
inter discipulos erubuisset nisi eum singulariter
angelus nominasset. Quinta est dubitatio quia
christus post visionem fuit eiusdem non sicut ante fuit
tamen altius gloriosus ut ostenderet se habere eandem naturam
pluribus vicibus cum apostolis conversatus est. Ut
non declararet eis quod esset altius glorie non semper
cum eis conversabatur. Ubi autem stabat illo tempore no
quo cum discipulis non erat, quamvis certitudo
scripturam non habeatur congrue tamen dici potest
quod erat in paradiso deliciarum, quia ibi erant
Enoch et Helias qui instruendi erant de adventu
christi ad iudicium sicut iam prius instructi erant
de mysterio passionis eius in eius transfiguratione
quando apparuerunt ei moyses et helias cum eo loquen-
tes et loquebantur de excessu quem passurus erat in
ierusalem ut dicit evangelista. Et quia ut glosa dicit super
illo verbo hodie mecum eris in paradiso, gladius
flammeus positus ante paradisum mysterio passionis
erat removendus, et sic iam impedimento
remoto post christi iam resuscitatum locus ille
erat visitandus. Lectio ii lectio ii

Et exierunt cito de monumento cum timore
et gaudio magno currentes nuntiare discipulis
eius. Et ecce ihesus occurrit eis dicens Avete. Ille
autem accesserunt et tenuerunt pedes eius et adora-
verunt eum. Tunc ait illis ihesus Nolite
timere. Ite nuntiate fratribus meis ut eant
in galileam ibi me videbunt. Quod tempore quo

pauci vero Christi sunt manifestata. In parte ista
ostendit quod premittens predicta vero sunt apostolis nunci
ata. Ad cuius intellectum est sciendum quod secundum Augustinum
in libro de consensu evangelistarum ordo historie resurrectionis
dominice concordando omnes evangelistas talis fuit.
quod facto terre motu et exterritis timore custodibus sunt
velut mortui facti et angelo domini de celo descendente
et lapidem ab ostio monumenti revolvente ut
alii supra narraverunt. Tunc ut Johannes dicit Maria Mag
dalena quod idem solum nominat propter ardorem dilectionis
licet cum aliis mulieribus venit ad monumentum
videns lapidem revolutum et credens corpus domini
sublatum absque alia investigatione rediit et
nunciavit Petro et Johanni et illi duo pariter
currebant ad monumentum. Johannes tamen precurrit velocius
Petro et prius venit ad monumentum
sed non introivit videns tamen inclinando se lin
theamina posita. Cum non venit Petrus introivit
et vidit lintheamina et sudarium seorsum positum
et crediderunt corpus Christi fuisse sublatum. Non
intelligentes scripturas quod oportebat Christum
pati et resurgere a mortuis. Abeuntibus ergo
discipulis istis duobus ad propria et recedentibus
revertentibus ad locum unde prius venerant Maria
stabat ad monumentum foris plorans et cum in
clinasset se et prospexit in monumentum vidit duos
angelos in albis sedentes unum ad caput et
unum ad pedes ubi corpus domini positum erat
et dixerunt ei mulier quid ploras. Luce dicit quod
querit viventem cum mortuis. Ante tamen quod
vidissent istos duos angelos postquam apostoli re
cesserunt viderunt angelum unum sedentem super
lapidem revolutum dicentem eis Nolite timere
vos. scio quod Jesum queritis etc. sicut non est hic sicut
alii et alii dicunt. Maria autem ut Johannes ait inch
nans se et prospexit intus et vidit iterum duos
angelos dicentes mulier quid ploras. Cui ambobus
illa dixit. Tulerunt dominum meum et nescio ubi posuerunt eum
et conversa retrorsum vidit Jesum stantem et dicentem
sibi. Mulier quid ploras quem queris. At illa estimans
quod ortulanus esset ait domine si tu sustulisti

eum dicito mihi et ubi posuisti eum et ego eum tollam.
Cui cum diceret Maria ad eum conversa cognovit
eum proprio et consueto nomine appellatum dicens Rabo
ni quod dicitur magister. Cui dixit Jesus Noli
me tangere nondum enim ascendi ad patrem ac si diceret
Non potes mecum conversari sicut sub ea
(qua) eram in carne corruptibili quia licet nondum as
cenderim ad primum meum per naturam et patrem
vestrum per gratiam deum meum per humanitatem
assumptam et deum vestrum: tunc occurrit
a(c)to de monumento id est de loco illo ubi mo
numentum erat cum timore et gaudio magno
currentes nunciare discipulis sicut eis preceperat
disparat ut alii dicunt. Quibus Christus iterum occurrit
in via sic euntibus et dixit eis Avete et
tunc predicte mulieres accesserunt et tenuerunt pe
des eius et adoraverunt eum. Quibus Christus ait Nolite
timere sed ite et nunciate fratribus meis
ut eant in Galileam quia ibi me videbunt
sicut alii hic narrant. Sed hic possent
esse quedam dubitationes. Prima utrum
corpus Christi post resurrectionem fuerit tangibile.
Secunda utrum potuit vere comedere. Tercia
utrum in effigie peregrini aut ortulani po
tuit apparere. Quarta utrum quatuor dotes
que debeant in corpore glorioso. Quinta utrum
tres dotes dicantur esse in anima beata. Ad
primam est dicendum quod sicut dicit Gregorius corpus Christi
post resurrectionem esse tangibile pro veritate nature et non
glorie et tangibile per effectum spiritualis potentie. licet enim
corpus gloriosum quodque est de veritate nature
humane et membrorum integritate quam omnia membra
humanorum et membrorum facit ad integritatem
vera et humana quam resurgit in corpore glorioso
corporis humani resurgit in corpore glorioso
et eiusdem corporis identitate quia illud idem
corpus resurgit quod prius cecidit
per mortem et utrumque Christus ostendit de suo corpore
post resurrectionem. Nam quantum ad membrorum integritatem
dixit Luce 24 videte manus
meas et pedes meos. Omnia enim membra
et totus sanguinis pertinens ad veritatem corporis
resurrexit in corpore Christi. Unde sanguis ille

qui p reliquijs seruat^r i quibusda
certis dr emanasse de quada ymagie
passa. Clt^n no adecmis de inptitate
ait palpate 2 videte qz ego ipe sum
Vez qz corpus gloso pfecte subia^e do
minio spualis aie oi violecia 2 resis
tencia remota 2 exptoto tm^e adiaca
ipius aie ut i oibus subiecta. impio 2 vir
tuti eius io qmuis corpus glosu sit tagi^le
2 palpa^le p^rmibroz integ^te 2 idepti^de
oibus ut e dcm. potest tn se no tagi^le
2 no palpabile pbere. ppt quod ihus post
r^o^ne ut se ondez hre sui corpis al
tius condicoz 2 qualitatem dixit maie
magd^ne. Noli me tage no du e a ad
p m. at si d. No credas me hre cor
pus passi^le 2 aiale. 2 posse metu co
ntrari sicut prius. qz qm nuc vides me
i tra tecu loqui hoc o qz no du ascdi
ad pa me^u ut locu glosu accipia sicut
ia accepi corpus. Cz ut ondet se habe
corpis sui integritate 2 idepti^be postmo
i via eid m^e magd^e pedes pbuit pal
pandos 2 tangendos ¶ Adqrtu e dicdu qz
a^d e posse comede. 2 a^d indigere comede
Na angli pnit comede. qz i corpe de
aere spissato assupto pnit cibu trās
mutare. no tn vere comedut. qz no
hnt vere nobira cibu recipietia. ut
stomachu epar 2 intestina vn dt aug^s
li^o de mirabilib^s sacre scpture qz angli
comedut s^z no ruminatos cibos sto
cho 2 intestinis coferut s^z statuuht
illud more degustare ut spuale nale m
no corpie s^z extoto tusferut ppt quod
i^c angls qui iuit cu thobia. no dixit
ci cu vobiscu comedebam s^z videba^r
comede. Corpus no glosu pt comede
qz cibu pt recipe. 2 bere cibus recipi
alit^u comestio no eet pfato vitat 2
integritat corpis 2 nibroz eius cu tn
xps p^s r^o^ne adhoc pland^s comed^t
cu discipul pte pisc assi 2 fauu mell vt
pz luc ultio Cz corpus aiale 2 pt comede^e
2 be comedit 2 egestate 2 neccitate. s^z comededit
qz ppt restauracoz deperditi ubi suppto e in
vita aiali nccaria. quod no e incorpe gloso
qz pbate 2 vitate s^z comededit no tn egestat
ut beda dt ¶ Qrta e dcdu qz aliud e qre
ntz xpus potuit i corpe suo 2 aliqua trās
formacoz 2 altacoz facie ut discipulis no videt^r
i illa effigie i q eu vide copuenant. 2 a^d
e querere. an i oculis illoz disci^lor aliq effigies
fuerit impssa ut x^m no viderent i illa for
2 na qualiebat illa trāsmuta^e i eo facta
Prima si qra an xpe potuit carnis suam
trāsforme ut re ue*ra alia eet effigies
tua ab illa qua disci^li solebat intueri. pla
nu e qz potuit. qz no iuoret pote^e cat. x^o
p^s r^o^ne qz an. Et planu e qz ante i
monte thabor trāsformacoz talem fecit in
corpe suo. qz splendunt facies eius sicut sol
Cz sicut exposse dt aug^s i lib^o de cossu euu
no sit factu e cu apparuit illis duob^s disci
puli q^z oculi tenebant ne eu agnoscerent
qz ut ait no incognita accipiebat ^ls impedi
metu i oculi eoz apud illa fuisse facta
ne agnosceret ihus s^z tn a xpo facta e pmissio
usqz ad fracturam panis ut virtute corpis
eius pticipata remoto intelligitur inimica
ut x^s possit agnosci. Sic enim eoz erat
interior infidelitas 2 desperacio. qz dicebant
Nos aut spabam^s q d. amplius no spamus
qz eet redeptur^s isrl. erat dyao instigate
2 suggerente ita eoz effigies corpis i ocul
eoz adyao facta e. ut ipm in ppria na
2 for^a eoruntem no agnoscerent. Cz qz ppheta
dicit Exsurgat de^s 2 dissipt o. i. e 2 f q od e
afa^e eius stata perfecto fac^to panis e virtute
corpis x^i pticipata apti sut oculi eoz et
effugat^e inimic cognoscut x^m i fractioe panis
¶ Qrta e dcdu qz dotes i matrimo^li dant^r
adsponse ornatu 2 disposicoz sed ut sufficie
enciam 2 sustentacoz. 2 adhoc dat^r spetuo

duracionem et secundum illam plenitudinem quatuor erunt proprietates in corporibus beatorum, scilicet dotes. Primo ponitur summa puritas anime super corpus perfectam donacionem. Ex quo dominio corporis primo consequitur perpetua duracio et sic est dos corporis impassibilitas. Secundo consequitur perfectam informacionem et sic erit dos subtilitatis. Tercio consequitur velocissima motio et sic dos agilitatis. Quarto consequitur gloriose communicacio et sic erit dos claritatis. Secundo potest accipi a corporietate et male disposicionis remocionem. Nam corpus animale in presenti statu est affectum qualitate contraria et est locatum grossa et densissima quantitate, et est gravatum nimia ponderositate, et quarto est [illegible] nimia opacitate et tenebrositate. Contrarietas igitur removebitur per dotem impassibilitatis, grossa et densissima quantitas per dotem subtilitatis, ponderositas per dotem agilitatis, et opacitas per dotem claritatis. Et hoc potest sumi per virtutum cardinalium perfectam adaptacionem. Nam secundum Augustinum [illegible] quatuor sunt virtutes quibus recte et spiritualiter vivimus: iusticia, temperancia, fortitudo et prudencia. Iusticie igitur que omnia ponit in equalitate correspondebit dos impassibilitatis; temperancie vero que corpus attenuat correspondebit dos subtilitatis; fortitudini autem cui nichil resistit dos agilitatis; sed prudencie que est recta racio agibilium dos claritatis. Et aliqui dicunt quod anime beate tres erunt dotes, puta visio, tencio et fruicio, quarum sufficiencia potest accipi ut dicamus quod bona eterna et spiritualia in quorum contemplacione anima nostra erit nunc in presenti imperfecte cognoscit, quia solum videt ea per fidei obscuram cognicionem; imperfecte ipsa tenet et possidet, quia solum sperat ipsa per afflictivam et longam expectacionem. Spes enim que differtur affligit animam. Et tercio imperfecte ipsam diligit quia solum per sollicitudinem fluctuacionem et inquietacionem. Succedit igitur statui fidei obscure cognicionis aperta visio, quia tunc anima videbit deum sicuti est. Spei vero tarde succedet [illegible] tencio, sed dileccioni caritatis fruicio et quietacio. Et sic visio, tencio et fruicio erunt dotes anime beate.

Feria 3ª — Lectio iij

Que cum abissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem et nunciaverunt principibus sacerdotum omnia que facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte venerunt et furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a preside, nos suadebimus ei et securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudeos usque in hodiernum diem.

Iuxta ista ut supra dictum est [illegible] quomodo vero Christi principes sacerdotum fraudulenter occultaverunt. Nam secundum Crisostomum signorum factorum in passione et resurrectione Christi quedam fuerunt communia orbi terrarum sicut tenebre, quedam vero fuerunt specialia militibus custodientibus sicut angeli apparicio et terre motus, que propter custodes facta sunt ut hiis visis stupefacti [illegible] veritatem [illegible] et sic veritas divulgata magis fulgeret. [illegible] quod cum mulieres abissent et recessissent a monumento [illegible] venerunt in civitatem, puta in Ierusalem, et nunciaverunt principibus sacerdotum omnia que facta fuerunt, scilicet quod angelus descenderat et lapidem revolverat et terre motus factus fuerat, et postea quod angelus mulieribus nunciasset [illegible]. Quo audito cum debuissent principes sacerdotum ad penitenciam converti, magis in malicia persistunt, quia congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus, pecuniam eam que ad usum templi fuerat [illegible] et redempcionem [illegible] sicut [illegible] argenteos de pecunia illa dederunt Iude proditori. Sicut dicit Ieronimus, quod omnes qui stipendiis templi et hiis que conferuntur ad usum ecclesie abutuntur in aliis rebus quibus suam voluntatem impleant, similes sunt scribis et sacerdotibus redimentibus mendacium. Et sic instruxerunt eos dicentes quia discipuli eius nocte venerunt et furati sunt corpus eius nobis dormientibus. Sed quia si dormiebant, furtum videre non poterant. Et ne timore Pilati a mendacio revocentur subdunt: Et si hoc apud presidem fuerit auditum, nos

suadebimus ei et securos vos faciemus. Quartum
capitulum omnes fuerunt corrupti in morte
christi. Nam pilatus fuit principalis, plebs
iudaica commota, milites pecunia cor-
rupti quia accepta pecunia fecerunt sicut
erant edocti. Et divulgatum fuit apud
iudeos usque in hodiernum diem
qui hec dicta vel scripta sunt, et suffocabat
iudeis magnum interfecisse, sed tunc fuit
discipulis impositum ut maius sit peccatum
fecit, quia secundum episcopum si apud discipulos tanta
virtutes habuit ut sui magni fuerint
predicatores, non est mirum si gentiles milites
pecunia sit subiecit. Sed hic possunt esse
quinque dubitationes. Prima utrum celare veritatem
semper sit peccatum mortale. Secunda utrum veritas christi
fuerit valde probata. Tertia utrum patiens
peccatur in medicacio et in ea probata semper sit pec-
catum mortale. Quarta utrum pecuniam inde
acceptam teneantur homines restituere. Quinta
utrum furari semper sit peccatum mortale.
Ad primam est dicendum quod sicut dicit hilarius
super hunc passum tribus modis peccatum
incurrit veritatem celando. Primo si hoc fiat
humana timiditate. Unde dicit glossa super
illo iustitiam non abscondi in corde meo et veritatem tuam
celavi a consilio multo, quia propter multos compilatores
et tiros iniuriantes veritas tacenda vel
abscondenda non est. Secundo si hoc fiat per
avaritie cupiditatem, sicut custodes veritatem
resurrectionis celaverunt cupiditate pecunie. Unde super
illo dicit hilarius quod resurrectionis pleniorem
emunt et mendacium furti argenti comparatur
qui cupiditate pecunie et honore scilicet christi
veritas denegatur. Unde dicit Josue ad achor
Josue vii. Fili mi da gloriam deo et confitere
veritatem atque indica mihi quid feceris
quo abscondere et celare veritatem est derogare
gloriae dei, quod semper peccato mortali esse non potest.
Ad secundum est dicendum quod ad veritatem rei
quatuor requiruntur. Primo testium sufficien-
tia. Secundo temporis rei evidentia. Tertio temporis con-
venientia. Quarto omnis suspicionis carentia.
Secundum hos quatuor veritas resurrectionis probata est.
Primo testium sufficientia, omnis enim creatura
testimonium perhibet suo creatori quia

triplicata est, quia quedam est pure spiritualis, quedam
pure corporalis, quedam non partim corporalis
et partim spiritualis. In primo gradu est angelus qui testimonium
dedit de resurrectione christi qui descendit de celo et
revolvit lapidem. In secundo gradu est terra et alia
elementa, et hec suum testimonium dedit quia terre
motus factus est magnus. In tertio gradu est homo
et mulier, et ambo dederunt testimonium in resurrectione christi.
Unde dixit petrus actuum x. Dedit eum manifestum
fieri non omni populo sed testibus preordinatis a deo
nobis qui manducavimus et bibimus cum eo
postquam resurrexit a mortuis. Secundo rei evi-
dentia, quia non fuit enigmatica vel obscura
dentia, quia non fuit enigmatica vel obscura
vel figurativa resurrectio christi, sicut fuit illa quam vidit
Ezechiel qui dixit: Factum est prophetante me, et
ecce commotio, et accesserunt ossa ad ossa unum-
quodque ad iuncturam suam. Talis enim resurrectio
fuit figurativa quia significabat resurrectionem nostram,
sed resurrectio christi fuit clara et evidens adeo quod non
potuit aliquis negare celare. Tertio temporis
convenientia, quia secundum augustinum, sicut per xl horas
fuit in sepulcro, ut ostenderet veritatem sue mortis,
ita post xl diebus in multis argumentis voluit ostendere
veritatem sue resurrectionis. Quarto omnis suspicionis
carentia, quia secundum crisostomum, dicere quod corpus christi de se-
pulchro fuisset furatum quatuor ostendunt hoc dictum fuit
fuisse mendacium. Primo quia sepulcrum cum magna
diligentia militum fuit custoditum. Secundo quia cum magna
cautela iudeorum fuit sigillatum. Tertio quia nudum
corpus remanentibus sudario et linteaminibus
non fuisset sublatum. Quarto quia collegium suorum discipulorum
propter metum iudeorum infra portas clausas erat
congregatum. Ad tertiam est dicendum quod in presenti pati-
enti medico et pro ea vel innuere causa temporis peccatum
committi. Primo quia consentire malo et peccato est ipsum
malum facere. Unde dicit apostolus ad romanos primo: Non solum
facientes sed et consentiunt facientibus digni sunt morte.
Secundo quia proximus leditur. Nam si defendi plures oportet
quod veritas proximi patet et hec sine peccato esse non potest
quia sicut qui loquitur veritatem in corde suo et non egit
dolum adversus proximum suum mentitur, sic faciens
contrarium decipientur. Tertio quia impio ad-
iutorium prebetur quod non licet, quia sicut

scribi p° pabp. Impio plebs auxiliu ideo
iam dni vellat. Adq°tam e dd q resti
tucd e omo id quod e iniuste acceptum
co(n)silio vel patrimo alieno. Et constat q si
aliquis p(er)dit 2 succubuit i ca vera 2 iusta pa
trimo 2 co(n)silio advocati hic e q advocatus
defendit ptem falsa 2 iniusta io pro co(n)silio
2 patrimo iniuste auft(er)e abeo quidq accepe
p quo ad restitucoq tenet / no solu p(re)tiu q(uo)d
p salario suo accepit / vi3 2 totius dampni
quod ps adv(er)sa incurit totalit(er) iusti ei p eius co(n)silia
2 patrimo. Adq°ta e dd q i duob casibus
furari e licitu sz pcto p° i nece vel pro omni
utili ca co(n)s(er)vacio vite e de iure nali sz q oia
sunt co(n)muia. Appacio no rex e de iure
positivo / vbi g° deficio vel appacio rex no pt
stare sz cu co(n)s(er)vacoe vite mee vel p(ro)xi licat
stare sz cu co(n)s(er)vacoe vite mee vel ppi / licat
in accipe 2 furari / n° e p(ro)p(ri)e furtu sed simile
furto / q i tali casu o(mn)ia sunt co(mmun)ia q(uo)d appacio
alii e tu meu s(ic)ut suu / Et si appacio rex
pt stare cu co(n)s(er)vacoe vite mee vel p(ro)ximi
furari no licet. Q° licat furari dna aucto
ritas eius in p(re)cepto sc° tabule no possit dispe
sare do. pt tu dispe(n)sare deus. Vn dic aug
i li° 83 q(uest)ionu / q nullu velle decipe / prima
virtus e / quelibz velle decipe p(ri)mu viciu e
hoste no decipe ipa volunt(at)e malu. Dna
no virtute vel aucto(rita)te e bonu. Lectio quarta

lco iiij

Undecim aut discipli abierut i galilea i mo
tem ubi co(n)stituerat illis ihus Et vi
dentes eum adoraveru(n)t q(ui)da aut dubita
ve(run)t. Et accedens ihus locutus e eis dicens
data e m(ihi) omnis ptas i celo 2 i t(er)ra Euntes
g° docete omnes gentes baptisantes eos i nomie
p(at)ris 2 filii 2 sp(irit)us s(an)cti docentes eos servare
oia quecu(m)q mandavi vob. Et ecce ego vobis
cum sum omnibus diebus usq ad co(n)sumatoq
seculi. Responsio q vi° xpi p p(ri)ncipes sacdo
tu fuit dolose 2 fraudule(n)t occultata in
p(ar)te ista ewa(n)g(e)lii(?) q p(ri)p(ri)m(?) ewa fuit emdi(?)
nata 2 declarata. Vn aut q vndecim discipli
q iudas iam laqueo se suspe(n)derat abierut
i gali. i mote ubi co(n)stituerat illis ihus /

Ny eius passione p(re)dixat sz eis illic
manifestatu(m) 2 p angelu mulierib; hoc
fuerat nu(n)ciatu / 2 videtes eu adoraveru(n)t
quida aut dubitaveru(n)t. Q(ua)liter aute
dubitavere(n)t Lucas exp(ri)mit / q tot(alit)(er)
bati 2 p(er)turbati disciplis existimabat se sp(irit)u
vide(re). Aug in li° de co(n)sen eva(n)g(e)listaru(m)
vialibus inve(ni)m(us) apud eva(n)g(e)listas to(ci)es
ratu dnm ee visu ab ho(m)i(n)ibus p(ost) eius
re(sur)recc(i)o(n)em / p° admo(n)umentu mulierib; / s°
eisd regredie(n)tib(us) a monume(n)to i itine(re) / t(er)cio petro
q(ua)rto duob; disci(pu)l(is) eu(n)tib(us) i castellu / v°
plurib(us) i i(e)r(usa)l(e)m ubi no erat thomas
vi° ubi vidit eu thomas / vii° ad mare
tyberiadis / viii° i mote galilee de q(uo)
i(st)e loq(ui)t hic / ix° recu(m)bentib(us)
eis qn erat ia ab eis recessurus / x° ipo
die ascensionis ia i celu elevatu i(n)
nube. Ista g° l(ecti)one vn dic aut
q eis dubitantib(us) ihus accessit ad eos
d. data e m(ihi) oi(mn)is ptas i ce 2 i t(er)ra. Et
loq(ui)tur de ptate sibi data s(ecundu)m hu(m)anitate
s(ecundu)m qua moratus e paulo mi(nus) ab an
gelis no aut s(ecundu)m divinitatem q s(ecundu)m illa(m)
equalis 2 coet(er)nus e patri. Et q s(ecundu)m pta
te(m) sibi data p(re)dicatores mitit ubi
vite annu(n)ciatores io subdit Euntes
g° docete oes gentes / no iudeos tm
sicut p(ri)us s(ed) omnes gentes leta(n)t(er) sz p(ri)us
vult baptisantes eos i no° p(at)ris et
filii 2 sp(irit)us s(an)cti docentes eos servare oia q(ue)
cu(m)q mandavi vob. Et q ista t(er)ra
iniu(n)cta eis mag(na) 2 ardua erat / ne
ipi diffiderent p(ro)mittit eis suu auxi(liu)
d. Ego vobiscu sum usq ad co(n)sumacio(n)e(m)
s(e)cl(i). P(ri)mus eius s(ecundu)m hu(m)anitate(m) eet ab
eis recessurus s(ed) s(ecundu)m divinitate(m) sep(er)
fuit 2 est cu suis fidelib(us) 2 cu oib(us)
me(m)bris ecce usq ad co(n)summacoq sc(u)li
2 p(ri)mo usq i eternu p p(er)manco(nem) gl(ori)e.
Sz hic p(ri)mit ee. v. dubitacoes. P(ri)ma
ptas data x° p(ost) re(sur)recc(i)o(n)e(m) fuit potestas
instituendi sacrame(n)ta. Sc(un)da utru(m) baptis(mus)
sit s(ecundu)m unu(m) om(n)i(um) sacramentor(um). T(er)cia utru(m)

aliquis debeat baptizari si puer non instat in fide. Tertia utrum expressio trinitatis personarum sit de necessitate baptismi. Prima: Christus post resurrectionem ascendit super omnes celos.

Ad primum dicendum quod in Christo fuit duplex potestas: auctoritatis, secundum quod fuit verus deus et humanitatis, secundum quod fuit verus homo. Prima potestas non fuit Christo data temporaliter sed eternaliter per eternam generationem. Secunda potestas secundum quod homo fuit potestas capitis, quia fuit homo non qualiscumque sed caput omnium hominum et angelorum. Capitis autem est habere super membra duplicem potestatem, unam influentie, aliam iudicative sive [illegible]. Habet enim caput in membra influere et ipsa dirigere, ordinare et iudicare. Per primam igitur potestatem Christus fuit sacramentorum institutor, quia per ipsa influit in sua membra virtutes et dona. Per secundam est constitutus a deo iudex vivorum et mortuorum. Cum igitur queritur an Christo post resurrectionem fuerit data potestas instituendi sacramenta, dicendum est quod potestas tam instituendi sacramenta quam iudicandi quantum ad [illegible] efficaciam data fuit Christo in instanti conceptionis sue per gratiam personalis unionis. Quantum ad temporis convenientiam tunc instituit quando fuit baptizatus. Quantum vero ad [illegible] efficaciam data fuit ei per meritum sue passionis. Sed quantum ad evidentiam data fuit ei post resurrectionem. Unde dicit glossa super isto verbo: data est mihi omnis potestas in celo et in terra, quod angelis postquam resurrexit a mortuis innotuit angelis Christum [illegible] subiectos. Volens igitur hoc et hominibus notum fieri predicatores misit qui verbum vite cunctis nationibus predicarent.

Ad secundum dicendum quod sacramenta sunt quedam medicine expurgative peccatorum, ut anima ipsa sumentibus tamquam quibusdam spiritualibus medicinis defectibus et peccatis purgata efficiatur capax receptionis septiformis gratie spiritus sancti. Sunt autem in anima nostra vij defectus. Primus est per peccati originalis infectionem. Secundus est per dyaboli impugnationem. Tertius est per peccati actualis et proprie perpetrationem. Quartus est per [illegible] ac in vita spirituali debilitationem. Quintus est per reliquias peccatorum [illegible]. Sextus est per ignorantie cecitatem. Septimus est per carnalis concupiscentie inflammationem. Peccati igitur originalis infectio tollitur per baptismum [illegible]. Dyaboli impugnatio tollitur per sacramentum eucharistie quod est fortitudinis singulare. Reliquias vero peccatorum [illegible] tollit penitentia. Sicut enim ad purgandas reliquias corporalis infirmitatis homo utitur unctione et locione, ita unctio extrema expurgat reliquias peccatorum. Unde dicit Jacobus apostolus: et si in peccatis fuerit dimittentur ei. Ignorantie cecitatem tollit per sacrum ordinem [illegible]. Concupiscentie inflammationem tollit sacramentum matrimonii.

Ad tertium dicendum quod sicut dictum est baptismus est quedam spiritualis medicina que expurgat infectionem peccati. Sicut igitur videmus in medicina corporali sic in hac medicina spirituali debemus imaginari. In medicina autem corporali talis ordo servatur quod primo debent corporis preparari et disponi. Nisi enim corpus disponatur prius et preparetur per proprium preparativum medicine plus possent nocere quam prodesse. Secundo debent ipsi medicine superaddi ut receptio, et tertio debet esse regiminis observatio. Sic igitur talis ordo servatur in medicina spirituali, quia ante preparatio et dispositio fit per doctrine fidei instructionem, ut si est adultus prius ipse per se in his que sunt fidei instruatur. Si vero est puer carens usu liberi arbitrii alius in persona eius fide christiana professatur. Unde dicit de consecratione di. 4 quod qui baptizandi sunt oportet ut prius symbolum fidei addiscant et episcopo vel presbitero reddant. Medicine vero spiritualis receptio fit per trinam immersionem in aqua cum invocatione trinitatis. Sed regiminis observatio fit per impletionem et observationem mandatorum dei et eorum que precedunt, et fuit et hunc ordinem expressit in hac ultima lectione evangelii Matthei. Nam ante preparationem tangit cum addit: baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Regiminis observationem tangit cum postponit: docentes eos servare omnia quecumque mandavi vobis etc.

Ad quartum dicendum quod expressio trinitatis est de necessitate baptismi propter tria. Primo propter inseparabilem operationem. Sicut enim deus sicut inseparabilis est in substantia trinum personarum, ita inseparabilis est operatio

vnde dicitur de consecratione di. 4ta quod quamuis immersus fuit
in aqua sine inuocatione trinitatis sacramentum regeneratio-
nis non habet. Secundo propter sensibilem significationem
quod sicut baptismus requirit materiam sensibilem in qua fit
puta aquam, vnde nec baptisatur qui baptisatur
in oleo vel vino, oportet enim baptismum debere fieri
in aqua, ita non baptisatur exprimens vnam personam
trinitatis, oportet enim credere et fidem habere de omnibus
personis. Tercio propter Christi institucionem, nam ex sola
institucione Christi sacramentum habet efficaciam et
virtutem. Si quis ergo permitteret aliquid de
hiis que Christus instituit in administracione
sacramentorum siue sua propria ordinacione vel re-
uelacione per suam virtutem sacrorum non alligat
sacramenti virtutem et efficaciam non confert. Cum ergo
Christus expresserit hic omnes personas diuinas
in forma baptisandi quando ait In nomine patris et filii et spiritus
sancti concludendum est quod expressio vocalis trinitatis est de
necessitate baptismi. Sequitur Data est michi etc. quod debitum
iusticie hoc requirit, ut cuilibet humiliacioni
sua exaltacio correspondeat, Christus autem dupliciter
se humiliauit, primo per mortis passionem, vnde illud
apostoli humiliauit semetipsum factus obediens usque ad
mortem. Secundo per corporis sepulcrum. Primo ergo
humilitati correspondere debet exaltacio gloriose
resurrectionis, ut sicut anima eius fuit vere a corpore
separata et ad inferos descendit ita congruum erat
ut in resurrectione ab inferis reducatur in suo corpori
vniretur, quod est resurgere quod per Damascenum resurrectio
eius que accidit est iterata surrectio. Secundo
vero humilitati correspondere debet exaltacio gloriose
ascensionis, ut sicut in sepultura sua corpus
eius terrestri loco fuit sepultum ita conueniens
erat ut eleuaretur super omnes celos corporaliter
vt dicit glosa super istud verbum Eleuata est magnificencia
tua super celos. Deus super omnes celos ascendit spiritualiter
vnde dicit glosa super istud verbum Et occursus eius usque
ad summum eius, quod reditus Christi in ascensione
fuit usque ad patris equalitatem et super omnes an-
gelos spiritus. Et fuit super omnes celos intellectu-
aliter, quia super intellectum et cognicionem omnium crea-
turarum, vnde super illud verbum Ascendit super cheru-
bin dicit glosa quod iste propheta cherubin nominant
qui interpretatur plenitudo sciencie quia sublimacio
Christi excedit plenitudinem sciencie omnium
angelorum. Cuius sublimacionis et ascensionis
gloriose participes nos faciat Christus filius dei
qui cum patre et spiritu sancto est vnus deus
benedictus in secula seculorum Amen

Explicit lectura super Euangelio
sancti Mathei, finita anno domini
millesimo quadringentesimo primo.

243
1853.

~~495~~
248